LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1928
2 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 766 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ՄԴԻ՛Ն, ՕՐՕՐ, ԱՆԴԻ՛Ն ՏԵՐՈՐ...

...րեւանի փարիզեան մունետիկին ոտքը գետնէն կտրեր է, ...հետեւ...։ կարդանք իր բառերով.

— «վերջին երկու տարիներու ընթացքին Տարօն-Տուրուբե...ներու Հայրենակցական Միութեան շարքերուն մէջ առաջ... է խոշոր հոսանք մը, որուն նպատակն է կապուիլ Խ. Հա...նին եւ Տարօնցիներու արտասահման գտնուող բեկորները ...ճանաբար փոխադրել դէպի հայրենիք» («Երեւան» 28 սեպտ.)։

...ծրողջ խմբագրականն ալ շարադրուած է միեւնոյն կար... ...ն, բռնազբօսիկ խօսքերով։

...փանակ շիտկէ-շիտակ ըսելու թէ Տարօնցիները — ինչ... ...բոլոր տարագիր բազմութիւնները —, Հայաստան երթալ ...են, իբրեւ բնական պահանջ, Երեւանցիները բառ բառի ...կը շարեն եւ քաղաքագիտական մարզանքներ կը կատա... ...կը փորձեն այս շարժումը համարել համակրանք «խորհր... ...» իշխանութեան հանդէպ։

...կարդանք նորէն.

— «Տարօնցիները այսօր իրենց իրական հայրենիք կը համարեն ...Խ. Հայաստանը»։

...կամ ուրիշ հատուած մը.

— «Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ որ «բռնամ դռները». Ներ... ...երբ Տարօնցիներու համար հայրենիք փոխադրուելու կարե... ...թիւն ստեղծուած է, այդ նոյն Դաշնակցութիւնը կ՚աշխատի ...ճանաբար ըլլալ եւ կասեցնել Տարօնցիներու տեղափոխման ...ը»։

...րիշ ատեն պիտի արհամարհէինք այս խարդախ եւ գռե... ...մբռխավարութիւնը, որ ոչ առաջինն է, ոչ ալ վերջինը ...ըլլայ։ Սուտ-իրաւ, մուր մը քսէ ու քսէ, անպատճառ ...ք մը կը մնայ, — կ՚ըսէ հին իմաստութիւնը։ Այսպէս ալ ...եւան»ն ու բոլոր իր նմանները։

Բայց այս անգամ տեղն է որ, պինդ բռնենք իրենց օձիքէն, ...տն ու իրաւը զարնենք իրենց երեսին, հրապարակաւ։

Ֆրանսայի Տարօնցիները Հայաստան երթալու փափաք ...նեցին երկու տարի առաջ։ Այդ նպատակով ալ դիմում ...րեցին խորհրդային դեսպանատան քարտուղարներէն Պ. ...ւմեանի, որ շռայլ հաւաստիքներ տուաւ եւ պատուիրեց ...նագրութիւններ կատարել։ Անկէ ի վեր հրամանի կը սպա... ...խեղճերը, մինչ խորհրդային իշխանութեան շահն իսկ կը ...նջէր ժամ առաջ ընդունիլ եւ ճամբայ հանել։ Երկու տար... ...ընթացքին, շատեր յուսախաբ եղան, ուրիշներ ազգասի... ...ին սպեցին իրար ձգել Տարօնցիները։

...եւ ահա աւետիս մը. — Մոսկուան բարեհաճե՛ր է արտօնու... ...շնորհել հարիւր ընտանիքի համար. «իրատէ» մը, որմէ ...օգտուին Տարօնցիները։

...փա՛ռք տանք աստր ալ։ Եթէ նոյնիսկ տասը հոգի շնո՛րհ ...ն Հայաստան երթալու, մենք շահ կը սեպենք հայրենի... ...համար։

Բայց — այստեղ է որ կը սկսի զարշելի խեղկատակութիւն ...ինչպէս իւրաքանչիւր ներգաղթի ատեն։

...Անբաւական գտնելով Երեւանի եւ Հօկի գործակալները, ...գան խառնակիչներ եւ սրմսարներ ալ գործի կը խառնուին, ...նակից հայրենակցի դէմ կը հանեն, որոմ կը ցանեն Հայր... ...թեանց ծոցին մէջ, — եւ ահա փոթորիկ՝ բաժակ մը ջուրի մէջ։

Այդ վէճերուն արձագանգներն են որ կը հասնին «Յառաջ»ի. ...խմբագրութիւնը հազիւ քանի մը տող տեղ կուտայ, վրշ... ...նելով իր իսկ բարեկամները։ Որովհետեւ, մեզի հա... ...կարեւորը այն չէ որ մէկը բաց նամակ մը գրէ եւ միւսը ...ախանէ։ Թող իրենց օրինաւոր ժողովներուն մէջ զատեն ...ն ու մեղաւորը, սուտն եւ իրաւը։ Մեզի համար անհրա... ...Տարօնցիներուն — ինչպէս բոլոր գաղթականներուն — ...թն է։

...րքան շատ և շուտ պակսին այս օտար ափերուն վրայ ին... ...բազմութիւնները, այնքան լաւ։ Եւ «Երեւան» միայն ...ները կրնայ համոզել, թէ այս շարժումը՝ «օրիէնտա... ...փոփոխութիւն է, թէ Տարօնցիները դարձի եկեր են եւ ...երը դարձուցած է դէպի Խ. Հայաստան»։ Եթէ նոյնիսկ ...ըլլար, մենք նորէն պիտի շնորհաւորէինք. որովհետեւ ...կանը «ինծի հետ» կամ «քեզի հետ» ըլլալու պարագան չէ, ...փառական բազմութիւնները տարագրութենէ եւ այլա... ...մէ փրկելու եւ հայրենիք վերադարձնելու, հայրենիքը զօ... ...լու խնդիրը։

...րդ, ճիշտ այն միջոցին որ աւետաբեր հրամանը կը հա... ...ուի, եւ արձանագրութիւններ, զտումներ ու վէճեր տեղի ...նան, Երեւանէն կը ստանանք հետեւեալ տեղեկութիւնը.

— «Ալագեազէն (Արագած) աքսորուած են քիսուն Սասունցի... ...րոնց մէջ են Զոլօ, Մօրուք, Առաքել, Մակար, Վարդան (ուսու... ...սօ, Գալուստ եւ ուրիշ շատերը»։

...յսպէ՞ս է որ պիտի տեղաւորեն, հողին ու աշխատանքին ...կապեն Տարօնցիները. պիտի տաքցնեն անոնց սիրտը՝ ...րդային իշխանութեան հանդէպ։

...եւ այդպէ՞ս է որ պիտի բաժնեն զանոնք իրենց յեղափո... ...ն անցեալէն։

...Ինչպէս կը հաշտեցնէք այս հեռաւոր ափերուն վրայ եր... ...օրօրը, եւ անդին կատարուած «տերոր»ը (այս բառը կը ...ծենք ահ ու սարսափի իմաստով)։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳՐԷՆ ԱՌԱՋ ՀԱՅ ՀՈԳԻՆ

Քալիֆորնիոյ *Ասպարէզ*ը այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, տարբեր տեսակէտէ մը կը դիտէ երեւանեան ուղղագրութեան խնդիրը եւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (7 *սեպտեմբեր*).

— «*Ընդունի՞նք, սակայն, թէ այդ անհաճելի փոփոխութիւնը բաւական էր մեր կապը կտրելու Հայաստանի մէջ մշակուող գրականութեան հետ։*

Ո՛չ, հազար անգամ, ո՛չ։

Ուրեմն, ինչո՞ւ չենք կարդար Հայաստանէն եկող թերթերը, չենք հետաքրքրուիր բոլշեւիկ ջերմանոցներու մէջ մշակուած գրականութեամբ։

Ո՛չ այն պատճառով, որ տապալուած է Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը. եւ ոչ ալ անոր համար որ կարգ մը երջանկայիշատակ, վաստակաւոր գրեր գնդակահարուած են Չեկայի կողմէ, «հարուածային կարգով»։

Ո՛չ, այլ որովհետեւ խորհրդային աշխարհէն եկող թերթերն ու արտահանուող գրականութիւնը բովանդակութիւն չունին, իրենց ծոցին մէջ գանձ չունին, որպէսզի յանձնառու լինէինք Երեւանեան սխալագրութեան տաժանքին, եւ յանձն կ՚առնէինք սիրով, եթէ փոքր ինչ յոյս ունենայինք թէ այդ տաժանքէն յետոյ պիտի տիրանայինք հայրենական հոգեպարար հիւթի։

Արտասահմանի հայ ընթերցողին համար Հայաստանի թերթը այնքան արժէք ունի, որքան ան հաղորդակից կ՚ընէ զինք հայ ժողովրդի ապրումներուն, ստեղծագործութեանց։ Հայաստանի թերթը արտասահմանի հայուն համար պէտք է գայ իբրեւ ընդարձակ նամակ մը, եւ խօսի մայր երկրի վիճակին վրայով, պարզէ հայ ժողովրդի, մայր ժողովրդի հոգեկան, նիւթական պահանջները, կարելիութիւնները, անոնց իրագործութեանց համար թափուած ճիգերը։

Պիտի կարդայի՞նք «Խորհրդային Հայաստան»ը, կամ այլ բոլշեւիկ հայ օրկան մը, եթէ վերահաստատուէր Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը, ու յարութիւն առնէին գնդակահարեալ տառերը — «է»,ն «օ»ն, «ւ»ը։ Ո՛չ, անոնք տակաւին պիտի մնան մեզ համար օտար ու խորթ. որովհետեւ անոնք չեն խօսիր, չեն պատմեր այն նիւթերու, այն իրադարձութեանց մասին, որոնք շահեկանութիւն, արժէք ունին մեզ, հայ ընթերցողներուս համար»։

ՎԱԼԱՆՍԻ մօտ *ելեկտրական թելերուն զարնուելով Ռոն գետին մէջ ինկաւ իտալական ջրօդանաւ մը,* Մարինա Բ., *որ հիւսիսային բեւեռի մէջ ի զուր Ամունտսէնն ու Կիլպօն փնտռելէ յետոյ Իտալիա կը վերադառնար եւ վերջին անգամ ճամբայ ելած էր Սթրազպուրկէն։ Հրամանատար Փինցօ, տեղակալ Քրոչիօ եւ ենթասպայ Կաթթա ելեկտրահար մեռան եւ գետը ինկան. ետեւը գտնուող երկու մեքենավարները ազատեցան։ Գետը ինկած օդանաւորդներու մարմինը գտնելու փորձերը ի զուր անցան։*

ԺՈՐԺ ՔԼԷՄԱՆՍՕ առջի օր թեւակոխեց իր 88րդ տարին։ Այս առթիւ ամերիկեան շարժանկարի տնօրէն մը Քլէմանսոյի բնակարանը՝ Սէն-Վէնսան-սիւր-Ժար գնաց եւ ծերունի վագրին առջեւ ներկայացուց *Պէնհուր* ֆիլմը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ժընեւէն կը գրեն մեզի.—

Արտասահմանի հայ եւ ռուս գաղթականներու իրաւական վիճակին մասին վերջնական կարգադրութիւն մը ընելու համար 28 սեպտեմբեր ուրբաթ օր փորձագէտներու խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ Ժընեւի մէջ։ Ներկայ էին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականական բարձր կոմիսարի օգնական հազարապետ Ճոնսըն, որ կը նախագահէր, Հայերու կողմէ՝ Պ. Պ. Ալ. Խատիսեան եւ Լ. Բաշալեան, Ռուսերու կողմէ իրաւագէտ Անտրէ Մանտէլսթամ, Ռուպինշթայն և Կուլքեվիչ։

Նախագահ Մէճըր Ճոնսըն կարդաց հայ եւ ռուս գաղթականներու իրաւական վիճակին մասին յատուկ յանձնաժողովին կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը։

Ըստ այդ տեղեկագրին, կ՚առաջարկուէր զանազան երկիրներու մէջ, ուր հայ եւ ռուս գաղթականներ կը գտնուին, ստեղծել Ազգերու Դաշնակցութեան բարձր-կոմիսարի ներկայացուցիչներ, որոնք օտար պէտք է ըլլան և պիտի գործեն բարձր-կոմիսարի ուղղակի հակակշռին տակ և իրենց ելեւմուտքի հաշիւները պիտի ղրկեն անոր։

Հայ եւ ռուս պատուիրակները հակառակ արտայայտուեցան այս կարգադրութեան եւ պահանջեցին, որ այդ ներկայացուցիչներն ըլլան արդէն գոյութիւն ունեցող հայ և ռուս մարմինները, որոնք ենթակայ ըլլալով հանդերձ բարձր-կոմիսարութեան, պէտք է ներքին որոշ անկախութիւն ունենան, մասնաւորաբար ելեւմուտքի մասին, պայմանաւ սակայն որ իրենց տալիք վկայագրերուն համար գանձեն Ազգերու Դաշնակցութեան բարձր կոմիսարութեան կողմէ նշանակուած տուրքերը։

Այս պարագան Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին նկատողութեան պիտի յանձնուի շուտով, ու եթէ կարելի չըլլայ այս հարցերու մասին վերջնական կարգադրութիւններ ընել, նոյեմբերին դարձեալ ժողով պիտի գումարուի Ժընեւի մէջ, մասնակցութեամբ հայ եւ ռուս ներկայացուցիչներու։

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Նոյն ժողովը զբաղեցաւ նաեւ ապահովագրուած եւ պատերազմի ու տարագրութեանց ընթացքին մեռած Հայերու խնդրով։

Պ. Լ. Բաշալեանի պահանջին վրայ, ժողովը պաշտօն տուաւ բարձր-կոմիսար Տոքթ. Նանսէնի, որ դիմում կատարէ Թուրքիոյ մէջ գործած Ապահովագրական Ընկերութեանց, անոնցմէ պահանջելով ամբողջական ցանկը ապահովագրուած այն Հայերուն, որոնց մասնավճարները դադրած են 1915էն ասդին։ Այդ ցանկը ստացուելէ յետոյ քննութիւն պիտի կատարուի և պիտի աշխատուի գանձելու ապահովագրուած գումարները, որոնք անվճար մնացած են։

Վենիզելոս Ընկիւրի պիտի երթայ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 30 սեպտ. թուականով.—

Վերջին շաբաթներու ընթացքին Ըսմէթ փաշա եւ Վէնիզէլոս նամակներու եւ հեռագիրներու շարք մը փոխանակեցին՝ ժամադրութիւն տալու համար, որպէսզի վճարանութեան ենթարկեն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ կարգադրուելիք բազմաթիւ եւ կարեւոր խնդիրները։ Երկու վարչապետներն ալ մեծ փափաք կը յայտնէին իրար հանդիպելու, սակայն չէին կրնար համաձայնիլ հանդիպման վայրի մասին։

Ի վերջոյ Ըսմէթ փաշա Ենկիւրի հրաւիրեց Վէնիզէլոսը՝ իբրեւ հիւր Թուրք կառավարութեան։ Վէնիզէլոս պատասխանեց թէ մեծ հաճոյքով կ՚ընդունի հրաւէրը, սակայն Իտալիա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Եուկոսլաւիա կատարած իր ճամբորդութիւններէն յոգնելուն, չպիտի կրնայ Անատօլու երթալ։

Այս պատասխանը ստանալուն, Ըսմէթ փաշա հեռագրեց Յունաստանի վարչապետին թէ այսօր Էնկիւրի ճամբորդութիւնը կը կատարուի վերջին ծայր հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, եւ թէ նոյնիսկ ատիկա հաճելի ժամանց մըն է։

Վերջին լուրերու համաձայն, Վէնիզէլոս որոշած է ընդունիլ այս հրաւէրը եւ երթալ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը։

Վենիզելոս Լոնտոնի մէջ

Յունաստանի վարչապետը կիրակի օր մեկնեցաւ Լոնտոն, ուր երէկ առաւօտ տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Պոլտուինի եւ արտաքին փոխ-նախարար լորտ Քըշընտընի հետ։

Փարիզէն մեկնելէ առաջ, կրկին տեսակցեցաւ Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ։

Աթէնքի «Էթնոս» թերթին թղթակիցը, որ Վէնիզէլոսի ընկերացած էր Հռոմի եւ Փարիզի մէջ, իր թերթին ղրկած հեռագրով մը կ՚ըսէ թէ Մարինքովիչ Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ զինակցութիւն մը առաջարկած է Վէնիզէլոսի, սակայն այս վերջինը մերժած է, հակառակ անոր որ այդ զինակցութեան փոխարէն Պելկրատի կառավարութիւնը յանձնառու կ՚ըլլար հրաժարիլ բոլոր այն երաշխաւորութիւններէն զորս ցարդ կը պահանջէ Սելանիկի երկաթուղիին սերպ գօտիին մէջ երթեւեկին մասին։

Վէնիզէլոս իր մերժումին իբրեւ պատճառաբանութիւն՝ դի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՕՐԻՈՐԴ ՆՈՒՆԻԿ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԻԳՆԱՏԻՈՍ

Այն պահուն ուր այս տոմսը մամուլին կը տրուի, կասկած չկայ թէ Օր. Նունիկ կը շարունակէ իր տոպրակէն ածականներ հանել եւ զանոնք կարգաւ շարել, իբր ներբող որ եւ է ճամբորդի մը, սանի կամ հարս-փեսայի։

Եթէ Օր. Նունիկ հարուստ ըլլար, անկասկած իր բոլոր քերթուածները *ալֆաի* վրայ տպել պիտի տար եւ մենք զանոնք ամբողջութեամբ ճաշակելու առիթը պիտի ունենայինք։

Բայց աւա՜ղ... Օր. Նունիկ Ս. Իգնատիոսի չափ ալ համբաւ չունի, որ մեկենասներ գտնէ յանձին Ագուլեցի Յօհանին եւ Իգնատիոսի, որոնք 1783ին տպել տուին Ս. Իգնատիոսի թուղթերը։ Անոնք հետեւեալ տողերով կը վերջանան.

—«*Փառք, պատիւ, գոհութիւն եւ երկրպագութիւն ամենասուրբ երրորդութեան և միոյ աստուածութեան Հօրն եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ. որ իւրով գերակատար եւ ամենակարող զօրութեամբն եւ անհուն ողորմութեամբն ետ կարողութիւն մերոյ անարժանութեան հասանել ի կատարումն տպեցման գրքոյս, ի Թուոջ Փրկչին 1783, եւ ի Թուոջ մերում ՌՄԼԲ մարտի ամսոյ 18, ի Կոստանդնուպոլիս, ի տպարանի Պետրոսեան Ստեփաննոսի։*

«*Ի յիշատակ Ագուլեցի Պետրոսեան Յօհան եւ Թումանեան Իգնատիոս ի Քրիստոս հանգուցելոց։*

«*Արդ՝ որք հանդիպիք սոյն հոգեշահ մատենիս, յիշեսջիք ի Քրիստոս ի մաքուր մաղթանս, ձեր միով Հայր մերիւ զվերոյիշեալ Յօհանն եւ Իգնատիոսն հանդերձ հոգեւոր եւ մարմնաւոր ծնողիւք եւ ամենայն արեանառու մերձաւորօք իւրեանց, որոց զհոգիսն տէր լուսաւորեսցէ. եւ որք յիշէքդ յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Փրկչէ մերմէ, Ամէն։*»

Հոս կը սկսի նունիկեան ոճը.

— «*Հուսկ յետոյ յիշեսջիք ի մաքուր յաղօթս ձեր զմշակսն տպագրարանիս, զշարաբարդօղս եւ զցրուողս կապարճից զՅօհաննէս, զՍտեփաննոս եւ զՄանուէլ մանկունս, եւ զժրաջան եւ զհաւատարիմ մելանահար տիրացու Կարապետ պատանին, զի աղօթիւք ձերովք զօրացեալք, գոհունակութեամբ եւ հաւատարմութեամբ ծառայեսցեն ազգաշահ եւ աստուածահաճոյ արհեստիս տպագրչութեան. Ամէն։*»

Ուրիշ դար, ուրիշ սովորոյթ։

Եթէ Օր. Նունիկ սրբուհի ալ հանդիսանայ, «Նոր երկիր»էն ուրիշ երկիր չէ կարող տպուիլ։

Ապերա՛խտ աշխարհ։

ԿԱՅԾ

ԳԱՂԹԱՅԻՆ *նախարար եւ ծերակուտական Լէօն Փէրիէ կիրակի օր Կրընոպլի մօտ ջրուղիի մը բացումը կատարելէ յետոյ ինքնաշարժով Շանթըլուվ կ՚երթար, երբ ճամբան իր ինքնաշարժը բախեցաւ Կրընոպլի ջուրերու եւ անտառներու քննիչ Հիւլէնի կառքին։ Ցնցումը այնքան սաստիկ եղաւ, որ նախարարին մէկ թեւը կոտրեցաւ. Նահանգային խորհրդական Պէթուի թեւը կտրած ապակիներէն բեք տեղէն վիրաւորուեցաւ։ Նախարարը Կրընոպլի հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ։*

ԼԵՌՆԱՅԻՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՂԱՐԱԲԱՂ

Մի քանի ամիս առաջ Թիֆլիզում լոյս տեսաւ Պ. Սէյրանեանի «Ղարաբաղի տնտեսական կեանքը եւ նրա հեռանկարները» վերնագրով գիրքը, որ արդիւնք է հեղինակի մի քանի ամսւայ ընթացքում կատարուած աշխատանքների։

Ղարաբաղի տնտեսական բոլոր կարգի խնդիրները, բացի առեւտրից եւ փոխադրութեան միջոցներից, այդ գրքում տեղ են գտել։ Հեղինակը իր աշխատութիւնը լոյս է ընծայել այն նպատակով, որ ոչ միայն ընթերցանութեան նիւթ ծառայի զանգւածների համար, այլեւ գործադրուի հայկական Ղարաբաղում իբրեւ տնտեսական աշխարհագրութեան եւ մասամբ էլ հայրենագիտութեան դասագիրք։

Այդ տեսակէտից արժէ ուշադրութեան առնել իր աշխատութիւնը։

Նախ պիտի սիրով արձանագրեմ, որ միանգամայն շահեկան եւ խրախուսելի է Պ. Գ. Սէյրանեանի մասնաւոր ձեռնարկութիւնը եւ արժէ, որ Խորհրդային Հայաստանն էլ կազմէ իր տնտեսական եւ քաղաքական լրիւ աշխարհագրութիւնը, ի հարկէ առեւտրի եւ փոխադրութեան բաժիններով, որովհետեւ առեւտուրը եւ հաղորդակցութեան ու փոխադրութեան միջոցները մի երկրի տնտեսական զարգացման կարեւոր ազդակներիցն են։

Այժմ կ'աշխատիմ ծանօթացնել «Յառաջ»ի ընթերցողներին հայկական Ղարաբաղի հետ, ըստ Պ. Սէյրանեանի, եւ զուգընթացաբար առաջ կը բերեմ որոշ ճշտումներ, որոնք անշուշտ ուշադրութեան կ'առնուեն ում կողմից որ պէտքն է։ Արժէ հայկական Ղարաբաղով լրջօրէն զբաղուել, քանի որ այդ լեռնագաւառը բռնազբօսիկ կերպով է անջատուած ներկայումս մայր երկրից՝ Խորհրդային Հայաստանից, թէեւ ունի որոշ ինքնավարութիւն...

Զմոռնամ յիշատակել, որ բացի իմ անձնական եւ գրական ծանօթութիւններից, օգտուել եմ նմանապէս Ղարաբաղը լաւ ճանաչող մի ընկերոջ դիտողութիւններից։

Ա. ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ. — Հեղինակը նախ քան բուն նիւթին անցնելը, մի պատմական թռուցիկ ակնարկ է նետում Ղարաբաղի անցեալի վրայ։ Բայց շատ կցկտուր տեղեկութիւններ է տալիս եւ չի կարողանում ըստ արժանւոյն բովանդակալից դարձնել նիւթը։

Այս մասը յիշած գրքի ամենապակասաւոր կողմն է, այն ինչ ստամոքսային գռեհիկ պաանջներին բաւարարող տնտեսականից ո՛չ պակաս կարեւոր են ընկերային—մշակութային եւ աշխարհագրական ու պատմական տւեալները, մանաւանդ երբ խնդիրը վերաբերում է Ղարաբաղի պէս կռւախնձոր դարձած մի երկրամասի։

Որպէսզի ընթերցողը համոզուի, թէ Ղարաբաղն ո՞ւմ է պատկանել դարեր շարունակ և այժմ էլ ո՞ւմ պէտք է պատկանի, ես Ղարաբաղի պատմական անցեալը կ'տամ մի ուրիշ ընդարձակ յօդւածով, իսկ առայժմ կը բերեմ մի քանի կարեւոր փաստեր։

Այժմեան Ղարաբաղը, այլ եւ Լեռնային Գանձակն ու Ղազախը՝ Արցախ կամ փոքր-Սիւնիք անունով մտնում էին Մեծն-Սիւնիքի մէջ, որի մասին դժբախտաբար չի յիշատակում Պ. Սէյրանեանը։ Նոյնպէս նա ոչինչ չի ասում Սիւնիք բառի ծագման մասին։

Մի կողմ թողնելով Տաթեւի հռչակաւոր սեան հետ կապուած աւանդական պատմութիւնը, որից իբր թէ սկիզբ է առել Սիւնիքը, պէտք է յիշատակեմ, որ Սեւանայ լճից ոչ հեռու գտնուող սեպաձեւ արձանագրութեան մէջ կայ Սուինիա բառը, որ «լճային» կամ լիճ է նշանակում։ Հայաստանի նախարնիկներն այդպէս կոչեցին մեր լեռնաշխարհը, որովհետեւ պատահեցին աշխարհիս ամենաբարձր լճին՝ Սեւանին (Գեղամայ), որ ամբողջովին Սիւնեաց նահանգի մէջ էր մտնում, մեր պատմական անցեալում։

Այս է Սիւնիքի ճշգրիտ ծագումը։

Այնուհետեւ Պ. Սէյրանեանը չի գծում պատմական Սիւնիքի սահմանները եւ չի որոշում Արցախի տեղը։

Պ. Սէյրանեանը գոնէ յիշէր, որ պատմական Հայաստան ունէր 15 նահանգներ, որոնցից 9րդը Սիւնիքն էր, 10րդը Արցախը։ Արժէր յիշատակել նմանապէս Սիւնիքի եւ Արցախի պատմական գաւառներն իրենց անուններով. միթէ դրանք տեղ չի՞ պիտի գրաւեն հայրենագիտութեան դասագրքում, գէթ նրա պատմական մասում։

Արցախ բառը հաւանօրէն ծագում է Խորենացու առծախոյ անուանումից։ Արցախը 5րդ եւ յետագայ դարերում աւելի մեծ է եղել եւ տարածուել է մինչեւ Կուր և Արաքս գետերի խառնարանը։

Հայկական Արցախը հին ժամանակ պարփակուել է Երասխ, Կուր, Թրամ, Ջրագետ եւ Նագար գետերի միջեւ։ Նա տարբեր անուններ է կրել մեր պատմիչների կողմից։ Գարգար անունով յիշատակում է առաջին անգամ մեր պատմահայր Խորենացին, Արցախ են կոչում Խորենացին եւ Ասողիկը, փոքր-Սիւնիք են անւանում Խորենացին, Կաղանկայտուացին, Ասողիկը եւ Սամուէլ Անեցին, իսկ Սեաւ Այգի եւ Խաչենք անուններով առաջին անգամ ճանաչում է դարձեալ Անեցին . . .

Անհրաժեշտ էր, որ Պ. Սէյրանեանը գծէր Մեծ ու Փոքր Սիւնիքի քարտէսը եւ մասնաւորապէս որոշէր պատմական Արցախի սահմանները եւ համեմատութեան դնէր այժմեան Լեռնային Ղարաբաղի հետ. այդ ձեւով ազատաւէր Ղարաբաղցիների մատաղ սերունդը կը ծանօթանար իր բնագաւառի պատմական եւ ներկայ աշխարհագրական պայմաններին եւ աւելի եւս կը համոզւէր իր արդար պահանջի մէջ՝ միացնել հայկական Ղարաբաղն ու Լեռնային Գանձակը մայր երկրին։ Պ. Սէյրանեանը դրա փոխարէն իր գրքին կցել է միայն այժմեան «ինքնավար» Լեռնային Ղարաբաղի քարտէսը, որը զերծ չէ թերութիւններից, սակայն այդ մասին կ'անդրադառնամ իր տեղում։

Այս մի քանի դիտողութիւններն Արցախի աշխարհագրութեան շուրջը։ Յաջորդով կ'անցնեմ հայկական Ալգաս-Լօրէնի պատմական մասին (այսպէս եմ կոչել ես Սիւնեաց երկիրը 1918 թւին Թորիսի «Սասուն» տպարանում տպւած իմ շրջաբերականթռուցիկում)։

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ՇՐՋԱՆ ՄԸ ՈՐ ԲԱԽՏԻՆ ՁԳԵՐ Է ԻՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 20 սեպտ.

Օգոստ. 31 թիւ «Յառաջ»ի խմբագրական յօդուածին վերջին տողէն թելադրուած, պարտք սեպեցի այս անգամ պարզել միայն Պաղեստինի շրջանին ազգ. դպրոցներու տխուր վիճակը, ցոյց տալու համար այն խեղճուկրակ պատկերը, որ տարիներէ վեր կը տիրէ եւ կը շարունակուի տակաւին։

Տանք մօտաւոր անցեալին պատկերը եւ յետոյ միայն ներկան։

Դեռ 1921 թուականէն առաջ, հակառակ անոր որ Պաղեստինի հայութեան թիւը, տեղացի թէ եկուոր մօտ 2500 մը կը հաշուըուէր, ամբողջ Պաղեստինի մէջ միայն Երուսաղէմ, մէկ ազգ. դպրոց կար, ան ալ ծաղկոց-մանկապարտէզի աստիճանով, Հայոց վանքի շրջափակին մէջ, «Քաղաքացոց դպրոց» անունով, ուր կը յաճախէին 80—100 երկսեռ մանկտիներ։ Կ'ուսուցանէին ոչ վկայեալ երկու օրիորդներ, ստանալով փոխարէնը՝ իբր աշխատավարձ վանքէն՝ օրական մէկ մէկ բաժին ուտելիք, ձրի սենեակ մը եւ տարեվերջին ալ մէկ մէկ չնչին գումար։ Աշակերտները ձրի կ'ուսանէին, համաձայն հնաւանդ սովորութեան, որ դժբախտաբար գնահատուած է շատ հինէն՝ եկող գացող բոլոր վանական վարչութիւններու կողմէ։

Այսպէս ուրեմն առանձինն Երուսաղէմը, որ դեռ այն ատենները, մօտ 1500 Հայեր կը պարունակէր, ունէր այս մէկ հատիկ ծաղկոցը, ուր կ'ուսանէին 80—100 փոքրիկներ, իսկ մնացեալները տակաւին 50—60 երկսեռ հայ պատանիներ՝ տարիքով 9—10 եւ 10—12 մինչեւ 14, հարկադրուած կը դիմէին օտարներուն, այլասերելու համար։

Շրջանի հայութեան կրթական վիճակի մասին բառ մը արտասանելն իսկ աւելորդ է, քանի որ ո՛չ Եաֆան ուր մօտ 100, Հայֆան՝ ուր 50—60, Ամմանի շրջանը՝ ուր 20—35, Բեթլեհեմը՝ ուր 15—20 տնուոր Հայեր իրենց բնակութիւնը հաստատած էին, ոչ մէկ հայ դպրոց ունէին։ Խեղճ հայ մանկտիները կամ փողոցներն էին եւ կամ օտար՝ յունական, արաբական կամ լատինական վարժարաններ յաճախել ստիպուած էին, ուր սակայն հայերէն հասարակ այբենարան մը իրենց պայուսակին մէջ ունենալն անգամ կը զլացուէր։

Ահաւասիկ 1921էն առաջ ընդհ. Պաղեստինի շրջանի հայ ազգային սերունդին վիճակը, հակառակ դարաւոր հսկայ եւ հարուստ Պատրիարքարանի մը գոյութեանը։

Այժմ պատմեմ թէ անկէ յետոյ ինչքան փոփոխութիւններ կրեց այս տխուր եւ ողբալի վիճակը, մինչեւ ներկայ դպրոցական տարեշրջանը։

1921էն ետք, Դուրեան արք. Երուսաղէմի պատրիարք ընտրուեցաւ եւ շնորհիւ ատոր վանական հին ու նոր բոլոր գործերը, որոնք քմահաճօրէն կը կառավարուէին, օրէնքի տակ առնուեցան, մեծ յոյսեր կային թէ իր առաջին ուշադրութիւնը պէտք էր կեդրոնացնէր նոր սերունդին կրթութեան վրայ։ Արդարացա՞ն այդ յոյսերը։

Առնենք Երուսաղէմը.—

Պատրիարքը իր պաշտօնավարութեան յաջորդող առաջին երկու տարիներուն գրեթէ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ունեցաւ։ Երուսաղէմի մէջ եղածը իր նախկին վիճակով շարունակուեցաւ եւ շրջաններէն ալ միայն Եաֆան ու Բեթղեհէմը մասամբ բախտաւորուեցան, վանքերէն մէկական փոքրիկ սենեակներ դպրոցի վերածուելովը։ Ասոնց հսկողութիւնը եւ խնամակալութիւնը յանձնուած էր հոգեւոր ծու[illegible] տեսուչներուն, որոնք դպրոցները օր մը բաց, շաբաթ մը ամբողջ փակ պահելով ժամանակ անցուցին։

Զմոռնամ ըսել որ 1921ին կիլիկեան արտագաղթէն Պաղեստինի հայութեան նախորդ թիւին վրայ մօտ 1000 մըն ալ աւելցաւ եւ ասոնց փոքրիկներն ալ, թէ՛ հոս (Երուսաղէմ), եւ թէ շրջաններու մէջ, իրենց ծնողները ուր որ հաստատուեցան, ատեն մը առանց դպրոցի մնացին։ Շատուշ, 1923ին Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ հաստատուողները նախաձեռնողներ՝ իրենց փոքրիկներու կրթութեան ձեռնարկեցին եւ յաջողեցան արդէն իսկ գտնուածէն շատ նորակազմ Կրթական Միութեան Սրահին մէջ, մանկապարտէզ մը բանալ, ուր անմիջապէս համախմբուեցան սկիզբները 30-40, իսկ տարուէ տարի բազմանալով մինչեւ, 927ին աւելի քան 70-80 երկսեռ փոքրիկներ։

Ուրեմն Երուսաղէմը սկսած 1923էն մինչեւ 1927 ունեցաւ լոկ մանկապարտէզի աստիճանով երկու դպրոցներ, որոնցմէ մէկուն մէջ կը յաճախէին աւելի քան 2000 հայութեան միայն 120-130 երկսեռ փոքրիկները. իսկ միւսին՝ 80 երկսեռ փոքրիկներ։ Ասոնցմէ զատ կային 60 — 70 պատանիներ 10-12 եւ անկէ վեր տարիք ունեցողներ, որոնք՝ օտարներուն մօտ ուսանիլ հարկադրուած էին, իրենց տարիքին եւ կրթութեան աստիճանին յարմար ազգ. վարժարան չգտնելով։ Այս վարժարաններէն առաջինը — «Քաղաքացոց» կոչուածը կը հոգացուէր վանքին յատկացուած մասնաւոր տարեկան պիւտճէով մը, մօտ 100 անգլ. ոսկի. իսկ միւսը շատ ժողովրդական գործ, ժողովուրդէն նշանակուած հոգաբարձութեան մը կողմէ կը մատակարարուէր եւ չնչին պիւտճէով մը, որուն մեծ մասը ձեռք կը բերուէր ծնողներու ամսական վճարումներով, իսկ փոքր մէկ մասն ալ կէս առ կէս թէ Պատրիարքարանի եւ թէ Միութեան տարեկան յատկացումներէն, եւ աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլար քան նախորդը։

1927ի տարեմուտին, վանքը իբր թէ գործ մը ըրած ըլլար, երկու դպրոցները միացնելու մաքով կարգադրութիւն մը ըրաւ։ Ժողովրդական գործը ջնջեց ու երկուքին հսկողութիւնն ու նիւթական ամբողջ պատասխանատուութիւնը իր ուսերուն առաւ, առանց ժողովուրդին հաւանութեան։ Եւ 927ի տարեշրջանին ամբողջութեամբ ուսումը հռչակեց ձրի։ Տարօրինակ չէ՞ք գտներ, երբ անդին ժողովուրդ մը կայ, որ սիրով կը ստանձնէ իր զաւակներուն կրթութեան նիւթական ու բարոյական հոգա[illegible] տարած է այդ պարտք[…] կարծ մէկ գրչի հարուած[…] րիարքարանի Գերապ[…] կը ջնջէ այդ գեղեցիկ […] ձեռնութիւնը, մինչ աղ[…] կային հասարակ նախ[…] րան մը չգտնելով, […] անչափահաս պատանի[…] ստիպուին օտար վարժ[…] դիմել եւ ուծանալ։

Գանք 1927—928ի […] ջանին։ Նախ՝ տեղի ան[…] րութեան պատճառով, […] մշտնջենապէս […] այս անգամ ալ նախապէս […] զոյգ վարժարանները […] ներէն շատեր, աւելի […] երկսեռ փոքրիկներ, […] մանկապարտէզցուներ, […] դրուեցան լատինական […] ներ երթալ, որովհետեւ […] րաններէն մէկը 1927ի […] շարժէն վնասուած ըլլա[…] դուեցաւ եւ այսօր տեղը […] կը կառուցուի թէեւ, […] բախտաբար տարիէն […] շինութեան ձեռնարկու[…] տակաւին աւարտելիք […]

Կը վախցուի որ, […] անցեալ տարին՝ այս […] ալ անցնի այսպէս, […] անբնական վիճակով, […] կէսը հոն, անկարգ […] իսկ մեծ մասը դուրսը […] վարժարաններու մէջ, […] սիկ Երուսաղէմի կրթա[…] ճակը մինչեւ նոր տարե[…] Մաղթենք որ դպրոցակա[…] շէնքը շուտով աւարտի, […] սեն թէ պիտի կրնայ […] մինչեւ 400 փոքրիկներ[…] նոյն ատեն բարձրացնել[…] թական մակարդակը։

Դուրեան պատրիարք[…] կը տեսնուի, ուժ երկա[…] ներու ընթացքին, հաշ[…] նոր դպրոցի մը շին[…] շօշափելի արդիւնք մ[…] բերել, որ ի հարկէ տեղ[…] յութեան համար նախ[…] մութեան դեր պէտք է […] րէ, եթէ անոր ապագայ[…] մակալութեան գործն ա[…] վուրդէն եւ միայն[…] ընտրուած ձեռնհաս մա[…] յանձնուի։

Յաջորդով կը խօսի[…] շրջաններու մասին։

ԱՐՍ[…]

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Առաջին ծանօթ կ[…] բանական պարտէզը 115[…] ուած է Չինաստանի կայս[…] վ.անկի հրամանով։

⁂ Մետաքս «սիլինտ[…]» խարկները 1820ին սկսա[…] ծածուիլ։

⁂ Սիամի Թագաւորը […] մակ փիղերու Թագաւոր[…] դոսը կը կրէ։

⁂ Պերլինի տուներու[…] օտարներու կըպատկան[…] հարիւրը հայ հարուստն[…]

'ՅԱՌԱՋ„Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գրեց՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

— Տղայ զաւա՞կ։

— Տղաս տարին։

— Տանը մէջ զէնք ունի՞ս։

— Չէ, աղա ճան, չէ։

Յետոյ ժանտարմները խօսեցան իրարու հետ ու թոյլ տուին որ երթայ։

Յաջորդ օրը գզիրը նորէն Օհանը կը փնտռէր։ Է՛հ, ո՞ւր պիտի ըլլար, նորէն շիտակ Շոռախին արտը գնաց։

Օհան մրճանի նման շարած էր ակօսները. արտը լրանալու մօտ էր երբ գզիրը նորէն տնկուեցաւ.

— Օհան էմի, ժանտարմները քեզ կ'ուզեն։

Հակառակ գզիրի վախկոտ աճապարանքին, Օհանը մի քանի ակօս եւս գնաց, սակայն արտը չէր լրանար տակաւին։

— Կինէ ի՞նչ կայ, Պաղտօ։

— Չգիտեմ, Օհան էմի, էսոնց ըրածներուն խելքս չի հասնիր, պատասխանեց գզիրը շուարած։

— Մեզի ըսին, որ տանդ մէջ զէնք ունիս, խօսեցաւ ժանտարմը դիւային աչքերով։

— Թըզ, թըզ, չէ, աղա ճան, ապրած կենայ թագաւորը։

— Կը ստես, քաւթառ, բարկացաւ ժանտարմը մտրակի հարուածներ իջեցնելով խեղճ Օհանի կռնակին։

Ու նորէն չգիտես ինչո՞ւ թոյլ տուին որ երթայ։

Օհան խորունկ վիշտը սրտին, ցաւը կռնակին, նորէն լծեց եզները ու գնաց Շոռախին արտը լրացնելու։

«Վաղը Ջուրին օրն է։ Բամպակները պիտի պանուին։ Կաւառ կայ չտկուելիք։ Մարկոսը կ'ուշանար։ Կ'ուշանար նաեւ ցանքը բամպակին»։

Օհան ո՞ր մէկին հասնէր։

Առաւօտ կանուխ, նոր վարած արտին մէջ Օհան բամպակի սերմերը կը ցանէր՝ երբ գզիրը նորէն մօտեցաւ։

—Օհան էմի։

— Զահրումար, զահրումար, խօսեց Օհան ձեռքերը ոտքերը դող ելած։ Անոր աչքերը այլանդակուեցան կարծես, ճիշտ քահանային աչքերուն պէս։

Օհան ի՛նչ կրնար ընել, թագաւորի հրաման էր։

Այս անգամ ժանտարմը հրամայեց, որ երթայ ինչ որ ունի իր հետ առնէ, որովհետեւ ծերերու կարաւանը պիտի ելլէ ճամբայ։

— Հէյ կոպակոռ, Օհան դրդրաց ինքն իրեն ու դուրս ելաւ։ Ինչպէ՛ս կարելի է բամպակին սերմը կիսատ ձգել առանց տափան ընելու։ Եթէ մուկերը տանին ու թռչունները հաւաքեն։ Սիրտ չունի՞ն, հոգի չունի՞ն սա հեթանոսները։

Օհան առանց ձայն հանելու տուն գնաց ու նորէն սերմին ճվալը շալկած ուղիղ Շոռախին արտը իջաւ ու սկսաւ բամպակի սերմերը նետել։ Ան սերմերը լրացնելու վրայ էր, երբ գզիրը նորէն երեւցաւ այս անգամ ժանտարմի մը հետ։

Ժանտարմը մի քանի մտրակ իջեցուց Օհանի կռնակին ու առջեւ ձգած ուղիղ գիւղ բերաւ։

Ծերերու կարաւանը ճամբայ ելած էր արդէն, երբ ժանտարմը կարաւանին յանձնեց նաեւ Օհանը։

Է՛հ, ո՞ւր կը տանէին զինք։ Մարկոսն ալ այդ ճամբէն տարին։ Որ մարկոսը գտնէր Օհան, շատ բան ունէր ըսելիք։ Թերեւս վերադառնային միասին։

Այդ երկրորդ կարաւանն էր որ կ'ելլէր գիւղէն։ Գիւղը մնացին մի քանի ճահիլ աղջիկներ ու հարսներ, գզիր Պաղտօն, մուսեխ Դանիէլը, որ Թուրքի մը քով մշակ էր, Թուլթկանց Միքայէլը, որ նոյնպէս աղային հողերը կը վարէր։

Ծերերու կարաւանը մօտեցած էր Նոր աղբիւրին, երբ Օհան կռնակը ետեւ դարձուց ու տեսաւ Ս. Եղիայի լերան վրայ մութ ամպի կտոր մը։ Է՛հ, ամէն անգամ որ այդ գոյնով ամպ մը կենար լերան վրայ, անձրեւի նշան էր։ Իրիկուան դէմ անձրեւ պիտի գար։ Եթէ միայն ձգէին որ ծածկէր, տափան մը ընէր ցանած բամպակին վրայ...

Մուկերէն ու թռչուններէն աւելի, անձրեւն էր որ մտ[…] էր Օհանը։ Անձրեւը պիտի քշէր բաց մնացած սերմերը[…] քով պիտի հաւաքէր ու առուներուն մէջ պիտի լեցնէր։

— Չէ, չէ, որ էսպէս երթայ, էս աշխարհը կը փլի, կը[…]

Կարաւանը անցած էր Նոր Ջուրը, երբ Օհան տեսաւ[…] րուն մօտ Կարուկին տասներեք տարեկան տղան, աղային[…] ները կ'արածէր։

— Հէ՛յ, Մինաս, Մինաս։

— Ի՞նչ է, Օհան էմի։

—Էս կէսօրին գեղ գնայ, ըսէ Թուլթկանց Միքայէլին, որ[…] Շոռախին Թարլին բամպակի սերմերը ծածկէ տափանով,[…] ռար Օհան։ Չմոռնաս, Մինաս, էս գիշեր արդեւ որ գայ...

—Մինաս, վրայ տուաւ Օհան, զոտիէն տան բանալին[…] մէջ նետելէն, տան բալլին Միքայէլին տուր, եզները[…] տանէ, Փուշնան սանդուխին տակ է։ Չմոռնաս, Մինաս,[…]

* *
*

Կարաւաններէն այլ եւս լուր չեկաւ։

Անոնք դաշտերուն, ճամբաներուն վրայ դիակներ[…] իրենք ալ դիակներ եղան անապատներուն մէջ։

Օհանը Մուսուլի կողմերը, անապատներու ճամբուն վր[…] նողներ եղած են, չափչոր, շարժուն կմախք մը խելագար[…] աչքերը աւելի ահաւոր էին քան Ս. Գրքի Ղազարոսի աչք[…] րեզմանէն ելած։ Չգիտես, ո՛ր տեղէն գտած ու շալկած էր[…] տակ ճերմկցած եզան մը գլուխը։

Ան կը կենար ճամբաներուն վրայ ու գեղին ճամբան[…] ցնէր անցնող ու դարձող ուղտապաններուն։ Յաճախ կը[…] անոնց ու կը խօսէր խելագարի հատած ու անկապ բառեր[…]

— Մարկոսը տեսա՞ք, փոքրիկ տղային ձեռքէն բռն[…] երբ տարին զինքը... Որ գեղ երթաք, ըսէք Թուլթկանց[…] լին.. բամպակին ջուր հասցնէ։

Վաղը ջուրին օրն է, վատ պիտի ըլլի։ Կաւառ կայ չ[…]

Չէ, չէ, որ էսպէս երթայ, էս աշխարհը կը փլի, կը փլ[…]

(8)

«ՅԱՌԱՋ»ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

…Ը ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ …ԻՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

…ԱՍԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 4

…Թուրքիոյ մէջ գգեստին …ութիւնը, պետութեան եւ …ւնջատումը եւ լատինե… …երուն ընդունելութիւնը …էլ կարգ մը բարեփոխու… …եր, մաս մը զինուորական… …ւնքի ուժով կատարուած …ախանակ սահմանադրա… …բարեշրջական օրէնքին …նելու, որով մեծ արժէք մը …նկալուցներ իբրեւ իրա… …առաջդիմութիւն։

3. 4) Այդ իսկ պատճա… …էն առնենէն պիտի տկա… … Թուրքիան, փոխանակ …ելու։

…Թուրք ժողովուրդը կրօ… …եւ պահպանողական ըլ… …այս զինուորականներէն …վաղահաս բարենորոգում… …ծ ճեղքեր պիտի բանան, …առաջ պիտի գայ ուժերու …ում։ Թերեւս ալ քաղա… …կան կործանարար կոխ…

…Թուրքիոյ ներկայ վարչա… …չի կրնար տեւել, եւ իր …լումով վերջ պիտի գըտ… …բոլոր բարեփոխումներուն …հարիւրը։

…Հայկական տեսակէտով …Թուրքիոյ այս բարեփոխու… …ները բնաւ օգտակար չեն, …որ կեղծ են։

ՀԱՅԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

…ՆԱԿԸ ԻԲՐԵՒ ՈՒԺ»

…գրեցինք թէ Մուսոլինի այս …գրով ուսումնասիրութիւն մը …րարակած է «Ճէրարքիա» …րաթերթին մէջ։

…Այդ յօդուածին մէջ իտա… …գիկտատորը ի մէջ այլոց …որ եթէ ծնունդներու նուա… …ը շարունակուի, սպիտակ …ամբողջ պիտի կլանուի գու… …ցեղին կողմէ, որ կը բազ… …՝ մեր ցեղին անծանօթ …աւորութեամբ մը։ Սեւամորթ… …գեղինները մեր դուռը …են ո՛չ միայն արգասաւո… …թեամբ, այլ աշխարհի մէջ …ցեղի ապագային գիտակցու… …։ Ահազանգը կը հնչէ, եւ …անոնք, որոնք օրուան հոգե… …ները կը տեսնեն, մտա… …ած են։

…ելով Եւրոպայի կացու… …Մուսոլինի կը գրէ թէ …յ մէջ ծնունդներու նուա… …ը կը գլէ կ'անցնի Ֆրանսան, …ն կ'աճի, անգլիական …ը կը պարպուին։

…ելով Ֆրանսայի, Մուսոլինի …թէ ամէնէն արգասաբեր …ները անապատի կը վերա… ծուին, ու այս առթիւ կը յիշէ փրոֆ. Ժողէֆ Պարթէլէմիի վերջին ուսումնասիրութիւնը։

Իտալիոյ վարչապետը յետոյ իբրեւ անտեղի կը դատափետէ Նոր-Մալթուսականութեան տեսութիւնները եւ սխալ կը յայտարարէ ա՛յն վարդապետութիւնը թէ՝ որակը կրնայ քանակին պակասը լրացնել, կամ ա՛յն՝ թէ երբ ժողովուրդը պակսի, անոր բարօրութիւնը կ'աւելնայ։ Այսօրուան 42 միլիոն իտալացիներու կեանքի մակարդակը շատ աւելի բարձր է քան 1871ի 27 միլիոն իտալացիներունը։

Մուսոլինի հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ իտալիոյ բնակչութեան ներկայ պատկերը։ Իտալիա եւս կը տառապի միւս ազգերուն ենթարկուած նոյն ցաւէն, ծնունդները կը պակսին։ Ծնունդներու համեմատութիւնը իր բարձրագոյն աստիճանին հասաւ 1885ին երբ 1000 բնակիչի վրայ 38 ծնունդ կար. այս համեմատութիւնը յամր, բայց տեւական անկում կ'ունենար։ 1920ին 1000ին 31ի իջած էր, 1927ին՝ 1000ին 27ի։ 1928ի առաջին վեց ամիսներուն ծնունդները 11.000 պակաս են 1927ի նոյն շրջանէն։ Կեդրոնական եւ Հիւսիսային Իտալիոյ բոլոր գիւղաքաղաքները նուազումի մէջ են։ Չորս տարուան մէջ քաղաքներու ծնունդները 100ին 50 պակսած են։

Մուսոլինի կ'աւելցնէ թէ՝ ծնունդները բազմացնելու իր քաղաքականութիւնը դեռ իր արդիւնքները չէ տուած, ու կը կասկածի որ մեծ արդիւնք ունենայ։ Սակայն նոյն իսկ եթէ բնակչութիւնը աւելցնելու մասին տրուած օրէնքները ապարդիւն `նկատուին, անհրաժեշտ է դարձեալ գործադրել զանոնք, ինչպէս որ բժիշկը դեղ կուտայ հիւանդի մը, որուն վիճակը յուսահատական է։ Մնաց որ նման օրէնքներ կրնան ուշացնել, նոյնիսկ անհետացնել այդ երեւոյթը, եթէ ընկերային կազմը դեռ ընդունակ է հակազդելու։

Մուսոլինի յօդուածը կը վերջացնէ՝ կոչ մը ուղղելով ֆաշիստ ընտանիքներուն.

— Շատ զաւակ ունենալը միակ զէնքն է իտալացի ժողովուրդին։ Եթէ ֆաշիստ յեղափոխութիւնը չկարենայ հոսանքին դէմ դնել, իր բոլոր ըրածները անօգուտ պիտի մնան։ Մշակուած, զարգացած ու կարգապահ Իտալիոյ մէջ տակաւին տեղ կայ 10 միլիոն հոգիի համար։ Վաթսուն միլիոն իտալացիներ իրենց քանակին եւ ուժին ծանրութիւնը պիտի զգացնեն աշխարհի պատմութեան մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքի պաշտօնաթերթը իր 20 սեպտեմբերի 199 թիւին մէջ կը հրատարակէ օրէնք մը «Ճամբաներու շինութեան եւ նորոգութեան համար»։ Համաձայն այս օրէնքին, նահանգային կեդրոններու մէջ կը կազմուին մասնաւոր սնտուկներ, որոնց հասոյթները, պիտի գոյանան ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերու վրայ կատարուելիք յաւելումներէն, որոնք հարիւրին 2էն պակաս եւ հարիւրին 7էն աւելի չպիտի ըլլան։

Ուրիշ հրամանագիր մըն ալ, որ յատուկ է միայն Սելանիկի նահանգին, կը ճշդէ որ, 1928—1929 տարեշրջանի ընթացքին, ճամբաներու շինութեան սնտուկին հաշւոյն, 100ին 5 յաւելում պիտի կրեն ծխախոտի, մաքսի եւ անուղղակի բոլոր տուրքերը։

Այս տուրքը սակայն իրականին մէջ կը բարձրանայ 100ին 6.25ի, որովհետեւ, անուղղակի տուրք կը նկատուի քաղաքապետական տուրքը (100ին 25 պետական տուրքին վրայ) որ պիտի գանձուի այս 105ին 5ի յաւելումէն։

Մաքսատունը, նոյն իսկ տեղեկութիւն ուզած է կեդրոնէն, թէ պարտաւորիչ փոխառութեան տուրք ալ պիտի գանձուի՞ այս 100ին 5էն, քանի որ այդ ալ անուղղակի տուրք մըն է։

Տուրքերու այս նոր յաւելումը մեծ յուզում պատճառած է առեւտրական հրապարակին վրայ, որ արդէն ծանրաբեռնուած է բազմապիսի ծանր տուրքերով։

Ընդդիմադիր թերթ մը կը նկատէ որ, այս հրամանագիրը լոյս տեսաւ, Պ. Վէնիզէլոսի մեկնումէն անմիջապէս վերջ։

*** Ընդհանրապէս Արեւմտեան Մակեդոնիայէն եւ մասնաւորապէս Քոզանա-Կրէվէնայի շրջանէն հասած տեղեկութիւնները շատ գէշ գոյներով կը նկարագրեն տիրող անապահովութիւնը։ Բազմաթիւ աւազակախումբեր սանձարձակ կը գործեն եւ իշխանութիւնները, հակառակ թափուած ջանքերուն, չեն կրնար արգիլել անոնց ոճրագործութիւնները։

Կրէվէնայի շրջանին մէջ մասնաւորապէս սարսափ ռփռած է Կացավէլասի աւազակախումբը, որ կը տիրէ այս շրջանին։ Այս հրոսախումբը այնքան արագ կը շարժի, որ հետապնդումը գրեթէ անկարելի կը դառնայ։ Միւս կողմէն անբաւարար են ոստիկանական ուժերը եւ կը թուի թէ աւազակներու ձերբակալումը կամ ոչնչացումը կարելի չպիտի ըլլայ։ Ոստիկանական հրամանատարութիւնը կեդրոնէն տեւականօրէն նոր ուժ կը պահանջէ։

Բազմաթիւ կենդանաբոյծներ այս շրջանին մէջ, սպառնական նամակներ կը ստանան աւազակապետ Կացավէլասէն։ Սպառնագիր ստացած բոլոր կենդանաբոյծները կը փախին աճապարանօք իրենց գիւղերէն եւ կ'ապաստանին քաղաք։ Կացավէլաս, բացի խոշոր գումարներէ, իր սպառնագրերով կը պահանջէ նաեւ մետաքս թաշկինակներ, ոսկի ժամացոյցներ, ելեքտրական լամբեր, մարտկոցներ, հայելիներ, քօնեակ եւ զանազան մանր-մունր իրեր։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական թերթ մը հետեւեալ խորհրդածութիւններն ու թելադրութիւնները կ'ընէ Ֆրանսա գտնուող օտարներուն մասին։

«Ֆրանսա, առանց գիտնալու, միշտ կ'ընդունի օտարներ, որոնք կատարելապէս անբաղձալի են։ Ասոր կ'անդրադառնանք քիչ մը ուշ, երբ անոնք յանցանք մը կամ ոճիր մը գործեն։

Այս օտարականները, կը ներկայացնեն ինքնութեան կանոնաւոր թուղթեր, որոնք սակայն բարոյականի վկայագիրներ չեն։ Անցագիր ստանալու համար, ծննդեան վկայագիր մը կը բաւէ։ Բայց դատական իշխանութենէն տըրուած տեղեկագիր մը տարբեր երաշխաւորութիւններ պիտի ներկայացնէր։

Գիտէք թէ մեր երկրին մէջ աշխատող օտարականներու ինքնութեան թուղթերը, պէտք է որ տարին անգամ մը փոխուին։ Երբ անոնք այս առթիւ ներկայանան ոստիկանութեան, անոնց դատական նիշերը կը պրպտեն, երեւան հանելու համար թէ, անոնք դատապարտութիւն կրա՞ծ են։ Բայց այս մեթոտը, միայն անոնց մօտաւոր անցեալին հետ կապուած է։ Իրենց երկրին մէջ եթէ դատապարտութիւններ կրած են, ո՞վ պիտի գիտնայ։

Ու բոլոր օտարականները, Ֆրանսա չեն գար անպայման աշխատելու։ Անոնց մէջ կան որ իրենց արհեստը չեն յայտներ անշուշտ, երբ հոս կ'ուգան կողոպուտի եւ գողութեան համար է։ Հո՛ս է որ դատական տեղեկագիրները թոյլ պիտի տային որ անոնց մէջ մենք կարենայինք ընտրութիւն կատարել։

Ներքին նախարարութիւնը որ կը զբաղի օտարականներու իրաւական դրութիւնով, պիտի կրնար հրամանագրով մը անոնցմէ պահանջել դատական տեղեկագիր։ Բայց գիտենք թէ՝ ինչ դժուարութիւններու կը հանդիպինք, երբ հարցը դառնայ մեր ապահովութեան վրայ։ Սկզբունքով, անհրաժեշտ չափի կը վերածուին մէկ երկրէն միւսը անցնելու համար, անհաժեշտ ձեւակերպութիւնները։ Բայց աշխատանքի համար, մեր երկիրն եկող բանուորներուն մէջ չպիտի գտնենք անբաղձալի տարրերը։ Պէտք է մանաւանդ անհրաժեշտ նախազգուշութիւնները ձեռք առնել անոնց դէմ, որ կ'երթան ու կուգան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ — Ժոզէ Ռուռա, հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, գանձապահի կարեւոր պաշտօնը կը վարէր, եւրոպական մեծ ընկերութեան մը Պուէնոս-Այրէսի մասնաճիւղին մէջ։ Իր պետերը գոհ էին իրմէն, երբ յանկարծ, ան անյայտացաւ իր մէկ պաշտօնակցին հետ, 21 տարու երիտասարդ մը։

Ընկերութիւնը փութաց քննել անոր հաշիւները եւ այսպէսերեւան հանեցոր, անիր տնօրէնինստորագրել տուեր էր հինգ միլիոն ֆրանքի չէք մը, եւ զայն գանձելէ յետոյ, փախեր էր։ Զայն գտնելու համար, փնտռտուքները որեւէ արդիւնք չեն տուած։ 500.000 ֆր. խոստացուած է անոր որ կարենայ դիւրացնել խաբեբային ձերբակալումը։

ՅԱՆՈՒՆ ԵՂԲԱՐՑ ԳԵՐԵԼՈՑ — Քանի մը շաբաթներ առաջ, երկու մարդեր՝ որոնցմէ մէկը եկեղեցական, գերմանիայէն գալով Ֆրանսա կը մտնէին։ Կայարանին մէջ անոնց անցագրերը քննելով անկանոն նկատուեցան։ Արկուքն ալ բողոքեցին։ Անոնցմէ մէկը Տանիէլ Չօլան ինքզինքը կը ներկայացնէր իբր սուրիացի միսիոնար, որ Թուրքերու կողմէ հալածուած իր հայրենակիցներուն օգնութեան հասնելու համար, Ֆրանսա եկեր էր դրամական օժանդակութիւն հանգանակելու նպատակով։ Միւսը՝ Բենիամին Սիմոն Նիքօլա ինքզինքը կը ներկայացնէր իբր գօրգի վաճառական եւ նախկին պատուիրակ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Եւ իրենց ինքնութիւնը հաստատելու համար, օտար նշանաւոր անձնաւորութիւններէ յանձնարարական նամակներ ցոյց կուտային։

Հակառակ սակայն իրենց բողոքներուն, անոնք ձերբակալուեցան եւ բանտ դրուեցան Միւլհուզի մէջ։

Կատարուած քննութիւնը երեւան հանեց որ այս երկու անձերը «բարձր դասու» խաբեբաններ են եւ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ, բաւական անձեր խաբած են Նիքօլա 10.000 ոսկիի հաշիւ մը ունէր անգլիական դրամատան մը մէջ եւ արդէն նախապէս վտարման վճիռ տրուած էր անոր դէմ։

Երկուքն ալ կը ջանան համոզել ոստիկանութիւնը թէ՝ իրենք զոհերն են կեղծ քահանաներու ուրիշ խմբակի մը, որուն գլուխը կը գտնուի Մալիք Կամպար անունով կղերական մը։

ՏԻԿԻՆ ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ԵՒ ԻՐ ՀԱՑՐԵՆԱԿԻՑԸ — Տիմիդրի Կարիազի անունով յոյն մը, որ ձերբակալուեցաւ Նիսի մէջ, իր հաշւոյն, ոստիկանութեան տետրակներուն մէջ արդէն, արձանագրել տուեր էր քանի չափ խաբէութիւններ։ Կարիազի հետեւեալ կերպով կը գործէր։ Թղթատարական պաշտօնատուները կ'երթար եւ հեռագրողներու ուսերուն վրայէն, կը ջանար կարդալ հեռագիրները։ Երբ հեռագրով դրամ ուզող մը գտնուէր անոնց մէջ, անմիջապէս, Յոյնը կը հեռագրէր անոնց հասցէներուն, եւ ճարտար պատրուակով մը, իր հասցէին բերել կուտար ուզուած գումարը։ Կարիազի օր մը հեռագիր մը ուղղեց տիկին Վէնիզէլոսի, դրամ ուզելով եւ ստորագրեց Քէնաքոս Վէնիզէլոս։ Իսկ տիկին Վէնիզէլոս որ այդ անունով տղայ չունի, լուր տուաւ ոստիկանութեան, որ ճարտարօրէն լարուած ցանց մը մէջ ձգեց խաբեբան։

ԿՈՉ ՈՒՐՖԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ուրֆայի Հայրենակցական Միութիւնը կուգայ կոչ ուղղել այն բոլոր Ուրֆացիներուն, որոնք կ'ուզեն իրենց հերոսական Ուրֆան պանծացնել եւ միշտ վառ պահել անոր յիշատակները։

Միութիւնս գիտակից ներկայ պայմաններուն եւ միջավայրին՝ կուգայ կարելի եղած աշխատանքը թափելու նոր սերունդը այլասերումէ փրկելու համար։

Ուրեմն, միանա՛նք հայրենակիցնե՛ր, կատարենք մեր պարտականութիւնը, հաւաքենք մեր ցիրուցան որբերը եւ դաստիարակենք զանոնք հերոսական Ուրֆայի աւանդութիւններով։ Այսպիսով միայն յարգած կ'ըլլանք մեր հայրենիքի պատնէշներուն վրայ, Թուրք եաթաղանին դէմ հպարտօրէն կուրծք տուող նահատակներու և հերոսներու յիշատակները։

Այս կը պահանջեն մեր հերոսներու անթաղ աճիւնները։

Հայրենակիցնե՛ր, միանա՛նք, օգնենք նորակազմ Միութեան՝ նիւթապէս եւ բարոյապէս ու փրկենք մեր մատաղ սերունդը։

Միութեանս ծրագիր կանոնագիրը կը ղրկուի փափաքողներուն։

Նիւթական օժանդակութեան եւ այլ հարցերու համար դիմել՝ Hagop Hissayanի, 22 Villa Rouveyrolle, Asnières (Seine).

Ատենապետ՝ Պ. Գորգիկեան, քարտուղար՝ Ս. Եօթնեղբայրեան։

(կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

…ուհետեւ շոճաստանները …րուն թագաւորութիւնն էին։ …հետէ վայրին տէրը կարծեց …ք, երբ ուրիշ մը տեսնէր …ծ ծառուղիներուն մէջ՝ կը …նար։ Յաճախ հոն կը մնար …իրիկուն, ներկայ կ'ըլլար …արեւմուտքին կամ նստած …ներու մէջ՝ կը դիտէր ան… …շոճիներու մէջէն մեծ ու …լուսնին ելքը։ Իրիկուն մը, …ու նստած էր զառիվարի մը …վրայ, լսեց արածող նախի… …հնչիւնները, բուռն հայրե… …գութիւն մը ունեցաւ։ …առջեւ ծառուղին կը …էր խորհրդաւոր հեռաւորու… …մը մէջ։ Վարդագոյն շոճիներ կը գունագեղէին երկնքի վրայ։ Արուսեակը կը փայլէր վարդակարմիր հորիզոնին վրայ միայնակ եւ ժպտուն, գրեթէ կանգնած միւս աստղերէն առաջ առանց խանգարուելու ըմբոշխնելու համար իրիկուան քաղցրութիւնը։

Ի՞նչ բանի վրայ կը մտածէր միայնակ աստղը։ Հեռաւոր հոմանի՞ մը ունէր արդեօք։ Աննա նիա համարձակեցաւ ինքզինք նմանցնել լուսաճաճանչ աստղին, ան միս մինակ երկնքի մէջ, ինք միայնակ շոճաստանին մէջ։ Թերեւս նոյն պահուն Մարգարիտ ալ կը դիտէր իրիկուան աստղը։ Ի՞նչ կ'ընէր արդեօք Տատանան։ Կրակը կը վառէր օճախին մէջ եւ բարի պառաւը մելամաղձօտօրէն ընթրիքը կը պատրաստէր մտածելով հեռաւոր սիրելի մանչուն վրայ։ Ինք չէր մտածեր Տատանայի վրայ, ապերախտ մը, եսասէր մըն էր։ Բայց ի՞նչ կրնար ընել։ Եթէ Տատանայի տեղ ուրիշ կին մը եղած ըլլար, իր մտածումը միշտ թռած պիտի ըլլար դէպի ան։ Մինչդեռ այդ կինը… Ո՞ւր էր միւս կինը, ի՞նչ կ'ընէր նոյն պահուն, իր աչքերն ալ կը տեսնէին իրիկուան աստղը։ Ո՞ղջ էր թէ մեռած, հարո՞ւստ թէ մուրացիկ։ Հապա եթէ կուրացա՛ծ ըլլայ, եթէ բանտ ըլլար։

Զարմացաւ որ այս մտածումէն չշառագունեցաւ։ Առաջին անգամ, այնքան տարիներ ետք գութի զգացում ունեցաւ ինչպէս երախայ եղած ատեն կը ջանար տաքցնել ոտիկներով Ոլիի սառած ոտքերը…

***

Վերջապէս վերադարձի օրն հասաւ։ Մեկնեցաւ երջանկութենէն գրեթէ ճնշուած, կը վախնար ճամբան մեռնելէ, չկարենար սիրելի լեռները տեսնել, ծանօթ ճամբան, քաղցր հորիզոնը, Մարգարիտի դէմքը…

— Եթէ ճամբան մեռնիմ, կը մտածէր ձեռքը ճակտին դրած եթէ մեռնիմ Մարգարիտ երբեք պիտի չմոռնայ զիս։

Բարեբախտաբար ողջ ու առողջ հասաւ, վերստին տեսաւ սիրական լեռները, վայրի հովիտները, քաղցր հորիզոնը, մանիշակագոյն դէմքը Նաննային որ, կայարան եկեր էր դիմաւորելու զինքը։

Ժամէ մը ի վեր կը սպասէր կինը։ Երբ տեսաւ Աննիայի գեղանի դէմքը՝ բազուկները բացաւ եւ սկսաւ լալ։

— Զաւա՜կս, զաւա՜կս։

— Ի՞նչպէս ես, ա՛ռ առնք, ըսաւ եւ ողջագուրելն արգիլելու համար կանակը դրաւ պայուսակը։ Ծրար մը եւ սակառ մը։

— Երթա՛նք, երթա՛նք, ասկէ եկո՛ւր։

Սկսաւ վազել եւ անհետացաւ զարմացնելով կինը։ Վերստին տեսնելու է ծանօթ ճամբան եւ «ան» իրեն կը սպասէ պատուհանին առջեւ նստած եւ տեսնելու համար վկաներու պէտք չունին։ Նուօրօյի տուները ո՛րքան փոքր են, ճամբաները նեղ եւ ամայի։ Աւելի լա՛ւ. գրեթէ ցուրտ է հոս։ Գարուն է, բայց դեռ տժգոյն եւ փափուկ ապաքինող աղջկան մը նման։ Ահա կը յառաջանան մէկ քանի անձեր, որոնց մէջ է Կարքիտէն, որ ճանչնալով ուսանողը կը սկսի ուրախութեան շարժումներ ընել։ Ի՜նչ կատաղութիւն։

— Լա՛ւ, ինչպէս ես, բարի եկար։ Ո՛րքան մեծցեր ես, վայելուչ ես, փառաւոր կօշիկներ ունիս, որքա՞ն վճարեցիր։

Վերջապէս Աննիա ազատ է, յառա՜ջ, յառա՜ջ։ Սիրտը կը տրոփէ հետզհետէ ուժգնօրէն։ Կին մը կը կենայ սեմին վրայ, հետաքրքիր կը դիտէ, բայց Աննիա կ'անցնի անտարբեր, կը փախի եւ՝ հեռուէն կը լսէ. «Ի՜նքն է, ճի՜շտ ի՛նքը»։ Այո՛. ինքն է, ի՞նչ փոյթ ձեզի։ Ահա ճամբան որ կը տանի միւս ծանօթ, սիրելի ճամբան։ Վերջապէս երազ մը չէ՞։ Աննիա ոտքի ձայներ կը լսէ, մանուկ մըն է որ վազելով կ'անցնի քովէն, իրեն կը բախի եւ կ'անհետանայ։ Ինքն ալ այսպէս վազել կ'ուզէր, բայց չի կրնար, վազելու չէր։ Լուրջ երեւոյթ մը կ'առնէ, փողկապը կը շտկէ, վերարկուն կը կոճկէ։ Վերջապէս կը հասնի ծանօթ ճամբան։ Ահա կարմիր դուռը, ճերմակ տունը, կանաչ պատուհաններով, բայց Մարգարիտ հոն չէ։ Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ արդեօք, Աստուած իմ։

Կանգ կ'առնէ տրտմուն։ Բարեբախտաբար ճամբան ամայի է, սեւ հաւ մը միայն կը պտըտի թաթերը բաւական վեր հանելով գետին դնելէ առաջ եւ կը զբօսնու կտուցը պատին զարնելով։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

տել տուած է թէ զինակցութեանց դրութիւնը հակառակ է յետ. պատերազմեան ոգիին, եւ թէ առաջարկուած զինակցութիւնը կրնար ուղղուած ըլլալ միայն Իտալիոյ դէմ, որուն հետ դեռ նոր դաշնագիր մը կնքեց Յունաստան։

Իբրեւ հակառաջարկ, Վէնիզէլոս թելադրած է Եուկոսլաւիոյ, կնքել իրաւարարութեան դաշինք մը, տասը տարի պայմանաժամով։

Փուանքարէի նոր ճառը

Վարչապետ Փուանքարէ Խորհրդարանի բացումէն առաջ ուզելով իր քաղաքական ծրագիրը պարզել երկրին, առիթէն օգտուեցաւ եւ կիրակի օր Շանպէրէի մէջ 20,000 Սավուացիներու յիշատակին կանգնուած կոթողի բացման առթիւ երկար ճառ մը խօսեցաւ։ Մեծ Պատերազմին Սավուացիներու ցոյց տուած քաջագործութիւնները պանծացնելէ եւ քանի մը խօսքեր ընելէ յետոյ իր եղբօր՝ Լիւսիէն Փուանքարէի մասին, որ Շանպէրիի համալսարանին տնօրէն եղած էր, վարչապետը ըսաւ.

— Վերսայլի դաշնագիրը մեզի տուաւ մեր ակնկալած օրինաւոր գոհացումները եւ ո՛չ ոքէ կը պահանջենք աւելի քան ա՛յն, որ այդ դաշնագիրը խոստացած է մեզի.— ապահովութիւն եւ դարմանում։ Տասը տարիէ ի վեր այս երկու յանձնառութիւններէն դուրս բան չփնտռեցինք։ Երբ Տօըսի ծրագիրը կազմուեցաւ, Ֆրանսա անմիջապէս ընդունեց զայն։ Ժընեւի եւ Լոքառնոյի մէջ ընդունեցինք զինաթափութիւնը։ Ֆրանսա ընդհ. խաղաղութիւն կ'ուզէ, կը դատապարտէ յարձակողական պատերազմները եւ կը պահանջէ որ անվնաս ժողովուրդները տեւական ապահովութիւն ունենան։ Կը մաղթենք որ բոլոր ժողովուրդներն ալ մեզի չափ անկեղծ ու խանդավառ կամքն ունենան խաղաղութեան։ Ո՛չ ոք մեզի չափ տառապեցաւ, ո՛չ մէկուն քաղաքներն ու գիւղերը աւրշտկուեցան մերիններուն չափ, ո՛չ ոք այնքան մեռել տուաւ։

Ո՛չ միայն Ուաշինկթընի եւ Ժընեւի, այլ Փարիզի մէջ մեր բանակն ու զինուորական ծառայութեան շրջանը կրճատելով, ամէնէն առաջ զինաթափութեան օրինակը տուինք ուրիշներուն։ Սակայն մեր պաշտպանողական միջոցները գնահատած ատեն, մենք ստիպուած ենք նկատի առնել ուրիշներու զինուորական ուժը, անոնց զինուորական պատրաստութեան ընկերութիւնները, ժողովուրդին քանակը եւ ճարտարարուեստին դիւրին փոփոխելիութիւնը։

Նոյնպէս, եթէ կ'ուզուի վերագնահատել դարմանումներու խնդիրը, ստիպուած ենք յիշեցնել թէ արդար ըլլալու համար պէտք է ընել այնպիսի կարգադրութիւն մը, որ մեր պարտատէրերուն ամբողջական պահանջը վճարելէ յետոյ, մեր պատերազմական վնասներուն համար որոշ հատուցում մը ըլլայ։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, պէտք է խոհեմ շարժինք եւ մեր գրաւներէն թեթեւօրէն չհրաժարինք։ Բանակցութեան մտնելու չյօժարեցանք՝ զանոնք երկարելու եւ վիժեցնելու յետին միտքով։ Ընդհակառակն, կարելի եղածին չափ շուտ կ'ուզենք վերջնական արդիւնքի մը յանգիլ։

Ձերբակալութիւններ Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— *Պաշտօնաթերթ Պրաւդա կը հաղորդէ որ ձերբակալուած են բազմաթիւ շահադէտներ։ Ձերբակալուած անձերու բնակարանին մէջ կատարուած խուզարկութիւնները երեւան հանեցին զանազան ապրանքներու կարեւոր մթերքներ, մանաւանդ ուտելիքի վերաբերեալ նիւթեր։*

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին, չորս միլիոն ֆրանքէ աւելի արժէքով ապրանքներ գրաւուեցան։ Վեց հազար մարդ կը հետապնդուի։ Ամբաստանեալներէն շատեր տակաւին չափահաս չեն։

Մաքտոնըլտ Պոլտուինի դէմ

Երէկ Պիրմինկըմի մէջ բացուեցաւ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան տարեկան համագումարը։ Կիրակի օր նախապատրաստական հաւաքոյթի մը մէջ Ռամսէյ Մաքտոնըլտ յայտարարեց թէ աշխատաւորականները իրաւամբ կրնան սպասել որ յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւնը պիտի շահին պահպանողական եւ ազատական կուսակցութեանց վրայ։

— Մեր քաղաքական հակառակորդները, ըսաւ Մաքտոնըլտ, կ'ամբաստանեն մեզ թէ մեր դատի յաղթանակին համար կ'ուզենք յեղափոխական միջոցներու դիմել։ Բացարձակապէս սխալ է։

«Մենք աստիճանական բարեշրջումով կ'ընթանանք և ահա՛ թէ ինչու վստահ ենք թէ մեր արդար պահանջները պիտի յաղթանակեն։ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը միակն է որ ճշմարտապէս գաղափարապաշտ է։ Ասպարէզ կը կարդանք պահպանողականներուն եթէ կարենան ապացուցանել իրենց գաղափարապաշտութիւնը։ Անոնց քաղաքականութիւնը կը ձգտի պարզապէս սինլքորներու համախմբում մը դարձնել Նոր սերունդը՝ ժամանակէն առաջ։

Մաքտոնըլտ յետոյ քննադատեց Պոլտուինի միջազգային քաղաքականութիւնը։ Մասնաւորաբար հակառակ խօսեցաւ անգլեւֆրանս. նաւային համաձայնութեան եւ Ժընեւի մէջ զինաթափութեան խնդրին առթիւ անգլիական պատուիրակին բռնած դիրքին։

Ողողումներ գաւառներու մէջ

Վերջին օրերու տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով, ողողումներ պատահեցան գաւառներու մէջ։ Կացութիւնը գէշ է մասնաւորաբար Կրընոպլի շրջանին մէջ։ Ռոմանշի թումբը պայթեցաւ Պուրկ-տ'Ուազանի շրջանին մէջ, որ արդէն ողողուած էր անձրեւներու առաջ բերած հեղեղներէն։ Երեսուն հեկտար հողի հունձքերը փճացան։ Հեղեղին բերած ցեխերը անբնակելի դարձուցին բազմաթիւ տուներ։

Պրիանսոնէն կը հեռագրեն թէ հեղեղը այդ շրջանին մէջ ևս աւերներ գործած է։ Տեղ-տեղ հաղորդակցութիւնները խզուած են։ Տրաք գետը կը շարունակէ բարձրանալ։ Կարգ մը կամուրջներու վրայէն անցքը արգիլուեցաւ։ Սղոցարանի մը փայտերը քշուեցան հեղեղէն։

Ատլանտեանի վրայ բուռն փոթորիկ կը տիրէ եւ բազմաթիւ անդրատլանտեան շոգենաւեր չկրցան ժամանակին հասնիլ։ Մանշի վրայ եւս կացութիւնը նոյնն է։ Ատլանտեանի եզերքը կատաղի ալիքները կը քշեն կը տանին ամէն ինչ։ Ձկնորսութիւնը անկարելի դարձած է Տուարնընէզի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի *Պատանեկան Միութեան. հրապարակային դասախօսութիւնը՝ այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին ընթերցասրահին մէջ։ Դասախօս ընկ. Պ. Հիւսեան։ Նիւթը՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլ եւս» (Յ. Քաջազնունիի գիրքը)։ Սիրով կը հրաւիրուին հայրենակիցները անխտիր։ Մուտքը ազատ է։*

Լիոնի «*Կայծակ*» *խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Դշ. երեկոյ, ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։*

Լիոնի *Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին, գրադարանի սրահը։*

Ուսուցչուհի կ'ուզուի

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար կ'ուզուի դաստիարակ-ուսուցչուհի մը որ միանգամայն թուաբանութեան եւ հայերէնի դասեր աւանդելու կարող ըլլայ փոքր դասարաններուն. անհրաժեշտ է որ ունենայ Ուսումն. Խորհուրդէն վաւերացուած վկայական եւ բարի վարուց յանձնարարական։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1928
3 OCTOBRE 1928

...րդ տարի Թիւ 767
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...Ի ԽՕՍՔ

«...ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ»

...րկուած ենք փոխ առնել Համաստեղի այս հրաշալի խօ... բոլորովին տարբեր պատկեր մը ներկայացնելու համար: ...ձեռնարկենք Մշակոյթի Տօնին:

...ու ձեւաւորուած եւ մարմին առած, այս մէկ օրն ալ կը ...ոյ դառնալ տեսակ մը «լքեալ գոյք», կամ կռուախնձոր: ...իչ տեղերէ լուր չունինք, բայց այս տպաւորութիւնը կը ...Փարիզի անցուդարձէն:

...այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ Ամերիկայի ազգ. առաջ...նը երկար շրջաբերական մը ուղղած է, փառաբանելով ...րագործելով «Մշակոյթի Օրը», եւ հրահանգներ ու թե...թիւններ տալով (Տես Բ. էջ): Եւ երբ սակաւահայ Պեր...ւքեր է վայելուչ հանդէս մը:

...նցեալ տարի, Յարդգողն էր որ ստանձնեց այս տօնին ...կերպութիւնը, քանրչորս ժամուան մէջ: Եւ մենք ...չփնտռեցինք, եղածը համարելով նախափորձ:

...այ տարուան համար, Ուսանող. Միութիւնը յայտարա...ն տուած էր դեռ անցեալ գարնան, սրահին անունն ան...ելով: Ամառը անցաւ. ահա աշունն ալ կը սահի, բայց ...ող. Միութիւնը ոչ իր խօսքին տէրն եղաւ, ոչ ալ իր գո...նը հաստատեց: Ահա՛ սերունդ մը որ հիմակուընէ քաղա...ութիւն կը խաղայ, չըսելու համար ուրիշ բան...:

«Ազգային» կոչուած Մարմինները, ի ծնէ քաղաքագէտ, ոչ ...ցին, ոչ ալ կ'ուզեն մօտենալ: Անոնք արդէն միջնա...երածեր են ժամուն բակը, տեսակ մը փղոսկրէ աշտա... ունին մասնաւոր գործակատարներ, կղերական թէ աշ...ական, այս տեսակ տաղտուկներէ ազատելու համար:

...ս կացութեան առջեւ, ասպարէզ կը նետուի Զափահաս ...ու Միութիւնը, կազմակերպելու համար Մշակոյթի Օրը: ...ի մը շաբաթէ ի վեր, աստին-անդին ինկած են տղաքը, ...ի եղածին չափ համազգային հանգամանք տալու համար ...ին: Եւ արդէն պատրաստած են ամէն բան, այս կիրակի ...ուան համար:

Մշակոյթի Օրը պիտի տօնուի, եւ ապահովաբար աւելի լաւ ...անցեալ տարի:

Բայց, ինչո՞ւ ծածկել որ, այս առթիւ ալ, զանազան կաս... շարժուձեւեր կ'երեւան: Տրամադրութիւն կը տեսնուի ...-անջատ կատարելու այս տօնը: Մշակոյթի Օրն անգամ... ...նցեալ տարի առաջին տօնակատարութենէն յետոյ, մենք ... այսպիսի միտումներ՝ ռամկավար շրջանակներէ, ...ուզեցինք հաւատալ: Մինչեւ այսօր ալ, թիւրիմացու... կը համարէինք բսի-բսաները:

...այց կը թուի թէ իրաւունք ունին յոռետեսները: ...ոփիկ տօնին յայտարարութիւնը. ահա՛ զանազան դիմումներ ...առենախօսելու համար, իսկ արդիւնքը,— ժխտական: ... Բայց... Նայինք: Մենք արդէն ունինք Թարգմանչաց ...եւայլն:

...րեմն, այստեղ ալ անջատողական շարժում, ինչպէս Անդ...ի սգահանդէսին, կամ Ապրիլ 11ին, առանց յիշելու ...ի 28ը, որուն անունն իսկ փարսախներով հեռու կը փախ...անօթ «ազգասէր»ները, անքուն գիշերներ անցընել տալով: ...րեմն, Մշակոյթի Օրն ալ, որ ոչինչ ունի քաղաքական, ...կցական կամ հատուածական, որ ընդհակառակն կ'իշխէ ...որին վրայ իբրեւ Մտքի եւ Արուեստի ճիգերու արտա...ութիւնը, չկրցաւ մէկ սեղանի շուրջը համախմբել բոլոր ...քները: Ծշդենք նորէն,— գոնէ Փարիզի մէջ:

...քի առջեւ բերէք այս տխուր պատկերը, եւ եթէ կրնաք, ...էք, Համաստեղի պատմութեան հերոսին պէս.
«Էս աշխարհը կը փլի... կը փլի...
...արեւ, Օհան էմի մը պէտք է, որ պոռայ այս տժգոյն ...երեսին.

— Չէ՛, չէ՛, որ էսպէս երթայ, էս աշխարհը կը փլի...

...ս շքախումբ մը,— մտաւորական, բանաստեղծ, գրա...ասէր, բժիշկ, փրոֆէսէօր, հանրային գործիչ—կոչեցէք ...որ կ'ուզէք. ահա վերին խաւ մը, որ գեղջուկի չափ ալ ...ութիւնը չունի իր կոչումին: Որ աւելի ամբոխային է, ...ու քինախնդիր, քան իսկական ամբոխը:

...այս տմարդի կեցուածքը, Մշակոյթի գետնին վրայ ան...«այֆա»ներ կազմելու այս գռեհիկ ծածկամտութիւնը ...յն պահուն, երբ ամէն կողմէ յոգնութեան ձայներ կը ..., երբ խոնարհ խաւերը իրենք համերաշխութեան, գոր...թեան, աշխատանքի եւ զոհողութեան խորհուրդներ ու ...անդ կենդանի օրինակներ կուտան:

...նչո՞ւ չյայտարարել հրապարակաւ, թէ այս մարդիկը — ...ականնե՛ր — արժանի չեն այս ժողովուրդին: Ինչո՞ւ չը... խոնարհ խաւերու մէջ շատ աւելի պայծառութիւն եւ ...թիւն եւ մարդկային առաքինութիւն կը գտնուի, քան ...ողսաւոր երեւելիներուն մէջ, որոնք ծեփուած գերեզ...ը կը յիշեցնեն: Յաճախ ծեփն անգամ թափած:

— Չէ՛, չէ՛, որ էսպէս երթայ, էս աշխարհը կը փլի...

...ս ընթացքով, պիտի գայ ժամանակ մը, ուր երիտասար...ը այլ եւս չպիտի հետաքրքրուի զանազան ճամբաւնե... ուսումնականներով, եւ հանդէս կամ ո՛ր եւ է ձեռնարկ ...կատարէ ինքն իր գլխուն:

...լա՛ւ է որ այդպէս ըլլայ, քան թէ միշտ բերնի հոտ ...ամէնէն նուիրական առիթներուն անգամ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԽԻՂՃ ԵՒ ԱՆԽԵԼՔ

Նոր Երկիր, հին հնչակեաններուն շաբաթաթերթը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր վերջին խմբագրականով (30 սեպտեմբեր).

— «Հայաստանի հարեւան Նախիջեւանում, որ Երեւանեան նախկին նահանգի մի մասն էր կազմում եւ որ Կարսի դաշնագրութեամբ ինքնավար հանրապետութիւն է դարձել, 200,000ի չափ Հայեր էին ապրում: Այժմ այդ կոտորուած եւ փախած Հայերի տեղերը դատարկ են, ինչո՞ւ Հայաստանի «սօցիալիստական» կառավարութիւնը սովետական ընդհանուր հայրենիքի այդ մասում, կոտորուած Հայերի հողերի վրայ չի տեղաւորում իր աւելորդ ձեռքեր կազմող քաղաքացիներին, որ իրենց սեփական հողը մշակեն, այլ նրանց ճորտութեան է ուղարկում շատ հեռու Հայաստանից:

Նախիջեւանի գաւառը կարող է 200,000 Հայեր ապրեցնել, գրեթէ կէսը այն հայութեան, որ Կարինեանի վարդապետութեան համաձայն Հայաստանից դուրս քշւեցին, հեռու եւ հեռու:

Կարինեանը հարցը լուծում է Գօլիցինեան հոգեբանութեամբ. «Հայերի մէջ ազգայնական մըտքերը ոչնչացնելու համար, պէտք է նրանց Հայաստանից քշել»: Գօլիցինը իր այդ քաղաքականութեան համար ամբողջ հայ ազգի զզւանքին եւ ատելութեան արժանացաւ: Բաղդի բաւական զզւելի ծաղրով միապետական «իսկական» ռուս Գօլիցինի քաղաքականութիւնը վարում է հայ «սօցիալիստ» Կարինեանը, որ հայ ժողովրդի այլասերւած տարրերի մէջ համակրութիւն էլ է վայելում եւ շատ հայ քաղաքական գործիչներ որոնց թւում և՛ շատ Հնչակեաններ, նրա եւ նրա ընկերների քաղաքականութիւնը հայ շահերի տեսակէտից օգտակար են համարում:

Սա բարոյական անկում է:

Այժմ Սարգսեանն է, որ յայտարարում է թէ՝ «Իրենք ազգահաւաքման գործով ո՛չ զբաղւել են, ո՛չ էլ զբաղւում են»: Նրանց այդ բանը չի հետաքրքրում, քանի որ «խորհրդային ընդհ. հայրենիքի» ամէն մի մասը իրար միացած են եւ որտեղ ուզում են ապրեն Հայերը, դա արժէք չունի:

Սա Գօլիցինեան քաղաքականութեան երկրորդ հրատարակութիւնն է: Ախալքալաքը Վրացիներին է պատկանում, Ղարաբաղը Թուրքերին, Նախիջեւանը անկախ ու ինքնավար, ամէն մէկը՝ Վրացի թէ Թուրք՝ իրենց հայրենիքը չեն համարում Հայաստանը, նրան չեն աջակցում, նրան մի թիզ գետին չեն զիջում, բայց Հայերը պատրաստ են ամէն ինչ զիջել նրանց:

Հայ համայնավարը ազգահաւաքման գործով չի զբաղւում: Դա փոքր գործ է. նա սուր է ճօճացնում հեռաւոր Անգլիայի, Ֆրանսայի, Ճափոնիայի եւ Ամերիկայի դէմ, սպառնում է նրանց սօցիալիստական յեղափոխութեամբ, բայց իր հարեւան Թուրքիայի առաջ դողում է, սարսափում է եւ Քէմալի կառավարութիւնը չբարկացնելու համար Հայաստանն է դատարկում, ճիշտ այնպէս, ինչպէս վարւեցին Թալէաթներն ու Էնվէրները:

Սա ծաղր է, սա հեղնանք է»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քիւրտ յեղափոխական *Խոյպուն* կազմակերպութեան տեղեկատու դիւանը կը հաղորդէ 1 սեպտ. Թուակիր զեկոյց մը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.—

ԱՐԱՐԱՏԻ մեր առաջին շրջանին մէջ կռիւները բուռն կերպով կը շարունակուին: Այս շրջանին մէջ գործող քիւրտ ազգային ուժերը շարունակ կորուստներ կը պատճառեն Թուրքերուն: Պայազիտի մօտակայ այդ ընդարձակ շրջանին մէջ Քիւրտերը կը գործեն իբրեւ անկախ կառավարութիւն մը: Թուրքերը այս շրջանին դէմ որ եւ է զինուորական ձեռնարկի չեն համարձակիր ու այն կողմի ցեղապետները խաբելու կ'աշխատին: Սակայն ատոր ալ չյաջողելով, իբրեւ փոխ-վրէժ, ամէն տեսակ վայրենութիւն եւ չնութիւն գործ կը դնեն իրենց գերիշխանութեան ենթակայ խեղճ ու անպաշտպան քիւրտ ժողովուրդին վրայ: Վերջերս այս կարգի բազմաթիւ անմեղներ ջարդելէ յետոյ, անոնց գլուխներն ու մարմինները զատ զատ պտտցուցին Էրզրումի, Պայազիտի եւ Վանի գիւղերուն ու գիւղաքաղաքներուն մէջ, մինչեւ որ անոնք հոտեցան:

Արարատի մեր առաջին շրջանի քիւրտ ազգային ուժերուն կը հրամայեն ի մէջ այլոց հետեւեալները.— Ատուի Ազիզի, Ֆերզընտէ պէյ, Օսման քէլիմ, Ռւլվի, Պէշօ, Խալիս պէյ, Թաճէտտին, Քեամիլ Մարխոր, Մուսա Պէրքի, Եուսուֆ Րէտքի եւ Եանօ:

ՍԱՍՈՒՆԻ ՇՐՋԱՆ.— Մէհմէտ Ալի Եունուս աղա, որ քանի մը տարիէ ի վեր կը գործէ այս շրջանին մէջ, վերջին օրերս դարձեալ յարձակողականի սկսաւ՝ Թուրքերու դաւաճանութեան պատճառաւ: Թուրքերը Մէհմէտ Ալի Եոնուս աղայի հետ իբրև թէ հաշտուելու համար բանակցութիւն առաջարկեցին: Յիշեալը նախ մերժեց: Սակայն Թուրքերը քանիցս երդումով ապահովցուցին, որ բանակցութիւնները պիտի վերջանան ի նպաստ Քիւրտերուն եւ պիտի դադրի արիւնահեղութիւնը, ու առաջարկեցին իբրեւ բանագնաց ղրկել Եունուս աղայի մէկ ազգականը: Այս վերջինը ղրկուեցաւ: Օր մը վերջ Թուրքերը սպաննեցին բանագնացը և Սասունի վրայ սկսան քալել: Քիւրտերը այս դաւաճանութենէն զայրացած՝ Թուրքերուն վրայ յարձակելով ջարդեցին եւ ետ մղեցին զանոնք:

ՏԷՐՍԻՄԻ Քիւրտերը, որոնք Զինադադարի տարիներէն ի վեր հանդարտ կը մնային, Թուրք կառավարութեան կողմէ Քիւրտերուն դէմ գործ դրուած խժդժութիւններէն ազդուած, 15 օրէ ի վեր ապստամբած են: Թուրք կառավարութիւնը մեծ ուժեր ղրկած է անոնց՝ դէմ, սակայն ցարդ յաղթանակը Տէրսիմցիներու կողմն է: Բուռն ընդհարումները կը շարունակուին: Թուրքերը չկարենալով Տէրսիմէն ներս ոտք դնել, շրջակայ գիւղերու անմեղ բնակիչները կը ջարդեն՝ Տէրսիմցիները վախցնելու նպատակով: Այդ գիւղերը նախ կը պաշարուին, յետոյ թնդանօթներով եւ օդանաւի ռումբերով քար ու քանդ կ'ըլլան: Ազատուող այրերը, կիներն ու մանուկները կը բռնադատուին զինուորներու առջեւէն քալել, որպէսզի Տէրսիմցիները զանոնք տեսնելով չկրակեն թուրք զինուորներուն վրայ՝ իրենց հայրենակիցները սպաննելէ վախնալով: Տէրսիմցիները իրենց հայրենակիցներուն դէմ զէնք չքաշելու համար, փոքրիկ հրոսախումբեր կազմած են եւ կ'աշխատին թիկունքէն հարուածել թուրք ուժերը:

Թուրքեւյունական բարեկամութիւնը

Հռոմի *Ճոռնալէ տ'Իտալիա* Թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Թուրքեւհելլէն բարեկամական դաշինքի կնքումին մասին.—

Երբ Վէնիզէլոս իշխանութեան գլուխ եկաւ, Էնկիւրիի շրջանակները, որոնք չէին մոռցած Վէնիզէլոսի հակաթուրք հին գործունէութիւնը, վախցան որ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ առկախ խնդիրներու լուծումը աւելի դժուարանայ: Սակայն Յունաստանի վարչապետին յայտարարութիւնները շուտով հանդարտեցուցին միտքերը: Վէնիզէլոսի ծրագիրը աւելի եւս պարզուեցաւ, երբ անիկա երկու նամակներ ուղղեց Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի, հաւաստելով թէ ինք խաղաղասէր տրամադրութիւններ ունի եւ կը փափաքի կարգադրել Թուրքիոյ հետ առկախ բոլոր հարցերը:

Այս նամակներուն, ինչպէս նաեւ ատկէ առաջ ըրած յայտարարութեանց մէջ Վէնիզէլոս յայտնած էր թէ բնակչութեանց փոխանակութեան խառն յանձնաժողովը հրահանգներ պիտի՝ ստանայ՝ աւելի հաշտ ու համերաշխ գտնուելու համար: Թուրքերը կը յուսան ուրեմն, որ յառաջիկայ բանակցութիւնները այս ոգւով առաջ պիտի տարուին:

«Ճոռնալէ տ'Իտալիա» հաստատօրէն կը հաւատայ թէ իտալեւհելլէն բարեկամական դաշինքը աւելի պիտի դիւրացնէ հելլէնեւթուրք համաձայնութիւնը եւ հող պիտի պատրաստէ Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ երբեակ համաձայնութեան մը, որ համերաշխ մթնոլորտ մը պիտի ստեղծէ եւ արեւելեան Միջերկրականի հաւասարակշռութիւնը պիտի պահպանէ:

Վէնիզէլոսի նամակէն քանի մը օր վերջ Ըսմէթ փաշա եւս Մալաթիոյ իր ճառին մէջ պատրաստակամութիւն յայտնեց շուտով կարգադրելու առկախ խնդիրները:

Իտալական կառավարութիւնը հաղորդած է Թուրքեւհելլէն կառավարութեանց թէ իրենց միջեւ բանակցութեանց շուտով վերսկսումը լաւ աչքով պիտի դիտուի Հռոմի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ, 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SALLE DE GÉOGRAPHIE
ԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Վենետիկի Մխիթարեանները արդէն գնած են գեղեցիկ շէնք մը՝ ընդարձակ պարտէզով, Սէվրի կամուրջին մօտ, երկու միլիոն ֆրանքի, ամբողջովին իրենց միջոցներով: Փարիզի ջոջերը խոստացած են միայն բարոյական աջակցութիւն եւ կամ որոշ թիւով սաներու ծախքը: Վարժարանը պիտի բացուի յառաջիկայ փետրուարին, հաւանաբար 50—60 աշակերտով եւ պիտի ունենայ «քոլէժ»ի աստիճան:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

Պէլֆորէն կը գրեն մեզի սեպտեմբեր 30 Թուականով.—

Կիրակի առաւօտ Իսկէնտէր Հայրապետեան անուն 25 տարեկան Քիլիսցի երիտասարդ մը, սովորականին պէս գործատեղի կ'երթայ:

Հրամանի մը վրայ, Իսկէնտէր կ'ելլէ յարկի մը ապակիները մաքրելու, սակայն գլխիվայր կ'իյնայ դիզուած երկաթներու վրայ:

Մահը վայրկենական կ'ըլլայ:

Գոյժը տարածուելուն՝ իսկոյն փութացինք աղէտին վայրը եւ տեսանք յաղթակազմ Իսկէնտէրը պատգարակի մը վրայ, անշունչ փռուած: Ապակին կտրած էր չորս մատները, եւ երկու երկաթներ մխուած էին գանկին երկու կողմերը, թափելով ուղեղը:

Ողբացեալ երիտասարդը ունի մայր մը եւ քոյրեր՝ Սուրիա:

ՕԴԱՆԱՒԱՑԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Գերմանական «կոմս Ցէփլին» ղեկաւոր օդապարիկը երէկ առաւօտ ժամը 7ին Ֆրիտրիխսհաֆէնէն ճամբայ ելաւ 40 ժամուան ճամբորդութեան համար: Ժամը 1,30ին, Պերլինի վրայ սաւառնելէ յետոյ պիտի ուղղուի դէպի Պալթիկ եւ Հիւսիսային ծով եւ իր մեկնակէտը դառնալէ առաջ պիտի հանդիպի նաեւ Սթօքհոլմ: Ճամբորդները ամէն հանգստաւէտութիւն կը վայելեն: Քնանալու համար մահճակալներ կան: Օրը երեք անգամ տաք կերակուր պիտի տրուի:

⁂ Ամերիկացի օդանաւորդներ Պրոք եւ Շլի, որոնք անցած տարի Ատլանտեանը կտրելէ յետոյ աշխարհի շրջանը կատարած էին, շաբաթ առաւօտ ժամը 6.49ին փորձեցին տեւողութեան մրցանիշը խլել գերման Ռիսթիցի եւ Ցիմմէրմանի ձեռքէն (65 ժամ 25 վայրկեան): Սակայն 59 ժամ օդին մէջ մնալէ յետոյ, ստիպուեցան վար իջնել՝ որովհետեւ խանգարումի մը պատճառաւ պէնզին կորսնցուցին:

⁂ Օդանաւորդ Քլարէնս Չէմպրլին, որ անցած տարի Նիւ Եորքէն Գերմանիա գացած էր մէկ թռիչքով, շաբաթ օր Նիւ-Եորքէն «Լէվիաթան» շոգենաւը պիտի նստի օդանաւով մը: Երբ շոգենաւը Իրլանտայի մօտենայ, Չէմպրլին օդանաւով ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Պերլին, հետը տանելով Գերմանիոյ թղթատարը: Այս ձեւով աւելի քան 30 ժամ պիտի շահուի:

ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Նահանգային խորհրդական Լիոնէլ տը Թասթ հարցում մը պիտի ուղղէ փարիզի ոստիկանապետ Պ. Ժան Քիափի, հասկնալու համար թէ՝ համայնավարական խռովութեան մը պարագային, հանրային անդորրութեան հսկող իշխանութիւնները պիտի կրնա՞ն պաշտպանել փարիզի խաղաղ բնակչութեան ապահովութիւնը:

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հայ լեզուի վէրքերէն մէկն ալ բարբառի հարցն է։

Ի՞նչ պէտք է ըլլայ մեր գաղութներուն բարբառը. ի՞նչ բարբառով պէտք է ուսուցանեն մեր դպրոցները, ու ի՞նչ բարբառով խմբագրուին հայ թերթերը գաղութներու մէջ։

Ճիշդ է որ տեսականին մէջ վէճ չկայ։ Գրեթէ ընդունուած է որ արեւմտահայ բարբառն է որ պէտք է իշխէ գաղութներու մէջ, գաղութները առհասարակ պատկանելով արեւմտահայ հատուածին։

Բայց իրականութեան մէջ տարբեր է պատկերը. արեւմտահայ լեզուն գաղութներու մէջ հետզհետէ կը կորսնցնէ իր դիմագիծը. երթալով կ'աղճատի ու կը հիւծի։

* * *

Ժամանակին, ասկէ տասնըհինգ տարի մը առաջ, Պոլսոյ «Ազատամարտ»ը հարցարան մը բացաւ՝ իմանալու համար թէ ինչ կը խորհին մեր լեզուաբանները, բանասէրները եւ գրողները մեր լեզուին ապագային վրայ։ Խմբագրութիւնը կ'ուզէր իմանալ թէ հնարաւո՞ր էր մեր գրական զոյգ բարբառներուն ձուլումը, գոնէ մերձեցումը։ «Յառաջ»ի խմբագիրը լաւ գիտէ թէ ստացուած պատասխանները հեռու էին սփոփիչ եզրակացութեան մը բերելէ խմբագրութիւնը։ Նոյն իսկ կարելի չեղաւ ստացուած պատասխաններէն ընդհանուր եզրակացութիւն մը հանել, ու յանձնախումբը՝ որ այդ առթիւ կազմուած էր՝ անճրկեցաւ, ոչ իսկ բանաձեւ մը գտաւ։ Բայց անոնք որ հետեւեցան «Ազատամարտ» շաբաթաթերթի մէջ լոյս տեսած պատասխաններուն, գիտեն թէ հարցարանին շուրջ իրենց կարծիքը պարզողները գոնէ համերաշխ էին իրենց ընդհանուր եզրակացութեան մէջ, — թէ բաղձանքներով լեզու չի ստեղծուիր, թէ կարելի չէ բռնի միացնել մեր զոյգ մը բարբառը՝ որքան ալ սիրելի ըլլայ գրական միակ լեզու մը ու հետեւաբար միակ գրականութիւն մը ունենալ։ Ու գոնէ բոլորին մտքին մէջ պարզ էր սա եզրակացութիւնը թէ քանի հայ ժողովուրդը տէր չի դառնար հայրենիքի մը՝ ուր գան իրարու խառնուիլ իր բոլոր զաւակները, քանի սահմանները չեն վերնար՝ միամտութիւն է յուսալ թէ կարելի կ'ըլլայ միացնել մեր զոյգ մը մայր բարբառները, նոյն իսկ զանոնք մօտեցնել իրարու։ Ու հարցը թաղուեցաւ, սպասելով որ օր մը սահմանները վերնան, ու մեր ցեղին բոլոր զաւակները իրենց ճակատագիրը կապեն։ Այն ատեն էր միայն որ կարելի էր մտածել միակ մշակոյթի մը, միակ բարբառի մը մասին։

* * *

Հայրենիք մը ստեղծուեցաւ, ու պահ մը յուսացինք որ հասած է դարերուն երազած ժամը։

Դէպքերը, սակայն, ստեղծեցին տարբեր պատկեր մը։ Արեւմտահայութիւնը՝ ջախջախուած՝ անզօր է իր վճռական խօսքն ըսել. ճակատագիրը անոր թեւերը կտրեց, կեցուց իր մշակոյթը։ Գաւառը՝ մայր երակը՝ ա՛լ չկայ, ու Պոլիսը հիւծած է։ Գաղութներու մէջ միայն կը շնչէ արեւմտահայ ժողովուրդն ու իր գրականութիւնը։

Աւելի բախտաւոր եղաւ արեւելահայը. անոր ծոցին մէջ ստեղծուեցաւ հայրենիքի կորիզը, ու նուազ տանջուեցաւ ան. գոնէ համատարած ջարդը չտեսաւ։ Բայց ան ուժը չունի, իր թիւին ու իրեն համար ստեղծուած պայմաններուն հակառակ, իր բարբառն ու մշակոյթը պարտադրելու բովանդակ հայ ժողովուրդին. անոր ալ մշակոյթը կը հիւծի ներսէն՝ ինչպէս մերինը։

Այս պայմաններուն մէջ, դեռ պիտի ապրին մեր զոյգ մը բարբառները՝ մինչեւ որ իսկապէս միանայ մեր բովանդակ ժողովուրդին ճակատագիրը։ Ու մինչեւ այն ատեն պիտի զարգանան եւ թերեւս պէտք է զարգանան անոնք առանձինն, որովհետեւ մէ՛կը չգիտեր թէ ի՛նչ վերապահուած է վաղը մեր ցեղին։

Ահա թէ ինչո՛ւ գաղութներու մէջ ստիպուած ենք պահպանելու բարբառը, որ երեկ կը զարգանար Պոլսոյ ու գաւառներու մէջ, եւ զոր ճակատագիրը գաղութները տարագրեց։

Ահա թէ ինչո՛ւ ստիպուած ենք մտահոգուիլ անոր ապագայով. աշխատիլ որ ան մաքուր, անաղճատ մնայ. չթողուլ որ աղաւաղուի, լղրճուի։

Այդ պարագային է որ պիտի պահպանուի մեր մշակոյթը, մնալով կենսունակ պատուաստ մը երբ վաղը հատուածները ի՛սկապէս միանան։ Ան ի՛սկապէս պիտի կարենայ կատարել թթխմորի մը դերը։

* * *

Կ'ընդունինք որ քիչ մը դժուար է արեւմտահայ բարբառը մաքուր պահել գաղութներու մէջ։ Մեր դպրոցներն ու մամուլը, դժբախտաբար, բաղձալի տարրերու ձեռքը չեն։ Հա՛սնողը սպրդած է ներս։

Բայց աւելի մեծ անպատեհութիւնը կայ։ Մեր թերթերէն շատերը ռուսահայ լեզուով ալ յօդուած կը տպեն։ Մէ՛կը բան չըսեր եթէ Ահարոնեանի կամ Զարեանի պէս մարդիկ ըլլան անոնց հեղինակները։ Բայց յաճախ ամէնէն աննշան դէմքերուն լեզուն իսկ անփոփոխ կը պահեն մեր խմբագիրները, չես գիտեր ինչո՛ւ։ Յաճախ ամենաչնչին թղթակցութիւններ կը գտնես մեր թերթերուն մէջ՝ ռուսահայ թղթակիցներէ ղրկուած, ու նոյնութեամբ պահուած անոնց մէջ ռուսահայ բարբառը։ Մարդ ո՛րքան ալ վերէն նայի հատուածական բաներուն վրայ՝ նորէ՛ն չի կրնար անտարբեր դիտել այս միամտութիւնը։ Որովհետեւ իմա՛ստ մը չունի սովորական գրողներու բարբառը անփոփոխ պահել։

* * *

Դեռ խօսքը չըրինք ուրիշ այլանդակութեան մը։

Մեր թերթերու լեզուն յաճախ ոչ ռուսահայերէն է, ոչ ալ մեր բարբառը։ Ցեխակ մը որձեւէգ, որուն սեռը յայտնի չէ։

Կովկասահայ գրողներ կան որ կը փորձեն արեւմտահայ բարբառով գրել։ Քիչերը միայն կը յաջողին։ Մեծ մասը կը սայթաքի ու ծիծաղելի կը դարձնէ մեր լեզուն. «Ների» մասնիկը «ներու» դարձնելով, «ում»ի տեղ «մէջ» գործածելով կը կարծեն անոնք արեւմտահայերէն գրած ըլլալ, ինչպէս մեզմէ շատերը «ուտում եմ», «գալիս եմ» ըսելով կը կարծէին ռուսահայերէն բարբառած ըլլալ երբեմն։

Մեղքը, անշուշտ, խմբագրինն է՛ որ նշդրակ չի խաղցներ իր ստացած յօդուածներուն վրայ։ Թեթեւ հպանց մը, ու ահա յօդուածը գրաշարին կ'երթայ։

Որո՞ւն հոգը որ կ'այլասերի, կը հիւծի ու կ'անճիտի մեր լեզուն։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԼԵՌՆԱՅԻՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՂԱՐԱԲԱՂ

Բ.

Սէյրանեանը թռուցիկ կերպով յիշատակում է, որ Սիւնեաց նախարարութիւնն Արշակունեաց օրով ամենահզօրներից մէկն էր 64—428թ. Ք. Յ.։ Արշակունեաց թագաւորութեան անկումից յետոյ Սիւնիքը և Արցախը մնում են կիսանկախ։ 640 թուականից սկսած Ղարաբաղը եւս բովանդակ Հայաստանի հետ ճանաչում է Արաբացոց գերիշխանութիւնը։ 9րդ. դարի վերջում Սիւնիքը մի անկախ թագաւորութիւն էր։

13րդ. և 14րդ. դարերում Ղարաբաղն էլ բովանդակ Հայաստանի հետ ճանաչում է թաթարների ծանր լուծը։ 15րդ. եւ 16րդ. դարերում, երբ Հայաստանի արեւմտեան մասին տէր են դառնում Օսմանցիները, արեւելեան մասը, դրա մէջ եւ Ղարաբաղը, ենթարկւում է Պարսիկներին։ 17րդ. եւ 18րդ. դարերում Ղարաբաղը ունէր հայ մելիքներ, որոնք Պարսից շահից հաստատուած էին։ Հայ ֆէօդալները (այսպէս է կոչում Պ. Սէյրանեանը հայ մելիքներին) ունէին հայկական զօրք, դատարան, հարազատ կառավարութիւն եւ սեփական մշակոյթ... Նկատի ունենալով, որ հայ մելիքները խոշոր դեր են կատարել ո՛չ թէ միայն Ղարաբաղի, այլ եւ ընդհանուր հայութեան ազատագրական շարժման մէջ։ Պ. Սէյրանեանը պէտք է գրի առնէր մելիքեան պատմութեան շրջանի գէթ գագաթնակէտերը։ Նա պէտք է յիշատակէր մելիքների ապստամբութիւնները եւ ազատագրական շարժումները։ Աննման դիւանագէտ եւ եռանդի քաղաքական գործիչ Իսրայէլ Օրին, նրա գործակից Մինաս վարդապետ Տիգրանեանը, դիւցազն Դաւիթ Բէկը, քաջակորով Մելիք Աւանը։ Հայ-վրացական գործակցութիւնը յօգուտ Ռուսների բնաւ տեղ չեն գտել Պ. Սէյրանեանի գրուածքում... Երեւի այդ հայրենասիրական ոգով յափշտակուած հերոսների գործերը պատմելը հակայեղափոխութիւն կը նկատէր... Այնուհետեւ ծիծաղելի է, որ Պ. Սէյրանեանը Ռուսաց ճարիւրամեայ տիրապետութիւնը Ղարաբաղում արձանագրում է չորս տողի մէջ, որ հետեւեալն է՝ «Ամբողջ 19րդ. դարում Ղարաբաղը ենթարկւում էր ցարական Ռուսաստանին։ Ցարական տիրապետութիւնը Ղարաբաղի գիւղացու դրութիւնը աւելի վատացրեց, որովհետեւ Ղարաբաղի ֆէօդալների թիւր երկպատկեց (ուզում է ասել կրկնապատկեց) «ջըռ» բէկերով»։

Թւում է, թէ անպայման անհրաժեշտ էր արձանագրել, որ շնորհիւ ռուսական տիրապետութեան, Ղարաբաղի հայ գիւղացիութիւնը հաղորդակից դարձաւ եւրոպական քաղաքակրթութեան, ունեցաւ դպրոցներ, գիր, գրականութիւն, վաճառականութիւն, արհեստներ, իսկ որ գլխաւորն է՝ վայելեց կեանքի, գոյքի եւ աշխատանքի ապահովութիւն, իսկ սա շատ մեծ բարիք է արեւելքում, ուր թագաւորում էին զողութիւնը, աւազակութիւնը եւ կամայականութիւնները։

Միւս կողմից փաստ է եւ այն իրողութիւնը, որ ռուսական բնակալութիւնը խաչ դրաւ հայ ժողովրդի ազատագրական տենչերի վրայ, յօգս ցնդեցին Իսրայէլ Օրիի, Մինաս վարդապետի, Դաւիթ Բէկի, Մելիք Աւանի, Ներսէս Աշտարակեցու եւ շատ շատերի նուիրական երազները...

1828 թւի մարտ 21ի հրովարտակով Անդրկովկասի նւաճւած հողամասերը, որոնք պատկանում էին պատմական Հին Հայաստանին՝ կոչւեցան Հայկական Աշխարհ, որի մէջ էր եւ այժմեան Ղարաբաղը։ Այս հանգամանքը եւս թող մոռացութեան չտան բաղդքաղ մեր հայ համայնավարները, որոնք պահանջում են Ղարաբաղը միացընել խորհրդային Հայաստանին։

Այսպիսով Արցախ-Սիւնիքը, մինչ Հայաստանի մի անբաժան մասն է կազմել, իսկ յաճախ եւ նրա երազած եւ շատ անգամ իրականացած անկախութեան անսասան ողնայարն է հանդիսացել, ինչպէս Արաբացիների ժամանակ եւ Դաւիթ Բէկի ու Մելիք Աւանի օրերում...

Պ. Սէյրանն ոչինչ չի ասում այս բոլոր պատմական իրողութիւնների մասին, այլ եւ ոչ մի խօսքով յիշատակում Տաթեւի վանքի, Հարանց անապատի, Գանձասարի եւ Ամարասի կատարած մշակութային-կրթական դերի մասին Ղարաբաղի միջնադարեան խաւարում։ Ռուսական հարիւրամեայ տիրապետութեան օրերին մեծ դեր է կատարել Ղարաբաղում Թեմական դպրոցը, որ տուել է անւանի գրողներ եւ բազմաթիւ հանրային ու յեղափոխական դէմքեր...

Թեմական դպրոցից զատ, Ղարաբաղում կային 60—70 գիւղական ազգային դպրոցներ։ Շուշում կար Օրիորդաց դպրոց, Մի կողմն եմ թողնում քաղաքային, ռէալական եւ պետական միւս դպրոցները. այդ բոլորը Ղարաբաղի նորագոյն շրջանի լուսատու լապտերներն են եղել, որոնց մասին Պ. Սէյրանեանը հարկ չի համարում մի խօսքով յիշատակելու...

Հարիւրամեայ տիրապետութեան օրերին ինչպիսի՜ փոթորիկներ ունեցաւ Ղարաբաղի հայութիւնը, ինչպէ՞ս նա պայքարեց ռուսական, թաթարական, տաճկական վտանգների դէմ, ինչպէ՞ս կարողացաւ պաշտպանել իր ազգային կալուածները 1903 թւին, փրկեց իր վտանգւած ֆիզիքական գոյութիւնը 1905—6 թւականների թրքական հորդաներից, այլ եւ հասցրեց նրանց զգալի հարւածներ, պայքարեց ռուսական ցարիզմի դէմ, գետին գլորեց ռուսական բարեհի-չինովնիկներին, բանտեր ու աքսորներ տեսան նրա յեղափոխական զաւակները, ապա Արցախը ծառացաւ Օսմանեան փաշաների ոյժերի դէմ 1918 թւին՝ նոյնիսկ Բագւի անկումից յետոյ, կռւեց Մուսաւաթական անհաւասար ոյժերի դէմ, չընդունեց Ազրբէջանի լուծը, փորձեր արաւ միանալու Հայաստանին, տւաւ ծանր կորուստներ, բայց պահպանեց իր նկարագիրը եւ ազատութիւնը մինչեւ համայնավար կարմիրների գալը... Այս բոլորը մի՞թէ արժէք չունեն Պ. Սէյրանեանի համար եւ Ղարաբաղի հայ զաւակի հայրենագիտութեան եւ աշխարհագրութեան դասագրքում մի յիշատակութիւն չպիտի լինէր դրանց մասին. երեւի Պ. Սէյրանեանը քաղաքագիտօրէն անցել է դրանց վրայից, այլապէս նա ուզէր-չուզէր պէտք է արձանագրէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան խոշոր դերը վերոյիշեալ իրադարձութիւնների ընթացքում...

Ոչի՛նչ, դուք հարկադրուած էք լռելու. ձեր փոխարէն Ղարաբաղի մատաղ սերնդի ականջներին կը շշնջան նրա լեռները՝ Քիրսը, Դիզափայտը, Մռաւը, ապա Ասկերանի բերդը, Շուշւայ ապառաժները եւ Հայոց աւերակ Թաղը, Մամնայի եւ Ցեխ ձորերը, Ճարտարները, Խծաբերդն ու Սարի Բէկը, Ղարաղլուղն ու Աղդարան, Քարագլուխն ու Դոնավարգը...

Ասել թէ, «1923 թւից Ղարաբաղն աւտոնոմ է», «Ղարաբաղի աշխատաւորութիւնը դարերի երազած անկախութիւնը ձեռք է բերել», «այժմ նա իր ուսերի վրայ չի կրում ոչ օտար ֆէօդալի եւ ոչ էլ «հարազատ» մելիքի լուծը», մի եւ նոյնն է թէ ոչինչ չասել։ Այս ճռճռան բառերն առանց նախընթաց դէպքերի եւ փաստերի մնում են անբովանդակ խօսքեր։

Այդ բոլորից յետոյ, այսինքն երբ Ղարաբաղը «չի կրում ոչ օտար «ֆէօդալ»ի եւ ոչ էլ «հարազատ» մելիքի լուծը», այնուամենայնիւ հէնց Պ. Սէյրանեանի վկայութեամբ՝ «Ղարաբաղի գիւղացին այժմ խարխափում է խոր տգիտութեան մէջ եւ գըտնւում է տնտեսական ծանր պայմաններում»... Բայց Պ. Սէյրանը յոյս է տալիս, որ այդ վիճակը երկար չպիտի տեւի; շուտով «Ղարաբաղը պիտի թեւակոխի աւելի բարձր սխաէժի գիւղատնտեսութեան շրջանը»...

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ,,

Ամերիկայի առաջնորդարանը, առաջինն ըլլալով, պաշտօնապէս ընդունած է «Մշակոյթի Օրը» եւ այս առթիւ ուղղած է ընդարձակ շրջաբերական մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը,— բոլոր գաղութներուն ուշադրութեան յանձնելով զայն.

Մեր ազգային եւ եկեղեցական տօներու կարգին տակաւ օրինականութիւն ու նուիրականութիւն կը ստանայ Հայ Մշակոյթի Օրը։ Մամուլը երկու տարիէ ի վեր կը զբաղի անով եւ անցեալ տարի զանազան գաղութներ տօնեցին զայն նախաձեռնութեամբ գրադէտներու եւ գրասէր միութիւններու։

Ընդհանուր պահանջի մը գոհացում տալու փափաքով՝ Ամերիկայի Հայոց Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը կը սահմանէ մասնաւոր տօն մը Հայ Մշակոյթին համար, Սրբոց Թարգմանչաց տօնին յաջորդող կիրակին, որ այս տարի կը զուգադիպի Հոկտեմբերի 14ին, եւ կ'անուանէ զայն՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Թարգմանչաց տօնը ունի մեզ համար եկեղեցական, ազգային եւ մշակութային երրեակ կարեւորութիւն, միշտ կը համդիպի Հոկտեմբերի երկրորդ շաբաթ օրուան, երբ գոցուած են օգերը եւ արձակուրդէն յետոյ դպրոցական կեանքն ալ վերսկսած։ Անոր յաջորդող կիրակին ամէնէն յարմար օրն է, տարուան մէջ, մեր յարգանքն ու պաշտամունքը մատուցանելու Հայկական Մշակոյթին։

Հետեւաբար ներկայ շրջաբերականով կը յանձնարարենք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հովիւներուն ու հոգաբարձութիւններուն նկատի ունենալ տարւոյս Հոկտեմբերի 14ը իբր ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹին նուիրուած օր եւ տօնել զայն այնպիսի կարգապահութեամբ եւ շուքով, որ հիացում առթէ օտարներուն, սէր եւ յարգանք ներշնչէ ամերիկահայ սերունդին՝ հանդէպ մեր ազգային նուիրականութեանց եւ սիրոյ ու ակնածութեան վսեմ զգացումներով լեցնէ մեր սրտերը հանդէպ Հայ Ցեղին որուն բազմադարեան եւ յորձանուտ պատմութիւնը կը կազմէ անընդհատ շարք մը մշակութային երկունքներու։

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ԵՒ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.—Տօնակատարութեանց նախաձեռնութեան եւ ղեկավարութեան իրաւունքը կը պատկանի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հովիւներուն եւ Հոգաբարձութիւններուն։

2.—Իւրաքանչիւր վայրի հովիւ եւ հոգաբարձութիւն պարտին անմիջապէս խորհրդակցութեան հրաւիրել գաղութին եկեղեցական, կրթական եւ քաղաքական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները հանդէսին ծրագիրը մշակելու։

3.—Հոն ուր չունինք հովիւ ու հոգաբարձութիւն, վերոյիշեալ կազմակերպութեանց որեւէ մէկը կրնայ ստանձնել նախաձեռնութիւնը։

4.—Տօնակատարութիւնը պիտի ունենայ երեք մաս.

ա) Առաւօտուն հանդիսաւոր պատարագ։ Քարոզի նիւթը պիտի կազմեն Թարգմանիչները եւ անոնց կատարած դերը։

բ) Կէսօրէ յետոյ համախմբել 8-18 տարեկան հայ երկսեռ մանուկները, Հքեղ
առաջնորդել զանոնք
սրահ եւ խնամեալ
թեամբ մը բացատրել
օրուան նշանակութիւնը
դէպին մէջ տեղի պիտի
մենները, խմբերգ, արտա
թիւն եւայլն.

5.— Երեկոյին սարքել
պարակային մեծ հանդէս
ոերու, երգերու, արտա
թեանց, եւայլն ճոխ յայ

6.— Հանդէսներուն
պիտի ըլլայ ազատ,
փակելու համար հոգա
թիւնները կրնան պնակ
սրահին դուռը եւ ստա
գայիններու կամաւոր նուէ

7.— Նկատի ունենալով
համազգային բնոյթը,
լազրենք մեր ամէն կար
մակերպութիւններուն
մեկուսի հանդէսներ
ներ։ Հոկտեմբերի 14ը
ուած է Հայկական Մշակ

8.— Փափաքելի է
թերթերը իրենց այդ
թիւը նուիրեն Հայկական
կոյթին եւ խմբագրական
համապատասխան յօդուածներով
հանեն օրուան նշանակ

9.— Այն գաղութները
արգելիչ պատճառներով
րելի կը գտնեն այսպիսի
կատարութիւն մը Հոկտ
կրնան իրենց հանդէսները
քել հետեւեալ կիրակի,
21ին։

Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. Վարչու
թեան, Ատենապետ՝ Ղեւոնդ
Ատենադպիր՝ Խ. Փա
Քարտուղար Առաջնորդ
Տ. Փա

12 սեպտեմբեր, 1928
Նիւ Եորք, Ն. Ե.

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ

Երկուշաբթիէն սկսեալ
կը ծախուի 1.60 ֆր.ի, 2
գինի յաւելումով։ Կաթի
ռականներուն հետ, երկա
ճերէ յետոյ է որ Փարիզի
տիկանապետը Պ. Քիափ
ձայնեցաւ կաթին գինին
20 սանթիմի յաւելում մը
Բայց միեւնոյն ատեն,
րակրկիտ քննութիւն մը
հանդեպ, երեւան հանելու
մար թէ կեղծ կա
կան ի՞նչ պատճառներ
վերագրուի պանիրի եւ
տարապայման սղութիւն
կու ամիսէ ի վեր։

Ի՞նչ արդիւնք պիտի
կայն բացուած քննութիւն
րեւս արտածումը ենթա
մասնաւոր կանոնադրութեան
կարագի գիներուն վրայ
ըլլայ նուազում մը յառա

1928ի առաջին ամիս
արտածուած է 39103 կ
կարագ, մինչ 1927ի նոյն
նին արտածումն էր 27,2
կը նշանակէ 62,900 կ.
երկրին մէջ։ Այս արտած
տեւանքով՝ բացին վր
բարդուի ներածման
Այս տարի ներածուած է
կ. կարագ, մինչ անցեալ
նոյն շրջանին ներածու
մարն էր 63358 կ.
100,000 կ. կարագի
մը առաջ կուգայ
հետեւանքով։ Ասոր
պէտք է բարդել նաեւ
բազան որ օտար
գինները եւս կը ծառայեն
բացնելու տեղական գի
հարցերով է որ պիտի
պիտի զբաղի Պ. Քիափ
նախումբը։

ՑՈՐԵՆԻ ԲԵՐ

Ֆրանսայի երկրագ
նախարարութիւնը հրա
կութեան տուաւ 1928ի
քի բերքերուն մօտաւոր
դինքը։

Ցորենի ընդհանուր
գնահատուի 75,566,5
դինար. 1927ին եղած է
լիոն 150,440 կն., թէ
բերքը՝ բաղդատմամբ
միայն 415,000 կն.
բայց տեսակը աւելի
րովհետեւ, թէեւ խոն
ու ցուրտերը վնասեցին
րու քանակին, բայց
տեն օգին նպաստաւոր
մանները ծառայեցին
լաւցնելու։

Փուները ուրեմն,
աւելի շատ ալիւր պիտի
նան, քան անցեալ

...ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...Չ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուր... կատարուած աննա... մէջ փոփոխութիւններու ...ց (Սուլթանութեան եւ խա... ...ութեան վերացում, ֆէսի ...ութեան վերացում, ֆէսի ...ութեան վերացում, ֆէսի

...ութեան վերացում, ֆէսի ...ութեան, վանդակի, «մէտ... ...թոցի» եւ Շէրիի ջնջում, կրօնի ...ի եւ Շէրիի ջնջում, կրօնի ...ութեան բաժանում, լա... ...առ այբուբենն եւյլն.):

— Այդ փոփոխութիւնները ...արացնե՞ն թէ կը զօրացնեն ...ան եւ Թուրք ժողովուրդը:

— Եթէ կը տկարացնեն, ...:

— Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչ-...

— Ի՞նչ հետքեր կրնան ձգել ...փոփոխութիւնները, բարե... ...թէ չարաշուք:

— Կրնա՞ն տեւել այս փո... ...թիւնները:

— Հայկական տեսակէտէն, ...ն այս փոփոխութիւնները ...ընդունելով որ Թուր... ...քրացի է Հայաստանին եւ ...երիմ Թշնամին:

...ԱՍԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 5

...է կառավարական վարչա... ...մը յեղափոխութեամբ կըր... ...պարտադրուիլ ժողովուրդի ...ից չի նշանակեր թէ քա... ...կրթութեան զանազան աղ... ...ներ, եւրոպականացման այս ...ն փորձը կարելի է յեղա... ...թեամբ մարսելի եւ օգ... ...ր դարձնել նոյն ժողովուր... ...որ ան չէ հասած զարգաց... ...որոշ աստիճանի մը:

...Բէժալ տապալեց խալի... ...թիւնն ու սուլթանութիւնը ...հրապետութիւն հռչակեց: ...ծպտուն չելաւ 8-10 մի... ...ժողովուրդին մէջէն: Թե... ...արեւմտեան սա պետու... ...ները որոնք մասնաւոր սի... ...ր ժպիտ մը ունին Թուր... ...համար, կարծեցին որ «Մէհ... ...իկ»ները մասի մէկ չար... ...վ հանրապետական դար... ...Կրնա՞ն մեզի Հայերուս ...ել թէ գոնէ կէս միլիոն ...ք հանրապետութեան բառին ...ն իսկ հասկցած ըլլայ: Երբ ...անեան պատերազմէն վերջ ...ի»թիւլասիոն»ներու ընդ... ...աթիւ միթինկներ կը սար... ...Պոլսոյ մէջ, Պալազիտի ...րակին վրայ խօսուած ճա... ...մէջոցին, հաւաքուած բազ... ...ան մէջ քանի քանիներ ...ղմ կը քաշէին իրենց առ... ...գողը, ըսելով.

«Ուլա՛ն, չէքիլսէ պիզտէ ...իմ շու խաբուլթիլասիոնըն ...նի»: (Բաշուեցէք որ մենք ...նենք սա «քաբիւթիլա... ...ն երեսը):

...ընդհանուր գիտղութե... ...ւոյ, կ'ընդունիմ որ լա... ...էն տառերու գործածու... ...ամէնէն հիմնական եւ ար... ...ր քայլն է: Ժողովուր... ...ել կարդալ սորվեցնելու, ...կան միտքը ընդհանրա... ..., բայց միեւնոյն ատեն ...ամանութիւնները աւելի

արագ ձուլելու համար եղած այս հիմնական փոփոխութիւնը իսկապէս իր ազդեցութիւնը պիտի ձգէ, անշուշտ տարիներու ընթացքին: Արդէն ժողովուրդին խուլ դժգոհութիւնն ալ կ'ապացուցանէ որ յեղաշրջումը բաւական խոր է այս անգամ եւ չի նմանիր ֆէսին կամ «քաֆէս»ին:

Այս փոփոխութիւնները Թուրքիան կը զօրացնեն քաղաքականապէս, որովհետեւ տեսակ մը ըէքլամ են Եւրոպայի եւ Ամերիկայի դիւանագիտական եւ առեւտրական շուկային համար: Այս հապճեպ եւ արմատական փորձերը հրապուրիչ խայծեր են արդէն իսկ Թուրքիոյ շուրջ քծնող եւրոպական դիւանագէտներուն, սեղանաւորներուն եւ նոյնիսկ ժողովուրդներուն համար: Վկայ՝ իտալացի, ռուս, ֆրանսացի պետական մարդոց ու մամուլին վերաբերումը նոյն իսկ Մ. Քէմալի նման անձի մը հանդէպ:

Այս պարագան, պիտի հրապուրէ օտար դրամագլուխը: Եւ եթէ Մ. Քէմալ կարենայ անքան մը վստահութիւն ներշնչել, որ տնտեսապէս ալ ապահովուի, ինչպէս կ'ապահովուի քաղաքական գետնի վրայ, կրնայ իր երկիրը որոշ բարձրութեան հասցնել: Բայց տարիներու աշխատութիւն կը պահանջէ այդ:

Առանց դպրոցի, առանց ճամբաներու եւ երկաթուղիներու, առանց ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան, տասը Մ. Քէմալ պատմութեան կ'անցնին իրենց ֆէսով թէ գլխարկով:

Այս օր, վեց տարի վերջ այդ բոլորը հազիւ հետք մը ձգած են, պատրաստելով կէս մտաւորական սերունդ մը, այն ալ թունաւորուած թթու ազգայնամոլութեամբ մը: Եւ եթէ վաղը յանկարծ պետական հարուածով մը (ժողովրդական ապստամբութեան մասին մտածել իսկ կարելի չէ) հանրապետութիւնը տապալի եւ հաստատուի հին վարչաձեւը, կը կարծէ՞ք որ Թուրք ժողովուրդին գոնէ մէկ մասը ոտքի կանգնի՝ պաշտպանելու իր կորսնցուցած հանրապետութիւնը: Երբե՛ք: Ան ոչ իսկ հասկցած է անոր արժէքը, թերեւս անոր համար որ այդ ժողովրդավար ձեւերն ալ լոկ ձեւեր են:

Այս փոփոխութիւնները կըրնան տեւել, եթէ արտաքին յարձակում կամ միջամտութիւն չգան խանգարել: Ներքին յեղափոխութենէ վախ չունի Մ. Քէմալ, ոչ ալ փախստական ընդդիմադիրներէ:

Հայկական տեսակէտէն, միշտ ալ աննպաստ է Թուրքիան կենդանացնելու որեւէ ճիգ, որքան ալ թէթեւ ըլլայ այդ աշխատանքին բացած ակօսը: Չեմ կարծեր որ այդ մասին երկու կարծիք գոյութիւն ունենայ: Ինքնախաբէութիւն է քաղաքակրթուած Թուրքէն սպասել այն որ չկրցանք ստանալ բարբարոսէն:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ՊԵՏԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

Գերման ընդդիմադիր համայնավարներու թերթը «Ֆոլքսվիլլէ» կը հրատարակէ տեղեկութիւններ, Ստալինի կողմէ աքսորուած ընդդիմադիր պետերու ողբալի վիճակին մասին: Թերթը կը հաւաստէ որ Տրոցկի մալարիայէ բռնուած է եւ չափազանց տըկարացած. ոտքերը եւ ձեռքերը ուռած են եւ աշխատելու բացարձակապէս անկարող դարձած է: Խորհրդային իշխանութիւնները անոր կը մերժեն բժշկական խնամքները, առողջարար քաղքի մէջ բնակելու համար, անոր խնդրանքները կը մնան անլսելի: Կասկած չի վերցներ, կը հաստատէ թերթը, թէ Ստալինի նպատակն է մարմնապէս ջախջախել Տրոցկին, որպէսզի այս կերպով զայն կըռուելու անկարող դարձնէ:

Գալով կարլ Ռադէկի, երիկամներու ծանր հիւանդութեան մը ենթարկուած է եւ նիւթական աղբիւրներէ ու բժշկական խնամքներէ բացարձակապէս զուրկ է:

Սիպիրեաքօֆ որ բոլշեւիզմի փառքերէն մէկը կը նկատուէր, մահամերձ է: Ցաճախ, բայց միշտ ալ ի զուր խնդրած էր որ Մոսկուա երթայ, բժշկական քննութեան ենթարկուելու համար: Ներկայիս անոր վիճակը յուսահատական է եւ զայն փրկելու որեւէ միջոց չկայ:

Ընդդիմադիր ուրիշ պետեր, մանաւանդ Սափրոնոֆ եւ Սմիլկա ծանր հիւանդ են եւ աշխարհէն հեռու իրենց աքսորավայրերուն մէջ, հետզհետէ կը հիւծին:

Գերման ընդդիմադիր թերթը կը յանդիմանէ Մաքսիմ Գորկին, որ ներկայիս Ռուսիա կը գտնուի, որ չի բողոքեր լենինիզմի հին պաշտպաններուն պարտադրուած այս յամր, այլ ապահով մահուան դէմ:

ՌԻԿՈՎ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Ռիկով Մոսկուա վերադարձած եւ անցած է իր պաշտօնին գլուխը:

Խարքովէն մեկնելէ առաջ, մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Ռիկով յայտարարած է.

Դնիեպրոստրոյի ջրասեւառնակներու կայանը պիտի վերջանայ ժամանակին: Օտար մասնագէտներ հրաւիրելու որոշումը, իրաւացի գտնուեցաւ, որովհետեւ կայանին վերաբերեալ արհեստագիտական հարցերը նպաստաւոր լուծում գտան շնորհիւ անոնց:

Ցետոյ խօսելով Ուկրայնայի կարգ մը շրջաններուն մէջ այս տարուան բերքերուն վրայ, Ռիկով ըսաւ թէ, Ռուսիոյ միւս շրջաններուն մէջ, բերքերու վիճակը թոյլ պիտի տայ որ Ուկրայնայի վնասուած շրջանները սերմնցու ստանան:

Ըսելէ յետոյ նաեւ թէ՝ այս միջոցիս ամբողջ Ռուսիոյ մէջ կը պատրաստուին սովետներու ընտրութեան, որ պիտի սկսի յունուարին, Ռիկով խօսեցաւ երկրագործութեան վիճակին վրայ: Դիտել տուած է թէ ներկայի ամէնէն ստիպողական պահանջներն են ցանքերու ընդարձակումը, հողային արդիւնաբերութեան յաւելումը եւ եւ գիւղերու մէջ կրթութեան տարածումը:

Գալով Ռիկովի արձակուրդին, եւրոպական թերթի մը Մոսկուի թղթակիցը իմացած է որ Ռիկով իր բժիշկներուն պնդումներուն առջեւ տեղի տուած էր, պայմանաւ որ իրեն հետ մէկտեղ, նոյն միջոցին արձակուրդով մեկնի նաեւ իր թշնամին եւ հակառակորդը Ստալին: Այս պահուս, արդէն երկուքն ալ վերադարձած են եւ պայքարը անոնց միջեւ նորէն ծայր պիտի տայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը կարգ մը խեղաթիւրումներ հրատարակած էր սեպտեմբեր 19ին, Սէն Ժիւլիէնի թաղային գործերու մասին: Իբրեւ առաջին եւ վերջին պատասխան, կուտանք հետեւեալ լուսանութիւնները.—

Ամէն տարի երբ ձմեռը կը մօտենար, Սէն Ժիւլիէն եւ Լէ գ'Օլիվի թաղեցիները կը խորհէին թէ ինչպէս իրենց զաւակները դպրոց պիտի ղրկեն կէս ժամ հեռու, ցեխոտ ճամբաներէ: Այս տարի թաղեցիները ուզեցին իրենց սեփական մատուռ-մանկապարտէզն ունենալ եւ Պ. Ցաբեթ Պօլոյեան 7 ֆրանքի տրամադրեց հողը, որով ստիպուած չենք տարեկան 2000 ֆրանքի գումար մը վարձք տալ, ինչպէս կ'ընէ Պոմօնի թաղը:

Մեր թաղը արդէն ունի 35 տուն, առանց հաշուելու վարձակալները, որոնք կը հասնին քսան տնուորի. իսկ Պ. Ցաբեթի մատուռին կից ծախած հողը կը հասնի 5000 մեդրի, եւ արդէն շինութիւնները կը սկսին տասը ընտանիքներու կողմէ: Նոյնպէս մօտակայ Լէ գ'Օլիվի բարձունքը գտնուող ընդարձակ հողամասը սկսած են ծախել, որուն վրայ 30ի չափ հայ ընտանիքներ պիտի հաստատուին հետզհետէ. իսկ Լէ գ'Օլիվի թաղին մանուկները չկրնալով Պոմօն երթալ, մնացած են առանց կրթարանի: Զմոռնանք յիշել որ մեր շինելիք մատուռ-մանկապարտէզը կեդրոն պիտի ըլլայ, որովհետեւ Լէ գ'Օլիվի թաղը հազիւ հինգ վայրկեան հեռաւորութիւն ունի:

Կը կարծենք որ եթէ խառնակիչները հանգիստ կենան, Պոմօնի ազնիւ թաղեցին ալ մեր այս խիստ ազգօգուտ գործը պիտի գնահատէ եւ արժանի բարոյական ապտակը պիտի տայ Համիտեան շրջանէն մնացած բանկալի մարդոց, որոնք մեր գրած հրաւիրագրին պատասխանած են շատ անվայել կերպով: Երբ մեզ ստիպեն, պատրաստ ենք նամակին պատճէնը հրատարակելու:

Արդէն գործին կէսը լրացած է: Թաղին մէջ հինգ-վեց վարպետներ, իրենց ֆիզիքական աշխատանքը տրամադրած են գործը գլուխ հանելու համար: Մարդ կը սքանչանայ տեսնելով ժողովուրդին եռանդը: Տեր մամիկներ եկեղեցւոյ խոշոր քարերը իրենց շալակով կը կրեն, օրհնելով սոյն ազգօգուտ գործը յղացող թաղեցի ժողովուրդը: Այս գործին մէջ ո՛ր եւ է կուսակցական խնդիր չկայ, եւ սուտ կը խօսի ռամկավար թերթին թղթակիցը:

Պալաքեան եպսկ. մեր խնդիրը լրջօրէն քննեց եւ յարմար դատելով գործը յղեց Պ. Սահաթճեանի որ իր կարգին ուղղամտօրէն դրամը տրամադրեց:

Այդ տախտակէ եւ կղմինտրէ տուներուն մէջ նստող թաղեցիները ժապաւինեալ տոմարին 500ներով, 200ներով մասնակցեցան, առանց հաշուելու ֆիզիքական աշխատանքը, որուն առջեւ նոյնիսկ լեռները վար կուգան:

(Կնիք՝ Թաղ. Խորհրդի)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՈՎ.— Դէպքը տեղի կ'ունենայ Մոնփէլիէյի մէջ: Ինքնաշարժ մը անցեալ օր կանգ կ'առնէր Տիկին Տօրի տան առջեւ: Կին մը գլուխը դուրս կը հանէր ինքնաշարժին լուսամուտէն, ու կը ձայնէր Տիկին Տօրի, որուն ամուսինը քաղաքին հարուստ մսավաճառներէն է:

— Տիկին Տօր, ամուսինդ յանկարծամահ եղաւ:

Դողահար, մինչդեռ Տիկին Տօր կը փութար աւելի մանրամասնութիւններ քաղելու համար իր ամուսնին քովն երթալ, հազիւ տունէն դուրս ելած, 3-4 անձեր յարձակեցան վրան բռնեցին գինքը կապեցին ու կաշկանդեցին, թմրեցուցիչ մը շնչել տուին եւ ուշակորոյս, ձգեցին հոն, յետոյ մտան տուն, քանի մը վայրկեանի մէջ պարպեցին բոլոր անկիւնները, մինչեւ որ ձեռք դրին 90,000 ֆր. գումարի մը վրայ:

Տիկին Տօր երբ սթափեցաւ, օգնութեան կանչեց, բայց աւազակներն արդէն թռեր, գացեր էին:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՏՐԷԶՏԷՆ, 14 սեպտ.— Ձեր 1 սեպտեմբեր թուակիր թերթին Գ. էջին մէջ, Պերլինի Հայ Գաղթ. Միութեան վարչութեան կողմէ 26 օգոստոս թուակիր նամակ մը հրատարակած էք՝ «Տոքթ. Պարոնիկեանի ձեռնարկին առթիւ»:

Կը խնդրենք որ բարեհաճիք Տրէզտէնի Հայ Գաղթ. վարչութեան սոյն նամակն ալ հրատարակել: Տոքթ. Պարոնիկեան մեր գաղութին կը պատկանի, որ աւելի մօտէն ծանօթ է յիշեալին ձեռնարկներուն եւ գործունէութեանց:

Վարչութիւնը, որ լաւ ծանօթ է պոլկարահայ, ռումանահայ եւ յունահայ թերթերուն մէջ Տոքթ. Պարոնիկեանի կողմէ եւ կամ անոր մասին հրատարակուած բոլոր յօդուածներուն, անոնց մէջ Գերմանահայ Միութեան անուան շահագործում մը չի կրնար տեսնել եւ արդէն իր պաշտօնը անոր հետ որ եւ է կապ մը չունի:

Նմանապէս մեզի ծանօթ է որ՝ ժամանակին Տոքթ. Պարոնիկեան Գերմանիա որբեր բերելու գաղափարն ունեցած է: Այժմ միակ գործը որուն ձեռնարկել կ'ուզէ, հոգեւոր ճեմարան մը հաստատելն է: Մնացեալները ապագայի ծրագիրներ են, որոնց մասին այժմ խօսիլն աւելորդ է:

Տարակոյս չկայ, որ Տոքթ. Պարոնիկեանի վերոյիշեալ ճեմարանին հաստատումը հայօգուտ նպատակի մը պիտի ծառայէ եւ այդ պատճառաւ ալ գովելի ու քաջալերելի է: Այս առթիւ գաղութիս վարչութիւնը ձեզմէ կը խնդրէ իբր ուղղում հրատարակել այս նամակը, նկատի ունենալով որ՝ հակառակ պարագային Տոքթ. Պարոնիկեանի ձեռնարկը դժուարութեանց պիտի հանդիպի, մանաւանդ որ ձեր պատուական թերթը ամէն տեղ տարածուած է:

Ատենապետ՝ Խ. Հազարեան Ատենադպիր՝ Ա. Գավուքճեան:

ԽՄԲ. — Դժբախտաբար այս նամակը չի լուսաբաներ հետեւեալ հարցերը.— 1. Իրա՞ւ է որ Տոքթ. Պարոնիկեան կը ներկայացնէ 10,000 գերմանացիներէ կազմուած Միութիւն մը. 2. Ճի՞շդ է որ այդ Միութիւնը հոգեւոր ճեմարան բանալու պաշտօն տուած է Տոքթ. Պարոնիկեանի. 3. «Առաքեալ»ը ի՞նչպէս երկիրէ երկիր տարբեր պատմութիւններ կը պատմէ, լրջօրէն կասկած հրաւիրելով իր այս կամ այն ձեռնարկի մասին. 4. Ինչո՞ւ բացասական դիրք բռնած են Պերլինի Գաղթային Միութիւնը եւ Հայեւգերման Միութիւնը, որոնք հրապարակաւ մերժեցին ո՛ր եւ է պատասխանատուութիւն:

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

...բուէ, անցնելու է հետա... ...աչքերէ տեսնուելէ առաջ: ...ի շարունակել ճամբան, ...նման յամրօրէն, ու թէեւ ...հանները կը մնան պարապ՝ ...եան մը չի դադրիր նայելէ ...հոն, կը յուզուի եւ կը զգայ ...րը կը գայթէ մինչեւ ...ը:

...անկարծ պիտի մարէր, տե... ...արգարիտը որ տարփանքէն ...՝ բոցավառ աչքերով իրեն ...էր: Ցժգունեցաւ, չմտածեց ...բեւել, ո՛չ ժպտիլ: Ուրիշ բա... ...յ չմտածեց, անպատում ...թիւն գայթող վառվռուն: ...էն զատ ուրիշ բան չտեսաւ: ...քենաբար յառաջացաւ, ամէն

քայլին ետին նայելով եւ միայն արագացուց քայլը երբ փողոցին ծայրը երեւցաւ Նաննան, պայուսակը գլխուն, ծրարը մէկ եւ սակառը միւս ձեռքը:

Բ. ՄԱՍ

I

Ճամբորդներու եւ անծանօթ տեղեր մեկնողներու փափաքի իրականացման ժամն էր:

Անանիա կը մեկնէր, շոգենաւը կը սուրար դէպի ծով: Աշնանային տխուր պարզ իրիկուն մըն էր: Անանիա կը դիտէր լեռներու տարօրինակ կողմնատեսքը, գունաւոր երկինքը, ժայռերը: Ծիծաղելի ըլլալու վախը միայն կ'արգիլէր լալու:

Ցետոյ, այլեւս մարդ մըն էր: Ճիշդ է որ 15 տարեկանին ալ ինքզինք մարդու տեղ կը դնէր, բայց այն ատեն երիտասարդ մարդ էր, մինչդեռ հիմա ինքզինք երիտասարդ ծեր մը կը կարծէ: Սակայն առողջութիւն ու պարմանութիւն կը փայլին աչքերուն մէջ, բարձրահասակ է եւ շագանակագոյն պեխիկներ ունի:

Իրիկուն էր: Քանի մը աստղեր կը փայլէին եւ քանի մը կրակներ կը տեսնուէին սեւ կանաչ ցախերու մէջէն: Մնաս բարով ուրեմն Հայրենի երկիր, տխուր կղզի, հին բայց ոչ բաւական սիրեցեալ մայր, որովհետեւ հզօր ձայն մը կը խլէ քու ծոցէդ լաւագոյն զաւակներդ, ծովէն անդին կը նետէ, դասալիք ըլլալու կը գրգռէ նման արծուիկներուն որոնք կը լքեն մայրական բոյնը, ամայի ժայռը:

Ուսանողը կը դիտէր հորիզոնը, աչքերը կը մթանգնէին որքան կը մթննար երկինքը: Քանի՜ տարիներէ ի վեր լսեր էր ձայնը, որ զինք կը ձգէր հեռուն:

Կը յիշէր Բուստիանեդդուի արկածը, մանկական փախուստի ծրագիրը, յետոյ շարունակական երազները, ծովէն անդին ճամբորդելու անշէջ փափաքը: Սակայն կղզին թողելու պահուն տխուր էր կը զգջար ուսումը Քայլիարիի մէջ շարունակած չըլլալուն համար: Այնքա՜ն երջանիկ եղած էր հոն: Վերջին մայիսին Մարգարիտ Ս. Եփեսի տօներուն զմայլելիօրէն շքեղ երեւցած էր իրեն եւ անոր հետ անցուցած էր անմոռանալի ժամեր: Վայելուչ, բարձրահասակ եւ գեղանի էր: Փայլուն մազերը, ծաւի աչքերը անցորդներուն ուշադրութիւնը կը գրաւէին, որոնք կանգ կ'առնէին ու կը դիտէին: Անանիա քովէն կ'երթար: աւելի նուրբ էր բայց աւելի կարճ, կը հրճուէր նախանձէն: Անկարելի կը թուէր իրեն՝ որ արքայական լռակեաց եւ գեղանի արարածը, որուն արհամարհոտ աչքերուն մէջ կը փայլէր տիրապետող ցեղի մը ամբողջ խրոխտութիւնը, զիջանէր զինք սիրելու եւ նոյնիսկ իրեն նայելու:

Մարգարիտ քիչ կը խօսէր, պճնասէր չէր, երեւոյթն ու ձայնը չէր փոխեր երբ մարդիկ իրեն հետ կը խօսէին կամ կը նայէին: Անանիա ասոր համար ալ կը սիրէր, կը տեսնէր միայն Մարգարիտը, ուրիշ կիներու կը նայէր միայն անոր հետ բաղդատելու եւ անկէ վար գտնելու համար:

Որքա՜ն տարիները կը յառաջանային, այնքան կիրքը կը զօրանար երկուքին ալ մէջ: Ցաճախ անկարելի կը թուէր իրեն որ դեռ շատ տարիներ սահելու էին մինչեւ որ Մարգարիտ իրեն ըլլար:

Վերջին արձակուրդի միջոցին յաճախ միասին եւ միայնակ էին Մարգարիտի տան բակին մէջ: Աղախինը կը նպաստէր սիրաբանութեան, կը դիւրացնէր թղթակցութիւնները: Սովորաբար կը լռէին, բայց մինչդեռ Մարգարիտ վախէն կամ ամօթէն կը դողդողէր, Անանիա կը ժպտէր մոռնալով ժամանակը, տեղը, մարդկային իրադարձութիւնները:

— Ինչո՞ւ ինծի գրած բառերդ չես կրկներ հիմա, կը հարցնէր Անանիա:

—- Լռէ՛, կը վախնամ...

— Ո՞րմէ, եթէ հայրիկդ յանկարծակի վրայ գայ, առջեւը կը նետուիմ եւ կ'ըսեմ. «Ոչ, չարիք չենք ըներ, միացած ենք յաւիտենապէս...» Մի վախնար, ես քեզի արժանի պիտի ըլլամ, ապագայ մը ունիմ առջեւս... ես ալ «մէկը» պիտի ըլլամ:

Մարգարիտ չէր պատասխաներ եւ այսպէս գեղեցիկ եւ սառած տեսնելով, աչքերը լուսաւորուած լուսինէն, ինչպէս կուռքի մը մարգարիտէ աչքերը, չէր համարձակեր համբուրել:

***

— Ծովը խաղաղ է, օրհնեա՜լ ըլլայ Աստուած, ըսաւ ճամբորդներէն մէկը:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

«Ստորերկրեայ» աշխատանք Ֆրանսայի մէջ

Մոսկուայի Գ. Միջազգայինի Գործադիր կոմիտէն կը հաղորդէ որ կուսակցութեան նոր վարիչ մարմինը կը բաղկանայ 29 անդամներէ եւ 9 փոխ-անդամներէ։ Կարծիքներու տարբերութեան պատճառաւ կարելի չէ եղած նշանակել Գործադիր Խորհուրդի Նախագահը, եւ Զինովիեւի հրաժարումէն ի վեր թափուր կը մնայ այդ պաշտօնը։

Նոր Գործադիր մարմնի առաջին ժողովին մէջ որոշուեցաւ մղում տալ համայնավարական շարժման Ֆրանսայի մէջ։ Հրաման պիտի տրուի Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան, որ ձգէ «օրինաւոր սահմաններու մէջ մնալ»ու ձգտումը, եւ «ստորերկրեայ» աշխատանք կատարելով աւելցնէ իր գործունէութիւնը։

Աւստրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը իր յարձակումները պէտք է կեդրոնացնէ ընկերվարականներուն դէմ, որոնք 1927ի յուլիսի խռովութեանց ատեն դաւաճանեցին համայնավարներուն։

Գերման համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Ռոթէ Ֆա՛նէ» (կարմիր դրօշակ) արմատապէս պիտի վերակազմուի, որովհետեւ վերջերս սկսած է անուղղափառ ձգտումներ ցոյց տալ։

Ընտրուեցաւ «Քաղաք. քարտուղարութիւն» մը 11 անդամներէ, որոնք են՝ Պարպիէ, Պէլ, Բուխարին, Կուզինէն, Մոլոտոֆ, Պրատնիցկի, Ռէմմէլէ, Սէրրա, Թիուլիթօ, Շմէրալ, եւ Էմբէրդրօ. փոխ-նախագահներն են՝ Մանուիլսկի, Լոզովսկի, եւ Խիտարոֆ։ Նախկին քարտուղարութիւնը միայն ինը անդամ ունէր։ Այս քարտուղարութիւնը կը նմանի Քաղաքական Բիւրօին, որ կը վարէ ռուս համայնավար կուսակցութիւնը։

Դաւադրութիւն Զօկու Ա.ի դէմ.

Պելկրատի «Պոլիտիկա» թերթը Տուրացցոյէն կը տեղեկանայ թէ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Զօկու Ա. թագաւորին դէմ։ Ալպանիոյ մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուած է։ Ձերբակալուած են 11 դաւադիրներ, որոնք կարճ դատավարութենէ մը յետոյ մահուան դատապարտուելով անմիջապէս մահապատիժի ենթարկուած են։

Սերպ աղբիւրէ հաղորդուած այս լուրը պէտք է ընդունիլ վերապահութեամբ։

Համայնավարներ ձերբակալուած

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ գաղտնի ոստիկանները նոր ձերբակալութիւններ կատարեցին Պլոնսկի մէջ (կեդրոնական Լեհաստան)։ Բռնուեցան 30 համայնավարներ, որոնց վեցը ամբաստանուած են իբրեւ սպանիչ այն ոստիկաններուն, որոնք երեւան հանած էին իրենց կեդրոնատեղին։

Ձերբակալուած են նոյնպէս 25 հոգի, որոնք լրտեսական կազմակերպութեան մը կը պատկանէին։

⁂ Փեշթայի ոստիկանութիւնը սեպտ. 28ի գիշերը Մունքաս փողոցին մէջ երեւան հանեց համայնավարական գաղտնի տպարան մը։ Մամուլն ու գործիքները գրաւուեցան, ինչպէս նաեւ մեծաքանակ թռուցիկներ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Մեծ աղէտ մը Պելճիքայի մէջ

Հիւսիսային ծովին մէջ տիրող փոթորիկը մեծ աղէտի մը ենթարկեց Պելճիքան, ուր ահագին տարածութեամբ հողեր ջուրերու տակ մնացին, հունձքը փճացաւ, արջառը խեղդուեցաւ եւ աւելի քան մէկ միլիառ ֆրանքի կորուստ առաջ եկաւ։ Նիւփորի շրջանին մէջ ալիքները քանդեցին սահանքները եւ ծովուն ջուրը սկսաւ խուժել դէպի ցամաք, կատաղի սաստկութեամբ։

Այս աղէտը կը յիշեցնէ Մեծ Պատերազմի առաջին օրերը, երբ գերմանական յառաջխաղացութիւնը կասեցնելու համար, զինուորական իշխանութիւնները 1914 հոկտեմբերին կամովին պայթեցուցին սահանքները եւ ողողեցին Ֆլանտրայի ամբողջ ստորին հովիտը։ Գերմանները անակնկալի եկած՝ մեծ կորուստներու ենթարկուեցան եւ այդ կողմէն չկրցան յառաջանալ դէպի ծով։ Այս դէպքը պատմութեան մէջ կը յիշուի իբրեւ «Իզէրի հրաշքը»։

Ֆիւրնի ջրանցքին գլխաւոր սահանքը, որ 1920ին շինուած էր, վերջերս աւրուած էր, եւ հին նիւթերէ առժամեայ թումբ մը կառուցուած էր, նորոգութեանց առթիւ։ Այդ թումբն է, որ չկրցաւ տոկալ ալիքներու ճնշումին եւ երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը ժամը 1ին տեղի տուաւ։ Ջրանցքին կղմինտրէ պատերն ալ փլան 100 մեդր տարածութեան վրայ, եւ ջուրերը սկսան ժայթքել՝ մանաւանդ արեւելեան կողմէն։

Գիշերը ժամը 1.30ին ահազանգը հնչեց բոլոր գիւղերու մէջ։ Բնակիչները ընդոստ արթնցան եւ սկսան խելայեղ փախչիլ՝ իրենց հետ տանելով ամէնէն թանկարժէք բաները։ Արդէն ջուրը պաշարած էր իրենց տուները։ Շատ քիչեր միայն յամառեցան մնալ իրենց բնակարաններուն մէջ, որոնք այժմ կղզիի երեւոյթն առած են։ Ամբողջ գիշերը սարսափի մէջ անցաւ։ Առտուն Օսթանտէն 150 զինուորներ հասան եւ փորձեցին թումբ մը շինել եւ ճեղքերը գոցել՝ քարերով եւ կրաղիւսի պարկերով։

Առտուան ժամը 3ին ջուրերու ճնշման տակ Զէէպրուկի մէջ եւս թումբ մը պայթեցաւ՝ ողողելով երկաթուղին։

Խիստ զօրաւոր մակընթացութիւն մը տեղի ունեցաւ նաեւ Լոնտոնի մէջ՝ խուճապի մատնելով Թէյմիզ գետին մօտակայ տուներու բնակիչները։ Յունուարին այդ տուները ողողուած էին արդէն։ Ամբողջ տարուան ընթացքին, գետը երբեք այսքան չէր բարձրացած։ Երկուշաբթի ժամը 4ին ջուրերը պատնէշներէն դուրս հոսելու աստիճան բարձրացան, բայց տեղատուութիւնը չուշացաւ եւ Լոնտոնը մեծ աղէտէ մը փրկուեցաւ։

Ցոյցեր Վիեննայի մէջ

Յառաջիկայ կիրակի «Հայմվէ՛րէն» եւ «Շուցպունտ» ազգայնական կազմակերպութիւնները ցոյցեր պիտի կատարեն Վիեննայի մէջ, կառավարական արտօնութեամբ։ Վիեննայի ընկերվարականներն ալ իրենց կարգին պատրաստուած են հակացոյցեր կատարելու, սակայն չեն արտօնուած։

Միւս կողմէ համայնավարներն ալ առիթէն օգտուելով, մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն, հակառակ ամէն արգելքի, ցոյցեր կատարելու։ Պատէնի մէջ ժողով գումարելով որոշեցին նոյնիսկ երկաթուղիի աշխատաւորներու գործադուլ յայտարարել հոկտեմբեր 7ին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

ԹԻՒ 10, 1928 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Բովանդակութիւն.— 1. «Դաշնակցութեան Օրը» (Խմբագր.), 2. Քէլլոգի դաշինքը (Ս. Վրացեան), 3. Հակառակորդի բանակում (Աշոտ Արծրունի), 4. Թւերի լեզւով (Ա. Ջամալեան) 5. Առարկայական տարրը պատմագիտութեան մէջ (Ա. Գասպարեան), 6. Թուրքիոյ շուրջ, 7. Մեր զոհերը, 8. Իրենց իսկ բերանով: Հատավաճառի գինը՝ 2.50։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի «Հրազդան» խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Avenue Gobelins ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին ընթերցասրահին մէջ։ Դասախօս ընկ. Պ. Հիւսեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլեւս» (Յ. Քաջազնունիի գիրքը)։ Սիրով կը հրաւիրուին հայրենակիցները անխտիր։ Մուտքը ազատ է։

Լիոնի «Վրէժ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ ընկ. Զուլլերեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. եւ մեր դերը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Դշ. երեկոյ, ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։

Լիոնի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Եշ. երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին, գրադարանի սրահը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Ֆլորիա» ճաշարանի վերնայարկը 61 Rue Mr. Le Prince: Օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

Հաճնոյ անկման ութերորդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Շասի Հաճնոյ Հայրենակց. Միութեան, տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 16ին, առաւօտեան ժամը 10ին Շասի եկեղեցիին սրահին մէջ:

Կը խնդրուի Լիոնի եւ Վիէնի միութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ, Պր. Հայկազն Աբէլեանէ հանդիպիլ խմբագրատունս:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Պրուսայի Եէնիճէ գիւղէն եղիճէնց խաչատուրը, հօր անունն Յակոբ, մօր անունն Օգիտա: իմացնել՝ Ն. Դաւիթեանի՝ La Ville-aux-Clercs, Loir-et Cher.

ՎԱՐՊԵՏ ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Գարակէօզեան Հաստատութիւնը կը փնտռէ վարպետ կօշկակար մը իր արհեստանոցին համար։ Դիմել պայմաններու համար նամակով ուղղակի Հ. Գարակէօզեան Հօմ, La Ville-aux Clercs. Loir-et-Cher.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928
4 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 768 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍ "ՇԱՆԹԱԺ„Ը

Անցեալ օր հարեւանցի պարզեցինք թէ Երեւանցիները ինչ-կը շահագործեն ամէնէն սովորական առիթները, իրենց …ն գերանը ծածկելու եւ ուրիշներուն շիւղը դէպի վերածե-… համար :

…որ պատրուակը՝ ափ մը Տարօնցիներու Հայաստան փո-…ութեան խնդիրն է։

…Մոսկուան «ֆէրման» է հաներ եւ Ֆրանսայէն հարիւր ըն-…իքներ, առաւելապէս Մշեցիներ, Երեւան երթալու շնո՛րհը …ի վայելեն :

…Եւ ի՛նչ գռեհիկ ակնարկներ՝ այս առթիւ.

— «Տարօնցիներու համար հայրենիք փոխադրուելու կարե-…թիւն ստեղծուած է», բայց «Դաշնակցութիւնը կ'աշխատի …անարար ըլլալ եւ կասեցնել Տարօնցիներու տեղափոխման …ը»։

…Սրճարաններու անկիւնը, քսու դատարկապորտներու կողմէ …ուած հէքեաթ մը, որ քուն կը բերէ, ոտքի վրայ։

…Իրենք ալ գիտեն որ այս առասպելներուն հաւատացող ա-…չ չէ մնացած այսօր, եօթը տարի յետոյ։ Բայց ի՞նչպէս …ի լեցնեն իրենց «ցուցակ ծառայութեանց»ը, եթէ քիչ մը …ւեշտութիւն փորձեն եւ մէկզի դնեն սուտերն ու քսու-…նները :

…Այդպէս չէ՞ որ, տարուէ տարի եւ մինչեւ այսօր ալ, կը …ն թէ իրենք. պիտի լուծէին գաղթականներու տեղաւոր-…ան խնդիրը, եթէ Դաշնակցութիւնը արգելք չըլլար… Ջիչէրինի …նաւէնի ծրագիրներուն։

…Ընթերցողները կը յիշեն որ, առաջին ծրագրով — պարզ …թաժ— 250,000 գաղթականներ պիտի փոխադրուէին Քու-…ն, Վոլկա եւ Քըրկըզներու երկիրը։ Երկրորդ ծրագրին հա-…յն, ճահիճներ պիտի չորցնեն Հայաստանի մէջ, որպէսզի …բացուի 20—50,000 տարագիրներու համար։

…Եւ այս «խափանարար» աշխատանքը, այս խոշոր գործերը …ատարէ կուսակցութիւն մը, որ շատոնց մահուան դատա-…տուած եւ թաղուած է, իրենց իսկ յայտարարութեամբ։

…Ջիչէրինի օդապարիկը պայթեցաւ անմիջապէս, եւ խորհր-…ին իշխանութեան արտաքին գործավարը ինք անգամ մըն …երան չառաւ այդ շոնդալից յայտարարութիւնը։ Իսկ Նան-…քրիստոնէական համբերութեամբ կը շարունակէ տքնիլ եւ …ն Ազգերու Դաշնակցութեան դուռները, ճարելու համար …միլիոն ստերլինը։ Արդիւնքը,— ճառ եւ քաշքշուք, կոկոր-…ի արցունքներ եւ ողորմութեան կոչ։

…Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, չգտնուեցաւ մէկ մարդ, որ …դարձնէր այս զարշելի խեղկատակութեան, Նորվեկիացի …ռախոյզին տրամադրութեան տակ դնելով անհրաժեշտ գու-…ը — կաթիլ մը ջուր՝ կոմինտէրնի ծովուն մէջ։

…Չգտնուեցաւ մէկ հատիկ յեղափոխական, որ համարձակէր …տրել թէ՝ Սարտարապատի ճահիճներէն առաջ, Հայաստան …պատրաստ հողեր, ուր կարելի է առնուազն 200,000 հոգի …ւորել, եթէ արդար բաշխում կատարուի, համաձայն աշ-…հագրական պահանջներու եւ ազգերու ինքնորոշման սկզբ-…քին։ Նոյնիսկ համաձայն խորհրդային կարգուսարքին, որ …րամադրէ,— «հողը՝ աշխատաւորին»։

…Փոխամ կարայեւներ հրապարակաւ կը յայտարարեն թէ համա-…ական, Թուրանական ոգին վառ կը մնայ խորհրդային Միու-…ն Թուրք-Թաթար հանրապետութեանց մէջ, թէ մոլլաներ …Թուրք սպաներ են որ կը կրթեն նոր սերունդը։ Բայց …ուեցաւ մէկ հայ «կոմիսար», որ յանդգնէր համոզել, նոյն …համառուսական շահերու տեսակէտէն, թէ հայկական Նա-…անի արհեստական անջատումը Հայաստանէն՝ ինքնին վա-…ումն ու ամրապնդումն է Թուրանական քաղաքականու-…ն։ Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ, առնուազն 200,000 գաղ-…ականներ կրնան տեղաւորուիլ այնտեղ։

…Ինչո՞ւ զբաղին այս հիմնական խնդիրներով, երբ դիւրին է …նեակ հազարներու մէջ մաղ և շարմաղ պտտցնելով և տա-…քանի մը հարիւր հոգի ներս առնելով, փոշի փչել եւ որոմ …ել :

…Թշուա՛ռ Տարօնցիներ. չեն գիտեր թէ իրենց մէջէն ո՛վ …ի բախտաւորուի, պիտի կրնայ աչքը մտնել ո՛ր և է խար-…սրմսարի,— ըլլա՛յ իսկ Հօկի անունով — Հայաստան եր-…ու համար։ Եւ ճիշտ ատոր համար ալ պիտի լսեն— կը …արդէն— զանազան քսութիւններ. «Աւելին պիտի ընէինք, …ալ պիտի առնէինք, բայց Դաշնակցութիւն թոյլ չի տար…»։ …Նոյն շան-քարոզը նաեւ միւսներուն, բոլոր անոնց որ կը …րին հայրենիքի կարօտէն։

…Չե՛ն կրնար, իրենց ուժէն վեր է ուրիշ կերպ շարժիլ որով-…ւ, օրուան նշանախօսքը ոչ թէ գաղթականներու տագնա-…լուծումն է, այլ Դաշնակցութեան դէմ սարքուած խաչա-…թեան ամրապնդումը։

…Եւ այնքան անխելք են որ, փոխանակ ներքին, գոնէ վի-…հողամասերու խնդիրը իրենց նախաձեռնութեամբ լուծե-…եւ ուժեղ հարուած մը տալու Դաշնակցութեան, ընդհա-…ակն ամէն բան կ'ընեն, զայն զօրացնելու, ուրիշ խօսքով՝ …ց վարկը կոտրելու համար։

…Մինչեւ ե՞րբ այս անճարակ «շանթաժ»ը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սօֆիայի Արաքսը կը գրէ (21 սեպտ.).

—«Հ. Մ. Ը. Միութեան Պուլկարիոյ Շրջանային Վարչութիւնը ձեռնարկած է տօնելու Միութեան տասնամեակը, որ կը լրանայ նոյեմբերին։ Նպատակայարմար դատուած է սակայն, հանդիսութիւնները սկսիլ ներկայ սեպտեմբերէն ու փակել զանոնք յառաջիկայ հոկտեմբեր 6-7ին, Պուլկարահայ Գ. Ողիմպիականով, որ՝ տեղի պիտի ունենայ նոյն թուականին, Սօֆիայի մէջ։

Այս առթիւ կ'արժէր քանի մը խօսքով ընդգծել այն դերը, որ վիճակուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ին, որ կը հանդիսանայ հայ իրականութեան մարմնակրթական ամէնէն լուրջ կազմակերպութիւնը։

Այս միութիւնը այն երջանիկ բացառութիւններէն է, որ իր ծնած միջավայրէն արմատախիլ ըլլալէ վերջն ալ կրցաւ ապրիլ տարագրութեան մէջ։

Մարմնակրթանքը մեր մէջ դեռ համաժողովրդական հետաքրքրութեան եւ քաջալերութեան առարկայ չէ. այդ պատճառով ալ Հ. Մ. Ը. Միութիւնը կը կատարէ սահմանափակ աշխատանք մը մեր միջավայրին մէջ։

Օտարներու մօտ կացութիւնը շատ տարբեր է։ Օտար նմանօրինակ միութիւնները, ոչ միայն լայնօրէն կը քաջալերուին իրենց ժողովուրդէն, այլ եւ կը կրթնին պետութեան նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան։

Մեր ժողովուրդը մարմնակրթանքը կարծէք կը նկատէ իբրեւ զարդ մը որ կրնայ եւ չըլլալ. ոմանք կը նկատեն զայն տեսակ մը փէճիլիվանութիւն։ Այդ պատճառով ալ, թոյլ չեն տար որ իրենց զաւակները մասնակցին մարմնակրթական միութիւններու։

Մասնաւորապէս Հ. Մ. Ը. Միութիւնը, ոչ միայն իր տասնամեակին առթիւ, այլ յարատեւօրէն պէտք է պրոպագանդ ընէ, լուսաբանելու համար թիւր կարծիքներն ու հինէն մնացած բրածոյ մտայնութիւնները։

Մենք կոչ կ'ընենք մեր պատանի ու երիտասարդ սերունդին, մտնել այս Միութեան մէջ, զօրացնել զայն, խտացնել անոր շարքերը, կենսաւորելու համար զայն, եւ դարձնելու՝ տիպար եւ ուժեղ կազմակերպութիւն մը։»

ԿԵԱՆՔԸ ՍՂԵՐԴԻ ՄԷՋ

«Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ, որ իր ընտրական շրջանակը՝ Սղերդ այցելած է, կը գրէ թէ Սղերդի մէջ մայրենի լեզուն արաբերէն է, բայց ժողովուրդը Թուրքերէն գիտէ եւ կը խօսի։ Քաղաքին մէջ չկայ մէկը, որ քրտական կամ արաբական զգացումներ արտայայտէ։ Բոլորն ալ թրքութեամբ կը պարծին։ Այս տեսակէտով կարելի է կատարելապէս ազատուած նկատել Սղերդը։ Ժամանակ է որ ներքին գաւառներուն մէջ ալ աշխատանք թափուի։

Սղերդի մէջ գաւառներ կան, ուր դպրոց չկայ, Թուրքերէն գիտցող մէկ անհատ իսկ չկայ։ Նոր տարերու յեղաշրջումը լաւագոյն առիթն է այս նոր գործունէութեան համար։ «Այսպէս մէկ անգամով լուծած կ'ըլլանք թէ՛ մշակոյթի, թէ՛ լեզուի խնդիրը եւ թէ վերջ տուած կ'ըլլանք այն անբնական կացութեան որ անհամ երեւոյթ մը կը պարզէ Թրքութեան մէջ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ցոյցեր Դամասկոսի մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ազգայնական երեսփոխան Ֆախրի պէյ Պարուտիի դէմ ուղղուած յարձակումի մը առթիւ առջի օր ցոյցեր կատարուեցան Դամասկոսի մէջ։ Ընդհարումներ տեղի ունեցան ամբոխին եւ ոստիկանութեան միջեւ, որ կ'ուզէր ցրուել ցուցարարները։ Մեծ դժուարութիւններով կարելի եղաւ վերահաստատել կարգը։

⁂ «Լա Սիրի» թերթը (21 սեպտեմբեր) կը գրէ թէ Դամասկոսի զանազան երեւելի ազգայնականներուն, մանաւանդ վերջին անգամ Ճէմիլ Մարտան պէյի բնակարանին մէջ գումարուած խորհրդակցութեան ընթացքին որոշուեցաւ միթինկ մը սարքել սեպտեմբեր 20ին Թաղապետական պարտէզին մէջ։

Այս միթինկի ընթացքին խօսք պիտի առնէին երեսփոխաններ Սայիտ Կազի, Լութֆի Հաֆֆար, Ջէքի Քեաթիպ, Ֆախրի Պարուտի եւ Ֆայէզ Խուրի։ Հրաւիրուած էին բոլոր Բ. կարգի ընտրողները, մամուլն ու երեւելիները։

Կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով այս միթինկը, կարգադիր Մասնախումբը զեկոյցով մը յայտնած է հասարակութեան թէ հրապարակային այդ հաւաքոյթը յետաձգուած է ուրիշ օրուան։ Մասնախումբը միաժամանակ խոստացած է հրատարակել այն ճառերը, որոնք հոն պիտի խօսուէին։

Վէնիզէլոսի պտոյտները

Յունաստանի վարչապետը երեքշաբթի իրիկուն Լոնտոնէն Փարիզ վերադարձաւ եւ երէկ նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եուկոսլաւիոյ արտաքին Նախարար Մարինքովիչի հետ։

Իրիկունը մեկնեցաւ Զուիցերիա, Մոնթրէօի շրջանը։ Քանի մը օր հոն մնալէ յետոյ պիտի երթայ Պելկրատ, ուր պիտի հասնի կիրակի օր։

Լոնտոնի մէջ Վէնիզէլոս «Թայմզ»ի թղթակցին յայտարարած է թէ իր այցելութեան նպատակն էր իտալեւհելլէն դաշինքին մասին բացատրութիւններ տալ՝ թիւրիմացութիւններէ խուսափելու համար։ Յստակօրէն բացատրած է եուկոսլաւ կառավարութեան թէ այդ դաշինքը ո՛չ իրեն, ոչ ալ երրորդի մը դէմ ուղղուած է։ Փարիզի մէջ երկու անգամ տեսնուած է Մարինքովիչի հետ եւ որոշ համաձայնութեան եկած։ Եուկոսլաւները հրաժարած են իրենց նախկին անընդունելի պահանջներէն Կէվկէլի-Սելանիկ երկաթուղագծին եւ Սելանիկի ազատ գօտիին մասին։

Խօսելով իր ընդհանուր քաղաքականութեան մասին, Վէնիզէլոս ըսաւ թէ կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել Յունաստանի և իր բոլոր դրացիներուն միջեւ։ Զինակցութիւններ նկատի չունի, այլ բարեկամական համաձայնութիւններ՝ հիմնուած առկախ խնդիրներու կարգադրութեան վրայ։ Այս ուղղութեամբ կը յուսայ համաձայնութեան մը յանգիլ Պուլկարիոյ հետ՝ դէպի Եգէական ծով իր առեւտրական հաղորդակցութեանց մասին։ Հաստատեց թէ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի միջեւ տնտեսական կապերը շատ զարգացած են եւ յոյս յայտնեց թէ պիտի օգնէ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ յարաբերութեանց բարուոքման։

Վէնիզէլոս ենկիւրի պիտի երթայ, անմիջապէս որ իմանայ թէ թուրքեւհելլէն տարակարծութիւնները փարատած եւ նախնական համաձայնութիւն մը գոյացած է, որովհետեւ ինք քանի մը օր միայն կրնայ մնալ հոն, ու եթէ վերջնական կարգադրութենէ մը առաջ մեկնի, ձախողանքի մը տպաւորութիւնը կրնայ թողուլ։

Երբ բարեկամութիւն հաստատէ բոլոր դրացիներուն հետ, այն ատեն պիտի կրնայ ըսել զինուորներուն եւ նաւազներուն —որոնք նոր եւ սուղ սպառազինութիւններ պահանջած էին իրմէ— թէ՝ այդ նախզգուշութիւններուն պէտք չկայ այլեւս։

⁂ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակցին ալ Վէնիզէլոս յայտարարած է.

— Կը յիշէք թէ 1919ին Փարիզի հաշտութեան ժողովին մէջ որքան վատ էին իտալեւհելլէն յարաբերութիւնները, եւ թէ ի՛նչպէս Քլէմանսոյի, Նախագահ Ուիլսընի եւ Լոյտ Ճորճի ներկայութեան բացէ ի բաց հրաւէր ուղղեցի Օրլանտոյի եւ պ. Սոննինոյի, որ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի չափ Իտալիա եւս իր բարեկամական աջակցութիւնը շնորհէ Յունաստանի։ Քանիցս Յունաստանի մտահոգութիւնը յայտնեցի այն ատեն Իտալիոյ արտաքին Նախարարութեան։ Բայց այդ դիմումները ապարդիւն մնացին այն ատեն։ Ու տարիներով Յունաստանի եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները շատ անգոհացուցիչ էին։ Վերջին տարիներս արագ եւ ուշագրաւ բարելաւում առաջ եկաւ, ու անմիջապէս որ իշխանութեան գլուխ անցայ, օգտուեցայ այս հանգամանքէն։

«Կարելի չէ ո եւ է զինակցութիւն կնքել, առանց անխուսափելիօրէն կարծել տալու թէ անիկա ուղղուած է երրորդի մը կամ երրորդներու դէմ։ Այսպէս, եթէ Յունաստան զինակցութիւն մը կնքէ Սերպիոյ հետ, այդ զինակցութիւնը ուղղուած պիտի նկատուի Իտալիոյ, Պուլկարիոյ, կամ նոյն իսկ Թուրքիոյ դէմ։ Ահա՛ թէ ինչու Յունաստան չուզեր որ եւ է զինակցութեան մէջ մտնել։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏԿԵՐ...

Կոստան Զարեան մեր գրագէտներուն մէջ ամէնէն պատկերալից ոճը ունի... Ահա թէ ինչո՛ւ «Հայրենիք» ամսագրի ընթերցողները կը հետեւին անոր գրութիւններուն, մեծ հաճոյքով։

Պատկերին դերը մեծ է կտորի մը մէջ եւ պուէտի մը ծիրքերուն գլխաւորը պատկերալից ըլլալու մէջ կը կայանայ։

⁂

«Անցորդը» «Արեւմուտք» հասած է :

«Արեւմուտք» պատկերներով կըզիացած դրուագ մ՚ըն է։ Տեսիլ մը կայ որուն նկարագրականը հսկայաքայլ Տօն Քիշօթի մը երաւակայութենէն ելած է կարծես։

⁂

Գեղեցիկ է օրինակ «Ջրերում մնակեաց գետերը՝ գիշերը տանում են դէպի ծով», որ ուրիշ շատերու հետ շատ յաջող է... հակառակ որ Զարեան քիչ մը անդին՝ գրած ըլլայ.

—«Այստեղ (Բելգիայում) դոյլով միտիա են ծախում, եւ կանայք բացւում են ոստրէների նման»։

Ի՛նչ կը նայիք երեսս... կատակ չէ։

Վուվրէի գինին սքանչելի է, եւ եթէ խմես, միտքդ կը բոցավառի, մանաւանդ եթէ միեւնոյն ատեն ճաշակես «միտիա»ն եւ «ստրիտիա»ն եւ մէկդի թողուս ոստրէն։

ԵԴՈՒԱՐԴ ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՀԱՅՇԷՆ ԳԻՒՂԸ

Հալէպէն դէպի արեւմուտք Անտիոքի գրեթէ կէս ճամբան Ամըգի դաշտին մէջ, բլուրներէ ոչ շատ հեռու, հիմնուած է Հայշէն գիւղը, նախաձեռնութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու տեղաւորման յանձնախումբին, որուն ներկայացուցիչն է Մ. Պիւրնիէ։ Բնակիչները գրեթէ ամբողջովին հայախօսներ են՝ զանազան տեղացի, թուով 400։ Գիւղը կառուցուած է շրջակայ դաշտէն քանի մը մեդր բարձր հողաթումբի մը վրայ։ Տուներէն քանի մը տասնեակ մեդր դէպի հարաւ կայ ընտիր եւ առատ ջուրի մը ակունքը, որ կրնայ ոռոգման ալ բաւարարել. ատկէ զատ մօտակայ Չէրքէզ գիւղի ջուրէն ալ կարելի է օգտուիլ։ Հողը բարեբեր է եւ բաւարար. ոռոգումով կարելի է տարին երկու անգամ հունձք առնել։

Սակայն ջուրը գիւղին հարաւը «Կ»ի ձեւով ճահիճ մը կը կազմէ, որու երկար գծերը արեւելքէն արեւմուտք կ'երկարին, ակը լինելով «Կ»ին արեւելեան գլուխը։ Այս ճահիճը, մանաւանդ մօտակայ բրնձամշակի մը՝ ջուրին դէմ ամբարտակ մը շինելէն վերջ, ծաւալելով մժեղի բոյն մը դարձած է, եւ գիւղացիները մալարիայով վարակելով հիւանդկախ, դժգոհ եւ աշխատանքի անընդունակ դարձուցած է. գիւղացիներուն գրեթէ կէսը հիւանդ է։ Մինչեւ հիմա 4 մանուկ մեռած են եւ 1—2 ալ վիժում պատահած է ջերմին երեսէն։ Մինչեւ հիմա իրենց անձնական նախաձեռնութեամբ հոն այցելած ու հիւանդներուն նայած են քանի մը հայ բժիշկներ։

86 միայարկ տուներու պատերը արդէն կառուցուած են պարզ հողէ շինուած աղիւսով, զոր գիւղացիները իրենք կը թափեն : (Եփրատ)

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Ազգերու դաշնակցութեան թ. ընդհանուր ժողովի եւ ցանձնաժողովի իններորդ հրապարակային նիստը գումարուեցաւ 19 սեպտ.ին, նախագահութեամբ կուաթէմալայի պատուիրակ Մաթոսի :

Ազգերու դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր-կոմիսար Տոքթ. Նանսէն եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տնօրէն Ալպէր Թոմա հրաւիրուեցան մասնակցիլ ցանձնաժողովի աշխատանքներուն:

Ֆրանսայի պատուիրակ Պասթիտ կարդաց գաղթականներու խնդրին մասին իր տեղեկագրի նախագիծը եւ հետեւեալ բանաձեւերը.

«Հինգերորդ ցանձնաժողովը»

1.— Քննելէ յետոյ Գաղթականներու Բարձր-Կոմիսարին եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի Տնօրէնին տեղեկագիրները ռուս, հայ, թուրք, ասորի եւ ասորա-քաղդէացի գաղթականներու մասին.

2.— Կը հաստատէ տարուան ընթացքին կատարուած յառաջդիմութիւնները.

3.— Կը նկատէ որ այս հարցերու կատարեալ լուծումը կը յուսացուի ա՛յն ատեն միայն երբ այդ գաղթականները վերադառնան իրենց բնիկ երկիրները կամ ձուլուին (assimilation) այն երկիրներուն մէջ, որոնք ներկայիս կը հիւրընկալեն զիրենք.

4.— Ստիպողաբար կը հրաւիրէ շահագրգռուող պետութիւնները՝ գաղթականներուն տալ կարելի բոլոր դիւրութիւնները, որպէսզի անոնք կարենան ստանալ ներկայիս իրենց բնակած երկրին հպատակութիւնը.

5.— Նկատի ունենալով սակայն այն իրողութիւնը, թէ ներկայ պայմաններուն մէջ տակաւին ժամանակի մը համար եւս անհրաժեշտ պիտի ըլլայ շարունակել միջազգային գործողութիւն մը.

6.— Համաձայն Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի որոշման, կը հրաւիրէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը՝ ստիպողաբար ձեռք առնել օգտակար բոլոր միջոցները՝ Բարձր Կոմիսարին կից Խորհրդակցական Ցանձնաժողով մը նշանակելու համար,

7.— Կը յանձնարարէ Խորհուրդին, որ Ընդհանուր Ժողովի յառաջիկայ նիստէն առաջ հրաւիրէ այս Խորհրդակցական Ցանձնաժողովը իրեն ներկայացնել ընդհանուր տեղեկագիր մը՝ վերջնական լուծումի կարելիութեանց կամ ձեւակերպութեանց մասին:

8.— Ու կը հրաւիրէ ստիպողաբար Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութիւնները, որ ընդունին եւ կարելի եղածին չափ լայնօրէն գործադրեն 1922 յուլիս 5ի, 1924 մայիս 31ի, 1926 մայիս 12ի եւ 1928 յունիս 30ի միջ-կառավարական կարգադրութիւնները, որոնք միջոցներ կը հայթայթեն գաղթականներու գործին՝ կամաց-կամաց տնտեսապէս անկախ դառնալու:»

ՏՈՔԹ. ՆԱՆՍԷՆԻ ՃԱՌԸ

Տոքթ. Նանսէն խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց տեղեկաբերին իր տեղեկագրին, իր գնահատման, ինչպէս նաեւ իր խիստ օգտակար թելադրութեանց համար: Բոլորովին համակարծիք գտնուեցաւ տեղեկաբերի այն տեսակէտին թէ՝ գաղթականներու խնդրին միակ գոհացուցիչ լուծումը պիտի ըլլայ յիշեալներուն իրենց բնիկ երկիրը վերադարձը եւ կամ իրենց բնակած երկիրներու հպատակութիւնն ընդունիլը: Առաջին լուծման մասին, Տոքթ. Նանսէն յիշեց այն ջանքերը զորս թափած էր ինք՝ ռուս գաղթականներու հայրենիք վերադարձը ապահովելու համար, ջանքեր՝ որոնցմէ հրաժարեցաւ 6000 գաղթականներ Ռուսիա վերադառնալէն յետոյ, որովհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը չէր ուզած ընդունիլ այն պայմանները, զորս Բարձր Կոմիսարը անհրաժեշտ կը գտնէր՝ գաղթականներու շահուն համար: Տոքթ. Նանսէն կը ցաւի ըսել թէ՝ մօտիկ ապագայի մէջ ինք ոեւէ կարելիութիւն չի տեսներ ներգաղթի նոր շարժումի մը:

Գալով հայ գաղթականներու Երեւանի Հանրապետութիւնը ներգաղթին, այս առթիւ նախատէն յետոյ կը յուսացուի թէ կարելի կ'ըլլայ մեծ թիւով գաղթականներ ղրկել այդ երկիրը եւ այս ձեւով թեթեւցնել խնդրոյ առարկայ գաղթականներուն վիճակը, մասնաւորապէս անոնց, որոնք այժմ Յունաստան կը գտնուին:

Վերը յիշուած երկրորդ լուծումը մեծ դժուարութեանց կը բախի, նախ՝ որովհետեւ շատ մը երկիրներ տնտեսական եւ այլ պատճառներով անկարելի կը նկատեն ձուլել գաղթականները. միւս կողմէ՝ որովհետեւ կարգ մը յարգելի պատճառներով, անոնք չեն ուզեր ընդունիլ նոր հպատակութիւն մը:

Տոքթ. Նանսէն անպաշտօն քննութիւններ կատարած է շահագրգռուած քանի մը երկիրներու մէջ, որոնք տրամադիր էին դիւրացնելու գաղթականներուն իրենց հպատակ դառնալը, սակայն հակառակ էին այս մասին պարտաւորիչ ամէն միջոցի: Ուրիշ տեղեր, ընդհանուր կարծիքն այն էր թէ՝ ա՛յն երկիրները, որոնք իրենց աշխարհագրական դիրքին բերումով ստիպուեցան լայն հիւրընկալութիւն տալ գաղթականներուն և ատով իսկ իրենց հանրային եւ մասնաւոր հիմնադրամները ծանր բեռի տակ մտան, այս պատճառով չեն կրնար վերջնականապէս ստանձնել այնպիսի զոհողութիւններ, որոնք էապէս միջազգային պէտք է ըլլային:

Պէտք է շեշտել ուրեմն որ,— ինչպէս որ տեղեկագրին մէջ ալ յիշուած է — գաղթականները պիտի շարունակեն պէտք ունենալ Ընդհանուր Ժողովի տեղեկագրին մէջ ցոյց տրուած միջոցներուն, եւ թէ, ինչպէս անգլիական պատուիրակը իբրև տեղեկաբեր անցած տարի թելադրեց Ընդհանուր Ժողովին, Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը պէտք է հրաւիրել ա՛յն իրողութեան վրայ թէ՝ անիկա դեռ քանի մը տարի եւս պիտի ստիպուի զբաղիլ այս խնդրով:

Նոյնպէս պէտք է յիշել թէ՝ Բարձր Կոմիսարը, համաձայն 1926 մայիսի միջ-կառավարական կարգադրութեան, վարկեր ստացած է կառավարութիւններէն՝ գաղթականներու տեղաւորման համար, ու, ինչպէս որ յաջորդական Ընդհանուր Ժողովներուն ներկայացուած տեղեկագիրներուն մէջ ցոյց տրուած է, նոյնպէս փոխառութիւններ ստացած է մասնաւոր կազմակերպութիւններէ: Մասնաւոր շնորհակալութիւններ կը պարտինք գերման եւ չեխոսլովաք կառավարութեանց՝ իրենց բացած վարկերուն համար: Բարձր Կոմիսարութիւնը բնականաբար ստիպուեցաւ պատասխանատուութիւն ստանձնել ո՛չ միայն այս փոխառութիւնները պատշաճօրէն մատակարարելու, այլ և գաղթականներու կողմէ տարբեր թուականներու անոնց հատուցումն ապահովելու համար:

Պէտք է դիտել տալ թէ՝ մինչ զանազան միջ-կառավարական խորհրդաժողովներու կողմէ ընդունուած կարգադրութիւնները կը գործադրուին ընդհանուր կերպով, կարելի է յուսալ թէ հետզհետէ գաղթականներու գործը անկախ պիտի դառնայ, մէկ կողմէ Նանսէնեան դրոշմաթուղթերու հասոյթներուն, միւս կողմէ այն տուրքերուն շնորհիւ, որոնք կը գանձուին Բարձր Կոմիսարութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ՝ իրենց իրաւական դրութիւնը կանոնաւորելու առթիւ:

Գաղթականներուն համար կան երկու կարեւոր խնդիրներ, որոնց մասին Տոքթ. Նանսէն կը փափաքի խօսիլ Ցանձնաժողովին. նախ Պոլսոյ տագնապը, երկրորդ՝ Չինաստանի գաղթականներու փափուկ վիճակը: Ցանձնաժողովը պիտի յիշէ թէ վերջին Ընդհանուր Ժողովին ատեն քանի մը ամիսէն Թուրքիայէն մօտ 2500 ռուս գաղթականներ պարպելու անհրաժեշտութեան առջև կը գտնուէր: Մեծ դժուարութեամբ մինչեւ 1929 փետր. 6 պայմանաժամ ձեռք բերուեցաւ այս գաղթականներու վերջնական մեկնումին համար: Շնորհիւ ամերիկեան բարեգործական հաստատութեանց 100,000 ֆրանքի առատաձեռն նուէրին, այս տարի 800 գաղթականներ տեղափոխուեցան:

Այս առիթէն օգտուելով, Տոքթ. Նանսէն շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Պ. Սթոքս Ֆէլփսի, Լէչիսընի, Միս Բիկըլսի, Միսիս Միչէլի, Լօրա Սփէլման Ռոքֆէլլըրի եւ ուրիշ կազմակերպութեանց՝ իրենց առատաձեռն աջակցութեան համար: Դեռ կան 1000 գաղթականներ, որոնք յառաջիկայ չորս ամիսներու ընթացքին պէտք է տեղափոխուին: Ու Տոքթ. Նանսէն կը խնդրէ Ցանձնաժողովէն քուէարկել բանաձեւ մը, խընդրելու համար զանազան կառավարութիւններէն որ անոնց օգնութեան փութան, արտակարգ միջոցով մը, եւ արտօնեն վիզայի ստացումը՝ այս գաղթականները փրկելու համար վտարման սպառնալիքէն:

Մասնաւոր ուշադրութիւն կը պահանջէ նաեւ Չինաստանի գաղթականներուն վիճակը: Վերջին դէպքերուն հետեւանքով, 88,000 ռուս գաղթականներ անորոշ վիճակի ենթարկուած են այդ երկրին մէջ: Անոնցմէ մօտ 17,000ը անգործ են եւ մեծ զրկանքներու սպառնալիքին տակ են՝ մանաւանդ այս ձմեռ: Տոքթ. Նանսէն կը պահանջէ որ անոնց եւս վիզաներ տրուին՝ կարելի դարձնելու համար ուրիշ երկիրներ տեղաւորումը:

Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման գործը վարեց Բարձր Կոմիսարութիւնը՝ գործակցութեամբ ֆրանսական կառավարութեան: Տոքթ. Նանսէն ուրախ է յայտարարելու թէ՝ այնտեղ տարուած աշխատանքները վերջին ծայր լաւ ու գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած են: Բարձր Կոմիսարութիւնը շատ կը փափաքի լրացնել այդ աշխատանքը եւ շնորհիւ ֆրանսական կառավարութեան հիանալի աջակցութեան, յոյս կայ խիստ արագ վերջացնել զայն: Կը յուսայ թէ՝ ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի շարունակէ իր գործակցութիւնը եւ պիտի ապահովէ անհրաժեշտ փոխառութիւնը:

Այս կերպով, խնդիրը վերջնականապէս պիտի լուծուի Սուրիոյ մէջ եւ հոն ապրող գաղթականները իրենց թշուառ վիճակէն ազատուելով բարգաւաճ կացութիւն պիտի ունենան ապագային: Սուրիոյ մէջ ձեռք բերուած արդիւնքները շատ յուսադրիչ են, եւ յոյս կայ թէ նման աշխատանք մը կարելի պիտի ըլլայ ի նպաստ ուրիշ գաղթականներու: (1)

ՋՈՒՐԸ՝ ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹ

Պրագիլիացի բժիշկ մը, յայտնած էր վերջերս թէ՝ 13 տարիներու ճիգերէ յետոյ, գտած էր միջոց մը, որով կրնար ջուրը շահագործել իբր վառելիք: Ջուրին վրայ կիրարկելով ուժգին թրթռացումներ, բժիշկը յաջողած է բաժնել ջրածինը եւ զայն շահագործել իբր կազ, շարժիչ ուժ ստանալու համար:

Ֆրանսացի գիտնական մը այս առթիւ կը յայտնէ թէ՝ Պրագիլիացիին գիւտը նորութիւն մը չէ: Շատ տարիներ առաջ, նման սկզբունք մը գտնուած է. բայց բոլորովին զուրկ է դրական օգուտէ: Որովհետեւ ջուրէն այդ օգուտը քաղելու համար, այնքան ուժ պէտք է վատնել, որքան ուժ կրնայ տալ ստացուած ջրածինը:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ -- ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՂԱՐԱԲԱՂ

Գ.

Այսօրւայ Լեռնային Ղարաբաղը գտնւում է Ադրբէջանի արեւմտեան մասում: Նա Հայաստանից բաժանւում է Բրդաստանի գաւառով, որ սեպի նման անջատում է Զանգեզուրը Ղարաբաղից: Ղարաբաղի սահմաններն են՝ արեւմուտքից Բրդաստանը, հարաւից Ջիբրայիլի գաւառը, արեւելքից Աղդամի գաւառը, իսկ հիւսիսից Գանձակի գաւառը՝ պատմական Գիւլիստանի (Գարդմանի) մի մասը: Նա մտնում է Ադրբէջանի մէջ իբրև ինքնավար շրջան — Լեռնային ինքնօրէն ղարաբաղ:

Լեռնային Ղարաբաղի այժմեան տարածութիւնը կազմել է նախկին Գանձակի նահանգի երեք գաւառներից՝ — Շուշւայ, Ջիւանշիրի եւ Ջիբրայիլի: Այդ երեք գաւառների լեռնային մասերը միացել են ինքնավար Ղարաբաղին, իսկ դաշտային մասերը կցել են Աղդամին եւ Կարեագինին (Ջիբրայիլ):

Վարչական տեսակէտից այժմեան Լեռնային Ղարաբաղը բաժանւում է չորս շրջանների— Դիզակ, Վարանդա, Խաչէն եւ Ջրաբերդ: Հին Խամսայի մելիքութիւններից միայն Գիւլիստանի մի մասը չէ մտնում ինքնավարութեան մէջ: Պ. Սէյրանեանը եւ Ղարաբաղի հայութիւնը շատ լաւ գիտեն, որ այդ երեւոյթը բռնազբօսիկ կամայականութեան արդիւնք է, որովհետև Գանձակի ամբողջ լեռնային մասը կազմում է Ջրաբերդի բնական շարունակութիւնը. պատմականօրէն, աշխարհագրականօրէն եւ մանաւանդ ազգագրականօրէն այդ հողամասը Լեռնային Ղարաբաղի մի անբաժան մասն է: Կարծում եմ, որ այս անարդարութեան ուղղումը ինքնավար Ղարաբաղի կառավարութեան եւ նրա հայ ժողովրդի անյետաձգելի խնդիրներից մէկը պէտք է լինի:

Ըստ նոր վարչական բաժանման՝ Վարանդայի մի մասը կցւել է Խաչէնին, իսկ Խաչէնի մի մասը տրւել է Ջրաբերդին:

Չպէտք է մոռնալ, որ պատմական անցեալում Խաչէնի եւ Վարանդայի բնական սահմանն եղել է Գարգար գետը, ապա Ասկերանի բերդը, իսկ Խաչէնի եւ Ջրաբերդի սահմանն ընկնում է Նաթերք գիւղից դէպի արեւմուտք, ապա դէպի հարաւ-արեւելք: Թարթառի ակունքը եւս մտնում է պատմական Խաչէնի մէջ. սահմանագիծը կտրում է Թարթառը եւ հասնում այն կէտին, որտեղ Խաչէն գետը կտրում է հայ—թրքական սահմանը:

Պ. Սէյրանը պիտի յիշատակէր, որ Թարթառի ակունքից ոչ հեռու պատմական Սոտք գաւառն է, որ Բայազէտի (Նոր) շրջանը միացնում է Ղարաբաղին այժմեան Զօդ (Սոտք) լեռնանցքով, որից դէպի արեւմուտք Իստի Սուն է (Տաք Ջուրը) որ Վայոց ձորի (Դարալագեազի) եւ Զանգեզուրի Սիսիան գաւառի սահմանագլխումն է:

Դա Ղարաբաղի Մելիքների պատմական ճանապարհն է, որտեղով նրանք գլխաւորապէս Լօռի-Սանահին շրջանից եկան Գեղամայ լճի ափերով եւ ներս մտան Ղարաբաղ, սկսան իշխել Արցախում...

Նախ քան Արցախ մտնելը, մելիքները բաւական ժամանակ ապրեցին Սոտքին կից գտնւող Ծար գաւառում (այժմ Զառ թուրքերէն յորջորջումով) որ Նոր-Բայազէտի հարաւային մասն է: Մելիքների պատմական գիւղն էր Մազրան (Բայազէտի շրջանի), ուր մելիքների շատ գերեզմաններ կան մինչեւ այսօր էլ:

Սոտքը, Ծարը, Վայոց-Ձորը, Ծղուկը կազմում էին պատմական Սիւնիքի անբաժան մասը:

Եւ ի զուր են այսօր ձգնում անջատելու իրարից մեր երկրի մասերը մի երկու տասնեակ հազար Բրդերի սիրուն, որոնք պատահականօրէն ընկել են մեր լեռները եւ սեպի պէս բաժանում են Ղարաբաղը՝ Զանգեզուրից, Դարալագեազից, եւ Նոր-Բայազէտից: Բեալբաջարը եւ Հաջի Շամլուն (Աղահենք) միասին երկու տասնեակ հազար ազգաբնակութիւն ունին. երկու անգամ դրանք տեղափոխւել են Նուխու շրջանը եւ կրկին վերադարձել ռուսական հարիւրամեայ տիրապետութեան օրերում: Այդ հանգամանքը եթէ չգիտէ Պ. Սէյրանը, շատ լաւ գիտեն Ղարաբաղի և Զանգեզուրի ծերերը, ինչպէս երեւի գիտեն եւ Սուլթանովները...:

Արհեստական սահմանները պէտք է քանդւեն եւ պատմութեան անիւը պէտք է իւր ընթացքը բռնէ՝ անկախ մեր ցանկութիւններից:

Եթէ հայ ազգը իւր պատմական երկրում կարող է խանգարիչ սեպի դեր կատարել համիսլամական շարժման նկատմամբ, ապա խորհե՞լ են երբ եւ իցէ Քիւրդ-կրայներ եւ նախ-կրայներ ստեղծողները, որ այդ արհեստական ինքնավարութիւնները եւս առաւել խանգարող սեպեր են՝ չեմ ասում համահայկական շարժման, այլ Հայաստանի բնական ճանապարհին...:

Շուշի քաղաքը մտնում է այսօրւայ Խաչէնի մէջ, մինչդեռ նա Վարանդայումն էր: Աչք ծակող հանգամանք է եւ այն, որ Քիրսի փեշերին նայող Ջանախչին (Վարանդայի մելիքների պատմական ամրոց Աւետարանոցը) նոյնպէս այժմ մտել է Խաչէնի մէջ՝ հակառակ բնական եւ աշխարհագրական յարմարութիւնների:

Խաչէնը վարչական տեսակէտից իբրեւ կեդրոնական գաւառ մեծացել է ի հաշիւ Վարանդայի, մինչդեռ վերջինս շատ է սեղմւել:

Իրերի բերմամբ Վարանդայի Մելիք Շահնազար Բ.ի թաթարներին (Փանահ խանին) ընծայած բերդի՝ Շուշի քաղաքի՝ այսօրւայ բնակիչները դժբախտաբար միայն Թուրքերն են (հինգ հազար հոգի միայն), որոնք մի քանի թուրքական գիւղերի հետ միասին կազմում են այժմեան Շուշւայ շրջանը...

Այսօր ինքնավար Ղարաբաղի կեդրոնն այլեւս ժայռերին ապաստանած Շուշին չէ, այլ դաշտավայրերում սփռուած Ստեփանակերտն է (Խանքենդի), որ հրաշալի բուժակայան է եւ մեծ ապագայ ունի իւր բնական յարմարութիւններով:

Բոլոր շրջանները բաժանւում են գիւղախմբերի (5ական գիւղախմբի, իսկ Ջրաբերդը 4 գիւղախմբի): Ջրաբերդի կեդրոնն է Մարդակերտը (Աղդարա), Վարանդայինը՝ Խոնաշէնը, իսկ Դիզակինը Հադրութը:

Չմոռանամ յիշատակել, որ բացի Ստեփանակերտից, որ Ղարաբաղի եւ Խաչէնի կեդրոնն է, միւս կեդրոններն ընկած են իրենց շրջանների ծայրերը եւ բնաւ կեդրոն չեն դառնում բառիս աշխարհագրական իմաստով: Զարմանալի է մասնաւորապէս եւ այն վրիպումը, որ Պ. Սէյրանեանի գծած Լեռնային Ղարաբաղի քարտէզում չի նշանակւած Ջրաբերդի կեդրոն Մարդակերտը (Աղդարա)...

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«ՀԱԼԷՊԻ ՎԷՐՔ»ԻՆ ԴԱՐՄԱՆԸ

Հալէպի վէրքին վերջնական դարմանը գտած են ֆրանսացի փրոֆ. Լըրտ եւ իրեն աշխատակիցը՝ Դր. Միքայէլեան, որ երկու ամիսէ ի վեր Հալէպ կը գտնուի:

Առանց բացառութեան բոլոր հիւանդները բժշկուած են տասնեւհինգ օրէն, արմատապէս եւ առանց սպիի հետքի:

Այս մասին թէ՛ Հալէպի առողջ. տնօրէնը եւ թէ զինուորական հիւանդանոցին բժշկապետը Պ. Միքայէլեանի յայտնած են իրենց շնորհաւորութիւնները՝ պաշտօնական գրաւոր վկայութիւններով:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆ... ԸՆԴՀ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի Ընդհ. ... ցութեան Ազգային կոմ... կուշաբթի օր իր նիստը ... Սէնի Դաշնակից Սենդի... Միութեան սրահին մէջ, ... պլանքի:

Ընդհ. Քարտուղարը ... հօ նիստը բացաւ ներկ... նօռի նահանգին մէջ ... ուող հիւսուածեղէնի բան... գործադուլին տեղեկագիր... վին ծանօթացուց այն դէ... րը որոնք կատարուեցան ... րութեան, ստիպելու համ... ծատէրերը որ լեզու գտն... ուորական կազմակերպ... րուն հետ, այս գործադուլի ... թիւ.

Ժուհօյի այս տեղեկ... թիւնը առիթ տուաւ որ ... ներու վերաբերեալ 1884 ... քին շուրջ, երկար վի... թիւն մը ծագի: Օրէնք ... կուտայ սէնդիկաներուն ... մակերուին իրենց շահերու ... պանութեան համար: Բա... գած խնդիրներու առթիւ, ... տէրերու հետ հակաճառ... րագան նկատի չէ առած: ... ծատէրերը մերժեն ... թեան մտնել եւ վիճի ... կան սէնդիկաներուն հետ, ... որեւէ միջոց չի նախատես... հարթելու:

Ներկաներէն մէկը ... նեց որ գործատէրերու եւ ... ներու միջեւ վէճի մը ... պարտաւորիչ հաշտութեան ... մը հաստատումը պիտի ... գործադուլի իրաւունքին ... գելքներ դնել:

Իսկ Լիոնի, Գրքի ... յին ներկայացուցիչը միա... մը վերապահումներ ըրաւ ... փաք յայտնեց որ խնդիրը ... նաւորաբար ուսումնասիրուի ... ատեն միայն, երբ Աշխա... Դաշնակցութիւնը գտնէ ... մտքով օրէնքի մը նախ... առջեւ:

Թեր ու դէմ վէճերէ ... ժողովը բանաձեւով մը, ... մակրանքը յայտնեց նոր ... թող գործաւորներուն, եւ ... ջեց որ աշխատանքի վէճերը ... տութեամբ հարթելու ... օրէնք մը հաստատուի:

Կէս օրէն յետոյ, ժողով... ղեցաւ այն հարցով թէ ... րային ապահովագրութեան ... գործադրութեան պահու... դիրք պիտի բռնեն բանւոր... կազմակերպութիւնները:

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ...

Ապրուստի սղութեան ... ճառները գտնելու նպա... ներքին նախարարութեան ... բացուած քննութիւն մը ... հանեց որ, մասնաւորաբար ... գիներուն յաւելման մէ... տասխանատուութիւնը կ'իյ... նորդներու եւ շահագէ... վրայ:

Ցօնավաճառներու եւ ... ներու վրայ հսկող սպա... թիւնը նշմարած էր, որ ... գիներուն բարձրացումը, ... առաջ կուգար անկից, որ ... ճառներու մէջ մանաւանդ ... ղանիները ձեռքէ ձեռք կ... նան միջնորդներու շահագ... առարկան եւ նոյն ... վրայ, նոյն կենդանին կը ... ներու քանի մը բարձր... շնորհիւ շահագէտներու, ... ռեւտրական որեւէ երաշխ... թիւն չեն ներկայացներ:

Այս շահագիտութեան ... ռաջքն առնելու համար, ... նախարարը որոշեց հաստա... նութեան մասնաւոր թոյլ... բոլոր անոնց համար որոնք ... ներու մէջ կը զբաղին ... ներու առուծախով: Անոնք ... տաւոր պիտի ըլլան այդ ... րը ներկայացնել իրենց ... խուզարկութեան: Այս կերպ... յուսացուի հրապարակէն ... միջնորդներն ու շահագէտ...

Յառաջ,,ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...ինչ որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ մէջ»

...ՍԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 6

1.— Որքան ալ արտաքին ե- ...ութիւններու մէջ փոփոխու- ...ներ մտցուին, Թուրքը չի ...ր ազատուիլ իր Մոնկոլի ...բանութենէն, եւ իր բԹա- ... ուղեղը հնարաւորութիւն ... քաղաքակիրթ ժողովուրդ- ... մտաւոր մակարդակի բար- ...թեան պատուանդանին հաս. ... Նախ քան որ եւ է արտա- ... փոփոխութիւն, Թուրքը ...տաւոր է իր գլուխը փոխել, ...գի կարենայ քաղաքա- ... անհատի նման խորհիլ եւ ...ել: Թէեւ, Թուրք վարիչները ... պետութենէն բաժնելով ...նաեւ չպիտի կրնան տգէտ ... ամբոխը իրենց ...ին դարձնել, որովհետեւ ... տեսանք որ ամբոխը ... պատերազմին մասնակից ... համար, անոնց կրօնական ... գրգռելով միայն կրցան ...գործել ու պատերազմի ... (ճիհատ):

2.— Այս փոփոխութիւնները ... Թուրքիան զօրացնել այն ... միայն, երբ քառորդ դար ... շրջան մը ապրելով, ...ութիւն ունենան նոյն ... նոր սերունդ մը դաստիա- ...լու: Սակայն, Թուրքիան ... կռուախնձորն է, որու շուրջ ... մը մրցակիցներ իրենց ...ակի մարԹին տակ պատ- ... կը սպասեն առաջին առ- ...լագոյն պատառը խլելու: ...ագան յղի է անակնկալ- ...:...

3.— Լատինական տառերու ...ածումով Թուրքերը կրնան ...իճանաբար հետեւեալ օ- ...ները ձեռք ձգել, — ա.) Յա- ...եւ եւ յաման աշխատու- ...մը մը ժողովուրդին 100ին ... գրել-կարդալ սորվեցնել, ...Թուրքիոյ մէջ մնացած փոք- ...ամասնութիւնները ձուլել, գ.) ... պատմութիւնը Եւրոպա- ...րու ծանօԹացնել եւ փո- ...րձարար, եւ դ.) Ու գլխա- ... համաԹուրականութեան ...ական գաղափարը իրակա- ...ել, Թուրքիոյ սահմաննե- ... դուրս ապրող խուժները ...րականութեամբ իրարու ...ելով:

— Այս փոփոխութիւնները ...նգուկ են, եթէ քէմալա- ...ութիւնը շատ երկար չապրի:

— Հայկական տեսակէտէն, ...ի է Թէ՝ լաւ ըսել և Թէ գէշ ... փոփոխութիւններուն: Լաւ ... համար որ, ինչպէս առա- ...ջ, լաւագոյն է յիմար ու ... բարեկամի մը փոխարէն, ...ի Թշնամի մը ունենալ: ... անոր համար որ, Թուր- ... անմիջական դրացի ըլլա- ...յաստանի, պիտի աշխա- ...յաստանի միւս սահմանա- ... բնակող ժողովուրդներուն հետ սերտ գործակցութիւն պահել, եւ որպէսզի առանց արգելքի կարենան իրարու միանալով միատարր Թուրքիա մը ստեղծել, օղակները աւելի պիտի պրկեն Հայաստանի շուրջ, մէջտեղէն վերցնելու համար զայն: (Այս ձգտումին անուղղակի ուժ կուտան Հայաստանի խորհրդային վարիչները, իրենց հակազգային քաղաքականութեամբ:

Լիոն ՅՐԹ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Թ Ի Ւ 7

Քաղաքակրթուած ազգը աւելի լաւ է քան վայրենի, բարբարոս ու կրօնամոլ ամբոխը: Ուստի, իմ կարծիքով Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները պիտի լաւանան, եթէ կարելի ըլլայ համերաշխ գործունէութիւն ըստեղծել: Հ. Մ.

"ՀԱՅՐԵՆԻՔ,,Ի եւ "ՊԱՅՔԱՐ,,Ի ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալ Նահանգներու Մէսէչուսեց Նահանգը հրատարակած է տեղեկագիր մը, իր շրջանակին մէջ վաւերացուած մարդասիրական հաստատութեանց մասին: Իբրեւ այդպիսին ճանչցուած են «Հայրենիք» (դաշնակցական) եւ «Պայքար» (ռամկավար) օրաթերթերը, որոնց մասին հրատարակուած են հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

«Հայրենիք» ընկերակցութեան («Հայրենիք» թերթ) տուած տեղեկութեան համաձայն, գոյքերու գումարն է 42.400 տոլար, ամբողջովին վճարուած: Բաժանորդութենէ, նուէրներէ եւ դրամագլխին յատկացուած նուիրատուութիւններու գումարն է՝ 35,813 տոլար եւ 3 սէնթ:

Շահոյ եւ վճարումի գործառնութեան գումարն է 60,751 տոլար եւ 36 սէնթ:

Ընթացիկ եկամուտներն են 98,750 տոլար եւ 31 սէնթ:

Ընթացիկ ծախքերն են 98 հազար 337 տոլար եւ 46 սէնթ:

«Պայքար» ընկերակցութիւնը, («Պայքար» թերթ) իր տեղեկատուութեամբ կը յայտնէ թէ 11 ամսուան ընթացքին ունեցած է բաժանորդագրութենէ, նուէրներէ եւ դրամագլխին վրայ բարդուած նուիրատուութիւններէ գոյացած 18,214 տոլար եւ 80 սէնթ եկամուտ:

Շահոյ եւ վճառումի գործառնութեան գումարն է՝ 32.743 տոլար է 50 սէնթ:

Այս գոյքերուն վրայ տակաւին պարտք կայ 12,500 տոլար:

Ընթացիկ եկամուտներն են 50.953 տոլար 04 սէնթ:

Ընթացիկ ծախքերն են՝ 48 հազար 57 տոլար եւ 13 սէնթ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՃՈՌՆԻ ԲԱՐՔԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ 1 Հոկտ.— «Յառաջ» իր սեպտ. 16ի համարին մէջ, անխնայ կրճատելով տեղ տուած էր մէկ Թղթակցութեանս որ կը պարզէր կարգ մը հնչակեաններու գռեհիկ բարքերը: Երկու շաբաթ վերջը աՀա «Նոր Երկիր» (30 սեպտ.) իր Նոր մէկ «Հերոս»ին ստորագրութեամբ կը հրատարակէ պատասխան մը՝ որ ծայրէ ծայր սուտ է: Միայն կէտ մը,— ինձմէ կը պահանջուի իսկական անունով հրապարակ իջնելու: Առաջին օրէն պատրաստ էի ստորագրելու, եթէ դիմացիններս, որոնց հետ ես ոչ մէկ հաշիւ ունիմ, ըլլային ազնիւ մարդիկ: Ես կրնայի անոնց թէ անհատական եւ թէ կուսակցական կեանքէն պարզել այնպիսի գայթակղեցուցիչ արարքներ, եթէ երբեք գիտնայի թէ անոնք պիտի զգաստանան: Բայց մեզ է ընթերցողին: կարգ մը հարցումներ միայն, եւ եթէ քաջ են թող իրենք պատասխանեն:

1.— Եթէ ծանօթ թռուցիկները ձեր խմբակին կողմէ գրուած չեն, ինչո՞ւ ուրեմն թորոսեանի (ձեր) խմբակի երիտասարդներէն մէկը, երբ 2 թիւ թռուցիկը պատը կը փակցնէր, Ա. ճէվիզի հատուածէն ուրիշ երիտասարդի մը յարուցած արգելքին վրայ, երկուքին միջեւ ծեծկուուք տեղի ունեցաւ: Եւ, ինչո՞ւ մանաւանդ, այդ թռուցիկները պատռուակ բռնելով, Րիւ Տոմինիքէնի վրայ քանիցս մէկզմէկու վրայ յարձակեցաք եւ հայհոյեցիք ամարդի ձեւերով:

2.— Եթէ, Ա. ճէվիզ ձեր ոռակած «գինեմոլ»ի եւ «անբարոյական»ի յատկութիւններն ունէր, ինչպէ՞ս հանդուրժեցիք, մանաւանդ պաշտպանեցիք, որ ան երկարօրէն հայ մանուկները դաստիարակէ: Եւ մինչեւ ձեր գաւառ. ժողովէն հեռանալը, ի՞նչ հրէշային կեղծաւորութիւն ունեցիք, որ ոեւէ դիտողութիւն չըրիք այդ մասին:

3.— Հայկական, Ազգ. ժողովներու մէջ հայերէ՞ն գրել կարդալ պէտք է, թէ՝ քիչ մը Ֆրանսերէն, այն ալ մանկապարտէզի լեզուով, եւ գռեհիկ:

4.— Փարիզի Հնչ. վարիչ մարմնի պատուիրակ Պ. Մամիկոնեան ինչո՞ւ ըստ յայտարարութեան ժողով չէ գումարած, եւ գաղտնաբար ըրած կարգադրութեամբ մը, քմահաճօրէն եւ ապօրինի վերակազմած է Մարսէյլի Հնչակեան մասնաճիւղը: Ինչի՞ նշան են զանազան տեղերու հին մասնաճիւղերու լուծումը, նորերու կազմութիւնը, կնիքներուն ու հասցէներուն անվերջ փոփոխութիւնը,..

Անհաւասիկ չորս հարց, որոնք կոչուած են ձեզի դատելու, գնահատելու եւ հասարակութեան ալ անաչառ ու անկողմնակալ կարծիքը ապահովելու: Այս առթիւ կը զգուշացնեմ ձեզի չխաղալ անհատի մը արժանապատուութեան հետ: Ես, իբր պատասխան Թղթակից, ինչ որ տեսեր եմ, ու լսած ստուգեր, անոնք միայն գրեր եմ «Յառաջ»ին: Եթէ շարունակէք ձեր վայրահաչութիւնները, գաղափարական բանվէճի սահմանէն դուրս, պիտի ստիպուիմ պատռել ձեր անհատական եւ կուսակցական դիմակները եւ պարզել 1908-1928ի երկար շրջանին մէջ ձեր կատարած դաւաճանական բոլոր արարքները, որոնց շատ լաւ ծանօթ եմ պոլսէն:

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն ախոյեանական մըրցումներու երկրորդ շրջանը: Գըլխաւորը Club Françaisի եւ Stade Françaisի մրցումն էր որ տեղի ունեցաւ Stade Elisabethի մէջ 6-7 հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան: Բաւական Հայեր իմացած ըլլալով Սարգիս կարապետեանի մասնակցութիւնը, փութացած էին ներկայ ըլլալ եւ քաջալերել հայ մարզիկը: Խաղի ամբողջ տեւողութեան մեր հայրենակիցը տոկուն եւ նուրբ խաղարկութիւն մը ունեցաւ:

Մրցումը վերջացաւ Club Françaisի յաղթութեամբը 1ի դէմ 2 նշանակէտով: Մրցումէն վերջ տեղական թերթերը լայն սիւնակներով խաղին նկարագրութիւնը ընելէ վերջ, կը գնահատեն լաւագոյն խաղացողները, որոնց կարգին կը յիշատակեն մեր մարզիկին անունը:

Պատուոյ դասակարգի միւս խումբերէն R. C. Levalois յաղթեց Red-Starի 0ի դէմ 2. C. A. Paris յաղթեց C. A. S. Généralի 2 դէմ 3. իսկ Զուիցերիական խումբը յաղթեց C. A. Quatorzeի 1ի դէմ 2 նշանակէտով:

.*. Յառաջիկայ կիրակի Stade Buffaloի մէջ տեղի պիտի ունենայ խիստ կարեւոր մրցում մը: Normandieի ախոյեան խումբը (F. C. Rouen) պիտի մրցի Club Françaisի Ա. խումբին դէմ: Տեղական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս մրցումին:

Club Françaisի խումբին յառաջապահներուն մէջ պիտի մասնակցի Սարգիս կարապետեան: Յուսալի է որ մեր հայրենակիցը իր նուրբ խաղով այս անգամ եւս պիտի արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը:

Գ. Գասպարեան

.*. Հ.Մ.Ը.Մ.ի Իթալիի Ա. խումբին եւ Issy-Sportի խումբին միջեւ մրցում մը տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Մերինները յարձակողականի սկսան եւ 10 վայրկեան վերջ շահեցան առաջին կէտը: Յետոյ գնդակը երկու խումբերու միջեւ տարուբերուելէ վերջ, երկրորդ նշանակէտ մըն ալ շահեցանք: Որով առաջին կիսախաղը վերջացաւ 2ի դէմ 0ով:

Երկրորդ կիսախաղին մեր հակառակորդները ամիջապէս յարձակողականի սկսելով, գընդակը յաճախ մեր բերդին մօտեցուցին, բայց մեր պաշտպանողականները ետ մղեցին զանոնք: Խաղը լրացաւ Իթալիի մասնաճիւղին յաղթութեամբ:

Պ. Պ.

ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՆԻՍ.— Անցեալ շաբթու տեղի ունեցաւ Traversée de Nice à la nageի կարեւոր մրցումը, որ կը կատարուի ամէն տարի միեւնոյն թուականին, եւ կը հրաւիրէ եւրոպայի ամենալաւ լուղորդները: Այս տարի ալ Հ. Մ. Մ.էն մասնակցեցան Պ. Պ. Ե. Մերտինեան եւ Վ. Օտաճեան: Օտաճեան կէս ճամբէն լքեց իսկ Պ. Մերտինեան 3300 մեդր կտրեց եւ 200 մեդր մնացած էր հասնելու, սակայն չափազանց ուշ մնացած ըլլալով, ժողովուրդին բողոքին վրայ կազմակերպիչ միութիւնը ստիպուեցաւ նաւակ մը հանել եւ մէջը առնել լուղորդը, հակառակ իր կամքին: Թէեւ որեւէ արդիւնք չստացանք, բայց շատեր եկան շնորհաւորել քաջ լուղորդը:

Վարչութիւն Հ. Մ. Ը. Մ.ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՊԱԹՈՒԱՌ» ԹԱՂԻՆ ՄԷՋ.— Բչ. գիշեր, ոստիկանները փողոցին մէջ ծանրօրէն վիրաւոր գտան հայ բանուոր մը, Սուրէն Կոլիկեանը, 29 տարու երիտասարդ մը, որ գլխէն ստացած էր ատրճանակի երկու հարուածներ: Ոգեվար վիճակի մէջ ան փոխադրուեցաւ հիւանդանոց:

Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկեց եւ երեւան հանեց ոճիրին պարագաները.

Սուրէն կը բնակէր կոփամարտիկ Վ. Էնսան Պորսայի տունը: Պորսա երկար ատենէ ի վեր կ'ուզէր Հայը հանել իր տունէն, բայց ան կը մերժէր: Այդ օր Պորսա յաջողեր էր Սուրէնի ընտանիքը փողոց նետել կարասիներով մէկտեղ: Իրիկուան, աշխատանքէն յետոյ երբ Սուրէն վերադարձաւ, վէճը ծայր տուաւ իրենց միջեւ, հարուածներ փոխանակուեցան, ի վերջոյ, կոփամարտիկը որ քանի հարուածներ ստացեր էր, ատրճանակ մը առաւ ու կրակեց Հայուն վրայ: Ոճրագործը ձերբակալուած է:

«ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԱՐԿԱԾԻ ՏՂԱՔՆԵՐ».— Լըվալուա փէրէ, խրճիթի մը մէջ կ'ապրէր աղբահաւաք մը Ֆէրնան Պորտոն, իր սիրուհիին, այրի Պոնֆոնի հետ, 47 տարու, քրջահաւաք, որ ունէր 4 զաւակներ:

Այրին եղբայր մը ունէր Օկիւստ, 17 տարու պատանի մը որ 16 տարու աղջկան մը սիրահարն եղած էր: Անոնց սիրաբանութենէն զաւակ մը ծներ էր: Աղջկան հայրը դատ բացեր էր երիտասարդին դէմ, պահանջելով որ ճանչնայ իր տղուն հայրութիւնը, դատը շահեր էր հայրը: Օկիւստ դատապարտուեր էր Նըպաստ կապելու իր զաւկին, բայց ան բնաւ չէր վճարեր: Ասոր հետեւանքով խռովութիւն ծագեր էր աղջկան եւ տղուն ընտանիքներուն միջեւ: Աղբահաւաք Պորտոն կը պաշտպանէր իր անպաշտօն աներձագը եւ կը սպառնար աղջկան հօրը: Այդ գիշեր երկուքը Նորէն իրարու հանդիպեցան, կռիւը ծայր տուաւ, սաստկացաւ, մինչեւ որ Պորտոն հանեց դանակն ու երեք հարուած իջեցուց աղջկան հօրը, որ մահացու կերպով վիրաւոր կրցաւ 150 քայլի չափ հեռանալ, բայց, ինկաւ անշունչ:

Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ:

ԱՆԿԱՐՆԵՐ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐ.— 15 տարու աղջիկ մը Լուիզ Փէտար, առջի իրիկուն Նպարավաճառին կ'երթար, շիշ մը գարեջուր առնելու, երբ տան մօտերը, դէմ ելան երկու վատահամբաւ եղբայրներ երկուքն ալ անկար, Կապրիէլ եւ Շարլ, 18 եւ 24 տարու: Եղբայրները սկսան նեղել աղջիկը, որուն միացեր էր նաեւ իր քոյրը՝ 14 տարու: Աղջիկներուն մօրաքոյրը վրայ հասաւ, իսկ եղբայրները սկսան սպառնալ երեք կիներուն ալ, երբ անոնց օգնութեան փութաց կնոջ ամուսինը, որ հրմշտկեց երկու կնահալածները: Անոնք սակայն անկար էին եւ չէին կրնար դիմադրել առողջ եւ ուժեղ մարդու մը հարուածներուն: բայց եղբայրներէն մէկը քաշեց իր ատրճանակը եւ կրակեց հակառակորդ պաշտպանին վրայ: Մարդը ինկաւ ծանրօրէն վիրաւոր: Եղբայրներէն մէկը կաղ էր, եւ անթացուպով կը քալէր, կռուի ընթացքին գետին ձգեր էր զայն, կինը անով գլխաթափեց ոճրագործը: Իսկ երկու եղբայրները ձերբակալուեցան եւ յայտարարեցին թէ գինովութեան հետեւանքով էր որ գտնուեր էին նման արարքի մը մէջ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

Յառաջ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

I

...նիա ուշաբերեցաւ եւ գի- ...ւնուն անսահման տարա- ...ը, որ վերջալոյսի պահուն ... լուսաւորուած դաշտա- ...մը կը նմանէր:

...անօղին տխրութիւնը կ'ա- ...ծանր եւ անօգուտ հար- ... կը տանջէին միտքը, ջու- ...ընտուած քարերու նման ...պատասխանի կ'իյնային: ... չէր կրնար կանգ առնել ...ափերուն վրայ, ինչո՞ւ չէր ...ուն մը շինել սա ամայու- ...մէջ: ինչո՞ւ Հռոմ կ'երթար, ...ը սորվէր, ինչո՞ւ փաստա- ...ալ կ'ուզէր: Ո՞վ էր ինք, ... կեանքը, սէրը, տխրու- ... հայրենաբաղձութիւնը: Ի՞նչ կ'ընէր Մարգարիտ: Ինչո՞ւ հայրը ծառայ մըն էր: Ինչո՞ւ հայրը կրկին անգամ պատուիրած էր Հռոմ հասնելուն այցելելու այն տեղերը, ուր կը պահուին աւերակներէ հանուած ոսկի դրամներ: Հայրը յիմար մը չէ՞ր՝ գանձերու սեւեռուն գաղափարով: Ի՞նչ ժառանգած էր հօրմէն, արդեօք սեւեռուն գաղափա՞րը տարբեր ձեւի տակ: Ուրեմն մտային հիւանդութիւն մըն էր իր ալ «այդ կինը» գտնելու շարունակական մտածումը: Արդեօք Հռո՞մ էր, պիտի գտնէ՞ր զայն:

— Անանիա, ըսաւ ձայն մը ետեւէն: Ուրիշ ուսանող մըն էր, իր դասընկերներէն մէկը, որ դպրոցական անունով կը կոչէր Անանիան: Ի՞նչ կ'ընես, կեանքն այսպէս է, ճամբու տոմսակ մը շրջագայելու համար աւելի կամ նուազ երկար կենալու իրաւունքով՝ նայէ որ ծովախոտը չընդմիջէ սիրոյ երազներդ...

Իրապէս ծովը շատ հանդարտ էր եւ ճամբորդութիւնը շատ լաւ եղաւ: Նորալուսինը կ'իջնէր լուսաւորելով Ֆիկարիի հսկայ ժայռն ու ափերը, կիկլոպեան պահակը որ կը հսկէ լքեալ կղզիին մելամաղձոտ քունին վրայ:

Տխուր յիշատակներ սկսան նորէն արթննալ մտքին մէջ, կը կարծէր լսել շոգենաւին յառաջացած ատեն ծովուն հանած ձայնին մէջէն Ֆոննիի տնակին վրայէն փչող հովին աղմուկը...: Ո՜հ, ո՜րքան, ո՜րքան տխուր էր կեանքը, անօգուտ եւ ունայն: Ի՞նչ էր կեանքը, ի՞նչու ապրիլ:

Այսպէս տխրած՝ թմրեցաւ: Արթննալով զգաց որ երջանիկ եւ ուժեղ է: Քնացեր էր զաւի երկրին մօտ եւ կ'արթննար ոսկի ծովուն մէջ, լոյսի երկրին մօտ, Հռոմէն քիչ հեռու:

— Հռոմ, մտածեց ուրախութենէն գգլխած, Հռո՜մ, Հռո՜մ, յաւերժական հայրենիք, վի՜հն ամէն չարիքի, աղբիւրն ամէն բարիքի:

Կարծես թէ կ'ողջագուրէր զայն, բովանդակ աշխարհի տիրապետութեան կը դիմէր: Չիվիթավէքքիոյէն անցած ատեն, աղօթարանի երկնքին տակ սեւ ու խոնաւ քաղաքը գեղեցիկ կը տեսնէր եւ կ'ըսէր ուսանող Դակային:

— Տես, կարծես թէ ծովային հրաշալի քարանձաւի մը գաւիթին մէջ ենք:

Դական, որ տարի մը Հռոմ կեցած էր, կը ժպտէր եւ կը նախանձէր ընկերոջ պատրաստ խանդավառութեան:

Ճեպընթացին աղմկալի հասնիլը Սարտենիացիին սարսափի իմացողութիւն մը տուաւ, գրեթէ բուռն, քանդիչ քաղաքակրթութեան մը ցնորիչ, առաջին տպաւորութիւնը: Անանկ թուեցաւ որ կարմիր աչքերով այդ հրէշը զինք կը տանի, ինչպէս հով մը տերեւը, նետելու համար կեանքի յորձանքին մէջ:

***

Հռոմի մէջ երկու ուսանողները վարձեցին սենեակ մը այրիի մը մօտ, որ երկու պճնասէր շնորհալի աղջիկներ ունէր, մատենագրուհի եւ վարժուհի:

Երկու ուսանողները կը պառկէին նոյն սենեակին մէջ որ ընդարձակ էր բայց պատուհաննին ներքին բակի մը վրայ կը նայէր:

Անանիա յուսահատութիւն մը զգաց առաջին անգամ պատուհանէն նայելով: Բարձր պատեր կը տեսնէր, դեղնած եւ աղտոտ: Պատուհանները թելապատ էին:

Միասին դուրս կ'ելլէին, կը քալէին, կը յոգնէին եւ կառքերուն աղմուկէն խլացած, լոյսերու փայլէն շլացած, ինքնաշարժերու բուռն, արագ անցքէն անհանգիստ կը շրջագայէին:

Անանիա տխուր էր ամբոխին մէջ, միայնակ կը զգար ինքզինք, կարծես թէ անապատի մը մէջ ըլլար, կը մտածէր որ եթէ անհանգստութիւն ունենար մէկը պիտի չփութար օգնութեան: Կը յիշէր Քալյարին, հրապուրիչ պատշգամը, ծովային հորիզոնը, Արուսեակի քաղցր ակնարկը: Հոս ոչ աստղեր, ոչ լուսին, ոչ հորիզոն կային, քարերու կոյտ մը միայն, մարդոց թոհուբոհը, ուսանողին համար տարբեր ցեղէ եւ իրենինէն վար ցեղէ կ'երեւային այդ մարդիկը:

Առաջին օրերու յոգնութեան շուարումին, մթին բնակարանին մելամաղձոտ թելադրութեան տակ Հռոմ գրեթէ ախտաւոր տխրութիւն մը կը պատճառէր իրեն:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

⁂ Ուրիշ տեսակցութեան մը մէջ վ.Էնիզէլոս ըսած է.

— Այժմ ծրագրած եմ բարեկամական դաշինքներ ստորագրել Թուրքիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ։ Կը յուսամ միացնել Պալքանները։ Հռոմէն կուգամ. հիմա կ'երթամ Պելկրատ, անկէ ալ պիտի երթամ Էնկիւրի եւ Սոֆիա։

⁂ Փարիզի հելլէն դեսպանատունը կը հերքէ «Էթնոս»ի թղթակցին այն լուրը թէ Մարինքովիչ հելլէնեւսերպ զինակցութիւն մը առաջարկած ըլլայ Վէնիզէլոսի։

Հրացան մը Նուէր Վէնիզէլոսին

Իտալիոյ Պրէնտի գործարանը, ի յիշատակ հելլէն վարչապետի այցելութեան, Վէնիզէլոսին նուիրած է գեղեցիկ մանլիխէր հրացան մը, զետեղուած՝ ընկուզենիէ տուփի մը մէջ, որուն կափարիչին վրայ քանդակուած են Հռոմի աւանդական հիմնադիրներ Հռոմէոսի եւ Հռոմուլոսի նկարները։

Կ'երեւի թէ Իտալիոյ մէջ ալ կը յիշեն տակաւին Կրետացի դիւանագէտին երբեմնի հայդուկային եւ յեղափոխական գործունէութիւնը։

Հայ փաստաբան մը զարնուած

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ սեպտ. 24ին գիշերուան ժամը 9ին Փանկալթի, Պոմոնթիի հանրակառքի կայանին մօտ կռնակէն արձակուած գնդակներէ ծանրապէս վիրաւորուած է հայ փաստաբան մը՝ Փօլ Բօթիկեան, որ վերջերս բաւական խօսեցնել տուած էր իր վրայ։ Դատավարութեան մը առթիւ Բօթիկեան ընդհ. դատախազութիւնը նախատած ըլլալու ամբաստանութեամբ դատի տակ առնուած, յետոյ ազատ ձգուած էր. վերջերս դարձեալ դատի կանչուեցաւ՝ պատժադատ ատեանը նախատելու յանցանքով եւ դեռ վճիռ չէր տրուած։

Բօթիկեանի վրայ զէնք պարպողն է Գատըգիւղցի Քիւչիւք Հիւսէին, որուն դէմ կ'ըսուի թէ նոյնպէս դատ բացած էր հայ փաստաբանը եւ հակառակ յիշեալին ազդարարութեան, չէր ուզած հրաժարիլ դատէն։ Հիւսէին ձերբակալուած է։ Բօթիկեանի վիճակը յուսահատական է։

Ծերակուտական մը արկածի զոհ

Երեսփ. Ժողովի փոխ-նախագահ Պույեռ-Լաֆոն եւ Ֆինիսթէրի ծերակուտական Լը Հար առջի օր ինքնաշարժով կէրվընան կ'երթային՝ ներկայ ըլլալու համար յիշեալ քաղաքի ապաքինարանին մէջ ի յիշատակ Ֆինիսթէրի ծերակուտական Լուիի կանգնուած կոթողի բացման։

Կառքը կը վարէր Պույեռ-Լաֆոն, իսկ ծերակուտականը քովը նստած էր։ Քէնփէրի եւ Մորլէի միջեւ ճամբու մը խաչաձեւումին բեռնատար կառք մը ուժգնութեամբ զարնուեցաւ ինքնաշարժին, որ 15 մեդր հեռուն նետուեցաւ ու շրջեցաւ։ Երբ ինքնաշարժին տակէն հանեցին երկու մարդիկը, տեսան որ ծերակուտականին խռչափողը ծակած էր ու քիչ վերջ մեռաւ։ Պույեռ-Լաֆոն, որուն ուսոսկրը կոտրած էր, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Հոն գործողութիւնով մը կարելի եղաւ վիճակը բարուոքել։

Աղէտին լուրն իմանալուն՝ դէպքին վայրը փութաց Երեսփ. Ժողովի նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն։

Պելճիքայի աղէտին շուրջ

Նիւփորի շրջանը եւ Իզէրի հովիտը անհուն լիճի մը երեւոյթն առած են։ Մերկ ծառեր իրենց փտած բազուկները կ'երկարեն դէպի երկինք։ Քանի մը ագարակներ՝ կղզեակներ կը կազմեն այդ լիճին մէջ։ Տեսարանը ողբալի է եւ կը յիշեցնէ պատերազմի ամենավատ օրերը։ Հեղեղէն քշուած եւ խեղդուած եզներն ու անասունները ջուրին մակերեսը կը ծփան։ Անձի կորուստ չկայ։

Բացի ներկայ կորուստէն, որ մէկ միլիառ կը հաշուուի, առնուազն երեք տարի կարելի չպիտի ըլլայ ոեւէ մշակութիւն ընել ծովուն աղի ջուրով ողողուած շրջանին մէջ։

Ռամսքափէլի տուները ողողուեցան մակընթացութեան հետեւանքով։ Զինուորները պատնէշներ եւ թումբեր կը կանգնեն՝ ջուրերու խուժումն արգիլելու համար։

Համաճարակ մը Ասիոյ մէջ

Ալլահապատէն կը հաղորդեն թէ կեդրոնական Ասիոյ Պասքշան քաղաքին մէջ համաճարակ մը աւերներ կը գործէ։ Ամէն օր 30է աւելի մարդ կը մեռնի։ Բնակչութեան 100էն 90ը վարակուած է։ Գլխաւոր զոհերը այրերն են, ու կիները ստիպուած են թաղել մեռելները։

,,ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

13 ՀՈԿՏ. ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ «փըթի ժուռնալ»ի սրահը։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին փլաս տ'իթալի, քաֆէ օ քլէռ տը լիւնի վերնայարկը։ մէթրօ իթալի։ Օրակարգ. վիճաբանութիւն պատգամաւորի զեկուցման շուրջ։

,,ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ'' ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ո. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

7 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. St. Germain.

կը խօսին՝ հայ մամուլի ներկայացուցիչները։

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտք՝ 2 ֆրանք։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ	ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
6 Հոկտեմբեր 1928	14 Հոկտեմբեր 1928
Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին	կիրակի ցերեկ ժամը 2ին
ՍԻՆԷՄԱ ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ՄԷՋ	ԷՄԻԼ ԶՕԼԱՅԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

մասնակցութեամբ թատերական յաւագոյն ուժերու

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

4 ԱՐԱՐ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

6 Հոկտեմբեր 1928, շաբաթ գիշեր, ժամը 8.45ին

թատրոն Սոսիէթէ-Սավանթ, 8 Rue Danton

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Զուարթ օփէրէթ 4 արար)

ՆՈՒԱԳ... ԵՐԳ... ՊԱՐ

ղեկավարութեամբ յայտնի թառիստ Պ. Ժորժ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

6 Հոկտ. Շաբաթ ժամը 8.30ին րիւ շափի սրահը

նախաձեռնութեամբ՝ Ամասիոյ Հայր. Երկսեռ Միութեան եւ ղեկավարութեամբ դեր. Յ. Ուզունեանի։

ԵՐԵՔ ԹՇՆՈՒԱՌՆԵՐԸ կամ ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Յուզիչ տռամ չորս արար)

կովկասեան պար, նուագ, երգ՝ անդամուհիներու կողմէ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէ նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը։

ՕՐ. ԱԼԻՍ ԳՐԱՃԵԱՆ

(Հաճընցի)

ԵՒ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՂԱՐԻՊ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(Հաճընցի)

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ — Շիքակօ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի «Հրազդան» խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Avenue Gobelins ծանօթ հաւաքատեղին։

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 161 Fbg. du Temple.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Տէսինի «Կայծակ» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 6.30ին Café de la Paixի սրահին մէջ կը խօսի Ընկ. Մինաս Ճիհանեան, Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր Օրակարգ։

Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatole France, Chaville, Մոնփառնասի գծին Շավիլ կայարանին դիմացը։ Զեկուցում Շրջ. ժողովի աշխատանքներու մասին եւ ընթացիկ խնդիրներ։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին ընթերցասրահին մէջ։ Դասախօս ընկ. Պ. Հիւսեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անցեալ չունի այլ եւս» (Յ. Քաջազնունիի գիրքը)։ Սիրով կը հրաւիրուին հայրենակիցները անխտիր։ Մուտքը ազատ է։

Լիոնի «Վրէժ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ ընկ. Զուլլերեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. եւ մեր դերը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Եշ. երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին, գրադարանի սրահը։

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Շահան Սարեան, Կ. Բասմաջեան, եւ Շահխաթունի։

,,ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի։

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

ՎԱՐՁՈՒ Է առանց կարասիի սենեակ մը։ դիմել՝ 15 Rue Descartes, Montrouge, Seine, մէթրօ՝ Porte d'Orléans.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լապօռաթուառ։ Խողճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, կիր. 9—12։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sébastopol. Մէթ. Réaumur եւ St. Denis։ Միզանցքային, մորթի եւ արիւնի հիւանդութիւններ։ Ամէն օր 9—12, 2—8 եւ կիր. 9—12։ Քիթի, ականջի եւ կոկորդի հիւանդութիւններ 5—7։ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ընկեր կը փնտռէ

Հաստատուած շահաւոր գործի մը համար ընկեր կ'ուզուի դրամագլխով։ Դիմել՝ վաճառական Յ. Ինճէ Յակոբեանի, 12 Bld. Poissonière, Paris (9e).

ՎԱՐՊԵՏ ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Գարակէօզեան Հաստատութիւնը կը փնտռէ վարպետ կօշկակար մը իր արհեստանոցին համար։ Դիմել պայմաններու համար նամակով ուղղակի Հ. Գարակէօզեան Հօմ, La Ville-aux Clercs. Loir-et-Cher.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	
	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

5 OCTOBRE 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 769 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Թաւրիզէն հասած ճամբորդ մը կը պատմէ թէ վերջերս շատ հայ ընտանիքներ սկսեր են հեռանալ Ռուսաստանէն եւ Հայաստանէն եւ կ'ուզեն... Հարաւային Ամերիկա գաղթել:

Նոր գաղթականներ չեն ասոնք, այլ տարիներ առաջ Հին Նախիջեւան, Ռոստով եւ Կովկասի զանազան քաղաքները հաստատուած մարդիկ, որոնք այլ եւս անտանելի կը գտնեն տիրող ...ու սարքը: Յուսահատութեան աստիճանը կ'ապացուցանէ ...նոր որոշումը, — գաղթել դէպի Հարաւային Ամերիկա:

Նաւ հետաքրքրուեցանք հասկնալու այս յուսահատութեան պատճառները: Մեծ մասը նորութիւններ չեն մեզի համար, ...նկա, զզուելի լրտեսութիւններ եւ կեղեքումներ, անտանելի ...քեր, ջլատում անհատական ձեռնարկներու եւլն.:

Այսքանը արդէն բաւական է խրտչեցնելու ո և է պարկեշտ ...: Թէեւ, Երեւանցիները պիտի աճապարեն ծափ զարնել, ...ծարարելով թէ բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւնը ...նար հանդուրժել «սպեկիւլանտ»ներու (շահադէտ):

Դժբախտաբար այդ յայտարարութիւնը չի համապատասխաներ իրականութեան:

Մենք ալ պիտի ուզէինք որ ասպարէզը փակուէր գոյնզգոյն ...դէտներուն առջեւ, եւ խորհրդային Միութիւնը իսկապէս ...նար հայրենիքը բանուորներու եւ գիւղացիներու: Մինչդեռ, ...տերը ցոյց կուտան որ, չարաշահութեան ամէնէն զազրելի ...ադէտները նոյնինքն համայնավար պաշտօնեաներն են, ...պէս կոչուած գործակցական խանութպաններէն մինչեւ ...աքին առեւտուրի բազմազգի և բազմագոյն գործակալները: ...եւ այս՝ բուն իսկ խորհրդային թերթերու վկայութեամբ, ...րդային «կոմիսար»ներու հրապարակային խոստովանու...ններով:

Դեռ վերջերս մենք առիթ ունեցանք պարզելու Հայաստանի ...մայնավար կուսակցութեան Նորընտիր քարտուղար Հայկազ ...տանեանի ջախջախիչ զեկուցումը, որ կը պատմէր բազմա...ի «խայտառակութիւններ» (իրենց բառով): Այսպէս, — «Բան...ներ վարձելու եւ արձակելու խնդիրը կատարեալ խայտառա...ութիւն է դարձեր»: — «Ամէն ամիս խոշոր գումարներ կը ...նցնենք»: — «Ալլահվէրտիի հանքին մէջ ահագին թիւով աւե... պաշտօնեաներ կան, իրենց որակին անհամապատասխան ...ակներով: Դեռ կը պահուին տասնեակներով անարժէք մաս...նաներ, որոնք իբրեւ թէ բան պիտի սորվեցնեն բանուոր...ն, մինչդեռ իրենք սորվելու պէտք ունին»: — «Ոչ ծրա...կայ, ոչ տնտեսութիւն, այլ ուռուցիկ ծրագիր, կորզելու ...աքականութիւն, անհոգութիւն, ամենատմարդի վերաբե... բանուորներու հանդէպ»: — «Կարճեւանի ջրանցքին համար ...կացուած էր 74,000 րուբլի. իրարու ետեւէ նոր վարկեր ...նջեցին եւ գումարը հասաւ մէկ միլիոնի». — «Իջեւանի ...կայանին համար 60,000 րուբլի ուզեցին. այս գումարը ...է ժամ աւելցաւ և այսօր ոչ մէկը կրնայ ըսել թէ մէկ մի...ը պիտի բաւէ»: — «Վարիչները պարզապէս ջուրը կը թա...պետական գումարներ»:

...կարճ կապենք: Հետաքրքիրները կրնան կարդալ ամբողջ ...ցումը, բուն իսկ բն ագրէն: Եւ դեռ աւելի հրաշազան պատ...իւններ, միշտ միեւնոյն աղբիւրներէն: Նոր իշխանութիւնը ...պատուեցաւ դասակարգային խտրութիւնները ջնջելու հա...ր իսկ իրականին մէջ, ստեղծեց նոր դասակարգ մը, «սպեց» ...նագէտ) կամ «սպեկիւլանտ» (շահադէտ), որ կը քամէ երկ...ւ իշը եւ բանուորներուն արիւն-քրտինքը: Ինչպէս որ ...քիոյ մէջ առտուն կանուխ արթնցողը «կոմիտէճի» կ'ըլ... իթթիհատ թէրագգըին աչքը մտնելու եւ իր մանածը ներ...համար, խորհրդային արքայութեան մէջ ալ, իրական չա...րներ եւ շահադէտներ, ջարդարարներ եւ բէկեր, կալուա...րներ եւ հողատէրներ կը շարունակեն չորս ոտքի վրայ ...ու կեղեքել, կթել անվերջ, աննշան զոհողութեամբ մը, — ...երնասիօնալ» երգելով եւ կարմիր դրօշ պարզելով:

...Այսպէ՛ս է իրականութիւնը Բագուէն մինչեւ Նախիջեւան: ...Մինչեւ արտաքին առեւտուրի գրասենեակները, ներսէն թէ ...ն:

...իսկ Հայաստանի մէջ մարակը կ'իջնէ, եթէ մէկը տուն մը ..., կամ փոքր խանութ մը բացաւ, կամ երկու լծկան աւելի ...աւ:

...նչ որ մենք ըրինք Ռուսաստանի մէջ, անհրաժեշտ չէ ...ալ Հայաստանի մէջ, — ըսած էր Լէնին, հանդուցեալ Միաս...նի: «Հայաստանը գիւղատնտեսական երկիր է»:

...Պոլշեւիկները այնքան լաւ են հասկցեր վարպետին խօս... որ քար քարի վրայ չեն թողուր, որպէսզի մարդիկ շնչե... ապրելու անկարողութեան դատապարտուին, եւ ձգեն հե...ն:

...միշտ ինչպէս Թուրքիոյ մէջ:

...Այս պայմաններուն տակ, ինչո՞ւ զարմանալ որ այնքան ...ներ է ճամբան, Ռոստովէն կամ Երեւանէն դէպի Հարա... Ամերիկա...:

...Մենք այստեղ անվերջ պայքար կը մղենք, որպէսզի մար...դամարին եւ կենան իրենց ինկած տեղը, փոխանակ բախտ ...ելու հեռաւոր եւ միշտ օտար ափերու վրայ:

...Բայց ահա Ռուսաստանի եւ Հայաստանի մէջ ալ, ժողո...րին աչքը դուրսն է:

...արելի՞ էր երեւակայել աւելի դառն հեգնութիւն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՀԱՐՑԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պուքրէշի «Երկիր» (անկախ) լրագիրը կը գրէ (22 սեպտ.)

— «Յիշեր էինք թէ կեդրոնի մը ստեղծման գործը բաւականին հասունցած է. ասոր ապացոյցներն են մամուլի արտայայտութիւնները: Վերջերս սկսած են գրադիլ այս հարցով Յառաջ, Հայրենիք, Նոր Օր, Արեւ, Ապագայ, Հայ Սիրտ, եւայլն: Յառաջ իր վերջին թիւով, գործին լուծումը դիւրացնելու համար, յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան կը յայտարարէ թէ իրենց փափաքն է չէզոք և վստահելի տարրերէ կազմել կեդրոնը:

Իրաւ է, չծածկենք, միւս կուսակցութիւնները կը վախնան Դաշնակցութեան մենատիրութենէն, բայց արդեօք այդ կը նշանակէ որ դաշնակցական եղող գործին յարմար եւ լաւագոյնը օգտակար հանդիսացող անհատներէն պիտի զգուշանանք եւ զանոնք հեռո՞ պիտի պահենք: Նոյն պարագան ուրիշ կուսակցութիւններու պատկանող անհատներուն համար:

Կայ ուշադրութեան առնելիք պարագայ մըն ալ: Երկար տարիներ կուսակցութիւններու մէջ գտնուող անհատներն են որ առաւելապէս վարժ ու ձեռնհաս են հանրային գործեր ղեկավարելու եւ անոնք են որ առաւելապէս հաշտուած են զոհողութեան գաղափարին:

Ո՛չ մէկ խտիր կուսակցականին կամ անկուսակցականին միջեւ: Ո՛չ մէկ խտիր այս ինչ կուսակցութեան կամ այն ինչ կուսակցութեան պատկանողին միջեւ:

Ու երբ կուսակցականն ու անկուսակցականը եւ զանազան կուսակցութիւններու պատկանողները կուգան բոլորուիլ նոյն սեղանին շուրջ միայն յանուն գործին, հետզհետէ կը վերնան փոխադարձ անվստահութիւնը ատելութիւնն ու հակակրանքը, կը ստեղծուի մտերմական շրջանակ եւ առիթը կը ներկայանայ կրկնելու «եղբայր ենք մենք»:

Անվախ եւ համարձակ թող ամէն ոք ի խորոց սրտի բաղձայ կեդրոնի մը կազմութեան:»

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՅԱՐԻ ՔԷԼԼՈԿԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Ֆրանսական դեսպանը Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան յանձնած է խորհրդային կառավարութեան պաշտօնական յարումը Քէլլոկի դաշնագրին: Թէեւ պաշտօնագրի բովանդակութեան մասին գաղտնիք կը պահուի, սակայն կը կարծուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը խստիւ կը քննադատէ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի տուած մեկնութիւնը այդ դաշինքին:

ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլէն երէկ առտու հասած հեռագրէ մը ցաւով կ'իմանանք մահը ընկեր Պօղոս Տէր Պօղոսեանի, 34 տարեկան հասակին մէջ:

Կանուխէն արձանագրուած Հ.-ի շարքերու մէջ, ողբացեալ ընկերը եռանդով փարած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարներուն:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, ժամը 2ին, Ֆրանսիս տը փրէսանսէ փողոց, թիւ 37:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«ՄԵԾ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ»Ի ԵՐԱԶԷՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ Է

Առջի իրիկուն Ջուիցերիա մեկնելէ առաջ, Յունաստանի վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Թան խմբագրին.

— Ճամբորդութեանս մասին տրուած մեկնութիւնները ի վերջոյ բոլորովին այլափոխեցին անոր բուն նպատակը: Որովհետեւ երեք անգամ տեսակցեցայ Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ, եզրակացուցին թէ եկեր եմ միայն զբաղելու համար հելլէնասերպ յարաբերութեանց խնդրով: Մինչդեռ երբ ճամբայ ելայ, չէի գիտեր նոյնիսկ թէ Մարինքովիչ Փարիզ կը գտնուի:

Երկար ատեն գործէ քաշուելէ յետոյ, երբ ժողովուրդին քուէով դարձեալ ձեռք առի հելլէն քաղաքականութեան ղեկավարութիւնը, բնական է որ շփման մէջ մտնէի Փարիզի եւ Լոնտոնի դահլիճներուն հետ, — որոնք միշտ առաջնակարգ դեր կատարած են Յունաստանի միջազգային կեանքին մէջ, — ու իտալեւհելլէն դաշինքին ստորագրութիւնը լաւագոյն պատեհութիւնն էր:

Արդարեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ կրնային հարցնել թէ՝ այսօրուան Վէնիզէլոսը նո՞յն Վէնիզէլոսն է, որ մօտ քսան տարիէ ի վեր «Մեծ Յունաստան»ի քաղաքականութիւն կը վարէ՝ մերթ յաջող, մերթ ձախող: Դէպքերը վճռական ազդեցութիւն ունեցան իմ վրաս: Որքան ատեն որ, օրինակ, Անատոլուի մէջ կը բնակէին 1,700,000 Յոյներ, կը կարծէի թէ կրնամ անոնց վրայ կրթնիլ՝ մեծացումի երազն իրականացնելու համար: Խաղը կորսնցուցինք: Անատոլուի Յոյները այսօր Յունաստանի մէջ են: Մենք զանոնք տեղաւորեցինք մեծ դժուարութեամբ եւ մեծ ծախքերով, կ'ուզենք վերջնականապէս մեր մէջ լուծել զանոնք: Հետեւաբար անոնց աչքերը չենք շլացներ յառաջիկային Անատոլու վերադառնալու սին յոյսով: Հետեւաբար, Թուրքիոյ հետ մեր կռիւը վերջնականապէս եւ անդառնալիօրէն վերջացած համարելով, պատրաստ եմ մեր դարաւոր թշնամին Թուրքիոյ հետ կնքել ո՛չ միայն ոչ-յարձակողական դաշինք մը, այլ նոյնիսկ կատարելապէս անկեղծ բարեկամական դաշնագիր մը:

Նոյն ոգիով է որ կ'ուզեմ հաշուեյարդարի ենթարկել այն բոլոր վէճերը, որոնք Յունաստանը եթէ ոչ թշնամական, գոնէ ձգտեալ վիճակի մէջ կը պահեն իր դրացիներուն հետ:

Իտալեւհելլէն դաշինքը այս քաղաքականութեան ծնունդն է: Կ'ուզենք վերջ դնել այն անօգուտ վէճերուն, որոնք կրնան յաւիտեան երկարիլ՝ կարգ մը յիշատակներու պատճառաւ: Ես եմ եւ կ'ուզեմ ըլլալ իմ երկրիս համար «խաղաղութեան մարդը», ըլլալէ յետոյ ա՛յն, որ Յունաստանը դրաւ հողային գրաւումներու ճամբուն վրայ, անհրաժեշտ մեր ազգային միութեան: Այդ միութիւնը իրականացած է այսօր:

Եպիրոսի մէկ մասը, յունական Մակեդոնիան, արեւմտեան Թրակիան, Եգէականի մեծ կղզիները հելլէնական դրօշի տակ են: Անշուշտ չունինք այն բոլորը, որ օրինաւորապէս մերը պէտք է ըլլար՝ համաձայն ազգութեանց սկզբունքին, բայց ո՞ւր է այն երկիրը, որ կրնայ պարծենալ թէ ազգային ոեւէ կորիզ չունի օտար հողի վրայ:

Վստահ թէ փոքրամասնութեանց վերաբերեալ դաշնագիրները կ'ապահովեն այդ բնակիչներու հելլէնական մշակոյթն ու իտէալները, կ'ուզեմ որ ո և է թիւրիմացութիւն չգտնուի իմ ապագայ քաղաքականութեանս կամ ձգտումներուս մասին: Ծայպէս խաղաղասէր, բոլորովին նուիրուած մեր հողին օգտագործման, հիմնական անհրաժեշտութիւն կը նկատեմ մերժել այն բոլորը, որ կրնան այն տպաւորութիւնը տալ թէ՝ Յունաստան կ'ուզէ ո և է համաձայնութիւն կնքել՝ պատերազմի նպատակով: Պատրաստ եմ Իտալիոյ հետ կնքուածին յար և նման բարեկամական դաշինք մը կնքել նաեւ մեր հին թշնամին Թուրքիոյ, նոյնպէս մեր հին հակառակորդը Պուլկարիոյ, մեր բարեկամ եւ նախկին զինակից Սերպիոյ հետ, բացարձակապէս խաղաղութեան եւ բարի կամեցողութեան նոյն ոգիով:

Երեք թուրք սպաներ ձերբակալուած

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Կէմլէյիկի մէջ ձերբակալուեցան երեք Թուրք նաւային պահեստի սպաներ՝ Ճէմալ պէյ, Րէմզի պէյ եւ Ֆէհմի պէյ, որոնք ամբաստանուած են թէ լրտեսութիւն կ'ընեն եւ կը հակառակին լատին տառերու Թուրքիա մուտքին:

Դամասկոսի ցոյցերուն շուրջ

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Դամասկոսի մէջ արաբ ազգայնականներու կատարած ցոյցերուն մասին.

Դամասկոսի թերթերէն մէկը ազգայնականներուն դէմ յարձակողական բուռն յօդուած մը հրատարակած էր: Կրթուած երիտասարդ մը՝ յուզուած այդ յօդուածէն, յարձակեցաւ խմբագրին վրայ: Այս վերջինը յաջորդ օրը փոխ-վրէժի դիմեց՝ յարձակելով երեսփոխան Ֆախրի պէյ Պարուտիի վրայ, որ Ազգայնական կուսակցութեան երիտասարդներու բաժնին վարիչն է:

Այս դէպքը ընդհանուր գրգռութիւն առաջ բերաւ եւ ժողո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳԱԳԻԿ Ա.Ի ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՆ

Կը յիշեմ... կարդացած ըլլալ Թէ Գագիկ Ա.ի օրով, Երուսաղէմէն Հայաստան բերուեցան 300 հրեայ ընտանիքներ՝ երկրին մէջ վաճառականութեան նոր զարկ մը տալու Թաքուն նպատակով:

Ինչպէս կ'երեւի, մեր արքան բաւական խորամանկ գաղափար մը ունեցեր է: Բայց անկասկած չէր գուշակեր Թէ իր այդ աւրարքը ինչ արդիւնքներ պիտի ունենար եւ 300 հրեայ ընտանիքներու ճիւղաւորումները ինչ դեր պիտի կատարէին Պոլսոյ եւ Փարիզի մէջ:

Առաջինին մէջ մեզ նուիրեցին ոսկերիչներու բանակը, երկրորդին մէջ... տիրամանթէրները:

* *

Ուրեմն, այսօր անվիճելի իրականութիւն մըն է Հայ-Հրեաներու գոյութիւնը Ֆրանսայի, Պելճիքայի եւ Հոլանտայի Հրեաներու կողքին... Այդ Հայերը կարելի է զանազանել իրենց 140 աստիճան բԹանկիւն եռանկիւն քիԹով: Միակ ժառանգը զոր մեզ Թողած ըլլան 300 ընտանիքները: Դարերը ամէն ինչ ծուլեցին, բացի քիԹէն:

Ուրեմն այն հայ անհատները որ վերոյիշեալ երկու ասպարէզներուն մէջ չեն յաջողիր արմատ ձգել, Թող փնտռեն միւս արմատը... ծննդեան ճիւղահամարը: Եւ իսկոյն պիտի հասկնան Թէ ինչու չեն յաջողիր... եւ հրապարակէն պիտի քաշուին, իրենց ուղիղ քիԹն ալ միասին տանելով:

ԵԴՈՒԱՐԴ

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ»Ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանական «կոմս Ցէփլին» ղեկաւոր օդապարիկը 34 ժամ սաւառնելէ եւ 2800 քիլոմեդր ճամբայ կտրելէ յետոյ վերադարձաւ իր մեկնակէտը՝ Ֆրիտրիխսհաֆէն: 70 հոգի կար օդապարիկին մէջ: Գիշերը անցուցին Հիւսիսային ծովուն վերեւ՝ որպէս զի վարժուին Ատլանտեանի գիշերային ճամբորդութեան: Օդապարիկը սաւառնեցաւ Անգլիոյ վերեւ, ճիշդ այն կէտին վրայ, ուր այցելած էին ռմբակոծող ցէփլինները Մեծ Պատերազմին: Անցաւ նաեւ Հոլանտայի վրայէն:

Երբ օդապարիկը Պերլինի վրայ հասաւ, ժողովրդային խանդավառ ցոյցեր կատարուեցան: Ամէն մարդ փողոց նետուած կամ տանիքները բարձրացած էր՝ տեսնելու համար օդի հրաշակերտը, որ 120 մեդր բարձրութեամբ կը Թռէր:

Շատեր գլխարկները կը շարժէին, ուրիշներ օդապարիկին և մէջիններուն կենացը կը խմէին: Ցէփլինը կարմիր վարդերու փունջ մը ձգեց նախագահական պալատին վրայ, շնորհաւորելու համար մարաջախտ Հինտէնպուրկի 81 րդ. տարեդարձը: Փունջը 600 մեդր անդին ինկաւ եւ ոստիկան մը վազելով պալատ տարաւ զայն: Պերլինի քաղաքապետը անԹելով շնորհաւորեց Ցէփլինի հրամանատարը, որ նոյնպէս անԹելով պատասխանեց:

Կը հերքուի այն լուրը Թէ օդապարիկը Հոլանտայի մէջ անցած ըլլայ Տոորնի պալատին վրայէն, ուր կը բնակի Վիլհէլմ կայսրը՝ ընտանիքով:

Հսկայ օդապարիկին հրամանատարը Տոքթ. Էքէնէր շատ գոհ մնացած է ճամբորդութենէն եւ ծրագրած է շուտով ճամբայ ելլել՝ Ատլանտեանը կտրելու համար: Հաւանաբար երկուշաբթի տեղի պիտի ունենայ մեկնումը:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Պարոն Ֆոն Ռայնպապէն (Գերմանիոյ պատուիրակ). — Գաղթականներու ի նպաստ ձեռք առնուած միջոցներուն մասին Բարձր-Կոմիսարին, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տնօրէնին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի յարգելի պատուիրակին տեղեկագրերը ցոյց կուտան մխիթարական եւ նշանակելի յառաջդիմութիւն մը, գաղթականներու հարցը դժուարացնող բոլոր խնդիրներուն վերջնական կարգադրութեան մէջ։ Այս իրողութիւնը բացայայտօրէն կ'երեւի միջ-կառավարական համագումարին արդիւնքէն, որ տեղի ունեցաւ Ժընեւի մէջ 1928 յունիսին եւ որ զբաղեցաւ գաղթականներու իրաւական վիճակովը։ Շնորհաւորելի են Բարձր-Կոմիսարը, Տոքթ. Նանսէնը եւ Ալպէր Թոման, Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի տնօրէնը, որոնք ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս նպաստեցին զօրացնել գաղթականներու իրաւական վիճակը եւ զանոնք փրկել վերջապէս անապահովութեան զգացումէն, որ յաճախ կը խանգարէր անոնց բարոյական եւ նիւթական կացութիւնը։ Յանուն գերման կառավարութեան, ուրախ եմ յայտարարելու որ 1928 յունիսի կարգադրութիւնները հաղորդուեցան պատկանեալ պաշտօնատարներուն՝ կարելի չափով զանոնք իրականացնելու խնդրանքով։ Ներկայիս կիրարկուող գերմանական օրէնքը, այդ կարգադրութիւններուն իրականացմանը դէմ է կարգ մը կէտերու մէջ։ Բայց այդ տրամադրութիւններուն բարեփոխումը, ներկայիս բանակցութեան նիւթ կը կազմէ շահագրգռող դիւաններուն միջեւ։

Բարձր-Կոմիսարին եւ Աշխատանքի Միջազգ. գրասենեակի տնօրէնին տեղեկագրին 2րդ էջին վրայ կը կարդանք. «Խորհրդաժողովը ընդունեց կարգադրութիւն մը եւ համաձայնութիւն մը, եւայլն...» Անկէ կարելի է եզրակացնել թէ Խորհրդաժողովը տուած է որոշումներ, որոնք յանձնառութեան արժէքն ունին եւ ոչ թէ յանձնարարութեան։ Խորհրդաժողովը զբաղած է միայն կարգադրութիւն մը եզրակացնելու հարցով, կարգադրութիւն, որուն կարգ մը յանձնարարութիւնները պիտի ենթարկուէին պատկանեալ կառավարութիւններուն։ Այդ էր խորհրդաժողովին նպատակը եւ այդ նպատակին էր որ հասաւ ընդհանուր գոհունակութեան մէջ։

Տեղեկագիրը, նոյնպէս թոյլ կուտայ ենթադրելու, որ Յունիսի խորհրդաժողովին ներկայ կառավարութիւնները, հաւանած են Բարձր-Կոմիսարին ներկայացուցիչներուն տալու հիւպատոսական իրաւունքներ, կամ անոնց տուած վկայագրերը նկատել իբր հիւպատոսական ներկայացուցիչներու կողմէ տրուած։ Անհրաժեշտ կը թուի այս առթիւ, յստակօրէն դիտել տալ թէ կարգադրութիւններուն մէջ, «Հիւպատոսական» բառը ոչ մէկ տեղ գործածուած է, մինչդեռ տեղեկագիրը զայն կը գործածէ յաճախ։ Կարգադրութիւնը կը նախատեսէ որ ամէն կառավարութիւն իրաւունք ունի որոշելու թէ կ'ուզէ՞ եւ ի՞նչ չափով Բարձր-Կոմիսարի ներկայացուցիչներուն տուած վկայագրերուն տալ պաշտօնական հանգամանք մը։

Գալով տուրքերուն զորս Բարձր-Կոմիսարին ներկայացուցիչները պիտի կրնան գանձել գաղթականներէն, անհրաժեշտ կը թուի առաջարկել Ժողովին աւելի յստակ ձեւ մը, որ անկարելի դարձնէ գաղթականներու շահագործումը։ Օգտակար պիտի ըլլայ տուրքերու քանակը ճշդել, պատկանեալ կառավարութիւններու հետ համաձայնութեամբ, և Բարձր-Կոմիսարին ներկայացուցիչներուն իրաւունք տալ գանձելու զանոնք։ Անոնց գործածումը պիտի ենթարկուի Բարձր-Կոմիսարին հակակշռին։

Գալով ռուս գաղթականներուն ի նպաստ ձեռք առնուած կարգ մը միջոցները ուրիշ դասակարգի գաղթականներուն համար եւս գործադրելու խնդրին, պէտք է յիշել այն որոշումը որ տրուեցաւ 1921 յունիսին, այն միջոցին երբ գաղթականներու բարձր կոմիսարութիւնը ստեղծուեցաւ։ Ահա՛ բնագիրը այդ որոշումին.

1.— Բարձր-կոմիսարը չի կրնար Ռուս ըլլալ։

2.— Որեւէ Ռուս չպիտի կրնայ պաշտօնի մտնել իբր բարձր-կոմիսարին մասնագէտ խորհրդական կամ իբր անդամ քարտուղարութեան այն ճիւղին որ պիտի զբաղի գաղթականներու ճարցերով։

Տրամաբանական է ուրեմն որ նոյն եղանակը գործադրուի նաեւ ուրիշ ազգի գաղթականներուն հանդէպ։

Տեղեկաբերը իր տեղեկագրին մէջ պէտք է մոցնէ հետեւեալ տեսակէտները,

1.— Որ 1928 յունիս 30ի կարգադրութիւնը միայն յանձնարարութիւններ կը բովանդակէ։

2.— Որ պատկանեալ կառավարութիւնները ազատ պէտք է ըլլան որոշելու թէ կ'ուզե՞ն եւ ի՞նչ չափով օրէնքի ուժը տալ Բարձր-Կոմիսարի ներկայացուցիչներուն տուած վկայագրերուն։

3.— Որ գանձուելիք տուրքերը պիտի որոշուին կառավարութիւններու հետ համաձայնութեամբ, եւ թէ միայն Բարձր-Կոմիսարի ներկայացուցիչները իրաւունքը պիտի ունենան գանձելու այդ տուրքերը, որոնց գործածութիւնը պիտի ենթարկուի Բարձր-Կոմիսարին հակակշռին։

4.— Որ ռուս գաղթականներու հանդէպ ձեռք առնուած միջոցները ուրիշ դասակարգի գաղթականներուն մասին եւս պէտք է գործադրել, համաձայն 1921 յունիսին Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին տուած որոշման։ Որ կարելի եղածին չափ շուտ, Բարձր-Կոմիսարը շահագրգռուող կառավարութիւններուն հաղորդէ այն միջոցները, զորս մտադիր է ձեռք առնել, վերջնականապէս կարգադրելու համար գաղթականներու հարցը։

Տոքթ. Նանսէն ըսաւ թէ համամիտ է Գերմանիոյ պատուիրակին, անոր պարզած բոլոր կէտերուն վրայ.

Սլավիք (Չեխոսլաւաքիոյ պատուիրակ).— Դեռ տասը հազարաւոր գաղթականներ կան, որոնց համար կարգադրութիւններ պէտք է ըլլան։ Բայց պէտք չէ մոռնալ որ, սկիզբը, պէտք եղաւ զբաղիլ 2 միլիոնէ աւելի ռուս գաղթականներով։ Ստացուած արդիւնքները կը պարտինք Բարձր-Կոմիսարին եռանդին եւ արժանիքին, նաեւ կառավարութեանց աջակցութեան։ Չեխոսլաւաքիան իր կողմէն կէս միլիառէ աւելի քուրօն ծախսեց գաղթականներուն համար, հակառակ իր տնտեսական վերականգնումին առթիւ իր վրայ ծանրացող պարտքերուն։ Հաւանաբար, ան պիտի ստորագրէ 1928 յունիսի կարգադրութիւնները։ Ընդհանուր կերպով, կը ձայնակցիմ գերման պատուիրակին եզրակացութիւններուն։

Տըֆ Քուփըր (Անգլիոյ պատուիրակ). — Կառավարութեանս կողմէ արտօնուած եմ շնորհաւորելու Տոքթ. Նանսէնը իր կատարած աշխատանքին համար, զոր դեռ կը շարունակէ անխոնջ եռանդով եւ մեծ անձնուիրութեամբ, ի նպաստ ամբողջ աշխարհի դժբախտ գաղթականներուն։ Կը փափաքիմ նոյնպէս շնորհաւորել տեղեկաբերը, որուն շատ շահեկան տեղեկագրին մէջ, քննադատելի շատ քիչ կէտեր կան։ Տեղեկագրին մէջ դիտողութեան արժանի կէտերը արդէն մատնանշուեցան գերման պատուիրակին կողմէ։

Պէտք չէ աչքէ հեռացնել կարեւորութիւնը որ կայ գաղթականներու գործին վերջ մը դնելուն, եւ անոնց կացութիւնը ի զուր երկարելու վտանգին մէջ։ Բոլորը կը համակրին գաղթականներուն, որոնք իրենց գաղութներուն մէջ կ'ապրին իրենց բնիկ երկիրը վերադառնալու եւ բնականոն կեանք մը վարելու յոյսով։ Սակայն, ցաւալի է մտածել թէ նորածինները աշխարհ կուգան իբր գաղթական։ Կ'ապրին այն գաղափարով թէ ծնած են օտար երկրի մէջ եւ կը ձգտին երթալ ուրիշ տեղ։ Աշխարհի պատմութեան մէջ, բազմաթիւ օրինակները կան ժողովուրդներու այս շարժումներուն։

Անոնք ստիպուած են եղեր լքել իրենց երկիրը եւ հաստատուիլ նոր հողերու վրայ։ Այս ժողովուրդները իրենց արիւնի խառնուրդով, օժանդակած են նոր ուժ, առնականութիւն, նոր տաղանդներ, եւ նոր կեանք մը մտցնել այն երկիրներուն մէջ, ուր գաղթած են։ Գաղթականներու գործին պատասխանատուներուն քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ քաջալերել գաղթականները, որ կարելի եղածին չափ շուտ ընդունին հպատակութիւնը այն երկրին ուր կ'ապրին, եւ իրենց զաւակները կըրթեն իբր այդ երկրին քաղաքացիները։ Այս է կը կարծեմ տեղեկագրին հիմնական տեսակէտը։ Տեղեկագրին անգլիերէն թարգմանութեան մէջ, պարբերութիւն մը կայ, որ թերեւս ճշգրտօրէն չի համապատասխաներ ֆրանսականին։ Բայց մէկ կողմ դնելով այս աննշան տարբերութիւնը, Յանձնաժողովը կրնայ ամբողջութեամբ պաշտպանել տեղեկագիրը։

Բարձր-Կոմիսարը կարճ ակնարկութիւն մը միայն ըրած է Պոլսոյ գաղթականներուն վիճակին վրայ։ Մինչ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ անոնց մօտ օրէն ենթարկուելիք վիճակը։ Ուրախալի է որ անոնց թիւը պակսած է. բայց յառաջիկայ փետրուարին, անոնց տրուած բնակութեան իրաւունքը վերջ պիտի գտնէ։ Ամէն ջանք պէտք է թափել, զանոնք փրկելու համար սպառնացող վտանգէն։ Տեղեկագրին վրայ կը թելադրեմ աւելցնել հետեւեալ բանաձեւը.

«Ժողովը երախտագիտութեամբ կը յիշէ Բարձր-Կոմիսարին եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի ջանքերը, որոնց շնորհիւ, Պոլիս գտնուող մօտ 800 ռուս գաղթականներ յաջողութեամբ հեռացուեցան անկից, վերջին ամիսներուն մէջ,

«Եւ գիտակից՝ խիստ տագնապալի կացութեանը մօտ 2000 գաղթականներու, որոնք դեռ Պոլիս կը գտնուին եւ որոնք, համաձայն Թուրք կառավարութեան մէկ հրամանագրին, պէտք է հեռանան 1929 փետրուար 6էն առաջ,

«Յոյս կը յայտնէ թէ՝ Բարձր-Կոմիսարը պիտի օգտուի առիթէն, փութացնելու համար անոնց հեռացումը, եւ թէ զանազան կառավարութիւններ, բացառաբար պիտի շնորհեն սահմանային վիզաներ այս գաղթականներուն, որպէսզի անոնք կարենան հեռանալ Թուրքիայէն»։

(2)

ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ հազարապետ Պըրտ Պոսթընէն մեկնած է դէպի Սան Փետրօ (Քալիֆոռնիա), ուսկից Լարսէն նաւով ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Նոր Զելանտա։

Հոն է որ պիտի պատրաստէ իր գիտական մեծ արշաւը դէպի Հարաւային բեւեռ։ Արշաւախումբին միւս անդամները իրենց պիտի միանան Ցինըտինի մէջ։

ԼԵՌՆԱՅԻՆ -- ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՂԱՐԱԲԱՂ

Դ.

ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

Այսօրուայ «ինքնավար» Ղարաբաղը բռնազբօսիկ կերպով փոքրացել է։ Նրա տարածութիւնը հաւասար է 4,160 քառակուսի կիլոմետրի (3656 քառ. վերստի = 380,832 դեսիատինի)։ Այս տարածութիւնը կազմում է Ադրբէջանի 5 առ հարիւրը, իսկ Խորհրդային Հայաստանի 11—12 առ հարիւրը։ Ղարաբաղը մեծ է Աջարիայից եւ հարաւային Օսետիայից։ Այժմեան Ղարաբաղի ազգաբնակութեան թիւը հաւասար է 125,159 հոգու, որից 116,934 հոգի ապրում են գիւղերում, իսկ 8225 հոգի քաղաքներում։ Ղարաբաղում ներկայումս երկու քաղաք կայ— Շուշին եւ Ստեփանակերտը (Ստեփան Շահումեանի անունով)։ Այդ երկու քաղաքներում ապրում են ազգաբնակութեան մօտ 7 առ հարիւրը, իսկ 93 առ հարիւրը գիւղաբնակ են։ Հասկնալի պատճառներով ազգաբնակութիւնը Ստեփանակերտում ամէն օր աւելանում է, իսկ Շուշում պակասում է։

1923ին Շուշում եղել են 6967, իսկ 1926 թւի դեկտեմբերին 5107 հոգի։ Ըստ Պ. Սէյրանեանի տեղեկութեան, 1897 թւին Շուշում եղել է 37,591, իսկ 1900 թւին 27,714 հոգի. դրան պէտք է մի յաւելում անել,— որ 1905 թւին, նախ քան հայ—թրքական ընդհարումը (օգոստոսի), Շուշու բնակչութեան թիւը հաշւում էր 43,869, որից մօտաւորապէս 30,000ը Հայեր էին, 12,000 Թուրքեր, իսկ մնացածը Ռուսեր եւ այլազգիներ։ Հայ-թրքական ընդհարումների ժամանակ, երբ Թուրքերը տմարդօրէն այրում են հայկական լաւագոյն թաղը (400 տուն) եւ ամբողջ շուկան, սեպտեմբեր և հոկտեմբեր ամիսների ընթացքում Շուշուց գաղթում են մօտ 10,000 Հայեր...

Վերոյիշեալ 1905 թւի մարդահամարը քաղուած եմ կաւկազսկիյ կալենդարից (1915 թւի)։

1920 թւի ընդհարումներից առաջ, Շուշում ապրում էին 12 հազար Հայեր, կլոր թւով։ Ուրեմն 15 տարուայ ընթացքում Շուշւայ Հայերը մօտ 3 անգամ պակասել են։ Նրանք գաղթել են Ղարաբաղցիների գաղութները՝ Բագու, Անդրկասպեան երկիրները եւ Հիւսիսային Կովկասի հայաբնակ քաղաքները՝ Արմաւիր, Ղզլար, Գրոզնի, Վլադիկաւկազ, Եկատերինոդար (այժմ Կրասնոդար)...

Վերջին շրջանում Շուշի քաղաքում բուն Շուշեցիները կազմում էին մի քանի հարիւր հոգի. մնացածը Ղարաբաղից եւ գաւառներից եկած Հայերն էին, որոնք եւ գնել էին հեռացող Շուշեցիների տները եւ սեփականութիւնները։

Ստեփանակերտում 1924 թւին եղել է 2467 հոգի, իսկ 1926 թւին՝ 3118։

Բնակչութիւնը սեռերի եւ բնակավայրերի վրայ այսպէս է բաժանւած.— վարանդա — 14 հազար 422 տղամարդ, 14,451 կին, ընդամէնը 28,873։ Ջրաբերդ — 16,873 տ., 15,249 կ. ընդ. 31,772. դիզակ — 12,270 տ., 12,883 կ., ընդ. 25,153. խաչէն — 13,355 տ., 13,435 կ. ընդ. 26,790. Շուշւայ շրջան — 2,254 տ., 2,092 կ., ընդ. 4,346. Ստեփանակերտում — 1624 տ, 1491 կ., ընդ. 3118. ամբողջ Ղարաբաղում — 125 հազար 159 հոգի,

Հետաքրքրական է, որ Ղարաբաղում ամենից շատ տղամարդ ունեցող շրջանը Ջրաբերդն է, որտեղ ամէն 1000 տղամարդուն գալիս է 923 կին։

Այդ հանգամանքը պատահականութիւն չէ։ Ջրաբերդը Ղարաբաղի հողով ամենահարուստ շրջանն է, ուստի եւ քիչ արտագաղթ է տալիս։ Դիզակի, Խաչէնի եւ Վարանդայի տղամարդկանց մի զգալի մասը արհեստաւորներ են, որոնք ձմեռը եւ աշնան վերջը բացակայում են երկրից։ Դրա համար է, որ այդ գաւառներում կանայք աւելի շատ են։ Դիզակում ամէն մի 1000 տղամարդուն գալիս է 1050 կին, Խաչէնում 1006, Վարանդայում 1002։

Առողջ է Ղարաբաղի ժողովուրդը, ուստի եւ բնական աճումը մեծ տոկոս է կազմում։ 1926ին գիւղական բնակչութեան ծնունդը հասաւ 100ին 4,3ի, մահը 100ին 1,5ի, աճումը 100ին 2,8ի։ Ամբողջ Խորհրդային Միութեան վերջին տարիների աճումը մօտենում է 100ին 2, Վրաստանում եւ Ադրբէջանում նոյնպէս հասաւ 100ին 2, իսկ Հայաստանում 100ին 3։

Լեռնային Ղարաբաղի ազգաբնակութեան 100ին 90ը (112 հազար 685 հոգի) Հայ է, 100ին 9,6 (12,006) Թուրք։ 100ին 0,3ը Ռուս, իսկ 100ին 0,1ը օտարազգիներ։

Պ. Սէյրանեանը յայտնում է որ «վիճակագրութեան ժամանակ, իր մօտաւոր հաշւով, Ղարաբաղից բացակայել են մօտ 10 հազար արհեստաւորներ եւ հասարակ աշխատողներ, որոնք ձմեռը սովորաբար աշխատում են դրսում։ Նրանց մի մասը նոյն իսկ Ռուսաստան եւ Հիւսիսային Կովկաս է անցնում։

Եթէ ընդունենք, որ Լեռնային Ղարաբաղում ապրում են մօտ 135,000 հոգի, կը տեսնենք որ նրա ազգաբնակութիւնը Նախկրայից (Նախիջեւան) եւ Հարաւային Օսետիայից գերազանցում է. առաջինում 103,716, իսկ երկրորդում 87,342 հոգի են։

Ըստ ազգաբնակութեան խտութեան, Լեռնային Ղարաբաղը Ադրբէջանի ամենախիտ ազգաբնակութիւն ունեցող շրջանն է, բացառութեամբ Բագուի եւ Լենքորանի գաւառների։

Մի քառակուսի կիլոմետրի վրայ Ադրբէջանում ապրում են 26,8 հոգի, Աղդամի գաւառում 30 հոգի, Գանձակի գաւառում՝ 26,2, Գէօկչայի գաւառում՝ 24,7, Ջիբրայիլի գաւառում՝ 17,6, Զաքաթալայի գաւառում՝ 18,6, Սալիանի գաւառում՝ 13,4, Շեմախի գաւառում՝ 12,2, Լեռնային Ղարաբաղում՝ 31,1, Լենքորանի գաւառում՝ 38,6, Բագուի գաւառում՝ 112,4։ (Բագուի գաւառի խտութիւնը կապւած է քաղաքի հետ, 1926 թւին ապրում էին 317,000 հոգի, անշուշտ Հայերը կազմում են 100ին 50-60ը, իսկ այդ 100ի 3/4 մասը Ղարաբաղցի Հայեր են)։

*
* *

Ղարաբաղի ազգաբնակութիւնն որքան խիտ է, նոյնքան էլ տառապում է նա սակաւահողութիւնից։ Հողագրկութեամբ է բացատրւում եւ Ղարաբաղի զանգւածային արտագաղթը, որին նպաստում են նաեւ երաշտը, կարկուտը, կենդանիների կոտորածը եւլն.։

Այդ պատճառներով դուք Ղարաբաղցուն կը հանդիպէք ամէն տեղ՝ Բագու, Անդրկասպեան երկրում, Ռուսաստանում, Պարսկաստանում, Հնդկաստանում, անգամ Չինաստանում եւ Մանչուրիայում, ապա Ամերիկայում, Եւրոպայում, վերջերս էլ Խորհրդային Հայաստանում. իսկ Վրաստանում եւ Հիւսիսային Կովկասում նրանք վաղուց են բոյն հիւսել...

Պ. Սէյրանեանը յայտնում է, որ Ղարաբաղում անպէտ հողեր (քերծեր, ժայռոտ տեղեր եւ ձորեր) շատ կան։ Ղարաբաղում մի քառակուսի կիլոմետր տարածութիւն այժմեան պայմաններում հազիւ կարողանայ կերակրել 20-25 հոգու։ Ղարաբաղում իշխում է եռադաշտեան սիստեմը եւ մի քառակուսի վերստի վրայ ապրում է 30ից աւելի մարդ։ «Այդ նշանակում է, որ ոչ միայն աճող սերունդը, այլ նաեւ այժմեան ապրողների մի մասը Ղարաբաղում ապրուստ ճարել չի կարող»։

Պարզ է, որ վերջնական հողաշինարարութեան (այսինքն հողաբաժանման) ժամանակ, ինչպէս է շատ իրաւացի կերպով նկատում մեր հայրենակից Սէյրանեանը, այդ բանի լուրջ ուշադրութիւն դարձնեն թէ Ղարաբաղի կեդրոնական օրգանները, կէ եթէ Ղարաբաղում տեղ... նային արդիւնագործութիւն... գիւղացին բարձր ձեւի... սութեան անցնի, այն ժամ... աճող եւ առողջ սերուն... մնայ իր հայրենի երկրում...

1925 թւին ըստ Ղար... կեդր. Գործադիր Կոմիտէի... դեկութեան՝ Դիզակի շր... միայն հեռացել են 4895... որ կազմում էր այդ թւին... բողջ ազգաբնակութեան... 18ը։ Նոյնն աւել կամ... չափով կարելի է պնդել... րանդայի ու Խաչէնի մաս...

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓ...

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Ա...
ՏՈՒՐՔԻ Կ'ԵՆԹԱ...
ԱՄՈՒՐԻՆԵՐ...

Յունաստանի առողջա... կան փոխ նախարարը ... տեղեկութիւնները կը ... ամուրիներու տուրքի ... րուն ծրագիրը սեղանի վր...

Եթէ աչք մը պտտցնէ... հերու եւ ծնունդներու ... նուր վիճակագրութեան ... պիտի տեսնէք որ ծնու... 100ին 25 աւելի են։ ... բար, ժողովրդագրական ... կէտով վտանգի մասին ... կրնար ըլլալ։ Եւ, այս ... ճառը, որ այս տուրքը ... տելու մեր առաջարկի... չմտցուցինք անզաւակներ...

Մեր կացութեան ... կայն, անհաճոյ պարագա... է որ, այս յաւելումը ... մինչեւ այն տարիքը, ... դը կը տրամադրուի ... ընկերութեան, որովհետեւ ... չեւ 12 ամսուան երախ... մահացութիւնը կը հասնի ... 20ի, մինչդեռ, քաղաք... պետութեանց մէջ այս ... տութիւնը միայն 100ին ...

Խորհեցայ։ Այս մեծ ... ցութեան պատճառները ... եւ գլխաւորաբար ... կալ.գերու մէջ կը պատա... հերը։ Իմ քննութիւններ... այն եզրակացութեան ... տաւորական եւ գեղ... կարգերուն մէջ մինչեւ ... սուան երախաներու ... թիւնը 100ին 30 է, մին... կորեար դասին մէջ 10—12։

Եթէ կարելի ըլլար ... պաշտպանութիւնը ըն... րախաներուն, պիտի կր... մահացութիւնը սահման... միայն 100ին 10ի մէջ ... պէսով, ամէն տարի փր... 20 հազար գուրգուրան... ժանի էակներ, քանի ... բողջ Յունաստանի մէջ ... ներու թիւը կը հասնի ... 160,000 երախայի։ Կը ... կէ՝ ամէն տարի պիտի ... խնայել զօրաշարժի ... ամբողջ զօրաբանակ մը։

Այս բոլորին համար ... դրամ պէտք է։ Ահա թէ ... կը հաստատենք ամուր... տուրքը։

Ամուրիներու այս ... գերծ կը մնան բնակա... ները, որովհետեւ ո՞ր ... մուսնանալ չուզեր։ ... մնան նաեւ անոնք որ ... ւակ չունին եւ սակայ... հայրեր են։ Ոչ ալ ... թիւն կայ այս տուրքը ... դրել ընդհանուր եւ կա... ձեւերով։ Ամուրիները ... թակայ պիտի ըլլան ... որոշ աստիճանէ մը վեր... անկէ վեր։

Այս տուրքը պիտի ... րեն 35 տարեկանէն ... ղողները։ Իտալիոյ ... կը կիրարկուի ... տուրքի օրէնքը 1927... տարեկան 56 միլիոն ... այսինքն 216 միլիոն ... հասոյթ մը կը գոյա... տարի, Պ. Մուսոլինի ... հաստատեց նաեւ ... րուն համար եւ այս ... եթէ ոչ ամուրիներու ... աւելի, գէթ անոր չափ ... մը պիտի ապահովէ։

Կը հաշուուի որ, ... փահասութիւն հասնող ... ներու պաշտպանութեան ... անհրաժեշտ գումարը ... տանի մէջ պէտք է հաս... 100 միլիոն արախմի...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

…Ը ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

…ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 8

…ուրքիոյ մէջ կատարուած …ոխութիւնները, ինչ մտքով …ած ըլլան, կարեւոր դէպ…ած ըլլան, արժանական եւ մանա…ն ուսումնասիրութիւն …խատալից:

— Սուլթանութեան և խա…ութեան վերացումով, եւ …ութեան կարգերով (որ…պետական կարգերով (որ…ալ անուանական ըլլան), …ալ ժողովուրդին համար նոր …ներ կը բացուին, որու… , այդ յետամնաց ժողո…ն, աստիճանաբար պիտի …եալ, պիտի մարզուի ու …ւ նոր կարգերը: Ցէսին, …ոցին եւ վանդակի ջըն… մեծ նշանակութիւն …ալ: Առանք, թէեւ առարկաներ …արտաքին ցոյցեր են, սա… …ըլլալով տեսակ մը աւան…ներ, մեծապէս ազդած …թուրքին հոգեբանութեան ու …րին վրայ եւ յաճախ …աւանդներու դէմ գրգռու… …ն ազդակներ եղած են:

«Մէտրէսէ»ի եւ Շէրիի ջըն…, կրօնի եւ պետութեան …անումը մեծ դէպքեր են: …րէսէ»ն է եղած, դարերու …ութքին, Թուրք ժողովուրդին … քաղաքականութիւնը …ստորէն վարողը՝ իր տը… ու մոլեռանդ «հօճա»նե… …կրօնքն ու Շէրին, իրենց …գործութիւններով եւ քա…թիւններով, Թուրքին մէջ …ուցուած են խտրական ո…կրօնքը տուեր է «մէտրէ…»ն, «մէտրէսէ»ն սահմներ է …, իսկ այս եռոտանի ցան…ին մէջ, Թուրքը դարձեր …ալ մը: Այժմ …րքը պիտի ստիպուի ինք… ը ի սպաս դնելով պետու…ն, ուղղակի կամ անուղղա…փակցաբար թէ անգի…ցաբար, նպաստել պետու…ն ուժեղացման եւ երկրին …զիմութեան:

…ալով լատինատառ այբու…ն, ան բոնի պիտի տարածուի …ղջ երկրին մէջ, ամէն աս…չի համար դառնալով յա…գիտութեան առաջնակարգ …կ մը: Այդ նոր տառերը, …տարութիւններ կուտան, …ղի «հիւանդ մարդ»ը նոր … ու արիւն ստանայ, զօ… … բազուկներն ու ջիղերը, …քրգացնէ իր յարաբերու…նները այլազգիներու կամ …ութիւններու հետ:

…— Ուրեմն, այդ փոփոխու…ները, պետական տեսակէ…պիտի նպաստեն Թուրքիոյ …ցման, իսկ Թուրք ժողո…ը, եթէ ուզէ, պիտի կրնայ …իլ եւ ինքն ալ զօրանալ:

5.— Այդ կերպով ալ … ժողովուրդը տկարացման …ները պիտի կրէ. սակայն … շատ իր աւանդութեանց նահապետականութեան ու կրօնքին պիտի դպչին այդ վնասները:

6.— Այդ փոփոխութիւնները կրնա՞ն տեւել թէ ոչ — այս հարցումին պատասխանը բոլոր ազգերու պատմութիւնները կուտան: Հաւաստի է որ նորութիւն մը վերափոխուած կամ վերակերտուած ըլլայ հինցած շարքերով կամ անցեալ մտայնութեամբ:

7.— Քննելով հայկական տեսակէտն, ինչպէս որ ակներև է Թուրքիոյ եւ Թուրքերու զօրանալը, նոյնպէս պարզ է, որ այդ փոփոխութիւնները թէ գէշ եւ թէ լաւ են Հայաստանի համար: Լաւ կը համարուի այն ատեն, եթէ Թուրքերը կարենան ներշնչուիլ մարդկային սկզբունքներով, ազգերու ինքնորոշման գաղափարներով: Այլապէս վնասակար են մեզի համար, մանաւանդ քաղաքական տեսակէտով: Այդ փոփոխութիւնները դէպի լաւը (Հայաստանի համար) դառնալու համար, խիստ անհրաժեշտ է, կորովապինդ հայ ժողովուրդով, յառաջդիմած եւ աւելի զօրացած Հայաստան մը ունենալ, որպէսզի, պատմական չարանախանձ ու չարամիտ Թուրքը, քիչ մը խոնարհի եւ տեղի տայ արդարութեան պահանջներուն առջեւ:

Մարսէյլ — Կ. ՍԱՐԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Եկեղեցական համագումարը որ անցեալ օր բացուեցաւ Անգլիոյ մէջ, հետաքրքիրներու հսկայ բազմութիւն մը հաւաքած է իր շուրջ: Քաղքին պանդոկներուն մէջ, տեղ չէ մնացած եւ համագումարին պատուիրակները ստիպուած են բնակիլ շրջակայ գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ:

«Տէյլի Էքսփրէս»ի կարծիքով, խաղաղեցնելու համար վէճերն ու կռիւները որոնք ժողովուրդը կը մատնեն շփոթութեան, միակ միջոցն է եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանումը: Թերթը կը գրէ — Բրիտանական կղզիներուն մէջ, երկու եկեղեցիներ բաժնուեցան պետութենէն, մէկը Իրլանտայի, միւսը Ուէլսի երկրին մէջ: Մէկն ու միւսը, իրենց մտքէն կ'անցընեն հիմա, վերադառնալ հին օրերուն: Լաւագոյն է որ եկեղեցին ինքն իսկ նախաձեռնարկ ըլլայ իրականացնելու իր ազատագրումը, ոչ թէ իր ապագան վտահելով ընկերային հմայքի մը կամ քաղաքական նեցուկներու, այլ վստահելով միայն իր հոգեկան կորովին, իր առաքելական եռանդին, որ կը կազմէ իր միակ պաշտօնը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ

Էնկիւրի՝ Արտաքին գործավարութեան մէջ ամէն տեսակ գրութիւնները նոր տառերով սկսած են գրել:

Երկրին բոլոր կողմերէն ստացուած լուրերէն կը հասկցուի թէ ժողովուրդը մեծ եռանդով փարած է նոր տառերուն եւ թէ շատ մը վայրերու մէջ, ինքնաբերաբար արդէն իսկ սկսած են գործածել նոր տառերը...

Խալք կուսակցութիւնը կը շարունակէ ժողովրդական դասընթացքներ բանալ Պոլսոյ եւ Անատոլուի զանազան մասերուն մէջ:

*** Հանրապետական Նախագահութեան Նուագախումբին պետը, Զէքի պէյ, «Տառերու քայլերգ» մը պատրաստած է:

*** Պոլսոյ Քաղաքապետութեան տպարանին համար մեծ քանակութեամբ նոր տառեր ապսպրուեցան:

*** Պոլսոյ բազմաթիւ խախութպաննները եւ վաճառականները մեծ փութկոտութիւն ցոյց կուտան իրենց ցուցատախտակները Թուրք նոր տառերով պատրաստելու: Սահմանափակ թիւով նկարիչներ առիթէն օգուտ քաղելով, սովորական գներէն շատ սուղ վարձք կը պահանջեն:

*** Պուլկարիոյ կրթ. յանձնաժողովը Էնկիւրիի կրթական գործավարութեան դիմելով, խնդրած է որ թրքական նոր այբբենաններ եւ որոշ շրջանի մը համար առժամեայ ուսուցիչ մը ղրկէ, նոր տառերը սորվեցնելու համար Պուլկարիոյ թուրքերուն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՔՈՒԱԾ ԳԻՒՂ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ— ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ— Ասկէ առաջ նկարագրեր էի այս նոր արուարձանի հայկական կեանքը, տալով սեփականատէր եւ վարձուոր բնակչութեան եւ անոնց մանուկներուն թիւը: Ցետոյ շեշտեր էի մանկապարտէզի մը անհրաժեշտութիւնը, ուշադրութեան յանձնելով առաջնորդարանին եւ ազգային վարչութեան, որպէսզի քոյր արուարձաններու կարգին քիչ մըն ալ հետաքրքրուին Սէն Ժէրոմի հայկական կեանքով: Ամիսներ անցան եւ ազգային վարչութիւնը կը պահէ քար լռութիւն մը: Նոյնիսկ իրարմէ քառորդ ժամ հեռաւորութեամբ արուարձաններ ունին իրենց յատուկ մատուռ-մանկապարտէզները, մինչ Սէն Ժէրոմ քաղաքէն կէս ժամ հեռու ըլլալով հանդերձ, թողուած է երեսի վրայ: Եթէ մեր վերին մարմինները քիչ մը նեղը դնենք, իրենց պատասխանը կ'ըլլայ.—«Զլացող մանկիկին կաթ չեն տար»: Ուրեմն, նախ պէտք է շարժի ժողովուրդը, կազմէ առժամեայ մարմին, ձեռնարկէ հանգանակութեան եւ յետոյ մատուռ-մանկապարտէզի յատուկ հող մը գնէ, իսկ ազգային վարչութիւնն ալ քիչ դրամ մը կը յատկացնէ շինութեան համար:

Սէն Ժէրոմի մէջ հողը պատրաստ է, կը պակսին միայն ժրաջան մշակներ:

Մօտաւորապէս 3-4 տարի առաջ Սէն Ժէրոմի գորգի ընկերութիւնը շնորհաւորելի ձեռնակ մը ըրած է, բանալով պզտիկ ծաղկոց մը գործաշինութեամբ զբաղող ընտանիքներու մանուկներուն համար: Վարժուհի մըն ալ պաշտօնի կոչելով շարունակած են եւ կը շարունակեն դարդ: Դժբախտ մէկ մասը սիրայօժար կը վճարեն ծնողները, իսկ բացը կը լրացնէ ընկերութիւնը:

Ազգային վարչութիւնը եթէ ուզէ, կրնայ համաձայնութեան մը գալ ընկերութեան պաշտօնէութեան հետ որ կը բաղկանայ սրտցաւ հայրենակիցներէ եւ կ'ըմբռնէ թէ ինչ աչուոր վտանգ կը սպառնայ մեր ապագայ սերունդին:

Եթէ ծաղկոցը քիչ մը աւելի մեծցնելով եւ կամ աւելի մեծ տեղ մը փոխադրելով եւ հայթայթելով պէտք եղած մանկավարժական իրերը, կրնայ դառնալ ընդհանուր մանկապարտէզ մը, հոն պիտի յաճախեն թէ Սէն Ժէրոմի, թէ Մալփասէի եւ թէ Սէն Ժէրոմ-Նօթր Տամի հայ մանուկները:

Գալով գիւղին հայ բնակչութեան, չափազանց երկչոտ բայց միշտ պատրաստակամ են, բացի քանի մը ընտանիքներէ որոնք հայ-կաթոլիկ ըլլալով, երբեք չեն փափաքիր իրենց պզտիկները հայկական դպրոցներ ղրկել եւ շատ անգամ հեգնելով կ'ըսեն.

— Ուշ կանուխ Ֆրանսայի մէջ գտնուող բոլոր օտարները պիտի ընդունին կաթոլիկութիւնը, որովհետեւ միայն կաթոլիկութեամբ կարելի է հանգիստ ապրիլ եւ Ֆրանսացիներուն նման օգտուիլ երկրին օրէնքներէն:

Ասոնք թիւ 2 «րուհճին(ներ)» են, որոնք չունենալով մասնաւոր քարոզիչ-համոզիչներ, կը ջանան ուռնձգութիւններով գետին շահիլ կամ գործ խանգարել:

Սակայն ոչինչ:

*** Երկու ամսուան ընթացքին, Սէն Ժէրոմի մէջ տեղի ունեցած են երկու ամուսնութիւն, երեք նշանտուք եւ երեք ծնունդ:

Վերջին հարսնիքը տեղի ունեցաւ կիրակի օր սեպտեմբեր 30ին, ծանօթ սրճարանի մը ներքին սրահներուն մէջ: Ֆրանսացիներ եւ իտալացիներ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին: Հայկական նուագախումբը իր բարի սովորութեան համաձայն կ'երգէր «շարքի»ներ եւ «մանի»ներ: Սակայն հարսին ու փեսին երեւումը դիմաւորուեցաւ «Լուսին չկար»ով:

Ս. Միլտոնեան

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ— Տարօն Տուրուբերանի Հ. Միութեան Սէն Շամօնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ սեպտեմբեր 23ին, օրակարգ ունենալով նոր վարչութեան ընտրութիւնը: Ընթացիկ հարցերը ժողովին մէջ քննուեցան եւ այս մաթիւ լուսաբանուեցաւ թէ քանի մը անհաւաններ սխալ կամ սուտ տարաձայնութիւններ ըրած են Միութեան մասին: Նոր վարչութեան անդամ ընտրուեցան հայրենակիցներ՝ Ք. Կարապետեան ատենապետ, Տ. Հըլղաթեան ատենադպիր, Խ. Մարգարեան գանձապահ, Ս. Պետրոսեան եւ Գ. Նորոյեան:

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕԻ ՄԷՋ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ (Ուրուկուէյ).— Այստեղի հայ գաղութը քանիցս առիթն ունեցած էր հայկական ցերեկոյթ-հանդէսներ վայելելու, բայց առաջին անգամ ըլլալով Հ. Մ. Ը. Միութեան Մոնթէվիտէօի մասնաճիւղն էր որ հաճելի անակնկալ մը պարգեւեց: Բեմը կը զարդարէին Հ. Մ. Ը.Մ.ի դրօշակը եւ խորհրդանիշը՝ եռագոյնով: Երեկոյթը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ի նուագով, որուն յաջորդեցին յաջող բուրգեր: Ապա մէջ ընդ մէջ հայկական երգէ, նուագէ, եւ արտասանութիւններէ յետոյ՝ բեմադրուեցաւ «Փարոսի Պահապանները» եւ «Եօթը Լոգում» քրքջալից զաւեշտը, երկուքն ալ յաջողութեամբ: Փակումէն առաջ Պ. Արիս Աճարոնեան մասնաճիւղին կողմէ քանի մը խօսքով պարզեց միութեան նպատակը, շեշտեց որ պէտք է հա՛յ ապրինք, անշեղ քալենք մեր պապերու ճամբայէն եւ պատրաստուինք հաւատարմօրէն ծառայելու մեր ազգին ու հայրենիքին, ինչպէս կը տրամադրէ հայ արիի երդումը: Կոչ ըրաւ որ հայ ծնողները հայ արիի ոգիով կրթեն իրենց զաւակները եւ ոյժ տան Հ. Մ. Ը. Մ.ին:

Հասարակութիւնը կրկնակի գոհունակութեամբ կը բաժնուէր սրահէն՝ հայ երգէն, նուագէն ու հայ խօսքէն ստացած հաճոյքով եւ այն հրճուանքով, որ ուխտուած մարզիկներ ունի, որոնք անշէջ կը պահեն հայ ոգին:

Սոյն ներկայացումը նաեւ նիւթական ու բարոյական քաջալերանք մըն էր մեր Մոնթէվիտէօի մարզիկներուն: Բոլոր տոմսակները սպառած էին. մօտ 100 տոլարի զուտ հասոյթ մը մնացած է, որ մեր լաւծին համաձայն սեփական մարզավայր մը ձեռք բերելու պիտի յատկացուի: Ասիկա շատ անհրաժեշտ է եւ մեծապէս պիտի սատարէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի զարգացման: Մասնաճիւղը այժմ մօտ 35 անդամներ ունի եւ վստահ ենք որ ասկից վերջ աւելի պիտի բարձրանայ թիւը եւ բեղուն գործունէութիւն մը սկսի: Թող մեր մարզիկներն ալ վստահ ըլլան, որ իրենց ամէն մէկ լաւ ձեռնարկն ու քայլը Մոնթէվիտէօի հայութեան անվերապահ քաջալերանքին ու օժանդակութեան պիտի արժանանայ:

Ներկայ մը

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Պրիւսէլէն, ծանօթ վաճառական Պ. Վահան Խօրասանճեան այս տարի եւս մեր տրամադրութեան տակ դրած է տասը «Յառաջ»: Շնորհակալութեամբ արձանագրելով, յատկացուցինք հետեւեալ հաստատութեանց. —

	Տարեկ. բաժնեգին
1.— Յառաջդիմասէր Միութիւն, Աղեքսանդրիա	250
2.—Երիտ. Միութիւն, Պերլին	200
3.—Հայկ. Դպրոց, Ժընեւ	250
4.—Հայկ. Տուն, »	250
5.—Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբի գրադարան, Հավանա (Քուպա)	250
6.—Circolo Filologio Arm. Թորինօ	250
7.—Ազգ. Վարժարան, Տէտէ Աղաճ	200
8.—Ազգ. Վարժարան, Ֆիքս (Աթէնք)	200
9.—Կարմիր Խաչի ընթերց. Քօքինիա (Պիրէօն)	200
10.—Արաքս Միութիւն, Քոնստանցա	200
Գումար ֆր.	2250

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԳԻՉ, ԱՃՊԱՐԱՐ ՈՒ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ.— Սէզար 42 տարու, անցած իրիկուն սրճարան մը մտաւ եւ հասարակութիւնը բարեւելէ յետոյ, բացաւ բերանը ու սկսաւ երգել: Շատ չանցած, սրճարանին սպասարկուն եկաւ իրմէ խնդրելու որ կտրէ ձայնը: Սէզար հնազանդեցաւ, բայց սեղան մը քաշեց եւ անոր վրայ, լուռ ու անշշուկ սկսաւ աճպարարական խաղերու, մինչեւ որ սրճարանին տէրը, վախնալով որ սեղանը կը կոտրի՝ ազդարարեց որ վերջ տայ ու մեկնի: Զայրացաւ Սէզար, կռուփը բարձրացուց եւ իջեցուց մարդուն քիթին, բերնին, ամէն ուր որ հանդիպեցաւ, մինչեւ որ ոստիկաններ վրայ հասան ու զսպեցին անոր բազուկները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

Մ Ո Խ ԻՐ Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

I

…ղ փողոցներով, հոտած կր…րով, խեղճ ներքիններով …րաններ ունեցող հին քա…ն մէջ Սարտենիական ամէ…ուառ գիւղերը կը յիշէր: …հումի մէջ շլմորած էր, …բան մեծղի կ'երեւար, ճամ…րը շինուած հսկաներէ հսկա… համար, տուները լեռներու …պարակները Սարտենիական …երու կը նմանէին: Երկինքն … խոր եւ շատ բարձր էր:

…համալսարանին մէջ ալ, ուր … յաճախել կանոնաւորաբար …քային եւ պատժական իրա…նութեան եւ Էնրիքօ Ֆէր…դասերուն, յուսախաբութիւն … կը սպասէր իրեն: Ուսանողներուն մէջ եւ իրեն կ'երեւար որ տարբեր աշխարհի մը կը պատկանէր: Միայն երբ ուսուցիչը կը սկսէր դասաւանդութեան կը յուզուէր խորապէս: Անձնասպաններու, ոճրագործներու, ինկած կիներու, հայրասպաններու ուրուականներ, ուսուցիչին հզօր ձայնով ոգեկոչուած, կ'անցնէին Անանիայի խռոված մտածումին առջեւէն: Այնքան դէմքերու մէջէն, կը զատորոշէր մէկը, որ աչքերը խոնարհած կ'անցնէր ու կը վերադառնար, բայց փոխանակ սարսափով նայելու անոր, գթութեամբ կը դիտէր զայն, ձեռք կարկառելու փափաքով:

Իրիկուն մը ընկերոջ հետ կ'անցնէր Ազգային պողոտայէն: Ելեկտրական լապտերներու լոյսը կը խառնուէր լուսնի լուսակութեան հետ: Դրամատան պալատին պատուհանները սաստիկ լուսաւորուած էին:

— Կարծես թէ դրամատան մէջ գտնուած ամբողջ ոսկին կը փայլի, ըսաւ Անանիա:

— Շատ լաւ, կը տեսնուի որ ընկերութիւնս քեզի օգտակար է:

— Եկո՛ւր Քոլիզէ երթանք:

Գացին միասին, տեղին աստուածային խորհուրդին մէջ երկարօրէն դեգերեցան, ամէն կամարի մէջէն լուսինը դիտեցին, յետոյ նստեցան լուսաւոր սիւնի մը վրայ եւ երկուքն ալ հառաչեցին:

— Ցաւի նմանող ուրախութիւն մը կը զգամ, ըսաւ Անանիա:

Ընկերը չպատասխանեց, բայց երկար լռութենէ մը յետոյ ըսաւ.

— Կարծես թէ լուսինին մէջն եմ: Չե՞ս կարծեր դուն ալ որ լուսինին մէջ նոյն ցաւերն ու հրճուանքները կան:

— Այո՛, ըսաւ Անանիա, յուզիչ շեշտով մը:

Վերադարձին նոյնպէս Ազգային պողոտայէն անցան: Կը շատախօսէին իրենց գաւառաբարբառով: Շատ ուշ էր, ամայի անկիւններու մէջ կը թափառէին գիշերային թիթեռներ,—այս անունը կուտար ընկերը պոռնիկներուն: Յանկարծ մէկն ի նոցանէ մօտեցաւ եւ սարտենիական բարբառով բարեւեց զիրենք:

Բարձրահասակ, թուխ էր, աչքերն էին շրջանակաւոր: Բաց գոյն վերարկուին մորթէ վզնոցէն դուրս ելած պզտիկ դէմքը դիակնային տժգունութիւն մը կը ստանար ելեկտրական լոյսէն:

Ինչպէս իրիկուն մը երբ Քայլիարայի մէջ երկու կիները կեցուցած էին զինք, անանկ ալ այդ գիշերը սարսափ զգաց Անանիա, քաշեց ընկերը, որ լրբօրէն կը պատասխանէր կնոջ:

Ի՞նչ էր, կրնա՞ր ինք ըլլալ, Սարտենիացի էր, կրնար ի՛նք ըլլալ…

II

Ընկողմանած անկողին վրայ, դառնութեան ժամեր անցուց: Կը մտածէր.

— Անօգուտ է խաբուիլ, յիմար չեմ, ո՛չ: Բայց այսպէս չեմ կրնար ապրիլ. գտնալու եմ… փնտռելու եմ: Միթէ հոմ չեկա՞յ ասոր համար: Վա՜յը, վա՜յը: Եկած օրէս ի վեր այսպէս կ'ըսեմ եւ բան մըն ալ չեմ ըներ: Բայց ի՞նչ կրնամ ընել, ի՞նչ ընելու եմ, ո՞ւր երթալու եմ եւ եթէ գտնե՞մ…

Ա՜հ ասկէ կը վախնար, չէր ուզեր նոյնիսկ մտածել թէ ինչ կրնար պատահիլ յետոյ…

Յանկարծ հարցուց ինքնիրեն, «Եթէ խոստովանիմ Դակային, եթէ ըսեմ որ ոստիկանատուն կ'երթամ տեղեկութիւններ քաղելու…» Ա՜հ, ոչ, չեմ կրնար ըսել: Այսքան տարի հետս կը քաշեմ այս ծանրութիւնը. կ'ուզեմ ազատիլ անկէ, մէկ կողմ նետել ինչպէս որ մէկը կ'ազատի ճնշիչ բեռէ մը… ազատիլ, շնչել… Բոլնէն հանելու է այս կրծող որդը:

(Շար.) — Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

վուրգը խուճապի մատնուած՝ խանութները փակելով տուն վազեց, վախնալով խռովութիւններէ։ Ազգայնականները բողոքեցին ֆրանսական իշխանութեան թէ՝ վարչապետ Շէյխ Թաճէտտին ոստիկանական ուժ կը գործածէ՝ իրենց խաղաղ ցոյցերը արգիլելու համար։

Ֆրանսացիները մէկ ամսուան համար խափանեցին Նախատական յօդուած հրատարակող թերթը։

Ֆրանքօ-թրքական յարաբերութիւնները

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօն Էնկիւրիէն Պոլիս վերադարձաւ։ Դեսպանը կը յայտարարէ թէ շատ գոհ մնացած է Էնկիւրիի մէջ Ֆրանսան եւ Թուրքիան շահագրգռող խնդիրներու մասին Ըսմէթ փաշայի և Թէվֆիք Րիւշտիի պէյի հետ ունեցած տեսակցութիւններէն։ Համոզուած է թէ երկու կառավարութեանց միջեւ տեսակէտի նոյնութիւն կայ՝ իրենց բարեկամական յարաբերութեանց ամրապնդման մասին։ Աւելցուց թէ Էնկիւրի վերադառնալուն՝ բանակցութիւններու պիտի սկսի.

— Անհրաժեշտ է որ, կ'ըսէ դեսպանը, ֆրանսական դեսպանատունը գտնուի Էնկիւրի, կառավարական կեդրոնին մօտ, երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն աւելի եւս զարկ տալու համար։ Ֆրանսական դեսպանատունը հոկտեմբերէն սկսեալ Էնկիւրի պիտի հաստատուի։ Արդէն կարգադրեցի այս խնդիրը։

Ռուսական նաւաստիներ Պոլսոյ առջեւ

Պոլիս հասած են ռուսական «Վէկա» յածանաւը եւ երեք թորփիլանաւեր, որոնք երեք օր Վոսփորի մէջ մնալէ վերջ Միջերկրական պիտի մեկնին։ Շաբաթ մը առաջ Պոլսոյ նաւահանգիստը հասաւ «Թավարիշ» անուն ռուսական առագաստանաւ մը, որ ութսուն օր առաջ Պալթիկէն ճամբայ ելած է։ Առագաստանաւը ծրագրած էր Պուէնոս-Այրէս երթալ, բայց Մանշի մէջ իտալական նաւու մը ընդհարելով բաւական վնասուած է։ Ընդհարման միջոցին իտալական նաւը ընկղմած եւ բոլոր նաւաստիներն ալ ծովամոյն եղած են։

«Թավարիշ»ի մէջ կը գտնուին 70 ծովային ուսանողներ, 30 սպայ եւ 2 ուսուցիչ։ Նաւը տասը օր Պոլիս պիտի մնայ։

«Լճակ» գոյները Պիթլիսի մէջ

«Միլլիյէթ»ի շրջուն թղթակիցը կը գրէ Պիթլիսէն.— Մեծ Պատերազմին շատ մը տուներ քանդուած էին. հիմա կամաց-կամաց կը վերանորոգուին։ Տուներու աւերակ մնալուն պատճառներէն մէկն ալ այն է որ, «լքեալ» տուները չեն ծախուիր գաղթականութենէ վերադարձողներուն, եւ այսպէսով տարիներէ ի վեր անտէր մնացած են։

Կ'ըսուի թէ պիտի արտօնուի այդ տուներուն վաճառումը։ Ամէն մարդ տուն առնելու կը պատրաստուի։

Ռուսիոյ նոր ձերբակալութիւնները

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.—

Մոսկուայէն վերջին թղթաբերով Լոնտոն հասած խորհրդային թերթերը յայտնութիւններ կը պարունակեն կարգ մը դէպքերու մասին, զորս կառավարութիւնը ցարդ գաղտնի պահած էր։ Պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ ժամանակէ մը ի վեր խորհրդային կառավարութիւնը տապալելու աշխատանքին լծուած է դժգոհներու գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն անունն է «Ռուսիոյ զաւակները» եւ որուն վարիչներն են Քուպանի երկրագործական վարժարանի ուսանողները։ Պրոպագանտի թռուցիկներ ցրուելով չբաւականանալով, վերջերս այս կազմակերպութիւնը որոշած էր գործել ուժանակներով։ Նոյնիսկ կազմուած էր ծրագիր մը՝ Քուպանի երկաթուղիի կամուրջները եւ հաղորդակցութեան գլխաւոր կեդրոնները քանդելու մասին։

Կազմակերպութեան մասին տեղեկութիւններ առնելու եւ վարիչներուն վրայ հսկելու համար Կէփէուն ղրկած էր իր ամենէն գեղեցիկ լրտեսուհիներէն մէկը՝ Զինայտա Քրիկլովօն, որ ժամանակ մը իր պաշտօնը յաջողութեամբ կատարեց եւ գաղտնի տեղեկագիրներ ղրկեց Մոսկուա։ Սակայն «Ռուսիոյ զաւակները» կասկածեցան այս գեղուհիին շարժումներէն եւ զայն վայրագօրէն սպաննելէ յետոյ, մարմինը գետը նետեցին։

Այս աղջկան վրէժը լուծելու համար, Կէփէուն զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարեց. հարիւրաւորներ բանտարկուեցան. իբրեւ սպանիչ կասկածուած երկու անձեր մահուան դատապարտուեցան։ Ներկայիս կը դատուին 22 «հակայեղափոխականներ», որոնց գլուխները վտանգի տակ են։

Քանի մը ամիս առաջ ռումբեր նետուած էին Կրասնոտարի կայարանի եւ Քուպանի բազմաթիւ երկաթուղիներուն վրայ։ Ժամանակ մը նոյնիսկ այս նահանգը բաժնուեցաւ Մոսկուայէն։ Յուլիսի վերջերը կարմիր զինուորներ ղրկուեցան զսպելու համար այս շարժումը, սակայն բան չէր գրուած այս դէպքերուն մասին։

Սահմանագլխի կռիւներ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Մակեդոնացի յեղափոխականներ նոր յարձակում մը գործած են հելլէն սահմանագլխին վրայ։ Երկու զինուորներ վիրաւորուած են հրոսակներու հետ ընդհարումի ընթացքին։ Հելլէն կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է նոր արշաւանք մը արգիլելու համար։

⁂ Պելկրատէն կը հաղորդեն թէ ալպանացի սահմանապահ զինուորներ Շքոտրայի մօտերը յարձակած են սերպ ոստիկան-զինուորներու վրայ։ Ընդհարումի ընթացքին Ալպանացիներէն սպաննուած է մէկ հոգի եւ մէկ հոգի ալ վիրաւորուած։ Սերպերը ունեցած են ութ մեռեալ։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

13 ՀՈԿՏ. ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30էՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

«փըթի ժուռնալ»ի սրահը: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէի վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

Կը խօսի՝ Ընկ. ՓՐՈՖ. Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Թէյասեղան, երգ, պար եւայլն

Հ. Յ. Դ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին փլաս տ'իթալի, քաֆէ Օ քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը: մէթրօ իթալի: Օրակարգ. վիճաբանութիւն պատգամաւորի զեկուցման շուրջ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

վաղը Շաբաթ ժամը 8.30ին րիւ Շափի սրահը

նախաձեռնութեամբ՝ Ամասիոյ Հայր. Երկսեռ Միութեան եւ ղեկավարութեամբ դեր. Յ. Ուզունեանի։

ԵՐԵՔ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ կամ ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

կովկասեան պար, նուագ, երգ՝ անդամուհիներու կողմէ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

վաղը Շբ. գիշեր, ժ. 8.45ին թատրոն Սոսիէթէ-Սավանթ, 8 Rue Danton

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Զուարթ օփէրէթ 4 արար)

ՆՈՒԱԳ... ԵՐԳ... ՊԱՐ

ղեկավարութեամբ յայտնի թառիստ Պ. ԺՈՐԺ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

„ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ" ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ո. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

7 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. St. Germain.

կը խօսին՝ հայ մամուլի ներկայացուցիչները։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտք՝ 2 ֆրանք։

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՎԱՐԴԵՏԵԱՆ

ԵՒ

ՄԱՆՈՒԿ ՔԼՕՇԿԷՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լը փիւի 30 սեպտ. 1928 ՑԷՍԻՆ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 161 Fbg. du Temple.

Փարիզի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ տ'Իթալի։

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Շավիլի Արցութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatole France, Chaville, Մոնփառնասի գծին Շավիլ կայարանին դիմացը։ Զեկուցում Շրջ. ժողովի աշխատանքներու մասին եւ ընթացիկ խնդիրներ։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Իսի-լէ-Մուլինոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Մարսէյլի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, 5 րիւ Ալէքսանտրա։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակայ ընկերները պիտի պատժուին։

Լիոնի «Դժոխք» խումբի դասախօսական ժողովը՝ հոկտ. 9 երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարան սրահին մէջ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատասնամեակի դէպքերը»։ Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Զուլլէրեան։

Վիէնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ ժող. Լսարանը։ Օրակարգ. Կոմիտէի ընտրութիւն եւ կարեւոր հարցեր։

ԿՈՉ

Ազգային զանազան կարեւոր խնդիրներու եւ մասնաւորաբար կրթական անյետաձգելի հարցին ընթացք տալու համար, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք Փարիզի եւ արուարձաններու հայրենակցական քոյր միութիւնները, 61 Rue Monsieur le Prince, Ֆլորիայի սրահը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, կազմելու համար միջհայրենակցական միութեանց կեդրոնական վարչութիւն մը։

Ի դիմաց Պոլսի եւ շրջ. Հայր. միութեան Արսէն Գարակէօզեան

Ի դիմաց Անդրէասի եւ շրջ. Հայր. միութ. Յարութիւն Ա. Քէֆէլեան

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
6
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1928
6 OCTOBRE 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 770
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

1925 փետրուարի քրտական ապստամբութենէն յետոյ, ...մթիւ Քիւրտեր ապաստանեցան Սուրիա, ուր արդէն կը ...ուէին քրտական հոծ համախմբումներ, մանաւանդ սահմա...մերձ վայրերու մէջ։

Այդ իրողութեան շնորհիւ է որ, Սուրիոյ Սահմանադիր ...ովին մէջ, Քիւրտերը ունեցան վեց երեսփոխաններ, վեցն ...անդամ՝ քրտական կոմիտէին։

Այս տարրը կուսակից է անկախ Քիւրտիստանի եւ համա... Թուրքիոյ դէմ մղուած կռիւին, բայց ի հարկէ չուզեր չա...... գործածել հիւրընկալ երկրին վստահութիւնը։

...Թուրքիոյ դէմ կռիւը շարունակելով հանդերձ, նոյն տարրը ...ցէ որոշ իրաւունքներ ապահովել Սուրիոյ քրտաբնակ շըր...աններուն մէջ, եւ իր կարգին նպաստել հոգատար իշխանու...ան, իբրեւ պատուար։ Արդէն իսկ ծրագիր կայ տեսակ մը ...ինավարութիւն պահանջելու այդ շրջաններուն համար։

...կը թուի թէ Ֆրանսա բոլորովին անտարբեր չէ այս ծրա...ն հանդէպ։ Գոնէ այդ կ'ապացուցանեն Պէյրութի ֆրանսե...օրաթերթին՝ «Լա Սիրի»ի կարգ մը հրատարակութիւնները։ Այս կիսապաշտօնական օրկանը վերջերս սկսաւ հրատա...կել մասնաւոր թղթակցի մը պրպտումները՝ մասնաւորապէս ...տական շրջաններուն մէջ։ Սեպտեմբեր 21ի թերթով, թղթա...ը բացէ ի բաց կը խօսի «Քրտական Պետութեան մասին» ...թակցութեան խորագիրն ալ այս է)։ Կ'արժէ թարգմանել ...մը հատուածներ.

— «Առէք հիւսիսային Սուրիոյ քարտէսը։ Միջերկրական ծովուն ...Տիգրիսի միջեւ, քրտական երեք բոյներ հաստատուած են ...ազան Թուականներու։ Քիւրտ Տաղըի բնիկները դարերէ ի վեր ...ակեաց դարձած են շրջանի մը մէջ որ կը կոչուի իրենց անու... (Քիւրտերու լեռ)։ Ճէրապլուսի եւ Րաս-իւլ-Այնի միջեւ, կը գտ...ի քրտական երկրորդ բոյն մը, առաջինէն բաժնուած՝ Ազազի ...ւառակով (արաբ) եւ աւելի նոր քան Քիւրտ Տաղըն։ Վերջապէս, ...իւլ-Այնէն մինչեւ Թէլ-Րումլու, ֆրանսական հոգատարութեան ...անին մէջ, քիւրտ ցեղերը հաստատած են բարգաւաճ գիւղեր՝ ...էլ-Ապիատ, Րաս-իւլ-Այն, Համուտա, Պէհիանտուր, Տէմիր Քափու ...յն, ամէնէն մեծերը յիշելով։»

Այս տեղեկութիւններէն յետոյ, թղթակիցը կը պատմէ թէ ...րտերը ինքնօրինութիւն, եթէ ոչ անկախութիւն պահանջած ...եւ դեռ օսմ. սահմանադրութեան շրջանէն (1908), քրտական ... քրտանպաստ ընկերութիւններ Փարիզի եւ Ժընեւի մէջ, ...ծարծէն այդ իրաւունքը։ «1925ի խռովութիւններն ալ, ...ց շնորհիւ բազմաթիւ Քիւրտեր ֆրանսական ազդեցութեան ...ակը մտան, ուրիշ նպատակ չունէին։

Եւ յետոյ սա ուշագրաւ պարագան.

— «Ճէրապլուսի Քիւրտերը իրենց երեսփոխանին, Մուսթաֆա ...ն պէյի բերնով անդադար կը պահանջեն քրտական պետու...ն մը կազմութիւնը։ Դեռ վերջերս, սահմանագլուխի քիւրտ ցե...ու գլխաւոր պետերը խնդրեցին որ ֆրանսական կառավարու...ը ուղղակի ինք վարէ զիրենք։ Հարցը դրուած է, ուրեմն։ ...րկէ լուծումը փափուկ է։ Տեղին վրայ պաշտօնական քննու...ն մը անհրաժեշտ է։»

Անոնք որ տող ընդ մէջ կարդալու վարժուած են, անշուշտ ...ակնան այս հարեւանցի ակնարկներուն իմաստը։

Տարակոյս չկայ որ Ֆրանսայի համար ձեռնտու է քրտական ...ավար օջախ մը՝ հիւսիսային Սուրիոյ սահմանագլուխին ...ինքը, Թէլ Էրֆատէն մինչեւ Ճէզիրէ։ Այս գիծէն անդին, ...եան Ուրֆան, Վիրանշէհիրը, Մարտինը եւ աւելի հեռուն՝ ...անակերտը, որոնք էապէս քրտական շրջաններ կը հա...ուին եւ Շէյխ Սայիտի նշանակէտը կը կազմէին, 1925ին։ Տարակոյս չկայ, նոյնպէս, որ խնդիրը փափուկ է, որովհե...կը շօշափէ ոչ միայն Թուրքիոյ շահերը. այլ և հաճելի չէ ...Բրիտանիոյ։

...արեւ, ոչ միայն Մուսուլի հաշուեյարդարէն յետոյ, այլ ...օրէն ի վեր որ Սուրիա ապաստանած Քիւրտերը որոշ ...ունքներ կը վայելեն, Անգլիան ծուռ կը նայի իրեն շարժ...կարելի է ըսել թէ գիտակցաբար կը դիւրացնէ Թուրքե...գործը, և անձնատրութեան կը մղէ փախստականները։ Մէկ ...ով, կը ձգտի խափանել զայն։ Միջագետք ապաստանած ...ցեղապետները կամ քաղաքական վարիչները կը գտնուին ...հսկողութեան տակ, եւ ամէն կերպով ջլատուած են։

...րամատիրական աշխարհակալութեան եւ միջազգային ...կցութեան յաւիտենական խաղն է որ կը կրկնուի այստեղ ...յս անգամ Քիւրտերու գլխուն։

...րանսան Քիւրտիստան ստեղծելէ առաջ, Սուրիոյ ներքին ...սարակշռութիւնը ամրապնդելու եւ սահմանները ապահո...հոգն ունի։

Եւ որովհետեւ «Քրտական Տուն» մը կրնայ օգնել այդ ...ակին, Փարիզ չուզեր մէկ անգամէն մերժել զայն։ Ահա ...չո՞ւ պրպտումներ կը կատարէ ոչ միայն թերթերով, այլ և ...օնական գրասենեակներու մէջ։

...յդպիսի ծրագրի մը իրականացումը օգտակար է նաեւ ...երուն համար, քանի որ կը դիւրացնէ անոնց ապագայ ...ր. անկախ Քիւրտիստանի հաստատումը՝ Թուրքիոյ բուն ...կան գաւառներուն մէջ։

...յդ կերպով, Մօտաւոր Արեւելքի քարտէսը պիտի ենթար...որ ձեւափոխման մը, որ դուռ կը բանայ զանազան հնա...րութեանց։

...մէն պարագայի մէջ, Թուրքիան հանգիստ չպիտի մնայ՝ ...մփիններուն վրայ, քանի լուծի տակ են ոչ-Թուրք ժողո...ները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ «ՖԷՍ» ՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, *Յուսաբեր* հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, Թրքական նոր տառերուն ընդունելութեան առթիւ (25 սեպտ).

— «Ուրիշին *այբուբենը տակաւին չսորված, Թուրքը զայն արդէն իսկ իր ցեղային սեփականութիւնը կը նկատէ եւ կը պատրաստուի նաեւ անոր մէջ իր վայրագ ու դաժան շունչը դնելու։*

Ֆէսը Յոյնին *գլխուն երբեք հալածանքի եւ յետադիմութեան* սեմբոլ չէր. *երբ նոյն ֆէսը Յոյ*նէն Թուրքին *անցաւ սակայն, անմիջապէս ատելութեան եւ խաւարի զօրաւոր խթան մը դարձաւ։ Ինչպէս կը տեսնէք, յանցանքը ոչ թէ* ֆէսին *մէջ է, այլ զայն* կրողին, *որ գիտէ մինչեւ իսկ պարզ գլխարկ մը ցեղային ատելութեանց եւ հալածանքներու աղբիւր դարձնել։*

Այսպէս պիտի ըլլայ Թրքական «բարեփոխութիւններէն» մինչեւ իսկ ամէնէն լուսաւորը, լատինատառ այբուբենը։ Ֆէսերուն ու փաթթոցներուն հետ մէկղի «նետուած» Թրքական խաւար ու աւերիչ ոգին պիտի գայ ամբողջութեամբ *տեղաւորուելու այբուբեններու մէջ՝* նոր *զէնքերով* հին *գործերը կատարելու համար։*

Դարերու ընթացքին իր խալիֆաներու, ֆէսերու եւ փաթթոցներու միջոցով Թուրքը դաժանօրէն կը հալածէր ընդարձակածաւալ Թուրքիոյ բազմացեղ, բազմալեզու եւ բազմակրօն ազգերն ու ժողովուրդները՝ անոնցմէ հոգիով *Թուրքը կերտելու համար։*

Այսօր այլ *զէնքերով այդ նոյն նպատակը կը հետապնդէ ան, առանց, սակայն, ֆէս ու փաթթոց կրելու։*

«Ճիւմհուրիյէթ»ի Վարչաւիոյ թղթակիցը Թրքական «բարեփոխութեանց» առիթով կը գրէր իր թերթին.

—«Թուրք երիտասարդութեան ուզածը այն չէ, որ Գուզկունճուկի Հրեաները, Թաթավլայի Յոյները եւ կէտիկ փաշայի Հայերը միայն Թուրքերէն խօսին.

«Էականը այդ տարրերը հոգիով Թուրք տեսնելն է»։

Իսկ այս «հոգին» է, որ արեան գետեր հոսեցուց Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը, հսկայածաւալ ու բերրի երկիր մը տխպար դժոխք դարձնելով։

— Մեռաւ ֆէսը, բայց կեցցէ ֆէսը.— *այս նշանաբանին տակ կ'ընթանայ «բարեփոխուող» Թուրքիոյ պետական եւ հանրային կեանքը։*

Եւ այսպէս անոր համար, որ Թուրքը փաթթոցով կը փոխուի, սակայն հոգիով *միշտ նոյնը կը մնայ։»*

ԿԵԱՆՔԸ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փէշավարէն «Մորնինկ փոսթ»ի կը հեռագրեն.—

Ամանուլլահ թագաւոր լուրջ արգելքներու կը հանդիպի իր ծրագրած կրօնական բարենորոգումները գործադրելու համար, որովհետեւ մոլլաները կը պնդեն թէ անոնք հակառակ են իսլամական օրէնքներուն։ Թագաւորը հրամայեց ձերբակալել ընդդիմադիր կրօնական պետերը։ Ասոր վրայ բուռն ցոյցեր կատարուեցան Քապուլի մէջ։

Հնդկաստանի մահմետական մամուլը գոհունակութեամբ կ'ողջունէ Աֆղանիստանի մէջ պարտադիր զինուորական ծառայութեան ընդունուիլը, սակայն միւս կողմէ կը պահանջէ որ Հնդկաստանի մէջ եւս բանակ մը կազմուի զուտ հնդիկ քաղաքացիներէ՝ անգլիական պահակազօրքին համար ծախսուած գումարներով։ Կը պահանջէ նաև անգլ. պահակազօրքի գեղչուիլը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Րաս Թաֆարի Հապէշիստանի կայսր

Վաղը՝ կիրակի Ատիս Ապապայի մէջ կայսր պիտի հռչակուի իշխան Րաս Թաֆարի, մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Տասներկու տարիէ ի վեր իշխանը կը կառավարէր երկիրը իբրև խնամակալ՝ յանուն կայսրուհի Զօտիթուի։ Իր նոր տիտղոսը պիտի ըլլայ՝ Եթովպիոյ թագաւորներուն թագաւորը, Յուդայի յաղթական առիւծը, Աստուծոյ ընտրեալը։

Հապէշիստանի վերջին կայսրն էր Մենելիք Բ., որ մեռաւ 1913 դեկտեմբերին եւ իրեն յաջորդեց իր երկրորդ աղջկան տղան Լիճ Եասու։ 1916 Սեպտեմբեր 27ին Լիճ Եասու գահընկէց եղաւ ժողովուրդին կողմէ եւ կայսրուհի հռչակուեցաւ Վայզէրու Զօտիթու, Մենելիքի աղջիկը, ծնած 1876ին, իսկ գահաժառանգ՝ Րաս Թաֆարի։ Նորընտիր կայսրը ծնած է 1891 յուլիս 17ին, զաւակն է Րաս Մաքոնէնի եւ Մենելիք կայսեր եղբօր թոռը։ 1912ին ամուսնացաւ Վայզէրու Մէնէնի հետ.ունի 2 մանչ եւ 3 աղջիկ։

Ի՛նչպէս անյայտացաւ Հ. Ն. Ակինեան

Հայրենիք Երեւանէն կը ստանայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները Հ. Ներսէս Ակինեանի անյայտացման մասին.—

Ապրիլ 27ին կը ձերբակալուի Չեկայի կողմէն։ Ոչ ոքի հետ տեսնուելու թոյլ կուտան, որպէսզի կարելի ըլլայ բանտարկեալէն տեղեկանալ իր ձերբակալութեան պատճառը։ Պառաւ մայրն ալ, որ շաբաթը երկու անգամ կերակուր կը տանէր բանտը, դուռնէն ներս չի մտցուիր։

Ամիսուկէս Երեւանի բանտը մնալէ վերջ, օր մըն ալ գալկին տարած կերակուրով միասին յետ կը դարձնեն վշտաբեկ մայրը, պատասխանելով թէ Թիֆլիս ղրկուած է որդին։

Խեղճ մայրը, գլուխը առած կը մեկնի դէպի Թիֆլիս։ Այս քաղաքին մէջ տեղէ տեղ կը դիմէ, գտնելու համար տղուն հետքը, բայց անօգուտ, լուր չունին...։ Ականատես մը միայն կը պատմէ, որ տեսեր է թէ Հ. Ակինեանը Թիֆլիսէն մեկնող շոգեկառքի մը մէջ նստած կ'երթար. ո՞ւր... յայտնի չէ, դժբախտաբար։

Ո՛վ գիտէ, ո՛ր անյայտ ուղղութեամբ քշուած է, եւ թէ քանինե՛ր պիտի հետեւին անոր, ստուարացնելու անպարտ ու անմեղ նահատակներու շարքը։

Օսմանեան կառավարութեան առնելիքները

Էնկիւրիի վարիչները սկսած են հին տետրակները պրպտել եւ գտնելով որ հանգուցեալ Պապը - Ալին բազմաթիւ պահանջներ ունի զանազաններէ, որոշած են դատ բանալ բոլորին ալ դէմ։

Պարտականներուն թիւը կը հասնի 5000ի։ Թղթածրարները պատրաստուած են արդէն եւ դատերը պիտի սկսին հոկտեմ. 22ին, Սուլթան Ահմէտի Ա. եւ Բ. Հաշտարար Ատեաններուն առջեւ։ Մինչեւ հիմա դատական տնօրէններուն յանձնուած են 2000 թղթածրարներ, որոնցմէ մէկ մասը ետ դարձուած է՝ պարտականին միայն անունը գրուած ըլլալուն համար, առանց հասցէի։

Պարտականներէն յիշենք էսատ Թոփթանի փաշան, որ 5000 ոսկի պարտական է, Արեւելեան Երկաթուղիի Ընկերութիւնը կը պարտի մէկուկէս միլիոն ոսկեդրամ, Անատոլուի Երկաթուղիի Ընկերութիւնը հարիւր հազար ոսկեդրամ, Պալիա Գարա - Այտըն Ընկերութիւնը՝ 1800 ոսկեդրամ, գերմանահպատակ Պառէր՝ 100,000 ոսկեդրամ, շահատուրքի հաշուէն։

Ասոնցմէ զատ, Թուրք կառավարութիւնը դատ բացած է Փէրիէ դրամատան դէմ եւ անկէ կը պահանջէ այն 200,000 անգլիական ոսկին, որ յանձնուած էր յիշեալ դրամատան՝ իբրեւ վերջին մասնավճար Անգլիոյ պատրաստած «Րէշատիյէ» զրահաւորին։ Ինչպէս կը յիշուի, անգլիական կառավարութիւնը Թուրքիոյ չյանձնեց այդ զրահաւորը եւ Մեծ Պատերազմին սկիզբը գրաւելով զայն՝ անգլիական նաւատորմին մէջ մտցուց «Էրին» անունով։

Թղթակցութիւնները նոր տառերով

Հոկտ. 1էն սկսեալ, Թուրք պետական բոլոր հաստատութիւնները նոր տառերով կը կատարեն իրենց թղթակցութիւնները Էնկիւրիի հետ։

Բժշկական ուսանողներու միութեան կողմէ 50 հոգի դիմած են Վարչապետութեան, խնդրելով որ իրենց թոյլ տրուի Անատոլու երթալ, եւ նոր տառերը սորվեցնել գիւղացիներուն։

Հայ տնօրէնները քննուեցան

Էսաեան վարժարանի մէջ քննուեցան այն 70 ուսուցիչները, որոնք կը հետեւէին հոն բացուած դասընթացքին։ Քննութեան կը մասնակցէին նաեւ հայ վարժարաններու տնօրէններ եւ ուսուցիչներ.— Պ. Պ. Պետրոս Ատրունի (Կեդրոնական), Աւետիք Մեսրոպեան (Էսաեան), Ստեփան Կուրտիկեան, Արմենակ Աբրիկեան (Մխիթարեան), Մէրտանեան (Հինդլեան) եւայլն։

Քննութիւնը գրաւոր էր. հարցում եղաւ ուղղագրութեան և քերականական կանոններու մասին։ Քննութեանց արդիւնքը յառաջիկայ շաբթու յայտնի պիտի ըլլայ։ Լաւ նիշ չստացողները չպիտի կարենան պաշտօնավարել։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Կը յիշէք անշուշտ բարեփոխումները զորս Քէմալ մտցուց իր երկրին մէջ։

Ան ալ իր կարգին, դարաւոր սխալը գործեց, կարծելով որ կը բաւէ զգեստ հագցնել՝ կապիկը մարդու վերածելու համար։

«Սխալ» կ'ըսենք, ու թերեւս սխալ մըն ալ մենք կը գործենք, երբ կը դիտենք Հայու յաւիտենապէս կասկածոտ աչքերով։ Թերեւս մարդուն, տեղին ու կլիմային համեմատ, զգեստը ուժն ունի հրաշքներ գործելու։ Ու թերեւս Քէմալ, անոր գաղտնիքն էր որ գտաւ ու զայն կը փորձէ իր մարդոց ու կիներուն վրայ։ Վերցուց քօղը որ աշխարհէն կը ծածկէր Թրքուհիներու հմայիչ ու անառակ նայուածքները, եւ փոխարէն, անոնց աչքերէն կը ծածկէր աշխարհի գեղեցկութիւնները։

Արդիւնքը տեսաք։ Հազիւ քօղը վերցած, Թրքուհին մայիսի վարդի պէս բացուեցաւ արեւուն ու առնական աչքերու առջեւ. ու մինչեւ իսկ, իր սրունքները բացաւ գեղեցկութեան մրցումներու։

Գիտէք թէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ իսկ, քաղաքակրթութեան չափանիշներէն մէկն ալ իգական սրունքներու գեղեցկութիւնն է։ Մրցումները որոնք կը կազմակերպուին այս առթիւ, նպատակ ունին ցոյց տալու իւրաքանչիւր երկրի քաղաքակրթական բարձրութիւնը։ Իսկ Թրքուհին, շնորհիւ իր սրունքներուն, կրնայ ամբողջ աշխարհէն, եւ ի պատիւ իր երկրին խլել առաջնութիւնը։

Կը տեսնէ՞ք ուրեմն քօղի մը վերացման օգուտները։ Թուրքիան քաղաքակի՛րթ... շնորհիւ իր կիներու սրունքներուն...

Այս հաստատումէն յետոյ, հարցուցէք դուք ձեզի.—Հայ կինը երբ եւ ինչէ չէ՞ ճանչցեր քօղի գործածութիւնը։ Աշխարհի գեղեցկութիւնները իր իսկ աչքերով դիտելու համար, ան ոչ Քէմալներու պէտք ունեցաւ, ոչ ալ յեղափոխական միջամտութեան։ Բայց Հայաստանը բարձրացնելու համար քաղաքակիրթ երկրի մը պատուին, ինչո՞ւ երբ եւ ինչէ չհամարձակեցաւ իր սրունքները դնել մրցումի, անոնց ձեւին, չափին ու գոյնին գեղագիտական գնահատումը յանձնելու միջազգային աչքերու։

Մի՛ ըսէք որ անբարոյութիւն է... եւ ազգին քաղաքակրթական պատիւը բարձրացնելու համար մի՛ արգելէք որ բացուին, ինչ որ գոց են մնացեր ամբողջ 20 դար։

Քրիստոսի բարոյականը ամբողջ 20 դար հոլովելէ յետոյ, երբ այսօր թոյլ կուտայ քրիստոնեայ մարդուն որ իր քաղաքակրթութիւնը չափէ կնոջ սրունքներով, հարկաւ բան մը կայ...

Եթէ չենք հասկնար. յանցանքը որո՞ւնն է...

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն Նիւկոլայեւիոյ մայրաքաղաքին մէջ տեղի պիտի ունենայ դատավարութիւնը Փանիցա Րաշիչի, որ Սկոպլէի նայի մէջ սպաննած էր երկու խռուաթ երեսփոխաններ, եւ վիրաւորած ուրիշ երկուքը, որոնցմէ Ստեփան Րատիչ եւս մեռաւ ետքէն։

Սպանիչին դատը պիտի պաշտպանեն ֆրանսացի փաստաբաններ Մորօ տը Ճաֆէրի և Հանրի Թորէս։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Սովիք (Իտալիոյ պատուիրակը) շնորհաւորելէ յետոյ տեղեկաբերը, Տոքթ. Նանսէնը եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը, ըսաւ.

Գաղթականներու տեղաւորման սկսուած ատեն, կը կարծուէր թէ եղածը ժամանակաւոր գործ մըն է, որ համեմատաբար կարճ ժամանակի մէջ պիտի աւարտէր։ Սակայն տակաւին այսօր ալ տեղաւորուելիք գաղթականներ կան։ Անհրաժեշտ է այն տպաւորութիւնը տալ թէ այս գործին վախճանը մօտալուտ է, եթէ չուզուիր որ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելու փափաք ունեցող գաղթականներու թիւը աւելնայ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պէտք չէ վերածուի բարեգործական խոշոր հաստատութեան մը։ Այս պայմաններուն մէջ, յառաջիկային կազմուելիք Յանձնաժողովին էական աշխատանքը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել իր գործը ամէնէն արագ կերպերով վերջացնելու միջոցները։ Այս յանձնաժողովը պէտք չէ նկատուի խորհրդակցական մարմին մը, որ կոչուած պիտի ըլլայ տեւական կերպով գտնուիլ Բարձր-Կոմիսարի կողքին։

Տոքթ. Նանսէն իր շնորհակալութիւնները յայտնեց Սլաւիկի եւ մասնաւորապէս չեխոսլաւաք կառավարութեան, որ կրնայ իբրեւ օրինակ ցոյց տրուիլ միւս երկիրներուն՝ գաղթականներու հանդէպ իր ընթացքին համար։ Շնորհակալութիւն յայտնեց նոյնպէս անգլ. պատուիրակին եւ հաստատեց թէ՝ անհրաժեշտ է վերջնական եւ գոհացուցիչ լուծում մը գտնել այդ գործին։ Գաղթականներուն համար միայուն կազմակերպութիւն մը ստեղծելու խնդիր չի կրնար ըլլալ։ Ու Տոքթ. Նանսէն դիտել տուաւ թէ այդ աշխատանքը ստանձնեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ պարզապէս պատերազմին առաջ բերած բացառիկ պայմաններուն հետեւանքով։ Իր կարծիքով ձեռք առնուած զանազան միջոցները պիտի օգնեն վերջնական լուծում մը ձեռք բերելու։

Շեշտեց նաեւ թէ գաղթականներու կլանումը մասնաւորապէս սահմանակից այն երկիրներուն մէջ, որ շատ աւելի մեծ թիւով գաղթականներ ընդունած է, շատ դժուարին պայման մըն է, որ չի կրնար կարգադրուիլ խիստ կարճ ժամանակուան մէջ։

Չի կրնար հասկնալ թէ իտալական առաջարկը ինչո՞վ կը տարբերի իրենէն: Ո՛չ մէկ մտադրութիւն կայ խորհրդակցական յանձնաժողովը միայուն մարմին մը դարձնելու, բայց գործերը յանկարծ կասեցնելը շատ դժբախտ գործ մը պիտի ըլլար, որովհետեւ այդպիսով պիտի քանդուէր մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքը։ Ճիգ մը պէտք է ընել սակայն, աշխատանքները վերջացնելիք միջոց մը ցոյց տալու եւ գաղթականները մղելու համար, որ յանձնառու ըլլան կերպով մը ինքնաբաւ դառնալու։

Այսպիսի լուծում մը մեծապէս պիտի դիւրանայ, եթէ կառավարութիւնները ստեղծեն մասնաւոր մարմիններ, ինչպէս ըրած է Գերմանիա, զբաղելու համար գաղթականներով։ Կառավարութիւնները ո՛րքան աճապարեն ընդունիլ Բարձր-Կոմիսարութեան առաջարկած համաձայնութիւնները, այնքան արագ պիտի լուծուի խնդիրը։ Յուսալի է սակայն թէ՝ խիստ մօտ ժամանակէն պիտի լուծուի այս հարցը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան պատիւ բերելիք պայմաններու մէջ։

Օրիորդ Վաքարէսքօ (Ռումանիոյ պատուիրակ) ըսաւ թէ ինք ամէն տարի Ժընեւ կուգայ եւ կ'իմանայ արդիւնքները Տոքթ. Նանսէնի հրաշալի գործին, որուն բարոյական մեծութեան հանդէպ հիացում կը տածէ։ Ռումանական կառավարութիւնը մեծապէս շահագրգռուած է գաղթականներու խնդրով. սակայն Ռումանիա սահմանակից երկիր մըն է. գաղթականները հոն կրնան բերել չարաղէտ հով մը։ Ուստի պէտք է որոշ հակակշիռ կատարել։ Օրիորդը կը հիանայ ֆրանսական պատուիրակ Պասթիտի տեղեկագրին վրայ, ու բուռն կերպով կը պաշտպանէ անգլիական պատուիրակին տեսակէտը, որովհետեւ ժողովուրդի մը համար դառն է տեսնել մարդեր, որոնք իր աղբիւրէն կը խմեն, իր զաւակներուն հացը կը բաժնեն, ու հակառակ ատոր օտար կը մնան։ Ռումանիա կը փափաքի որ գաղթականները Ռումանիոյ մէջ գտնեն հայրենիք մը։ Սակայն անցագիրներու խնդրին մասին Անգլիոյ պատուիրակին առաջարկը ռումանական պատուիրակութեան համար ընդունելի կրնայ ըլլալ այն ատենմիայն, երբ հետեւեալ բարեփոխումը կատարուի։ Այսինքն՝ եթէ «բացառաբար» բառէն յետոյ աւելցուի «իրենց ապահովութեան հետ համապատասխան» նախադասութիւնը։

Օր. Վաքարէսքօ կը կարծէ թարգմանը ըլլալ ռումանական կառավարութեան, փափաք յայտնելով գաղթականներու խնդրին լուծումը տեսնել նոր ձեւի մը տակ։ Արդէն ներկայիս գաղթականներու թիւը նուազած եւ անոնց վիճակը փոխուած է։

Պասթիտ (Ֆրանսա) տեղեկաբեր, կը փափաքի կարճ պատասխաններ տալ եղած դիտողութիւններուն։

Բոլորովին համաձայն է Գերմանիոյ պատուիրակին եւ կը փափաքի բանաձեւերու նախագծին մէջ մտցնել պարոն ֆոն Ռայնպապէնի առաջարկած բոլոր բարեփոխումները։

Միւս կողմէ, պատասխանելու համար Անգլիոյ եւ Իտալիոյ պատուիրակներուն դիտողութեանց, տեղեկաբերը անհրաժեշտ կը դատէ շեշտել թէ՝ առաջարկուած բանաձեւերը կը ձգտին վերջ տալ գաղթականներու մասին էապէս փոխանցական կարգադրութեանց։

Պասթիտ շնորհակալութիւն յայտնեց Տոքթ. Նանսէնի, որ յարգանքով խօսած էր հոգատար պետութեանց Սուրիոյ մէջ կատարած աշխատանքին մասին։ Աւելցուց թէ Ֆրանսա մեծապէս կը գնահատէ Բարձր-Կոմիսարին իրեն ընձեռած աջակցութիւնը։

Անցած տարի Ֆրանսայի ներկայացուցիչը ըսած էր թէ իր կառավարութիւնը արժանի ուշադրութեամբ պիտի ուսումնասիրէ փոխատուութեան խնդիրը։ Այսօր կրնայ յայտարարել թէ խնդիրը ուսումնասիրած է։ Կը յուսայ թէ այդ ուսումնասիրութեանց արդիւնքը կրնայ կարգ մը գոհացումներ տալ Բարձր-Կոմիսարին։

Նախագահը դիտել տուաւ տեղեկաբերին թէ՝ Անգլիոյ պատուիրակը եւս բարեփոխում մը թելադրած էր Պոլսոյ գաղթականներուն մասին եւ թէ Օր. Վաքարէսքօ յաւելում մը ըրած էր այդ բարեփոխումին։

Ալպէր Թոմա յայտարարեց թէ իր դերը քիչ մը ապերախտ է, որովհետեւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի Վարչական Խորհուրդը խնդրած է որ ռուս եւ հայ գաղթականներու համար իր ստանձնած պատասխանատուութեան բաժինէն զերծ կացուցուի։

Այս որոշման պատճառները մատնանշուած են տեղեկագրին մէջ։ Վարչական Խորհուրդը կը գտնէ, որ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը աւարտած է իրեն յանձնուած մասնաւոր աշխատանքը, ա՛յն է՝ գաղթականներու տեղաւորումը և գաղթելու համար անոնց տրուելիք դիւրութիւնները։ Նոյնպէս ծրագրուած էր Հարաւային Ամերիկայի մէջ տեղաւորել քանի մը հազար ռուս եւ հայ գաղթականներ, բայց այդ պարագային պէտք պիտի ըլլար ստանձնել իսկական գաղթաւորման մը պատասխանատուութիւնը։ Վարչական Խորհուրդը գտաւ որ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը չէր կրնար ստանձնել նման պատասխանատուութիւն մը։ Ա. Մ. Գրասենեակը յաջող տեղաւորած է 50,000 գաղթականներ, սակայն տարիէ մը ի վեր գրեթէ միայն վիզայի խնդիրներով կը զբաղի։

Ալպէր Թոմա շնորհակալութիւն յայտնեց տեղեկաբերին, որ նկատի առած է Վարչական Խորհուրդի որոշումը եւ բանաձեւերու նախագծի մը մէջ կ'առաջարկէ հրաւիրել Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, որ ստիպողաբար որոշէ Բարձր-Կոմիսարութեան կից Խորհրդակցական մարմին մը նշանակել։ Այս առաջարկը ցոյց կուտայ որ նոր վիճակը պէտք է որոշուի շուտով։ Լաւագոյն է որոշել անմիջապէս թէ որո՛ւ պէտք է պատկանի պատասխանատուութիւնը այս մասին։

Ալպէր Թոմա առաջարկեց տեղեկաբերին՝ բանաձեւերուն մէջ աւելցնել հատուած մը թէ՝ Ե. Յանձնաժողովը կը յանձնարարէ Դ. Յանձնաժողովին 298000 ֆրանքի վարկ մը յատկացնել գաղթականներու գործին։ Ե. Յանձնաժողովը պէտք է Դ.ին առջեւ պաշտպանէ Բարձր-Կոմիսարութեան ելեւմուտքը։

Վերջացնելով, Ալպէր Թոմա յանձնարարեց որ նոր կազմուելիք մարմնին մէջ առնուին այն պաշտօնեաները, որոնք մինչեւ հիմա Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի հովանիին տակ զբաղած են գաղթականներու գործով։

Պասթիտ, տեղեկաբեր, յայտարարեց թէ կ'ընդունի Ալպէր Թոմայի, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ եւ Ռումանիոյ պատուիրակներուն առաջարկած բարեփոխումները։

Իտալիոյ պատուիրակ Սուվիքի մէկ հարցումին պատասխանելով, Ալպէր Թոմա ըսաւ թէ իր առաջարկած 298,000 ֆր.ի ելմտացոյցին մէջ նախատեսուած են խնդրոյ առարկայ պաշտօնեաներու թոշակները։ Աւելցուց թէ խորհրդակցական մարմնի ստեղծումը նոր ծախքերու դուռ չպիտի բանայ, պայմանաւ որ շահագրգռուող կառավարութիւնները վճարեն իրենց ներկայացուցիչներուն ծախքերը։

Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին եւ անոր Տնօրէնին՝ իրենց անխոնջ ջանքերով ձեռքբերուած արդիւնքին համար։

Ալպէր Թոմա ըսաւ թէ առանց յուզումի չէ որ կը քաշուի գործէ մը, որուն նուիրուած էր ամբողջ հոգիով երեք տարիէ ի վեր։ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը իր ուժերուն ներած չափով պիտի աշխատի օգնել անոնց, որոնք այսուհետեւ պիտի ստանձնեն գաղթականներու գործին պատասխանատուութիւնը։

Պասթիտ հրաւիրուեցաւ իր տեղեկագիրը, ինչպէս նաեւ բարեփոխուած բանաձեւերը ներկայացնել յաջորդ նիստին։ Խնդրուեցաւ նաեւ որ Ընդհանուր Ժողովին առջեւ տեղեկաբերի պաշտօնը կատարէ։

Նիստը փակուեցաւ ժամը 18.25ին։ (3)

ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲՈՎ

Նիւ Եորքի ոստիկանութիւնը կոխեց թատրոն մը ուր, կը ներկայացուէր անբարոյական թատերախաղ մը ու ձերբակալեց ամբողջ դերասանական խումբը, 61 հոգի, ինչպէս նաեւ թատրոնին բոլոր այն պաշտօնեաները որոնք իրենց պաշտօնին իսկ բերումով, կապ ունէին ներկայացման հետ։

Ձերբակալուեցաւ նաեւ հեղինակը, կին մը, որ նոյն միջոցին ուրիշ թատրոնի մը մէջ, կարեւոր դեր մը կը խաղար։ Բոլորն ալ ամբաստանուած են անբարոյական եւ անվայել թատերախաղի մը մասնակցութեան մեղքով եւ գիշերը ոստիկանատան մէջ անցընելէ յետոյ, ազատ արձակուեցան շնորհիւ դերասաններու Միութեան քարտուղարին երաշխաւորութեանը։

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

Այսօր ալ կարգը Չինական լուբիային է։

Երկրի մը երկրագործութիւնը զարգացնելու համար, պէտք է, մէկ կողմէ, հին մշակական մեթոտներն ու հին մշակութիւնները արդիացնել եւ, միւս կողմէ, նոր տունկերու կամ հունտերու ներածումով, ճոխացնել զայն։

Չինական լուբիան, որքան Հայաստանի, նոյնքան ալ գաղութներու հայ երկրագործներուն համար անծանօթ հունտ մըն է։ Բայց անիկա, երկրագործական աշխարհին մէջ, իր բազմազան օգուտներով, շատ ծանօթ եւ շատ յարգի բերք մըն է։ Կ'արժէ ճանչցնել զանիկա մերայիններուն։

Բակլազգիներու ընտանիքին կը պատկանի եւ, ինչպէս անունէն ալ յայտնի է, իր ծննդավայրը Չինաստանն է։ Չինացիք զանիկա սօժա կամ սօյա կ'անուանեն։ Բազմաթիւ զանազանակներ (վարիէթէ) ունի։ Չինաստանի եւ Ճափոնի մէջ իր մշակութիւնը ընդհանրացած է։ Չինական լուբիան, բաղդատմամբ հասարակ լուբիային, ցուրտերուն դէմ շատ լաւ կը դիմանայ։ Ոեւէ հիւանդութիւն եւ վնասակար միջատ չունի։ Չինական լուբիան ունի բազմաթիւ օգուտներ։ Նախ, իբրեւ անասուններու կեր, կանանչ եւ չորցած վիճակի մէջ, խիստ յարգի է։ Իր հունտը ճարպային եւ ազօթային նիւթերով շատ հարուստ է։ Մարդուն համար ալ շատ յարգի սընունդ է։ Չինաստանի մէջ իր հունտէն կը հանեն շատ յարգի կաթ մը, որմէ կը պատրաստեն շատ համեղ պանիրներ։ Ասկէ զատ հունտէն կը հանեն նաեւ իւղ մը եւ չանչն ալ (թուրթօ) անասուններուն կուտան։

Չինական լուբիան վերջին տարիներս մեծ կարեւորութիւն ստացած է Մ. Նահանգներու մէջ։ 1924ին 2,500,000 արտավար (էյքըր) տարածութիւն յատկացուած էր չինական լուբիայի մշակութեան։ Ասոնցմէ մէկ միլիոնը չոր խոտի համար, մէկ միլիոնը ճարակի եւ ձմրան եղանակի համար տուփերու մէջ պահելու, եւ 500,000ն ալ հունտի արտադրութեան համար ցանուած էր։ 1924ին 10 միլիոն գրիւ հունտ եւ 1,350,000 թոն չոր խոտ արտադրուած է։ Ուր որ բամպակ կամ եգիպտացորեն կը հասնի, հոն կրնայ հասնիլ նաեւ չինական լուբիան։ Իբրեւ անասուններու կեր, իր յարգը շատ մեծ է Մ. Նահանգներու մէջ։ Բոլոր անասուններն ալ կը սիրեն իր խոտը։ Ոչխարները եւ խոզերն ալ ախորժակով կ'արածին իր արտին վրայ։ Իբրեւ կանանչ պարար, իր յարգի տեղն ունի երկրագործութեան մէջ։ Իր հունտը իւղով շատ հարուստ ըլլալուն համար, բուսական իւղի կարեւոր աղբիւր մըն է։ Չինական լուբիայի իւղը լայնօրէն կը գործածուի օճառի շինութեան, նկարչութեան, ջրգեղներու, տպագրութեան մելանի, անջրանցիկ կերպասներու, աղցաններու եւ այլ բաներու մէջ։ Այս իւղը աշխարհի առեւտրին մէջ կարեւոր տեղ մը կը բռնէ եւ անոր առեւտրական գործածութիւնը տարուէ տարի մեծ ծաւալ կը ստանայ։ Իւղը քամուելէ ետքը մնացած զանգուածը բոլոր անասուններու կողմէ ախորժակով կ'ուտուի։

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, չինական լուբիային Մ. Նահանգներու մէջ ստացած աննախընթաց կարեւորութիւնը, Ուաշինկթընի երկրագործական կեդրոնական պաշտօնատունէն սկսեալ, երկրին հարիւրաւոր փորձադաշտերը շարժման մէջ դրած է, իր մշակական պայմանները բարելաւելու, Չինաստանէ, Ճափոնէ, Մանչուրիայէ, Հնդկաստանէ, Քորէայէ եւ Սիպերիայէ ներածուած հազար հատ նոր զանազանակները փորձելու, երկրին կլիմային եւ հողին քաջայարմար զանազանակները ընտրելու եւ յարմար պարարները որոշելու համար։

Մ. Նահանգներէն Լուիզիանա նահանգի ընդարձակ բրնձադաշտերը, չինական լուբիային «պիլօքսի» ըսուած զանազանակին հետ փոխզանի ենթարկուելով, ոչ միայն բրնձադաշտերուն վնասակար խոտերը բնաջնջուած են, այլ նաեւ իւրաքանչիւր արտավարէ տասը գրիւ աւելի բրինձ քաղուած է։

Իբրեւ մարդու եւ անասունի կեր եւ իբրեւ բուսային յարգի եւ առատ իւղի մը կարեւոր աղբիւր, պիտի չփափաքէի՞ք, որ մեր երկրին նման երկրագործական եւ անասնաբուծական երկրի մը մէջ ալ, չինական այս չքնաղ լուբիան ժամ առաջ մշակուէր։

Ասոնցմէ զատ մեր երկրին մէջ կայ նաեւ բրինձի մշակութիւն։ Ներկայիս, երբ գիտական արդիական միջոցներով կարելի է բրինձի մշակութիւն ընել, առանց մալարիայի վարակման կեդրոններ կազմելու վախն ունենալու եւ թէ Իտալիան անգամ, գիտական այս յառաջդիմութենէն քաջալերուած, իր հարաւային եւ կեդրոնական մասերուն մէջ անգամ, նման իր հիւսիսային մասերուն, բրինձի մշակութիւնը ծաւալելու ճիգեր կ'ընէ, մեր երկրին մէջ ալ բրինձի մշակութեան զարգացման համար կը բացուի նոր դարագլուխ մը, մանաւանդ որ, չինական լուբիայի նման, բակլազգի ազնուացուցիչ բոյսերու փոխզանի միջոցաւ ալ, բերքին քանակը կը բազմապատկուի։

Ինչ որ ըսինք Հայաստանի համար, տառապէս ճշմարիտ է նաեւ Սուրիահայ գաղութներու համար։ Չինական լուբիան, որքան Հայաստանի, նոյնքան ալ Սուրիոյ համար մեծարժէք բոյս մըն է, որուն փութով ներմուծումը եւ իր մշակութեան ծաւալումը որքան մշակ եւ անասնապահ դասակարգին, նոյնքան ալ երկրին համար շահու անսպառ աղբիւր մըն է։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ

Ֆրանսացի ծանօթ գրող մը Հանրի Պէրօ որ Le Petit Parisienի մէջ, յօդուածաշարքով մը կը պատկերացնէ եւրոպայի քաղաքական գլխաւոր դէմքերը եւ անոնց գործունէութիւնը, իր վերջին յօդուածը կը նուիրէ Մուսթաֆա Քէմալի։ Ստորեւ կուտանք կարեւոր մասերը.—

Հանրապետութի՞ւնը։ Իրօք հանրապետական հողի վրա՞յ ենք։ Աւելի, փաշիստական երկրի մը մէջ չե՞նք արդեօք, եթէ իրաւ է որ փաշիզմին էութիւնն է ոտքի տակ առնել տալ հաստատութիւնները։ Հոս բնակութեանս ընթացքին, չպիտի տեսնե՞մ որ բոլոր թերթերը, ամէն առտու պատմեն Քէմալ փաշայի շարժումները. «Կազիին օրը». խորագիր մըն է։ Մոլեռանդ խանդավառութեան շունչեր կ'անցնին արեւուն մէջէն։ Արդէն կը գուշակեմ թէ սպանմայթին տէրն է հոս եւ քաղաքական խորհրդանշանը՝ բացարձակ իշխանութեան մը այլաբանութիւնը, պէտք է տեղը բռնէ հին կրօնքի խորհրդանշանին։ Իր բոլոր մտա-
դրութիւններուն մէջ, արդէն
սկսած նշմարել Մուսոլինիի
խորհուրդը։

ՄՈՒՍԹԱՖԱՅԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Ո՞վ է Մուսթաֆա Քէմ
Թուրքիոյ փրկիչն ու տէրը։ Ու
կուգայ, ի՞նչ մարդ է։ Կան
կ'ըսեն թէ «փոմաք» է, այ
մակեդոնացի պուլկարօսեր
բիշներ կը վստահացնեն թէ
նական ծագում ունի։ Եթէ
ւտանք անոր պատկերնե
զինքը սլաւ պիտի կարծենք
րովհետեւ, անհաւատալի բան
աննուաճ ամբոխավարին լու
կարները զինքը կը նմանցնեն
զօր Կերենսկիին։ Բայց ինծի
թէ ատոնք անյաջող լուսան
ներ են։ Անոր կենսագիրները
քը կըներկայացնեն իբր ընի
տոլուցի։ Ինչ որ ալ ըլլայ
ան ծնած է Սելանիկի մէջ,
զական ընտանիքէ։ Հայրը Ալ
զա, փոքր առեւտրական,
երիտասարդ. Մուսթաֆա մ
կրթուեցաւ։ Յետոյ, հա
իրեններուն, զինուոր եղաւ։

ԲԱՐԵԿԱՐԳԻՉԸ

Իր հմայքը անհուն է, իր
իր հեղինակութիւնը։ Գիտենք
անխնայ զսպեց ընդդիմադիր
փորձերը։ Սակայն. բարքերու
րագի, գիրի եւ կրօնքի վեր
եալ իր բարեկարգումները
կը գրգռեն, քան կախաղան
ծածութիւնը խռովարար
դէմ։ Սովորութեան
Թուրքը, հակառակ իր եւր
գլխարկին, անշուշտ աւելի կը
դուրժէ ասիական բռնատիրու
մը չափազանցութիւններուն,
արեւմտեան արդիական
կարգ մը ձեռնարկներու
Քէմալ կախեր է ցառայ
սէրները, աւելի նուազ կը
չեցնէ աւանդութիւնները,
հարեմներու բացումը եւ
հականացման տեսարանն
ները։

Ըսելու պէտք չկայ թէ
կան յատկանիշը ընդդիմու
թեան (եթէ կայ) անտես
ըլլալն է։ Դժգոհները ուշա
թիւն չհրաւիրելու պատճա
ունին, որոնք բացատրութեան
կարօտի։ Պէտք է ընդունի
կայն, թէ կատարեալ մեծա
նութեամբ, երկիրը հիմա
ճանչնայ բարեկարգումի օ
ները։ Բայց, միայն «Ցաղթ
նին» (կագի) փառքն էր որ
տուաւ անոր իրականացումը
րիչ որեւէ մէկը պիտի փշրուէր
Քէմալ կրնայ ամէն ինչ
տալ ինքզինքին։ Այս «հանրապ
տութեան նախագահը» չ
պէտք չունի խորհրդարանի
դահլիճի, որուն փաստը
յաճախ, առանց որ իր հրամա
հակակշռի կամ վէճի ենթարկ

Ինքնաշարժերով եւ բա
խօս գործիքներով հարուստ
րի մը մէջ կամ զուիցերիա
օրէնքով կառավարուող երկ
րու մէջ, ուր քաղաքային ա
նութիւն եւ ամուսնալուծ
կը կիրարկուին, կազին պիտի
նար վաղը կրօնական պաշտ
յայտարարել։ Եւ ասոր հ
Մուհամմէտի կանանչ
պէտք չունի ան։ Ոչ միայն
քիան, այլ ամբողջ Արեւել
նոր յառած են իրենց
ները։ Սակայն, շատ բանիմա
ականջ չի կախեր համիսլա
երազանքներուն, լաւ կը
ուժը։ Մեծ քաղաքագէտի մըն
քաղաքագէտի մը
թիւններով օժտուած։
եւ յաղթական, ամէնէն
ճարտար քաղաքագէտ մը
գիտէ միջազգային զանգ
ներէն քաղել լաւագոյն
Ինք միայն գիտէ թէ ո՞վ
իրեն օգնեց գաղտնօրէն

պատերազմի գրգռութիւնը եւ ժողովուրդներու սպանիչները:

Միլիոնաւոր գերմաններ ձեզմէ կը սպասեն, պարտ՝ նախագահ, որ կտրուկ միջամտութեամբ մը, գերման ազգը փրկէք Ֆրան. մասոնական համաճարակէն: Ոչինչ այնքան դիւրին է, որքան ձերբակալել տալ յանցաւորները, բայց գերման դատական իշխանութիւնները երբեք նման քայլ մը չպիտի առնեն, որովհետեւ, իւենք իսկ մտած են այդ կազմակերպութեան մէջ»:

Պերլինի քաղաքական, նոյնիսկ ազգայնական շրջանակներուն մէջ չեն քաշուիր բացէ ի բաց յայտնելու թէ Լիւտէնտորֆ մտային խանգարման ենթարկուած է:

ՏԱՐԻՆԵՐ ՑԵՏՈՅ

Ընդհ. պատերազմի վերջաւորութեանը մօտ, անգլիացի զինուոր մը գլխէն կը վիրաւորուէր, ռումբի կտորով մը: Այս վերջին հետեւանքով, զինուորը կորսնցուցեր էր իր յիշողութիւնը: Երկար ատեն հիւանդանոցի մը մէջ դարմանուելէ յետոյ, ան ղրկուեցաւ իր ընտանիքին մօտ, բայց ճամբան, շոգենաւէն դուրս ելաւ եւ այլեւս չվերադարձաւ:

Ատեն մը Ամերիկայի մէջ թափառելէ յետոյ, հիւանդանոց մը դրին զայն: Անոր վիճակը որեւէ յոյս չէր ներշնչեր: Բայց, վերջերս, քիթին վրայ կատարուած գործողութեան մը հետեւանքով, ան վերագտաւ իր յիշողութիւնը: Ամերիկեան նախկին մարտիկներու Միութիւնը զայն իր ծննդավայրը ղրկեց:

Տասը տարի է ի վեր, ան կը բացակայէր իր ծննդավայրէն. երբ հոն հասաւ, գժբախտութեան լուրերը իրարու յաջորդեցին: Իր ծնողքը մեռեր էին: Կինը՝ կարծելով որ մեռեր էր իր ամուսինը՝ կարգուեր էր ուրիշի մը հետ, որմէ ունեցեր էր 4 զաւակներ: Մնացեր էր միայն իր եղբայրը, խուլ-համր ծնունդէն ի վեր, որ իր եղբօրը վերադարձէն այնքա՜ն յուզուեցաւ, որ լեզուն բացուեցաւ, եւ սկսաւ լսել ու խօսիլ:

ԼԵՌԸ ԿԸ ՓԼԻ

Փիածաղիս լերան գագաթը (Իտալիոյ մէջ) փլաւ առջի օր: Շրջակայքի բնակիչները զայն կը կոչէին «քալող լեռը», որովհետեւ, 1925ին հոն դրուած եռանկիւնաչափական նշան մը ցոյց կուտար որ լերան գագաթը կը խախտի:

Լերան փլուզումը նախատեսուած ըլլալով, քաղաքին կառավարիչը պարպել տուած էր շրջակայ բնակիչները: Երբ լեռը փլաւ, փոշիի հսկայ ամպ մը պատեց հորիզոնը, մինչեւ իրիկուն: Մարդու վնաս չկայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔ

ՄՈՆՓԷԼԻԷ. — Խուռներամ բազմութեամբ մը Մարսէյլէն շոգեկառք նստելով ուղղուեցանք դէպի Մոնփէլիէի անսահման այգեստանները: Գնացքին հետ սկսան հնչել հայկական երգեր զանազան խցիկներէ՝ «Բամ-Փորոտան», «Մեր Հայրենիք», «Մշակ Բանւոր», «Լուսին չիկար» եւայլն որ տեւեցին մինչև կայարան: Բազմութիւնը բաժնուեցաւ զանազան խումբերու:

Մենք տասնըհինգ հոգի կառք մը նստած կ'առաջնորդուինք որոշուած գիւղը ու հազիւ հասած, տեղացիներու հետաքրքիր բազմութիւն մը կը շրջապատէ մեզ:

Աշխատանքի օր է: Բոլորս ալ ձեւափոխուած ենք հին շորերով, կարծես մուրացկաններ ըլլայինք: Առաջնորդուեցանք այգեստանը:

Այգեկութքի ձեռնարկեր ենք այս օտար ափերուն վրայ: Բայց ի՛նչ յուզիչ տեսարաններ... մեր մայրերն ու մամիկները կ'անիծեն Թուրքը եւ երբեմն ալ կը մեղադրեն իրենց զաւակները, որ այսքան տարուան մէջ բան մը չեն կրցած ընել եւ թափառականի տոպրակը ձեռք առած, կը չարչրկուին հայրենիքի կարօտէն: Պառաւ մըն է որ կը փսփսայ.

— Դուք կը քնանաք. Բիւրտերու չափ ալ ուժ չունի՞ք: Ի՞նչ է դաշնակ-հնչակ, բոլորդ միացէք, բան մը պիտի ընէք նէ ըրէք...

Այս բոլորին ականատես կ'ըլլան օտար բանուորները, որ կ'աշխատին մեզի հետ եւ անվերջ հարցումներ կ'ընեն.

— Ինչո՞ւ Ֆրանսա եկեր էք, ինչո՞ւ Թուրքերը ձեզ վայրագօրէն ջարդեցին. ինչո՞ւ Հայաստան չէք երթար...

Կը պատասխանենք, բացատրութիւններ կուտանք, բայց արիւն կ'երթայ մեր սիրտէն: Մեր քսան օրուան աշխատանքը առիթ եղաւ ճանչցնելու մեզ: Գաւառներու ժողովուրդը երբեք ծանօթ չէ մեր պատմութեան:

Այսպէս լրացուցինք այգեկութքը, կարծես թէ մեր հայրենիքի այգեստանը եղած ըլլայինք, որուն կարօտը երգեցինք ու ցաւը պատմեցինք ամէն օր:

Հիմա նորէն կառք նստած ենք, բեռնաւորուած ողկոյզներով, շիշերով եւ դէմքերը սեւցած, ու կը դառնանք Մարսէյլ, կարծես մեր մշտական հայրենիքն եղած ըլլար...

Ա. Որբուկ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Բալուի Հայր. Միութեան երեկոյթը տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Ժամանակէն առաջ ներկայ էր խուռն բազմութիւն: Նախագահը բանալով հանդէսը, կարգ մը քաջալերական խօսքեր ըրաւ եւ պարզեց Միութեան նպատակը: Արտասանեցին Պ. Պ. Քիւրքճեան, Դաւիթեան եւ Մանուէլեան, երգեց Պ. Գ. Մարսուպեան: Հետաքրքրական էին նաեւ Պ. Մարկոսեանի անակնկալները: Տեղի ունեցաւ ամերիկեան աճուրդ մը որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեան պէտքերուն:

Հանդէսին երկրորդ մասը կազմեց Միութեան անդամներուն կողմէ ներկայացուած զաւեշտ մը:

Մ. Մ.

ՎԱԼԱՆՍ — Զօրավար Անդրանիկի սգահանդէսը տեղի ունեցաւ նախաձեռնութեամբ Շ. Գ. Ա. Դ. Ա. Միութեան եւ ոչ թէ հընչակներու, ինչպէս պատմեր են: Կը մասնակցէին Զ. Ո. Միութեան, Կարմիր Խաչի, Խարբերդի եւ Զարսանճագի Հայր. Միութիւններու ներկայացուցիչները: Նախագահ Պ. Ռ. Ճնեղեան պարզեց հերոսին կեանքը: Օրուան բանախօսը, Պ. Ե. Տէր Անդրէասեան մանրամասնօրէն ներկայացուց Անդրանիկի գործունէութիւնը եւ գնահատեց բոլոր այն հերոսները որոնք միեւնոյն գաղափարին զոհուեցան, ազատութեան համար:

Սգահանդէսը փակուեցաւ «Իբրեւ Արծիւ» խմբերգով եւ բազմութիւնը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեան տակ:

Խ. Չաթըլեան

ՊԷԼՖՈՐ. — Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին Պէլֆօրի Հ. Յ. Դ. «Վազգէն» խումբի ընկերներէն ոմանք զանազան քաղաքներ մեկնեցան: Առիթէն օգտուելով, քանի մը հոգի իրենք զիրենք իբրեւ Հօկի մասնաճիւղ կը հռչակեն եւ պատգամաւոր մը կը ղրկեն Փարիզ, որպէսզի տեղեկութիւններ տայ իրենց մէկ տարուան «գործունէութեան» մասին: Իրականին մէջ, ոչ մէկ գործունէութիւն ունեցած են, բացի խառնակելէ:

Վազգէն խումբը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, թէեւ փոքրաթիւ անդամներով:

Սուրճանդակ

ՓՐԻՎԱ, 3 հոկտեմ. — Լիոնի մեր հայրենակիցները վերջապէս ունեցան իրենց հայ բժիշկը, Տոքթ. Ն. Թոնամեան, որ հաստատուած է Լիոնի ամէնէն կեդրոն տեղը թիւ 301 Րիւ Փօլ - Պէռ:

Իբրեւ թղթակից իրեն ըրած հարցումներուս պատասխանելով բժիշկը ըսաւ. —

«Տասնըհինգ տարիէ ի վեր կը գործեմ Լիոնի շրջակաները: Թէեւ գաւառները նպաստաւոր օդ եւ հանգիստ կեանք ունին, բայց նկատի առնելով որ Լիոնի մէջ բազմաթիւ հայ հայրենակիցներ կան, պարտք սեպեցի ընտանիքով հաստատուիլ հոս: Թէեւ ընիկ Տիգրանակերտցի եմ, բայց ամբողջ դպրոցական կեանքս անցուցած եմ Պէյրութի մէջ. ուրկէ ետք կատարած եմ երկար պտոյտներ դէպի Մուսուլ, Հալէպ եւ կրկին Պէյրութ, ուր գործած եմ ֆրանսական հիւանդանոցներու մէջ:»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՎԻԷՆ. — Անցեալ կիրակի տեղի ունեցած մրցումին Վիէնի խառն խումբը յաղթեց Կրընօպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ին 5—2ով:

⁂ Յառաջիկայ կիրակի Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը հրաւիրուած է Լէսիոն, տեղական Սէրքլը Աթլէթիքին հետ մրցելու համար:

Մեր մարզիկներուն կը մնայ իրենց լաւագոյն ճիգերը փորձել, յաղթելու համար Սէրքլը Աթլէթիքի, որ Տրոմ նահանգի լաւագոյններէն մէկն է:

Մարզիկ

Հ. Մ. Մ. — Վաղը կիրակի, Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի խումբը Angers քաղաքին մէջ պիտի կատարէ կարեւոր ֆութպոլի մրցում մը տեղական ու պատուոյ դասակարգին պատկանող Ժան Պուան խումբին դէմ: Առաջին անգամ ըլլալով հայկական խումբ մը ֆրանսայի այս կողմերը կ'այցելէ եւ յոյս ունինք որ Հ. Մ. Մ.ի խաղացողները, ամէն ջանք ի գործ պիտի դնեն պատուաւորապէս դուրս ելլելու սոյն մրցումէն:

Անժէ, Փարիզէն 308 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի, Սէն գետին եզերքը շինուած, 84000 բնակչութեամբ, սիրուն ու պատմական քաղաք մըն է: Հնութիւններէն կայուն մնացած են՝ դղեակ ըՍէնԼուիի կողմէն շինուած 13րդ դարուն եւ այժմ վառօդարանի տեղ կը ծառայէ, Մայր եկեղեցին՝ 12 եւ 13րդ դար, հազուագիւտ ապակիներով զարդարուած: Եկեղեցիներէն Սէն-Սէրժ 15րդ դար, Սուրբ Երրորդութիւն 12րդ դար եւ Էգվիէնի մատուռը 13րդ դար: Իսկ Այժմու քաղաքապետարանը նախկին Սէն-Ժլէնի կղերականներուն կը պատկանէր եւ ճարտարապետական տեսակէտով գլուխ գործոց մըն է:

Հ. Մ. Մ.ի խումբը կը մեկնի շաբաթ գիշեր ժամը 12ին, Gare Montparnasseէն: Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ գիշերուան 11.30ին:

Վ. Հ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի վարչութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ Colombes, Bois Colombes, Argenteuil եւ բոլոր շրջակայ արուարձաններու հայ հասարակութեան, թէ 27 սեպտ. 1928 թուականէն սկսեալ F. C. Armeniaի բոլոր անդամները ու մարզիկները միացած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հին եւ նոր անդամները այս գիշեր ժամը 8.30ին մտերմական հաւաքոյթ—թէյասեղանի մը, Place de la Comète, Bureau de Tabacի վերնայարկը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԲԱԽՈՒՄ. — Փարիզ-Վիլփէյ, ամէն առտու սկսած է մառախուղ մը ծանրանալ, որուն հետեւանքով, երկու հանրակառքեր իրար բախեցան, Շանփինյիի մէջ:

Հանրակառքերու վարիչները նախզգացին վտանգը, երբ արդէն իրարմէ հազիւ երեսուն մեթր հեռու էին: Կառքերը կեցնելու համար, անոնց ջանքերը ապարդիւն եղան, ու բախումին հետեւանքով, քսան ճամբորդներ վիրաւորուեցան:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀ ՄԸ. — Փորթ Լիլայի կողմերը, Վիլկրանժ փողոցի բնակիչները յուզման մատնուած էին չորեքշաբթի գիշեր: Ժամը 10ի ատեն, իրենց դրացիներէն 45 տարու կին մը, դրան սեմին վրայ կանգնած, փորը բռնելով կը պոռար.

— Օգնեցէ՛ք, կը մեռնի՜մ:

Պահ մը յետոյ, տառապանքը այնքա՜ն կը սաստկանար, որ խեղճ կինը կ'իյնար գետին: Դրացիները փութացին զինքը փոխադրել իր անկողնին վրայ, ուր քանի մը վայրկեան յետոյ, ան իր հոգին աւանդեց:

Ոստիկանական քննութիւն մը երեւան հանեց թէ, կինը որ միշտ կ'ապրէր, դուրս ելեր էր, Իտալացիի մը ընկերակցութեամբ: Իտալացին, փոխանակ օգնելու կնոջ, երբ ան կը տառապէր, փախեր էր աճապարանքով եւ այլեւս մէջտեղ չէր ելեր:

Կնոջ դիակը հետք չի կրեր որեւէ հարուածի. կասկած կայ որ կինը թունաւորուած է, ինչ որ պիտի ստուգուի բժշկական քննութեամբ:

ԿԱՐՈՒՀԻԻՆ ՄԵՔԵՆԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ — Տիկին Իվոն Մանժէն՝ կարուհի, 36 տարու, մեքենայի տեղ լեզու կը բանեցնէր, եւ կարգ մը վաճառատուններ այցելելով, վստահութիւն ներշնչելէ յետոյ տէրերուն, անոնց կը պատմէր թէ 200.000 ֆրանքով վաճառատուն մը գնած է, բայց անմիջական 500 ֆր.ի պէտք ունի, եւ իր դրամարկղն ալ աւրուած ըլլալով, չէր կրցեր զայն բանալ ու կը խնդրէր որ այդ չնչին գումարը փոխ տան իրեն: Շատ վաճառականներ կը յօժարէին գոհացում տալ տիկնոջ: Տիկինը կը գանձէր ու կ'անհետանար, մինչեւ որ ոստիկանութեան սեղանին վրայ բողոքագիրներ դիզուեցան իր դէմ:

Առջի իրիկուն, յանկարծ հանդիպեցաւ իր զոհերէն մէկուն, երբ սրճարան մը նստած կը խմէր: Մարդը փութաց զայն ձերբակալել տալ, առանց ականջ կախելու տիկնոջ հրաւէրին, գաւաթ մը միասին պարպելու համար: Հասկցուեցաւ որ այս կերպով, կարուհին կրցած է մինչեւ 50.000 ֆր. կորզել հրապարակէն:

ՅԱՌԱՋ.Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՅԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

ԲԱԺԻՆ II

— Չե՞ս հաճիր քեզի համար հատ մը գնել:

Անանիա տեղէն ելաւ եւ ըսաւ.

— Ոստիկանատուն պիտի երթամ...

Նորէն յուսաց որ եղբայրական ձայն մը հարցնէ պատճառը: Սիրտը կը բաբախէր մտածելով թէ ո՛ր կողմէն սկսի...

Բայց ծաղրական ձայն մը հարցուց.

— Ի՞նչ, անձրեւը ձերբակալել տալո՞ւ կ'երթաս:

Գաղտնիքը թաղուեցաւ սրտին խորը, առաջուընէ աւելի դառն եւ ծանր: Անհանդուրժելի հեռաւորութիւն մը կար մերձաւորին գթութեան եւ իր խոստովանութեան միջեւ: Մէկէն օգնութիւն հայցելու եւ սպասելու չէր, ինքնիրեն բաւելու էր:

Խնամքով սանտրուեցաւ եւ դարանէն հանեց ծննդագիրը:

— Ա՛ռ, անձրեւանոցն ալ հետդ տար, ինչո՞ւ կ'երթաս, հարցուց միւսը:

Պատասխան չտուաւ Անանիա:

Վայրկեան մը կանգ առաւ մութ սանդուխներուն վրայ, մօտիկ ըրաւ ապակիէ տանիքին վրայ իյնող ջուրի հնչեղ ձայնին: Ջրվէժի մը անկումին կը նմանէր, կարծես թէ վայրկեանէ վայրկեան խուժէր տան մէջ: Մահացու թախծութիւն մը պատեց զինք: Դուրս ելաւ եւ թափառեցաւ անձրեւէն լ՚ացուած ճամբաներուն վրայ: Մտաւ ամայի գոհ մը, անցաւ սեւ կամարի մը տակէն, անհուն տխրութեամբ դիտեց փոքրիկ կրպակներէն ներսը՝ ուր կեներու տժգոյն դէմքեր, ռամիկ մարդիկ, աղտոտ տղաք նստեր էին: Որջեր էին ուր պտուղներու եւ խոտեղէններու սակառներ ցեխոտ մթութեան մէջ կը փտէին, ուր դարբինն ու կարուհին աշխատութեան ժամերը կ'երկարէին, կը հալէին թիապարտներու նման, տառապանքի վայրեր՝ թիարաններէն աւելի տխուր:

Անանիա կը դիտէր, կը յիշէր ֆոննիի այրի կնոջ աւերակ տունը, ջաղացպանին բնակարանը, ջաղացքը, դրացիներու տխուր դէմքերը: Անանկ կը կարծէր որ դատապարտուած է միշտ ապրելու տխուր վայրերու եւ ցաւի պատկերներու մէջ:

Երկար եւ անօգուտ թափառումէ ետք՝ տուն դարձաւ եւ սկսաւ գրել Մարգարիտին.

«Մահու չափ տխուր եմ: Հոգիիս վրայ ծանրութիւն մը կայ որ կը ճնշէ, կը ջախջախէ զիս: Տարիներէ ի վեր կ'ուզէի ըսել ինչ որ կը գրեմ աչա, մելամաղձոտ եւ անձրեւոտ օր մը: Չգիտեմ ինչպէս պիտի ընդունիս յայտնութիւնս, բայց ինչ որ ալ մտածես, Մարգարիտ, մոռնալու չես որ անողոք ճակատագիր մը զիս կը քշքշէ, ոճիրէ մը աւելի գարշելի պարտականութիւն մը զիս կը մղէ...»

«Ոճիր» բառին հասնելուն կանգ առաւ եւ վերսկսաւ կարդալ գրած տողերը: Ձեռք առաւ նորէն գրիչը, բայց չկրցաւ բառ մը աւելցնել, յաղթահարուած էր յանկարծական սառումէ մը: Ո՞վ էր Մարգարիտ, ո՞վ էր ինք, ո՞վ էր «այդ կինը» ի՞նչ էր կեանքը: Ահա՛ կը սկսէին յիմար հարցումները: Երկարօրէն դիտեց ապակիները, երկաթէ թելերը: Ցետոյ մտածեց.

— Եթէ ինքնասպա՞ն ըլլամ:

Ցամրօրէն պառկեցաւ նամակը, սեւեռեց աչքերը թելերուն, ապակիներուն, ու այս դիրքին մէջ մնաց մինչեւ անձրեւին դադարումը, մինչեւ ընկերոջ դուրս ելլելու հրաւէրը:

Երկինք կը պայծառէր, քաղաքը հետզհետէ կ'օգեւորուէր, ծխանը կը ծռէր հրաշալիօրէն Հռոմի փողոցին վրայ:

Սովորականին նման անցան Ազգային պողոտայէն: Դակա կը դիտէր լրագրավաճառին թերթերը, Անանիա մտացիր էր: Սթափեցաւ միայն երբ կղերիկոսներու թափօր մը անցաւ մօտէն:

— Մանկութեանս ատեն համբաւաւոր աւազակի մը տղան ճանչցայ, որ վայրի բնազդներով վառուած կը մտադրէր հօրը վրէժը լուծել: Հիմա կը լսեմ որ վարդապետ եղեր է: Ի՞նչպէս կրնաս բացատրել այս իրողութիւնը, հարցուց Անանիա:

— Ցիմարացած ըլլալու է, պատասխանեց Դակա անտարբերութեամբ:

— Ո՛չ, վրայ բերաւ Անանիա ոգեւորուելով: — Մենք կը բացատրենք կամ կ'ուզենք բացատրել հոգեբանական բազմաթիւ գաղտնիքներ յիմար կոչելով ենթական:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

Թուրքիա չի ճանչնար Զօկու թագաւորը

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է չճանչնալ Ալպանիոյ նոր Թագաւոր Ահմէտ Զօկուն:

Վերջերս Թուրք մամուլին մէջ մեծ աղմուկ հանեց Ալպանիոյ վարչաձեւին փոփոխութիւնը եւ գրոյցներ շրջեցան թէ Մուսթաֆա Քէմալ եւս Ահմէտ Զօկուի օրինակին պիտի հետեւի: Թուրք ազգայնական թերթերը այս առթիւ բուռն յօդուածներ հրատարակեցին՝ հերքելով այս լուրը:

Աշխատաւորականներու համագումարը

Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան տարեկան համագումարին մէջ Մաքտոնըլտի դահլիճին ելմտական նախարար Ֆիլիպ Սնոտըն պարզեց կուսակցութեան ելմտական քաղաքականութիւնը, այն պարագային համար, երբ յառաջիկայ ընդհանուր ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն շահին աշխատաւորականները եւ 1924ին եղածին պէս դարձեալ իշխանութեան գլուխ անցնին:

1.— Անգլիոյ դրամատունը չպիտի ազգայնացուի բառին իսկական առումով, այլ հակակշռի պիտի ենթարկուի հանրային մարմնի մը կողմէ, որուն մէջ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան գանձային եւ առեւտրական նախարարութիւնները, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ բանուորական կազմակերպութիւնները: 2.— Բոլոր քաղաքներուն մէջ գործակցական եւ թաղապետական դրամատուններ պիտի ստեղծուին: 3.— Արմատական փոփոխութիւններ պիտի մտցուին ելմտական եւ սեղանաւորական դրութեան մէջ, այն ձեւով որ ո'չ մէկ վարկ պիտի յատկացուի, եթէ ազգային շահ չի ներկայացներ:

Սնոտըն աւելցուց թէ պէտք է հրաժարիլ դրամատուններն ու սեղանաւորական հաստատութիւնները ազգայնացնելու գաղափարէն, որովհետեւ առեւտուրը պէտք է զերծ ըլլայ քաղաքական ամէն ազդեցութենէ:

Սնոտընի ծրագիրը ընդունուեցաւ առանց քուէարկութեան:

«Աստուծոյ բարկութիւնը» Տրապիզոնի վրայ

Ժամանակին գրած էինք թէ օգոստոսի մէջ Տրապիզոն եւ շրջակայքը տասը ոտք խորութեամբ ձիւնի տակ ծածկուած է, 12 հոգի սառած են, հունձքերը վնասուած եւ հարիւրաւոր անասուններ ձիւնի տակ մնալով բնաջնջուած են երկու հովիւներու հետ միասին: Ամերիկեան թերթ մը այս առթիւ կը գրէ.

— Տրապիզոնի Թուրք բնակիչները, այս անբնական ու արտասովոր աղէտէն սարսափած, մզկիթները լեցուած են աղօթելու Ալլահին, որ խնայէ իրենց: Տրապիզոնի Թուրքերը, որոնք միակ ընդդիմացողը եղած էին ֆէսին տեղ գլխարկը գործածելու հրամանին, կ'ըսեն թէ երկրին գլխուն պայթող աղէտներուն պատճառը ազգային կառավարութեան կողմէ ներմուծուած փոփոխութիւններն են իսլամական կրօնքին մէջ:

Ժողովուրդը կը հաւատայ թէ իրենց Աստուածը բարկացած է, որովհետեւ արաբական այբուբենը, որուն սուրբ տառերովը գրուած է Գուրանը, ջնջուեցաւ Մ. Քէմալի հրամանով: Մզկիթները գիշեր ցերեկ լեցուն են սարսափած հաւատացեալներով, որոնք կ'աղօթեն Աստուծոյ՝ որ դադրեցնէ ձիւնը և բարձրացնէ օդի տաքութեան աստիճանը:

Մինչ Տրապիզոնի մէջ ձիւն տեղացած է, Էնկիւրիի մէջ օդերը սաստիկ եւ անսովոր կերպով տաք եղած են:

Ալպանիա աճուրդի կը հանէ իր նաւատորմը

Հռոմէն կը հեռագրեն.— Պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ ալպանական նաւատորմը աճուրդով պիտի ծախուի:

Խնդրոյ առարկայ նաւատորմը կը կազմեն երկու մարտանաւեր՝ «Իսքէնտէր Պէկ» եւ «Սքիփէթարիա», որոնց իւրաքանչիւրին տարողութիւնն է... 230 թոնօ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ համալսարանի ուսանողներէն պատուիրակութիւն մը Հոկտ. 15ին Հռոմ պիտի երթայ, փոխադարձ այցելութիւն տալու համար իտալացի ուսանողներուն, որոնք անցեալները Պոլիս եկան: Պատուիրակութիւնը 10 օրի չափ պիտի մնայ Իտալիա:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ մէջ առջի օր ժամը 13.10ին զգացուեցաւ երկրաշարժի թեթեւ ցնցում մը, որ տեւեց 10 երկվայրկեան:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ պուլկարական դեսպանը յայտնեց ամերիկեան կառավարութեան թէ պատրաստ է յանուն Պուլկարիոյ ստորագրելու Քէլլոկի դաշնագիրը:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի սեպտեմբեր 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը. — 57,750 (1886ի պարտաթուղթերէն), 491,260 (1903էն) եւ 135,289 (1911էն): 5000 ֆրանք շահեցաւ 1911ի պարտաթուղթերէն թիւ 108,291ը:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

Կը խօսի՝ Ընկ. ՓՐՈՖ. Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Թէյասեղան, երգ, պար եւայլն

„ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ" ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. St. Germain.

Կը նախագահէ՝ Պ. Լ. ՇԱՆԹ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՀԱՄԱՍՏԵՂ, Մ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ (Զ. Ե. Ռ. Մ. կողմէ) Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ (Դրօշակ), ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (Յառաջ), ԴԱ-ՒԻԹ ԲԷԿ (Նոր Երկիր):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Փարիզի երաժշտանոցէն), Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (Դաշնակ), Պ. ROGER FOSSEY (Ջութակ), Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ:

Մուտք՝ 2 ֆրանք

ԴԵՐԱՍԱՆ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին սինէմա Սէն-Լուի մէջ, վաղանս 14 Հոկտ. կիր. ցերեկ ժամը 2ին Էմիլ Զօլայի թատրոնը Լիոնի մէջ մասնակցութեամբ թատերական յաւագոյն ուժերու

ԾԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

4 ԱՐԱՐ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այսօր Շբ. գիշեր, ժ. 8.45ին թատրոն Սոսիէթէ-Սավանթ, 8 Rue Danton

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Զուարթ օփերէթ 4 արար)

ՆՈՒԱԳ... ԵՐԳ... ՊԱՐ

Ղեկավարութեամբ յայտնի թառիստ Պ. ԺՕՐԺ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԹԻԼՔԻԵԱՆ

ԵՒ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

30 սեպտ. 1928 Մարսէյլ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Chope Parisienne, Rue des Ecoles.

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 161 Fbg. du Temple.

Փարիզի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, 184 Ավրնիւ տ'Իթալի:

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatole France, Chaville, Մոնփառնասի գծին Շավիլ կայարանին դիմացը: Զեկուցում Շրջ. ժողովի աշխատանքներու մասին եւ ընթացիկ խնդիրներ: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

Իսի -լէ- Մուլինոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին սովորական հաւաքատեղին:

Մարսէյլի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, 5 րիւ Ալէքսանտրա: Կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները պիտի պատժուին:

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը երկուշբ. Գրադարանի սրահը ժամը 8.30ին:

Լիոնի «Դժոխք» խումբի գաւառական ժողովը՝ հոկտ. 9 երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարան սրահին մէջ: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատամնամեակի դէպքերը»: Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Զուլլէրեան:

Վիէնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ ժող. Լսարանը: Օրակարգ. Կոմիտէի ընտրութիւն եւ կարեւոր հարցեր:

ԿՈՉ

Ազգային զանազան կարեւոր խնդիրներու եւ մասնաւորաբար կրթական անյետաձգելի հարցին ընթացք տալու համար, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք Փարիզի եւ արուարձաններու հայրենակցական բոլոր միութիւնները, 61 Rue Monsieur le Prince, Ֆլորիայի սրահը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, կազմելու համար միջհայրենակցական միութեանց կեդրոնական վարչութիւն մը:

Ի դիմաց Պոլսի եւ շրջ. Հայր. Միութեան Արսէն Գարակէօզեան

Ի դիմաց Անդրէասի եւ շրջ. Հայր. միութ. Յարութիւն Ա. Քէֆէլեան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պրինեօլ, Կէտ.— 35 ֆր.։
Փարիզ, Դ. Ջ.— 46.50։
Պրայլա, Օ. Ա.— 100։
Մարսէյլ, Վ. Մ.— 10։
Շաս, Հ. Հ. Մ.— 10։
Լանսէյ, Գործ.— 183.90։
Փարիզ, Պ. Շ.— 35։
Քամնթի, Կ. Հ.— 180։

Ցէսին, Աղամ Սարգիսեան.— Կը խնդրուի ձեր նամակը պատճառաբանել:

Ցէսին, Կ.Օ.— Ձեր ուզած հասցէն է.— Journal «Arax», 45 Bld. Dondoukoff, Sofia.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928
7 OCTOBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 771 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՂՋՈՅՆ ՄՏՔԻ ՄՇԱԿՆԵՐՈՒՆ,

...հակառակ որոշ խմբակի մը չկամութեան, «Մշակոյթի ...կը տօնուի այս գիշեր, մասնակցութեամբ ծանօթ մտաւո...ներու, մամուլի ներկայացուցիչներու և միութիւններու։ ...եւ այս տարի աւելի լաւ կազմակերպուած, քան անցեալ ...երբ առաջին փորձը կը կատարուէր։

...ի հարկէ նախընտրելի էր որ այս Օրն ալ — ինչպէս ուրիշ ...տարիներ — զուգադիպէին բուն Թուականին, 13 հոկտեմ...տօն Թարգմանչաց։ Բայց «Յառաջ»ի ընթերցողները ծանօթ ...անցուդարձին։ Գիտեն թէ մինչեւ վերջին պահուն ...ազգային մարմին կամ միութիւն պարտք սեպած էր ...հանդէսին կազմակերպութիւնը։ Զ. Ռ. Միութիւնն ...չհանդուրժեց տիրող անտարբերութեան, և սրահ վարձեց։ ...փարիզ ապրողները միայն կրնան հասկնալ թէ ի՛նչ ըսել է ...գտնել ո՛ր և է ատեն, մանաւանդ ճիշտ օրին։ Դաշնակցու...ն Օրը պէտք է տօնուի ամէն տարի հոկտեմբերի առաջին ...թը կամ կիրակի օրը։ Բայց, «խորհուրդ մարդկան, կամք... ...տուծոյ»։ Եւ հարկ եղած է որոշել հոկտեմբեր 13ին, ուրիշ ...քով՝ յարմարիլ սրահին տրամադրելի օրուան։

Այսպէս ալ «Մշակոյթի Օրը»։ Եթէ ո՛ր եւ է ազգային Մար...ուզէր «Մշակոյթի Օր» կազմակերպել, առանց կանխակալ ...իքի կամ յետին մտքի, լայն ժամանակ ունէր եւ՝ սրահ ...ելու եւ՝ բոլորը համախմբելու։ Դեռ սեպտեմբեր 7ին, մենք ...ագրականով մը ուշադրութիւն հրաւիրելով տիրող անտար...ութեան վրայ, վախ կը յայտնէինք թէ՝ ինչպէս որ լուռ ու ...ն անցաւ ամառը (Սահակ - Մեսրոպ), կրնայ եւ մոռցուիլ ...նը (Թարգմանչաց տօն)։

Այլ եւս ուշ է այս վրիպումը դարմանելու համար։ Ուրիշ... ինչ կ'ուզեն թող մտածեն, այս գիշեր «Սալ տը Ժէօկրաֆի» ...ի համախմբուին բոլոր անոնք որ կապ ունին Հայկական ...կոյթին հետ, իբրեւ մշակներ եւ վաստակաւորներ. բոլոր ...նք որ սէր եւ հաւատք ունին հայկական մտքի և արուեստի ...ծագործութեան վրայ։ Եւ բոլոր անոնք որ երիտասարդ են ...իքով, այլ եւ սրտով ու մտքով։

×

Դժբախտաբար այս տարի ալ ուշ սկսանք, եւ սեղանի վրայ ...որոշ ծրագիր մը, կենդանի գործով մը արժեցնելու հա... Մշակոյթի Օրը, գոնէ Փարիզի մէջ։

Անշուշտ մեզի ծանօթ չեն բոլոր բանախօսներուն տեսա...ներն ու նիւթերը։ Թերեւս անակնկալներ ալ կ'ունենանք։ ...ամէն պարագայի մէջ, ո՛վ որ պիտի արտայայտուի այս ...ը, հարկաւ գաղափար մը պիտի դնէ մէջտեղ, յստակ եւ ...գործելի ծրագիր մը, որուն վրայ կարելի ըլլայ կանգ առ... որ օգնէ բա՛ն մը աւելցնելու եղածին վրայ, կամ աւելի ...արելագործելու զայն։

Միայն հանդէսը եւ խանդավառութիւնը բաւական չեն, ...ժողովրդային կեանքին անհրաժեշտ մէկ մասը դարձնելու ...ը Մշակոյթի Օրը, ուրիշ այնքան տարեդարձներու հետ։ ...ի եւ մարտնչումի, հայրենիքի եւ պետականութեան յու...ներուն եւ փառքերուն հետ, արդա՛ր է որ մենք ողջունենք ...ի եւ Արուեստի ճիգը, եւ ծափերու կարգին, միջոցներ ...ենք զայն աւելի պայծառացնելու եւ արդիւնաւորելու։ ...եւ անհրաժեշտ է, մանաւանդ, որ հաւատա՛նք, վարժուինք ...ալ մեր Մտքի ճիգին, այնպէս ինչպէս կը հաւատանք ...բազուկին։

...ախիրէ ի՞նչ տարբերութիւն ունի ժողովուրդ մը, որ ...ներ կը վազցնէ ո՛ր եւ է օտար արտադրութեան առջեւ, եւ ...նչնար իր սեփական արժէքները։

...մենտ ըլլանք, այո՛, բայց ինչո՞ւ գրուանի տակ պահենք ...արազատ, մեր պլպլուն ճրագը, շլանալով ուրիշներու ե...ական լոյսերէն։

...ինչ կը նշանակէ սերունդէ սերունդ գոց ընել Վիկտոր ...կամ Տոլստոյի անունները, բայց հետզհետէ մոռնալ ...ին եւ Աղարոնեանը։

Արժէքներու բաղդատութիւնը չէ որ նկատի պիտի առնենք ...այլ կատարուած ճիգը, երկունքը, ստեղծագործու...—այն ալ՝ միջավայրի եւ միջոցներու զարհուրելի հակա...թիւններով։

Ո՞ւ համար գաղտնիք է որ, մինչեւ այսօր ալ, անձկու... կը հետեւինք —կ'ապսպրե՛նք— «Աշըգ Ղարիպ»ներն ու ...օղլու»ները, բայց երբ մէկը մեզի պատմէ մեր զմայլելի ...կէն կամ Սայեաթ-Նովայէն, հէքեաթի տպաւորութիւն ...նք։

×

...րկու խօսք ալ՝ այն փսփսուքներու մասին որ կը լսուին ...ձախէն, Մշակոյթի Օրն իսկ Հայաստանի դէմ ուղղուած ...ելու համար։

...նրուժելի ախտ մըն է այս, յատուկ՝ խռնաւ հոգիներու՝ ...ածներու եւ պարտուածներու։

...նք ուզեր վիճիլ։ Կը յայտարարենք, միայն, թէ ամէն ...նթանոս»ի եւ «հաւատացեալ»ի խտրութեամբ դատող ...րդիկը ոչ թէ կը բարձրացնեն Հայաստանի մէջ կատար... երկունքը, այլ կը նուաստացնեն զայն։ ...ո՛ղ մասնակցին անոնք ալ, եւ արժեցնեն իրենց տրտունջ... առանց քաղաքականութիւն խաղալու։ ...ո՛ղ մաքուր սրտով ներկայացնեն հայրենի հողին վրայ ...ծաղիկները, եւ մենք յարգանքով պիտի խոնարհինք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԼՔ ԿԱ՞Յ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (22 սեպտ.).

— «Քիչ չեն այնպիսի անհամբերներ, որոնք կը խորհին, թէ այսպէս անվերջ չենք կրնար շարունակել եւ թէ ամէն գնով պէտք է ելք մը գտնենք փրկելու համար օտարութեան մէջ փճացող հայկական բեկորներուն եւ մանաւանդ երիտասարդութեան գէթ մէկ մասը։ Քիչ չեն այնպիսիներ, որոնք կը խորհին, թէ Խորհրդային կառավարութեան դէմ մինչեւ այժմ մեր ցոյց տուած ընդդիմութեան վերջ տալով կարող ենք նոր, աւելի յուսատու ճամբայ մը բանալ տարագիր հայութեան համար։

Անոնք չեն ուզեր տեսնել, որ ռամկավարներու 7—8 տարիներէ ի վեր վարած բոլշեւիկասիրական քաղաքականութիւնը բացարձակապէս ո եւ է դրական արդիւնք չէ տուած եւ մազաչափ անգամ չէ ազդած բոլշեւիկներու վերաբերումին վրայ, նոյն իսկ հանդէպ ռամկավարներու։

Անոնք աչքաթող կ'ընեն այն տարրական, բայց ճակատագրական իրողութիւնը, որ Հայաստանի բախտին վրայ ազդող երկու մեծագոյն ուժերը՝ Ռուսիա եւ Թուրքիա, իրենց սերտ բարեկամութեամբ արհամարհելի քանակի մը վերածեր են ոչ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այլ եւ ամբողջ հայութիւնը, եւ որ որքան ատեն որ այդ հիմնական փաստը չփոխուի, մենք դատապարտուած ենք արհամարհելի քանակ ըլլալու թէ՝ Մոսկուայի եւ թէ՝ Էնկիւրիի աչքին։

Մենք դէմ չենք երբեք քաղաքական զիջումներու, երբ անոնցմէ գործնական շահ մը կըրնանք ակնկալել։ Բայց եթէ տարակոյս չունինք, որ մեր քաղաքական զիջումներով ոչինչ կըրնանք շահիլ, այդ պարագային զիջումները կը դառնան պարզապէս յիմարութիւն եւ յանցանք...»

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆՃՌՈՒՆԻ ԴԱՒ ՄԸ

Ամբողջ հայութեան ծանօթ է դերասան Յ. Զարիֆեանը, իբրեւ մեր մեծ արուեստագէտներէն մէկը։ Այս մասին վէճ չէ եղած։

Ամբողջ մտաւորականութեան, հայ արուեստագէտներուն եւ իր բարեկամներուն նոյնպէս ծանօթ է դերասան Յ. Զարիֆեան, իբրեւ շատ ազնիւ ու պատուաւոր մարդ։ Այս մասին ալ վէճ չէ եղած։

Այս պատուաբեր ու պատուաւոր հայ դերասանը վերջերս կրկին Փարիզ եկաւ։ Մէկ ներկայացում մը միայն մտադրած էր տալ։ Մեծ թատրոնի մը մէջ սակայն։ Օտէլո՜...։ Ու Զարիֆեան, ընկերակցութեամբ Պ. Արշակ Զօպանեանի կը ներկայանայ Օտէլոյի Տնօրէն Պ. Ժէմիէի։ Ա. Զօպանեան կը ներկայացնէ Զարիֆեանը, կը բացատրէ նպատակը եւ կը խնդրէ Օտէլոն մէկ օրուան համար։ Ժէմիէ կ'ունկնդրէ, կը համակրի ձեռնարկին, հաւանութիւնը կը յայտնէ։ Զօպանեան եւ Զարիֆեան գոհունակութեամբ դուրս կ'ելլեն։

×

Ուրախ լուրը կը տարածուի։ Զարիֆեան, Համլէթ, Օտէլօ։ Մէկ հոգի, սակայն, չի կրնար տանիլ այս ցնծութիւնը։ Մ'ախանքէ կը բռնուի եւ սադրանք մը կ'որոճայ։ Հոգին կ'օձլտի։ Անազնիւ քայլը կ'առնէ ու կ'երթայ Ժէմիէին կը ներկայանայ եւ կը բարբառի.

— Ֆրանսայի մէջ մէկ հայ ծանօթ դերասան կայ, ան ալ ե՛ս եմ։ Մինչեւ հիմա 180 ներկայացումներ եմ տուած։ Մէկ խումբ կայ, ան ալ իմս է։ Անհաւանիկ թուղթերով կը հաստատեմ ըսածս։ Զարիֆեանը մարդ չի ճանչնար։ Խումբ չունի։ Իմ խումբովս պիտի խաղայ։ Խումբս արդէն ներկայացում ունի։ Ժամանակ չունի «Համլէթ» պատրաստելու։ Խայտառակութիւն պիտի ըլլայ։ Ի գիտութիւն կը տեղեկացնեմ։

×

Արար երրորդ։

Զարիֆեան ու Զօպանեան երկրորդ անգամ կ'երթան Ժէմիէին քով, օրը որոշելու։ Չեն ընդունուիր տնօրէնէն ու երկրորդ տնօրէնին կողմէ կը ճամբուին։

Համլէթը կը սպաննուի ու Զարիֆեան - Զօպանեան կը վիրաւորուին։

Այդ մէկը, այդ մէկուկը գիտէ՞ք ի՞նչ կը կոչուի.

— Տրդատ Նշանեան...

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ"

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ

Նախագահութեամբ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

Մանրամասնութիւնները դ. էջ

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Մուսթաֆա Քէմալ խորամանկութեան դասեր առնելու համար, պէտք չէ ունեցած աղուէսներու հետ կենակցելու, որպէս զի ապահովէ իր յեղափոխական ձեռնարկներուն յաջողութիւնը։

Ան կիներէն սկսաւ, ուկռթնած անոնց համակրանքին վրայ, երբ կռուփը իջեցուց այրերու գանկին, տեսաւ որ անոնց ֆէսը իր ձեռքին էր փակեր։

— Վերցնենք այս մէկը, սկըսաւ, ու անոր տեղ դրաւ եւրոպական գլխարկը։

Փոխուեցաւ վրան, բայց տակի՞նը։ Դեռ չենք գիտեր։ Գիտենք սակայն, թէ գլխարկին տակ ոռոճացած են այն գլուխները, ոռոնցմէ բխած է քաղաքակրթութեան լոյսը։ Իբրեւ հրաշագործ ուժերու պահարան, անոր տակէն է որ շարժած են բարոյականի, գիտութեան, ճարտարարուեստի — ո՞ր մէկը յիշենք— սկզբունքները։ Մինչ ֆէսին տակ, ամբողջ դարեր, ոչ մէկ ուժ շարժեցաւ մտածման ճախրանը փոխորկելու։

Ֆէսին ու գլխարկին այս տարբերութիւնը նկատած ըլլալու է Քէմալ եւ անշուշտ, եւրոպական քաղաքակրթութեան գաղտնիքը վերագրած ըլլալու է գլխարկին, որ, մէկ ձեռքով ֆէսը խլեց, միւսով անոր տեղ դրաւ գլխարկը։

Արդի՞ւնքը։

Թուրքը դեռ ոչ ֆրանսացի է, ոչ Անգլիացի. բայց, առ այժմ իր լեզուին ծայրն ունի անոնց բոլոր խօսքերը։ Ի հարկէ մինչեւ որ խօսքը գործի փոխուի, կամուրջին տակէն շատ ջուր կ'անցնի յստակ ու պղտոր, վրայէն՝ հովեր մեղմ կամ փոթորկաշունչ, որոնք անգամ մը եւս գան թօթուել փաստելու դարաւոր խօսքը...

— Les paroles s'envolent:

Այո՛, խօսքերը կը թռին, բայց, մինչեւ թռին երթան, չէ՞ք կարծեր որ տեւական արձագանգ մը ձգեն ականջներուն մէջ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԿՈՉԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Անվերսէն պ. Մ. Պ. 200 ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Սէն Թ'Անթուանֆամֆանը Ֆրէգի մատուռՄանկապարտէզին շինութեան համար, որու մասին կոչ մը հրատարակուած էր «Յառաջ»ի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Երբ համայնավարները գրաւեն Փարիզը

«Լա Կազէթ տէ Նասիոն» ձեռք անցուցած է համայնավարներու յատակագիծը՝ խռովութեան մը պարագային Փարիզը գրաւելու մասին։ Որոշուած օրը՝ թղթատար - հեռագրական բջիջները անմիջապէս պիտի գրաւեն Փարիզի հեռագրական եւ հեռաձայնական կեդրոնները։ Հեռաձայնը պիտի կտրուի։ Էյֆէլի, Քլիշիի, Մոն Վալէրիէնի եւ միւս անթելի կայանները պիտի գրաւուին։ Հաշէթի բջիջները պիտի գործեն ըստ հրահանգի։ Առաջին հատուածը պիտի գրաւէ Հավասի գործակալութիւնը եւ տպարանները։ Երկաթուղիի բջիջները պիտի գրաւեն կայարանները։ Առանց արտօնութեան ո՛չ ոք պիտի կրնայ մեկնիլ Փարիզէն։ Քաղաքին մուտքը ազատ է միայն բանուորական կառախումբերու եւ պարենաւորման համար։ Պիտի գրաւուին նաեւ մեծ վաճառատուները, օթօպիւսի եւ հանրակառքի կեդրոնները, Պուրժէի, Պիւքի եւ Օրլիի օդանաւերը, հրասայլերն ու զրահապատ ինքնաշարժները, հրշէջներու զօրանոցները, օդային կազի, ելեկտրականութեան եւ ջուրի կեդրոնները։ Մէթրօն եւ Նոր-Սիւտը բջիջներու հսկողութեան տակ պիտի գործեն։ Պիտի գրաւուին նաեւ Պանք տը Ֆրանսը եւ միւս դրամատուները։ Ինքնաշարժները փողոց պիտի ելլեն զինուած երկու գնդացիրներով՝ համախմբումները ցրուելու համար։

Կառավարութիւնը պիտի կազմուի հետեւեալ կերպով.— Մարսէլ Քաշէն՝ վարչապետ եւ արտաքին նախարար, Փիէր Սէմար՝ վարչապետին ընդհ. քարտուղար, Տորիօ՝ Գաղթային նախարար, Մոնմուսօ՝ հանրօգուտ շինութեանց, Լուի Սէլիէ՝ աշխատանքի, Վայեան Քութիւրիէ՝ Մամուլի եւ պրոպագանդի, Հանրի Պարպիւս՝ կրթական, Մարան՝ ելմտական, Քահէն՝ ներքին։ Պատերազմական եւ ծովային նախարարները պիտի ըլլան ռուս, ղրկուած Մոսկուայէն, որոնց մէկը արդէն Փարիզ հասած է։ Առեւտրական նախարար պիտի ըլլայ Փարիզի դեսպանատան պաշտօնեաներէն մէկը։

Լորտ Ալէնպի եւ Ամերիկայի Հայերը

Պաղեստինի ճակատին մեծ յաղթականը մարաջախտ լորտ Ալէնպի քանի մը օր առաջ Ամերիկա հասաւ՝ ներկայ ըլլալու համար Ամերիկեան Լեգէոնի համաժողովին՝ Սան - Անթոնիոյի մէջ (Թէքսասի Նահանգ)։ Չորեքշաբթի գիշեր Նիւ - Եորքի «Քարնէկի Հօլ»ի սրահին մէջ հսկայ միթինկ մը գումարուեցաւ ի պատիւ իրեն։ Ներկայ էր անհամար բազմութիւն։ Բոլորն ալ եկած էին ծափահարելու «Ս. Երկրի ազատարարը», «Անգլիոյ ամէնէն մեծ զօրավարներէն մէկը» եւ «Մեծ մարդասէրը»։

«Թայմզ»ի Նիւ Եորքի թղթակիցը կ'ըսէ թէ միթինկին ներկայ էին նաեւ Նիւ Եորքի Հայերը, որոնց ներկայացուցիչները հայերէն լեզուով ճառեր խօսեցան։ Բողոքական եւ կաթոլիկ կղերականներ, ինչպէս նաեւ յոյն գաղութէն ներկայացուցիչներ նոյնպէս ճառեր խօսած են։

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Լորտ Ալէնպի, որ համառօտ նկարագրականն ըրաւ Պաղեստինի պատմական կռիւներուն։ Ըսաւ թէ ինք խաղաղասէր չէ։ Ազգերը պէտք է ունենան իրենց ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտ ուժը։ Ակնարկելով Քէլլոկի դաշինքին, մարաջախտը ըսաւ.

— Խիստ անկեղծօրէն կը հաւատամ թէ՝ պիտի յաջողի այս դաշինքը որ ամբողջ աշխարհի կողմէ ընդունուեցաւ եթէ ոչ շատ հաւատքով, գոնէ յոյսով։ Վստահ եմ թէ այդ յոյսը հաւատքի պիտի փոխուի, եւ թէ վէճերը կարգադրելու մեր ներկայ անպիտան մեթոտը յաւիտեան պիտի անհետանայ եթէ ոչ մեր, գոնէ մեր զաւակներուն օրով։

Խորհրդաժողով մը Մոսկուայի մէջ

Պերլինի ռուսերէն «Ռուլ» թերթը կը գրէ թէ յառաջիկայ շաբթու Մոսկուայի մէջ տեղի պիտի ունենայ խիստ կարեւոր խորհրդաժողով մը, որուն պիտի մասնակցին խորհրդային դեսպաններէն շատեր։ Էնկիւրիի եւ Պերլինի դեսպանները արդէն Մոսկուա հասած են, Փարիզի եւ Հռոմի դեսպաններն ալ շուտով կը սպասուին։

Կ'ըսուի թէ այս ժողովին մէջ նկատի պիտի առնուի արտաքին գործավար Չիչերինի նոր առաջարկը՝ Խորհրդային միութեան քաղաքականութիւնը փոխելու համար համաձայնական պետութեան հետ աւելի սերտ մերձումի մը ուղղութեամբ։

Այսօրուան ցոյցերը Վիեննայի մօտ

Հակառակ կառավարական արգելքին, համայնավարները այսօր մեծ ցոյց մը պիտի կատարեն Վինըր-Նոյշթատի մէջ։ «Ռոթէ Ֆա՛նէ» թերթը հրաւէր կը կարդայ բոլոր ընկերներուն՝ խմբովին երթալ յիշեալ վայրը։

Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է։ Աւելի քան 6000 զինուոր եւ 3000 ոստիկան-զինուորներ համախմբուած են արդէն։ Կ'ըսուի թէ համայնավար կուսակցութիւնը դրամով մարդ կը վարձէ՝ ցոյցերուն մասնակից ընելու համար։

Ոստիկանութիւնը Պատէնի մէջ (Վիեննայի մօտ) ձերբակալեց ինը համայնավարներ։ «Ռոթէ Ֆա՛նէ եւ ուրիշ համայնավար հրատարակութիւնները գրաւուեցան։ Վիեննայի համայնավար կուսակցութեան Վիէննայի կեդրոնին մէջ խուզարկութիւններ կատարուեցան։ Ձերբակալուեցաւ քարտուղար Քոփլէնիկ։

(Ուրիշ լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐԵՐՈՒՆ ԱՐՀԱՄԱՐՀԱՆՔԸ

Եթէ մեր գրական լեզուն հետզհետէ կ'աղճատի՝ յանցաւոր են նաեւ մեր նորերէն շատերը։

Անոնք պարզապէս կ'արհամարհեն հայ լեզուն։

Ցաւանելի բան է շատ անգամ նոր մը կարդալը։ Հազուադէպ բացառութիւնները մէկ կողմ՝ մեր նորերը, մեծ մասամբ, անտանելի լեզու մը ունին։ Յուսահատութիւն կը բերէ վրադ անոնց անճոռնի լեզուն՝ ուր ամէն տեսակ սխալները կը վխտան։ Միտքդ կը բերես վաղը՝ ու այսօրուան պատկերը կը սարսափեցնէ քեզ։ Վաղը, արդէն, աւելի արհամարհոտ պիտի ըլլան հասնող նորերը։

Չպիտի ճանչցուի բնաւ մեր լեզուն վաղը։

*
**

Կան որ իրա՛ւ չեն գիտեր հայ լեզուն։

Թերի ու բոպիկ՝ անոնք մտեր են հայ գրականութենէն ներս։ Երբ պահապանը չկայ՝ հասնողը պարտէզ կը մտնէ։ Մանաւանդ երբ արդէն վաղուց պարապ է ներսը։

Ամօթ չէ երբ տարիք չունին գրականութեան մէջ մուտք գործող աղաքը։ Տաղանդը տարիքի հետ կապ չունի, ու շատեր պզտիկ կը հասնին իրենց արբունքին։

Բայց ամօթ է գրական ախտէ բռնուիլ դեռ հայ լեզուն չսերտած։ Չճանչնալ գործիքը որով պիտի արտայայտեն իրենց ներսինը։ Ամօթ է գրել դեռ գրելը չսորված։

Ու քիչ չէ, դժբախտաբար, թիւը ասոնց։ Բաւական է թղթատել օրուան թերթերը՝ սոսկալու համար նոր նոր անուններէն, որոնք մեր խեղճ լեզուն կը նահատակեն ամէն օր։ Անխնայ, եւ առանց յուսահատելու։

*
**

Բայց կա՛ն ալ որ կարծես պզտիկութիւն կը սեպեն հայերէնը ուղիղ գրելը։ Մեր նորերուն մէջ այդ դասն ալ կայ, աւա՜ղ։ Ասոնք ուղղակի կ'արհամարհեն մեր լեզուն։ Ոչ կ'ուզեն լեզուին օրէնքները ճանչնալ, ոչ ալ բանի տեղ կը դնեն բառերն ու անոնց իմաստը։ Ցեխակ մը պարծանք կը սեպեն ոտքի տակ առնել ինչ որ լեզուն կը պահանջէ իրենցմէ։

Ինքնատպութիւնը միակ մտահոգութիւնն է իրենց։ Ու փոխանակ ինքնատպութիւնը մտածումին մէջ փնտռելու, ու որոնելու նորութիւնը ձեւին, արտայայտութեան, կը խոշտանգեն խեղճ լեզուն, կ'այլանդակեն զայն ու կ'եղծեն։ Ոչ բառերը կը յարգեն, ոչ ալ զանոնք իրարու կապող աղերսը։ Բառերը կը շարեն ուր որ ուզեն, ու իրենց ուզած ձեւովը։

*
**

Ու դեռ ասոնք քիչ մը տաղանդաւորներն են։

Թուղթ մրոտողներու ուրիշ դաս մը կայ՝ որ միշտ երեւալ կ'ուզէ։ Խմբագրութիւն վարած մարդիկը գիտեն թէ ի՛նչ անտանելի փորձանք է այս նորելուկներու դասը՝ որ օրն ի բուն յօդուած կը տեղացնէ թերթերուն, առանց ընկճուելու, առանց յուսահատելու երբ ղրկածները մերժես։ Զգենք տգիտութիւնը որ այդ յօդուածներուն խորը կը հանգչի. զզուելի է մանաւանդ անոնց գործածած հայերէնը։

Ամէն բան է, հայերէնէ զատ։

Բայց կայ վերջին աւելի դաժան կողմը։ Այդ տղաքը շատ յաճախ ասպնջականութիւն կը գտնեն մեր շատ մը թերթերուն մէջ։ Ու նոյնութեամբ կը տպուին։ Ո՜հ, այնքան հայերէն թերթ կայ որ։ Ու ամէնքը, ամէն օր լեցուիլ կ'ուզեն։ Կը տպեն ի՛նչ ալ ղրկես, մանաւանդ եթէ հակառակորդ մը հարուածելու համար է։

*
**

Շատ ալ չմեղադրենք մեր տղաքը։

Անոնք նախ ուսուցիչ չունեցան։

Անոնցմէ մեծ մասը հասակ նետեց ինքնիրեն։ Վերջին տասնըհինգ տարին՝ սերունդ չհասցուց։ Մեր տղաքը, մեծցան ինքն իրենց գլխուն, քաղքէ քաղաք, դպրոցէ դպրոց թափառելով։ Յաճախ փողոցը մեծցան, կամ ճամբաներուն երկայնքը։ Հիմնական կրթութիւն քիչերը միայն տեսան, ու քիչերը կրցան իրենց մօրը լեզուն սերտել։

Անոնցմէ շատերը կեանքը իրենց տառապանքովը ճանչցան։ Գրել սորվեցան իրենց բնազդին, կամ իրենց ճիգերուն ուժովը։ Ու եթէ եղան որ հիմա արդէն պաշար ունին ու գեղեցիկ կը գրեն՝ կը պարտին իրենց կորովին, իրենց տքնութեան ու մանաւանդ իրենց բացառիկ շնորհին։ Մնացեալները խարխափելով քալեցին։ Մէկը իրենց ճամբայ չցուցուց. բացառիկ ուժ ալ չունէին իրենց հոգիներուն մէջ, որպէսզի իրենք գծէին իրենց ճանապարհը. ու մնացին կիսատ, սնամէջ, առանց ուժի եւ ինքնատպութեան, առանց դիմագծի։

Բեռ մը մեր գրականութեան համար...

*
**

Ու եթէ անոնց դպրոցը, կրթութիւնը պակսեցաւ, ու եթէ իրենք չկրցան ոտքի ելլել իրենց ճաշակին ու ճիգերուն ուժովը, գրականութեան մէջ ալ անոնք առաջնորդ մը չունեցան։ Մէկը որ հարցուփորձէր գիրենք ներս մտած ատեն, խստաբիր, յօնքը պռստած, քիչ մը չարչարէր գիրենք, բայց գուրգուրար իրենց վրայ աւագ եղբօր մը, հօր մը պէս։ Զիրենք տքնելու, տառապելու մղէր, բայց թեթեւցնէր իրենց բեռը անուշ խօսքով մը, բարի ժպիտով մը։

Հիմա այդ մէկը չկայ մեր գրականութեան մէջ։

Ընդհակառակն թերթերու փախնալիք թիւ մը ունինք որ դուռը լայն կը բանայ առաջին եկողին։ Կը ժպտի առաջին վայրկեանէն, ու կը շոյէ նորեկին երեսը։ Կը տպէ ինչ որ բերած է։ Ոչ իսկ գրչի թեթեւ հպում մը անոր թուղթին վրայ։ Ոչ իսկ սաստ մը, խրատ մը։

Ահա թէ ինչպէս կը կրթուին նորերը, կը դառնան մեծամիտ ու ամբարտաւան։

Ահա թէ ինչպէս կ'արհամարհեն անոնք ամէն բան, ու կը մեռնի մեր լեզուն։

Գիտէ՞ք ասոր դարմանը։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ
ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Միջնադարեան աւատական կարգերու դէմ բողոքող բանաստեղծը— կարգեր, որոնք տակաւին կը տեւեն այս երկրին մէջ, հակառակ Փէհլեւի կառավարութեան ջանքերուն— իր հայրենիքը կը նմանցնէ նեղ ու մութ վանդակին, ուր կ'իշխեն կալուածատէրերու եւ զանազան «տէր»երու բռնութիւնն ու ճնշումը։

Ժողովուրդը կը նմանցնէ «թեւերը կապուած» սոխակի որ չի կրնար ազատ երգել։

Ամբողջ աշխարհի մէջ «նոր գարուն է, վարդը բացուելու վրայ», մինչդեռ իր բոյնը՝ հայրենիքը աւերուած է որսորդի— կարմիր կամ դեղին հարեւանի— ճնշումէն։

Սիրահար է ազատութեան, կ'ուզէ որ իր կեանքը երկարի, որպէսզի ողջունէ արշալոյսը, մինչդեռ «բռնութեան ձեռքը» կը փորձէ կարել ճշմարտութեան, հաւասարութեան ձգտող իր «կեանքի վարդը»։ Կը տեսնէ կողք կողքի հարստահարողն ու հարստահարուողը, հարուստն ու աղքատը եւ յուսահատ կը դիմէ իր նեղ սրտին կամ Օմար Խայեամի երգած գեղադէմ Սաքիին։

Մալէքներու եւ Արբաբներու ճնշման կը հակազդէ իր սոխակով— ոչ մէկ բառ արեան, յեղափոխութեան մասին— եւ այս անմեղ երգը շատ տեղերու մէջ կեղեքող դասակարգը կը փորձէ արգելքի տակ առնել տալ։

Աւելի լաւ է, սակայն, լսենք զինքը, բանաստեղծը, հոգ չէ թէ գրեթէ բառացի թարգմանութեամբ, որ հեռու է բնագրի տպաւորութիւնը փոխանցելէ։ Պարսկերէնը հիացմամբ կը կարդացուի, իսկ արեւելեան երաժշտութիւնը սիրողները, մանաւանդ, չեն կրնար առանց յուզումի եւ յափշտակութեան լսել, երբ «Մօրղը Սահար»ը կ'երգեն առաջնակարգ պարսիկ երգչուհիներ Թառի եւ քեմէնչէի ընկերակցութեամբ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

*
**

Արշալոյսի Թռչուն ողբդ սկսիր,
իմ սպին աւելի Թարմացրու.
Ննգաւոր անէծքից այս վանդակը
կոտրէ եւ տակնուվրայ արա։
Թեւերդ կապւած սոխակ, վանդակի անկիւնից դուրս եկ,
Մարդկութեան ազատութեան մեղեդին երգիր.
Եւ շնչիցդ հրապարակը՝ այս աղեղածիգների նշաւակ՝
կայծ լեցրու, կայծ լեցրու։
Բռնակալի ճնշումը, որսորդի բռնութիւնը բոյնս քամուն է տւել.
Ո՛վ Աստուած, ո՛վ ֆալաք(1), ո՛վ բնութիւն մեր գիշերը, գիշերը յուսացրու։
Նոր գարունն է, վարդը ծաղկելու վրայ,
Աչքիս ամպը ցօղով է բարձւած.
Այս վանդակը սրտիս նման նեղ է ու մութ,
Ով կրակոտ անէծք, բոց գցիր վանդակի մէջ։
Բռնութեան ձեռք, իմ կեանքի վարդը մի քաղիր,
Դէպի սիրահարը նայիր, ո՛վ ուխտը նոր-վարդ.
Աչքդ Թրջիր, աչքդ Թրջիր, աչքդ Թրջիր
Անսիրտ Թռչուն, անջատման ճիքճաթը ճամառօտիր, ճամառօտիր։

*
**

Ճշմարտութեան կեանքը ճատաւ.
Խոստումն ու ճաւատարմութիւնը Թագնւեցաւ.
Սիրաճարի ողբը, սիրւածի նազը
երկուսն էլ սուտ ու անճետեւանք դարձաւ։
Շիտակութիւնը, սէրը(2) առասպել դարձաւ.
Խօսքն ու պատիւը բոլորը կորսուեցաւ.
Հայրենիքն ու հաւատը պատրւակ դարձաւ.
Աչքս Թրջւեցաւ։
Մալէքի(3) ճնշումը, Արբ... բռնութիւնը։
Երկրագործը վշտից անճ... դարձել։
Հարուստների գաւաթը պարզ գինի,
Մեր բաժակը լեարդի ա... լեցւեց։
Ո՛վ նեղ սիրտ, ողբդ սկս...
Ուժեղ ձեռքերից(5) խու...
Հաւասարութիւնից ճրաժ...
Վարդադէմ Սաղի(6) կրակ... տուր։
Սրտագրաւ յարը սրտի... չանքի դրան ճասաւ,
Ողբ ճանիր վանդակից, ... խուլ սոխակ.
Քո վշտից իմ կուրծքը ... լեցւեց,
Քո վշտից իմ կուրծքը ... կայծով լեցւեց։

1) Երկինք, մեր Ահա... Ճարխիֆալաքը։ 2) Բնագրին մէջ մեհր... հայաթ- երկու հոմանիշ... 3) Կալուածատէր։ 4) Տէր... բատահարիչներուն, կ... ներուն կ'ակնարկէ։ 6 ... ներու մէջ գինի հրամց... դադէմ պատանի, ... Թարգմանիչներէն ոմանց... տուռակ»։

ՖՐԱՆՍ· ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՏՈՒՆ

Ե՜կ, սիրուն կատուս, ...
Դիր եղընգնազէն Թաթեր...
Եւ Թող որ սուզիմ խոր...
Ուր կը շողշողան ակատ...
Երբ իմ մատներս շոյեն...
Գլուխըդ աղուոր ու ...
Եւ ձեռքըս դողայ ճրպեր...
Քու ելեկտրական մարմին...
Կի՛նս կը յիշեմ, նայուածք...
Քու նայուածքիդ պէս ...
Կը խոցէ իբրեւ նետ մը...
Եւ, ոտքէն մինչեւ մազեր...
Բուրմունք մը փորձիչ ...
Կը լողան շուրջը իր ...

ՇԱՐԼ ...

Թարգմ.՝ Եղ. Տարօն...

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՏՐՏՈՒՄ ՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Տղաքներ կան որ կ'անցնին մեծ հպարտութեամբ մը՝ կեանքի ուրախութիւններուն եւ հաճոյքներուն մէջէն, դատարկ ու դժգոհ ձեռքերով։ Դեռ երիտասարդ՝ անոնք կը ճանչնան միայն աշխատանքին դաժան յոգնութիւնը, տառապանքին նորոգող եւ մեծ գեղեցկութիւնը։ Եւ ապրելու անպարագիծ դառնութիւնը, իրենց սրտերուն մէջ կը կրեն, մեծ ուրախութեան մը պէս։

Կ'անցնին ժպտելով իրենց տրտմալոյս աչքերուն մէջէն, ցոյց չտալով իրենց արտասուքը, պահելով երջանկութեան իրենց մեծ ու անյագ ծարաւը, մինչեւ որ իրենց սեւ կեանքը հակի իր վախճանին։ Անոնց երկրային անունը երազն էր, հպարտութիւնը՝ իրենց մեծ սիրտը։

Դառնացած եւ տխուր, երբ մեկնումի ժամը հնչէ, անոնք խաղաղութեամբ պիտի կրնան հրաժեշտ տալ բոլորին, որովհետեւ մահը, քնքուշ, սպիտակ եւ աղուոր սիրուհի՝ պիտի ընդունի զիրենք արձակ բազուկներով։

— Որովհետեւ այս տրտում տղաքը ապրիլ գիտցան . . .

ԵՐԱԶ

Երազիս մէջ, ես ու դուն, կեցած էինք մեր տանը դրան առջեւ Գարնան պայծառալոյս եւ աղուոր արեւածագ էր։ Առտուան զով շունչը բարութեամբ կ'իյնար ծաղիկներուն եւ ածուներուն վրայ։ Փողոցէն կ'անցնէին դաշտուորները լուռ եւ խաղաղ։ Մեր զանգը կը մոլտար, պոչը քսելով ոտքերուս։ Կեռնեխ մը կ'երգէր մեր նորաբողբոջ սալորենիին վրայ։ Ծերունիները, իրենց յոգնած եւ խաղաղ մարմինները կը տանէին հանդիսաւոր կերպով եկեղեցի եւ մայրիկս, հորին առջեւ, դալարին վրայ նստած, խաղաղօրէն կ'աշխատէր։

Զանգակները կը ղօղանջէին... Օ՜ առաւօտ, առաւօտ... գարնան բուրումը բռնած էր ամբողջ պարտէզը և ես ու դուն, տխուր էինք։

Երազիս մէջ, իմ ձայնս աւելի քաղցր էր եւ աղուալուր, իմ ձայնս՝ իմ ականջիս մէջ կը հնչէր հեռաւոր եւ անուշ սիրոյ երգի մը պէս։ Բռնած իմ դողդոջուն ձեռքերուս մէջ՝ քու սպիտակ ու նիհար ձեռքերդ, կապոյտ եւ թափանցիկ երակներով, քու աղուոր ձեռքերդ, բարեկամուհի՛ս, աչքերս թաց ու սիրտս զարթուն, քեզի ըսի.

— Եղի՛ր քաղցրաբարոյ եւ բարի, բարեկամուհի՛ս, եղի՛ր, սիրահար եւ գեղեցիկ, եղի՛ր պարզ, դաշտի ծաղիկի մը պէս...

— Այնքա՜ն քաղցր է եւ ուրախալի սիրուած ըլլալ, սիրե՜լ, բարեկամուհի՛ս...

— Սէրը՝ նոյնիսկ իր տխրութեան եւ դառնութեան մէջ ունի խռովիչ գինովութիւն մը...

— Ես կը յիշեմ սիրոյ գիշերներ՝ որ համբոյրներով կը լուսնան եւ վայրենի զգացումներ որ կը մոռցնեն ապրելու անպարագիծ դառնութիւնը...

— Մի՛ ըսեր, բարեկամուհի՛ս, թէ գիշերը երկար է եւ օրը,

— Տխուր եւ դառն, երբ մեր ձեռքերը կը դողդոջեն...

— Իրենց անմեղ ու կարճ հպումէն...

Այս առաւօտ երբ արթնցայ, դէմի փոքրիկ կարուհին կեր կ'ուտար իր թռչնիկին։ Մեծ քաղաքը կ'արթննար դանդաղօրէն իր քունէն։ Ազախինը նրբանցքին մէջ փողոցային երգ մը կը մոլտար եւ ես մտածեցի որ պէ՛տք է վերսկսիլ կրկին կէս թողուած հանապազօրեայ աշխատանքը։

Այսուհանդերձ, հոգիս ուրախ էր, որովհետեւ գիտէի թէ ամբողջ օրը, այս պզտիկ երազը պիտի տանէի հետս, փողոցէ փողոց՝ մինչեւ որ իր լոյսը սպառէր։

*
**

ԵՐԳ

Այս գիշեր, ես տխուր եմ եւ դառնացած, մելամաղձոտ եւ խռով ու շատ լուռ՝ հեռաւոր, քաղցր ու պզտիկ յիշատակի մը համար, որ մեծ ալիքի մը պէս մարմինս գրկած կը տանի, իր կապոյտ ու աղուոր թեւերուն վրայ, դէպի իմ հեռաւոր երկիրս, երկիրս իմ հայրենի...։

Հօս, գիշերը աշունի, ծանր է, ցուրտ ու խաւար եւ կ'անձրեւէ, կ'անձրեւէ մեղմօրէն այս մեծ ու տխուր քաղաքին վրայ։ Ջութակ մը, սիրով վիրաւորուած տրտում տղու մը պէս կ'արտասուէ մութին մէջ ու իմ հոգիս կը յորդի յուզումով, ռունգերս կը դողան, շրթներս կ'ուռին ցաւէս ու սիրտս կը զարնէ, ինչպէս խոցուած թռչունի մը մարմինը։ Պզտիկ ու հէք, պզտիկ ու հէք...

Այս գիշեր ես կ'ուզեմ երգել, ո՛վ բոլոր սիրով հիւանդ աղջիկներ ու տղաք. ո՛վ տառապանքի եւ ուրախութեան ընկերներ, ես կ'ուզեմ երգել այս գիշեր՝ սէրս եւ խռովքս։ Կ'ուզեմ դատարկե՛լ, պարպե՛լ հոգիս, հոգիս՝ հիւանդ ու դառնացած եւ աչքերս՝ լեցուն յուսահատութեամբ ու կարօտով։ Կ'ուզեմ օրրել սիրտս՝ գուրգուրանքով, գուրգուրանքով ու բառերով քաղցր, նուագուն, դաշնաւոր ու երազական։ Այս գիշեր՝ ես կ'ուզեմ բարձրաձայն աղաղակել, տխուր և շլոր ձայնով մը, որպէսզի ականջներ ալսեն ու հոգիս լիանայ, որ ես պզտիկ, հպարտ ու պանդուխտ տղայ մըն եմ, աներդիք ու առանց հարստութեան, տխրաբեկ, թանձր ու գէշ հագուած, մաղձոտ ու ապերջանիկ, բայց կուշտ ու խոնջ՝ հոգւոյս լիութենէն ու հարուստ՝ ցնորքներուս մեծ հրաշքովը։ Եւ տարօրինակ երազներով, երազներո՛վ՝ վայրենի, թափանցիկ ու լուսաւոր։ Եւ տաք՝ հիւանդ ու սպիտակ աղջկան մը մարմինին պէս։

*
**

Կը լսեմ հեկեկուն անձրեւը որ կ'իյնայ սալայատակին վրայ եւ մեծ քաղաքին աղմուկը որ դանդաղօրէն, դանդաղօրէն կը բարձրանայ դէպի ինձ։ Աչքերս կը փակեմ ու ահա, լռութեան եւ գիշերուան մէջէն, կը լսեմ յուզիչ, յստակ, դաշնաւոր եւ շփացած ձայն մը, որ կ'ելլէ հոգիէս, կը բարձրանայ, կը մեծնայ միջոցին մէջ եւ կը լեցնէ խցիկիս լռութիւնը։ Ան կը խօսի երջանիկ եւ լուսաոդ անցեալէ մը, իմ մանկութենէս (օ՜ մանկութիւն) քնքուշ եւ ուրախ եւ իմ պատանութենէս՝ անհանգիստ եւ խռով։ Ան կը խօսի ահա գարունէն որ ծաղկած է հիմա, իմ հեռաւոր եւ հայրենի երկրիս մէջ, կը խօսի մեղմօրէն ու ցած ձայնով, մարգերէ եւ արեւոտ պարտէզներէ, սիրոյ եւ ցաւի գիշերներէ, յիշատակներէ ու վըշտերէ . . .

— Մողէս մը՝ մեր պատին վրայ ու սարիճնան որ պատաղիճ կը նետէր պատերուն ճեղքերուն մէջ։ Յիշատակի պզտիկ փշուրնե՛ր, հին փշուրնե՛ր...

— Բա՜րձր եւ ծաղկաբարձ՝ տանձենի մը ունէինք, անոր պտուղները կը հասուննային առաջին ձիւնին հետ։ Յիշէ՛, յիշէ՛ տանձենին...

— Անձրեւէն յետոյ, ածուներուն եզերքը խղունջները դային, կը սողային...

— Յիշէ՛, յիշէ՛, Օ՜ դուն պզտիկ էիր եւ բոպիկ, մեծ ու ... քերով . . .

Ան կը խօսի դեռ վայրենի գուրգուրանքներէ եւ համբ... որ ծաղիկներու պէս կը բացուին մանուկ շրթներու վրայ... ջուն, բողբոջուն եւ երկու խոշոր աչքերէ, կապոյտ եւ լոյ... ցուն, լեցուն՝ երիտասարդութեամբ եւ վստահութեամբ, երկ... ուոր աչքերէ, կը խօսի հոգիիս այս քնքուշ ձայնը...

— Լսէ՛, լսէ՛, ան, հեռուէն անունդ կը կանչէ իր աղա... ձայնովը...

*
**

Ի՛նչպէս ծանր է այս երազին խոնջէնքը աչքերուս վրա... ես կը տեսնեմ, ամէ՛ն, ամէ՛ն, ամէ՛ն բան, մեր գիւղաք... մէջ։ Ահա՛ մեր տունը, սպիտակ եւ խաղաղ, արեւոտ արեւ... լոյսերուն տակ։ Ահա՛ հորը՝ կրթնած մեր հին պատին, որու... կ'իյնար մեծ ու տժգոյն լուսնկան։ Ահա՛ այծտերեւը՝ իր... եւ հոտաւէտ ծաղիկներով՝ որ մինչեւ պատուհանս կը ... Ահա՛ յասմիկը բուրեան եւ սողոսկող սարփինան որ գարն... ներու խաղաղութեան մէջ պատաղիճ կը նետէր ու կը ... կը ծլէ՛ր...

Ո՛վ անդորրութիւնը եւ անխզելի ու մեծապայծառ գի... թիւնը ամառ գիշերուան։ Կը լսեմ գօգօշները որ կը կան... ծղրիթները որ կը խզեն լռութիւնը։ Երգ մը, սիրոյ երգ մը... րային, թրթռուն ու ցաւաբեկ, կը հոսի ներս ու ես կը խե... ուրախութենէս։ Բոյրերուն արբշռանքը կը գինովցնէ զիս եւ ... գեմ բոլոր երգերը որ կը հասուննան տժոյն եւ դողդոջուն ... րուս վրայ, կ'աղաղակեմ բո՛լոր սիրոյ բառերը որ զիս կը ... Կ'արտասանեմ բոլո՛ր բանաստեղծութիւնները որ սրտիս ... հնչեն ։

*
**

Ո՛վ սէր, սէ՛ր՝ անրջային, ո՛վ լուսեղէն սիւն, ո՛վ երա... հեթանոս պայծառութիւն, ի՛նչպէս սպիտակ ու գեղեցիկ ընդարձակ երազիս հէնքին վրայ։ Ուսերդ ողորկ են, կլոր... քուր ու վարսերդ ծանր են, խառնիխուռն, հոտաւէտ ու թա... Նուրբ ու սպիտակ ձեռքեր ունիս որ կը դողդոջեն շուշաններ... եւ աչքեր որ կապոյտ են ու չար, կապոյտ ու աղուոր։

Բերանդ հեշտաւէտ է՝ սիրահար ու խռովիչ եւ կարմիր կակաչի մը բաժակին պէս, ու մարմինդ՝ մերկ ու ներ... սպիտակ ու ամբիծ՝ ինչպէս հնադարեան ու պաղպաջուն ... մը։ Եւ դուն ոտքի ես, ո՛վ սէր, ոտքի, մեր խոնարհ տնակի... վրայ եւ դուն կը կանչես զիս, կը կանչես զիս...

*
**

Կ'ըսես, կ'ըսես։ Քու աղուալուր եւ հնչուն ձայնովդ՝ ... սես թէ՝

— Գիշերը կարճ էև խաղաղաւէտ ու լոյսը՝ քաղցր, մեր ... սենեակին մէջ,— մեր պարտէզին խորը։ Ծառերը կը ծղ... ու սարեակները կ'երգեն։ Կ'ըսես՝ որ ապագան յղի է ... անակնկալներով ու խարդախ, որ ժամանակը կը շտապէ ...

ՓԱՐԻԶԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

...րիզի մէջ հայ երկրորդա-...վարժարան մը բանալու ...ակով մօտ ամիս մը առաջ ...ս հասած էին Վենետիկի ...րեան միաբաններէն Հ. ...րեան եւ Հ. Ալգերեան: Ի-...ան եւ Հ. ... նախապատրաստական աշ-...նքը արդէն իսկ վերջա-...ծ ըլլալով, պատուիրակնե-...նետիկ վերադարձան երէկ: ...էն առաջ, հանդիպում մը ...անք Հ. Չրաքեանի հետ, ...ուեցաւ տեղեկութիւնները ...ւ մեզի.

...մեր փարիզ հասած օրէն ...այսօր յարմար շէնք մը կը ...էնք բացուելիք դպրոցին ...եր 8որդ 33 զանազան շէն-...տեսցանք: Ցակաւին այսօր ...ունսի գացինք՝ տեսնելու ...կ կոլէժի դղեակը, որ կը ...ին փօհարնէ ընտանիքին ...ն Աւի կնոջ ծողէֆինի ...ը: Շէնքը հիանալի էր, ...ած խիստ օդասուն եւ ...սիլ բարձունքի մը վրայ, ...աուած ընդարձակ հողերով. ...ն երթեւեկի դժուարու-...պատճառով, մեր վերջնա-...ւանութիւնը տուինք Սէվ-...քին, որ ամէն առաւելու-...ներով օժտուած է:

...նուած շէնքը կը գտնուի 26 Troyon. Sèvres, Սէնի կա-...էն ոչ հեռու: Կալուածին փո-...րայ նայող մասին երկա-...նն է 70. 30 մեդր, գլխա-...ը կառուցուած է կալուա-...եջտեղը եւ ունի 33.85 ...ճակատ. շինուած է 1700ին, ...ն միշտ նորոգուած ըլլալով, ...լ շատ հաստատուն է եւ ներ-...ոյի վիճակի մէջ: Ամբողջ ...ծին տարածութիւնն է ...0 քառակուսի մեդր: Բացի ...որ շէնքէն, պարտէզին զա-...ն կողմերը կան 7 տարբեր ...ր եւս, զորս կարելի պիտի օգտագործել իբրեւ արուես-...՝ զանազան ճիւղերու համար:

Որովհետեւ բացուելիք վարժարա-նը Ֆրանսական լիսէներու համար-ժէք ըլլալէ զատ, պիտի ունենայ նաեւ մասնագիտական ճիւղեր: Օրինակ՝ պիտի բանանք քարտի-սագրութեան դասընթացք մը, որ աշակերտներ պիտի հասցնէ Պ. Ջատիկ Խանզատեանի գործին մէջ աշխատելու համար: Պիտի բաց-ուին նաեւ մեքենագիտական եւ ճարտարարուեստական բաժիններ: Սակայն այս բոլորը տակաւին նախագիծեր են, վերջնական ծրա-գիրը պիտի կազմուի յառաջի-կային:

Մտադիր ենք վարժարանը բա-նալ անմիջապէս յառաջիկայ նոյեմբերին: Կը յուսանք սկզբնա-կան շրջանին ունենալ մօտ 50 ա-շակերտ, առժամեայ երեք դա-սարաններով, որոնց մէկը նախա-պատրաստական: Իսկ յառաջիկային պիտի ունենանք լիսէի հինգ դա-սարան, երկուքը նախապատրաս-տական, երեքը լրացուցիչ: Մեր վարժարանը աւարտողները պիտի կրնան Ֆրանսական բոլոր համա-լսարանները ընդունուիլ՝ պետական քննութիւն անցընելէ յետոյ:

Դասախօսութիւնները մեծ մա-սամբ տեղի պիտի ունենան ֆրան-սերէն լեզուով — օրինակ՝ բնական գիտութիւնները, ուսողութիւն, աշ-խարհագրութիւն, պատմութիւն եւայլն: Այս դասերը պիտի ա-ւանդուին ֆրանսացի ուսուցիչնե-րու կողմէ:

Մասնաւոր խնամք պիտի տարուի աշակերտներու հայեցի դաստիարակութեան: Հայերէն լեզուով պիտի աւանդուին՝ Հայ լեզու, Հայոց Պատմութիւն, Հայկական Մատենագրութիւն, Գրականութիւն եւայլն: Կը մտա-ծուի նաեւ բանալ Հայրենագի-տութեան դասընթացք մը՝ անոնց համար, որոնք կը պատրաստուին ու-սուցչութեան կամ բանասիրական աշխատանքներու:

Վարժարան ընդունուելիք ա-շակերտներու տարիքը պիտի ըլ-լայ 13-16: Արդէն զանազան կող-մերէ դիմումներ եղած են մեզ՝ աշակերտ ղրկելու համար: Սու-րիայէն, Յունաստանէն, Պուլկա-րիայէն, Ռումանիայէն, Հունգա-րիայէն, Զուիցերիայէն, Եգիպտո-սէն, Պոլսէն, նոյն իսկ Ամերիկա-յէն պատրաստակամութիւն կը յայտնուի աշակերտներ ղրկելու:

Մեր փափաքն էր ընդունիլ ձրիավարժ գիշերօթիկ աշակերտ-ներ, սակայն դժբախտաբար Միա-բանութիւնը շէնքի գնման հա-մար այնքան ծանր զոհողութիւն-ներու տակ մտած է, որ չպիտի կրնայ իրականացնել իր այս փա-փաքը: Շէնքի գնման արժէքն է երկու միլիոն ֆրանք — բացի յարակից ծախքերէ, որոնք կարե-ւոր գումար մը կը կազմեն: Այս տարի ստիպուած ենք վճարել 1,400.000 ֆրանք, իսկ մնացեալ գումարին համար 100ին 7 տո-կոս պիտի վճարենք: Շէնքին փո-խարժէքը վճարելու համար, Միա-բանութիւնը ստիպուած է դրամ փոխ առնել իտալական դրամա-տուններէ՝ իբրեւ գրաւ ներկա-յացնելով վանքին կալուածներէն մէկը, որ բնականաբար պիտի ծախուի յարմար ժամանակին: Արդ, այս փոխ առնուած գումա-րին համար եւս ստիպուած ենք տոկոս վճարել: Այնպէս որ տարե-կան 160.000 ֆրանքէ աւելի գու-մար մը կը ծանրանայ մեր վրայ՝ իբրեւ տոկոս:

Աւելէ զատ Սէվրի շէնքը իբ-րեւ վարժարան բարեփոխելու, նորոգելու եւ կահաւորելու հա-մար պիտի ծախսենք մօտ 300 հազար ֆրանք, այնպէս որ նիւ-թական խիստ ծանր բեռի մը տակ է որ կը մտնենք:

Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան ստանձնեց տարեկան 60,000 ֆրանք տրամադրել վարժարա-նին՝ իր անունով 10 աշակերտ պահելու համար: Կը յուսանք թէ Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեան ...ու Սանասարեանի կաւ...ս ...ա-րեկան 30,000 ֆրանք յատկա-ցնէ՝ 5 աշակերտի համար: Պ. Պ. Ալ. Խատիսեան եւ Աճէմով եւս խոստացած են մեզ իրենց բարոյական աջակցութիւնը:

Հաւանական է որ 8 հոկտ. երկուշաբթի օր ժողով գումար-ուի Ս. Ղազարի վանքին մէջ, ընտրելու համար դպրոցին տե-սուչը եւ միւս վարդապետները՝ որոնք պիտի կատարեն ուսում-նապետի, հաշուակալի եւ ու-սուցչի պաշտօնները:

Մեր ծրագրին վրայ է Փարի-զի մէջ վերակենդանացնել Մխի-թարեան Ակադեմիան, որ Մեծ պատերազմի յեղաշրջումներուն պատճառաւ անգործութեան մատ-նուած է: Ակադեմիային կ'ան-դամակցին հայ եւ օտար գիտ-նականներ ու բանասէրներ: Այժմ նոր զարկ պիտի տրուի անոր. նոր անդամներ պիտի ընտրուին եւ Ակադեմիան պիտի լծուի օգ-տակար աշխատանքի, ըստ ա-ռաջնոյն:

Ֆրանսական կառավարու-թեան հետ օրինական ո եւ է դժուարութիւն չունինք: Նափո-լէոն Պոնափարթ, կայսր Ֆրան-սայի եւ Թագաւոր Իտալիոյ, 1810 օգոստոս 17ի հրովարտա-կով հրամայած է ձեռք չդպչնել Ս. Ղազարի վանքին, երբ Ֆրանսայի եւ միւս երկիրներու մէջ վանքերը կը փակուէին, կալ-ուածները կը գրաւուէին եւ կրօ-նականները կը տարագրուէին: Իբրեւ Հայկական Ակադեմիա Մխիթարեանները ոեւէ օրինա-կան դժուարութիւն չունին իշ-խանութեանց հետ:

Վերջացնելէ առաջ, Հ. Չրաք-եան հպարտութեամբ յիշեց թէ՝ Մուրատ-Ռափայէլի կտակած գումարը վենետիկի Մխիթար-եաններու ձեռքին մէջ ժամանա-կի ընթացքին բազմապատկուած եւ արդիւնաւորուած է: Բացի վենետիկի, Պոլսոյ (Գատըգիւղ եւ Բերա՝ Սագըզ-Աղած), Տրապիզոնի Պարտիզակի, Մուշի եւ Թուրքիոյ ուրիշ քաղաքներու մէջ պահած վարժարաններէն, որոնց մեծ մասը դէպքերու բերումով փակ-ուած է այժմ, Մխիթարեանները ներկայիս 24 ուսանողներ կը պահեն համալսարաններու մէջ, 22ը Իտալիոյ (Փատուա, Թորինօ, Միլանօ) եւ 2ը Ֆրանսայի մէջ (Փարիզ եւ Կրընոպլը)· ասոնք կը հետեւին բժշկութեան, դեղա-գործութեան եւ ճարտարագի-տական ճիւղերու:

Բացի Մուրատ-Ռափայէլեան Սանուց Միութենէն, շուտով պի-տի կազմուի նաեւ Մխիթարեան Սաներու Միութիւնը, որոնք ձեռք ձեռքի պիտի աշխատին:

Մինչեւ դեկտեմբեր պիտի ընտրուի նաեւ Աբբահայրը, ո-րուն պաշտօնը թափուր կը մնայ Հ. Իգնատիոս Կիւրեղեանի մա-հէն ի վեր: Ս. Ղազարի Սահմա-նադրութիւնը 150 տարուան հնութիւն ունէր եւ չէր համա-պատասխաներ օրուան պահանջ-ներուն: Վերջերս նոր Սահմա-նադրութիւն մշակուած ըլլա-լով, Աբբահօր ընտրութիւնը պի-տի կատարուի անոր հիման վրայ: Նոր Աբբահայրը պիտի պաշտօնավարէ վեց տարի միայն եւ ոչ թէ ցկեանս, ինչպէս կը տրամադրէր նախկին Սահմա-նադրութիւնը: Բայց վերընտրելի պիտի ըլլայ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ալֆորվիլի հա-յութեան թիւը վերջերս աւելի բարձրացաւ, թէ Ֆրանսայի զա-նազան գաղութներէն եւ թէ արտասահմանէն եկած հայրե-նակիցներով: Գրեթէ բոլորն ալ կը ջանան սեփական տունի տէր դառնալու:

Մասնաւորապէս մէկ տարիէ ի վեր, բոլորն ալ լուրջ աշխա-տանքի լծուած էին, որովհետեւ գործազրկութիւնը՝ մեծամասնու-թեան քամել տուած էր բամա-կին մրուրը. բոլորովին զաղրած էր ազգային կեանքը: Վերջերս թմրութենէ սթափած երիտա-սարդութիւնը սկսած է նշանած փնտռել, գտնելէ յետոյ անմի-ջապէս ամուսնութեան գործո-ղութեան ձեռնարկել եւ ամուս-նանալ:

Այսօր ամիսէ մը իվեր առանց հարսնիքի շաբաթ չանցնիր: Կը պատահի որ 2-3 հարսնիք մէկ օրուան մէջ տեղի կ'ունենայ: Եւ դեռ երկա՛ր է շարանը անոնց, որոնք պիտի ամուսնանան մօ-տերս: Ինչպէս զովելի է հայ երիտասարդներուն այս եռանդը: Կարծես մրցման ելած են եւ բո-լորը միաձայն որբուհիներ ընտ-րելու համաձայնած:

Կայ նաեւ բաւական թիւ մը նորածիններու, որոնց 100ին 90ը մանչ են: Որով շարք մըն ալ մկրտութեան հանդէսներու, որոնք հարսնիքներէն պակաս չեն:

Սակայն ցաւալի է ըսել թէ չկայ պէտք եղած եռանդը, մեր պզտիկներուն մայրենի լեզուն ուսուցանելու: Եւ խեղ-ճերը ճարահատ տեղական դըպ-րոցներ կը յաճախեն:

Շատ ծնողքներու հանդիպած եմ, որոնք պատրաստ են իրենց զաւակներուն մայրենի կրթու-թեան համար զոհողութիւններ ընելու, բայց աւելի բազմաթիւ են անոնք որ բնաւ չեն հետա-քրքրուիր, իրենց զաւակներու ֆրանսերէն գրել-կարդալ, խօ-սիլը մեծ փառք համարելով: Վա՛յ անոնց որ կը յամառին շարունակել այսպէս, իրենց զա-ւակները օտարացնելով: Աւելի վերջը պիտի զղջան, բայց անօ-գուտ:

Զաւակ ունեցող ծնողքնե՛ր, ձեռք-ձեռքի տալով, ժամ ա-ռաջ, միջոց մը խորհեցէք ձեր պզտիկներուն հայերէն սորվե-ցնելու համար:

Ա. Մկրեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐԱՐԱՏ» Մարմնամար-զական Միութեան պահեստի խումբը այսօր, կիրակի հրաւիր-ուած է մրցելու Sporting Club Mélionais-ի Ա. խումբին դէմ: Իսկ առաջին խումբը կը մեկնի Lacourfoire՝ տեղական Club Sportif-ի խումբին դէմ մրցելու հա-մար:

Առաջին խումբի ժամադրա-վայրը այս առաւօտ ժամը ճիշտ 8ին մէթրօ Կառ տիւ Նօռի, իսկ պահեստիներունը՝ ժամը ճիշտ 12 ու կէսին մէթրօ Կար տը Լիոնի ելքի դուռը:

Ն. Անուշեան

...րագութեամբ ու աղմուկով եւ ինչ որ կը մնայ ներկայէն, ...իջատակներու տրտում սենեակին մէջ՝ գուրգուրանքի եւ սի-...իչերներու աղուոր յուշերն են: Դուն ինծի կ'ըսես՝ որ հոս, այս ...երը հողին վրայ՝ բոլո՛ր ծաղիկները կը մեռնին ու ո՛չինչ յա-...ն կը տեւէ, որ բոլո՛ր բերկրանքի ճամբաները վերջ մը ու-...ւ բոլո՛ր մեր սէրերը՝ իրենց գարունը ծլարձակ ու իրենց ...դժխեմ:

...ուն ինծի կ'ըսես՝ որ շուտով օրերը պիտի խոնաւնան, պիտի ..., մթնե՛ն ու պիտի ցրտեն օրերը, օդը պիտի ըլլայ մառախ-... ու այլեւս արեգակ պիտի չունենանք, եւ ո՛չ ալ ծաղկած ..., ո՛չ ալ ծաղիկներ, մեղուներ ու թիթեռնիկներ (գխացէ՛ք, ...է՛ք մեր տխրութեան) ու պէ՛տք է երգել, երգե՛լ, երգե՛լ սէր ..., երգե՛լ սիրոյ կարօտ՝ լեցնելու համար շրջապատին ճնշող ...իւնը:

...է կանչես զիս՝ պզտիկ ու աղուոր ձայնով մը — եկո՛ւր, եկո՛ւր, ..., ես պզտիկ աղջիկ մը պիտի ըլլամ կրկին ու դուն՝ սիրա-... խենդ մանչ մը եւ իմ շրթներս վայրի ու կրքոտ ծաղիկ-...պէս պիտի վառին քու ցաւաբեկ բերնիդ վրայ, պանդուխտ ...իկ բարեկամս, եկո՛ւր, եկո՛ւր...

...չպէ՛ս տժգոյն ես դուն, ինչպէ՛ս խոնջ ես դուն, ինչպէ՛ս օտար ...հատ ես դուն: Եկո՛ւր, եկո՛ւր, հանգչեցո՛ւր գլուխդ ծուն-...րայ: Ես կը ճանչնամ մեծ ու բացառիկ զգուանքներ եւ իմ ... բարի են, իմաստուն եւ գիտուն: Եկո՛ւր, չար, ես պիտի ...կացնեմ քեզ: Ի՛մ աղուոր ու հպարտ մանչս:

*
* *

...ու ձայնդ, բարեկամուհի՛ս, քաղցր է, խռովիչ ու յաղթական: ...ը խաղաղ է ու պայծառալոյս, ծանրացած բուրումներով եւ ...ով հեռաւոր քու երկրիդ վրայ ու իմ պզտիկ հոգիս կը յորդի ...ումէն, լեցուն բաժակի մը պէս: Ու ես կ'ուզեմ արձակուիլ ...պերէն ու սլանալ քեզի, բայց չեմ կրնար, ով սէր, հոս անձ-...աշնան գիշեր է ու շատ մութ է այս մեծ քաղաքը, շատ ... եւ աՀա՛ կը լսեմ անձրեւը որ տեղատարափ դարձած կ'իյ-...խորօրէն մեծ քաղաքին սալայատակներուն վրայ:

*
* *

...ՍՏԱԿ

...րան պարզ ու սպիտակ գիշեր էր: Լուսնկայի լոյսը՝ ինկած ...ս, բարձիս վրայ: Մեր բազկատարած ու մեծ կաղամախին՝ ...է ծանրաբեռնուած ճիւղերով՝ կը քսուէր պատուհանին: Կը ... կը յիշեմ...

...տիկ էի: Տասներկու տարու: Կծկուած անկողնիս մէջ, փոքր ... կուշտը՝ երբ յանկարծ ընդոստ եւ տխրաբեկ արթնցայ՝ ...րելի եւ մութ երազէ մը: Ահաբեկ՝ որովհետեւ մղձաւանջին ...ղեռ կը հոքէր սրտիս վրայ: Լուսնի լոյսը քիչ մը քաշուե-...ւ: Անկիւնը կար հօրս մահճակալը: Միւս անկիւնը՝ մայրի-...յն ու հանգստաւէտ. իրեն ու պզտիկ քրոջս համար ու ...ը մերը, իմս ու պզտիկ եղբօրս՝ որ խարտեաշ, նրբակազմ ...ոյտ աչքերով տղայ մըն էր:

... ղողղոջէի վախէս: Ինկած էի, երազիս մէջ, բարձր ու երկ-...կառ տանիքէ մը վար, գլխապտոյտ արագութեամբ, անըմ-... եւ խոր գահավէժի մը խորը ու միջոցին մէջ արթնցած, տրտում ու զարհուրած, աչքերուս մէջ՝ սալայատակին վրայ ջախ-ջախուած ըլլալու վախովը: Ու երազին կոշկոճը դեռ կը տեւէր մտքիս վրան: Կանչեցի մայրիկս —Մայրի՛կ, մայրի՛կ...: Արթնցաւ: Ըսաւ իր քաղցր եւ մայրական ձայնովը —Ի՞նչ կայ, ի՛մ անուշ զա-ւակս, ի՞նչ կայ, Օննիկ (աւազանի անունս): Դողդոջուն՝ ըսի, որ կը վախնամ —գէշ երազ տեսայ, մայրիկ, ալ չեմ կրնար քնանալ:

Լոյսը վառեց: Նստաւ իր լայն ու սպիտակ անկողնին մէջ, նա-յեցաւ վախէն այլայլած դէմքիս ու խոշոր, սարսափէն տամուկ աչ-քերուս: Եկաւ մօտս, գրկեց զիս՝ իր բարի կրծքին վրայ ու բացա-տրեց թէ երազէն պէտք չէ վախնալ: —Ի՛մ քաջ տղաս, կ'ըսէր, երազը սուտ է, մանչ բասծղ քաջ պէտք է ըլլայ ու դուն երազէն կը վախնաս: Եւ համբուրեց զիս: Սիրտ առի: Մայրիկս լոյսը մարեց: Կիսալոյսին մէջ քիչ մը եւս խօսեցանք: Միւսները կը քնանային հանդարտ ու անուշ քունով: Փոքրիկ քրոջս առատ ու ոսկեգոյն մազերը սփռուած էին բարձին վրայ ու լուսնկայի վտիտ ճառա-գայթի մը մէջ՝ իր աղուոր դէմքը կը շողար: Մայրիկիս ձայնը ականջներուս մէջ քնացայ կրկին, բայց այդ զարհուրելի եւ դժխեմ երազը զիս կը հալածէր: Եղունգներէս՝ կախուած էի ժայռի պա-տառէ մը ու կ'ըսեմ՝ ահա՛ պիտի իյնայի:

— Մայրի՛կ, կանչեցի յուսահատ ու կրկին արթնցայ սարսա-փէս դողահար ու տխուր: Մայրս արթուն էր: Դեռ հազիւ կէս գի-շեր էր: Կրկին լոյսը վառեց ու եկաւ, անկողնիս եզերքը նստաւ: Ձմեռը ցուրտ էր այն տարին: Ան հագած էր սպիտակ գիշերանոց մը: Իր մայրական անուշ բազուկները մերկ էին եւ կը դողար: Գրկեց զիս եւ համբուրեց այտերէս, աչքերէս, մազերէս: Մեր գիւ-ղաքաղաքին մէջ՝ մայրերը բերնէ համբուրել չէին գիտեր: Ես կը յամառէի չքնանալ՝ վախնալով որ այդ մղձաւանջը նորէն կուգայ: Ի վերջոյ խոստացայ պառկիլ: Մայրս զիս իր մահճակալը տարաւ: Պառկեցայ պզտիկ քրոջս եւ իր միջեւ: Վախկոտ չէի: Բայց այդ զահանդական երազը կը սարսափեցնէր զիս: Կը յիշեմ, ընկերներ ունէի, որ գիշերը չէին կրնար գերեզմանատան քովէն անցնիլ: Կը վախնային բորեններէ: Ես կ'անցնէի: Օ՛, ի՛նչ քաղցր օրեր էին, ի՛նչ յիշատակ դարձած օրեր...

Մայրս զիս գրկեց՝ իր բարի բազուկներով, սեղմեց իրեն որ չվախնամ: Գլուխս թաղեցի իր կուրծքին խորը ու լուսնկայ լոյսին մէջ, ցած ձայնով, որպէսզի միւսները չարթննան, խօսեցանք երկար: Հայրս վայրկեան մը արթնցաւ եւ ըսաւ — Ինչո՞ւ չես քնանար, ծէ՛... Մայրս պատասխանեց որ գէշ երազ տեսած եմ: — Հա՛, չփացուր, չփացո՛ւր... մրթմրթաց հայրս ու սկսաւ գլանիկ մը փաթթել՝ կիսալոյսին մէջ, ջղուտ շարժումներով: Երբ վերջացուց՝ չեմ գիտեր ի՞նչու հրաժարեցաւ ծխելէ: — Երե՛ս տուր, տե՛սնենք, մինչեւ ո՞ւր պիտի երթայ, աւելցուց դժգոհ, ես երբ տասներկու տարեկան էի բաց դաշտի մէջ կը պառկէի, շիտա՛կը, ըսելիք չկայ, քա՛ջ տղաք ունիս...

Իմ սիրտս կը ցաւէր՝ իմ պատճառաւս, մայրս յանդիմանու-թիւն լսած ըլլալուն համար:

Մայրիկս, մեր երեքէն ամէնէն շատ զիս կը սիրէր: Ես կը զգայի ատիկա: Ո՛չ միայն դէմքով, կազմուածքով, աչքերով, հապա նաեւ բնաւորութեամբ կը նմանէի իրեն:— Ճիշտ մայրիկը, կ'ըսեն, ճի՛շտ, ճիշտ մօրը աչքերը... ինծի համար: Եղբայրս եւ քոյրս աւելի գեղեցիկ էին, աւելի քնքուշ, գուցէ նաեւ աւելի ազնուական, բայց մայրս զիս շատ կը սիրէր, ես որ այնքան անհոգ էի, ան-տարբեր, չար ու բացառապէս անկարգ: Կը զգայի յստակօրէն իր նախասիրութիւնը, բայց դժուար էր արտաքին նշաններ գտնել. ո՛չ մէկ տարբերութիւն կը դնէր մեր երեքին միջեւ: Միայն թէ կարծես, նայուածքը աւելի գուրգուրանքով, աւելի առատութեամբ կ'իյնար վրաս, աւելի երկար կը յամենար աչքերուս մէջ: Հէ՛ք, պզտիկ մայրիկ:

Երբ առաւօտեան արթնցայ, դպրոց երթալու ժամը վաղուց անցած էր: Մայրկս չէր արթնցուցած զիս որպէսզի քունս առնեմ: Դպրոցը կը սիրէի: Կը սիրէի նաեւ փոքրիկ ընկերուհի մը, եւ այն օրը որ զայն չտեսնէի՝ կը տխրէի անսահման կերպով: Բարկացայ մօրս դէմ: Կեցած էր բարձիս գլուխը՝ իր աղուոր հասակովը ծռած վրաս ու կը նայէր գորովանքով աչքերուս: Ժպտեցաւ: Համբուրեց զիս, անուշ, երկար ու թրթռուն համբոյրով մը: Բայց իմ սիրտս չիջաւ:

— Ինչո՞ւ զիս չարթնցուցիր, ըսի խստութեամբ:

Արեգակը ինկած էր դէմքիս վրան ու աչքերուս մէջ եւ ողողած անոր առատ մազերը: Դուրսը անուշ ձմրան առաւօտ կար մեր պար-տէզին վրայ ու իր նայուածքը, քաղցր, բերկրալի, առատ ու բարի էր վրաս: Առաջին անգամ ըլլալով՝ լրջօրէն զգացի թէ կը սիրեմ մայրիկս եւ թէ լա՛ւ, լա՛ւ բան է մայր ունենալը: Գորովալի ու երիտասարդ մայր մը:

Ու մտածել որ ամբողջ մանկութեանս եւ պատանութեանս ըն-թացքին՝ անգամ մը իսկ չեմ համբուրած մայրիկս: Ես՝ դժնէ, դեզ, ան-հաղորդ ու խիստ տղայ մը եղած եմ ու երբեք չեմ գիտցած մար-դոց հանդէպ զգացած գորովս եւ սէրս արտայայտել: Ու ան մեկ-նած է անվերադարձ: Իմ մայրս:

Անվերադա՛րձ մայրիկ, ինչո՞ւ համբուրել չէիր սորվեցուցած ինծի երբ դեռ պզտիկ էի, ըսէ՛, ինչո՞ւ:

*
* *

Իմ խառնազնաց եւ յարափոփոխ կեանքիս ընթացքին, առօր-եայիս մութ եւ խաւարակուռ գիշերին մէջ, մայրիկիս յիշատակը կը գոտեպնդէ զիս: Իրեն համար՝ ես յաճախ՝ վեհանձն, բարի եւ հեզ կ'ըլլամ մարդոց հետ: Սիրոյ մէջ, երբ կը վիրաւորեն զիս, երբ կը տեսնեմ կիներու իգութիւնն ու խարդախամտութիւնը, ես կը ներեմ իրենց՝ մտածելով որ ամէ՛ն կնոջ հոգիին մէջ՝ մայր մը կը ննջէ:

Եթէ, հակառակ մեր շուրջը բարձրացող այս ամբողջ սնանկու-թեան, հակառակ՝ այն տգեղ եւ քսու պայքարին որ մարդիկ կը մղեն իրարու դէմ, գեղեցիկ կնոջ մը կամ պատառ մը հացի համար, եթէ՝ հակառակ այս դրապաշտ, դաժան ու գռեհիկ ժամանակին, մայրի՛կ, երբեմն կրկին ինքզինքս պզտիկ ու հեզ տղայ մը կը զգամ, մեր ծլարձակ պարտէզին մէջ, եթէ՝ կը յաջողիմ յաղթել իմ բոլո՛ր բնազդներուս, ատիկա կը պարտիմ քու յիշատակիդ, մայրի՛կ:

Դո՛ւն որ մնար, տարագի՛ր, հեռաւոր գիշերուան մը խաւարին մէջ, անապատի տաք հողին վրայ:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

«Հայրենակից, թուրքերէն խօսէ»

Թուրք թերթ մը կը գրէ. — Պոլսոյ զանազան վայրերուն մէջ կը հանդիպինք նշանատախտակներու, որոնք «Հայրենակի՛ց, Թուրքերէն խօսէ» վերտառութիւնը կը կրեն։ Մինչդեռ ամէն տեղ Իսրայէլի զաւակները եբրայեցերէն, Հայերն ու Յոյներն ալ կամ իրենց լեզուն, կամ հայերէնի եւ յունարէնի նմանցուած աղճատ ֆրանսերէն մը կը խօսին, այն աստիճան որ ֆրանսերէնը գրեթէ տէր է դարձեր Պոլսոյ...։ Չենք կրնար անտարբեր մնալ Թուրքիոյ մտաւորական կեդրոնին մէջ տեղի ունեցող այս սրտակեղեք դէպքին առթիւ։ Գոնէ այնպէս մը ընենք, որ Թուրքերէնը Պոլսոյ մէջ տիրապետէ այն չափով, որքան արաբերէնը կը տիրապետէ Եգիպտոսի մէջ։ Դժբախտաբար անհետեւանք մնաց ձեռնարկը իրաւագիտական համալսարանի ուսանողներուն, որոնք 7-8 ամիս առաջ գործի լծուեցան։ Արդէն ուրիշ վախճան ալ չէր կրնար ունենալ։

Նկատելով որ դպրոցական տարեշրջանի նախօրեակին կը գտնուինք, կրնանք հետեւեալ լուծումի եղանակը յանձնարարել։ Օտար դպրոցներուն մէջ խորին եւ արդար մոլեռանդութեամբ մը պէտք է ուժ տանք Թուրքերէն լեզուին, Թուրքիոյ պատմութեան, եւ Թուրքերէնի վերաբերեալ ամէն տեսակ դասերու։ Միւս կողմէ սեղմօրէն պէտք է սահմանափակել Թուրքերէնէ տարբեր լեզուները։

Աշխատաւորականները եւ զինաթափութիւնը

Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան Պիրմինկըմի համագումարին վերջին օրը բուռն միջադէպ մը տեղի ունեցաւ Մաքտոնըլտի եւ ծայրայեղ տարրերուն միջեւ։ Զինաթափութեան խնդրին մասին կուսակցութեան քաղաքականութիւնը վիճաբանութեան առարկայ կը դառնար եւ Սէնթ-Ալպանսի պատգամաւորները ներկայացուցած էին բանաձեւ մը, առաջարկելով ընդունիլ ամբողջական զինաթափութեան խորհրդային ծրագիրը։

— Ա՛լ ձանձրացայ խորհրդային կառավարութեան հրաշալի առաջարկներէն ամբողջական զինաթափութեան մասին, գոչեց Մաքտոնըլտ։ Անոնք ա՛յնքա՛ն այլանդակ էին, որ նոյնիսկ չկրցան դիմանալ յանձնաժողովի մը քննութեան։ Խորհրդային կառավարութիւնը ետ առաւ այդ առաջարկները եւ անոնց տեղ ներկայացուց ուրիշ ծրագիր մը, որ հեռու է ամբողջական զինաթափութիւն նախատեսելէ։ Մէկ խօսքով, նախ զգայացունց առաջարկներ ըրաւ, յետոյ փութաց լքել զանոնք։

Այս յայտարարութիւնը մեծ աղմուկ հանեց։ Ծայրայեղ տարրերը սկսան պոռչտալ։ Երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ, Մաքտոնըլտ յայտարարեց, որ անհնարին է ամբողջական զինաթափութիւնը։ Նախ այդ գործը տարիներ պիտի տեւէ, յետոյ կրնան այդ առթիւ խռովութիւններ ծագիլ երկրին մէջ, կառավարութեան փոփոխութիւն առաջ կուգայ եւ դժուարութիւնները կ'աւելնան։

Սէնթ-Ալպանսի բանաձեւին հեղինակն էր Օր. Մէյրի Զըսլի։ Հազարապետ Աման պահանջեց մերժել այս կնոջական առաջարկը։

— Պէտք չէ մոռնալ որ, ըսաւ, հազարաւոր բանուորներ եւ բանուորուհիներ կ'աշխատին Անգլիոյ մէջ ռազմանիւթի եւ զինուորական հագուստեղէնի գործարաններուն մէջ։ Ի՞նչ պիտի ըլլան այն հազարաւոր մանկամարդ կիները, որոնք Պիրմինկըմի մէջ կոճակ կը կարեն մեր զինուորներու համազգեստներուն վրայ։

Ծայրայեղ պատգամաւոր մը ասոր ի պատասխան ըսաւ թէ այդ կիները կրնան մանուկներու կառք շինելու գործին մէջ աշխատիլ։ Ուրիշ պատուիրակ մը դիտել տուաւ թէ ի՛նչ պիտի ըլլան այն ատեն դագաղ շինող ատաղձագործները։

Ի վերջոյ ստուար մեծամասնութեամբ մերժուեցաւ Օր. Զըսլիի բանաձեւը։ Ու համագումարը փակուեցաւ՝ պատգամաւորներու միաձայն երգած «կարմիր դրօշ» երգով։

Ի՞նչ գնեց Ամանուլլահ

Ամանուլլահ Թագաւորը վերջերս իր մայրաքաղաքին Քապուլի մէջ գումարեց մեծ ժողով մը, որուն մասնակցեցան բոլոր նախարարները, դեսպանները եւ երկրին երեւելիները։ Թագաւորը ժողովին տեղեկութիւններ տուաւ այն գնումներուն մասին, զորս ըրած էր վերջերս Եւրոպա կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին։ Կարեւոր տեղ կը գրաւեն զէնքի եւ ռազմանիւթի ճարտարարուեստին համար ապսպրուած մեքենաները. գնած է նաեւ 53,500 հրացան, 6 գնդացիր՝ իբրեւ նմոյշ, 106 թնդանօթ, 6 հրասայլ, 5 զրահապատ գնացք։

Միւս կողմէ պայմանագրութիւններ կնքուած են գերման եւ ֆրանսական ընկերութիւններուն հետ՝ Աֆղանիստանի մէջ նոր երկաթուղիներ շինելու համար։ Այս աշխատանքները պիտի վերջանան երեք տարիէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԶՄՆԵՌՈՒԱՆ ժամը կը սկսի այսօրուընէ։ Երէկ կէս գիշերին ժամացոյցը մէկ ժամ ետ տարուեցաւ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ եւս մտադիր է ընդունելու Քէլլոկի դաշնագիրը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ շուտով պիտի բացուի պետական դրամատունը։ Այս առթիւ Պոլսոյ գլխաւոր բոլոր դրամատուններու տնօրէնները Էնկիւրի կանչուած են՝ ծրագրուած դրամատան կազմակերպութեան մասին անհրաժեշտ բացատրութիւնները տալու համար։

ԼԻՆՏՊԷՐԿ Ամերիկայի մէջ պրոպագանդ կը մղէ ի նպաստ Հանրապետականներու թեկնածու Հէրպըրթ Հուվըրի։

„ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ո. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. St. Germain.

Կը նախագահէ՝ Պ. L. ՇԱՆԹ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՀԱՄԱՍՏԵՂ, Մ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ (Զ. Ե. Ո. Մ. կողմէ) Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ (Դրօշակ), ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (Յառաջ), ԴԱԻԻԹ ԲԷԿ (Նոր Երկիր), ՏԻԿ. Զ. ԵՍԱՅԵԱՆ (Երեւան), ԵԴ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ (Յարդգող)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Փարիզի երաժշտանոցէն), Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (Դաշնակ), Պ. ROGER FOSSEY (Ջութակ), Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ։

Մուտք՝ 2 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը, վաղը Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Chope Parisienne, Rue des Ecoles.

Լիոնի Կուկունեանխումբի ժողովը երկուշը. Գրադարանի սրահը ժամը 8.30ին։

Լիոնի «Դժոխք» խումբի դասախօսական ժողովը՝ հոկտ. 9 երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարան սրահին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Շ. Գարահիսարի Անդրանիկ Միութիւն.— Ձեր սգահանդէսին ազդը ստացանք Շաբաթ առտու (Կիրակի օրուան համար)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

9 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 772 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՇԷՐԻԱԹ ԻՍԹԷՐՈՒՔ...»

«Արտասոց քայլ մը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, ...իգի ռամկավար պաշտօնաթերթը կը պախարակէ Ամերիկայի ...յին առաջնորդարանին մէկ շրջաբերականը, որ «Մշակոյթի ...կը հռչակէր Թարգմանչաց տօնը եւ որուն ամփոփումը ...արակեցինք «Յառաջ»ի մէջ (3 հոկտեմբեր)։

Ո՛ր եւ է պարկեշտ մարդ, կարդալով այդ շրջաբերականը, ...ի շնորհաւորէր Ամերիկայի ազգային վարչութիւնը, այս գե...ի նախաձեռնութեան առթիւ։ Շրջաբերականին հեղինակները ...ձնուած մը կը փորձեն, ոչ ալ իրաւասութեանց ոտնձգու...ն կը կատարեն։ Անոնք պարզապէս արձագանգ տալով եր...տարիէ ի վեր մէջտեղ նետուած գաղափարի մը, «ընդհանուր ...անջի մը գոհացում տալու փափաքով», որոշած են օրինա...ացնել «Մշակոյթի Օր»ը, անշուշտ Ամերիկայի գաղութին ...մար։ Անոնք ունին հրահանգներ եւ թելադրութիւններ, ո...ով կրնան օգտուիլ բոլոր գաղութները. իսկ շրջաբերա...ը ուղղուած է յատկապէս Ամերիկայի, «Հայաստանեայց ...եցւոյ հովիւներուն եւ հոգաբարձութիւններուն»։

Բայց, ինչպէս ամէն պարզ եւ բնական կացութեան առ..., այստեղ ալ հանդիստ չի կրնար մնալ ռամկավարներու ...ալս եւ ծթռած հոգեբանութիւնը։ Կը պճրթկէ ու կը խառ...։ Եւ ի՛նչ գռեհիկ բառերով.

— «Գոնէ մենք չենք տեսած գաղութահայ առաջնորդարաննե...ւէ մէկուն կողմէ գործուած այսքան տխմարութիւն, խեղկա...ութիւն եւ յաւակնութիւն։

«...Ան «իր սահմանած օրէնք»ով կը փորձէ մուցնել տալ Թարգ...չաց անունը, եւ անոր աւերակներուն վրայ կանգնեցնել նոր ...» մը, Հայ Մշակոյթի Օրը։» (6 հոկտ.)։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը իբրեւ եզրակացութիւն, «կաս... չունի» թէ «Նիւ Եորքի առաջնորդարանը պիտի ան...դառնայ իր սխալին եւ պիտի հրաժարի օրէնսդիրի իր տըխ... յաւակնութենէն»։

Անշուշտ հետեւելով... Փարիզի հոգաբարձութեան, որ ռամ...ավարներուն առաջին եւ վերջին փարոսն է եւ միակ ապա..., քանի որ գիտէ լաւ պատարագ եւ հոգեհանգիստ սարքել ...ւէ է առթիւ։ Ո՛ղջ մնան իրենց վեղարաւոր եւ անվեղար ...ամ»ները, եպիսկոպոսէն մինչեւ պսակաւոր պնակալէզը։

Եւ տակաւին պնդողներ կան թէ՝ ռամկավարներուն մէջ ...կը գտնուին երիտասարդներ,—մտքով կամ տարիքով— որոնք ...րկին կրնան զանազանել ձեռնարկի մը չարն ու բարին։ ...ղիկ, վերջապէս, որ կրնան դատել թէ ուրի՛շ բան է դա...է ի վեր սովորութիւն եղած հոգեհանգիստ մը, եւ բոլորովին ...շ բան՝ Հայկական Մշակոյթը պանծացնել ժամանակակից ...ունմով, բանկալներու չորս պատերէն դուրս, եւ լայն ժո...ղովականութեամբ։ Այնպէս ինչպէս սա յետամնաց Պուլկար..., ամբողջ օր մը դղրդացնելով երկրին բոլոր փողոցները, ...ժման մէջ դնելով մանկապարտէզի սաներէն մինչեւ 1878ի ...ր ռազմիկները, մինչեւ անգամ բարեւի կեցնելով թագա... ու իշխանները։ Կամ այնպէս ինչպէս Ռուսերը, տարա...բայց զունդագունդ, միակամ եւ միասիրտ։

Մենք երբ առաջին անգամ հրապարակ դրինք գաղա...ը, նոյնիսկ համաձայն էինք որ Երեւանը ստանձնէր այս ...ին օրինականացումը, գէթ այս գետնին վրայ միութեան ...մը հաստատելու համար։

Բայց Երեւանը շա՜տ հեռու է, ոչ այնքան աշխարհա...թեամբ, որքան որքան սրտով եւ մտքով։ Նորագոյն ապա... հռչակաւոր Զապէլ Եսայեանի գրաւոր ճառը, կիրակի օր, ...կոյթի տօնին առթիւ։ Գոհեհկութիւն մը՝ որ նոյն իսկ երի...ղութեան համբերութիւնն սպառեց, թէեւ ամէն ինչ ...ցաւ, շնորհիւ Նախագահին շիտակ եւ պաղարիւն կեց...քին։ «Երեւան»ի վարձու կնքամայրը աւելի լաւ դամբա...ն մը չէր կրնար արտասանել իր իսկ անձին համար, իր ...ւլին եւ գրականութեան համար։

...ւել կ՚ուզենք թէ՝ ոչ մէկ իշխանութիւն փորձեց ստանձնել ...կոյթի Տօնին ձեւակերպումը. բայց 1927ին, ամէն տեղ ալ, ...ղան ձեւերով եւ յաճախ պաշտօնական մարմիններու նա...ռնութեամբ տօնուեցաւ Օրը։ Իսկ այս տարի, աւելի մեծ ...րաստութեամբ։ Արձագանգները կը հասնին հետզհետէ։

...ուրեմն, Մշակոյթի Օրը, այլ եւս անբաժան մասը կը կազմէ ...անրային կեանքին, օրինականացած եւ թուականն ալ ...ւած։ Մինչ Փարիզի ռամկավարները, իրենց իսկ տխմա...թեամբ անկիւն մը կծկուած, կը ճուան աղիողորմ կաղկան...ով.

— Շէրիա՛թ իսթէրուք...

Ծածկամիտ, քսու եւ ապիկար՝ ամէն ճակատի վրայ, ...ք իրենք իրենց թող տուին այս Օրն ալ — նոյնիսկ ա՛յս — դարձնել մրցակցութեան եւ քինախնդրութեան առիթ, ...քականութեան եւ պառակտումի նիւթ։

...գարմանք։ Չէ՞ որ 1915 Ապրիլ 11ի սգահանդէսն ան...առանձին կատարեցին անոնք,— Փարիզի ռամկավարները, ...ուրիշ տեղեր իրենց ընկերները կը մասնակցէին համագ... թափօրին։

Հոգեկան բորոտութիւնը անպիսի ախտ մըն է որուն ...անը մենք չէ պիտի գտնենք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷ՜Ջ ԱԼ

Պէյրութի «Ազդակ»ը դառնօրէն դիտել կուտայ, իր Սեպտ. 26ի խմբագրականին մէջ.

— «Բախտի եւ դէպքերու բերումով, մեզ է վիճակուած այս ամենաերջանիկ գաղութի բնակչութիւնը կազմելու շնորհքը։ Հայաստանէն վերջ մեր ամենաբազմամարդ գաղութը Սուրիան է։ Բացի իր թիւէն, ներկայացուցած աշխարհագրական դիրքով Սուրիան ամենայարմար վայրն է մեր ազգահաւաքման ծրագիրները իրականացնելու համար։ Իր կուլտուրայով ու բարքերով եւս, Սուրիան, աւելի յարմար եւ ապահով վայրը կը նկատուի մեր տարագիր ժողովուրդին համար։ Մանաւանդ որ, շնորհիւ հովանաւոր տէրութեան բարեխնամ վերաբերմունքին եւ տեղական կառավարութեան ու ժողովուրդին ցոյց տուած հիւրընկալութեան, ամէն իրաւունք կը վայելենք ազատօրէն հետեւելու մեր լեզուին, մշակոյթին ու եկեղեցիին։

Բայց դժբախտաբար տարբեր է իրականութիւնը։ Հոս այս գաղութին մէջ մենք դանդաղօրէն դէպի զանգուածային այլասերում կ՚ընթանանք։ Ներքին եւ արտաքին չափազանց տխուր ազդակներ մեզ յամրաքայլ կը տանին դէպի բնաջնջում։ Մեր սարկութիւնն ու տառապանքը շահագործողներ, զանազան անուններով եւ դիմակներով իրենց քարոզչութեանց կեդրոն ընտրած են մեր գաղութը՝ մօտ ատենէն հին աւստրիական գաղութի մը վերածելու համար Սուրիան։ Մութին մէջ գործող ձեռքեր կան, որոնք շարունակ կը ջանան պառակտումներ յառաջացնել մեր ազգային ներքին կեանքին մէջ՝ դիւրացնելու համար իրենց մարդորսական ծրագիրները։ Փառքի եւ անունի մոլիներ կան, որոնք իրենց փառասիրութիւնները յագեցնելու համար, ամենազզուելի միջոցներու առջեւ իսկ կանգ չեն առներ։

Մէկ խօսքով մեր գաղութին գոյութեան եւ խաղաղութեան սպառնացող վտանգներ կան, որոնք օրէ օր աւելի կը շեշտուին եւ կը զօրանան։ Մեր կրօնքն ու հաւատքը քանդելու աշխատող ուժեր կան, որոնք նիւթական ամէն զոհողութիւն յանձն առած են յաջողելու համար։»

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 1 Հոկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Կիրակի օր Լիտէրթափէլի սրահին մէջ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը, խիստ պէս խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Կը նախագահէր ընկ. Գ. Ղազարեան, որ յաջորդաբար խօսք տուաւ ընկերներ Դրոի, Ս. Սարուխանի եւ Գ. Քէսթանեանի։ Ընկեր Դրոի բանախօսութիւնը պատմական ակնարկ մըն էր ազատագրական պայքարին վրայ զոր մղած էր հայ ժողովուրդը, մանաւանդ յանձին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ կը վերջանար ոգեկոչելով ապրելու, տեւելու, յաղթելու կամքը հայ ժողովուրդին։ Միւս երկու բանախօսներն ալ ի վեր առին այդ պարագան, շեշտելով թէ տակաւին չէ լրացած Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը, քանի չէ ազատուած մեր ժողովուրդը ամէն կարգի լուծերէն։

Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր «Րաֆֆի» միութեան նորակազմ նուագախումբը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք մամուլին տագնապը

Պոլիսէն մեր ստացած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, նոր տառերու մասնակի գործածութեան հետեւանքով, թուրքերէն թերթերու սպառումը զգալիօրէն սկսած է պակսիլ։ Դեկտեմբերին երբ բոլորովին նոր տառերով սկսին հրատարակուիլ, մեծ վախ կայ որ այլեւս թուրքերէն թերթ կարդացող չպիտի մնայ։

Հակառակ անոր որ նոր տառերը ո՛չ մէկ ժողովրդականութիւն կը վայելեն, Մուսթաֆա Քէմալ եւ Իսմէթ փաշա ամէն օր նոր կարգադրութիւններ կ՚ընեն՝ օր առաջ ընդհանրացնելու համար զանոնք։ Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» ամէն օր նոր հրամաններ կ՚արձակէ։ Վերջին անգամ ուղղագրական նոր կանոնները հրատարակեց։ Անցած շաբաթ Մուսթաֆա Քէմալ անձամբ երթալով թերթին տպարանը, երկու ժամ աչքէ անցուց նոր կարգադրութիւնները։

Թուրք կառավարութիւնը նպաստ յատկացուցած է թուրքերէն թերթերուն, իրենց վնասները եւ նոր ծախքերը գոցելու համար։

Թուրք գրավաճառներուն վնասը

Դասագրքի հրատարակիչ գրավաճառները 1200 բառնոց հեռագիր մը ղրկած են Իսմէթ փաշայի, խնդրելով որ այբբենարանները, քերականութիւններն ու ընթերցարանները նոր տառերով ըլլան, բայց միւս դասերու վերաբերեալ գիրքերը, որոնք հին տառերով տպուած են, գոնէ հինգ վեց ամիս կարդացուին դպրոցներուն մէջ։

Գրավաճառները կ՚ըսեն թէ այս արտօնութեամբ կէս միլիոն ոսկիի հարստութիւն մը փճացումէ պիտի ազատի։

*** Պոլիսէն հասած հեռագիր մը կ՚ըսէ.

Ամբողջ Էնկիւրիի բնակչութիւնը շարժման մէջ պիտի դրուի՝ նոր այբբենարանը սորվելու համար։ Սինէմաները, կազինոները եւ թատրոնները վերածուած են դպրոցի, ուր կարգով պիտի դասախօսեն Մուսթաֆա Քէմալ, երեսփոխանները եւ պաշտօնեաները։

Թուրք-յոյն բանակցութիւններ

Թուրքիոյ հելլէն դեսպան Փափա, Վէնիզէլոսի հրահանգով Էնկիւրի պիտի մեկնի բանակցութիւններ կատարելու համար փոխանակութեան խնդիրներուն շուրջ, որոնք տարիներէ ի վեր անլոյծ կը մնան։ Իբրեւ մասնագէտ այս խնդիրներուն, Փափան է որ պիտի կատարէ գլխաւոր բանագնացի դերը։ Թուրքիոյ կողմէ ալ պիտի բանակցի արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, որ նոյնպէս լաւատեղեակ է, իբրեւ նախկին նախագահ փոխանակութեան Թուրք պատուիրակութեան։

Երբ բանակցութիւնները յաջող արդիւնքի մը յանգին եւ համաձայնութիւն գոյանայ, Վէնիզէլոս Էնկիւրի երթալով պիտի ստորագրէ պատրաստուած դաշնագիրը։

Միւս կողմէ, նոր տեղեկութեանց համաձայն, Իսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ մէկ-մէկ նոր նամակ են ղրկած Պոլիս, հելլէն դեսպան Փափայի, Պ. Վէնիզէլոսի յանձնուելու համար։ Նամակներու պարունակութիւնը յայտնի չէ։ Միայն թրքական շրջանակներու մէջ հաստատապէս կը կարծեն թէ զանոնք ստանալէ յետոյ, Վէնիզէլոս Էնկիւրի պիտի երթայ։ Հելլէնական շրջանակներն ալ լաւ տպաւորուած են այս նամակներէն, յուսատու երեւոյթ մը նկատելով։

Փափա նամակները ղրկեց Պելկրատի հելլէն դեսպանին, յանձնելու համար Վէնիզէլոսի։ Միւս կողմէ, ինքը, դեսպանն ալ պիտի երթայ Պելկրատ, վարչապետին հետ տեսակցելու համար։ Անկէ վերջն է որ Էնկիւրի պիտի երթայ, բանակցութեան ձեռնարկելու համար։ Պելկրատի Թուրք դեսպան Նուսրէթ Սատուլլահի հրահանգ տրուած է տեսակցելու Վէնիզէլոսի հետ։

Ռուս-գերման գաղտնի դաշնագիր

Պերլինի ընկերվարական պաշտօնաթերթ «Ֆորվէրց» կը հրատարակէ պատճէնը գաղտնի դաշնագրի մը, որ 1922 մարտ 15ին կնքուած է Խորհրդային Միութեան եւ գերման պատերազմական նախարարութեան միջեւ։

Ըստ այդ համաձայնագրին, գերման Եունքէրս գործարանը յանձնառու կ՚ըլլար իր մասնագիտական բոլոր աջակցութիւնները տրամադրել խորհրդային կառավարութեան՝ Ռուսիոյ մէջ օդանաւեր շինելու համար. փոխարէն պատերազմական նախարարութիւնը յանձնառու կ՚ըլլար 40 միլիոն մարք վճարել Եունքէրս տան՝ գոցելու համար իր ծախքերն ու վնասները։ Նոյնպէս, 1922 ապրիլ 1էն սկսեալ անոր տրամադրութեան տակ կը դնէր 100 միլիոն մարքի գումար մը՝ իբրեւ դրամագլուխ։

Ժամանակին կնքուած այս համաձայնութեան հիման վրայ է, որ գերման սպաներ անցան Ռուսիա, կեղծ անցագիրներով։

Համագերմանական պաշտօնաթերթ «Թակ» կը պահանջէ որ իբրեւ հայրենիքի դաւաճան, դատական հետապնդումներու ենթարկուի յօդուածագիրը՝ երեսփոխան Քիւնթնէր։

Աւստրիոյ ցոյցերը

Կիրակի օր շատ խաղաղ անցան Վիէննայի մօտ Վինըր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԿԱՅԱԳԻՐ...

Ատենօք՝ ֆրանսացի կատակաբան մը կառավարութեան առաջարկեց ազնուականութեան տիտղոսներ աճուրդի հանել։

Կը հաշուէր թէ՛.—

1000 իշխան մէկ միլիոնէն, 2000 դուքս հինգհարիւր հազարէն, 5000 կոմս, մարքիզ, պառոն, եւայլն՝ նոյնքան մեծ գումարներու փոխարէն... կրնային Ֆրանսայի պարգեւել շահու անսպառ աղբիւր մը։ Ապահով եկամուտ։

Ինչո՞ւ այս գաղափարը չիրականացնել մեր մէջ։

Դէմքերը չեն պակսիր, ու Հայերն ալ իրենց մուտքը ունին սալոններէն ներս։

***

Ազգերու դաշնակցութիւնն ալ նոյն հետեւողութեամբ կրնայ բարիվարուց վկայական բաժնել իր անդամներուն կամ թեկնածուներուն, փոխան քանի մը միլիոններու։

Օրինակի համար՝ կրնայ Թուրքերուն տալ այդպիսի վկայական մը՝ հայկական ջարդերուն յիշատակը ջնջելով, եւ վկայագրին հասոյթը Ազգերու դաշնակցութեան ծախքերուն տրամադրելով։

***

Երբ այս կարծիքը թուրքի մը յայտնեցի, պատասխանեց.

— Մենք հատ մը ունինք, զոր ձեռք անցուցինք բոլորովին ծրի։ Աւելի ճիշդը, զայն մեզ նուիրեցին.— այն է՝ Լօզանի դաշնագիրը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ԲԷՈՎՅԱՑԻ

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Օրը պատշաճ կերպով տօնելու համար, Պուքրէշի ազգ. վարժարանի մէջ ժողով մը գումարուեցաւ, մասնակցութեամբ ազգային եւ մշակութային մարմիններու։ Որոշուեցաւ.

1.— Բոլոր միութիւնները ամէն ջանք ի գործ դնեն վաճառելու համար մատենադարանի կողմէ հրատարակուելիք «Հայ Մշակոյթի Օր» անուն ութ էջնոց մեծադիր, պատկերազարդ, բացառիկ թիւը։

2.— Խնդրել Թեմականէն որպէսզի շրջաբերականով մը հաղորդէ թաղականութեանց, 13 հոկտ. շաբաթ օրը փակ պահել վարժարանները եւ սարքել դպրոցական հանդէսներ, բացատրել ուսանողութեան օրուան նշանակութիւնը։ Իսկ կիրակի, 14 հոկտեմբեր, եկեղեցական հանդիսաւոր պատարագ կատարել, եւ կէսօրէ ետք հրաւիրել թաղականութիւնները, որպէսզի տեղւոյ միութեանց գործակցութեամբ օրուան առթիւ հանդէսներ սարքեն։

*** Պուքրէշի մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ուան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ մայրաքաղաքի թատրոններէն մէկուն մէջ։

Օրուան բանախօսներուն մէջ պիտի ըլլայ ռումէն նշանաւոր ակադեմական փրոֆ. Եորկա։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է փիէռ Անմեղեան, յայտնի օրագրող, որ երկար ատեն աշխատակցած է ֆրանսերէն թերթերու՝ սրամիտ քրոնիկներով եւ Սթիք կեղծանունով։ 76 տարեկան էր եւ վերջին տարիները կ՚աշխատակցէր Ժուռնալ տ՚Օրիանի եւ Լա Րէփիւպլիքի։ Ֆրանսերէնի թարգմանած է Տիգրան Չուհաճեանի Զէմիրէ օփերէթը։ Մտերիմն էր եր. Օտեանի։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ"

ՊԱՅՔԱՐԻ ԵՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՓՐԱԿԱ, 1 Հոկտ. 1928

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փրակայի Ուսանողական Միութեան նախաձեռնութեամբ, վերջերս յաջորդաբար տեղի ունեցան կարգ մը ուշագրաւ դասախօսութիւններ եւ վիճաբանութիւններ գրական հարցերու շուրջ։ Ծրագրուած է շաբաթը անգամ մը, նման դասախօսութիւններ կազմակերպել ոչ միայն գրական, այլ եւ քաղաքական ու տեսական հարցերու շուրջ։ Կը խոստանամ յետագային պարբերաբար գրել Յառաջին, Փրակայի ուսանողութեան այդ դասախօսութիւններու մասին, որոնք, իբրեւ մեր երիտասարդութեան մէկ որոշ հատուածի կարծիքները եւ տրամադրութիւնները՝ շահեկան պիտի ըլլան ընթերցող լայն շրջանակներու համար եւս։

Նոյն Ուսանող. Միութեան նախաձեռնութեամբ անցեալ օր, նոյեմբեր 29ին, Ուսանողական Տան սրահներէն մէկուն մէջ, տեղի ունեցաւ ուսանողական հանդէս մը՝ նուիրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան։

Հանդէսը բացուեցաւ Մշակ Բանուորով։ Արեւելեան երաժշտական գործիքներու վրայ կը նուագէին ուսանողներ Գուրգէնեան, Յակոբեան և Արարատեան։ Խօսեցան ընկ. ընկ. Գառնիկ Գիւզալեան, Վահան Մինախորեան (սոց. յեղ.) եւ Հայկ Ասատրեան։ Վերջինիս ուշագրաւ զեկուցումը, որ զուտ տեսական էր եւ կը զբաղէր Դաշնակցութեան աշխարհայեացքի խնդիրներով, դժբախտաբար ձեռքիս տակ չունիմ, հարազատօրէն ներկայացնելու համար։

Հետաքրքրական էր ընկեր Գառնիկ Գիւզալեանի ճառը, որով փորձեց վերլուծել Դաշնակցութիւնը իբրեւ ուրոյն քաղաքական - յեղափոխական կուսակցութիւն։ Ստորեւ կուտամ այդ ճառը, քանի մը թեթեւ յապաւումներով.

— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին սովորական գաղափարները, որոնք գործածութեան մէջ մտած են, կարելի չէ կիրառել։ Կարելի է ըսել որ Դաշնակցութիւնը քաղաքական կուսակցութիւն է, սակայն այս բառը չի արտայայտեր այն ամէնը, ինչ կը բովանդակէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Կուսակցութիւն կը նշանակէ՝ կամ ունենալ միեւնոյն աշխարհայեացքը, կամ ունենալ ընդհ. շահեր։ Եւրոպայի մէջ կուսակցութիւնները այդպէս են։ Եւրոպական ազգերու ներքին պատմութիւնն ալ կուսակցութիւններու եւ անոնց պայքարի պատմութիւնն է։ Եւրոպայի ընկերվարական կուսակցութիւնները քաղաքական պայքար մղելէ զատ, կ'աշխատին ներկայ քաղքենի իրաւակարգի ծոցին մէջ ընկերվարական հաստատութիւններու եւ գաղափարներու բջիջներ ստեղծել, ուստի անոնք անհրաժեշտաբար մանր, փոքր գործերով պիտի զբաղին։ Թերթի մը հրատարակութիւնը, գործակցական միութեան մը հիմնումը, որեւէ հիմնարկութիւն իրենց ձեռքը առնելը կը համարուի հարթել ապագայ հանրակարգի ուղին, այսօ՛ր իսկ, քաղքենի հանրակարգին մէջ։ Մեծ իտէալին պէտք է հասնիլ փոքր, մանր գործերով — ահա՛ Եւրոպացի ընկերվարական կուսակցութիւններու գործը եւ ուղին։

Ո՞րն է Դաշնակցութեան ըմանօրինակ գործը — չկայ. ու եթէ կայ ալ, ա՛յդ չէ որ էական ու անհրաժեշտ կը համարուի։ Այդ չէ որ կը յատկանշէ Դաշնակցութիւնը եւ անոր փայլը կը կազմէ։ Ան մանր գործի, խաղաղ աշխատանքի կուսակցութիւն չէ։ Ան կուսակցութիւն ալ չէ, այդ բառին սովորական իմաստով։ Մեր ժողովուրդը Դաշնակցութեան «ընկերութիւն» անունն է տուած։ Եթէ կուսակցութեան գաղափարը կ'ենթադրուի շահ, կամ միեւնոյն աշխարհայեացք, «ընկերութիւն» անունը ենթադրել կուտայ բարոյական սկզբունք, որու վրայ կը հիմնուի ան։ «Ընկերութենէն» դուրս գալ կը նշանակէ դաւաճանել անոր։ «Ընկերութեան» մէջ ըլլալ, կը նշանակէ «Ընկերութեան մարդ» ըլլալ։ Այսպէսով մեր ժողովուրդը իւրայատուկ ձեւով, բարոյագիտօրէն ըմբռնած է կուսակցութիւնը եւ ամէն լաւ բան խտացնելով անոր մէջ, «ընկերութիւն» անունն է տուեր անոր։

Ինծի կը թուի թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի հաւաքողը, խտացնողը եւ զօղողն է հայկական կամքի։ Այդ կամքը արտայայտուած չէ խաղաղ-մշակութային աշխատանքներու մէջ, այլ մահուան, պայքարի, հերոսութիւններու մէջ։ Ուրեմն Դաշնակցութիւնը Հայութեան հաւաքական կամքի խտացնողն է, անոր հերոսական գոյն տուողը։ Անիկա չի նշանակեր անշուշտ թէ Դաշնակցութենէ առաջ Հայութեան կամքը չէր արտայայտուեր։ 80-ական թուականներուն Թաւաքալեան վարդապետը կ'ըսէր թէ «այս հօտը ոչինչ լաւ բան սնուցանել չի կարող. Աստուծոյ շունչը բացակայում է նրա միջից. նա մեռնելու է դատապարտուած»։ Սակայն անիկա շատ խիստ էր ըսուած։ Հայութիւնը այլեւս հօտ չէր։ Տակաւին 50ական թուականներուն բռնած էր ինքնաճանաչութեան ուղին, իսկ 80ական թուականներուն, Րաֆֆին, Հայոց կամքի այդ մեծագոյն արտայայտիչը, կը մշակէր Հայոց քաղաքական ազատագրութեան ծրագիրը։ Դաշնակցութենէն առաջ ալ Հայութիւնը արտայայտած է իր կամքը գրի, գրականութեան, դպրոցի, անգամ զէնքի միջոցով, (Զէյթունի ապստամբութիւնը 1862ին)։ Սակայն այդ կամքը ցրուած էր, գաւառականացած, տեղայնացած։ Լոյս աշխարհ չէր գար, յաճախ կ'արտայայտուէր կուրօրէն, խարխափումներու մէջ էր։ Կը զգացուէր ղեկավարի պակասը։ Դաշնակցութեան գործն էր, որ Հայութեան ջլատուած կամքը ի մի հաւաքեց, կեդրոնացուց. անկէ ստեղծեց հաւաքական, համահայկական կամք մը, գիտակցուած նպատակ եւ քաղաքական իտէալ տուաւ անոր, եւ անոր շուրջը համախմբեց մտածող, զգացող եւ ազգայնօրէն ապրող մարդիկ։ Այս փոքրիկ գործ չէ. այս Դաշնակցութեան ամէնէն մեծ գործերէն մէկն է։

Դաշնակցութիւնը մանր գործերու կուսակցութիւն չէ։ Հերոսները եւ հերոսականն են որ արտայայտուած են անոր մէջ։ Դաշնակցութիւնը Հայութեան կամքի եւ խառնուածքի առաւելագոյնն է։ Կաղապարելով Հայութեան կամքը՝ Դաշնակցութիւնը ստեղծած է կուռ բանակներ, դէպի մահ մղելով զանոնք, իսկ ժողովուրդը անոնց շուրջ աւանդավէպեր է ստեղծեր։ Այսպիսով ստեղծուած է հայ հերոսի գաղափարը։ Կամաւոր մահ ընդունելը ամէնէն հերոսական գործն է։ Ժողովուրդը ոչ միայն կը հերոսացնէ զանոնք, այլեւ սուրբ կը համարէ այն գործը, որու համար կը մեռնի հերոսը։ Նման հերոսներ ստեղծողը Դաշնակցութիւնն է։ Այդ հերոսները գործած են Դաշնակցութեան գաղափարական հովանիին տակ եւ իրենց գործն ու անունը կապած են Դաշնակցութեան հետ։ Առանց Դաշնակցութեան այդ հերոսները գոյութիւն չէին ունենար։ Դաշնակցութիւնը սերունդներ ստեղծեց, որոնք մահուան դիմելով ճոխացուցին, մեծցուցին Դաշնակցութեան վարկը։ Իր ստեղծած մարդիկներու միջոցով Դաշնակցութիւնը ձեռք բերաւ այն հսկայական բարոյական ուժը, որ չունի ոչ մէկ կուսակցութիւն ո՛չ միայն մեր մէջ, այլ ուրիշ տեղ։

Դաշնակցութիւնը ամենախիստ, ամենադաժան մայրը եղած է՝ իր զաւակներուն համար։ Մղելով զանոնք մահուան, ան կարծես զմայլեր, հիացեր է հարազատի մահով։ Սակայն ան խտրութիւն դրած չէ իր զաւակներու մէջ։ Ան իր իտէալի ճամբուն վրայ հաւասարապէս զոհաբերած է թ՛ե անգրագէտ գիւղացին, թ՛ե գործարանի բանուորը, թ՛ե գաւառական ուսուցիչը, թ՛ե առաջնակարգ հրապարակագիրն ու մտաւորականը, թ՛ե կուսակցութեան հիմնադիրը... Իր իտէալին համար ան եղած է այն ամէնը, որ թանկագին եղած է իր համար։ Եւ Դաշնակցութեան հարազատներու՝ այդ անթիւ նահատակներու արիւնը կաթիլ կաթիլ թափած է ամէն մէկ գիտակից, զգացող եւ ազգայնօրէն ապրող Հայու երակներուն մէջ, մկրտած է զանոնք, արիւնի միութեամբ միացուցեր մէկ ընդհանուր գաղափարի՝ Հայաստանի եւ անոր ազատութեան գաղափարի շուրջ։

«Այսօր պայմանները փոխուած են։ Դաշնակցութիւնն ալ փոխուած է այսօր։ Հերոսական շրջանը, բովանդակ դիւցազներգութիւն մը՝ կը պատկանի պատմութեան։ Սակայն, այս դարձակէտին, յառենք մեր աչքերը դէպի ետ եւ անգամ մըն ալ գլուխ խոնարհենք անոնց առջեւ, որոնք իրենց կամքով և հերոսութեամբ, Հայութենէն ազգ ստեղծեցին եւ մեր անփայլ կեանքին գոյն ու փայլ տուին»։

* * *

ՍՈՑ. ՅԵՂ. ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆԵՐԸ

Աւելի քան բնորոշ էր սոցիալիստ-յեղափոխական ընկ. Վահան Մինախորեանի ճառը, զոր կ'աշխատիմ տալ, ամփոփ գիծերով.

— «Դաշնակցութիւնը, գործի կուսակցութիւն է։ Ան ունեցեր է զոհողութիւններու առաւելագոյնը. այդ տեսակէտէն ոչ մեր, ոչ ալ որ եւ է այլ իրականութեան մէջ Դաշնակցութիւնը գերազանցող, Դաշնակցութեան նման կուսակցութիւն գոյութիւն ունեցած չէ եւ չունի։ Նահատակներու միջոցով է անցեր այդ գործն ու զոհաբերութիւնը։ Հանգիստ եւ յարգանք նահատակներուն։ Ու այդ նահատակներն ալ սովորական նահատակներ չեն։ Այդ տեսակէտէն ալ Դաշնակցութիւնը բացառիկ է։ Անոր նահատակները գերեզման ալ չունին...։ Դաշնակցութիւնը կը տարբերի միւս կուսակցութիւններէն մէկ ուրիշ մեծութեամբ, — իր տառապանքներու մեծութեամբ։ Ըլլալով ազգային կուսակցութիւն, ան իր տառապանքով դարձած է միջազգային։ Անոր նահատակները, բանտարկեալները եւ աքսորականները, ոչ միայն Հայաստանի մէջ ու Հայու համար եղած են, այլ եւ Թուրքիոյ, Ռուսաստանի, Պարսկաստանի, Պալքանեան երկիրներու եւ ուրիշներու համար։ Ու հիմա ալ, որքա՜ն շատ են Դաշնակցութեան բանտարկեալներն ու աքսորականները։ Ողջո՛յն անոնց։ Ու ի՛նչ զարմանալի հերոսներ տուած է Դաշնակցութիւնը. կըրկին եզակի այդ ուղղութեամբ։ Տակաւին շատ հին օրերէն կը յիշեմ Կարինի մէջ կախաղան բարձրացող Արամ Արամեանը, որ կախաղանի վրայ «Կեցցէ՛ Դաշնակցութիւն» պոռաց։ Աւելի ուշ, Ռուսիոյ մէջ, կը յիշեմ Կարօ Բեղլուն, որ նոյնպէս կախաղան հանուեցաւ ու «Կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը» աղաղակեց։ Ապա, կը յիշեմ Մարտիրոս Զաբուխչեանը, որ ինկաւ Պարսկաստանի մէջ, Պարսիկներու հետ՝ պարսիկ բռնութեան դէմ կռուելով եւ որ մահուան րոպէին «Կեցցէ՛ Հայութիւնը» գոռաց...։ Այս հերոսները, այս կախաղանները, այս հերոսներու խիզախ աղաղակները մահուան երեսին, անոնց անհնարին այս տանջանքը կը բնորոշէ ինքը, Դաշնակցութիւնը։

«Ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը։ Ներեցէք ինծ, որ ես ճշգրիտ պատասխանը չեմ կրնար գտնել։ Հարիւրաւոր որակումներ կան անոր մասին, անոնց ամէն մէկը կրնայ մօտաւոր ճշմարտութիւն պարունակել, բայց ոչ մէկը սպառիչ ու ճշգրիտ համարուիլ։ Ես կը համարէի այդ կուսակցութիւնը առեղծուածային։ Թերեւս, չի սխալելու համար, կարելի ըլլար տալ Դաշնակցութեան ամենալայն որակումը այսպէս— նիւթապէս՝ Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդն է, իսկ բարոյապէս՝ Հայութեան կամքի արտայայտութիւնը։

«Սակայն կայ հին եւ, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, նոր, մեր օրերու Դաշնակցութիւն։ Տարբերութիւնը այդ «երկու»ին միջեւ, կարեւոր է եւ հետաքրքրական։ Ըստ իս, հին Դաշնակցութիւնը նիւթապէս համայնապարփակ էր. անիկա անխտիր իր մէջ կ'առնէր հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերը։ Ամենայն անկեղծութեամբ, ես պիտի յայտարարեմ, որ, ամէն անգամ, երբ կը մասնակցիմ Դաշնակցութեան տօնին, այդ տօնին մէջ քիչ մըն ալ իմ տօնը կը տեսնեմ։ Հայկական իրականութեան մէջ դըժուար թէ որեւէ մէկը ըլլայ, որ Դաշնակցական եղած կամ Դաշնակցութեան քովէն անցած չըլլայ...

«Յետոյ, հին Դաշնակցութիւնը տեսակ մը մանուկ էր. մանուկ մտքով եւ սրտով։ Մանուկ մտքով, վասնզի անոր մէջ կը գերակշռէր սիրտը եւ մանուկ սրտով, վասնզի ան կ'ընդգրկէր ամէնէն բարձրը, ճշմարտութիւնը։ Ճիշտ ատոր համար ալ, անոր բարոյականը յստակ է։ Ռոմանթիք էր ան եւ ատոր համար ալ անոր պատմութիւնը նման է դիւցազներգութեան։

«Նոր Դաշնակցութիւնը, իր մէջ ունենալով նախ այս հըսկայ ժառանգութիւնը, նկատելի կերպով, կուսակցութիւն դառնալու ճամբով կ'ընթանայ։ Հիմա ան կը ձգտի ըլլալ որոշ խաւերու ներկայացուցիչ. ան կը շերտաւորուի Հայութեան շերտաւորման զուգահեռ։ Հիմա ան կը գիտակցի թէ գործ չունի կղերի, քաղքենիի հետ։ Ան կը գիտակցի թէ բարոյական բոլոր ուղիները կարելի չէ օգտագործել։ Ան հիմա բարոյականէն զատ ուրիշ նըկատումներ ալ կը դնէ. հիմա իրապաշտ է։ Հիմա անոր էութեան մէջ ոչ այնքան սիրտը, որքան միտքը կը գործէ։

«Այս տարբերութիւնները առաջ եկած են հոլովոյթի ճանապարհով եւ ոչ թէ յեղաշրջումով։

«Հին Դաշնակցութիւնը սըրբազան անհամբերութիւն ունէր, ատկէ՝ անոր նշանաբանը՝ «Մահ կամ Ազատութիւն»։

«Ներկայ Դաշնակցութիւնը աւանդօրէն ունի այդ նշանաբանը, բայց այսօր բոլոր պայմաններու մէջ հաւասարաբար մեռնելու տրամադիր չէ. ան հիմա նախկին անհամբերութիւնը չունի։ Նուազ ջղային է հիմա եւ աւելի՛ խոհուն։

«Կատարուած է նաեւ հսկայ փոփոխութիւն մը։ — Ներկայ Դաշնակցութիւնը իր նպատակներուն հասնելու համար, ընկերվարական ճանապարհը բռնած է. ընկերվարական շարժման զուգահեռ եւ ընկերվարական կուսակցութիւններու հետ կ'ընթանայ ան։

«Ո՛ւժ, եռանդ եւ կամք կը մաղթեմ ձեզի, այս գծով առաջ տանելու համար Մեծ Դաշնակցութեան սկսած գործը»։

Հանդէսը փակուեցաւ ընկերական ջերմ մթնոլորտի մէջ։

Յ. ՎԱՆԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒԸ

Սոֆիայէն Տէյլի Նիուզի կը հաղորդեն թէ եղբայրասպան կռիւը կը շարունակուի Մակեդոնացիներու միջեւ։ Միխայլոֆի կողմնակիցները Բէօսթէնտիլի մօտ անտառի մը մէջ թակարդի ձգած են սպաննել զօրավար Փոսթէկորոֆի կուսակիցներէն 22 հոգի, չորս գերի բռնելով բոլորն ալ կախած են ծառերէն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ

ԽԱՐՊԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԽԱՐՊԻՆ, 28 օգոստ. (Սեփ. Թղթ.).— Խարպինի մէջ հայ ըլլալով առաջին անգամ երեւցած են անոնք որ աքսորէն ազատուեր են Սախալին կղզիէն կամ զանազան հանգամանքներով փոխադրուեր են աքսորավայրէն։ Սակայն ոչ քաղաքական, այլ քրէական յանցաւորներէն։

Անոնք իրենց ճարպիկ բնաւորութեամբ կրցած են զանազան միջոցներով դրամ շահիլ եւ յարմարութիւններ ստեղծել։ Այդ մարդիկը կրած են ամէն տեսակ նեղութիւններ, տեղաւորուելով Խարպինի մէջ, որ ժամանակին մութ երկիր մը եղած է, կիսակիրթ ժողովուրդով։ Կան անհատներ, որոնք դրամատէրներ են, սակայն ոչ մէկ ազգային հանրային գործի կը մասնակցին։ Այս հարուստները, ամուսնացած են օտարազգիներու հետ, եւ կարելի չէ մօտենալ անոնց դպրոցի կամ ազգային որեւէ գործի համար, իսկ մասնակի խօսակցութեան միջոցին կը ներկայանան իբրեւ «մեծ ազգասէրներ»։

Ռուս-Ճափոնական պատերազմէն յետոյ, շատեր հաւաքուեր եւ սկսեր են զբաղիլ մանր վաճառականութեամբ, կազմել փոքրիկ ազգային կեանք, իսկ համաշխարհային պատերազմը դարձուց Խարպինը տեսակ մը կայան։ 1921էն սկսան հեռանալ, մեծ մասամբ դէպի Ամերիկա, իսկ հայրենիքի մասին մտածելն անօգուտ էր, քանի որ խորհրդային կառավարութիւնը ամուր պատնէշ էր քաշած։

1921էն ասդին, որոշ եռանդ ցոյց տրուեցաւ գործելու եւ օգնութեան հասնելու հայրենակիցներուն։ Եւ ունէին մէկ փափաք, — «ինչ դասակարգի, արհեստի, գիտութեան եւ կարողութեան ալ պատկանին, միանալ եւ գործել յօգուտ՝ ազգի եւ եկեղեցւոյ»։ Եւ հիմնուեցաւ սեփական տուն, աղօթատուն, դպրոց եւ գրադարան, 1923ին։ Ամէն տօնի առթիւ կը կատարուէին երեկոյթ, բացատրելով օրուան նշանակութիւնը եւ յետագայ կատարելիքները։ Հասարակութիւնը միասին կը գործէր, հարուստի կողքին կը նստէր ու կը տքնէր աղքատը, բարձրագոյն կրթութիւն ստացածի կողքին՝ անգրագէտը նոյն։ Եւ այս ամէնը կը կատարուէր սիրով եւ յաճախելով իրարու մօտ, իսկ 1924ի վերջը Խարպինի երկինքը պատեցին սեւ ամպեր, շնորհիւ Հայոց կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Ռուբէն վարդապետ Մանասեանի։

1924ին եկաւ վերոյիշեալ վարդապետը եւ սկսաւ իր մութ եւ անհաշիւ գործողութիւնները։ Այս սեւագլուխը կրցաւ ջոկերը համոզել եւ ամէն կապ կտրեցին համայնքին հետ։ Այսօր ահա չորրորդ տարին է, որ ոչ մէկ մասնակցութիւն ունին ազգային գործերու մէջ, կը դիմեն ամէն տեսակ ստոր միջոցներու, հայ համայնքի վարկը ձգելու։ Չորս տարի կ'ըլլայ որ հեռացած է վարդապետը, բայց անոր կուսակիցները (65 հոգիէն 31 հոգի) չեն միացած համայնքին։ Սեւագլուխը դարձեալ հանգիստ չի տար իր անվերջ նամակներով հակառակութիւնը պահպանելով։ Իր լիազօր ներկայացուցիչն է Լ. Սաֆարեան անուն հարուստը։

Խարպինի Հայերու թիւն է 251 հոգի, որ բաժնուած է երկու խումբի։ Մէկը հայ համայնք— միջին, աղքատ, արհեստաւոր եւ ուսանող դասակարգ. 220 … իսկ միւսը 31 հոգի, որ … ունին «վարդապետական»։

Համայնքը ունի … դրութիւն, հաստատուած … թենէն։ Դպրոցէն եւ … միութիւններէ զատ, ունի … զական խումբ «Ար…», անդամները համերաշխ կը … եւ փոխադարձ օգնութ… հասնին։

Մեր հայրենակիցներ… տերը կը զբաղին վաճառ… թեամբ։ Կան եւ 3 բժ…, ճարտարագէտ, 1 իրաւագ…, ուսանող, 17 արհեստաւ…, փռապան, 7 տանտէր, 5 … զանազան հիմնարկութ… մէջ։

Հայկական դպրոցը կը … կոխէ երրորդ տարին եւ … տութեան թիւը տարուէ… կ'աւելնայ։ Վարդապետա… ոչ միայն իրենց զաւակնե… ղրկեր, այլ եւ կը դիմեն … միջոցներու որպէսզի խա… եւ փակել տան դպրոցը, … խանելը կ'ուսանին ծրի։

Այդ խմբակին մեծամ… թիւնը ունի խորհրդայի… գիր եւ կը գործէ այնպէս… կը թելադրեն տէրերը։

Այսպիսի հեռու գաղ… րու մէջ միայն դպրոցն … կրնայ անհատը կապել ի… րենի լեզուին, իսկ անգիտ… պիկարները կը մտածեն … րենց փորին համար եւ … են ազգը ծախելու։

Գ.ՈՂԹ…

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԻՆՔՆԱԴԱՐՁ ՍԱՒԱՌՆ…

(Մանշի անցքին առ…

Թերթերը գրեցին թէ … նիացի երիտասարդ հնա… ժիւան տը լա Սիէրվա նոր… սաւառնակի մը միջոցաւ … է Անգլիայէն Մանշը … հասնիլ Ֆրանսա, դաւաժէ… կայանը։

Ինչ որ սովորական սաւառ… ներուն համար առօրեայ, … ցիկ խաղ մըն է, — Մանշ… — Սիէրվայի օդաչուին … այդ ճամբորդութիւնը կը … անդրանիկ եւ իրապէս … նուիրագործումը նոր … մը, որ տարիներու … վերջ, այսօր այլեւս գ… փուլի մը մէջ կը մտնէ։

1924ին սկսած է Սի… նախափորձերը, որոնք … քաջալերական չեղան. … Վիլաքուպլէի օդակայ… իր շինած առաջին autogi… թեւ թռիչքէ մը վերջ, … ուածի մը առջեւ գետին … գաւ, անգամ մըն ալ … լու համար։

Երիտասարդ Սպանիա… կայն իր գործիքին հա… մոզումն ունէր. առանց … ջանաց սրբագրել, կատար… ծել. այսօր իր ճիգերը … են արդէն։

Սիէրվա օդաչու… մութեան մէջ կը բեր… ճիշտ ։ կը վերարծարծէ … ձեւ մը, որ կրնայ … րաւորութիւններու … նալ։

Իր սաւառնակը, որ … ինքնադարձ (autogire)… միւս ծանօթ սաւառն… միայարկ կամ երկյարկ… ւերը. նաւակին տակը … պի աջ եւ դէպի ձախ … երկու պզտիկ թեւաճակ… դերը սակայն հաւասար… թեան պահպանումին մէ… նակ։ Սաւառնակը օդը … գայն ջղին մէջ պահող…

...այդ գործիքին յատկանշա-
...մը այն քառաթեւ հսկայ
...ակն է որ հորիզոնական դիր-
...կը տարածուի սաւառնակին
...եւ իր թաւալումով կը կա-
...օդային շարժումները:
...պէս ուրեմն, Սիէրվայի
...դարձ»ը օժտուած է երկու
...ակներով, որոնցմէ մէկը
...հայեաց դիրքով, երկթեւանի
...գետեղուած է օդանա-
...առջեւը, յար եւ նման
...բոլոր ծանօթ սաւառնակնե-
...այդ պտուտակն է, որ մօ-
...թափով կը սկսի իր թա-
...եւ սաւառնակին կուտայ
...ն թռիչքը դէպի առաջ:
...երկրորդ պտուտակը, կարեւո-
...ն որ հորիզոնական դիրքի
...է իր չորս սլացիկ թեւերը
...սաւառնակին վրայ, միա-
...մէկ ուժածին գործիքէ
...նակ է թաւալելու ա-
...մը շուրջ: Եւ որովհետեւ
...թեւերը թեթեւ չեղ
...կը հանդչին օդին մէջ,
...թեթեւ օդի հոսանքը բա-
...է որ այդ հոլաթեւ պտու-
...սաւառնակին վերեւ:
...աշխ թէ ինչպէս տեղի կ'ու-
...սաւառնակին վերասլացքը:
Սիէրվա ուղղահայեաց, պըղ-
...պտուտակը շարժման մէջ
...պէս, սաւառնակը կը սկսի
...վրայ սուրալ դէպի առաջ
...արագութեամբ. այդ սլաց-
...երեւի հորիզոնական պտու-
...ենթարկուի օդի ուժգին,
...հոսանքի մը եւ բնա-
...կը սկսի թաւալիլ. ու
...անոր արագութիւնը կը հաս-
...րկէն մօտ 80 շրջանի, սա-
...ակը կը սկսի արդէն իր վե-
...ը:
...ինչպէս կը տեսնուի Սիէրվայի
...giren ալ կ'օգտագործէ օդին
...դրականութիւնը ինչպէս բո-
...սաւառնակները, բայց անոնց
...կրնայ ներկայացնել կարգ
...աւելութիւններ, եթէ եր-
...պարագրէ իր կարգ մը թե-
...ը:
...Սիէրվայի «ինքնադարձիկին»
...ած գլխաւոր քննադատու-
...կը վերաբերի իր հորիզո-
...պտուտակին: Կը գտնեն որ
...ն պիտի ըլլար եթէ այդ
...ակը փոխանակ պարզ օդի
...քին դառնալու, միանգա-
...ենթարկուած ըլլար. պզտիկ
...մօթէօրի մը: Այսպէս
...դիրացնէր, պիտի արա-
...իր վերելքը, մինչ ներ-
...ան ստիպուած է գետնի
...երկու հարիւր մեդրի չափ
...ել, անհրաժեշտ վերասլաց
...գտնելու համար: Սիէրվա

կը մտածէ նկատի առնել այս թելադրութիւնը:

Բայց որո՞նք են իր. առաւելութիւնները:

Նախ այդ Autogireը — անհրաժեշտ բարեփոխութիւնները կրելէն վերջ — ի վիճակի պիտի ըլլայ չափազանց սահմանափակ մակերեսի մը վրայ վեր ելլել կամ վար իջնել. նոյնիսկ ուղղահայեաց վերելքի կամ վայրէջքի հարցն է որ պիտի լուծուի, ինչ որ միւս սաւառնակներու համար հիմնովին անհնար է:

Սիէրվայի ինքնադարձիկին համար «արագութեան կորուստ»ի (perte de vitesse) վտանգը, որ օդային արկածներու 75 առ հարիւրին պատճառ է, գոյութիւն չունի:

Անոնք որ առիթը ունեցան ընկերանալու Սիէրվայի թռիչքներուն, կը վկայեն որ իր գործիքը կը ներկայացնէ հաւասարակշռութեան, ապահովութեան եւ անցնցում սաւառնումի բոլոր պայմանները:

Մեզի կը մնայ սպասել տակաւին նորագոյն փորձերուն, վերջնական դատաստանը կազմելու համար անոր մասին:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

"Յառաջ,,ի Հարցարանը

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ — ԹԻՒ 9

Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած ընկերային բարեփոխութիւնները կարեւոր նշանակութիւն ունին, նախ ա՛յն երկրին շահերուն եւ ապագային տեսակէտով ու յետոյ, այն մտայնութեան եւ շարժումին պատճառով, զոր յուսալի է որ արթնցնեն Մօտաւոր Արեւելքի միւս ցեղերուն մօտ:

Արդարեւ, կատարուած փոփոխութիւնները մեծ չափով կը նպաստեն Թուրքիոյ արդիացման, շնորհելով անոր ժամանակակից ընկերային, քաղաքական եւ կրօնական կարգ ու սարք:

Առաւելապէս այն ազգերը մանաւանդ որոնք չեն կրցած քաղաքակրթութեան ամենօրեայ յառաջխաղացումին հետեւիլ, ստիպուած են խոշոր ոստումներ ընելու երբեմն, եւ թրքական վերիվայրումին պէս երեւոյթները բացառութիւններ չեն պատմութեան մէջ:

Թուրքիոյ նոր փոփոխութիւնները հիւանդի մը մարմինին վրայ կատարուած յաջող գործողութիւններու կը նմանին, գործողութիւններ սակայն, որոնց անմիջական արդիւնքէն աւելին որոշապէս տեսնել ուզելը ճիշդ պիտի չըլլար, գործողութիւններ վերջապէս՝ որոնք սկսան կիբարկուիլ հողային անդամահատութիւններու, պարտութիւններու եւ յաջողութիւններու հականխական ազդեցութիւնով: Այսուհանդերձ, պէտք է խորհիլ որ այս միջամտութիւններէն Թուրքիա կրնայ կազդուրուած եւ զօրացած դուրս գալ: Այս յեղաշրջումները ի՞նչպէս կը զօրացնեն Թուրքիան: Ան կը կազդուրուի անիւին անկիւնները կլորցնելով... սրբելով իր հիմերէն ամբողջ ընկերային մեքենային ժանգերը, որ ըսել է, կանակէն նետելով Խալիֆայութեան խոյրը, սուլթանութեան փառքը, գլուխէն ղեղին փաթթոցն ու ֆէսը, բաժնելով Աստուծոյ իշխանութիւնը մարդերուն պետութենէն, փակելով կրօնական մոլեռանդութեան վառարանները, յօրինելով դիւրատար լեզու...պատրաստելով այսպէս երկրին մտաւոր դրամագլուխը նորագոյն տարրեր իւրացնելու: Այս է պայմանը արդէն, ամէն աւելորդապաշտութենէ, արգելիչ աւանդութիւններէ հեռու, ուղղութիւն տալու իր գործունէութեան, մտնելու ներկայ պահանջներու ճամբուն մէջ եւ հետեւաբար քաղաքակրթուելու:

Պէտք է յուսալ որ այս փոփոխութիւնները ի վերջոյ պիտի կրնան բարերար հետքեր ձգել երկրին վրայ:

Հայկական տեսակէտէն, ո՛չ միայն անտարբեր չեն թողուր մեզ այս փոփոխութիւնները, այլ եւ կը շահին կարծես մեր համակրութիւնը, որովհետեւ ամէն բանէ առաջ, այն ողջամտութիւնն ու հասունութիւնը, որ տեսակ մը անխուսափելի հետեւանքը պիտի ըլլայ այս փոփոխութիւններուն, պիտի զեղչէ հաւաքական կիրքերու եւ ատելութիւններու քանակը իր նուազագոյնին, հարթելով գետին՝ հասկացողութեան եւ խաղաղ դրկիցութեան... Եւ յետոյ անոր համար, որ «ոխերիմ թշնամի» կամ ոչ, նախընտրելի է անշուշտ կրթուած Թուրքիայի մը դրացնութիւնը՝ բարբարոս, միջնադարեան Թուրքիայի մը սահմանակցութենէն:

Հ. Ե.

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ, պաշտօնական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան աննշան գործազրկութիւն մը:

Սեպտեմբեր 8ին, նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 808, որոնցմէ 605ը այրեր եւ 203ը կիներ: Սեպտեմբեր 1ին այդ թիւն էր 904:

Սեպտեմբեր 8ին, պաշտօնի չգոհացուած խնդրանքներու թիւն էր 9569 (5923 այրեր և 3646 կիներ): Իսկ 1ին, նոյն թիւն էր 9760.

Նոյն թուականին, պաշտօնի չգոհացուած մատուցումներու թիւն էր 16578 (10,653 այրերու համար, 5925 կիներու համար: Այս թիւերն ալ նուազած են բաղդատմամբ նախորդ շաբթուան:

Անգլիոյ մէջ, գործազրկութիւնը կը շարունակէ սաստկանալ: Արձանագրուած անգործներու թիւը 1 միլիոն 234 հազարէն (օգոստ. 27) բարձրացած է 1 միլիոն, 320 հազարի (սեպտ. 3): Անցեալ տարինոյնթուականին այդ թիւն էր 1 միլիոն 74000:

Գերմանիոյ մէջ, գործազրկութիւնը որ յուլիսին չափազանց նուազած էր, դարձեալ սկսած է սաստկանալ: Օգոստոս 31ին նըպաստընկալ անգործներու թիւն էր 655,000:

Աւստրիոյ մէջ, քանի մը ամիսներէ ի վեր դանդաղ բարելաւում մը կը նշմարուի: Նպաստընկալ անգործներու թիւը 115 հազարէն իջած է 113 հազարի:

Աւստրալիա կը տառապի մեծ անգործութենէ մը: Դաշնակցութեան յանձնախումբը իր տեղեկագրին մէջ, անգործութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը ցոյց կուտայ, ապրանքներու արտադրութեան գիներուսղութիւնը: Պաշտօնական յանձնախումբ մըն ալ, պատճառներուն մէջ կը դասէ նաեւ բարձր մաքսատուրքերը:

Համաձայն այս վերջինին տեղեկագրին, ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու մէջ, արտադրութեան գինի սղութիւնը առաջ կուգայ բարձր օրավարձքերէն, աշխատանքի ժամերու կարճութենէն, ինչպէս նաեւ սէնդիկաներու ճնշումին տակ, արտադրութեան սահմանափակումէն:

Իսկ Ամերիկայի մէջ, ատենէ մը ի վեր անգործութիւնը սկսած է նուազիլ. բայց անոր մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը պակսին: Ասոր հակառակ, 1927ին օրավարձքերը թեթեւօրէն բարձրացած են, փոխանակ իջնելու: Բայց այս կայուն վիճակը, իբրեւ տնտեսական տագնապի մը ազդանշանը ցոյց չի տրուիր Ամերիկայի համար, կարգ մը շրջանակներու կողմէ: Տնտեսական գործունէութեան տարբեր մարզերուն մէջ ալ, տագնապի որ եւ է նշան չի տեսնուիր: Որով, կ'եզրակացուի որ ամերիկեան անգործութեան մասին, յոռետես գնահատումները չափազանցուած են:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— 1925էն ի վեր Սէն-Շամոնի հայ գաղութը ունէր իր մանկապարտէզ դպրոցը ուր կը յաճախէին մօտ 40-50 երկսեռ աշակերտներ: Դպրոցին շէնքը եւ ծախքը կը հոգացուէր տեղւոյս «Կրանտ Իւզին»ի կողմէ: Նոյն գործարանը կը հոգար նաեւ դպրոցին ծախքը, և միայն ֆրանսերէն սորվեցնելու համար վարձած էր հայ վարժուհի մը, սակայն շնորհիւ վարժուհիին թափած ջանքերուն, կարելի եղաւ տալ հայերէնի դասեր ալ: Դպրոցը շարունակուեցաւ մինչեւ 1928ի արձակուրդը, սակայն շէնքը այլեւսչպիտի տրամադրուի հայ մանուկներուն համար: Ուրեմն Սէն Շամոնի հայ գաղութը պիտի զրկուի օգտակար ձեռնարկէ մը: Աշակերտները յաճախելով ֆրանսական դպրոցներ, այս երեք տարուան մէջ սորված հայերէնն ալ պիտի մոռնան:

Ունէինք նախ Ազգային Միութիւն մը, որ Սէնթ Թ'Էթիէնի Ազգային Միութեան հետ համերաշխաբար կրցաւ քահանայ մը պահել, մօտ 7-8 ամիս: Այս ալ երկար չտեւեց եւ այսօր Սէն Շամոնի մէջ ո՛չ քահանայ կայ, ո՛չ եկեղեցի, ո՛չ դպրոց եւ ո՛չ ալ այս մասին խորհողներ: Մեր գաղութին մէջ 6-7 զանազան կազմակերպութիւններ կան, բայց ոչ մէկը ասպարէզ կ'իջնէ նախակրթարան մը բանալու համար: Մինչդեռ բոլորը միանալով, կրնան 1500նոց գաղութ մը փրկել այլասերման վտանգէն:

Բարեգործականը եթէ տրամադրելի գումար չունի, չի՞ կրնար Պ. Վահան Մալէզեանի 120,000 ֆր.ի իշխանական թօշակէն բաժին մը հանել եւ քանի մը դպրոց բանալ:

* * * Քանի մը օր առաջ, խումբ մը պատանիներ «քանթօնըման»ի տաղաւարներուն մէջ աչքկապուկ խաղցած ատեն, տղայ մը երկու քիլոյի չափ կապար կը գտնէ եւ տուն կը տանի: Երբ ֆրանսացի ղոնապանը կ'իմանայ, անմիջապէս կառավարութեան լուր կուտայ: Իբրեւ պատիժ տղան գիւղացիի մը քով կը ղրկեն ձրիաբար աշխատելու, մինչդեռ եթէ ֆրանսերէն լաւ խօսող մը եղած ըլլար, կարելի էր ազատել պատանին: Թէեւ յետոյ փաստաբան մը բռնեցին, սակայն անօգուտ: Տղան երկու օր առաջ նամակ մը գրած էր իր քեռայրին, աղաչելով որ փրկեն զինքը:

Մշեցի

ԷՎԳԱՖԸ ԿԸ ՋՆՋՈՒԻ

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է ջնջել Էվգաֆի վարչութիւնը, անոր գործը քաղաքապետութեան յանձնելով: Էվգաֆի վարչութիւնը աւելորդ կը նկատուի այն պատճառաւ որ ներկայիս ան կը զբաղի միայն մզկիթներու եւ վագըֆ խաներու գործերով:

Քաղաքներու եւ գաւառակներու մզկիթներուն վարչութիւնները տեղական թաղապետութեանց պիտի յանձնուին: Գերեզմաննոցներու օրէնքին հրատարակութենէն վերջ, բոլոր գերեզմաննոցները թաղապետութեանց պիտի փոխանցուին, այնպէս որ, կրօնական գործերու վարչութեան ձեռքը կը մնան միայն իմամներու, մուէզզիններու եւ մզկիթի սպասաւորներուն տնտեսութեան եւ հսկողութեան գործը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. Ֆրանսայի շրջանի անդրանիկ պատգմ. ժողովը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 30ին, Վիէնի մէջ: Կը մասնակցէին Լիոնի, Կրընոպլի, Վիէնի եւ Տէսինի պատգամաւորները: Մասնաճիւղերու կողմէ կատարուած զեկուցումէն յետոյ, ժողովը զբաղեցաւ իր օրակարգով եւ յանգեցաւ հետեւեալ որոշումներուն.

Ներքին կանոնագիր:— Նախապէս յանձնախումբի մը կողմէ պատրաստուած շրջանային ներքին կանոնագիրը վաւերացուեցաւ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի դիրքը քաղաքական կուսակցութիւններու եւ հայրենակցական միութիւններու հանդէպ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը բաց է ամէն հայու առջեւ, ինչ քաղաքական դաւանանքի ալ պատկանի ան: Հ. Մ. Ը. Մ.ը, հրաւէրի պարագային, պիտի մասնակցի առանց խտրութեան ամէն հանդէսներու եւ տօնակատարութեանց, որոնց կողմէ ալ կազմակերպուած ըլլան անոնք: Արգիլուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանակին մէջ որեւէ ձեւով քաղաքական կամ կրօնական վիճաբանութիւններու տեղի տալ:

Ազգ. դրօշի գործածութիւն.— Այս հարցին լուծումը յետաձգուեցաւ մինչեւ Արեւմտ. Եւրոպայի պատգմ. ժողովին գումարումը: Միայն յառաջիկայ յուլիսին տեղի ունենալիք մարզահանդէսին (տարեկան ողիմպիական) պիտի պարզուի հայկական եռագոյնը:

Շրջ. վարչութիւն.— Կազմուեցաւ երեք հոգինոց վարչութիւն մը, ատենապետ՝ Պր. Արշաւիր Վարդազեան —հասցէ՝ 145 Route Nationale à Bron (Rhône)— ատենադպիր՝ Ա. Աւետիսեան, գանձապահ՝ Մեսրոպ Դանիէլեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի դիրքը հայ միւս մարզական կազմակերպութիւններու հանդէպ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի դիրքը հայ միւս մարզական կազմակերպութիւններու հանդէպ պէտք է ըլլայ այն ինչ որ է ֆրանսական խումբերու հանդէպ:

Գործունէութեան շրջան. — Մինչեւ յառաջիկայ պատգմ. ժողովին գումարումը շրջ. վարչութեան գործունէութեանսահմանը պիտի մնայ ամփոփուած Ռոն, Իզէր, Լուար, Տրոմ եւ Արտէշ նահանգներուն մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասնամեակը. — Պարտք դրուեցաւ Շրջ. վարչութեան վրայ յառաջիկայ նոյեմբերին Լիոնի մէջ տօնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասնամեակը:

Ֆութպօլի զօրաւոր խումբ մը.— Շրջ. վարչութիւնը պէտք է հետամուտ ըլլայ կազմել բոլոր մասնաճիւղերու լաւագոյն խաղացողներով ֆութպօլի զօրաւոր խումբ մը:

Քարտուղար՝ Վ. Մխսքճեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

II

...Գոնէ մենամոլ մը ըլլալու
...մէկտեղ յիմարութիւնն
...երանական բարդ գաղտնիք
...ծառ մը որուն զօրաւոր
...մենամոլութիւնը:
— Լաւ, կ'ընդունիմ, բայց
...ողան աւազակութեան մե-
...թիւնն ունէր. աւելցնեմ որ
...ական ալ էր: Արդ, վանա-
...ըլլալով այս նախնական
...այդ չարիքէն ազատիլ ու-

— Վերջապէս պիտի յիմա-
...այդ վանականը: Գիտակից
...մը իրականացնելու է սե-
...գաղափարը:
— Թերեւս իրաւունք ունիս,
...Անանիա մտածկոտ: Ալ չխօ-

սեցան մինչեւ փողոցին անկիւնը: Հոդ Անանիա ընկերը կեցուց. «Մէկու մը հասցէն առնելու համար ոստիկանատուն պիտի երթամ...»

Ընկերը հետաքրքրուելով հետեւեցաւ իրեն:

— Ո՞վ է այդ մէկը, քու տեղե՞դ է, ինչո՞ւ հասցէն կը փնտռես:

Բայց Անանիա բացատրութիւն չտուաւ: Սանթա Մարիա Մաճիօրէի առջեւ հասնելնուն՝ Դակա կանգ առաւ. աւելի անդին երթալ չէր ուզեր:

— Այն ատեն՝ ինծի սպասէ, ըսաւ Անանիա, յետոյ կ'ըսեմ...

Դակա հետաքրքրութենէն մղուած քիչ մը, ալ շարունակեց ճամբան, բայց կանգ առաւ եկեղեցիին աստիճաններուն վրայ:

— Յաջողեցա՞ր, հարցուց Անանիային երբ վերադարձաւ: Բայց հակառակ հարցումներուն, կատակներուն՝ չկրցաւ հասկնալ թէ Անանիա ի՛նչու ոստիկանատուն գնաց: Անանիա պատին կռթնած՝ կը դիտէր հորիզոնը, կը յիշէր այն իրիկունը, երբ տակաւին երախայ՝ բարձրացած էր ճէննարճէնթուի կողերէն վեր եւ տեսած բոլորովին կարմիր արհաւրալի երկինք մը, կարծես ոգեւորուած անբերեւոյթ ոգիներէ:

Հիմակ ալ շրջապատուած էր գաղտնիքէ մը, քաղաքը քարերու անտառ մըն էր, ուրկէ կ'անցնէին վտանգաւոր գետեր ու կը վախնար:

III

Այո՛, ինչպէս որ գրուած է հին պատմութիւններու մէջ, որոշումը տրուած էր: Անանիայի խնդրանքէն եւ ցուցումներէն ետք ոստիկանութիւնը փնտռեց Ռոզալիա Դերիոսը: Մարտի վերջերը միայն ուսանողին տեղեկացուց որ Սեմինարիոյի փողոցին այսինչ թիւ տան վերի յարկը կը բնակէր սարտենիացի կին մը, որ սենեակներ վարձու կուտար եւ որուն անգնանն ու դիմագիծը կը համապատասխէին Ոլիի:

Այս տիկինը նուօրոցի էր եւ կը կոչուէր Մարիա Օբինու: 14 տարիէ ի վեր Հռոմ կը բնակէր, նախապէս անկանոն կեանք մը անցուցած էր, բայց քանի մը տարիէ ի վեր պարկեշտ կեանք մը կը վարէր:

Անանիա շատ չյուզուեցաւ այս տեղեկութիւններն ստանալով: Ճշտիւ չէր յիշեր մօրը դիմագիծը, բայց գիտէր որ երկարահասակ էր, սեւ մազերով եւ պայծառ աչքերով: Օբինուն ալ նոյնպէս էր: Ասկէ զատ գիտէր որ այդ անունով ընտանիք չկար եւ որ նուօրոցի ոչ մէկ կին կ'ապրէր եւ սենեակներ վարձու կուտար Հռոմի մէջ: Բացայայտ էր որ Օբինու կը կեղծէր ծագումն ու անունը:

Զգաց որ ոստիկանութեան ցոյց տուած կինը չէր եւ չէր կրնար ըլլալ իր մայրը: Ապահովաբար Հռոմ չէր, քանի որ ոստիկանութիւնը չէր գտեր զայն: Մտահոգութեան եւ սպասումի օրեր եւ ամիսներ անցնելէ ետք, թեթեւնալու զգացողութիւն մը ունեցաւ:

Գարունը կը թափանցէր մելամաղձոտ տունէն ներս: Օդը գաղջ էր եւ քաղցր, կապոյտ երկնքի վրայէն կ'անցնէին վարդագոյն ամպեր եւ հովը կը բերէր վարդի եւ մանուշակի բոյրեր:

Անանիա պատուհանին առջեւ կեցած հայրենաբաղձական երազներու մէջ կ'ընկղմէր: Բոյրն ու ամպերը կը յիշեցնէին բնագաւառը: Հռոմի գարունը կը յուզէր զինք, յիշեցնելով սարտենիական գարունը: Կը կարծէր որ արուեստական գարուն մըն էր անուշահոտութիւններով լեցուն, լուսաւոր եւ բուռն:

Անանիա կը սիրէր եւ կ'ապրէր այդ հեռաւոր գարունը: Պատուհանին մօտ նստած կը դիտէր վարդագոյն ամպերը, կ'երեւակայէր սիրահարած բանտարկեալ մը ըլլալ: Թմրութիւն մը կը քօղարկէր միտքը, որոշ բաներու վրայ մտածելու կամքն ու ուժը: Գաղափարները կուգային ու կ'երթային փողոցէն անցնող անձերու նման, վայրկեան մը միայն կը գրաւէին ուշը, բայց կանգ չէին առներ, եւ ինք կը մոռնար անմիջապէս:

Միայնութիւնը կը սիրէր աւելի քան երբեք, ընկերոջ ներկայութիւնն անգամ տհաճելի էր մանաւանդ որ Դակա կը ծիծաղէր վրան:

— Մենք կեանքը տարբեր կը տեսնենք, կ'ըսէր իրեն, այսինքն ես կը տեսնեմ իսկ դուն չես տեսներ: Ես կարճատես եմ եւ կը տեսնեմ զօրաւոր ակնոցներու մէջէն մարդկային գործերը պզտիկցած, դուն կարճատես ես եւ ակնոց չունիս:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՇԵԹՈՒՄ

Նոյշթատի մէջ կատարուած ցոյցերը՝ 20,000 աւստրիացի ֆաշիստներու —Հայմվէր—եւ 35,000 ընկերվարական զինուորներու— Շուցպունտ—կողմէ։ Հազարաւոր կառավարական զինուորներ, զինուած ատրճանակով, հրացանով եւ երկու ձեռնառումբերով, կը հսկէին կարգապահութեան։ Ֆաշիստները առտուն, ընկերվարականները կէսօրէն վերջ կատարեցին ցոյցերը։ Ձերբակալուեցան 200 համայնավարներ, որոնք կ'ուզէին խռովութիւն յարուցանել։

Համայնավարներու ճարպիկութիւնը

Շաբաթ իրիկուն Պերլինի անթելի կայանէն ճառ մը պիտի խօսէր ընկերվարական երեսփոխան Շվարց։ Ճառէն քիչ առաջ մարդիկ եկան ինքնաշարժով կայան տանելու համար զինքը։ Սակայն փոխանակ անթելի կայանը տանելու, տարին Փոցտամի անտառը։

Իսկ ճառի ժամուն, համայնավար մը ներկայացաւ կայանը՝ իբրեւ Շվարց եւ սկսաւ բարբառիլ կառավարութեան եւ ժրնևի դէմ։ Ճառը վերջանալէ յետոյ միայն հասկցան թէ խօսողը Շվարցը չէր։

Մակեդոնիոյ յաղթանակին տարեդարձը

Պելկրատի մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ կիրակի օր Սելանիկի ճակատի յաղթանակին 10րդ. տարեդարձը։ Ֆրանսացի մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էփրէյ, որ 1918ին այդ ճակատին վրայ դաշնակից բանակին վերին հրամանատարն էր, ներկայ եղաւ հանդէսներուն, ընկերակցութեամբ ծովակալ Ֆաթուի եւ գնդապետ Քարթիէի։

Առաւօտեան ժամը 11ին 30,000 հոգինոց մեծ թափօր մը տեղի ունեցաւ, մասնակցութեամբ բոլոր նախկին կռուողներու ընկերակցութեանց եւ ամենազգի պատուիրակութեանց։ Թափօրին առջեւէն կ'երթային հեծեալ Գարատաղցիներ, իրենց դրօշակը պարզած։ Յետոյ կուգային նուագախումբն ու արքայական պահակախումբը, նախկին կամաւորները իրենց ազգային տարազներով եւ դրօշներով։

Թափօրին կը մասնակցէին նաեւ 10,000 սոկոլներ եւ արիներ, Սլովենիոյ, Տալմացիոյ, Պոսնայի, Գարատաղի, հարաւային Սերպիոյ եւ Վոյվոտինի պատուիրակութիւնները։

Թափօրին երկու կողմը ցանկապատ կազմած էր մեծ բազմութիւն մը, որ խանդավառ ծափեր կը շռայլէր անցնող պատուիրակութեանց։

Թուրք-ռուս եղբայրութիւն

Պոլսոյ առջեւ խարսխած ռուսական «Վէրա» մարտանաւին մէջ անցած երեքշաբթի թէյասեղան մը տրուեցաւ։ Ներկայ էին խորհրդային հիւպատոսարանի պաշտօնէութիւնը, Թուրք պետական եւ զինուորական դէմքեր եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։ Մարտանաւի հրամանատարութեան կողմէ ներկաներուն տրուեցաւ մէկ-մէկ տուփ Խրիմի սիկարէթ, վրան թուրքերէն հին եւ նոր տառերով արձանագրուած՝ «Ռուս կարմիր ծովայիններուն կողմէ ողջոյն՝ Թուրք ծովայիններուն»։ «Վէրա»յի հրամանատարը Թատասքի ճառ մը խօսելով շեշտեց այն սերտ յարաբերութիւնները, որոնցմով կապուած են խորհրդային Ռուսիան եւ Թուրքիան։ Ու գաւաթ պարպեց Թուրքիոյ կենաց։ Պոլսոյ փոխ-կուսակալն ալ բաժակ պարպեց ռուս ազգին կենաց։

Կռիւ կոյր որբերուն եւ բնիկներու միջեւ

Ղազիրի մէջ (Լիբանան), ուր կոյր որբերու հայկական դըպրոց մը կայ, վերջերս արիւնոտ դէպք մը տեղի ունեցաւ հետեւեալ պարագաներու տակ.—

Ղազիրի որբանոցէն կոյր մը երբ կ'ուզէ ջուր առնել, աղբիւրին առջեւ գտնուող տեղացի մը կ'արգիլէ եւ կը զարնէ կոյր որբին։ Որբը կը փոխադարձէ եւ կը սկսի կռիւ մը կոյրին եւ աչքը բաց տեղացիին միջեւ։ Ուրիշ քանի մը տեղացիներ օգնութեան կը փութան եւ անողորմօրէն կը ծեծեն կոյրը։

Միւս կողմէ իրենց եղբօր աղաղակները լսող կոյրերը կը փութան դէպքին վայրը եւ կ'աշխատին ազատել իրենց ընկերը։

Հետզհետէ ամբողջ թաղի տեղացիները կը սկսին թափուիլ և մեծ կռիւ մը կը սկսի կոյրերու եւ տեղացիներու միջեւ։

Հեռաւոր շէնքերու մէջ գտնուող կոյր որբուհիները իմանալով եղելութիւնը, կը փութան օգնութեան։ Կռիւը այն աստիճան կը ծաւալի որ կիներ ու մանուկներ անգամ կը միջամտեն։

Ոստիկաններ օգնութեան կը հասնին եւ շատ դժուարութեամբ կարելի կ'ըլլայ վերջ տալ կռիւին։

Երեք կոյր եւ քանի մը տեղացիներ բանտ կ'առաջնորդուին։ Կան երեք վիրաւորներ տեղացիներէն եւ երեք վիրաւոր կոյրերէն։

Արիւնալի կռիւ Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ ուրբաթ իրիկուն արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ եբրայեցերէնի ջերմ կուսակից սիոնականներու եւ հրեայ աշխատաւորական կուսակցութեան ծայրայեղ տարրերուն միջեւ, որոնք պրոպագանդի հաւաքոյթ մը կազմակերպած էին եիտտիշ լեզուին համար։ Կռիւը իսկական ճակատամարտի երեւոյթն առաւ եւ երկուստեք վիրաւորուեցան 13 Հրեաներ, որոնց երկուքը կին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԱՄԱԹԻՈՅ (Պոլիս) մէջ կրակ ծագած է ցարութիւն քհնյ.ի տունէն։ Այրած են քահանային տունը եւ ուրիշ երեք տուներ, որոնք նոյնպէս Հայերու կը պատկանին։

ՊՈԼՍՈՅ Թրամուէյի գործաւորները կիրակի առաւօտ գործադուլ հռչակեցին, իրենց պահանջները մերժուած ըլլալով։ Ընկերութիւնը կ'աշխատի երթեւեկը ապահովել՝ գեղչեալ կառքերով։

ՆԻՍԻ մօտ ձերբակալուեցաւ Ալեքսանդր փրէսթինի անուն իտալացի մը, Իտալիոյ մէջ դատապարտուած քաղաքական յանցանքներու համար, որ էզ-սիւր-Մէրի մօտ հաստատած էր անթելի գաղտնի կայան մը, որուն միջոցաւ ամէն օր նշաններ կը հաղորդէր, չի գիտցուիր ի՞նչ հասցէի։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺի նոր ցնցումներ զգացուեցան էնկիւրիի շրջակաները։ Երեք գիւղեր քանդուեցան 100ին 70, վեց գիւղեր՝ 100ին 25, 8 գիւղեր 100էն 5 համեմատութեամբ։ Երկու հոգի վիրաւորուեցան։ Կառավարութիւնը եւ կարմիր մահիկը օգնութեան կը փութան։ Կիրակի ժամը 13.10ին նոր ցնցում մը զգացուեցաւ մանկալայի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի «Դժոխք» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարան սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ յանուն Մարսէյլի բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ՝ Այրի տիկին Հանուրէթի, Պ. կարապետ Տէր Պօղոսեանի, Պ. Պաթիսթ Օռէի, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Օռէի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տէր Պօղոսեանի, Պ. Սարգիս Տէր Պօղոսեանի, Օր. Գոհար Տէր Պօղոսեանի՝ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, որդւոյն, փեսին, եղբօր, եւ ազգականին՝ ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առիթով։

ԱՅՍՕՐ Երեքշաբթի Օփէրայի թատրոնին մէջ, նշանաւոր երգչուհի ՖՐԻՏԱ ՀԷՄՓԸԼ կուտայ շքեղ երգահանդէս մը,

Մասնակցութեամբ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՊԼԱՆՔԱՐի և ԱՐՓԱՏ ՍԱՆՏՈԹի։

Տոմսերը կը ծախուին Օփէրայի մէջ, և Պ. Տիւրանի մօտ, 4 Place Madeleine և Պ. Պ. Տանտըլօ եւ որդիքի մօտ, 83 Rue d'Amsterdam.

Գրաշար կ'ուզուի

Թերթիս համար միայուն գրաշար մը կ'ուզուի։ Դիմել վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Պրուսայի Եէնիճէ գիւղէն Եղիճէնց Խաչատուրը, հօր անունը Յակոբ, մօր անունը Օղիտա։ Իմացնել՝ Ն. Դաւիթեանի՝ La Ville-aux-Clercs, Loir-et-Cher.

— Տիկին Անիցա Խորէնեան, բնիկ Մանիսիացի, կը փնտռէ Արտաշէս Մանուկեանի կինը՝ Սիմա, Իզմիրցի, որ Եգիպտոս կը գտնուի։ Գրել՝ 175 Rue Pierre Corneille, Lyon.

Յուսաբերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Քէմախի Վերի Բագառիճ գիւղէն Պ. Պ. Քերովբէ եւ Գրիգոր Պօլօեան եղբայրներ, որոնք 1907ին Երզնկա գաղթած էին, կը փնտռեն իրենց ընտանիքին հետեւեալ անդամները, որոնց հետքը կորսնցուցած են 1915ի Մեծ Եղեռնէն ի վեր.— Շաւարշ (այժմ պէտք է ըլլայ 22 տարեկան), Մաքրուհի (26-27), Համբարձում (17), հօր անունը Քերովբէ, մօր՝ Մարիամ, մեծմայրը Կիւլվարդ(ընեվիե)(16), Սեպուհ (14), հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Հեղինէ։ Նոյնպէս իրենց եղբայրը՝ Աշոտ (24 տարեկան)։ Յունաստանի, Սուրիոյ եւ ուրիշ տեղերու որբանոցները ըլլալ կը կարծուին։

Լուր տուողին 100 ֆրանք, որբանոցին ալ 1000 ֆրանք նուէր։ Գրել՝ Haroutunian Frères, 34 Rue Commandant Provost, Casablanca, Maroc.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

10 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 773

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ՈՆՑ "ԼԻՍԷ"Ն ԵՒ ՄԵՐ ԾԱՂԿՈՑԸ

...կիրակի օր հրատարակեցինք շարք մը տեղեկութիւններ, ...տիկի Մխիթարեաններու նոր ձեռնարկի մասին։

...ինչպէս կարդացին ընթերցողները, արդէն իսկ փառաւոր ...մը գնուած է Փարիզի մէջ, երկու միլիոն ֆրանքի, իբրև ...։ Երկու պատուիրակ-վարդապետները վերադարձած են ...տիկ, ուր պիտի կատարուի պաշտօնէութեան ընտրու... Հաւանական է որ վարժարանին բացումը տեղի ունե... այս տարի իսկ, նոյեմբերին։ (Նախապէս կը խորհէին յե... մինչեւ 1929 փետրուար)։

...նա ձեռնարկ մը, որուն հանդէպ կարելի չէ անտարբեր կենալ։ ...մենք չենք ծածկեր մեր տեսակէտը կղերին հանդէպ, ի՛նչ ...անանքի ալ պատկանի։ Վերապահ ենք մանաւանդ երբ ան ...տանուի կրթական գործին։

...բայց մեր այս մռայլ իրականութեան մէջ, երբ աշխարհա...ները, ունեւորէն մինչեւ մտաւորականը անճրկեր եւ իրենց ...տեանին մէջ կծկուեր են վատօրէն, արդա՛ր է որ հրապա... մեր համակրանքն ու խնդակցութիւնը յայտնենք ափ մը ...ականներու այս շինարար նախաձեռնութեան առթիւ։

...մեզի համար կենսականը, այսօր, նոր սերունդին, գոնէ ա... 100ին 20ին, 10ին փրկութիւնն է։ Արդ, ո՛վ որ քայլ մը ...նէ այդ ճամբուն վրայ, ո՛չ թէ հաւատաքննութեան եւ ...գուշութեան պիտի ենթարկուի, այլ պիտի քաջալերուի գի...ւորէն։ եւ ջերմութեամբ։

...Մխիթարեանները — Միաբանութեան երկու ճիւղերն ալ — ...ջին անգամ չէ որ կը գործեն այս ասպարէզին մէջ։ Անոնք ...ին կրթական գործունէութեան երկար եւ լեցուն պատմու...ն մը՝ Վենետիկէն մինչեւ Պոլիս, Փոքր Ասիա եւ Թրքա-Հա...ստանի գաւառները։ Անոնք արտադրած են սերունդ մը, որ ...ս ազմուկ չի հաներ, բայց իրական արժէք մը կը ներկայա... իբրեւ մտաւորական ուժ, ստացած ըլլալով հիմնական եւ ...կական դաստիարակութիւն։ Այդ սաներուն մէջ անուններ ...որ բերնէ բերան կը պտտին այսօր։ Նորերէն կը բաւէ յի...միայն ողբացեալ Վարուժանը։

...Ֆիլիպէի վիեննական նորաբաց վարժարանէն յետոյ, Փա...ի վենետիկեան «լիս»էն կուգայ ապացուցանել, թէ Մխիթար... Միաբանութիւնը չէ մոռցած Սեբաստացի Մեծ Աբբահօր ...կը, եւ ապահովաբար կը պահէ Ալիշանի շունչը։

...երկու վանքերն ալ անշուշտ ձանձրացած են բազմաթիւ ...ի մշակներու բունի անգործութենէն — քանի որ ասպարէզը ...կուած է Թուրքիոյ մէջ — եւ կ'ուզեն բանալ գործունէու... նոր շրջան մը, հոգ չէ թէ գաղութներու մէջ։ Նիւթա... տեսակէտէն վիեննան, աւստրիական քուրոնին հետ գրե... կործանած, իսկ Վենետիկը իր առուծի բաժինը արդիւնա...ծ եւ բազմապատկած ըլլալով, մէկէն քիչ, միւսէն շատ ...կը սպասուի։ Բայց միայն դրամական հարստութիւնը ...ր շարժման մէջ պիտի դնէ երկու վանքերը, այլ բարոյա...կորովը եւ զոհաբերութեան ոգին։

...կ'ուզենք հաւատալ թէ երկու ճիւղերն ալ կը պահեն այդ ...քինութիւնները։ Մանաւանդ անոնց մտաւորական խա... — որովհետեւ այս վանականները մեծ մասով համալսա...ականներ են, ինչպէս Էջմիածնի նոր սերունդը, գիտուն ...վարդապետ (ոչ նեղ, կրօնական իմաստով)։

...Փարիզի Մխիթարեան «լիսէ»ն կրնայ դառնալ տաքուկ ...րան մը, այս ակնախտիղ այլ սառուցեալ ափերուն վրայ, ...ես վիեննական վարժարանը՝ հեռաւոր եւ խոնարհ Ֆիլի...ծացին մէջ։ Երկու հաստատութիւններն ալ — եւ ուրիշ... ...ցունաստան կամ այլուր — պիտի ձգտին տալ հիմնական ...ական կրթութիւն, պատրաստելով «ուսումնական»ներ ...նց բառով — հայ ժողովուրդին եւ հայրենիքին համար, եւ ...ք «լեվանդէն»ներ ու աշխարհաքաղաքացիներ, որոնց լե... բերնին մէջ կը դառնայ, բայց ոչ սիրտը կը գործէ, ոչ ալ ...քը։

...Մխիթարի բեռի մը տակ են մտեր վարդապետները, յոյս ...վ Մուրատ-Ռափայէլի կտակին եւ իրենց աշխատանքին ...։ Իսկ Փարի՞զը — մանաւանդ հին գաղութը — որ կրնար ...իր գլխուն երեք նման վարժարաններ բանալ, տարբեր կէ...ւ վրայ...

...Փարիզն ալ ստանձնած է իր բաժինը, — անսպառ համակ... եւ կէս-բերան խոստումներ։ Ջրի սաներ՝ հինգով-տասնով։ ...բարեբախտաբար Մխիթարեան վարդապետները միայն ...թել եւ ուսուցանել, պրպտել եւ հատորներ դիզել չգիտեն, ...։ հաշուել։ Հակառակ պարագային, կարելի էր մինչեւ ...պատիկ սպասել, գոնէ մէկ հատ հայկական կրթարան ունե...ւ համար։

...բայց ապերախտ չըլլանք։ Փարիզն ալ պիտի բանայ մանկա...տեց մը, — վերջապէս հատ մը — Պ. Պօղոս Նուպարէն ...ասիրաբար» գանձուած քսան հազար ֆրանքով։

...ի՛նչ տանք աւոր ալ։

...Այդ ծաղկոցը կրնայ փրկե՛լ մեր պատիւը։ Կրնանք զայն ...նել իբրեւ նմոյշ կամ յիշատակարան, ոչ միայն օտարնե... այլ եւ Մխիթարեաններուն, մանաւանդ այդ վերջիննե... որպէսզի շատ չպարծենան իրենց երկու միլիոննոց ...ով...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈ՞Ր ԱՐԹՆՑԱՆ

Հալէպի Եփրատը, պահպանողական եւ կէս ռամկավար թերթ մը, դիտել կուտայ իր Սեպտ. 26ի խմբագրականին մէջ.

— «Իննսունական թուականներուն ալ, նոյնիսկ 95ի ընդհանուր ջարդերէն վերջ, մեծ պետութիւնները իրենց քաղաքական ու տնտեսական շահերը ապահովելու համար անտեսեցին մեր 300,000 զոհերու արիւնը, եւ իբր ելեկտրակոճակ գործածեցին մեր հարցը. Ռուսիա Սեւ Ծովի եզերքի՝ եւ Գերմանիանալ Պաղտատի երկաթուղիներու մենաշնորհները կորզեցին։

Քաղաքական ու տնտեսական շահերու զոհուեցաւ մեր արիւնը։

Լուռ անցնինք մեծ պատերազմին եւ Մեծ Աղէտին վրայէն։ Զինադադարէն վերջ Վրաստանն անգամ փորձեց մեր հաշւոյն սակարկել իր դրացիներուն հետ։

Զինադադարէն վերջ, Ազգաց Դաշնակցութեան փոփականտիսթներ մեր հարցը կապեցին այդ Ազգաց Դաշնակցութեան զօրացման հարցին, ու անով պայմանաւորեցին։ Բայց որո՞ւ անծանօթ է թէ Ազգաժողովը իբր ուկան գործածել ուզողներ կան իրե՛նց շահեր որսալու եւ մենք չենք կրնար ուզել որ անոնք իրենց չյաջողելու պարագային իրենց չենթակուողներուն հրեսին նետեն Ազգաց Դաշնակցութեան վարկը ոտնակոխ ըրած ըլլալու եւ ատանկով ալ անոր հետ կապել ուզած հայկական հարցը նոր ձախողանքի մը մատնած ըլլալու մեղադրանքը։ (Ի՛նչ հրաշալի հայերէն - Յառաջ)։

Ո՛չ. արդար խաղաղութեան մը համար անհրաժեշտ է մեր հարցը լուծել ոչ թէ իբր միջոց ու պատրուակ, այլ նպատակ, անկա՛խ՝ բոլոր միւս հաշիւներէն։ Ո՛չ. մեր հարցը պայմանաւորելու չէ յետին մտքերով, զայն կապելու չէ ուրիշներուն շահերուն, քանզի ո՞ր ազգը մեբրինին պէս բացառիկ կացութեան մը ենթարկուեցաւ։

Իրենց շահերուն սակարկութեան համար պէտք չէ մեր հարցը անոնցմով պայմանաւորեն, նման անսպասի Արաբին որ իր վերադաւած ուղտին, իր ուխտին համաձայն, 5 փարայի ծախուելուն առաջքը առնելու համար, կատու մըն ալ անոր վիզին կը կապէ 5 ոսկին դնելով, եւ այդ երկուքը առանձինն չծախելու որոշմամբ։»

"ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ„ ԱՅՍՕՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Եթէ կլիմայական ծանր փոփոխութիւն մը չկատարուի, գերմանական կոմս Ցէփլին զեկաւոր օդապարիկը այս առաւօտ ժամը 7ին Ֆրիտրիխսհաֆէնէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Ամերիկա։ Պիտի անցնի ֆրանսական հողէն՝ արեւելքէն հարաւ-արեւմուտք ուղղութեամբ, պիտի սաւառնի Փորտոյի վերեւ եւ պիտի ուղղուի դէպի Ասորեան կղզիները։

Ամերիկացիները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն՝ հանդիսաւոր ընդունելութիւն կատարելու համար ցէփլինին։ 300 օդանաւեր պիտի թռչին՝ զայն դիմաւորելու համար եւ անոր պիտի ընկերանան մինչեւ որ իջնէ Լէյքհըրսթի վրայ։

Ցէփլինը պիտի ունենայ լուսանկար առնող անթել։ 55 հոգի պիտի գտնուին Ցէփլինին մէջ, որոնց 39ը օդանաւորդ եւ մեքենավար, 16ը ճամբորդ, որոնց իւրաքանչիւրը 50.000 մարք կը վճարէ իբրեւ նաւուղչէք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ համայնավարներու թուղթեր բռնուած

«Ռատիօ գործակալութիւն»ը կըլնոպլէն կը հաղորդէ.— Վերջերս Վիէնի մէջ կռիւի մը ընթացքին ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Տիմիթրի Սէտորէնքօ անուն Ռուս մը, որուն ո՛չ արհեստը եւ ո՛չ ալ բնակարանը կարելի եղած էր հասկնալ։

Դիպուած մը եկաւ երեւան հանել այն դերը, զոր Սէտորէնքօ կը կատարէր այդ շրջանին մէջ։ Սէտորէնքօ կը բնակէր Փոն տը Շէրիւիի բանուորական կեդրոնին մէջ Պլան-կարէն անուն կնոջ մը տունը։ Կինը, իր բացակայութեան, սենեակը կը մաքրէր, երբ գտաւ թուղթերու ծրար մը, որոնց չհամարձակեցաւ դպչիլ եւ տարաւ յանձնեց ոստիկանութեան։

Այս վերջինը թղթածրարին մէջէն գտաւ Լիոնի շրջանի համայնավարներու ցանկը եւ անոնց անուանական անդամատետրները, դրոշմուած եւ յանձնուելու պատրաստ վիճակի մէջ։ Նոյնպէս գտաւ Միջազգային կարմիր Օգնութեան անդամներու անդամատետրերը, նաեւ ընդարձակ գրութիւններ՝ հայ համայնավարներու գործունէութեան մասին, հաշուեթուղթեր՝ ռուսերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով եւայլն.։

Բոլոր այս թուղթերը յանձնուեցան Վիէնի դատական իշխանութեանց, որ մեծ կարեւորութիւն կուտայ անոնց։

Սուրիացիները Հայ չեն ուզեր

Պէյրութի Ազդակը կը գրէ.—

Խումբ մը Դամասկոսցիներու կողմէ հետեւեալ բողոքի հեռագիրը ղրկուած է Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան. «Մենք Սուրիացիներս՝ երկրին տէրերը, յետայսու պիտի մերժենք ընդունիլ մէկ հատ հայ գաղթական Սուրիոյ մէջ։ Մենք երբեք չենք ընդունիր որ մեր երկիրը օտարներու եւ նորեկներու պատսպարանը ըլլայ»։

Կիլիկիոյ գաղթականներուն խնդիրը

Պէյրութի «Լա Նասիոն» թերթը կը գրէ.—

Բանակցութիւնները որ կը կատարուէին, Կիլիկիոյ Լիբանանցի եւ Սուրիացի գաղթականներուն ստացուածք եւ կալուածներուն հարցին կարգադրման համար, վերջերս նոր փուլի մը մէջ մտած է։ Այս ստացուածքները թուրք կառավարութեան կողմէ գրաւուած էին «Լքեալ գոյք»ի օրէնքին համաձայն։

Տեղական Մամուլը ազդու պայքար մը բացած է, Լիբանանի կառավարութենէն պահանջելով որ կորովի կերպով միջամտէ մեր հայրենակիցներուն շահերը պաշտպանելու համար։ Կը սիրենք յուսալ որ կառավարութիւնը նկատի պիտի առնէ «գաղթականներու կոմիտէ»ին խնդրանքը եւ կորովի կերպով գործի պիտի սկսի՝ ուժ տալու համար ֆրանսական դեսպան կոմս Շանպրէօնի կողմէ թափուած ջանքերուն։

Վէնիզէլոս Պելկրատի մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Վէնիզէլոսի ժամանումը յետաձգուեցաւ Սելանիկի յաղթանակի տասնամեակի տօնակատարութիւններէն վերջի։ Այդ պատճառով Յունաստանի վարչապետը Սերպիոյ արտաքին Նախարարութեան յայտնեց թէ Պելկրատ պիտի հասնի երեքշաբթի (երէկ) արեւելեան ճեպընթացով։ Սակայն Ալեքսանդր թագաւորը հրամայեց որ արքայական կառախումբը ճամբայ հանուի մինչեւ սահմանագլուխ եւ Վէնիզէլոսը առնելով մայրաքաղաք բերէ։

Վէնիզէլոս երկու օր պիտի մնայ Պելկրատի մէջ։ Տեսակցութիւններ պիտի ունենայ արտաքին փոխ-նախարար Շումէնքովիչի հետ։ Կառավարութեան կողմէ զանազան ընդունելութիւններ պիտի ըլլան իրեն ի պատիւ։ Չորեքշաբթի օր թագաւորը հացկերոյթ մը պիտի տայ։

Սկուպչինան պիտի վերաբացուի Ուրբաթ օր, երկու ամսուան արձակուրդէ մը յետոյ։

Ռուս գիւղացիները կ'ըմբոստանան

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Թվերի նահանգին մէջ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են գիւղացիներուն եւ համայնավարներուն միջեւ։ Գիւղացիները զինաթափ ըրին քաղաքապահ զինուորները։ Օգնական զինուորներ խնդրուեցան Կէփիէւէն։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

⁂ Մոսկուայի սովետը կը պատրաստուի գրաւել 200 անշարժ կալուածներ, որոնք 1923ին իրենց տէրերուն վերադարձուած էին։

Իտալիա եւ նաւային համաձայնութիւնը

Հոկտեմբեր 6ին իտալական կառավարութիւնը Հռոմի ֆրանսական եւ անգլիական դեսպաններուն յանձնեց իր պատասխանը նաւային զինաթափութեան մասին անգլօ-ֆրանսական յիշատակագրին։ Ֆաշիստ կառավարութիւնը հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ, այն է՝ սպառազինութիւնները պէտք է սահմանափակուին բոլոր ճիւղերուն մէջ ալ՝ զինուորական, օդային եւ նաւային, եւ թէ զինաթափութիւնը պէտք է ըլլայ համաշխարհային, այսինքն տարածուի բոլոր պետութեանց վրայ։

Այս կէտը ճշդելէ յետոյ, իտալական կառավարութիւնը կը հաստատէ անցեալ տարուան Մուսոլինիի ըրած յայտարարութիւնները ծերակոյտին մէջ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՊԱՐԴԻՒՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

Մինչ ուրիշ խումբ մը դուրսէն կ'աշխատէր կազմալուծել Զ. Ե. Ռ. Միութեան կազմակերպած «Հայ Մշակոյթ»ի տօնը, «Երեւան»եանները մտածեցին ներսէն թունաւորել զայն։

Արդէն շատեր զարմացած էին, այս զուտ հայկական տօնին, հակազգայիններու ինքնաբեր մասնակցութեանը վրայ. եւ Տիկ. Զապէլ Եսայեանին յանձնուած էր, իբր ամէնէն յարմարագոյնը, ներկայացուցչի պաշտօնը։

Երբ բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկինը, հոգեբանական երկուութեան մէջ ինկաւ յայտնապէս։ իր մէջ առհաւօրէն արթնցան ազգային զգացումները, թրթռալ սկսան ցեղային լարերը։ Ուշադրութեամբ կ'ունկնդրենք «կիլիկեան Արհաւիրքներ»ու այս երգիչը, դարձի եկած անառակ որդին կարծելով զինք։

Սակայն, Տիկինը տեսնելով որ սխալի մէջ ինկած էր, յանկարծուշքի եկաւ։ Մտածեց թէ ինք հոն եկած էր մասնաւոր պաշտօնով մը, կարմիր Յակերտին հրամանով, կործանելու հայ ազգային մշակոյթի տաճարները, անոնց աւերակներուն վրայ կանգնելու համար Լենինեան կռատունները։ Եւ կրկին մտաբերեց որ, հոն, այդ սրահին մէջ, իր հաւատարմութեան հաւաստիքը լրտեսող մոգեր կային, ուրեմն պէտք էր ապացուցանել իր հաւատարմութիւնը, եւ սկսաւ կարմրախտի ախտանիշեր դուրս տալ։

Ժողովուրդին ցասումը սկսած էր ծայր տալ։ Վերջին փորձ մըն ալ ի գործ դրաւ սրբութիւններու դէմ թքնելու, եւ սակայն խօսքը մնաց բերնին մէջ։ Ժողովուրդը չէր ուզեր լսել զինք։ Հոն էր Վ. Արդանանցի արիւնը երակներուն մէջ կրող հայութիւնը, հազար երեք հարիւր տարի առաջ, Անգղ գիւղի մէջ, բիրերով վասակին եւ մոգերուն դէմ ցցուող ժողովուրդը, պաշտպանելու համար իր սրբութիւնները, որ, Աւարայրի դաշտէն, կիլիկեան արհաւիրքներէն եւ Տէր Զօրի անապատներէն մաքառելով, իր հետ բերած էր մինչեւ Փարիզի պողոտաները։

Կ'ըսուի թէ, տիկին Եսայեան կ'ուզէ անմահանալ գոնէ Վասակի դերով։ Այդ երեկոյ, կրկին փորձելով հաստատեց որ, կարելի չէ Հայուն պողպատէ հոգիին վրայ քուրջէ կարկտան դնել։ Եւ յուսահատած թողուց սրահը։

«Ել արտաքս եւ ելաց դառնապէս»։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՎԱՀԱՆ ՉԵՐԱԶ

Երէկ Թաւրիզէն ստացանք սեպտ. 24 թուակիր նամակ մը, որ դժբախտաբար կը հաստատէ երիտասարդ մարզիկ Վահան Չերազի գնդակահարումը՝ Հայաստանի Չեկային կողմէ։

— «Լուրը ցաւալի է, ընդվզեցուցիչ, եւ սակայն իրողութիւն։ Կինը կիսախելագար վիճակի մէջ, փոքր աղջկան հետ կը մնայ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Ալէքսանդրապոլի վարչութեան խնամքին տակ։»

Դժբա՛խտ երիտասարդ, որ զոհ կ'երթայ գազանային քմահաճոյքի մը, ո՛չ իսկ խառնուած ըլլալով ո՛ր եւ է քաղաքական կամ կուսակցական գործի։

Ողբացեալ երիտասարդը եղբօր որդին է ծանօթ գործիչ Պ. Մինաս Չերազի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երուսաղէմ, 25 սեպտ.

Նախորդ նամակով պարզած էի Երուսաղէմի կրթական վիճակը: Ներկայացնեմ նաեւ շրջանները:

ՅԱՖԱ

Եաֆայի մէջ այժմ կ'ապրին աւելի քան 600 Հայեր: Ասոնց զաւակները մինչեւ 1926 գրեթէ առանց դպրոցի էին: Վանքին մէջ եղած դպրոցը, որ 1921էն ետք գոյութեան իրաւունք ստացաւ, կար ու չկարի պէս բան մըն էր: 1926ին մասնաւոր վկայեալ օրիորդ մը վարձուեցաւ, թէեւ վանքի կողմէ դպրոցի յատկացուած տեղը փոքր էր, բայց յիշեալին խնամքին յանձնուեցան մօտ 50 երկսեռ փոքրիկներ: Հոգածութիւնը տեղէն նշանակալի մասնաւոր մարմինի մը յանձնուեցաւ: Պիւտճէն նորէն վանքէն հոգացին եւ այս տարեվերջի հանդէսին պարզուեցաւ որ խղճմտօրէն աշխատանք կատարուած եւ լաւագոյն արդիւնքը ձեռք բերուած էր: Ասկէ, տեղւոյն ժողովուրդին մէջ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցաւ վարժարանին շուրջ, եւ լաւագոյն տրամադրութիւնը ստեղծուեցաւ իրենց մէջ: Այս անգամ անոնք ուզեցին աւելի ընդարձակ ծրագրով մը, 1927-1928ի տարեշրջանը աւելի արդիւնաւոր դարձնելու գովելի նախաձեռնութեամբ, ստանձնել դպրոցին նիւթական եւ բարոյական ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Վանքը կամ Երուսաղէմի Պատրիարքարանը հակառակեցան, իսկ ժողովուրդը խօսքէն գործի անցնելով, արժանաւոր ընտրութեամբ իր մէջէն եօթը անձերէ, դպրոցին հոգատար մարմին մը ընտրեց եւ անոնց միջոցաւ ալ անմիջապէս հանգանակութիւն կատարեց, դպրոցին 1927ի տարեկան անհրաժեշտ պիւտճէն ապահովելու համար: Վանքէն դուրս նոր եւ ընդարձակ շէնք մը վարձեց, ուր հնարաւոր պիտի ըլլար գաղութին բոլոր երկսեռ տղաքը պարփակել: Սակայն վանքը այս բոլոր աշխատանքները խանգարել ջանաց եւ մասամբ ալ յաջողեցաւ՝ տեղացիի եւ եկուորի հարց յարոյց եւ դպրոցին շուրջ համախմբուած գաղութը՝ անհամաձայնութեան ու երկպառակութեան մղեց:

Ժողովուրդին կողմէ ընտրուած մարմինը իրեն վստահուած գործը յառաջ տարաւ եւ իր վարձած շէնքին մէջ դպրոցը բացաւ ճիշտ օրին: Միւս կողմէն վանքն ալ իր կարգին իր սեւ խաղերը չդադրեցնելով իր մարդոց միջոցաւ ուրիշ մը բացաւ, վանքի «սնանկացած» սնտուկէն պիւտճէ յատկացուց. նաեւ՝ տարեկան 25 ոսկի ալ իր բացած դպրոցին պիւտճէ ապահովեց: Որով Եաֆայի մէջ 1927-928 տարեշրջանը ունեցաւ երկու դպրոց, երկուքն ալ գրեթէ կիսկատար: Այս պատճառով 50—60 երկսեռ փոքրիկները ամբողջ տարին տուժեցին. երկու կողմին մէջ ալ խելքը գլուխը մարդ մը չգտնուելուն...: Ահաւասիկ Եաֆայի դպրոցական վիճակը:

Կ'իմանամ որ նոր շրջանին համար, արդէն երկուստեք համաձայնած եւ երկու դպրոցները միացուցած են: Երբ այսպէս, յառաջիկային ձեռք ձեռքի տուած պիտի գործեն, կը յուսացուի թէ միակ օգտակար ծառայութիւնը մատուցանեն հայ անմեղ սերունդին, որ շարունակ ենթակայ է ահաւոր վտանգներու եւ օտարներու հրապոյրներուն:

ՀԱՅՖԱ

Հոստեղի հայութեան թիւը մօտաւորապէս 40—50 ընտանիք կը հաշուուի: Ամուրիներուն թիւը աւելի շատ է: Ամէնքն ալ եկուորներ ըլլալով, տեղացիի հարց գոյութիւն չունի: Հոս նմանապէս մինչեւ 1926 ո՛չ հայ եկեղեցի, ո՛չ ալ հայ վարժարան կար, Հայութիւնը իր կրօնական ծէսերը, յոյն օրթոտոքս եկեղեցիին մէջ կը կատարէր եւ իր զաւակները օտար վարժարանները կը ղրկէր: 1926ին ժողովուրդը ինքնաբերաբար զգաց իր սխալը, նախաձեռնող դարձաւ, եւ եկեղեցի մը եւ անոր յարակից դպրոց մը ունենալու հարկեցուցիչ պահանջքը ներկայացուց, Երուսաղէմի պատրիարքարանին: Այս վերջինս ընդ առաջ երթալով, եկեղեցիի ու դպրոցի յարմարութիւն ներկայացնող շէնք մը վարձեց. մասնաւոր կարգադրութիւններ ըրաւ եւ դպրոցը խիկոյն բացուեցաւ ու մինչեւ հիմա կը շարունակէ բաց մնալ, ընդ հսկողութեամբ նշանակովի մարմինի մը: Դպրոցին պիւտճէն վանքն ու ժողովուրդը կը հոգան. կ'ըսուի թէ Բարեգործականէն ալ մաս մը կը ստացուի:

Դպրոցը հասարակ մանկապարտէզ մըն է, ուրկը պաշտօնավարէ միայն մէկ ուսուցչուհի: Կ'ուսանին 30—35 երկսեռ փոքրիկներ: Հոս ալ չափահասները՝ (12—15 մինչեւ 18 տարեկաններու), ստիպուած կամ բոլորովին անկիրթ կը մնան եւ կամ օտար վարժարաններ կը յաճախեն: Նորէն ցաւալի է պարագայ մը որ անմիջական դարմանի կը կարօտի: Յանցաւորը անշուշտ գաղութն է եւ հոգեոր հովիւը, որոնք տարիներէ ի վեր անդրադառնալ չեն ուզած, թէեւ ես զիրենք բաւական բարեկեցիկ տեսայ:

ԲԵԹՂԷՀԷՄ

Վանքին մէջ սենեակ մը դպրոցի վերածուած է: Կը յաճախեն տեղացի եւ եկուոր ընդամէնը 14 մանուկներ միայն: Աղջիկները տեղ չունին բնաւ եւ այդ պատճառով ալ կամ Սէօրերու կամ ալ Անգլիացիներու վարժարանը յաճախել հարկադրուած են: Դպրոցը ունի երկու ուսուցիչ, մէկը հայերէնի՝ միւսը՝ արաբախօս մը, իբր թէ արաբերէնի, մինչդեռ բոլորովին աւելորդ է 4—8 տարեկան երախաներու համար: Դպրոցը ծրագիր-կանոնագիր չունի, շատ քիչ ատեններ բաց է. տարուան գրեթէ մեծ մասը՝ օրերով եւ շաբաթներով փակ կը մնայ, տօներու պատճառով: Գաղութը շատ փոքրաթիւ է եւ օտարութեան մէջ գրեթէ լուծուած: Հող տանող, զիրենք այս կացութենէն փրկելու կամ գերծ կացուցանելու մարդ չկայ: Ոչ վանական իշխանութիւնը և ոչ ալ իրենք իրենց վիճակին կ'անդրադառնան: Դպրոցին պէտքերը ամբողջովին վանքը կը հոգայ, և հոն տղաքը ձրի կ'ուսանին: Պաղեստինի մէջ այս վատ սովորութիւնը որ դժբախտաբար շատ հինէն կուգայ, կը հաւաստեն թէ Երուսաղէմի պատրիարքարանն է քաջալերողը: Չի հասկցուիր ինչո՞ւ ամէն բանի մէջ ձրի վարժեցնող այս կարգադրութիւնը: Պատեհ բաղդէն առաջ հայ ծնողներ իրենց զաւկին կրթութեան համար ամէն զոհողութիւն սիրով կը կատարէին, նոյնը կարելի է վերահաստատել այսօր ալ: Բնականաբար ոչ միայն Բեթղեհեմի մէջ, այլ եւ Պաղեստինի բոլոր շրջաններու վարժարաններուն մէջ կիրարկելու է նոյն գովելի եղանակը:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆ

Առնենք լոկ Ամմանի շրջանը, ուր աւելի քան 40-50 հայ ընտանիքներ իրենց բնակութիւնը հաստատած են դեռ 1920 էն ի վեր: Հոն ոչ վարժարան եւ ոչ ալ եկեղեցի կայ: Գաղութը յանձնուած է իր բախտին եւ շարունակ ենթակայ սպիտակ ջարդի: 1926ին թէեւ փոքր ինչ իրենց թմրածութենէն սթափեցան եւ Երուսաղէմի պատրիարքարանէն քահանայ մը ուզեցին հոգեւոր գործերու կարգադրութեանը համար, բայց չկրցան պահել մէկ տարի ամբողջ: Պարտքերու տակ թաղուած վերադարձաւ Երուսաղէմ կատարեալ խեղճութեան մէջ: Երբ սկսուած գործ մը կար արդէն մէջտեղը, պէտք էր հեռուէն մօտէն նիւթական և բարոյական օժանդակութիւն ընել: Այդ չեղաւ երբեք եւ գաղութը իր հին վիճակին մէջ այժմ կը տառապի եւ մինչեւ այսօր ալ դժբախտաբար անոնց մասին խորհող մը չգտնուեցաւ:

Անդրյորդանանի շրջաններէն Հայեր կան նաեւ Սալթ, Մաան եւ Քէրէք. իսկ Պաղեստինի շրջաններէն նմանապէս Հայեր կը գտնուին Ռէմլէի եւ Նազարէթի մէջ. բայց ընդամէնը հազիւ մէկ քանի ընտանիքներ եւ ամուրի երիտասարդներ,

Ահաւասիկ Պաղեստինի շրջանի հայութեան կրթական անցեալ եւ ներկայ վիճակը, որ մխիթարական չէ:

Վերջացնելէ առաջ, արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիլ որ, այս տխուր երեւոյթին առջեւ հայ ժողովուրդը կատարելապէս հիասթափուած եւ իր պատեանը քաշուած կ'ապրի, ինչ որ աններելի է: Երուսաղէմի պատրիարքարանն ալ, նոր սերունդին ապագան ստուգելու տեսակէտէն կամ անտրամադիր է եւ կամ ալ բոլորովին անընդունակ: Երբ, ժողովուրդն ու պատրիարքարանը գործակցին իրարու եւ քիչ մը մտահոգուին դպրոցական գործով, վստահօրէն կարելի է ըսել լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցած պիտի ըլլան վաղուան սերունդին:

ԱՐԱՄԱՆԻ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

Արմտիքի ամերիկացի ծանօթ մասնագէտ՝ Մ. Քարլթըն, 1900ին իր հրատարակած մէկ գրքոյկին մէջ, ամերիկեան ցորեններու ազնուացումին վրայ խօսելով, ի մէջ այլոց, կ'ըսէ.

— «Ընդհանուր կերպով, այն շրջանները որոնք սեւ հողի տէր են եւ կլիմայական, մասնաւորաբար տաքի եւ երաշտութեան ծայրայեղութիւններով օժտուած, ամէնէն կարծր ցորենները կ'արտադրեն, ամէնէն կարծր հատերը կ'ունենան եւ սնձանի (gluten) պարունակութեամբ որակով եւ քանակով լաւագոյնները կ'ըլլան: Բոլոր յատկութիւնները նկատի առնելով, աշխարհի լաւագոյն ցորենները ռուսականներն են, մասնաւորաբար անոնք որոնք կ'արտադրուին արեւելեան եւ հարաւային Ռուսիոյ մէջ, Քըրկիզի տափաստաններուն եւ Թուրքիստանի մէջ»:

Ասոնց մէջէն, Մ. Նահանգներու մէջ հասարակ հացի համար լաւագոյն ճանչցուած տեսակներն են Թրքական, Խրիմի եւ Օտեսայի, եւ իբրեւ կարծր հոչակ հանած են Առնօքա, Քուպանքա եւ Մինօնիթ ցորենները:

Բարեբախտութիւն մըն է որ մեր մեծ դրացին, Ռուսիա կը պարունակէ աշխարհի լաւագոյն ցորենները: Լէնինգրադի մէջ 1844ին հաստատուած «Գործնական բուսաբանութեան եւ Ռուսիոյ մշակուած տունկերու ազնուացման հաստատութիւնը», ներկայիս ալ, կարող մասնագէտներու գործակցութեամբ, կը շարունակէ իր աշխատանքները: Այս հաստատութիւնը, երկրին զանազան մասերուն մէջ, հաստատած է փորձառական կայաններ: Երկրին ծայրագաւառներն ալ, ինչպէս Հայաստան, Կովկաս եւ Թուրքիստան, վերջին տարիները ըրկած է գիտական առաքելութիւններ:

Այս հաստատութիւնը՝ վերջերս բազմաթիւ հրատարակութիւններ ըրած է ցորենի նոր տեսակի մը՝ պարսկական ցորենին (Թրիթիքում փէրսիքում) վրայ:

Մեր երկրին ալ, որ բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու ամէնէն աւելի իր մորթին վրայ կրած է սովի եւ երաշտութեան գառնութիւնները եւ մեր ամերիկացի բարեկամներու կողմէ արժանացած է «սովաշխարհ» տգեղ անունին պարտի մանրակրկիտ կերպով քննել եւ երկրին պէտքերուն յարմարցնել այն բոլոր հարցերը, որոնք առնչութիւն ունին ընդհանրապէս ցորենի եւ մասնաւորապէս հացի խնդիրներուն հետ: Պէտք է, առաւելագոյն չափով օգտուիլ Եւրոպայի ու Ամերիկայի գիտական հետազօտութիւններէն եւ մանաւանդ մեր անմիջական դրացիին՝ Ռուսիոյ պրպտումներէն, Ռուսական բոլոր լաւագոյն ցորենները Հայաստան բերուելով, փորձի շրջանէ մը ետքը, մեր հողին եւ կլիմային յարմարագոյնները ընտրուելու եւ անոնց արագօրէն ծաւալումին համար խտացեալ աշխատանք թափելու է: Ժողովուրդը ազգային սննդարար հացով մը կերակրելու իտէալովը տոգորուած ըլլալու է: Բոլոր երկիրներու ճիգերը այս ուղղութեամբ լարուած են: Վերջերս Մ. Նահանգներու մէջ եղած փորձեր ցուցուցին թէ՝ ցորենները գլուխ կապելու առեն խոնհեմաբար գործածուած նատրոնի բորակածնատի (նիթրատ տը սուտ) քիմիական պարարը, կ'աւելցնէ անոնց ազօթի պարունակութիւնը: Թողունք որ ազօթով հարուստ ցորենները, հրապարակին վրայ աւելի կ'արժեն, մենք խնդիրը կ'առնենք առաւելապէս անոնց սննդական արժէքին ժողովուրդին առողջութեան եւ կազմին վրայ ունենալիք բարերար ազդեցութեան տեսակէտով:

Կայ նաեւ խնդրոյն ճարտարարուեստական մասը: Կարծր ցորեններու մեր երկրին մէջ գերարտադրութիւնը ծնունդ կրնայ տալ մաքարոնիի ճարտարարուեստին:

Բոլոր այս տուեալները նկատի առնելով, հայկական կառավարութեան վրայ ընդհանրապէս եւ Ամերիկա ուսած հայ մասնագէտներու վրայ մասնաւորապէս պարտականութիւն կը ծանրանայ երկրին ցորենի արտերուն սահմանները ընդարձակել, ռուսական լաւագոյն ցորենները ընդհանրացնել եւ որքան քանակով, նոյնքան որակով բաւականաչափ ցորեն արտադրել, երկրին բոլոր ժողովուրդը ազգային համեղ եւ սննդաշատ հացով մը կշտացնելու համար: Պ. Միկոյեան, որ Ռուսիոյ արմտիքի արտադրութեամբ չափազանց մտահոգ է, լաւ կ'ըլլայ եթէ չմոռնայ նաեւ իր դժբախտ հայրենիքը՝ Հայաստանը:

Ե՞րբ արդեօք երջանիկ առիթը պիտի ունենանք, վարուժանին հետ երգելու հայրենի երկնակամարին տակ.—

> Դարձի՛ր կամըս, արագ դարձիր,
> ծիռ, ծիռ.
> Նուաճէ դէզերը ճիւնձքերուս,
> ժիր, ժիր:

Այս մեր երկու յօդուածներուն մէջ խտացուած գաղափարները, առանց այլեւայլի, բացարձակ ճշմարտութիւններ են նաեւ մեր սուրիահայ երկրագործական նորակազմ գաղութներուն համար: Սուրիա գլխաւոր հայրենիքներէն մէկն է ցորենի: Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ, վայրի վիճակին մէջ գտնուած են ցորենները: Հայ գաղութները, Հայաստանի մասին մեր ըրած թելադրութիւնները տառացի գործադրելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, իրենց երախտագիտութեան հարկը լիարուռն վճարած կ'ըլլան հիւրընկալ երկրին:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

2 Հոկտեմբեր

Ազգային կեանքը կը շարունակէ մնալ հոն՝ ուր որ էր վերջին պատգամաւորական ժողովէն առաջին: Տօքթ. Գրգեաշարեանի վարչութիւնը կը շարունակէ տեղի չտալ հայաստանը համայնավար օրկանին բացած աղտոտ պայքարին: Միւս կողմէ, Մագըրեան եպսկ. կանգ չառներ որ եւ է խլրդային աշխատանքի առջեւ, եւ իր գործակցին՝ տխրահռչակ Եսայեանի հետ:

Այս պայմաններուն մէջ, զօրաւոր թաթի մը անհրաժեշտութիւնը զգալի է, գաղութը հիմնապէս խաղաղեցնելու եւ բոլոր դասակարգի բախտախնդիրներուն օձիքը ուժգնօրէն թօթուելու համար:

Այլապէս, այսօրուան քաոսը պիտի շարունակուի եւ կարգ մը բախտախնդիրներ ալ առիթէն օգտուելու պատեհութիւնը պիտի ունենան:

Կը բաւէ վերակազմել ներկայ վարչութիւնը եւ լիազօրել զայն, որմէ վերջ կը կազմուին Ցեսուչ խորհուրդներն ու բնականոն կեանքը կը սկսի:

*** Կրթական կեանքի մէջ, այս տարի, ինչպէս կ'երեւի, կարծուածէն աւելի եռուզեռ եւ արձանագրութիւն պիտի ունենանք:

Նախորդ թղթակցութեանս մէջ խօսած էի կաթոլիկ Հայերու կողմէ, Ֆիքսի մէջ բացուած վարժարանին եւ Ֆիքսի ազգային վարժարանին դէմ մղուած պայքարին մասին: Այդ պայքարը գոնէ հիկ աստիճանի մը հասած է: Կաթոլիկ վարդապետը Ֆիքսի մէջ տունէ տուն պտտելով, ո՛չ միայն կը խոստանայ ձրի ընդունիլ աշակերտները, այլ եւ յանձն կ'առնէ ճարել, ի հարկին, անոնց գրենական պիտոյքները, ինչպէս եւ կօշիկն ու հագուստը: Դիւրին է գուշակել հետեւանքը: Ժողովուրդ մը, որ իր առօրեայ հացին մղձաւանջը ունի, կրնայ յափշտակուիլ եւ ազգային վարժարանին մէջ կաղապարուած տղան կամ աղջիկը յանձնել անոնց:

Այս եւ նման ակնկալութիւններով երբ մեր տղաքը կը յանձնենք անոնց, չենք կրնար սպասել կամ պահանջել մեր փափաքած տոհմային դաստիարակութիւնը: Ճիշդ է անշուշտ, որ հոն ալ պիտի սորվին հայերէն լեզուն, նոյնիսկ ազգ. պատմութիւն, սակայն ինքնախաբէութիւն է հաւատալ, թէ հայերէնը եւ պատմութիւնը՝ ուսուցուած նոյնիսկ ազգայնական ուսուցիչներու ձեռքով, կրնան տղան փրկել այն ապազգայնացումէն, որուն պիտի դիմէ, առանց զգալու, նոյնիսկ՝ հաճոյքով:

Սխալ է նաեւ, Ֆիքսի թաղական խորհուրդին կողմէ ժողովուրդին ուղղուած կոչին մէջ փնտռել «յարանուանական տգեղ պայքարի մը սկզբնաւորութիւն» կամ «միջնադարեան հին մտայնութիւն»:

Ֆիքսի թաղական խորհուրդը, տեսնելով յիշած պրոպագանդիստներուն կոչով մը ժողովուրդին կը պարզէ կացութիւնը, անոնց նպատակը եւկը հրաւիրէ փարիլ ազգ. վարժարանին, որովհետեւ հոն է, որ մեր տղաքը պիտի ստանան մեր ուզած տոհմային դաստիարակութիւնը:

Ու սխալ չէ ասիկա: Ըսենք՝ անգամ մը եւս, որ, յարանուանական խնդիր յարուցանելու ո՛ր եւ է նպատակ չունինք: Օրինակ, չորս տարիէ ի վեր բոլոր արուարձաններուն մէջ հայ բողոքականները ունին իրենց կրթարանները, եւ մինչեւ այսօր տակաւին բախում տեղի ունեցած է հակառակն, մանաւանդ մէջ, շատ սերտ յարաբերութիւն ունեցած են մեր եւ անոնց վարժարանները: Այս դպրոցին չունին միս Բայսն է, եւ միս Շէյնը, ինչպէս գրած թէնքի «Հայրենիք»ի թղթ... միս Շէյնին մեկնումը տարին ալ կ'անցնի:

Նկատի առնելով փ... (ամէն օր մեր աչքերով կը... ննենք եւ մեր ականջներով լսենք) մենք կ'արդար... Ֆիքսի թաղականութիւնը... կը ցաւինք որ նոյնիսկ... ընկերներ, չեն ուզեր հասկ... պարագան եւ մեղադրան... քեր կ'ընեն: Ուրիշ առթի... մանրամասնօրէն պիտի գր... մասին:

*** Ունեցանք հեղ... տակ Հայերու Միութիւն... պէս գրած էր «Յառաջ»... Միութեան մը արժէքը... դառնայ այն ատեն մի... օրէնքով իրաւասու ըլլայ... ձակ մեծամասնութեան... խօսելու: Իսկ նման... մըն ալ անհրաժեշտ է, ... գուածային հպատակութի... ունենայ, եւ իբրեւ ճա... փոքրամասնութիւն՝ իրաւ... յելենք, ունենալու մեր... նական մարմինը, ... լուրջ եւ անբասիր հայ... ներէ, եւ ոչ թէ այնպի... րոնք սպրդած են այս... թեան մէջ:

Թ.Ղ.Բ...

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՊՈԼԻՍԸ ԿԸ ՄԵՌ...

Տէյլի Թէլէկրաֆի ... Էշմէտ (Աճմէտ) պարթէ... Թղթակցութիւն մը գրած... սոյ մասին: Կուտանք ... մաս.

Պոլիսը լքուեցաւ ... բաքաղաք հետեւեալ ... ներով: Թուրքիա իր ... հողերուն մեծ մասը կորս... եւ Տարտանէլի ամրոց... զինաթափուած ըլլալով, ... դադրեցաւ ունենալէ իր ... կարեւորութիւնը: Պոլսոյ ... լորտը անհամակրելի է ... քերուն, որոնք կը յայտ... թէ նախկին մայրաքաղա... զոհողութիւն չըրաւ մեծ ... բազմին: Ասիկա բնակա... քանի որ ունէր 400,000 ... բնակիչներ: Էնկիւրիի ... ւելի լաւ է Անատոլուի ... վարութեան համար, ... նակ կեդրոնէ երկաթուղ...

Մեծ պատերազմին ... քով երկու մեծ քաղաք... կան ստուերի մէջ. վի... Պոլիս: Երկուքն ալ ... իրենց ետեւի հողա... (hinterland), ուստի եւ ... նար այլեւս պահել իր... կին պերճութիւնը: Երկ... կը մնան իբրեւ յիշատա... ներ մեռնող անցեալի մը ... ւանական չէ որ վերադ... բենց նախկին դիրքը ... յին եւ առեւտրական ... հի մէջ:

Պոլիսը դադրեցաւ ... Արեւելքի դիւանագի... գլխաւոր կեդրոնն ըլլա... որ ծանրութեան կեդրոն... ցաւ դէպի Պէկրատ: ... խապէս Թրակիոյ եւ ... նիոյ հետ մեծ առեւտ... սակայն այժմ այդ շ... նուազագոյնին վերած... Նախապէս Անատոլուի ... բուն մեծ մասը Պոլսոյ ... հանդիսատէն կ'անցնէր, ... մա Փոքր Ասիոյ առեւտ... նուած է Սեւ Ծովու ... գիստներուն, Իզմիրի եւ ... մինչեւ կ'ենթադրուի ... 800,000, իսկ Իզմիր ... բնակիչ ունի: Հակառա... որ Իզմիրը մասամբ ... ցաւ 1922ին, այսօր ... քաղաքէն աւելի մեծ ...

այդ պաշտօնները կատարելու համար։

Հարուածը շատ սաստիկ եղաւ գիւղացի բնակչութեան, որ չի կրնար իր բերքերը ծախել։ Օտար միջնորդը նախապէս ուղղակի գիւղացիէն կը գնէր եւ կը ծախէր քաղաքներու մէջ, կոկիկ շահեր ապահովելով։

Բայց այն ատեն գիւղացին միշտ յոյս ունէր թէ իր ապրանքը կը ծախէ այնպիսի գինով մը որով կրնայ ապրիլ։ Հիմա քրիստոնեայ միջնորդին տեղ անցած է Թուրքը, որ անվստահելի է եւ տասն անգամ աւելի շահամոլ քան Հրեան, Յոյնը կամ Հայը։ Այնպէս որ, հիմա գիւղացիին ապրանքին մեծ մասը կը մնայ իր ձեռքը, պարզապէս անոր համար որ զանոնք քաղաքներու մէջ կարենալ ծախելու միջոցը չկայ այլեւս։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՏ ՄԸ

Քուպանի երկրագործական ճեմարանին ուսանողներու հակայեղափոխական կազմակերպութեան դատը սկսաւ Ռոստովի մէջ։

Այս կազմակերպութիւնը կը բաղկանար քահանաներու, հին պաշտօնատարներու եւ սպաներու զաւակներէ։ Անոր նպատակն էր ահաբեկչական գործունէութիւն մը բոլշեւիկ ղեկավարներու դէմ։ կազմակերպութիւնը եւ անոր նպատակը գաղտնի պիտի պահուէին մահուան սպառնալիքով, բոլոր անոնց դէմ, որոնք պիտի մատնէին, նոյնիսկ կազմակերպութեան շարքերէն հեռանալէ յետոյ։ Իրենցմէ մէկը որ կազմակերպութիւնը մատնած էր, սպաննուեցաւ։

«ԿՐԱՍԻՆ»Ը ԼԷՆԻՆԿՐԱԴԻ ՄԷՋ

«Կրասին» սառնաբեկը որ կը յիշուի թէ զօր. Նոպիլէի բեւեռային արշաւախումբին փրկութեան մէջ մեծ դեր կատարեց, ընդունուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ, երբ Լէնինգրադ ժամանեց։ Հարիւր հազարի մօտ անձեր հաւաքուած էին քարափին վրայ։ Սամուէլովիչ եւ Չուխնովսքի ճառեր արտասանեցին։

Սամուէլովիչ յայտարարած է որ «Կրասին»ի արշաւը գիտական տեսակէտով, մեծ արդիւնքներ տուած է։ Ան առիթն ունեցաւ ամրան եւ աշնան մէջ, ուսումնասիրելու բեւեռային երկիրներու սառերը։ Երկրաբանական արժէք ներկայացնող բազմաթիւ կտորներ հաւաքուեցան։

Արշաւախումբին աշխատանքները պիտի հրատարակուին, գասաւորուելէ յետոյ։

Չուխնովսկի իր կարգին յայտնած է թէ բեւեռային շրջաններու հետ հաղորդակցութեան իբր միջոց մեծ, օդանաւի գործածութիւնը միայն կրնայ ընդունելի նկատուիլ։ Իր յուլիս 10ի թռիչքին մասին խօսելով, ըսած է թէ, երբ նշմարեց սառնակոյտը որուն վրայ կը գտնուէին Զափփի եւ Մարիանօ, կարծեց թէ չորս անձեր էին։ Թռիչքի արագութեան եւ մշուշին պատճառով, դիւրին էր հագուստներ կամ ուրիշ առարկաներ մարդ կարծել։ Բայց այժմ, Չուխնովսկի համոզուած է որ միայն երկու անձեր կային սառնակոյտին վրայ։

ՍՏԱԼԻՆԻ ԵՒ ՌԻԿՈՎԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ

Բոլշեւիկեան քաղաքական դիւանին ներքին անցուդարձերուն մօտէն տեղեակ անձնաւորութիւն մը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

— Դեռ վերջերս, կը կարծէինք թէ Զինովիէվի եւ Կամէնէվի վէճերը վերջ գտած են։ Բայց այսօր, կոյրերը միայն չպիտի նշմարեն թէ կը գտնուինք ուրիշ վէճերու նախօրեակէն, աւելի ծանր, որովհետեւ անոնք մեր իշխանութեան եւ մեր կառավարելու եղանակին սկզբունքներուն շուրջ կը դառնան։ Ստալին եւ Ռիկով հակամարտ հատուածներու կեդրոնականներն են։ Վերջ ի վերջոյ, պէտք է համոզուինք որ հասած ենք քառուղիի մը առջեւ, ուր պէտք է ընտրութիւն մը ընենք,— կամ պիտի պահենք մեր հին եղանակները (ինչ որ մեզ պիտի տանէր անդունդին եզրը), եւ կամ դրամատիրական երկիրներու հետ անհեղեղ գործակցութիւն մը պիտի փորձենք։

«Քանի մը օր առաջ, Ստալինի եւ Ռիկովի միջեւ պայքարը, քիչ մնաց որ ծանր տագնապ մը առաջ բերէր։ Ռիկովի բացակայութենէն օգտուելով, Ստալին փորձեց կեդր. Կոմիտէին նորէն ընդունիլ տալ «բացառիկ միջոցները»։ Ռիկով որ հիւանդ էր, հակառակ իր բժիշկներու ճամբորդութեան արգելքին, փութացխաղը ջուրը ձգել։ Բժիշկները կը պնդեն դարձեալ որ Ռիկով հանգստանայ։ Ան կը մերժէ մեկնիլ, կարգ մը պատճառներով, որոնք բոլորին ծանօթ են։ Որով, մեր խնլօքները ստիպուեցան միեւնոյն ատեն արձակուրդ տալ Ռիկովի եւ Ստալինի։ Հետեւանքը եղաւ այն որ զրկուած ենք ղեկավարութենէ եւ եղած տեղերնիս կը կենանք։ Անշուշտ, չի կրնար այսպէս տեւել։

Սակայն այլեւս, քաղաքական դիւանին մէջ, այլեւս յարգանք չեն տածեր որեւէ հեղինակութեան հանդէպ։ Ներկայիս, ո՛չ Ռիկով, ո՛չ ալ Ստալին հեղինակութիւն չունին որեւէ հարց լուծելու։ Միայն Մոլոտոֆն է որ կապուած կը մնայ Ստալինի։ Միւսները կը խուսափին։ Ստալինի ազդեցութիւնը աննշան էր Կոմինտէրնի վերջին համագումարին մէջ։ Գալով Ռիկովին, դեռ չի գիտեր թէ ի՞նչ կ՚ուզէ։

Նորէն ճաւաքական կառավարութեան կը դիմենք, դիկտատուրան կը կիրարկուի դարձեալ քաղաքական դիւանին կողմէ։ Բայց կացութիւնը աւելի քան վատ է։ Կը վախնամ որ քաղաք. դիւանը չկարենայ ատենին հակազդել։ Ամբողջ վտանգը հոդ է։

Պէտք է նաեւ գիտել, որ մինչդեռ ընդդիմադիր պետերը, իրենց աքսորավայրերուն մէջ, հետզհետէ կը հիւծին եւ աշխատելու մարմնապէս անկարող կը դառնան, անդին՝ կուսակցութեան զօրծօն պետերը զիրար կ՚ուտեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՔԱՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆ, 7 նոյտ.— Ինչպէս քանի մը անգամ գրուած է, Քանը ունի առողջարար ջուր եւ օդ։ Բոլոր հարուստները ձմրան եղանակը հոս կ՚անցընեն, մանաւանդ Անգլիացիները։

Հոս ալ կան քանի մը ամուրի երիտասարդներ, որ դուրսի գործերով կը զբաղին, լաւ օրավարձով։ Գրեթէ բոլորն ալ կը բնակին մէկ պանդոկի մէջ և կը ճաշեն մէկ ճաշարան։

Ամիսներ առաջ Հայերս շատ լաւ տպաւորութիւն ձգած էինք օտարականներու վրայ և բոլորն ալ կը գովէին Հայերը։ Դժբախտաբար այսօր օտարականները փոխած են իրենց կարծիքը, շնորհիւ քանի մը պարոններու որ իրենց կոպտութիւնը կը ցուցնեն ամէն տեղ, փողոցներու մէջ, խօսք նետելով աղջիկներուն, պոռալով եւայլն։ Իրիկունները երբ ճաշարան կուգան, փոխանակ խօսելու ազգային կեանքէն կամ օրուան դէպքերէն, կը խօսին Քանի, Կրասի եւ Անթիպի զուարճութեան վայրերու մասին եւ անճոռնի խօսքեր կ՚ուղղեն իրարու։ Ի հարկէ բոլորին համար չէ խօսքս։ Լաւ է որ քիչ մը ուշադիր ըլլան, որովհետեւ թէ անձնապէս կ՚արատաւորուին եւ թէ հաւաքաբար։

Մոկացի

ՓՐԻՎԱ, 8 նոյտ.— Վերջերս Փրիվա հաստատուեցաւ կոփամարտիկ Պ. Լեւոն Կարապետեան։ Ֆրանսայի ամբողջ շրջանը ընելէ ետք՝ այս անգամ Փրիվա եկած եւ կազմած է 20 հոգինոց Հայ Երիտասարդաց Միութիւն մը, որ պիտի ունենայ մարմնամարզական ճիւղ մը, նաև ֆութպոլի խումբ մը։ Նորեկ հայրենակիցը կը խոստանայ Փրիվայի եւ իր շրջաններու հայ երիտասարդութիւնը հաւաքել օգտակար նպատակի մը շուրջ։

Հ. Մ. Ը. Միութեան Կեդրոնական Վարչութենէն պիտի խնդրէինք որ, քիչ մը ուշադրութիւն դարձնէր գաւառներու անկիւնը մնացած երիտասարդներու վրայ։

Գ. ՍԵԹեան

ՌԱՍ ԹԱՓԱՐԻԻ ԹԱԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օր, Ատիս-Ապապայի մէջ, տեղի ունեցաւ Ռաս Թափարիի Թագադրութեան հանդէսը։ Եկեղեցիին քով ամպհովանի մը կը բարձրանար. իշխանը՝ առտուն արեւածագէն առաջ հոն գնաց, ընկերակցութեամբ ճերմակներ հագած կրօնաւորներու, որոնք դափնիներ կը կրէին եւ ծիսական քայլապարեր կը կատարէին։ Երբ իշխանը գահ բարձրացաւ, թանկագին թագը որ պատկանած էր Թէոդորոս կայսեր, դրուեցաւ անոր գլուխը։

Ազնուականները եւ մեծամեծները, առիւծի մորթով զգեստաւորուած եւ կլոր վահաններ կրելով, եկան ողջունելու «Յուդայի Յաղթական Առիւծ»ը եւ անոր յայտնելու իրենց հաւատարմութիւնը։ Գրեթէ բոլոր Ռասերը ներկայ էին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչները։

Արարողութեան պահուն, կը նուագուէր ազգային երգը, որ շատ կը նմանի Ֆրանսական ազգային քայլերգին։

Երբ արարողութիւնը վերջացաւ, նոր կայսրը հեծաւ կառքը եւ ուղղուեցաւ պալատ, ուր մեծ խնճոյք մը պատրաստուած էր։ Խնճոյքը պիտի տեւէ եօթն օր։

Հրաւիրեալները խումբ խումբ պիտի յաջորդեն իրարու։ Անոնց թիւը երկու հազար հոգիի կը հասնի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՂԱՆԻՆ ՖԷՐՆԱՆՏ.— Տիկին Տիւպուա վայելուչ եւ գրաւիչ, որ կը յորջորջուէր «գեղանին ֆէրնանտ», դրամ դիզելու դիւրին միջոցը գտած էր։ Երեւակայական խնճոյքներ եւ հացկերոյթներ կը սարքէր ու կանխիկ դրամ կը գանձէր։ Կը գիմէր ճոխ ճաշարանները, կը յանձնարարէր մեծածախս հացկերոյթներ եւ յանկարծ, առարկելով որ դրամապանակը տունը մոռցած է եւ գնումներու համար փոքր գումարի մը պէտք ունի, կը խնդրէր որ իրեն փոխ տան քանի մը ժամուան համար։ Տիկինը գեղանի էր, վայելուչ, գիտէր վստահութիւն եւ մանաւանդ համակրանք ներշնչելու կերպերը։ Խնդրանքին, գրեթէ միշտ գոհացում կը ստանար, կը հեռանար եւ անգամ մըն ալ մէջտեղ չէր ելլեր։ Ճաշարանին մէջ, հացկերոյթի պատրաստութիւններ կը տեսնուէին, բայց անշուշտ, եկող գացող հրաւիրեալ չէր ըլլար։

Այս կերպով,«գեղանիին ֆէրնանտ» 100ի չափ ճաշարաններ խաղի բերաւ,մինչեւ որ առջի օր,օձիքը ձեռք տուաւ։ Պուլվար Վիլէթի կողմերը, մեծ գարեջրատուն մը գնաց, ինքզինքը ներկայացուց իբր թաղին մէջ հանրածանօթ, հարուստ մսավաճառի մը աղջիկը, եւ մարդ գլուխ՝ 90 ֆրանքնոց, 25 հոգիի համար խնճոյք մը յանձնարարեց եւ յայտնելով որ դրամապանակը տունը մոռցեր է, խնդրեց որ 500 ֆրանք տան ձեռքէ։ Բայց գարեջրատան պետը, ուզուած գումարը բերելու պատրուակով հեռացաւ, մտաւ հեռաձայնի խցիկը եւ կանչեց ոստիկանութիւնը։

«Գեղանին ֆէրնանտ» այժմ բանտն է։

ԵՐԿՈՒ ՍՏԱՀԱԿՆԵՐ.— Արման Վիկտոր եւ Ժիլիէն Կրիտէր 16 եւ 17 տարու, կը կարդային ժողովրդական վէպեր, կը յաճախէին սինէմաներ, ուր կը տեսնէին թէ՝ քանի մը հազար զարնելու համար, կը բաւէ դանակի հարուած մը իջեցնել։ Չի բաւեր կարդալ ու դիտել, մտածեցին, պէտք է նաեւ ու մանաւանդ՝ գործել։ Ու ձեռք ձեռքի տուած՝ նետուեցան ասպարէզ։

Իրենց առաջին զոհն եղաւ 22 տարու խելօք հացագործ մը, որ չորս ատրճանակներու սարսափին տակ, դողդոջուն ձեռքերով պարպեց իր գրպանները։ Մէջը բան չէկար սակայն.— 8 ֆրանք եւ ծխախոտի կէս ծրարիկ մը։

Մեր հերոսները սկսան նոր զոհ մը փնտռել։ Սրճարանի մը մէջ, հանդիպեցան ածխավաճառի մը, որ գլուխը վրայ տուեր էր։ Առիթը չփախցուցին. բարեկամացան հետը, զայն դուրսը տարին մութ անկիւն մը եւ սկսան հարուածներ տեղալ։ Ածխավաճառը ամէն մէկ հարուածի հետ կ՚ուշաբերէր մինչեւ որ սեղմեց կոկորդները եւ կարգի հրաւիրեց յարձակողները։ Աղմուկը սակայն ուշադրութիւնը գրաւած էր անցորդներու, որոնց մէջ նաեւ ոստիկան մը։ Ստահակները երբ տեսան որ բազմութիւնը կը շատնայ, բռնեցին փախուստի ճամբան. բայց երկուքն ալ բռնուեցան։

ցեղի անձկութեան պատճառով, կիրակիի «ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»ուան նկարագրութիւնը պիտի հրատարակենք վաղուան թիւով։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

III

...րբեմն իսկապէս քօղարկուած ...ային Անանիայի աչքերը, ...ծի եւ ցաւի մէջ կ՚ապրէր։ ...րիտի համար ունեցած ...նքն ալ տխրութենէ եւ վա...ղկացած էր։

*
* *

...ային վերջերը, օր մը, ...րծակի վրայ հասաւ երբ ...ը կը սիրաբանէր տանտիրու... մեծ աղջկան հետ։

— Կը սիրաբանիս պզտիկին ...կը սիրաբանիս մեծին հետ, ...բես երկուքն ալ, ըսաւ Ա...։

— Չգէ յիմար, իրենք են որ ...ն թեւերուս մէջ նետուելու, ...մ մերժել Աշխարհ խնչա...

փառ դարձած է, օգտուելու է։ Հիմա կիներն են որ կը հրապուրեն այրերը, քեզի պէս յիմար պիտի ըլլայի եթէ չթողէի որ զիս հրապուրեն մինչեւ որոշ կէտ մը...

— Բայց ինչո՞ւ որոշ բաներ կը պատահին որոշ անձերու եւ ոչ ինծի։

— Ինչո՞ւ մարդոց պատահածը էշերուն չի պատահիր։ Թողունք որ տանտիրուհիին պարկեշտ աղջիկները պարկեշտ փափաքն ունին ամուսին մը գտնելու եւ գիտեն որ դուն նշանուած ես։

— Նշանուա՞ծ եմ... գոչեց Անանիա, ո՞վ ըսաւ։

— Ո՞վ գիտէ։ Մարգարիտի մը հետ, որ այս անգամ ալ, պիտի նետուի ընդ առաջ իշոյ։

— Կ՚արգիլեմ այդ անունը կրկնել, կանչեց եւ Դակայի վրայ վազեց, կը հասկնա՞ս, կ՚արգիլե՞մ։

— Վար առ մատներդ, աչքերս պիտի խոթես, սէրդ կատաղի է։

Անանիա բարկութենէն դողդոջուն սկսաւ գիրքերն ու տետրերը ծրարել։

— Հիմա պիտի մեկնիմ, կ՚ըսէր ակռաները սեղմելով։ Չեմ կրնար ապրիլ ռամիկներու եւ հետաքրքիրներու մէջ։

— Երթա՞ս բարով, ըսաւ Դակա անկողնին վրայ նետուելով, յիշէ միայն որ եթէ ես չըլլայի օր մը կառքէ մը պիտի ջախջախուէիր։

Անանիա դուրս ելաւ սիրտը մաղձոտ։ Ուղղուեցաւ դէպի Սեմինարիոյի փողոցը։ Սաստիկ տաք կէս օր մըն էր, հովը կը շարժէր վաճառատուներու վարագոյրները, օդը դեղերու, ըմպելիներու, ջնարակներու հոտերով լեցուած էր։

Անանիա կը զգար որ ջիղերը կը թրթռային մետաղ թելերու նման։ Փողոցին մէջ հանդիպեցաւ կղերականներու, քահանաներու եւ արհամարհանքով մրմռաց.

— Ագռաւնե՛ր։

Մօտակայ փոքրիկ դրան վրայ տեսաւ թիւ մը, Մարիա Օբինուի տան թիւը։ Ներս մտաւ, վերջին յարկը բարձրացաւ եւ զանգը զարկաւ։

Տժգոյն եւ բարձրահասակ կին մը սեւեր հագած՝ բացաւ դուռը։ Անանիա խռովեցաւ, ուրիշ անգամ տեսած կարծելով կանաչորակ, խոշոր աչքերով կինը։

— Տիկին Օբինո՞ւ։

— Ես եմ, պատասխանեց կինը լուրջ ձայնով մը։

— Ո՛չ, ինքը չէ, իր ձայնը չէ, մտածեց Անանիա։

Ներս մտաւ։ Օբինու առաջնորդեց զորշ եւ տխուր սրահ մը, մութ գաւիթէ մը անցնելէ յետոյ։ Անանիա շուրջը նայեցաւ, տեսաւ եղնիկի գլուխ մը եւ վայրենի ոչխարի մը մորթը պատէն կախուած եւ անմիջապէս տարակուսեցաւ։

— Կը փափաքիմ սենեակ մը ունենալ. Սարտենիացի ուսանող մըն եմ, ըսաւ քննելով կինը ոտքէն մինչեւ գլուխ։

Կինը տժգոյն եւ նիհար էր, երկար վզով եւ նուրբ, թափանցիկ քիթով, բայց սարտենիական ոճով սանտրուած խիտ մազերը շնորհալի կերպարանք մը կուտային իրեն։

— Սարտենիացի էք, ուրախ եմ, բայց այժմ սենեակ չունիմ, սպասելու էք 15 օր, անգլիացի օրիորդ մը կայ պիտի մեկնի...

Անանիա խնդրեց սենեակը տեսնել։ Անկողինը կեդրոնն էր, հին առարկաներուն եւ գրքերու մէջտեղ։ Չգախէժէ կոնք մը կար, պատուհան մը, ուրկէ կը տեսնուէր պարտէզ մը։

Սենեակէս անմիջապէս ելլելու եմ, պիտի բռնեմ այս սենեակը, բայց ուրիշ մը չէ՞ք կրնար տալ, նոյնիսկ ոեւէ տեղ։

Սրահ մտան եւ Անանիա սկսաւ ուշադիր դիտել եղնիկին գլուխը։

— Հօրմէս յիշատակ մըն է ատիկա, որսորդ մըն էր, ըսաւ կինը ժպտելով։

— Դուք Նուօրոյէ՞ն էք։

— Այո՛, բայց պատահմամբ հոն ծնած եմ։

— Ես ալ պատահմամբ Ֆոննի ծնած եմ, ըսաւ Անանիա կնոջ աչքերուն մէջ նայելով, այո, Ֆոննի ծնած եմ եւ Անանիա Ատոնզու Դեբրիոս կը կոչուիմ։

Կինը անտարբեր մնաց։

— Ուրեմն «ինքը» չէ, մտածեց եւ երջանիկ զգաց ինքզինք։

— Այս 15 օրուան համար իմ սենեակս կուտամ քեզի, ըսաւ Օբինու, տեղի տալով Անանիայի թախանձանքին։

Սենեակը վանականի մը խցիկին կը նմանէր։ Օբինու պատերէն կախած էր սուրբերու պատկերներ եւ նկարներ։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀէԹում

— Իտալիա տրամադիր է *ի յառաջագունէ* ընդունիլ ուեւէ Թիւ, նոյնիսկ ամէնէն ցած Թիւը, իբրեւ սահման սպառազինութեանց, պայմանաւ որ եւրոպայի ցամաքային պետութիւններէն ուեւէ մէկը այդ սահմանէն անդին չանցնի:

Գալով Նաւային զինաթափութեան, Իտալիա համաձայն է որ իւրաքանչիւր պետութեան համար նաւատորմի որոշ տարողութիւն մը նշանակուի եւ ամէն ոք ազատ թողուի իր պահանջներուն համաձայն դասաւորել այդ տարողութիւնը: Իտալիոյ շահը կը պահանջէ այսպիսի կարգադրութիւն մը, քանի որ իր բնական դիրքին բերումով, ազգային պաշտպանութեան մասնաւոր պահանջներ ունի:

— Իտալիոյ շահը այդ կը պահանջէ, քանի որ ծովային հաղորդակցութեան եւ պարենաւորման երեք ճամբաներ միայն կան, Սուէզ, Ճիպրալթար եւ Տարտանէլ: Յետոյ Իտալիա ունի երկար եզերքներ, որոնց վրայ կամ մօտը բազմամարդ քաղաքներ եւ առաջնակարգ կեդրոններ կան, ունի նաեւ երկու մեծ կղզիներ, առանց հաշուելու երկուտասան կղզիները, որոնք իտալական Թերակղզիին կապուած են կենսական հաղորդակցութեանց գիծերով. վերջապէս Իտալիա դրացի է ուրիշ ազգերու, որոնք Միջերկրականի վրայ ելք ունին կամ կրնան ունենալ, եւ որոնք խիստ նպաստաւոր աշխարհագրական դիրքի մէջ կը գտնուին:

Իտալական ծանուցագիրը յետոյ յաջորդաբար կը քննէ միւս մասնագիտական կէտերը ու եզրակացնելով կ'ըսէ թէ իտալական կառավարութիւնը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքած ըլլալով Եւրոպայի վերաշինութեան ձգտող զանազան միջազգային դաշնագիրներ, կը փափաքի մասնակցիլ նաեւ զինաթափութեան գործին:

Ամերիկացի թղթակիցը կը վտարուի

Ինչպէս կը յիշուի, «Նիւ Եորք Էմէրիքըն»ի Փարիզի Թղթակիցը քանի մը շաբաթ առաջ իր Թերթին հեռագրած էր պատճէնը գաղտնի շրջաբերականի մը, զոր Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Ֆիլիփ Պէրթլօ ղրկած էր բոլոր դեսպաններուն՝ բացատրելու համար անգլեւ-ֆրանսական Նաւային համաձայնութեան մասին կատարուած բանակցութիւնները եւ տալով համաձայնագրին գլխաւոր գիծերը: Ամերիկացի միլիառատէր Ռանտոլֆ Հըրսթի Թերթերը այս հրատարակութիւնը պատրուակ բռնելով յարձակեցան անգլիական եւ ֆրանս. կառավարութեանց դէմ: Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը քննութիւն մը բացաւ՝ յանցաւորը գտնելու համար: Ի վերջոյ, շաբաթ մը առաջ Քէ տ'Օրսէ հրաւիրուեցաւ «Նիւ Եորք Էմէրիքըն»ի Թղթակից Հարոլտ Հորան, որ ազդարարութիւն ստացաւ մինչեւ մէկ շաբաթ մեկնիլ Ֆրանսայէն: Թղթակիցը հեռագրեց Հըրսթի, որ Ուաշինկթըն երթալով Քէլլոկի միջամտութիւնը խնդրեց՝ յայտնելով որ ինք կը ստանձնէ գործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Փարիզի ամերիկեան դեսպանին դիմումին վրայ, Հորան դարձեալ արտաքին Նախարարութիւն կանչուեցաւ եւ կարծեց թէ խնդիրը պիտի կարգադրուի:

Սակայն երկուշաբթի կէսօրին՝ երբ իր ինքնաշարժով բարեկամի մը մօտ կ'երթար, րիւ Տօնուի անկիւնը ոստիկան մը կեցուց կառքը եւ սուլեց. անմիջապէս հինգ հեծանուորդ ոստիկաններ պաշարեցին կառքը: Ուրիշ մեծ ինքնաշարժէ մը գաղտնի ոստիկան մը վար իջաւ եւ Թղթակցին մօտ նստելով հրամայեց որ կառքը քշէ դէպի ոստիկանական տեսչութիւն: Հոն մէկուկէս ժամ սպասելէ յետոյ, պաշտօնեայ մը եկաւ եւ յայտնեց թէ պէտք է 72 ժամէն մեկնի Ֆրանսայէն, ու Թուղթ մը երկնցուց, որպէս զի ստորագրէ: Այլապէս, ըսաւ, Սանթէի բանտը պիտի դրուիք եւ դատարան յանձնուիք: Թղթակիցը ուզեց հեռաձայնել իր փաստաբանին եւ պաշտօնակցի մը, սակայն չարտօնուեցաւ: Ասոր վրայ, Հորան ստիպուեցաւ ստորագրել ներկայացուած Թուղթը, որով յանձնառու կ'ըլլայ մինչեւ հինգշաբթի Ֆրանսայէն մեկնիլ:

Ամերիկեան գործակատար Նորման Արմըր խնդրին տեղեկանալով, արտաքին Նախարարութիւն գնաց, ուր ըսուեցաւ իրեն թէ Հորան չէ ձերբակալուած, այլ պարզապէս հարցաքննուած է եւ ինք է որ հաւանութիւն յայտնած է, թէ Ֆրանսայէն պիտի մեկնի հինգշաբթիէն առաջ:

Այս վտարումը չի լուսաբաներ խնդրոյ առարկայ վաւերաթուղթին գողութիւնը, քանի որ բուն յանցաւորը Թղթակիցը չէ:

Հեղեղներ Կովկասի մէջ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Պաթումի շրջանին մէջ տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով գետերը յորդած եւ ողողած են աւելի քան 2000 գիւղական տուներ: Երկաթուղագծերը ջուրերու մէջ են: Ողողուած է նաեւ Վրաստանի զինուորական խճուղիին մէկ մասը:

*** Թէհրանէն 8 Հոկտ. Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ.

Կասպից ծովուն մէջ աննախընթաց փոթորիկներ մեծ վնասներ պատճառեցին տուներուն եւ բազմաթիւ նաւամատոյցներու: Բացի ծովեզերեայ քաղաքներու կրած վնասէն, մեծ կորուստներու ենթարկուեցան նաեւ նաւերը:

Ստորերկրեայ կոփամարտ

Երէկ գրեցինք թէ Պերլինի մէջ համայնավար երեսփոխան մը անթելի կայանէն խօսեցաւ ընկերվարական երեսփոխան Շվարցի տեղ: Երկուշաբթի օր «Ֆորվէրց»ի խմբագիր Շիֆ Մէթրոյին մէջ հանդիպեցաւ խնդրոյ առարկայ համայնավար երեսփոխան Շուլցի, որուն քթին բերնին սկսաւ զարնել: Շուլց փոխադարձեց: Ստորերկրեայ այս կոփամարտը շարունակուեցաւ մինչեւ յաջորդ կայարանը, ուր պաշտօնեաներ միջամտեցին եւ վերջ տուին կռիւին: Պաշտօնանկ եղաւ անթելի պաշտօնեան որ թոյլ տուած էր խօսիլ համայնավար երեսփոխանին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ եւս որոշեց յարիլ Քէլլոկի դաշնագրին: Պատասխան չէ առնուած դեռ հարաւային Ամերիկայի վեց պետութիւններէն՝ Արժանթին, Պրազիլիա, Չիլի, Քոլոմպիա, Էքուաթոր եւ Փարակուէյ: Քէլլոկ մտահոգ է այս մասին: Յիշեալ պետութիւնները չեն ուզեր յարիլ՝ կռթնած Մընրոյի վարդապետութեան վրայ:

ՍԸՐ ՀԷՆՐԻ ՏՈՊՍի տեղ Միջագետքի անգլիական մարզպան կարգուեցաւ զօրավար Սըր Կիլպըրթ Ֆալքինկըմ Քլէյթըն, որ իր նոր պաշտօնին պիտի ձեռնարկէ յառաջիկայ յունուարին: Սըր Կ. Քլէյթըն մօտէն տեղեակ է արաբական խնդիրներուն եւ վերջերս բանակցած էր Հիճազի ներկայացուցիչներուն հետ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ՊՈԼԻՍ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

11 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 774 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օրուան խոշոր դէպքն է՝ անգլեւֆրանսական նաւային հա-մաձայնութիւնը, որուն բնագիրը ձեռք անցուցած եւ հրատա-րակութեան յանձնուած ըլլալուն համար, այսօր իսկ Փարիզէն կը հեռանայ ամերիկեան թղթակից Հօրէն, ոստիկանական հրամանագրութեամբ:

Փարիզի Ապահովութեան Տեսչութիւնը փորձեց հասկնալ թէ թղթակիցը որո՞ւ միջոցաւ թռցուցած է այդ փաստաթուղթը, բայց յաջողութիւն չստացաւ, և այժմ կը շարունակէ իր պրպտում-ները հրագէկներու կարծիքով, արդէն որոշ հետքեր գտնուած են եւ քանի մը օրէն պիտի պարզուի գաղտնիքը:

Բայց այս չէ բուն խնդիրը, այլ գաղտնի համաձայնութիւնը, որ այնպէս կը զբաղեցնէ միտքերը, եւ կը սպառնայ նոր ձեղք բանալ քաղքենի-դրամատիրական խարխուլ ճակատին վրայ:

Այդ ճակատէն Մ. Նահանգները, արդէն կասկածոտ, այժմ աւելի քան սրտնեղած են, քանի որ գաղտնիքը երեւան ելաւ պաշտօնական զեկոյցէն առաջ, և աւելի մանրամասն: Այսինքն, իրենց ֆրանսական դեսպաններուն յատուկ, «խիստ մտերմա-կան» նամակի մը հետ մէկտեղ:

Միւս մեծ եւ մրցակից պետութիւնը, Իտալիա, արդէն հա-ղորդած է իր պատասխանը, որ տեսակ մը մերժում է: Մուսո-լինի՝ սկզբունքով համաձայնութիւն յայտնելէ յետոյ, կը դնէ քանի մը նշանաւոր կէտեր, որոնք իրապէս կը խախտեն անգլեւ-ֆրանսական ծրագրին հիմքերը:

Այսպէս, կը պահանջէ սպառազինութեանց սահմանափա-կում կատարել ո՛չ միայն ծովային, այլ եւ ցամաքային եւ օդա-յին ուժերու մասին: Յետոյ, կ'առաջարկէ ոչ թէ կրճատել այս կամ այն տեսակի մարտանաւերու տարողութիւնը, այլ իւրա-քանչիւր պետութիւն ազատ ձգել որոշ տարողութեամբ նաւա-տորմ ունենալու, եւ իր պահանջներուն համաձայն բաժնելու այդ չափը, մարտանաւերու տեսակին վրայ: Ու վերջապէս, պէտք կ'ըլլայ ընդունիլ ո՛ր եւ է թիւ, նոյն իսկ նուազագոյնը, իբ-րեւ սահման սպառազինութեանց, պայմանաւ որ Եւրոպայի ցամաքային պետութիւններէն ոչ մէկը անցնի այդ սահմանը:

Թղթակիցներ կը պնդեն թէ այս պայմանը ուղղուած է մաս-նաւորապէս Ֆրանսայի դէմ: Հռոմ չի հանդուրժեր որ Ֆրան-սա իրմէ գերազանց ըլլայ մանաւորապէս ծովային ուժի տե-սակէտէն, մինչ Ֆրանսա ապահոված է այդ գերազանցութիւնը, Անգլիոյ հետ կնքած համաձայնութեամբ:

Ինչպէս կը տեսնէք, դեռ առաջին քայլը չառնուած, քաոս մը ստեղծուեր է, շնորհիւ գաղտնի դիւանագիտութեան, որ իբ-րեւ թէ պիտի դադրէր Մեծ Պատերազմէն յետոյ: Կասկածի մէջ կը կրծէ բոլոր «Մեծ»երուն միտքը. մանաւանդ որ, այս իրողութիւնը տեղի կ'ունենայ ճիշդ այն պահուն, երբ իւրաքանչիւր պետութիւն մրցումի ելած էր միւսին հետ, խա-ղաղասիրութեան եւ սպառազինութեանց կրճատման ճառեր խօսելու համար Ժընեւի մէջ...

Այս խառնիճաղանճ ժխորին մէջ, աչքի կը զարնեն կարգ մը իրողութիւններ.—

1. Այսպէս կամ այնպէս, կը վերահաստատուի Նախկին «սրտագին համաձայնութիւն»ը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ. դաշնակցութիւն մը, որ զինակցութեան արժէք ունեցաւ Մեծ Պատերազմի օրերուն, եւ որ թուլցած էր յաղթանակի հաշուե-յարդարէն յետոյ:

2. Մեծն Բրիտանիան կը շարունակէ իր ափին մէջ պահել «հաւասարակշռութեան» նժարը, զանազան համաձայնութիւն-ներ եւ դաշինքներ թելադրելով, եւ մէկ պետութիւն միւսին հետ կապելով կամ անոր դէմ կանգնեցնելով, իբրեւ պատուար:

3. Անգլիան, սանձելով հանդերձ Իտալիոյ ոտնձգութիւնց ա-խորժակները Թուրքիոյ դէմ, կը խրախուսէ անոր խաղաղ ծա-ւալումը Արեւելքի մէջ, իբրեւ հակազդեցութիւն Ֆրանսայի դէմ: Ոչինչ պատճառ չէ որ Իտալիան այսօր ինքզինքը պաշտպան կը համարէ Արեւելքի լատինական տարրին եւ քրիստոնէու-թեան, անուղղակի չէզոքացնելով Ֆրանսան:

4. Այս նպատակին կը ձգտի իտալեւյունական դաշինքը, զոր խափանելու շատ պատճառներ ունի Ֆրանսան, մինչդեռ Անգլիա, որ բուն ներշնչողն է, կրնայ խախտել զայն ուզած ատենը:

Այս գլխաւոր իրողութիւնները երեւութապէս կը ձգտին մէկ նպատակի,— ամրապնդել խաղաղութիւնը: Բայց խաղերն ու դաշնակցութիւնները կը սարքուին այնպիսի ոգիով մը, որ կարծես նախօրեակ պատերազմի պիտի յանգին, ինչպէս 1914էն ա-ռաջ, երբ «խաղաղասիրական» խորհրդակցութիւններ, պտոյտ-ներ եւ մարզանքներ կը կատարուէին:

Բուն ողբերգութիւնը այն է որ, մինչ Մեծերը ամէն միջոցի կը դիմեն իրենց դափնիներուն վրայ հանգիստ քնանալու հա-մար, խեղճ ժողովուրդներ, խաղաղ կենալու պարտականութիւնը կը դնեն ազգերու, զրկուածներու, տկարներու ուսերուն վրայ...

Անոնք սաստեր եւ ի հարկին զինուորական սպառնալիք-ներ կ'ընդունին, եթէ փորձեն շտկել անարդարութիւն մը, կամ յայտնել իրենց ապրելու կամքը:

Այս քաղաքականութեան գլուխն ալ կանգնած է Անգլիան, որուն դեսպանները, մանաւորապէս երեք փափուկ շրջաննե-րու մէջ, հրահանգ ստացած են ամէն գնով խափանել ո՛ր և է շարժում:

Շ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
ԴԵՐԱՍԱՆ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻՆ

Պր. Նշանեան.՝ Թատերասէր հասարակութեան, եւ Թատրոնի բարեկամների արդար դատին եմ յանձնում, ձեր կատարած գործը:

Ամերիկա մեկնելուց առաջ, մտածեցի մի ներկայացում տալ փարիզահայ գաղութի համար, և Փարիզ հասած երրորդ օրն իսկ արդէն տեսնուել եւ ապահովել էի, ինձ անհրաժեշտ դերասան-ների մասնակցութիւնը... որոն-ցից շատերը Կովկասում եւ թէ Պոլսում, խաղացած էին ինձ հետ «Համլէթ» ողբերգութեան մէջ:

Շնորհիւ, մեր մեծ գրագէտ-բանաստեղծ Պր. Ա. Չօպանեանի բուռն ջանքերի, անձամբ, և թէ գրաւոր դիմումներից յետոյ, վեր-ջապէս մեզ յաջողուեց շահել համակրութիւնը, ֆրանսական պետական Odéon Թատրոնի Պր. Տնօրէնի, արտաքին եւ կրթա-կան գործոց պատուարժան նա-խարարների-օգնականների, ո-րոնք սիրալիր հաւանութիւնը տուին, տրամադրել մէկ գիշեր Odéon Թատրոնը հայերէն լեզ-ուով ներկայացնելու Համլէթ:

Գործը գրեթէ յաջողուած էր, և երեքշաբթի երեկոյեան (հոկ-տեմբեր 2ին), ժամը 5.30ին նշանակուած էր ժամադրութիւն:

Մենք որոշեալ ժամին գնա-ցինք Odéon լսելու Թատրոնի պայմանները, եւ տրամադրելիք օրուան թուականը: Կէս ժամ սպասելուց յետոյ մեզ ընդունեց Odéon Թատրոնի երկրորդ տնօ-րէնը, եւ յայտնեց հետեւեալը.

«Պր. Ժէմիէն խիստ զբաղուած լինելով, ինձ յանձնարարեց ձեզ ասել, որ մենք չենք կարող տրա-մադրել Թատրոնը հոկտեմբեր 26ին, որովհետեւ, Համլէթ խա-ղացող դերասանը խումբ չունի... իսկ տեղական դերասանները տրամադրելի չեն, որովհետեւ նրանք մինչեւ այդ Թուականը զբաղուած են Ալբէր-Պրիմիէր Թատրոնի ներկայացումներով:»

Մենք յայտնեցինք որ մեր դերասանները ապահովուած են, մինչեւ անգամ մենք սկսած ենք ժամանակի փորձերը... ո՞վ է ձեզ ասել թէ դերասանները տրա-մադրելի չեն:

Պր. Տնօրէնը պատասխանեց.

—Ձեր ընկերը:Նա՛ որխաղում է տեղական խումբով, Ալբէր-Պրի-միէր Թատրոնում:

Մեր տուած կարճ բացատրու-թիւնը ճիշտ է մասամբ փոխեց Պ. Տնօրէնի նեղուած տրամա-մադրութիւնը, եւ նա մինչև ան-գամ մեզ առաջարկեց,նոր դիմում-նագիր ուղղել կրթական գործոց պատուարժան Նախարարին. սա-կայն մենք յուսահատ հեռացանք Օտէոն Թատրոնից:

Կատարուած յանցագործու-թիւնը այնքան մեծ էր եւ ազ-դու, որ երկար ժամանակ Պ. Ա. Չօպանեանը եւ ես, բառ չէինք գտնում խօսելու:

Մենք չէինք ուզում հաւա-տալ որ մի հայ թոյլ է տուել իրեն սուտ լուրերով խանգարել, իր ցեղին պատիւ բերող մի գե-ղեցիկ ձեռնարկ:

Ես շնորհակալութիւն յայտ-նեցի Պ. Ա. Չօպանեանի, իր վե-րին աստիճան սիրալիր վերա-բերմունքի եւ անչափ գնահա-տելի աշխատանքի համար եւ մենք բաժանուեցինք:

Ստուգելու համար թէ ո՞վ է եղել իմ դաւաղիր «ընկեր»ը... խնդրեցի երկու չէզոք անհատ-ների, գնալ Պ. Տ. Նշանեանիմօտ, եւ հարցնել:

Բարեկամներս վերադարձան եւ յայտնեցին որ; այո՛, պարոն Նշանեանը խոստովանեց որ ինքն է գնացել եւ տեսնուել Օտէօնի Պ. Տնօրէնին հետ, եւ խօսել այդ խնդրի շուրջը:

Աստիճանաբար կը պարզուի որ Պ. Տ. Նշանեանի կատարած գործը նորութիւն չէ... Նմանօրի-նակ արգելքներ նա յարուցել է դերասանուհի Տիկին Դուրեան-Արմէնեանին, արգիլել տալով «Անյայտ Կին» ներկայացումը: Դերասան Պ. Կոստանեանին՝ ար-գիլել տալով Սամսոն ներկայա-ցումը: Չլսուած մի արարք, որ սեւ քօղով կը ծածկէ յանցաւո-րի դէմքը...: Անվայել մի գործ, որ կը մրոտէ դերասանական ըն-տանիքի անունը: Ցաւալին այն է որ յանցագործը կը պատկանի դերասանական ընտանիքին... Փարիզահայ Տրամաթիկ խումբի ղեկավարն է:

Պ. Տրդա՛տ Նշանեան, ճշդե-ցէք ձեր կոչումը... Ասպարէզ-ների սխալ ընտրութիւն էքարել:

Պ. Տրդատ Նշանեան! հրապա-րակաւ ձեզանից բացատրութիւն եմ պահանջում:

Պատասխանեցէք հարցերիս...

Ա.) Փարիզահայ Տրամաթիկ դերասանական «խումբ» գոյու-թիւն ունի՞, որ տարիներ շարու-նակ շահագործում էք այդ ա-նունը:

Բ.) Որո՞նք են խումբի ան-դամները, որ չեն ցանկացել մասնակցել իմ ներկայացման, և որոնց անունով խօսել էք Օտէօն Թատրոնի Պ. Տնօրէնի առաջ:

Գ.) Ի՞նչ նպատակով գնացիք եւ յայտնեցիք որ ձեր «խումբ»ի դերասաններըտրամադրելի չեն... հետեւաբար ես չեմ կարող այդ ներկայացումը կազմակերպել:

Փարիզահայ Տրամաթիկ դե-րասանական խումբի տխրահռ-չակ եւ ինքնակոչ ղեկավար... ինչպէ՞ս թոյլ տուիք ձեզ ֆրան-սական Թատրոնի տնօրէնի ա-ռաջ սուտ խօսել և ինձ խաբե-բայ դուրս բերել, որ դերակա-տար չունենալով, գնացել եմ Թատրոն վարձելու: Եւ իբրեւ ա-պացոյց ձեր ասածների, ցոյց էք տուել ձեր 14 հոկտեմբերի ներկայացման աֆիշը:

Պր. Տրդատ Նշանեան! Տաս-նեակ տարիներ, հազար ու մի տեսակ զրկանքների ենթարկուե-լով, մենք լուռ ու խոնարհ աշ-խատել ենք... մեր անմահ նա-խորդներից մեզ աւանդ մնացած գեղեցկութեան տաճարը երկիւ-ղածութեամբ, գուրգուրանքով պահել պահպանել ենք, որ ձեզ նման պատահական անցորդները, իրենց անխոհեմ փառասիրու-թիւններով չը քանդեն այն պատկառելի շէնքը, որ մեր պանծալի նախորդները կառու-ցել են իրենց կեանքի գնով:

Մինչեւ ե՞րբ, զզուելի ենթրիք-ներով եւ զարշելի դաւադրու-թիւններով արատաւորէք դերա-սանական ընտանիքի անուն՝ը,

Մինչեւ ե՞րբ, վնասէք հայ Թատրոնի զարգացման գործին նախանձախնդիր մշակներին:

Դերասան Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Փարիզ, 8 հոկտեմբեր 1928

ԻԶՄԻՐԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իզմիրի երեսփոխան եւ իշ դրամատան ընդհ. տնօրէն ճէ-լալ պէյ կը յայտնէ թէ իզմիրի խաղողի բերքը այս տարի քիչ եղած է, բայց որակով անցեալ տարիէն աւելի լաւ է: Խաղողին գինը այս տարի 10 12 դրշ. ին-կած է, եւ ասոր գլխաւոր պատ-ճառը կը նկատուի Գալիֆորնիոյ խաղողներուն աւելի շատ ծախ-ուիլը: Կարեւոր պատճառ մըն ալ այն է որ իզմիրի խաղողները կարելի չէ եղած պէտք եղած եղանակով ներկայացնել գնորդ-ներուն:

Ճէլալ պէյի կարծիքով ամէն տարի խաղողի եւ թուզի տագ-նապ պիտի ծագի, եթէ պէտք եղած միջոցները ձեռք չառնուին, Գալիֆորնիոյ բերքին հետ մրցե-լու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

„ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ"Ի ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐԸ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ՊԻՏԻ ՂՐԿՈՒԻՆ ?

ՌՈՒԷՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ՆՊԱՍՏ ԿԸ ԽՆԴՐԷ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Էնթրանսիժանի 10 հոկտ.ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Երկու հարիւր յիսուն փոքրիկ հայ որբուհիներ ապաստա-նած են Ռուէնի: Իրենց տնօրէնուհին կ'ուզէ դպրոց ղրկել զա-նոնք: Սակայն Ռուէնի դպրոցները պզտիկ են՝ զանոնք կարե-նալ ընդունելու համար:

Այսպիսի պարագայի մը, պետութիւնը պէտք չէ՞ որ օգ-նութեան հասնի Համայնքին՝ որպէսզի այս վերջինը չթերանայ հիւրընկալութեան եւ բարեսիրութեան պարտականութեանց մէջ:

Ռուէնի քաղաքապետ Պ. Ակար, Նահանգապետին միջոցաւ Արտաքին Նախարարութեան ուղղած նամակի մը մէջ խնդիրը կը պարզէ հետեւեալ կերպով.

«Պատի՛ւ ունիմ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրելու Ռուէնի քաղաքապետութեան դրութեան վրայ հանդէպ հայ որբուհի-ներու գաղութի մը, որ մեր գիւղը հասաւ մօտ ամիս մը առաջ՝ ղեկավարութեամբ Հայ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերու-թեան պատկանող կիներու:

Այս գաղութը ներկայիս կը բաղկանայ 250 աղջիկներէ, տեղաւորուած հին շէնքի մը մէջ, որ ատենօք մասնաւոր վար-ժարան էր: Դպրոցասէրի տնօրէնուհիները խնդրեցին ինձմէ ապահովել այս որբուհիներու կրթութիւնը՝ զանոնք տեղաւո-րելով մեր համայնական դպրոցներուն մէջ:

Սակայն այս մասին դրամական եւ դպրոցական դժուա-րութիւններ կան. անհրաժեշտ է կազմել յաւելուածական դա-սարաններ, որոնց ծախքը կ'իյնայ Քաղաքապետութեան ել-մտացոյցին վրայ:

Մտածեցի թէ Արտաքին Նախարարութեան մէջ կրնան գտնուիլ օգնութեան դրամներ՝ սահմանուած այս խեղճերուն, ու հարցուցած էի թէ Ռուէնի Քաղաքապետութիւնը չի՞ կրնար որոշ չափով մը նպաստաւորուիլ:

Արդարեւ, ըստ տնօրէնուհիին, այս որբուհիներու դրամա-կան կացութիւնը շատ փայլուն չէ:

Գիտեմ թէ մեր երկրին պարտականութիւնն է աջակցիլ այս երախաներուն, սակայն միւս կողմէ պարտիմ նկատի ու-նենալ դրամական ա՛յն դժուարութիւնները, որմէ կը տառապի Ռուէնի՝ միւս քաղաքներուն պէս:

Ես կ'ուզեմ, կարելի բոլոր միջոցներով, օգնել, հիւրընկալել, կրթել այս երախաները, սակայն կը կարծեմ նաեւ թէ Պետու-թիւնը կը պարտի ստանձնել մէկ մասը այն յաւելուածական ծախքերուն, որոնց պիտի ենթարկուինք այս առթիւ:

Ահա՛ ասոնք են, Պ. Նախարար, թելադրութիւնները զորս պատիւ ունիմ ներկայացնելու Ձեր բարեացակամ գնահատու-թեան, եւ կը խնդրեմ որ ընդունիք խորին յարգանքներուս հա-ւաստիքը»:

ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ հոկտմ. 9 Թիւով.— Իզմիրի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց գաղտնի ընկերու-թիւն մը, բաղկացած Թուրքերէ, Հայերէ եւ Պարսիկներէ, ո-րոնց նպատակն էր սուլթանական օրերու կրօնական հին սո-վորոյթները վերահաստատել: Կասկած կայ, որ այս ընկերու-թիւնը մէկ ճիւղն է խիստ ընդարձակ կազմակերպութեան մը, որուն կեդրոնը Պոլիս կը գտնուի: Արդարեւ Նախկին մայրաքա-ղաքը ամբողջութեամբ վճռապէս թշնամի է Էնկիւրիի կառա-վարութեան: Հոն կան կարգ մը խմբակցութիւններ, որոնք կը թուի թէ խիստ սերտ յարաբերութիւններ կը պահեն Եւրոպա եւ Ամերիկա հաստատուած թուրք յետաշրջականներու հետ:

Պուրոֆ մահուան դատապարտուած

Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան Գործադիր Խորհուրդը Փէթրիչի մէջ ժողով մը գումարելով մահուան դատապարտած է Պուլկարիոյ արտա-քին Նախարար Պուրոֆը՝ Մակեդոնիոյ ազատագրումին և Պուլ-կարիոյ շահերուն դէմ աշխատելու ամբաստանութեամբ:

Վճիռը պիտի գործադրուի՝ եթէ Պուրոֆ գոհացում տայ անգլեւֆրանսական ծանօթ հաւաքական ծանուցագրի պահանջ-ներուն: Այդ պարագային պիտի նշանակուին նաեւ այն հայ-դուկները, որոնք պիտի գործադրեն մահավճիռը:

Ամերիկացի թղթակցին պարագան

Տեղական մամուլը երկարօրէն կը զբաղի «Նիւ Եորք Էմէ-րիքըն»ի թղթակից Հարոլտ Հորանի խնդրով: Անգլեւամերիկ-եան մամուլի ընկերակցութիւնը արտակարգ նիստ գումարեց առջի օր եւ լսելէ յետոյ Հորանի բացատրութիւնները, որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել Փուանքարէի եւ Պրիանի մօտ՝ անհրաժեշտ բացատրութիւնները տալու համար:Սակայն Պրիան բացակայ է Փարիզէն եւվարչապետը չուզեր միջամտել խնդրէն:

Նախագահ Քուլիճ յայտարարած է թէ ամերիկեան կառա-վարութիւնը թէեւ կը փափաքի պաշտպանել իր քաղաքացի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

„ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ ՏՕՆՈՒԵՑԱՒ ԽՈՒՌՆ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԵԾ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի գիշեր տօնուեցաւ «Մշակոյթի Օր»ը, «Սալ տը Ժէօկրաֆի»ի մէջ։ Որոշուած ժամուն սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ, եւ շատեր ստիպուեցան բակը սպասել եւ ետ դառնալ։

Կը նախագահէր ընկեր Լեւոն Շանթ, որ հանդէսը բացաւ փառաբանելով ազգային մշակոյթը.

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ.— Մշակոյթ կը նշանակէ ինչ որ ժողովուրդը իր ձեռքերով կը կերտէ։ Մշակոյթը մարդկային մտքի ամենաբարձր ու ազնիւ ստեղծագործութիւնն է։ Մշակոյթը ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ ժողովուրդի եսն իսկ։ Մշակոյթը տօնել կը նշանակէ վերակենդանացնել անցեալը։ Այս բոլորը անցեալի կատարումը յաւերժացնելու համար։ Հիմը սակայն, յիշելու, պատկերացնելու, դացողներուն համար չէ՛։ Երբ մենք կը տօնենք մեր մշակոյթը, այդ մեզի համար է։ Մեր ժողովուրդի ստեղծած եսը մեր արժէքն իսկ է։ Կարեւորը ժամանակի հոգին է։ Ազգ ըլլալ կը նշանակէ մշակոյթ ունենալ, ես ունենալ, այդ եսին գիտակցութիւնն ունենալ։ Այն ժողովուրդները որոնք մշակոյթ չունին, ազգ չեն։ Մշակոյթի եսն է որ մեզ ազգ կը դարձնէ, ազգ կը շինէ։ Բոլոր ժողովուրդներու մէջ հիմա թափ է առած այդ մշակոյթի ոգին։ Ասիական ժողովուրդները որոնք Եւրոպայի են ենթարկուած, ունին իրենց եսը, քանի որ ունին իրենց մշակոյթը։ Հայ ժողովուրդը երբ կ'ուզէ իր ազգային պետականութիւնը, ատիկա մարդկային պահանջ է։ Հայ ժողովուրդին այնքան թափած արիւնը, մարդկային իտէալին համար է։ Եւ մենք, հայ ժողովուրդը, այդ իտէալին համար աշխատեր ենք, ու կ'աշխատինք»։

Երկսեռ խումբ մը երգեց «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (Յառաջ).— Հայ ժողովուրդը շատ մը տօներ ունի։ Զանազան և ամենազգի սուրբերու, սրբուհիներու անուններով լեցուն է մեր օրացոյցը։ Բայց մեր կրօնական տօներուն մէջ միայն մէկն է որ մեր սրտերուն կը խօսի, Վարդանանց կռիւը, մղուած ազգային ինքնութիւնը պահելու համար։ Սակայն, չունէինք տօն մը մեր մտքի աշխատաւորներու փառքը յաւերժացնելու համար։ Այդ գաղափարը արծարծեց Յառաջ եւ արդէն հիմա Պարսկաստանէն մինչեւ Ամերիկա՝ ամէն տեղ կը տօնուի հայկական «Մշակոյթի Օր»ը։ Մեր մեծ մտաւորականներու անդարձ կորուստը մեզ կը մղէ անցեալի փառքերու ոգեկոչումին մէջ գտնել ներշնչումի աղբիւրներ՝ ներկային լոյս, եւ ապագային յոյս տալու համար։ Թէեւ չենք ունեցած ինքնատիպ մեծ քաղաքակրթութիւն մը, ինչպէս Հռոմն ու Աթէնքը, որուն լոյսը լայնօրէն ճառագայթէր աշխարհի վրայ, սակայն մեր հայրերը հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, մշտավառ պահած են քաղաքակրթութեան ջահը։ Գրականութիւնը քաղաքակրթութեան չափանիշն է եւ Հայը ունեցած է իր անգիր գրականութիւնը՝ հին դիւցազնական դարերէն ի վեր, ինչ որ ցոյց կու տայ բարձր մշակոյթ մը։ Տուած է Ոսկեդարը եւ փաղանգը իր մտքի մշակներուն եւ գրչի վաստակաւորներուն։ Բայց երբ կը յաւակնինք անցեալի փառքերուն ժառանգորդն ըլլալ, պէտք է կատարենք մեր պարտքը։

Դժբախտաբար այսօր չկայ որ եւ կազմակերպուած մարմին, որ սերունդը այլասերումէ փրկելու համար պատմութեան առջեւ իր առանձնած ահաւոր պատասխանատուութեան գիտակցութիւնն ունենայ։ Չկայ դպրոց։ Ո՛չ իսկ մէկ մանկապարտէզ։ Գրականութիւնը մեծ տագնապի մէջ է։ Լեզուն կը կորսուի։ Հայրենիքը շատ հեռու է եւ հայ գաղութները հաղորդակից չեն հոն կատարուած մտաւորական աշխատանքին։ Պէտք է բանալ դպրոցներ, կազմել Հրատարակչականներ, գոնէ պահելու համար անցեալէն մեզի փոխանցուած աւանդները։ Այս պէտք է ըլլայ մեր ուխտը Մշակոյթի Տօնին առթիւ։

Երեւան թերթին կողմէ գրաւոր ճառ մը կարդաց Տիկին Զապէլ Եսայեան, միտքերը պղտորելու անճարակ եւ գրգռիչ խաղ մը փորձելով։ «Մշակոյթի Օրը կ'ըսուի թէ համազգային է, բայց ինչպէ՞ս կարելի է, քանի որ հայութեան մէկ կարեւոր մասը կը գտնուի այսօր խորհրդային Հայաստանի մէջ։ Գաղութային կեանքը ինչպէ՞ս կրնայ ստեղծել նոր գրականութիւն։ Գաղութահայը չունի իր կարելիութիւնները։ Պէտք է որ ան անպայման կապուի խորհրդային Հայաստանին։ Այսօր չենք կրնար տօնը համազգային կոչել քանի որ երկիրը կայ, որ ունի արդէն իր գրականութիւնը, մշակոյթը։ Մենք նոր արժէքներ չենք կրնար կերտել առանց խորհրդային Հայաստանի։ Գաղութային կեանքը կ'երեւի տակաւին ինքզինքը չէ գտած կամ չափած. խորհրդային Հայաստանի մէջ մենք գիտենք թէ ինչ կերպարանք ունի ազգային մշակոյթը։ Այնտեղ գիտենք որ ազգային մշակոյթ կայ, իսկ այստե՞ղ... ի՞նչն է որ կը տօնուի այսօր...

Զ. Ե. Ո. Միութիւնը եւ գաղութներու ամբողջ երիտասարդութիւնը իր աչքերը պէտք է ուղղէ դէպի խորհրդային Հայաստան»։

Թէեւ խնդրուած էր որ տիկինը քաղաքական նիւթեր չշօշափէ, բա՛յց ան շարունակեց կարդալ իր քաղաքական ճառը (թերեւս քանի մը նախադասութիւններ զանց առնելով), եւ սպառելով ներկաներուն համբերութիւնը։ Երբ տեղ մը կը խրատէր չնայիլ դամբարաններուն, ակնարկելով անցեալի գրականութեան կամ գրագէտներուն, երիտասարդ մը պոռաց.

— Դամբարանը դո՛ւն ես...

Սուլումներ, բարկութեան աղաղակներ իրարու կը յաջորդեն.

Ջօկի ճամակը մը կ'աղաղակէր.

— Այս կինը ի՞նչ գործ ունի այստեղ... դո՛ւրս ճանեցէք...

— Չենք ուզեր լսել։

Նախագահը ստիպուեցաւ կարգի հրաւիրել ունկնդիրները՝ ազդարարելով.

— Քանի որ հրաւիրուած է, պէտք է խօսի։ Երբ «Երեւան»ի կողմէ կը խօսի, հարկաւ անոր տեսակէտը պիտի պարզէ, ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ ձեր սրտէն խօսի։

Եւ «առաքելուհին» աւարտելով իր քարոզը նախագահին հզօր պաշտպանութեան տակ, անմիջապէս հեռացաւ ոչ միայն բեմէն, այլ եւ սրահէն։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ (Դրօշակ).— Պիտի խօսիմ միայն Մշակոյթի տօնի մասին։ Կը խօսիմ «Դրօշակ»ի կողմէ, այն «Դրօշակ»ին որ 40 տարի շարունակ Հայոց ազատութեան համար կռիւ մղած է։ Մեր ցեղին հոգին մենք կը գտնենք միայն մեր Մշակոյթին մէջ։ Նարեկացիէն մինչեւ այսօր մեր ցեղը իրաւունք ունի միայն իր մշակոյթով հպարտանալու։ Թէեւ մենք չենք ունեցած պետականութիւն, բայց տարօրինակ է որ մեր ցեղը մեր Մշակոյթով բերեր մեզ հասցուցեր է մինչեւ այսօր։ Մենք նայելով միայն մեր մշակոյթին, իրաւունք ունինք ըսելու որ այս ցեղը մեծ արժէք ներկայացնող ցեղ մըն է։ Մեր անցեալի վարպետները — չէնքերը — կրնան մեզի հաւատք ներշնչել որ այս ցեղը կրցեր է եւ կրնայ նոր արժէքներ, հորինումներ եւ քաղաքակրթութիւն կերտել, հնարել։ Մշակոյթի Օրը համազգային է, որովհետեւ ունեցեր է մեր ժողովուրդը անցեալ մը, պատմութիւն մը, որոնք բոլորը ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ իր իսկ հոգիին արտայայտութիւնը։ Առանց ազգային ոգիի արտայայտութեան չկայ Մշակոյթի Օր։

Ինչպէ՞ս պէտք է դիմաւորենք վաղը։ Վաղը ստեղծելու համա՛ր պէտք է ունենալ Հայրենիք։ Զափահաս որբերը պէտք է աշխատին ամէնէն շատ այդ հայրենիքին համար։ Դժբախտաբար ներկայ մեր հայրենիքին վարիչները չեն ուզեր հասկնալ այդ կէտը։ Մենք կ'ուզենք ապրիլ... Մենք զզուած ենք գաղութներէն։ Մենք կարօտն ունինք մեր հայրենիքին, մեր տուներուն, Նաւասարդեան խաղերուն... Բայց յուսահատելու բան չեմ գտներ, պիտի անցնին այս օրերը։ Մեր փոքրիկ հայրենիքը մեծ հայրենիք դառնալու ճամբուն վրայ է... Հայ ժողովուրդը կը նմանի թանգարանի մէջ պահուած ջութակի մը, որ ունի իր նուիրական արուեստի գաղտնիքները։

Մշակոյթի Օրը պէտք է ունենայ այն նշանակութիւնը որ Ամերիկայէն սկսեալ մինչեւ Հայաստան արձագանգ գտնէ եւ ստեղծէ հաւաքական ոգի մը մեր ժողովուրդին մէջ։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ.— Մշակոյթի Օրը տօնն է մեր ազգային հոգեկան կարողութիւններուն։ Մենք ստեղծած ենք մեր եկեղեցին, մենք ստեղծած ենք մեր ճարտարապետութիւնը, մեր ցեղը պայքարած է միայն իր առողջութեան — լեզուին, կրօնքին, մշակոյթին՝ համար։ Սպանիան, Անգլիան եւ ուրիշ ազգեր մեծ են իրենց գրականութեան հոյակապ գլուխներով, բանաստեղծներովը։ Եթէ ունեցած ըլլայինք մեր Տանդէն, հիմա առաջացած էինք։ Մշակոյթը աւելի մեծ նուաճումներ ըրած է քան նուաճողները։ Եթէ մշակոյթը վտանգի տակ է, կը նշանակէ թէ ժողովուրդը վտանգի տակ է։

Առանց մշակոյթի հայրենիք մը կը նմանի պարզ կենդանիի մը։ Մեր ցեղը ստեղծեր է Սայաթ-Նովան, Քուչակ, Նարեկացի։ Առանց մշակոյթի կարելի չէ ստեղծել հերոսներ։ Մեր ժողովուրդը կռուած է իր հոգիին եւ իր հայրենիքի ազատութեան համար։ Ահա՛ թէ ինչո՞ւ ան ստեղծած է Սասունցի-Դաւիթը, եւ մեր այնքան հերոսները։

Այսօր երբ հաւաքուած ենք Մշակոյթի Օրը տօնելու, պէտք չէ մոռնանք մեր հերոսները, ինչպէս մեր մտքի մշակները։ Անոնց յիշատակը վառ պահելով եւ յարգելով է որ պիտի ըսենք թէ իրապէս ապրելու արժանի ազգ մըն ենք։

ԴԱՒԻԹ-ԲԷԿ (Նոր-Երկիր).— Մշակոյթ բառը գերմանական է որ անցեր է Ֆրանսայի եւ յետոյ մեզի, Հայերուս։ Ես կ'ուզէի խօսիլ մշակոյթի գործիքին մասին։ Այդ գործիքը լեզուն է, մշակոյթի գործիքը ունի իր ծնունդն ու զարգացումը եւ ներկան։ Լեզուն կը ծնի, կ'ապրի եւ կը մեռնի։ Մեր լեզուն ծներ է, ապրեր է եւ կ'ապրի դեռ։

Մեր լեզուն նախ քան Դ. դար արտայայտելու միջոց չունէր։ Ահա Սահակ եւ Մեսրոպ, որոնք եկան եւ հնարեցին մեր գիրերը։ Հայ ժողովուրդը մինչեւ այդ ունէր բանաւոր գրականութիւն։ Դ. դարէն սկսեալ հայ լեզուն դարձաւ հարուստ։ Ծո՛ւխ՝ շնորհիւ մեր գիրերուն։ Հայ ժողովուրդը որ իր լեզուն գործածեր է Քրիստոսէ 2000 տարի առաջ, թաթարական, արաբական, մոնկոլական, թրքական արշաւանքներու ընթացքին կրեր է շատ մը հարուածներ եւ ունեցած է իր չորս վերածնունդները։

Մեր հին լեզուն մեռաւ։ Նորը որ կ'ապրի ունեցաւ, իր ազդեցութիւնը մեր գրականութեան վրայ։ Հայ լեզուն դարերու ընթացքին փոխուած է։ Այսօր մենք ունինք չորս լեզուներ, 1) արեւելահայ, 2) արեւմտահայ, 3) ֆրանսահայ եւ 4) ամերիկահայ բարբառներ։

Մեր որբերը, երիտասարդութիւնը, կ'ուզէի որ նոր եւ մեծ գաղափարներ ցանէին այդ լեզուներէն մէկով, որպէսզի մեր մշակոյթը յառաջ երթայ եւ զարգանայ աւելի եւ աւելի։

Մ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ (Զ. Ե. Ո. Մ.).— Զանազան ազգեր ունեցեր են իրենց ամենամեծ ազգային դէմքերը։ Մեր պատմութեան ամենամեծ մարդերն են Սահակ, Մեսրոպ, և Վռամշապուհ թագաւոր։ Եթէ մենք պահած ենք մինչեւ այսօր մեր ազգային ոգին, կրօնքը, դիմագիծը, այդ եղաւ շնորհիւ մեր գիրերուն, գրականութեան եւ մշակոյթին։ Մշակոյթի Օրը բերել կապել ճիշտ Սահակ-Մեսրոպի, կամ Թարգմանչաց տօնին, ամէնէն գնահատելի և շնորհաւորելի գործն է։

Ե. ՏԱՐՕՆԵԱՆ (Յարդգող).— Ժողովուրդն է աղբիւրը գիտական խոր մտքերուն եւ գեղարուեստական ստեղծագործութեանց։

Ահաւոր եղաւ այն կորուստը որ մենք ունեցանք 1915ին, մեր մեծ մտաւորականներո՛վ ու ժողովուրդովը։

Բայց մեր ժողովուրդը պիտի արտադրէ նոր Մեսրոպներ, որոնք մեր ցեղը պիտի տանին աւելի բարձր մտքի ստեղծագործութիւններու։

Ատենախօսութիւնները վերջացած ըլլալով, նախագահը առաջին մասը փակեց հետեւեալ խօսքերով.

— Մշակոյթի Օր չենք տօներ ճառեր լսելու եւ նուագ մտիկ ընելու համար։ Բոլորին վրայ կը ծանրանան լուրջ պարտքեր։ Ձեզմէ իւրաքանչիւրը պէտք է հայ լեզուն սորվեցնէ իր զաւակներուն։ Որովհետեւ ո՛վ որ մայրենի լեզուն չի սորվեցներ, չեմ ըսեր թէ Հայ չէ, բայց լաւ Հայ չէ։ Ցանցառքը մերը չէ, եթէ այս օտար ափերուն վրայ է որ կը տօնենք Մշակոյթի Օրը, իբրեւ աքսորականներ։ Թող կարմրին անոնք, որ հոս կուգան կեղծաւոր ճառեր խօսելու։ Բայց պիտի գայ այն օրը, եւ այդ օրը հեռու չէ, երբ մեր Մշակոյթի Օրը պիտի տօնենք աւելի ազատ եւ փառաւոր, մեր մայր հայրենիքին մէջ։

Օր. Ղազարոսեան դաշնակի վրայ նուագեց դժուարին կտոր մը։ Օր. Հ. Թորոսեան երգեց հայ ժողովրդական երգ մը, եւ յետոյ ուրիշներ, բուռն ստիպումներու վրայ։

Պ. Ն. Պէշիկթաշլեան ըսաւ թէ փափաք կայ Մշակոյթի տօնին առթիւ կազմել Հայ մտաւորականներու Միութիւն մը, որ զբաղի միայն հայ գրականութիւնով, Մշակոյթով։ (Արդէն իսկ նախնական խորհրդակցութիւն մը կատարուած է այդ նպատակով)։

Յետոյ արտասանեց «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուի»։

Ֆրանսացի արուեստագէտ մը, Պ. Ռոժէ Ֆոսէ, որ տաւիղով կ'ընկերանար Օր. Հ. Թորոսեանի երգին, առանձինն ալ նուագեց նոյն նուագարանին վրայ։

*** Տրապիզոնի Հայր. Միութիւնը եւ ուրիշ միութիւններ ուղերձներ ղրկած էին այս առթիւ, բայց ժամանակ չեղաւ կարդալու։

ԿՈՐՔԻ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կ'իմացնէ թէ Մաքսիմ Կորքի որ չորս ամիս առաջ իտալիայէն անցեր էր Ռուսիա եւ հոն կը հրատարակէր թերթ մը, որոշած է մեկնիլ արտասահման։ Շատեր այս մեկնումը կը վերագրեն հիւանդութեան, զոր բուժելու համար բժիշկները կը յանձնարարեն տաք կլիմայ։ Խորհրդային իշխանութիւնները անոր տրամադրած էին բնակարաններ Կովկասի եւ Խրիմի մէջ, ուր օդը մեղմ է, որով հիւանդութեան պատրուակը լուրջ չի թուիր։ Պատճառը կը կարծուի ըլլալ այն, որ Կորքի կողմնակից ըլլալով մէկտեղ խորհրդային վարչաձեւին, յանձնարարած էր ռուս գրագէտներուն, որ կառավարութենէն պահանջեն գրչի եւ խօսքի ազատութիւն։ Ասոր հետեւանքով է որ կը կարծուի թէ պաղութիւն ինկած է իշխանութիւններուն եւ Կորքիի միջեւ, որուն հեռացման պատճառ ցոյց կը տրուի իր հիւանդութիւնը։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱՅՔԱՐ ԿՐԱԿԻՆ ԴԷՄ

(Մատրիտի հրդեհին առթիւ)

Ինչ աւելի դրամատիկ դիպուած քան Մատրիտի ժողովրդական թատրոնի ոճրագործ հրդեհը... Ուրեմն տակաւին անկարո՞ղ ենք դարերու փորձառութենէն վերջ ինքզինքնիս ապահով զգալու մեր վաղնջական թշնամիին՝ կրակին դէմ, որ յաճախ կը շանթահարէ մարդը՝ տակաւին ժպիտը շրթունքին, բաժակը ձեռքին։ Ափսոս, ի՛նչ արած, կոյր ճակատագրականութիւնը, հաւանականութիւններու այդ նուազագոյնը, կը մնայ միշտ անխորտակելի լուսանցք մը մեր բոլոր որոշումներուն եւ հաշիւներուն շուրջը։

Բայց վերջապէս ի՛նչ կարելի է ընել սա անբան կրակին դէմ, որուն հեղձուցիչ շունչը զգացած ենք ամէնքս ալ մեր մորթին վրայ, աւելի կամ պակաս չափով. անշուշտ շատ բան։ Յիշեցէք հրշէջ կազմակերպութիւններուն մշտարթուն ցանցը, քաղաքներու մէջ, օժտուած՝ նուրբ եւ կատարեալ թեքնիքով մը, հնազանդ՝ ելեկտրական կոճակի մը հրամանին։ Յիշեցէք ջուրի առատութիւնը մեր առտնին կեանքին, ինչպէս նաեւ հրշէջ կազմածներու այլազանութիւնը՝ հանրային հաստատութեանց մէջ. ու նաեւ նախազգուշական օրէնսդրութիւն մը որ կը ջանայ կանխել ամէն պատահականութիւն։

Բայց ինչպէս ամէն մարզի մէջ, վերջին, կտրուկ խօսքը գիտութեանն է, հակահրդեհական պայքար, որ կը ձգտի ըլլալ աւելի ու աւելի գիտական, աւելի ճիշտ քիմիական։

Ի՛նչ կը նշանակէ խեղդել կրակ մը, արգիլել այրում մը։ Պարզ է ի հարկէ. արգիլել որ այրելի նիւթ մը չկարենայ միանալ օդի թթուածնին հետ, եւ եթէ կարելի է, չէզոք գօտի մը ստեղծել այրուող նիւթին եւ այրող օդին մէջեւ։

Այդ չէզոք, հրարգել տարրերէն դասականը, ամէնէն հնագոյնը, մեր հանրածանօթ եւ հանրամատչելի ջուրն է ի հարկէ։

Եւ սակայն, շա՛տ անգամ կատաղի բոցերու դէմ ջուրը կը մնայ անզօր, անճարակ։

Ու խորհուած է փոխանակ ջուրի, կրակի վրայ սրսկել նուրբ աւազ, հող եւ նոյնիսկ փայտի սղոցուկ։ Անոնց գործածութիւնը կախում ունի կրակի համեմատութենէն եւ պարագաներէն։

Փորձուած է նաեւ կրակներու վրայ ժայթքել կարգ մը անայրելի հեղուկներ կամ կազեր, օդէն ծանր, որոնք կարենան օդին եւ այրուող նիւթերու մէջ անմիջական շփումը արգիլել։ Tétrachlorure de carbone, ammoniaque —յիշելու համար կարեւորները— այդ հրարգել հեղուկներու կարգէն են, բայց անոնք ունին լուրջ անպատեհութիւն մը. թունաւոր կազեր կ'արձակեն կամ կը ցնդին հովի կամ ջերմութեան ազդեցութեամբ։

Նորագոյն եւ ամենալաւ միջոցը կը նկատուի այժմ բնածխային թթու — acide carbonique կազը որ, ինչպէս յայտնի է, օդէն շատ ծանր անշնչելի, հրշէջ եւ միանգամայն աժանագին կազ մըն է. սատցումն ալ հեշտին, կը բաւէ կրակի վրայ սրսկել այդ կազէն, զայն նոյնհետայն մարելու համար։

Ներկայիս պողպատեայ գլաններու մէջ բարձր ճնշումի մը տակ, բնածխային թթուն կը փոխադրուի հրդեհի վայրերը, ուր, սովորական փողերով կը սրսկուի կրակի վրայ։

Եւ դեռ աւելին. բնածխային թթուին ազդեցութիւնը աւելի անմիջական եւ ապահով ընելու համար, քիմիական հակազդեցութիւններու ճանապարհով անիկա կը ստացուի բոցերուն մէջէն իսկ։ Այսպէս՝ օրինակ, ծծմբային թթուն (acide sulfurique) եւ նաեւ բնածխատի (carbonate) խառնուրդը ... վրայ իսկ կ'արտադէ... պէս բնածխային թթ... ռատ գոլորշիներ որոնք... ջապէս կը մարեն բոցե... եթէ այդ խառնուրդին ... նաեւ զանազան խէժե... նոյնիսկ թանձր շաքա... յառաջ եկող հրշէջ կազ... տարածուին պղպջակներ... ւով եւ կը փակեն առար... ժակերեսին։

Այս վերջին մեթոդ... պէս կիրարկուած է ... քարիւղի հանքահորերու... հին դէմ։

Բայց կ'ուզէ՞ք որ ըսե... մենաազդեցիկը բոլոր ... կան եւ գիտական մեթ... ո՞րն է...

Տարրական խոհեմ... անշուշտ, մարդերու ... այս առաքինութիւնը, ... որուն աշխարհը վաղուց ... պիտի ըլլար արդէն։

Փ. ՍԱ...

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈ...

ԵԼՄՏԱՑՈՅՑՆ ՈՒ Բ...

Տէյլի Թէլէկրաֆի թ... շարունակելով իր ուսու... րութիւնը Թուրքիոյ մա... կը գրէ.

Թուրք կառավարութի... լաւ ծանօթ է իրերու ... քրիստոնեաներու ձախս... տաքսումին առաջ բերած ... խափանելու համար է որ ... Թուրքերէն լեզուն բաղ... ա՛յնքան տենդագին գոր... թեամբ եւ հալածան... շատ լաւ գիտեն թէ Թուր... Հրեաներու, Յոյներու եւ ... րու տեղը չեն կրնար լեց... չեւ որ մէջտեղ չբերեն ... գտնուածէն աւելի շատ ... կրթուած մարդիկ եւ ... մը, որով կարենան յա... թեան մտնել իրենց դր... հետ։ Նիւքին գաւառներ... առեւտուրի մեծ մասը ... ննայ փոխանակութեան ... թեամբ, որովհետեւ ... կան որ կրնան գրել կա... պայմանագրութիւն մը ... ընդունիլ մուրհակ մը ... կատարուելիք վճարումի ... մար։

Կառավարութեան ... մտահոգութիւնն է ... կշռել ելմտացոյցը, որ ... քան միլիոն անգլիակա... գումար մը կը ներկայա... շատ կ'աշխատի աւելցնել ... թի աղբիւրները։ Տուրքե... ծանր են եւ գրեթէ ամ... վրայ տուրք դրուած է ... գատ, տարեկան երկու ... անգլիական ոսկի պէտք է ... իբրեւ տոկոս օտար ... թեանց։ Անկարելի է ըմ... կառավարութիւնը առան... քին փոխառութեան ... ինչպէ՛ս պիտի կրնայ ... Անատոլուի մէջ հանրօ... նութիւններ կատարելու ... գիրը։

Սակայն ամէնէն ... տաքին փոխառութենէ ... զգուշանայ կառավար... Այս վերջինին քաղ... թիւնն այն է՛ որ մասնա... րութիւններ առանձնին ... կայն գլուխ հանեն փոխ... դրամագլուխով, առանց ... կան աջակցութեան։ Սակ... կանաբար, օտարը դր... տալէ առաջ երաշխաւոր... պիտի պահանջէ իր դր... խին ապահովութեան եւ ... րուն համար։ Ինչպէս ... հաւաստիք պէտք է ... Թուրք կառավարութ... աշխատանքները վերջացն... տոյ, իր բոլոր շահերը ... կլանուին տեղական եւ ... տուրքերով, եւ կամ երկ...

Նոր ոգին ի յայտ պիտի գայ յաջորդ սերունդներուն մէջ միայն, երբ կրթութիւնը սկսի իր արդիւնքները տալ։

Սակայն եւ այնպէս Ղազին բրած է աւելին քան ինչ որ կը սպասուէր ներկայ պայմաններուն մէջ։ Բանակը անհամեմատ կերպով յառաջացած է — գոնէ արտաքին երեւոյթներով։ Զինուորները բարեձեւ են ու քաջ, ու հպարտ կը զգան արտաքնապէս, ինչ որ երբեք չէր տեսնուեր նախապէս։ Սպաները հիմա կը կազմեն միացեալ մարմին մը եւ մեծ հմայք կը վայելեն. այլեւս ընկերային ո՛չ մէկ պատուար կայ սպաներու եւ զինուորներու միջեւ։ Սպաները հիմա կը հետաքրքրուին Անատոլուի գիւղացիներու բարեկեցութեամբ՝ իրենց զօրանոցներուն մէջ։

Թուրք ոստիկանութիւնը անհաւատալի կերպով զարգացած է եւ երթեւեկը կը կանոնաւորէ ճարտարամտութեամբ եւ տրամաբանօրէն։ Անոնք ալ վերջին ծայր քաղաքավար են եւ փութաջան՝ օտարականին օգնելու։ Ինծի տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Թուրք գաղտնի ոստիկանութիւնը — ուղղակի ժառանգորդները Սուլթան Ապտիւլ Համիտի հռչակաւոր գաղտնի ոստիկաններուն-աշխարհի ամէնէն զօրաւոր գաղտնի կազմակերպութիւնն է։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԳԱՆԳԱՏԸ

Պէյրութի «Էլ Պայրագ» թերթը կը գրէ.

— «Լիբանանի հայաբնակ գիւղերուն մէջ երթալով զըգուանքն ու ատելութիւնը կ'աւելնայ, որքան որ Հայերը դիրքով, թիւով ու տնտեսականով կը յառաջդիմեն ;

Այս մեր եղբայրակիցները Լիբանանի բոլոր գիւղերուն մէջ սիրով հրաւիրուեցան, որովհետեւ տկար ու աղքատ էին եւ իրենց միակ հոգը ապրուստ հայթայթելն էր, առանց ուրիշ բանով զբաղելու։

Սակայն այսօր անոնց միտքերը բոլորովին փոխուած են եւ իրենց դիրքն ալ կերպարանափոխուած։ Անոնք մոռցած են իրենց նախկին վիճակը զոր ունէին, երբ առաջին անգամ Լիբանան մտան։

Հիւրասիրուած Հայերէն ոմանք յանդգնեցան գողութեամբ զբաղիլ, գայն իրենց արհեստը դարձնելով։ Իբրեւ հետեւանք, ամէն կողմէ գանգատներ սկսան անոնց հասցէին։

Օր չանցնիր որ այս հիւրերու եւ տեղացիներու միջեւ կռիւ պատահած չըլլայ։ Մեր հայ եղբայրակիցները իրենց սովորական խաղաղ գործառնութեանց տեղ, սկսած են իրենց չվերաբերող խնդիրներու միջամտել։»

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ընկ. Պօղոս Տէր Պօղոսեան ո՛չ եւս է։

Անողորմ ճակատագիրը քմահաճ հարուածով մը վերջ տուաւ իր երիտասարդ կեանքին, խոր կսկիծի մատնելով իր ա՛յնքան լայն շրջանակը եւ Մարսէյլի Դաշնակցական կազմը։

Ջերմ հայրենասէր եւ վառվռուն Դաշնակցական,ան սիրուած ու յարգուած էր բոլորէն։ Կը գուրգուրար ամէն բանի վրայ որ հայկական էր։

Պատանի հասակին և երկրէն իսկ մտած Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, ընկ. Պօղոս մինչեւ իր կեանքին վերջը ժիր ու հաւատաւոր զինուորն եղաւ իր կուսակցութեան։ Խոր հաւատքով կը սպասէր հայ վերածնունդին և հայրենի երկրին լիակատար ազատագրութեան։

Տարիներէ ի վեր հաստատուած Մարսէյլ, լայն աջակցութիւն ցոյց տուաւ գաղթական Հայութեան։ Մեծապէս կը հետաքրքրուէր ազգային գործերով, այդ նոյն Հայութեան բազմազան ցաւերը աւելի եւս ամոքելու համար։

Աշխուժօրէն աշխատեցաւ Մարսէյլի Դաշնակցութեան կազմութեան՝ որուն ներկայ փայլուն վիճակը մեծ մասով իր կամքի արդիւնքն է։ Բանիցս վարեց կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ եւ դեռ կը վարէր երբ մահը հասաւ։

Ընկ. Պօղոս Տէր Պօղոսեանի մահով, Մարսէյլի Դաշնակցական կազմը սուգի մէջ է եւ իր յիշատակը անթառամ պիտի մնայ իր մտերիմ ընկերներուն և կուսակցական հաւատակիցներուն մէջ։

Հանգի՛ստ իր աճիւններուն։

Մարսէյլ Բ. Գ.

ԵՒ ՔԱՐԻՆՔ...

Հետեւեալ պատմութիւնը նոյնութեամբ կ'արտատպենք փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթէն (6 հոկտեմբեր).

«Մանչէսթըրէն կը գրեն մեզ.—

Այստեղ խօսակցութեան եւ քննադատութեան առարկայ եղած է հայրենադարձ հայ ընտանիքի մը հանդէպ Հայաստանի մէջ ցոյց տրուած անբացատրելի վերաբերումը։

Հնդկահայ ծանօթ ազգային մը Հնդկաստանէն ճամբայ կ'ելնէ հոս գալու։ Առիթէն օգտուելով կ'ուզէ գոհացում տալ իր երկարամեայ բուռն փափաքին — անգամ մը տեսնել Հայաստան։ Այս նպատակով կը շեղէ իր ճամբան։ Թէհրան կ'երթայ, «վիզէ» կը ստանայ եւ Ջուլֆայի վրայով Երեւան կը հասնի։ Բայց հոս կառավարական պաշտօնեաները կը հաղորդեն իրեն թէ 24 ժամէն աւելի իրաւունք չունի Հայաստանի հողին վրայ մնալու։

Ուղեւոր ընտանիքը կը բացատրէ իր Հայաստան գալու փափաքը, ցանկութիւն կը յայտնէ պտոյտ մը ընել Հայաստան, այցելել Էջմիածին։ Կը պատասխանուի իրեն թէ, եթէ նոյն իսկ քանի մը օրուան համար թոյլտուութիւն ըլլայ, Էջմիածին երթալը պիտի չարտօնուի։ Խնդիրը հեռախօսով կը հասցնեն ներքին գործոց գործավարին, որ կը պատասխանէ թէ 24 ժամէն աւելի արտօնութիւն չի կրնար տրուիլ։

Բայց միջոցները ապարդիւն կ'անցնին եւ հայ ընտանիքը յուսախաբ եւ ահաբեկ որոշուած ժամին կը հեռանայ Հայաստանի սահմաններէն։»

Միեւնոյն թերթէն կը քաղենք նաեւ հետեւեալ լուրը.

—Պուէնոս-Այրէսի անունը հասած է մինչեւ Հայաստան։ Մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ տասնի չափ ընտանիքներ անցագիր պատրաստած են եւ կը պատրաստուին ճամբայ ելլելու։ Ընտանիքէ արդէն ոմանք հասած են Պոլիս եւ անկէ պիտի երթան Պուէնոս-Այրէս։

ՅԱՌԱՋ.— կարդալ մեր հոկտեմբեր 5 թուակիր խմբագրականը:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՐՄԷՆԻԱ ՄԻԱՑԱԾ Հ·Մ·Ը·Մ·Ի

ԱՆԻԷՌ.— Հ· Մ· Ը· Մ·ի Անիէռի մասնաճիւղը շաբաթ գիշեր կազմակերպած էր թէյասեղան մը, ի պատիւ երկու մարզական միութիւններու միացման, — Հ· Մ· Ը· Մ· եւ «Արմէնիա»։

Մեծ էր մարզիկներու ուրախութիւնը։ Գոհ էին մանաւանդ ոժանդակ անդամները որ, եկած էին դիտելու նորահաս սերունդի եռանդը ։

Սեղանապետ Պ· Գ· Յովհաննէսեան խօսք առնելով, բացատրեց հաւաքոյթին նպատակը եւ եղբայրակցութ․

— «Հայ պատանիներ, մէկ բազուկը երկուքի գործ չի կրնար տեսնել։ Դո՛ւք «Արմէնիա»յի մարզիկներդ, Հ· Մ· Ը· Մ·ի տեղական մասնաճիւղին միանալով, կը կազմէք ծաղկազարդ պարտէզ մը, զոր տեսնողը պիտի նախանձի։

Պ· Հայկազուն Աբելեան իր կարգին շնորհաւորելով միացումը, շեշտեց թէ այսպէս կ'ունենանք ուժեղ կազմակերպութիւն մը։ Հայ քաղաքական զանազան կուսակցութիւններէ յետոյ կուգայ մարզականը, որ խաղաղութեան կուսակցութիւնն է, Հայ ժողովուրդը շատ բան պէտք է սպասէ Հ· Մ· Ը· Մ·է, որովհետեւ ան է որ մեզ պիտի հասցնէ հաւատք, կայտառ, եւ բարոյականի տէր պատանիներ»։

Այս առթիւ, ըսենք թէ է Պ. Աբելեանն է որ իր բոլոր միջոցներով զարկ կուտայ տեղւոյն մասնաճիւղին, մանաւանդ իր սկաուտները ժողվելով մեծ ծառայութիւն մը բրած եղաւ գաղութին։ Առ այժմ երկու խումբ ֆութպոլիստներ պատրաստ են, որոնց ընդհանուր խմբապետ ընտրուեցաւ համեստ պատանի մը, կակալոշ։ Եթէ այս եռանդով յառաջ երթանք յուսալի է որ մեծ արդիւնք կրնայ ձեռք բերել Հ· Մ· Ը· Մ·ի Անիէռի մասնաճիւղը։

Արամ - Սէֆէր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր տեղի ունեցաւ Normandieի ախոյեան եւ փարիզի ներկայացուցիչ Club Françaisի խումբերուն մրցումը, Stade Buffaloի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ։ Տասը հազարի մօտ հանդիսատեսներ ներկայ էին սոյն մրցման, նաեւ բաւական թիւով Հայեր։

Մրցումը խիստ հետաքրքրական էր. փարիզի խումբին յառաջապահներէն Սարգիս կարապետեան ուշագրաւ խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Ա· կիսախաղին գեղեցիկ դարձուածքով մը շահեցաւ՝ առաջին նշանակէտը, իսկ երկրորդ կիսախաղին վերջաւորութեան մօտիկ, օգտուելով հակառակորդ վերջապահ Catheloui (Ազգային խումբէն) սխալէն, յաջողեցաւ զօրաւոր հարուածով մը շահիլ չորրորդ նշանակէտը, բուռն ծափերու արժանանալով բոլոր հանդիսատեսներէն։ Մրցումը վերջացաւ Club Françaisի յաղթութեամբ 1ի դէմ 4 նշանակէտով։ Տեղական բոլոր թերթերը խաղին նկարագրութիւնը ընելով, կը գնահատեն նաեւ մեր հայրենակիցին նուրբ եւ տոկուն խաղարկութիւնը։

Փարիզի այս համբաւաւոր խումբը որ եղանակը սկսելէն ի վեր բնաւ պարտութիւն չէ արձանագրած, ուշադրութեանը առարկայ դարձած է մարզական բարձր շրջանակներու. իսկ խումբին վարիչները մեծ յոյսեր ունին հայ մարզիկին վրայ, նկատի ունենալով անոր զօրաւոր հարուածները։

⁂ Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենան փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն երրորդ ախոյեանական մրցումները։ Club Françaisի խումբը պիտի մրցի C· A· Parisի խումբին դէմ։ Այս մրցումը օրուան ամենէն կարեւորը նկատուելով դարձեալ տեղի պիտի ունենայ Stade Buffaloի մէջ։ Սարգիս կարապետեան պիտի մասնակցի դարձեալ յառաջապահներու գծին մէջ։ Տեղական թերթերը մրցման կարեւորութիւնը շեշտելով 15 հազար հանդիսատես կը նախատեսեն։

Գ. Գասապեան

*
**

ՊՈՒԱ-ԲՈԼՈՆԻ.— կիրակի օր քոլոնպի մէջ, գեղեցիկ մարզադաշտի մը վրայ տեղի ունեցան, Հ· Մ· Ը· Մ·ի մասնաճիւղերու միջեւ ֆութ-պոլի մրցումները։

Խաղը սկսաւ առտուան ժամը 10ին։ Առաջին անգամ դաշտ ելան քոլոնպի եւ շավիլի Ա· խումբերը։ Քոլոնպ գեղեցիկ խաղով մը տիրապետեց շավիլի բերդին եւ 0 ի դէմ 4 նշանակէտով շահեցաւ Ա· մրցումը։

Քիչ յետոյ դաշտ ելան իթալիի եւ Սարսէլի մասնաճիւղերը, որոնք հաւասար խաղարկութիւնով մը վերջացուցին մրցումը առանց արդիւնքի — 0 .0.

Կէս ժամուան դադարէ վերջ դաշտ ելան քոլոնպի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերը։ Այս խաղին եւս քոլոնպ յաջողեցաւ շահիլ երկու նշանակէտ եւ խաղը վերջացաւ քոլոնպի յաղթութեամբ 2-0։

Դ· մրցումը տեղի ունեցաւ Սարսէլի եւ շավիլի մասնաճիւղերուն միջեւ, որուն ընթացքին Սարսէլ յաղթեց շավիլի 0 ի դէմ 2 նշանակէտով։

Վերջին մրցումը տեղի ունեցաւ իթալիի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերուն միջեւ, որ վերջացաւ իթալիի յաղթութեամբ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։

Մրցումները անցան խիստ կանոնաւոր, ղեկավարութեամբ ֆրանսացի դատաւորի մը որ մասնաւորապէս ղրկուած էր ֆէտէրասիոնին կողմէ։

Կիրակի 14 հոկտեմբեր, միեւնոյն դաշտին վրայ տեղի պիտի ունենան վերջնական մրցումները։ Ա· մրցումը պիտի սկսի ժամը 11ին, քոլոնպի եւ Սարսէլի մասնաճիւղերուն միջեւ։

Զ. Գաբիկեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՆՈՎԼԻ ԿԱՑԱԿ.— Առջի իրիկուն, 26 տարու բանուոր մը, գլուխը լաւ մը տաքցնելէ յետոյ, զգաց որ տրամադրութիւնները բարերար ազդեցութիւն մը կրեցին, կատակելու պէտք ալ զգաց եւ ձեռքը ատրճանակ մը բռնած մտաւ մեծ բնակարան մը ու վարձակալներուն մէջ սարսափ ձգելով, սկսաւ վեր բարձրանալ։ Մէկը սակայն լուր տուաւ ոստիկաններուն, որոնք փութացին հետապնդել գինովը, որ ոստիկանները տեսնելով ո՛չ վախցաւ, ո՛չ ալ փախիլ փորձեց, այլ ատրճանակը ուղղեց անոնց եւ սպառնաց։ Ոստիկաններէն մէկը, լուրջ սպառնալիք մը տեսնելով գինովին շարժումին մէջ, կրակեց. գինովը գիտէն վիրաւոր՝ ինկաւ։ Երբ գացին զայն ձերբակալելու, տեսան որ՝ ձեռքի ատրճանակը տղու հասարակ խաղալիք մըն էր։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

III

...ք մոմեր, երեք խաչելու...։ Չիթենիի ճիւղ մը եւ ...րան մը կը գտնուէին ան...ւ... վերեւ։ Անկիւն մը ...էր լապտեր մը Քաւարանի ...հոգիներուն առջեւ, որոնք ...ծ էին կապոյտ մատիտով ...ոցթէին կարմիր մատիտով ...ծ արիւնային բոցերու մէջ։ ...նանիա գոյքերը փոխադրեց ...սենեակը։ Սկսաւ նորէն տա...ռիլ։

...նչո՞ւ Օբինու իր սենեակը ...ր իրեն, ինչո՞ւ ա՛յնքան բար...կամ էր իրեն հանդէպ։

...ինչդեռ գիրքերը տեղը կը ...Մարիա դուռը զարկաւ եւ ...ց թէ «Սուրբ Հոգիներու» առջեւ վառող լապտերը կ'ուզէ՞ր մարել։

— Ո՛չ, ըսաւ բարձրաձայն, լաւ որ եկաք, կը փափաքիմ ձեզի բան մը ցոյց տալ։

Կինը ներս մտաւ ժպտուն ու տժգոյն, կարծես թէ միշտ ճանչցած էր վարձակալը։

Անանիա բռնած էր տարօրինակ առարկայ մը, կերպասէ փոքրիկ տոպրակ մը, ժամանակէն սեւցած փոքրիկ շղթայի մը կցուած։ Բժժանքը վիզն անցընելով ըսաւ.

— Տեսէք ես ալ բարեպաշտ եմ, Ս· Յովհաննէսի յուռութքն է ասիկա, փորձութիւններէ ազատ կը պահէ։

Կինը կը դիտէր։ Յանկարծ դադրեցաւ ժպտելէ եւ Անանիա զգաց որ սիրտը կը բաբախէր ուժգնօրէն։

— Դուք այս բաներուն չէ՞ք հաւատար, հարցուց Մարիան։ Եթէ չէք հաւատար, գոնէ մի՛ ծաղրէք, սրբազան առարկաներ են։

*
**

Անանիա անկողնին վրայ տարածուած շարունակ գաղտնիքին վրայ կը մտածէր։

«Եթէ Օբինու Ոլի՞ն էր, այնքա՜ն մօտ եւ ա՛յնքան հեռու։ Ի՞նչ խորհրդաւոր թել մինչեւ հոն բերած էր զինքը, մինչեւ սա բարձին մօտ, որուն վրայ երբեմն լացած ըլլալու էր յիշելով լքած զաւակը։ Ի՜նչ տարօրինակ բան է կեանքը։

Ուրեմն հասած էր ճակատագրին, խորհրդաւոր կամքի մը ուժով որ առանց իր գիտութեան առաջնորդած էր զինք։ Բայց յիմար չէ՞ր ուրեմն։ Ի՜նչ տղայամտութիւն։ Ոչ, «ինքը» չէր, չէր կրնար «ինքն» ըլլալ։ Եթէ ան արդէն գիտէր որ որդին մօտ էր, մինչդեռ ինք տարակոյսի մէջ կը տանջուէր։

Կարելի չէր որ ինքն ըլլար։ Մայր մը չի կրնար չմատնել ինքզինքը, չի կրնար լուռ մնալ զաւակը տեսնելով։ Կին մը կրնայ ինքզինքը բռնել ամէնէն բուռն յուզումներու ատեն ալ։ Չգենք որ այս կինը լքած էր զաւակը։ Բայց ճիշդ ասոր համար ինքզինք մատնելու չէ՞ր, պոռալու էր։ Մայր մը միշտ մայր է։ Յետոյ Ոլի, վայրի կին մըն է, բնութեան պարզ աղջիկը, չէր կրնար քաղաքներու կիներուն խաբեբայութիւնները իւրացուցած ըլլալ։ Անկարելի էր, գրեթէ արտառոց։ Օբինու համակրելի կին մըն էր, անգիտակից եւ մեղմ, որ բախտ ունեցեր էր զգաստանալու, չէր կրնար Ոլին ըլլալ։

Կը յիշէր Նուօրոյի առաջին գիշերը, հօրը գաղտնի համբոյրը։ Վայրկեանէ վայրկեան կը սպասէր որ դուռը բացուէր, ստուեր մը յառաջանար եւ լոյսին մէջ յայտնող համբոյր մը դրոշմուէր ճակատին։

— Եթէ այդպէս ըլլայ, ի՞նչ պիտի ընեմ։ Հարցուց ինքնիրեն։

Քաղքին աղմուկները կը տկարանային, կ՚ հեռանային։ Անանիա լսեց վարձակալներուն մուտքը, յետոյ խոր լռութիւն մը տիրեց տան մէջ, փողոցը, քաղաքին մէջ, մինչդեռ ինք դեռ արթուն էր։ Ա՜հ, թերեւս այդ լապտերը...

— Հիմա կը մարեմ...։ Ոտքի ելաւ։ Աղմուկ մը, դո՞ւռն է որ կը բացուի։ Ո՛չ Աստուած։ Անանիա անկողնին վրայ նետուեցաւ նորէն, աչքերը փակեց եւ սպասեց։ Սիրտն ու վիզը սաստիկ, տենդագին կը զարնէին։

Բայց դուռը մնաց փակ, հանդարտեցաւ եւ խնդաց ինքն իր վրայ։ Սակայն լապտերը չմարեց։

IV

«Հռոմ I յունիս,

«Մարգարիտս,

«Այս վայրկեանիս ստացայ նամակդ եւ ահա կը պատասխանեմ։ Քիչ մը շփոթած եմ, այս օրերս քանի անգամ գրիչը ձեռքս առի քեզի գրելու համար, բայց չկրցայ։ Սակայն ա՛յնքա՜ն ըսելիքներ ունիմ։ Տունս փոխեցի։ Այժմ կը բնակիմ սարտենիացի տիկնոջ մը մօտ, որ կ'ըսէ թէ Նուօրօ ծնած է, բարի, համակրելի, շատ բարեպաշտ կին մըն է։ Իսկապէս մայրական խնամքներ կը շռայլէ ինծի, նոյնիսկ իր սենեակը տուաւ մինչեւ որ անգլիացի գեղանի օրիորդ մը մեկնի եւ ես անոր սենեակը երթամ։

«Այս օրիորդը քեզի կը նմանի տարօրինակ կերպով, կ'երդուընցեմ սակայն որ չնախանձիս, 1. որովհետեւ սաստիկ սիրահարուած եմ Նուօրոցի աղջկան մը 2. որովհետեւ Անգլուհին պիտի մեկնի ութ օրէն, 3. որովհետեւ կապուելիք խենդ մըն է, 4. նշանուած է, 5. որովհետեւ ես պաշտպանութեան տակն եմ սենեակիս պատերէն կախուած բոլոր սուրբերուն, Քաւարանի Ս. Հոգիներուն, որոնց առջեւ գիշեր ցորեկ կը վառի լապտեր մը։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հէթում

ները, բայց պաշտօնապէս չպիտի միջամտէ այս խնդրին, քանի որ անիկա Ֆրանսայի միայն կը պատկանի:

Միջամտութիւններ կ'ըլլան որպէսզի Հորան սահմանէն դուրս չհանուի այսօր:

Միւս կողմէ «Նիւ Եորք Հէ'րըլտ»ի եւ ուրիշ բազմաթիւ թերթերու սեփականատէր Հըրսթ կը յայտարարէ թէ ինք Ֆրանսա կը գտնուէր, երբ հրամայեց իր թղթակցին որ ծանօթ վաւերաթուղթը հեռագրէ Նիւ-Եորք, ուստի եւ ինք կը ստանձնէ ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Հըրսթ բաժ է նաեւ հետեւեալը.

— Ֆրանսա պէտք է գիտնայ որ եթէ իր մեքենայութիւններով եւ գաղտնի դիւանագիտութեամբ մտադիր է աշխարհը քշել նոր մեծ պատերազմի մը մէջ, երբեք յոյս պէտք չէ ունենայ Ամերիկայի վրայ, որ գայ եւ զինքը փրկէ աղէտէ մը:

Թուրքօ-պուլկար համաձայնութիւն

Սոֆիայի Թուրք դեսպան Խուսրէվ պէյ կը յայտարարէ թէ ներկայիս Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան, ոչ-յարձակողական եւ իրաւարարական դաշինք մը կնքելու համար Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ: Այս դաշնագիրը ամէսէ մը պիտի ստորագրուի: Երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութիւններուն շնորհիւ, բոլոր առկախ խնդիրները հարթուած են: Այս դաշնագիրը մասնայատուկ բան մը չունի: Անոր տրամադրութիւնները խմբագրուած են 1924ի Թուրքեւ-պուլկար բարեկամական դաշնագրին ձեւին վրայ:

Նոր դաշնագիրը Իտալիոյ եւ դրացի պետութեանց հետ կնքուած դաշնագիրներուն բնոյթն ունի: Թուրքիա կը փափաքի ոչ-յարձակողական եւ բարեկամական դաշինքներ կնքել իր բոլոր դրացիներուն հետ: Բանակցութիւններ սկսուած են Եուկոսլաւիոյ հետ ալ նման դաշինք մը կնքելու: Սակայն նախ քան այդ անհրաժեշտ է լուծել առկախ խնդիրները եւ մասնաւորաբար Եուկոսլաւիոյ Թուրքերուն շահերը ապահովելու կարեւոր խնդիրը:

Յունաստան եւ Սերպիա

Պելկրատէն կը հեռագրեն հոկտեմբեր 9 թուականով.— Վէնիզէլոս հասաւ այսօր ժամը 13.30ին՝ Թագաւորին կողմէ իր տրամադրութեան տակ դրուած վակոնով: Պելկրատի քաղաքական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն արդիւնքին այն տեսակցութեանց, զորս Վէնիզէլոս վաղը եւ հինգշաբթի պիտի ունենայ արտաքին փոխ-նախարար Շումէնքէվիչի հետ: Կը հաստատուի թէ Փարիզի մէջ Վէնիզէլոսի եւ Մարինքովիչի միջեւ սկզբունքային համաձայնութիւն մը գոյացած է բարեկամական դաշնագրի կնքումին համար: Գալով Սելանիկի ազատ գօտիին, կ'ենթադրուի թէ այդ մասին բանակցութեանց հիմ պիտի ծառայեն 1923ի համաձայնագրերը:

Վէնիզէլոս, Պելկրատ հասնելուն՝ Սելանիկի Առեւտրական Սենեակէն եւ հելլէն ազատ գօտիի տնօրէնութենէն ստացաւ յիշատակագիր մը, որով կը պահանջուի բացարձակապէս ապահովել հելլէն առեւտուրի բոլոր շահերը: Համաձայնութիւն գոյացնել դիւրին պիտի ըլլայ, քանի որ Եուկոսլաւիա չի պահանջեր ո եւ է բան, որ վնաս պատճառէ հելլէն վեհապետութեան, Եգէական ծովու նաւահանգիստներուն մէջ: Վաղը Վէնիզէլոս ներկայ պիտի ըլլայ Թագաւորին կողմէ տրուած ճաշկերոյթի մը:

Թուրքեւիրաք դաշնագիր

«Լա Սիրի»ի Պաղտատի թղթակիցը կը գրէ թէ Միջագետքի վարչապետ Ապտէլ Մոհսէն Սաատուն փաշա Վիէննա պիտի մեկնի՝ դարմանումի համար: Թուրքիայէն պիտի անցնի՝ եւ պիտի տեսակցի արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ՝ Թուրքեւիրաքեան բարեկամական դաշնագրի մը մասին բանակցելու համար:

Կը սպասուի նաեւ որ վարչապետը Լոնտոն անցնի, Անգլիոյ պետական մարդոց հետ տեսակցելու համար անգլեւիրաքեան ելմտական եւ զինուորական համաձայնագիրներուն մէջ մտցուելիք փոփոխութեանց մասին, քանի որ Միջագետքի կառավարութիւնը եւ անգլիական մարզպանը չեն կրցած համաձայնութեան գալ այս մասին, տեսակէտներու լուրջ տարբերութեան պատճառաւ:

Պաղտատի շրջանակներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այս ճամբորդութեան:

Վեց հարիւր առեւտրականներ գործէ քաշուած

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, վերջին մէկ տարուան միջոցին, Պոլսոյ հրապարակէն վեց հարիւր վաճառականներ հաշուեյարդար ըրած եւ արձանագրութիւնները ջնջել տուած են Առեւտրական Սենեակէն:

Այս վիճակը հետեւանքը կը նկատուի այն նեղ պայմաններուն, որոնց ենթարկուեցան առեւտրականները զանազան տագնապներու եւ գործի կայունութեան պատճառով:

Գործէ քաշուած առեւտրականներուն մեծամասնութիւնը «մանիֆաթուրա»յի գործով զբաղողներ են եւ մաս մըն ալ ծխախոտի վաճառականներ: Հրապարակէն քաշուողներէն մէկ մասը, որոնց դրամագլուխը չէ վտանգուած, տոկոսաւոր փոխատուութիւններ կ'ընեն ու այս կերպով դրամ կը շահին:

Խուժանը 200,000 Չինացի կը ջարդէ

Չինաստանի Քանսու նահանգի խլամ բնակչութիւնը ապստամբելով ջարդած է 200,000 Չինացիներ եւ ամբողջ նահանգը արիւնի եւ կրակի մէջ խեղդած է:

Այս լուրերը հաղորդողն է Լէյթըն Րանտ ամերիկացի բժիշկը, որ կեդրոնական Չինաստան ղրկուած էր պաշտօնով: Լէյթըն Րանտ կը գրէ.— Անցած տարուան ահռելի երկրաշարժէն 35,000 հոգի մեռան եւ 100,000 հոգի խեղճութեան մէջ ինկան, անկէ վերջ աղէտները իրարու յաջորդեցին, Քանսու նահանգին մէջ: Երաշտութեան պատճառով գրեթէ բոլոր հունձքերը փճացան չինական 70 նահանգներէն 50ին մէջ եւ այժմ ամբողջ երկիրը կ'ապրի սովի մղձաւանջին տակ: Ձմեռուան կէսին պարէնի մթերքը ամբողջովին պիտի սպառի եւ միլիոնաւոր մարդիկ անօթի պիտի մեռնին: Այս բոլորին մէջ ամէնէն աղետալին է ապստամբութիւնը խլամներուն, որոնք բնակչութեան մէկ երրորդը կը կազմեն: Գիւղեր թալանուած եւ այրուած են, ժողովուրդը կը փախչի առանց սնունդի եւ հագուստի: Զինուորներ ղրկուեցան ապստամբութիւնը զսպելու համար:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30էն ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

«փըթի ժուռնալ»ի սրահը: Մէթրօ Cadet

Կը խօսին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ակնադաւեան, Տիկ. Ա. Տէր Կարապետեան-Գեւոնեան, Պ.Պ. Յ. Զարիֆեան, Ս. Նաւասարդեան, Թառիստ ժօրժ:

Արտասանութիւններ՝ Պ. Պ. Ն. Պէշիկթաշլեան, Բագրատ եւ Օ. Կարապետեան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ եւ ՃԱԶ-ՊԱՆՏ

ՀԱՅԿ. ԵՒ ԵՒՐՈՊ. ՊԱՐԵՐ ղեկավարութեամբ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ՓԱՍՏԸՐՄԱՃԵԱՆԻ

Տախքերու մասնակցութեան համար կը զանձուի 3 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը: Փլաս տ'Իթալի:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ցերեկ ժամը 2ին Էմիլ Զօլայի թատերասրահը Մասնակցութեամբ լաւագոյն ուժերու: Կը ներկայացնէ՝

ՇԵՐԼՈՔ - ՀՈԼՄՍ

4 արար — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՕՐ. ՊԷԱԹՐԻՍ ԲԱԲԷԼԵԱՆ
(ՊՈԼՈՒՅԻ)
ԵՒ
ԹԱԴԷՈՍ ԳԸԼՃԵԱՆ
(ՔՂԵՅԻ)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

6. Հոկ. — Մարսէյլ

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Պատանեկան միութեան բոլոր անդամները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ,

Մարսէյլի Պատ. Միութեան անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին, ներկայութեամբ ընկեր Հիւսեանի:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ «Սարգիս Մինասեան»ի վարչութենէն կը խնդրուի հանդիպիլ Շ. Կ.ի քարտուղարին:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

Հաճնոյ անկման ութերորդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Շասի Հաճնոյ Հայրենակց. Միութեան սգահանդէսը Հոկտ. 14ին, առաւօտեան ժամը 10ին Շասի եկեղեցիին սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՔԼԻՊԻ ԲԱՑՈՒՄ

Սէն Լուիի (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէն կը ծանուցանէ թէ իր քլիպի շէնութիւնը աւարտած ըլլալով, պաշտօնական բացումը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ցերեկէ վերջ ժամը 2ին: Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները: Կը խնդրուի հայրենակիցներէ տրամադրել գիրք, թերթ, նկար եւայլն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Բնիկ Թոմարզայի Եէնիճէ գիւղէն Աննա Օհանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Դագէս Օհանեանը (Անթիլիասի որբերէն) որ 1926ի վերջերը Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցաւ մեկնած է Ֆրանսա: Գրել՝ Anna Ohanianի, Compagnie Perier Vallans, de Tue No. 14, St. Antoine, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

12 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 775

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՊԷՍ...

...յս օրերս շատ կը խօսուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի վրայ։ ...ոչ լաւ բաներու մասին։

...նէք ո՛ր եւ է հայերէն թերթ, եւ պիտի տեսնէք որ այդ ...թին մասին հրատարակուած թղթակցութեան մը կամ ...մը տասնէն ութը ողբ ու կոծ է, կռիւ եւ ծեծկռւուք. ...ադարձ խաչակրութիւն եւ այլասերում։ Մէկ խօսով՝ քաօս։ ...իրտ կը ճմլեն մանաւորապէս տեղական թերթերու հրա...կութիւնները։ Անցեալ օր արտատպեր էինք հատուած ...«Ազդակ»ի (Պէյրութ) մէկ խմբագրականէն, որ կատարեալ ...գրութիւն մըն է.— Մեռա՛նք, կորանք։

— «Հոս այս գաղութին մէջ մենք աստիճանաբար դէպի ...ուածային այլասերում կ՚ընթանանք։ Ներքին եւ արտաքին ...ազանց տխուր ազդակներ մեզ յամրաբար կը տանին դէպի ...ջնջում։ Մեր ստրկութիւնն ու տառապանքը շահագործողներ, ...զան անուններով եւ դիմակներով իրենց քարոզութիւններուն ...րոն ընտրած են մեր գաղութը, մօտ ատենէն հին աւստրիական ...ութի մը վերածելու համար Սուրիան» (սեպտ. 26)։

Անշուշտ ընդհանուր խօսքեր են ասոնք, եւ կարօտ՝ մաղ...։ Մանաւանդ բառերը։ Մեր յօդուածագիրները ընդհանրա...ուշադրութիւն չեն դարձներ բառերու իմաստին, եւ կը ...ածեն աջ ու ձախ։ Օրինակ՝ սա «բնաջնջում» բառը, որ ...բան կը նշանակէ, բայց ոչ Սուրիոյ մէջ պարզուած պատ...։ Այլապէս, հարկ պիտի ըլլայ նոր բառ մը գտնել, Թուր...հայ ժողովուրդին անհետացումը բացատրելու համար։

...մբագիրը ըսել կ՚ուզէ թէ շարք մը չարիքներ կը սպառ...Սուրիոյ գաղութին, կը նպաստեն անոր այլասերման։

Այդ չարիքներէն մէկն է, ինչպէս յաճախ կը յիշեն, կրօ...կան մարդորսութիւնը, որ լայն արմատներ ձգած է Լիբա...նի եւ Սուրիոյ մէջ։ Ուր որ բազմութիւն, տգիտութիւն եւ ...ուառութիւն կայ, այնտեղ բոյն կը դնէ հոգեւոր մարդորսը։ ...պատմութիւն է այս, մանաւանդ 1895-96ի ջարդերէն ...եր։ «Մեր կրօնքն եւ հաւատքը քանդելու աշխատող ու...կան»։

Ուրիշ չարիք մըն է՝ ներքին պառակտումը, կուսակցական ...ւ դասակարգային գետնի վրայ։ «Ե՛ս, եւ ոչ թէ դուն»։

Երրորդ անախորժութիւն մը՝ կայաններու կեանքը, իր ան...սափելի արատներով եւ անճոռնի բարքերով, որոնք ընդ...պէս կը յանգին բիրի, դաշոյնի եւ ատրճանակի, ինչպէս ...անագրեցինք վերջերս։

Ընդունելով հանդերձ այս չարիքները եւ ուրիշ վէրքեր, ...կարծենք թէ այնքան ալ յուսահատելու բան չկայ, մինչեւ «...ջնջում» կամ «հին աւստրիական գաղութ մը» յանգելու ...րճան։

Անշուշտ պէտք է ձաղկել, սթափեցնել, չարիքներուն հա...ել, բայց ոչ վայրերան կանչերով եւ մոխիր ցանելով։ Ո՛չ «...վեհափառ»ներու փիլոնին կամ խաչափայտերու կառչելով։ ...կեանքը իր ընթացքը ունի, եւ հին շուքերն ու սուրբերը ...չեն կրնար գործել։ Անոնց ուղղել աչքերը եւ փրկութիւն ...ասել՝ կը նշանակէ դուռ բանալ նոր չարիքներու։

Մեր բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ՝ իրակա...մէջ մխիթարական, կազդուրիչ երեւոյթներ շատ կան թէ ...րիոյ եւ թէ Լիբանանի մէջ։ Ինչո՞ւ բանկալի շրջապատէն ...դիտենք ամէն բան, մոռնալով դուրսը վխացող բազմու...ները, եւ անոնց եռուն կեանքը։

Օրինակ, մենք մինչեւ այսօր կարգին ուսումնասիրութիւն ...չկարդացինք, Սուրիոյ թերթերուն մէջ, 40,000 գաղթական...ու տեղաւորման ձեռնարկի մասին։ Զտեսանք թղթակից մը ...երթար, տեղին վրայ քննէր և նկարագրէր, պատմէ՛ր մեզի, ...թէ ի՛նչպէս նոր բոյներ կը շինեն արմատախիլ բազմու...ները՝ Լիբանանի ափերուն վրայ։ Ընդհակառակն, ...ք ենք որ, Ազգերու Դաշնակցութեան տեղեկագիրները կը ...րգմանենք պարբերաբար, կը հաւաքենք այդ ձեռնարկին վե...բերող ո՛ր եւ է լուր, որպէսզի ... արտատպուին մինչեւ ...ամ Սուրիոյ եւ Լիբանանի թերթերուն կողմէ։

Յետոյ, իրականութիւն է որ առնուազն 5—6000 աշակերտ...կ՚աճին այդ գաղութին մէջ։

Արդ, կցկտուր լուրերէ եւ պաշտօնական զեկոյցներէ դուրս, ...քիչ անգամ կը կարդանք նիւթեր՝ այս ճակատի մասին։ ...նոյնը եւ Սուրիոյ ու Լիբանանի 80—100 հազարնոց ժողո...րդի ընդհանուր կեանքի մասին։ (Նոյնիսկ տեղացի ժողո...րդի մասին)։

Եւ այս պակասը կը մատնանշենք ոչ թէ լրագրական տե...կէտէն, այլ ապացուցանելու համար թէ՝ գործունէութեան ...ուն դաշտ մը կայ, ոգեւորուելու, ոգեւորելու, եւ աշխատե...անսահման հնարաւորութիւններ կան, բայց մենք ամփոփ...ենք ժամուն բակը, որուն սահմանը կը հասնի մինչեւ ...նճիրներու եւ «փաթերա»ներու խեղճուկրակ ածուն։

Ուշադրութիւն դարձնել մեր մատնանշած գետիններուն ...յ, գործօն եւ եռանդուն աշխատանք թափել բազմութիւն...ուն հետ, շարժման մէջ դնել երիտասարդութիւնը, տրա...դրելի ուժեր հրաւիրել դուրսէն,— ահա առաջադրութիւններ ...նք ո՛չ միայն կը սահմանափակեն չարիքները, այլ եւ կը ...րձրացնեն բարոյական կորովը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՃԱՄԲԱՆ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Սօֆիայի «Արաքս»ը կը նկատէ (27 սեպտ.).

— «Մասնաւորապէս խրախուսիչ է երիտասարդ սերունդին վերաբերմունքը հանդէպ Դաշնակցութեան, որուն մէջ կը տեսնէ իր իտէալներուն եւ իր նուիրական իղձերուն դրօշակիրը։

Պալքանի 22րդ Շրջանային ժողովն ալ, ինչպէս իր նախորդը, աչքէ չվրիպեցուց գաղութահայ իրականութիւնը, իր դրական ու ժխտական երեւոյթներով։

Դաշնակցութիւնը յետ այսու ալ անտարբեր չպիտի մնայ, գաղութահայ իրականութեան ներքին կեանքին հանդէպ, ու իր միակ ձգտումը պիտի ըլլայ մաքրել այն հեղձուցիչ մթնոլորտը, որ ստեղծուած է ազգային մարմիններու մէջն ու շուրջը, որուն հետեւանքով տեղ տեղ իրական վտանգ մը կը սպառնայ մեր ազգային շահերուն եւ հաստատութիւններուն։

Դաշնակցութիւնը իր հետաքրքրութեան եւ ուշադրութեան առարկան ընելով հանդերձ մեր ազգային ներքին կրթական — մշակութային կեանքը, այսու հանդերձ չի ձգտիր ո՛րեւէ կերպով, միմինակ իր վրայ առնել ազգային հաստատութիւններու ղեկավարման եւ մատակարարման հոգը։

Խորապէս գիտակցելով գաղութահայութեան սպառնացող վտանգներուն, Դաշնակցութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ անկեղծ համերաշխութիւն մը բոլոր ազգային հակամարտ տարրերուն միջեւ, համերաշխութիւն մը՝ որ հիմնուած ըլլայ արդարութեան եւ ազգային շահերու եւ արժանապատուութեան անվթար պահպանման նախապայմաններուն վրայ։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, իբրեւ գերազանցապէս ազգային եւ յեղափոխական կազմակերպութիւն մը, Դաշնակցութիւնը չի կրնար անտես առնել գաղութահայ կեանքի շատ մը ժխտական, ազգամիաս եւ իբրեւ Հայ՝ վիրաւորական ու ընդվզեցուցիչ երեւոյթները, որոնց դերակատարները կ՚ըլլան յաճախ զանազան հայանուն անձեր եւ մարմիններ։»

ՊԱՏԱՆԻ ՍԱՒԱՌՆՈՐԴԸ

Արամ անուն 15 ասեայ պատանին, որ Ամերիկայի մէջ տիպար սաւառնակ շինելու մէջ ախոյեան հանդիսացաւ, հօրմէ որբ է եւ երեք տարիէ ի վեր կ՚ապրէր իր հօրուին, ծօրճ Աբգարեանի մօտ։

Աբգարեան անցեալ ամիս կը դիմէ դատարան եւ պաշտօնապէս կ՚որդեգրէ Արամը, այսինքն անոր կուտայ իր մականունը։

Դատարանին առջեւ, Արամ ըսած է.

—Եթէօր մը օտար երկիր ճամբորդեմ մեծ սաւառնակով մը, գուցէ նեղութիւն կրեմ անունս փոխելու, ուստի ուրախ եմ որ հայրս կ՚որդեգրէ զիս։

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ աւարտելու մօտ ությարկանի շէնք մը փլաւ՝ բազմաթիւ մարդիկ տակը թաղելով։ Յարդ փլատակներուն տակէն հանուեցան 32 դիակ եւ 38 ծանր վիրաւոր։ Զոհերու ամբողջական թիւը յայտնի չէ դեռ։ Ամբողջ Փրական սուգի մէջ է։ Թերթերը սեւ շրջանակով լոյս կը տեսնեն։ Համայնավարները ուզեցին օգտագործել այս դէպքը թափօր եւ ցոյց կազմակերպելով։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Կոմս Ցէփլին» ճամբայ ելաւ

«Կոմս Ցէփլին» հսկայ ղեկաւոր օդապարիկը Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելաւ երէկ առաւօտ ժամը 7.55ին (գերմանական ժամ)՝ մէկ թռիչքով Հիւսիսային Ամերիկա երթալու համար։ Օդը շատ նպաստաւոր էր։ Քանի մը վայրկեան Կոստանսի լիճին վերեւ սաւառնելէ յետոյ, «Կոմս Ցէփլին» անհետացաւ Պալի եւ Պէլֆորի ուղղութեամբ։ Ցէփլինը կեդրոնական Ֆրանսայի եւ Պորտոյի վրայէն անցնելով Ժիրոնտի ծոցին վերեւ պիտի հասնէր ժամը 4ին։ Յետոյ Ասորեան կղզիներու ճամբով պիտի ուղղուի դէպի Նիւ Եորք։

Մեկնելէ առաջ, գերմանական նուագախումբ մը «Գերմանիա, ամէն բանէ վեր»ը նուագեց։ Ժամը 8.10ին երբ Կոստանսի վրայէն կ՚անցնէր, քաղաքին բոլոր զանգակները սկսան հնչել։ Ժամը 8.50ին Շաֆհուզի, 9.07ին Վալտսհութի, 9.33ին Պալի, 9.45ին Պէլֆորի վրայէն անցաւ, ուղղուելով դէպի Տիժոն՝ ժամը 150 քիլոմեդր արագութեամբ։ Ամբողջ Հռենոսի եզերքին, Շաֆհուզի եւ Պալի միջեւ, սահմանագլուխի երկու կողմերու բոլոր գիւղերը զանգակները կը հնչեցնէին՝ ցէփլինը անցած պահուն։

«Կոմս Ցէփլին» իր հետ կը տանի 52 հոգի, որոնց 13ը ճամբորդ եւ 39ը օդանաւորդ, մեքենավար եւայլն (7ը սպայ)։ Ճամբորդներն են՝ ներքին նախարար Փրեզեզինքի, հաղորդակցութեանց նախարարութենէն 3 հոգի, Ամերիկեան «Լոս Անճելոս» ղեկաւոր օդապարիկին հրամանատարը Ռոզէնտհալ, սպանիացի գնդապետ Ֆէրրարա եւ վեց լրագրողներ։ Ինչպէս գրած ենք, իւրաքանչիւր ճամբորդ կը վճարէ 50,000 մարք (300,000 ֆր.էւուելի)։ Ամէն մէկը 20 քիլոյէ աւելի բեռ չի կրնար տանիլ։ Օդապարիկը կը փոխադրէ նաեւ 62,000 նամակ եւ քարտ։

Անդրատլանտեան ուրիշ թռիչք մը

Իտալացի օդանաւորդ Սապէլլի ծրագրած էր երէկ կէսօրին Նիւ Եորքէն ճամբայ ելլել՝ մէկ թռիչքով կտրելու համար Ատլանտեանը։ Իր օդանաւն է «Միս Քոլոմպիա»ն։ Երէկ առաւօտ պէնզինը լեցուած եւ օդանաւը թռչելու պատրաստ վիճակի մէջ էր։ Սապէլլիի ծրագիրն է մինչեւ Պերլին կամ մինչեւ Հռոմ երթալ։

Ամանուլլահ թագաւոր խալիֆա.

Աֆղանիստանի մայրաքաղաք Քապուլէն «Ինտիըն Նիւզ Սըրվիս»ի կը հեռագրեն թէ ուղղափառ իսլամները մտադիր են իսլամ աշխարհի խալիֆա հռչակել Ամանուլլահ թագաւորը։

Իսլամական օրէնքը կը պահանջէ, որ խալիֆան ըլլայ թագաւոր մը կամ անկախ պետ մը։ Ներկայիս, կ՚ըսէ հեռագիրը, այս հանգամանքը ներկայացնող երեք հոգի կայ. Աֆղանիստանի թագաւոր Ամանուլլահ, Պարսից Շահը՝ Րիզա խան եւ Արաբիոյ թագաւոր Իպնը Սուտ։ (ԽՄԲ.— կը մոռնայ Ալպանիոյ թագաւոր Ահմէտ Զօկու Ա.ը)։

Ասոնցմէ միայն Աֆղանիստանի թագաւորն է, որ ուղղափառ Սիւննի է։ Կը կարծուի թէ՝ իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին Ամանուլլահ թագաւորը հաւաստիք ստացած է թէ՝ իր խալիֆա անուանումը պիտի ընդունուի շահագրգռուող կառավարութեանց կողմէ, այսինքն անոնցմէ, որոնք իսլամաբնակ երկիրներու վրայ կ՚իշխեն։ Կը մնայ միայն համաժողով մը գումարել, ընտրելու համար նոր խալիֆան, ինչ որ տեղի պիտի ունենայ շուտով։

Ամերիկացի թղթակիցը անհետացած

Ամերիկացի թղթակից Հարոլտ Հորան, որ երէկ Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս պիտի հանուէր, երկու օրէ ի վեր մէջտեղ չկայ։ Ոստիկանութիւնը քննութիւններ կը կատարէ իսկական յանցաւորը գտնելու համար, այդ պատճառով անհրաժեշտ նկատած էր թղթակցին ժամանակ մը Փարիզ մնալը։ Անմիջապէս որ քննութիւնները վերջանային, թղթակիցը դուրս պիտի հանուէր սահմանէն։ Սակայն նախ քան այդ, Հորան հրաման ստացած է կարելի եղածին չափ շուտ Ամերիկա վերադառնալ։ Կը կարծուի թէ ներկայիս արդէն շոգենաւի վրայ է։

Մակեդոնացիներու արիւնոտ կռիւները

«Թայմզ»ի մէջ աշխատակից մը կը գրէ.

Մակեդոնական երկու հակառակորդ խմբակցութեանց միջեւ վէճերը կատաղի կէտի մը հասած են։ Իվան Միխայլոֆ իր կուսակիցներուն հետ ներկայիս սարսափի վարչաձեւ մը հաստատած է Պուլկարիոյ Փէթրիչի շրջանին վրայ եւ կը սպառնայ բոլոր անոնց, որոնք չեն ուզեր հնազանդիլ «Համաժողով»ին հաւանութեամբ իրեն տրուած դիկտատորութեան։ Նկատելով որ այս նահանգը հեռու կը գտնուի եւ իրականին մէջ ո՛չ թէ կառավարութեան այլ Մակեդոնացիներու կողմէ կը կառավարուի, դժուար է ըսել թէ ի՛նչ կը պատահի գիւղերուն մէջ։ Սակայն բոլորն ալ կը հաստատեն թէ՝ սպանութիւն, ընդհարում, ծեծ, առօրեայ դէպքեր են։

Ասկէ զատ վերջերս կարգ մը գաղթականներ սահմանագլուխը անցնելով իրենք զիրենք նետած են Սերպերուն— իրենց ոխերիմ թշնամիներուն— գիրկը, փախչելու համար Միխայլոֆի մարդոց բռնութիւններէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ.

Մ. Քէմալ փաթթոցը քակեց, ֆէսը նետեց ու տեղը գլխարկ մը դրաւ։ Եւ այդ կերպով, նոր զրկանք մը եւս պարտադրած եղաւ Հայերուն, որոնք երբ ուզէին սիրտ զովացնել, իրենց մաղձը կը թափէին ֆէսին մէջ...։ Հիմա այդ ալ չկայ, ու չենք կրնար գլխարկին դպիլ որ եւ է կերպով, քանի որ մեր ալ գլուխն է։

Ահա Թուրքին համար առաջին օգուտ մը։ Մնացեալները պիտի համրենք տարիներու ընթացքին, որովհետեւ գլխարկն ալ ազդեցութիւն գործելու եւ զայն ամրապնդելու համար, ամէն բանի պէս ժամանակի պէտք ունի։

Բայց անպատճառ, գէշ կամ լաւ, պէտի ազդէ։

Չէ՞ք հաւատար։ Դիմենք օրինակներու։

Հայ ենք։ Ո՞րն էր մեր սովորական գլխարկը։ Այն երկրին ուր կը բնակէինք։ Ռուսիոյ մէջ՝ փափախ, Պարսկաստան՝ խալփախ, Թուրքիոյ մէջ ֆէս՝ (տեղ տեղ, նոյնիսկ փաթթոցով), իսկ աշխարհի մնացեալ մասերուն մէջ՝ տեղական գլխարկ։

Արդ, նոյն ցեղի զաւակները, դասաւորուած համաձայն իրենց գլխարկներուն, գիտէք թէ ի՛նչ տարբերութիւններ կը ներկայացնէինք։ Պէտք կա՞յ յիշելու։ Խուսափինք գոնէ մենք մեզ վիրաւորելէ։ Անցողակի ըսենք միայն, թէ իւրացուցեր էինք ամէն մէկ գլխարկի յատուկ թերութիւնները։

Գլխարկին ազդեցութիւնները հաստատելու առիթը չէ որ պակսած է ամէն մէկ Հայու։

Հին երանելի օրերուն, գիտէք թէ Պոլսոյ մէջ իսկ, գլխարկաւոր Հայը տարբեր էր ֆէսաւորէն։ Իսկ ֆէսաւորը եթէ պատահէր որ գլխարկ մը անցընէր գլխուն, բոլորովին կը փոխուէր։

Աքսորէ դարձին, տեսանք հազարաւոր Հայեր, որոնց ո՛չ մէկուն գլխարկը կը նմանէր միւսինին, ու բոլորն ալ, իրենց գլխարկին համեմատ մարդեր եղած էին։

Անոնց մէջէն ճանչցայ մէկը, նշանաւոր ծուռբերան մը, որ արհեստին բերումով... փոխն ի փոխ կը գործածէր կովկասեան փափախ, Թրքական ֆէս, եւրոպական գլխարկ եւ արաբական ակէլ եւ ամէն մէկուն հետ, կը փոխուէին իր լեզուն, հայհոյչները, նաեւ զգացումներն ու մտածումները։ Կը պատահէր նոյնիսկ որ ֆէսը գլխուն, հայհոյէր եւրոպացիներուն, որոնց մէկ հաստատութեան պաշտօնեան էր։ Իսկ գլխարկին տակ՝ կը յիշէր որ աքսորի տանջանքներէն նոր էր փրկուեր...

Փարիզի մէջ, բարեկամ մը ունիմ, որ Ռընօ կ՚աշխատի։ Շաբթուան մէջ, ժողովրդական քասքէթը գլխուն՝ կատարեալ ստահակ մըն է։ Կիրակիէ կիրակի շափօ մուն՝ անոր լեզուին, դէմքին ու շարժումներուն կուտայ լրջութիւն մը, որ զիս կը պաղեցնէ։ Իսկ... ժամադրութեան օրերուն՝ երբ պօնպէն գլուխն անցընէ, բօրեւն անգամ կը կտրէ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ» պաշտօնաթերթի խմբագրապետ եւ համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի անդամ Ստեփանոֆ-Սկվորցով յանկարծամահ եղաւ Մոսկուայի մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

(ՌՈՒՍԱԳՐԱՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ)

1928 մայիս 3ին, խորհրդային իշխանութեան պետական Հրատարակչական Զինուորական բաժինը հրատարակեց գրքոյկ մը, «*Թուրքիա եւ իր զինական ուժերը*», կարմիր բանակին համար: «*Յուսաբեր*»ի մէկ աշխատակիցը թարգմանած ըլլալով զայն, կը հրատարակենք ամբողջութեամբ, իբրեւ ուշագրաւ փաստաթուղթ մը:

ԽՄԲ.

Ա.

երկիրը եւ բնակչութիւնը

Այս գլուխը կուտայ ընդհանուր աշխարհագրական տեղեկութիւններ: Յիշենք քանի մը հատուածներ միայն.—

Մինչեւ համաշխարհային պատերազմը, 1914էն 1918, Թուրքիան հսկայական երկիր մըն էր, մօտ երկու միլիոն քառ. քիլոմեդր տարածութեամբ եւ 23 միլիոն բնակչութեամբ: Այժմեան Թուրքիան կը բռնէ մօտ 750,000 ք. քիլ. տարածութիւն, 13 միլիոն բնակչութեամբ:

Շարունակութեան մէջ հեղինակը կը պատմէ թէ Թուրքիան ի՛նչ է կորսնցուցած պատերազմի ընթացքին:

«Հիւսիս արեւմտեան կողմէ Թուրքիան սահմանակից է Խորհրդային Վրաստանին եւ Հայաստանին, մօտ 450 քիլոմեդր երկայնութեամբ: Բնակչութեան 80 առ հարիւրը Թուրքեր են, 1 միլիոն 250,000 Քիւրտեր, 300-400 հազարը՝ Կովկասէն վերաբնակներ՝ Չէրքէզներ, Չէչէններ, Լազեր եւ ուրիշներ, մօտ 600 հազարը՝ Թիւրքմէն, 200 հազարը Հրեաներ եւ որոշ քանակութեամբ Հայեր, Յոյներ եւ այլն: Ազգ. փոքրամասնութիւններէն ամենամեծ նշանակութիւնը ունին Քիւրտերը, որոնք կ'ապրին արեւելեան նահանգներու մէջ եւ ունին իրենց լեզուն եւ պահպանած են հին ցեղական սովորութիւնները:»

Այս գլուխը կը վերջանայ գետերու եւ երկաթուղագծերու նկարագրութեամբ: Հեղինակը այստեղ այն միտքը կ'արտայայտէ, թէ «Թուրքիան իր սեփական միջոցներով երկաթուղային հսկայական շինարարութիւն կը կատարէ»:

Բ.

եւրոպական պետութիւնները եւ Թուրքիան

Անցած դարու սկիզբներէն կը սկսի արագ քայքայումը Թրքական կայսրութեան: Այս քայքայումը հետեւանք էր սուլթանական յոռի կարգերու, եւրոպական պետութեանց եւ յատկապէս Անգլիոյ՝ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ աշխարհակալ քաղաքականութեան, եւ այն տեւական ապստամբութիւններուն, որոնք յաջորդաբար տեղի կ'ունենային Բալկանեան Թերակղզին մէջ:

Օտար պետութիւնները կ'օգտուէին այդ ապստամբութիւններէն, յաճախ մինչեւ իսկ կը հրահրէին այդ շարժումները, որպէսզի «ճնշուած քրիստոնեաներու պաշտպանութեան» պատրուակով սարկացնեն Թուրքիան եւ պոկեն այս կամ այն կտորը: Օրինակ, 1908ին, Աւստրօ-Հունգարիան գրաւեց Պոսնան եւ Հերսէքը: 1911ին ծայր տուաւ պատերազմը Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, որ վերջացաւ Տրիպոլիսի կորուստով:

Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ գլխաւորապէս Ռուսիոյ օժանդակութեամբ, 1912ին կազմակերպուեցաւ բալկանեան դաշնակցութիւնը (Պուլկարիոյ, Սերպիոյ, Գարատաղի եւ Յունաստանի համադաշնակցութեամբ), ուղղուած Թուրքիոյ դէմ, որու հետեւանքով ծագեցաւ բալկանեան պատերազմը: Այս պատերազմը վերջացաւ Թուրքիոյ համար կատարեալ պարտութեամբ: Թուրքիան կորսնցուց Թրակիոյ մեծ մասը, Մակեդոնիան, Ալպանիան եւ շարք մը կղզիներ Եգէական ծովուն մէջ:

Ունենալով աշխարհագրական եւ ռազմական նպաստաւոր դիրքեր, Թուրքիան շատ եւս մխուած էր տնտեսապէս: Զարիքի պղերը դարձած էին խեն համար նաեւ իր բնական հարստութիւնները, որոնց տիրանալու նախաքով, այս կամ այն աշխարհակալ պետութիւնը շհրաւ-

նակ որեւէ փորձանք կը պատրաստէր Թուրքիոյ գլխուն:

«Թրքական խնդիրը» տասնամեակներ շարունակ գրեթէ առանցքն է կազմած եւրոպական դիւանագիտութեան: Եւրոպական դրամագլուխը թոյլ չէր տար, որ Թուրքիոյ մէջ զարգանան ճարտարարուեստը, արդիւնաբերութիւնը եւ տնտեսութիւնը: Այդ դրամագլխին ձեռնտու չէր, որ այս յետամնաց երկիրը զարգանայ եւ դուրս գայ տնտեսական գերութենէ: Ան ամէն կերպ կը խրախուսէր Թուրքիոյ յետամնացութիւնը եւ գուրգուրանքով կը պահէր երկրի տնտեսութեան հնադարեան ձեւերը: Այդ պատճառով ալ Թուրքիան կը մնար այն դասական երկիրը, որ շարունակ կ'արտածէ իր հում հիւթերը եւ դուրսէն կը ներածէ պատրաստի ապրանքներ: Այս քաղաքականութեան հետեւանքով, ժողովուրդի աղքատութիւնը հասած էր հսկայական չափերու: Հակառակ ասոր, եւրոպական պետութիւնները ամէն կերպ կ'աջակցէին Թուրքիոյ յետամնաց ցեղերուն՝ Քիւրտներուն, Արաբներուն, Ալպանացիներուն, անոնց զէնք ու դրամ մատակարարելով եւ դրդելով, որ պայքարին խճուղիներու եւ երկաթուղիներու շինութեան դէմ, երկրի այն մասերուն մէջ ուր այդ ճանապարհներու կառուցումը ձեռնտու չէր դրամատիրական պետութիւններուն: Այս քօղարկուած թալանի քաղաքականութիւնը բացարձակ անպատկառութեամբ կը վարէր ցարական Ռուսիան, երազելով դարձնել Սեւ Ծովը ռուսական լիճ եւ ձեռք բերել Պոլիսը եւ Նեղուցները (Վոսփորը եւ Տարտանէլը):

Ցարիզմի նպատակն էր շարունակաբար հողամասեր պոկել Թուրքիայէն, պահելով մէկտեղ երկրի միապետական կարգերը:

Ազգային եւ կրօնական պառակտումները Թուրքիոյ զանազան ազգութիւններուն միջեւ արհեստականօրէն կը հրահրուէին շարունակ եւրոպական պետութիւններու կողմէ, որով այս վերջինները միշտ պատճառներ կ'ունենային միջամտելու Թուրքիոյ ներքին գործերուն եւ այդ ճանապարհով տնտեսական այս կամ այն զիջումները կորզելու: Երկար ժամանակ Թուրքիոյ մէջ տիրող էր անգլօ-ֆրանսական դրամագլուխը, որ իր ափերուն մէջ էր առած երկրին տնտեսական կեանքի բոլոր երակները: Վերջին տարիներուն, նախ քան պատերազմը, ինչպէս Արեւելքի բոլոր երկիրներուն, նոյնպէս նաեւ Թուրքիոյ մէջ, ասպարէզ իջաւ գերմանական դրամագլուխը:

Թուրքիան գերադասեց ելեւմտապէս եւ տնտեսապէս ենթակայ մնալ Գերմանիոյ, որովհետեւ Գերմանիան չէր սպառնար հողային անդամահատութեամբ (ինչպէս Ռուսիան) կամ քաղաքական անկախութեան վտանգումով (ինչպէս Անգլիան): Պաղտատի երկաթուղագծի կառուցումով անգլիական աշխարհակալութիւնը ստացաւ առաջին զգալի հարուածը: Այդ գծին աւարտումով Գերմանիան ռազմապէս պիտի սպառնար Եգիպտոսին եւ Հնդկաստանին, եւ, միաժամանակ հրաշալի ճանապարհ մը ունենալով իր ձեռքին տակ, գերմանական եւ աւստրիական ապրանքները զիւրութեամբ պիտի արտածէր դէպի Թուրքիա, Պարսկաստան, Հնդկաստան, Հայաստան եւ Արեւելքի միւս երկիրները: Անգլիոյ համար այս վտանգը մէկն էր պատերազմի գլխաւոր պատճառներէն:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

Կարգը եկաւ ցորենին:

Սիգազգիներու (կրամինէ) մէջ, կան 3 ազնուական իշխաններ: Ոսկեգլուխ ցորենը՝ արմտիքներու արքայ, ոսկեսիրտ եգիպտացորենը՝ արմտիքներու հսկա՛ն եւ քաղցրամարմին շաքարեղէգը՝ շաքարատու բոյսերու պետը:

Աշխարհի գոյութենէն ի վեր, ցորենը, վայրի թէ ընտանի ժողովուրդներու հացատու արմտիքը եղած է գերազանցապէս: Երբ ցորենի դաշտի մը քովէն կ'անցնիք, հանեցէք ձեր գլխարկը, խաչակնքեցէք ձեր երեսը եւ դէպի այդ օրհնեալ արտը խոնարհութիւն մը ըրէք:

Ողջունեցէք ոսկեթագ արտը՝ Վարուժանի ոսկեղինիկ բառերով.—

Օրօ՛ր, ոսկուն արտ,
Օ՛ր տուր, հասո՛ւն արտ,
Գամ ոսկիդ հրնձեմ
Մանգաղով արծաթ:

Ընդհ. պատերազմի գլխաւոր դասերէն առաջինը եղած է սորվեցնել պետութիւններու թէ՝ հացի խնդիրը, հետեւաբար ցորենի, ժողովուրդներու թիւին հետ համեմատութեամբ որքան քանակով նոյնքան ալ որակով առատօրէն արտադրութիւնը, պետական իմաստութիւն է: Պատերազմէն ասդին Անգլիոյ մէջ վերակազմուեցաւ երկրագործական պաշտօնատունը, երկրագործական նոր քաղաքականութիւն մը գծուեցաւ եւ ընդարձակ արօտատեղիներ վերածուեցան ցորենի արտերու: Երկու տարի առաջ Հռոմի մէջ գումարուեցաւ Ցորենի Միջազգային Համաժողովը եւ Մուսոլինի ոտքով ձեռքով նետուեցաւ գործին մէջ, տասնամեակի մը շրջանին Իտալիոյ ժողովուրդին հացը ամբողջութեամբ հայթայթելու համար ազգային Մայր հողէն: Վերջապէս, մեծ ու փոքր բոլոր պետութիւններ նուիրուեցան ներքին աշխատանքի ազգային հացով կշտացնելու իրենց ժողովուրդները:

Մալթուս եւ Քրուքս, որոնք մարդկային յառաջդէմ աճումին առջեւ, տարիներ առաջ ահազանգ հնչեցուցին, ցորենի անբաւականութիւն մը հեռատեսելով եւ Քրուքս աշխարհի համար, դէպ 1930, ցորենի սով մը իսկ կը նախատեսէր, գիտութեան հսկայական յառաջդիմութեան շնորհիւ, այդ նախատեսութիւններն ու վախերը չիրականացան եւ մարդկային աճումին հետ համեմատաբար ցորենի արտադրութիւնն ալ աւելցաւ, այսպէս պարտութեան մատնելով Մալթուսականութիւնը: Մալթուսի տեսութիւնը տեղի տուաւ Ջարուինի եւ Ալֆրէտ Րըսէլ Ուոլլէյսի բնական ընտրողութեան տեսութեան առջեւ: Բուսական աշխարհին մէջ ալ հռչակուեցաւ «յարմարագոյնին վերապրումը»: Վրայ հասաւ աւստրիացի վանականի մը՝ Մէնտէլին Մէթոտը, — այն է խառնածնութեամբ (Hybridation) լաւագոյն նկարագիրներու ժառանգականօրէն փոխանցումը, ազնիւ յատկութիւններու կեդրոնացումը եւ մաքուր նոր անհատներու արտադրութեան կարելիութիւնները: Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա եւ մինչեւ Հարաւային Ափրիկէ ծիգերը լարուեցան, աշխատանոցներու մէջ սկսաւ մրջնային աշխատանք մը, ստեղծելու համար ցորենի նոր զանազանակներ, որոնք օժտուած պիտի ըլլային արտադրական բարձր յատկութիւնով մը, հարուստ պարունակութեամբ եւ ժանգախտի, ածխախտի, վնասակար միջատներու եւ ուրիշ հիւանդութիւններու դէմ դիմադրական ուժով մը: Աւելորդ է ըսել թէ՝ բոլոր այս ջանքերը, լիակատար յաջողութեամբ մը պսակուեցան եւ հետզհետէ պսակուելու վրայ են: Այնուհետեւ դուրս ցորենի արտերը ընդարձակուեցան ամէն կողմ, մշակման նոր մեթոտներ, մեքենական կատարելագործութիւններ եւ քիմիական պարարտներու մեծաքանակ գործածութիւն ամէն անկիւն մեծ ծաւալ ստացաւ, այսպէս աշխատանոցներու աշխատանքները հարիւրապատիկ արդիւնաւորելով գործնական մարզին մէջ:

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ՝ այսօր աշխարհիս մէջ ամէն ամիս ցորենի հունձք կայ: Այսպէս Յունուարի մէջ կը հնձեն Աւստրալիոյ, Չիլիի, Նոր Զէլանտայի եւ Արժանթինի հանրապետութեան մէջ: Փետրուարի մէջ՝ Արեւելեան Հնդկաստանի մէջ: Մարտի մէջ՝ Վերին Եգիպտոսի, եւ Սուտանի մէջ: Ապրիլի մէջ՝ Սուրիոյ, Պարսկաստանի, Փոքր Ասիոյ եւ Քուպայի մէջ: Մայիսի մէջ՝ Ալճէրիոյ, Ասիոյ, Չինաստանի, Ճափոնի, Ֆլորիտայի (Մ. Նահանգներ), Թունուզի եւ Մարոքի մէջ: Յունիսի մէջ՝ Իտալիոյ, Յունաստանի, Փորթուկալի, Սպանիոյ եւ Մ. Նահանգներու Հարաւային մասին մէջ: Յուլիսի մէջ՝ Աւստրիոյ, Միջին Ռուսիոյ եւ Մ. Նահանգներու հիւսիսային մասին մէջ: Օգոստոսի մէջ՝ Ֆրանսայի, Հիւսիսային Եւրոպայի եւ Քանատայի մէջ: Սեպտեմբերի մէջ՝ Քոլոմպիայի եւ Հըտսընի ծովածոցին մէջ: Հոկտեմբերի մէջ Շուէտի, Նորվեկիոյ եւ Հիւսիսային Ռուսիոյ մէջ: Նոյեմբերի մէջ՝ Փերուի եւ Հարաւային Ափրիկէի մէջ: Եւ Դեկտեմբերի մէջ՝ Պիրմանիոյ մէջ:

Այսպէս տարին տասներկու ամիս շարունակաբար կը հնձեն ու կը հնձեն:

Վարուժան պիտի ըսէր.

Եւ կը հնձե՛ն, միշտ կը հընձե՛ն.— Թեւի ամէն լայն շարժումի
Ամառներու բերկրութիւնն է՝ որ քիստէ քիստ կը ծաւալի:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ԳԻՆՈՎՆԵՐԸ

Քանի մը օրէ ի վեր Նիւ Եորքի ոստիկանութիւնը գործի վրայ է եւ հանրութիւնը վրդովուած՝ այն պատճառով որ գաղտնօրէն ծախուած ու գործածուած ոգելից ըմպելիները թունաւոր են: Այս օրերս, 35 մահեր պատահեցան այս ըմպելիներուն գործածութեան հետեւանքով, իսկ հիւանդանոցներուն մէջ, աւելի շատ է թիւը անոնց որոնք կը տառապին թունաւորումէ: Ջանոնք փրկելու որեւէ յոյս չկայ:

Գաղտնի ոստիկաններ՝ անակնկալ կերպով կոխեցին 20ի չափ ըլըսավայրեր, ուր գաղտնօրէն յաճախորդներուն կը հայթայթէին այդ ըմպելիները: Անոնք գրաւած են գործածուած ալքոլի նմոյշներ, որոնք քննութեան պիտի ենթարկուին: Եթէ թոյնի հետք նշմարուի անոնց մէջ, հայթայթիչները դատական հետապնդման պիտի ենթարկուին իբրեւ մարդասպան:

Երկուշաբթի եւ երեքշաբթի գիշեր հիւանդանոցներու եւ ոստիկանութեան կառքերը շրջեցան Նիւ Եորքի աղքատ թաղամասերուն մէջ, փոխադրելու համար թունաւորման զոհերը:

Պահէ պահ, բազմաթիւ թունաւորուածներ գինովներ կը հասնէին հիւանդանոց: Քաղաքին բժշկական սպասարկութեան պետը, ամբողջ գիշերը աշխատեցաւ իր օգնականներուն հետ, անդամահատութեան ենթարկելու համար մեռելները:

Կեանքը Թուրքիոյ Մէջ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ

Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակցութեան վերջին մասը կուտանք ստորեւ.

Թուրքերը նաւարկութեան մէջ զարգացում գոյց կուտան: Ներքին նաւահանգիստներու միջեւ երթեւեկը ամբողջովին իրենց ձեռքն է: Նախապէս օտարականի մը համար շատ անհաճոյ բան էր թըրքական նաւով մը ճամբորդել, անոնց անկարգութեան, աղտոտութեան եւ անհանգստաւէտութեան պատճառաւ: Վերջերս երեք կարճ ճամբորդութիւններ ըրի թրք. նաւահանգիստներու միջեւ եւ նաւերը մաքուր ու հանգստաւէտ գտայ, հակառակ որ վերջերս Յոյներէն գնուած հին նաւեր էին անոնք: Պոլիսը թէեւ դեռ շատ հեռու է արեւելեան քաղաքներու կատարելութեան հասնելէ, սակայն առաջուանէն աւելի մաքուր է: Միայն թէ այնքան աղտոտ է եւ տարիներու ընթացքին մաշած է, որ հրաշք մը պէտք պիտի ըլլայ, զայն մաքրելու համար: Ապտիւլ Համիտի ժամանակուան շուներուն տեղ հիմա առատ կատու կայ. ու ասոնք միացած հազարաւոր մուրացկաններու, հանրային ցաւ մը կը կազմեն: Թուրքերը զգացումի հակառակ կը նկատեն մուրացիկներուն դէմ ուեւէ միջոց ձեռք առնել, վախնալով որ ատիկա դժբախտութիւն կը բերէ:

Կառավարական պաշտօնատուները աւելի արագ կը տեսնեն հիմա գործերը, սակայն տակաւին շատ բարեկարգութիւն պէտք է մտցուի այդ ուղղութեամբ:

Յոյներուն մեկնումով, գնաց նաեւ Թուրքիոյ ծխախոտի եւ գորգաշինութեան ճարտարարուեստը: Սակայն Թուրք գիւղացիները հետզհետէ կը վարժուին այդ գործերուն: Կառավարութիւնը գոհ է այս առթիւ: Գինեգործութիւնն ու ձիթենիի մշակութիւնը նախապէս Անատոլուի Յոյներուն մենաշնորհն էր, իսկ հիմա Թուրք գիւղացիները որոշ յաջողութիւն ձեռք կը բերեն այդ ճիւղերուն մէջ ալ:

Երկրի առեւտուրի զարգացման գլխաւոր արգելքն է ժողովուրդին տգիտութիւնը, գործի անհասկացողութիւնը եւ դրամագլուխի պակասը: Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ կարելի պիտի ըլլա՞յ յաղթել անոնց: Կառավարութիւնը համոզուած է թէ իրենց շինել աշխատած նոր շէնքին հիմնաքարն է լեզուական նոր բարեկարգումը եւ թէ մինչեւ որ ատիկա չիրականանայ, Թուրքիա երբեք չի կրնար արեւմտեան իմաստով կազմակերպուած պետութիւն մը դառնալ:

Բացի իրենց հագուստները փոխելէ եւ զարմանալի արագութեամբ եւրոպական ձեւերը ընդունելէ, Թուրք կիները շատ քիչ փոխուած կ'երեւին եւ քիչ ազդեցութիւն ունին այսօր: Իրենց ամուսիններուն եւ այր բարեկամներուն հետ կ'երթան հանրային վայրեր եւ աւելի ազատօրէն կը տեսնուին օտարականներու հետ. սակայն տակաւին ո՛չ մէկ գործօն դեր կը կատարեն ընկերային կեանքին մէջ:

Նոր այբուբենին շնորհիւ պիտի բացուին առեւտուրի դուռները եւ պէտք պիտի ըլլան մեծ թիւով գրագէտներ: Գրի մեքենայի եւ սղագրութեան գործածութիւնը գործ պիտի բանայ մեծ թիւով կին գրագիրներու: Այս պարագան շուտով պիտի փոխէ հազարաւոր կիներու մտայնութիւնը եւ անոնց պիտի տայ աշխատելու եւ իրենց ապրուստը ճարելու փառատենչութիւնը:

Կրօնքը բոլորովին [...]
մէջ է: Մզկիթները [...]
են եւ մուէզզիններու [...]
քիչ կը լսուի: Չէք տես[...]
մը, որ փսիաթի վրայ [...]

Թուրքերը վերջի[...] զգացուին օտար քննա[...] նէ: Զարգացած դասակ[...] հասկնան իրենց թերի[...] վախնան որ ծիծաղելի կ[...]

Ի՞նչ պիտի ըլլայ [...] ապագան: Անոնք որ կը [...] նոր Թուրքիան մօտ ատ[...] նիկի պէս յարութիւն [...] իր աճիւններէն, դատա[...] են հիասթափուելու: Թուր[...] նին երկար եւ ամայի [...] հերկելու, եւ մինչեւ [...] բնկարգութեան մակեր[...] թուած է միայն գլխ[...] կին եւ իր անձնուէր հե[...] րու խմբակին կողմէ: [...] կախում պիտի ունենա[...] կեանքէն: Ո՛րքան պիտ[...] ապրիլ՝ իր գործը շար[...] համար: Շարունակ այն [...] որ պիտի սպաննուի կամ [...] մահով պիտի մեռնի: [...] յաջորդելիք մէկը:

Այս տեսակէտով [...] նոյն կացութեան մէջ [...] ինչպէս Իտալիա, սա՛ [...] թեամբ, որ մինչ Մուսո[...] իր ետեւ պիտի ձգէ զօրա[...] մակերպութիւն մը, Փաշ[...] քէմալ իր ետեւ պիտի [...] մեծ անունն մը յիշա[...]

Եթէ Թուրքիա ներ[...] վութիւններէ եւ արտաք[...] ձակումներէ զերծ՝ ժամա[...] ղաղութիւն եւ ազատու[...] նայ, մինչեւ 20 տարի [...] կրնայ դառնալ նոր, մի[...] ինքնաբաւ պետութիւն [...] ինք իր գլխուն ձգուի, [...] նական է որ Թուրքիա [...] լիք մը ըլլայ իր դր[...] գոնէ երկար տարիներ [...]

Բայց այս նկա[...] ետեւ կեցած է Ռուս[...] ստուերը: Դէպքերը կը [...] ի վերջոյ իրարու բաց[...] նետեցին այս յաւիտենա[...] նամիները: Չեմ կարծեր [...] չեւիսմի վարդապետու[...] մեծ տեղ մը գրաւեն Թու[...] մտքին մէջ, սակայն [...] դիկտատորը եւ Մոսկուա[...] բայրութիւնը կրնան պա[...] կարգ մը անակնկալներ, [...] պիտիցնդինլոքառնոյի [...] Քէլլոկի դաշնագիրը [...]

*
**

Խալք կուսակցութեան [...] կեդրոնը Առեւտրական [...] խնդրած էր տեղեկագիր [...] րաստել, ուսումնասիրելու [...] 1927 եւ 1928 տարիներ[...] թացքին Պոլսոյ ունեցած [...] սական կացութիւնը: Առ[...] եւ Արհեստից Ցնօրէն Վ.[...] ձեռնարկած է պատրաստ[...] տեղեկագիրը ուրկէ կ'եր[...] Պոլսոյ ընդհ. հրապար[...] 1927ի հետ բաղդատմամբ [...] տարուոյ մէջ տագնապ [...] շատ եղած է:

Այս տեղեկագիրը [...] սակարգուած է եւ մասն[...] արտածման գործերը ք[...] վերջին օրերս միայն զգ[...] ժում մը կայ, տագնապ[...] մը անցնելէ վերջ: Հակի[...] տածումը հարիւրին 45 [...] է, իսկ կաղնի արտածմ[...] նակութիւնը չէ հասկցու[...] Տեղեկագիրը քանի մը [...] արտելով պիտի յանձն[...] առեւտրական Սենեակի [...] ուրկէ վերջ Խալք կուսակ[...] ը կարգ մը որոշումներ [...] տայ Թուրքիոյ տնտեսա[...] ճակին մասին:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«Ի՞ՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 10

1.— Ինչպէս ամէն ազգ, ...պէս Թուրքերը չէին կրնար ...ւէ յաւիտեան խաւարի մէջ ...ալ։ Անոնք ալ տնտեսական ...քով զարգացման ճամբուն ...մտած են։

2.— Առ այժմ զօրաւոր չեն, ...պիտի զօրանան։

3.— Առ այժմ զօրաւոր չեն, ...մէնաւ Թուրք ազգը գլխա... երկուքի բաժնուած է, ...ին Թուրքը եւ նոր Թուրքը ...զան կուսակցութիւններ ...ք» երկրորդական ուժ ու... Մինչեւ որ հին սերունդին ...յաջորդէ, տկար պիտի ... Յեղափոխութեան վախը ...կայ։

4.— Միատարրեւ զարգացած ...մը միշտ զօրաւոր է, եթէ ...ի սիրով եւս տոգոր... Առ այժմ տկար կը ...Թուրքերը եւ պիտի զօ...

5.— Բնականաբար նոր փո...թիւնները բարերար են ...զայ սերունդին համար, ...հներու համար չարաշուք։

6.— Եթէ ոռնուազն տասը ...պատերազմ չըլլայ եւ ...ներքին յեղափոխութեամբ ...վարները չսպաննուին, տե...կրնայ ըլլալ ներկայ ...սարքը։ Նոյն իսկ եթէ ...փոխուի վարչաձեւը, ...կինը ոչ վանդակի ետին ...ոչ ալ «չարշաֆ»ով ...։ Ոչ ալ առաջուան ...«ֆէնտի»ներ և «սօֆտա»ներ ...կամ «իմարէթ»ներու ...ներ կը կշտացնէ։ Ա... անցած է։

7.— Նախընտրելի է խե... մը ունենալ ...բարեկամ մը։ Մո... ունենալէն աւելի ...նախընտրելի է զարգացեալ ... ունենալը։ Անշուշտ օր ... գայ ուր անոնք ալ ...ճանչնան Հայուն անու...իրաւունքները։

(Ալժերիա) Ա. Ի.

բոլոր այն Իսլամ տարրերու, որոնց վրայ տիրած են Թուրքերը։ Բարքերով նախնական է, անուսում ու յետամնաց, բայց աշխատութեան ընդունակ. չարքաշ ու կարգապահ, որ իր մեծագոյն առաքինութիւնն է, եւ շատ հեղ մինչեւ կոյր կրաւորականութիւն կը հասնի։ Թուրք ժողովուրդը —գիւղացին ու արհեստաւորը— չարիք չի գործեր, եթէ ինքն իրեն մնայ, նոյնիսկ բարեհոգի է. բայց կրնայ զարհուրելի գործիք մը դառնալ իր իշխանաւորներուն ձեռքը եւ քամահելի նախճիրներ գործել՝ առանց խղճահարութեան, ինչ որ Թուրքիոյ պատմութեան բոլոր շրջաններուն պատահած եւ երկրին կործանման գլխաւոր պատճառը եղած է։ Իսկ Թուրք կառավարութիւնը առանձին դասակարգ մըն է, որ կը բաղկանայ պաշտօնատարներէ, զինուորականներէ եւ ազնուական կոչուած Թուրքերէ, որոնք կառավարական գործերով կ'ապրին և մեծ կալուածատէրներ ու հողատէրներ են միեւնոյն ժամանակ։ Բացարձակ միապետութենէ մինչեւ հանրապետութիւն, անոնք վերէն վար մէկ օրէնք միայն կը ճանչնան —բռնութիւն, եւ մէկ նպատակ ունին.— տիրել եւ վայելել։ Զօշաքաղութիւնն ու չարաշահութիւնը կը գործուին արձակ համարձակ։ Ամէնքը կը ջանան իրենց գերադասները հաճեցնել, այնուհետեւ ազատ են, իրենց ստորադասներուն հետ վարուիլ այնպէս, ինչպէս որ կ'ուզեն։ Ըլեւէջներ անպակաս են իրենց մէջ։ Խումբ մը կը տապալէ իշխող խմբակը ու կը յաջորդէ անոր, իսկոյն կը ձեռնարկէ բնաջնջելու իր նախորդը եւ գրեթէ միշտ կը յաջողի։ Հայրենիք, ազգութիւն, սկզբունք, պերճանքի կամ շահագործումի նպատակաւ հնարուած բառեր են։ Հին Թուրք պաշտօնատարներու համար կար Տին ու Տէօվլէթը.— Հաւատք ու Պետութիւն. նորերը սկսան գործածել Միլէ ու Միլլէթ.— Երկիր եւ Ազգութիւն— իսկ հիմա կ'երդուրննան Թըրքութեան անունով։ Իրապէս սակայն, եւ ոչ մէկուն արժէք կ'ընծայեն։ Իշխանութեան գլուխ գտնուողներու գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է միշտ վայելել ու իրենց գրպանը լեցնել։ Այսպէս է նոյն իսկ այսօր։ Մ. Քէմալէն սկսեալ զինք բոլոր շրջապատողները, որոնք ութը տարի առաջ անօթի էին, այժմ եղած են միլիոնատէրներ. ինչպէ՞ս, անշուշտ ժողովուրդը կողոպտելով։ Թուրքիոյ մէջ տակաւին երեւան չեկաւ «վերանորոգիչ» մը որ լրջօրէն մաքրագործումի ձեռնարկէր։ Այսպիսի տարրերէ իրական ու հիմնական ոեւէ յեղափոխութիւն ու բարեփոխութիւն կարելի չէ սպասել։ Ամէնուն ալ ըրածը դերասանութիւն է, ոչ աւելի ոչ պակաս»։

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ...ԵՐԹԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

...ւթքար, Ամերիկայի ռամկա...ներուն պաշտօնաթերթը, ...եալ խորհրդածութիւնները ...Թուրքիոյ մասին (21 սեպ...ber).

...«Երբ Թուրքիոյ մասին կը ...ուի, պէտք է իրարմէ զա...նել Թուրք ժողովուրդն ու ...Թուրք կառավարութիւնը։ Թուրք ...ած ժողովուրդը, որ ստուար ...մասնութեամբ գիւղացիու... եւ մաս մըն ալ քաղքենի ...աւորներէ ու մանր ա...րականներէ կը բաղկանայ, ...րդ մըն է Թուրքերու եւ ...Ասիոյ հին բնակչութեան՝ ...ի, Հայու, ինչպէս նաեւ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Սեպտեմբեր 25ին, Երեւանի մէջ Հայաստանի գիտութիւններու եւ արուեստներու ճեմարանը խորհրդակցական ժողով հրաւիրած է ժողովրդական երգերը գրի առնելու եւ մշակելու հարցերուն շուրջ։ Աշխատանքները տեւած են 3 օր, մասնակցած են 20ի չափ մասնագէտներ։

Ս. Մէլիքեան զեկոյց մը տուած է մինչեւ այժմ գրի առնուած հայկական երգերու երաժշտութեան մասին, զեկուցած են նաեւ Աբելեան նոյն երգերու գրական արժէքին, Ղորղանեան զանոնք գրի առնելու եւ մշակելու եղանակներուն մասին, իսկ Լեւոնեան՝ ժողովրդական եւ աշուղական երգերու փոխյարաբերութիւններու մասին։

ՃԱԿՆԴԵՂԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Շաքարի Թրըսթի գիտական հետազօտական բաժնին կողմէ, Մոսկուայէն Լենինական եկաւ փրոֆ. Զապորոժեցը, ծանօթանալու համար այն փորձերուն, որոնք կատարուած են շաքարի ճակնդեղի մշակման մասին։ Այդ փորձերու արդիւնքը քննելու համար, գումարուած է խորհրդակցական ժողով, որուն մասնակցած են Հայաստանի գործավարներու խորհուրդի նախագահ Տէր Գաբրիէլեան եւ ուրիշներ։ Փրոֆ. Զապորոժեց փորձերու արդիւնքները յայտնելով, ըսած է.—

«Զննելով փորձերու մէջ եղած կարգ մը պակասութիւններու, կարելի է սակայն վստահութեամբ ըսել, թէ շաքարի ճակնդեղի մշակումը կրնայ զարգանալ Լենինականի մէջ։ Հոն արդէն, եգիպտացորենի, խաղողի եւ ուրիշ նիւթերու մշակումը կուտայ բաւականաչափ շաքարային հիւթ (18, 24 տոկոս)։

Միջակ մեծութեամբ շաքարի գործարանի մը համար, տարեկան պէտք է 49,500 թոնօ հում նիւթ։ 37,125 թոնօն կարելի է ստանալ քաղաքային հողի բերքէն, իսկ մնացած 12,385 թոնօն երկաթուղիի մօտ գտնուող գիւղերու բերքէն։

Խորհրդակցական ժողովը որոշեց շարունակել շաքարի ճակնդեղի մշակման վերաբերող փորձերը եւ զանոնք վարելու համար, հրաւիրել փորձուած մասնագէտներ։

Որոշուած է նաեւ այս աշնան կատարել աշնանավար հողի վրայ ճակնդեղ ցանելու փորձեր, յատկացնելով 25 հեկտար հող։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Երեւանի պետական թատրոնի վարիչ նշանակուած է Աբով։

1928-1929ի թատերական եղանակին համար բեմավար նշանակուած են Ն. Ֆրիգ եւ Ա. Գուլակեան, որոնք արդէն անցեր են իրենց պաշտօնին գլուխը։ Դերասանական խումբը որ արդէն պատրաստ է, իր կազմին մէջ ունի նաեւ դերասանուհի Արուս Ոսկանեանը։

Խաղացանկի կազմութեան մասնաւոր հոգ տարուած է եւ առաջին անգամ, պիտի ներկայացուին նոր կտորներ, որոնց մէջ, Վ. Իվանովի «Զրահագնացք Թիւ 1469»ը, Կիրշոնի «Ռելսերը կը շաչեն», Ռեչիգլովի «Անդրատլանտեան»ը եւայլն։

Հին կտորներէն վերափոխուած կերպով եւ նոր բեմադրութեամբ պիտի ներկայացուին «Մեծապատիւ Մուրացկանները» եւ «Պէպօ»ն։

Թատերական եղանակը կը բացուի Հոկտեմբեր 5ին, իսկ անկից առաջ, Վահրամ Փափազեան կուտայ իր ներկայացումները, բեմադրելով հաւանաբար «Համլէտ» եւ «Օթէլլօ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Մարսէյլի Բարձր Հայքի, Տարօն-Տուրուբերանի, Սիվրի-Հիսարի, Խարբերդի, Զարսանճագցիներու, Հողեցիներու եւ այլ Հայրենակցական Միութիւններուն.—

Սիրելի հայրենակիցներ,

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակ. Միութեան Վարչութիւնը հրապարակաւ կուգայ ձեր ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ խիստ կարեւոր պարագաները.—

1.— Ինչպէս ձեզ յայտնի է, անցեալ տարիներու մէջ երկու անգամ նախաձեռնարկ եղանք բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները համախմբելով կեդրոնական Վարչութիւն մը ստեղծելու։ Բայց դժբախտաբար մէկ կողմէն պահանջի կարեւորութիւնը միւսներուն մէջ հասունցած չըլլալուն եւ միւս կողմէն իւրաքանչիւրին համար կազմակերպչական նոր շրջանը ստեղծուած ըլլալով, հարցը վաղահաս նկատուեցաւ եւ յետաձգուեցաւ անորոշ ժամանակուան համար, ինչ որ ցարդ կը տեւէ դեռ։

Նկատի ունենալով այն տրամադրութիւնները, որ ներկայիս կը տիրեն ի նպաստ վերոյիշեալ ձեռնարկին, քանի մը Հայրենակցական Միութիւններու մէջ, եւ որ անհատապէս «Յառաջ»ի մէջ ալ արդէն նոյնիմաստ արտայայտութիւններ եւ առաջարկներ եղած են, Վարչութիւնս պատրաստ է նորէն նախաձեռնութիւնը ստանձնելու եւ համապատասխան աշխատանքներու անցնիլ, եթէ երբեք դուք այժմէն տրամադրութիւն ցոյց տաք ընդ առաջ երթալու եւ ձեր հաւանութիւնը հաղորդէք մեզի։

2.— Անկախ այն հանգամանքէն թէ այս ձեռնարկը գլուխ պիտի գա՞յ թէ ոչ, Վարչութիւնս շատ լաւ գիտէ, որ բոլոր Հայրենակցական Միութիւններու ծրագրի մէջ, իբր հիմնական եւ կարեւոր հարց, տեղ կը բռնէ իրենց հայրենակիցներու մայրենի լեզուի, պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ առհասարակ մտաւոր զարգացման պարագան։ Մեզ հետ միասին դուք եւս պիտի խոստովանիք, որ այս գեղեցիկ միտքը թուղթի վրայ կը մնայ եւ գործնական ո՛չ մէկ արժէք տուած է։ Եւ բնական է որ այդպէս ալ պիտի ըլլար, քանի որ ո՛չ մէկ Հայրենակցական Միութիւն առանձին ի վիճակի չէ գլուխ հանելու այս որքան կարեւոր նոյնքան դժուարին գործը։ Ինչ կը վերաբերի ազգային իշխանութեան նախաձեռնութեան, կամ աջակցութեան, գիտէք որ դժուար է ու ապարդիւն ո՛այդ ուղղութեամբ յոյսեր կապել։

Ա՛րդ, որպէսզի գէթ այս հարցին մէջ աւելի լաւ կազմակերպուած ու հզօր կերպով կարողանանք հանդէս գալ եւ մեր հայրենակիցներուն օգտակար դառնալ, Վարչութիւնս դարձեալ եկած է այն եզրակացութեան, որ այս պահանջին մէջ գոնէ քանի մը Հայրենակցական Միութիւններու նիւթական եւ բարոյական միջոցները միացած պէտք է որ ըլլան։ Այս վերջինը Վարչութիւնս իր կողմէ իբր նախապայման նկատելով, իբր քանի մը նիւթերուն մէջ մշակած է այն հիմնական թելադրանքները, որոնցմով առաջնորդուած՝ կարելի պիտի ըլլայ որոշ ժամանակաշրջանի մը մէջ, տարուած կանոնաւոր աշխատանքով մեր հայրենակիցներու ազգային, մտաւոր եւ քաղաքացիական զարգացման բաւարար սնունդ տալ ու նպաստել։

Այդ թելադրանքները հետեւեալներն են.—

Ա.— Բանալ ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուի դասընթացքներ, ուժ տալով մասնաւորապէս մեր հայրենակիցներուն ֆրանսերէնի խօսակցութեան վարժութեան։

Բ.— Վարժ եւ նիւթին տիրապետող անձի մը միջոցաւ բանալ դասընթացքներ, ուսուցանելու համար մեր հայրենակիցներուն Խորհրդային Ռուսաստանի եւ Հայաստանի, ինչպէս նաեւ եւրոպական պետութիւններու եւ մասնաւորապէս քաղաքացիական իրաւունքներու եւ պետական վարչաձեւերու գիտութիւնը,

Գ.— Մշակուած ծրագրով դասաւանդել մեր հայրենակիցներուն Հայաստանի եւ հարեւան պետութիւններու, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը։

Դ.— Ի հարկին պարբերաբար հետաքրքիր նիւթերու շուրջ տալ դասախօսական-վիճաբանական ժողովներ, խորացնելու եւ արմատացնելու համար մեր հայրենակիցներու ըմբռնումն ու դատողութիւնը, ինչպէս նաեւ արտայայտուելու կերպն ու կարողութիւնը։

Ե.— Այս դասաւանդութիւններէն օգտուելու համար խտրութիւն չդնել ոչ Հայրենակցական Միութեան հայրենակիցներու և ոչ ալ սեռի կամ դասակարգի միջեւ։

Անշուշտ անհրաժեշտ է աւելի ընդարձակել այս ծրագիրը.կամ տիրող պահանջներուն պատշաճող համապատասխան գործադրելի ձեւ մը մշակել։ Ասոր համար պէտք է համաձայնութիւն յայտնող Հայրենակցական Միութիւններէն խառն յանձնախումբ մը կազմել։ Այս ալ մեր կողմէն իբրեւ վերջին թելադրանք ի պաշտօնէ կը յանձնենք ձեր նկատողութեան, աւելցնելով որ եթէ պէտք կը զգաք այս ուղղութեամբ բանակցութեան մէջ մտնելու Վարչութեանս հետ, կրնաք գրաւորապէս կամ անձամբ դիմել հետեւեալ հասցէին. B. Hussiau 22, Rue Thubaneau։

Սպասելով ձեր պատասխանին եւ բարի տրամադրութեանց.

Ատենապետ՝ Պօղ. Հիւսեան,

Ատենադպիր՝ Յակոբ Անտօեան։

Մարսէյլ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կարեւոր յաղթանակ մը եւս տարաւ Լանս-Լէսթանի մէջ Cercle Athlétiqueին դէմ 2 - 0 ով, կիրակի օր։

Խուռն բազմութիւն մը եկած էր դիտելու համար ֆրանսացիներու եւ Հայերու սոյն մրցումը։

Մրցումը սկսաւ տեղական խումբի բուռն յարձակումով, բայց Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու պաշտպանողական գիծը լաւ դիմադրեց։

Դաշտին վարժուելով՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը սկսան յառաջանալ սեղմելով հակառակորդ բերդը. բայց անոնց բերդապահը ճարպիկօրէն կ'ազատէր դժուարին հարուածները։

Առաջին խաղամասը վերջացաւ առանց արդիւնքի։ Բ. խաղամասը սկսաւ Cercle Athlètiqueի յարձակումով բայց առանց արդիւնքի։

Խաղը վերջանալու 8 վայրկեան մնացած՝ Հ. Մ. Ը. Մ. շահեցաւ Ա. նշանակէտը եւ քաջալերուած՝ մէկ գեղեցիկ յարձակումով շահեցաւ 2րդ եւ վերջին նշանակէտը։

Խաղէն վերջ հիւրընկալուեցանք տաք գինիով։ Ֆրանսական խումբի ներկայացուցիչը խաղէն շատ գոհ մնալով, խոստացաւ նորէն հրաւիրել մեզ։

Մարտիկ Փափազեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

IV

...Տանտիրուհիիս մօտ կը բնա... ...թէքմէճէցի վայելուչ եւ ...ած դերձակ մը եւ առեւ... ...ճամբորդ մը, որ իր սուտե... ...ի կը յիշեցնէ Նուօրօյի ...երէն, քու դժբախտ Թեկ...դ։

...Տիկնին մօտ կայ նաեւ ...ֆիացի խոհարարուհի մը որ ...րի է Հռոմ կը գտնուի եւ ...ալերէն չի գիտեր։ Վառ... է անունը, սեւ, փոքրիկ պա... ը։ Յաճախ խոհանոց կ'եր... իրեն հետ խօսելու։ Կը կար... ծով մը միշտ փոթորկոտ է ո... եւ իր միակ ճամբորդու... ատեն փոթորիկ կայ եղեր ...նով Հռոմաձայն Հռոմ ամէն

բան սուղ է եւ ուր մէկ վայրկեանէն միւսը կարելի է մեռնիլ կառքի մը տակ մնալով։ Հարցուց դեռ տո՞ւնը կը պատրաստենք հացը։ Այո ըսելուս սկսաւ լալ՝ վերյիշելով մանկութեան օրերը, երբ կատակներով, զուարճութեամբ հաց կ'եփէին։

«Հոս շատ տաք է, իրիկուան դէմ միայն քիչ մը կը զովանայ։ Տիբերիսի երկայնքը կը պտտիմ եւ ժամերով կը դիտեմ գետին ընթացքը ինքզինքիս ընելով անօգուտ հարցումներ։ Հանդարտ իրիկունները գետը կաթնային ճերմակութիւն մը ունի եւ կը ցոլացնէ լոյսերը, կամուրջները, լուսինը։ Ջուրին մշտական ընթացքը քեզի հանդէպ տածած սիրոյս կը նմանցնեմ, այսպէս շարունակական, լուռ, անհատնում։ Ինչո՞ւ հոս չես, Մարգարիտս։ Բոլոր իրերը հետաքրքրական կը թուին ինծի երբ կը գիտեմ զանոնք քու վրայ մտածելով։ Ա՜հ, ո՛րքան գեղեցիկ պիտի երեւնային եթէ ցոլային պաշտելի աչքերէդ։ Բայց ե՞րբ պիտի իրականանայ մեր հոգիներու հեշտալի երազը։ Երբեմն անանկ կը թուի ինձ որ այլեւս չեմ կրնար քեզմէ հեռու ապրիլ եւ անպատմելի ջղաձգութիւն մը սիրտս կը դողդղացնէ։ Երբեմն ուրախութենէս կը խայտամ երբ կը մտածեմ որ երկու ամիսէն գիրար պիտի տեսնենք։

«Ո՜վ Մարգարիտս, պաշտելի ծաղիկս, չեմ կրնար արտայայտել ինչ որ կը զգամ, չեմ կարծեր որ մարդկային բառեր կարենան արտայայտել։ Շարունակական հուր մըն է որ կը տոչորէ, կը հրկիզէ զիս, պապակ մը որ կրնայ յագենալ միակ աղբիւրէ մը։ Այսպէս միայնակ եմ աշխարհի վրայ։ Դուն իմ բովանդակ աշխարհս ես։ Երբ ամբոխին մէջ, անծանօթներու մէջ կը կորսուիմ, կը բաւէ որ վրադ մտածեմ զիս շրջապատող անծանօթ էակներու հանդէպ սէր զգալու համար եւ կը զգամ որ բազմութեան հոգին ալ կը թրթռայ։

«Երբ նամակներդ կ'ընդունիմ, գլխու պտոյտ զգալու չափ երջանիկ եմ։ Կը մտածեմ որ լեռան մը կատարը բարձրացած աստղերու պիտի դպիմ։ Շատ է, շատ է... գրեթէ կը սոսկամ վիհի մը մէջ գահավիժելէ աստղերու մօտ մոխրանալէ կը վախնամ։ Ի՞նչ պիտի ըլլամ եթէ դուն իմս չըլլաս։ Չես գիտեր, չես կրնար հասկնալ թէ ինչ նախատինք է երբ կը գրես «Կը նախանձիմ Հռոմի մէջ քեզի հանդիպած կիներուն»։ Ոչ մէկ կին կրնայ ըլլալ, կրնայ ներկայացնել ինչ որ դուն ես եւ կը ներկայացնես։ Դուն իմ կեանքն ես, անցեալը, հայրենիքը, ցեղը, երազը»։

. . . .

«Քանի մը տողեր ալ Վավուռայի խոստովանութիւններէն։ Քիչ առաջ պառաւը ջուր բերելու պատրուակով սենեակս եկաւ։ Բարկացեր է տանտիրուհիին դէմ եւ սկսաւ գէշ խօսիլ անոր մասին։ Կ'ըսէ թէ Օբինօ յոյի անցեալ մը ունեցած է, թէ Սարտենիա թողած է երկու զաւակները, այժմ ալ կը շարունակէ կասկածելի յարաբերութիւններ ունենալ...»

. . . .

Նորէն ընդհատեց նամակը, որուն վերջին տողերը գրած էր անակնկալ շփոթութեան մը տակ։

— Այո՛ աստղերուն մօտ եմ ըսաւ, չեմ տեսներ անդունդը, ուր պիտի գլորիմ անխուսափելիօրէն... Ո՛չ, ո՛չ. գոչեց՝ գլուխը յուսահատօրէն շարժելով։ Ինչո՞ւ կը յամառիմ, մայրս ըլլալու է եւ չի յայտնուիր որպէսզի շարունակէ ոյժի կեանքը։

Կը հեծկլտար առանց արցունքի, կը թօթուէր անկապ խօսքեր, կը շարժէր գլուխը յիմարաբար։ Ցանկարծ ոտքի ելաւ, տժգոյն խիստ ու ապակեփայլ աչքերով։

— Դուրս ելլելու է այս կայութենէն, գիտնալու եմ, ինչո՞ւ այս վառած լապտերը, ինչո՞ւ այս պատկերները, ինչո՞ւ այս շարունական աղօթքները։ Ուրեմն ճիշտ ասոր համար։ Բայց ես քեզ դիմ՝ակազե՛րծ պիտի ընեմ, ինկա՛ծ հոգի, ես քեզ պիտի սպաննեմ։

Աչքերը կը փայլատակէին ատելութենէն։ Ցանկարծ սարսռաց, նորէն գետին նստաւ, ճակատը սեղանին զարկաւ. ո՜հ, կ'ուզէր ճեղքել գլուխը, այլեւս չմտածել, մոռնալ, ոչնչանալ...

Զգաց թէ վատ էր, մօրը ծախած մէկ մէկ մասնիկն էր, ինքն ալ ոճրագործ մը թշուառական մը, խոտելի արարած մը։ Ազմկալի յիշատակներ միտքն եկան, յիշեց ա՛յնքան փայփայած վեհանձն առաջարկները, գտնելու, փրկելու երազը։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

Վերջերս պուլկար դիտող մը 400 կը հաշուէ զոհերուն թիւը: Թերեւս այս թիւը չափազանցուած է, սակայն ցոյց կուտայ թէ Մակեդոնացիներու այս հատուածին գործ դրած խժդժութիւնները աւելի սարսափելի են քան Նուկոսլաւներունը իրենց տիրապետութեան ենթակայ Մակեդոնացիներու վրայ:

Այս սարսափներուն ենթակայ ժողովուրդը օգնութեան կանչեց Միխայլոֆի հակառակորդները: Հանգուցեալ զօրավար Փրոթոկէրոֆի վոյվոտները (հրոսախումբի վարիչ) երկու արշաւանք կազմակերպեցին, բայց երկուքն ալ ձախողեցան. եւ Միխայլոֆ այս արշաւանքները պատրուակ բռնելով «փոխվրէժ»ի դիմեց:

Անցած շաբաթ Փէթրիչի շրջանէն պատուիրակութիւն մը հասաւ Սոֆիա՝ կառավարութեան պաշտպանութիւնը խնդրելու համար բռնակալներուն դէմ: Տեղեկագիր մը ներկայացնելէ յետոյ Մակեդոնական խորհրդարանական կուսակցութեան անդամներուն, պատուիրակները իրենց գանգատը ներկայացուցին Սոպրանիէի նախագահին, արտաքին նախարարին եւ ի վերջոյ վարչապետին, որուն հետ ունեցան երկար տեսակցութիւն մը: Պատուիրակները յայտնեցին վարչապետին, որ եթէ պետութիւնը անկարող ըլլայ գիրենք պաշտպանելու, պիտի ստիպուին օտար միջամտութիւն հրաւիրել: Նոյնպէս կառավարութեան ներկայացուցին խնդրագիր մը եւ երկար ցանկ մը՝ որուն մէջ անուններով ու թուականներով կը թուէն կատարուած սպանութիւնները, առեւանգումները, կիներու ծեծուիլը եւ գերիներու դէմ եղած գէշ վերաբերմունքը:

.˙. Տոպրուճայի մէջ կարգ մը պուլկար ընտանիքներ ռումէն կառավարութեան կողմէ արտաքսուած են եւ իրենց գոյքերը յունական Մակեդոնիայէն բերուած ռումէն գաղթականներուն տրուած է:

Եգիպտոսի ազգայնական մամուլը

Վերջերս Եգիպտոսի ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը «Էլ Պալաղ» դադրեցուցուած էր կառավարութեան կողմէ՝ գրգռիչ հրատարակութիւններու պատճառաւ: Որպէսզի կուսակցութիւնը առանց մամուլի չմնայ, Վաֆտի վարիչները դիմեցին ճարպիկ միջոցի մը. վեց շաբաթաթերթերու արտօնութիւն առին եւ սկսան հրատարակել զանոնք իրարու ետեւէ, ամէն օր մէկը: Առաջին չորս տարբեր անունով թերթերը լոյս տեսան ճիշդ «Էլ Պալաղ»ի ծաւալով, միեւնոյն տպարանէն, նոյն խմբագիրներով եւ կառավարութեան դէմ նոյն յարձակողական գրութիւններով:

Դահլիճը նկատելով որ այս մեքենայութեան նպատակն է չէզոքացնել «Էլ Պալաղ»ի դադարման մասին կառավարութեան տուած որոշումը, խափանեց չորս շաբաթաթերթերն ալ:

Քարիւղի մրցակցութիւնը

Նիւ Եորքի թերթերը կը գրեն թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է քարիւղի երկու մեծ ընկերութեանց՝ Ռոյըլ-Տըչի եւ Նիւ Ճըրսիի Սթանտարտ Օյլին միջեւ, աշխարհի բոլոր շուկաները փակելու համար բոլշեւիկեան քարիւղին առջեւ:

Ծրագիրն է վերջ տալ ռուսական մրցակցութեան՝ այն բոլոր երկիրներուն մէջ, որոնք հակախորհրդային կառավարութիւններ ունին. իսկ միջոցը՝ այդ երկիրներու մաքսային սակացոյցը բարձրացնել այն ձեւով, որ ռուսական քարիւղի վաճառումը անկարելի դառնայ: Գալով խորհրդային Ռուսիոյ համակիր երկիրներու, այնտեղ կռիւը առաջ պիտի տարուի՝ կորուստով ծախելով քարիւղը:

Այս ծրագիրը քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունի: Նպատակն է՝ Խորհրդային Միութիւնը զրկել իր հասոյթի գըլխաւոր աղբիւրներէն եւ ստիպել զայն, որ ամէն մարզի մէջ — պարտքերու, դիւանագիտական յարաբերութեանց խնդիր եւն. — հպատակի աշխարհակալ պետութեանց:

Պոլսոյ հանրակառքերուն գործադուլը

Գրած էինք թէ Պոլսոյ հանրակառքի գործաւորները քանի մը օր առաջ գործադուլ յայտարարած են, ընկերութիւնը գոհացում տուած չըլլալով իրենց պահանջներուն: Գործաւորները կը պահանջէին աշխատանքի ժամերու կրճատում եւ օրավարձի յաւելում: Ընկերութիւնը կ՚առարկէ թէ անցած տարի արդէն յաւելում մը կատարած ըլլալով, չի կրնար նոր զոհողութեան մը յանձնառու ըլլալ: Մանաւանդ որ, կ՚ըսէ, անցած տարուընէ ի վեր ապրուստը սղած է:

Գործաւորները կազմակերպուած Արհեստակցական Միութիւն ունին եւ կը շարժին Գործադիր Մարմնի հրամանով, այդ է պատճառը, որ աւելի պահանջկոտ են եւ բարձր կը հնչէ իրենց ձայնը: Ընկերութիւնը սակայն կը յաջողի երթեւեկի սպասարկութիւնը ապահովել՝ շնորհիւ գործադուլին չմասնակցող բանուորներու եւ դուրսէն նոր առնուածներու:

Ընկերութիւնը ազդարարութիւն մը հրատարակեց, յայտնելով թէ վերստին իրենց պաշտօնին մէջ չպիտի առնուին բոլոր անոնք, որ հոկտեմբեր 9ի կէսօրէն վերջ չվերադառնան իրենց գործին գլուխը: Բանթողներուն նիւթապէս կ՚օժանդակեն սակաչարժի (թաքսի) վարիչներու սէնդիկան, երկաթուղիի աշխատաւորներու եւ ծխախոտի բանուորներու արհեստակցական միութիւնները եւ ուրիշներ: Սակայն նկատելով որ աշխատաւորական կազմակերպութիւնները տակաւին շատ տկար են Թուրքիոյ մէջ, յոյս չկայ որ հանրակառքի բանթողները կարենան երկար ատեն դիմանալ:

Ցոյց Անգլիոյ թագաւորին դէմ

Անգլիոյ թագաւորն ու թագուհին Լոնտոն դառնալու առթիւ հանդիպած էին Նիւ Քէսըլ, ուր ճաշեցին: Հարիւրաւոր անգործ հանքագործներ փորձեցին մտնել այն շէնքը, ուր կը ճաշէր արքայական ամոլը: Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ կրցաւ ցրուել ցուցարարները, որոնցմէ քանի մը հոգի ձերբակալուեցան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ իսլամ կրօնական իշխանութիւնները արգիլեցին Հարէմը Շէրիֆէն (Սողոմոնի տաճար) ներս մուտքը բոլոր այն իսլամ կիներուն, որոնք քօղ չեն կրեր, կամ կը բանան իրենց բազուկներն ու սրունքները: Նոյն արգելքը՝ եւրոպական գլխարկ կրող իսլամ այրերուն:

ՌՈՍՏՈՎԻ դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը Քուպանի երկրագործական հիմնարկութեան ուսանողներուն, որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ հակայեղափոխական: Գլխաւոր ամբաստանեալը՝ Սինտրովսկի դատապարտուեցաւ 8 տարի բանտարկութեան: Միւս երեք ամբաստանեալները դատապարտուեցան 4 տարիէն 16 ամիս բանտարկութեան:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը
ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30էն ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

«փըթի ժուռնալ»ի սրահը, 21 Rue Cadet, մէթրօ Cadet

Կը խօսին Հ.Յ.Դաշնակցութեան ֆրանսական եւ ռուս ընկերվարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Անդամեան, Տիկ. Ա. Տէր Կարապետեան-Գեւորգեան, Պ.Պ. Յ. Զարիֆեան, Ս. Նաւասարդեան, Թառիստ Ժօրժ:

Արտասանութիւններ՝ Պ. Պ. Ն. Պէշիկթաշլեան, Բագրատ եւ Օ. Կարապետեան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ եւ ՃԱԶ-ՊԱՆՏ

ՀԱՅԿ. ԵՒ ԵՒՐՈՊ. ՊԱՐԵՐ՝ ղեկավարութեամբ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ

Տախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8ին, 84 Rue Chappe, Bon Théâtreի մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնք տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը: Փլաս տ'Իթալի:

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ» ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Զ.Ե.Ռ.Մ. Մանրամասնութիւնք մօտ օրէն

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ցերեկ ժամը 2ին Էմիլ Զօլայի թատերասրահը Մասնակցութեամբ լաւագոյն ուժերու: Կը ներկայացնէ՝

ՇԵՐԼՈՔ - ՀՈԼՄՍ

4 արար — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին, ներկայութեամբ ընկեր Հիւսեանի:

Մարսէյլի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին 4 Րիւ Սէն Ժաք, Սալօն Սէն Ժաքի մէջ: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան:

Լիոնի Կուկունեան խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Թաւրիզ, Խ. Մ.— Ստացած ենք «Փաստեր եւ ոչ զգացմունքներ» գրութիւնը եւ ուրիշ պատասխաններ ալ: Ուշացած է նիւթը հինցած ըլլալով, չկրցանք հրատարակել:

Մարսէյլ, Ազգին.— Պիտի հրատարակուի իր կարգին:

Ժալիէօ, Պ. Պէյկիրճեան.— Սպասեցէք դպրոցին բացման ազդին:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1929Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԾԱՅՐԷ Ի ԾԱՅՐ ԶՈՒԱՐԹ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Ժպտուն անէքթոտներով, թեթեւ ֆանթէզիներով, սրամիտ կերպերով եւ շէնշող այժմէականութիւններով լեցուն [...] հատոր մը, զոր ամէն Հայ պէտք է ունենայ կեանքի անհամ[...] համեմելու համար:

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ ԿԱՄ 1 ՏՈԼԱՐ 50

դիմել՝ GAVROCHE, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e)

Բաժանորդագրուեցէք Կավռօշ շաբաթաթերթին

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

25 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ, 50 Ֆ[Ր.Ի] ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Թիապարտը 25 ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35, [...] Ցաթման եւ Ասատը 25, Հին Աստուածներ 15, Խորտակ[ուած] կինքներ 30, Թէրէզ Րաքէն (Է. Զօլա) 20, Յարութիւն [...] 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, Վարժապետին աղջ[իկը] Խասգիւղի քնաշրջիկը 10, Վերջին բաժակը 10, Կրաց[...] Տք. Քիւբին խրտուիլակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, [...] Լիլիթն ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Սգապսակ Հայ[...] նի 5, Սիֆիլիզ 2, Ջերմամիզութիւն 2, Հայ. քերական 1, [...] րաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30 ֆր., Երազահաններ 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 ֆր.: Նո[...] կոմիտաս Վրդ.ի, Սիւնիի, Զուհաճեանի, Սրուանձտեանցի [...] կիրեանի, Համբարձումեանի, եւայլն:

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4.5 [...] թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան: Միութիւններու եւ գրադ[արա]ններու մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ: Գրացուցակը ձրի կը [ղր]կուի պահանջողին:

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

13 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 776 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ.— ՓԱ՛ՌՔ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՐՋԱՆ Է

...Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայկական գաղութը միակն է որ ...չէն ուշ կրնայ օտարանալ եւ այլասերիլ։

...Այս մասին երկու խօսք չի կրնար ըլլալ։ Հոծ եւ համա...ր է այդ գաղութը։ Տեսակ մը Նախկին Թուրքիա, զերծ՝ ...արիւնախանձ եւ չարաշուք հանգամանքներէն, ազատ եւ ...։ Ըսել կ'ուզենք արեւելեան եւ յետամնաց երկիր մը, ...մենք աճիլ ու զարգանալ, անշուշտ խուսափելով քա...ական մարզանքներէ, քանի որ մեր երկիրը չէ։ Թուրքիոյ ...մենք իրաւատէր էինք։ Մէկը միւսին հետ չշփոթենք։

...երէկ շարք մը ընդհանուր դիտողութիւններ ըրած ատեն, ...եցինք բացատրել թէ՝ հարեւանցի կը նայինք այդ գաղու... վրայ, թէ՛ ներսէն եւ թէ՛ դուրսէն։ Այնպէս ինչպէս եթէ ...ւ. Ափրիկէ ինկած ըլլայինք։

Մինչդեռ, եթէ Պոլսոյ մէջ եղածին չափ աշխատանք թա...նք, շատ մը ճղճիմ հոգեր ու տաղտուկներ ինքնին կ'անհե...նային։ Այն ատեն ոչ «րուհճի»ներով զբաղելու առիթ կ'ու...այինք, ոչ ալ թերթերը կը լեցուէին ժամկոչի, տէրտէրի, ...ականի կռիւներով։

...Ուրիշ գաղութներու մեղքը իրենց, բայց Սուրիոյ եւ Լի...անի մեր հայրենակիցները, եւ առանձնապէս մեր ընկեր... մեղադրելի են անոր համար որ, մինչեւ այսօր յստակ ...եր մը ներկայացուցած չեն, անոր համեմատ աշխա...ներ կատարելու համար, ներսէն թէ դուրսէն։

...ժամանակին Պոլսոյ յետին թաղը կ'ոգեւորուէր հեռաւոր ...ունով եւ Զէյթունով, ներկայացումներ կուտար դպրոցի և ...իշ հանրօգուտ ձեռնարկներու համար։ «Ազատամարտ»ը հան...նակութիւններ կատարեց, փեթակ շինելու կամ այծի մը ...ը հայթայթելու համար։

...Այսօր կարելի է, նոր պայմաններուն համաձայն, բախտա... գաղութները շարժման մէջ դնել, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ...իր հազարնոց բազմութեան պակասները լրացնելու համար։ Տեղացիները իրենք պիտի մատնանշեն այդ պահանջները, ...ձրացեալ ծրագիրներով, եւ թուանշաններով։ Ողբ ու կոծը, ...ւեցէք, ողորմեցէք»ի սովորութիւնը դատապարտուած է ...ութեան. կամ շատ-շատ աղքատ Ղազարոսի պնակ մը կը ...։ Եւ միեւնոյն ատեն տաղտուկ, սրտնեղութիւն կը պատ...։ Մեր օրերուն մէջ, բարեպաշտական զգացումները չեն որ ...ծ կը կատարեն, այլ գիտակցութիւնն ու պարտաճանաչու...ը։ Փաստ՝ Շիրակի եւ Ֆիլիպէի հանգանակութիւնները, ո...ց մէջ միայն «Յառաջ»ի բաժինը մօտեցաւ երկու հարիւր ...ար ֆրանքի։

...Արդ, ոչ միայն դուրսէն է որ օտարականի պէս կը նային, ...ակ, վրանաբնակ տարագիրներու տեղաւորման խոշոր ձեռ...կին վրայ — «իբրեւ թէ Զինացիներուն համար եղած ըլ... — այլ եւ ներսէն։ Պոլսոյ մէջ, այս կամ այն թաղի սալա...ակներուն նորոգութիւնը աւելի կը հետաքրքրէր մեզ, քան ...հայանպաստ շինարար ձեռնարկը։

...Յետոյ, կը կարծենք թէ ոչ միայն դուրսէն, այլ եւ ներսէն, ...իսկ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, մարդիկ որոշ գաղափար ...ին այդ հոծ գաղութի կրթական գործին վրայ։ Կը թուի թէ ...մէկը, — նոյն իսկ պաշտօնական մարմինները — իր ...քին ու թաղին դպրոցը եւ մանկապարտէզը կը մտածէ։ ...եղ կանգ առած է իր հորիզոնը, եւ այնտեղ ալ կը թափէ ...տանքը, եթէ կը թափէ։

...Ինչո՞ւ Փարիզը, անուններով եւ թուանշաններով չպիտի ...այ թէ՝ ո՛ւրտեղ դպրոցներ կան, ո՛րքան աշակերտ, ի՛նչ ...ներով կը պահուին, ի՛նչ պատկեր կը ներկայացնէ ժողո... դպրոցականներուն հարիւրին քանի՞ն դպրոց կրնան ... ի՛նչ պահանջներ կան որ վեր են տեղացիներուն կարո...ղէն, եւն։

...Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վերջերս շրջաբերական մը ուղղած ... բոլոր Մարմիններուն, հարցարանի ձեւով, որպէսզի ...են իրենց գաղութներու հայ բնակչութեան վիճակը, ամէն ...կէտով, բայց առանձնապէս կրթական գետնի վրայ։ Պըր...մներու եւ ուսումնասիրութեանց առիթ մըն է այդ հար...նը, որ թէեւ ժամանակի կը կարօտի, բայց կրնայ կատար... մաս-մաս։

...Որքան գիտենք, տեղ-տեղ ձեռնարկած են այդ աշխատան..., նոյնիսկ անհատապէս։

...Այս գործն ալ կը շօշափէ մեր յարուցած խնդիրները։ Բուն ...դեմական-ուսումնասիրական մասէն զատ, հարցարանին ...տախանները կրնան մէջտեղ հանել որոշ տուեալներ, անմի...ան, ամենօրեայ գործունէութեան համար։

...Երբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ կեդրոնանան այս կարգի ...ծումներու եւ աշխատանքներու վրայ, կը կարծենք թէ սին ...րն ալ կը սահմանափակուին, թերթերը աւելի կենդանի ...երով կը լեցուին եւ ժողովուրդին սիրտը աւելի կը տաք... Այն ատեն, տեղական իշխանութիւնն ալ պատրուակ չու...ր դառն խօսքեր արտասանելու, ազդարարութիւններ եւ ...նալիքներ ուղղելու, ինչպէս եղած է, դժբախտաբար (Տես ...անդին)։

...Եթէ երէկ պատճառներ կային տնտնալու կամ հառաչելու, ...որ կացութիւնը բոլորովին տարբեր է։

...Ամէն բանէ առաջ՝ սրտցաւ հետաքրքրութիւն եւ լուրջ ...տանք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԻՆԵԼԷ ՅԵՏՈՅ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ

Պոլսոյ *Ազդարարը* դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (6 հոկտ.).

— «*Եթէ բաղը հակառակորդ թերթ մը ըլլար, միայն ծիծաղ պիտի շարժէր։ Եթէ նոյնիսկ ա. կանատեսէ պատմուէր, դարձեալ ոչ մէկ հաւատք։ Ի՛նչպէս թէ, հիմն ի վար քանդել ամբողջ գիւղ մը, երբ ամիսներով հազիւ քար մը քարի վրայ կը շարուի։ Այսքան խելագարութիւն՝ ոչ իսկ տօնքիշօթութեամբ կրնայ բացատրուիլ։*

Բայց պատմիչը ուղղափառ է, նոյնինքն Խ. Հայաստան, *եւ ուզենք չուզենք պիտի հաւատանք.—*

«կառավարութիւնը որոշած է ուրիշ տեղ փոխադրել նոր եւ. դոկիացիները, որովհետեւ անոնց նոր շինած գիւղին կլիմայական եւ երկրաբանական պայմանները թոյլ չեն տար որ այնտեղ մարդիկ ապրին»։ («*Խ. Հայաստան*», 5 Օգոստ. 1928)։

Զարհուրելի՜ պատկեր, խակապէս։ Մանաւանդ երբ նկատի առնուին այդ գիւղին հանգամանքն ու պատմութիւնը։

Բաջալերուած այն խոստումներէն, որ այնքան անգամներ շռայլուեցան իրենց, Ամերիկայի Եւդոկիացիները որոշեցին սեփական դրամով գիւղ մը շինել Հայաստանի մէջ, եւ հոն տեղաւորել իրենց կարօտ հայրենակիցներուն մէկ մասը։ Ասոր համար նախ ամիսներով բանակցութիւն կատարեցին եւ հրաման ու տեղ ստացան։ Յետոյ դուռնէ դուռ ինկան եւ դրամ ժողվեցին։ Բարի էր գործը, եւ որու որ գացին՝ ձեռքը պարապ չելան։ Մարդիկը յաճախ կտրեցին իրենց բերնին պատառը եւ տուին։ («Յառաջ». — Այստեղ թիւրիմացութիւն մը կայ։ Նոր Եւդոկիան շինուած է Մէօթէ-մէտեան կտակով)։

Ամէնէն վերջը բազմածախս առաքելութիւն մը կազմակերպեցին դէպի Երեւան, որպէսզի տեղին վրայ քննուի ամէն բան եւ որ եւէ մութ կէտ չմնայ։

Ահա այս պայմաններու մէջ շինուած գիւղ մըն է որ կը լքուի, իբրեւ անբնակելի։ Համայնավար օրկանը աւելի մանրամասնութիւն չի տար, բայց դիւրութեամբ կարելի է երեւակայել գիւղին վիճակը, նկատի ունենալով որ հայ շինականը վարժուած է ապրելու նաեւ գոմերու մէջ, իր կենդանիներուն քովիկը։ Արդ, ի՛նչ զարհուրելի է եղեր ուրեմն կառուցուածը, որ այդ չարքաշ մարդիկն անգամ չեն կրցած բնակիլ, եւ հարկ դատուած է տեղափոխել գիւղը։»

«ՄԻՍ ԲՈԼՈՄՊԻԱ» ՋԱԽՈՂԵՑԱՒ

Երէկ գրած էինք թէ «*Միս Բոլոմպիա*» անդրատլանտեան նոր թռիչք մը պիտի փորձէ։ Արդարեւ, հինգշաբթի օր, ժամը 11.57ին Լէվինի հանրածանօթ օդանաւը ճամբայ ելաւ Ռուզվէլթֆիլտէն, ղեկավարութեամբ ամերիկացի օդանաւորդ Ռոճըր Ուիլըրմսի եւ փիէթրօ Պինէլլիի։ Ասոնք վերջին օրը խզած էին իրենց պայմանագրութիւնը Չէզարէ Սապէլլիի հետ՝ *Հռոմա* օդանաւով Նիւ Եորք-Հռոմ թռիչքը փորձելու համար։ *Միս Բոլոմպիա* հազիւ երեք մեդր բարձրացած էր, երբ յանկարծ գետին ինկաւ եւ վնասուեցաւ։ Օդանաւորդները ողջ առողջ են։ Նորոգուելէ վերջ *Միս Բոլոմպիա* նոր փորձ մը եւս պիտի ընէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք թերթի մը բարբանջանքները

«Ճիւմհուրիյէթ»ի Տրապիզոնի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

«Պարսիկ կառավարութիւնը աւելցուցած է սահմանագլխի պահակ զօրքերը եւ կ'աշխատի առեւտրական երթեւեկի արգելք հանդիսացող խոչընդոտները բառնալ։ Վերջին օրերս Պարսկաստանէն հազարաւոր ուղտերով Տրապիզոն եկան պարսիկ վաճառականներ, որոնք կ'ըսեն թէ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի կողմէ խստիւ ապահովուած է սահմանագլխի անդորրութիւնը։ Կ'աւելցնեն թէ կարգ մը հայ վաճառականներ Պարսկաստանի մէջ մեզի դէմ սոսկալի պրոպագանդ կը մղեն։

Մասնաւորաբար Հայերը Եւրոպայէն իրենց բերած առեւտրական ապրանքները Թրքական նաւահանգիստները չհանելով Պաթումի ճամբով Պարսկաստան կը տանին եւ կը դրդեն որ բոլոր պարսիկ վաճառականները այդ ճամբան նախընտրեն։

Թուրքեւպարսիկ տնտեսական յարաբերութիւնները խանգարել ուզող այս մարդիկ գիշեր ցերեկ կ'աշխատին։ Կասկած չկայ թէ իրենց դաւաճանական նպատակներուն ազդեցութեան տակ Թուրքերուն դէմ կատարած իրենց գէշ պրոպագանդը ոչ մէկ ազդեցութիւն պիտի գործէ Պարսկաստանի հետ մեր յարաբերութեանց վրայ։

Լուր առնուած է թէ այսօր մեզի հետ սահմանակից եղող Հայաստան արտասովոր կերպով կ'աշխատի զինուորութեան եւ սպառազինման գետնի վրայ (?)»։

Ամերիկացի թղթակիցին փախուստը

Գրած էինք թէ ամերիկացի թղթակից Հարոլտ Հորան երկու օրէ ի վեր անհետացած է։ Այժմ կը հաստատուի թէ թղթակիցը չորեքշաբթի օր մեկնած է Անվերս, անկէ շոգենաւով անցած է Լոնտոն։ Ռանտոլֆ Հըրսթ՝ նախագահ Քուլիճին հետ տեսնուելէ վերջ, հեռագրով հրամայած էր Հորանին որ անմիջապէս մեկնի Ֆրանսայէն, որպէսզի չձերբակալուի։

Անգլեւամերիկեան մամուլի ընկերակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ արտաքին նախարարութեան, ուր Պրիանի գրասենեակի տնօրէն Ալէքսիս Լէժէի հետ տեսակցելէ յետոյ, արտակարգ վարչական ժողով գումարուելով որոշուեցաւ ընկերակցութենէն վտարել Հարոլտ Հորանը, լրագրողի արժանապատուութեան անվայել արարքի մէջ գտնուած ըլլալուն համար։

Կը պարզուի թէ Հորան խնդրոյ առարկայ վաւերաթուղթը ձեռք բերած է դրամական կաշառք տալով կարգ մը մարդոց։ Երկուշաբթի օր ոստիկանական տեսչութեան մէջ կատարուած հարցաքննութեան պահուն տուած է անունները իր երեք մեղսակիցներուն։ Տեղական թերթերը կը հաւաստեն թէ արտաքին նախարարութեան ո՛չ մէկ բարձրաստիճան, նոյնիսկ միջակ պաշտօնեայ յանցաւոր չէ։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, երեք յանցաւորներէն երկուքը արտաքին նախարարութեան մէջ ստորադաս պաշտօնեաներ են, մէկը մեքենագիր կին։ Իսկ երրորդը արտաքին նախարարութեան կապուած գաղտնի ոստիկան մըն է, որ մէկ անգամ Ամերիկա, վերջերս ալ Փարիզի արքեպիսկոպոս կարդինալ Տիւպուայի հետ Սուրիա գացած էր։

Կը կարծուի թէ գաղտնի ոստիկանը ծանօթ վաւերաթուղթը ստացած է յիշեալ ստորադաս պաշտօնեաներէն եւ յանձնած թղթակցին, ճաշի մը ընթացքին։

Սանասարեան խանը «ղեւազ գոյք» ...

«Իգտամ»ի համաձայն (8 հոկտ.), Թուրք կառավարութիւնը վերջերս լուր առած էր թէ Սանասարեան Խանին տէրերը փախստական են եւ խանը «մուվագգատ»յով (փոխանորդաբար) կը կառավարուի։

Ասոր վրայ, կ'ըսէ Թուրք թերթը, շէնքը փոխանցուեցաւ Պոլսոյ կուսակալութեան, իբր անոր սեփականութիւնը։ Նոյեմբերէն սկսեալ, խանին վարձակալները ուղղակի կուսակալութեան կապուած պիտի ըլլան եւ անոր հետ պիտի պայմանաւորուին։ Մինչ այդ, պիտի ճշդուին այն վարձակալները որոնք յանձն կ'առնեն նոր պայմաններով մնալ խանին մէջ։

«Ազդարար» վերապահութեամբ կ'արձանագրէ «Իգտամ»ի այս լուրը, որովհետեւ, Սանասարեան Խանը մասնաւոր անձի մը չի պատկանիր, որ տէրը փախստական ըլլայ կամ ոչ։ Այդ խանը ազգին կտակուած է եւ անոր հասոյթներովը աղքատ տղաք ուսում կը ստանան Պոլսոյ ազգ. վարժարաններուն մէջ։ Ասկէ առաջ ալ գրաւման խօսքեր եղան, բայց յետոյ տեսնուեցաւ որ անհիմն են։

Միւս կողմէ, Սանասարեանի Խնամակալութեան անդամներն ալ բացարձակապէս կը հերքեն «Իգտամ»ի լուրը։

«Կոմս Ցէփլին» Ովկէանոսին վրայ

Գերմանական հսկայ օդապարիկը կը շարունակէ իր ճամբան դէպի Ամերիկա։ Ֆրանսայէն յետոյ, «Կոմս Ցէփլին» անցաւ Սպանիոյ վրայէն եւ իջաւ մինչեւ Ճիպրալթարի նեղուցը, ուսկից ուղղուեցաւ դէպի Ազորեան կղզիները։ Սպանիոյ ան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ.

«ԱՐԴԻՍՏ»ԻՆ ՑՆՈՐՔԸ

Յովհաննէս Ասլետ մեզ կը վստահեցնէ թէ՝ Քորֆուի կամ Ոսկեղջիւրին կարօտը կարելի է առնել, զանոնք ներկայացնող նկարներու վրայ երազոտ աչքեր պտտցնելով։

Ատիկա մօգութիւն չեղաւ, այլ ցնորք։ Արուեստը, որքան ալ կատարելութեան հասնի, չի կրնար նոյնանալ բնութեան հետ։

Ապրուած տեղեր՝ զանոնք յիշեցնող նկարներուն ի տես, մտքին մէջ կ'արթննան, ու նկարը հող զօդանակի դեր կը կատարէ։

×

Բայց եւ այնպէս, ես ալ պիտի փորձեմ իր խորհուրդը։

Այժմէն իմ մէկ ծանօթ նկարիչէս ապսպրեցի Պէօյիւք-Տէրէէն պատկեր մը եւ Մասիսը իր ամբողջ փառքին մէջ։

Զանոնք պիտի զետեղեմ սեղանիս վրայ եւ ութ օր աչքերս պիտի պտտցնեմ անոնց վրայ։

Օդէն ու բնական մթութենէն զատ, կը յուսամ պատկառելի արդիւնքի մը յանգիլ։

ԵԴՈՒԱՐԴ ԲԷՈՎԼՏԱՑԻ

ՏՐԴԱՏ «ԴԵՐ-ԱՍԱՆ ՀԱՅՈՑ»

Երբ մանուկ էի, շատ էի սիրում հէքեաթներ. իսկ երբ պատանի դարձայ, պատմութեան դասը ամենասիրելի առարկան էր ինձ համար։ Հէնց այդ պատճառով էլ տարիներ անց՝ դեռ յիշում եմ այն բոլորը ինչ պատմել է մեր կռիկը (ագուաւ։ Այդպէս էինք որակել մեր վարժապետին։)

*Յառաջ*ում կարդացի մի «բաց նամակ» եւ չգիտեմ ինչո՞ւ աչքիս առաջ պատկերացան՝ իմ կորած մանկութիւնը, դպրոցը, պատմութեան դասը եւ կռիկը։ Հայկի ու Բէլի կռիւներից սկսեցի յիշել ու հասայ Տրդատ Թագաւորին։ կռիկը այսպէս էր պատմում... «Տրդատ Թագաւորը Գրիգոր Լուսաւորիչին ձգեց խոր վիրապը...։ Բայց խիղճը այնքան տանջեց նրան որ, նա այդ ցաւէն յետներն ընկաւ ու խոզ դարձաւ»։

Չգիտեմ ինչո՞ւ, պ. Զարիֆեանը աչքիս պատկերացաւ որպէս Գրիգոր Լուսաւորիչ, իսկ «մեր» Տրդատն էլ Տրդատ Թագաւորը։

Եւ մտածում եմ. — արդեօք Տրդատը՝ այդ «գեղեցիկ» արարքից յետոյ հանգիստ մնա՞ց, թէ գնաց սրճարան, խմեց հինգ շիշ *պոոտօ*, յղեցնելու համար իր խիղճը, թէ նա էլ խոզ դարձաւ, — ընկաւ Լուքսէնբուրգի պարտէզը։

MARVAN

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԶԲԱՂՈՂ ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Պէյրութի *Ազդակ* կը գրէ այս խորագրին տակ (3 հոկտ.).—

Բարձր գոմիսէրութեան ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը առջի օր մեզ հաղորդելէ վերջ թէ՝ վերջերս վրանաքաղաքի մէջ կարգ մը տղեղ դէպքեր տեղի ունենալ սկսած են և թէ իրարու հանդէպ հակառակութիւններ գոյութիւն ունին Հայերու միջեւ, յայտնեց մեզ որ, ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը հրաման ունի ձերբակալելու եւ երկրէն աքսորելու ամէն անոնք, որոնք խառնակչութեամբ կամ քաղաքականութեամբ կը զբաղին եւ պատճառ կը դառնան որեւէ դէպքի։

Մեր միջոցաւ ընդհ. ապահովութիւնը սոյն կէտերը հաղորդելով մեր ժողովուրդին, կը խնդրէ մեզմէ որ պէտք եղած աշխատանքները չխնայենք հասկցնելու մեր ժողովուրդին, որ իր առօրեայ աշխատանքով զբաղի եւ հեռու մնայ քաղաքական որեւէ գործունէութենէ, այլապէս երկրին իշխանութիւնը ստիպուած պիտի ըլլայ պատժելու զանոնք։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

(ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ)

Գ.

Բայց Դաշնակիցներուն քիչ եկաւ մինչեւ իսկ Սեվրը եւ անոնք որոշեցին խլել Թրքական նոր հողեր։ Այդ նպատակով անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական զօրքերը մտան Թուրքիոյ լաւագոյն շրջանները (Ատալիա, Կիլիկիա, արեւմտեան Անատոլու), գրաւեցին այդ հողերը եւ հաստատեցին իրենց տիրապետութիւնը Պոլսոյ մէջ։ Զուգընթացաբար յունական բանակը գրաւեց ասիական Թուրքիոյ ամէնէն խոշոր քաղաքը՝ Զմիւռնիան՝ եւ խուժեց դէպի երկրի ներսերը՝ կրակի ու սուրի մատնելով Թրքական գիւղերն ու քաղաքները։ Դաշնակիցները կը տօնէին իրենց լիակատար յաղթանակը։ Դէպքերը ցոյց տուին որ անոնք աճապարեր են ուրախանալու համար։

Դեռ 1919ի սկիզբը Անատոլուի շատ մը տեղերուն մէջ սկսան կազմակերպել ազգային միութիւններ եւ զօրամասեր Թուրք ժողովուրդի իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Այդ զօրամասերը կը յարձակէին գրաւողներուն վրայ, կը քայքայէին անոնց թիկունքը, ապստամբութիւններ կը յարուցանէին եւ կ'ոչնչացնէին պարէնն ու ճանապարհները։

Երբ այդ ազգային շարժումը լայն ծաւալ առաւ, սուլթանը, որ կը գտնուէր Անգլիացիներու ազդեցութեան տակ, նիստի հրաւիրեց Խորհրդարանը։ Բայց 1920ի յունուարին Պոլսոյ մէջ հաւաքուած խորհրդարանը, հակառակ սուլթանին եւ անոր հովանաւորներու ակնկալութեանց, ընդունեց հանրածանօթ Ազգային Ուխտը եւ բոլորովին տարբեր ճամբայ գծեց Թուրքիոյ համար։ Այդ «Ուխտ»ով ուխտակիցները Թուրք ժողովուրդը պայքարի կը կոչէին յանուն Թուրքիոյ ազգային ազատագրման եւ կը յայտարարէին, որ բոլոր Թրքական հողերը (նաեւ Պոլիսն ու Նեղուցները) պիտի պատկանին Թուրքիոյ եւ Թուրք ժողովուրդին, որոնք ազատ պիտի ըլլան իրենց կամքի համաձայն տնօրինելու իրենց ճակատագիրը։ Եւ որովհետեւ Խորհրդարանը մերժեց ճանչնալ Դաշնակիցներու Թելադրած հաշտութեան ծանր պայմանները, Անգլիացիները 1920ի մարտին ցրուեցին Խորհրդարանը, բանտարկեցին անոր ականաւոր անդամները, կառավարական շէնքերը գրաւեցին զօրքերով եւ ստիպեցին որ սուլթանական կառավարութիւնը (10 օգոստոս 1920) վաւերացնէ Սեվրի Դաշնագիրը։ Պոլսոյ մէջ ցրուած Խորհրդարանը հաւաքուեցաւ Էնկիւրիի մէջ՝ Թուրքիոյ «Ազգային մեծ ժողով» անունով։ Սեվրի խաղաղութեան դաշնագիրը Պոլսոյ սուլթանական կառավարութեան կողմէ ստորագրուած վայրկեանին Անատոլուի մէջ գոյութիւն ունէր արդէն ուրիշ ազգային կառավարութիւն մը, ստեղծուած Մուսթաֆա Քէմալի գլխաւորութեամբ։

Այս կառավարութեան ենթարկուած էր ամբողջ Փոքր Ասիան, բացի ծովեզերքէն, որ գրաւուած էր Համաձայնութեան կողմէ։ «Այդ կառավարութիւնը չճանչցաւ Սեվրի դաշնագիրը եւ բարեկամական համաձայնութիւն կնքեց Խորհրդային Ռուսիոյ հետ»։

Ժողովրդական զանգուածներու ապստամբական ոգին, որ սկզբնական շրջանին ծնունդ տուաւ հրոսախումբերու, օգտագործուեցաւ կանոնաւոր բանակ ստեղծելու համար։ Կառավարութիւնը վարեց յամառ պայքար Անգլիացիներու ձեռքը խաղալիք դարձած յունական զօրքերու դէմ, որոնք, բռնագրաւելով Զմիւռնիոյ շրջանը, կը մօտենային Էնկիւրիին։ Երիտասարդ յոյն աշխարհակալութիւնը, ձգտելով իր տիրապետութիւնը տարածել Թրքական նորանոր հողերու վրայ, միաժամանակ դիւրութիւններ կը ստեղծէր անգլիական դրամագլխի համար՝ վերջնականօրէն Թուրքիան ոչնչացնելու նպատակով։ Ֆրանսան, որ ունէր իր սեփական ծրագիրները Անատոլուի մասին, չէր կրնար պարզ հանդիսատեսի դերին մէջ մնալ անգլիական յաջողութիւններու հանդէպ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը աւելի հեռատես եղաւ այս հարցին մէջ։ Ան աւելի ճիշտ գնահատեց Թուրք ազգային շարժումը եւ վերածնող Թուրքիոյ ուժը։ Ճիշտ այս նկատումներով 1921ի ձմեռը բարեկամական դաշնագիր կնքեց Էնկիւրիի հետ եւ Թուրքիոյ յանձնեց ֆրանսական զօրքերու զէնքի, ռազմամթերքի եւ հագուստեղէնի Թուրքիոյ մէջ գտնուած ամբողջ պաշարը։ Գրեթէ միաժամանակ Իտալիան, որ իր ներքին Թուլութեան պատճառով չէր ուզեր պայքարի մէջ մտնել վերածնող Թուրքիոյ հետ, մաքրեց Փոքր Ասիոյ գրաւած շրջանը՝ Ատալիան։ Այսպիսով Յունաստանը, նոյնիսկ Անգլիոյ օժանդակութեամբ, ի վիճակի չեղաւ մենամարտիլ Թուրքիոյ հետ, որ դաշնակցային կապերով կապուած էր Խորհրդային Ռուսիոյ եւ իրեն հետ ունէր Ֆրանսայի օժանդակութիւնը։

Պատերազմը Յոյներու հետ վերջացաւ 1922ին՝ քէմալականներու լիակատար յաղթութեամբ։ Թուրք զօրքը ամբողջովին ջարդեց յունական բանակը եւ թափեց ծովը։

Շարունակութեան մէջ հեղինակը արձանագրելով քէմալականներու յաղթութեան արձագանգները մահմետական աշխարհին մէջ, կ'անցնի Լօզանի խորհրդաժողովին։

— Լօզանի խորհրդաժողովը, որ հրաւիրուեցաւ Յունաստանի վրայ Թուրքիոյ տարած յաղթանակներէն յետոյ (21 նոյեմբեր 1922 — 4 փետր. 1923), վերջացաւ խաղաղութեան դաշնագրի կնքումով՝ Համաձայնութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Թուրքիոյ վերադարձուեցան գրեթէ բոլոր Եւրոպական հողերը, որոնք խլուած էին Սեվրի Դաշնագրով։

Դաշնակիցները ստիպուեցան ջնջել բոլոր զինական, ելմտական եւ այլ սահմանափակումները, որոնք բեռցուած էին Թուրքիոյ վրայ, Սեվրի դաշնագրով։ Ետ կանչեցին նաեւ վերահսկիչ յանձնաժողովները։ Այս բոլորի փոխարէն Թուրքիան համաձայնեցաւ բաց յայտարարել Նեղուցները (Վոսփորը եւ Տարտանէլը) բոլոր ազգերու ռազմանաւերուն համար։

Երբ Խորհրդային պատուիրակութիւնը Լօզանի ժողովին մէջ կը պահանջէր փակել Նեղուցները բոլոր պետութիւններու ռազմանաւերուն համար, Անգլիան՝ իր տիրապետութիւնը Տարտանէլի, Վոսփորի եւ Սեւ Ծովու մէջ հաստատելու նպատակով՝ Ֆրանսայի օժանդակութեամբ՝ կը պնդէր Նեղուցներու ազատութեան վրայ։ Պատրաստուելով զինուած պայքարի Խ. Միութեան դէմ, աշխարհակալները կ'ուզէին նախապատրաստել իրենց համար լաւագոյն զինուորական ուղիները։ Իսկ լաւագոյն ուղիներէն մէկն էր ծովային ճանապարհը Միջերկրականէն դէպի Սեւ ծովը, մեր՝ ռուսական սեւծովեան եզերքներով։

ԱՆԱՂՄՈՒԿ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԸ

Շաբթու մէջ լոնտոնցի ճարտարագէտներ շինութիւնը կը լրացնեն ինքնաշարժ հանրակառքի մը, որ մօտ ատենէն փորձի պիտի ենթարկուի Լոնտոնի փողոցներուն մէջ։ Նոր հանրակառքը որ հարիւր ձիու ուժ պիտի ունենայ, ամէնէն արագ ընթացքի պահուն իսկ, չափազանց անզգալի աղմուկ մը միայն պիտի հանէ։

ԱՃՊԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Երեւան» թերթը, Չ. Ո. Միութեան կեդր. վարչութեան յատկացուած թիւով մը, անցեալ շաբաթ կը հրատարակէր խմբագրական մը եւ խմբագրին ստորագրութեամբ բաց նամակ մը, ուղղուած Չ. Ո. Միութեան։

Նոր չէ, որ «Երեւան»ի խմբագիրներ, իրենց սեւ մտքով եւ կարմիր գաղափարով դիտեն որեւէ երեւոյթ, որեւէ բարի եւ օգտակար կազմակերպութիւն, վերջապէս որեւէ ձեռնարկ որ սատար կը հանդիսանայ գաղթական հայութեան բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս պահպանման։

Բացառութիւն չէր կրնար ըլլալ «Մշակոյթի Օր»ը, որ գրեթէ ընդունուած է բոլոր գաղութներէ եւ կը ծաւալի տարուէ տարի։ Եւ Երեւանի մունետիկները ի զուր իրենք զիրենք կը խաբեն, ըսելով եւ կրկնելով թէ քաղաքական մարդիկ պարտուած՝ ուրիշ ճակատներու վրայ, նոր նոր բաներ կը փնտռեն, իրենց գոյութիւնը զգացնելու համար։ Անոնք նաեւ սուտ կը խօսին, ըսելով թէ գաղթահայ աշխատաւորութիւնը արժէք չի տար նման ձեռնարկներու։ Սուտ մը որուն իրենք ալ չեն հաւատար։ Բայց եւ այնպէս սուտն ու պոռչտուքն են ամբոխավարութեան ծանրութեան կեդրոնը, առանցքը, հիմքը։

«Երեւան»ցիները շատ լաւ գիտեն թէ գաղթահայ երիտասարդութիւնը, աշխատաւորութիւնը մանաւանդ մտքով ու մակարդակով քիչ մը բարձր երիտասարդութիւնը ի՞նչի կը ձգտի եւ ի՞նչ է իր իտէալը։ Այդ երիտասարդութիւնը ըմբռնած է հայ քաղաքական արժէքները ու այժմ կ'ուզէ որդեգրել «Մշակոյթի Օր»ը, որ կը նպաստէ հայկական մշակոյթին ու կը խթանէ զայն, կը պահէ ազգային արժէքները ու կ'օժանդակէ հայ ժողովուրդի վերելքին, վերածնութեան։ Եւ «Երեւան»ի մարդիկը ապահովաբար տեսան, կիրակի գիշեր, հանդէսին մէջ իրենց ներկայացուցչին դէմ եղած գոյցերն ու բողոքները՝ որովհետեւ Տիկին Զապէլ Եսայեան հոն եկած էր քաղաքական պրոպագանդի համար, «դամբաններ» գնելով իսկական մշակոյթին վրայ։

Տիկինը զգուշութեան հրաւիրուեցաւ նախ քան իր բեմ բարձրանալը, որպէսզի քաղաքական հարցեր չշօշափէ եւ ոեւէ փորձ չընէ օրուան նշանակութիւնը ժխտելու, բայց հակառակ ատոր, յամառեցաւ կարդալ, նոյնիսկ աղմուկի մէջ, իր կասկածելի թղթիկները։ «Երեւան»ի խմբագիրը անճարակ աճպարարութեամբ մը կ'ըսէ թէ «Ցարդգող»ը, Ռուսանոզական Միութիւնը որ մշակութային կազմակերպութիւններ են, չեն նախաձեռնած, գիտակցելով որ «քաղաքականութիւն» ըրած կ'ըլլան։ Այդ տողերը գրողը անշուշտ տեսաւ եւ «Ցարդգող»ի ներկայացուցիչն ալ։ Ինչ կը վերաբերի Ռուսանոզ. Միութեան, լարախաղաց խմբագիրը մեզի չափ գիտնալու է որ ան գրեթէ գոյութիւն չունի։

Ես չեմ պատասխաներ խմբագրականի վերջին մասին, ուր քարեր կը գլորուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գլխուն։ Միայն երկու խօսք որ Չ. Ո. Միութեան մէջ կան շատ մը Դաշնակցականներ ինչպէս եւ միւս հոսանքներէն, (բացի ռամկավարներէ, որովհետեւ ռամկավար ըլլալու համար 45 տարին անցած պէտք է ըլլալ եւ մենք այդպէս մարդ չունինք)։ Բոլորը հաւասարապէս կ'աշխատին այս միութեան տարածման, առանց որեւէ կազմակերպութենէ կախում ունենալու։ Այդ անկախութիւնը եւ Չ. Ո. Միութեան հարազատ հայորդիներ ըլլալու ապացոյցը շատ չուշանար...։

* * *

Երկարապատում «Բաց Նամակ»ը ստորագրած է «Խ. Հայաստանի մշակութային գործիչներէն» քաղ. Սիմոնեան, նոյնինքն խմբագիրը։ Ան նախ չուզեր գտնել իմաստ եւ բովանդակութիւն Մշակոյթի Տօնին մէջ, ու կը բողոքէ զայն «համազգային» անուանելու դէմ, քանի որ Խ. Հայաստան չի մասնակցիր եւ չընդունիր, քանի որ իր «սոցիալական» կարգերով չի կրնար քաջալերել ազգայնական ձեռնարկներ։ Իսկ արտասահմանի հայութիւնը կը պոռայ Սիմոնեաններու եւ Խ. Հայաստանի վարիչներու երեսին.

— Մենք մեր ազգային հայկական կարգերով կը տօնենք ու կը ստեղծենք տօներ որ կը նպաստեն մեր ձգտումներուն։

Հայ ժողովուրդի հայեցի եւ առողջ զանգուածը կը գտնուի արտասահմանի մէջ։ Երկրի մեր տառապող հայրենակիցները նուազ հայ չեն։ Այդ երկուքին տարբերութիւնն այն է որ արտասահմանի հայութիւնը ազատ կ'արտայայտուի, կը քննադատէ նոյն իսկ իր բնակած երկրի կառավարութիւնը, իսկ Երկրի մեր հայրենակիցները ոչ միայն չեն կրնար իրենց գաղափարականութիւնը տարածել, այլ եւ չեն կրնար բերան բանալ։

Այս երեւոյթին առջեւ գաղութահայութիւնը ստիպուած է քառապատկել իր ուժերը, զարգացնելու համար իր մշակոյթը, մանաւանդ որ, քանի մը տարիէ ի վեր մեր լեզուն մեր երկրին մէջ քարէ քար զարնուած կատուի մը մարմին նման ջախջախուած է։ «Երեւան»ի այդ երկու անպատուաբեր յօդուածներէն յետոյ, մենք կը սպասէինք որ անոնք ուղղամտութիւնն ունենային մերժելու մեր հրաւէրը, եւ ոչ թէ պատրաստ բազմութիւն մը գտած ըլլալու առիթէն օգտուելով, Խ. Հայաստանի սնանկացած պրոպագանդը ընել, բազմութիւն մը զոր Երեւանցիները կրնան հաւաքել միայն երբ շարժանկար ցուցադրեն։

Պ. Սիմոնեան՝ տալով սահմանը «Հայ Մշակոյթի օր»ի զայն կ'անուանէ գաղթային, եւ աւելի առաջ երթալով, կ'ըսէ թէ հոն տեղ եւ խօսք պիտի ունենան հայ կղերը, հայ աղան, հայ գոհարավաճառը, հայ խանութպանը, հայ չարչին»։

Աճպարարութիւն մը, այս ալ, միտքեր պղտորելու համար։

Քաղաքացի Սիմոնեան սխալ է հասկցեր կամ սխալ կ'ուզէ մեկնել Ս. Սուրեանի յօդուածաշարքը «Հայրենիք»ի մէջ։ Այդ յօդուածաշարքը փորձ մըն էր ուշադրութիւն հրաւիրելու հայրենիքին վրայ, Հայաստան փոխադրելու հայ մտքի մշակները։ Այդ ձգտումն ու փափաքը ամբողջ հայ ժողովուրդինն է, բայց պատճա՞ռ է որ գաղութներու մէջ մեր մանուկներու դաստիարակութիւնը կամ մեր գրականութիւնն ու արուեստը երեսի վրայ թողունք, մանաւանդ երբ ամուր փակուած են դուռները։ Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ գաղութներու կեանքը կը սպառէ, կը սպաննէ հայկական միտքը եւ ուրիշ այնքան թանկագին արժէքներ։ Բայց քաղաքացի Դրաստամատները եւ իրենց մեծաւորները ինչո՞ւ չեն պայքարիր մեզի հետ ու չեն հնչեցներ Մոսկուայի հսկայ զանգակը, որպէսզի Հայաստան փոխադրեն հայ ժողովուրդը գոնէ մաս առ մաս, այնպէս ինչպէս կը տեղաւորեն մեր թշնամիները։

Մարդիկ կան որ այս ճշմարտութիւնը կ'ընդունին, բայց ստիպուած են թնդանօթին բերանը մեզի դարձնել։

Յ. ՊՈՌՈՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՃԷՊԷԼ ՄՈՒՍԱՅԻ ՄԷՋ

Սուէտիայի հերոսական կռուին եւ ֆրանսական նաւատորմին կողմէ փրկութեան տարեդարձը տօնելու համար, հանդէս մը տեղի ունեցաւ Ճէպէլ Մուսայի մէջ, հայերու եւ ֆրանսացիներու մասնակցութեամբ։

Դեռ չէ մոռցուած որ Հայութիւնը բնաջնջելու իր դժոխային ծրագրին մէջ, Թուրքը երբ ուզեց թաթը զարնել Սուէտիայի, անոր հերոսական բնակչութիւնը այր եւ կին, ապաստանեցաւ լեռ, քայլ առ քայլ դիմադրելով Թուրք բանակին։ Ամբողջ 45 օր անոնք պայքարեցան, տալով 18 զոհեր, բայց աւելի մեծ կորուստ պատճառելով Թուրք բանակին։ Անոնք, ուշադրութիւն հրաւիրելու հեռատեսութեամբ, բարձր գագաթի մը վրայ կանգներ էին ֆրանսական դրօշը։ Ու «Կիշէն» զրահաւորը որկը յածէրծովուն բացերը նշմարեց զայն, ջանաց եզերքին մօտենալ որքան որ կրցաւ, մինչ 4 քաջարի երիտասարդներ, գլխաւորութեամբ ընկեր Մովսէս Տէր Գալուստեանի, Անթաքիոյ արդի երեսփոխանը, ծով կը նետուէին ու լողալով կ'երթային մինչեւ զրահաւոր, բացատրելու իրողութիւնը եւ օգնութիւն խնդրելու։

Զրահաւորին հրամանատար ծովակալին եւ ֆրանսական կառավարութեան միջեւ սակայն Սուէտիացիները փրկելու մասին, բանակցութիւնները կ'երկարէին, այնքան որ ծովակալը ի վերջոյ իր անձնական պատասխանատուութեամբ, նաւ կը հեծցնէր քաջարի լեռնականները ու զանոնք կը փոխադրէր Փորթ-Սայիտ, ուր անոնք կը կազմէին Կիլիկեան Արեւելեան Լեգէոնի կորիզը։

Այս դէպքին տարեդարձն էր որ տօնուեցաւ Ճէպէլ Մուսայի մէջ։

Ֆրանսական թերթի մը թղթակիցը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ հանդէսը.—

«Ժողովրդական զուարճութեան իրիկուն մըն էր։ Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան շրջապատուած է Սուրիոյ, Կիպրոսի, Եգիպտոսի գլխաւոր քաղաքներէն եկած իր հրաւիրեալներով, որոնց մէջ նաեւ Պ. Աղբալեան՝ Հայաստանի նախկին կրթական նախարար, Պ. Վահան Փափազեան եւ ֆրանսացիներ։ Կ'ուտեն, կը խմեն, կը խնդան, կ'երգեն, կը պարեն բոլորը մէկ, սրտակցութեամբ։ Առտուն, խումբերը կը հաւաքուին մեռելադաշտին վրայ, երկու թուփերու միջեւ բարձրացուած խորանի մը առջեւ, պատարագ կը մատուցուի։ Պատարագէն յետոյ, աղօթք հողաթումբերուն վրայ։ Խեղճ կիներ կուլան, մոմեր կը վառեն, խունկ կը ծխեն։ Պարագային յարմար երկու ճառեր կ'արտասանուին, որոնցմէ յետոյ, հրացանաձգութիւն մը տեղի կ'ունենայ, յիշելու համար 13 տարի առաջուան հրացէնի իսկական հարուածները։

Յետոյ զուարճութիւնները կը սկսին, մինչ կիներ կը պատրաստեն վերջին ճաշը։

ՋԱՅՆ ԲԱՐԲԱՌՈՅ ՅԱ...

Յառաջի ընթերցողն... շուշտ կարդացին ... Պոլսոյ ու Անդրէասի Հա... ցական Միութիւնը ուղ... բոլոր քո՛յր Հայրենակ... Միութիւններուն, որպէս... մախմբուելով դարման... հեն կրթական ու ազգա... նազան խնդիրներու համ...

Դժբախտաբար պա... նողներ չեն եղած, բաց... ֆայի Հայրենակցական... թենէն։ Մինչդեռ այդ... պէտք է արթնցնէր բոլ... ցող Միութիւններն ու ... կերպութիւնները ճիշտ... ինչպէս ամէն առաւօտ... գործարաններուն փողեր... քուներէն ընդոստ կ'արթ... եւ գործի կը մղեն։ Գոնէ... կից դաստիարակչին հաւ... խնդիրն ալ նոյնչափ... րութիւն ունենալու էր։ ... որ անհատներ անունի... ունին ապրելու համար, ... ալ ազգերը կրթութե... դաստիարակութեան կա... Առանց լեզուի ազգ մը ի... թիւնը չի կրնար պահպա... երբ այսպէս մենք ան... կը գտնուինք մեր նոր ... դին գոնէ մայրենի լեզու... վեցնելով, քանի մը տարի... այլ եւս հայերէն խօսող... չպիտի կրնանք գտնել... սայի մէջ։ Եթէ կ'ուզենք... տել մեր զաւակները այլ... մէ ու ձուլումէ, պէտք է... ուսուցանենք մեր ազգին... մութիւնը և պայքարներ... պէս ինչպէս կ'ընեն Գ... րը, ու բոլոր ժողովուրդ... փոքր տարիքէն անոնց... մէջ տեղաւորելով ազգա... գափարը։

Ընդհակառակն, մեր ... րունդէն շատերը «հայ... սելու անգամ կը վար... երբ գիտողութիւն կ'ընե... ծաղրեն։ Եւ զուն միայն... հատանքով կը նայիս ու ... ծես բոլոր անոնք որ չեն... ներ վերահաս վտանգը։

Այնչափ պոռալ-կանչ... տոյ, վերջապէս կը ... մանկապարտէզ մը պիտ... ուի Փարիզի մէջ (Փ... լի)։ Այս ալ մեծ բան ... միւններուն պէս կէս ... չմնայ, իսկ Պէլվիլը ... զրկուեցաւ, մինչդեռ Փ... մէնէն հայաշատ կեդրոն...

Արդէն իսկ մեր յոյ... օտարներու վրայ դնել... այս օրին հասանք։ Ամէ... շրջան, ամէն Հայրենակ... Միութիւն պարտաւոր է ... եւ ուժեղ կազմակերպութ... ստեղծել, որպէսզի ... այս տեսակ ձեռնարկներ... բել։ Իւրաքանչիւրը ... անջատ չի կրնար ... պահանջներու գոհացում... իսկ երբ ամէն Հայրենակ... Միութեան շահը մէկ ... մէջ միայ, այլ եւս պէտք... մուրացկանութեան դիմ...

Ուրեմն, եթէ կ'ուզէ... կար դառնալ մեր զաւա... անմիջապէս հաւաքուի... գեղեցիկ գաղափարին ... յղացեր է Պոլսոյ Հայր... կան Միութիւնը ու ան... գործի լծուինք։ Ահա ... յաղթած կ'ըլլանք ... րոնք եթէ ուզէին մինչ... հազար անգամ վերջ... կ'ըլլային այսչափ ըմբ... րը եւ ամէն շրջանին ... ներուն ալ գոհացում ...

Անգամ մըն ալ ապացոյ... թէ՝ հայ աշխատաւորն... կը շատ աւելի բան կրն... իր լումաներով, քան ... ներու հազարներու կոյ...

Ա. Խաչ...

ԳԼԽԱՏՈՒ...

Առջի առտու ժամը ... Մեցի բանտին առջեւ ... ունեցաւ Ճէրպիվօ, որ ... օրէն սպաննած էր ... լէրը։

Իր մօրը նամակ մը գ... տոյ, մարդասպանը ... դաւ թիւ պատարագի ... տոյ, կառափնատ բարձ... ռանց յուզման, առանց ... զղջում յայտնելու։

...ԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(...ուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՐՑԱՆՆԵՐՈՒ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

...ջրանայի շրջանն ունի բնա... Հարստութիւններ, ինչ... ...եւ շարք մը Հնագարեան ...ներ, յուշարձաններ որոնք ...ին չեն ուսումնասիրուած։ ...ան Հարստութիւններէն կա... ...է յիշել պղինձը, սրելու յա... ...քարը, Հանքային տաք ջու... ...Այն պարագային որ կարելի ...ցանք շահագործել, մեծ ...ներ կը սպասուին։

...յուշարձաններու ուսումնասի... ...ւթեանը ձեռնարկած է կովկաս... ...գամահնագիտական ճեմա... ...որ իր կողմէ նոյն նպատա... ...շրանը ուղարկած է Սմբատ ...եւտխեանը, ճարտարապետ ...յշնիկովը եւ գեղարուեստի ...ւթեան մասնագէտ մը։ ...խմբակը պիտի զբաղի վեցե... ...րէն մնացած յուշարձան... ...ուսումնասիրութեամբը ար... ...գրութիւններու ընթերցու... ...չափագրումներու ընդօրինա... ...թեամբ, լուսանկարումներով ...։

...Այդ յուշարձաններուն մէջ, ...ին տեղը կը բռնէ «կերանց»ը ...յակապ եւ Հնագարեան ո... ...կառուցուած եկեղեցիիչէնքով։

...ԱՆ ԱՑՐՈՒԲԵՆԸ

...գուի մէջ, ազգային փոք... ...նութիւններու կ. կ.ին կից ...րուածէխորհրդակցական ժո... ...լեզուագէտներու եւ Թալի... ...յրուբենի Հարցով զբաղող ...ակերպութիւններու մաս... ...թեամբ։ Ժողովը ընտրած է ...ւկ յանձնախումբ Հարցին ...ամասիրութեան Համար։ Ընոր ...նարարուած է քիչ ատենուան ...կազմել իր աշխատանքի ծրա... ...կազմելու եւ կիրարկելու ...որ լատինական այբուբենը ...մարցուած Թալիշական լե...

...Այս խորհրդակցութիւնը նշա... ...է անոր Համար որ առա... ...նգամ ըլլալով, կը մտածուի ...տեղծել ժողովուրդի մը Հա..., որ երբեք չէ ունեցած իր ...կան տառերը։ Թալիշները, ...ընդամէնը 95,000 Հոգի ...մրուին, կ'ապրին Լինքորան ...ին մէջ։ Թալիշներուն լե... ...շատ մօտ է իրանականին։ ...եւ այսօր ալ, անոնք իրենց ...մութիւնը կ'աւանդեն սե... ...է սերունդ, բերանացի եւ ...գան պատկերներու միջոցով։ ...որոշուած է 1929-30 տարե... ...ին Թալիշներու մէջ անգրա... ...թիւնը վերցնել ջանալ, զա... նոնք կրթել իրենց մայրենի լեզուով եւ հիմնել շարք մը տարրական դպրոցներ։

ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի բոլոր գործարաններէն մէկ մէկ Հոգի, ընդամէնը 19 Հոգի այրեր եւ կիներ, Վրաստան մեկնած են, այնտեղի գործարանային կեանքին տեղեկանալու Համար։

Թիֆլիսէն յետոյ, անոնք կը մեկնին Քութայիս, նոյն նպատակով։

Անոնց շրջագայութիւնը կը տեւէ 15 օր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ձմեռնամուտի այս եղանակին Մարսիլիոյ հայ գաղութը սկսած է շարժիլ։

Քաղաքին հայկական թաղերուն պատերը սկսած են զարդարուիլ զանազան յայտարարութիւններով։

Օր նոր, յայտարարութիւն նոր հին ու նոր միութիւններու կողմէ, որոնք կը ծաղկին ու կը թառամին անվերջ։

Առաջին շարքի վրայ կը գտնուին Հայրենակցական Միութիւններ, որոնց շատերը ներքին երկպառակումի հետեւանքով, չեն կրցած որոշ գործունէութիւններ ցուցնել։

Այս տեսակ միութիւններու ներքին վիճակը պիտի ներկայացնեմ յառաջիկային։ Այժմ կանգ կ'առնեմ մէկ քանիներուն վրայ որոնց մասին գովաբանութիւններ եղած էին իրենց առաջին շրջաններուն։

Առաջինը Ամասիոյ Հայրենակց.երկս. Միութիւնն է, որ իր զարգացողական յանձնախումբով,երկս.երգչախումբով Հայրեն. Միութիւնները միացնելու ձեռնարկով արժանի էր գովասանքի։ Այսօրուան պատկերը բոլորովին տարբեր է։ Կազմալուծուած է զարգացողական յանձնախումբը որ կոչուած էր Ամասիացի երկսեռ երիտասարդութեան մէջ զարգացնել ընթերցասիրութիւնը, կազմակերպելով դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, որոնցմէ պիտի օգտուէին ոչ միայն Ամասիացիները, այլ առ հասարակ բոլոր հայրենակիցները։

Երգչախումբը դեռ կը պահէ իր գոյութիւնը, սակայն չունի նախկին փայլը։ Հոկտեմբեր 6ի թատերական ներկայացման մը առթիւ, բացայայտ կ'երեւար թէ Ամասիոյ Հայրենակցական Միութիւնը ունի ներքին խռովեալ վիճակ մը։

Երեկոյթը ունէր երկու գեղարուեստական բաժին. չորս արարով մէկ ողբերգութիւն եւ մէկ կատակերգութիւն մը։

Սրահը ամբողջութեամբ լիքն էր ընտրեալ դասակարգով եւ գրեթէ բոլոր դերերն ալ անցան յաջողութեամբ։ Սակայն աչքի կը զարնէր կարգ մը Ամասիացիներու բացակայութիւնը։ Ասոնք նախկին Վարչութեան անդամներ ըլլալով, ոչ միայն ներկայ չէին եղած, այլ՝ ջանացեր էին ձախողեցնել այս օգտակար ձեռնարկը։

Լաւ նշան չէ այս։

Անուրանալի է որ յիշեալ միութիւնները օրինակելի զոհաբերութիւններ ցոյց տուած են զանազան ազգասիրական ձեռնարկներու առթին, սակայն այդ բարի գործերուն օգնելով հանդերձ, ամէն կազմակերպութիւն պէտք է ջանայ իր կարգին նոր ու գեղեցիկ գործերու ձեռնարկել, փրկելու համար ապագայ հայ սերունդը բարոյական եւ ֆիզիքական մեծ վտանգէն։

Ս. Միլտոնեան

ՀԵՐՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի Շ. Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնը, հազիւ կազմակերպական շրջանի մը մէջ մտած, իր առաջին պարտքը սեպեց տօնել Անդրանիկի մահուան առաջին տարեդարձը, Հայոց եկեղեցիի շրջափակին մէջ։

Պատարագէն ու հոգեհանգիստէն վերջ սկսաւ հանդէսը։ Հերոսին պատկերը շրջապատուած էր թարմ ծաղիկներով եւ հայկական եռագոյնը կը ծածանէր երկու կողմերէն։

«Իբրեւ արծիւ» երգէն վերջ, Միութեան կողմէ պատշաճ խօսքեր եղան եւ բեմ հրաւիրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, Պ. Մ. Գույումճեան, որ երկարօրէն նկարագրեց հերոսին կեանքն ու գործունէութիւնը։ Շեշտեց թէ չի բաւեր խօսիլ այլ պէտք է գործել, որպէսզի ինք՝ ֆէտային, Հայոց Արծիւը հանգիստ առնէ իր օտար շիրմին տակ։ Արտասանութենէ մը յետոյ (Ահարոնեանի «Աշուղ»ը) խօսեցաւ Ս. Դ. Հնչակեաններու կողմէ Ա. Ճէվիզ, որ յարգանքի եւ երախտագիտութեան զգացումներ յայտնելով հրաւիրեց Հայաստանի վարիչները,որ չզլանան ափ մը հող մեր պաշտելի հերոսի համար։

Ռամկավարները այստեղ ալ ձեռնպահ մնացած էին, հակառակ Միութեան հրաւէրին։ Երրորդ խօսողը եղաւ «Հայ Սիրտ»ի խմբագիրը։

Վերջին խօսքը ըսաւ, Միութեանս կողմէ Պ. Պօղոս Արզումանեան եւ աւելցուց. «Մենք շատ փոքր ենք, բայց ծանր է մեր պարտականութիւնը» և յորդորեց քալել Անդրանիկի ճամբէն։

Ա. Որբուկ

ՔԱՐ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Օրուան Հրատապ Հարցը ապազգայնացման խնդիրն է, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ ամենուրեք, նմանապէս հոս՝ Լիոնի մէջ։ Երիտասարդները իւրաքանչիւրը իր բախտին ձգուած, կը մոլորին ու հալումաշ կ'ըլլան նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս, այս կամ այն յոռի ծայրայեղութեանց հետեւանքով։ Իսկ նորահաս սերունդը աստիճանաբար կ'օտարանայ։ Դժբախտաբար ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի այս կենսական Հարցով, ո՛չ ոք քայլ մը կ'առնէ սահմանափակելու համար վերահաս չարիքը։ Քար անտարբերութիւն ամենուրեք։

Լիոնի մէջ քանիէ աւելի միութիւններ կան, որոնց 17 Հայրենակցական Միութիւններ։ Այս վերջիններու առհասարակ բոլորին կանոնագիր ծրագրին մէջ տրամադրութիւններ կան ազգային կեանքի մասին։ Բացի չորս Հայրենակցական Միութիւններէ, միւսները ո՛չ մէկ ժամանակ զբաղած են այս Հարցերով։ Ուրեմն, ինչո՞վ կ'արդարացնեն իրենց գոյութիւնը։

Միւս կողմէ ունինք նաեւ անկազմակերպ զանգուած մը, առհասարակ զաւակներու տէր ծնողքներ, որոնց իւրաքանչիւրը լոկ իրեն համար, իր ընտանիքին կամ զաւակներու՝ անոնց ուտեստի, հագուստ-կապուստի հոգերով կը զբաղի։

Ցաճախ երբ իրենց կարծիքը կ'ուզես շօշափել ազգային խնդիրներու մասին, լակոնական պատասխանը կ'ըլլայ. «փորս անօթի է, ուրիշ բանի վրայ խօսէ»։

Թրքախօսութիւնը գրեթէ բոլոր Լիոնահայ խանութպաններու մէջ տիրապետող է։ Նողկանքով բան մը կը գնես ու կը հեռանաս։

Նորահաս պատանիները բոլորն ալ կը յաճախեն ֆրանսական դըպրոց եւ կը ձուլուին ակամայ։

Մինչեւ ե՞րբ այս քար անտարբերութիւնը։

Ս. Փոզարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ԽԵՂԴԻ ԵՒ Կ'ԱՌԵՒԱՆԷ.— Առջի օր, խորհրդաւոր ոճիր մը գործուեցաւ Անպէրի մօտերը, մեկուսի ագարակի մը մէջ։ Անծանօթ մը, կոտրելով տան պատուհանը, մտաւ ներս առանց նշմարուելու, խեղդեց 50 տարու կին մը եւ առեւանգեց 6 տարու աղջնակ մը որ հիւր էր։

Ոստիկանութեան փնտռտուքները ապարդիւն ելան, բայց ոճրագործը ինքնիրեն յանձնուեցաւ։ Քսան տարու երիտասարդ մըն է, ագարակապանի մը զաւակը որ խոստովանեցաւ թէ՝ ամբողջ օրը խմելով անցուցեր էր. խենթի պէս էր. առանց գիտնալու թէ ի՛նչ կ'ընէ, կը մտնէ ագարակ, յետոյ զոհին սենեակը եւ կ'ուզէ առեւանգել փոքրիկը, բայց տեսնելով որ կինը կ'ընդդիմանայ եւ կը փորձէ աղմկել, կը խեղդէ զայն եւ առեւանգելով աղջնակը, զայն կը տանի իր հօրը շտեմարանը, ուր կը մնայ մինչեւ յաջորդ իրիկուն։

Փոքրիկը գտնուեցաւ ոճրագործին ցոյց տուած տեղը։ Դեռ յայտնի չէ թէ ոճրագործը որեւէ վատ արարքի մէջ գտնուա՞ծ է հանդէպ աղջնակին։

ԴՐԱՄԱՐԿՂԸ ՊԱՐԱՊ ԷՐ — Տրանսիի մէկ գործարանին մէջ, ապարդիւն գողութեան մը յոգնութիւնը կրեցին քանի մը անծանօթներ։

Առջի առտու, ոստիկաններ ճամբու մը եզրը երեսի վրայ ձգուած գտան ինքնաշարժ մը, մէջն ալ դրամարկղ մը։ Ինքնաշարժին վրայ գրուած էր գործատան հասցէն։ Լուր տուին. կարճ քննութիւն մը երեւան հանեց թէ՝ գողցուած էին ինքնաշարժը եւ դրամարկղը։

Դրամարկղը սակայն պարապ էր։ Գողերը զայն բեռցուցեր էին գործատան ինքնաշարժին մէջ եւ ճամբան ստուգելով որ մէջը բան չի կար, հոն ձգեր էին ու հեռացեր յուսախաբ։

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ.— Առջի գիշեր, Պիյեանքուրի մէջ ատրճանակի երեք պայթիւններ խռովքի մատնեցին, Միշլէ փողոցի թիւ 21 բնակարանին վարձակալները։ Երկրորդ յարկին վրայ, 25 տարու երիտասարդ մը, գլխէն վիրաւորուեր էր կնոջ մը կողմէ. որ քիչ յետոյ անձնասպան կ'ըլլար։

Թաղին ոստիկանապետը ուզեց հարցաքննութեան ենթարկել վիրաւորը, որ հիւանդանոց փոխադրուեր էր։ Բայց անոր ծանր վիճակը թոյլ չտուաւ որ եւ է տեղեկութիւն քաղելու։

Գալով կնոջ, անոր պայուսակէն գտնուեցան բազմաթիւ այցաքարտեր զանազան անուններով։ Դեռ չիգիտցուիր ուրեմն թէ ո՛վ է կինը։

Դրացիներու տուած տեղեկութեան համաձայն, կինը նոյն գիշերը եկեր էր երիտասարդին քով եւ զայն յանդիմաներ էր թէ չէ յարգած ժամադրութիւնը։ Երիտասարդը ուզեր էր ճամբու դնել, յայտնելով թէ ամէն ինչ վերջացած է իրենց միջեւ։ Ասոր վրայ է որ ճամբուած սիրուհին, կը կրակէ երիտասարդին վրայ եւ յետոյ անձնասպան կ'ըլլայ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ Պ. Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԻՆ

Ձեզ հանդէպ յարգանքս եւ հիացումս յայտնելէ վերջ որպէս արուեստակից եւ ոչ որպէս պատահական անցորդ, կը փութամ պատասխանել ձեր հարցումներուն.—

Ա.— Այո՛, Տրամաթիք խումբը գոյութիւն ունի օրինաւոր սահմաններու մէջ 1922էն իվեր, եւ մեծագոյն փաստը այն է որ վեց տարիէ ի վեր հայ հասարակութիւնը, հայ մամուլը, տեղական ուժերը զայն ճանչցած են, ոչ մէկը կասկածի ենթարկած է անոր գոյութիւնը։ Ապացոյց մեր 100 ներկայացումները։

Բ.— Տրամաթիքի ոչ մէկ անդամ ձեր ներկայացման չմասնակցելու խօսք է ըրած եւ բացարձակ զրպարտութիւն է—որու կողմէ որ ալ ըլլայ— կարծել թէ արտայայտուած եմ այդ մասին։ Պատրաստ եմ փաստացի ապացուցանել այս պարագան։

Գ.— Ոչ մէկ յետին նպատակ։ Միայն ստուգել ուզեցի Համլէթի համար որոշուած 26 Նոյեմբեր թուականը ըստ դերասան Արման Կոթիկեանի յայտարարութեան, որովհետեւ «Նոր Երկիր»ի վարչութեան կողմէ Նոյեմբեր 27ի համար ինձ յանձնուած էր ի նպաստ Փարիզի հայ կարօտ մատուրականներու, ներկայացման մը կազմակերպութեան հոգը, եւ որպէսզի չխաչաձեւուի, ստոյգ աղբիւրին դիմեցի։

Պարտիմ շեշտել այստեղ որ իմ դիմումիս վրայ Օտէոնի Պ. Տնօրէնը յայտարարեց թէ իրենք 26ի թուականը չեն ճշտած տակաւին եւ ի միջի այլոց ԻՐԵՆՔ ԱԼ ԱՅՍ ՏԱՐԻ ՊԻՏԻ ԽԱՂԱՆ «ՀԱՄԼԷԹ»ը։ Որմէ վերջ միայն 14ի ներկայացման մասին խօսեցանք, եւ յայտարարեցի թէ մինչեւ 14 թուականը դերակատարները զբաղած են եւ ոչ թէ տրամադրելի չեն։

Եւ դուք ձեզի կը հակասէք զիս ինքնակոչ եւ սխրահոչակ ղեկավար անուանելով, քանի որ այդ միեւնոյն ղեկավարն էր որ ձեր առաջին Փարիզ գալուն ձեր կազմակերպած թայֆունի ներկայացումը գլուխ հանեց, աշխատելով ձեզ հետ գիշեր ցերեկ առանց նիւթական վարձատրութիւն սպասելու եւ որուն աշխատութիւնը, ձեռներէցութիւնը եւ իր վարած գործը գնահատելով նուիրած էք իրեն ձեր լուսանկարը հետեւեալ գրութեամբ եւ ձեր ստորագրութեամբ. «իմ սիրելի Տրդատիս, ժրաջան աշխատաւորին եւ թատրոնի բարեկամին»։

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս պատասխանը կը հրատարակենք յապաւելով կարգ մը կէտեր եւ վիրաւորանքներ,որ կապ չունին նիւթին հետ։

Ծանօթ արարքին առթիւ, ստացած ենք ուրիշ բողոքներ ալ, մէկը՝ Օրիորդ մը, որ կը պահանջէ «բարոյական մեծ դաս մը տալ հայ բեմի 30 տարուան վաստակաւորին գործը խանգարող պարոնին»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սրանով յայտնում եմ խորին շնորհակալութիւնս Համատանում եւ ուրիշ քաղաքներում եղող բոլոր այն բարեկամներին ու կազմակերպութիւններին, որոնք հանդուցեալ ամուսինս ՏՕՔԹ. ԵՐ. ՖՐԱՆԳԵԱՆի մահուան առթիւ ցաւակցական հեռագիրներ ու նամակներ ուղարկեցին, սգահանդէսներ կազմակերպեցին, նորա անունով գրադարաններ հիմնեցին Սուլթանապատ եւ Համատան եւ մեծ մարդասիրութիւն ցոյց տուին ինձ եւ որբուկներիս, իրենց մասնակցութիւնը բերելով ամուսնոյս անունով կազմուած (Ֆրանգեան ֆոնտ) օգնութեան ֆոնտին։ Մասնաւորապէս շնորհակալութիւնս յայտնում եմ, Համատանում այս «ֆոնտը» կազմակերպող մարմնի անդամներ Պ Պ. Կարապետ Գույումճեանին, Վահան Սիմիտեանին եւ Լեւոն Դաւիթեանին։

Այրի Ա. Ե. Ֆրանգեան

Համատան, 20 Սեպտ.

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

Մ Ո Խ ԻՐ Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

IV

...տաբերեց անհուն գթու... ...նկատի առնելով անոր ան... ...սխանատուութիւնը եւ ան... ...կից արարքը, այսքան գթոտ ...ն հպարտութիւնը, զոհողու... ...պպակը։

...մէն բան սուտ է։ Մանկա... ...պառաւի մը տուած տարտամ ...կութիւնը բաւական եղաւ ...ն մէջ արթնցնելու փոթորիկ ...թեւադրելու ոճիրի մը գա...րը։

...մէն բան պատրանք է. ամէն ...րագ այս տարօրինակ բանին ...որ կեանք կ'ըսուի։

— Հապա պատրանք մը չէ՞ ...տածես ալ։ Եթէ կը խաբ..., եթէ Մարիան չէ, մայրս գոյութիւն ունի եւ զիս կը կանչէ, վերադառնալու եմ հոն ուրկէ մեկնեցայ, վերսկսելու եւ գտնելու մեռած կամ ողջ։ Ո՛հ եթէ մեռա՛ծ ըլլայ։

Ցանտիրուհին վերադարձին սպասեց եւ հանդարտելու համար ջանաց վերլուծել զինք տանջող կիրքը, կրկնելով ինքնիրեն որ ամենամեծ դժուարութիւնը կը պատճառուէր իր եսին կրկնումէն. անգութ հակասութիւն մ, կար իր մէջ, երկու էակներ կ'ապրէին հոն։

Այս էակներէն մէկը երեւակայող, տխուր, հիւանդ արիւնով երախայ մըն էր, նոյնն էր որ ծնած լեռնէն վար կ'իջնէր խորհրդաւոր աշխարհ մը երազելով։ Նոյն մանուկը որ ջաղացպանին տունը երկար տարիներ փոխչիլ մտածեց՝ առանց գործադրելու մտածումը։ Նոյնն էր որ լացաւ քայլերթի մէջ, երբ Մարիա Ռոզան իր մայրը կարծեց։ Միւս էակը գիտակից եւ բնականոն էր, անբուժելի տղուն մօտ մեծցած, կը տեսնէր տեսիլներու անհաստատութիւնը, կը պայքարէր ասոնց դէմ, բայց չէր յաջողեր ընկերը բուժելու մտասեւեռումէն, յիմարութենէն։

Շարունակական պայքար մը, անգութ հակասութիւն մը կար երկու էակներուն մէջ եւ երեւակայող ու անտրամաբան տղան, զօհ ու բռնաւոր՝ միշտ յաղթական էր։ Կ'ուզէր գիտնալ, կ'ուզէր գտնել, կ'ուզէր նպատակին հասնիլ եւ կը տառապէր նպատակին հասնելու յոյսէն եւ փնտռտուքի ունայնութենէն։ Շատ անգամներ Անանիա հարցուցած էր ինքնիրեն թէ Մարգարիտի հանդէպ ունեցած սէրէն հրաժարելով պիտի տառապէ՞ր արդեօք այս տխուր փնտռտուքին մէջ։ Միշտ հաստատական պատասխան տուած էր։

Օրինու իրիկունը տուն վերադարձաւ։

— Տիկին Մարիա, ըսաւ Անանիա դուռը բանալով, վայրկեան մը հոս եկէք, ըսելիք ունիմ։

Կինը ներս մտաւ եւ նստաւ Անանիայի մօտ։ Սանդուխներէն արագօրէն վեր ելած ըլլալուն՝ շնչահատ էր, տարօրինակ կերպով կարմրած եւ ճակատը քրտինքէն փայլուն։

— Ինչո՞ւ մութին մէջ կը կենաք, ի՞նչ ունիք ըսելիք, պարոն Անանիա, անհանգի՞ստ էք։

Ձայնը հանդարտ էր, Անանիայի տարակոյսը փարատեցաւ նորէն եւ ծիծաղելի թուեցաւ յոգնած կնոջ յայտնութիւն մը ընել։

V

Մեկնելու օրը կը մօտենար։

Տիկին Վառվառա, կ'ըսէր ուսանողը պառաւին երբ սուրճ կը պատրաստէր, ո՛րքան երջանիկ եմ։ Քանի մը օրէն... մնաս բարո՛վ։ Կը կարծեմ թէ թեւեր ունիմ. պատուհանէն կը ցատկեմ, կը թռիմ դէպի Սարտենիա։

— Ա՜...հ կանչեց պառաւը կատակելով, պատուհան մի՛ ելթար, վար կ'իյնաս։

— Գաւաթ մը սուրճ տուէք, որքան լաւ է ձեր եփած սուրճը, միայն մայրս այնքան լաւ կրնայ պատրաստել։ Կ'ուզէ՞ք ինծի հետ նուօրօ գալ։

Պառաւը հառաչեց, ա՜հ եթէ ծով չըլլար։

— Հարո՞ւստ ես։

— Անշո՜ւշտ։

— Ո՞րքան կալուածներ ունիս։

— 7 կամ 8 ,լաւ չեմ յիշեր

— Փեթակներ ունի՞ս, ծառաներ, հովիւներ։

— Ամէնը, բան մը չի պակսիր։

— Ինչո՞ւ կ'ուսանիս ուրեմն։

— Որովհետեւ սիրուհիս կը փափաքի որ իրաւաբանութեան տօքթոր ըլլամ

— Ո՞վ է սիրուհիդ։

— Բարոնիա պառոնին աղջիկը։

— Ա՜հ, դեռ կ'ապրի՞ն Բարոնիա պառոնները։ Լսեցի որ դղեակնուն մէջ ուրուականներ կը պտտին։ Գիշեր մը դղեակին պատին մօտէն կ'անցնի փայտահատ մը եւ դիւաւորի նմանող ոսկի պոչով կին մը կը տեսնէ։ Շատ սուրճ մի՛ խմեր, կը վնասուիս։

— Դուք պատմեցէք, տիկին։ Երբ փայտահատը տեսաւ կինը ի՞նչ ըրաւ։

Պառաւը կը պատմէր, կը շփոթէր դէպքերը, պատմական յիշատակները ժողովրդական աւանդութիւններուն հետ, գրոյցները իրական պատմութիւններու հետ կը խառնէր։

— Երբ Մաւրիտանացիները Սարտենիա կուգային կին առեւանգելու եւ արջառ յափշտակելու համար, բնիկները «Նուրակ»ներու (Սարտենիայի յիշատակարանները) մէջ կը պահէին դրամին։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

թելի կայանները հակառակ իրենց բոլոր ճիգերուն, չկրցան հաղորդակցութեան մէջ մտնել «կոմս Ցէփլին»ի հետ։ Հովին պատճառով, օդապարիկը հազիւ ժամը 50 - 80 քիլոմեդր ճամբայ կը կտրէ։

Ճամբորդներն են 55 հոգի, որոնց երկուքը կին, տիկ. Տրըմ-մընտ Հէյ եւ Տոքթորուհի Օփից։ Ճամբորդներուն մէջ են նաեւ ամերիկացի մեծահարուստներ Ֆրէտէրիք Կիլֆիլըն եւ Ռօպըրթ Ռէյնըր, որոնք 3000ական տոլար վճարեցին. Նոյնքան վճարեց նաեւ գերման ապահովագրական ընկերութեան տնօրէն Տոքթ. Ֆոն Րիսքա։

Ցէփլինը իբրեւ վառելանիւթ կը գործածէ «կապոյտ կազ» ըսուած նոր նիւթը. սակայն իբրեւ պահեստ առած է նաեւ 15 թոնօ պէնզին։ Ճամբորդներն ու իրենց բեռը կը կշռեն 4000 քիլօ։ Ճամբորդութեան համար ամբողջական ծախք եղած է 10,000 անգլ. ոսկի։

Ցէփլինը Ամերիկա պիտի հասնի կիրակի առաւօտ։ Անթե-լով հաղորդակցութիւնները ընդհատուած ըլլալով, որոշ մտահոգութիւն կը տիրէ կարգ մը շրջանակներու մէջ։

Յունաստան եւ Սերպիա համաձայնած

Վէնիզէլոս Պելկրատի մէջ ընդունելով թերթի թղթակիցները, յայտարարեց անոնց թէ Եուկոսլաւիոյ հետ կատարեալ համաձայնութեան եկած է, բացի մանրամասնութեանց վերաբերեալ կարգ մը խնդիրներէ։ Այս առթիւ իր գոհունակութիւնը յայտնելէ յետոյ, Վէնիզէլոս աւելցուց թէ պատրաստ է՝ Պուլկարիոյ եւս իրաւունք տալ, Եուկոսլաւիոյ պէս նոյն պայմաններով, Թրանզիթի առեւտուր ընել Սելանիկի ճամբով. այն պայմանաւ միայն, որ պուլկարական ազատ գօտի մը չպիտի ստեղծուի։

Վէնիզէլոս Պելկրատէն մեկնեցաւ հինգշաբթի գիշեր ժամը 23,45ին՝ Թագաւորին կողմէ իրեն տրամադրուած վակոնով մը։

Իտալականներու դաշինքեն վերջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Պելկրատի ճամբով Սելանիկ հասած է իտալական զինուորական մարմին մը, որուն գլուխը կը գտնուին զօրավարներ Փէթիթի եւ Մոպէլ, եւ ծովակալ Սան Մարթինօ։

Կայարանին մէջ դիմաւորելու գացած էին Սելանիկի պահակազօրքին հրամանատարն ու բարձրաստիճան սպաները, իշխանութիւններն ու իտալական հիւպատոսը։

Թուրք հրատարակիչներու տագնապը

Պոլսոյ հրատարակիչները անցեալ Հինգշաբթի օր ընդհ. ժողով մը գումարեցին իրենց կացութեան դարմա՛ն մը փնտռելու համար, եւ եկան այն համոզման թէ կործանումէ ազատելու համար պէտք է որ կառավարութիւնը օժանդակէ իրենց։ Կրկին հեռագրեցին Էնգիւրի՝ իրենց վիճակը պարզելով։ Հրատարակիչները կ'ըսեն թէ երեք ամիս առաջ կրթական գործավարութեան հրամանով ու հաւանութեամբը տպագրուած գիրքերը այսօր չեն ընդունուիր եւ այս պատճառով իրենք կէս միլիոն ոսկիի վնասի մը կ'ենթարկուին։ Ու կը խնդրեն որ կառավարութիւնը օժանդակութիւն մը ընէ իրենց, որպէսզի պայմանաժամը լրացած մուրհակները կարենան վճարել։

Հրատարակիչներէն մէկը յայտարարած է որ եթէ կառավարութիւնը իրենց խնդրանքը չընդունի, պետական տպարանէն զատ ուրիշ ոչ մէկ տպարան պիտի գործէ Պոլսոյ մէջ։ Որովհետեւ բոլոր հրատարակիչներուն դրամագլուխը հազիւ կէս միլիոն ոսկի կը կազմէ, այն ալ մինչեւ հիմա տպագրուած գիրքերուն վրայ սպառած է, եւ կարելիութիւն չկայ նոր գիրքեր տպագրելու։

Չինաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը

Չինաստանի Հանրապետութեան հաստատման 17րդ տարեդարձը մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ ամբողջ Չինաստանի մէջ։ Այս առթիւ Նանքինի մէջ Չինաստանի ազգային կառավարութեան Նախագահ հռչակուեցաւ Զանկ Քայ Շէք, որ ազգայնական բանակի հրամանատարն էր և իբր այդ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է երկրին։

Զանկ Քայ Շէք հանդիսաւոր երդում կատարելով ստանձնեց իր նոր պաշտօնը։ Հինգ խորհուրդներու նախագահները նմանապէս երդուեցան։

Ազգին ուղղուած կոչով մը, Զանկ Քայ Շէք ժողովուրդը կը հրաւիրէ մասնաւորապէս պահպանել ազգ. հին առաքինութիւնները, առողջ եւ զօրաւոր դարձնելու համար Չինաստանը, լքել անտարբերութիւնն ու եսասիրութիւնը, մշակել գիտական ծանօթութիւնները, ձերբազատուիլ հին նախապաշարումներէ եւ զիւրացնել ազգային եւ ընկերային յառաջդիմութիւնը՝ ուսումնասիրելով արդի աշխարհի յեղաշրջումը։ Զանկ Քայ Շէք շնորհաւորական հեռագիրներ ստացաւ ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական եւ հոլանտական կառավարութիւններէն։

Փէքինի մէջ արեւին ծագումը ողջունուեցաւ թմբուկներով, Քուոմինթանկի դրօշակները ծածանեցան Նախկին մայրաքաղաքի պարիսպներուն վրայ, յետոյ Եէն Հսի Շանկի առջեւ զօրանցք կատարեց քաղաքէն պահակախումբը, մինչ թնդանօթներ կ'արձակուէին։ Տողանցք կատարեցին նաև մանչ և աղջիկ աշակերտներ։ Հարիւրաւոր ուսանող հռետորներ հրապարակով ճառեր խօսեցան ամբոխին առջեւ, անոնց ուշադրութեան յանձնելով Սուն Եաթ Սէնի երեք մեծ սկզբունքները։

Ամբողջ փողոցները դրօշազարդուած եւ չինական լապտերներով զարդարուած էին։ Գիշերը ջահագնացութիւն կատարուեցաւ հարիւր հազարաւոր մարդոց մասնակցութեամբ։ Բացօթեայ հանդէսներ եւ ուրախութիւններ կը կատարուին։ Տօնակատարութիւնը պիտի տեւէ երեք օր երեք գիշեր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՔԱՍԹԱՆԵՈԼԱՅԻ (Իտալիա) ռազմանիւթի մթերանոցին մէջ պայթեցաւ խոշոր կաթսայ մը, որուն մէջ դրուած էին մեծ պատերազմէն մնացած բազմաթիւ ռումբեր եւ որոնք ուրիշ տեղ պիտի փոխադրուէին։ Մեռան վեց եւ ծանրապէս վիրաւորուեցան չորս բանուորներ։

ԳԻՆԻԻՆ գինը պիտի աժաննայ մինչեւ 15 օր, երբ լիտրը 3 ֆրանքնոց գինիները պիտի ծախուին 2 ֆր. 75ի, իսկ մինչեւ տարուան վերջը՝ լիտրը պիտի իջնէ մինչեւ 2 ֆր. 50ի։

ՏԱՆԿ հիւանդութիւնը կը տարածուի Թուրքիոյ մէջ, մանաւանդ Անատոլուի ծովեզերեայ շրջաններուն մէջ։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Այս գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ «Փ. Ժուռնալ»ի սրահը, 21 րիւ Քաձէ, Մէթրօ [...]

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ, Ռուս Սոց. Յեղ. կուսակցութեան կողմէ ընկեր Մ[...] Գեղարուեստական բաժին.— Կը մասնակցին՝ ՕՐ. ԱԻՆԱԴԱՄԵԱՆ, ՏԻԿ. Ա. ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ - ԳԵՈՐԳԵԱՆ, Պ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ, Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ, ԹԱՌԻՍ ԺՈՐԺ։

Արտասանութիւններ՝ Պ. Պ. Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ, ԲԱԳՐԱՏ եւ Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ։

ՀԱՅԿ. եւ ԵՒՐՈՊ. ՊԱՐԵՐ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Խ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆի։ ԵՒՐՈՊ. ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ՃԱԶ-ՊԱ[...]

ՏԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ 3 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԻՆ, 84 RUE CHAPPE, BON THEATREի ՄԷՋ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԲԱՑՈՒՄ Հ. Յ. Դ. «ԱԿՆՈՒՆԻ» ՏԱՆ՝ ՍԷՆ ԼՈՒԻԻ ՄԷՋ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Պիտի բանախօսէ՝ ԸՆԿ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Վաղը կիրակի ցերեկ ժամը 2ին Էմիլ Զօլայի Թատերասրահը Մասնակցութեամբ լաւագոյն ուժերու։ Կը ներկայացնէ՝

ՇԵՐԼՈՔ - ՀՈԼՄՍ

4 արար — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Այրի տիկին վարդանուշ Ծովիկեան (ծն. Արսլանեան), Տէր եւ տիկին Յակոբ Ծովիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ տիկին Ժիրայր Ծովիկեան եւ զաւակունք, Պ. Պ. Կարպիս, Եդուարդ, Ազատ եւ Վահրամ Ծովիկեան, Տէր եւ տիկին Արամ Ծովիկեան, գեր. Գէորգ արքեպս. Արսլանեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներն ու պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԵԴՐԱԿ ԾՈՎԻԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 58 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 8 հոկտ. երկուշաբթի օր Միլանոյի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան անդամական ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին, ներկայութեամբ ընկեր Հիւսեանի։

Մարսէյլի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին 4 Րիւ Սէն Ժաք, Սալօն Սէն Ժաքի մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։

Լիոնի Կուկունեան խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, Մ. Ճ.— Ձեր Հոկտ. 7ի քարտը ստացանք Հինգշաբթի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Լիոնի ֆութպոլի մարզական միութեան կողմէ, այս իրիկուն ժամը 8.30ին գ. քաղաքապետութեան սքաhը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

14 OCTOBRE 1928

…ՏԱՐԻ ԹԻՒ 777

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ՏՕՆԸ

…նր բացատրութիւն մըն է օրուան տօնը — «Դաշնակցու…ն Օր», հաստատուած Ժ. Ընդհ. Ժողովին կողմէ (1925)։ …իմ բռնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան հաստատման մօտա…թուականը, երբ առաջին թռուցիկը հրատարակուեցաւ, …ակցութիւնը ամէն տարի այս եղանակին, աւելի ճիշդ՝ …եմբերի առաջին օրերուն, կը կազմակերպէ հանդէսներ՝ …արհի բոլոր մասերուն մէջ։ Բայց ոչ սովորական հանդէս…իմաստով։ Ո՛չ թէ տօնական ցոյցեր կատարելու, երկու…արտասանելու եւ ծափեր խլելու համար։

…ենալով հանդերձ հանդիսութեան մը անհրաժեշտ հան…ները, «Դաշնակցութեան Օր»ը կը ներկայացնէ աւելի …բովանդակութիւն, քան կը կարծուի։

Այո՛, ամէն բանէ առաջ, փառաբանութեան առիթ մըն է …Օրը։ Փառաբանութիւն՝ ազատութեան գաղափարին և …փոխական պայքարի։ Փառաբանութիւն՝ ըմբոստ միտքին …սերունդէ սերունդ խմորուելով, բիւրեղացաւ, ձեւ ու մար…առաւ բիւսունական թուականներուն եւ լուսաւորեց …ժողովուրդին կեանքը, իբրեւ հզօր ճառագայթ մը։ Փառա…նութիւնը, վերջապէս, արու բազուկին, որ զարգացուց, տե…ելի եւ շօշափելի դարձուց գաղափարը, «ընդ հուր եւ ընդ …ր»։

Այս տեսակէտէն, Դաշնակցութիւնը իրաւունք ունի ար…հպարտութեամբ ողջունելու ինքզինքը։ Ողջունելու այն …նդը, որ ծնաւ այս ժողովուրդի ծոցէն, ապահովելու հա…անոր ազատ ապրելու եւ ստեղծագործելու իրաւունքը։

Ո՞վ կրցաւ ճշդել համրանքը՝ այդ սերունդին մեծ ու պզտիկ …կայացուցիչներուն։ Այլ մանաւանդ գունդերը խոնարհնե…ն, մշակներուն եւ գիւղացիներուն, որոնք իրարու ետեւէ …կը նետուեցան մէկ ազդանշանի վրայ, առանց հաշուելու …առանց ընկրկելու։ Որոնք պատրաստ են, այսօր ալ, կատա…ու «Ընկերութեան» հրամանը, երբ առիթը ներկայանայ։ Ա…ք նոյն իսկ անհամբեր են, եւ դուն ստիպուած ես քար դնել …իդ, որպէսզի կարելի ըլլայ լսելի դարձնել միտքը…

Այս տեսակէտէն, մենք նոյն իսկ խտրութիւն չենք դներ …շնակցականի եւ ոչ-Դաշնակցականի միջեւ։

Ինչո՞ւ ծածկել որ, ազատութեան եւ հայրենիքի գաղա…ը յայտնապէս ընդհանրացած, ժողովրդականացած է այ… կուսակցութիւնները իրաւունք չունին իրենց մենաշնոր…ու ամէն առաքինութիւն։ Անոնք ուրախ պիտի ըլլան, որ …ուած հունտերը արգասաւորուեր, եւ տասնի տեղ հարիւր …ինք են տուեր։ Վկայ՝ Սարտարապատն ու Ղարաքիլիսէն, …չեւ անգամ Փետրուար 18ը, իրենց համաժողովրդական ինք…եր գրոհով, — «Ազատութիւն կամ մահ»։

…հպարտութեան եւ փառաբանութեան զգացումէն յետոյ, …էն մէկ Դաշնակցական գիտէ որ, «Դաշնակցութեան Օր»ը …ու փորձ մըն է բարոյական զօրաշարժի։

Մեր գաղափարները կը ծաւալի՞ն, կը զօրանա՞ն, թէ կը …րանան, կ'աղօտանան տարուէ տարի։ Մենք, Դաշնակցա…ներս, ինչպէ՞ս կը նայինք մեր գործերուն վրայ, իբրև ան… եւ իբրեւ կազմակերպութիւն։ Ի՞նչ նոր ճիգեր կը փոր…ք, որպէսզի յարատեւէ երիտասարդացումն ու ինքնավստա…թիւնը, զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ներշնչեց այս ժողո…րդին, մտքով, բազուկով եւ արիւնով։

…հին փառքերը, ինչքան ալ շքեղ ըլլան եւ անմոռանալի, …կրնար արդարացնել մեր յաւակնութիւնները։ Եւ մենք …ունք չունինք զանոնք պատուանդան դարձնելու։

Իւրաքանչիւր սերունդ իր վաստակը պիտի ունենայ, միշտ …որդը գերազանցելու նախանձախնդրութեամբ։ Բնական օ…է այս՝ ամենօրեայ կեանքին համար։ Ա՛լ աւելի՝ քաղա…ան-յեղափոխական կազմակերպութեան մը համար, որ …եր է լրացնել կէս ձգուած ճամբան։

…հայրերը տուին ինչ որ կրնային, ինչ որ ունէին։ Իսկ որ…՞րը…

…լա՛ւ է որ, փառաբանութեան եւ ցնծութեան երգերուն եւ …երուն հետ, անոնց խանդավառ աղմուկին մէջ, այս հար…մը ուղղենք մենք մեզի։ Ամէ՛ն անգամ, բայց մանաւանդ …հանդիսաւոր առիթով։

Այսպէս, Քրիստափորներու, Զաւարեաններու եւ Ռոստ…ներու աւանդը, որ ահա կը դիմանայ քառասուն տարիէ …ր, իբրեւ թէ երէկ հաստատուած ըլլար, կրնայ նսեմանալ, …տաքրքրել միայն պատմագիրները։

Նսեմանալ ոչ թէ իբրեւ հնութիւն, այլ իբրեւ «լքեալ …ք», որուն թեկնածուները կրնան շատուոր ըլլալ, իսկ բուն …անգորդները՝ սակաւաթիւ։ կամ անարժան։

«Դաշնակցութեան Օր»ը հաղորդութեան տօն մըն է, աւելի …անի ու մարդկային քան քրիստոնէականը, որ շարժման …կը դնէ անհամար բազմութիւններ։

Ո՞րքան պատրաստ ենք այդ հաղորդութեան պարտականու…ներուն համար, մենք մեզի խօսելով։

Ո՞րքան կը հաւատանք ցանուած եւ հասակ նետած գա…փարներուն, որոնք միշտ նոր աւիշ ու պատուաստ կը պա…ջեն, դիմանալու համար ժամանակի յորձանքներուն։

…քալելու համար ժամանակին հետ, որ փոխուած է, եւ կը …ուի ամէն օր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փափաք յայտնուած ըլլալով Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեակը տօնելու, *Յուսաբեր* հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (2 Հոկտ.).

—«Ամէն անգամ, երբ փափաք ունեցած ենք այդ հարցը արծարծել, ձայն մը ներսէն եկած եւ սանձ դրած է մեր գրչին։ Այն վախը, թէ հայ խօսքի անզուգական վարպետին գրական քառասնամեակը կրնայ աղբիւր հանդիսանալ անարժան եւ անվայել խծբծանքներու, մեզ հարկադրած է հրաժարիլ խօսելու հաճոյքէն եւ մեր գրիչը կամովին դատապարտել լռելու տառապանքին։

Պիտի ուզէինք —ներքին արթուն եւ զգաստ ձայն մը այսպէս կը հրահանգէ մեզ— որ այդ յոբելեանը տօնուի արժանավայել ձեւով, որ անոր մասնակից ըլլայ ամբողջ հայութիւնը, որ ան դառնայ գրական ճշմարիտ վայելքի եւ հոգեկան ու բարոյական թարմութեան օր մը քաղաքէ քաղաք եւ գաղութէ գաղութ։

Եթէ այսպէս պիտի չտօնուի, լաւ է որ բնաւ չտօնուի,— այս է եղած մեր մտահոգութիւնը Ահարոնեանի գրական ժառանգութիւնը մեծարելու հարցին մէջ։

Այս մտահոգութիւնները ունեցած ենք՝ նկատի առնելով Ահարոնեանի կուսակցական հանգամանքը։

Նախապաշարուած հակառակորդը անկարող է Ահարոնեանի մէջ գրականութեան սպասաւորը տարբերել քաղաքականութեան ուխտաւորէն։

Այո՛, Ահարոնեանը դաշնակցական է եւ խորհրդանիշը յեղափոխական սերունդի մը, որ հայկական ազատամարտը կերտեց։

Սակայն հոս չի վերջանար և սուվ չի սպառիր Ահարոնեանը։ Անկէ դուրս վերատին կայ ու կը մնայ դիւթիչ բանաստեղծը, անոր շքեղ լեզուն, իր խղճոտ, ջերմաշունչ ու կաշառող գրականութիւնը, կը մնայ աննման տրիբունը, որ տասնամեակներ շարունակ արթուն զանգահարը եղաւ քարացած սիրտերու եւ ընդարմացած կամքերու։

Մեր նպատակն էր միայն «հարցը արծարծել», ինչպէս ընդունուած է ըսել, մինչդեռ մենք, փոխանակ արծարծելու, ըրինք աւելին եւ կարծես վճռուած գտանք խնդիր մը, որ տակաւին ենթակայ է հայ մամուլի քննութեան։»

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Օփէլի լերան վրայ կատարուած պեղումներու ընթացքին երեւան հանուած է մեծ դամբարան մը, ուր կը կարծուի թէ թաղուած էին Իսրայէլի թագաւորները։

ԻՏԱԼԻՈՅ Ֆոճճիա քաղաքէն 20 քիլոմեդր հեռու նախապատմական քաղաքի մը հետքերը գտնուեցան։

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ Մոսկուայէն մեկնեցաւ Սորրէնթէ, ուր պիտի մնայ մինչեւ գարուն։

ՌՈՒՍԻՈՅ Ստալինսկի շրջանին մէջ բծաւոր ժանտատենդի 1000 դէպք ծագեցաւ։ մեռան 35 հոգի։

ԿՈՐՆԹՈՍԻ մէջ երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահեցան։ պաշտօնեայ մը վիրաւորուեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսիոյ ազդարարութիւնը Գերմանիոյ

Երկու շաբաթէ ի վեր պաղութիւն առաջ եկած է Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէստինսկի վերջին անգամ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէմանի հետ տեսակցելէ յետոյ, հեռագրած է Մոսկուա, որպէսզի լուրջ ազդարարութիւն մը ըլլայ Գերմանիոյ, որ Խորհրդային Միութեան հանդէպ իր քաղաքականութիւնը փոխած է։

Հազիւ թէ Կրէստինսկի Մոսկուա հասած էր, պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» եւ ուրիշ կիսապաշտօն թերթեր հրատարակեցին Րիապինին ստորագրութեամբ յօդուած մը, որ մանրամասնութիւններ տալով Գերմանիոյ սպառազինութեանց մասին, կ'ըսէր որ Գերմանիոյ խաղաղասէր խօսքերը պարզ խաբէութիւններ եւ կեղծիք են։

Յօդուածագիրը կ'աւելցնէր թէ Գերմանիա գաղտնապէս կը զինուի՝ միւս բոլոր ազգերէն աւելի լայն չափով։ «Պողպատեայ Սաղաւարտակիր»ները, «Օպէրլանտ», «Ֆրոնթպան» եւ այլ կազմակերպութիւններ հիանալիօրէն սպառազինուած են եւ իրենց տրամադրութեան տակ ունին 3,000,000 զինուոր եւ 1,318,000 սպայ։ Գերմանիոյ քիմիական պատրաստութիւնները ահռելի են։

Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան մէջ այնպէս կը կարծեն թէ Րիապինին ծածկանունին տակ պահուած է նոյնինքն Պերլինի դեսպան Կրէստինսկին։ Արտաքին փոխ-նախարար ֆոն Շուպէրթ այս հրատարակութեանց դէմ բողոքած է Պերլինի խորհրդային գործակատարին։ Նոյնպէս Մոսկուայի գերման գործակատարը հեռագրով հրաման ստացած է բողոքել Մոսկուայի կառավարութեան մօտ այս առթիւ։

Համայնավար շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Րիապինինի այս յօդուածը Գերմանիոյ եղած առաջին ազդարարութիւնն է։ Մոսկուա վերջին ատիճան զայրացած է Հէրման Միւլլէրի դէմ, կարծելով թէ ընկերվարական վարչապետը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ միացած կը դաւէ Խորհրդ. Միութեան դէմ։

Վէնիզէլոսի նոր յայտարարութիւնները

Պելկրատէն մեկնելէ առաջ Վէնիզէլոս կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, ինչպէս գրեցինք երէկ։ Թուրքիոյ հետ կընքուելիք բարեկամական ուխտին մասին խօսելով, Վէնիզէլոս յայտարարեց թէ իր քաղաքականութիւնը տարբեր չէ Միխալաքոփուլոսի քաղաքականութենէն, միայն թէ գործադրութեան մէջ կարգ մը տարբերութիւններ կան։ Միխալաքոփուլոս կը փափաքէր իտալեւհելլէնեւթուրք դաշինք մը կնքել, բայց կարգ մը դժուարութիւններու բախեցաւ, որովհետեւ խնդիրները զորս Յունաստան կարգադրել կ'ուզէ Թուրքիոյ հետ, շատ կարեւոր են եւ կը հետաքրքրեն միլիոնաւոր մարդիկ։

— Եւ սակայն տրամաբանական չպիտի ըլլար Իտալիոյ հետ մեր յարաբերութեանց կարգադրութիւնը յետաձգել այն պատրուակով որ չենք կրնար մեր վէճերը կարգադրել Թուրքիոյ հետ։ Ըսմէթ փաշայէն հրաւէր ստացայ Էնկիւրի երթալու, սակայն այդ ճամբորդութիւնը պիտի կատարեմ միայն այն ատեն, երբ նախապէս հող պատրաստուի, քանի որ եթէ Էնկիւրիէն մեկնիմ առանց ստորագրելու, հանրային կարծիքին մէջ աղետալի արդիւնք պիտի տայ։

Գալով Եուկոսլաւիոյ հետ մեր կնքելիք դաշինքին, հելլէնեւսերպ շահերը բոլորովին տարբեր են իտալեւհելլէն շահերէն։ Ուստի երկու դաշինքներն ալ իմաստով քիչ մը պիտի տարբերին անշուշտ։ Եուկօսլաւիան տեղեակ պահուեցաւ Հռոմի մէջ մեր ըրածներէն, ինչպէս որ Հռոմ ալ գիտէ թէ ի՛նչ ընելու եկած ենք Պելկրատ։ Կարեւորն ա՛յն է, որ մեր յարաբերութիւնները կարգադրենք Եուկոսլաւիոյ հետ։

Սերպիոյ արտաքին փոխ-նախարար Շումէնքովիչ Վէնիզէլոսի հետ վերջին տեսակցութենէն յետոյ մամուլին հաղորդեց գեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Հոկտեմբեր 9ին, 10ին և 11ին Յունաստանի վարչապետին հետ տեսակցելով կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է բանակցութեանց առարկայ բոլոր խնդիրներու մասին։ Վէնիզէլոսի եւ Շումէնքովիչի կողմէ այս մասին ստորագրուեցաւ փրոթոքոլ մը եւ շուտով բանակցութիւնները պիտի սկսին՝ մանրամասնօրէն վիճաբանելու, խմբագրելու եւ ստորագրելու համար համաձայնագրեր, որոնք պիտի կարգադրեն բոլոր մասնագիտական հարցերը։ Շուտով պիտի կնքուի բարեկամական դաշինք մը, կարելի եղածին չափ լայն չափով եւ հինգ տարուան պայմանաժամով։

Ո՞վ գողցաւ վաւերաթուղթերը

Ամերիկացի թղթակիցը Ֆրանս. իշխանութեանց ձեռքէն ազատեց օձիքը, մատնելէ յետոյ այն անձերը, որոնց միջոցաւ կրցած էր ստանալ ծանօթ վաւերաթուղթերը։ Ահա՛ թէ ինչպէս պատահեցաւ դէպքը։ Ռանտոլֆ Հըրսթ Փարիզ եկած էր եւ կ'ուզէր ամէն միջոցով ձեռք բերել անգլեւֆրանս. նաւային համաձայնութեան ծրագիրը՝ իր թերթերուն վարկը բարձրացնելու համար զգայացունց լուրով մը։ Ուստի Հարոլտ Հորանէն պահանջեց կարելին ընել։ Այս վերջինը նախ դիմեց ֆրանս. լրագրողի մը, որ կապ ունէր ծովային նախարարութեան հետ, սակայն մերժուեցաւ։ Առանց յուսահատելու, Հորան դիմեց ու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

Անցած օր գրած էինք Դամասկոսի ազգայնական ցոյցերուն մասին։ *Ազդակ* հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

Դամասկոսի մէջ Նիզամ անուն թերթ մը լոյս կը տեսնէ, որուն տնօրէնը՝ Ֆաուզի Ամին, պետութիւնը կը պաշտպանէ անոր հակառակորդներուն՝ ազգայնականներուն դէմ։ Ազգայնականները Սուրիոյ պետութեան նախագահ Շէյխ Թաճէտտինը կ'ամբաստանեն թէ լրագրողը կը վարձատրէ եւ թերթը ինք հիմնած է։ Բ. Թիւէն սկսեալ, Նիզամ դաժնիճի հակառակորդներուն հանրային կեանքին դէմ մղած պայքարով իր դէմ կը ստեղծէ ազգայնականներու ատելութիւնը։ Ուրբաթ օր, երբ Ֆաուզի Ամին տուն կը դառնար, քանի մը երիտասարդներ վրան յարձակելով լաւ ծեծ մը կը քաշեն։ Ֆաուզի Ամին կ'որոշէ իր վրէժը լուծել «երիտասարդներու լիտըր»էն՝ Սահմանադրական Ժողովի երեսփոխան Ֆախրի էլ Պարուտիէն։

Շաբաթ օր անոր տունէն ելնելուն կը սպասէ, եւ անոր հետ հարուածներ կը փոխանակէ։ Ոստիկաններ կը բաժնեն երկու հակառակորդները եւ կ'ապահովեն փախուստը Ֆաուզի Ամինի, զոր թաղեցիները լինչի ենթարկել կ'ուզէին։

Այս յարձակման լուրը ճշմարիտ պոռթկում մը յառաջ կը բերէ ներկայ կառավարութենէն դժգոհ ժողովուրդին մէջ։ Ազգայնականները կ'որոշեն ցոյց մը կազմակերպել կիրակի օր՝ խանութները գոցելով։

Կիրակի ոչ մէկ խանութ կը բացուի։ Ժամը 11ին՝ ցուցարարները, մեծ մասամբ ուսանողներ, Սուք Համիտիէէն կ'ուղղուին դէպի մարզպանի պատուիրակին բնակարանը։ Ոստիկանութիւնը կը միջամտէ եւ բռնի ուժով կը ցրուէ ցուցարարները եւ կարգ մը ձերբակալութիւններ կը կատարէ։

Կէս օրէն յետոյ քաղաքին կիներն ու դեռատի աղջիկներն ալ ցոյց կը կազմակերպեն, բայց Մէրճէի հրապարակը չհասած ոստիկանները զիրենք կը ցրուեն։

ՑՈՅՑԵՐ Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ

Ավընիր կը գրէ թէ Թուրքերը խիստ զայրացած են Մ. Քէմալի դէմ՝ հակակրօնական բարենորոգումներուն առթիւ։ Եւ անզօր՝ ուրիշ բան ընելու, իրենց վրէժը կը լուծեն ծակելով Թրքական թղթադրամներուն վրայ Մ. Քէմալի պատկերին աչքերը։

Նոր այբուբենին դէմ քարոզութիւններ ընելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած սպաներէն երկուքը ազատ արձակուեցան, իսկ երրորդը մէկ տարի բանտի դատապարտուեցաւ։

ԺԱՆՏԱԽՏԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կ'իմացնեն թէ, անցեալ շաբաթ պատահած ժանտախտի երկու դէպքերէն վերջ, երեք նոր դէպքեր եւս պատահած են մայրաքաղաքին մէջ։

Բժիշկները կը յանձնարարեն ոչնչացնել ճանճերն ու լուերը, որոնք ժանտախտէ վարակուած մուկերը կճելէ վերջ կրնան հիւանդութիւնը փոխանցել մարդոց։ Իբրեւ նախազգուշական միջոց, կը թելադրուի նաեւ հակաժանտախտային պատուաստը։

Առողջապահական նախարարը Տոքթ. Տօքսիատիս յայտարարած է թէ, պատկան իշխանութիւնները ամէն արմատական միջոց ձեռք առած են՝ ժանտախտի տարածումը արգիլելու համար։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ քաղաքական մտքի վետերան՝ Գրիգոր Արծրունին, տաճկահայութեան նուիրած մէկ դասախօսութիւնը կը վերջացնէ հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Շատ քիչ ազգերի է վիճակւած պատմութեան ընթացքում առաջադրել որ եւ է բարոյական սկզբունք: Հրեաների հայրենիքում ծնունդ առան կրօնական մեծագոյն ուսմունքներ, ֆրանսիացիներն իրենց մեծ յեղափոխութեամբ վեր հանեցին մարդկային իրաւունքի գաղափարը եւ գերմանացիները մեզ տւեցին բարեկարգում: Գուցէ Հայերիս էլ վիճակւած է մարդկութեանը յայտնաբերել մի նոր սկզբունք՝ որ կարելի է ձեռք բերել ազատութեան խաղաղ պայքարով, առանց ապստամբութեան ու զէնքի. բայց դրան զուգընթաց Հայը բահի եւ մանգաղի հետ մէկտեղ գիտէ բանեցնել եւ զէնք, որը գուցէ նրա միակ միջոցն է պաշտպանելու իր ազգային գոյութիւնը»:

Այս յայտարարութենէն երկու տարի յետոյ էր, որ Խրիմեան Հայրիկը Պերլինի Վեհաժողովէն վերադարձաւ՝ թղթէ շերեփի առակով:

Անկէ յետոյ էր, որ հայ ժողովուրդը աւելի ուժգին զգաց «իր ազգային գոյութիւնը զէնքով պաշտպանելու» անհրաժեշտութիւնը: Եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հանդիսացաւ այն ուժը, որ Հայութեան ձեռքը տալով երկաթեայ շերեփ, արիւնով ու սեփական ջանքով պահանջեց իր բաժինը պատմութեան հերիսայէն:

Շատ այրուեցանք պատմութեան կաթսային շուրջ, բայց և առանց յուսահատելու շարունակեցինք պայքարը, մինչեւ որ ստացանք մեր բաժինը՝ Մայիս 28ը:

Վեհ ու անսահման յեղափոխական էր այդ պայքարը: Երեսուն տարիներու մեր յեղափոխական գործունէութիւնը լեցուն է անմրցելի ու չգերազանցուած դիւցազներգական դրուագներով: Դաշնակցութեան շարքերէն դուրս եկան Սերոբ փաշայի, Բաբկէն Սիւնիի, Գէորգ Չաւուշի, Դումանի, Մուրատի, Անդրանիկի, Եփրեմի, Քեռիի, Իշխանի, Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի, Արամի նման հեքեաթային հերոսներ:

Դաշնակցութեան ձեռքով կազմակերպուեցան, Սասունի ապստամբութիւնը՝ թրքական կոտորածներու դէմ ինքնապաշտպանութիւնը, Վանի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի եւ Բագուի հերոսամարտերը:

Դաշնակցութիւնն իր ամէնէն գործօն և գերակշիռ մասնակցութիւնն ունեցաւ պարսկական, տաճկական եւ ռուսական յեղափոխութիւններու մէջ:

Անվախ Դաշնակցականներ էին կախաղաններէն «Կեցցէ՛ Ազատութիւն» գոչող Արամեաններն ու Պետօները:

Դաշնակցութեան զաւակներ էին՝ յանուն ժողովուրդի անապատներու մէջ կոտորուած Ակնունին, Շահրիկեանը, Զարդարեանը, Խաժակը, Վարդգէսը, Սիամանթօն, Վարուժանը և շատ ու շատ ուրիշները:

Դաշնակցութիւնն էր ոգին՝ Մայիս 28ը ծնող Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն: Եւ վերջապէս, Դաշնակցութիւնն էր առաջնորդը՝ Անկախութիւնը վերահաստատող Փետրուարեան ապստամբութեան:

Բայց այդ բոլորը պատմութեան կը պատկանին, ընդհանուրի սեփականութիւն դառնալով: Եւ այդ գործերուն մէջ չէր, որ երեւաց Հ.Յ. Դաշնակցութեան մեծութիւնը:

Ոչ ալ անոր մէջ, որ Անկախութիւնը կորսնցնելէ եւ Լօզանէն յետոյ ալ, վար չդրաւ իր զէնքը եւ առանց վհատելու շարունակեց յեղափոխական եռանդուն պայքարը: Կամ այն իրողութեան մէջ, որ այսօր իր գաղափարներն են գերիշխող հայ ժողովուրդի մէջ ու յանուն այդ գաղափարներուն հազարաւոր հին ու նոր Դաշնակցականներ կը տառապին Չէկաներուն եւ Սիբիրիստանամանիքներուն մէջ:

Դաշնակցութեան մեծութիւնը այն չէ, որ «լիկւիդացիոն» համագումարներ, «վարկաբեկիչ» դատավարութիւններ ու Բաջազնունիական յետաշրջական շարժումները փոխանակ սասանելու իր հիմքերը՝ հակառակ արդիւնք ունեցան:

Դաշնակցութեան իսկական մեծութիւնը երեւան կուգայ հիմա, երբ մեր հակառակորդը, ամէնէն անողոք պայքարը մղելով մեր դէմ՝ կը պարտուի մեր գաղափարներէն եւ ծունկի կուգայ դաշնակցութեան առաջադրութեանց առջեւ:

Այդ կ'ապացուցանեն հակառակորդի բանակին մէջ ծագած ներքին խմորումները:

Դաշնակցութեան մեծութիւնը անոր մէջ է, որ ան գերազանցապէս գիտակցութեան արտայայտիչ է եւ բնաւ չի տարուիր ամբոխավարութեամբ եւ զգացումներու պոռթկումներով:

Դաշնակցութեան մեծութիւնը այն է, որ իր գաղափարներուն նման գործելակերպն ալ իրական է՝ համապատասխան ժամանակի պահանջին ու հայ ժողովուրդի շահերուն:

Ահա թէ ինչու պէտք է յաղթանակէ Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի սկսած Գործը:

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԵՐ ԵՐԳԸ

«Դաշնակցութեան Օր»ուան առթիւ Սրտագին ձօն նոր սերունդին

Արիւններու շողշղկոյթէն մենք ծնած
Տեսանք մահը աշխարհներուն փլուզող,
Տեսանք գուպարն աստուածներուն անարգուած,
Տեռանք տանջանքն լուռթեան մէջը լացող.
Գեհեններու անարգ նիգին բարբարոս
Ու ճօճուիլը դիակներուն մեր վսեմ
Կախաղանի կատարներուն զերդ դրօշ
Եւ զերդ բողոք աստուածութեան անօրէն:
Մեր հասակը իր աւիշներն ստացաւ
Դիակներու բաց մնացած աչքերէն
Ու մեր մանուկ գիտակցութիւնն ուռճացաւ
Կոտորածի ժխորին մէջ խելագար:
Տեսանք մենք ոխն արտաւազդեան բոցեղէն
Արհամարհուած աւազներուն տակ կուլար,
Ու ոսկեմայր Անահիտը լուսեղէն
Թափառական չորս հովերուն հետ օտար
Կ'ողբար փառքն իր Նաւասարդեան տօներուն:
Ու դեռ տեսանք մենք գիւղերը այսահար
Որոնք երբեմն կը խորդային սրբազնուն...
Եւ ահա մենք հիւանդ ծնունդ անկայուն
Արիւնի բոյր ու հեթանոս աչքերով,
Ծծած զերդ կաթ մեր մօր արիւնը գուժկան,
Ցրուած չորս կողմն աշխարհներուն անխռով,
Կրակէ խենդ ու բոցավառ բառերով
Կը նետենք ձեզ ատելութիւնն մեր արդէն,
Ատելութիւնն ու ոխը թանձր կուպրով:
Մենք սեղմած ենք մեր կրծքին
Մեր բիւրաւոր նահատակները բոլոր
Որոնք օր մը զերդ թունոտ ռումբ պիտ' նետենք
Ձեր բոզացած պալատներուն ահաւոր
Ու իզացած ձեր գանկերը պիտ' ջարդենք:
Մեր աչքերու խորութեան մէջը կ'ապրի
Արաբական անապատը անսահման
Ու Տէր-Զօրը դժոխային, ահռելի
Իր յօշոտուած դիակներովն յաւիտեան:
Ցուցամոլաբեկ մենք նետեցինք պատմութեան
Ինչ որ առինք Քրիստոսի երակէն,
Այժմ ոխն է մեր ընկերը անվարան,—
Նեմեսիսի ցասկոտ սրտին հրեղէն...

ԱՐՄԷՆ ԱՆՈՅՇ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԲԵԼՈՆԸ ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ ՄԷՋ

Այո՛, Բաբելոն է հիմա մեր սա խեղճ լեզուին մէջ: Ո՞ր Աստուածն է խառնակեր մեր լեզուները՝ որպէսզի չհասկնանք մենք իրար, ու չկարենանք Աշտարակը շինել:

Չէ՛, այս հոգիով մենք երբե՛ք չպիտի կարենանք Աշտարակը կանգնել: Ան պիտի փլի թի՛զ մը վեր չելած: Չպիտի կարենանք մենք իրար ճանչնալ, որպէսզի աղիւսը շարենք աղիւսին վրայ, ու ձեռքէ ձեռք տանք շաղախը:

Առէք մեր լեզուն: Ան չի ճանչնար ինքզինքը: Դարերը պծեր են զայն, ու հասնող ցեղը խճողեր է զայն աղբով ու դիրտով: Ա՛լ հիմա մաքրել քիչ մը դժուար է, որովհետեւ մենք մեր ձեռքո՛վը կ'աղաւաղենք զայն:

Ու ամէն օր, անխնայ, առանց խղճի գո՛յգն խայթի:

*
**

Մեր երանելի պապերը կը հիանան եղեր իրենց լեզուին վրայ, ու փա՛ռք կուտան եղեր Աստուծոյ, զայն իրենց պարգեւած ըլլալուն համար:

Անոնք կը գուրգուրան եղեր իրենց լեզուին վրայ, որովհետեւ անով Աստուած էր խօսեր իր Ադամ արարածին հետ, ու Նոյ իր թոռները անով էր օրհներ:

Անոնց միամիտ հաւատքը սուրբ էր պահեր իրենց բարբառը: Ի՞նչ կարելի՞ էր լլրճել լեզու մը որով Աստուած էր խօսեր:

Այդ հաւատքը դեռ կար մեզմէ դար մը առաջ: Իրա՛ւ կը կարծէին մարդիկ թէ հայ լեզուն երկինքէն կուգայ, ու Աստուծոյ պարգեւն է մեզի:

Հայր Ղուկաս Ինճիճեան իր Հնախօսութիւն Հայաստանեայց երկին մէջ մինչեւ դրախտ կը տանի մեր աղուոր լեզուն. դրախտին մէջ է ծներ Հայոց բարբառը, ու հոն ծծեր իր առաջին հիւթը. բնութեան ձայներն են կազմեր հայ բառերը հոն. «թի՛ռ» ձայնէնէ ստեղծուեր թռչունը, ու կռունկը «կռո»էն. բզէզը «զը» ձայնէն կուգայ, ու «ճը»էն ճճին:

Ու մեր օրերու գիտնակա՛ն Ալիշանը՝ որ իր կեանքը մաշեցուց զննութեանց ու պրպտումներու համար, եւ որ ստեղծեց տքնութեան ու համբերութեան գլուխգործոցներ, միամիտ մանկան պէս կ'երգէր մեր ցեղին ու մեր լեզուին փառքը: Իր «Նուագք»էն կը քաղեմ.—

Մեր տէրն ի յերկնուց ծայրէն
երբ իջաւ
Երկրիս հիման քարն յԱրարատ
դրաւ...
Ի Հայոց հողէն կազմեցաւ Ադամ
Զօղն Հայոց եւայն ծըծեց քաղցրահամ...
Այն սարին ծայրէն Նոյ մտաւ ի
տապան
Ջրագոյնդ երկրիս շուրջն եկաւ
ման ու ման,
Իջաւ բազմեցաւ ի բարձրըն
Մասիս
Ձիթու աղաւնին ղրկեց աւետիս.
Երկիրս էր դարտակ, անապատ
աղեղ,
Լոկ ի Հայաստան կայր մարդկութեան տեղ...
Աբգար Թագաւոր մեր քաջ, իմաստուն,
Թղթով կը խօսեր հետ Աստուածորդւոյն...

Այս միամիտ, անուշ հաւատքը ա՛լ հիմա չկայ: Գիտութիւնը բացաւ մարդոց աչքերը, ու խլեց հայ լեզուին շքեղ պատմուճանը: Հիմա ամէնքը կ'արհամարհեն զայն, որովհետեւ բոլորը գիտեն թէ Աստուծմէ չի գար ան...

*
**

Բայց մինչեւ որ գիտութիւնը մեր լեզուին տեղ մը ճշտեց՝ ինքն ալ խարխափեց երկար:

Եւրոպայի հնագոյն բանասէրները, ինչպէս Ագոլուժ եւ Գրոմշէր, զպտերէնի նմանցուցին մեր լեզուն: Պալլի կովկասեան ինքնուրոյն լեզու մը նկատեց զայն, Պալլաս թուրքերէնի եւ թաթարերէնի շարքին մէջ դրաւ, իսկ Լաքրոզ զայն բաղդատեց քրդերէնին հետ:

Բայց հայերէնին տեղ մը գտնելու համար հարկ եղաւ որ Ֆրանց Բոպպ գերմանացին ասկէ դար մը առաջ համեմատական լեզուաբանութեան հիմը դնէ, եւ ընդունի հնդեւրոպական լեզուներու միութիւնը, բայց մանաւանդ իրմէ կէս դար յետոյ Հիւպշման մը գայ, ու հայ լեզուն ալ դասէ հնդեւրոպական լեզուներու շարքին:

Ու այն օրէն ի վեր մեր հպարտութիւնը ա՛լ սահման չունի: Ի՛նչ, պզտիկ բա՞ն է հնդեւրոպական ցեղերուն կարգը դասուիլ, ու մաս ունենալ այսօրուան քաղաքակրթութեան մէջ: Այո՛, մենք ալ ցեղ մըն ենք գերման ու անգլիացի, ֆրանսացի ու ռուս ազգերուն հետ մէկ գծի վրայ, որովհետեւ մեր ցեղերն ու մեր լեզուները միեւնոյն արմատէն կը սերին:

Հիւպշման այդ սփոփանքը տուաւ մեզի: Ան մեր տեղը գտաւ: Ան մեզ դրաւ հնդեւրոպական ընտանիքին մէջ, ամէնէն մեծ ու ամէնէն կարեւոր ընտանիքը լեզուներուն, իր շատ մը ճիւղերով, խօսուած Հնդկաստանէն մինչեւ Եւրոպա տարածուած ազգերու կողմէ, զորս Արիացիներ կը կոչէ գիտութիւնը: Այո՛, մենք ալ ենք հնդեւրոպական լեզուներու դասը, թէեւ գիտութիւնը դեռ չկրցաւ ճշդել այդ լեզուներու մայր արմատը, նախալեզուն: Ան, ոմանց նայելով, ծագում առած է Միջին Ասիա, Հնդկաստանի մօտերը, Պամիր կոչուած լեռնոտ եւ ջրաբբի երկրին մէջ, եւ անկէ անցած մէկ թեւով Հնդկաստան ու Պարսկաստան, ու երկրորդ թեւով մը Կասպից ծովու վրայէն դէպի Եւրոպա, թէեւ կայ գիտնականներու ուրիշ մէկ տեսութիւնը որուն համաձայն Եւրոպան է Արիացիներու սկզբնական հայրենիքը, ուրկէ յետոյ է որ անցած են Հնդկաստան ու Պարսկաստան:

Վճիռը Հիւպշման բերաւ, անկէ առաջ ուրիշ գիտնականներ ալ, ինչպէս Պէտէրման, Վինտիշման, Գոլէ, Քէօթիխէր, Շպիգէլ, Տըլակարտ, Ֆրէտէրիք Միւլլէր ալ պատիւը ըրեր էին հայ լեզուն առնելու մեծ ընտանիքին ծոցը:

Մեր փառքը 1875էն կը սկսի:

*
**

Բայց ի՞նչ ենք ըրեր մենք այդ հնդեւրոպական լեզուն:

Մեր գրաբարը, իրաւ է, հաւատարիմ է մնացեր անոր:

Ես տեսի զայրըն նստեալ առաջի դրան, կ'ըսեն եղեր մեր նախնիքները:

Ու այդպէս կ'ընեն եղեր բոլոր հնդեւրոպական լեզուները, պահպանելով բառերուն գրեթէ միեւնոյն կարգը:

Ժ'է վիւ լ'օմ ասի տըվան լա փորթ, կ'ըսեն արդարեւ Ֆրանսացիները:

Այ սօ տհը մէն սիթինկ էթ տը տօր, կը շարադասէ Անգլիացին:

Եա վիտել չէլավէքա սիտիաշչավօ ու տվէրեյ, կ'ըսէ կարծեմ Ռուսը:

Ամ վըզուտ օմուլ շէզընտ ֆայա ուշէյ, կ'ըսէ Ռումէնը:

Իսկ ի՞նչպէս կը շարադասենք հիմա մենք, Մեսրոպի ու Եզնիկի թոռներս: Գլխիվայր դարձուցած ենք հիմա բառերուն կարգը. ու կ'ըսենք.

— Դրան առջին նստող մարդը տեսայ.

Ու դեռ կը պարծենա՛նք թէ հնդեւրոպական ժողովուրդ ենք մենք: Մենք շրջուա՛ծ ենք արդէն, ինչպէս մեր բառերուն կարգը: Մենք հիմա Թուրքերուն շարադասութի՛ւնն է որ կը կապկենք, բառը բառին.

— Գափունըն էօնիւնտէ օթուրան ատամը կէօրտիւմ:

Բայց, Թուրքերուն պէս նստեր ենք ետեւ, ու նախադասութեան անկարեւոր մասերը քշեր ենք առաջ: Խորտակեր ենք մեր լեզուին ամբողջ հիմքը, ու խզեր մեր կապը հնդեւրոպական ժողովուրդներուն հետ՝ որոնց անունովը կը պարծենանք կէս դարէ ի վեր: Կորսուեր է մեր լեզուին ուժը, ու ճապաղցեր, դալկացեր:

Մե՞նք ենք արդեօք արիական այն ժողովուրդը որուն փառքովը կը սնանք:

Չէ՛, արդէն պղծուեր է մեր հոգին, ու անոր հետ մեր բարբառն ու մշակոյթը: Ալլեւս մեր լեզուն իր ներսը ուժ չունի, ու դուրսինը շպար է ու ծարիր:

Հապա դարմա՞նը:

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ԱՆՀԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԿԵՆԱՍ ԳՏՆԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ուրիշ ազգերու մէջ անոնք՝ որ սուտով ու սրիկայութեամբ դրամ կը շորթեն, «խաչագող» կը նկատուին եւ կը դատապարտուին բանտի: Մեր մէջ այսպիսիները ռամկավար կ'ըլլան եւ կը հասնին բարձր պաշտօններու, իմա՛ բարձր ամսականներու:

*
**

Ամերիկահայ Հայրենիք օրաթերթին մէջ, Շըջիկ անուշիկ կերպով կճեր էր Չիթունին, խելացի խրատներ տալով անոր: Բանասէր Չիթունին, որ Վանցի է նոյն ատեն, առիթէն օգտուելով, մէկ քարով երկու թռչուն կ'ուզէր զարնել, — նախ պաշտպանել ինքզինքը, եւ նոյն ատեն պատժել իր հրատարակիչ փնտռելու ողիսականը:

Չենք գիտեր արդեօք իր յօդուածը նպաստե՞ց իրեն՝ գտնելու համար այն չնաշխարհիկ թռչունը, որուն ի խնդիր յաւիտենական ուխտագնացութեան կ'ելլէր ի զուր, գաղութէ գաղութ: Սակայն, կը կարծենք թէ, իրականին մէջ յանցանքը հայ մեկենասին ճիտը չէ, իրենն է, որ հակառակ Վանցիի ճարպիկութիւն ունենալուն, եւ հակառակ ժողովրդական անդիր ու անգին գանձեր հաւաքած ըլլալուն՝ չի գիտեր իր քիթին տակ գտնուող գանձերը ժողվել:

Իր տեղ,եթէ ռամկավար բանաստեղծ Արշակ Չօպանեանն ըլլար, չպիտի անճրկէր: Ո՛չ միայն պիտի յաջողէր տպել իր տափակ ոտանաւորները, գեղցիկ ուսումնասիրութիւնները, շան-քարոզները, տղայական զառանցանքներն ու մտքի յաճախակի խաւարումներու ատեն ունեցած պատկերներն ու տպաւորութիւնները նահատակ Արփիար Արփիարեանի ուրուականին ի տես, — այլ նաեւ իր ստացած նամակներն ու հեռագիրները, ստանալիքներուն հետ միասին, անոնց երեքքառորդին անցեալ ու ներկայ համեստ հեղինակն եւս ինք ըլլալով:

Կարճ ըլլանք ու գործնական, լուռ անցնելով կարգ մը մանրամասնութիւններու վրայէն որոնք կապ չունին մեր նիւթին հետ, ու պատմենք՝ թէ ինչպէ՛ս Չօպան զատէ Արշակ գիտէ մեկենաս գտնել իր գիրքերուն, եւ նոյն իսկ մէկ գիրքին երկու մեկենաս, միեւնոյն ատեն... պահ մը Չիթունիին բերնը... ը չվազեն:

Դէպքը կը պատահի... 1917ին, պատերազմի... երբ Արշակ Չօպանեան,... սական Պատուոյ Լեգէոն... լու համար պատրաստ էր... ամէն կարգի ներբաններ...

Օրին մէկը, ձախ ոտք... նաւոր եւ անկանոն շարժ... րով կը ներկայանար, ... Վանտոմ հրապարակ,... յին Պատրիարքարան... Խան Բէլէկեանին, և ... վայրկեանի տրամադր... ստուգելէն վերջ, կը սկսի... ւորապէս հետեւեալ ... ճառ մը,

— Son Excellence... Հայերը մինչեւ հիմա ... ցոյց մը չըրին յայտնե... մար իրենց խորին համա... ապետական Ֆրանսայի ... դէպ, բայց հարկ է որ ... ընեն.

— Այո՛, հարկ է որ ... ընեն.

— Ես Ֆրանսայի ... քանի մը բաներ ունիմ ... պէտք է տպել զանոնք, ... յատկացնելով Ֆրանսայ... միր Խաչին:

— Ո՞րքան պէտք է ... գրութեան համար:

— 2500 ֆրանք անհրա...

Բէլէկեան Խան իսկոյ... ծայ, ինչպէս նաեւ կը ... Չօպանեանի աչքերը, ... միջոցին:

Ժամանակ մը վերջ, ... եան կը ստանայ ծրար... օրինակ գիրքերու, որոն... նագիրն էր Offrande ... la France, որուն իբր ... կութիւն աւելցուած թէ... լոյս տեսած էր «Նորին ... թիւն Տիգրան Խան Բէ... տուատաձեռնութեան շնոր...

Բէլէկեան Խան վայրկ... օրինակ մը կը ծալլէ եւ ... Ռաֆայէլ Մարկոսեանն... րուն թողած խոշոր կա... հոտը եւ ոչ մուխը կ'ելլէ... հիւ զայն շրջապատող ... ներուն—, ըսելով թէ ... րուն կը սպասէ այս տեսա... րենասիրութիւն մը ընել... մար:

Մարկոսեան հանդարտ... գիրքը թղթատելէ եւ կար... վերջ նամակը, հի՛ն աղ... հասկնայ, ու քմծիծաղ... ցնելով՝ իր սեղանին վր... նուող ծրարէն՝ գիրք մը ... Բէլէկեան Խանի թղթա... ըսելով,

— Ասիկա իրեն կա... պատասխանը մէջն է:

Բէլէկեան Խան քարկը... տեղն ի տեղօք, տեսնելով... պանեանի նոյն գիրքին ... սին տակ՝ փոխանակ իր ... գրուած Ռաֆայէլ Մարկ... անունը:

Երբ երկու ջոջերը գ... մաց կուգան, խնդիրը կը... զուի: Չօպանեան սուղի... էր իր ֆրանսասիրութեան... ցի քաւոր Պետրոսը ... գրպանելէ վերջ Բէլէկեան... նին 2500 ֆրանքը, ... նաեւ Ռ. Մարկոսեանին:

Բայց Չիթունին գար... աղի արձան պիտի դառ... իմանայ թէ՝ «այս գիրք... ուած է շնորհիւ . . . ի... ձեռնութեան»ը քանի ... օրինակներու վրայ ...

Եթէ բովանդակ գիրք... սափակութիւն բան մը ... կը յուսամ թէ ճարպի... հաւաքելով այդ յիշա... նակները, հարստութիւն... մած պիտի ըլլայ, եթէ ... թական, գէթ ածական...

Ա. ԱՐ...

ԴԱՏ ՄԸ ԿԵՐԷՆՍԿԻԻ...

Ռասպուտինի սպանող... խան Եուսուփոֆ, դատ... էր Կերէնսկիի դէմ, որու... տարած կարգ մը ... ները իր թերթին Տնփի ... ուանարկիչ նկատուած է ... սուփոֆի կողմէ:

Դատը տեսնուեցաւ ... փարիզի մէջ: Կերէնսկի... ցակայէր:

Եուսուփոֆի փաստ... եւ ընդհ. դատախազին ... յետոյ, վճիռը յետաձ... յաջորդ շաբթուան:

ՎԱՀԱՆ ՉԵՐԱԶՆ ԱԼ...

...կսկիծին երէկուան պէս աչ-քին... է Չերազի Հայաս-... տեսնելու պարագան։
... Մ. Ը. Մ.ը կոչ ըրաւ իր Պոլ-... մանածիւղերուն մարզիչներ ... ղրկելու Հայաստանի հա-... սրտագատ հայրենիքը պէտք ... մարզական եւ սկաուտական ... երիչներուն։ Միութեան ... ոգեւորութեան մէջ էր, ... կէց էր բացուած իր իտէալը ... իրագործելու։ Անոր առ-... գրուած էր ծանր, սակայն ... պարտականութիւն մը, ... Հայաստանի ծառայելու ... ականութիւնը։
... Չերազ առաջիններէն էր ... յօժարակամութիւն յայտնող։ ... գրասենեակ, ոչ թէ պայ-... մասին սակարկելու, այլ ... զինուորի պէս ... պարտականութիւնը։ ... պիտի մեկնինք» այս էր իր ... գիտէինք իր բնաւո-... Որոշումին մէջ ան-... էր, մանաւանդ Հայաս-... համար ընկրկիլ չէր գիտեր։ ... էր ճամբայ ինկալու։ ... գործ չունէր Պոլսոյ մէջ, ... էր որ առկախ էր հոն, տեսակ ... «զարիպ», հակառակ Պոլսեցի ... Հայաստանի հողն ու ... զօրաւոր քաշողութիւն ու-... այս տղուն վրայ։ Մասիսը ... ծխացուցած էր զինք։ Քայլ ... գիտեր Հայաստանի մեծ

[illegible]

... պարզ եւ համեստ ... է հակառակ իր բարձր կր-... թեան։
... վերջին անգամ տեսանք զինք ... կամրջակին վրայ, ո-

գեւոր եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշը պարզած իր երկու ընկերներուն Տ. Խոյեանի եւ Օ. Եագմաճեանի հետ։

Գնաց ոգեւոր եւ հաւատքով եւ իր պարտականութեան վրայ մնաց մինչեւ վերջ, առանց նկատի առնելու տիրող վարչաձեւը եւ դժուարութիւնները։ Չերազ անկուսակցական էր, աւելի ճիշդը հակակուսակցական։ Իրեն համար ամէն բանէ վեր էր Հայն ու Հայաստանը։ Մինչ բոլորս, իր ընկերները, լքեցինք ու գրիւեցանք աշխարհի չորս կողմը, ինք մնաց պատնէշին վրայ, իր պաշտելի Մասիսին թեւերուն տակ։

Եւ ահա գնզող լուրը «Վահան Չերազ գնդակահար»։

Ո՛ր անիծուած հայ ձեռքը ստորագրեց այդ վճիռը։ Ո՞ր վայրենի դահիճը արձակեց գնդակը այն կուրծքին դէմ, որուն տակ բոցավառ սիրտ մը կը տրոփէր, ազատ Հայաստանի իտէալով բռնկած։

Եւ սակայն Չերազ չգիտցաւ, չհասկցաւ որ, Հայու պէս զգալը ոճիր է ներկայ Հայաստանի մէջ։

Կոտրեցէ՛ք ջահերը. սակայն գիտցէք որ չէք կրնար մարել բոցը, որ անշէջ է եւ կիզիչ։

Ափ մը հող պաշտելի Մասիսէդ. խուրձ մը ծաղիկ Արարատեան դաշտէն եւ սափոր մը ջուր Արաքսէն, թարմ շիրմիդ վրայ։ Նահատա՛կ հայորդի...։

Ռ. ԿԱՐՕ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ.—

Լիլիթն ու Արտակ, բանաստեղծութիւն, Տքթ. Լեւոն Քիւրքճեանի. (տպ. Տէր Յովհաննէսեան, Պէյրութ)։

Այս մասին յաջորդ թիւով։

Կոյր վարդան կամ անծնունէր յեղափոխականը (պատմ. վիպակ ազգ. յեղ. կեանքէ.— Հեղինակ՝ Սիմոն Արմէն։ Հրատ. «Հորիզոն» գրատան, Մարսէյլ)։ Գին՝ 5 ֆրանք։

Այբիբ անմահութեան Բ. շարք, բանաստեղծութիւններ Թ. Ազատեանի (Ազատուն) (տպ. Յ. Սեթեան, Պոլիս)։ Գին 10 ֆր.։

Անանուն բանաստեղծը.—

Քանի մը ամիս առաջ, L'Europe Nouvelleի մէջ ֆրանսացի գրող մը տեղեկութիւններ կը հարցնէր լեգէոնականի մը մասին՝ գերման «անանուն բանաստեղ», որ Ֆրանսայի օտար լեգէոնին մէջ կամաւոր արձանագրուած էր, եւ անոր բանաստեղծութիւններէն մէկ քանի հատուածներ կը յիշէր։

Գերման գրող մը կը գրէ Les Nouvelles Littérairesի մէջ թէ՝ այդ բանաստեղծութիւնները շատ յաջող թարգմանութիւնն են Փօլ Վէրլէնի Fêtes Galantesէն, և թէ հետեւաբար «անանուն բանաստեղծ» գոյութիւն չէ ունեցած։

Այս առթիւ յիշեցնենք որ, «Յառաջ»ի մէջ, Պալաքեան եպիսկոպոսի ուղղուած բաց նամակով մը, Կարօ Սասունի տեղեկութիւններ կը հարցնէր տարաբախտ բանաստեղծի մը մասին, որուն ձեռագիրները կը մնան եղեր Մարսիլիոյ առաջնորդին քով։ Դեռ պատասխան չտրուեցաւ։ Կ'արժէր որ հարցը լուսաբանելու համար, եպիսկոպոսը քիչ մը փութկոտութիւն ցոյց տար։

— Սթոքհոլմ կը պատրաստուի տօնել Շուէտացի համբաւաւոր գրագիտուհի Սէլմա Լակէրլոֆի ծննդեան 70րդ տարեդարձը։ Ծնած է 1858 նոյեմբեր 20ին։

— Անցեալ շաբթու մեռաւ ֆրանսացի սիրուած գրող մը՝ Միշէլ Փրովէն։ 1905ին, Journalի մէջ սկսեր էր հրատարակել սրամիտ տրամախօսութիւններ, որոնք յետոյ լոյս տեսան հատորով, իրեն ապահովելով համբաւի շրջան մը։ Գրած է 30ի չափ հատորներ, որոնց մէջ նշանակելի են Այր մարդու Նամակներ, Ամուսնական ժամեր, Ուրախութիւններ, կիներն ինչպէ՞ս մեզ կը բռնեն, Արգիլեալ պտուղը։

— Մաքսիմ Գորկի, որ այժմ Ռուսիա կը բնակի, նամակներ ուղղած է Լէնինգրադի եւ Մոսկուայի բոլոր բանուորներուն և թերթի թղթակիցներուն, խնդրելով որ իրեն ղրկեն գործաւորներու կողմէ կատարուած գիւտերու, կատարելագործումներու մասին տեղեկութիւններ։

Այս տեղեկութիւնները պիտի հրատարակուին պարբերականի մը մէջ, որ դեկտեմբերին լոյս պիտի տեսնէ Գորկիի տնօրէնութեամբ, եթէ սակայն մինչև այն ատեն հեռացած չըլլայ երկրէն, իր եւ Խ. իշխանութեանց միջեւ տիրող դժտութեան հետեւանքով.

Քանի մը գիրքեր.—

Les Conquérants (Աշխարհակալները) հեղ. André Malraux (Les Cahiers Verts. տպ. Grasset).— Ճերմակ ցեղին սադրանքները Չինաստանը կը վերածեն երկրի մը, ուր բոլշեւիկները ազատ ասպարէզ կը գտնեն քայքայելու դեղին ժողովուրդին կորովը, բարոյականը, կազմակերպութիւններն ու հարստութիւնը, ապականելու հոգիները։ Գ. Միջազգայինի մարդերը որ խաւարի այս գործը կը կատարեն, կատաղի խաղացողներն, մոլին՝ իրենց զարհուրելի խաղին, մարդեր՝ որոնք սերած են պղտոր եւ անիծեալ անցեալէ մը։

Հեղինակը, որ լաւ կը ճանչնայ Չինաստանը, մեզ կ'ապրեցնէ աշխարհակալներու դաւին, սարսափին, խաբէութեան և անբարոյ յանդգնութեան մէջ։ Անոր գիրքը ճշմարտութիւնը կը պոռայ եւ առանց բարոյական կամ ընկերային մեկնութիւններու, կը պատմէ հիանալի կերպով։

— Le Sentinent religieux et la Science (տպ. Spès).— Robert de Flersի հարցարանին պատասխաններն են, հաւաքուած հատորի մը մէջ։ Ութսունեւութ գիտականներ պատասխանած են հարցումներուն, կրօնական զգացումի եւ գիտութեան կապակցութեան մասին։

Մեծ մասամբ, գիտունները կ'ընդունին թէ՝ կրօնք եւ գիտութիւն տարբեր բաներ են, բայց անոնք զիրար կը լրացնեն ապահովելու համար կարելի երջանկութիւն մը մարդուն։

ԳՈՂ ԴԱՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀԱՅՈՒՀԻՆ

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ սեպտեմբեր 11ին ձերբակալուած է Վոլթհէմի դատաւոր Ճոզէֆ Հէնըն, իբրեւ հայուհիէ մը մօտ 50 հազար տոլար իւրացնող։

Ամբաստանողներն են Արամ Պետոյեան եւ Մարիամ Բաբուկեան, որոնք ժառանգորդներն են 1915ին Սեբաստիոյ մէջ մեռած Տիկ. Շամիրամ Հունանեանի։

Դատաւոր Հէնըն վարիչ կարգուած էր Շամիրամի թողած հարստութեան, որ մօտ 45 հազար տոլարի կը հասնէր։ Դատաւորը ամբաստանուած է թէ 24.272 տոլար եւ 43 սէնթ գողցած է այս ժառանգէն։

Պոսթընի թերթերը երկար սիւնակներ նուիրած են գողութեան այս խնդրին, ինչպէս նաեւ ժառանգին ինչպէս դիզուելուն։

Այսպէս, Տիկին Շամիրամ Հունանեան իր հարստութիւնը ժառանգած է Պ. Աւետիս Հէրալտէ։ Այս ժառանգութեան գումարը 130 հազար տոլար էր, որուն կէսը մնաց Տիկին Շամիրամի, կէսն ալ Աւետիս Հէրալտի եղբօրը՝ Միհրան Ջաուգեանի։

Այս վերջինը իր կարգին իր հարստութիւնը կը կտակէ իր քրոջը, եղբօրը, եղբօր աղջիկներուն եւ խորթ եղբօրը, Արամ Պետոյեանի։

1915ին, Տիկին Շամիրամ կը մեռնի Սեբաստիոյ մէջ, իր հարըստութիւնը կը մնայ ժառանգորդներուն։

Ամբաստանեալ դատաւորը դատարանէն խնդրած էր երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուիլ։ Նոյն խնդրանքը ընդունուած ըլլալով, բանտէն ելած է։

Ամբաստանեալ դատաւոր Հէնըն շատ խոնարհ աստիճաններէ բարձրացած է։ Նախապէս լրագրավաճառ եղած է, յետոյ դատաւոր. քեննետի պաշտպանութեամբ դպրոց մտած է եւ դատական պաշտօն ստացած։ Դատաւորին մահէն վերջն ալ ժառանգած է անոր 125.000 տոլարի հարստութիւնը։

Դեռ քանի մը ամիս առաջ ամուսնացած էր։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԱԹԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻ

ՅՈՅՆ ՇԱՀԱԴԷՏ ՄԸ

Անցեալները գրած էինք թէ փարիզի Ոստիկանապետը քիափ, հրահանգած է խիստ քննութիւն մը կատարել, երեւան հանելու համար կաթին նուազման պատճառները։

Այս քննութիւնը երեւան հանեց հետաքրքրական պատմութիւններ, որոնցմէ հետեւեալը, որ տեղի կ'ունենայ Օռնի մէջ։

Անցեալ գարնան, աղքատացած ազնուական մը, Մորթայնի իր կալուածը, հոյակապ գղեակ մը կը ծախէր Յոյնի մը, որ անոր հողերուն վրայ կը հաստատէր պանրատուն մը, եւ խոզի ու կովի ախոռ մը, որոնց մէջ սակայն մէկ հատ կով չի կար։ Յոյնը՝ իր պանրատան կաթ հայթայթելու համար, փոխանակ կով պահելու, միջոցը գտեր էր շրջանին ամբողջ կաթը հաւաքելու իր ձեռքին տակ։ Կը մնար ընկերութիւն մը որ ամէն օր փարիզ կը ղրկէր երեք հազար լիդրա կաթ։ Յոյնը կաթի ուրիշ հայթայթիչներու հետ, ընկերութեան հետ ալ յաջողեցաւ կնքել պայմանագրութիւն մը, որով յանձն կ'առնէր լիդրա գլուխ հինգ սանթիմ աւելի վճարել պայմանաւ որ իրենց ամբողջ հաւաքած կաթը տան իրեն։

Այս կերպով ամբողջ շրջանին կաթը կապտած կ'ըլլար, իսկ փարիզ կը ղրկուէր օրական երեք հազար լիդրա կաթէ։

Բայց ոստիկանութեան քըննիչները երեւան հանեցին իրողութիւնը, եւ Յոյնը յանձնեցին դատարան, իբր ապօրէն կերպով գին բարձրացնող։

Քննիչ Յանձնախումբը կը շարունակէ շահագէտներ երեւան հանելու իր աշխատանքները։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Կառավարական վիճակագրութիւն մը այս տարուան ցորենի բերքը առատ եւ որակով աւելի բարձր ցոյց կուտայ։ Հակառակ ասոր սակայն, ցորենի գինը կը կրէ փոփոխութիւններ, միշտ բարձրանալով։

Գիներու որոշման յանձնախումբը իր շաբաթական նիստին մէջ, նոր յաւելում մը նկատի առնելով, հացահատիկին վրայ, ալիւրի կենդինարին գինը բարձրացուց 206էն 210ի, իսկ հացի գինը 1 ֆրանք 95էն 2 ֆրանքի, հոկտեմբեր 18էն սկսեալ։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈԳԵՀԱՐՑՈՒԹԻՒՆ

Անգլիոյ մէջ, ոգեհարցութիւնը այնքան հետեւորդներ ունի, որ կ'երեւի, յառաջիկայ ընտրութիւններուն միջ, կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ, «Շէրլօք Հոլմս»ի համբաւաւոր հեղինակը Քոնըն Տոյլի կարծիքով։

«կրնանք, ըսած է ան, 250,000 քուէ տրամադրել եւ պիտի քուէարկենք ինպաստ ազատականներուն կամ աշխատաւորականներուն, եթէ անոնցմէ մէկը կամ միւսը մեզ խոստանայ վերցնել օրէնքի այն տրամադրութիւնը որ կ'արգիլէ մէտիումներուն, ոգեհարցութեան պէս կենսական դատի մը համար աշխատիլ։

ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌ

Համբաւաւոր բեւեռախոյզ Պըրտի արշաւախումբը առջի օր մեկնեցաւ Սան Փէտրոյէն դէպի Տըմտըն (Նոր Զելանտա), ուր երեք նաւեր պիտի միանան Պըրտի ղեկավարութեան տակ մեկնելու համար դէպի բեւեռ։

Արշաւախումբին երեք նաւերը իրենց հետ կը տանին հինգ օդանաւեր, որոնք պիտի գործածուին հետազօտական թռիչքներու եւ կորսուած կամ վտանգուած հետախոյզներուն օգնութեան հասնելու համար։ Բան չէ մոռցուած արշաւախումբին յաջողութիւնը ապահովելու համար, մինչեւ իսկ, գիւղակ մը կանգնելու համար շինութեան նիւթեր կը տարուին։

Այս ճամբորդութիւնը պիտի արժէ մօտ մէկ միլիոն տոլար, որուն 237,000 տոլարը հաւաքուած է է ժողովրդային հանգանակութեամբ, իսկ 430,000 տոլարը գոյացած է նուէրներէ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՏԵՍԻՆ.— Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը որ կազմալոյծ վիճակ մը ունէր, վերջերս վերակազմուեցաւ շնորհիւ խումբ մը եռանդուն երիտասարդներու, նախորդէն աւելի հաստատ ու ամուր հիմերու վրայ:

Իր անդրանիկ բարեկամական մրցումը կատարեց Տեսինի քոյր մամնաճիւղի խառն խումբի դէմ որմէ յաղթական հանդիսացաւ 1 - 0:

Տեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը պիտի մրցի այսօր, կիրակի, Տեսինի դաշտի վրայ, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջինին դէմ:

Ցաւալի է ըսել թէ Տեսինի 1000 հայութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի երիտասարդները քաջալերել չի գիտեր: կը նախընտրեն սինէյի եւ սրճարանի անկիւնները ժամանակ անցնել, թէեւ Տեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտը, Հայոց Թաղի կից է:

Մ. Դանիէլեան

*
* *

ՊԷԼՎԻԼ.—«Արարատ» Մարմնամարզական Միութեան Ա. խումբը անցեալ կիրակի, 1ի դէմ 1ով հաւասար մնաց Պիյեանքուրի Ա. խումբին հետ, իսկ պահեստի մրցումը յետաձգուած ըլլալով, տեղի չունեցաւ: Այսօր, կիրակի առաւօտ, «Արարատ»ի բոլոր անդամները ժամը 10ին իրենց անդամատետրներով կը հրաւիրուին Comonte Palace: կէսօրէն վերջ Ա. խումբի խաղացողները փորձի՝ («Արարատ»ի մարզադաշտը)՝ պահեստի տղաքը ժամը 12,30ին Metro Porte de Villetteի ելքը, մրցելու համար A. S. Electro Mécanique պահեստիին դէմ:

Մ. Սաստուրեան

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

IV

...Անանիա կը մտածէր հօրը ... որ դեռ նոր գրած էր իրեն՝ ...ելու թանգարանները «ուր ...հուրին ոսկի հին դրամներ»։ ... Անենօք, շարունակեց կի-...րեն քաղելու կ'երթային, ...րուան պէս կը յիշեմ։ Ջերմ ... երիկուան դէմ ստիպուեցայ ...իլ հոն՝ սպասելով որ կառք ...նցնի եւ զիս քաղաք տանի։ ...տեսնեմ, «Նուրակ»ին ետեւ ...քը կաս կարմիր էր։ Ցան-... հսկայ մը դուրս ելաւ եւ ... բերնէն ծուխ դուրս հանել։ ... ժամանակի մէջ երկինքը ...ցաւ։ Որքան վախցայ։ Բայց ... որ Ս. Գէորգ լիալուսինը ...ին վրայ՝ դուրս ելաւ, հսկային

գլուխը կտրեց եւ երկինքը պարզուեցաւ։

— Ջերմ էր։

— Լաւ, ջերմ էր, բայց ես տեսայ հսկան եւ Ս. Գէորգը, այո՛ տեսայ աս աչքերով։

Անանիա հաճոյքով մտիկ կ'ընէր պառաւին պատմութիւններուն։

— Ո՛րքան պիտի զուարճանամ այս արձակուրդին, կ'ըսէր պառաւին։ Ամէն տօնի պիտի երթամ, ֆօնթին պիտի տեսնեմ, ճէննարճէնթուի վրայ պիտի ելլեմ։

Իրիկուն մը հարցուց Օբինուի.

—«Դուք ալ չէ՞ք գար նորօրօ։

— Ես, երբեք՝ քեզմէ եւ քեզի բարիք կամեցողներէն զատ բոլոր Սարտենիան... այրի իմ երթալէս առաջ։

Անանիա յաճախ կը հարցնէր Վառվառային Մարիայի անցեալին մասին։ Կ'ուզէր գիտնալ թէ ինչո՛ւ այքան կ'ատէր Սարտենիան։

— Ա՜հ, սրտիկս, իրաւունք ունի, հոն սպաննեցին զինքը։

—Բայց դեռ կ'ապրի՛ հապա...

— Ա՜հ, դուն չես գիտեր։ Լաւ է սպաննել քան թէ խաբել կին մը...

Անանիայի տարակոյսը կ'արթննար, կը մտածէր մօրը վրայ։

— Վառվառա, ըսի՛ք որ խաբուած է պարոնէ մը, խնդրեմ ըսէք ի՞նչ է անունը, ջանացէք հասկնալ, ես պիտի օգնեմ իրեն՝ հրապուրողը գտնելու։

— Ինչո՞ւ, ձգէ հանդարտ, չուզեր որ յիշեն այդ արկածը։ Ցիս կը խեղդէ եթէ գիտնայ որ այդ մասին բան մը ըսած եմ քեզի։

— Ջաւակներուն մասին բան մը չե՞ս գիտեր։

— Կարծեմ թէ աղջիկ մըն է, Մարիա յաճախ դրամ կը ղրկէ Սարտենիա։

Անանիա չէր թողուր այն գաղափարը թէ Մարիա եւ Ոլի նոյն անձը կը կազմեն։

— Գիտնալու է սակայն, կը մտածէր մտացիր քալելով ոգեւորուած փողոցներէն, եթէ մայրս չէ ինչո՞ւ կը տանջուիմ։ Բայց ո՞ւր է հապա։ Հեռո՞ւ է, մօ՞տ է։ Քաղաքին աղմուկին, այս ժխորին, որ կարծես թէ հազար գլխեայ հրէշի մը ձայնն է, խառնուա՞ծ է արդեօք իր հծծիւնը, իր ծիծաղը։ Եթէ հոս չէ, ո՞ւր է։

Գիշեր մը թեթեւ տենդ մը ունեցաւ եւ կարծեց տեսնել Օբինուի դէմքը որ կը հակէր բարձին վրայ։ Ջառանցա՞նք էր թէ իրականութիւն։ Լապտերը կը լուսաւորէր սենեակը, կը տեսնէր տարօրինակ դէպքեր, բայց կը մտածէր «ջերմ ունիմ» եւ միայն Օբինուի դէմքը իրական կը թուէր իրեն։

Ցայտնութեան տեսիլներ կ'արթննային, կը խառնուէին, կ'անհետանային հրէշային ամպերու նման։ Ուրիշ բաներու մէջ կը տեսնէր Վառվառայի ջերմի երազին մէջ տեսած հսկան ու Ս. Գէորգը։ Բայց լուսինը կը բաժնուէր սուրբին գլուխէն եւ երկինքին վրայ կը յառաջանար, ետեւէն կը հետեւէին կարմիր եւ անհուն երկու լուսիններ։ Դըրհեղեղ մը անխուսափելի էր։ Ամբոխը կը խռնուէր փոթորկալի ծովու մը ափերը։ Ալիքները ծովային ձիեր էին որ կը կռուէին անտեսանելի ոգիներուն դէմ։ Ցանկարծ վայնասուն մը ելաւ ծովէն։ Անանիա սարսափէն գնգուեցաւ, բացաւ աչքերը։

— Ի՜նչ յիմարութիւններ, մտածեց։ Ջերմ ունիմ։

Օբինու վերստին երեւցաւ սենեակին մէջ. յառաջացաւ անձայն, հակեցաւ անկողինին վրայ։ Այն ատեն Անանիա սկսաւ զառանցել

— Կը յիշե՞ս, մայրիկ, պզտիկ բանաստեղծութիւն մը կը սորվեցնէիր ինծի։ Ինչո՞ւ չես ըսեր որ իմ մայրս ես։ Ես գիտեմ արդէն, դուն ալ ըսելու ես։ Կը յիշե՞ս բժշկանքը։ Անկարելի է որ չյիշես այն առտուն երբ միասին կ'իջնէինք... խայտիտը կ'երգէր խոնաւ շագանակենիներուն մէջէն, ամպերը կը թուէին կոնար լերան ետին։ Անշուշտ կը յիշես, ըսէ՛ ուրեմն, մի՛ վախնար, ես քեզ կը սիրեմ, միասին պիտի ապրինք։

Կինը կը լռէր։ Անձկութեան եւ խանդաղատանքի ճշմարիտ ջղաձգութիւն մը ունեցաւ Անանիա։

— Մա՛յր, մա՛յր, խօսէ՛։ Զիս մի՛ տառապեցներ, մի՛ տանջեր յոգնած եմ այլեւս։ Եթէ գիտնայի՛ր վիշտս։ Դուն Ոլին ես, անանկ չէ՞։ Անօգուտ է որ ժխտես, դուն Ոլին ես։ Ի՞նչ ըրիր մինչեւ հիմա, ո՞ւր են թուղթերդ։ Չխօսինք անցեալի մասին, ամէն բան վերջացած է, այլեւս անբաժան պիտի ըլլանք...քայց կ'երթա՞ս։ Ո՛չ, ո՛չ, սպասէ՛... մի՛ երթար։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

բիշ Ֆրանս. օրագրողի մը, Ռոժէ Տըլըփլանքի, որ արտաքին Նախարարութեան մէջ ազատ մուտք ունէր եւ իր բարեկամն էր:

Ահա՛ այս Ֆրանսացին է որ յաջողած է ձեռք բերել երկու կարեւոր վաւերաթուղթերը, գանոնք առնելով արտաքին Նախարարութեան մամուլի դիւանին երիտասարդ մէկ պաշտօնեայէն՝ Ա. կարգի հիւպատոս տը Նոպլէէն: Միայն չի գիտցուիր թէ տը Նոպլէ միամտօրէ՞ն յանձնած է թուղթը թէ՝ արարքին ծանրութիւնը գիտնալով:

Արտաքին Նախարար Պրիան Քոշըրէլ կը գտնուի դեռ եւ ամէն օր մանրամասնութիւններ կը ստանայ քննութեան արդիւնքին մասին: Նախարարը երեքշաբթիի Նախարարական խորհուրդին մէջ զեկոյց պիտի տայ խնդրին մասին:

Ցեփլինը կը շարունակէ ճամբան

Վերջին լուրերուն համաձայն, «կոմս Ցէփլին» հանդարտօրէն կը շարունակէ ճամբան դէպի Ամերիկա: Ասորեան կղզիներուն վրայէն անցնելէ յետոյ, այժմ կ՚ուղղուի դէպի Պէրմուտեան կղզիները:

Անթելով շարունակ տեղեկութիւններ կ՚առնուին ճամբորդութեան ընթացքին եւ ճամբորդներու վիճակին մասին:

Օդին վիճակը բարուոքած է ովկիանոսին վրայ եւ Ցէփլինը այժմ աւելի արագ կ՚ընթանայ: Ճամբորդներէն տոքթ. Ռէյնըր՝ Նիւճըրսի, իր ընտանիքին ուղղած հեռագրով մը կը յայտնէ թէ ճամբորդներէն շատեր ծովախտի բռնուած են:

«կոմս Ցէփլին»ի հրամանատարը տոքթ. Էքէնըր շատ լաւատես է եւ կը յուսայ Նիւ Եորք հասնիլ այսօր կիրակի՝ կէսօրին, եթէ օդը չաւրուի: Ամբողջ ճամբորդութիւնը 100 ժամէն պակաս պիտի տեւէ: Մինչ օդանաւը 120 ժամուան բաւելիք վառելանիւթ ունի:

*** «կոմս Ցէփլին» յառաջիկայ տարի արշաւանք մը պիտի կատարէ դէպի հիւսիսային բեւեռ՝ ղեկավարութեամբ տոքթ. Ֆրիտեոֆ Նանսէնի, որուն պիտի ընկերանան 50 հոգի, որոնց 11ը ամենագգի գիտնականներ: Ընդհ. ծախք պիտի ըլլայ վեց միլիոն մարք:

Սուզանաւ մը 43 նաւազով ընկղմած

Տեղական թերթերը քանի մը օրէ ի վեր մտահոգութիւն կը յայտնէին «Օնտին» սուզանաւին (ընդծովեայ) մասին, որ հոկտեմբեր 1ին Շէրպուրկէն ճամբայ ելած էր դէպի Պիզէրթ (Թունուզ) եւ որ հոն պիտի հասնէր ամսոյն 9-10ին: Սուզանաւը սկիզբի երեք օրերուն շարունակ անթելով տեղեկութիւններ կուտար իր ճամբորդութեան մասին: Իսկ հոկտեմբեր 4էն սկսեալ ոեւէ լուր չառնուեցաւ: կ՚ենթադրուէր թէ փոթորիկին պատճառով անթելը աւրուած էր: Սակայն շաբաթ մը առաջ արդէն Ճիպրալթար պէտք է հասած ըլլար, մինչ նեղուցին կամ նաւահանգիստին մէջ «Օնտին»ի հետքը չէր տեսնուած:

Ամսթէրտամի ֆրանսական հիւպատոսէն հասած հեռագիր մը լուսաբանեց առեղծուածը: Հոլանտական այդ նաւահանգիստը հասած «Եկատերինա Կուլանդրիս» անուն յունական շոգենաւի մը նաւապետը կը պատմէ թէ հոկտ. 3էն 4 լուսնալիք գիշերը ժամը 11ին, երբ կ՚անցնէր Սպանիոյ եզերքին մօտ Վիկօի Ծոցէն, բախում մը ունեցաւ սուզանաւի մը հետ: Մութին պատճառով չկրցաւ զանազանել թէ ի՛նչ ազգի կը պատկանէր սուզանաւը, որ անմիջապէս ընկղմեցաւ եւ հակառակ իր երկու ժամուան աշխատանքներուն, չկրցաւ ոեւէ օգնութիւն ընել:

Սուզանաւին հրամանատարն էր Ժան Պրէթմայէր, 34 տարեկան, որմէ զատ կային ուրիշ երկու սպաներ, 10 ենթասպաներ եւ 30 նաւազ, ընդամէնը 43 հոգի:

«Էտկար-Քինէ» դպրոց-նաւը Պրէսթէն ճամբայ ելաւ դէպի աղէտին վայրը, Վիկոյի հարաւը, գինուորական պատիւներ ընելու համար «Օնտին»ի զոհերուն:

Թուրքեւպուլկար դաշինքը

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը պատրաստած է Թուրքեւպուլկար իրաւարարութեան եւ հաշտութեան դաշինքին նախագիծը, որ շուտով պիտի ղրկուի Էնկիւրիի պուլկար դեսպանին: Այս վերջինը բանակցութիւններու պիտի սկսի Թուրք կառավարութեան հետ: Մամուլը այս առթիւ յոյս կը յայտնէ թէ բանակցութիւնները շուտով պիտի յանգին, քանի որ երկու կողմերն ալ նոյն խաղաղասիրական զգացումով եւ խաղաղութիւնը ամրապնդելու բուռն փափաքով տոգորուած են:

Ռումբեր կը պայթին Չեկայի շէնքին մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Կէփէուի շէնքին մէջ մեծ յուզում կը տիրէ հետեւեալ դէպքին պատճառով: Կէփէուի շէնքին դռնապանը մաքրութիւն կատարած պահուն, մուտքի դրան վրայէն երկու ռումբեր գետին ինկան եւ պայթեցան սալայատակին վրայ: Դռնապանին խցիկը ամբողջովին քանդուեցաւ և դռնապանը ինքն ալ վիրաւորուեցաւ ծանրապէս:

Հակառակ կատարուած խուզարկութեանց եւ հսկողութեանց, Կէփէուի մարդիկը չկրցան գտնել ռումբերը դրան վրայ դնողները: Երեք ամսուան մէջ այս երկրորդ անգամն է որ «հակայեղափոխական» կազմակերպութիւն մը յարձակում կը գործէ համայնավար գաղտնի ոստիկանութեան կեդրոնին վրայ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928
16 OCTOBRE 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 778 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՆԵՆՔ ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ ԿԱՐԳԻ ԴՆԵՆՔ

Մեր վերջին երկու խմբագրականներով, մատնանշեցինք ...եւ Լիբանանի հայկական գաղութը ծաղկեցնելու, ա...րիոյ ...պահանջները լրացնելու միջոցները:

Մեր նպատակը չէր ծրագիր մը ներկայացնել, այլ կարգ ...նկատողութիւններ եւ թելադրութիւններ ուղղել:

Այդ գործը լրացնելու համար, պարտականութիւն կը սե...ք ուշադրութիւն հրաւիրել նաեւ տարբեր կէտի մը վրայ:

...իրողութիւն է որ մենք շուտ կը մոռնանք մեր շրջապատը, ...ւյն ասպարէզ կուտանք մեր «պաշըպօզութ» հակումներուն: ...վերջին արտագաղթէն յետոյ, այս քրոնիկ ախտը ծանր ...նմաութիւններ ստացաւ Յունաստանի մէջ, Աթէնքէն ...անիկ ու մինչեւ յետին քաղաքները: Կռիւ, ցոյց, փոխադարձ ...րկարեկումներ, ոստիկանական միջամտութիւն, «ժուռնալ»-..., — ոչ մէկը պակաս մնաց վերջին քանի մը տարիներու ...ծացքին:

Եւ այս՝ այնպիսի ատեն մը, երբ ոչ իսկ մեր իրական ...քը ճշդուած է այդ երկրին մէջ. երբ իւրաքանչիւր դահլիճ ...մ կառավարիչ իր հասկացողութեամբ կը նայի մեր գործե...ն վրայ, կրճատելով զանազան իրաւունքներ, կամ թոյ...արելով զանոնք, իբրեւ պատահական շնորհ:

Կ'ընդունինք որ բաւական խելքի եկած են Յունաստանի ...հայրենակիցները: Բայց հաւատա՞նք թէ տեւական պիտի ...ւյ այդ սթափումը:

Մենք այստեղ արդարն ու մեղաւորը զատելու փորձ չէ որ կը ...տարենք: Ուրիշ ատեն պարզած ենք այդ խնդիրը: Աթէնքի և ...անիկի իրաւասու մարմիններուն եւ սրտցաւ հայրենակիցնե...ն կը մնայ իրենց բոլոր ճիգերը կեդրոնացնել, մեր իրական ...ճակը ճանչցնելու, և գոնէ պետական կանոնագրով մը ապա...վելու համար սովորութեամբ ընդունուած իրաւունքները:

Սուրիան եւ Լիբանանը բախտաւոր են այս տեսակէտէն, ...րեւ հպատակներ: Անոնց ազգային կեանքը կազմակերպուած ...համաձայն Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան կանոններուն: ...րիոյ Ազգ. Սահմանադրութիւնն ալ, որուն քննութիւնը ...տի վերսկսի շուտով, կը ճանչնայ փոքրամասնութեանց ...րրական իրաւունքները: Եթէ արթուն եւ իմաստուն ըլլանք, ...ւանական է որ աւելի լայն դիւրութիւններ վայելենք:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, այդ գաղութին մէջ ալ հետզհե...աչքի կը զարնեն հիւանդագին երեւոյթները: Ապացոյց ...յրութի Ապահովութեան Տեսչութեան վերջին ազդարարու...ինը, որ կը սպառնայ «ձերբակալել եւ աքսորել բոլոր անոնք ...նք խառնակչութեամբ եւ քաղաքականութեամբ կը զբաղին ...պատճառ կը դառնան ո՛ր եւ է դէպքի:»

Կը թուի թէ զօրաւոր հիմքեր կան այսքան խիստ ազդա...րութիւն մը ուղղելու համար: Միայն վրանաքաղաքի մէջ ...տահած գինովութեան դէպքերը բաւական չեն, արդարա...ելու այս քայլը:

Բայց թողո՛ւնք Ապահովութեան Տեսչութեան գաղտնիք...ը, եւ հարց տանք մենք մեզի, — Ո՛ր եւ է մեղք չունի՞նք. ...րիմացութեան զոհե՞ր ենք նորէն:

Ո՛չ: Այստեղ ալ, ինչպէս Յունաստան, պատահած են եւ կը ...տահին այնպիսի դէպքեր, որոնք «տօսիէ» կը ստուարացնեն, ...հակահայ մթնոլորտ կը ստեղծեն: Արաբական թերթերը ...րբերաբար ծանր խօսքեր կ'ուղղեն մեր հասցէին, երեսի ...րնելով պատառ մը հացն ալ: Ո՛րքան ալ՛ սրտնեղինք, պէտք ...խոստովանինք թէ յաճախ հիմնաւոր են ուղղուած մեղա...նքները: Սուրիոյ մամուլին մէջ կան գրգռիչ գործակալ..., որոնք բան-գործ ըրած են սեւցնել հայ գաղթականները: ...ոյց կան եւ արդար, բարեացակամ դիտողներ, որոնք ցաւ կը ...յտնեն թէ «Հայերը իրենց չվերաբերող հարցերու կը խառ...ուին» կամ «փոխուած են»: «Օր չանցնիր որ կռիւ չծագի այս ...րերուն եւ տեղացիներուն միջեւ»:

Այս ակնարկները կրնան պատրուակ ծառայել չարամիտնե...ւ, մանաւանդ այնպիսի ատեն մը, երբ տակաւին երկունքի ...է Սուրիան եւ տոգորուն՝ թթու ազգայնականութեամբ: ...նք, Սուրիոյ Արաբներն անգամ քանի մը հոսանքներու ...ժնուած են, եւ իրար կը գզեն: Աւելորդ է բացատրել թէ միշտ ...որդ մը կը տուժէ այսպիսի պարագաներու մէջ:

Յետոյ չմոռնանք որ վրանաբնակ տարագիրներու տեղա...ման գործն անգամ նենգամտութեամբ կը բացատրեն շա...ը եւ այնպէս կը ցուցնեն թէ Սուրիան ձեռքէ պիտի ելլէ: ...ղ իմաստն ունէր Դամասկոսէն Փարիզ, արտաքին Նախարա...թեան ուղղուած բողոքի հեռագիր մը. — «Մենք Սուրիացի...ս, երկրին տէրերը, այսուհետեւ պիտի մերժենք ընդունիլ ...ի հայ գաղթական Սուրիոյ մէջ: Մենք երբեք չենք ընդու...ր որ մեր երկիրը օտարներու եւ նորեկներու պատսպարանը ...նայ»:

Ամուր կառչինք մեր իրաւունքներուն, համաձայն երկրին ...նքին, բայց միեւնոյն ատեն սորվինք ըլլալ զգաստ եւ ար...ն, որպէսզի խառնակիչներ եւ չարամիտներ չյաջողին դրա...գլուխ ճարել եւ խաղեր սարքել մեր գլխուն:

Այս ուղղութեան ամէնէն կարճ միջոցն է լուրջ աշխա...նք, նախ մեր տունը կարգի դնելու համար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՒԵՐ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 սեպտ.).

— «Կը յիշեցնենք դէպքը.— Բոլշեւիկները Թէհրանի մէջ վերջերս թռուցիկներ են հրատարակեր՝ գրգռելով գիւղացիները, պաշտօնեաները ու զինուորները պարսից ներկայ կառավարութեան եւ վարչաձեւին դէմ: Ձերբակալութիւններն ու քննութիւնները պարզեր են, որ այդ թռուցիկները գրող, տպող ու տարածող բոլշեւիկներու մէջ կան եղեր 3-4 Հայեր: Եւ ահա տիկա բաւական է եղեր, որ «Ազէրի Թիւրք»ը բոլշեւիկեան գործունէութեան մէջ մեղադրէ Պարսկաստանի բոլոր Հայերը:

«Օրէ օր դէպքերը կուգան հաստատել, թէ Պարսկաստանի Հայերը որոշած են գործակցիլ բոլշեւիկ Ռուսիոյ»:

Թուրք — ատրպէյճանեան թերթը անշուշտ շատ լաւ գիտէ, որ ինչպէս ամէն տեղ, այնպէս ալ Պարսկաստանի մէջ, Հայերու ճնշող մեծամասնութիւնը հակաբոլշեւիկ է, հետեւաբար, չի կրնար անուղղակի կերպով իսկ պատասխանատու ըլլալ քանի մը հայանուն բոլշեւիկներու դաւադրական գործերուն համար:

«Ազէրի Թիւրք»ը, շատ լաւ գիտէ նոյնպէս, որ ոչ միայն Պարսկահայերը, այլ եւ ամբողջ հայութիւնը ամենաջերմ ու անխախտ բարեկամական վերաբերում ունի հանդէպ Պարսկաստանի, պարսից ժողովուրդի եւ կառավարութեան:

«Ազէրի Թիւրք»ը, ըստ երեւոյթին, չի կրնար ներել Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ մերժեց միանալ ատրպէյճանեան թուրք մուսաւաթականներուն եւ մենշեւիկ Վրացիներուն՝ ընդհանուր ճակատ մը կազմելու համար Խորհրդային կառավարութեան դէմ: Սակայն, «Ազէրի Թիւրք» չի կրնար չգիտնալ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մերժեց իրենց հետ քալել ոչ թէ այն պատճառով, որ իրենցմէ պակաս հակաբոլշեւիկ է եւ կամ որոշած է գործակցիլ բոլշեւիկ Ռուսիոյ, այլ այն պատճառով, որ չի ուզեր իրենց հետ ու իրենց պէս գործակցիլ քէմալական Թուրքիոյ՝ վտանգի ենթարկելով հայ ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութիւնն իսկ:

«Ազէրի Թիւրք» կ'աշխատի Պարսիկները գրգռել Հայերու դէմ, որպէսզի այդ միջոցով աւելի թանձր քօղով մը ծածկէ Թրքական դաւերը հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ:

Արդարեւ, Հայերը շահ մը չունին Պարսիկներու դէմ ըլլալու մէջ, մինչդեռ Թուրքերը կը ձգտին պարսկական Ատրպատականը անջատել Պարսկաստանէն եւ կցել զայն կովկասեան Ատրպէյճանին ու երկուքը միասին Թուրքիոյ:»

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ արտաքին նախարար Հիմանս եւ Պրիւքսէլի Թուրք գործակատար Մէհմէտ Քեամիլ պէյ փոխանակեցին Թուրքեւ-պելժ առեւտրական եւ նաւային դաշնագրին վաւերացեալ բնագիրները: Այս դաշնագիրը կնքուած էր 1927 օգոստոս 28ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նահանգային ժողովի ընտրութիւնները կատարուեցան կիրակի: Նախկին կացութեան մէջ մեծ փոփոխութիւն մը չեղաւ. ընկերվարականները շահեցան 22 աթոռ: Համեմատականի ընտրութիւնները՝ գալ կիրակի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ" ԾԱՆՐԱՊԷՍ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

ՄԻՆՋԵՒ ԵՐԷԿ ԿԷՍՕՐ ԱՄԵՐԻԿԱ ՉԷՐ ՀԱՍԱԾ ԴԵՌ

Շաբաթ օր Ատլանտեան ովկիանոսին վրայ տիրող սաստիկ փոթորիկէն վնասուեցաւ «Կոմս Ցէփլին», սակայն կարելի եղաւ նորոգել զայն եւ հսկայ օդանաւը շարունակեց իր ճամբան: Կիրակի օր դարձեալ օդը գէշ էր եւ այս անգամ ցէփլինը նոր վնասներ կրեց. բացի շարժիչ մեքենայէ մը, խոշոր ճեղք մը առաջ եկաւ ղեկաւոր օդապարիկի արտաքին պատեանին մէջ:

Հակառակ հրամանատար տոքթ. Էքէների նախատեսութեան, «Կոմս Ցէփլին» չկրցաւ Ամերիկա հասնիլ կիրակի օր: Փոթորիկը պատճառ եղաւ, որ Պերմուտեան կղզիներուն 80 մղոն մնացած, օդապարիկը շեղում մը ընէ դէպի հարաւ, նպաստաւոր հովէն օգտուելու համար: Պերմուտեան կղզիներու վրայէն անցաւ կիրակի կէս գիշերին: Այդ պահուն Լէյքըրսթի օդանաւային կայանէն ճիշտ 2,020 քիլոմեդր հեռու կը գտնուէր տակաւին: Կիրակի առաւօտ. ցէփլինը 180 քիլոմեդր միայն հեռու էր Պիրմուտեան կղզիներէն: Այս գնացքով չէր յուսացուեր որ Լէյքհըրսթ հասնէր երէկ ցորեկին:

Թերթս մամուլը դրուած պահուն ստացուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ՝ երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5ին, «Կոմս Ցէփլին» Պիւրմուտեան կղզիներէն 270 քիլոմեդր արեւմուտք կը գտնուէր, ուղիղ գծով եւ դանդաղօրէն ուղղուելով դէպի Նիւ Եորք, ուրմէ դեռ 1800 քիլոմեդր հեռու կը գտնուէր: Ժամը 35—40 քիլոմեդր ճամբայ կը կտրէ միայն եւ մեքենագէտներ գիշեր ցորեկ կ'աշխատին օդին մէջ՝ նորոգելու համար ցէփլինը: Կը կարծուի թէ փոխանակ մինչեւ Լէյքհըրսթ երթալու, օդապարիկը վար պիտի իջնէ Ամերիկայի եզերքը:

Արիւնալի կռիւ Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն.— Մակեդոնացիներու Յեղափոխական կազմակերպութեան այժմու վարիչ Իվան Միխայլոֆի կուսակիցները սկսած են գործադրել այն որոշումները, որոնք տրուած էին Քաչարինովօ գիւղին իրենց հաւաքոյթին մէջ: Այնտեղ գումարուած գաղտնի ժողովի ընթացքին մահուան դատապարտուած են զօրավար Փրոթոկէրոֆի բոլոր կուսակիցները:

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին ատենները, Սոֆիայի մէջ այն պահուն երբ Տոնտուքովի պողոտան խիստ ոգեւորուած էր, տարճանակի պայթիւն մը լսուեցաւ «Ֆէնիքս» անուշավաճառի խանութին առջեւ: Քանի մը երկվայրկեան վերջ, ատրճանակներու ամբողջ համազարկ մը սկսաւ: Անցորդներուն եւ խանութի յաճախորդներուն մէջ աննկարագրելի իրարանցում մը սկսաւ եւ բոլորը սկսան խուճապահար փախչիլ:

Իվան Միխայլոֆի մարդիկն էին, որ մահափորձի կ'ենթարկէին զօրավար Փրոթոկէրոֆի հաւատարիմներէն հազարապետ Պետեր Թրայքոֆը: Կը կարծուի թէ յարձակողներն էին երեք հոգի: Թրայքոֆ և ընկերները զէնք պարպեցին ահաբեկիչներուն վրայ: Աւելի քան 30 գնդակներ պարպուեցան երկուստեք՝ վիրաւորելով քանի մը անցորդներ եւս: Փողոցին մէջ ինկած էին 10 հոգի մեռած ու վիրաւոր: Պետեր Թրայքոֆ մահացու կերպով վիրաւորուեցաւ, իր երկու ընկերները մեռան: Եօթը գնդակ ստացած էր նաեւ 60 տարեկան ծերունի մը: Միւսները թեթեւ վէրքեր ստացած էին: Այս վերջիններուն մէջ է նաեւ Սոֆիայի Թուրք դեսպանատան զինուորական կցորդ Եահեա Քէրիմ պէյ, որ այդ պահուն փողոցէն կ'անցնէր: Ծանր վիրաւորներէն մէկը՝ Ասսէն Սփասօֆ՝ բնիկ Վէլէսցի մակեդոնացի մը, որ կռիւին մասնակցած էր, մեռաւ հիւանդանոց փոխադրուելէն վերջ:

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս պաշարեց Տոնտուքով պողոտան եւ քաղաքին կեդրոնական թաղը ու բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեց: Ահաբեկիչները յաջողեցան փախչիլ:

Այս դէպքը մեծ յուզում առաջ բերած է Սոֆիայի մէջ: Կառավարական թերթ «Սվոպոտնա Ռէչ» դիտել տալով որ մակեդոնական մրցակցութիւնները սկսած են վտանգաւոր հիւանդութիւն մը դառնալ, կը պահանջէ որ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առնէ՝ հանրային ապահովութիւնը եւ... րաշխաւորելու համար:

Սոֆիայի ոստիկանութիւնը հրամայեց ձերբակալել բոլոր ահաբեկիչները՝ հանդարտեցնելու համար հանրային կարծիքը եւ գոհացում տալու համար օտար դիւանագիտական մարմնին: Սակայն կարելի չեղաւ գործադրել այս հրամանը:

Սանասարեան Խանի գրաւման շուրջ

Ազդարարի մէջ կը կարդանք (10 հոկտ.).— Ազգ. պատկանեալ շրջանակներու մէջ կը հաստատուի այն լուրը, թէ որոշուած է Սանասարեան խանը Պոլսոյ Նահանգային Վարչութեան փոխանցել, իբր լքեալ գոյք:

Շահագրգռուող մարմինները երէկ խորհրդակցութիւն կատարեցին, եւ որոշեցին անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարել: Սանասարեան խնամակալութիւնը մասնաւորապէս երէկ մինչեւ ուշ ատեն զբաղեցաւ այս գործով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դ.

Քէմալի բարեկարգչական ձեռնարկներուն մասին խօսելու առթիւ, կանգ առինք գլխարկին վրայ:

Վերջին օրինակ մը եւս անոր ազդեցութեան մասին:

Դիտեցէք լուրջ մէկը, լուրջ՝ իր նկարագրով, կրթութեամբ կամ արհեստի եւ պաշտօնի բերումով. մէկը որ կը գործածէ ազնուապետական... գլխարկ մը, համապատասխան իր լրջութեան, *պոնպէ* կամ *սիլինտր*: Ստիպեցէք զինքը որ ժողովրդական *քասքէթ* մը դնէ, որպէսզի տեսնէք անոր անմիջական ազդեցութիւնը: Արձանի պէս ծանր այս մարդը, գոնէ միմոսութիւն մը պիտի փորձէ...:

Կը նշանակէ որ գլխարկը՝ լաւ կամ գէշ, ունի իր հոգեբանութիւնը զոր կը փոխանցէ գլխուն:

Եւ եթէ մենք Հայերս առինք ամէն մէկ գլխարկի յուռի ազդեցութիւնները, կրնայ ըլլալ որ Թուրքն ալ իյնայ մեր վիճակին մէջ, եւ առնէ օրինակ, եւրոպական գլխարկաւորին թեթեւութիւնները:

Բայց նոյնիսկ իր բոլոր թերութիւններով, եւրոպական ամէնէն վար գլխարկը չը՞ պիտի նախընտրէիք Թրքական լաւագոյն ֆէսէն...:

×

Երբ անդրադառնամ Քէմալի բարեկարգումներուն, կը յիշեմ մանուկներու խաղերը:

Գլխուն՝ թղթէ *չալթալթագ*, մարմնին՝ կտոր մը կերպաս իբրեւ շուրջառ, ձեռքը՝ խաչ մը գաւազանի տեղ եւ արդէն տղեկը կ'առնէ եպիսկոպոսի հովեր:

Խաւաքարտէ սուր մը մէջքին, թիթեղի կտորներ ուսին, — ան ձայնը կը բարձրացնէ, կուրծքը կ'ուռեցնէ ու կը սկսի երեւակայական բանակներ շարժել՝ իբրեւ քաջ զօրական:

Ջեռքը քանակ մը, եւ իբրեւ վարժապետ կը սկսի խրատ կարդալ ու պատիժ սահմանել իր ընկերներուն:

Այս խաղերը սակայն, չէ՞ք կարծեր որ վաղուան մարդուն նախասիրութիւնները կը սերմանեն տղայ հոգիներու մէջ:

Ու Թուրքը, որ եւրոպական գլխարկին տակ կը պտտցնէ հին, մեզի ծանօթ գլուխը, դեռ եւրոպականացման աշկերտն է ու եւրոպացի խաղալով խաղալով՝ եթէ չյաջողի եւրոպացի դառնալ, յոյս կայ գոնէ որ պիտի դադրի մնալէ երէկուան Թուրքը. (ո՛չ ջարդարարը,— այս մասին՝ ուրիշ առթիւ,— այլ մեծահամբաւ *լէպլէպիճին*):

Այսօրուան Թուրքը որ մեզի կը ներկայանայ երկու յստակ բնորոշումներով,— ջարդարար եւ *լէպլէպիճի*,— կրնայ ըլլալ որ հագիւ տուն մտած՝ նետէ գլխարկն ու ֆէսը եւ փաթթոցը գլխուն՝ նստի նամազի:

Բայց անոր կողքին, արդէն հասակ կը նետէ իր յաճը՝ ծաղրով ու հեգնանքով հանդէպ հինին, այն որ վաղուան Թուրքը պիտի ըլլայ՝ Քէմալի շունչով ուռած:

Եթէ նոյնիսկ ընդունինք թէ բարենորոգումները պիտի տեւեն այնքան որքան Քէմալ ինքը, չպիտի մոռնանք սակայն թէ՝ սերունդ մը կը հասնի անոր ձեռքին տակ, այն որ Քէմալի մահէն եւ անկումէն յետոյ, իսկական գլխարկաւորը պիտի ջանայ արժեցնել գլուխ ցցող շէրիաթին դէմ:

Ու Թուրքիոյ բուն յառաջդիմութիւնը այն ատեն պիտի սկսի, երբ Քէմալ յիշատակ մը դառնայ, ու հինի ու նորի պայքարը ծայր տայ...

Մ. ԽՐԻՑԱՆՑ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

(ՌՈՒՍԱԳՐԱՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ)

Դ.

Աշխարհակալ պետութիւններու նաւատորմիղները եւ ցամաքային զօրքերն ուզած ժամանակ կրնան մտնել Նեղուցները, յենակէտ ստեղծել այնտեղ եւ ապա կանխորոշ ռազմական գործողութիւններուն անցնիլ։

Երիտասարդ Թուրքիոյ ամէնէն կարեւոր յաղթանակը Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ այն եղաւ, որ Համաձայնութիւնը վերջ ի վերջոյ ստիպուեցաւ Թուրք պետութիւնը ճանչնալ իբրեւ բացարձակապէս անկախ երկիր մը։

Այս գերիշխան վիճակը մինչեւ իսկ հին նախապատերազմեան Օսմանեան կայսրութիւնը չունէր։ Այսպիսով անկախութեան պայքարը վերջացաւ Թուրքերու լիակատար յաղթութեամբ։

Բազմացեղ եւ բազմալեզու Թուրքիան դարձաւ միաձոյլ ազգային պետութիւն։ Լիովին փոխուեցաւ նաեւ անոր քաղաքական եւ ընկերային իրաւակարգը։

Խալիֆայական միապետութենէն նա վերածուեցաւ ռամկավար հանրապետութեան։

Ազգային Մեծ Ժողովը ոչնչացուց նախ սուլթանութիւնը, ապա խալիֆայութիւնը, — երկու ուժեր, որոնք խաւարի և ստրկութեան մէջ կը պահէին Թուրք ժողովուրդը։ Թուրք ազգային ազատագրական շարժման յաղթանակը դիւրացուցած էր այս ներքին փոփոխութիւններու գործը։ Այս տեսակէտէն աննկատ չէին անցեր նաեւ այն բարենորոգիչ քայլերը, որոնք պատերազմի շրջանին տեղի էին ունեցեր Թուրքիոյ մէջ։ Այստեղ ամէնէն առաջ յիշատակենք Պաղտատի երկաթուղագծի կառուցումը, զոր պատերազմի տարիներուն արագօրէն աւարտեց Գերմանիան, մեծապէս աջակցելով Թուրքիոյ տնտեսութեան զարգացման։ Իր տնտեսական յարաբերութիւնները խզած ըլլալով Արեւմուտքի հետ, Թուրքիան, հարկադրաբար, աջակցութեամբը գերման պետութեան, իր երկրի մէջ ծնունդ պիտի տար շարք մը արդիւնաբերական ճիւղերու, անուղղակի աջակցելով, որ ասպարէզ գայ, կազմակերպուի ու գործօն կերպով լծուի երկրի քաղաքական կեանքին Թուրք բուրժուազին։

Թուրք ազգային առեւտրական բուրժուազին *սկսաւ զարգանալ յատկապէս մեծ պատերազմի նախօրէին։ Մինչ այդ դրամագլխի այդ ճիւղի գլխաւոր ներկայացուցիչներն էին Յոյները, Հայերը եւ Հրեաները։ Մեծ պատերազմի սկզբին հայ և յոյն* բուժուազիի *ձեռնարկութիւնները պետութիւնը գրաւեց, իսկ յոյն եւ հայ վաճառականները կամ քշեց երկրէն եւ կամ կոտորեց։ Այս քայլերէն յետոյ Թուրքիոյ դրամատէր դասակարգը ինքնին տիրապետող դիրք գրաւեց երկրի շուկային մէջ։ Թրքական հացահատիկը, որ պատերազմէն առաջ անկարող էր մրցիլ ռուսական եւ ամերիկեան հացահատիկներու հետ արտաքին շուկաներու մէջ, պատերազմի շրջանին արտածումի գլխաւոր նիւթերէն մէկը դարձաւ՝ մեծ սպառում գտնելով գերմանական եւ աւստրիական հրապարակներու վրայ։*

Թուրք առեւտրական բուր*ժուազին հնարաւորութիւն ստացաւ չափազանց նպաստաւոր գներով գիւղական հում նիւթերը եւ հացը գնելու, արտահանելու երկրէն դուրս եւ երկրի ներսը հարստութիւն դիզելու։*

Թուրքիոյ պարտութենէն յետոյ նորէն սպառնական կերպարանք առաւ օտար դրամագլուխի վերադարձի վտանգը։ Սակայն Թուրք բուրժուազին, *տեսնելով իր տիրապետութեան բացայայտ օգուտները, հրաժարեցաւ կամովին իր վիզն անցընել այն ծանր շղթան, զոր Համաձայնական գիշատիչները Սեւրի դաշնագրով կը պատրաստէին անոր համար։ Թուրք* բուրժուա*զին կը ձգտէր ազգային պետութիւն դառնալ եւ այս նպատակով յօժարութեամբ ամէն աջակցութիւն կը բերէր Մուստաֆա Քէմալին։*

Այդ պայքարին օժանդակեց նաեւ գիւղացիութիւնը։ Ան եւս շահագրգռուած էր ազգային-ազատագրական պայքարի յաղթանակով, որովհետեւ պէտք ունէր արտաքին շուկաներու՝ պատերազմի եւ պաշարման տարիներուն կուտակած իր պահեստները պարպելու եւ վաճառելու։ Այս կրկնակ պատճառներով Համաձայնութեան նուաճողական քաղաքականութիւնը հանդիպեցաւ Թուրք բուրժուազիի, *բանակի եւ գիւղացիութեան ընդդիմութեան։* Բաւականին մեծ օգնութիւն ցոյց տուաւ Թուրքիոյ նաեւ ռուսական Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը։ Հոկ*տեմբեան յեղափոխութեամբ առյաւէտ խորտակուեցաւ Թուրքիոյ ամենաոխերիմ թշնամին՝ ցարական Ռուսիան՝ իր տեղը զիջելով իշխանութեան մը որ հրապարակ եկաւ Արեւելքի ճնշուած ազգութիւններու ազատագրման նշանաբանով։*

Քաղաքական կազմակերպութիւնը

Այս գլուխի մէջ հեղինակը հանրապետութեան նախագահի, նախարարներու եւ երեսփոխաններու ընտրութեանց եւ իրաւունքներու մասին խօսելէ յետոյ, կը շարունակէ.

— Լօզանի դաշնագիրը կնքելէ եւ խաղաղութիւնը երկրին մէջ վերահաստատելէ յետոյ, Թուրք կառավարութիւնը անցաւ երկրի բարեկարգման։ Կարճ ժամանակամիջոցի մէջ կատարեց շարք մը վճռական ձեռնարկներ։ Ոչնչացուց՝ օրինակի համար, «աշար»ը, հին բնատուրքը։ Ձեռնարկեց վերականգնել երկրի տնտեսութիւնը, Թուրք ժողովուրդի սեփական ուժերով, առանց օտար դրամագլխի խեղդող կապանքներու։ Վերցուց հին տարազը, բազմակնութիւնը, պարտադիր դարձուց քաղաքացիական ամուսնութիւնը, փակեց «թէքքէ»ները, որոնք հակայեղափոխական բոյներ էին, արգիլեց գոյութիւնը կրօնական աղանդներու, որոնք դաժան պայքար կը մղէին նոր իրաւակարգին դէմ. «թէքքէ»ներու շէնքերը պետութեան յանձնեց հրամանագրելով, որ յատկացուին դպրոցական պէտքերուն։ Բոլոր քաղաքացիներուն, բացի հոգեւորականութեան մէկ մասէն՝ արգիլեց կրել զանազան ինքնայատուկ զգեստներ եւ գլխարկներ.— չալմա, ֆէս, եւայլն, այսպիսով նոր հարուածներ հասցնելով մահմետական հին կենցաղին եւ կրօնին։ 1926ին կառավարութիւնը ընդունեց եւրոպական օրացոյց, մեդրական չափը, ժամանակի եւրոպական հաշուեցոյցը, եւ վերջապէս, ուժի մէջ դրաւ նոր օրէնքները՝ քաղաքացիական եւ քրէական։

Այս ձեռնարկները Թուրքիան արագօրէն դրին յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Չինաստանի քաղաքային պատերազմի ընթացքին, Քանսու նահանգին մէջ 200,000 անձերու ջարդը կը հաստատուի։

Մահմետական պատուիրակներ որոնք տեղական կառավարութեան մօտ գացեր էին բողոքելու համար բարձր տուրքերուն դէմ, խռովութիւն սերմանեցին մահմետական բնակչութեան մէջ, որ տարածուեցաւ ամբողջ նահանգին մէջ ու ջարդեց մօտ 100,000 հոգի։

Թէեւ այս թիւերը չափազանցուած կը թուին, սակայն բացայայտ է որ կացութիւնը վտանգաւոր է։ Կ'ըսուի նաեւ որ տիրող երաշտութեան հետեւանքով, սով կայ շրջանին մէջ։

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

Մեր մէկ յօդուածին մէջ անդրադարձած էինք ոռոգումի շուրջ։

Երջանիկ կրնանք համարել այն երկիրները, ուր արտերը կ'ոռոգուին արհեստական միջոցներով։ Նման երկիրները ենթակայ չեն երկինքի քմահաճոյքին, պէտք չունին «անձրեւի աղօթք»ներ ընելու եւ գիտեն օգտագործել այն գետերն ու լիճերը, որոնք իրենց անմիջական տրամադրութեանը տակ կը գտնուին։

Բայց այսօր ձեռներէց մարդկութիւնը՝ գիտութեան չքնաղ գէնքերով օժտուած՝ ջրվէժներու, գետերու, հոսանքներու եւ լիճերու ջուրերէն միայն ոռոգումի համար չօգտուիր։ Այդ ջուրերը, իրենց ծաւալին եւ հոսանքին զօրութեան համեմատ, իրենց մէջ կը բովանդակեն թագնուած անսպառ ուժեր։

Գիտութիւնը՝ բնութեան ծոցէն քաղած ուժերը գեղեցիկ որակումներով մկրտած է։

Նախ կայ սեւ ածուխը՝ մեր ամէնուս գիտցած հանքածուխը, որ ածխացումն է պտերի հին անտառներու։

Կայ ճերմակ ածուխ, որ ջրվէժներէ եւ ջրային հոսանքի բարձր անկումներէ ստացուած ելեկտրական լոյսն ու ուժն է։

Կայ նաեւ կանանչ ածուխ, որ դաշտային տեղեր, նմանապէս գետերու տկար հոսանքներէն ստացուած ելեքտրական լոյսն ու ոյժն է։ Այս վերջին ածուխը անոր համար կանանչ կը կոչուի, որովհետեւ դաշտերու մէջ հեզասահ անցնող գետերը, զիրենք եզերող մարգագետիններու շնորհիւ կանանչ հայելի մը կը ցուցադրեն։ Գետերու ճերմակ պաստառը՝ մարգագետիններու կանանչով, կանանչ ուլունքի մը գոյնը կ'առնէ։

Այս կերպով ջրային որքան բարձր, նոյնքան տկար հոսանքները, մասնաւոր «թիւրպին»ներու միջոցաւ կ'օգտագործուին լայնօրէն սպիտակ եւ կանանչ ածուխներու աժանագին մթերք մը տրամադրելով ձեռներէց մարդկութեան։ Երբ սպիտակ եւ կանանչ ածուխներու հարցը առաջին անգամ հրապարակ ելաւ, Ֆրանսայի մէջ գտնուեցան միամիտ գիւղացիներ, որոնք մի քանի թոն սպիտակ կամ կանանչ ածուխի ապսպրանք տուին։ Մինչդեռ այդ գետերուն ածուխները իրենց գիւղերուն քովիկէն անցնող գետերու ծոցին մէջ ամբարուած էին եւ թէ փոքր զոհողութիւններով կարելի պիտի ըլլար որքան աժանօրէն լուսաւորել իրենց գիւղերը ելեկտրական արդիական լոյսով, նոյնքան ելեկտրական աժան զօրութիւն հայթայթել իրենց ագարակներուն, ոռոգումի ջրհաններուն եւ երկրագործական կարգ մը աշխատանքներուն։

Ջրաբանութիւնը, մանաւանդ երկրագործական ջրաբանութիւնը վերջին տարիներ, հսկայական յառաջդիմութիւններ ունեցած է։ Մեծ ու փոքր բոլոր քաղաքակիրթ երկիրները, կարող ջրագէտներու, ջրաբաններու, ելեքտրագէտներու եւ մեքենագէտներու օգնութեամբ սկսած են լայնօրէն օգտագործել բնութեան ծոցին մէջ ամբարուած մեծածաւալ ուժերը։

Դառնալով մեր երկրին, որքան որ գիտենք, Հայաստանի ներկայ սահմաններուն մէջ հանքածուխ չկայ, թէեւ Հայաստանի ոչ-միացեալ մասին մէջ սեւ ածուխ գոյութիւն ունի։ Թողունք որ այդ ածուխի բովերը հանգիստ քնանան, մինչեւ որ իրենց օրինաւոր տէրը տիրանայ անոնց։

Բայց, ինչպէս բոլորս ալ գիտենք, մեր երկրին մէջ կայ ըսպիտակ ածուխի անսպառ հանք մը, որմէ սկսած ենք օգտուիլ։ Վստահ ենք թէ տարուէ տարի, քանի միջոցները ներեն այդ, օգտագործումը պիտի ծաւալի եւ որքան երկրագործութիւնը, նոյնքան ճարտարարուեստական նոր ձեռնարկներ առկէ պիտի օգտուին լայնօրէն։

Կարեւոր է նաեւ չանտեսել կանանչ-ածուխը եւ պէտք է օգտուիլ երկիրը վիկզակող բազմաթիւ գետերու եւ ջրանցքներու միջին հոսանքներէն, տեղ տեղ շինելով փոքրածախս ջրարգելներ (պարաժ) եւ այս կերպով ելեքտրական քաղաքակրթական լոյսը եւ մաքուր ուժը, աժան աժան, տրամադրել հայ գիւղերու եւ հայ գիւղացիութեան։

Հայաստանէ անցնելով Սուրիա եւ Լիբանան, վստահ ենք թէ՝ հոգատար կառավարութիւնը իր կարելին պիտի ընէ երկրին ամէն տեսակի ջուրերէն օգտուելու համար, երկու ածուխներն ալ, սպիտակ եւ կանանչ անուններուն տակ տրամադրելու համար բնիկ թէ գաղթական բնակչութեան, քանի որ Սուրիան եւ Լիբանանն ալ, նման Հայաստանին զուրկ են սեւ ածուխէն։ Այն ժամանակ, հայ երկրագործական նորահաստատ գաղութներն ալ, իրենց ցեղային ուշիմութեամբ, պիտի գիտնան լայնօրէն օգտուիլ այդ սպիտակ եւ կանանչ բարիքներէն, երկիրը օժտելով սպիտակ լիութիւններով եւ կանանչ բարգաւաճումներով։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մեր բազմաչարչար ժողովուրդի հետ միասին գիրուցան վիճակ ունի հայ թատրոնը։ Հոն՝ խորհրդային Հայաստանի մէջ, հայ թատրոնը կը շարունակէ պահպանել իր գոյութիւնը, սակայն զրկուած է ազատ զարգացման գրեթէ բոլոր հնարաւորութիւններէն։

Առհասարակ իւրաքանչիւր թատրոնի զարգացման յենարաններն են հայրենիք եւ ազատ ստեղծագործութեան պայմաններ։ Մենք ունինք պզտիկ հայրենիք մը, սակայն ան դժբախտաբար կ'ապրի այնպիսի պայմաններու մէջ, որոնք բացարձակապէս կ'արգիլեն որ եւ է ազատ, անկաշկանդ ստեղծագործութիւն։ Թատրոնը եւ դերասանը ստիպուած են համակերպիլ տիրող քաղաքականութեան եւ չեն կրնար ազատ ստեղծագործել եւ զարգանալ։

Խորհրդային 7ամեակը չտուաւ հայ թատրոնին ո եւ է աչքի զարնող նոր դերասան եւ բեմադրիչ։ Զուգընթացաբար, նոյն վիճակը կ'ապրի եւ հայթատերական գրականութիւնը։ Զարենցը տուաւ «Կապկազ Թամաշա» եւ Շիրվանզադէն «Մորգանի խնամ՝ին»։

Առաջինը զուրկ է ո եւ է գեղարուեստական արժէքէ, իսկ երկրորդը դժբախտաբար չունինք մեր ձեռքի տակ։

Նախապատերազմեան հայ թատրոնը եւ հայ գրականութիւնը անշուշտ շատ աւելի բարձր էին, բաղդատելով ներկայ աղքատիկ վիճակին հետ։

Գաղութներու մէջ պատկերը աւելի մռայլ է։

Նախ ըսենք որ շատ քիչեր միայն կ'ըմբռնեն թատրոնին նշանակութիւնը ընդհանուր մշակութային եւ ազգային տեսակէտէն։ Գաղութները չնչին բացառութեամբ, թատրոնին կը մօտենան երկու տեսակէտէն. — Նախ իբրեւ զուարճալիքի եւ երկրորդ իբրեւ բարեգործութեան (մասնաւորապէս հայ թատրոնին)։

Զանազան գաղութներու մէջ ականատես եղած եմ, թէ ինչպէս «պատուարժան ազգայիններ» ապշած կը մնային, երբ դերասան մը ներկայացումի համար տոմսակ կ'առաջարկէր առանց բարեգործական նպատակի։

Իսկ շատ անգամ, յարգուած անձերէ լսած եմ, տոմսակ գնելու ատեն. «Ուրախութեամբ կը գնենք, մենք միշտ մասնակցած ենք ատանկ ազգային բարեգործութիւններու», թէեւ ներկայացումը բարեգործական նպատակով չէ եղած։

Ուրեմն, առհասարակ հայ թատրոնը կը նկատուի իբրեւ բարեգործական ձեռնարկ։ Լաւագոյն պարագային, իբրեւ զուարճալիք։ Այս է պատճառը որ «Արշին մալ ալան»ը եւ «Մաշտի իբադը» կը հաւաքեն մեծ թիւով հանդիսականներ, իբրեւ զուարճալիք, իսկ վաստակաւոր դերասան Զարիֆեանը իր լուրջ խաղերով, օրինակ, Եգիպտոսի մէջ հազիւ իր ծախքերը կը գոցէ։

Բեմական գործունէութիւնը, դերասանութիւնը, շարք մը գաղութներու մէջ անպատուաբեր կը համարուի։ Իսկ ամէնէն յետամնաց շրջաններու մէջ դերասաններ կ'անուանուին «օյինճի», «իպիշ» եւայլն։ Օրիորդ մը եթէ մասնակցի ներկայացման, չարաչար կը տուժէ հասարակութեան առջեւ։

Գեղարուեստասէր օրիորդի մը մասնակցութիւնը թատերախաղի մը մէջ, մեծապէս կախում ունի քեռայրներու, եղբայրներու, հօրեղբայրներու, մեծ հայրիկներու անձնական քմահաճոյքէն։ Անշուշտ այս բոլոր երեւոյթները ունին իրենց պատճառները։ Թուրքերու ախտաւոր ազդեցութիւնը, ուծացումը, մշակութային յետամնացութիւնը, գեղարուեստական ճաշակի պակասը եւայլն։

Սակայն պատճառներու մէկն ալ հայ թատրոնի որակն է։ Հոս մենք կը գտնուինք կախարդական օղակի մը մէջ։

Թատրոնի որակը խեղճ է, որովհետեւ հասարակութիւնը չօգներ։ Միւս կողմէ, հասարակութիւնը չօժանդակեր, որովհետեւ մեր թատրոնը թատրոնի նման չէ։ Եւ իսկապէս դերասանական կազմը գաղութներու մէջ քաոսական վիճակի մէջ է։

Ո՞վ դերասան չէ մեր օրերուն։ Կօշկակար մը, երբ գործը կը ձախողի, բեմ կը վազէ հացի դրամ ճարելու։ Խանութպան մը երբ կը սնանկանայ, իր ուժերը կը փորձէ «Արշին մալ ալան»ի մէջ։ Թերուս մը, յաջողութիւն չգտնելով կեանքի ուրիշ ո՛ր եւ է ասպարէզի մէջ, ինքզինքը «դերասան» կը հռչակէ։ Նկատի չառներ ոչ իր կրթութիւնը, ոչ տաղանդը, ոչ տուեալները։ Ի՞նչ կրնանք սպասել այդպիսի «դերասաններէ»։ Անոնք ոչ ընդունակ են բան մը սորվելու, ոչ զարգանալու եւ ոչ ալ ստեղծագործելու։ Իրենց ստանձնած դերերու մասին անգամ գաղափար չեն կրնար կազմել։ Այդ տարրերը բոլորովին կը վարկաբեկեն բեմը եւ գայն կը դարձնեն նախանձի եւ դաւերու բոյն։

Բոլորս ալ տեսանք թէ ի՛նչպէս դերասան մը վիժեցուց Զարիֆեանի «Համլէթ»ի ներկայացումը Օտէոնի մէջ։

Անհատ տաղանդաւոր դերասանները կը զգուին այս մթնոլորտէն եւ կը քաշուին ասպարէզէն։

Ո՞ւր է ելքը, ին[չ] ... ընել, որպէսզի փրկուի հա[յ թատ]րոնը գաղութներու մէջ[։]

Թատրոնը եւ հասարա[կութիւ]նը սերտօրէն կապուած [են իրա]րու։ Երկուքին ջանքեր[ով] պէտք է փրկուի կացութի[ւնը։] Հասարակութիւնը ինք[ը] ստանձնէ կազմակերպութ[իւն]ը, օժանդակ հրաւիրել[ով] դերասանները եւ վանել[ով] անոնք որ «դերասան» կ'ընեն։ Իւրաքանչիւր բաղ[մամարդ] գաղութ հնարաւորութի[ւն] ստեղծելու մարմին մը, թ[ատերա]կան գործը կազմակերպե[լու հա]մար։ Եթէ գործը լաւ կերպուի, իւրաքանչիւր կրնայ ապահովել 2-3 դ[երասան] որոնք կրնան իրենց շուրջ[ը հաւա]քել երիտասարդ եւ կիրթ ... օժտուած թատերական ... Այսպիսով առաջ կուգա[յ] հիմքը, որու վրայ պիտ[ի] ... թատրոն։ Պէտք է ... լուրջ աշխատանք եւ ... թիւն։

Հասարակութեան հ... քրութիւնը դէպի մայրեն[ի] ... անոր օժանդակութիւնը ... կան եւ նիւթական — մէկ ... եւ պզտիկ խումբի մը ... բարեխիղճ աշխատանքներ ... նան անշուշտ զարգացնել ... նը։ Դերասանը կ'ազատի ... կանի վիճակէն, կը զգայ ... թէ խանութ տոմսակծախ ... տուկէն, կը կապուի հա... թեան եւ սիրով կը տան[ի] ... ծը։ Հակառակ պարագայ[ին] ... կական թատրոնը դատապ[արտուած] է վերջնական մահուան։

Տաղանդաւոր դեր[ասաններ] լաւագոյն պարագայի[ն] նուիրուին օտար բեմերու[ն] ... իրենց ուժերը պիտի ... կեանքի ուրիշ ասպարէզներ[ու] ... իսկ անյաջող կօշկակարներ ... կացած խանութպաններ ... գործերը պիտի շարունա[կեն] ... ոտնձգութիւնները արուեստ[ին] ... ճարին դէմ, վերջնականա[պէս] թաղելու համար։

Մեծ է, անսահման մ... թատրոնի գոյութեան նշա[նակու]թիւնը գաղութներու մէ[ջ] ... րակութիւնը եւ իրենց ... ագնուօրէն նուիրուած դեր[ասան]ները պարտաւոր են լրջօրէն ... հիլ այդ մասին։ Կը խորհ[ի՞նք] գրենք, հայ դպրոցի ... ման մասին, եւ կը մ... թատրոնը, այդ մեծ դպ[րոցը] ... նաեւ լաւագոյն միջոցներ[էն] է, շարունակ հնչեցնելու ... նի լեզուն։

Անշուշտ իտէալ թ[ատրոն] ... խումբի համար առաջին պ[այման] է հայրենիքը։ Թատրոնն ... ծաղիկ է եւ կրնայ ծաղկի[լ] ... րենի հողի վրայ։ Սակայն ... հայ գանգուածներու ... մը կ'ապրի գաղութներու ... եկեղեցիներով, դպրոցներով ... թերով եւ հազարումէկ ... միութիւններով, ան պիտ[ի] ... նայ նաեւ իր մայրենի թա[տրոնը] ... հոգ չէ թէ անկատար։

Անհրաժեշտ է ուժեղ ... պագանդ եւ լայն ու ... կազմակերպութիւն։

Ս. ԱՐԱՄ...

ԲՈՑԱՎԱՌ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԻՆ ...

Նիւքէսթըլէն Պրիսթ[ոլ] ... կառախումբ մը բախու[մ ունե]ցաւ բեռնատար շոգեկառ[քի] հետ։ Ճամբորդները ... մնացին խորտակուած ... խումբին մէջ, որոնք կր[ակի] ... ներ էին։ Յարդ երեք ... մէջտեղ հանուեցան եւ 14 ... ձեր հիւանդանոց ... ցան։

Կը վախցուի որ զոհեր[ուն թիւը] ... շատ աւելի ըլլայ։

…ՄՈՒԿԵՆ ՅԵՏՈՅ

…թէ ան Մուրատ-Ռափայէլեան սան մը եղած ըլլայ, շատ անգամ իրենցմէ քանիցս աւելի երախտագէտ։ Անոնք չմոռցան մեկուսացնել նաեւ Մուրատ Ռափայէլեան ա՛յնքան օգտաշատ ու բազմարդիւն նախկին Միութեան արժանաւոր անդամներէն մէկը, որ Պոլսէն իսկ իր հետ բերած էր նոր կազմակերպութեան մը գաղափարը եւ զայն իրենց պարզած։ Այս վերջինը ոչ մէկ կապ ունի Դաշնակցութեան հետ։

Ա՞յս պիտի ըլլար մէկ տարի առաջ հանուած աղմուկին արդիւնքը։ Ներկայ միութիւնը «Մուրատ-Ռափայէլեան» սաներու երազած Միութեան ծաղրանկարն է միայն։

Ա.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«Ի՞ՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ — ԹԻՒ 11

Նիւթէն քիչ մը շեղելով, կը փորձեմ պատասխան-հարցարան մը.—

1. Կը հաւատամ, որ Թուրքիոյ մէջ կատարուած են աննախընթաց փոփոխութիւններ»։ կ'ուզեմ գիտնալ սակայն, որ ի՞նչ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են մեր մէջ, ըսել կ'ուզեմ, իբրեւ ազգ, ի՞նչ յառաջդիմութիւններ արձանագրած ենք։

2. Թուրքիոյ մէջ եղած փոփոխութիւնները կը զօրացնեն, Թուրքիան։ Իսկ մեր մէջ, մանաւանդ վերջին տասնամեակին, ինչե՞ր են եղած, զօրացա՞ծ ենք, թէ տկարացած։

3. Այդ փոփոխութիւնները չեն տկարացներ Թուրքիան, որովհետեւ հետեւողականութեամբ տեղի կ'ունենան։

4. Կը զօրացնեն, քաղաքական եւ ընկերային ճամբաներով։ Հետաքրքիր է գիտնալ թէ, ի՞նչ ըրած ենք մենք այս երկու ճակատներուն վրայ։

5. Անշուշտ որ բարերար հետքեր կը ձգեն եղած փոփոխութիւնները Թուրք ժողովուրդին վրայ։ Հետաքրքիր էր գիտնալ բայց, որ ի՞նչ հետքեր կը ձգեն եւ պիտի ձգեն մեր ժողովուրդին վրայ, սա խեղճուկրակ վիճակն ու Թափառականի իր թշուառութիւնը։

6. Թուրքիոյ մէջ փոփոխութիւնները կրնան տեւել կամ ոչ, այդ այնքան ալ կարեւոր չէ մեզի համար։ Կարեւորը եւ հրամայականը այն է, որ մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ մեր ժողովուրդին այս օրուան արգահատելի վիճակը։

7. Ո՛չ մէկ կասկած, որ Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնները չափազանց գէշ են հայկական տեսակէտէն, իբրեւ դրացի պետութիւն։ Տեղն է ըսել ամէնէն մեծ հարցականը, ի՞նչ ըրինք, ի՞նչ կրնանք ըլլալ, ի՞նչ պիտի ընենք, երբ մեր քթին տակ, մեր դարաւոր ոխերիմ թշնամին, կը փոխուի, կը զօրանայ եւ աւելի ու աւելի սպառնական կը դառնայ։

Աթէնք Մ. Մանուկեան

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԹԻՒ 12

1.— Անուրանալի է թէ Թուրքիոյ արդի վարիչները յեղափոխական աննախընթաց խանդով մը տոգորուած, կը ջանան պատուաստել եւ Թարմացնել Էրթօղրուլի մոլեռանդ սերունդը, բայց թէ որքան կը յաջողին՝ կանխահաս է կարծիք յայտնել։ Կարեւորը այն չէ թէ ինչ չափով ամբոխը պիտի յաջողի իւրացնել իրեն հրամցուած այս խայտաբղէտ յեղաշրջումը, այլ այն թէ արդիական գաղափարներով օժտուած նոր սերունդ մը կայ որ կը գործէ անդուլ։

Ամէն պարագայի տակ, Թուրքիոյ նոր վարիչները քմահաճ «ֆէրման»ներ չէ որ կը պարտադրեն ժողովուրդին, այլ ձեւ ու մարմին առած ծրագիր մը որ նուիրագործուած է որոշ դասակարգի մը «Խալք» կուսակցութեան կողմէ։

2.— Ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ Թուրքը Թուրք է եւ թէ ոեւէ յեղաշրջում նպաստաւոր ազդեցութիւն չի կրնար ունենալ։ Իրաւ է թէ եղած յեղաշրջումները մականի ուժով կը պարտադրուին, բայց քիչ է թիւը անոնց՝ որոնք եղած փոփոխութիւններուն բարերար արդիւնքը կ'անգիտանան։

Երբ միապետութիւնը ջնջուեցաւ, պատերազմէն ետք, ոչ ոք փորձեց զայն վերահաստատել։ Ասկէ ետքն ալ չպիտի փորձեն քանդել այն՝ ինչ որ Քէմալը եւ իր համախոհները ստեղծեցին։

3-4-5.— Բնականաբար մէկ օրէն միւսը Թուրք ազգը չի կրնար իւրացնել ու մարսել եղած յեղաշրջումները, բայց գիրին, ֆէսին եւ Շէրիին ջնջումով կ'անհետանայ օսմանեան Թուրքի մտածողութիւնը, տեղի տալով արդիական քաղաքակրթութեան մը։

6.— Եղած յեղաշրջումները անհիմն չեն, ոչ ալ Քէմալի անձէն կախեալ. որով քէմալականութեան յաջորդելիք ո եւ է իշխանութիւն՝ ինչ ձեւի և գոյնի ալ ըլլայ, շատ բնականօրէն յեղաշրջման արդիւնքը գնահատելով, միեւնոյն կամ անոր մօտ ծրագիր մը պիտի ընդգրկէ։ Թերեւս ալ աւելին, ինչպէս եղաւ Իթթիհատէն ետք։

7.— Անշուշտ հայկական տեսակէտէ վնասակար է այս պարագան, այն իսկ պատճառով որ մեր վաղեմի թշնամին մշակութային գետնի վրայ յառաջդիմելով, պիտի զարգանայ նաեւ քաղաքական եւ տնտեսական ասպարէզին մէջ։ Այդ յառաջդիմութիւնը գործնական ազդակ մը պիտի ըլլայ նուաճելու միւս անզօր ազգութիւնները, անոնց կարգին եւ Հայաստանը, իբրեւ Թուրանական ցնորքին անմիջական խոչընդոտ։

Բայց թէ ինչ կը տնօրինէ ապագայ քաղաքական կացութիւնը՝ ոչ ոք գիտէ։ Շատ բան կախում ունի մեր ազգային բարգաւաճման չափանիշէն։ Մեզի կը մնայ ուրեմն ընթանալ գոնէ այն չափով՝ ինչ չափով որ կ'ընթանայ մեր չհաւնած Թուրքը՝ մեր պատմական թշնամին։

Օ. Ճգնաւոր

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ՀՐԱՊՈՒՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայէն տրուած տեղեկութիւններու համաձայն, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը դարձեալ մտադիր է կարեւոր մենաշնորհներ տալ օտար դրամատէրերուն, գոցելու համար իր ելմտական բացը։ Տրուելիք մենաշնորհներուն ցանկը որ երկար է հրատարակուած է արդէն, եւ կը բաղկանայ պղինձի, ոսկիի, նիքէլի, կապարի, ածուխի եւ հանքային աղերու շահագործման մենաշնորհներէ։

Սովետները պատրաստ են օտար ընկերութիւններու կատարել տալ շատ մեծ եւ կարեւոր աշխատանքներ։ Մասնաւորաբար, անոնք կ'ուզեն գլուխ հանել տալ երեք նոր երկաթուղիներու, վեց ելեկտրական մեծ կայաններու, Տոնէն մինչեւ Վոլկայի մեծ ջրանցքին, ինչպէս նաեւ երկրագործական մեքենաներ, եւ հեծանիւներ արտադրող գործարաններու շինութիւնները։

Միւս կողմէ օտար ընկերութիւններուն պիտի առաջարկուի ստանձնել ներկի վեց գործարաններու եւ ճաշիճներու չորացման ընդարձակ ձեռնարկի մը շահագործումը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳՈՐԾՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՔՆԱՑՈՂՆԵՐԸ

ՎԻԷՆ.— Ուրախ ենք որ «Յառաջը լայն բացած է իր էջերը «Մարզական Կեանք»ի համար։

Բոլոր ազգային կազմակերպութիւններն ալ կը պայքարին ապազգայնացման դէմ, իրենց կարելի եղած միջոցներով։ Բայց կը մոռնանք կարեւոր ազդակ մը, մարզական շարժումը, որ վատառողջ եւ վարակիչ շրջանակներէ, սրճարաններէն եւ պարասրահներէն կը փրկէ։

Փարիզ, Մարսէյլ, Վիէն, Լիոն, Տէսին, Կորնոպլը եւ ուրիշ քանի մը տեղեր արդէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր կան եւ եռանդով կը գործեն։ Վիէն, Տէսին, Լիոն եւ Կորնոպլը կազմած են Շրջանային Կեդր. Վարչութիւն մը, որ ուղղութիւն պիտի տայ իր բոլոր մասնաճիւղերուն։

Գալով Վալանսի, Սէն Շամոնի, Սէն Թ'Էթիէնի, կարծես քունի մէջ են։ Գոնէ թող միւսներէն օրինակ առնեն, իբրեւ աւելի հայաշատ կեդրոններ։ Վալանսը ժամանակ մը արթնցաւ, բայց կէս ճամբան մնաց։ Կազմակերպեցէք քիչ մը զոհողութեամբ եւ պիտի տեսնէք որ, ժողովուրդը պիտի քաջալերէ ձեզ։

Ամանոսցի

ՆԻՍ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս տարուան Ա. Ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի Բալիֆորնիոյ դաշտին վրայ Միութեանս II divisionի եւ Code d'Azurի այս տարուան ամէնէն զօրաւոր խումբի F. C. Beausoleilի II divisionի միջեւ։

Խաղին ներկայ էր մեծ բազմութիւն։ Օրեր առաջ լրագիրներուն մէջ յայտարարուած էր թէ Beausoleilի խումբը՝ պիտի կատարէ իր վճռական մրցումը եւ թէ «Եթէ Հայերը քիչ կոլով ազատուիլ ուզեն, պէտք է մեծ ջանք թափեն»։ Այս պատճառով քաղաքիս ֆութպոլի բազմաթիւ Միութիւններէ ներկայացուցիչներ եւ խաղացողներ եկած էին այս կարեւոր խաղը դիտելու եւ մեզ քաջալերելու համար։

Խաղը սկսաւ ժամը 10ին մերիններուն յառաջացումով։ Բառորդ ժամ խաղալէ վերջ հակառակորդը նշանակեց Ա. նշանաջէտը եւ քիչ վերջ երկրորդ մըն ալ։ Առաջին կիսախաղը լրացաւ Beausoleil 2, Հ. Մ. Մ.՝ 0։ Երկրորդ կիսախաղին մերինները շատ մեծ ջանք թափեցին, սակայն հակառակորդը միշտ կը դիմանար։ Խաղի վերջաւորութեան մեր յառաջապահները փէնալթիով շահեցան մէկ նշանակէտ եւ անմիջապէս յետոյ երկրորդ մը։ Դատաւորին սուլիչը թոյլ չտուաւ որ հատ մըն ալ շահելով յաղթական ելլէինք։ Ուրեմն խաղը լրացաւ 2ի դէմ 2 նշանակէտով, հաւասար։

Հ. Մ. Մ.ի վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ԽԼԵԱԿՆԵՐ.— Թուլոնի մէջ, վերջերս յանկարծամահ կ'ըլլար երիտասարդ Նկարիչ մը՝ Ժորժ Լաթիլ։ Այս առթիւ կասկածներ կը ծանրանային Իշխանուհի Կոլիցինի վրայ, որ Նկարիչին սիրուհին էր եւ անոր մահէն յետոյ, անհետացեր էր։ Բժշկական քննութիւնը երեւան հանեց որ Նկարիչը մեռած էր սրտի կաթուածէ, որուն վրայ, ան մոռցուեցաւ, բայց իշխանուհին՝ մնաց մէջտեղ իր շուրջ հիւսուած պատմութիւններով։

Իշխանուհին ալ անոնցմէ է, որոնք կարմիր փոթորիկին ուժգնութեան առջեւ, քշուեցան հեռաւոր վայրեր։ Իշխանուհին շատ սիրուն էր, երկրէ երկիր թափառելէ յետոյ երբ կանգ առաւ Ֆրանսայի մէջ, իր ընտանիքին ապրուստի միջոցները աւելցնելու համար, ուզեց թատրոններու մէջ խաղալ. չյաջողեցաւ, եւ ինքզինքը մխիթարելու համար, սկսաւ հաշիշ ծխել։ Մայրը զայն դրաւ դարմանատուն մը, ուր իշխանուհին ծանօթացաւ իրեն պէս հիւանդ երիտասարդի մը, սիրահարուեցաւ անոր, նշանուեցան իրարու հետ։ Բայց, օր մը, իմացուեցաւ որ երիտասարդ նշանածը ամուսնացեր էր հարուստ Ամերիկուհիի մը հետ։

Իշխանուհիին սրտին քար եղաւ։ Դարձեալ մխիթարութիւն փնտռեց հաշիշէն եւ բարերար սպեղանին հայթայթելու համար, դիմեց ամէն միջոցի։ Այս կերպով ծանօթացաւ երիտասարդի մը հետ, որ ուրիշ բազմաթիւ հաշիշամոլներու հետ, զայն ալ տարաւ գիւղ մը, մեկուսացած ագարակի մը մէջ հանդարտօրէն ծխելու եւ խաղաղութեամբ թմրելու։ Երիտասարդը իբր ցեղծարար, շատ չանցած դատապարտուեցաւ, ու բանտարկուեցաւ։ Իշխանուհին առեն մը մնաց ագարակ երանաւէտ թմրութեան մը խորը, մինչեւ որ աշնան ցուրտ գիշեր մը, իր ընկերակիցները զինքը վայրագօրէն դուրս նետեցին։ Վրան պատռտած գիշերանոց մը միայն կար, իր մերկութիւնը ծածկող։ Ցուրտէն դողահար, յուսահատ ու վշտաբեկ՝ իշխանուհին գրկին վրայ սեղմած իր փոքրիկ կատուն, իր միակ բարեկամը, քալեց ժամերով, մինչեւ հասաւ Էփէրնէ ուր ուժասպառ, ուշակորոյս ինկաւ փողոցին մէջ։

Պատահական անցորդներ զինքը վերցուցին, տարին պանդոկ մը, հոն խնամեցին եւ երբ իմացան անոր ինքնութիւնը՝ փութացին լուր տալ իր մօրը, որ զայն իր տունը փոխադրեց։ Մայրը նորէն մտադիր էր զայն դնել դարմանատուն մը, երբ ընտանիքի բարեկամներ տէր եւ տիկին Կոլլէն առաջարկեցին զայն օդափոխութեան տանիլ իրենց քաղաքը, Սէն Ռաֆաէլ։ Այն տեղէն էր որ իշխանուհին անցաւ Թուլոն, ուր ծանօթացաւ Նկարչին։

Թէ ի՞նչ օրեր անցուց անոր հետ, անոր մահէն յետոյ, ինչո՞ւ փութաց անհետանալ, ինքը միայն գիտէ առ այժմ։ Նկարչին մահուան շուրջ խորհրդաւոր շշուկներ կը տարածուին։ Իսկ իշխանուհին որ դեռ իր թոքատոցը գաղտնի կը պահէ, նամակ մը ուղղած է Ֆրանսական օրաթերթի մը, որով կը յայտնէ թէ Նկարիչ Լաթիլի մահուան մէջ որ եւ է դեր չունի ու կը պատմէ թէ ի՞նչ պարագաներու բերումով, ծանօթացաւ անոր։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

V

…տուեցաւ անկողնին վրայ, …ը լայն բանալով, մինչդեռ …ը կը հեռանար յամրօրէն …նհետանար…

* * *

…կնելէն քանի մը վայրկեան … միայն հանդիսաւոր որո… …տուաւ մինչեւ վերադարձը …ւ թողելու ամէն փնտռտուք, …ընդունայն ծրագիր։ Ցոգ… …պատուած էր։ Տաքութիւնը, …թիւնները, տենդը, երեւա… …թիւններ ուժասպառ ըրած …նք։

…Պիտի հանգստանամ, կը …էր արագաբար պայուսակը …տելով եւ յիշելով նուօ… …առաջին անգամ մեկնելու առեն երկար պատրաստութիւններ։ Որքա՜ն քննալու եմ արձակուրդներուն, չեմ ուզեր ջղայնանալ։ Լեռներու վրայ պիտի բարձրանամ, աւազակին այրի կնոջ եւ վանական Ջուանէի այցելութեան պիտի երթամ։ Պիտի տեսնեմ մոմագործին տղան եւ այն ոստիկանը, որ կ'երգէր, քեզի՞ այս վարդարանը:

Քիչ առնէն Մարգարիտը տեսնելու, անոր թարմ սիրոյն մէջ մխուելու մտածումը ա՛յնքան կ'երջանկացնէր զինքը, որ ջղաձգութիւն կը պատճառէր իրեն։

Մեկնելէն քիչ առաջ Վառվառա յանձնեց փոքրիկ մոմ մը, որպէսզի վառէ ֆոնիի Մարտիրոսներու եկեղեցիին մէջ, իսկ Մաբիա պապէն օրհնուած յուշապակ մը տուաւ։

— Եթէ դուք չէք ուզեր, որովհետեւ անհաւատ էք, մայրիկնուդ տուէք, ըսաւ քիչ մը յուզուած։ Երթաք բարով, բարի ճանապարհ եւ բարի վերադարձ։ Սենեակը կը մնայ ձեր տրամադրութեան տակ։ Կը խնդրեմ որ երկտող մը գրէք անմիջապէս որ հասնիք ձեր տեղը։

— Ի տեսութիւն, պոռաց սանդուխին վարէն, մինչդեռ Օբինու վերէն դեռ կը բարեւէր ձեռքով։

— Ջաւակս, ըսաւ պառաւ Վառվառան մինչեւ դուռ գալով, բարեւէ իմ կողմէ Սարտենիա հասնելուդ հանդիպած առաջին անձդ։ Բարի ճանապարհ, մի՛ մոռնար մոմը։

Լալով համբուրեց Անանիայի այտերը։ Երիտասարդը փորձուեցաւ վեր ելլելու՝ տեսնելու համար թէ Օբինուն ալ կու լա՞ր։ Ցետոյ խնդաց գաղափարին վրայ, ողջագուրեց պառաւը, ներողութիւն խնդրելով տուած նեղութիւններուն եւ հեռացաւ։

Ամէն բան անհետացաւ.— պառաւը որ կուլար սիրելի հայրենիքէն հեռու ըլլալուն համար, տխուր ճամբան, այն պահուն ամայի եւ տաք հրապարակը, նիկլոպեան գերեզմանի մը նման տխուր Պանթէոնը։ Անանիա, հովէն փայփայուած, մխիթարութիւն մը զգաց իբր թէ արթննար մղձաւանջէ մը։

VI

Ընթրիքի իջնելէ առաջ պատուհան գնաց եւ զարմացաւ որ խոր լռութիւն մը կը տիրէր բակին, թաղին եւ գիւղին մէջ։ Կարծեց որ խլացած էր։ Բայց Ցատանայի ձայնը լսուեցաւ բակին մէջի թանթրուենիի տակէն։

— Անանիա, իջի՛ր։

Խոհանոց իջաւ եւ իրեն համար պատրաստուած սեղանին առջեւ նստաւ, մինչդեռ «ծնողքը» սովորականին պէս գետին նստած կը ճաշէր նկաններով եւ ըմպելիքով լեցուն զամբիւղին մօտ։

Խոհանոցը նոյնն էր, մութ եւ խեղճ, բայց մաքուր, մէջտեղը օճախը, պատերուն վրայ զամբիւղներ, ալիւրը մաքրելու գործիքներ։ Անկիւն մը երկու պարկ գարի, բաց դրան մօտ ալ սերմի կաշիէ «գրպան»ը կային։

Բակի թանթրուենիին մօտ կապուած խոճկորը կը խանչէր։

Կարմրորակ կատուիկ մը գնաց հանդարտօրէն նստելու պզտիկ սեղանին մօտ եւ սկսաւ յօրանջել Անանիային նայելով դեղին, խոշոր աչքերով։ Անանիա շուրջը կը նայէր եւ կը տեսնէր որ բան մը փոխուած չէր, սակայն կը կարծէր որ առաջին անգամ այդ միջավայրին մէջ կ'ապրի՝ խիղճ մաշերով եւ դեռ փայլուն աչքերով գիւղացիին ու աղաւնիի նման սպիտակ, գիրուկ, շնորհալի պառաւին հետ։

— Վերջապէ՛ս առանձին ենք, ըսաւ Անանիա մեծը։ Քեզի հանգիստ պիտի չթողուն. Ատոնցու հօս, Ատոնցու հոն, կարեւոր անձնաւորութիւն մըն ես, որովհետեւ Հռոմէն կուգաս։ Ես ալ երբ Հռոմէն վերադարձայ զինուորական ծառայութենէս...։

— Ի՞նչ բաղդատութիւն է որ կ'ընես, ըսաւ Ցատանա։

— Թող տո՛ւր խօսքս լմնցնեմ։ Կը յիշեմ որ մոռցեր էի, գաւառաբարբառս, նոր աշխարհի մը մէջ ըլլալ կը կարծէի։

Ուսանողը հօրը նայեցաւ եւ ժպտեցաւ։

— Ես ալ, ըսաւ։

— Ո՛հ, լաւ միայն թէ դուն պիտի չվարժուիս այս կեանքին, մինչդեռ ես երեք օր ետք մոռցած էի զինուորական կեանքս։

Պառաւը զարմացումով ամուսինին նայեցաւ եւ խօսակցութեան նիւթը փոխեցին։

— Ի՞նչ կայ ուրեմն, ի՞նչ կ'ըսեն իմ մասիս, հարցուց Անանիա։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Ի՞նչ է Իզմիրի գաղտնի ընկերութիւնը

«Թայմզ»էն առնելով անցած օր գրած էինք թէ Իզմիրի մէջ երեւան հանուած է գաղտնի ընկերութիւն մը՝ բաղկացեալ Թուրքերէ, պարսիկներէ եւ Հայերէ, եւ որուն ծրագիրն էր սուլթանական օրերու կրօնական հին սովորոյթները վերահաստատել: Վերջին թղթաբերով հասած Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան այս մասին.

Ընկերակցութիւնը «Պէհաիյէ» կը կոչուի եւ կեդրոնը Պոլիս կը գտնուի: Իզմիրի մէջ ձերբակալուեցան ընկերակցութեան անդամներէն Մէհմէտ Թահիր, Ալի Էքպէր, Մէհմէտ Իպրահիմ, Սէյֆէտտին եւ Իզզէթ անուն հինգ անձեր, որոնք հարցաքննուեցան:

Ընկերութեան Պոլսոյ կեդրոնին նախագահն է Նուրի, փոխ նախագահը՝ Տոքթ. Սարգիս, քարտուղարը՝ Մուհիտտին, գանձապետը՝ Ահմէտ Էմին եւ անդամները, Էմին Ալի, Միրզա Ապպաս, Իպրահիմ եւ Ալի Էֆէնտիները:

Մաղնիսայի Տէրէ գիւղի ճամբուն վրայ գտնուած է երեք նամակ եւ խմորատիպ կարգ մը թռուցիկներ, ինչպէս նաեւ երեք հոգինոց լուսանկար մը: Ընկերութիւնը «Միւթթէհիտ իւլ Մէալ» անուն գաղտնի թերթ մը կը հրատարակէ:

Խառն դատարաններու Թուրք պատուիրակ Էմին Ալի պէյ կ'ըսէ թէ այս ընկերակցութիւնը կրօնական աղանդ մըն է, որ բազմաթիւ ճիւղեր ունի Եւրոպայի եւ Արեւելքի կարգ մը երկիրներուն մէջ: Աղանդը «ազատ որմնադիրներ»ու կազմակերպութիւնն ունի եւ կնոջ ազատութիւն, մարդկային եղբայրութիւն ու խղճի ազատութիւն կը քարոզէ: Էմին Ալի պէյ 1908ին կարգ մը յօդուածներ հրատարակած է այդ աղանդի մասին: Պոլսոյ մէջ եւս կը փնտռուին ընկերութեան անդամները:

Ընկերութիւնը Իզմիրի մէջ վեց անդամ ունի: Իզմիրի գործերը կը վարէ կազմարար Թահիր Էֆէնտի: Ընկերակցութիւնը կրօնական եւ քաղաքական յանձնառութիւններ ունի: Գիւղերուն մէջ յայտարարութիւններ ցրուած են: Միութեան կարգախօսն է՝ «Աստուած Պէհա է»:

Ամբաստանեալներուն վրայէն գտնուեցաւ քարտ մը, որուն վրայ գրուած է.

«Կրօնական ու բարեսիրական բարձրագոյն խմբակ՝ բաղկացած մարդկութեան իսկական իտէալին հաւատարիմ հետեւորդներէ»:

Հարցաքննիչ դատաւորը քննութիւն կը կատարէ ամբաստանեալ—ձերբակալեալներու մասին:

Հայ երիտասարդի մը դիակը գտնուած

Փարիզի արուարձաններէն Փանթէնի մէջ փողոցի վրայ գտնուեցաւ դիակը հայ երիտասարդի մը, Արշամ (կամ Արշակ) Տիլպէրեան, ծնած Պոլիս 1902 Մայիս 10ին եւ որ կը բնակէր Կարկան, Մոնկոլֆիէ փողոց: Դիակը որ անդամահատուած էր, քննութեան համար դիազննարան ղրկուեցաւ: Կարելի չէ եղած հասկնալ թէ հայ երիտասարդը անձնասպա՞ն եղած է թէ սպաննուած:

.. Փարիզ, Ավընիւ Տօմէնիլի եւ Ժէնէրալ-Միշէլ-Պիզօ փողոցի անկիւնը երկու ինքնաշարժեր ընդհարեցան՝ կոխոտելով աղջիկ մը՝ Ժորժէթ Գրիւեան, 13 տարու եւ եղբայրը՝ Դաւիթ, 3 տարեկան: Պատասխանատու ինքնաշարժի վարիչը ոստիկանութեան յանձնուեցաւ:*

Թրակիոյ իսլամներուն վիճակը

Թուրքեւհելլէն Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովը Պոլսոյ մէջ նիստ գումարեց նախագահութեամբ Զօր. Տըլարայի (Սպանիացի): Ժողովը քննեց Թուրք պատուիրակութեան առաջարկը, որով կ'ուզուէր կիւմիւլճինա փոխադրել Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովը:

Նախորդ նախագահ Հոլշթատ առաջարկեց որ փոխանակ Յանձնաժողովը հիմնովին փոխադրելու, լաւագոյն է խառն մարմին մը ղրկել Թրակիա, պաշտօն տալով անոր մօտէն շփում ունենալ իսլամներուն հետ, քննել անոնց վիճակը եւ արդիւնքը տեղեկագրի մը մէջ ամփոփել: Փոխանակութեան Յանձնաժողովը յետոյ կը քննէ այդ տեղեկագիրը, եւ եթէ արտակարգ բան մը տեսնէ անոր մէջ, կ'որոշէ կիւմիւլճինա փոխադրուիլ, հակառակ պարագային, ուրիշ կարգադրութիւն կ'ըլլայ:

Չէզոք պատուիրակին այս առաջարկը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ: Խառն Մարմինը պիտի ունենայ երկուական Թուրք եւ յոյն անդամ, նախագահը պիտի ըլլայ Հոլշթատ: Այս Մարմինը հոկտեմբեր 18ին պիտի մեկնի Թրակիա, եւ կարճ ժամանակի մէջ պիտի աւարտէ իրեն յանձնուած գործը:

Երեք սպանիացի սպաներ ձերբակալուած

Փարիզի սպանիական դեսպանատան դիմումին վրայ, Նիսի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք սպանիացի սպաներ՝ հայր եւ երկու զաւակները, որոնց մասին կասկած կայ թէ՝ մասնակցած են վարչապետ Փրիմօ տը Րիվէրայի դէմ ուղղուած դաւադրութեան: Ասոնք են՝ Իլտէֆոնսօ տը Լաս Ռէյէս ի Վիտոլ տը Մալքամփօ, 62 տարեկան, հանգստեան կոչուած գնդապետ, Ալֆոնսօ՝ 36 եւ Եուլիօ՝ 30 տարեկան:

Ասոնց երեքին ալ գոյքերը գրաւուած էին Սպանիոյ մէջ՝ վերջին դաւադրութեան առթիւ: Ձերբակալուածները պիտի ղրկուին Էքս-ան-Փրովանս, որու դատարանը որոշում պիտի տայ՝ յիշեալները սպանիական կառավարութեան յանձնելու մասին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԼՊԱՆԻՈՅ Թագաւոր Զօկու Ա.ի թագադրութեան հանդէսը պիտի կատարուի Իսքէնտէր պէյի մայրաքաղաք Քրոյայի մէջ նոյեմբեր 28ին, Ալպանիոյ անկախութեան տարեդարձին օրը: Ներկայ պիտի ըլլան իտալացի իշխան Ումպէրթօ եւ Փոլայի դուքսը, Պուլկարիոյ թագաւորին եղբայրը իշխան Կիրիլ եւ Ալպանիոյ բոլոր ցեղախումբերէն ներկայացուցիչներ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Քլամամուս կիրակի օր երեսփոխան ընտրուեցաւ Փարիզի արուարձան Նուազի-լը-Սէքէն: Ապրիլ 27ի ընտրութեանց ատեն Քլամամուս եւ անկախ-ընկերվարական Լուի Ռընօ գրեթէ հաւասար քուէ ստացած էին եւ Երեսփ. ժողովը բեկանած էր ընտրութիւնը:

ՌՈՒՍԻՈՅ Նիքոլա Բ. ցարի մայրը Մարիա Ֆէտէրովնա մեռաւ Քօփէնհակի մէջ: Մայր-կայսրուհին աղջիկն էր Դանիոյ Քրիստիան Թ. թագաւորին, կինը՝ Աղեքսանդր Գ. ցարին եւ քոյրը՝ Անգլիոյ Աղեքսանդրա թագուհիին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ուրբաթ օր: Անգլիոյ արքայական պալատը սուգ յայտարարեց մէկ շաբաթուան համար: 81 տարեկան էր:

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ”Ը

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Լիոնի *Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին գրադարանի սրահը:*

Կը դասախօսէ՝ Հայաստանէն նոր եկած ընկ. Աղասի: Նիւթ.— «Խորհրդային Հայաստանի արդի իսկական վիճակը»: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Լիոնի *«Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8,30ին Գրադարանին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Գ. Տարեշրջանի «Հինգշաբթի»ներու շարքը կը սկսի այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին: Նիւթն է՝ «Ազգային եւ ոչ ազգային ուղղութիւններ արուեստի եւ գրականութեան մէջ»: Վիճաբանութեան մասնակցելու հրաւիրուած են քաղաքիս ծանօթ մտաւորականները: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ երեքշաբթի երեկոյ (հոկ. 16) ժամը ճիշդ 8ին, «Bar Monumental»*ի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ հանդէսի պատրաստութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ:*

ԳՏՆՈՒԱԾ

«Յառաջ»ի 742, 743 եւ 744 թիւերուն մէջ Պ. Թորոս Սիմոնեան կը փնտռէր իր մայրը, եղբայրները եւ քոյրերը: Իր եղբայրը Եսայի կը յայտնէ իրենց հասցէն՝ Samuel Yeretsian, Rue Azizié, Alep (Syrie).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կէյվէի-Միջագիւղէն Տիկ. Սիրունի Կարապետեան, ծնեալ Էլմասեան: Իմացնել՝ Մ. Կարապետեանի, 9 Rue du Garet, Lyon, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Խարբերդի Հիւսէյնիկ գիւղէն Սարգիս Յովակիմեան որ 1915ի տարագրութեան միջոցին անյայտացած է: Տեղեկութիւն տուողին 200 ֆր. նուէր: Իմացնել իր եղբօր՝ Garabed Hovaguimianի, 67 Rue Garibaldi, Lyon (Rhône). France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել,

— Կը փնտռուի Պրուսայի Եէնիճէ գիւղէն Եղիճէնց Խաչատուրը, հօր անունը Յակոբ, մօր անունը Օզիտա: Իմացնել՝ Ն. Դաւիթեանի՝ La Ville-aux-Clercs, Loir-et Cher.

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette P...

Le Gérant: E. SOU...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE :
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1928

17 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 779

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՕՖԻԱՅԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

...եղբայրասպան կռիւը, որ տարիներէ ի վեր կը շարունակուի ...ոնական կազմակերպութեան ծոցին մէջ, սարերէն եւ ձո... ...ն եկաւ իջաւ նորէն քաղաք, Սոֆիայի փողոցներուն մէջ։ ...արելի չէ առանց սարսուռի կարդալ հոկտ. 12ի սարսա... ...դէպքը. Պուլկարիոյ մայրաքաղաքի ամէնէն բանուկ մէկ ...ոցին վրայ։ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, զոհերուն ...15ը կ'անցնի։ Եւ դեռ «սկիզբն է երկանց»։ Մահավճիռներ ...ած են գաղտնի ժողովներու մէջ, սաստկօրէն լարուած է ...ադարձ վրէժի կիրքը, եւ Մակեդոնացիները կամ Պուլկար... ...իենք անգամ չեն գիտեր թէ ո՛ւր պիտի յանգի այս խեն... եւ արիւնոտ արշաւը։

...ելի քան քսան տարի առաջ, երբ Սոֆիայի մէջ սպան... ...ան մակեդոնական շարժման երկու խոշոր դէմքերը, Սա... ...ֆ եւ Կարվանոֆ, խմբակցական ոգը սկսած էր կրծել ...յեղափոխական կազմակերպութեան մարմինը։ Տարիները ...ն, Մակեդոնացիները մխրճուեցան ազատագրական պայ... ...ի յորձանքին մէջ, զանազան ճակատներու վրայ, զարկին ...արնուեցան, բայց ներքին ոգը չմեռաւ։ Ընդհակառակն, ...ի ձգձգուեցաւ ու կնճռոտեցաւ Մակեդոնիոյ ազատման ...րը, այնքան թունաւորուեցաւ ներքին մթնոլորտը, փոխա... ...պայծառանալու եւ ցիրուցան ուժերը համախմբելու։

...եւ իբրեւ արդիւնք, իրարու ետեւէ ինկան շատ մը գլուխ... ...նախ հատ-հատ, յետոյ խումբ-խումբ։ Փոխադարձ վրէժ... ...ութիւնր մոլեգնութեան հասաւ 1924ին, երբ, Թոտոր ...անդրոֆի սպանութեան առթիւ, Նոր Մարմինը ձեռնարկեց ...րագործման» եւ անխնայ ոչնչացուց բոլոր անոնք որ դա... ...ան կը համարուէին, — Կեդր. կոմիտէի անդամներէն մինչեւ ...ին խմբագիրները, տեղական գործիչները, զինուորները ...ն.։ Առաջին հարուածին ջարդուեր էին մօտ քառասուն ...ի...։ Վրէժխնդիր գնդակէն չազատեցան նոյն իսկ անոնք որ ...ապաստանած էին (Չաուլէֆ՝ Միլանի մէջ, Փա... ...ա՝ Վիեննայի մէջ եւլն.)։ Իսկ Սոֆիայի փողոցները պարբե... ...ար կ'արիւնոտէին նոր զոհերով (Տիմոֆ, փրոֆ. Միլէֆ եւլն.)։ ...կը թուէր թէ կիրքերը յագեցած են այս տարի, մանաւանդ ...ազմակերպութիւնը կարգ մը յեղափոխական ձեռնարկներ կա... ...ել սկսաւ արտաքին թշնամիներուն դէմ։

Բայց ահա նոր փոթորիկ։ Զօր. Փրոթոկէրոֆ, որ Թոտոր ...անտրոֆի յաջորդած էր իբրեւ գլխաւոր վարիչ, իր կար... ...րժանացաւ եղբայրասպան գնդակին։ Դէպքը նոր է տա... ...ն, իսկ հետեւանքներու մասին կը գրուի ամէն օր։ Այս ...նութիւնն ալ պատճառ դարձաւ փոխադարձ ջարդի մը, որ ...արունակուի մինչեւ այսօր։ Հաշիւը գտնել դժուար է, ...հետեւ կռիւը կը մղուի ծածուկ վայրերու մէջ, մանաւա... ...ս Փէթրիչի շրջանը, որ Մակեդոնացիներուն Սասունը ...Զէյթունն է, անմատչելի՝ նոյնիսկ իշխանութեան համար։ ...Այդ եղբայրասպան կոտորածին վերջին արարն է Սոֆիայի ...քը։

...Վերջին արարը, բայց ոչ վախճանը։ Պայքարը հասած է ...ային կէտի մը, որ կը փակէ հաշտութեան բոլոր դուռները։ ...ու թեւերէն մէկը պէտք է յաղթէ, — ա՛յս կը հետեւի դէպ... ...ու ընթացքէն։ Իսկ մինչեւ այդ, դիակներ պիտի փռուին ...երու վրայ կամ Սոֆիայի փողոցներուն մէջ, եղբայր եղ... ...դէմ պիտի դաւադրէ, վրէժին վրէժը պիտի լուծուի... Մէկ ...քով, արիւնը պիտի հոսի անվերջ, գլխատելով եւ անդա... ...ելով երբեմնի հզօր կազմակերպութիւնը։

...կացութիւնը ողբերգական է նաեւ ա՛յն տեսակէտով որ, օ. ...երն ալ կը խառնուին այս պայքարին ու կը խառնակեն ...։

...կ յիշուի թէ Սոֆիայի անգլիական եւ ֆրանսական դես... ...րը վերջերս խիստ ազդարարութիւններ ուղղեցին պուլ... ...կան կառավարութեան, պահանջելով զսպել Մակեդոնացի... ...Իտալիան մերժեց մասնակցիլ այս ձեռնարկին։ ...առթիւ տագնապ մը ծագեցաւ դահլիճին մէջ, որ կ'ուզէր ...ցնել պատերազմական նախարարը (Զօր. Վոլքոֆ), իբրեւ ...ռակ զսպողական միջոցներու։ Կառավարութիւնը տեղի ...ւ օտար միջամտութեան եւ կարգ մը միջոցներ ձեռք ա... ...բայց չկրցաւ հեռացնել Զօր. Վոլքոֆը։

...Այս անցուդարձն ալ իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ, մանա... ...որ, լուր կայ թէ գաղտնի կոմիտէն մահուան դատապար... ...է արտաքին նախարար Պուրոֆը, իբրեւ համակերպող։

...ր կողմէն ալ դատենք խնդիրը, չպիտի կրնանք ծածկել ...իրողութիւն, — Մակեդոնական Ներքին կազմակերպու... ...ը կ'անցընէ զարհուրելի տագնապ մը, աննախընթաց՝ իր ...ւթեամբ եւ մոլեգնութեամբ։ Տարակոյս չկայ որ պայքարը ...ական ընթացքէն շեղած եւ այլանդակ ձեւ մը առած է, ...հայ եթէ ոչ քանդել, գոնէ չափազանց տկարացնել եր... ...անյաղթ ուժը։ Իսկ այս կսկծալի է, Մակեդոնիոյ ազա... ...րական պայքարի տեսակէտէն։

...ինչ որ կը կատարուի Սոֆիայի փողոցներուն մէջ, այլա... ...մ եւ անկում կը նշանակէ, ոչ թէ յեղափոխական կորով։ ...մբակցական եւ հատուածական կիրքերը, ազդեցութեան ...ր եւ անձական քինախնդրութիւնը այնպիսի վէրքեր են, ...ց դարմանը եթէ չգտնուի, հետեւանքը կազմալուծում է եւ ...փարական սնանկութիւն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՁԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (23 սեպտեմբեր).

— «Խիստ յատկանշական փաստ մըն է, որ բոլշեւիկներն անգամ երբեմն ընդունակ են յուզուելու, վրդովուելու եւ ամենախիստ բառերով դատապարտելու իրենց նախորդ ընկերներու գործած մեղքերն ու «սխալները», սակայն անոնց ռամկավար փաստաբանները այդ ընդունակութենէն ալ զուրկ են։

Դատելով ռամկավար խմբագիրներու մինչայժմեան ընթացքէն, կարելի է անվերապահօրէն պնդել, թէ ինչպիսի ոճիրներ ալ գործելու ըլլան խորհրդային իշխանաւորները, ռամկավար փաստաբանները ոչ միայն քննադատութեան եւ դատապարտութեան որեւէ խօսք պիտի չըսեն յանցաւոր բոլշեւիկներու հասցէին, այլ, ընդհակառակը, ամէն առթիւ պիտի շարունակեն քննադատել ու դատապարտել միայն եւ միայն Դաշնակցականները, որոնք ոեւէ պատասխանատուութիւն չեն կրնար ունենալ խորհրդային իշխանութեան գործած մեղքերու եւ «սխալներու» մէջ։

Ոեւէ սրտցաւ ու պարկեշտ հայ անտարակոյս չկրցաւ առանց բուռն ցասումի կարդալ, օրինակ, այն մասին, թէ ինչպէս խորհրդային կառավարութիւնը Շիրակի աղէտէն եօթ ամիս վերջը միայն փաստօրէն ձեռնարկեր է աւերուած տուներու շինութեան, մինչդեռ հոս արտասահմանի մէջ ամբողջ հայութիւնը տակնուվրայ կ'ըլլար օր առաջ դրամ հասցնելու Հայաստան, որպէսզի աղէտեալ ժողովուրդը շուտով ապաստան մը ունենայ եւ չփրճանայ վերահաս խստաշունչ ձմեռուան ցուրտէն ու հիւանդութիւններէն։

Այս մասին, թէեւ ուշ, բայց վերջապէս ցասումով խօսեցան նոյնիսկ բոլշեւիկ Հ. Կոստանեանները։

Սակայն, ի՞նչ դիրք բռնեցին ռամկավար խմբագիրները։ Անոնք լսեցին բոլշեւիկ Կոստանեաններու սարսափելի խոստովանութիւնները այնպէս, կարծես թէ ոչ մէկ վրդովեցուցիչ բան պատահած էր Հայաստանի մէջ եւ ջանացին այնպէս մը ներկայացնել խնդիրը, որ իբր թէ եղած մերկացումները շատ պզտիկ եւ շատ սովորական բաներ էին։

Իրականին մէջ, ռամկավար խմբագիրները արջի ծառայութիւն մըն է որ կը մատուցանեն խորհրդային իշխանութեան. որովհետեւ իրենց այնքան անշնորհ, տղայական ու յիմար փաստաբանութեամբ աւելի եւս ծիծաղելի ու արգահատելի կը դարձնեն հայ հանրութեան աչքին թէ՛ ինքզինքնին եւ թէ՛ իրենց պաշտպանեալները....։»

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Առջի օր Ֆրանսայի Օդանաւային Ակումբին մէջ 100 պաշտօնական հրաւիրեալներու առջեւ ներկայացուեցաւ շարժանկար մը, որ կը պատկերացնէր Լինտպէրկի հերոսական թռիչքները 1927ի գարունէն մինչեւ վերջին օրերս։ Յիշեալ շարժանկարէնվեց օրինակ հանուած է. մէկ օրինակը պիտի պահուի Ամերիկայի օդանաւային թանգարանին մէջ, մէկ մէկ օրինակ ալ պիտի տրուին Լինտպէրկի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Պելճիքայի եւ Մ. Նահանգներու կառավարութեանց։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վէնիզէլոսի յայտարարութիւնները

Վէնիզէլոս Փարիզ գտնուած ատեն ընդունած է Իզտամի մէկ թղթակիցը, որուն յայտարարած է.

— Թուրքիոյ հետ անցեալին մէջ խոր անհամաձայնութիւններ ունէինք։ Պատմութիւնը մաքրեց զանոնք։ Այսօր խաղաղութեան եւ աշխատանքի շրջան մը բացուած է։ Պատերազմեցանք։ Յաղթող եղանք. պարտուեցանք, այսօր կ'ընդունինք կատարուած իրողութիւնը։ Անատոլուէն Յունաստան եկած գաղթականները ընտրութեանց առթիւ պահանջեցին ինձմէ գիրենք իրենց բոյները դարձնել։ Վճռաբար ըսի որ, այդ պայմանով ինծի քուէ մի տաք, չեմ ընդունիր եւ չեմ կրնար վարչապետութիւն ընել։ Պատմութիւնը ճշդած է կացութիւնը։ Ժամանակին՝ Թուրքերուն հետ կռուած ատեն, 1,700,000 հոգի ունէինք Փոքր Ասիոյ մէջ։ Այժմ այդ թիւը չկայ։ Մեռած անցեալ մը վերակենդանացնելու գործիք չեմ կրնար ըլլալ։ Թուրքեւհելլէն ներկայի անհամաձայնութիւնները կարեւոր չեն։ Մէկ քանի խնդիրներ կան փոխանակութեան հարցէն ծագած։ Փոխադարձ զիջումներով կարելի է հարթել զանոնք։

«Թէ՛ Թուրքիա եւ թէ Յունաստան կարօտ են պատերազմին վէրքերը դարմանելու։ Տնտեսապէս զօրանալու համար ամէն տեսակ միջոցներու ձեռնարկուած է։ Կը հետեւիմ ձեր երկրին մէջ՝ տնտեսական գետնի վրայ ցոյց տրուած գործունէութեան։ Բարեկամական յարաբերութեանց հաստատումէն վերջ երկու ազգերու տնտեսական յարաբերութիւնները պիտի զարգանան։ Երբ քաղաքական արգելքները բարձուին, տնտեսական գործը ինքնին կը բարուոքի։»

«Կոմս Ցեփլին» կտրեց ովկիանոսը

Հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, գերմանական հսկայ օդանաւը յաջողութեամբ կտրեց Ատլանտեան ովկիանոսը եւ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 5.38ին (Փարիզի ժամով 10.38) հասաւ Լէյքհըրսթի օդանաւային կայանը, չորս ու կէս օր (110 ժամ 43 վայրկեան) օդին մէջ մնալէ յետոյ։ «Կոմս Ցէփլին» ճամբայ ելաւ հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7.55ին Ֆրիտրիխսհաֆէնէն, Կոստանս լիճին եզերքը, եւ հետզհետէ անցաւ Զուիցերիոյ, Ֆրանսայի, Սպանիոյ վրայէն, յետոյ Ատլանտեանի մէջ Մատերեան, Ասորեան, Պերմուտեան կղզիներուն եւ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան եզերքին վրայէն։ Կտրուած ճամբան կարելի չէ ճշտիւ հաշուել, սակայն 10,000 քիլոմեդրէն պակաս չէ։ Ցէփլինը կոտրեց տեւողութեան մրցանիշը, որ 1919էն ի վեր կը պատկանէր անգլիական R—34 ղեկաւոր օդապարիկին՝ 108 ժամով։

Տասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներ հաւաքուած էին Լէյքհըրսթի կայանը, տեսնելու համար ղեկաւոր օդապարիկին ցամաք իջնելը։ 20.000 ինքնաշարժներ պաշարած էին ընդարձակ դաշտը։ Երբ հեռուէն տեսնուեցաւ «Կոմս Ցէփլին», խլացուցիչ աղմուկ մը բարձրացաւ փողերու, շեփորներու, սուլիչներու եւ հուռա՛ աղաղակներու։ Ցէփլինը կը թռէր 600 ոտնաչափ բարձրութենէ եւ 20 վայրկեան միայն տեւեց ցամաք իջնելը։

Անմիջապէս վերջ հասան մաքսատան պաշտօնեաները, որոնք կնքեցին ազնիւ գինիները, գարեջուրներն ու շանփանեաները։

Մոսկուայի նոր հրահանգները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 15 հոկտեմբեր թուականով.—

Միջազգայինի վերջին համագումարին մէջ տրուած որոշումներու բնագիրները հրատարակուեցան։ Ի մէջ այլոց օտար համայնավար կուսակցութեանց տրուած են հետեւեալ հրահանգները.

«Կարգախօսը խաղաղութիւն չէ, այլ յեղափոխութիւն, եւ Լենին իրաւունք ունէր, երբ կը պահանջէր, որ համայնավարները մասնակցին յեղափոխական բոլոր կռիւներուն։ Ընդհանուր գործադուլը համայնաբոյժ դեղ մը չէ։ Մի՛ մերժէք պատասխանել՝ երբ դրօշի տակ կանչուիք, այլապէս քաղքենի բանակները ո՛չ մէկ յեղափոխական տարր պիտի պարունակեն։ Ժամը հասնելուն, զէն ի ձեռին, քաղքենիներուն դէմ դարձէք։ Ճակատին վրայ ամուր կեցէք, սակայն թիկունքէն ապստամբեցէք։

«Պատերազմը այն ատեն միայն կրնայ ջնջուիլ, երբ ջընջուին բոլոր դրամատիրական դասակարգերը. ասոր իրականացումն ալ անկարելի է՝ առանց զինեալ յեղափոխութեան։

«Ընչազուրկները պէտք չէ հակառակին բոլոր պատերազմներուն. ճնշուած ազգերու կողմէ աշխարհակալ ազգերու դէմ մղուած պատերազմները ո՛չ միայն արդար են, այլեւ հասարակաց կապ մը կը կազմեն համաշխարհային յեղափոխութեան մէջ»։

Թուրք գաղտնի ընկերակցութեան շուրջ

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ Պահլական գաղտնի կազմակերպութեան մասին։ Տակաւին հանգամանքը հիմնական կերպով չէ հաստատուած այս ընկերակցութեան։ Պոլսոյ մէջ ունեցած գործունէութիւնն ալ առ այժմ անծանօթ է։ Միւս կողմէ Իզմիրի մէջ ձերբակալուածներուն հարցաքննութիւնները տակաւին չեն աւարտած։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԻՆՔ ԸՍՏ ԻՆՔԵԱՆ», «ԱՅՍՈՒ ԱՄԵՆԱՅՆԻ»

Մշակոյթի օրուան տօնակատարութիւն...։

Բանախօսները խօսեցան։ Համառօտենք.—

Հր. Սամուէլ.—Մշակոյթի համար լեզու պէտք է։ Լեզուն վտանգի մէջ է. մանկապարտէզ մը անգամ չկայ...

Ներկայ մը.— Լեզուն Հայաստանէն կուգայ, ընտիր տեսակը հոն է...։

Զ. Եսայեան.— Կը տեսնէ՞ք հայ գաղութը, ան հայրենի երկրէն հեռու մշակոյթ չի կրնար ստեղծել։ Ինք ըստ ինքեան... Այսու ամենայնիւ...՛ Անտարակոյս...։

Ներկայ մը.— Տիկինին ճակատը որքա՛ն ցած է եղեր. այդ գլուխին մէջ գաղափարները ստիպուած են մէջքը կոտրած պտտիլ... որպէսզի չվիրաւորուին։

Կ. Սասունի.— Ջուր հաց ուտենք ու Ս. Կարապետի շուքին տակ հայկական օդ ծծենք։

Ներկայ մը.— Սասունցի է եւ դեռ օդ կ'ուզէ։

Դաւիթ-Բէկ.— Չորս լեզու ունինք,— գրաբարը, աշխարհաբարը, ֆրանսահայ բարբառը, ամերիկահայ բարբառը։

Ներկայ մը.— Եւ իրենը . . . հինգ։

Մ. Նաթանեան.— Չափահաս որբերը որոնց կողմէ կը խօսիմ...։

Ներկայ մը.— Ո՞ր ջարդէն է Նաթանեանը...։

Համաստեղ.— Անգլիան ի հարկին պիտի հրաժարէր իր Նաւատորմիղէն եւ պիտի պահէր Շէյքսփիրը։

Ներկայ մը.— Մենք ոչ մէկն ունինք, ոչ միւսը. գէթ այսպէսով բանէ մը հրաժարելու չենք ստիպուիր։

Տարօնեան.— Եռանդը տաղանդին տեղը կը բռնէ, բայց տաղանդը եռանդին տեղը չի բռներ։

Ներկայ մը.— Հակառակն ալ կրնանք ըսել...։

Օր. Թորոսեան.— (Օրիորդը չխօսեցաւ)։

*
* *

Օրիորդը երգեց։ Այն ինչ որ երեք ժամ մշակոյթի գաղափարը չէր տուած, «Շէկ տղան» տըւաւ։ Շրջապտոյտ ակնարկ մը... դէմքերը պայծառացած են։

Ինչո՞ւ Տիկ. Եսայեան մեկնած էր...։ Ջեր մարդը երգ չունի եւ աւելին...։ Մոգական ծայնը այդ պահուն «Հայաստան»ը սրահ քաշած էր եւ դուռի ոստիկանն իսկ բրած էր Հայաստանի քաղաքացի։

ԵԴՈՒԱՐԴ

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

Ամերիկահայ թերթերը կը գրեն.—

Կեսարիոյ Աղքատախնամ ընկերութիւնը որոշած է Հայաստանի մէջ կառուցանել նոր Կեսարիա մը։ Այս ձեռնարկը գլուխ հանելու համար ծրագրուած է գոյացնել 50,000 տոլար։ Վերոյիշեալ գումարը բաժնուած է Ամերիկայի յայտնի, մեծ ու փոքր առեւտրականներու վրայ՝ կը մնայ տեսնել, թէ ինչքանով անոնք պիտի արդարացնեն իրենց վրայ դրուած յոյսերը։

Կեդրոնական վարչութիւնը նոր Կեսարիոյ շինութեան կ'ուզէ համակեսարացիական հանգամանք մը տալ, կեդրոնացնելով մեծագոյն Կեսարիոյ բոլոր արուարձաններու, գիւղաքաղաքներու եւ գիւղերու Հայրենակցական Միութիւններու ջանքերը։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

(ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ)

Ազգային փոքրամասնութիւններէն ամենախոշոր նշանակութիւնը Քիւրտերը ունին։ Անոնք կ՚ապրին արեւելեան նահանգներու մէջ, այսինքն Խորհրդ. Միութեան կից հողերու վրայ, ունին իրենց լեզուն եւ պահպանած են իրենց ցեղային ինքնայատուկ կարգերը։ Քիւրտերու ճնշող մեծամասնութիւնը խուսափեցաւ Թուրք ազգային շարժումին իր մասնակցութիւնը բերելու։ Անոնք շարք մը ապստամբութիւններ յարուցին, Թրք. նոր կառավարութեան դէմ երկիրը տեւականօրէն տագնապի մատնելով։ Ապստամբութիւններու պատճառները զանազան էին.— ազգային կրօնական տարբերութիւնները, Թուրք վարչութեան չարաշահութիւնը եւ, վերջապէս, անգլիական գործակալներու դաւադիր աշխատանքները։ Թրքական վարչութիւնը Քիւրտիստանի մէջ բաղկացած է գրեթէ բացառաբար Թուրք պաշտօնեաներէ, որոնք ծանօթ չեն տեղական պայմաններուն եւ լեզուին։ Այդ պաշտօնեաներու կարգադրութեամբ յաճախ ամբողջ ընտանիքներ կը քշուին իրենց տեղերէն եւ կը տեղափոխուին ուրիշ, հեռաւոր շրջաններ, այնպէս, ինչպէս եղած է դարեր առաջ։ Ընդհանրապէս Քիւրտերու կացութիւնը նոր Թուրքիոյ մէջ այնքան ալ նպաստաւոր չէ։ Թուրք բուրժուազին չի ճանչնար Թուրքիոյ միւս ժողովուրդներու իրաւունքը՝ ազգային ինքնօրէն կեանքով ապրելու։ Թուրքերը այժմ ալ կը պնդեն, ինչպէս կ՚ընէին առաջ, թէ Քիւրտերը նոյնպիսի Թուրքեր են, ինչպէս իրենք։ Այսպիսի սխալ քաղաքականութիւնը Քիւրտերը կը տանի դէպի Թուրքիոյ թշնամիներու բանակը, ուր մասնաւորաբար Անգլիան շատ յաջող կերպով կ՚օգտագործէ, Քիւրտերը գրգռելով Թուրքերու դէմ։ Օրինակ, 1925ին Անգլիոյ օժանդակութեամբ Թրքահպատակ Քիւրտերու քանի մը ղեկավարները, յանուն իրենց ցեղային իրաւունքներու հակայեղափոխական ապստամբութիւն առաջ բերին Թուրքիոյ դէմ։

Խնդիրը այն է, որ Էնկիւրիի բարենորոգչական խոշոր ձեռնարկները կ՚ուժեղացնեն Թրքական պետական վարչութիւնը եւ կ՚ոչնչացնեն աւատապետներու տնտեսական եւ քաղաքական ազդեցութիւնը։ Պատահական չէ այն երեւոյթը, որ ապստամբութիւնը տեղի ունեցաւ Քիւրտիստանի մէջ. առաւելապէս այստեղ կը գտնուին ամենախոշոր աւատապետները, որոնց շահերուն մահացու հարուած կը հասցնէ մասնաւորաբար աշարի վերացումը։

Դեռ մեծ պատերազմի շրջանին, Քիւրտիստանը կը գտնուէր շատ ծանր կացութեան մէջ։ Թրքական ճակատի զինուորական գործողութիւնները քայքայեցին հարիւրաւոր քրտական գիւղեր եւ մեծապէս վնասեցին այս շրջանի անասնաբուծութեան եւ հողագործութեան։ Ընդհանրապէս քրտական խոշոր զանգուածները կը գտնուին տնտեսական ամենածանր կացութեան մէջ։ Անոնց աղքատութիւնը, անկրթութիւնը, Թրքական խոշոր աւատապետներու կեղեքումներն ու Թուրք վարչութեան չարաշահութիւնները կեանքի դաժան պայմաններ են ստեղծած Քիւրտիստանի համար,

Եթէ այս ամենուն վրայ աւելցնենք նաեւ կառավարութեան սխալ քաղաքականութիւնը քրտական հարցին մէջ, այն ժամանակ դիւրին կ՚ըլլայ հասկնալ, թէ ինչո՞ւ քիւրտ աշխատաւորը դիւրութեամբ կ՚ենթարկուի իր աշիրեթապետի ազդեցութեան։

Հակառակ մասնակի հակայեղափոխական ըմբոստացումներուն, որոնք կը կազմակերպուին քիւրտ ցեղապետներու կողմէ ընդդէմ կեդրոնական կառավարութեան, բուն ժողովուրդի մէջ կամաց կամաց կը ծաւալի ազատագրական ուրիշ շարժում մը, նպատակ ունենալով անկախ կեանք ապահովել քիւրտ երկրի համար։

Անհրաժեշտ է նկատել այստեղ, որ ազգային կեանքին մէջ, քաղքենի Թուրքիան կը վարէ օտար ազգութիւնները ճնշելու եւ բռնութեամբ ձուլելու քաղաքականութիւն։

Օրինակ, Թրքական հպատակ Յոյներուն, Հայերուն, Արաբներուն արգիլուած է ազատ տեղափոխութիւն մէկ նահանգէն միւսը։ Յոյն և հայ բանուորներու առջեւ գրեթէ գոցուած են պետական հաստատութեանց եւ տնտեսական ձեռնարկներու դռները։

Յոյներուն յաղթելէ յետոյ, Թուրքերը 1922էն սկսած կ՚արտաքսեն իրենց երկրէն քրիստոնեայ բնակչութիւնը։ Մէկուկէս տարուան ընթացքին Թուրքիայէն քշուած են մօտ 1 միլիոն քրիստոնեաներ։ Արտաքսուածներու ամբողջ գոյքը, օրինակ տուները, դաշտերը, այգիները, խանութները, գործարանները անցան Թուրք բուրժուազիային։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թուրք կառավարութիւնը կը ձգտի վարել խաղաղասէր արտաքին քաղաքականութիւն, ուզելով ամրապնդել ազգային յեղափոխութեան նուաճումները եւ անհրաժեշտ խաղաղութիւնը ապահովել երկրի տնտեսական վերաշինութեանը համար։

Յենլով Խորհրդային Միութեան բարեկամութեան վրայ, Թուրքիան միաժամանակ յենակէտներ կը փնտռէ դրամատիրական պետութիւններու մէջ։ Աշխարհակալ պետութիւնները, յատկապէս Անգլիան կ՚աշխատին Թուրքիան ենթարկել իրենց ազդեցութեան։ Պէտք է ենթադրել, որ Թուրքիան իր ձեռքերը չերկարեր սեղմելու համար թշնամութեան այն օղակը, որով աշխարհակալ պետութիւնները կը փորձեն օղակել խորհրդային միութիւնը։ Մենք այսպէս կը դատենք, նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ Անգլիոյ կողմէ Ռուսիոյ դէմ ուղղուած ամէն հարուած, ինքնին ուղղուած պէտք է նկատել նաեւ Թուրքիոյ դէմ։ Այս պարագան Թուրքիան ալ գիտէ։

(4)

ԶԳԱՅԱՑՈՒՆՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քանի մը օրէն, Ամերիկայի մէջ լոյս կը տեսնեն գնդապետ Հաուզի յիշատակներուն վերջին երկու հատորները։ Իր այս հատորներուն մէջ, գնդապետը շատ շահեկան մանրամասնութիւններ կուտայ Զինադադարի Համաժողովին մասին, որուն գացած էր առանց որեւէ հրահանգ ստացած ըլլալու եւ ուր պաշտպանած է մարաջախտ Ֆոշի տեսակէտները։ Անոր յիշատակները շահեկան կը դառնան մանաւանդ այն պատճառով որ գնդապետը սովորութիւն ըրած էր օրը օրին արձանագրելու բոլոր դէպքերը։

Յիշատակներուն տպագրութեան ընթացքին, բազմաթիւ փորձեր կատարուեցան հրատարակութիւնը յետաձգելու համար մինչեւ նախագահական ընտրութիւններու Թուականը։ Որովհետեւ Ամերիկայի մէջ կը կարծուի թէ անոնց յայտնութիւնները շատ նպաստաւոր են ռամկավար կուսակցութեան Թեկնածուին Սմիթի։

Ասկից զատ, նաեւ բոլոր պետութեանց արտաքին նախարարները զանազան միջոցներու դիմած են անոնց տպագրութիւնը արգիլելու, կամ անոնց մէջէն կարեւոր յապաւումներ ընել տալու համար։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՔԱՂՑԿԵՂԻ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

Քաղցկեղը (cancer) մէկն է ընկերային չարիքներէն, ինչպէս Թոքախտը, ինչպէս Ֆրանկախտը։ Կար ժամանակ որ ան կը հնձէր մութին մէջ, նոյնքան անագորոյն կերպով որքան այսօր։ Ներկայիս սակայն, վիճակագրութիւնը մէջտեղը դրած է այդ մահացու վէրքը իր բովանդակ լայնութեամբ եւ խորութեամբ։ Կարելի չէ որ չսարսափին մանաւանդ անոնք, որոնք կեանքի վայրէջքի ճամբան բռնած են։

Լոնտոնի մէջ վերջերս գումարուած հակաքաղցկեղային միջազգային համագումարը այս ընդհանուր նպատակները կը շօշափէր։

Բժշկութիւնը տակաւին վճռական բացատրութիւն մը չէ տուած ոչ քաղցկեղի բնկութեան եւ ոչ ալ անոր պատճառներուն մասին։ Որքան զննող, նոյնքան կարծիք. եւ այս շատ բնական է հիւանդութեան մը համար որ մարդէ մարդ, միջավայրէ միջավայր այնքան ձեւ, երեւոյթ եւ գոյն կը փոխէ։ Ալ վերջ ի վերջոյ ընդունուած է որ քաղցկեղը մէկ տեսակ չէ, այլ կան բազմաթիւ քաղցկեղներ զորս կարելի է դասաւորել եւ ստորաբաժանել ըստ իրենց յատկանիշներուն։

Բայց, ինչ որ ալ ըլլան այս ախտին յայտնի թէ անյայտ պատճառները, ան վերջ ի վերջոյ կ՚առնէ շատ բացորոշ ձեւ մը եւ ընթացք մը։ Մարմնին ո՛ր մասին, ո՛ր գործարանին մէջ որ տեղաւորուած է, հոն, օրկանական առողջ բջիջները աստիճանաբար կը վատասերին. բջիջը կամ հիւսուածը յանկարծ կը սկսի տարօրինակ, անբնական և ախտագին աճում մը, գերաճում մը ունենալ. ան կը մոռնայ իր բնական պաշտօնը եւ իր փոխադարձ կախումը օրկանիզմի ամբողջութեան հետ. ան իր բնական եւ անհրաժեշտ պարտականութիւնը դրժելով կ՚ապրի ինքն իր համար, ի հեճուկս իր դրացիներուն եւ ի վնաս օրկանիզմին. ախտավարակ յեղափոխութիւն մըն է ատիկա, կամ եթէ կ՚ուզէք, բջիջային անիշխանութիւն մը։ «Քաղցկեղը պետութեան մէջ պետութիւն մըն է» ըսած են, ու ճիշդ է։

Ու մինչ չափահաս կազմին մէջ, ուր աճումը դադրած է այլ եւս, նոր բջիջները առաւելն հիւսուածները փոխարինելու կոչուած են, քաղցկեղային բջիջները, բնական համեմատութենէ և տրամաբանութեան սահմաններէն դուրս պոռթկալով, գլուխնին առած կը սկսին բազմանալ, աճիլ անդուլ անդադար, կը խուժեն առողջ հիւսուածներէն ներս, կը պաշարեն, կը խեղդեն բնականոն բջիջները, կը տարածուին զանազան ուղղութեամբ, կը թափանցեն նոյնիսկ մեր մարմնի զանազան եւ նոյնիսկ ամէնաէական օրկաններէն ներս, ինչ որ դուռ կը բանայ ծանր հետեւութիւններու։

Ու այսպէս կը ծնին քաղցկեղային ուռեր, որոնք յաճախ կը պոռթկան, ու կը վերածուին չարաշուք վէրքերու,

Զարիքը հոս կանգ չառներ սակայն։

Այս մակաբոյծ ուռերը աղբիւրն են զանազան թոյներու կամ ժահրերու, որոնցմով կ՚ողողուի արիւնը. յամր եւ խուլ թունաւորում մը կը վարակէ, կ՚ուժաթափէ մարմինը։

Ու երբ քաղցկեղը կը սեղմէ կամ կը պարուրէ արեան երակ մը, անոր պատռիլը անխուսափելի է, ու այսպէս կը սկսին յաճախակի արիւնահոսումներ, որոնք փուլ առ փուլ կը ձգեն հիւանդ կազմը։

Ու ինչ որ պէտք կը զգամ մատնանշելու, նախնական այս շրջանին, քաղցկեղը ցաւոտ չէ դժբախտաբար։ Ննգամմօրէն ան կը դաւադրէ մեր ներսիդին, առանց իր ներկայութիւնը զգալի ընելու խիթերով կամ ցաւերով. հոդ է ահաւասիկ վըտանգը. ենթական, հակառակ կարգ մը նշաններու, ցաւի չգոյութենէն կը տարուի անհոգ անտարբերութեան մը որ կը թոյլատրէ ախտին տարածուիլ, աւշային երակներուն միջոցաւ ողողել մարմնի ամէն կողմերը, ճնշել մեր ջիղերուն, տիրապետել մեր կազմին, ու պատրաստել անդարմանելի հարուածը։

Երբ քաղցկեղային ցաւերը կը սկսին, դժբախտաբար թերեւս արդէն ուշ է, ախտը տէրն է, բռնակալն է մեր ճակատագրին. ոչինչ կրնայ կասեցնել իր թաւալգլոր թափը։

Դարմանումը

Թող չկարծուի սակայն որ այս անագորոյն ախտը անբուժելի է։ Իր վերջնական փուլին մէջ անշուշտ բժշկութիւնը կարող չէ անկարելին փորձել կամ հրաշքներ խոստանալ, բայց սկզբնական շրջանին, դարմանումի հաւանականութիւնը շատ է եւ գրեթէ ստոյգ. որքան կանուխ՝ նոյնքան լաւ. ամբողջ հարցը կը կայանայ քաղցկեղը իր ակունքին մէջ իսկ երեւան բերել, տեղին վրայ իսկ խեղդել։

Նպատակս չէ հոս լուսաբանութիւններ տալ քաղցկեղաբուժութեան մեթոտներու կամ զէնքերու մասին. անոնց ամէնը կը ձգտին կամ մեքենական միջոցներով մակաբոյծ հիւսկէնները արմատախլելու, կամ զանոնք ջլատելու, բնաջնջելու։ Վիրաբուժութիւնը, ռէօնթկէնեան ճառագայթները, ռատիումը իր զանազան աղերով մինչեւ հիմա բուժական կարեւոր դեր մը խաղացած են. մասնագէտներուն գործն է մինակ ճշդել այդ մեթոտներուն քանակը եւ որակը։

Ինչ որ հասարակութիւնը կը հետաքրքրէ, ատիկա հակաքաղցկեղային նախազգուշութիւնն է, զոր դժբախտաբար չէ կարելի բանաձեւել պարզ եւ վճռական կերպով. անդդառական ինչ ռէժիմ, կենցաղի ի՛նչ ձեւ կը պարտադրէ կամ կ՚արգիլէ քաղցկեղը, առայժմ գիտութեան ներկայ վիճակին մէջ անհնար է սահմանել։

Բայց ինչ որ պէտք չէ անտեսել, մանաւանդ քառասուն, յիսուն տարեկանէն անդին, մարմինը մշտական եւ լուրջ հսկողութեան մը տակ պահելն է։ Անբնական ոչ մէկ երեւոյթի առջեւ որքան ալ անկարեւոր թուի այդ, անուշադիր անցնելու չէ։ Մորթի վրայ երեւցող ոեւէ կեղ, ուռեցք, յամառ վէրք, պալար, ցաւալի ըլլան թէ ոչ, կը պահանջեն լուրջ վերաբերում։ Անբացատրելի արիւնահոսումներ, ուր ալ որ ըլլան, մարսողական խանգարումներ, մանաւանդ արիւնի կորուստ՝ միացած պնդութեան, կասկածելի նշաններ են, որ կը կարօտին բժշկական քննութեան։ Հարեւանցի անցնելու, կախակայելու կամ յետաձգելու անմիտ տկարութիւնը ունենալու չէ։

Այս ըսել չէ անշուշտ թէ բժիշկ մը մէկ ակնարկով ի վիճակի է ճշդելու քաղցկեղի ներկայութիւնը եւ բնոյթը։ Ափսո՜ս, այդ ալ կը պահանջէ մանրակրկիտ քննութիւն. ռէօնթկէնեան ճառագայթներով քննութիւնը, հիւսուածներու մանրադիտական զննութիւնը (biopsie) ուրիշ միջոցներու կարգին իրենց տեղը ունին։

Բայց խարխափումներու այդ երկիւղալի շրջանէն վերջ, վըստահ կանգ առնելու չէ դարմանական ոեւէ միջոցի առջեւ, եթէ անիկա պիտի ըլլայ վիրաբոյժին նշդրակը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱԳՐՈՒՍՏԻ ԳԻՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆԱԿՆԵՐԸ

Աշխատանքի Նախարարութիւնը հետեւեալ վիճակագրութիւնը կը հրատարակէ.—

1914ի 100ը հիմ բռնելով, վերջին երեք ամիսներու ընթացքին մեծաքանակի գիները բարձրացած են յուլիսին 637ի, օգոստոսին 630ի եւ սեպտեմբերին 633ի։

փոքրաքանակի գիները գրեթէ կանգ առած են 536ի վրայ։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ" ՓԱՐԻԶԻ Մ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑ ՄԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՒ ՌՈՒՍ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՈՂՋՈՅՆԸ

Կիրակի օր փըթի ժուռնալի սրահներուն մէջ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Կանուխէն սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Ունկնդիրները ստիպուեցան մինչեւ կէս գիշեր ոտքի վրայ մնալ։

Ժամը 9ին սկսաւ հանդէսը՝ հայկական եւ ֆրանսական քայլերգներով, նուագուած եւրոպական նուագախումբի մը կողմէ։ Նախագահ ընկեր Արտաւազդ Շանըմեան հանդէսը բանալով, ըսաւ որ Դաշնակցութիւնը 1925էն ի վեր կը տօնէ իր «Օր»ը, ճիշդ ինչպէս ամէն անհատ տարին մէկ անգամ կը տօնէ իր ծննդեան կամ անուան տարեդարձը եւ այդ հանդէսին կը հրաւիրէ իր բարեկամներն ու ազգականները։ Ամէն կուսակցութիւն ալ կրնայ ունենալ իրեն յատուկ օր մը։ «Երբ նկատի առնենք, որ այսօր, այս ժամուն Մարսիլիոյ մէջ ալ հազարաւորներու բազմութիւն մը նոյն տարեդարձը կը տօնէ, երբ մտածենք, որ Սուրիոյ, Պարսկաստանի. Եգիպտոսի, Յունաստանի, Ամերիկայի մէջ, վերջապէս ամէն տեղ ուր հայ գաղութներ կան, հանդիսաւորապէս տօնած են կամ շուտով պիտի տօնեն նոյն հանդէսը, ինքնին կը տեսնուի թէ օրէ օր ի՛նչ մեծ ժողովրդականութիւն կը ստանայ Դաշնակցութիւնը հայ իրականութեան մէջ։»

Առաջին բանախօսն էր ընկեր Սիմոն Վրացեան, որ երկարօրէն պարզեց հայ ժողովուրդի ներկայ կացութիւնը, ոգեկոչեց անցեալը եւ դասեր հանեց ապագային համար։ «Ներկայիս, ըսաւ, հայ ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը կ՚ապրի խորհրդային Հայաստանի սահմաններէն դուրս, մեծ թիւ մը կայ խորհրդային Ռուսիոյ սահմաններուն մէջ — Վրաստան, Ազրբէջան, Հիւս. Կովկաս եւն — իսկ խորհրդային սահմաններէն դուրս կը մնայ Հայութեան մէկ քառորդ մասը։ Խորհրդային սահմաններուն մէջ ապրող Հայերը ազգային թշնամութեան ենթակայ են. Վրացին խորթ աչքով կը նայի Վրաստանի մէջ ապրող Հայերուն, Ազրբէջան կ՚ուզէ որ իր սահմաններուն մէջ ապրող Հայերը դուրս ելլեն։ Մեզի կը մեղադրեն թէ ինչո՞ւ ընդդիմադիր ենք խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Միանգամ ընդմիշտ պէտք է գիտնալ թէ՝ մեր ընդդիմութիւնը օգտակար արդիւնքներ կուտայ եւ այսօր արդէն հայ բոլշեւիկ վարիչներ կան, որ սկսած են «դաշնակցական մտայնութիւն» յայտնել եւ այդ պատճառով ալ իշխանութենէ հեռացուած են։

Հայ բոլշեւիկներ կան, որ մեզի պէս կը պահանջեն, օրինակ, Ախալքալակը միացնել Հայաստանին։ Դաշնակցութիւնը ընդդիմադիր է խորհրդային վարիչներուն, անոր համար որ անոնք հայ ցրուած բեկորներուն հետ ամէն կապ կտրած են եւ ազգահաւաքման ո՛չ մէկ ձեռնարկ կը կատարեն։ Կը պայքարինք, որովհետեւ անոնք հայկական հարցը լուծուած ու փակուած կը նկատեն։ Որովհետեւ ո՛եւէ պահանջ չունին Թուրքիայէն։ Չեն մտածեր սահմաններու ընդարձակման մասին։ Նոյն իսկ բոլշեւիկներու եւ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը չեն ուզեր օգտագործել՝ բարեկամաբար կարգ մը սահմանային պահանջներ ներկայացնելու համար։ Մինչդեռ մենք հայկական հարցը լուծուած չենք նկատեր եւ պայքար ունինք մղելիք՝ անկախ եւ միացեալ Հայաստան ձեռք բերելու համար։ Մենք ընդդիմադիր ենք համայնավար վարիչներուն, որովհետեւ փոխանակ իրենց պէս երեսի վրայ ձգելու եւ քայքայելու արտասահմանի հայ գաղութները, մենք կը ձգտինք անոնց ֆիզիքական [cut off]
պահպանելու եւ զանոնք [cut off]
զաւաճեցնելու։ Կ՚աշխ[cut off]
ձուլումէ փրկել զանոնք [cut off]
ասպարէզին մէջ նոյն ի[cut off]
կուտանք պահպանողակ[cut off]
րերու կողմէ եղած մշակ[cut off]
յին ձեռնարկներուն։ Ա[cut off]
մենք առաջինը եղանք [cut off]
հարող, երբ Մխիթարե[cut off]
երկրորդական վարժարան[cut off]
ցին հոս, նոյնը՝ Բարեգոր[cut off]
նի Մատենադարանին [cut off]
Մենք կը պայքարինք բ[cut off]
ներուն դէմ, զանոնք գ[cut off]
թեան հրաւիրելու համա[cut off]
րիշ կազմակերպութիւնն[cut off]
որ կը սողան համայնք[cut off]
րուն առջեւ։ Սողալով բ[cut off]
շահիր, սակայն պայք[cut off]
վերջ ի վերջոյ ձեռք կը [cut off]
յաղթանակը։»

Ֆրանսական ընկերվա[cut off]
կուսակցութեան կողմէ [cut off]
ընկեր Լէոն Օսմէն, Սէնի [cut off]
նակցութեան քարտուղա[cut off]
ըսաւ.

— Մեծ պատիւ է ինծ[cut off]
մար այս գիշեր ձեր հետ [cut off]
լալ՝ Ֆրանս. ընկերվար[cut off]
եղբայրական ու բարեկա[cut off]
ողջոյնը տալու համար [cut off]
ընկերներուն։ Գիտէք թէ [cut off]
հին կապեր կը միացնեն [cut off]
սական ընկերվարութիւն[cut off]
ժողովուրդին։ Մենք միշ[cut off]
աչքերը դարձուցած ենք [cut off]
հայ ազգը, դէպի այն [cut off]
ու կորովի ժողովուրդը [cut off]
պայքարի իր ազա[cut off]
համար, հակառակ ամէն [cut off]
լքուելուն. և հակառակ [cut off]
սարսափելի հարուածներ[cut off]
ժողովուրդը երբեք չի վ[cut off]
եւ ապագային կը նայի [cut off]
Ուրախ եմ, որ այսօր [cut off]
տօնէք ձեր կազմակերպ[cut off]
38րդ տարեդարձը։ Դուք [cut off]
մասնիկն էք միջազգայ[cut off]
կերվարութեան, որ կը [cut off]
ազատագրել բոլոր ժողով[cut off]
ները։ Այստեղ չեմ կրնա[cut off]
ռանց յուզումի յիշե[cut off]
մեր անհետացած մէկ [cut off]
կերոջ եւ հայ ժողովուր[cut off]
բարեկամին՝ Ֆրանսիս [cut off]
սանսէի, որ իր հոյակապ [cut off]
քը բարձրացուցած է ժամ[cut off]
կին՝ Թուրքերու կազմակ[cut off]
ահռելի ջարդերուն դէմ։ [cut off]
շատ էք տառապած՝ անց[cut off]
մէջ՝ Թուրքերու [cut off]
եան երեսէն, դուք զոհ եղ[cut off]
դած քաղաքական [cut off]
թեանց եւ այժմ ալ կը [cut off]
պիք բոլշեւիկեան բռն[cut off]
թենէն։ Ջերմօրէն կը [cut off]
որ ձեր երկրին մէջ ընկ[cut off]
րութիւնը զարգանայ, [cut off]
մարդկային բարօրութեան [cut off]
լոր ազգերու աչքերը [cut off]
յառին դէպի միջազգայ[cut off]
կերվարութիւնը, դէպի [cut off]
ղութիւնը։ Կը հրամա[cut off]
Հայաստանի ընկերներ։

Ընկ. Օննիկ Կարապետ[cut off]
տասանեց Սիամանթօյ[cut off]
Կովկաս»ը։

Կ. Սասունի Դաշնակցու[cut off]
նմանցուց երկաթի։ «Հայ [cut off]
վուրդը Դաշնակցութեան [cut off]
կ՚ուզէ մէկ բանմիայն՝ անկա[cut off]
թիւն։ Դաշնակցութիւնը իր [cut off]
ղափարաբանութիւնը կը[cut off]
յետոյ, տուաւ նախ ան[cut off]
կան եւ յետոյ խմբական [cut off]
ներ։ Այսօր ուժ տարի է [cut off]
ղուրսենք. հակառակ [cut off]
ղովուրդի զանգուածային [cut off]
քարի տրամադրութիւնը [cut off]
շատ զօտեպնդող է ու հզօր [cut off]
հայ ժողովուրդը յստակ [cut off]
ղութիւն եւ պահանջներ [cut off]
միացեալ և անկախ Հայ[cut off]
Մասսայական գիտակցու[cut off]
եւ հոգեկան անկախութ[cut off]
րէ օր կը զարգանան իր [cut off]
«Առաջ կը սպասէր որ [cut off]
գայ եւ ազատէ զինք. այսօ[cut off]
անձամբ պայքարելու [cut off]
դիր է։ Հայաստանի մէջ [cut off]
նակցական գաղափարներ[cut off]
զուած են. ինչ շարժում որ [cut off]
զայնական, ճշմարտապէս [cut off]

գոյն կը կրէ, կը նկատուի
...կցական գործ: Հայկական
...ներով պատրաստուած
...ս մը կը պատուի՝ որով-
... «դաշնակցական մտայ-
...» կ՚արտաբերէ: Հայկա-
...գիւղերուն մէջ աւանդական
...թիւն էր քանի մը տա-
...նգամ մը գիւղի ջաղաց-
...համար քար բերել լեռնէն:
... օրը բոլոր գիւղացիները
... ձեռքի կուտային՝ ոմանք
...լծկով, ոմանք իրենց
...արիչներ հաց ու եղին-
...քարը լեռնէն փոխադրելու
...: Ո՛վ որ իր աշխատան-
...մինը չբերէր, նամարտ կը
...: Այդպէս ալ մենք այ-
...ջաղացքի քար մը ունինք
...հայրենիքը փոխադրելիք,
...թիւնը: Ո՛վ որ իր ու-
...չ միացներ այդ սուրբ
...տանքին. արժանի չէ Հայ
...լու:

...խօսեցաւ ռուս Յեղա-
...ական-ընկերվարական կու-
...թեան կողմէ ծերունի
...անելի գաղափարախօս
...Մինոր, ռուսերէն լեզուով:
...Վրացեան յետոյ թարգ-
...ճառը:

Յուզիչ է, ըսաւ Մինոր,
...ո՛րքան երիտասարդ-
...ազգրուած դաշնակցական
...փարբանութեամբ: Ու-
... զուր չեն անցած սերմնա-
...երու աշխատանքները: Կը
...ամ Դաշնակցութեան հիմ-
...երէն Քրիստափոր Մի-
...եանն ու Ռոստոմը, որոնց
...ընկեր եղած եմ Նարոտնիա
...(Ժողովուրդի Կամք) կու-
...թեան մէջ, որ կ՚աշխա-
...մբողջ Ռուսիոյ ազատա-
...թեան համար: Լոկ պատա-
...ւթեան արդիւնք չէ որ
...ակցութիւնը եւ Էս-Էր կու-
...թիւնը ժամանակին պայ-
...ած են ցարիզմի դէմ: Թուր-
... մէջ Դաշնակցութիւնը ե-
...գուն եւ անհաշտ պայքար
...է՝ Թուրք լուծէն ազատե-
...համար Հայը: Մեզի համար
...ւ է եւ բախտաւորութիւն,
...նցեալին մէջ ձեռք ձեռքի
...ծ ենք՝ ազատագրական
...քարի համար: Այսօր, ինչ-
...նաեւ վաղը մենք դարձեալ
...րծակցինք՝ վերցնելու հա-
...յն բռնապետութիւնը, որ
... ճնշիչ է ու մեծ քան ցա-
...: Կուսակցութեանս կողմէ
...ները հաղորդելով ձեզ, կը
...եմ, որ Դաշնակցութիւնը
... շարունակէ իր պայքարը:

Միսաքեան փառաբանեց
...կցութեան ոգին.— «Մռռ-
...նհատները եւ ծափահա-
...ք այն գաղափարները, ո-
...մարմնացուած է Հ. Յ. Դաշ-
...ութիւնը:

Դաշնակցութիւնը դարաւոր
...րակոչկոծ ժողովուրդի մը
... ծնած այն առիւծն է, որ
... կը մռնչէ, սարեր եւ քա-
...եր դղրդացնելով, մերթ կը
...տանայ կամ այնպէս կը
...նէ, միշտ բաց պահելով
...ը եւ մագիլը, կորզելու

համար երկու թանկագին աւանդներ, որոնք յափշտակուած են և՛ բարեկամին և՛ թշնամիին կողմէ,— հայրենիք եւ ազատութիւն: Դաշնակցութիւնը ճառագայթ մըն է, ծիածանի եօթը գոյներով, որոնց իմաստը եթէ տալ ուզենք, պիտի ըսէինք,— Սիրտ (զգացում), գործելու կամք, անձնուիրութիւն, քաջութիւն, յանդգնութիւն, յարատեւութիւն եւ յաղթելու վճռականութիւն: Բայց այս առաքինութիւնները իր մենաշնորհը չեն, այլ քաղուած՝ բուն իսկ ժողովուրդէն, բիւրեղացած եւ խուրձերու, ելեկտրական բարդերու վերածուած Դաշնակցութեան միջոցաւ:

«... Ամբարտաւանութիւն պիտի ըլլար յայտարարել թէ այս ժողովուրդը չի կրնար փրկուիլ առանց Դաշնակցութեան: Բայց որքան ատեն որ հայ ժողովուրդը երես չի դարձներ Դաշնակցութենէն եւ իր ձեռքով չի թաղեր զայն, կը նշանակէ թէ ամէնէն վճռական դերը կուտայ անոր, իր ճակատագրին տնօրինման մէջ: Այդ վստահութեամբ ալ կը շարունակենք մեր ճամբան, տրամադրելով մեր սիրտը, մեր միտքը եւ բազուկը»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ բացի եւրոպական նուագախումբէն, որ մէջ ընդ մէջ հայկական եւ եւրոպական կտորներ կը նուագէր, Պ. Տիգրան, որ երգեց «Հայաստան»ն ու «Ո՛հ, ինչ անուշ»ը. ընկ. Բագրատ, որ արտասանեց Զարեհի «Հայաստանի գովքը». Օր. Հ. Աւնադամեան, որ երգեց «Սիրուն մանիշակ»ն ու օփերայի կտոր մը. Տիկ. Ա. Տէր-Կարապետեան-Գեւոնեան, որ երգեց «Դլէ Եաման»ը, եւ Կոմիտաս վարդապետի «Հօլ արա եզը». ծանօթ դերասանապետ Յ. Զարիֆեան, որուն արտասանած «Ձօն նահատակներուն»ը՝ (Յակոբ Յակոբեանի) եւ «Գրչի հանաքներ»ը գեղարուեստական ճշմարիտ վայելք մը եղան: Թառիստ Պ. Ժորժ Շահպարոնեան նուագեց կովկասեան եւ հայկական կտորներ:

Ընկեր նախագահը, փակման խօսքը վերջացուց՝ հրաւիրելով ներկաները, որ յոտնկայս «Ապրի՛ Դաշնակցութիւնը» գոչեն:

Կէս գիշերէն վերջ սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը: Բոլոր սրահներուն մէջ հաւաքուած երիտասարդութիւնը մինչեւ լոյս անցուց հաճելի ժամեր, զուարթ ու խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Ուղերձներ արտասանուեցան եւ բաժակներ պարպուեցան Դաշնակցութեան կենաց: Ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ սեղաններուն շուրջ բոլորուած երկսեռ խումբեր սկսան հայկական պարեր պարել: Առտուն ժամը վեցին անհամար այդ բազմութիւնը ակամայ բաժնուեցաւ սրահներէն:

ԿՈՍՏԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

ԿՈՍՏԱՆՑԱ, 2 Հոկտեմբեր.— Սեպտեմբեր 30, կիրակի օրը տօնուեցաւ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը, վարժարանի թատերասրահին մէջ: Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ:

Հանդէսը սկսաւ «Երեւան» գեղարուեստական Միութեան նորակազմ փանփարին «Մեր Հայրենիք»ով, զոր հանդիսականները ունկնդրեցին յոտնկայս: Ապա ընկեր Թէրզեան Դաշնակցութեան դրուատիքը ընելով, հանդէսը բացուած յայտարարեց: Յուզիչ արտասանութիւններ եղան ընկերներ Ս. Գալֆաեանի եւ Արտաշէս Տօնիկեանի կողմէ: Մէջ ընդ մէջ փանփարը նուագեց նաեւ «Կռուեցէք Տղերք»ը եւ «Յառաջ Նահատակ»ը:

Օրուան բանախօսը ընկեր Շաւարշ Մակարեան, գեղեցիկ կերպով պատկերացուց նախ քան յեղափոխութիւնը հայ ժողովուրդին կրաւորական եւ ստրուկ վիճակը, որուն դարման տանելու համար նոյն ժողովուրդին ծոցէն ծնաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Նոյն ժողովուրդին արդար պահանջներուն իրականացումը նպատակակէտ ընդունելով, Դաշնակցութիւնը քալեց հայ ժողովուրդին կողքին, միշտ ջահակիրը եւ յառաջապահը ըլլալով անոր: Բանախօսը փաստերով հաստատեց Դաշնակցութեան արթուն պահակի եւ կամաւոր անձնուիրութեան կրկնակ առաքինութիւնները, յիշեց ցարական կառավարութեան կողմէ հայ եկեղեցիներուն կալուածներուն գրաւման եւ հայ մշակոյթին խափանման հանդէպ, Դաշնակցութեան բռնած վճռական ընթացքը, նոյնպէս հայ-թաթարական կռիւներու միջոցին դաշնակցական մարտիկներու անձնուիրաբար մղած անհաւասար պայքարը, Մեծ Պատերազմի ընթացքին, հայ ժողովուրդին մէջ ինքնաբերաբար ծնունդ առնող կամաւորական գունդերու ղեկավարութիւնը եւն., եւ վերջացուց անմոռանալի ընկեր Խաժակի վերջին նամակով յայտնուած ցանկութեամբ.— «Իմ զաւակներս ալ թող քալեն իմ գնացած ճամբով»: Մենք ալ, ըսաւ, պիտի քալենք նոյն ճամբով, մինչեւ որ իրագործուի հայ ժողովուրդի ցանկութիւն, միացեալ եւ անկախ Հայաստանը:

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է Հնչակեան վարիչներու ազնիւ յօժարութիւնը, որով տրամադրեցին փանփարը, աւելի փայլ տալու համար Դաշնակցութեան տօնին:

ՄԵՆՕ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԶԵԿՈՅՑԸ

Առեւտր. գործավարութեան մէջ կայացած խորհրդակցական ժողովի մը մէջ, Միկոյեան զեկուցում մը տուած է ցորենի շուկային եւ ընդհանուր պարենաւորման մասին:

Ըստ Միկոյեանի զեկոյցին, թէեւ արմտիքի ընդհանուր բերքը այս տարի աւելի լաւ եղած է քան անցեալ տարի, սակայն ցորենի եւ հաճարի նուազում մը կը նշմարուի: Այս նուազումը առաջ կուգայ ո՛չ թէ անկից որ ցորենի եւ հաճարի բերքը առատ չէ եղած, այլ որովհետեւ, փոխադրութեան միջոցները կը պակսին...: Սիպերիոյ եւ Ղազախստանի բերքը լաւ եղած է, բայց մնացած է տեղին վրայ, փոխադրութեան միջոցներու պակասին հետեւանքով:

Ուկրայնայի մէջ, անցեալ տարի հաւաքուած ցորենը գործածուած է բնակիչներուն կողմէ, աշնանային բերքի կորուստին հետեւանքով: Այս բոլորը սակայն, պարզապէս կը նշանակեն թէ՝ այս տարի Ռուսիոյ մէջ, ցորենի պակաս կայ:

Յիշուած խորհրդակցական ժողովը որոշած է որ ցորենի եւ ուրիշ նիւթերու հայթայթումը դիւրացնելու համար, բանուորական կազմակերպութիւնները եռանդուն կերպով մասնակցին ձեռք առնուելիք միջոցներուն:

Բայց հասած մասնաւոր եւ ստոյգ տեղեկութիւններու հիման վրայ, տխուր իրականութիւնն այն է որ, հարաւային Ռուսիոյ մէջ, արդէն երեք միլիոնի մօտ ժողովուրդ մը կը տառապի սովէն:

ԿԸ ԾԱԽԵՆ...

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հաստատէ թէ Մեծ դուքս Ալեքսանդրովիչի այրին իշխանուհի Փալէյ, Լոնտոնի դատարանին առջեւ դատ բացած է, արգիլել տալու համար երեք հարիւր սնտուկ գեղարուեստական առարկաներու վաճառումը, Խորհրդային իշխանութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Իշխանուհին կը պնդէ թէ անոնք կը պատկանին իրեն եւ գրաւուած են Ցարսքոյէ Սելոյի իր պալատէն: Սնտուկները կը գտնուին Լոնտոնի նաւահանգիստը եւ ղրկուած են Խորհրդային իշխանութեան կողմէ, որ երկար ատենէ ի վեր վարկ կը փնտռէ: Սնտուկներուն մէջ կան թանկագին գործեր, նկարներ եւ ադամանդներ:

Իշխանուհին որ Փարիզ կը բնակի, արդէն ձեռք ձգած է վճիռ մը, որով այդ գոհարներէն մաս մը գնող ընկերութեան մը կ՚արգիլուի զանոնք շուկայ հանել:

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը Ռիկայէն կ՚իմացնէ թէ՝ Մոսկուայէն եկած ճամբորդներու տեղեկատուութեան համաձայն, Մոսկուայի պահակազօրքին մէջ խռովութիւն ծագած է:

Նորակոչ զինուորները կը գանգատին շրջաններու մէջ տիրող սովին համար: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ եղած են: Վեց զօրանոցներ հսկողութեան տակ առնուած են գաղտնի ոստիկաններու կողմէ:

Լենինգրադի եւ Խարքովի պահակազօրքերուն մէջ ալ խռովութիւն ծագած է, կ՚ըսուի:

ՎՈՏԿԱՅԻ ՍՊԱՌՈՒՄԸ

Վոտկայի սպառումը տարուէ տարի կը շատնայ: 1926 27 տարեշրջանին վոտկայի արտադրութիւնն էր 387 միլիոն լիտր: Յաջորդ տարին՝ բարձրացաւ 467 միլիոնի, իսկ անցեալ հոկտեմբերին սկսող ելմտական տարեշրջանին համար, անոր արտադրութիւնը կը գնահատուի 580 միլիոն լիտր: Ռուսիոյ ամբողջ բնակչութեան համար ուրեմն, մարդագլուխ կ՚իյնայ 2,70 լիտր 1926-27ին, 4 լիտր յաջորդ շրջանին: Իսկ ներկային համար, բաժինը կը բարձրանայ 6 լիտրայի, եթէ սակայն այս պաշտօնական թիւերը ճշգրտօրէն կը համապատասխանեն իրականութեան:

«Իզվէստիա» թերթին տուած լուրին նայելով, Մոսկուայի մէջ պիտի հիմնուի վոտկայի գործարան մը, որ պիտի կրկնապատկէ ներկայ արտադրութեան քանակը, անկից յետոյ կառավարութիւնը մենաշնորհի պիտի վերածէ վոտկայի արտադրութիւնը, որով պիտի կրնայ աւելի մեծ հասոյթ մը ապահովել, քան ցարական կառավարութիւնը: Գետնախնձորի եւ սերմնցուներու կարեւոր մէկ մասը այժմ գաղտնօրէն կը գործածուի ալքոլի արտադրութեան: Վոտկայի արտադրութիւնը կրկնապատկելով, կառավարութիւնը կը յուսայ որ գիւղացիները ստիպուին աւելի մեծ չափով իրենց բերքը ծախել պաշտօնական կազմակերպութիւններուն:

Լենինգրադի մէջ հրատարակուող «Կրասնայա Կազէգա» թերթը կը մատնանշէ անբարոյացումը, որ աշխատաւոր զանգուածներուն մէջ կը զարգանայ շնորհիւ աժան վոտկայի չափազանց գործածութեան,— ռուսական միակ արտադրութիւնը, որուն գինը յաւելում չէ կրած 4 տարիէ ի վեր:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինօ, Քափիթէն Ֆեռպիէռի 5րդ. փողոցին վրայ հաստատուած են 50է աւելի հայ ընտանիքներ: Անոնց վիճակը այս տարի աւելի լաւ է քան անցեալ տարի: Ամէնքն ալ գործ ունին. Դպրոց մը լեցնելիք երախաներ ունինք, որոնք տեղական դպրոց կը յաճախեն: Խեղճերը իրենց մայրերուն հետ անգամ չեն կրնար հայերէն խօսիլ...:

Մեր հայրենակիցներէն շատեր սկսած են ուրիշ շրջաններ երթալ, հող գնել եւ տուն շինել: Երբ այս բազմահայ գաղութին մէջ իսկ կը մոռցուի հայերէն լեզուն, հեռացողներու եւ առանձին տուն շինողներու երախաները անմիջապէս պիտի ձուլուին, քանի որ հայ դրացի մը իսկ չունին:

Մ. Խաչատուրեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁՕՀ ՄԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, 2 Հոկտ.— Երէկ ցուրտ հողին յանձնեցինք մարմինը Խարբերդի Միւզիր Օղլի գիւղէն Պ. Հայկազ Պապիկեանը, 19 տարեկան: Դժբախտ երիտասարդը մէկ կողմէն հայրենիքի կարօտով վառուած, միւս կողմէ անողոք ցաւի մը ենթակայ՝ աչքերը բ... մեռաւ օտար հողի վրայ: Թաղու... մը կատարուեցաւ շատ յուզ... ծաղկեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դ. Կարտանի կոմիտէն, եղբայր Պապիկեաններ, ընկ. Տօնապետեան, Կ. Մուրատեան եւ Պ. Միրիճ... Արգոեան: Դագաղին կը հետեւէր բաւական բազմութիւն մը Կարտանի աշխատաւորներէն:

Մեր խորին ցաւակցութիւնները հանգուցեալի մօր եղբայրներուն եւ պարագաներուն:

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿՈՉ

Ազգային զանազան կարեւոր խնդիրներու եւ մասնաւորաբար կրթական անյետաձգելի հարցին ընթացք տալու համար ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք Փարիզի եւ արուարձաններու Հայրենակցական բոլոր Միութիւնները, 61, Rue Monsieur le Prince, Ֆլորիայի սրահը 21 Հոկտ. 1928 կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2,30ին: Այս առթիւ պիտի կազմուի Միջ-Հայրենակցական Միութեանց կեդրոնական վարչութիւն մը:

Ի դիմաց Պոլսոյ եւ Շրջակայքի Հայրենակց. Միութեան՝ Արսէն Գարակէօզեան: Ի դիմաց Անդրէասի եւ Շրջ. Հայր. Միութեան՝ Յարութիւն Ա. Քէֆէլեան: Ի դիմաց Ուրֆայի Հայր. Միութեան՝ Պօղոս Գորգիկեան: Կարնոյ Հայր. Միութեան անդամուհի Ա. Խաչիկեան: Ծանօթ.—Մասնաւոր տեղեկութեանց համար դիմել՝ Գարակէօզեանի 3 bis Passage Lauzin. Paris 19e.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VI

...ն՞չ, ի՞նչ պիտի խօսին,
...ղփաղփեն օրէնները, պա-
...ց պառաւը:
...ի խռովեցաւ, վայրկեան
...րակուսեցաւ որ Նուօրոյի
...րէնուի մասին տեղեկու-
...ցողներ կային: Պատա-
...ը վար դրաւ եւ յայտնեց
... դրեր ունելէ եթէ
...ն...

— Ի՞նչ բուռն ես, ըսաւ պա-
...Սողոմոն կ՚ըսէր որ բուռն
... հովի կը նմանի...
— Ո՛հ, դեռ Սողոմոնը կ՚ապ-
... Անանիա խիստ ձայ-
...

...ուը վշտացած լռեց: Ա-
...ը կնկանը նայեցաւ, Անա-

նիային նայեցաւ եւ ուզեց զայն պատժել.

— Սողոմոն միշտ ճշմարտութիւնը կ՚ըսէր:

Յետոյ աւելցուց. «Կ՚ըսեն թէ դուն կը սիրաբանիս Մարգարիտին հետ»:

Անանիա կարմրեցաւ, առաւ պատառաքաղը, վերսկսաւ ուտել եւ մրմռաց.

— Ի՞նչ յիմար են:

— Մտիկ ըրէ՛, յիմար չեն, աւելցուց ջաղացպանը կիսով չափ գինի լեցուած գաւաթին մէջէն նայելով. եթէ ճիշդ է, իրաւունք ունին փսփսալու, որովհետեւ դուն անկեղծօրէն կնքահօր դիմելու եւ ըսելու ես. «Քարբրա՛, այժմ մարդ մըն եմ, ներէ եթէ մինչեւ հիմա ծածկեցի յոյսերս ինչպէս որ ծնողքէս անգամ ծածուկ պահեցի»:

— Լռեցէք, դուք բան մը չէք գիտեր, ընդմիջեց Անանիա զայրացած եւ տաքցած:

— Ա՛հ, սուրբ Կատարինէ, հառաչեց Ցատանա, հանդիստ ձգէ՛ այդ յոգնած տղան: Ժամանակ կայ դեռ ատոնց վրայ խօսելու, դուն տգէտ գիւղացի մըն ես, բան մը չես հասկնար:

Գիւղացին խմեց եւ ձեռքով շարժում մը ըրաւ, հանդարտութեան հրաւիրելով, յետոյ խօսեցաւ.

— Այո՛, ես տգէտ եմ, իսկ զաւակս զարգացած է, լաւ: Բայց իրմէ տարեց եմ: Մազերս սկսեր են ճերմկիլ: Կեանքի փորձառութիւնը մարդը տոքթօրէ մը աւելի կը զարգացնէ: Արդ, զաւակս, քեզի մէկ բան միայն կ՚ըսեմ, հարցուր խղճիդ եւ պիտի պատասխանէ որ բարերարը խաբելու չէ:

Ուսանողը գաւաթը սեղանին զարկաւ ուժգնօրէն, կոտրելու սոսկացնելու չափ:

— Այո՛, զաւակս, շարունակեց գիւղացին, կնքահօրդ երթալու, ձեռքը համբուրելու եւ ըսելու ես. «Ես գիւղացիներու զաւակ եմ, բայց ձեր շնորհիւ եւ աշխատութեամբ տոքթօր պիտի ըլլամ եւ հարուստ պարոն մը: Կը սիրեմ Մարգարիտը, որ կը սիրէ զիս: Անքան երջանիկ պիտի ընեմ զինքը որ պիտի մոռնայ իր ծառային զաւակին հետ ամուսնանալու գիջած ըլլալը: Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ օրհնեցէ՛ք մեզ»:

— Հապա՞ օրհնելու տեղ վռնտէ շան մը պէս, հարցուց պառաւը:

— Գործդ նայէ՛, կնիկ, կանչեց գիւղացին: Քու Սողոմոնդ կ՚ըսէր որ կիները չեն գիտեր թէ ինչ կ՚ըսեն: Եթէ կը խօսիմ, արդէն չափած եմ խօսքերս: Կնքահայրը պիտի օրհնէ զիրենք:

— Բայց եթէ ճի՞շդ չէ, ընդմիջեց Անանիա ուրախանալով:

Ոտքի ելաւ դրան մօտեցաւ եւ սկսաւ սուլել: Ա՛լ չէր լսեր, սիրտը սաստիկ կը տրոփէր: «Կնքահայրը պիտի օրհնէ՛»: Եթէ գիւղացին այսպէս կը խօսէր, պատճառներ ունենալու էր: Բայց ինչո՞ւ Մարգարիտ երբեք ակնարկած չէր հօրը լաւ տրամադրութիւններուն: Եթէ Մարգարիտ չէր գիտեր, ինչպէ՞ս ծառան կրնար գիտնալ:

— Քիչ ատենէն պիտի տեսնեմ, մտածեց Անանիա եւ բոլոր տարակոյսները, հոգերը, ճամբորդութեան յոգնութիւնները, նոր յոյսերու ուրախութիւնն իսկ ցնցեցան քաղցր մտածումին առջեւ. «Քիչ ատենէն պիտի տեսնեմ Մարգարիտը»:

*
* *

Ձեռքով դպաւ դրան, որ կամաց մը բացուեցաւ:

— Բարի վերադարձ, ըսաւ աղախինը որ սիրահարներու թղթակցութիւնը կը փոխանակէր: Հիմա կուգայ:

— Ի՞նչպէս ես, հարցուց Անանիա յուզեալ ձայնով մը: Հռոմէն քեզի յիշատակ մը բերի:

— Ի՞նչ ըրիր, ըսաւ կինը ծրարիկն առնելով: Սպասէ՛ վայրկեան մը:

Անանիա սպասեց բակին տակաւին տաք պատին կռթնած, լուռ գիշերուան մթին երկինքին տակ: Մարգարիտ երեւցաւ: Տեսնելէ առաջ զգաց թարմ ու ջերմ այտը, տրոփուն սիրտը, նուրբ իրանը, գիրգ շուրթները. կարծեց որ պիտի մարէր:

Սկսաւ յիմարաբար համբուրել մազերը, երեսը, համբոյրներու անշէջ պապակէ մը կուրացած:

— Կը բաւէ՛, կը բաւէ, ըսաւ: Ի՞նչպէս ես, առողջացա՞ր:

— Այո՛, այո՛, վերջապէ՛ս: Նայէ սիրտս ինչպէս ուժեղ կը բաբախէ: Ա՛հ, ըսաւ ծանրօրէն շնչելով եւ Մարգարիտի ձեռքը կուրծքին վրայ սեղմելով, չեմ կրնար նոյնիսկ խօսիլ... Քեզ ալ չեմ տեսներ, եթէ լոյս մը բերէ՛ս...

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Իզմիրի մէջ ձերբակալուածներէն ճաֆէր հարցաքննութեան ընթացքին բաւած է.

— Ես Պահայական եմ: Պահայականները կառավարական օրէնքներուն հնազանդող են: Թագաւոր չեն սիրեր, ազատութիւն կը սիրեն, եւ սուտ չեն խօսիր:

«Վաքըթ» կը գրէ.— Կ'ըսուի թէ Վանեցի Սարգիս Թովմասեան անուն ատամնաբոյժը, որու անունը յիշուած էր իբր ընկերակցութեան փոխ-նախագահ, Սուլթան Համամ, Ճամճի Պաշի խանի իր ատամնաբուժարանէն ոստիկանատուն կանչուած եւ հարցաքննուած է: Յիշեալը 45 տարեկան ակնոցաւոր անձ մըն է: Կ'ըսուի թէ ընկերակցութեան բուն կեդրոնը Ամերիկայի մէջ է: Պոլսոյ ճիւղը Ամերիկայի կեդրոնէն հաստատուած է: Եւ այդ կեդրոնէն ղրկուած հայերէն եւ յունարէն գրքոյկ մը, որ ընկերութեան նպատակը կը բացատրէ և 12 էջէ կը բաղկանայ, 5 ամիս առաջ թղթատարով բաժնուած է զանազան տեղեր:

⁂ «Միլլիյէթ»ի համաձայն, Պոլսոյ մէջ հարիւրէ աւելի Պահայական կայ: Ահմէտ Պէհայի անուն Պարսիկի մը կողմէ հիմնուած եւ Պահայականութիւն անունը առած այս աղանդը աշխարհի ամէն կողմը ցրուած եւ շատեր յարած են անոր: Աղանդը հիմնող Ահմէտ Պէհայի Ամերիկա երթալով հոն ընկերակցութիւն մը կազմած եւ լայն կազմակերպութիւն մը ստեղծած է: Ընկերակցութիւնը ներկայիս Ամերիկայի մէջ գրքոյկներ կը հրատարակէ: Քանի մը ամիս առաջ ընկերակցութեան անդամուհիներէն Ամերիկացի օրիորդ մը Պոլիս հանդիպած էր:

Ատամնաբոյժ Սարգիս Թովմասեան, որ հարցաքննուած եւ որուն ատամնաբուժարանին մէջ քննութիւն կատարուած է, յայտարարած է խմբագրի մը թէ՝ Պահայական ընկերակցութիւն չկայ, բայց ինք Պահայական է եւ ուրիշ ոչ մէկ կազմակերպութեան կը պատկանի: Ըստ իր աղանդին, ամէն մարդ միեւնոյն ծառին տերեւն է, այր, կին հաւասար են, կռիւէ հեռու են, օրէնքի կը հպատակին, սուտ չեն խօսիր, բազմակնութեան դէմ են, ամէն ոք եղբայր է իրարու: Օրիորդ Թովմասեան ալ հօրը աղանդէն է: Ատամնաբոյժը ազատ ձգուած է, բայց յետոյ նորէն կանչուած:

Հայ պատանիին եղերական մահը

Երէկ գրած էինք թէ Փանթէնի մէջ գտնուած է Հայու մը դիակը:

Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, դժբախտ զոհը 16 տարեկան հայ պատանի մըն է՝ Արշամ Զթէրեան, որ քանի մը տարիէ ի վեր կ'աշխատէր Փամպուքճեան կօշիկի գործարանին մէջ, իր մօրեղբօր Պ. Կարպիս Գրիգորեանի հետ, որուն Նարկան-Լիվրիի տունը կը բնակէր: Զթէրեան կիրակի օր ժամը 8.20ին Կառ տը լ'Էսթէն կառախումբ նստած էր՝ Նարկան երթալու համար: Սովորութիւն ունէր վակոններուն վրայի յարկը նստիլ եւ մէկ վակոնէն միւսը անցնիլ՝ մինչեւ առջեւի վակոնը հասնելու համար:

Կը կարծուի թէ կիրակի օր նոյն փորձը ըրած է՝ Փարիզի եւ Փանթէնի կայարանին միջեւ եւ սխալ քայլով մը երկաթուղագծին վրայ ինկած: Հեք պատանիին գանկը ջախջախուած է եւ մահը վայրկենական եղած է: Ետեւէն եկող ուրիշ կառախումբ մը դիակը տեսած եւ զայն Փանթէնի կայարանը փոխադրած է:

Օդանաւի ծանր արկած

Փորտոյէն կը հաղորդեն թէ ֆրանսացի օդանաւորդ դերտեղակալ Ժան Վուազէն եւ ընկերը Անտրէ Ռիֆ օդանաւով փորձ կը կատարէին, երբ մեքենան արագութիւնը կորսնցնելով վար ինկաւ Քազոյի օդանաւային կայանը, մօտ քառասուն մեդր բարձրութենէ: Ժան Վուազէն ածխացաւ, իսկ Ռիֆ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Երկու սպաներն ալ Վէրսայլի զինուորական վարժարանը աւարտելէ յետոյ փորձի շրջան մը կ'անցընէին Քազոյի մէջ:

Ռումանիա եւ Թրանսիլվանիոյ Մաճառները

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ ռումանական կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Թրանսիլվանիոյ Հունգարացիներուն դէմ: Արդէն իսկ ստորագրուած է հրամանագիր մը, որուն համաձայն 650.000 հոգի Թրանսիլվանիոյ սահմաններէն դուրս պիտի հանուին:

Հրամանագրին մէջ կարգ մը տարօրինակ վերապահումներ կան: Այսպէս, երկու տարուան շնորհ պիտի ստանան այն Հունգարացիները, որոնք կ'ապացուցանեն թէ 14 տարիէ աւելի ապրած են Թրանսիլվանիոյ մէջ, պայմանաւ որ ամիսը չվերջացած ամուսնացած ըլլան նախկին ռումանական հողի բնակիչներէն ռումանացի կնոջ մը հետ: Նոյնպէս՝ Թրանսիլվանիա ծնած օտարականները երեք տարուան համար շնորհ պիտի ստանան: Արդարեւ Թրանսիլվանիոյ մէջ շաքարի եւ կաշիի գործարաններու բոլոր բանուորները հունգարացի են. միւս բոլոր արհեստները նոյնպէս Մաճառներու ձեռքն է: Սակայն, վտարուելիք մարդոց մօտ հարիւրին 50ը ռումանական հպատակութիւնը ստացած են:

Վտարման հրամանը տրուած է՝ Ռումանիոյ տնտեսական դժուարութեանց պատճառաւ: Զիպէնպուրկէրի շրջանին մէջ մեծ թշուառութիւն կը տիրէ եւ գիւղացի կուսակցութեան վարիչներուն անհատական հմայքն է, որ կ'արգիլէ ապստամբութեան մը պոռթկումը: Գիւղացի կուսակցութեան պետը Մանիու անցած շաբաթ Քոլոժվարի շրջանը պտոյտէ մը վերադարձին յայտարարեց թէ ժողովուրդին համբերութիւնը սպառած է եւ պատրաստ է տապալելու կառավարութիւնը:

Թուրքիա եւ Ալպանիա

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Շատ հաւանական չէ որ Թուրքիա ճանչնայ Ալպանիոյ միապետական վարչաձեւը: Թիրանայի Թուրք դեսպան Լութֆի պէյ Պոլիս հասաւ եւ հաւանաբար իր պաշտօնատեղին չպիտի վերադառնայ: Ասկէ զատ, Էնկիւրիի եւ Թիրանայի միջեւ յարաբերութիւնները պիտի վարեն գործակատարի հանգամանք ունեցող քարտուղարներ: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ յարաբերութիւնները բոլորովին խզուին, որովհետեւ Ալպանիոյ մէջ միապետութեան վերահաստատման առթիւ Մուսթաֆա Քէմալ շատ կասկածոտ աչքով կը նայի այդ երկրին վրայ:

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին պուա-քոլոնպի թաղապետութեան թատերական սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ ներկայացում:

ԿԱՐՏԱՆ

21 Հոկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ցան մէջ: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, պզտիկներու հայկական պար եւ զաւեշտ: կը խօսին՝ ընկերներ ԱԲՕԵԱՆ եւ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.3ին: կը խօսի՝ Ընկ. ՋԱՄԱԼԵԱՆ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի *Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:*

Պուա-քոլոնպի *Եռագոյն կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին* 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Լիոնի *Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին գրադարանի սրահը:*

Կը դասախօսէ՝ Հայաստանէն նոր եկած ընկ. Աղասի: Նիւթ.— «Խորհրդային Հայաստանի արդի իսկական վիճակը»: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Մարսէյլի *Քրիստափոր Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ* Սիամանթօ, Վարուժան, Ակնօ, Վահան եւ Բաբկէն Սիւնի *խումբերու բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին ծանօթ հաւաքատեղին:*

Ներկայանալ անդամատոմսով:

Լիոնի *Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի՝ առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Ջամալեան: Ներկայանալ անդամատոմսով: Շրջաններէ եկող բոլոր նոր ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրութիւնները կատարելու համար:*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Գ. Տարեշրջանի «Հինգշաբթի»ներու շարքը կը սկսի այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին: Նիւթն է՝ «Ազգային եւ ոչ ազգային ուղղութիւններ արուեստի եւ գրականութեան մէջ»: Վիճաբանութեան մասնակցելու հրաւիրուած են քաղաքիս ծանօթ մտաւորականները: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Լիոն, *Կ. Յ.— 10:*
Տրակինեան, *Ա. Հ.— 90:*
Փարիզ, *Տիկ. Լ. Զ.— 45:*
Մարսէյլ, *Նան.— 125:*
Վիլֆռանշ, *Ն. Զ.— 140:*
Լիոն, *Զ. Պ.— 137:*
Մարսէյլ, *Գործ.— 646:*
Սէն Սէռնէն, *Յ. Ա.— 35:*
Մարսէյլ, *Թ. Գ.— 80:*
Լիոն, *Մար.— 20:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կէյվէի-Միջագիւղէն Տիկ. Սիրունի Կարապետեան, ծնեալ Էլմասեան: Իմացնել՝ Մ. Կարապետեանի, 9 Rue du Garet, Lyon, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Խարբերդի Հիւսէյնիկ գիւղէն Սարգիս Յովակիմեան որ 1915ի տարագրութեան միջոցին անյայտացած է: Տեղեկութիւն տուողին 200 ֆր.

նուէր: Իմացնել իր եղբօր՝ Garabed Hovaguimianի, 67 Rue Garibaldi, Lyon (Rhône). France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել,

«**Բուժանք**» լոյս տեսաւ Հոկտեմբերի թիւը (Գ. տարի թիւ 28) ճոխ եւ պատկերազարդ: Փնտռել Սէն Միշէլի լրագրավաճառներէն: Բաժնեգին՝ Ֆրանսա՝ տարեկ. 25 ֆր.: Հասցէ՝ L. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis, Paris (Xe).

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ ՎԱԼԱՆՍԻ մեր ընթերցողներուն կը ծանուցանենք թէ այդ տեղերուն մէջ «Բուժանք»ի հատավաճառութիւնը Սեպտեմբերէն սկսեալ դադրեցուցած ենք: Անոնք որ Յուլիսի եւ Օգոստոսի թիւերը (25 եւ 26) ձեռք գնած են եւ կ'ուզեն թերթ ստանալ, կրնան բաժանորդագրուիլ, վճարելով 20 ֆրանք, Գ. տարուան մնացեալ 10 թիւերուն համար (Թիւ 27—36):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-32

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

18 OCTOBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 780 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԵՂԿԱՏԱԿ ՇԱՐԺՈՒՁԵՒԵՐ

Սպասեցինք որ Երեւանցիները լայն ժամանակ ունենան ամփոփելու իրենց բոլոր գոհարները, ինչպէս եւ մաղձը, «Մշակոյթ»ի տօնին առթիւ:

Կը թուի թէ ամէն բան ըսած - վերջացուցած են:

Արդարեւ, «Մշակոյթի Օր»էն առաջ, հրատարակեցին շարք մը խմբագրական կամ խմբագրի յօդուածներ: Յետոյ, իրենց ներկայացուցիչը հանդիսաւորապէս կարդաց իր հասարակախօսիք շարադրութիւնը, երիտասարդներն անգամ սառեցնելով: Ապա հրատարակուեցաւ նաեւ իրենց օրկանին մէջ, որ իր կարգին նոր խմբագրական մը թխեց, փառաբանելու համար անոր արժէքը:

Ալմուկը դադրած ըլլալով, փորձենք դէմ դիմաց նստիլ եւ անկեղծօրէն խօսիլ գրուած հարցերու մասին:

Ըսած եղանք եւ անգամ մըն ալ կրկնենք.— Տիկին Զապէլ Եսայեանի ճառը հասարակ - տեղիք էր ոչ միայն իբրեւ տեսակէտ, այլեւ իբրեւ շարադրութիւն: Այդ բոլորը աւելի ճարտարութեամբ կրնային գրի առնել եւ կարդալ ուրիշներ, առանց հրապէտ կամ գրագիտուհի ըլլալու:

Թէ իսկական Մշակոյթը հայրենի հողին վրայ, հայրենիքին մէջ միայն կրնայ ծիլ արձակել եւ զարգանալ,— Զաքարեան պատուելին կամ Պերճ Պռոշեանն ալ պիտի կըրնային հաստատել: Զապէլ Եսայեանները շա՛տ ուշ մնացած են, այս ճշմարտութիւնը Փարիզի բեմերէն հռչակելու համար: Այն ալ, իրենց ամբողջ գրական գործունէութիւնը գաղութներու մէջ ծաղկեցնելէ եւ անոնց յորձանքին մէջ սպառելէ յետոյ:

Թերեւս առարկեն թէ կարելի չէր Մուշ կամ Տիգրանակերտ նստիլ եւ գրականութիւն ընել, երբ ոչ խօսքի եւ գրչի ազատութիւն կար, ոչ ալ կեանքի ապահովութիւն:

Ճիշդ այստեղ ալ կը սկսի բուն ողբերգութիւնը:

Տիկին Եսայեանները շատ լաւ գիտեն թէ ինչո՛ւ օտար պողոտաներու վրայ կը թարթափի, կ'արիւնոտի, կը ճչայ, բայց եւ կը յամառի ապրիլ հայկական մշակոյթը:

Անոնք տասն անգամ աւելի տեղեակ են հայրենիքի մէջ տիրող կարգ ու սարքին: Կը հասկնան Երեւանի եւ գաղութներու մեկուսացման պատճառները: Եթէ շատ նեղէք, պիտի խոստովանին որ «ազգային ինքնուրոյն մշակոյթ ստեղծելու մէկ հնարաւորութիւն ունինք» ոչ միայն «գաղութահայ կեանքի», այլ եւ այսօրուան Հայաստանի մէջ: Այո՛, այն խորհրդակահար միջավայրը որ խամրեցուց Եղիշէ Չարենցները, տաղանդին լրութեան չհասած, եւ որ ամէն օր «կեղծ հանճարներ» կ'արտադրէ, որպէսզի Աշխատանքի երգն անգամ խեղկատակութեան վերածեն,— չի կրնար դառնալ ներշնչման աղբիւր եւ ստեղծագործութեան կայք:

Հայրենիքի հողն ու ջուրը, անոր պայծառ լուսնկան անգամ չեն կրնար դիմանալ տիրող կարգ ու սարքին, չեն կրնար փրկել իրենց հարազատ գիծերը:

Մոսկուայէն փչած յեղափոխութեան, թարմութեան, նոր օդերու հովը՝ խոր ակօսներ բացաւ անսահման տարածութիւններու վրայ, եւ իրական տաղանդներ արտադրեց, իսկ մինչեւ Երեւան հասնիլը՝ դարձաւ ամուլ խորշակ, տեղական ծաղիկներն անգամ չորցնելով:

Տիկին Եսայեաններուն համար գաղտնիք չեն այս բոլորը: Բայց, պայմա՛ն է որ չգիտնալ ձեւացնեն, ժխտեն զանոնք. այնպէս, ոչ միայն ճառ չպիտի կրնան խօսիլ, այլեւ պիտի ստիպուին կոտրել իրենց գրիչը, և «ոռքօքօ» բանիլ:

Որովհետեւ, իսկապէս հրէշային է այն ինչ որ կը տեսնենք հայրենիքին մէջ, գրի եւ գրչի մասին:

Որո՞ւ համար այդ կեղծաւոր արցունքները գաղութներու ձուլման առթիւ, երբ այր կամ տիկին Զապէլ Եսայեանները դաւադրութեան պատկառօրէն խաչ կը քաշեն իրենց համոզումներուն վրայ, կը ծածկեն իրենց տեսածն ու զգացածը, եւ շրթունքներ կը երկեն ի փառս նոր տէրերու:

Երբ մենք «բացէ՛ք դուռները» կ'աղաղակենք տարին տասներկու ամիս, քար լռութիւն կը պահեն այդ գոյնզգոյն խեղկատակները: Իսկ երբ, Երեւանցիներէն յուսակտուր, տոկալով եւ համբերելով, բայց միանգամայն գործելով, կ'ուզենք առողջ եւ ստեղծագործ համրանքներ պահել հայրենիքին համար, արծարծել եւ տարածել հայկական մշակոյթը, խտէալով մը ապրեցնել երիտասարդութիւնը.— գռեհիկ հայհոյչներ կ'արձակեն անոնք:

Ինչու ծածկենք,— այդ խեղկատակ շարժուձեւերը այնքան ազդեն մեր վրայ, որքան Խալիտէ Էտիպ հանըմներու քաղաքական մարզանքներն ու հէքեաթները:

Երկուքն ալ նոյն ճամբէն կ'ընթանան,— կեղծիքի եւ խաբէութեան դրամագլուխներ պտտցնել երկիրէ երկիր, եւ շփոթութեան մատնել բազմութիւնները:

Մէկ տարբերութեամբ, — Խալիտէ Էտիպները օտարը խաբելով, եւ վեր ի վայր շրջելով պատմութիւնը, յաճախ օգտակար կ'ըլլան իրենց հայրենիքին: Իսկ մեր Խալիտէները օտարը չէ որ կը խաբեն, այլ իրենց իսկ հարազատները, հայրենիքէն զրկուած եւ ցամաքէ - ցամաք նետուած բազմութիւնները...:

Եւ այս՝ առանց փոխարէն բան մը տալու:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԻՒԼ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Նանսէնի ծրագրին նոր ձախողման առթիւ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Պայքար, Ամերիկայի ռամկավարներու՝ օրկանը (3 հոկտ.).

— «Ազգաց Դաշնակցութեան կողմէ նոր դիմում մը պետութեանց, որպէսզի Նանսէնի պահանջած գումարը իրենք գոյացնեն, պիտի ըլլար կրկնութիւնը ասկէ առաջ եղած փորձերուն, որոնք յաջողութիւն չգտան: Արդարեւ, կարգ մը պետութիւնք, Ֆրանսա, Գերմանիա, Ռումանիա եւ Շուէտ, խոստումներ ըրին: Հոս ալ սակայն գործը բախեցաւ Անգլիական յամառ չկամութեան, եւ տարիներով ձգձգուեցաւ ու բարձի թողի մնաց՝ խնայողութեան նոյն պատրուակաւ: Անգլիա չոր կերպով ըսաւ թէ ինք մինչեւ հիմա շատ դրամ ծախսեր է Հայոց համար եւ չուզեր ասկէ աւելին բան մը ընել ու ծանրաբեռնել իր հարկատու ժողովուրդը, եւ զամուեցաւ մնաց իր խօսքին վրայ:

Ասիկա ցոյց կուտայ որ Նանսէնի ծրագրին իրագործման դէմ արգելքը ելեւմտական չէ, այլ քաղաքական է: Անգլիա չուզեր որ Խորհրդային Միութեան մաս կազմող երկիր մը շէննայ ու զօրանայ, հոգ չէ թէ այդ երկիրը փոքրիկ Հայաստանն ըլլայ, եւ Նանսէնի ձեռնարկէն օգտուողներն ալ ըլլան հայ տարագիրներ, որոնց դժբախտութեան մէջ անգլիական դիւանագիտութիւնը պատասխանատուութեան խոշոր բաժին մը ունի՝ Պերլինի վեհաժողովին օրերէն ի վեր:

Մենք Անգլիոյ այս վերաբերմունքէն դժգոհ մնալու պատճառ մը չունինք, որովհետեւ այս կերպով միանգամ ընդ միշտ վերջ կը դրուի պարապ յուսադրութեանց ու դիմումներու, եւ հայ ժողովուրդին ուղղութիւնը կը մտնէ շիտակ ու բնական ճամբու մէջ, բաւական է որ մենք կարենանք ըմբռնել պարզ ու պայծառ կացութիւնը, եւ ըմբռնենք նաեւ թէ այդ կացութիւնը չի փոխուիր, ինչպէս չեն կրնար փոխուիլ՝ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքն եւ անկէ բղխող քաղաքական ու տնտեսական պայմանները:»

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ

Կեսարիայէն կը գրեն 8 Հոկտեմբեր թուով.—

Ազգ. մարմինները հրահանգած են փակել տեղւոյս որբանոցը, դիտել տալով թէ սպառած են նիւթական բոլոր միջոցները: Մինչդեռ ներկայիս 100 որբեր կան եւ հետզհետէ ալ գալու վրայ են շրջականերէն:

Այժմ 53 որբի անցագրային գործողութեան ձեռնարկուած է եւ յոյս կայ շուտով աւարտելու: Այս որբերը արդէն անձնագիր ունին իրենց ձեռքը, կը մնայ ճամբորդութեան թուղթ առնել:

Այս տղոց մեկնումէն յետոյ ալ, անդին դեռ տասնեակներով որբեր կան, ինչպէս նաեւ 20-30 հաշմանդամներ: Օրական 60-70 ոսկիի ծախք կայ, մինչդեռ սընտուկը բոլորովին պարապ է, եւ գալիք հասոյթ ալ չկայ:

Շրջականերէն մարդեր կուգան եւ կը խնդրեն որ իրենց զաւակներն ալ Պոլիս ղրկուին:

Այս կացութեան առջեւ, Առաջնորդական փոխանորդը եւ վանահայրը շուարած մնացած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պոլսոյ Սանասարեան խանը գրաւուած

Ազդարարի 13 հոկտեմբերի թիւին մէջ կը կարդանք.— Ինչպէս գրած էինք հոկտեմբեր 8ին, որոշուած էր Սանասարեան խանը գրաւել իբր լքեալ գոյք եւ փոխանցել Պոլսոյ Նահանգային Վարչութեան: Այս որոշումը առջի օր գործադրուեցաւ: Փոխ-կուսակալ Մուհիտտին պէյ, 11 հոկտեմբեր թուակիր պաշտօնագիր մը հաղորդեց խանին վարձակալներուն, ինչպէս նաեւ Նարոյեան պատրիարքին, իբրեւ «միւթէվէլլի»: Պաշտօնագիրը կ'ըսէ թէ խանը իբր լքեալ գոյք փոխանցուած է Պոլսոյ Նահանգային Վարչութեան, եւ թէ հետեւաբար, վարձքերը անոր վճարուելու է ասկէ յետոյ:

⁂ Սանասարեան Խնամակալութիւնը, որ երեք օրէ ի վեր արդէն կը զբաղէր այս խնդրով, վաղը պիտի խորհրդակցի օրէնսգէտներու հետ, օրինական անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարելու համար: Կտակին մէջ բնաւ յիշուած չէ երգրումի անունը, եւ այդ քաղաքին մէջ գտնուող դպրոցական շէնքին գրաւումը դեռ բաւական չէ հաստատելու որ բոլոր շէնքերը լքեալ գոյք են:

Միւս կողմէ, կալուածական այնպիսի փաստաթուղթեր կան, որոնք ոչ մէկ կասկած կը թողուն խանին սեփականատիրութեան մասին: Ազգ. մարմինները լիայոյս են որ խնդիրը թիւրիմացութեան մը կը վերաբերի եւ շուտով կարելի պիտի ըլլայ պարզել զայն:

⁂ Ահա՛ պատճէնը կուսակալութեան պաշտօնագրին, որ երկու պաշտօնեաներու կողմէ զատ զատ յանձնուած է Սանասարեան խանի բոլոր վարձակալներուն.

Ոչ - փոխանակելիներու բարոյական անձնաւորութիւններէն՝ լքեալ գոյքերու օրէնքին եւ տրուած հրամանին համաձայն՝ Պոլսոյ կուսակալութեան իտարէի խուսուսիյէի տնօրէնութեան փոխանցուած է Սանասարեան խանը: Այս առթիւ կը խնդրուի մեր փոխանորդին՝ Թահսին պէյի ներկայացնել ձեր վարձակալութեան տակ գտնուած վաճառատունը, օրինական գործողութեան ձեռնարկելու համար խկոյն: Այս առթիւ կը յանձնարարուի նաեւ ներկայ թուականէն սկսեալ ոչ ոքի վարձք վճարել: Կը հաղորդենք թէ՝ հակառակ պարագային վերոյիշեալ վաճառատունը անմիջապէս ուրիշին վարձու պիտի տրուի եւ եթէ վճարում ըրած իսկ ըլլաք, կրկին գանձում պիտի կատարուի:

Օրէնսգէտներու կողմէ քննելի օրինական կէտը այն է որ խանին սեփականութեան թուղթին մէջ տեղի անուն չկայ, այլ որոշ գրուած է թէ՝ Սանասարեան անունը կրող հայ որբ եւ աղքատ տղոց կրթութեան եւ սնունդին յատկացուած է խանին հասոյթը եւ թափուի այս արձանագրութիւնն է որ հիմ կը կազմէ սեփականութեան իրաւունքին:

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ

Պերլինի ճամբով Պուլկարիայէն առնուած լուրերը շատ ծանր կը նկարագրեն կացութիւնը այդ երկրին մէջ:

Հազարապետ Պետեր Թրայքոֆ, որ Սոֆիայի մէջ մահափորձի ենթարկուած էր ուրբաթ իրիկուն, հոգեվարքի մէջ է: Էյրի-Փալանքայէն կը հաղորդեն որ Քէօսթէնտիլի, Ճումայի եւ Փէթրիչի շրջանները ամբողջութեամբ Միխայլոֆի բարեկամներուն ձեռքը կը գտնուի: Իրենց համակիր չեղող բնակիչները սարսափի տակ կը պահուին:

Կ'ըսուի թէ բանակը հրաման ստացած է այդ շրջաններուն մէջ ուժ տալ Միխայլոֆի, որուն իշխանութիւնը կը տարածուի մինչեւ Սոֆիա:

Միխայլոֆ նամակներ ուղղած է նախկին վարչապետ Տոքթ. Ցանքոֆի, ամբաստանելով զայն թէ կ'աջակցի Փրոթէկերոֆի կուսակիցներուն, եւ յայտնած է անոր թէ մահուան դատապարտուած է եւ չպիտի կրնայ իր ձեռքէն ազատիլ: Ցանքոֆի բարեկամները գիշեր - ցորեկ կը պահեն անոր բնակարանը եւ կ'ընկերանան անոր դուրս ելած ատեն:

Փրոթոկէրոֆի կուսակից մարտիկները Նովրոքոփի մէջ համախմբուած են յայտնի վարիչ Փոփ Խրիսթոֆի հրամանին տակ եւ անողոք կռիւ կը մղեն Միխայլոֆի կուսակիցներուն եւ Սոֆիայի կառավարութեան դէմ:

Կ'ըսուի թէ Պորիս թագաւոր սպառնագիր ստացած է Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներէն, որոնք ծրագրած են օդը հանել արքայական պալատը:

⁂ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Մակեդոնիոյ Սթիլլէս նահանգի բնակիչները մերժած են տուրք վճարել: Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ՝ կարգը վերահաստատելու եւ յանցաւորները պատժելու համար:

Գողցուած փաստաթուղթին շուրջ

Արտաքին Նախարար Պրիան առջի օր Նախարարական խորհուրդին մէջ զեկոյց տուաւ անգլեւֆրանսական նաւային համաձայնութեան վերաբերեալ ծանօթ վաւերաթուղթերու գողցուելու խնդրին մասին:

Նախարարական խորհուրդը որոշեց խնդրին հետապնդումը յանձնել դատական իշխանութեան: Պիտի հետապնդուին բոլոր պատասխանատուները, սկսեալ արտաքին Նախարարութեան մամուլի դիւանի պաշտօնեայ Նոպլէէն մինչեւ միլիառատէր Հըրսթ, մէջն ըլլալով ֆրանսացի օրագրող Ռոժէ Տէլփլանք եւ ամերիկացի թղթակից Հարոլտ Հորանը:

Սէնի դատարանի հարցաքննիչ դատաւորին պիտի մնայ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ընկեր Աւետիս Ահարոնեան, որ դարմանուելու համար Ջուիցերիա գացած էր քանի մը ամիս առաջ, փարիզ վերադարձաւ երեքշաբթի օր:

Ընկերը բաւական օգտուած է այս հանգիստէն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուած տեղեկագրի մը համաձայն, այսօր Յունաստանի մէջ կը գտնուին 36,000 Հայեր, զանազան շրջաններ ցրուած: Հայ համայնքի վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ բուն Աթէնքի մէջ հաստատուած են 1338 հոգի, Պիրէոսի մէջ՝ 6264, Սելանիկի մէջ՝ 2171, Փօտարատէս 1480, Ամարուս 252, Քիֆիսիա 63, Պիրէոսի մէջ՝ 6705, իսկ Քոքինիա՝ 7640 հոգի:

Հայ զաւակներու կրթութեան համար, գաղթակայաններու մէջ հիմնուածեն երկսեռ վարժարաններ, ընդամէնը 1200 աշակերտ եւ աշակերտուհիներով. այդ վարժարանները լռելեայն կը գործեն առանց հելլէն կառավարութեան կողմէ ճանչցուած ըլլալուն ու հոն կը դասաւանդուին, ի մէջ այլոց, յունարէն, գաղղիերէն եւ անգլիերէն լեզուները:

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ» ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկացիները խանդավառ ընդունելութիւն կ'ընեն ցէփլինի հրամանատարին եւ պաշտօնէութեան: Նիւ Եորքի քաղաքապետարանին մէջ մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ իրենց ի պատիւ: Տասնեակ հազարաւոր բազմութիւն ծափահարեց զանոնք, փողոցէն անցած ատեն:

Ցէփլինը կայանին մէջ տեղաւորելու համար հինգ հարիւր հոգի մեկուկէս ժամ աշխատեցան: Անհրաժեշտ նորոգութիւնները փութով առաջ կը տարուին: Կը յուսացուի որ Տոքթ. Էքէնէր մինչեւ տասը օր ճամբայ ելլէ՝ «կոմս Ցէփլին»ով Գերմանիա վերադառնալու համար:

Սպանիացի դրամատէրերը կը փափաքին երկու տարուան համար վարձել ցէփլինը, երկու տարի վերջ գնելու իրաւունքով:

Գերմանները ծրագրած են շինել աւելի հսկայ ցէփլին մը, որուն երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 300 մեդր, լայնքը 48. պիտի ունենայ 6 շարժանիւ, իւրաքանչիւրը 600 ձիու ուժով:

Ամերիկեան թերթերը ընդարձակ մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն ցէփլինի ճամբորդութեան մասին:

Ֆրանսական մամուլը ձախողած կը նկատէ ցէփլինի փորձը եւ այն կարծիքն ունի թէ գործնական չէ առեւտրական նպատակներու համար օգտագործել զայն:

Գերման մամուլը երեք օրէ ի վեր կը փառաբանէ անդրատլանտեան այս մեծ յաղթանակը: Թերթերը բացառիկ յաւելուածներ կը հրատարակեն: Բոլորն ալ կը շեշտեն թէ ցէփլինը մեծ ծառայութիւն մը մատոյց Գերմանիոյ եւ մարդկութեան, որուն մասին պիտի խօսին յաջորդ սերունդները:

Ցէփլինը քանի մը օրէն պիտի այցելէ նաեւ Շիքակօ եւ Տիթրոյթ:

Ճամբորդներէն ամերիկացի կիլֆիլըն կը գանգատի թէ հինգ օրուան ընթացքին մէկ անգամ իսկ բաղնիք չէր մտած...

Բոլորն ալ կը գանգատին ամերիկացի մաքսաւորներուն դէմ, որոնք մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկեցին զիրենք:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 19

Երկու տարի առաջ այդ օրը Հայաստանի մայրաքաղաքը լարուած ու ջղային վիճակի մէջ անցուց։

Արդեօք գնդակահարութեան վճի՞ռ կ'արձակէ դատարանը։ Ահա այն հարցը, որ կը զբաղեցնէր բոլորը անխտիր։

Կէս օրէն սկսած, դեռ դատարանի բացումէն շատ առաջ, պետական Թատրոնի մուտքի մօտ խռնուած էր բազմութիւնը։ Տոմս ունեցողները կ'աշխատէին շուտ մտնել դահլիճ, որպէսզի տեղ գրաւելով առաջին շարքերը, կարենան մօտէն դիտել ամբաստանեալները։ Ատոնք սակաւաթիւ երջանիկներէն էին, որովհետեւ այդ օրերուն դատավարութեան ներկայ ըլլալու համար տոմս ստանալը շատ աւելի դժուար էր քան արտասահման երթալու համար «վիզա» ճարելը։ Քանի մը հարիւր տոմսերը նախապէս բաժնուած էին արհեստակցական միութիւններու եւ պետական հիմնարկութիւններու միջոցով։

Իսկ հասարակութեան մէկ մասը առանց տոմսի էր, յոյսը դրած ռեւէ պատահական դէպքի վրայ.— Թերեւս կարելի ըլլայ կերպով մը ներս սպրդիլ։ Ի հարկէ ոչ մէկը կրնար անցնիլ։ Զուր էին ամէն ճարտարախօսութիւն, փաստաբանութիւն, խնդրանք ու աղաչանք, խաբելու փորձեր ու հայհոյանք։ Ռուս պահակի սիրտը քար էր կտրած եւ բացի չոր հրամանէ՝, բա՛ն չէր ուզեր լսել։

Իրիկուան դէմ արդէն այնքան մարդ էր հաւաքուած, որ փողոցին մէջ կառքերու եւ մարդոց երթեւեկը դադրեցաւ։ Նոյն վիճակը նաեւ մօտակայ փողոցներու անկիւնները։ Այժմ բոլորի ճիգն է մօտենալ դրանը, որպէսզի, գոնէ վերջին անգամ դատարանէն դուրս հանելու ատեն, կարենայ տեսնել ամբաստանեալները։

Սակայն, ռուսական մէկ ջոկատ զ!նուած գնդացիրներով եւ մերկ սուրերով պաշարած է Թատրոնի շէնքը եւ ոչ ոքի թոյլ կուտայ քայլ մը անգամ առաջ անցնիլ։

Իրիկուան ճաշի ժամն է, բայց ոչ ոք տեղէն կը շարժի, ընդհակառակն, գործէն վերադարձողները, առանց տուն հանդիպելու, կը միանան դատարանը պաշարող ժողովուրդին։ Երեւանի մէջ դեռ ոչ մէկ միթինկ կամ հանդէս այդքան բազմութիւն չէր տեսած։ Քանի քանի անգա՜մ հազարաւոր ժողովուրդը մահուան շունչն զգաց։ Գնդակահարութիւն... Ցանկալ ծ կը տարածուէր ամբոխին մէջ եւ բոլորի դէմքը կը ստանար աւելի լուրջ եւ խորասոյզ արտայայտութիւն։ Բերաններն անգամ չէին բացուեր խօսք փոխանակելու համար։ Մարդկային զանգուածը կը սկսէր իրար գալ եւ բոլորը, վիզերը երկարած՝ աչքերը կը յառէին դէպի դուռները։

Կը մօտենայ գիշերը եւ Թանձր մութն իր հետ կը բերէ համր խորհրդաւորութիւն։ Հոկտեմբերեան մեղմ ցուրտը աստիճանաբար կը գրգռէ մարդոց ջիղերը եւ մո թին մէջ փայլող մերկ սուրերն ու սուիններն աւելի կ'ալեկոծեն հոգիները։ Ռուս զինուորներու կոպիտ հրմշտուքն ու հայհոյանքը շատ ու շատ յաւեր կը նորոգեն։ Ամբոխին մէջ կը սկսին փսփսուքներ։ Շատեր լաւագոյն կը համարին հեռանալ կամ քաշուիլ փողոցի անկիւնները եւ տուներու մուտքերուն մօտ։ Շշուկով կը խօսին, թէ Դաշնակցութիւնը որոշեր է, եթէ մահուան վճիռ տրուի, ռումբերով յարձակիլ եւ բանտի ճամբէն փախցնել մահապարտները։ Ուրիշները կը փսփսան թէ յարձակումը պիտի ըլլայ ոչ թէ փախցնելու նպատակով, այլ վրէժի կամ ցոյցի համար։ Կան հաստատողներ թէ քաղաքի զանազան մասերուն մէջ զինուորներ համախմբուած եւ կարեւոր դիրքերը բռնած են։

Այդ լուրերն ու անորոշութիւնը աւելի կը ջղայնացնեն հասարակութիւնը։ Անհանգստութեան նշանները երթալով կ'աւելնան։ Մարդիկ այլ եւս ուշադրութիւն չեն դարձներ սրածայր սուիններու եւ պահակներու սպառնալիքներուն։

Արդէն ժամը տասնի մօտերն էր, երբ վճիռը յայտնի կ'ըլլայ դուրսը սպասողներուն։ Գնդակահարութիւն — եւ ժողովուրդն ինքը պահ մը կ'ապրի մահուան սարսափը։ Ձեւական որոշում է, կ'ըսեն քանի մը հոգի։ Անպայման կը գնդակահարեն, — կը պնդեն ոմանք։ Այնքան ալ յիմար չեն, որ այդպիսի բան թոյլ տան, — կ'առարկեն ուրիշներ։ Շատերն ալ լաւ կ'ունկնդրեն բացագանչութիւններուն ու սրտի տրոփիւնով կը սպասեն մահապարտներու դուրս գալուն։

— Կը բերե՛ն, բացագանչեցին առաջին շարքերը։

Եւ մարդկային ալիքը խուժեց առաջ։ Այս անգամ խաբուեցան։ Դուրս եկողը Ստեփանոսեանի պաշտպան Տիգրան Հախումեանն է։ Նոյն իսկ այդ Թուլաշարժ եւ սկզբունքէ զուրկ մարդն անգամ կերպարանափոխուեր է։ Դէմքի յոգնածութեան հետ մէկտեղ աչքերուն մէջ նոր փայլ մը կ'երեւայ։ Հպարտութեան զգացում է, որ ունեցաւ բազմահազար ամբոխի առջեւ՝ գլխաւոր ամբաստանեալի՝ պաշտպանը։ Քաջ գիտէր, որ բոլորի համակրանքն ալ ամբաստանեալին կողմն է։ Իսկ ինքը եղաւ միակը, որ քիչ-շատ ազնուօրէն մնաց պաշտպանի իսկական դերին մէջ։ Կը զգար թէ եղած համակրանքէն ինքն ալ բաժին ունի։

Չորս կողմէն կարկուտի պէս տեղացող հարցերուն Հախումեան կ'աշխատի հանգստացնող պատասխան տալ.— «Ճիշտ է, մահուան դատապարտեցին, բայց կը յուսամ թէ կեդր. գործ. կոմիտէն վճիռը պիտի փոխէ։ Միայն պէտք է ամբաստանեալները համոզել, որ ներման համար դիմում ընեն...»։

Վերջապէս դուրս կը բերեն մահապարտները, շրջապատուած՝ մերկ սուրերը պատրաստ բռնած ռուս զինուորներով։ Ժողովուրդը այնպիսի ուժով յառաջ կը մղուի, որ սուի՛ աւոր զինուորներու կուռ շղթան հազիւ կրնայ դիմադրել։ Նոյն իսկ սուիններու սպառնալիքը չազդեր։ Գոնէ մէկ ակնթարթով տեսնել մահապարտ հերոսները, այս է ժողովրդի միակ բաղձանքը։ Եւ տեսաւ։

Առջեւէն կ'երթար Սահակ Ստեփանոսեանը։ Միջահասակէն ալ վար, գեղեցիկ աչքերով ու հայկական քիթով, համա կրելի բայց գունատ դէմքով։ Ձեռքն ունի պլորուած թուղթ մը, ուր գրած էր իր նկատողութիւններն ուճառի սեւագրութիւնը։ Այնպիսի անփոյթ ու վճռական կեցուածք ունէր, որ կարծէք թէ մահապատիժը բնաւ իրեն չվերաբերիր։ Ա՛յնքան հաստատ ու զինուորական է քալուածքը, ճիշտ զօրահանդէսի ենթասպայի քալուածքի նման։ Նոյն կեցուածքն ունին ետեւէն քալող Պետրոսն ու Արտաշէսը։

Սահակի եւ երկու երիտասարդ, խրոխտ ու հպարտ Սասունցիներու արհամարհանքն ու յեղափոխական կեցուածքը ոչ միայն հիացում, այլ եւ զարմանք պատճառեց։ Նոյն իսկ բոլշեւիկները չէին ծածկեր իրենց համակրական արտայայտութիւնները։

... Մէկ տարի Չեկայի նկուղներուն մէջ, եւ յետոյ դատարան ու հիւսիսի ճամբան... Մինակ չէին։ Նոյն ճամբան իրենցմէ առաջ շատերն էին բռնած եւ դեռ շատերն ալ կը հետեւին։

Եւ եթէ Դաշնակցութեան Օրուան հանդէսին, բեմէն հպարտօրէն շեշտուեցաւ մեր գաղափարներու կատարած նուաճումը եւ մեր տեսակէտներու յաղթանակը, պէտք է խոստովանինք, որ շատ ու շատ պարտական ենք Սահակներուն, Պետրոսներուն եւ հարիւրաւոր իրենց ընկերներուն, որոնք նուիրուած ու լուռ կը գործեն եւ կը տառապին։

Ահա թէ ո՛վքեր են իսկական հերոսները։

Դաշնակցութեան արժէքը բուն իսկ իր անյայտ ու անանուն հերոսներուն մէջ է։

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

(ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ)

Թուրքիան եւ Խ. Միութիւնը

«Դեռ 1917 Թուի դեկտեմբերին Խ. Ռուսիան գիր մը ուղղեց Ռուսաստանի եւ Արեւելքի մահմետականներուն՝ Վ. Ի. Լենինի եւ ազգութիւններու ժողովրդական գործավար Ի. Ստալինի ստորագրութեամբ։ Այս դիմումին մէջ, ի միջի այլոց, ըսուած է. «Մենք կը յայտարարենք, որ ցարական գաղտնի դաշնագրերը հաստատուած նախ Կերենսկիի կառավարութեան կողմէ, ըստ որում Պոլիսը պիտի անցնէր Ռուսիոյ, պատռուած եւ ոչնչացուած են խորհրդային իշխանութեան որոշումով։ Ռուսական հանրապետութիւնը եւ անոր կառավարութիւնը՝ ժողովրդական գործավարներու խորհուրդը դէմ են օտար հողերու գրաւման։ Պոլիսը պիտի մնայ մահմետականներու ձեռքը։ Մենք կը յայտարարենք, որ Թուրքիան բաժանելու եւ Հայաստանը անկէ խլելու պայմանագիրը ոչնչացուած է։ 1920ի ապրիլին սկսան բանակցութիւնները Խ. Ռուսիոյ եւ Էնկիւրիի կառավարութեան միջեւ։ Այս տ դի ունեցաւ այն ժամանա՛, երբ Թուրք՝ոյ Ազգային ժողովը դիմեց խորհրդային կառավարութեան, առաջա կելով՝ բարեկամութեան եւ միասնական պայքարի դաշն կնքել ընդդէմ աշխարհի կալ պետութիւններու։ Դիւանագիտական յարաբերութիւնները սկսան 1920ի մայիսին եւ սկիզբէն իսկ ունեցան իրական բարեկամութեան հանգամանք (Ընդգծումները մերն են)։ Ցարական կառավարութենէն որ կը ձգտէր գրաւել Նեղուցները (Վոսփորը եւ Տարտանէլը), խորհրդային կառավարութիւնը կը տարբերէր նաեւ անով, որ կը ճանչնար Թուրքիոյ գերիշխանութիւնը Նեղուցներու վրայ։ Ռազմանաւերու ազատ երթեւեկի խնդիրը (Նեղուցներու մէջէն), ինչպէս նաեւ առեւտրական նաւագնացութեան կապուած հարցերը պիտի ճշդուէին Սեւ Ծովի եզերքները տարածուած պետութիւններու համաձայնութեամբ։ Խորհրդային Ռուսիան Թուրքիոյ Թողուց Երեւանի նահանգին հարաւային մասը, Պաթումի նահանգի հարաւային մասը եւ գրեթէ ամբողջ Կարսի նահանգը։ Թողուած հողամասի տարածութիւնն էր մօտ 19,000 քառ. քիլ., 480 հազար բնակչութեամբ։ (Ընդգծումը մերն է)։

Խ. Ռուսիան յանձն առաւ չճանչնալ Թուրքիոյ վերաբերեալ եւ անոր ազգային կառավարութեան կողմէ չճանչցուած միջազգային դաշնագրերը։ Խորհրդային կառավարութիւնը Թուրքիան ազատ հռչակեց դրամական այն պարտաւորութիւններէն, որոնք բեռցուած էին Թուրքիոյ վրայ, ցարական Ռուսիոյ կողմէ։ Խորհրդային Ռուսիոյ հողային զիջումները եւ ցարական նախկին դաշնագրերու ոչնչացումը աւելորդ անգամ մը եւս եկան ցուցնելու խորհրդային կառավարութեան բարեկամական զգացումները հանդէպ նոր Թուրքիոյ։ Այդ համաձայնութիւնը, ինչպէս նաեւ մեր բարեկամական Թիկունքը (ռուս եւ Թուրք դաշնագրութեամբ ստեղծուած) մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուին Թուրքիոյ՝ իր մղած ազգային ազատագրական պայքարին մէջ։»

Այսուհետեւ, գրքի շարունակութեան մէջ, կը խօսուի երկու դաշնագրերու մասին,— մէկը՝ չէզոքութեան եւ ոչ-յարձակողական դաշնագիրը, որ 1925 դեկտեմբերին կնքուեցաւ Փարիզի մէջ, իսկ միւսը Թուրքեւ-ռուս առեւտրական դաշնագիրը, որ 1927ի մարտին ստորագրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ։ Փարիզի դաշնագրի մէկ կէտը այսպէս է խմբագրուած.

«Այս դաշնագրով Խորհրդային Միութիւնը եւ Թուրքիան փոխադարձաբար յանձն կ'առնեն չյարձակիլ մէկը միւսի վրայ եւ չմասնակցիլ ո՛րեւէ դաշնագրի կամ երրորդ պետութեան որեւէ ձեռնարկի, որ ուղղուած ըլլայ Խ. Միութեան կամ Թուրքիոյ դէմ»։

Մուսուլի խնդիրը.— Այս խորագրին տակ յատուկ բաժին է յատկացուած Մուսուլի խնդրին։ Հեղինակը նախ կուտայ նիւթին շուրջ եղած ծանօթ պատմութիւնը 1899էն եւ ապա՝ նոր դէպքերուն անդրադառնալով կը գրէ. «1925 Մարտին Անգլիան ստիպեց իր ազդեցութեան տակ գտնուող Իրաքի կառավարութիւնը որ իրեն յանձնէ նաւթի մենաշնորհը։ Համաձայն այդ մենաշնորհին TurkishPetrol. Comp. 75 տարուան իրաւունք կը ստանար շահագործելու Միջագետքի նաւթաբեր հողերը, բացի Պասրայի նահանգի հողերէն։ 1924ի ամառը Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցաւ Մուսուլի նահանգի սահմանները ճշդող անգլեւթրքական համաժողովը։ Սակայն համաժողովը անհետեւանք անցաւ։ Մաքտոնըլտի «բանուորական» կառավարութիւնը ոչ միայն տրամադրութիւն չարտայայտեց ընդառաջ երթալու Թուրքիոյ կենսական շահերուն, այլ նոյնիսկ վերջնագրով սպառնաց պատերազմ յայտարարել անոր դէմ։ Համաժողովի անյաջողութենէն յետոյ Անգլիան խնդիրը յանձնեց Ազգերու Դաշնակցութեան, որ ճշտեց Թուրքիոյ եւ Իրաքի ժամանակաւոր սահմանները, եւ Մուսուլ ճամբեց յանձնախումբ մը, տեղին վրայ հարցը «ուսումնասիրելու» համար։ 1925ին Անգլիոյ դրդումով Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ տեղի ունեցաւ քրդական ապստամբութիւնը, որու նպատակն էր ստեղծել անուանապէս անկախ, բայց, ի հարկէ, փաստօրէն Անգլիոյ ազդեցութեան ենթակայ քրդական Թագաւորութիւն մը՝ Մուսուլի նահանգով մէկտեղ։

Եթէ ապստամբութիւնը յաջողէր, Անգլիացիները դիւրութեամբ նոր եւ Թոյլ Թագաւորութենէն պիտի ստանային հարուստ նաւթահողերը։ Ինչ կը վերաբերի Մուսուլի յանձնաժողովին, որ ղրկուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, ան եւս կը գտնուէր Անգլիոյ ազդեցութեանը տակ։ Յանձնաժողովը առերես ընդունեց, որ «իրաւունքով» Մուսուլի շրջանը պիտի անցնի Թուրքիոյ, բայց, հակառակ ատոր, զանազան պատճառաբանութիւններով այդ շրջանը Թողուց Իրաքին։ Մուսուլի նահանգը 56524 քառ. քիլոմեթր է եւ ունի 850 հազար բնակիչ (Նախապատերազմեան Թրքական հաշիւներով այդ Թիւը 673 հազար էր)։

Թէեւ Մուսուլի զիջումը մեծ կորուստ էր Թուրքիոյ համար, Թուրքիան, այնուամենայնիւ, այս շրջանը Թողուց Անգլիոյ եւ 1922ի Յունիսին յատուկ դաշնագիր կնքեց Անգլիոյ հետ։

Բայց երիտասարդ Թուրքիան այդ համաձայնութիւնը կը նկատէ իբրեւ ժամանակաւոր պայմանագիր մը։ (5)

ՊԷՏՔ Է ՊԱՏԺԵԼ ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԸ

Որպէս անտէր-անտիրական մի տարագիր ժողովուրդ, անվերջ Թափառում ենք օտար հորիզոնների տակ եւ հազար ու մի ֆիզիքական ու հոգեկան զրկանքների եւ մեր արդար քրտինքի գնով վաստակում ենք մեր օրուայ պարէնը։

Եւ մեր այս դառն օրերին, զանազան տեսակ խաչագողներ, խաբեբաներ, մատնիչներ ու հազար մի տեսակ յանցագործ տիպարներ, օգտուելով մեր անիշխանական, անկազմակերպ վիճակից, անվերջ շարունակում են իրենց շահատակութիւնները։ Մեր մէջ վխտում են հասարակ գողերից ու խաչագողներից սկսած մինչեւ հանրային դրամները վատնող կղեբական ու աշխարհականներ եւ մատնիչներ։

Դժբախտաբար պէտք է ասել, որ ո՛չ մեր գաղութահայ մամուլը ու ոչ էլ ազգային, քաղաքական ու հանրային կազմակերպութիւններն ու գիտակից անհատները հարկ եղած չափով չեն պայքարում մեր ազգային պատիւը արատաւորող այս յանցաւոր տարրերի դէմ։

Ոչ միայն չեն պայքարում, չեն խարազանում, այլ ընդհակառակն՝ կամ քար անտարբերութիւն են ցոյց տալիս եւ կամ նոյնիսկ, զանազան կազմակերպութիւններ, իրենց խմբակցական շահերի համար պաշտպան են հանդիսանում։ Գաղութահայ գիտակից հասարակութիւնը, ըստ իս, պէտք է մեր մէջ եղած յանցաւոր տարրերին հալածէ մամուլի, ընկերական դատարանի միջոցով, եւ ի հարկին, քրէական դէպքերում, պետական իշխանութեան միջոցով, որպէսզի այս ախտաւոր երեւոյթը մեր միջից չքանայ։ Բնական է որ յանցաւորները եթէ մնան միշտ էլ անպատիժ, անիշխանութիւնը օրէցօր կը ծաւալի եւ ժողովուրդը կը մատնուի ալան-թալանի։ Փաստ է որ մեր անտարբերութեան շնորհիւ զանազան տեսակ խաչագողներ մուրացկանութեամբ, սպառնալիքով եւ հազար ու մի տեսակ խաբեբայական միջոցներով գումարներ են շորթում մեր հայրենակիցներից։

Մենք էլ Եւրոպացիների պէս մեր Թերթի մէջ պէտք է արձանագրենք հայ առաւ. փախուստների յանցագործութիւնները։ Որեւէ միջոցով ձեռք բերելով նրանց լուսանկարները պէտք է տալ մեր Թերթի մէջ, որպէսզի ընթերցողները նրանց ճանչնալով զերծ մնան նրանց սարքած որոգայթներից։

Բացի հասարակ յանցագործներից, մեր մէջ պակաս չեն նաեւ վեղարաւոր եւ տիտղոսաւոր դրամաշորթներն ու մատնիչները, որոնց մասին թէեւ մամուլը արտայայտուեցաւ, բայց անձամբ չճանչցողներս բախտ չունեցանք մեր Թերթին մէջ տեսնելու նրանց պայծառ դէմքերը։

Դժբախտաբար մեր պահպանողական մամուլը պաշտպան է հանդիսանում, փոխանակ խարազանելու, պարսաւանքի սիւնին գամելու այն բոլոր ունեւոր եւ տիտղոսաւոր մեծ մասամբ տեղացի անհատներին, որոնք շնորհիւ իրենց դիրքին եւ կապերին, անհաշիւ կերպով վարում են եկեղեցական եւ զանազան ազգային հիմնարկութեանց գործերը, իրենց ուզածին պէս ծախսելով իրենց ենթակայ հիմնարկութիւնների մեծագումար դրամները։ Ցաւ է ասել, որ մեր գաղութահայ ժողովրդավար գիտակից տարրերը մինչեւ հիմա չեն կարողացել միահա-

մուռ պայքարի միջոցով մի
շարք ազգային հիմնարկ
ները մաքրել զանազան տի
ւոր ցեցերից։ Մեզ յայտնի
ինչպէս են վարւում մեր
կաններն ու հաստատափոր հայ
ժուա»ները, այնպէս ասած
խնամքին յանձնուած եկեղ
րին ու ազգային հիմնարկ
ներին պատկանող հսկայակ
մարների հետ։ Դժուար է
քանի որ որոշ անհատներ իրեն
նաշնորհ են դարձրել խնամ
լութիւնը մեր ամենահարուս
գային հիմնարկութիւնն
այդ տիտղոսաւոր խնամ
իսկական գոյնը մեզ համ
ժամանակ միայն կը պարզ
որ ժողովրդի կողմից ընտ
պատգամաւորները անաչառ
պով կը քննեն նրանց
տարիների հաշիւները եւ
յին դատաստանին կը
ազգային դրամները վատն

Գաղութներում մեր
դական լայն խաւերի պա
նութիւնն է իր ընտրած ներկ
ցուցիչների միջոցով իմանա
ի՛նչ է կատարւում մեր ազգ
եւ հասարակական հիմն
թիւններում, որպէսզի հն
րութիւն ունենայ հսկողու
կան տարրերին պատժելու եւ
ծարելու անկաշառ ու ա
ժողովրդական գործիչներին։

Եւ հիմա մենք Թերթ
գիտենք արդէն, որ «Ո
Թատրոնի Պ. Ցնորէնը, Տիգր
շանեանի տեւած տեղեկութ
հիման վրայ մերժել է
Ց. Զարիֆեանի խնդիրը
կայացում տալու մասին։

Այս երեւոյթն ունի
յին նշանակութիւն։

Իմ կարծիքով, եթէ Ց
եանը մօտ օրերս, քանի
Զարիֆեանը չի մեկնել
չկարողանայ իր անմեղ
հաստատել, փարիզահայ
հասարակութեանը մնում է
որպէս պատիժ, գոնէ մի
րի ժամանակով, բոյկոտ
Թարկել անոր ներկայաց
փարիզեան մամուլն ու
րանները, հայ գրա
չտպեն Ց. Նշանեանի յա
րութիւնները, եւ անոր
բարեկամները պէտք է իրեն
րեկամական կապերը խզեն
եանի հետ։

Թող այս պատիժը սա
ցնի առանձնապէս մեր գեղ
տական տաճարի բազմաթիւ
հիւրերին, որոնք իրենց յ
ու բարքով չափազանց մեծ
են հասցնում մեր Թատերա
գործին։

Պէտք է սանձահարել
եանի ու Պաղտասարեանի
խեղկատակներին որոնք հ
ներկայացումներին մաս
գինով վիճակի մէջ, արդ
վում պատճառելով Թա
հասարակութեան։

Ցանցանք է անտարբեր
ցոյց տալ մեր ազգային
արատաւորող տարրերի հ
ԲԷ

ՕՏԱՐ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ

րիզեան Թղթակիցներ
րութեան վարիչ կոմ
բակադմուեցաւ անցեալ
օր։ Նախագահ ընտրուեց
յայտնի օրագրող Պ.
Լէոնա, հանգուցեալ
նախագահ Պ. Ա. Մ
խարէն։ Փոխ նախագ
Պ. Կ. Բալտէրոն և Ա. Նէ
ընդհ. քարտուղար
տ'Օրսէ, փոխ-քարտուղ
քիւլար եւ գանձապա
Ալեանաք։

ԷՖԷՐԱՆԹՈՅԻ
գրադարանը, Վոլկայի
գտնուող Սարանթով
ունէր, զոր սովետը
էր մեծահարուստ
տունէն։ Այժմ նոյն գր
պիտի փոխադրուի Մ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...ՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ...ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ՍԱՄԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 13

...Թուրքիոյ մէջ կատար- ...փոփոխութիւնները պիտի ...ն իրենց ազդեցութիւն- ...Թուրք մոլեռանդ ժողո- ...ն վրայ, բայց ոչ այն- ...րչափ որ Մ. Քէմալ կը ...րքի, որովհետեւ առանց ...ւմը տեղի կ'ունենայ ...ի ուժով։

...3 4.— Այդ աննախընթաց ...ութիւնները կը տկարա- ...Թուրքիան, որովհետեւ ...ալի մահէն յետոյ արե- ...նման պայծառ է որ Թուրք ...ւրդը երկուքի պիտի ...ի։ Այդ մոնկոլեան ցեղին ...ութիւնը չէ կարելի փո- ...ք քանի տարիներու ըն- ...ին։

— Կրնան այս փոփոխու- ...ները բարերար հետքեր ...ւյն այն ատեն, երբ ...կառավարութիւնը եր- ...ուէ, երբ Թուրք նորահաս ...դը դաստիարակուի նոր ...գրութեամբ։

— Անշուշտ այս փոփոխու- ...ները բոլորովին չեն վեր- ...ր Մ. Քէմալի մահէն յե- ...բայց եւ այնպէս չեն ալ ...ր շարունակուիլ այսօրուան ...ով։

— Հայկական տեսակէտով, ...րուած փոփոխութիւնները ...ն, եթէ կարենան Թուրք ...անավար վարիչներուն միտ- ...ը մը լուսաբանել, եւ վար- ...ք զանոնք յարգելու ոչ- ...ժողովուրդներուն իրա- ...ները, փոխանակ անոնց ...ակը յափշտակելու։

Կ. Յովակիմեան

պաշտպանելու որ միջազգայնական մըն է, բայց անոր իմացականութիւնը տարուած է շատ ներդաշն եւ քիչ մը տարտամ, համաշխարհային խորհրդով մը, ուրկէ վտարուած չէ Արեւելքի մեխականութիւնը։ Ան ապահովաբար մեծ համաձայնութիւն մը, մարդկային եղբայրութիւն մը կ'երազէ։ Քէմալականութիւնն անշուշտ, այնքան ալ անասառուած չէ, որքան կը կարծուի։ Անոր պետը ջախջախեց խալիֆաները։ Բայց բոլորովին նոյնը չէ հաւատացեալներու երկրին համար...։

ՆԿԱՐԱԳԻՐ ՄԸ

Խրոխտ է ան, տիրական, նոյն իսկ բռնաւոր, բայց մեծաբանքի կարգ մը արտայայտութիւններ կրնան զինքը գրգռել։ Ինծի այնպէս եկաւ որ ան ջղագրգռութեամբ հանդուրժեց որ ուշացած դրանիկներ գան իր ձեռքը համբուրեն։ Թերեւս բոլորին համր հաւանութիւնը կը ճնշէ իր վրայ։ Հակաճառողները կը սարսափեցնէ. բայց, երբեմն անշուշտ, կը փափաքի որ իր դէմը հակաճառողներ գտնուին։ Դիկտատորը, բացարձակ տէրը երկրի մը զոր փրկեց ու վերաշինեց, կանխաւ կը մերժէ եւ կ'արհամարհէ պատիւները որոնց ունայնութիւնը չափած է։ Օգնականներ կը փնտռէ։ Անձապարանքով կ'ընտրէ զանոնք, ինչպէս կ'ընէ ամէն ինչ։ Ամէն բանի մէջ ալ, վայրկենաբար կ'որոշէ։ Օրինակ մը։ Այդ երեկոյթին էր որ Պոլիս հասաւ Ալպանիայէն լուրը զոր կը ծանուցանէր Ահմէտ Զօկուի թագաւոր հռչակումը։

Մուսթաֆա Քէմալ խստութեամբ խօսեցաւ այդ մասին, երնամ ճշգրտութեամբ յիշել անոր խօսքերը.

— Ի՞նչ, ընդունիլ այդ։ Ո՛չ, ո՛չ։ Չեմ ճանչնար զինքը։ Թերեւս ամբողջ աշխարհի մէջ միմիակ ես պիտի ըլլամ. բայց ի՛նչ փոյթ։ Կ'երդնում, խօսք կուտամ ձեզ որ զինքը չպիտի ճանչնամ։ Պէտք է տալ այդ օրինակը։ Ժողովուրդին կողմէ ընտրուած մէկը, պէտք չէ դրժէ իր երդումը։ Երբե՛ք, երբե՛ք։ Նոյն իսկ եթէ ժողովուրդ, խորհրդարան, կառավարութիւն, ամէնէն մտերիմ բարեկամներն իսկ ստիպեն, պէտք է դիմադրել։

Կը տեսնեմ դեռ անոր դէմքը որ մեծցած ու շատ տժգոյն ճակատի մը տակ կը փոսանար։ Ծովու գոյն իր աչքերը կը մթագնէին եւ կռուփը կը զարնէր սեղանին, որուն վրայ ճերմակ ըմպելին կը սարսռար։

Զգնիք որ արդէն կը շարունակէինք խմել ու ծխել մինչեւ կէս գիշերէն յետոյ, ժամը 3ն էր ու Կազին ժամը 6էն ի վեր կը խմէր։ Բայց անոր գաղափարներուն կցուածքին մէջ փոխուած բան չկար։ Մեծ գործերու համար ստեղծուած բոլոր մարդոց պէս, անոր զուարճանալու կարողութիւնը կը հաւասարի իր աշխատանքի եւ կռուի չափին։

Բոլորովին պարապ եւ նոյն իսկ քիչ մըն ալ տխմար բան պիտի ըլլար նման մարդ մը դատել Արեւմուտքի դեկավարներու չափով։ Ժողովրդական հերոս մըն է ան որ դեռ շատ մօտ է իր ծագումին, նախնական պետ մը՝ որ սակայն հմայուած է յառաջդիմութեամբ եւ մշակոյթով։

Եթէ այս պետին մէջ՝ մեծ մարդու հովեր կան, ինչպէս կ'ըմբռնենք Արեւմուտքի մէջ, կան նաեւ ասիական ուժի թաքուն պահեստներ։ Չափազանց կը սխալին անոնք որ կը տեսնեն միայն այս մարդուն ճիգերը դէպի եւրոպականացում, կամ հմայուած անոր շքեղանքէն աչքէ կը հեռացնեն այն պարագան որ ամբողջ Թուրքիան անոր մէկ նշանին վրայ իր արիւնը պիտի թափէր մոլեռանդ առատաձեռնութեամբ մը։

Մեզմէ շատերուս համար, ան սատրապ մըն է. իրեններուն աչքին՝ ան մարգարէ մըն է։ Մարդ դարձած գաղափար մը,— ինչ որ կրնայ սպաննել հին ընկերութիւններու հանդստեան։

ԿԱԶՈՎ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ

Ինչպէս յայտնի է, ապագայ պատերազմներու մէջ մեծ դեր ունին կատարելիք թունաւոր կազերը։ Հետեւաբար բոլոր պետութիւնները կը վարժեցնեն իրենց զինուորները այդ կազերը գործածել եւ անոնց դէմ պաշտպանուիլ։

Ռումանական բանակին 4րդ զօրաբաժինը եւս հոկտ. 1—7ին այս տեսակ ռազմափորձեր կատարեց Աֆումացի գաւառակին կողմերը. արձակուեցան «քլօր»ի սպիտակ եւ սեւ մուխի ամպեր, սաւառնակներէ նետուեցան թունաւորիչ կազեր պարունակող ռումբեր, եւ դաշտերը թունաւորող ռումբեր։ Զինուորները կը վարժուէին նաեւ գործածել այս թունաւորիչ կազերուն ազդեցութիւնը չէզոքացնող դիմակները եւ դաշտերը մաքրելու կերպերը։

ՄԽԼԱՆԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՄԻԼԱՆՕ, 15 Հոկտ.— Փարիզի Մխիթարեան վարժարանին բացման առթիւ լուր կը շրջէր թէ քաղաքիս Մխիթարեան վարժարանը մօտերս պիտի փակուի։ Ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալու համար, դիմեցի վարժարանի ցեսչութեան։ փոխանորդ ‹բար պատասխանեց Հ. Վ. Հացունի։

Համաձայն իր տեղեկութեան Մխիթարեան միաբանութիւնը մտադրած էր քաղաքիս վարժարանին շէնքը ծախել, եւ գոյացած գումարով գնել Փարիզի շէնքը։ Բայց քանի որ 'արելի եղած է գնումը կատարել, եւ այ․տեղի շէնքին համար, իրենց ուզած առաջարկներ չեն ստացած, վարժարանը կը մնայ առ այժմ, իսկ ապագային համար որոշ ծրագիր չկայ։ Հ. Հացունի ուրախ էր խնդրին այսպիսի լուծումէն, ինչու որ Միլանի Մխիթարեան վարժարանը ազգային տեսակէտով ունի իր համեստ, բայց որոշ օգտակարութիւնը։

Այս առթիւ ուզեցի խօսակցիս տրամադրութիւնը հասկնալ, Մխիթարեան սաներու նոր միութեան մասին։

— Չէ՞ք կարծեր որ վնասակար է ուժերու բաժանումը, քանի որ Մուրատ-Ռափայէլեաններին սաներու Միութիւնը, իր կանոնագրով ՛արելիութիւն կուտայ բոլոր Մխիթարեան սաներուն մասնակցելու սոյն միութեան։

— Անշուշտ, իմ կարծիքով Նոր Միութեան կազմութիւնը, դժգոհներու կողմէ կատարուած գործ է։

— Ազգային մարմնի (որուն դուք ալ կը մասնակցիք) գործերուն մասին ի՞նչ լուրեր ունիք։

— Մօտերս պիտի կրկին սկըսինք մեր գրական-երաժշտական հաւաքոյթները։ Առաջին հաւաքոյթին ծրագիրը պիտի մշակենք մեծ խնամքով, որպէսզի Մշակոյթի Օրուան հանդամանք ստանայ։

Ա. Ս.

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՈՔՑԻ ՄԸ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԷ ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 13 Հոկտ.— Անցեալ շաբթու «Ժիլէ» մետաքսի գործարանին մէջ աշխատող մեր հայրենակիցներէն Արշակ (Եոզղատցի) բանվէճի կը բռնուի իր սեղանին աշխատակից ընկերոջ՝ հետ (Մարոքցի)։ Շուտով բանվէճը կը փոխուի կռիւի եւ կը փոխանակուին հարուածներ։ Այս տգեղ երեւոյթէն նեղացած տնօրէնութիւնը երկուքն ալ կը ճամբէ։

Երբ երկու հակառակորդները հանդերձասրահ կ'երթան իրենց հագուստները հագնելու, Մարոքցին կատղած կը յարձակի Արշակի վրայ եւ դանակի ուժգին ու մահացու հարուածներ կուտայ կոկորդին եւ կուրծքին։ Արշակի օգնութեան աղաղակներուն վրայ, գործաւորներ կը փութան եւ կը տեսնեն Արշակ արիւնթաթախ վիճակի մէջ գետին ինկած։ Կը փոխադրեն դեղարան, եւ յետոյ անմիջապէս հիւանդանոց։ Շփոթութենէն օգտուելով, Մարոքցին կը փախչի։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ ոճրագործը ու անմիջապէս կը ձերբակալէ անոր մէկ ընկերը։ Մեր հայրենակցին վէրքը մահացու չի նկատուիր։

Զգո՛յշ անիմաստ բանվէճերէ, որոնք յաճախ վտանգաւոր հետեւանքներ կ'ունենան։ Մանաւանդ փափաքելի է որ գործարաններու մէջ քաղաքական կամ այլ վնասակար խնդիրներով չզբաղինք։ Ամիս մը առաջ,նոյն գործարանին առջեւ նման տգեղ դէպք մը եւս տեղի ունեցաւ, երկու Հայերու (Ս. Դ. Հ.) միջեւ։ Խումբ մը Հայեր երկու մասի բաժնուած բոլոր գործաւորներու ներկայութեան կը սկսին աքլորամարտի, տուր ու տմփոց, ու աշա փունջ մը մազ մէկուն ձեռքը, ու միւսին գլուխը բաւական տեղ արիւնլուայ... Ասոնք շատ տգեղ երեւոյթներ են, եւ օտարներուն ըսել կուտան թէ Հայերը վայրենի են։

Յ. Նիկողոսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՐԾՕՆ ԲՆԱՊԱՀՆՏ — Քանի մը տարիներէ ի վեր, Ֆոնթէնպլոյի անտառին պահապանները բողոքներ կ'արձանագրէին անծանօթի մը դէմ, որ անտառին արահետներուն մէջ կը շրջագայէր ադամական զգեստով եւ կարճ պահ մը միայն ինքզինքը ցոյց տալով մէկտեղ դեռատի կիներուն, եւ սիրասունօրիորդներուն կը ջանար ծածկուիլ թուփերու տակ, կամ փախիլ, պարագային համեմատ։

Իսկ անտառապահները, հակառակ իրենց փնտռտուքներուն, հետքը չէին գտներ նոր Ադամին։

Անցեալ կիրակի սակայն, ենթասպայ մը պտոյտի ելած էր անտառը իր կնոջ եւ աղջնակներուն ընկերակցութեամբ, երբ կինը սկսաւ ամօթխածութեան կանչեր արձակել։ Միեւնոյն ատեն, ժայռի մը ուղղութեամբ ցոյց կուտար արձանի պէս հագուած մէկը, որ համբոյրներ կ'ուղղէր իրեն։

Իր կնոջ ուղղուած այս համբոյրները հաճոյք չպատճառեցին ենթասպային, որ սկսաւ հալածել անպատկառ անծանօթը։ Բայց ան արագօրէն սկսաւ փախիլ արահետէ արահետ, ծածկուելով թուփերուն ետեւ։

Ենթասպան սակայն, կրցեր էր այնքան մօտենալ անծանօթին, որ, ճանչցեր էր զայն։ Աւելորդ նկատեց աւելի եւս հետապնդել ու գնաց լուր տալու ոստիկանութեան։

Անծանօթը, որ կը սիրէր մերկ պտտիլ ծառերուն տակ եւ օդային համբոյրներ ղրկել կիներուն, որդին է նախկին պահապանի մը եւ կը կոչուի Ժան Մօրան, արհեստով գարդանկարիչ, որ անտառին օգնական պահապանի պաշտօնն ալ ստանձնած էր կամաւոր կերպով։

Նոյն իրիկունն իսկ Ժ. Մօրան կանչուեցաւ ոստիկանատուն. ամէն ինչ ուրացաւ. բայց երբ հոն զինքը մերկացուցին, եւ իր մարմնին վրայ երեւան հանեցին թուփերու ճանկռտուքները, ստիպուեցաւ լեզուն ներս քաշել։ Բայց առժամեայ կերպով ազատ արձակուեցաւ։ Օգտուելով այս առիթէն, գնաց բողոքելու անտառներու եւ ջուրերու քննիչ պաշտօնեային։ Նախ գանգատեցաւ թէ ոստիկանատան մէջ զինքը ծեծեր էին, անոր համար որ դիտողութիւն ըրեր էր ոստիկաններու կողմէ անտառին մէջ վառուած կրակներուն առթիւ, կերակուր եփելու համար։ Եւ յետոյ, ջանաց բացատրել թէ իր շարժումը սխալ կը բացատրուի, թէ անոր մէջ անբարոյութեան կորիզն անգամ չկայ եւ իբր համոզուած բնապաշտ, չի գոհանար խորհրդածութեամբ ու չէզոք արուեստագէտինախապաշարուածվերապահումներով, այլ նաեւ կը ջանայ կիրարկել իր տեսաբանութիւնը եւ թէ եթէ զինք հալածողներն ալ փոքր գիտակցութեան մը գոնէ տէր եղած ըլլային, թոյլ պիտի տային, որ անտառին մէջ ինք ընտրէր անկիւն մը, ուր կարենար հաւաքել բոլոր համոզուած ու գործօն բնապաշտները՝ այր թէ կին։ Այս քարոզէն յետոյ, չկրցաւ ընդիմանալ որ դատ բացուիիր դէմ իբր բարքերու ապականիչ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 հոկտ.— 27 սեպտեմբեր 1928, ուրբաթ երեկոյեան բալուի Հայրենակցական Միութեան վարչական ժողովին մէջ, հայրենակից Պ. Յովհ. Ղ. Մարգարեանէ ստացանք 200 ֆրանք եւ իրեն տուինք համապատասխան ընկալագիրը։

Հայրենակիցը կը յայտնէր թէ այս գումարը Պէյրութի մեր (Բալուի) Հայրենակցական Միութեան դրամն է։ Այս առթիւ կ'աւելցնէր թէ՝ դեռ յիշեալ դրամի մէկ մասն՝ ալ քովը կը մնայ, բացատրութեան կարօտ պատճառներով։

Մեր շնորհակալութիւնը յայտնելով, կը յուսանք թէ այն հայրենակիցները, որոնց քով կը գտնուին նոյնպէս Բալուի Հայր. Միութեան անունով հաւաքուած դրամներ, օրինակ պիտի առնեն Պ. Յովհ. Ղ. Մարգարեանէ եւ պիտի յանձնեն Միութեան, որ օրինաւոր հանգամանք ստացած է 29 յուլիս 1928ին եւ կառավարութենէն ալ վաւերացուած։

(Կնիք)

...ՄԷՋ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ

...e Petit Parisienի մէջ, Ժան- ...հրօշարունակելով իր տպա- ...րութիւնները Մուսթաֆա Քէ- ...մասին՝ կը գրէ.—

ԱՐԲԵՑԻՐ ՄԻՏՔ ՄԸ

...եց ժամ աննընհատ խօսե- ...Կազին կը սիրէ քրքրել ...մական առեղծուածներ, ո- ...մասին իր տեսակէտները ...րեզ են, յաճախ խոր, միշտ ...ուած։ Երկար խօսեցաւ ...չէնՊոնափարթի մասին, և ...մասին կը խօսի, ինչպէս ...րը կը խօսէր հնութեան ...ներուն վրայ։ Քէմալ՝ ...ուած զինուորական, շատ ...իւէ Մեծ Բանակին ճա- ...մարտները։

...յսերական քաղաքակա- ...եան մասին խօսելով, ան ...ցաւ յայտնելու իր քաղա- ...ն դաւանանքը։ Հակառակ ...րք-Մոսկուայի դաշնագրու- ...ն, այս մոլեռանդ հայրե- ...ը պէտք չունի ինքզինքը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԵԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VI

— Ի՞նչ կ'ըսես Նինօ։ Վաղը ...եսնուինք։ (Մարգարիտ կը ...բայց կը զգար որ Անա- ...սիրտը սաստիկ կը բաբա- ...ինչպէս կը զարնէ սիրտդ, ...թէ վիրաւոր թռչունի մը ...է։ Բայց իսկապէս բուժուած ...ըէ՛։

— Բուժուած, բուժուած... ...արիտ, ո՞ւր ես, միթէ միա- ...նք։

...ութին մէջ կը ջանար տես- ...Մարգարիտի դէմքը։ Սեւ ամ- ...անդադար կ'անցնէին գորշ ...քին վրայէն։ Անանիա նստաւ ...րանին վրայ եւ ծունկերուն ...աւ աղջիկը։

— Թո՛ղ տուր, շատ ծանր եմ, ...եմ... ըսաւ Մարգարիտ։

— Ընդհակառակն թեթեւ ես փետուրի մը պէս։ Ճի՞շդ է որ ինծի հետ ես։ Կարծես թէ երա՛զ մըն է։ Քանի՛ անգամ երազեցի այս վայրկեանը, որ կը թուէր թէ երբեք պիտի չհասնէր։ Եւ ահա՛ միասին ենք, միացած, կը հասկնա՞ս, միացած։ Կարծեմ թէ պիտի խենդենամ։ Իսկապէս դո՛ւն ես, Մարգարիտ, ճի՞շդ է որ սրտիս վրայ ես։ Խօսէ՛, ըսէ՛ բան մը, հակառակ պարագային պիտի կարծեմ թէ կ'երազեմ։

— Կարգը քուկդ է խօսելու։ Ես քեզի գրեցի ամէն բան։ Խօսէ՛ Նինօ, դուն լաւ կը խօսիս, պատմէ Հռոմէն. ես խօսիլ չեմ գիտեր... մրմնջեց խռոված։

— Ո՛չ, ընդհակառակն, դուն լաւ խօսիլ գիտես, այնքան քաղցր ձայն ունիս, երբեք չլսեցի կին մը որ քեզի պէս լաւ խօսէր։

— Մի՛ ստեր...

— Կ'երդնում եւ չեմ ստեր։ Ինչո՞ւ պիտի ստեմ։ Դուն աղջիկներուն ամէնէն գեղանին, ազնիւը, քաղցրն ես։ Եթէ գիտնայիր թէ ինչպէ՛ս քու վրայ կը մտածէի, երբ Հռոմի տանտիրուհիիս աղջիկները իմ եւ Դակային կռնակը կ'ելլէին։ Վարակուած արարածներու մէջ կը կարծէի ինքզինքս եւ կը մտածէի քու վրադ։ Դուն սրբուհի մըն ես, թարմ, գեղանի, մաքուր։

— Ես ալ հիմա...

— Մի՛ հայհոյեր, Մարգարիտ։ Մենք ամուսնացած ենք այլեւս, այնպէս չէ՞, ըսէ՛։

— Այո՛,

— Ըսէ՛ որ զիս կը սիրես։

— Այո՛։

— Միմիակ այո՛ չի բաւեր, այսպէս ըսէ. քեզ...կը սի...րե՛մ։

— Քեզ...կը սի...րեմ։ Եթէ չսիրէի, հոս կ'ըլլայի՞, հարցուց ոգեւորուելով։ Չեմ կրնար արտայայտուիլ, բայց թերեւս ես քեզ աւելի կը սիրեմ քան թէ դուն զիս։

— Կարելի չէ։ Բայց դուն ալ զիս չես սիրեր, գիտեմ, պատասխանեց։ Դուն որ գեղեցիկ եւ հարուստ ես...

— Հարո՞ւստ, ո՞վ գիտէ։ Եթէ հէլլայի՞...

— Աւելի գոհ պիտի ըլլայի։

Երկուքն ալ լռեցին, իւրաքանչիւրն իր մտածումին մէջ ընկղմած։

— Գիտե՞ս, ըսաւ յանկարծ երկչոտօրէն գաղափարներուն թելին հետեւելով, ինծի ըսին որ ընտանիքդ գիտէ մեր սիրահարութիւնը, ճի՞շդ է։

— Ճիշդ է, պատասխանից քիչ մը վարանելէ ետք։

— Ահ, ի՞նչ կ'ըսես։ Հայրիկդ ուրեմն գոհ պիտի չըլլա՞ր։

Մարգարիտ վարանեցաւ նորէն յետոյ գլուխը վերցուց եւ պաղութեամբ պատասխանեց. «Չեմ գիտեր»։ Ըսուածքին շեշտէն՝ Անանիա հասկցաւ տխուր, անսովոր բան մը, միտքը թռաւ նորէն մօրն ուրուականին, որ կը գտնուէր իր եւ Մարգարիտի ընտանիքին միջեւ։

— Մտիկ ըրէ՛, Մարգարիտ, ըսաւ մտածկոտ, անգիտակցաբար աղջկան ձեռքերը շոյելով, անկեղծօրէն պատասխանելու ես։ Ի՞նչ կայ, կրնա՞մ յուսալ տակաւին, պիտի կարենա՞նք ամուսնանալ։ Դուն գիտես որ ես աղքատ եմ, բարեբարեալ մը քու ընտանիքիդ, քու ծառայիդ զաւակը։

— Ինչեր կ'ըսես, բացագանչեց աւելի անհամբեր քան թէ վշտացած։ Հայրդ ծառայ չէ եւ նոյնիսկ ըլլայ ալ կը բաւէ որ պատուաւոր եւ յարգուած է։

— Պատուաւոր մա՛րդ մը ո՞հ Աստուած, բայց մայրս պատուաւոր կին մը չէ, կրկնե՛ց Անանիա հոգիէն զարնուած։ Մարգարիտ, հարկ է որ սիրտդ բանաս բոլորովին, առաջնորդես զիս եւ խորհուրդներ տաս։ Ըսէ՛, ի՛նչ ընելու եմ, կրնա՞մ սպասել։ Հպարտութիւնն ու խիղճս զիս կը պարտադրեն ներկայանալու հօրդ եւ ըսելու ամէնը, հակառակ պարագային հայրդ զիս խաբեբայ մը, անպատիւ եւ անհաւատարիմ մարդ մը կրնայ նկատել։ Սակայն խորհուրդիդ պիտի հետեւիմ։ Բացի քեզ կորսնցնելէ։ Արիկա իմ մահս պիտի ըլլար, բարոյական մահս։ Փառասէր եմ, տես, կը խոստովանիմ ասիկա, բայց եթէ զրկուիմ քեզմէ, ամուլ պիտի ըլլայ փառասիրութիւնս։ Դուն կեանքիս նպատակն ես։ Եթէ քեզմէ զրկուիմ, ոչ ուժ, ոչ կամք պիտի ունենամ բարիք ընելու... Սակայն եթէ ինծի ըսես. «ուրիշ մը կը սիրեմ», այն ատեն ես...

— Կը բաւէ. լռէ՛, ըսաւ Մարգարիտ։ Հիմա դուն կը հայհոյես։ Կ'անձրեւէ՞

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

հաստատել թէ տը Նոյլէ՞ն է որ ինքնաբերաբար Տէլփլանքի յանձնեց այդ թուղթերը, թէ Տէլփլանք խարդախութեամբ առաւ զանոնք, օգտուելով տը Նոյլէի «զանցառութենէն»։

Ամերիկացի թղթակիցը խնդրած էր ոստիկանութենէն իր խոստովանութիւնները չհրապարակել, սակայն ինք Պելճիքայի մէջ յայտնութիւններ ըրած ըլլալով, ֆրանսական ոստիկանութիւնն ալ ստիպուեցաւ ճշմարտութիւնը մէջտեղ հանել։

Հորան յայտարարած է ոստիկանութեան թէ՝ 10,000 ֆրանք խոստացած էր Տէլփլանքի այդ վաւերաթուղթերուն համար, զորս ի զուր փորձած էր ձեռք բերել ուրիշներու միջոցով։

Ինչ ալ ըլլայ, խնդիրը պիտի քննուի իբրեւ լրտեսական արարք, ըստ 1886 ապրիլ 18ի օրէնքին, որ 2-5 տարի բանտարկութիւն եւ 1000-5000 ֆրանք տուգանք կը նախատեսէ բոլոր այն պաշտօնեաներուն համար, որոնք երկրի պաշտպանութեան վերաբերեալ վաւերաթուղթեր ուրիշի մը կը յանձնեն։ Եթէ պաշտօնեան միայն «զանցառու» եղած է, պատիժը 3 ամիսէն 1 տարի բանտարկութիւն է։

⁂ Անգլիական կառավարութիւնը՝ Սպիտակ Տետրակ մը պիտի հրատարակէ այսօր կամ վաղը՝ անգլեւֆրանսական նաւային համաձայնութեան մասին, բաղկացած 60 էջէ։

Անգլիական վաւերաթուղթեր գողցուած

Անգլիոյ ծովային նախարարութեան պատկանող խիստ կարեւոր վաւերաթուղթեր գողցուեցան շաբաթ մը առաջ։ Պաշտօնեայ մը պայուսակին մէջ դրած էր այդ վաւերաթուղթերը եւ երկաթուղիով Լոնտոնէն Չաթամ կ'երթար։ Պաշտօնեան գողութիւնը նշմարեց այն ատեն միայն, երբ Չաթամ հասաւ։

Մաքտոնըլտ Գերմանիոյ մէջ

Անգլիոյ նախկին վարչապետ եւ աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչ Ռամսէյ Մաքտոնըլտ, որ ներկայիս Պերլին կը գտնուի, Ռայխսթակի մեծ սրահին մէջ բանախօսեց «Խաղաղութեան խնդիրներու մասին»։ Հաւաքոյթին կը նախագահէր Ռայխսթակի ընկերվարական նախագահ Լէօպէ։ Ներկայ էին վարչապետ Հէրման Միւլլէր եւ նախարարներ։

Մաքտոնըլտ ըսաւ թէ խաղաղութեան դատին լաւագոյն կերպով ծառայելու համար պէտք է վճռապէս մոռնալ անցեալը։

— Դժբախտաբար, ըսաւ, ազգերու միջեւ անվստահութիւնը գլխաւոր արգելքն է խաղաղութեան եւ այդ կը տեւէ դեռ։ Կորսնցնելիք ժամանակ չունինք։ Բոլոր անոնք, որ Մեծ Պատերազմէն տառապեցան, պէտք է պայքարին խաղաղութեան դատին համար, որովհետեւ յաջորդ սերունդներուն պատերազմը այն ատեն պիտի երեւայ իբրեւ հերոսական կամ վիպական բան մը։ Մեր սերունդին փորձը ցոյց տուաւ, որ պատերազմը փոխանակ խնդիրներ լուծելու, զանոնք աւելի անլուծելի կը դարձնէ, ու այս իրողութիւնը պէտք չէ սքօղուի նոր սերունդի աչքէն։ Մեզի կը պատկանի այս աճելի դասէն օգտուիլ։

Յետոյ խօսելով Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներուն վրայ, Մաքտոնըլտ ըսաւ թէ «Խաղաղութեան վտանգները աւելի մեծ են քան պատերազմի վտանգները։ Որովհետեւ այն երկիրները, որոնք իրական զինաթափութիւն ըրին — ինչպէս, օրինակ, Գերմանիան — դատապարտուած են անպաշտպան ենթարկուելու ճիրաններուն այն երկիրներուն, որոնք պատրաստ են զինաթափուելու... թուղթի վրայ։ Այնպէս կը գործեն, իբրեւ թէ 1914էն ի վեր քաղաքական պատմութեան մէջ ոեւէ փոփոխութիւն կատարուած չըլլար եւ իբրեւ թէ յաջորդ սերունդներն ալ ճակատագրականօրէն նոյն աճելի տառապանքներուն դատապարտուած ըլլային, ինչպէս մենք»։

— Աւելի լաւ պիտի ըլլար աշխատիլ անկարելի դարձնել պատերազմը։ Դարմանումներու եւ միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը պէտք է լուծուի։ Եթէ Ամերիկա կ'ուզէ օգնել մեզ զանոնք լուծելու համար, աւելի լաւ։ Ապա թէ ոչ, Եւրոպա պիտի հրաժարի անկէ։ Պէտք չունինք խոնարհաբար երթալու եւ Միացեալ Նահանգներու օգնութիւնը խնդրելու։

Վրրջացնելով, Նախկին վարչապետը գոչեց.

— Ե՞րբ այնքան առաջ պիտի երթանք, որ բոլոր նախկին պատերազմիկները՝ Ֆրանսա, Պելճիքա, Անգլիա, Գերմանիա եւ Թուրքիա կարենան միասին կանգնել կոթող մը՝ ի յիշատակ Մեծ Պատերազմի բոլոր մեռելներուն։

Մահափորձ՝ երկու Հայ աւազակներու

Սելանիկի Հորիզոնը կը գրէ (11 հոկտեմբեր). — Առջի գիշեր ժամը 10ին, քաղաքիս Ոճրադատ Ատեանը մահավճիռ արձակեց Սէրէզի շրջանին մէջ ահ ու սարսափ սփռած երկու Հայ աւազակներու՝ Միհրան Սարուխանեանի եւ Արամ Ալթունեանի դէմ, որոնց հետ կ'ամբաստանուէր նաեւ Գառնիկ Պօյաճեան անունով երրորդ մը, որ անպարտ արձակուեցաւ։ Յիշեալները անդամներն էին աւազակ Նազարէթ Այվազեանի կազմած հրոսախումբին, որ, 1926ի հոկտեմբերին Սէրէզի նահանգէն բազմաթիւ ընտանիքներ սուգի մատնած էր եւ ահաբեկած էր Ստրումայի դաշտը, իր գործած զարհուրելի ոճիրներով։

Պոլսոյ հանրակառքի գործադուլը վերջացած

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ հանրակառքի աշխատաւորներու գործադուլը վերջացած կրնայ նկատուիլ։ Թէ՛ ընկերութիւնը և թէ բանթողները պնդած ըլլալով իրենց տեսակէտներուն վրայ, Խալք կուսակցութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել՝ անկարգութեանց առաջքն առնելու համար։ Խալք կուսակցութեան ընդհ. քննիչ Հագգը Շինասի փաշա ընդունեց աշխատաւորներու ներկայացուցիչները եւ չափաւորութեան խորհուրդներ տուաւ անոնց։ Ընկերութիւնը բացարձակապէս անդրդուելի մնաց եւ չընդունեց աշխատաւորներու պահանջները, մանաւանդ որ յաջողած էր նոր պաշտօնեաներ առնելով, ապահովել կանոնաւոր երթեւեկը։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց կարգ մը բանթողներ, որոնք կ'աղմկէին։ Քանի մը հարիւր բանթողներ մերժեցին վերսկսիլ աշխատանքի, առանց գոհացում ստանալու։ Ընկերութիւնը վերջ տուաւ անոնց պաշտօններուն եւ տեղը նորեր առաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԼՊԱՆԻՈՅ թագաւոր Զօկու Ա. Իտալիոյ թագաւորին եւ Մուսոլինիի շնորհեց Իսքէնտէր պէյի պատուանշանին մեծ մանեակը։ Էքրէմ Լիպահովա պէյ Թիրանայէն Հռոմ մեկնեցաւ՝ հետը տանելով պատուանշանները։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանս. դեսպան Հէրպէթ Լիտվինոֆի յանձնեց Քէլլոկի դաշնագրին անգլիերէն եւ ֆրանսերէն երկու օրինակները, որոնք կը կրեն Քէլլոկի ստորագրութիւնը։ Դեսպանը աւելցուց որ այդ օրինակները յանձնելով կը յայտարարէ թէ խորհրդային միութեան յարումը ընդունուած է։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Փլաս տ'Իթալի։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պուա-Քոլոնպի Թաղապետութեան թատերական սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ ներկայացում։

ԿԱՐՏԱՆ

21 Հոկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ցան մէջ։ Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, պզտիկներու հայկական պար եւ զաւեշտ։ Կը խօսին՝ ընկերներ ԱԲՕԵԱՆ եւ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.3ին։ Կը խօսի՝ Ընկ. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ձ. Ե Ռ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ղեկավարութեամբ դերասան՝ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝

ՇԻԼԼԷՐԻ «ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Միջնարարի ժամանակ պիտի նուագէ պ. Հրանտ Յակոբեան

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոնպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Մարսէյլի Քրիստափոր Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Սիամանթօ, Վարուժան, Ակոս, Վահագ եւ Բաբկէն Սիւնի խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Ջամալեան։

Ներկայանալ անդամատետրով։ Շրջաններէ եկող բոլոր նոր ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրութիւնները կատարելու համար։

Վիէնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ ժողովրդ. լսարանը։ Կարեւոր հարցեր։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. նախագահութեամբ ընկ. Հիւսեանի։

Իսկ դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, նախագահութեամբ՝ ընկ. Հիւսեանի։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանին շուրջ»։ Մուտքը ազատ է ամէն փափաքողի համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, Գ. Մէնիի գրադարանը։ Օրակարգ՝ պատգամաւորի ընտրութիւն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
19
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1928

19 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 781

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԻԿ ԾԱՂԿՈՑԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

…տարօրինակ ձայներ կը հասնին Փարիզի ժամուն բակէն։ …ժողովի մը պահուն հաղորդուեցաւ եւ բերնէ բերան տա…ուեցաւ թէ ազամանդավաճառներու հռչակաւոր Հոգաբար…թիւնը մէկ-երկու մանկապարտէզ պիտի բանայ այս տարի։ …հաւատացողներ կային թէ գոնէ այս անգամ սուտ չէ աւե…։ Մանաւանդ որ արդէն 20,000 ֆրանքի նուէր մը գան…ն Պ. Պօղոս Նուպարէն, իսկ ուրիշներէ ալ խոստումներ …ւած։

Բայց ահա նոր փոթորիկ, նոյնիսկ Հոգաբարձութեան կամ …կան ժողովի ծոցին մէջ։

…մանրամասնութիւնները կը վերապահենք, կարգ մը կէտեր …կելու համար։ Բայց հիմակուընէ ըսենք թէ, եղած-չե…ը մէկ մանկապարտէզ է, որ պիտի բացուի Փլաս տ'Իթալի։ …ւ է տնօրինել չափազանց շփացած նոր-հարուստ մը, …տեննապետն է ամէն բանի, նոյնիսկ իր շրջապատի խել…ու խղճին։

Մենք հրապարակաւ կը շնորհաւորենք Պ. Պօղոս Նուպար…, որովհետեւ, ինչպէս ամէն ժողովուրդ, նոյնպէս ամէն …մին արժանի է այն իշխանութեան որուն կը հանդուրժէ։ …հանգուցեալ Ռ. Մարկոսեանի երջանիկ ժառանգորդը իրա…ը ունի սոնքալու եւ ռումբեր տեղացնելու, երբ շուրջը կը …ն միայն բամպակներ, շուքէն վախցող կերպարանքներ, …ճիկներ և «պէնտէկեան»ներ։ Մանաւանդ որ, իր կռնակն …թանկագին բերդ մը, Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը։

…ինչպէս կարելի է մեղադրել մէկը որ, այսպէս կամ այնպէս, …ցնէ ինքզինքը, տասնըեօթը հոգինոց Հոգաբարձութեան …էջ։ Եւ այս՝ տարիներէ ի վեր։

Նո՞ր արթնցան աղմկողները։ Ազգային շահերու դէմ վտա՞նգ …տեսան, թէ ազդեցութեան պայքար կը մղեն Լաֆայէթ …ոցի գրասենեակներուն մէջ։

…ա՛ց, ընթերցող, զուարճալիք չէ որ կը գրենք։ Ոչ ալ հէքեաթ։ Այս մարդիկը մէկ սիրտ, մէկ մարմին էին, երբ քարերն …ամ կ'աղաղակէին, որպէսզի գոնէ հինգ մանկապարտէզ …ցուի Փարիզի մէջ, որպէսզի հանրօգուտ նպատակի մը յատ…ցուի դրամատուն յանձնուած կամ առեւտուրի յատկացուած …ո՞վ գիտէ — 700,000 ֆրանքի գումարին մէկ մասը։

Անոնք խմբովին կուգային ժողովի — դեռ 1926ի ամառը — …մբովին ալ կը հեռանային ու դիրք կը բռնէին իրենց գրա…եակներուն մէջ, երբ ազգային կազմակերպութեան փորձեր …ային, մազ-մօրուք ճերմկցուցած հայրենակիցներու կողմէ։ Անոնք ձեռք-ձեռքի եւ սիրտ սրտի քալեցին, Փարիզի եկե…ն կրօնական ընկերակցութեան վերածելու համար, կաս…ելի փութկոտութեամբ մը — Գող, սիրտը դող։

Անոնք կողք կողքի էին, երբ անցեալ տարի, պաշտօնա…յայտարարութիւն կուտային չորս-հինգ մանկապարտէզ …ալու համար, գիտնալով մէկտեղ որ պիտի խաբեն։ Որով…եւ, նպատակը հանրութեան գոհացում տալ չէր, այլ քնա…գայն, մինչեւ որ լրանայ եկեղեցին կրօնական ընկերակ…թեան վերածելու գործը։

Մէկ խօսքով, անոնք միշտ մէկ ճակատ կազմած են եւ …կազմեն այսօր իսկ, 15,000 «մուհաճիր»ներու դէմ, որ …եկան եւ այսօր հաշիւ կը հարցնեն իրենց…

Նո՞ր արթնցան։ Նո՞ր կ'ըմբռնեն թէ այս բոլորը վախճան …պիտի ունենան, թէ կարելի չէ անվերջ խաղալ ամէն բանէ …ած, հոգին վառած ժողովուրդի մը մնացորդներուն հետ։

Եւ ինչո՞ւ այդքան իրար են անցեր. որովհետեւ ատենապետը …ն մէ՞կ մանկապարտէզ կ'ուզէ, իսկ իրենք երկո՞ւ հատ։

Առո՞վ է որ իրենց օձիքը պիտի ազատեն հանրային դա…տանէն, — այն ալ այս երկրին մէջ, ուր տրամաբանու…ն եւ արդարութիւնը կրնան մինչեւ բանտ առաջնորդել …խանը, և՛ նախարարը, և՛ միլիոնատէրը։

… տակաւին հարց է թէ ո՛րքան անկեղծ են իրենց զղջու…մէջ։

Եթէ իրական զղջում կայ, մէկ մանկապարտէզը երկուքի …ծելով չէ որ պիտի արդարանայ, այլ արմատապէս փոխե…մինչեւ հիմա տեւող ապերասան, հակազգային եւ գրգռիչ …ցքը։

Փարիզի ափ մը ջոջերը Պալը-Ալիին կրթնած նախկին …րաներէն աւելի զօրաւոր չեն կրնար ըլլալ։ Ոչ ալ այսօր…ն գաղթականները՝ երէկուան «էնսաֆ»ներէն պակաս …ունին։

…կրնաք այս բոլոր խօսքերը թարգմանել եւ ներկայացնել …հաս իշխանութեան։

Միայն թէ մի՛ մոռնաք մէկ պարագայ. — Հազար քարի …նէք ձեր գլուխը, չպիտի կրնաք խափանել այս դատը, — …թեան դատապարտել 15,000 հոգինոց բազմութեան մը ձայնը։ Ձեր ձեռքն է, ծաղկոցի մը առթիւ ծագած փոթորիկին շնոր…դարձ մը փորձել եւ լեցու գտնել։

Աւելի պարզ խօսելով, ժողովուրդի զաւակներուն օգտին …ածել անոր քրտինքին արդիւնքը, անոր հետ խորհրդակ…ար, սկսելով մանկապարտէզէն։

Կը կարծենք թէ գոնէ հինգ սրտցաւ եւ պարկեշտ մարդ կը …ուի Փարիզի ժամուն բակը, վերջ տալու համար ընդվզե…ցիչ կամայականութեան մը, որ կրնայ շատ սուղի նստիլ։ …թող նորէն իրենց միայ բանկալը, — բայց անոր եկամուտը …տակարարած ատեն, պայման է որ չմոռնան այս ժողո…րդին կամքն ու պահանջները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՈՒՂԻ՞

«Ցուսաբեր», յուսաճիտ համեբաշխութեան եւ գործակցութեան բազմազան փորձ ըէն, դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (9 Հոկտ.).

— «Այս պայմաններու տակ ներելի՞ է արդեօք, որ մենք նոյն յամառութեամբ շարունակենք օդին մէջ երկարած պահել համագործակցութեան ձիթենին։

Մեր խօսքը գաղափարի մասին չէ, այլ անոր գործադրութեան։

Այլ է՛ երբ մենք համագործակցութիւնը իբրեւ գաղափար կը քարոզենք, եւ այլ՝ երբ իբրեւ քաղաքական առաջադրութիւն կը հետապնդենք։ Մեր խօսքը այս վերջինի մասին է։ Թող համագործակցութիւնը իբրեւ գաղափար քարոզուի, ինչպէս կը քարոզուի քրիստոնէական եղբայրութիւնը երկու հազար տարիներէ իվեր, սակայն իբրեւ քաղաքա ան առաջադրութիւն անիմաստ է այլեւս զայն այս օրուան համար հետապնդել, որովհետեւ անոր իրագործումին համար անհրաժեշտ պայմաններ չկան։ Համեբաշխութեան ու համագործակցութեան իսկ տեսակէտով, որ իբր բաղձանք եւ իբր երազ անբաժան պիտի ըլլայ մեզմէ, նախընտրելի է, որ մենք հեռու մնանք իրարմէ, փոխանակ մօտ գալու իրարու։ Իրարմէ հեռու մնալով՝ թերեւս գէթ չափով մը մեղմանայ ատելութեան եւ թշնամանքի այն հեղձուցիչ մթնոլորտը, որ ստեղծուած է Փարիզէն մինչեւ Գահիրէ եւ Պաղտատէն մինչեւ Պրէզիլ։ Ազգային ոեւէ գործ, ոեւէ ձեռնարկ, մինչեւ իսկ պարզ հանդէս մը դիւրին է կատարել աւելի համերաշխ մթնոլորտի մէջ՝ երբ անհաշտօրէն բաժնուած ենք իրարմէ, քան երբ «համերաշխօրէն» եկած ենք քով քովի։ Որովհետեւ առաջին պարագային կողմերը երբ առանձին են, իրենց եռանդը կը թափեն գործին վրայ՝ զայն աւելի փայլուն դարձնելու, իսկ երբ միասին են, այդ եռանդը կը թափեն պայքարին վրայ՝ փոխադարձաբար զիրար աւելի խոցելու։

Սարսափիլ կարելի է այն մտքէն, որ մինչեւ իսկ Շիրակի աղէտքի օրերուն, երբ մեր միակ գործը պիտի ըլլար դրամ, հագուստ, դեղ ու գործիք հայթայթել աղէտեալ հայրենիքին, մինչեւ իսկ ա՛յդ օրերուն անհնար եղաւ գաղութահայութեան բոլոր տարրերը քով քովի բերել, սկսած Փարիզէն։

Հնարաւոր չէ՞ արդեօք փոխել մեր քաղաքականութեան այս շիլ ու պատրանքոտ ընթացքը, եւ փոխանակ «միատեղ» քալելու ու տարբեր ուղղութեամբ զարնելու, առանձին-առանձին քալել եւ միեւնոյն ուղղութեամբ զարնել։»

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

Սոֆիայէն 17 հոկտեմբեր թիւով կը հեռագրեն թէ Ֆիլիպէի մէջ երկրաշարժի քանի մը նոր ցնցումներ պատահած են։ Բնակիչները խուճապահար ձգած են իրենց բնակարանները եւ դաշտերը ապաստանած։

Հետեւանքներու մասին մանրամասնութիւններ չկան դեռ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ 110 ուսանողներ ճամբայ ելան, Փարիզ գալու համար։ Այս նպատակով 30,000 անգլ. ոսկի վարկ յատկացուած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Տէյլի Թէլէկրաֆի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 16 հոկտեմբեր թուականով. — Էնկիւրիի մէջ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Սուրիոյ արաբ ցեղախումբերու արշաւանքը թրքական սահմանագլխէն ներս։ Այս ցեղախումբերը կը բնակին Սուրիոյ հիւսիսը, ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ հողամասին մէջ, ծովէն 350 քիլոմեթր ներս եւ գրեթէ նոյնքան հեռու Հալէպէն, անմատչելի շրջաններու մէջ։ Ասոնք ինչպէս անցեալին մէջ Թուրքերուն, ներկայիս ալ Ֆրանսացիներուն կողմէ չեն կրնար նուաճուիլ։

Էնկիւրի հասած պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, ամէն օր այդ սահմանագլուխին վրայ աւազակութիւն, թալան, ու մաքսանենգութիւն կը կատարուի եւ ոտից ցգլուխ զինուած հրոսախումբեր յարձակում կը գործեն սահմանակից թուրք գիւղերուն վրայ։ Այդ հրոսախումբերը երբեմն կը բաղկանան հարիւր յիսուն հոգիէ։

Էնկիւրիի կառավարութիւնը մտադիր է լուրջ բողոք ներկայացնել ֆրանսական կառավարութեան, պահանջելով որ անմիջական միջոցներ ձեռք առնուին՝ վերջ տալու համար այս կացութեան։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Միւլխայէթի խմբագրապետ եւ Սէներդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը գրէ Մարտինէն. — Կացութիւնը տեղին վրայ քննելով, այս անգամ աւելի լաւ հասկցայ թէ Սուրիոյ սահմանային խնդիրը որքա՛ն կարեւոր եւ կենսական է մեզի համար։ Անկարելի է պաշտպանել այս խնդրին մէջ Ֆրանսայի հետեւած ժխտական քաղաքականութիւնը, առանց անտրամաբանութեան եւ անիրաւութեան մէջ իյնալու։ Ֆրանսացիները ահագին դժուարութեանց ենթարկուած են Սուրիոյ մէջ։ Հակառակ Սուրիացիներու մեղմ խառնուածքին, այս դժուարութիւնները օր մը կրնան Ֆրանսան յուսահատեցնել այդ երկիրը վարելէն։ Մանաւանդ Թուրքերու նիւթական եւ նոյնիսկ բարոյական մէկ աջակցութիւնը կրնայ Սուրիան աւելի շարժումներու մղել։ Ասոր համար, հարաւային նահանգներուն եւ մանաւանդ քրտաբնակ շրջաններուն մէջ անպատճառ շարունակուելու են անապահովութիւնը, անիշխանութիւնը եւ ըմբոստութիւնը։ Ֆրանսական քաղաքականութիւնը պէտք է այս նպատակին ձգտի. Սուրիոյ ապահովութիւնը ասկէ կախուած է։

«Մէկ կողմէ դժուար է հաւատալ թէ Ֆրանսա, որ ճանչցուած է իբրեւ ուշիմ, աչալուրջ եւ քաղաքակիրթ, նախնական ազգերու վայել այս տեսակ պզտիկ քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ։ Միւս կողմէ, երբ մարդ վերլուծէ հարաւային սահմանին վրայ տեղի ունեցած դէպքերը, դժուարաւ կրնայ պնդել թէ Ֆրանսա ուղիղ քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ։

«Ազգ. Մեծ Ժողովը շատ լաւ բան մը ըրաւ, ներում շնորհելով բոլոր այն ըմբոստներուն, որոնք որոշ ժամանակի մը մէջ անձնատուր կ'ըլլան։ Ապացոյց այն՝ որ այդ փախստականները սկսան խումբ խումբ վերադառնալ։ Զարմանքով տեսանք որ ֆրանսացի կարգ մը պաշտօնեաներ բուռն գործունէութեան մէջ են, անձնատուութեան հոսանքին արգելք հանդիսանալու համար։ Ի՞նչպէս բացատրել Ֆրանսացիներուն այս ընթացքը։ Անոնք դրամ եւ զէնք տալով կը փորձեն ընդդիմութեան մէջ քաջալերել աւազակները։

«Մենք ալ կողմնակից ենք որ ապահով վիճակ մը ստեղծուի Սուրիոյ մէջ։ Փափաքելի չէ ունենալ հարեւան մը որուն վարչութիւնը անկայուն է եւ որ կրնայ ամէն ատեն բռնկիլ։ Բայց երկրի մը մէջ հանդարտութիւն հաստատելու ճամբան՝ հարեւանին անապահովութեան մէջ փնտռելու չէ, այլ երկրի բնակչութեան սէր ներշնչելու մէջ։»

Ռումանիա կը վտարէ օտարականները

«Տէյլի Մէյլ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ռումանական կառավարութիւնը հրամանագրով մը որոշած է վտարել ներկայիս Ռումանիա բնակող օտարականներուն 100էն 50ը։ Երեք ամիս պայմանաժամ տրուած է բոլոր գրասենեակի պաշտօնեայ օտարականներուն, քիմիագէտներուն, ճարտարագէտներուն, քարիւղի, հանքի, շաքարի, շոքոլայի եւ ծխախոտի ճարտարարուեստներուն մէջ աշխատողներուն։

Երեք տարի եւս Ռումանիա մնալու արտօնագիր պիտի կրնան ստանալ միայն անոնք, որոնք կցուած նահանգներուն մէջ ծնած են եւ ռումանականէն տարբեր հպատակութիւն ընդունած։ Նոյնը՝ ռումանական բանակին մէջ ծառայած օտարականներուն համար։

Ճիշդ Քէմալին պէս…

«Մորնինկ Փոսթ» կը տեղեկանայ թէ Հազրէթ Փիր Սահիպ, որ Քապուլի մէջ ձերբակալուած էր՝ Ամանուլլահ թագաւորին կողմէ Աֆղանիստանի մէջ ներմուծուած բարենորոգումներուն հակառակելուն համար, գնդակահար եղած է՝ քանի մը ընկերներու հետ։ Նոյնպէս՝ իբրեւ ընդդիմադիր ձերբակալուած են սէրտար Ատմատափիճան, որ 1919ի անգլեւաֆղան դաշնագիրը ստորագրած էր եւ սէրտար Ինայէթուլլահ խան, որ երէց որդին է նախկին գահաժառանգ իշխան Հապիպուլլահ խանի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

«Մշակոյթի Օր»ուան առթիւ, յայտարարուեր է թէ մտադրութիւն կայ հիմնելու մտաւորականներու միութիւն մը՝ Փարիզի մէջ։

Իսկ բերնէ բերան կը լսուի որ անոր նպատակը պիտի ըլլայ նիւթական միջոցներ ապահովել կամ հայթայթել գրողներու։

Առանց իյնալու «մեծապատիւ մուրացկաններ»ու դերին մէջ, թէ ի՞նչ միջոցներով ծրագրուած միութիւնը կը յուսայ իրականացնել իր նպատակը՝ չեմ գիտեր։

Կը կարծեմ սակայն գիտնալ թէ՝ ձեռնարկուներու գլխաւոր մտահոգութիւնն է այն, որ առանց նիւթական ապահովութեան չկայ գրական-գեղարուեստական զարգացում։

Շա՛տ ճիշդ, եթէ գրականութիւն ու գեղարուեստ նկատենք ընկերային զարդեր, ժպտուն աչքերու ժամանց, լեցուն ստամոքսներու համար՝ մարսողութեան փոշի։

Իսկ եթէ միութիւնը կը յաւակնի գրողն ապրեցնել իր գրչին ծայրովը, հո՛դ քիչ մը կանգ առնենք։

Այն օրերուն իսկ, երբ կրնային պարծենալ հայկ. հոծ միջավայրերով, չէ եղած որ հայ գրողն ապրի իր գրչով։

Իսկ այսօր, երբ Հայութեան ներկայ վիճակը կրնանք բնորոշել «ցրուում» բառով, երբ կրնանք առանց հերքուելու վախին, պնդել թէ գրող-կարդացողին օրական սնունդ՝ իսկ, — թերթը, — կ'ապրի շնորհիւ միայն առեղծուածային հերոսութեան մը, առնուազն միամտութիւն է արուեստագէտ գրողն ապրեցնելու ելլել՝ իր գրչով։

Կը կարծուի արդեօ՞ք թէ գրողն երբ ապրի իր գրչով՝ կ'արտադրէ աւելի շատ կամ լաւ։

Հաւատանք շատին, եթէ կ'ուզէք, բայց կասկածինք լաւին։

Լաւագոյն հայ գրողը որ արժէք մը աւելցուցած է մեր իմացական կալուածին վրայ, ապրուստ չէ որ փնտռած է գրչին ծայրէն, այլ մտքի հաճելի տառապանք մը, ըսէ՛ք, փառասիրութեան մը, հոգեկան անդիմադրելի պէտքի մը, ներքին մղումի մը գոհացումը, որուն համար ինքզինքին պարտադրած է նաեւ զրկանք։

Եւ այսպէս է որ հայ գրականութիւնը կազմուած է զոհողութիւններով։

Բայց այս չի նշանակեր անշուշտ, որ հայ գրողը պիտի ապրի կէս-կուշտ, կէս-անօթի, պիտի ստեղծագործէ՝ միտքը լեցուն վաղուան հոգերով։

Բայց ո՞վ զինքը կ'արգիլէ աշխատելէ, խեղդելու համար ստամոքսին կանչերը նա՛խ, յետոյ ականջ տալու համար իր Մուսային փսփսուքներուն։

Գրական արտադրութենէն՝ առաջին եւ ամէնէն մեծ հաճոյքը՝ արտադրողն ինքն է որ կը քաղէ ամէնէն առաջ։ Յետոյ կարգը կուգայ ժողովուրդին։

Այդ հաճոյքին ու հպարտութեան համար, գրողն ինքզինքին արդէն, գիտակցօրէն պարտադրեր է կամաւոր զրկանքի բաժինը։

Հապա ո՞ւր կը մնան այդ հաճոյքով ապրելու, ապրուստ ապահովելու յաւակնութիւնները։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

(ՌՈՒՍԱԳՐԱՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ)

Արհեստակցական եւ բանուորական շարժում

Սկսած 1881 Թուականէն, Թուրքիան կը գտնուէր այսպէս կոչուած մեծ պետութիւններու հսկողութեան տակ: Թուրքիոյ գրեթէ բոլոր գործարաններն ու երկաթուղիները կը շահագործուէին օտար դրամատիրութեան կողմէ: Իբր անմիջական արդիւնք այս շահագործումին, ծայր տուաւ բանուորական շարժումը: Այս շարժումը սկսած է պատերազմէն առաջ, բայց բացառաբար Պոլսոյ մէջ, ունենալով գըլխաւորաբար «համաձայնական բնաւորութիւն» (կ'ուզէ ըսել ընկերվարական, որ «համաձայնական» էր՝ «յեղափոխական բոլշեւիկներու» համեմատութեամբ): Ինչ կը վերաբերի Անատոլուի պրոլետարիատին, այն ժամանակ փոքրաթիւ էր և բաղկացած՝ գործարաններու եւ Զոնկուլտաքի ածխահանքերու բանուորներէն: Անկախութեան պայքարի շրջանին, ազգ. կառավարութիւնը կ'աշխատէր իր ձեռքն առնել բանուորական շարժումը: Ատոր համար կառավարութիւնը իր պաշտօնատարներու միջոցով կը կազմակերպէր արհեստակցական միութիւններ: Այսպէս, օրինակի համար, Էնկիւրիի մէջ կը հիմնուի «Տպագրիչներու միութիւն»ը, Պոլիս՝ «Թուրք բանուորներու միութիւն»ը, «Բանուորներու միջազգային միութիւն»ը եւայլն: Այս միութիւնները յետագային միացան «Պրոֆինտէրն»ին (Մոսկուայի բոլշեւիկ արհեստակցական միութիւններու կեդրոնին: Ծ. Թ.): Կառավարութիւնը 1922ին, նոյն իսկ առաջին անգամը ըլլալով Արեւելքի մէջ կազմակերպեց մայիս 1ի տօնակատարութիւնը: Բոլորովին հասկնալի է, որ այդ միջոցները ձեռք կ'առնուէին բուրժուական կառավարութեան կողմէ, բանուորական շարժումը պահելու համար համաձայնական, օտար քաղաքական հողի վրայ: Հակառակ այս խաղերուն, Անատոլուի բանուորական շարժումը, շնորհիւ Կոմկուսի ղեկավարութեան, կեցած է դասակարգային ուղիի վրայ: Իզմիրի անտեսական համաժողովին մէջ (1923) բանուորներու առաջադրած պահանջները ունէին յայտնի կերպով արտայայտուած դասակարգային հանգամանք: Շարք մը նոր կազմակերպուած արհեստակցական միութիւններ ներկայացուցին իրենց բանուորական պահանջները կառավարութեան եւ գործատէրերուն՝ միաժամանակ կազմակերպելով նաեւ գործադուլներ: Արդէն 1923ին Անատոլուի օտար ձեռնարկութիւններէն ծայր տուաւ գործադուլներու ալիքը, որ յետոյ անցաւ Թրքական ձեռնարկներուն: Կառավարութիւնը դիմեց հալածանքի, ցրուեց արհեստակցական միութեանց վարչութիւններն ու Կոմկուսի տեղական կազմակերպութիւնները (P. S. P.), ձերբակալեց անոնց աչքի ինկող գործիչները, փակեց թերթերը եւ հանդէսները: Թուրքիոյ համայնավար կուսակցութիւնը ստիպուեցաւ ստորերկրեայ աշխատանքի անցնիլ: 1921ին Թուրք ոստիկանները Տրապիզոնի մէջ անասնօրէն սպաննեցին Կոմկուսի ղեկավար Մուսթաֆա Սուպրին եւ իր ընկերները: Սակայն, բանուորական շարժումը կը շարունակուէր զարգանալ Թուրքիոյ մէջ: Այս ունճացումը աւելի նկատելի է այն ձեռնարկներուն մէջ, որոնք կը պատկանին օտարականներուն: Մինչդեռ պետական եւ ազգային Թրքական ձեռնարկներու մէջ գործադուլները կը ցալուին զինուած ուժով, օտար ձեռնարկներու մէջ կառավարութիւնը կը միջնորդէ եւ նոյնիսկ բանուորներու կողմը կը բռնէ: Այսպէս կ'ըլլայ գլխաւորապէս այն պատճառով, որպէսզի բանուորական շարժումը օգտագործուի օտար տիրապետութեան դէմ: Ընդհանրապէս կարելի է ըսել, որ նոր Թուրքիոյ բանուորական շարժումը դեռ եւս կը գտնուի կուսական վիճակի մէջ:

Թուրք բանուորի նիւթական վիճակը շատ ծանր է եւ աշխատավարձը շատ ցած: Ան իր ստացածով հազիւ կը գոհացնէ օրուան անհրաժեշտ պահանջները: Ընտանիքի տէր բանուորները գրեթէ կիսաքաղց կեանք կը վարեն: Բանուորը ստիպուած է աշխատավարձի 14 տոկոսը վճարել իբրեւ ուղղակի տուրքեր: Աշխատանքի եւ շահագործման պայմանները շատ ծանր են: Ո՛չ ընկերային ապահովագրութիւն գոյութիւն ունի եւ ոչ ալ աշխատանքի սակարան: Թուրք բանուորական շարժման մէջ բաւական զարգացած է պայքարը ոչ-մահմետական բանուորներու դէմ: Այս կը բացատրուի մասամբ անով, որ քրիստոնեայ բանուորները օտար ձեռնարկներուն մէջ կը գտնուին շատ աւելի լաւ նիւթական վիճակի մէջ: Կառավարութիւնը բանուորական շարժման դէմ կը պայքարի ոչ միայն հալածանքներով, այլ եւ ազգային թշնամութիւններ գրգռելով հայ, յոյն եւ հրեայ բանուորներու դէմ: Այժմ կարելի չէ խոշոր յոյսեր դնել Թուրք բանուորական շարժման վրայ, որովհետեւ դեռ թոյլ է եւ դուրս չէ եկած տնտեսական պահանջներու նեղ շրջանակէն:

Թուրքերու զինական ուժերը

Մինչեւ համաշխարհային պատերազմը Թրքական բանակը կազմուած էր 14 զօրաբանակներէ, իսկ ամէն մէկ զօրաբանակ բաղկացած էր 3 զօրաբաժիններէ: Բանակի քանակն էր 230 հազար զինուոր: Պատերազմէն քիչ առաջ սկսած էր բանակի վերակազմութիւնը գերման մասնագէտներու ղեկավարութեամբ: Վերակազմութիւնը չէր վերջացած տակաւին, երբ սկսաւ համաշխարհային պատերազմը: Զինուորական ծառայութեան ամբողջ ծանրութիւնը ինկաւ բացառաբար Թուրքերու ուսին, որովհետեւ միւս ազգերը, օրինակ Արաբներն ու Քիւրտերը մեծ մասով զերծ էին զինուորութենէ: Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ բոլոր Թուրք տղամարդիկ, 16 տարեկանէն մինչեւ 50 տարեկանը (ընդամէնը 2 միլիոն 7 հարիւր հազար հոգի), կանչուեցան զինուորական ծառայութեան,

Թուրքերու պարտութեան եւ Մուտրոսի զինադադարի ժամանակ (1918) Թրքական բանակը կատարեալ քայքայման մէջ էր: Թուրք զօրքերը, որոնք կը գտնուէին երկրի արեւմտեան մասին մէջ՝ եւրոպական Թուրքիա՝ զինաթափուեցան Դաշնակիցներուն կողմէ եւ ղրկուեցան իրենց տուները: Միայն երկրի կեդրոնական եւ արեւելեան մասերուն մէջ, որոնք մօտ էին Կովկասին, մնաց ռազմունակ ուժերու մէկ մասը: Երկիրը հիւծած էր անընդհատ պատերազմներէն եւ շարք մը Թուրք նահանգներ գրաւուած էին Համաձայնութեան եւ Յունաստանի զօրքին կողմէ:

Հակառակ ասոր, Թուրք ազգային կառավարութիւնը, յենլով հրոսակային զօրամասերու վրայ, արագօրէն ստեղծեց ռազմունակ բանակ, Թիւով մօտ 325 հազար մարդ, զօրակոչի ենթարկելով այդ նպատակի համար զէնքի ընդունակ մահմետական բնակչութիւնը, 18էն մինչեւ 60 տարեկանները:

Յոյներու վրայ յաղթանակ տանելէ եւ Լօզանի դաշնագիրը կնքուելէ յետոյ, Թուրք կառավարութիւնը շատ արագ կերպով մեծ աշխատանք տարաւ իր զինական ուժերը վերակազմելու համար: Այժմ Թրքական բանակը կազմուած է 9 զօրաբանակէ, 3 առանձին ձիաւոր զօրաբաժինէ և մասնագիտական զօրքերէ (ոստիկանութիւն եւն.): Բանակի ընդհանուր թիւն էր 120,000 զինուոր: Խաղաղ ժամանակուան զօրաբանակը բաղկացած է երկու հետեւակ զօրաբաժիններէ, մէկ հրետաձիգ գունդէ, մէկ ձիաւոր գունդէ, մէկ ճարտարագիտական գումարտակէ, ինքնաշարժերու, ամրաշէն եւ կապի մէկ - մէկ վաշտէ: Խաղաղ ժամանակուան զօրաբանակի կազմը 8000 սուին է: Հետեւակ զօրաբաժինը իր կազմին մէջ ունի երեք գումարտակնոց գունդեր և մէկ հրետանիի գունդ: Զօրաբաժինի խաղաղ ժամանակուան կազմը 3000 զինուոր է: Նաւատորմը բաւական թոյլ է: Անոր կազմին մէջ կը գտնուին մէկ զրահաւոր՝ «Թորկուտ Րէիս»ը (հինցած), 10,000 թոնօ տարողութեամբ, 1 յածանաւ՝ «Համիտիէ»ն, 3800 թոնօ տարողութեամբ, եւ ուրիշ յածանաւ մը՝ «Մէճիտիէ»ն՝ 3300 թոնօ տարողութեամբ: Այժմ կը նորոգուի «Եավուզ Սուլթան Սէլիմ» յածանաւը (գերմանական նախկին «Կէօպէն»ը)՝ 26,000 թոնօ տարողութեամբ:

Օդային տորմիղը կը հաշուէ մօտ 50 օդանաւեր: Գոյութիւն ունին 15 ցամաքային օդանաւային վաշտեր (մէկ վաշտին մէջ 6—8 օդանաւ) եւ 5 ջրային օդանաւային վաշտեր: Օդանաւերը բերուած են ընդհանրապէս Ֆրանսայէն եւ Իտալիայէն: Թուրք օդային տորմիղի զարգացման մեծ աջակցութիւն ցոյց կուտայ «Թուրք օդային տորմիղի բարեկամներ»ու ընկերութիւնը: Գոյութիւն ունի մէկ հատ օդաչուներու դպրոց (4 ամսուան դասընթացքով), եւ մէկ օդանաւային մեքենագէտներու դպրոց:

Բանակին սպառազինումը

Թուրք եւ յոյն պատերազմի ժամանակ Թուրքիան յաջողեցաւ Ֆրանսայէն ստանալ բաւարար քանակութեամբ հրետանի եւ ռազմամթերքի պաշար: Բաւական ռազմամթերք թողուեցաւ նաեւ ռուս զօրքերու կողմէ, երբ անոնք 1917ին կը վերադառնային տաճկական հողերէն: Թուրքիոյ սեփական ռազմարդիւնաբերութիւնը անբաւարար վիճակի մէջ է: Գոյութիւն ունին միայն հրետանիի եւ հրացանի վերանորոգութեան արհեստանոցներ (Անատոլու), եւ քանի մը զինուորական գործարաններ (եւրոպական Թուրքիա): Վերջին տարիներուն Անատոլուի մէջ սկսած են շինել երկու նոր գործարաններ եւս, որոնց մէկը հրետանիի ռումբեր պիտի պատրաստէ, իսկ միւսը՝ հրետանի եւ գնդացիրներ: Բանակը զինուած է «մաուզէր» սիստէմի հրացաններով. ինչ կը վերաբերի հրետանիին եւ գնդացիրներուն, զանազան չափերով եւ դրութեամբ են: Բանակը շատ լաւ զինուած է հրացաններով, գնդացիրներով եւ հրետանիով: Յոռի է գործը՝ բանակը տեքնիքական միջոցներով մատակարարելու տեսակէտէն: Քիմիական զօրամասեր, «թանք»եր եւ զրահապատներ չկան Թրքական բանակին մէջ: Ընդհանրապէս արհեստագիտական, ինչպէս նաեւ կապ պահող զօրամասերու քանակը փոքր է: Այս կացութիւնը վերցնելու, ինչպէս նաեւ բանակը արհեստագիտական միջոցներով օժտելու համար, ձեռք կ'առնեն համապատասխան միջոցներ: Սեփական ռազմարդիւնաբերութեան բացակայութեան պատճառով, Թուրք կառավարութիւնը ստիպուած է իր զինուորական ապսպրանքները կատարել արտասահմանի մէջ: Զինուորական ծախքերը կը կազմեն պետական պիւտճէի 45 տոկոսը եւ տարուէ տարի կ'աւելնան: Օրինակի համար, 1924 - 25 ելմտական տարիին զինուորական պէտքերու վրայ ծախսուած էր 49,263,113 թղթադրամ ոսկի, իսկ 1926-27ին՝ 97,399,000: Ինչպէս կը տեսնէք, զինուորական ծախքերը կրկնապատկուած են:

Զինուորական ծառայութեան ժամանակամիջոցը Թրքական բանակի մէջ հետեւեալն է.— Հետեւակ զօրքի մէջ՝ 1ուկէս տարի, մնացած տեսակի զօրամասերու մէջ՝ 2 տարի: Զօրակոչ կը կատարուի տարեկան երկու անգամ: Շարքային եւ հրամանատարական կազմըպատրաստելու եւ կրթելու համար բաւարար աշխատանք կը տարուի: Կան շարք մը զինուորական դպրոցներ, ինչպէս 5 միջնակարգ դպրոցներ, մէկ զինուորական բարձրագոյն դըպրոց, շարք մը դպրոցներ սպաներ պատրաստելու համար, ռազմա - բժշկական եւ ռազմա-անասնաբուժական դպրոցներ, դարբիններու եւ ինքնաշարժի վարիչներու (շօֆէօր) դպրոցներ: Կայ նաեւ գլխաւոր զինուորական ճեմարանը՝ երեք տարուան դասընթացքով:

Թուրք բանակը իր դասակարգային կազմով կը բաղկանայ աղքատ եւ միջակ գիւղացիներէ եւ փոքրաթիւ բանուորներէ: Զինուորական վարչութիւնը կը հրատարակէ շարք մը ռազմա - գիտական հանդէսներ, գրքեր, զինուորական գործի վերաբերեալ դասագրքեր, կանոնագրեր եւ այլն:

Անհրաժեշտ է մատնանշել որ այժմ, ինչպէս եւ առաջ, սուլթանական տիրապետութեան շրջանին Թրքական բանակին մէջ կը գտնուէր երկաթեայ կարգապահութիւն: Սպաներու վերաբերմունքը զինուորներու հանդէպ վատ է: Շատ տարածուած է քիթ ու մուռթ ջարդելը: Թրքական հանրապետութեան օրէնքներով երկրի զինուած ուժերու բարձրագոյն հրամանատարութիւնը կը պատկանի հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալին, որ կը նշանակէ նաեւ գլխաւոր սպայակոյտի պետը: (6)

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 15 Հոկտ.— Կիրակի կէսօրէ վերջ, Հայ Մշակոյթի տօնին առթիւ, Պելժիոյ Հոգեւոր Հովիւ Ներսէս քհ. Գանձեան Հանդիսաւոր պատարագ մատոյց Անգլիկան եկեղեցւոյ յարակից աղօթատեղիին մէջ: Արարողութեան միջոցին օծումը կատարեց կրօնական պատկերի մը, որ բարեպաշտ ընտանիքի մը կողմէ նուիրուած էր խորանին ճակատը դրուելու համար:

Պատարագէն յետոյ Հոգեւոր Հովիւը խուռն բազմութեան մը ներկայութեան պատմականը ըրաւ Գրերու Գիւտին: Ցետոյ օրիորդներու երգչախումբը երգեց «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ն, որուն ընկերացան Պ. Օննիկ Պալըքճեան՝ երգեհոնով եւ որդի Մարտիկեան՝ ջութակով: Ուսուցչուհի Օր. Ցեփանեան իր կարգին պարզելով օրուան նշանակութիւնը, շեշտեց հայերէն լեզուի ուսուցման անհրաժեշտութիւնը գաղութիս մատաղ սերունդին համար:

Հայ Մշակոյթի Օրուաննուիրուած այս հանդէսը, հակառակ իր պարզ յայտագրին, խոր տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ:

Այս առթիւ ցաւալի է դիտել տալ այն սառն անտարբերութիւնը, որ առնէ մը ի վեր կը տիրէ Պելժիոյ գաղութին մէջ: Հակառակ բազմաթիւ միութիւններու գոյութեան, հազուագիւտ է ազգային համերաշխ գործակցութիւն:

Անցեալ տարուան ընթացքին Լսարարանական Միութիւնը բաղդատաբար լաւ գործունէութիւն մը ունեցաւ.փափաքելի է որ այս տարի եւս Միութիւնը, իբր չէզոք մարմին, ուժեղացնէ իր շարքերը եւ աւելի թարմ ուժերով լծուի աշխատանքի, որպէսզի կարելի ըլլայ քիչ մը եռանդ ու շարժում առաջ բերել այս լճացած գաղութին մէջ: Հակառակ պարագային՝ այլասերումն ու ապազգայնացումը անխուսափելի են:

Հ. ՏԷՐՈՒՍԿ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՌՈՊԸՐԹ ՔՈԼԷՃԻ ՏՆՕՐԷՆԸ

Պոլսոյ ամերիկեան Ռոպըրթ քոլէճի տնօրէն ճորճ Հ. Հընթինկթըն փարիզէն անցնելով, երեքշաբթի օր շոգենաւ նստաւ Ամերիկա երթալու համար: Տնօրէնը Ամերիկա պիտի մնայ մօտաւորապէս մէկ տարի եւ հոն հանգանակութիւն պիտի կատարէ՝ «մերձաւոր Արեւելքի ամերիկեան վեց քոլէճներուն համար»: Մ. Հընթինկթըն, որ 20 տարի ապրած է Թուրքիոյ մէջ, Շիքակօ Թրիպիւնի (փարիզեան տպագրութիւն) խմբագրի ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները:—

— Թուրքիա ներկայիս մէկ ճարտարարուեստ միայն ունի— երկրագործութիւն: Եթէ հունձքերը չյաջողին, երկիրը կոթնելիք ուրիշ բան չունի: Կը վախնամ որ այս տարի այդպէս ըլլայ: Ներկայիս Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը շատ լաւ չէ:

Միւս կողմէ՝ Թուրքիա ներքին մեծ հարստութիւններ ունի: Եթէ իր հանքային հսկայ աղբիւրները շահագործուին, ճարտարարուեստը կրնայ զարգանալ: Թուրքիոյ միակ պէտք ունեցած բանը դրամագլուխն է:

Թուրքերը իրենք ալ շատ լաւ գիտեն այս բանը եւ իրենց կարելին կ'ընեն՝ օտար դրամագլուխ մտցնելու համար Թուրքիոյ մէջ. անոնք մասնաւորապէս կ'ուզեն ամերիկեան դրամագլուխ: Եւրոպացի դրամատէրներէն կը վախնան, որովհետեւ անոնց ձեռնարկներուն մէջ քաղաքական նպատակներ կը տեսնեն:

Կը զգան սակայն թէ Ամերիկա աշխարհակալական քաղաքականութիւն չի հետապնդեր մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուստի եւ գիտեն թէ Ամերիկեան տուներու կամ անհատներու տրուած մենաշնորհները չեն ձգտիր երկիրը դիւանագիտական կամ քաղաքական շահագործման ենթարկելու: Թուրքերը անցեալէն դաս առած են եւ վճռած չկրկնել իրենց սխալը՝ ոեւէ յարձակողական եւրոպական պետութեան պատուանդան տալու մասին:

Ներկայիս ամերիկեան դրամագլուխը քիչ մը կասկածով կը վերաբերուի Թուրքիոյ հանդէպ, մինչ շահագործման անսահման դաշտ մը կայ հոն: Վերջերս ամերիկեան տուն մը բանակցութեան մտաւ Թուրք կառավարութեան հետ՝ երկաթուղիի շինութեան համար, ձեռնարկ մը՝ որուն պիտի յատկացնէր աւելի քան 60,000,000 տոլարի գումար մը:

Թուրքիա մեծ քայլեր առած է վերջին 20 տարուան ընթացքին: Երկիրը արագօրէն կ'արդիականանայ: Ամէն տարի մեծ թիւով Թուրք ուսանողներ կուգան մեր դպրոցը, ո՛չ միայն Պոլիսէն եւ ծովեզերեայ քաղաքներէն, այլ նաեւ Անատոլուի ներսերէն:

Անցած տարի Թուրք կառավարութեան հետ մեր բոլոր վէճերը կարգադրուեցան, ու կառավարութիւնը այժմ եռանդով կը գործակցի Թուրքիոյ բոլոր ամերիկեան կրթական հիմնարկութիւններուն:

Հին արաբերէն տառերու լըքումին ու լատինական այբուբենին գործածութիւնը մեծապէս օգնեց կրթութեան ծաւալելուն: Քանի մը տարի առաջ, բնակչութեան 100էն 10էն պակասը միայն գրել կարդալ գիտէր: Հիմա ամէն գիւղի մէջ դպրոց մ'ը կայ:

Անշուշտ բաւական ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ ժողովուրդը վարժուի նոր գիրերուն, սակայն մեծ քայլեր կ'առնուին: ...

70 ԵՒ 71ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾ...

Ֆրանսական ժամուլը եւ ... րային կարծիքը այս օրեր... կարօրէն կը զբաղին 19... ելմտական օրէնքի 70 և 71րդ... ուածներով, որոնք կը վեր... րին կարգ մը միաբանութ... րու եւ անոնց կալուածներ...

Ելմտացոյցի այս երկու... ուածներէն մէկը կուգայ ... ցնել 9 դեկտեմբեր 1905ի եկ... ցիի և պետութեան բաժա... օրէնքին տրամադրութիւն... մը՝ 1 յուլիս 1901ի ընկերակ... թեանց օրէնքին: Առաջին... քի պաշտպանն ու տեղեկա... էր եղած Պրիան, ներկայ ար... քին նախարարը, իսկ երկր... հեղինակն էր՝ պետական... դէմք մը Վալտէք-Ռուսօ:

Ընկերութեանց օրէնքը ի... նպատակ կը հետապնդէր... գիլել կրօնական կարգ մ... աբանութիւններու քաղաք... գործունէութիւնը եւ սա... ները.

Այս առթիւ Վալտէք-... կ'ըսէր. «Այս երկրին մէջ... դաւաղիր վանականներ... նոյնքան ալ գործի վանակ... կան» Անոնցմէ շատերը, ... խանակ զբաղելու ... կրօնական առաքելութեա... կը նախընտրէին գործիք ... նալ Հանրապետութեան թ... միներուն ձեռքին մէջ ... նետուիլ առեւտրական ... նարկներու գիրկը, որոնց ... կուգար վերջ դնել օրէնքը:

Իսկ 9 դեկտեմբեր 190... բաժանման օրէնքը կը ... Վալտէք-Ռուսոյի ձեռնարկ...

Երկու օրէնքներն ալ ... կային նպատակ չունէին ... խնայ հարուածել կրօնակա... աբանութիւններն ու եկեղ... Այլ կերպով մը, կը ձգտէին ... նոնք վերադարձնել իրենց ... տուկ հոգեւոր տեղը, արգել... անոնց քաղաքական կամ ... տրական գործունէութիւն ... որ ո՛չ մէկ կերպով կրնար ... ունենալ իրենց բուն, կրօնա... կոչման հետ:

Իսկ ներկայ ելմտացոյցի ... եւ 71րդ յօդուածները կը ... տին, նիւթական միջոցներ ... պահովելով, դիւրացնել կրօնա... կան միաբանութիւններու ... ծունէութիւնը արտասահ... մէջ: Այս նոր տրամադրութ... սակայն, նախընթաց մը ...

Փուանքարէի դահլիճին ... մութենէն առաջ, 1926 մայի... արտաքին նախարարը որ ... եալ Պրիանն էր, նոյն տարի ... ելմտացոյցին մէջ մտցնել ... տար յօդուած մը, որով ... զերծ կը կացուցէին կալ... ծական այն փոխանցումներ... րոնք անհատներու կողմէ ... կամ կտակի ձեւով նախա... կատարուած էին ի նպաստ ... բանութիւններուն: Այս օր... կ'ընդունուէր և կը գործադր... բայց անոր յարակից երկու ... ներ կը ծագէին՝ Ա.— կրօն... գրաւուած ինչքերու փո... ցումը եւ Բ.— լուծուած մ... նութիւններու ինչքերու ... խանցումը, անոնց յաջորդ... ժառանգորդ նկատուող ... նութիւններուն:

Անցեալ տարի դեկտեմբ... Պրիան՝ նախագահ Փուանք... կը յիշեցնէր ընծայարա... հաստատման անհրաժեշ... թիւնը ի նպաստ այն մի... նութիւններուն, որոնք կը ... ծեն արտասահմանի մէջ եւ ... տալու համար անոնց, որ... արտասահմանի մէջ կար... բարձր պահել Ֆրանսայի ...

մեծ քայլեր կ'առնուին: Ա... թերթերը կը հրատարակեն ... առարկայի մը պատկերը, եւ ... կը անոր անունը կը գրեն ... նոր տառերով: Այս ձեւով ... ժողովուրդը կը սորվի նոր ... բենը: Նոր փոփոխութեան ... ուշագրաւ կէտը ա՛յն է, որ ... ճամբորդները այսօր ... գամ ըլլալով կրնան կարդալ ... նուններ երկաթուղիի այն ... րաններուն, որոնցմէ կ'անցնին...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ — ԹԻՒ 14

Ներեցէք որ զուարճալիքով մը կը պատասխանեմ Յառաջի հարցարանին։

Հին օրերու հայ ամիրա մը Գուզկունճուքի նաւամատոյցէն Հրեայի մը նաւակը կը նստի Օրթագիւղ անցնելու համար։ Կէս ճամբան խօսքը նաւավարին ուղղելով կ'ըսէ.—

— «Եահուտի', ինչո՞ւ քրիստոնեայ չես ըլլար. եթէ հիմա փոթորիկ մը ծագի եւ ծովամոյն ըլլանք, իմ հոգիս արքայութիւն պիտի երթայ, իսկ քուկդ դժոխք։ Մեղք չէ՞։ Եկու քրիստոնեայ եղիր, թէ հոգիդ կը փրկուի եւ թէ քեզի հիմա 1000 ղրուշ կուտամ իբր նուէր։

Հրեան հազար ղրուշին ձայնը լսելուն պէս, կը հարցնէ.

— Է՛հ, ի՛նչ պէտք է ընել քրիստոնեայ ըլլալու համար։

— Երեք բանի պիտի հաւատաս. նախ որ Մարիամ Աստուածածին Քրիստոսը ծնաւ, եւ Մարիամ կոյս մնաց։ Երկրորդ որ՝ թէեւ Քրիստոս մարդու կերպարանքով աշխարհի վրայ պտտեցաւ, բայց ինք Աստուած էր։ Երրորդ որ՝ Հրեաները Քրիստոսը բռնեցին, խաչեցին, թաղեցին՝ բայց ան երեք օրէն յետոյ յարութիւն առաւ եւ երկինք բարձրացաւ։

— Եթէ քրիստոնեայ ըլլալու համար ամբողջ պահանջուածը այդ է, կը պատասխանէ Հրեան, բան մը չէ, կը յարմարինք։ Բայց ամիրա, գիտես որ ես Հրեայ եմ և առանց սակարկութեան գործ չեմ վերջացներ։ Եկո՛ւր սակարկութիւն մը ընենք։ Ե՛ս կը հաւատամ որ Քրիստոս Մարիամէն ծնաւ, բայց Մարիամի կոյս մնալուն դո՛ւն հաւատա։ Երկրորդ՝ ես կը հաւատամ որ Քրիստոս մարդու կերպարանքով աշխարհի վրայ պտտեցաւ, բայց Աստուած ըլլալուն դո՛ւն հաւատա։ Երրորդ՝ ե՛ս կը հաւատամ որ Հրեաները Քրիստոսը խաչեցին, թաղեցին, բայց յարութիւն առնելուն եւ երկինք բարձրանալուն դո՛ւն հաւատա։ Հիմա՝ եթէ բաժններուդ ամբողջովին հաւատայի 1000 ղրուշ պիտի տայիր. կէսին կը հաւատամ, 500 ղրուշ տուր, մնացեալ 500ը քեզի պահէ...։»

* *

Այս պատմութիւնը հին է, բայց շատերը չգիտնալուն կըրկին պատմեցի։

Ես ալ Գուզկունճուքցի եմ, եւ Հրեաներուն պէս ահա կը սակարկեմ... պատասխաններս. —

1.— Կը հաւատամ որ Թուրքերը Սուլթանութիւնը, Խալիֆայութիւնը ջնջեցին, կրօնքը կառավարութենէն զատեցին, բայց անոնց իսկական հանրապետութիւն հաստատելուն, խըղճի ազատութիւն տալուն, ազատամիտ եղած ըլլալուն... դո՛ւն հաւատա։

2.— Ես կը հաւատամ որ Թուրքերը ֆէ՞ը եւ փաթթոցը նետեցին եւ իրենց գլխուն գըլխարկ անցուցին, բայց գլուխներուն եւ միտքերուն, մանաւանդ հոգիներուն փոխուած ըլլալուն... դո՛ւն հաւատա։

3.— Ես կը հաւատամ որ Թուրքիոյ մէջ արտաքուստ շատ փայլուն երեւցող փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան. բայց այդ փոփոխութեանց հետեւանքով Թուրքիոյ ներքին կեանքը որեւէ կերպով բարեփոխուելուն եւ ուժովնալուն... դո՛ւն հաւատա։

4.— Ե՛ս կը հաւատամ որ Թուրքերը արաբերէն տառերը մէկ կողմ դնելու եւ լատիներէն տառերը ընդունելու ձեռնարկներ կ'ընեն, բայց անով զարգանալուն, քաղաքակրթուելուն, մանաւանդ մարդ ըլլալուն... դո՛ւն հաւատա։

Եւ վերջապէս, Թուրքիոյ մէջ որ եւ է բան փոխուած ըլլալուն և արդարութեան նշոյլ մը հաստատուած ըլլալուն ոչ ե՛ս հաւատամ, եւ ոչ ալ դո՛ւն հաւատա։

Հ. Տ. Ն. ՄԱՍԻՍ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. (Սեփ. Թղթ.)— «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ շաբաթ գիշեր «Լը Պօն»թատրոնի ընդարձակ սրահին մէջ։

Ժողովուրդը եկեր խռնուեր էր ժամանակէն առաջ եւ բազմաթիւ ուշացողներ ստիպուեր էին ոտքի վրայ կենալ մինչեւ վերջը։ Հետաքրքիրներու երկսեռ բազմութեան մէջ փոքր թիւ մը կը ներկայացնէին տարիքոտները. առհասարակ բոլորն ալ երիտասարդներ էին։ Կեանքի դառն պայմաններու տակ ճնշուած, անոնք սփոփանքի խօսք մը կ'ուզէին, լոյսի շող մը իրենց մայր կուսակցութենէն։

Բեմը զարդարուած էր հայկա՛ան դրօշակներով եւ հերոսներու նկարներով։

Ճիշտ մէջտեղը, սեղանին առջեւ ապակիէ շրջանակի մը մէջ կը փայլէին ճակատները երեք հսկաներու, Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի՝ որոնց հոգիները կը սաւառնէին այդ տաքուկ մթնոլորտին մէջ։

Զանազան դասակարգի եւ դաւանանքի պատկանող հանդիսականներու մէջ սկսած էին մասնակի խօսակցութիւններ։ Մէկը կը նկարագրէրԶաւարեանիկենսագրականը, ուրիշ մը Քրիստափորի մանկութենէն դրուագներ կը պատմէր, իսկ աւելի հեռուն, դրան մօտ խումբ մը պատանիներ հաւաքուած կը թուէին Անդրանիկի կողմէ կազմակերպուած հերոսամարտերու յաջողութիւնները։

Ցանկարծ, լռութիւն։ Ընկեր Պօղոս Հիւսեան հանդէսին բացումը կատարելով, «Մշակ բանուոր» խմբերգէն վերջ բեմ հրաւիրեց երիտասարդ ընկերներ, որոնք օրուան պատշաճ արտասանութիւններով յուզեցին բոլոր ներկաները։ Ընկեր Պարտիզպանեան ջութակով կ'աւելցնէր գեղարուեստական բաժինին փայլը։

Ամէնէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Արշակ Ջամալեան, որ նկարագրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հմայքը եւ անոր գաղտնիքը։

— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրապարակ իջնելէն վերջ հայ ժողովուրդի կրած տանջանքները անօրինակ եղած են, բայց եւ այնպէս ժողովուրդը զարմանալիօրէն կապուած մնացած է այդ կուսակցութեան։ Ժամանակի եւ քաղաքականութեան բերումով, մեր կուսակցութիւնը երբեմն ունեցած է իր թոյլ շրջանները, սակայն միշտ իր գոյութիւնը պահած է հայ ժողովուրդի հարազատ խաւերու մէջ եւ անյուսալի օր մը դուրս է եկած յանկարծ նոր ուժով եւ նոր եռանդով, զարմանք պատճառելով նոյնիսկ իր ղեկավարներուն։

«Գրեթէ 40 տարի առաջ հայ ժողովուրդը ինքզինքը օտար կը զգար իր մօտաւոր ու հեռաւոր բոլոր հայրենակիցներուն հանդէպ։ Մինչ Դաշնակցութեան ստեղծումէն յետոյ «տեղագիութեան»խնդիրները վերջ գտած են արդէն։ Ապացոյց՝ մեր անմահ հերոսները, որոնք յեղափոխական բարձր զգացումներով թողուցին իրենց ծննդավայրերը եւ սլացան այնտեղ ուր հայ ժողովուրդը վտանգի էր ենթարկուած. որովհետեւ շնորհիւ յեղափոխութեան, անոնց հոգիներուն մէջ ամուր կերպով քանդակուած էր թէ՝ Հայը մէկ է, ցաւը մէկ, հայրենիքը մէկ։ Կարնեցին, Մշեցին, Շապին Գարահիսարցին եւ Վասպուրականցին մէկ հայրենիք միայն կը ճանչնային։

«Արտի կատարեալ հանդարտութեամբ կարելի է ըսել թէ աշխարհի վրայ ոչ մէկ ժողովուրդ զոհաբերութեան պատրաստակամութիւն ունի այնքան որքան հայութիւնը։ Ահա դուք կը տեսնէք թէ, գրկուած, հալածուած հայ աշխատաւորութիւնը կրկնակի զրկումներով այս օտար հորիզոններու տակ կը ջանայ պահել իր մանկապարտէզները, գիրն ու գրականութիւնը եւ իր մեծ կուսակցութիւնը՝ Դաշնակցութիւնը։ Այն դրօշը, զոր մեր լաւ ընկերները արիւնոտ ձեռքերով վեր բարձրացուցին, այն դրօշը որ մեր ամէնուն առաջնորդը եղած է, մեզմէ կը պահանջէ սրբազան ուխտ մը, եւ այդ պէտք է ըլլայ մեր հանճարեղ բանաստեղծին երգը.—

«Այսքան արիւն թէ ձեզ ներեն
մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հային կարդայ
նախատինք։»

Այո՛ հայրենակիցներ, այս անէծքը եթէ մէկ անգամ կ'արտասանուի Հայութեան գլխուն, թող հազար անգամ կարդացուի Դաշնակցութեան եւ Դաշնակցականի գլխուն, եթէ ան դրժէ իր ուխտը։»

Ս. Խիլտոնեան

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ.— Կիրակի Պորտոյի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը, շքեղ սրահի մը մէջ։ Որոշուած ժամանակէն առաջ արդէն մեծ թիւով հայրենակիցներ խմբուած էին սրահը։

Բեմին ճիշտ ճակատը կը հանգչէին մեր հերոսներու պատկերները, Դաշնակցութեան զինանշանով. իսկ վարագոյրներու վրայ կը ծածանէին հայկական եռագոյնները ֆրանսականին հետ։

Ժամը երկուքին, մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգեցին «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Նախագահ ընկեր Երամ Չէյպաքեան ամփոփ կերպով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ Օր. Պաղտիկեան արտասանեց «Հայոց արեւին»։ Ընկեր Պաքրեան երգ մը երգեց, իսկ ընկեր Կարպուշեան նուագեց երկու կտորներ, ընկեր Սարգսեան արտասանեց «Վաթանի երգը», Օր. Պուլտգեան արտասանեց «Մօր մը երազը», ընկեր Հալճեան արտասանեց «Վերադարձը», ընկեր Կարպուշեան արտասանեց «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Ընկեր Քէնտիրեան բանախօսեց թէ ինչպէս ծագում առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ու հիմա ինչպէս կը շարունակէ։ Ընկերը երկարօրէն կանգ առաւ հերոսական պայքարին մասին, զոր Դաշնակցութիւնը ստիպուած է եղեր մղել ազատութեան ճամբուն վրայ, Թուրք մոլեռանդ բռնապետութեան դէմ։ Իսկ ընկեր Տօնէրեան արտասանեց «Յարգանք քեզ»ը։

Դադարի մը ընթացքին աճուրդի դրուեցաւ նկար մը «Դէպի՛ Ազատութիւն», զոր շահեցաւ նորեկ ընկեր մը 400 ֆր.ի բարձրացնելով գայն։

Երկրորդ մասին ներկայացուեցաւ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնով մը «Դղուծի վաճառականը», որմէ յետոյ տեղի ունեցան զանազան պարեր։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով, յոտնկայս։

Կարօ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերու երրորդ ախոյեանական մրցումներուն շարքը։ Ամէնէն կարեւոր մրցումը Club Françaisի եւ C. A. Parisի մրցումը ըլլալով, 12 հազարի մօտ հանդիսատեսներ ներկայ էին Stade Buffaloի մարզադաշտը։ Երկու խումբերն ալ բուռն ճիգեր ըրին յաղթանակը խլելու, բայց ապարդիւն. մրցումը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով 0ի դէմ 0։

Մնացեալ խումբերէն Red-Star յաղթեց U. S. Suisseի 0ի դէմ 11 նշանակէտով։ C. A. Quatorze յաղթեց C. A. S. Généralի 3ի դէմ 5 նշանակէտով, իսկ Stade Françaisի եւ Racing Clubի խումբերը 2ի դէմ 2 հաւասար արդիւնք ունեցան։

Փարիզի այս խումբերուն ախոյեանական մրցումները 14 շրջանէ կը բաղկանայ. իւրաքանչիւր մրցումէն յաղթական խումբը կը շահի 3 կէտ իսկ պարտուող խումբը 1 կէտ։ Հաւասար արդիւնքի պարագային իւրաքանչիւր խումբ կը շահի 2ական կէտ։ Մինչեւ հիմա տեղի ունեցած մրցումներուն ամէնէն շատ շահողներն են Club Françaisի եւ C. A. Parisի խումբը, որոնք բնաւ չեն պարտուած։ Մրցումներու վերջաւորութեան այն խումբը որ իր յաղթանակներով կրցած է ամէնէն շատ կէտ շահիլ, կը նկատուի Փարիզի 1918-29 տարուան ախոյեան խումբը։

*** Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենայ պատուոյ դասակարգի խումբերուն չորրորդ ախոյեանական մրցումները։ Club Françaisի խումբին վիճակուած է C. A. Quatorze խումբը։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Montrougeի դաշտը։ Ինչպէս ամէն անգամ, այս մրցման եւս պիտի մասնակցի հայ մարզիկ Սարգիս Կարապետեան՝ յառաջապահներու գծին մէջ։

Գ. Գասապեան

*** Հայ Մարզական Միութեան տարեկան վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի առաւօտ։ Շահեցաւ 139 թիւը՝ որուն տէրը Bernard Jacques ստանալով 300 ֆր. արժող արձան մը, խումբին նուիրեց 100 ֆր.։

Ա.

(ՔԷՌԻ ՑՈՎՕ)

Դառն կսկիծով կ'իմացնեմ հօրեղբօրս՝ բնիկ Մշոյ Պաղլու գիւղացի Յ. Մելիքեանի մահը որ տեղի ունեցած է Էջմիածնի գաւառ, Աւան գիւղ յունիս 21ին։ Մեծ եղեռնէն կորսնցնելով ամբողջ գերդաստանը, վեց ամիս Տարօնի լեռները ապաստանելով Քէռի Ցովօ հրաշքով կ'ազատի քանի մը ազգականներու հետ, կը հասնի Կովկաս։ Ամուսնացած էր եւ կը թողու այրի մը։ Իբրեւ դաշնակցական, ունեցած է կորովի գործունէութիւն Տարօնի մէջ։

Լեւոն Տօնիկեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VI

...երեւի կաթիլ մը ինկաւ ...երուն վրայ։ Երկուքն ալ ...երնին վեր առին եւ նայե... ամպերուն որ աւելի խտացած ...րէն կ'անցնէին։

— Մօտիկ ըրէ՛, ըսաւ Մարգա... ...ծես վախնալով որ անձրեւ ...ընդհատէ տեսակցութիւնը։ ...առաջուան պէս հարուստ ...հօրս գործերը լաւ վիճակի ...։ Շատերուն դրամ փոխ ...է, որոնք ապահովաբար ...հատուցանեն. շատ բարի է։ ...կորսնցնենք մեր այրած ան... ...երուն դաշտը, շատ հաւանա... ...որ ես հարուստ պիտի չըլ...

— Ինչո՞ւ երբեք չգրեցիր այս ...

— Ինչո՞ւ գրելու էի, թողունք որ ես ալ քանի մը օր առաջ միայն լսեցի։ Ո՜հ, կ'անձրեւէ, գնա՛ հիմա։

Ոտքի ելան եւ դրան քիւին տակ ապաստանեցան։ Լապտերները փայլեցան ամպերու մէջ։ Անանիա անոնց մանիշակագոյն լոյսին տակ կրցաւ վերջապէս տեսնել Մարգարիտը՝ լուսնի նման տժգոյն։

— Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ ունիս, ըսաւ կուրծքին վրայ սեղմելով։ Եթէ հարուստ պիտի չըլլաս այնքան, գոնէ աւելի երջանիկ պիտի ըլլաս, մի՛ վախնար։

— Ո՜հ, կը վախնամ որ մայրս անկողնէն ելլէ, որովհետեւ կը վախնայ կայծակէն։ Հիմա մնկնէ դուն... ըսաւ մեղմօրէն հրելով, գնա՛։

Անանիա ստիպուեցաւ հնազանդելու, բայց դրան տակ, անձրեւին դադրելուն սպասեց։ Հոգին բուռն ուրախութիւն մը զգաց։ Ցիշեց Հռոմի մէջ այն անձրեւոտ օրը, երբ մահուան վրայ մտածեց։ Այո՛, ուրախութիւն եւ ցաւ կը նմանին, երկուքն ալ կ'այրեն, կը տոչորեն։

Մինչդեռ տուն կ'երթար՝ մտածեց.

— Որքա՜ն վատ եմ, կ'ուրախանամ բարերարիս դժբախտութեան վրայ։ Որքա՜ն աղտոտ է մարդկային սիրտը։

Յաջորդ օրը Մարգարիտին գրաւոր պարզեց մէկը միւսէն աւելի հերոսական ծրագիրներ։ Կ'ուզէր դասեր տալ ուսումը շարունակել կարենալու համար, որպէսզի այլեւս ծանրութիւն մը չըլլայ բարերարին։ Կ'ուզէր ներկայանալ պարոն Կարբոնիի՝ ամուսնութեան խնդրանքը ներկայացնելու համար, վերջապէս կ'ուզէր հասկցնել Մարգարիտի ընտանիքին թէ ինք մխիթարութիւնն ու հպարտութիւնը պիտի ըլլար իրեն։

Մինչդեռ նամակը կը վերջացնէր, բաց պատուհանին առջեւ ուրկէ կը թափանցէր գիշերուան անձրեւէն զովացած դաշտերու անուշահոտութիւնը, լսեց զսպուած ծիծաղ մը։ Նաննան, արտասուաթոր եւ բերանաբաց կը յառաջանար գաւաթ մը ձեռքը։

— Բարի լոյս, Նաննա, ի՞նչպէս ես, դեռ ո՞ղջ ես։

— Բարի լոյս։ Չյաջողեցայ անակնկալի բերել ձեզ։ Տատանայէն խնդրեցի սուրճերնիդ բերել։ Ահաւասիկ, ձեռքերս մաքուր են։ Ո՜հ, ի՛նչ մխիթարութիւն, ի՛նչ մխիթարութիւն։

Անանիա առաւ սուրճի սկահակը եւ սկսաւ խմել անյագաբար։ Ցետոյ ոտքի ելաւ, սկահակը դրաւ պատուհանին առջեւ եւ լիաթոք շնչեց։ Որքա՜ն երջանիկ կը զգար, ի՛նչպէս երկինքը լուրթ եւ օդը հոտաւէտ էր։ Որքա՜ն մեծութիւն ամէնէն խոնարհ իրերուն մէջ անգամ, օդին մէջ՝ որուն դեռ մօտեցած չէ քաղաքակրթութեան շունչն ու ժխորը։ Նաննան ալ երբեմն նողկալի ու սոսկալի կինը չէր. այդ սեւ գարշահոտ մարմինին տակ կը բաբախէր բանաստեղծական հոգի մը...

— Պատմէ տեսնեմ, ի՞նչեր պատահեցան Նուօրոյի մէջ իմ բացակայութեանս ատեն։

Նաննա սկսաւ պատմել, ամէն անգամ Մարգարիտին վերադառնալով։ Մարգարիտ վարդերու վարդն էր։ Երբ փողոցէն կ'անցնէր ամէնը կը նայէին, ինչպէս որ մէկը կը նայի աստղի մը։ Պարոն մը իրմէ խնդրած էր գողնալ Մարգարիտի խրացքը. Կարբոնի ընտանիքին աղախինը կ'ըսէր որ ամէն առաւօտ սիրային նամակներ կը գտնէր Մարգարիտի պատուհանին առջեւ։

— Բայց վարդը մէկ է եւ միայն մեխակին հետ կրնայ միանալ։ Տո՛ւր սկահակը պիտի երթամ։

Կինը դուրս ելաւ սենեակէն, Անանիա երջանկացած՝ սկսաւ երգել։ Ցետոյ պարտէզ գնաց, ուր կրցաւ Մարգարիտի աղախինին յանձնել պատրաստած նամակը։ Գիշերուան անձրեւէն դեռ խոնաւ պարտէզը թաց հողի եւ չոր բոյսերու հոտ մը կ'արձակէր։ Մարգարտազարդ հորիզոնին վրայ կը տեսնուէին շոգելից լեռները, որոնց կատարները մխրճուած էին ոսկեգոյն ամպերու մէջ։ Պարտէզին մէկ անկիւնը կը գտնուէր Եփեսը, հարբած, ծերացած։ Անանիա ոտքով անոր դպաւ։ Դժբախտը երեսը վերցուց, բացաւ ապակեայ աչքը եւ կրկնեց սիրած տողը.

«Երբ Ամելի...»

Յետոյ պառկեցաւ առանց ճանչնալու Անանիան։

Քիչ մը անդին Պերան գրեթէ կուրացած, վնասակար խոտերը արմատախիլ կ'ընէր, զորս կը ճանչնար շօշափելիքով եւ հոտառութեամբ։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Հելլէնեւոուս յարաբերութիւնները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հելլէն կառավարութիւնը ծրագրած է Ռուսիայէն ներածուած ապրանքներու մաքսը աւելցնել, քանի որ խորհրդային կառավարութիւնը դիտումնաւոր կերպով կը ձգձգէ հելլէնեւոուս առեւտրական դաշնագրի նորոգութեան բանակցութիւնները։

Թշուառութիւն Հայաստանի մէջ ?

Վազրթի Տրապիզոնի Թղթակիցը կը հեռագրէ 12 հոկտ. Թիւով.— Խորհրդային Հայաստանի մէջ անօթութիւնն ու թշուառութիւնը տիրել սկսած են։ Երեւանի կառավարութեան լուր տրուած է թէ քանի մը գիւղերու մէջ անսուաղութենէ մահեր եւս պատահած են։

Համայնավար շարժում

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Ոստիկանութիւնը վերջերս երեւան հանած էր համայնավար գաղտնի կազմակերպութիւն, մը Պուլկարիոյ մէջ։ Նոր քննութիւնները անվիճելիօրէն կը հաստատեն թէ կապեր կային պուլկար եւ օտար բոլշեւիկներուն միջեւ եւ թէ կարեւոր գումարներ ղրկուած են Պուլկարիա։

Ձերբակալուեցան բանուորական անկախ կուսակցութեան երեսփոխան Ապրամ Սթոյանոֆ եւ անկախ արհեստակցական սէնդիկաներու քարտուղար Եորտան Միլէֆ։

Մոսկուայի գործակալները մասնաւորապէս քարոզութիւններ կ'ընէին արհեստակցական միութեանց եւ անկախ կոչուած բանուորական կազմակերպութեանց մէջ։

Մահավճիռ իտալացի համայնավարի մը

Անցեալ մայիսին Տէլլա Մաճճիորա անուն իտալացի համայնավար մը, որ Մարսիլիայէն Իտալիա վերադարձած էր, Փոնթէ-Պուճճիանէզէի մէջ կրակ բացաւ երկու ֆաշիստներու վրայ զորս բնաւ չէր ճանչնար, եւ սպաննեց զանոնք՝ պարզապէս ֆաշիստ սպաննած ըլլալու հաճոյքին համար։

Ոճրագործը մահուան դատապարտուեցաւ այն մասնաւոր դատարանին կողմէ, որ ստեղծուեցաւ 1926 Նոյեմբեր 5ին՝ Ապահովութեան Օրէնքին համաձայն, եւ որ պարագային համաձայն տեղէ-տեղ կը փոխադրուի՝ դատելու համար քաղաքական յանցաւորները եւ պետութեան դէմ դաւադրողները։ Այդ օրէնքով վերահաստատուեցաւ նաեւ մահապատիժը Իտալիոյ մէջ։ Մասնաւոր դատարանը ցարդ բանտի եւ աքսորի վճիռներ արձակած էր։ Այս առաջին անգամն է որ մահավճիռ կ'արձակէ։ Մահապարտը պիտի գնդակահարուի։

Կէս դարէ ի վեր առաջին անգամն է որ մահապատիժ մը կը գործադրուի Իտալիոյ մէջ։

Մալարիան Սուրիոյ նոր քոյներուն մէջ

Գրած էինք թէ Սուրիոյ Հայշէն Նոր գիւղին մէջ մալարիա ծագած է։ Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, 400 բնակիչներու կէսը հիւանդ է։ Մեծ թէ փոքր անկողին ինկած են, մէկ մասը քաղաք վերադարձած, իսկ միւսները ուժասպառ։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Նոր Զէյթունի բնակիչներն ալ վարակուած են եւ 165 հոգիէն 150ը անկողին ինկած։

Ատլանտեանը կտրելու նոր փորձ

Անգլիացի օդանաւորդ տեղակալ Հ. Ս. Մաքտոնըլտ առջի օր ժամը 1.21ին Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելաւ՝ մէկ Թոիչքով Ատլանտեանը կտրելու համար։ Մաքտոնըլտի օդանաւը պզտիկ է եւ մէկ հոգի միայն կրնայ պարունակել։ 35 ժամուան համար միայն պէնզին ունի. ինչ որ բաւարար է զինքը մինչեւ Լոնտոն հասցնելու, եթէ օդը նպաստաւոր ըլլայ։

Մաքտոնըլտ իր պատրաստութիւնները բոլորովին գաղտնի պահած էր։ Իր օդանաւը նախ շոգենաւով Նիւ-Եորք փոխադրեց, անկէ ալ Նիւֆաունտլէնտ, Հարպըր Կրէյս տարաւ։ Նոյնիսկ կինը լուր չունէր իր մեկնումէն։

Մինչեւ երէկ կէսօր որ եւ է լուր չկար օդանաւորդէն։ Անթել չունենալուն՝ դժուար է լուր առնել մինչեւ ցամաք հասնիլը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրօգուտ շինութեանց նախարար Պէհիճ պէյ հրաժարեցաւ եւ իրեն յաջորդեց Րէճէպ պէյ, որ երկու անգամ եղած է ներքին նախարար, իսկ 1926 մարտէն 1927 նոյեմբեր՝ պատերազմական նախարար։

ՊՈՒԼԿԱՐ զինուոր մը որ սերպ սահմանագլուխին վրայ, Իկումէնէցի (Մակեդոնիա) պահականոցի մը ընկերներուն պաշարը կը տանէր, սպաննուեցաւ սերպ պահակներու կողմէ։ Երկու կողմի սպաները ժողով մը պիտի ունենան՝ խնդիրը կարգադրելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ պաշտօնապէս ճանչցաւ Նանքինի չինական կառավարութիւնը եւ որոշեց դեսպանատուն մը հաստատել Նանքինի մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Փլաս տ'Իթալի։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պուա-Քոլոնպի Թաղապետութեան Թատերական սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ ներկայացում։

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ։ Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, պզտիկներու հայկական պար եւ զաւեշտ։ Կը խօսին՝ ընկերներ ԱԲՕԵԱՆ եւ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.3ին։ կը խօսի՝ Ընկ. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան վալանսի մասնաճիւղի ղեկավարութեամբ դերասան՝ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու, վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։ կը ներկայացուի՝

ՇԻԼԼԷՐԻ «ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Միջնարարի ժամանակ պիտի նուագէ պ. Հրանտ Յակոբեան

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 84 րիւ Շափ, պօն Թէաթրի մէջ

Կը նախագահէ՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

Հրաւիրուած են Ազգային՝ վարչութեան, Ազգ. վարժարանի տնօրէնութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հ. կուսակցութեան, Ռ. Ա. կուսակցութեան ներկայացուցիչները եւ ծանօթ մտաւորականներ։ Տեղի կ'ունենան բանախօսութիւն, խմբերգ, արտասանութիւն։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՀԱՃԸՆԻ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՑՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Նախաձեռնութեամբ Հաճընի Հայրենակց. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին, նախագահութեամբ ՊԱԼԱՔԵԱՆ եպիսկ.ի եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կազմակերպութիւններու։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 46 րիւ Թափի վեր, Սալոն Սպանեոլի մէջ։

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ առաջնորդին։

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոնպի Եռազոյն կոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Իսի-լէ-Մուլինոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Av. de Verdun 144 սրճարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին Իսի-լէ-Մուլինոյի, Պիյանքուրի, Սէն-Ժէրմէն կղզիի, Մէօտոնի եւ Քլամարի բոլոր ընկերներն ու համակիրները։ Կը խօսի՝ ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն սաիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Ջամալեան։ Ներկայանալ անզամատետրով։ Շրջաններէ եկող բոլոր նոր ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրութիւնները կատարելու համար։

Վիէնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ ժողովրդ. լսարանը։ Կարեւոր հարցեր։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. ներկայութեամբ ընկ. Հիւսեանի։

Սէնթ Էթիէնի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 7,30ին Փլաս տիւ Փէօփլը, սովորական սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէն կը հրաւիրէ ընկերները եւ փափաքող հայրենակիցները մասնակցիլ սուգի այցելութեան որ կը կատարուի այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, տեղին գերեզմանատան մէջ, ընկեր ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵԱՂՃԵԱՆԻ շիրմին վրայ, անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. վահրամ Սէֆէրեանի իր մօրաքրոջ տիկ. ԹՈՒՄԱԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին, Գ. Մէօիի գրադարանը։ Օրակարգ՝ պատգամաւորի զեկուցում։

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ.— Մարսէյլի Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Նախկին Կեդր. վարչութիւնը պատգ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերն ու լիազօրները Լիոնի մէջ, նոյեմբեր 4ին, ժամը 10ին։ Այս ժողովն է որ պիտի լուսաբանէ Ֆրանսայի Տարօնցիներու ներգաղթի եւայլն խնդիրները։

ԼԻՈՆԻ ԲԻՒԹԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Բիւթանական ընդհանուր Միութեան ժողովը՝ այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2,30ին, Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ, ռիւ Պուալօ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր երկսեռ Բիւթանացիները։ Օրակարգ.— Ընտրութիւն Վարչութեան եւ կարեւոր զեկուցումներ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՈՇԻ 1929Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԾԱՅՐԷ Ի ԾԱՅՐ ԶՈՒԱՐԹ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ժպտուն անէքթոտներով, Թեթեւ ֆանթէզիներով, սրամիտ [...] կերներով եւ շէնշող այժմէականութիւններով լեցուն [...] հատոր մը, զոր ամէն Հայ պէտք է ունենայ կեանքի անհամ[...] համեմելու համար։

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ ԿԱՄ 1 ՏՕԼԱՐ 50

դիմել՝ GAVROCHE, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e)

Բաժանորդագրուեցէք կավռօշ շաբաթաթերթին

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

25 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ, 50 ՖՐ.Ի
ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Թիապարտը 25 ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35, Արտ[...] ֆաթման եւ Ասատը 25, Հին Աստուածներ 15, խորտակուած կինքներ 30, Թէրէզ Րաքէն (Է. Զօլա) 20, Յարութիւն (Լ. Թոլ[...]) 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, վարժապետին աղջիկը[...] խասգիւղի քնաշրջիկը 10, վերջին բաժակը 10, Կրացիէլլա [...] Տք. Քիւբին խրտուիլակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, Օտար[...] Լիլիթս ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Սգապսակ Հայ[...] նի 5, Սիֆիլիզ 2, Ջերմամիզութիւն 2, Հայ. քերական 1, [...] րաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30 ֆր., երաժշտական[...] 10 եւ 12, ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 ֆր.։ Նոր[...] կոմիտաս վրդ.ի, Սիւնիի, Զուհաճեանի, Սրուանձտեանցի, [...] կիրեանի, Համբարձումեանի, եւայլն։

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4.5 [...] Թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։ Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ։ Գրացուցակը ձրի կը [...] կուի պահանջողին։

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208me, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

20 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ … ԹԻՒ 782 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

…ԽՂՃԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ?

…ան անգամ տասը ձեւով արծարծած ենք այն խնդիրը, …մէջտեղ կը դնէ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, ան…յատակութեամբ մը (Տես «Մամուլ»ի բաժինը)։

…տահոգ՝ այլասերման յարաճուն վտանգէն, ռամկավար …Բարեգործականին կ՚առաջարկէ ստանձնել Նոր սերուն…րթութեան հոգը։ «Հոն ուր չկայ, բանալ Նախակրթարան…ւ եղածներուն, որոնք անինքնաբաւ են, աջակցիլ»։

…Ամերիկացիները սկսան ցրուել իրենց պատսպարած …մենք թելադրեցինք որ Բարեգործականը տէր կանգնի …առաւելապէս Հայաստան փոխադրելու միջոցով։ Յետոյ, …արկեցինք որ այդ ջոջ Միութիւնը ստանձնէ Նոր սերուն…դաստիարակութեան հոգատարութիւնը։

…ենք բսինք եւ մենք լսեցինք։

…Բարեգործականին համար ի՛նչ ծանր հոգ է մանկապար…ներու եւ Նախակրթարաններու ցանցով մը պատել ոչ միայն …նաան, այլ եւ Յունաստանն ու Սուրիան։ կամ աջակցիլ …տալ եղածներուն։

…Հա միեւնոյն բանը կ՚ըսեն Բարեգործականին հաւատա…րը, ռամկավարները, որոնց մեծ ու պզտիկ «շէֆ»երուն …ն է այդ պարարտ գանձը։ Եւ կ՚ըսեն՝ Միութեան ընդհ. …ին առթիւ, որ ձախողեցաւ հոկտ. 5ին, մեծամասնութիւն …նալով, եւ պիտի գումարուէր երէկ, ուրբաթ։

…ռամկավար պաշտօնաթերթը մէջտեղ կը դնէ Նաեւ ուրիշ …կէտ մը.

– «Բարեգործականը պէտք է թարմացնէ իր վարչական …նան, մտցնելով հոն աւելի մեծ թուով մտաւորական եւ …նաս ուժեր»։

…ղճահարութեան արդի՞ւնք է այս «ելոյթ»ը, թէ երեւոյթ…ը փրկելու կեղծաւոր փորձ մը։

…Բարեգործականին հիմնական թերութիւնն եղած է, տարի…է ի վեր, ինքն իր մէջ կծկուիլ, ամուր գոցել դուռներն ու …պատուհանները, եւ գրասենեակ վարել մաշած դիւանակալու…մբ մը։

…եթէ միայն գործունէութեան ձեւերը նորոգուին, եթէ վա…ները վարժուին իրենց փղոսկրէ աշտարակէն դուրս նայիլ, …առանց կանխակալ կարծիքի տեսնել եւ լսել ինչ որ տեղի …նենայ, ինչ որ կը գրուի ու կը խօսուի,— վարչական մե…ն ինքնին կը թարմանայ։ Եւ այն ատեն, եթէ միտքերը …ցած եւ խիղճերը քարացած չեն, մարդիկ աւելի պայծառ …տեսնեն այս ժողովուրդին պէտքերը, կը զանազանեն կարե…ն ու անկարեւորը, անմիջականն ու պերճանքը։

…Մենք չենք ծածկեր թէ՝ հրաշք պիտի ըլլար այսպիսի բա…րխում սպասել, քանի կը տիրէ Ներկայ հոգեբանութիւնը, …Բարեգործականի շարքերը ձայն չունին անոր ուղեգծին …վարչական կարգուսարքին մէջ։ Միայն ընդհ. ժողովի …ներու բաշխման ձեւը, — միապետական-ազնուապետական …ժամանակավրէպը — բաւական է հաստատելու մեր յո…սութիւնը։

…Արդարեւ, իրենց իսկ պաշտօնական զեկոյցին մէջ է որ կը …դանք (6 հոկտեմբեր).

– «Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովի 19րդ նիստը գումար…ւ Փարիզ, Միութեան նորահաստատ Մատենադարանին մէջ, …5ին։ . . Ներ այ էին, անձամբ եւ փոխանորդաբար, 30 ան…եր 110 քուէի ձայնով, ընդդէմ 1198 անդամի եւ 1725 ձայնի՝ …քն անդամներու թիւին մէկ հինգերորդէն պակաս։»

…Թուաբանական կանոններու եւ ընտրական դրութեանց …մասնագէտներուն կը թողունք վերլուծել այս չնաշխարհիկ սո…թեան իմաստը։ Եւ այս՝ ճիշտ այն պահուն երբ Միու… վերակազմելու, «ժողովրդականացնելու» աւետիսներ կը …բերնէ-բերան, եւ թերթէ-թերթ։

…Վերակազմութեան «ռէքլամ»ներու առաջին օրէն, մենք …այ ձաղկեցինք Բարեգործականի անունով կատարուած …մը կոպիտ անարդարութիւններ եւ ձախաւերութիւններ։ …տորեցինք թէ իրաւունք չունին հանրային հաստատութեան …գումարէն գայթակղելի թոշակ մը սահմանելու տնօրէնին և …նի Նպաստ կապելու ռամկավար թերթերուն։ Ապացու…է թէ խոշոր գումարներ կը մսխուին վարչական մեքենան …պահելու համար, իսկ շուկայիկ սակարկութիւններ կը կա…ուին, Հայաստանի վերաշինութեան կամ արտասահմանի …կան գործին համար։ Շեշտեցինք, վերջապէս, թէ կարգ …մարդիկ իբրեւ սեղանաւորական հաստատութիւն կը Նկատեն …Բարեգործականը, իսկ ուրիշներ՝ իբրեւ «իմարէթխանէ»։

…Այդ օրէն մինչեւ այսօր, ոչինչ փոխուած է։

…Միակ մխիթարական իրողութիւնը զոր կը գնահատենք …նց վերապահութեան, Մատենադարանի հաստատումն է, …դարձեալ կը պարտին Պ. Պօղոս Նուպարի նախաձեռնու…ն։

…Արդ, երբ իր հովանաւորները այսքան ամուր կառչած են …ց Նախապաշարումներուն եւ կիրքերուն, ռամկավար պաշ…թերթը ի՞նչ հիմքեր ունի հաւատալու թէ անոնք պիտի …դուին, պիտի թարմանան, եւ լրջօրէն Նկատի պիտի առնեն …ժողովուրդին իրական, անմիջական պահանջները։ …Գլխարկնե՞րն են որ պիտի փոխուին, թէ գլուխները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՒ ՔԱՐԻՆՔ...

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, իր վերջին խմբագրականով կը շօշափէ խնդիր մը, որ անշուշտ հաճոյք չպիտի պատճառէ իր հովանաւորներուն, իբրեւ... դաշնակցական մտածողութիւն (17 հոկտ.).

—«Կէս միլիոնի չափ բազմութիւն մը՝ այսօր իր երկրէն վտարուած եւ օտար հորիզոններու տակ ցիրուցան, օրը օրին կ՚այլասերուի, կ՚օտարանայ։ Տեղական ժասնակի միջոցները անզօր են համայնածաւալ վտանգը դիմագրելու։ Պէտք է հաւաքական մեծ ոյժ, իսկ Բարեգործականն ունի այդ ոյժը իր մէջ։

— Հոն ուր չկայ, բանալ նախակրթարաններ եւ եղածներուն, որոնք անինքնաբաւ են, աջակցիլ։

Բարեգործականը, ըսինք, միակն է որ կրնայ գոհացում տալ այդ պահանջին։ Արդարեւ ան ունի պատրաստի մեքենականութիւն եւ տրամադրելի դրամագլուխ մը։ Բայց եղածը չի բաւեր։

Բարեգործականը նախ պէտք է թարմացնէ իր վարչական մեքենան, մտցնելով հոն աւելի մեծ թուով մտաւորական եւ ձեռնհաս ուժեր։

Մենք ունինք հրապարակի վրայ Բարեգործականի գործը սիրող մտաւորական, թարմ եւ ձեռնհաս ուժեր։ Անոնց ընկերային դիրքը եւ քաղաքական հայեացքները պէտք չէ որ արգելք ըլլան Բարեգործականին բերելու իրենց նուիրումը, բաւական է որ Բարեգործականի որդեգրած սկզբունքները հաւատարմաբար իրագործեն։ Բարեգործականը պէտք է օգտուի այդ ուժերէն։

Միւս կողմէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը նոր կարգախօսով մը —«Ազգային կրթական գործունէութիւն գաղութներու մէջ» —իր շուրջը պէտք է հաւաքէ գաղութահայութեան բոլոր խաւերու բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը։

Թող Բարեգործականի անդամացանկը երթայ ժամէ մինչեւ ամենահեռաւոր եւ խուլ խրճիթը հայ գաղթականին, բայց մասնաւորապէս մեր ունեւոր դասակարգը պէտք է բազմապատկէ իր գործօն աջակցութիւնը Բարեգործականին։ Այսօր ունինք գաղութներու մէջ խոշոր թիւ մը այն ունեւորներուն, որոնք դեռ հեռու կ՚ապրին Բարեգործականէն։ Անոնք պէտք է բերեն իրենց աջակցութիւնը արժանավայել զոհողութիւններով՝— նուիրատուութիւններով եւ կտակներով։

Մենք վստահ ենք թէ ինչպէս միշտ նոյնպէս և մա՛նաւանդ այժմ Բարեգործականի կոչը՝ գաղութահայութեան ըսպառնացող վտանգին հանդէպ՝ ամէն Հայ հաճոյքով պիտի լսէ, ամենախոնարհ խաւերէն մինչև տնտեսական ամենաբարձր դիրքի վրայ գտնուողները։»

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ Նախարարը Փէնլըվէ Վիէննա գնաց՝ բանախօսութիւն մը ընելու համար։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ եւ Սոֆիայի միջեւ հեռաձայնի սպասարկութիւն մը սկսաւ, անցնելով Ռուսճուքէն եւ Ճուրճովայէն։

ԵՐԿՈՒ իտալացի փաշիստներ՝ Ուկօ Մոնթէֆիորէ եւ կանտինի Նիսի մէջ ձերբակալուեցան իբրեւ լրտես։ Երկուքն ալ խոստովանութիւններ ըրին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՛չ մէկ լուր անգլիացի օդանաւորդին

Երէկ գրած էինք թէ անգլիացի երիտասարդ օդանաւորդ մը՝ Մաքտոնըլտ Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելաւ՝ մէկ թռիչքով կտրելու համար ովկիանոսը դէպի Լոնտոն։ Երէկ առաւօտ ժամը 4ին արդէն պէնզինը սպառած պիտի ըլլար, եւ սակայն օդանաւորդին մասին ո՛չ մէկ տեղեկութիւն կայ։ Միայն հոլանտական «Հէրտէնպուրկ» շոգենաւն է, որ անթելով հաղորդած է թէ հինգշաբթի՝ կէս գիշերը 30 անցած տեսած է օդանաւ մը, որ դէպի Եւրոպա կ՚ուղղուէր։ Այդ պահուն օդանաւը իր մեկնակէտէն՝ Հարպըր Կրէյսէն 900 քիլոմեդր հեռու կը գտնուէր։

Մաքտոնըլտ ամուսնացած է եւ ունի 5 տարեկան զաւակ մը, որ մինչեւ վերջ «Ատլանտեան» բառը կը կրկնէ։ Տիկին Մաքտոնըլտ վերջին ծայր վստահ է թէ ամուսինը պիտի յաջողի։

Մասնագէտները ամէն յոյս կտրած են եւ կ՚ըսեն թէ անգլիացի օդանաւորդին ըրածը պարզապէս անձնասպանութիւն է։ Մաքտոնըլտ ցարդ 80 ժամ միայն ճամբորդած էր օդանաւով, այն ալ միշտ ցորեկը. գիշեր ատեն կէս ժամ միայն ճամբորդած է։ Օդանաւորդը հետը առած էր քանի մը սանտուիչ միայն, ինչպէս Լինտպէրկ եւ շիշ մը տաք սուրճ։

Մեծ աղէտ մը Վիէննայի մէջ

Առջի իրիկուն Փարիզի արուարձաններէն Վէնսէնի մէջ պատահեցաւ մեծ աղէտ մը, որ կը յիշեցնէ քանի մը շաբաթ առաջ Փրակայի մէջ պատահածը։ Ժաբրի փողոց 148 թիւը կը շինուէր եօթը յարկանի շէնք մը, որ աւարտելու մօտ էր։ Բանուորները 6րդ յարկին ձեղունը կը շինէին. կը մնար միայն վերնայարկն ու տանիքը։ Շէնքին տէրն ու յանձնառուն Անթուան Փրովին, 53 տարեկան, երկու ամիսէ ի վեր կը բնակէր գետնայարկը՝ իր կնոջ եւ երեք զաւակներուն հետ։ Առաւօտուն ժամը 10ին դուրս ելած էր։

Ժամը 15.45ն էր։ 20 բանուորներ կ՚աշխատէին շէնքին մէջ։ Յանկարծ, չի գիտցուիր ինչպէս, հսկայ շէնքը մէջտեղէն երկուքի բաժնուեցաւ, բոպէ մը տատանեցաւ, ու վայրկենապէս վերէն վար փլաւ՝ սոսկալի որոտումի եւ փոշիի ամպերու մէջ։

Հրաշքով կրցան ազատիլ միայն երեք իտալացի եւ երկու ֆրանսացի բանուորներ։

Աղէտին լուրը իմացուելուն, թաղապետութիւնը անմիջապէս օգնութեան գործը կազմակերպեց։ Զինուորներ եւ հրշէջներ՝ գովելի անձնուիրութեամբ մը, եղունգներով քարերն ու աղիւսները ճանկռտելով, աշխատեցան փլատա՛կներուն տակէն հանել զոհերը։ Մէկ ժամ յետոյ դուրս հանուեցան եօթը մարմիններ, 3ը մեռած, 4ը ծանր վիրաւոր։

Դիակները փոխադրուեցան քաղաքապետարան, ուր եկան Ներքին Նախարար Ալպէր Սարօ, ոստիկանութեան տեսուչ Քիափ եւ Նահանգապետ Պուժիւ՝ յարգանք մատուցանելու համար զոհերուն։ Վիրաւորները տարուեցան Սէնթ Անթուան հիւանդանոցը։

Իրիկունը ժամը 8ին աղէտին վայրը հասաւ շէնքին տէրն ու յանձնառուն՝ Փրովին, փնտռելու համար իր կինը, որ դուրս ելած ըլլալով ազատուած էր։ Ոստիկանապետ Ֆարալիք ոստիկանատուն հրաւիրեց զինքը։ Գաղտնի ոստիկան մը կը քալէր քովէն։ Երբ թաղապետարանին մօտերը հասան, Փրովին գըրպանէն ատրճանակ մը հանեց՝ անձնասպանութիւն փորձելու համար։ Գաղտնի ոստիկանը բուռն կռիւ մղեց անոր հետ՝ ձեռքէն խլելու համար ատրճանակը։ Փրովին հարցաքննուեցաւ եւ այժմ հարցաքննիչ դատաւորին տրամադրութեան տակ կը գտնուի։ Յիշեալը ցարդ հինգ շէնքեր շինել տուած է։ Կ՚ըսուի թէ արագ եւ թեթեւ շինել կուտար շէնքերը եւ պատասխանատու է աղէտին համար։

Ազատարար աշխատանքները շարունակուեցան գիշերը մինչև լոյս, լուսարձակներու լոյսին տակ։ Ցարդ փլատակներուն տակէն հանուեցան 7 մեռեալ եւ 4 վիրաւոր։

Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, կը կարծուի թէ փլատակներուն տակ մնալով մեռած բանուորներուն ընդհանուր թիւն է 19, որոնց 12ը տակաւին դուրս չեն հանուած։ Ազատարար աշխատանքները կը շարունակուին դեռ հրշէջ եւ ամբաշէն զինուորներու կողմէ, որոնք մանրակրկիտ կերպով վեր կ՚առնեն իւրաքանչիւր քարի եւ աղիւսի կտոր, թաղուած բանուորները գտնելու համար։ Երէկ առաւօտ ժամը 8.30ին քարի մը տակէն դուրս ելաւ 17 տարու բանուոր մը՝ Ալեքսանդր Նիչէլլի, վիրաւորուած, բայց ողջ-առողջ եւ որ 16 ժամ թաղուած մնացած էր։

Պաղտատ-Մուսուլ երկաթուղին

Թայմզի Թղթակիցը Պասրայէն կը հեռագրէ.

Որոշուած է Պաղտատի երկաթուղին մօտ օրէն երկարաձգել մինչեւ Մուսուլ (125 մղոն)։ Այս ծրագրին իրականացումը ցարդ յետաձգուեցաւ, որովհետեւ Իրաքի կառավարութիւնը դրամ չէր կրնար գտնել՝ այս սուղ ձեռնարկը գլուխ հանելու համար։ Զօրավար Հէմմրնա, որ անցած տարի տեղեկագիր Ներ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՊՐՈՒՍՏ՝ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ո՞վ չի փափաքիր որ հայ գրողն ապրի վայել բարեկեցութեամբ։

Եւ ո՞վ պիտի մերժէր անոր՝ իր գրչին վաստակովն ապրելու իրաւունքը։

Բայց կայ իրականութիւնը, որ ի՛նչքան ալ կոպիտ ու անհաճոյ ըլլայ, կը մնայ սակայն անհերքելի, — հայ գիրը չապրեցներ իր մարդը։

Այս հաստատումը անշուշտ աչքէ չեն հեռացներ անոնք որ իրենք զիրենք կը կոչեն «Հայ գրականութեան մշակ»ներ։

Հայ իրականութեան օրէնքն է այս։ Անոր բացառութիւնները՝ որոնք մէկ ձեռքի մը մատներուն վրայ կը համրուին, չպիտի կըրնան պնդել թէ ապրած են ու կ՚ապրին իրենց գրչին վաստակովը, եթէ «վաստակ» բառին ամէնէն մեծ անկիւնին մէջ չզետեղենք քօղտի միջոցներ, յաճախ անխոստովանելի։

«Մեծապատիւ Մուրացկան»ի յեղաշրջուած, ժամանակակից տիպարներն են անոնք, որոնց հացկատակի տաղանդը անշուշտ կը գերազանցէ գրագէտինը։

Իսկ բոլոր անոնք, որոնք Պառնասի բարձունքները երազեցին, երբ կրնային իրենց տարեկիցներուն հետ խաղի ու զուարճութեան քրտինք թափել, անցուցի՞ն իրենց մտքէն ապրուստ ապահովել «գրչի ծայրով»։

Անոնց ականջները արդէն չէի՞ն լեցուած ծանօթ երեմիականով, «ցդա՛ս, գրող մի՛ ըլլար, անօթի կը մեռնիս»։

Բայց, անօթի մնալու սպառնալիքը երբեք չկրցաւ զանոնք նետել շուկայի ոսկեպարար ցեխերուն մէջ, որովհետեւ աւելի զօրեղ ձգտում մը՝ զանոնք կը կապէր երազներու աշխարհին։

Այդ ձգտումին խորքը եսասիրութիւն մըն է։

Բացատրեցէք զայն ինչ կերպով կ՚ուզէք. բացատրութիւնը որքան ալ հանճա,եղ ըլլայ, բան մը չի կրնար փոխել այդ ձգտումին եսասիրական բնոյթէն։ Գրողը որ արուեստի մէջ կը փնտռէ իր օրերուն Նպատակը, նոյնքան եսասէր է, որքան այն որ ապրելու հաճոյքը կը հետապնդէ ոսկի հորթին առջեւ։

Եթէ գրողը գերին է իր ձգտումին, պիտի տառապի անոր երեսէն, ամէն հասարակ մարդու պէս, որ ապրելու ուրախութիւնը կը փնտռէ անհատական պէտքի մը հետապնդման եւ գոհացման մէջ։

Գրողը իր տառապանքին մէջ իսկ կը գտնէ իր կեանքի հաճոյքը։

Եթէ կրցաւ անով ապահովել նաեւ իր ապրուստը, աւելի լա՛ւ իրեն համար, ու մեր բոլորին համար ալ։

Բայց եթէ իր *հաճոյքը* անօթի կը ձգէ զինքը, ինչո՞ւ սպասել ժողովուրդէն որ կշտացնէ զայն։

Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԱՖՂԱՆՆԵՐԸ Կ՚ԸՄԲՈՍՏԱՆԱՆ

«Տէյլի Նիուզ» կը տեղեկանայ թէ Աֆղանիստանի մոլեռանդները ապստամբած են թագաւորին եւ թագուհիին արդիականացման ծրագիրներուն դէմ։ Ապստամբութիւնը ծանր համեմատութիւններ կ՚առնէ։ Իշխանութիւնները խստիւ կը պատժեն ըմբոստութեան վարիչները։ Բացի չորս կարեւոր կրօնական դէմքերէ, որոնք վերջերս գնդակահարուեցան, մահապատժի ենթարկուած է նաեւ Հնդկաստանի սահմանակից ցեղախումբի մը յայտնի պետը։ Թագաւորին եղբայրը եւ ուրիշ երեւելիներ ձերբակալուած են։

ՊԵՏԻԿ

Ամէն մարդ անոր Պետիկ կ'ըսէր, թէեւ ան արդէն ծերացած էր։

Սիրտը հնոց մըն էր, միշտ բարիք ընելու պատրաստ. նիւթապէս եւ բարոյապէս ամէնուն օգնութեան կը հասնէր։ Այսօր սակայն առաջին անգամն էր, որ այն ինծ կը մերժէր, ըսելով թէ վիպակ մը գրելու զբաղած է, եւ շուտով չէր սրբագրեր իմ մէկ գրութիւնս։ Ես զինքը գտայ իր գրասեղանին առջեւ, լրագիրներու մէջ թաղուած եւ գրիչը կը շարժէր, իր վիպակին սրագիրը կը պատրաստէր։ Սենեակին չորս կողմը նայեցայ, ժամացոյցը կը փնտռէի։ Հասկցաւ եւ ժպտելով ըսաւ ինծի.

— Հայկ, ժամացոյց կը փնտռես, սակայն դուն չես գիտեր որ մարդ երբ ծերանայ ժամացոյցի եւ օրացոյցի համար յատուկ հակակրութիւն մը կը զգայ։ Ես կ'ատեմ ժամացոյցը, զի անոր ամէն մէկ բոպէական զարկին, կարծես թէ գլխուս կը զարնեն եւ ինծի կը թուի թէ կեանքիս մէկ թելը կը կտրի։

Իրաւունք ունէր այսպէս մտածելու։ Ո՞ր ծերը գերեզմանին մօտ մաքով չի շրջիր։ Այդ տաղանդաւոր ծերունին ինծի և շատերուն համար նկատուած էր մենակեաց մը ամբոխին մէջ, աղքատ մը հարուստներուն մէջ, ստրուկ մը ազատութեան մէջ։ Այս էր ծերունի Պետիկին իրական պատկերը։ Ան միշտ բախտին ետեւէն կը վազէր, բայց երբեք բախտին չպատահեցաւ, եւ միշտ անծանօթ մնաց յոյսերու պատնէշին ետեւը։ Ես անոր քով ձգեցի վէպիս ձեռագիրը եւ մեկնեցայ։ Սենեակէն դուրս ելած ատենս, տեսայ որ ան բանտարկեալի մը պէս իր յուշերը՝ ճերմակ պատին վրայ սեւ ածուխով եւ մեծ մեծ տառերով արձանագրած էր։ Աչքիս զարկին այս մէկ քանի յուշերը.—

— «Ջրի շուշանի պէս լճակին մէջ աչքերս բացի, արեւով տաքցած երգ ու սաղմոս լսեցի։»

Անոր սենեակին դրան աջ կողմը պատէն կախուած էր խաչափայտ մը, որուն տակ Պետիկ գրած էր.

— «Մարդէն անդին ափունք մը կայ, հաւատքի մակոյկով միայն մարդ հոն կը հասնի։»

Պետիկ պատին վրայ նկարած էր աշխարհագունտը, վրան հեծած մերկ մանուկ մը, որուն բերնէն կ'ելլէին այս բառերը.

— «Ես մանուկս պիտի ծերանամ, դուն, ծեր աշխարհ, միշտ մանուկ պիտի մնաս։»

Պատէն կախուած ուրիշ բիւզանդեան պատկեր մը ուշադրութիւնս կը գրաւէր. պատկերն էր բախտ դիցանուշին, որ կոյր էր, եւ նստած էր կառքի մը մէջ, եւ չորս կոյր ձիեր կառքը կը քաշէին։ Այս պատկերին տակ Պետիկ գրած էր.

— «Ո՜վ բախտ, սիրուն տեսիլքի մը պէս, դրանս շեմին կանգնած, բնաւ ներս չես մտներ։»

Այդ տողերուն վրայ շատ երկար մտածեցի։ Յիշեցի իմ ազգականներս, ծանօթներս, բարեկամներս։ Չկար մէկը, որուն դռնէն ներս մտած ըլլար բախտը։ Ամէն մարդ դժբախտ է. չեմ լսած մէկէ մը, որ ինծի ըսած ըլլայ — բախտաւոր եմ...

* *

Վեց ամիս վերջը, Պետիկ պատուելին ինծի կը յանձնէր վէպիս սրբագրութիւնը։ Անձնանուէր բարի ծերունին, իր գրութիւնները այնքան խնամքով չէր պատրաստեր, որքան իրեն յանձնուած սրբագրելի ուրիշներուն հեղինակութիւնները։ Եւ առանց վարձատրութեան կը կատարէր այդ սրբագրութիւնները։

Բարի ծերունին թէեւ շատ խաղաղասէր էր, բայց նոյն օրը զինք շատ այլայլած գտայ, վասնզի իր հին աշակերտներէն Տիգրան սարկաւագը կրօնագիտութեան դասի ատեն, աշակերտներուն ըսած էր թէ պահայան հրեշտակները Աստուած պապային լրտեսներն են, կը ծածկուին պատերու ճեղքերուն մէջ եւ կը լսեն մեր խօսածները եւ կը տեսնեն մեր ծածուկ գործերը, եւ անոր համար է որ կ'ըսենք «պատը ականջ ունի»... Այս բացատրութիւնը բաւական եղած էր իր բանադրուելուն։ Կրօնական ժողովը որոշած էր քառասուն օր ապաշխարանք։ Տիգրան սարկաւագ կը հնազանդէր. քառասուն օր մոխիր կը փռէր, եւ ծնրադրած Գրիգոր Նարեկացիի «ի խորոց սրտի»-ները կը կարդար։

* * *

— Հա՛յկ, ճիշտ ատենին հասար, ահա՛ քու բարեկամներդ, Նազար ու Եղիազար, մտադիր են փարոս անունով թերթ մը հանել. ես ծերացած եմ, իմ կանթեղիս մէջ լոյս չկայ, իւղ չկայ։ Դուն իմ տեղս պիտի բռնես. այս մասին թերթին վարիչները համամիտ են. դուն ի՞նչ կ'ըսես։

— Ես կ'ըսեմ որ դուն ալ, ես ալ աջակցելու ենք այդ երիտասարդներուն։

— Հայկ, Արարատի սարին պէս գլուխս ճերմկեր է, լոյսը անցեր է ձիւնը մնացեր. ինչպէս այդ սարին սառը չի հալիր, այնպէս ալ մազերուս ճերմակն ա՛լ չանցնիր։

Եղիազար, որ Հայնէ երգիծող բանաստեղծէն շատ բան կարդացած էր, ըսաւ Պետիկ պատուելիին.

— Ձեր անունը մեզի բաւական է. լոյսը մեզմէ, անունը ձեզմէ. ձեր անունը արդէն իրական փարոս մըն է։ Ներեցէք, վարպետ, որ խօսքը փոխեմ։ Դուք Արարատը յիշեցիք. ես ինչ որ գիտեմ, այդ սարին վրայ Թուրնըֆոր իր ճամբորդութեան ատեն բնաւ ձիթենիի ծառ չէ տեսած. արդ ինչպէ՞ս, և ուսկի՞ց Նոյի տապանէն թռած աղաւնին՝ հոն այդ ձիթենիի ճիւղը գտած է։

— Աստուածաշունչը չի սխալիր. ըսել է որ Ջրհեղեղի ատեն, ինչպէս երկրաբանները կը վկայեն, ամխաբեր շրջաններու ատեն շատ ծառեր եղած են, որ ներկայիս այլեւս գոյութիւն չունին։

Նազար փոխեց խօսքը, եւ փարոս թերթի ծրագրին վրայ սկսաւ խօսիլ։ Այդ թերթը պիտի քանդէր հինը, պիտի կանգնէր նորը. անոր խմբագիրները մէկ մէկ Մարինէթթիներ պիտի ըլլային. որոնք տաղանդները, հանճարները պիտի առաջնորդէին նոր ուղղութեամբ. ո՛չ ժողովուրդին, այլ գրագէտներուն համար պիտի մշակէին գրականութիւնը։

Պետիկ պատուելին, ժօրուքը ձեռքն առած, ըսաւ անոնց.

— Բանդաղը պէտք է որ վարպետ շինող մը ըլլայ։ Մարինէթթիին շինածները չկրցան ջնջել հին վարպետներու մաքի հրաշալիքները։ Լեւոն Տոլստոյ չսիրեց Վիկտոր Հիւկոյի շառաչող տաղերը. օգտակար չգտաւ Պալզաքի և Տիքընսի վէպերը. տաղտկալի գտաւ Մոմսէնը, ստախօսներ անուանեց Կոնքուր եղբայրները։ Գեղեցկապաշտ գրագէտները առհասարակ մնասակար կեղծարարներ անուանեց, ինքզինքն ալ անոնց շարքէն անոնց դուրս ձգելու։ Բայց բարեկամներս, Տոլստոյ այսպէս ըսած ատեն, ինքը մտաւորական հսկայ շէնք մը կանգնեց, որուն արժանիքը այսօր ո՞վ կրնայ է ուրանալ։ Արդ, ես ձեզի կը հարցնեմ, դուք քանդելով հին տաղանդներուն ստեղծագործութիւնները, պիտի կրնա՞ք հրաշալի գրականութիւն մը ստեղծել։

Եղիազար հարցուց.

— Ինչո՞ւ կը տարակուսիք. փարոսը Ջերմաչափը պիտի ըլլայ մեր կարողութեան։

— Կարողութեան հետ — ըսաւ ծերունին — պէտք է նաեւ յարմարութիւն։ Օր մը Հայրիկին կը ներկայանայ Թաշիկ անունով Կարնեցի երիտասարդ մը, ձեռքը ծուռ, ոտքը կաղ, եւ կը խնդրէ որ զինք վարդապետ ձեռնադրէ, ըսելով թէ կրնայ քաջ հոգեւոր մշակ մը դառնալ։ Հայրիկ կը ժպտի, եւ կ'ըսէ անոր.

— Ես չեմ հակառակիր կամքիդ, սակայն բնութիւնը ինքնին քեզ անյարմար գտած է։

Փարոսի երազատեսները գլուխնին կախ կը հեռանան։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԲՈՅՍԵՐԸ ԿԸ ԶԳԱՆ ՄԱՐԴՈՒՆ ՊԷՍ

ՀՆԴԻԿ ԳԻՏՈՒՆԻ ՄԸ ԳԻՒՏԸ

Գիտութիւնը սպառազէն բոլոր գործիքներով մէկիկ մէկիկ կը կորզէ բնութեան գաղտնիքները։ Բնութիւնը պարտուած՝ ամէն օր քիչ մը աւելի տեղի կուտայ։ Նոյնիսկ Անգլիոյ մէջ կեանքի եւ մահուան մեծագոյն գաղտնիքին շուրջ որոշ հետազօտութիւններ եւ հետաքրքրական վիճաբանութիւններ կ'ըլլան։

«Արեւելքէն մոգեր եկան։» Այս անգամ ալ մոգը արեւելքէն՝ Հնդկաստանէն է։ Սըր Ժակատի Պոզէ է այդ գիտութեան վարպետին անունը։ Գիտունը Կալկաթայի մէջ ունի իր անունով Պոզէ համալսարանը եւ Հիմալայայի խորհրդաւոր բարձունքներուն վրայ իր դիտարանը։ Հեղինակն է բազմաթիւ գիտական գործիքներու, ի մէջ այլոց crescographe գործիքին, որ 50 միլիոն անգամ մեծցնելով, բոյսերու գաղտնիքները պարզած եւ նոր աշխարհի մը հրաշալիքները ցուցադրած է։ Երեւելի գիտունին աշխատանքները կեդրոնացած են դեղերու եւ կալակերպերու (ալքալօիտ), բոյսերու եւ անասուններու բազկազարկին վրայ ունեցած ազդեցութեան վրայ։

Բազմաթիւ կառավարութիւններ շնորհաւորած են Սըր Ժակատի Պոզէի գիտական յաղթական արշաւները։ Պելժիոյ Ալպէր թագաւորը այցելած է Կալկաթա իր համալսարանը, ինչպէս նաեւ Պօլտուին եւ Մաքտոնըլտ։ Գերման եւ աւստրիացի պետական անձնաւորութիւններ ալ մինչեւ Կալկաթա երթալով, ներկայ գտնուած են իր հետաքրքրական փորձերուն։ Եգիպտոսէն ստացած իր հրաւէրին վրայ, վերջերս յարգելի գիտունը Աղեքսանդրիա ֆուատ թագաւորին պալատին մէջ փորձեր կատարելով, արժանացած է թագաւորին ջերմ շնորհաւորութիւններուն։ Գահիրէ Աշխարհագրական ընկերութեան սրահին մէջ, հազարէ աւելի պետական եւ գիտական անձնաւորութիւններու ներկայութեան, բանախօսած եւ հետաքրքրական փորձեր կատարած է։ Իր ճամբորդութեան բոլոր ծախքերը վճարուած են կառավարութեան կողմէ եւ կառավարութիւնը իր Կալկաթայի համալսարանին 500 անգլ. ոսկիի նուէր մը ըրած է։

Սըր Ժակատի Պոզէ տարիքոտ մարդ մըն է, երկար, մոխրագոյն եւ մետաքսային մազերով եւ գիտնականի խորհող աչքերով։ Իր կինն ալ, որ կ'ընկերանայ իրեն, Հնդիկներուազգային նկարուն հագուստը կը կրէր։

Սըր Ժակատի Պոզէ իր բանախօսութիւնը սկսաւ նախաբանով մը։ Մարդկային պատմութեան մէջ ոեւէ գէ՛ք, ըսաւ, այնքան իմաստ ունեցած չէ որքան Նեղոսի եւ Գանգէսի ափերուն վրայ երկու մեծ քաղաքակրթութիւններու ծնունդը։ 22 դար առաջ Հնդիկ վեհապետը՝ Ասոքա թագաւոր Եգիպտոս ղրկեց իր դեսպանը, երկու եղբայր երկիրներու միջեւ գիտական սերտ կապեր հաստատելու համար, եւ այսօր ինքը խօսելով Գահիրէի մէջ, Գանգէսի ափերուն գիտական շարժման վրայ, կ'ոգեկոչէ այդ փառաւոր անցեալը։ Եգիպտոսի մէջ իրեն եղած տաք ընդունելութենէն շատ յուզուած էր եւ ինքզինքը կը կարծէր իր երկրին՝ Հնդկաստանի մէջ։ Սիրով իր համալսարանին մէջ ընդունեց Եգիպտացի չրջանաւարտներ, զորս պիտի ջանայ ընտելացնել կեանքի խորհրդաւոր ծագման պրպտումին մէջ գործածուած նոր մեթոտներուն։ Թէեւ գիտութիւնը ոչ արեւելեան է եւ ոչ արեւմտեան եւ իր ընդհանրութեանը մէջ միջազգային է, բայց արեւելքը նըկատուած է գիտութեան յառաջդիմութեան սատարող՝ իր հոգեկան կազմութեամբ եւ սերունդէ սերունդ իր ժառանգած ձիրքերով։ Արեւելեան հրաբորբոք երեւակայութիւնը, որ կրնայ երեւութապէս իրարու հակառակ եղելութիւններու զանգուածէն հանել նոր բնակարծիք մը, կածանուած է սակայն խոկմունքի սովորութեամբ։ Ամբողջ աշխարհ անկախ է եւ գաղափարներու շարունակական հոսանք մը՝ տարիներու ընթացքին մէջ շրջագայող՝ մարդկայինցեղին հասարակաց ժառանգութիւնը հաստացուցած է։ Այս փոխադարձ հպատակութեան իրականացումն է որ, մարդկային արտադրական կարողութեան կապերը սեղմած է եւ քաղաքակրթութեան ապահոված է իր շարունակութիւնն ու տեւականութիւնը։

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ՝ կեանքի յօրինուածութիւնը մեծապէս կը տարբերի անասունին եւ բոյսին միջեւ։ Անասունը՝ շարժման արագ հակազդեցութիւնով մը կը պատասխանէ բախումին։ Հասարակ բոյսերը նկատուած են, ընդհակառակն, անզգայ։ Անասունը հիւսկէն մը ունի արիւնի շրջանին համար, բոյսերը ենթադրուած են թէ չունին անիկա։ Անասունին զգայականօրկաններըարտաքին աշխարհի անդրադարձումները կ'ըմբռնեն եւ ջիղերու գրգռումը կ'արտադրէ կարգ մը հեռու անդրադարձներ։ Կ'ենթադրուի թէ՝ բոյսը տէր չէ նման հաղորդական հիւսկէնի մը։ Այսպէս, ընդունուած է թէ՝ կեանքի երկու ձեւեր զուգահեռաբար կը փթթին, առանց իրենց մէջ ոեւէ առնչութիւն ունենալու։ Այս տեսակէտը բոլորովին սխալ է եւ այս սխալ տեսութեան քայքայիչ ազդեցութիւնը գիտութեան զարգացումը կեցուցած է։

Բոյսերու կեանքին վրայ եղած պրպտումները արգիլող պատճառներէն մէկը այն է թէ՝ բուսական կեանքը կը շրջի ծառին ներքին մութ մասին մէջ եւ թէ՝ մեր աչքերը չեն կրնար տեսնել զանիկա։ Պէտք էր գտնել այնպիսի նուրբ նոր գործիքներ, որոնք կարենային ցուցադրել բոյսերու կեանքը։ Սըր Ժակատի Պոզէի Կալկաթայի համալսարանին կողմէ գտնուած եւ գործածուած գործիքներու միջոցաւ կարելի եղած է արձանագրել կարգ մը դեղերու համանման ազդեցութիւնը բոյսին եւ անասունին վրայ։ Այդ գործիքներուն շնորհիւ կարելի եղած է նաեւ հետեւիլ աճման փուլերուն, որ մեծ կարեւորութիւն ունի գործնական երկրագործութեան համար։

Հասարա՛կ բոյսերը ոչ միայն զգայուն են, այլ եւ կրնան արձանագրել կարգ մը տպաւորութիւններ, զորս մարդկային զգայնութիւնը չիկրնար արձանագրել։ Ելեկտրական շատ պարզ բախ մը տրուած է բոյսին եւ մարդկային էակի մը, որոնք կը գտնուէին միեւնոյն շրջապատին մէջ. այս բախումէն մարդկային էակը ոչինչ կը զգայ, մինչդեռ բոյսը կը թրթռայ։ Փորձ մը ցուցուց թէ՝ ճիշտ ու ճիշտ մարդկային էակի մը ելեկտրականութեամբ մահացումին նման, բոյսն ալ կը մահանայ ելեկտրականութեամբ։

Ինչ որ է աւիշը մարդուն ու անասունին համար, նոյնն է աւիշը բոյսերուն համար։ Նոր գործիքներու միջոցաւ, բոյսին մէջ գտնուած է շրջանական օրկան մը, որ աւիշին կը թոյլատրէ գործելու եւ նման արիւնին։ Զարմանալի պարագայ մըն է նաեւ կարգ մը դեղերու բոյսին եւ անասունին բազկազարկին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը։

Իր այս շահեկան բանախօսութենէն ետք, Սըր Ժակատի Պոզէ հանդիսականներու ներկայութեան գործնական փորձ մը կատարեց, ցուցնելով թոյնի մը ազդեցութիւնը բոյսին վրայ եւ հակազդեցութիւնը դեղթափին։ Թոյնը աստիճանաբար կը տկարացնէ բազկազարկը եւ աւիշին ճնշումը կը պակսի հետզհետէ անզգալի դառնալով։ Բոյսին մահը անմիջական է։ Ճիշտ այդ պահուն հակաթոյնը գործադրուեցաւ եւ ներկաները հանդիսատես եղան կեանքին եւ մահուան միջեւ հոգեվարքային պայքարի մը։ Դեղթափը վերջապէս յաղթանակը տարաւ, եւ բոյսը՝ մահուան սեւ թափը թօթուելով վերստացաւ իր յաղթական կենսունակութիւնը։ Կարգ մը պրպտումներու շնորհիւ, Հնդկաստանի ստուարաթիւ բոյսերուն քով մէջտեղ հանուած են կարգ մը յատկութիւններ, որոնք մինչեւ այսօր անծանօթ էին։ Այս յատկութիւնները բուժային մեծ առաքինութեամբ մը օժտուած են եւ որոնք պիտի ճոխացնեն դեղամատեանը։

Բոյսէն դէպի անասուն, կարելի է հետեւիլ կեանքի յառաջացումին։ Բոյսը՝ մեր կարծածէն շատ աւելի մօտ է մեզի. անիկա բուսային աճման պարզ զանգուած մը չէ, այլ իր նեարդներէն իւրաքանչիւրը կը թրթռայ զգայնութեամբ։ Բոյսին եւ մարդուն միջեւ նման բազմաթիւ հակազդեցութիւններ հաստատուած ըլլալով, բոյսերու վրայ եղած կարգ մը փորձերով կարելի պիտի ըլլայ թեթեւցնել մարդկային տառապանքները։

Բանախօսութեան այս վերջաբանը, այն է թէ՝ բոյսերու վրայ մարդուս օգտակար կարգ մը փորձեր կարենալ ընելը, թուական մըն է պատմութեան մէջ, ոչ միայն բուսաբանութեան, այլ բժշկութեան համար։ Պէտք է հիանալ Սըր Ժակատի Պոզէի վիայ, որ ոչ միայն այս զգայացունց գիւտ ըրաւ, բուսային կեանքի խորհուրդին թափանցեց, մերինին նման բոյսերուն մէջ ալ կեանքի մը աղբիւրին գոյութիւնը պարզեց, այլ իր գիւտին մարդկային, ֆիզիքական տառապանքներուն թեթեւացման միջոցներուն վրայ խորհեցաւ եւ գիտութեան տուաւ մարդկայնական դ. տողութիւն մը։

Գիտութեան առջեւ կը բացուին չքնաղ հորիզոններ։ Կը ծագի նոր գիտութիւն մը, գիտութիւններու ամէնէն մշտախոռովկեանքի եւ մահուան գիտութիւնը։

Արեւելքը, որ եղած է սկզբնական կեանքի օրրանը, հնդիկ մեծանուն գիտունին շնորհիւ, պիտի ըլլայ նաեւ կեանքի եւ մահուան գիտութեան հնոցը եւ պատռելով կեանքի եւ մահուան երկեակ խորհուրդներուն թանձր վարագոյրները, պիտի գոհացնէ մարդկային անզուսպ հետաքրքրութիւնը։

Ինչպէս միշտ, այս պարագային ալ արեւը պիտի ծագի արեւելքէն։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ վարիչներուն դէմ 4340 տուգանքի դատապարտութիւններ արձանագրուած են միմիայն սեպտեմբերի մէջ, զանազան յանցանքներով։

Այս թիւը սակայն, վար կը մնայ ամսական մի ինէն, որ սովորաբար 5000 է։ Պատճառն այն է որ ինքնաշարժ բանեցնողներէն շատերը, այդ ամսուան մէջ, դեռ օդափոխութենէ դարձած չեն ըլլար։

"ԵՐԿԱԹԵԱՅ ԴԻՄ... ԱՔՍՈՐԱԿԱՆԸ"

Սպասման սրահին ... St. Michel-ի աբբայարանին ... նայարկն է, մեր առաջ... կըսպասէինք, երբ ուշադր... դարձաւ հոն հաստատուա... վաճառի մը սեղանին ... շատ մը քարտերու եւ ... լուսանկարներու մէջ, գր... «Les légendes du Mont ... chel», որու հեղինակն է ... Տիփոն։ Անցողակի ... Սէն Միշէլի վանքը ... ուած ծովուն մէջ ժայռի ... գաթին վրայ, հաւատքի, ... բերատարութեան, կամք... արուեստի գլուխ գործոց...

Կառախումբին մէջ կը թատէի վերը յիշատա... գիրքը. զանազան պատմ... ներու շարքին հանդիպ... դրուագի մը, որ մասնաւո... հետաքրքրեց զիս, որովհ... խնդիրը կը դառնար ... բիարքի մը շուրջ, ժա... ակիզբը՝ դէպի 1707 ...

Անհաւասիկայդ դրուա... փոփումը.— Խնդրոյ ... անձը Երկաթեայ Դիմակ ... de fer) մականուանեալ ... րական մըն է։ Առասպելը ... թէ այդ բանտարկեալը ... վիկոս ԺԴ. ի եղբայրն է ... բիշներ կ'ըսեն թէ օտար ... բար մըն էր։

Հեղինակը կ'ըսէ թէ ... եալ Դիմակը Մանթուի ... նախարարը կոմս Անթ... քիւլ Մաթթիոլին էր ... չէ թէ Հայոց պատրիարք ... տիք ի՛նչ յարաբերութիւ... Երկաթեայ Դիմակին հետ ... սուհանդերձ ահա՛ իր ... թիւնը.

— Հայ պատրիարքը ... ուէր Աւետիք, ծնած էր ... տի մէջ, 1646ին. ... կ'ըսէ թէ այս խորհրդաւ... նաւորութիւնը որ բանտ... ցաւ Մոն Սէն Միշէլի մէ... նիցս շատ մը գրքերու մէ... շատակուած է)։ Հայոց ... րիարքը Աւետիք, որ ... նուիրուած էր հայ եկեղ... վարդապետութեանց ... սիրութեան, աչքի կը ... Լուդովիկոս ԺԴ.ի դէմ ... կծու ակնարկութիւններ ... հիւ կարգ մը մեքենայութ... թագաւորին Պոլսոյ դեսպ... յաջողած էր գահազրկ... պատրիարքը։ Առիկա ... չսեպելով, առեւանգել ... զայն Քիոս կղզիէն եւ ... րէն շոգենաւ դնելով ղրկել ... սիլիա, ուր մնաց ... բանտին մէջ առժամաբար ... անկէ փոխադրուեցաւ Մոն ... Միշէլ։

Վանահօր տրուած հրա... ները այնքան խիստ էին ... բանտարկութեան առաջին ... միսներուն բանտարկեալը ... նունն անգամ չէր գիտեր ... հաւանաբար «Երկաթեայ ... մակ»ին առասպելին ... Նոյնիսկ տարօրինակ է, որ ... չարած եւ սպաննած չեն ... աքսորականը, Վիքթոր ... բակի պէս՝ դնելով երկա... վանդակին մէջ որ փայտէ ...

13 յուլիս 1707ին ... թրէն, որ վանահօր կը ... բարբէր գաղտնի պահել ... կանին անունը եւ նոյնպէս ... ղաքին անունը ուրկէ ... այսպէս կը գրէր dom ... «Նորին վեհափառութիւ... հրամայէ ինծ նշմարել ... որ ինք արգիլած չէ ... եալին խոստովանիլ եւ ... բագ լսել։ Նորին վեհափ... թիւնը կը փափաքի ... ռակն, որ Մոն-Սէն-Միշէլ ... նել տաք Սէն-Մալոյի ... նը, որուն մասին ձեզի ... եւ անոր պատուիրեք ... պահել այն ամէն բաներ ... Աւետիք պիտի կրնայ ... ուրիշ բան՝ եթէ պատշ... տէ որ անոնք կրնան ... ըլլալ կրօնքին, եւ այդ ... գային իրեն կը մնայ ինծի ... ճուրդ ճարցնել»։

Որոշ է որ կառավար... կը փափաքէր գիտնալ ... գաղտնի մտածումները։

Փախուստի՞ մը կը ...

(1) Առասպելը կ'ըսէ որ ... Թոր տը քոսրակ մեռած է ... Միշէլ, երկաթեայ վանդա... մէջ եւ առնէտները ... մինը կերած են։

...արդիօք, օտար կառա... աջակցութի՞ւնը ...բեանց, բարձրագոյն Դուռը ...էր իրեն թէ կը հե... ...գրուէր իր դժբախտ վի... ...բոլոր այս խնդիրները ...անձէին Թագաւորին ու ...խորարներու: Շատ դժուա... ...անց հանդիպեցան՝ գրու... ...համար կղերական մը, որ ...Աւետիքի լեզուին եւ մա... ...յօժարի հնազանդիլ ...թեան հրահանգնե... ...վերջապէս գտնուեցաւ ...մը Սէն Մալոյի մէջ, ...ական էօրպղկղերա... ...Dom Nicolaus Hou... ...Սուրբ Բենե... ...վանքին: Վանքի ձե... ...մէկը կը յիշատակէ ...որ 1704էն 1707 ...Բենեդիկտեաննե... ...արեւելեան լեզու... ...իրենց ծանօթութեան, ...շատ մը ղաւանա... ...1707ին Ալեք... ...մը ծանօթացաւ քրիս... ...ճշմարտութեանց ...կողմէ «8 հոկ... 1707ին», կ՚ըսէ արձա... ...տոմար»ը Homer ...Պէրպէրիտանցին ...Բանոնիկոս Besuts ...նոյն ինքն Homer եղաւ ...Joseph Petris եւ սառ... ...վկայա... ...1709 դեկտեմբեր 11ին, ...Պատրիկ փոխագրուե... ...հաւաստած(.?) փոխեց ...22 սեպտեմբեր ...ներկայութեան Կար... ...որՓարիզիարք... ...էր, ու անմիջապէս ...իր ազատութիւնը: ...երկար ատեն ...վայելէր զայն, եւ մեռաւ ...1711ին պզտիկ սեն... ...մէջ ի Փարիզ, Ֆէրու... ...մէջ, Սէն-Սիւլփիս եկե... ...մօտ:

...ազատութիւնը իր մահը ...Պոլիս եւ համարձակե... ...թէ Աւետիք «մեռած ...օդի գործածելուն ...պով»: Իր հաւատարիմ ...Խաչատուր, որ իր տի... ...կղզին առեւանգուե... ...քաջարար զայն փնտռ... ...ձերբակալուած ...հասնելուն և 1706 ...ի վեր կը տառապէր ...մէջ: Նախարարը Ա... ...մահուան յաջորդ օրը ...տուաւ Խաչատուրը ...բանտէն: Պարոն տը ...որոշեց որ անոր ...գտնեն՝ առ ի վարձա... ...իր տիրոջ հանդէպ ...հաւատարմութեան» եւ ...երբ գործաւոր դբր... ...դէպի Մարթինիք:

...կ՚աւելցնէ.— Գի... ...կը ձգեմ գտնել ա... ...խափշիկին, որ Տի... ...եղաւ, շնորհիւ ...վեհափառութիւն Ֆրան... ...Թագաւորին !:

Բ. ԱՐՇԱԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

“ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ — ԹԻՒ 15

1.— Հինգ դարէ ի վեր Եւրոպայի կուշտին թառած եւ մանկոլեան ցեղի արիւնն ու բնազդը անաղարտ պահող Թուրքը մէկ անգամէն չի կրնար իւրացնել իրեն պարտադրուած բոլոր յառաջդիմական փոփոխութիւնները: Եթէ այսօր կը տանի ան քաղաքակրթութեան անունին տակ իրեն բռնադատուած փոփոխութիւնները՝ ըսել չէ թէ գոյութիւն չունին երկրին մէկ ծայրէն միւսը խուլ դժգոհութիւններ, ակռայի կճրտուքներ, վրիժառութեան եւ յետադրջութեան կիրք:

2-3-4-5-6.— Եթէ մէկ օրէն միւսը՝ կարելի ըլլար Թուրքիան թողուլ առանց Մ. Քէմալի եւ իր աջ թեւը եղող Ըսմէթ փաշային, ապահովաբար երկիրը պիտի վերածուէր քաոսի մը, տարբեր հակընդդէմ հոսանքներու մէջ եւ ենթակայ ուժգին հակազդեցութեան մը ցնցումներուն: Հետեւանքը պիտի ըլլար Թուրքիոյ անմիջական քայքայումը կամ տկարացումը, եթէ նոր Քէմալ մը չգայ բեմ:

Եթէ Մուսթաֆա Քէմալ կարենայ մնալ դեռ պաշտօնի վրայ գոնէ 10-15 տարի, վախի ազդեցութեան տակ այդ բարեփոխութիւնները կը տեւականանան, կ՚արմատանան եւ անշուշտ Թուրքին կուտան քաղաքակրթուած պիտակը, առանց բան մը փոխելու անոր հոգիէն եւ գազանային հակումներէն: Այս ցեղին անցեալն ու ներկան ցոյց կուտան որ ընդունակ չէ իրապէս քաղաքակրթուելու: Անշուշտ Քէմալը այդ բանին գիտակցելով է որ դիւրութիւններ կուտայ եւ ջանք չի խնայեր, օտարները ձուլելով ցեղին արիւնը քիչ մը ազնուացնելու համար:

Բայց այս փոփոխութիւններ չեն որ պիտի զօրացնեն կամ տկարացնեն Թուրքիան: Ան միշտ կը մնայ կռուախնձոր մը տնտեսական թէ քաղաքական հակամարտ ուժերու միջեւ: Հին թէ նոր Թուրքիան իր գոյութիւնը պիտի պարտի միշտ իր եւրոպացի աջակիցներուն, առանց որոնց շատոնց պիտի մաքրուած ըլլար քարտէսէն: Արիւնի ու թալանի համար ստեղծուած պետութիւն մը արժանի է կործանելու ուշ-կանուխ:

7.— Հայկական տեսակէտէն՝ փաթթոցաւոր եւ գլխարկաւոր Թուրքիան միեւնոյն հայեացքներն ունին մեզի հանդէպ եւ որքան ատեն որ բռնի եւ արագ միջոցներով ուզեն ձուլել մեզ, այնքան աւելի կայծը պիտի մնայ պլպլուն մերսրտերուն մէջ ու առիթի մը պիտի սպասէ բռնկելու համար:

Կրցա՞ն անոնք սիրցնել իրենք զիրենք մեզի՝ եւ հրապուրել իրենց առաւելութիւններով, — այն ատեն միայն ձուլումի վտանգը կը սաստկանայ... Իսկ մենք դեռ 50 եւ աւելի տարիներ Թուրքիայէն չենք վախնար: Շա՛տ շատ մեր տականքները կ՚իւրացնեն, ուրիշ ոչինչ:

Իսկ եթէ բարիք մը պիտի ծնի արեւմուտքի ազդերէն, պատրուակ միշտ ալ կը գտնուի միջամտելու, Թուրքիան ըլլայ փաթթոցաւոր կամ գլխարկաւոր, լատինատառ կամ արաբատառ:

Թէրեւս սանձարձակ ազատութիւնը ուր նետուեցան Թուրքերը իրենց մաժռապատ ու վանդակաւոր միջավայրէն՝ աւելի եւ աւելի այլասերէ զիրենք և կորսնցնել տայ իրենց միակ առաւելութիւնը,— ռազմական յատկութիւնները: Այն ատեն, թերեւս տեղի տայ նաեւ իրաւունքի եւ արդարութեան պահանջներուն առջեւ:

Կոստանցա Արմաւենի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրելով, թելադրելով եւ յորդորելով, վերջապէս շարժեցաւ Սէն Լուի Հայ ժողովուրդը: Շարժեցաւ, մեծցաւ ու դարձաւ հարազատ հայկական գիւղ մը, որուն այս օրուան ազգային եւ կուսակցական կեանքը իսկապէս նախանձելի է:

Սեփականատէր Հայերու թիւը օրէ օր կ՚աւելնայ: Կը բացուին նոր խանութներ եւ ժողովուրդը հետզհետէ իր ընտանեկան հոգերը թեթեւցնելով, կը ջանայ օգտակար հանդիսանալ ազգային բոլոր ձեռնարկներուն:

Ամիսներ առաջ Մարսէյլի Վարչային Խորհուրդը Պալաքեան եպիսկ ի առաջնորդութեամբ գեղեցիկ գաղափարն ունեցաւ այս գիւղին մէջ կառուցանելու Մատուռ-Մանկապարտէզի շէնք մը: Խօսքէն գործի անցնելով, հողը կը գնուի եւ շինութիւնն ալ կը սկսի, սակայն դրամի չգոյութեան պատճառով գործ կը մնայ կիսկատար: Մինչ անդին խումբ մը հայրենաբաղձ աշխատաւոր երիտասարդներ կը ձեռնարկեն Դաշնակցութեան Տան շինութեան:

Սէն Լուի Ենթակոմիտէն անօրինակ եռանդով մը գործի կը լծուի եւ երկու ամսուան ընթացքին կատարելապէս լրացնելով շէնքը, կը տրամադրէ պզտիկներու իբր կրթարան, իսկ երեկոները՝ իբրեւ հաւաքատեղի գիւղին երիտասարդութեան համար:

Այս շէնքի պաշտօնական բացումն էր որ կատարուեցաւ հոկտ. 14ին, կիրակի ...էս օրէ վերջ «Դաշնակցութեան Օր»ուան տօնակատարութեան հետ միասին:

Մարսէյլի եւ շրջանի ընկերներու բազմութիւն մը բռնած էր դրան անցքը, որուն վրայ կը ծածանէր հայկական մետաքսէ եռագոյնը: Նախ քան բացումը դրան բանալին աճուրդի դրուեցաւ եւ ընկերներու խանդագին մրցակցութեամբ բարձրացաւ 2045 ֆրանքի: 145 ֆրանքը միանուագ վճարելով Սէն Լուի ընկերներէն Սեդրակ Ալեքսանեան՝ բացաւ դուռը:

Թէ սրահը եւ թէ դուրսը բազմաթիւ հանդիսականներ անօրինակ հետաքրքրութեամբ իրար կը հրմշտկէին, մօտէն տեսնելու եւ լսելու օրուան բանախօսները:

Ժողովուրդին կողմէ «Մշակ Բանուոր»ը երգուելէ վերջ, խօսք առաւ ընկեր Մ. Գույումճեան, որ ամփոփ նկարագրութիւնն ըրաւ հայ ժողովուրդի կամքի զօրութեան եւ ֆիզիքական տոկունութեան: Այդ ուժին իբրեւ կենդանի փաստացոյց տուաւ այս պզտիկ տունը, որ տունն է միանգամայն բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներու: «Այս համեստ տնակը մեզ համար շքեղ ապարանքէ մը աւելի արժէքաւոր է, վասնզի անոր ամէն մէկ քարն ու աղիւսը մեր ընկերներէն խլած է՝ կաթիլ մը քրտինք, արցունք, եւ սրտի խոր հառաչանքներ»:

Քանի մը հայրենաշունչ արտասանութիւններէ եւ խմբերգներէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Արշակ Ջամալեան, որ արագ ակնարկ մը նետեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38 տարուան գործունէութեան վրայ եւ մասնաւորապէս պարզեց անոր ընելիքները՝ երկրի մէջ եւ երկրէն դուրս, գաղութներու մէջ: Շնորհաւորեց Սէն Լուի ընկերներու եռանդը եւ իր հիացումը յայտնեց անոնց կատարած մեծ գործին համար:

Ս. Միլտոնեան

ՄԱԼԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այս քաղաքին մէջ, մեծ թիւ մը կը կազմեն Մալաթիացիները որոնք յաճախ օգտակար եղած են թէ նիւթապէս թէ՝ բարոյապէս:

Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան մասնաճիւղը շաբաթ երեկոյ գեղարուեստական երեկոյթ մը սարքած էր, նոր ակումբին բացման առթիւ: Խւրաքանչիւրն ունենալով իր կրծքին վրայ «Դէպի՝ Նոր Մալաթիա» զարդանիշը, հարիւրաւոր անձեր հանդէսի բացման կը սպասէին:

Նախագահը բանալով հանդէսը, բացատրեց Կրթասիրացի նպատակը եւ յորդորեց համերաշխութեամբ աշխատիլ: Ցետոյ եղան արտասանութիւններ: Պ. Խ. Ընտրիկեանի կողմէ հանգանակութիւն մը կատարուեցաւ ի նպաստ նոր ակումբին: Մեր հայրենակիցները սիրայօժար մասնակցեցան եւ գոյացաւ 910 ֆրանք:

Ներկայ մը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԲԵԱԿ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Վայրագ ոճիր մը գործուեցաւ առջի օր, Լօժըրօլ գիւղակին մէջ, փինտայի մօտերը: Գիւղակին մէջ որ կը բաղկանայ ընդամէնը 12 ընտանիքներէ, կը բնակէր 76 տարու ծերունիմը՝ իր հարսին եւ անոր աղջկան հետ:

Նոյն գիւղակին մէջ բնակող ապգական մը, իրիկուան դէմ անոնց գնաց. զարմացաւ տեսնելով որ ներսը լոյս չկար. դուռը զարկաւ. բացող չեղաւ, խորտակեց դուռը եւ երբ ներս մտաւ, ոտքը զարկաւ մարմինի մը, որ գետինը տ՚րածուած էր: Սարսափած՝ փախաւ, լուր տալու համար իր ընտանիքին եւ ոստիկանութեան: Ոստիկանները անկենդան գտան ծերունին վիզէն վիրաւոր, անոր քով՝ իր հարսը, որ բազմաթիւ վէրքեր կը կրէր, իսկ խոհանոցին մէջ գտնուեցաւ աղջկան դիակը: Ոճրագործը բահով մը սպաննած էր զայն եւ այնքան ուժգին զարկած էր, որ կոթը կոտրած էր:

Ոճրագործը դեռ անյայտ կը մնայ: Կասկածներ կը ծանրանան անոնց մէկ ազգականին վրայ:

ԽԱՂԱԼՈՎ ԿԸ ԳՈՂՆԱՆ.— Գիտէք, մարդեր կան որոնց արհեստն է պարել հաճոյքի վայրերու մէջ: Ու կ՚երեւի լաւ ալ կը շահին. կ՚ուտեն, կը խմեն, ծոմը ալրող Թուրքի պէս, կը հագուին վայելչասէր հարուստի պէս, կը զուարճանան օտար կիներու հետ, որոնք փարիզի մէջ իրենց պտոյտին առթիւ, զանց չեն առներ անհաւատարմութեան գաղտնի նոթ մը արձանագրելու իրենց ամուսնական տետրին մէջ: Նոր օրերու այս արհեստաւորները սակայն, յաճախ չեն գոհանար իրենց արհեստին հաճելի առաւելութիւններովը. այլ նաեւ, յաւելուածական շահ մըն ալ կը փնտռեն գողութեան մէջ. Ու քանիներ են որ գոհ կ՚երթան անոնց խաղերուն:

Անոնց վերջինն է Արժանթինցի կին մը 41 տարու,որ աշխարհիկ պարասրահի մը մէջ ծանօթացեր էր իր մէկ հայրենակցին. վայելուչ, գեղանի, բարեկիրթ եւ հաճելի: Տիկինը այնքա՜ն հմայուեր էր անկից, որ պայն հրաւիրեր էր իր սեղանը. Միասին պարեր ու զուարճացեր էին եւ թոյլ տուեր էր որ առտուան դէմ, զինքը առաջնորդէ իր բնակած պանդոկը: Բայց երբ իրարմէ բաժնուեցան, նշմարեց որ, պարոնը աւելի հետաքրքրուեր էր իր քսակով քան թէ իր անձով, եւ առանց զգացնելու, ճարպիկութեամբ մը որ հիացում պիտի կրնար առթել լաւ գործի մը մէջ, պարպեր էր իր պայուսակէն 10.000 ֆրանք եւ հինգ հարիւր տոլար:

ԳՈՂ ԵՒ ՀՐՁԻԳ.— Առջի իրիկուն, գիւղացիներ հաւաքաբար այցելութիւն կը տանէին Մոնպրիէի մէջ (Ժիրոնտ) երբ եկեղեցիին գմբէթէն բարձրացող բոցեր նշմարեցին: Անմիջապէս իրար անցան եւ բոլորը մէկ կրակը մարելու վազեցին: Բայց նշմարեցին որ եկեղեցիին դուռը խորտակուած էր, կարգ մը արժէքաւոր առարկաներ վերցուած էին, սկիհներ, բուրվառներ, ոսկի եւ արծաթ անօթներ: Հասկցուեցաւ որ գողութեան հետքերը անհետացնելու համար, գողերը կրակ տուեր էին եկեղեցիին: Բայց, հակառակ ասոր, կ՚երեւի չեն կրցած իրենց իսկ հետքը անհետացնել, որ ոստիկանութիւնը կը յուսայ շուտով ձերբակալել զանոնք: Դրսեցի այր ու կին մըն են, որոնք ատենէ մը ի վեր, կը թափառէին գիւղին մէջ:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Սանասարեան Ժողովրդ. Համալսարանի դասախօսութիւնները եւ հայերէնի մասնաւոր դասերը կը վերսկսին վաղը Կիր. հոկտ.21, Ֆլորիայի մէջ, առ այժմ հետեւեալ դասացուցակով.—

Հոկտ. 21, կիրակի 10.30—12, Ֆրանսերէն լեզու Պ. Դաւիթ Բէկ.— Հոկտ. 23, երեքշաբթի 9—10, Տոմարակալութիւն՝ Պ.Մ. Տէրպէտէրեան.— Հոկտ. 23, երեքշաբթի 10—11, Ընդհ. Պատմութիւն՝ Պ. Նաթանեան.— Հոկտ. 25, հինգշաբթի 3.30—5, Հայերէն՝ Պ. Նաթանեան.— Հոկտ. 26, ուրբաթ 9—10, Մտային հիւանդութիւններ՝ Փրոֆ.Աղաջանեան.— Հոկտ. 26, ուրբաթ, 10—11, Հայ գրականութ. պատմութիւն.— Հոկտ. 28, կիրակի 10.30—12, Ֆրանսերէն լեզու, Պ.Դաւիթ Բէկ.—Հոկտ. 30 երեքշաբթի 9—10, Ընդհ. պատմութիւն՝ Պ. Նաթանեան.— Նոյեմ. 1, հինգշաբթի 3.30—5,Հայերէն լեզու Պ. Նաթանեան.— Նոյեմ. 2, ուրբաթ 9—10, Պետական իրաւունք՝ Պ. Խոնդկարեան.— Նոյեմ, 2, ուրբաթ 10—11, Հայոց նոր. պատմութիւն՝ Պ. Վրացեան. — Նոյեմ. 4, կիրակի 10.30—12, Ֆրանս. լեզու՝ Պ. Դաւիթ Բէկ:

Մուտքը բոլորի համար ազատ է այս տարի:

(Վարչութիւն)

“ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VI

...Ի՞նչպէս էք, հարցուց Ա-...

...մեռած եմ, ա՛լ չեմ տես-... ...լսեր:

...Քաջութի՛ւն, պիտի աղէկ-...

...միւս աշխարհի մէջ, ճշ-... ...թեան աշխարհին մէջ, ուր ...ալ պիտի աղէկնանք, ուր ...ալ պիտի լսենք եւ տես-... ...՞ս գաւակս, հոգ չէ, երբ ...կը տեսնէի՝ հոգիս կոյր ...հոգիիս աչքերով կը ...Պատմէ նայիմ, պապը ...

...տէզէն դուրս ելլելով՝ Ա-... ...դեգերեցաւ թաղին մէջ: ...աշխարհի այդ անկիւնը ...ոյնն էր, յիմարը քարե-րուն վրայ նստած քրիստոսի . նգ-նելո՛ն կը սպասէր, Ռեբեկա կը տառապէր, վարպետ Պանէս սեղան՝ եր՚ կը շինէր եւ ինքնիրեն կը խօսէր, գինետան մէջ Ակատան երիտասարդներուն եւ ծերերուն հետ կը կատակէր, Բուստիանեդդու կը գինովնար եւ երբեմն կ՚անհետանար քանի մը ամիս ու կը վերադառնար ճերմակ դէմքով՝ հետեւանք բանտարկութեան: Ցատանան ալ նոյն ա՚ուշները կը պատրաստէր. Անանիայի պսակաւորումին օրուան վրայ մտածելով եւ կ՚երեւակայէր ծանօթներու եւ բարեկամներու ղրկած նուէրները: Անանիա հայրն ալ հանդստեան պահերուն կաշիէ գօտի մը կը պատրաստէր թաքուն գանձերուն վրայ մտածելով:

Ամէն բան փոխուած չէր, բայց ուսանողը մարդիկն ու իրերը տարբեր կը տեսնէր այժմ: Ամէն բան գեղեցիկ կ՚երեւար իրեն՝ վայրի եւ տխուր գեղեցկութեամբ մը: Օժտուած օտարականի մը նման կ՚անցնէր ու կը դիտէր, այնպէս կը թուէր իրեն որ անցորդ հսկայ մըն էր այդ պարզ նախնական դէմքերուն մէջ, քայքայուող ու սեւ հիւղակներու պատկերին մէջ: Այո՛, հսկայ մը եւ թռչուն մը, հսկայ մը բարձրութեամբ, թռչուն մը ուրախութեամբ:

* * *

Օգոստոսի վերջերը, բազմաթիւ տեսակցութիւններէ ետք, Մարգարիտ թոյլատրեց Անանիային պարոն Կարբոնիի յայտնելու իրենց սէրը:

— Ուրեմն կրնամ յուսա՛լ, բացագանչեց՝ իբր թէ մինչեւ նոյն պահը յուսահատած ըլլար: Ճի՞շտ է: Ճիշտ պիտի ըլլա՞յ:

— Բայց այո՛, ըսաւ Մարգարիտ, գրեթէ մայրական գորովով շոյելով Անանիայի մազերը:

Սեղմեց Մարգարիտը, փակեց աչքերը, երեսը դրաւ ուսին վրայ եւ կեդրոնացուց ուշը՝ բախտաւորութեան բովանդակ անհունութիւնը «տեսնելու» համար: Մարգարիտ պիտի ըլլա՞ր իրը, պիտի իրականանա՞ր երազը: Կը յիշէր այն ժամանակը երբ ինքնիրեն իսկ չէր համարձակեր խոստովանիլ իր սէրը, իսկ հիմա՞:

— Ո՛րքան դէպքեր կը պատահին աշխարհի մէջ, սկսաւ մտածել: Բայց ի՞նչ է աշխարհը, ի՞նչ է իրականութիւնը ո՞ւր կը վերջանայ երազը եւ ո՞ւրկէ կը սկսի իրականութիւնը: Մինթէ ամէն բան երազ չէ՞: Ո՞վ է Մարգարիտ, ո՞վ եմ ես: Կ՚ապրի՞նք արդեօք, ի՞նչ է կեանքը: Ի՞նչ է սա խորհրդաւոր հրճուանքը, որ զիս բոլորովին կը յուզէ, կը բարձրացնէ, ինչպէս լուսինը՝ ծովուն ալիքները: Հապա ի՞նչ է ծովը. կը զգա՞յ, կ՚ապրի՞ արդեօք: Ի՞նչ է լուսինը. ճի՞շտ է այս ամէնը:

Գլուխը վերցուց եւ ծիծաղեցաւ հարցումներուն վրայ: Լուսինը կը լուսաւորէր բակը, թափանցիկ գիշերուան մէջ ծղրիթներու երգը մտածել կուտար փոքրիկ, ուրուային ժողովուրդի մը վրայ, որուն իւրաքանչիւրը աններդաշնակ ջութակ մը կ՚ածէր՝ ընկերանալով զօղէն խոնաւ տերեւներու մրմունջին:

Ամէն բան երազ, ամէն բան իրականութիւն էր: Անանիա կը կարծէր տեսնել նուագող ուրո ականները. միանգամայն որոշակի կը տեսնէր Մարգարիտի մատները. փոքրիկ շղթան, վարդագոյն շապիկը: Սեղմեց բազկերակը, մատով կոխեց մատներէն մէկուն քարին վրայ, նայեցաւ եղունգներուն, այո՛ ամէն բան ճիշտ, տեսանելի, հպելի էր: Իրականութիւն եւ երազ սահման չունէին, ամէն բան կարելի էր տեսնել եւ հպիլ հասնիլ ամէնէն յիմար երազէն նուազ տեսանելի առարկային:

Մարգարիտին մատնիին հպած ատեն Անանիա կը կարծէր որ կրնար բազուկը երկնցնելով հպիլ նաեւ լուսինին եւ կամ սեղմել ծղրիթներու երգը...

Մարգարիտին մէկ քանի բառերը նորէն ցոյց տուին իրեն երազին եւ իրականութեան սահմանները

— Ի՞նչ պիտի ըսես հօրս, հարցուց Մարգարիտ՝ եղանակով մը: Ըսէ՛ նայիմ ի՛նչ պիտի ըսես. «Պ. կնքահայր... ես... ես... եւ... աղջիկնիդ...Մարգարիտ աղջիկնիդ... մէկ... անձ... կը... կազ...մենք»:

Անանիա կարմրեցաւ, հասկցաւ որ քաջութիւնը պիտի չունենար կնքահօր ներկայանալու եւ յայտնելու սէրը:

— Ես չեմ կրնար... ըսաւ: Պիտի գրեմ:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

կայացուցած եւ պահանջած էր այս գիծին ստիպողաբար շինուիլը, այժմ կը յայտարարէ թէ դրամ կարելի պիտի ըլլայ գտնել, անգլիական կառավարութեան երաշխաւորութեամբ։

Իրաքի եւ Լոնտոնի կառավարութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է 2,100,000 անգլիական ոսկիի փոխառութիւն մը կնքելու համար Լոնտոնի հրապարակին վրայ, 100ին 5 տոկոսով եւ անգլիական ու Իրաքի կառավարութեանց երաշխաւորութեամբ։

Բացի երկաթուղիէն, կամուրջ մը պիտի շինուի Տիգրիսի վրայ եւ ուրիշ կարեւոր շինութիւններ ալ պիտի ըլլան։ Մեծ ջանքեր կ'ըլլան նաեւ Հալէպ-Նիսիպին գիծը մինչեւ Մուսուլ երկարաձգելու համար, ինչպէս նախատեսուած էր պատերազմէն առաջ Պաղտատի երկաթուղիի ծրագրին մէջ։ Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ երկաթուղիով Սուրիա փոխադրել Քիւրտիստանի մեծաքանակ բուրդն ու ցորենը, որոնք ներկայիս ուղտերով եւ ինքնաշարժերով Իրաք կը փոխադրուին։ Փոխառութիւնը շատ մօտ ատենի մէջ հրապարակ պիտի հանուի։

⁂ Ներկայիս երկու երկաթուղագծեր կան Պաղտատէն դէպի Մուսուլ։ Մէկը պատերազմէն առաջ Գերմաններուն շինածը՝ մինչեւ Սամարա (74 մղոն), զոր Անգլիացիները զինուորական նպատակներով երկարեցին մինչեւ Շէրկաթ (112 մղոն եւս). երկրորդ՝ մէկ մեդր լայնքով գիծը՝ դէպի Քէրքուք։ Մուսուլ կը գտնուի Շէրկաթէն մօտ 70 մղոն հիւսիս, անցնելով անապատային շրջանէ մը։ Քէրքուքէն Մուսուլ մօտ 100 մղոն է եւ ճամբան կ'անցնի Իրաքի ամենէն արգասաբեր ու ցորենաշատ շրջանէն, Տիալայի հովիտէն։

Զօր. Հէմմրնտ իր տեղեկագրին մէջ կը յանձնարարէ Պաղտատ-Մուսուլ գիծը երկարել այս կողմէն։ Սամարա-Շէրկաթ գիծին երկաթները քակել եւ նոր շինութեան համար գործածել. իսկ Պաղտատէն Սամարա նեղ գիծով երկաթուղին պահել։

Կացութիւնը Պուլկարիոյ մէջ

Փարիզի Պուլկար Մամուլի Դիւանը զեկոյցով մը կը հերքէ այն լուրերը թէ Մակեդոնացիներու անմիաբանութեան պատճառով, խռովութիւններ ծագած են Պուլկարիոյ մէջ։ «Այս լուրերը, կ'ըսէ, դիտումնաւոր են։ Բացի Սոֆիայի ցաւալի միջադէպէն, որուն կարեւորութիւնը դիտմամբ չափազանցուած է արտասահմանի շահագրգռուող շրջանակներուն կողմէ, չէ պատահած ոեւէ դէպք, որ խռովէր երկրին, մանաւանդ Փէթրիչի նահանգին ապահովութիւնը։

«Այդ նահանգին վարչական եւ զինուորական իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առած են՝ արգիլելու համար, որ կարգը խանգարուի։ Պիտի արգիլուին նաեւ սահմանին միւս կողմէն գաղթական հրոսախումբերու արշաւանքները, որոնք կը ձգտին փափուկ կացութիւն մը ստեղծել՝ յարձակելով սահմանակից շրջանի բնակչութեան վրայ։

Բեւեռի աղէտին շուրջ

Նորվեկեան ձկնորսանաւ մը ծովուն մէջ գտաւ Կիլպոյի ջրօդանաւին՝ «Լաթամ»ի պէնզինի ընդունարանը, որուն մէջ դեռ 30 լիդր պէնզին կար։ Ընդունարանին վրայ կային կարգ մը արձանագրութիւններ՝ կաւիճով գրուած։ Նախապէս կը կարծուէր թէ ատոնք աղէտի պահուն Կիլպոյի, Ամունտսէնի եւ ընկերներուն կողմէ գրուած նօթեր են, սակայն քննութիւնը ցոյց տուաւ թէ այդ գիրերը նախապէս կային արդէն։

Կը կարծուի թէ այս գիւտին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ճշդել ջրօդանաւի ընկղմած վայրը։

Համայնավարներու դատապարտութիւն

Ռումանիոյ մէջ երեւան հանուած էր համայնավար գաղտնի կազմակերպութիւն մը։ Քլուժի զինուորական խորհուրդը վերջացուց ամբաստանեալներու դատավարութիւնը։ 33 ամբաստանեալներ եւ օրագրող Վիքթոր Արատի անպարտ արձակուեցան, 23 հոգի 15 օրէն 8 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։ 13 հոգի ի բացակայութեան դատապարտուեցան։

Դատավարութիւնը երեւան հանեց թէ համայնավարները խռովարարական ձեռնարկներ պիտի կատարէին պետութեան դէմ եւ թէ արտասահմանէն գումարներ կը ստանային՝ Ռումանիոյ բանուորական միութեանց մէջ քարոզչութիւններ ընելու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱՑԻ 15 տարեկան կին մը՝ Էմմա Ֆէրրէրօ, որ կը բնակի Ֆրանսայի Վար նահանգի Քօլոպրիէր գիւղին մէջ, մէկ օրուան մէջ երեք աղջիկ ծնաւ, երեքն ալ քաջառողջ վիճակի մէջ։

ՏԻԼԼԱ ՄԱՃՃԻՈՐԱ, իտալացի համայնավարը, որ երկու ֆաշիստ սպաննած ըլլալուն համար մահուան դատապարտուած էր, առջի օր գնդակահար եղաւ Փոնթէ Պուճճիանեզէի մէջ։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին պուա-քօլոնպի Թաղապետութեան թատերական սրահին մէջ։

կը խօսին՝ Ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ և ՀԱՅ ԳՆԴՈՒՆԻ

բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ ներկայացում։

ԿԱՐՏԱՆ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին։ կը խօսի՝ Ընկ. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 84 րիւ Ռափ, Պօն Թէաթրի մէջ

ՀԱՃԸՆԻ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՑՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

վաղը կիր. ժամը 2ին 46 րիւ Թափի վեր, Սալոն Սպանեոլի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Av. de Verdun 144 սրճարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին Իսի-լէ-Մուլինոյի, Պիյանքուրի, Սէն-Ժէրմէն կղզիի, Մէօտոնի եւ Քլամարի բոլոր ընկերներն ու համակիրները։ Կը խօսի՝ ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Ջամալեան։

Ներկայանալ անդամատետրով։ Շրջաններէ եկող բոլոր նոր ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրութիւնները կատարելու համար։

Վիէնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները վաղը կիր. առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ ժողովրդ. լսարանը։ Կարեւոր հարցեր։

Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէն կը հրաւիրէ ընկերները եւ փափաքող հայրենակիցները մասնակցիլ սուգի այցելութեան որ կը կատարուի վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, տեղին գերեզմանատան մէջ, ընկեր ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵԱՂՃԵԱՆԻ շիրմին վրայ, անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին, Գ. Մէոիի գրադարանը։ Օրակարգ՝ պատգամաւորի զեկուցում։

ԼԻՈՆԻ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Տէսինի բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին Տարօն Սրճարան։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Կ. Վ.— 70 ֆրանք։
Սէն Ռանպար, Ն. Մ.— 43։
Սէն Ռանպար, Յ. Զ.— 43։
Ֆոնթընէ Սու-Պուա, Ա. Գ.—35։
Թաւրիզ. Գործ.— Ստացանք։
Պէլֆոռ, Լ. Տ. Մ.— 35։
Լիոն, Գործ.— 937.50։
Լիոն, Ս. Ճ.— 110։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

21 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 783 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՍԷ՛, ՏԷՐ, ԵՒ ՈՂՈՐՄԷ՛...

...նարհաբար կը թելադրենք որ այսօր, կիրակի, բոլոր հա...ները գոհաբանական մաղթանքներ կատարել տան ...ներու մէջ, եւ մոմ մը աւելի վառեն, ի պատիւ մեծ ... մը, եւ անոր վաստակաւոր հեղինակներուն։

...կէ՞ք ինչ, — մեր իմաստուն ռամկավարները, գիշերա...ութիւններէ յետոյ, գտե՛ր են միջոցը՝ դէպի Երկիր ...ը դիւրացնելու։

...ր բերանները փակելու համար, անմիջապէս ներկա...ք գրաւոր վկայութիւնն ալ։ Խօսողը՝ Ամերիկայի ռամ...երու պաշտօնաթերթն է («Պայքար», 4 հոկտ.)։

«Տարակոյս չկայ որ, եթէ ափ մը մարդոց աւելորդ ու ... աղմուկը դադրէր, եւ արտասահմանի Հայութիւնը միա... միակամ համակրութիւն եւ նուիրում ցոյց տար վերածնող ...իքին, ասիկա իր ջարերար ազդեցութիւնը պիտի ունենար ...ու վրայ, թէ՛ երկրին մէջ եւ թէ՛ դուրսը եւ նպաստաւոր ...ութիւն պիտի ընէր եւ դիւրացնէր ներգաղթի խնդիրն ալ, ...ետեւ Հայաստանի կառավարութիւնը թէ ինքն աւելի վստա...ամբ պիտի շարժէր եւ թէ ս՛նհրաժեշտ վստահութիւնը պի...րշնչէր Անդրկովկասեան հանրապետութեան ու Մոսկուայի ...նական իշխանութեանց»։

...ցնծա՛, Երուսաղէ՛մ։ Եւ ցնծացէ՛ք դո՛ւք, աստանդական բազ...իններ, որ ձեր արեւը կը չորցնէք օտար պողատներու ...հանքերու խորը, գործարաններու ծուխին ու մուրին ...կամ կայաններու ցնցոտիներուն եւ թիթեղներուն տակ։

...նուա՛ծ է մոգական բանալին, հայրենիք դառնալու եւ ...ոլոր չարչարանքներէն ազատելու։ Ծունկ չոքեցէք բո... եւ աղաղակեցէք, աղերսեցէք միաբերան.

— Լսէ՛, Տէ՛ր, եւ ողորմէ...։

...կը ցաւինք որ նոր փրկիչները առաջին օրէն չհաղորդեցին ...գիւտը, եւ մեր թափառական բեկորները եօթը տարի ա... ...տառապեցան «հայրենի՛ք, հայրենի՛ք» հառաչելով։

...Բայց շնորհակալ ըլլանք նորէն։ Մուրացկանը իրաւունք ...ի իրեն եղած նուէրին հինն ու նորը, ծուռն ու շիտակը ...ի ենթարկելու։

Աւետիսը լրիւ տուած ըլլալու համար, հատուած մըն ալ ...ենք միեւնոյն խմբագրականէն.

— «Ժամանակը չէ՞ արդեօք որ ազգակործան աղմուկները ...րին եւ մտքերը հանդարտին արտասահմանի մէջ, եւ գաղութ... Հայութիւնը, մէկ մարմին եւ մէկ հոգի ըլլայ Հայաստանի ...էպ իր արտայայտութեանց եւ պարտականութիւններուն կա...ման մէջ։ Ասիկա կարելի է, եւ շատ կարճ ժամանակի մէջ ... իրագործուիլ, եթէ 20-30 հոգւոյ, նախկին կառավարութեան ...պաշտօնատարներուն եւ անոնց հետեւորդներուն չարաշուք ... ու խառնակչութիւնը չէզոքացուի եւ բացարձակ անզօրու... դատապարտուի»։

Ուրեմն, բանաձեւենք, —

1.— Արտասահմանի հայութիւնը պէտք է միակամ և միա...համակրութիւն եւ նուիրում ցոյց տայ Երեւանի։

2.— Պէտք է դադրին ազգակործան աղմուկները, եւ գա...ներու հայութիւնը դառնայ մէկ մարմին եւ մէկ հոգի։— ...ոտ եւ մի հովիւ։

3.— Պէտք է բացարձակ անզօրութեան դատապարտել ...30 հոգի, որոնք միտքերը կը պղտորեն։

...Այնուհետեւ ճամբան կը բացուի, ներգաղթը կը դիւրանայ, ...ապար ազգն ալ կը փրկուի։

Ինչպէս կը տեսնէք, չափազանց լուրջ է ծրագիրը։ Երգի... ...ով սկսանք, ի խորո՛ց սրտի ոգեւորուելով, բայց զուարճա...էր որ կը ներկայացնենք։

...ն. իսկ եւ իսկ ողբերգութիւն, անճա՛ր հայրենակից։

...նա՛ մարդիկ, «ողջամիտ» խմբակցութեան մը ներկայա...ները, որոնք հայրենիքի, մարդկային իրաւունքի գաղա... անգամ քուրջի կը վերածեն հրապարակաւ, սեւով ճեր... վրայ, եւ պաշտօնապէս։

...նա՛ ի ծնէ ստրուկներ, որոնք սակարկութեան կը դնեն ...ողջ ժողովուրդի մը տառապանքը, — կ'ուզեն զայն ծունկի ... ափ մը կարմիր «չինովնիկ»ներու առջեւ, որպէս զի շնո՛րհ ...ան հայրենիք դառնալու։

...նա՛ բթամիտ եւ նենգամիտ առաջնորդներ, որոնք տա... ...ն չեն հասկնար — եօթը տարի վերջն ալ դեռ չեն հասկցեր ...է հազար աղաչանք եւ գետնամած խոնարհութիւն, հա... հազար աղերսագիր եւ հաւատարմական ուղերձ անզօ՛ր ...րիւր հոգի երեւան հասցնելու, եթէ կարմիր Չեկան եւ Մ. ...ը հրաման չտան։

...Տե՛ղն է հրապարակաւ հարցնել այս թշուառականներուն.

— Կը ստանձնէ՞ք իրականացնել ձեր ծրագրին գոնէ մէկ ...ները... հայրենիք վերադարձնել մի՛այն ձեր հետեւորդները, ...ենք անզօրութեան դատապարտենք ոչ թէ 20—30 հոգի, 20,000—30,000 «խառնակիչներ», զրկելով մարդկային բո...իրաւունքներէն, մինչեւ անգամ Աստծու բարեւէն։ Աւելի ... քան թրքական 150նոց սեւ ցանկը։

Այդ 20—30 հոգին ի՞նչ ուժ ունին որ կը խանգարեն ար...ահմանի հայութեան «միաձայն և միակամ համակրութիւնն ...նուիրումը»։ Եւ դուք ինչպիսիուժ էք, կամկարնե՛ր, որ ժողո...դի հարիւրին 90ը ձեզի հետ կամ Երեւանի հետ համարե...նդերձ, չէք յաջողիր տարին գոնէ հարիւր մարդ փրկել ...ութենէ, ձեր քթին տակ, Ամերիկայէն։

... Լսէ՛, Տէր, եւ ողորմէ՛. «խելքից պակաս» թշուառներ են։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՌԱՆՁԻՆ-ԱՌԱՆՁԻՆ

Յուսաբեր շարունակելով իր «վերագնահատումները» համե-րաշխական գործունէութեան մասին, կ'եզրակացնէ (10 հոկտ.)

— «Հայ կեանքի մէջ այսօր երկու հոսանք կայ,— դաշնակցութիւն եւ Հակադաշնակցութիւն։ Ասոնց մերձեցումով երազել համերաշխութիւն ու համագործակցութիւն ստեղծել, կը նշանակէ փորձել ձէթով հրդեհը մարել։ Որքան աւելի հեռու ըլլան այս երկու հոսանքները իրարմէ, այնքան աւելի նուազ կ'ըլլայ հրդեհին հաւանականութիւնը եւ այնքան աւելի խաղաղ մեր կեանքը։ Ու նաեւ — մենք համոզուած ենք տար — այնքան աւելի արդիւնաւոր մեր աշխատանքը։

Մամուլի էջերէն մինչեւ հանրային գործի ասպարէզը թող իրարմէ աւելի ու աւելի բաժնուինք՝ թէ հանդիպումի եւ թէ պայքարներու առիթները սահմանափակելով։

Մեր միատեղ կենցաղին մէջ՝ հաճոյք չկար, մեր բաժանումին մէջ՝ վիշտ պիտի չըլլայ։ Անկեղծ սէրն է, որ բաժանումը տաժանք կը դարձնէ կողմերուն համար։ Այդպէս չէ տուեալ պարագային։

Ասկէ պիտի տուժէ՞ հանրային գործը։

Չենք կարծեր։

Ինչպէս երէկ ըսինք, փոխանակ «միատեղ» քալելու եւ տարբեր ուղղութեամբ զարնելու, առանձին-առանձին կը քալենք եւ միեւնոյն ուղղութեամբ կը զարնենք։

Եթէ իրապէս մենք բոլորս տոգորուած ենք հայրենիքի վերածնունդի ու հայ ժողովուրդի ազատութեան գաղափարով, ապա բոլորս ալ այդ նպատակներուն կը ծառայենք, իւրաքանչիւրը իր կարողութեանց առաւելագոյնը տալով։

Ճշմարիտ համերաշխութեան եւ իրական գործակցութեան մասին կը խօսինք այն ատեն, երբ ատոր համար հոգեբանական եւ քաղաքական անհրաժեշտ պայմանները կը ստեղծուին ազատ հայ հայրենիքիմէջ։

ՍԵՒ ՀԱՑ Կ'ՈՒՏԵՆ

Թաւրիզէն գրուած մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ ժողովուրդը սեւ հաց կ'ուտէ Հայաստանի, ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանի մէջ։

Վերջերս կովկասէն բազմաթիւ Հայեր, Ռուսեր եւ Թուրքեր Պարսկաստան կ'ապաստանին, չկրնալով տոկալ տիրող հալածանքներուն եւ թշուառութեան։

ՊՈԼՍՈՅ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

Պաշտօնապէս արգիլուած է Պոլսոյ դպրոցականաղջիկներուն՝ ծունկերէն վեր կարճ շրջազգեստներ հագնիլ։ Անցած շաբաթ Պոլսոյ Աղջկանց Լիսէի աշակերտուհիներէն անոնք որ որոշուած չափէն կարճ շրջազգեստներ հագած էին, իրենց տուները ղըրկուեցան։

ՔԱՐԻՒՂ՝ ԲԱԲԵՐԴԻ ՄԷՋ

Հանքային խուզարկութիւններ կատարելու համար գիտական մարմին մը անցեալները կիւմիւշխանէ եւ Բաբերդ գացած էր։ Քննութեանց ընթացքին, Բաբերդի մէջ քարիւղի բաւական հարուստ հոր մը գտնուած է։

Թուրք կառավարութեան մօտ ձեռնարկներ եղած են, այս հորերը շահագործելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Միլլիյէթի թղթակիցը կը հեռագրէ էնկիւրիէն.— Հարաւային սահմանին վրայ միջադէպերը երբեք չեն պակսիր։ Վերջին լուրերու համաձայն, դէպքերը կը շարունակուին։ Ֆրանսական նոր դեսպանին հետ բանակցութիւններ պիտի կատարուին այս խնդրի մասին, որ ֆրանքօ-թուրք յարաբերութիւնները վտանգելու բնոյթ ունի։

Պաշտօնական տեղեկագիրներէ կը տեղեկանամ թէ անցեալ ամսուան վերջերը Սուրիոյ Թայ ցեղախումբին պատկանող մօտ քառասուն ձիաւորներ Նիսիպինի (Մծբին) մօտ թուրք սահմանը բռնաբարած, բայց կատարուած ընդհարումին հետեւանքով ետ մղուած են։ Նոյն օրերուն 60 հոգինոց հրոսախումբ մը Պաքըրվանի շրջանին մօտ թուրք սահմանապահներու մօտենալով կրակ բացած է, բայց թուրք սահմանապահներու փոխադարձութեան վրայ փախած է։

Ասկէ զատ, Նիսիպինի արեւմտակողմն ալ, Սուրիոյ Քիւրտքէօյ գիւղի բնակիչները զինուած վիճակի մէջ սահմանը անցնելով ուզած են Գուքա գիւղի ոչխարները յափշտակել, բայց վտարուած են։

Նոյն իրիկունը, մայրամուտի ատեն աւելի մեծ ուժերով երկրորդ փորձ մը կատարած են, բայց թուրք սահմանապահներուն հետ ընդհարում ունենալով ետ մղուած են։ Յարձակող ժողովուրդին նետած փամփուշտներն ու շինած խրամները երկու կողմի սահմանապահներուն կողմէ տեսնուած եւ ըստ այնմ տեղեկագիր պատրաստուած է։ Այս դէպքէն երկու օր յետոյ Սուրիացի 15 աւազակներ կրակ բացած են Պաքըրվանի սահմանային պահականոցին վրայ, բայց փոխադարձութիւն գտնելով նահանջած են։

Ուրֆայի շրջանին մէջ կէօլ Թէփէ գիւղին մօտ 100 Արաբներ սահմանը անցնելով յարձակում գործած են թուրք սահմանապահներու վրայ։ Յաջորդ օրը, 150ի չափ զինեալ Արաբներ, որոնք գնդացիր ալ ունէին, Ուրֆայի շրջանին մէջ կէօլ Թէփէ կայարանին 4 քիլոմեդր հարաւակողմը անցնելով կրակի տակ առած են Հարարիյէ Վիրան պահականոցը եւ ուզած են քշել Սուրուճ գիւղի հօտերը։ Տեղի ունեցած ընդհարումէ մը յետոյ, Արաբները 650 ոչխար յափշտակելով Սուրիա տարած են։ Յարձակողներէն երկու հոգի վիրաւորուած են։

Դարմանումներու խնդիրը

Անգլիոյ ելմտական նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ եւ դարմանումներու ընդհ. գործակալ Փարքըր Կիլպըրթ Փարիզ գալով տեսակցեցան վարչապետ Փուանքարէի հետ։ Խօսակցութեան նիւթն է Գերմանիոյ հատուցումներու խնդիրը։ Սեպտ. 16ին Ժընեւի մէջ խոստացուած էր վերագնահատութեան ենթարկել Գերմանիոյ ամբողջական եւ վերջնական պարտքը։ Կը կարծուի թէ համաձայնութիւն գոյացած է 30 միլիառ մարքի զեղչել այդ գումարը։

Հելլէն դահլիճը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Վէնիզէլոս մտադրած է կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել դահլիճին մէջ։ Քարափանոսի տեղ արտաքին նախարար պիտի նշանակուի Միխալաքափուլոս, իսկ Քարափանոս Հռոմի դեսպան պիտի անուանուի։ Դահլիճին մէջ պիտի առնուի նաեւ Հանրապետական Միութեան վարիչ եւ նախկին վարչապետ Փափանասթասիու, որուն դէմ լուրջ դժգոհութիւն կայ կառավարական կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Վէնիզէլոս տեսակցեցաւ ծովային նախարարին հետ, որուն հետ խօսեցաւ նաւային սպառազինութիւնները զեղչելու մասին։ Ի վերջոյ որոշեցին, որ այն պարագային ուր բարեկամական դաշինք մը կնքուի Թուրքիոյ հետ, չպիտի ապսպրուին այն չորս թորփիլահալածները, որոնց շինութիւնը որոշուած էր նախապէս։

∴ Էնկիւրիէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ մօտ օրէն թուրք դահլիճին մէջ եւս փոփոխութիւններ պիտի մտցուին։

Վենետիկի աղետին շուրջ

Ուրբաթ գիշեր եւս մինչեւ լոյս շարունակուեցան ազատարար աշխատանքները Վենետիկի մէջ, փլատակներու տակ մնացած բնուորները դուրս հանելու համար։ Գիշերը գտնուեցան Անթոնիօ Կրէկորիօ եւ Վիթթորիօ Վիոլէթթիի դիակները։ Մինչեւ հիմա երեւան հանուած զոհերուն թիւն է 14։ Աշխատանքները կը շարունակուին դեռ։

Սովը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ռումանական կառավարութիւնը բուռն պայքար կը մղէ սովին դէմ։ Ելմտական Նախարարութիւնը այս նպատակին յատկացուցած է արդէն 40 միլիոն լէյ, իսկ դրամատուն մը 40 միլիոն լէյի կանխավճար մը պիտի ընէ։ Այս 80 միլիոն լէյով (մօտ 12 միլիոն ֆրանք) եգիպտացորեն գնուելով պիտի բաշխուի ժողովուրդին և Կարմիր Խաչի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԲԱՆԿԱԼԷՆ

Բարեպաշտ հայրենակից մըն է որ կը պատմէ.—

— Հինգշաբթի օր, ռուսական թերթերուն մէջ ծանուցուած էր թէուրբաթ օր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Ռուսիոյ մայր-ցարուհիին՝ Մարիա-Ֆէոտորովնայի մահուան առթիւ։

Այս փափաքը յայտնած էին ռուսահպատակ Հայեր, իբրեւ յարգանքի արտայայտութիւն։ Նախապէս ամէն բան կարգադրուած էր։ Եւ ահա, որոշուած ժամուն, երբ հայ եւ օտար յայտնի անձեր եկեղեցի կ'երթան, դուռը գոց կը գտնեն։ Պատին վրայ փակցուած ազդ մը կը ծանուցանէր թէ հոգեհանգիստը տեղի չպիտի ունենայ։

Կը հասկնաք մեր զայրոյթը, եւ մանաւանդ օտար հիւրերուն վրդովումը։ Քարտուղարին գացի, հասկնալու համար պատճառը։ Վռամշապուհ եպիսկ.ին հասցէն տուաւ։ Ներկայացայ եպիսկոպոսին։ Պատ ի պատ խօսքերէ յետոյ, յայտնեց թէ վնասակար գտած են այդ արարողութիւնը, քանի որ եկեղեցին ենթակայ է էջմիածնի, իսկ էջմիածինը կը գտնուի խորհրդային իշխանութեան տակ, հետեւաբար կրնայ փորձանք ծագիլ, քանի որ Մարիա-Ֆէոտորովնա միապետական էր, եւայլն։

Ապշեցայ։ Բայց այս միեւնոյն մարդիկը չէի՞ն որ, երկու տարի առաջ, հոգեհանգիստ կատարեցին համայնավար Միասնիկեանի եւ մանաւանդ գազան Աթարբէգովի համար։ Ինչո՞ւ երկու չափ, երկու կշիռ»։

Ուրիշ հայրենակից մըն ալ, նոյնքան բարեպաշտ եւ բարեկիրթ, միացուց իր խոր դառնութիւնը, ոչ այնքան հոգեհանգիստին խափանման, որքան Փարիզի Հայոց ժամուն մէջ տիրող «պաշըպօզուք» բարքերուն առթիւ։

Խե՛ղճ բարեկամներ։ Ուրեմն ձեզի ծանօթ չէ՞ որ Փարիզի Հայոց եկեղեցին կրպակ մըն է քսանըհինգ Չօշերու եւ փիլոնաւոր աղուէսի մը ձեռքը, իսկ այդ խումբէն դուրս եղած 15,000նոց հայութիւնը՝ միայն եկամուտի աղբիւր։

Յետոյ, նո՞ր կ'իմանաք թէ Ժան Կուժոնի հայկական կոչուած ժամը աղօթատեղի ըլլալէ առաջ, դիւանատուն մըն է, ուր դիւանագիտութիւն եւ քաղաքականութիւն կը խաղան Լաֆայէթ փողոցի սեղանաւորներն ու գոհարավաճառները, առաջնորդութեամբ ցարական չինովնիկ Պապաջանեաններու եւ «ազգային պարծանք» Զօպանեաններու...

Օրը ցերեկով կատարուած այս պատկերազարդ խայտառակութիւնը, պաշտօնական յանձնառութեան մը այս դրժումը, այն ալ միջազգային հասարակութեան մը հանդէպ, աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանէ թէ Պ. Լեւոն Մանթաշէֆ կապալով վարձու տուած է իր հօրը շինած եկեղեցին։

Կամ թերեւս հրաժարած է ամէն իրաւունքէ։ Բայց որովհետեւ հայերէն թերթ չի կարդար, լուր չունի թէ ի՛նչ կը կատարուի։

Մեղքը՝ բոլոր բարեպաշտներուն ճիտը։ ՀԱՅ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ օդանաւորդ Մաքտոնըլտի մասին լուր չկայ դեռ։ Կը կարծուի թէ օդանաւը պայթած եւ ովկիանոսին մէջ ինկած է։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՉԱՐԻՔԸ ՄԵՂՄԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կա՞յ դարմանը հայ լեզուն իր սա քաոսէն փրկելու, մաքրելու զայն իր աղտերէն եւ քիչ մը կորով ներշնչելու անոր.ճարը կա՞յ որպէսզի քիչ մը մեղմանայ այսօրուան անիշխանութիւնը։

Դարմանը կը ճարուի՝ եթէ խղճահարութիւն ըլլայ մեր ներսը. եթէ իսկապէս ուզենք ճարել։ Որովհետեւ մեղաւորը մե՛նք ենք եթէ այսօր կը հիւծի ու կ'այլասերի մեր լեզուն, ու դարմանը մեզմէ՛ պէտք է գայ։

Ու արդարեւ մեզմէ՛ կախուած է ամէն բան. լեզուն ինքը մեղք չունի, որովհետեւ մեր մատներով է որ մենք կը խոշտանգենք զայն ու կ'եղծենք.մեծ բան չէ մեզմէ պահանջուածը. քիչ մը սրտցաւութիւն ու քիչ մը ճիգ. ճանչնալ ոճիրը ու քաւել զայն։

*
**

Բան մը կայ զոր ամէ՛նքս կրնանք ընել.— քիչ մը յարգել մեր լեզուն։

Ասկէ դար մը առաջ չքմեղանքը կար. դեռ կազմուած չէր մեր աշխարհաբարը։ Արդարեւ քաոս մըն էր մեր լեզուն, ուր կը խարխափէր մեր գրականութիւնը. ռամկօրէնն ու գրաբարը՝ երկու անհաշտ ոսոխներու պէս՝ կ'ատէին ու կը հեգնէին իրար։ Ահաւոր ճիգեր պէտք եղան որպէսզի հաշտութեան գետինը գտնուի. գրաբարը իր ձեւերը զոհեց, ու ռամկօրէնը խոնարհեցաւ անոր հարստութեանը առջեւ. ու ամբողջ յիսուն տարի մեր գրողները տքնեցան, որպէս զի գեղեցկացնեն ստեղծուած նոր լեզուն. դիմեցին զաւառ ու օտարին, դիմեցին իրենց ներսի կրակին ու ճաշակին. մինչեւ որ գրական լեզու մը տուին մեզի։

Հիմա արդէն լեզու մը կայ մեր ձեռքը, ճոխ, գեղեցիկ ու ճապուկ։ Ճշդուած է արդէն քերականութիւնը գոնէ մեր արեւմտահայ աշխարհաբարին մէջ. ճշդուած են անոր օրէնքներն ու կանոնները, ու արդէն վաղուց են նուիրագործուած։ Մեզի կը մնայ զանոնք գիտնալ ու յարգել։ Դարմանը այդպէ՛ս կըսկսի։

Ու մանաւանդ քիչ մը աւելի բծախնդրութիւն պէտք է ցուցնէ մեր մամուլը ինքը. գգոյշ ու խստաբիր. այդպէս պէտք է հսկեն մեր խմբագիրները հայ լեզուին վրայ. անոնց ձեռքն է դարմանը։ Գոնէ մեծ մասով։

*
**

Օգտուինք անսպառ շտեմարանէն որ մեր լեզուին ծոցը կայ, ու գիտնանք անոր ուժը գործածել։ Ճոխ է մեր լեզուին բառի պաշարը։ Ճաշակը միայն պէտք է մեզի՝ գրաբարի գանձէն հիւթ ծծելու, ու օգտագործելու զաւառաբարբառները, գոնէ ինչ որ ճողոպրեցաւ աղէտէն։ Ու ճաշակի պէտք կայ, որպէսզի նիւթ քաղենք այն հոյս բառամթերքէն՝ զոր մեր գրականութիւնն եւ մամուլը իրենք ստեղծեցին վերջին հարիւր տարուան մէջ, հաղորդ մնալու համար եւրոպական մտքին։ Ժամանակը սպաննեց արդէն անոնց մեծ մասը, անոնք որ բռնազբօսիկ էին եւ խժալուր։ Օգտագործենք գոնէ անոնք որ կեանքի բովէն անցան ու թրծուեցան։ Ճիշդ է, մեր նոր լեզուն դեռ իր բառարանը չունի, ու բառ մը ճշդելու համար մեր տղաքը յաճախ իրենց միտքը կը տանջեն, ու կը թափառին բառարանէ բառարան։ Բայց մեր թերթերը գոնէ կրնան կեանք տալ բառերուն զորս վերջին դարը մեր լեզուին անցուց, եւ սակայն նոր սերունդը չի ճանչնար զանոնք, ու կը տքնի նոր մը թխելու կամ օտարէն կ'երթայ մուրալ զանիկա։

*
**

Բայց, գլխաւորը, մեր լեզուին աւիշ ներարկելն է։ Անոր դարձնել իր առնական դիմագիծը։ Չի բաւեր լեզուին օրէնքները յարգել, ու բառերու ընտրութեան մէջ ճաշակ ունենալ։ Այդքանը միայն ճիշտ ու գեղեցիկ գրելու համար։ Բայց անհրաժեշտ է որ մեր լեզուն ուժ ունենայ։

Խուսափինք նախ երկար նախադասութիւններէն՝ որոնք կը տկարացնեն գրուածքը ու կարդացողը կը չփոթեցնեն։ Կը ցրուեն ընթերցողին ուշադրութիւնը ու կը կտրեն գրութեան մը ուժը։ Երկարութիւնը մեր լեզուին յատկանիշը չէ. յետսամուտ ունակութիւն մըն է՝ որ կը ջլատէ մեր լեզուն։

Որքան կարճ ըլլան նախադասութիւնները՝ այնքան աւիւն կը ստանայ լեզուն. երկարաձիգ դարձուածքներով եւ ածականներու հեղհեղով երբեք չի գեղեցկանար ան. ընդհակառակն իր թափը կը կորսնցնէ, ու կը ճապաղի։ Երկարաբանութիւնը հեղինակի մը մտքին աղքատութիւնը կը մատնէ, ու անոր գաղափարներուն շփոթութիւնը։

Թուրքերն անգամ՝ որ այդ ախտը մեզ տուին՝ իրենք վաղուց կը փորձեն թօթափել զայն։ Մեր մանկութեանը մեր կարդացած թուրքերէնը իսկապէս սարսափելի բան էր։ Էջեր կային որ մէկ նախադասութեամբ էին գրուած, ու մարդ կը յոգնէր մինչեւ որ հասնէր խօսքի մը ծայրը։ Գաղափարներու, բառերու, միջանկեալներու շարանը՝ անվերջ իրարու կցուած՝ կը չարչարէր մարդս մինչեւ որ վախճանի մը, բայի մը յանգէր։ Ներելի բան չէր որ պաշտօնական գրութիւն մը՝ որքան ալ երկար ըլլար՝ չպարփակուէր միակ նախադասութեան մը մէջ։ Էջեր կը կարդայիր ու բայը կ'ուշանար գալու։ Երբ Հիւսէյին Ճահիտ սկսաւ կարճ նախադասութիւններով գրել իր խմբագրականները, ու խօսքը վերջացնել ամէն անգամ որ գաղափար մը կ'աւարտէր, բոլորը սկսան խէթով նայիլ։ Ի՞նչ, կարելի՞ էր միթէ գրուածք մը նախադասութեանց զատել, ու թողուլ որ շունչ առնէ զանիկա կարդացողը։ Բայց կեանքը քալեց։ Թուրքերը իրենք տուին մեզի այդ երկարաբանութիւնը, ու անոնք արդէն վաղուց է կը փորձեն անկէ ազատիլ։

Իսկ մենք կարծես դեռ հաճ կ'առնենք ճապաղութենէն։

*
**

Բայերը խօսքին ծայրը նետել, երկրորդական ու երրորդական միտքերը անկէ առաջ շարելով, գրելու ու խօսելու ձեւ մըն է զոր նոյնպէս Թուրքերը տուին մեզի։ Անոնք են որ խօսքին բոլոր անկարեւոր մասերը սկիզբը կ'ըսեն ու փարասխ մը ետքը կը բերեն էական մասը։

Մեր գրողներուն մեծ մասը կը տառապի այս ունակութենէն։ Փոխանակ սկիզբը ըսելու խօսքին էական մասը ու անոր կցելու երկրորդականներն ու լրացուցիչները՝ ինչպէս կ'ընեն հնդեւրոպական գրեթէ բոլոր լեզուները, մենք, Թուրքերէնէ ազդուած, անկարեւոր մասերը, «բնութեան խնդիր» ըսուած բոլոր երկրորդական մտքերը կը շարենք սկիզբը, ու ամէնէն ետքը կ'ըսենք էական մասը։ Մենք ալ յաճախ մղոն մը բառ կը շարենք մինչեւ որ բայը ըսենք, կտրելով մեր խօսքին թափը, ու ջնջելով անոր բովանդակ ուժը։

*
**

Մնակեանի շատ բան կը պարտին Թուրքերը, Ինչքան ալ հայնոյեն անոր յիշատակին։ Նախ ան էր որ ամբողջ յիսուն տարի կանգուն պահեց Թուրք բեմը, դերասան հասցուց ու խաղացանկ հայթայթեց։ Բայց ան էր նաեւ որ Թուրք լեզուին մէջ առաջին որդը դրաւ։ Զգաց որ Թուրքերէնը բեմ ելլելու համար պէտք է շրջէ իր շարադասութիւնը. ապա թէ ոչ կը սպաննէ դերասանին խաղը։ Ու իրաւ ալ թարգմանութեանց մէջ նոր տեսակ Թուրքերէն մը կը գործածէր ան, գայթակղեցնելով Թուրք գրողները։

Սահմանադրութենէն յետոյ, Համտուլլահ Սուպհի պէյ, որ Նոր Թուրքիոյ հիմնադիրներէն է եւ այն ատեն նախագահն էր Թուրք Օճաղըին, օտար տարրերուն Թուրք արուեստին բերած տուրքը վերլուծած ատեն՝ կծու բառեր գործածեց Մնակեանի հասցէին, որ եղծեր էր Թուրք լեզուն եւ ստեղծեր որձեւէգ բան մը։

Այն օրերուն առիթն ունեցայ հարցափորձելու Մնակեանը ու իր պատասխանը կը յիշեմ։ Ան ըսաւ արդարեւ թէ Թուրք լեզուին շարադասութիւնը պահելով կարելի չէ խաղալ։ Դերասանը ի՞նչպէս դիմախաղ ընէ երբ խօսքին էական մասը, ուրկէ պիտի սկսի ան իր դիմախաղը, խօսքին էն ծայրն է, յաճախ փարսախ մը հեռու։

Դերասան մը պիտի ըսէ, օրինակի համար իր խաղընկերին.

— Տարիներէ ի վեր իմ անձիս հանդէպ քու կողմէդ ցոյց տրուած տգեղ վերաբերումին համար զզուանքս կը յայտնեմ։

Այսպէս պէտք է ըսէ եթէ ուզէ Թուրքերէն շարադասութիւնը պահել. բայց ինչպէ՞ս կարենայ իր դիմախաղը սկսիլ ու զզուանքի արտայայտութիւնը զգացնել՝ երբ բայը նետուած է նախադասութեան ծայրը։ Խօսքը աւելի ուժ չպիտի՞ ունենար եթէ դերասանը ըսէր.

— Զզուանք կը յայտնեմ այն տգեղ վերաբերումին համար, զոր տարիներէ իվեր ցոյց կուտաս իմ անձիս հանդէպ։

Կամ թէ աւելի լաւ չպիտի՞ ըլլար ըսել.

— Կը զգամ որ շատ առաջ կ'երթաս քու համարձակութեանդ մէջ։

Փոխանակ ըսելու.

— Քու համարձակութեանդ մէջ շատ առաջ երթալդ կը զգամ, ինչպէս պիտի ըսէր Թուրքերէնը։

Շարադասութեան այդ ձեւը Թուրքերը մե՛զ ալ տուին։ Ու մինչ անոնք արդէն անկէ ազատելու կը ճգնին, մենք ձեռնասծալ կը սպասենք։

Աչքէ անցուցէք նոյնիսկ մեր օրուան թերթերը։ Անոնց մեծ մասին մէջ Թուրքերէնը պիտի գտնէք՝ հայերէնի թարգմանուած միայն բառերը։

Ատենը չէ՞ արդեօք պզտիկ ճիգ մը փորձելու։ Գոնէ մեղմելու համար այն ճապաղութիւնը զոր երթալով կը հագնի մեր սա դժբախտ լեզուն։ Ճիշտ է, բայերուն տեղը խաղցնելով յաճախ այլազանութիւն կը ստանայ լեզուն, եւ ընդունակ կը դառնայ երանգ տալու խօսքի մը, ինչպէս այդ երանգը կուտան շեշտերն ու հարցականները՝ զորս կրնանք ըստ կամս տեղափոխել խօսքին իմաստին համեմատ։ Բայց կարեւորը հիմնական շարադասութիւնն է, այն որ եղծեր ենք մենք Թուրքին հետեւելով։

Եթէ կարենանք մեր լեզուին հարազատ շարադասութիւնը կենդանացնել, արդէն փրկած կ'ըլլանք շատ բան։

Գոնէ աւելի կենդանի, ու աւելի ուժով կը դառնայ մեր լեզուն։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՄՏԱԾՈՒՄ

Երանի՜ պայծառ ժամանակներուն եւ գործերուն: Բայց երբ ժամանակը խռով է եւ ազգը կը պայքարի, արուեստին պարտքն է պայքարիլ անոր կողքին խանդավառել, առաջնորդել զայն, փարատել խաւարը եւ ճզմել նախապաշարումները որ կը խափանեն անոր ճամբան...: Արուեստին նպատակը չէ պայքարը ջնջել, այլ ճաբիւրապատկել կեանքը, զայն դարձնել աւելի ուժեղ, աւելի մեծ, լաւագոյն: Ան թշնամին է ամէն բանի որ կեանքի թշնամին է. եւ եթէ սէրն ու չ(?)սիրութիւնն են անոր նպատակը, ատելութիւնը կրնայ անոր զէնքն ըլլալ ի ճարկին...: Ով որ լաւ չատեր չարը, լաւ չի սիրեր բարին: Եւ ով որ անարդարութիւնը կը տեսնէ ու չի փորձուիր անոր դէմ պայքարիլ, ո՛չ բոլորովին արուեստագէտ է, ոչ բոլորովին մարդ:

Ռ. ՌՈԼԱՆ

(Ժողովուրդին Թատրոնը)

ՆՄՈՅՇՆԵՐ
ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Ժամանակակից Թառխտ-երգիչներու մէջամէնէն հռչակաւորն ու սիրուածը, Դէրվիշ խան, երեք տարի առաջ. Թէհրանի մէջ զոհ գնաց կառքի արկածի մը։ Իր անակնկալ մահը սուգի մատնեց բոլորը՝ մինչեւ հեռաւոր վայրերու մէջ։ Երկար ատեն չպիտի մոռցուի Տէրվիշ խան, . այնքան դիւթիչ տպաւորութիւն թողած ըլլալով իր երգունքներ քամող թառի հետ միասին։

Տէրվիշ խան կը նուագէր, ե՛րբ որ ինքը ուզէր եւ ոչ թէ ապսպրանքի վրայ։ Կը նուագէր աւելի իր սիրած շրջանակներուն մէջ, եւ չուզած տեղը եթէ հրաւիրուէր, խոշոր վարձատրութիւնն անգամ չէր կրնար հրապուրել զինքը։

Ռուսիոյ վերջին սովի օրերուն, երբ պարսիկ կառավարութիւնն ալ զանազան ձեռնարկներով օգնութեան կը փութար սովահար ռուս ժողովուրդին. Շահ փէհլեւի —այն ժամանակ Ռըզա խան— սովեալներու օգտին համերգ մը հովանաւորեց, ուր պիտի երեւար նաեւ Տէրվիշ խանը, իր թառով։

Հովանաւորողի հմայքին, սովահար հարեւանին օգնութեան հասնելու մարդասէր զգացումէն աւելի, անուանի երաժշտին թառն էր,որմագնիսացուց բազմութիւնը։ Հակառակ 10—100 տոլար գնահատուած աթոռներու թանկութեան, սրահը նեղ կուգար եւ հարկ եղաւ «տոմսակ կ'ուզեմ» պոռացող ամբոխը ցրուել ոստիկանութեան միջոցով։ Շատերը կ'ուզէին առիթը չփախցնել, քանի որ դժուար թէ կարենային ուրիշ անգամ Տէրվիշ խանը լսելու յոյսն ունենալ ։

Հետաքրքիրները իր մասին կրնան կարդալ Թէոդիկի «Տարեցոյց»ներուն մէջ։

Ազգային այդ մեծ երգիչերաժշտի յիշատակին, ծանօթ բանաստեղծ Ջահէդ նուիրած է հետեւեալ փոքրիկ, բայց գեղեցիկ կտորը.

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

*
**

Թարվարտինի (1), պտոյտին ծաղկանոց եկ եւ տես(2) — ի՜նչ կ'անէ վարդի բուրմունքը, սրբտագրաւ վարդի տեսքը։ Գարնան քամին առանց վախի վերցրել է ճէյ.սբը(3) վարդի երեսից։ Ի՜նչ աղմուկ ու ձայն է գցել պարտիզի թռչունը ծաղիկների հրապարակում։

Մի՛ ափսոսար ոչ շատ, ոչ քիչ. այս աշխարհը մի շունչ է(4)։ Տե՛ս, այս երկա՜ր ճանապարհից ո՞վ յետ դարձաւ գնացողներից. անցնողը անցաւ եւ այլեւս չպիտի գայ այս վայրէջքից ու վերելքից։

Սոխակի կեանքը ստեղծագործութեան գիրքն է. վարդի պատմութիւնը՝ բնութեան փորձը։ Դու գիտութեան վարդանոցում բաց արա փորձառութեան աչքդ եւ ճաճոյքի այս երկու կարգերից ճշմարտութիւնը որոնիր ։

1) Չրաղաշտ Պարսկաստանի տարուան առաջին ամիսը—գարնանամուտ Մարտ 21ին։ 2) բանաստեղծը խօսքը կ'ուղղէ վարդի եւ սոխակի սիրահար մահացած երգչին։ 3) Քօղը։ 4) Ըսել կ'ուզէ —կեանքն այնքան կարճ է, որքան մէկ անգամ շունչ առնելու միջոցը. Նմանողութիւն հին յոռետես բանաստեղծներու. —Մեր ներկան ինկած է մեզմէ առաջ եւ մեզմէ յետոյ երկու այնպիսի անսահման ժամանակներու մէջտեղը, որ մեր հարիւր տարուան գոյութիւնն անգամ մէկ շունչ է միայն։

Վ. Ի.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

„ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ"Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ (Սեփ.թղթ.).— Պերլինը եթէ ոչ առաջինը, գէթ առաջիններէն է, որ ծնունդ տուաւ «Մշակոյթի Օր»ուան տօնին եւ գործով օրինակ հանդիսացաւ։

Ինչպէս անցեալ տարի Թարգմանչաց տօնի ճիշտ օրին, նոյնպէս այս տարի հոկտ. 13ին տեղի ունեցաւ „Մշակոյթի Օր"ուան երեկոյթը, որ կը զուգադիպի արդէն իսկ ժամանակին ուրիշ անուններով (պրոպագանդի,ուսանողական եւլն.) աւանդական դարձած գաղթային տարեկան երեկոյթին։

Ցտնկայս «Մեր Հայրենիք»էն ետք, Գաղթ. Միութեան վարչութեան նախագահ Տքթ. Արտ. Աբեղեան խօսեցաւ պատմաբանական ճառ մը, թէեւ քիչ մը երկար, բայց հիւթեղ։

— «Երկրորդ տարին է որ արտասահմանի հայութիւնը գեղեցիկ սովորութիւնը կ'ունենայ, մեր խնկելի Հայրերու, Սահակի եւ Մեսրոպի տօնին Հայ Մշակոյթի Օրը տօնելու։ Յուսանք որ ապագային հայրենիքի մէջ եւս տօնենք զայն, որովհետեւ ամէն քաղաքակիրթ ազգ պարտականութեան գիտակցութիւնը պէտք է ունենայ յարգանքի բաժինը բերելու իր Մշակոյթի երախտաւորներուն։

Մշակոյթը երկու մաս ունի՝ հոգե՛ան եւ նիւթական։ Հոգեկան մշակոյթի գործիքն է լեզուն։

Հայ լեզո.ն կը պատկանի աշխարհի քաղ.քակիրթ ժողովուրդներու լեզուներուն ընտանիքին. ասկէ 30-40 տարի առաջ էր որ գերման փրոֆ. Հիւբշման հաստատեց մեր լեզուին հնդեւրոպական ըլլալը։ Ն. Մառի նոր տեսութեամբ ալ կը հաւաստուի որ հայ լեզուն Յաբեթական լեզո ներէն մէկն է։ Յաբեթական լեզուն գործածուեր է Կովկասէն մինչեւ Սպանիա ապրող ժողովուրդներուն մօտ, եւ այսօր այդ ժողովուրդները կազմեր են եւրոպական քաղաքակիրթ երկիրներու առանձնայատուկ լեզուները։

Լեզու մը բանաւոր եւ գրաւոր կերպով կը.զարգանայ։ Հայերէնը միշտ գոյութիւն ունեցած է եւ հաւանական է որ մենք ունեցած ըլլանք ճոխ բանահիւսութիւն, մը բայց մինչեւ մեր 5րդ դարը չունէինք սեփական գրականութիւն։ Մինչեւ այն ատեն յունարէնը եւ ասորերէնը կը տիրէին։ Տիգրան Մեծի օրերուն յունարէնը կը գործածուէր արքունիքին մէջ։ Անոր որդին Արտաւազդ թատերական կտորներ գրած էր յունարէն լեզուով։ Տրդատ թագաւոր Հռոմ գնաց, հետեւաբար անոր օրերուն հռոմէական քաղաքակրթութիւնն ու գրականութիւնը ի պատուի էին Հայաստանի մէջ։ Իսկ քրիստոնէութիւնով տիրեց Բիւզանդական հակում մը եւ բիւզանդական գրականութիւն. թէեւ մինչ այդ՝ հաւանական է որ հայերէն խօսքերով, բայց ասորական տառերով ալ քրիստոնէական աղօթքներ եւ առակներ գրուած ըլլան։

Ս. Մեսրոպ, մեր ժողովուրդի ամէնէն մեծ զաւակը, տեսաւ պէտքը սեփական գրականութեան, եւ աչա 404էն 406 թիւին ունեցանք մեր այբուբենը եւ Ս. Գիրքերու թարգմանութիւնները։ Գրաբարը, որ կը գրուէր, շինծու լեզու մը չէր սակայն, անիկա Արարատեան գաւառի մէջ գործածուած լեզուն էր, թէեւ բարբառներ միշտ ալ գոյութիւն ունեցած են։

Միայն Միջին դարուն, շատ մը գաւառներու Հայերուն սկսաւ անհասկնալի դառնալ այս... բայց խրթին գրաբարը, եւ ծնեցաւ աշխարհաբարը. Շապուհ Բագրատունին է առաջին անգամ գրեց աշխարհաբար Հայոց Պատմութիւն, բայց արհամարհուեցաւ եւ ծը կորսուած է այժմ. թէեւ մամբ քանի մը տարի ... րիշ գրուածք մը իբր ... տարակուեցաւ. Էջմիածնի ... տոյ կայ Մխիթար Հերացի խարհաբար բժշկարանը եւ...

Ասկէ 25—30 տարի կարապետ Կոստանեանի եւ Զօպանեանի հրապարակ... բանաւիրութիւնները՝ մեր ... նաստեղծներու մասին, ... ռաքել Սիւնեցի, Երզնկացի... չակի, Նաղաշի, Սայեաթ եւլն., ցոյց տուին որ ... բարը թերեւս 10րդ. ... գոյութիւն ունեցեր եւ ... է, մանաւանդ ժողովրդական ... նաստեղծութեան, առակնե... գիտական գործերու մէջ.

Ըստ Աճառեանի, 27 ... ունի հայ լեզուն. 16ը ... հայ կազմով։ Հետեւաբար ... դարու կէսերուն աշխարհ... գրական գործածութեան ... անոր նախապատուութիւն ... էր տալ։ Եւ Ստեփաննոս ... եանցի մեծ սխալը եղած է ... լահայ ձեւի («ում» ...) անջատ տարածման ... ջանքը։ Այն ատեն կարելի ... վերցնել երկուութիւնը ... գրական լեզու ունենար ... մա ուշ է եւ բանի կամ ... տական միջոցներով կարելի ... մը ընել։ Յուսանք որ ... ընթացքին լեզուի մի... գայ, որովհետեւ շատ ... եւ շռայլ բանէ մերինն ... գի մը համար երկու լե... ձեւ եւ երկու գրականութի... ունենալ»։

Ճառը վերջացաւ ... փերով։

Տիկին Լ. Մովսէսեան ... «Օրօր»ը, «Սիրեցի եարս ...» եւ Suite orientale ... արտասանեց գերմաներէն ... նաւոր մը. իսկ Պ. Տիրայր ... ճեան արտասանեց Յ. ... եանի «Անուշ»ին առաջին ... «կանչում է կրկին...» եւն.

«Զար ոգի»ի ներկայ... մեծ յաջողութիւն մը եղաւ ... գաղութին մէջ։ Մինչեւ ... փոքրիկ կատակերգական ... միայն կը ներկայացուէր ... թատրասէրներու բոյլ մը ... բաւն ունէր հայկական ... մը ներկայացումը ... գործը դժուար էր գլուխ ... եւ ծիծաղելի պիտի ըլլար ... մանուհիներով բեմ ելլել ... պէս ժամանակին Աբել... «Օթելլօ»ն, որ շատ մը ... թղթակիցներու երգիծանք ... ծառայեց... Եւ յց, աչա ... բարեացակամ մասնակցութեան ... «սիրող» օրիորդներու եւ ... ւանդ Պ. Վ. Սեւաչունի ... րուն, մենք ունեցանք ... ներկայացում մը։ Անշուշտ ... պիտի ըլլար փոքր պակաս... տել, երբ մարդ պայ... աչքի առջեւ ունի։ Ընդհ... պարտակա՛ն ենք գովել ... տասարդներն ու երիտասարդ... հիները որոնք գիշերներ ... ցին, քիչ ատենէն յուզ... բեմ բերելով։

Ներկայացումէն ետք ... եւրոպական պարեր մինչեւ ...

Կ'իմանամ որ ամբողջ ... սոյթը պիտի յատկացուի ... ութեան գրադարանին ձեռ... հայ հեղինակներու գործ...

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«[...]ՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

[...]ԱՍԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 16

[...] Թուրքիոյ մէջ կատար[...] փոփոխութիւնները կա[...] անուանել մասամբ քա[...]ական - զինուորական, որ[...] Հարուածով տեղի [...] ո՛ր եւ է ատեն, ո՛ր [...] երկրի մէջ, եւ մասամբ [...]յին - բարենորոգչական, [...]ամակի Հասունութեամբ, [...] կամ խաղաղ միջոցներով [...]ապուրին: Առաջին կար[...] փոփոխութիւն[...], ինչպէս Սուլթանութեան [...]խալիֆայութեան վերացումը [...] Թուրքերու կողմէ Հասա[...] աչքով չեն դիտուիր, [...] տարբեր աստառ [...] երկրորդը՝ ֆէսի, փամթ[...] վանդակի եւ Շէրիի Հըն[...] եւ լատինատառ այբու[...] [...]րդեգրումը բարենորոգ[...] Նեղմաւար թէ կարենան [...]ալպէս իւրաշըրջուիլ ոեւէ [...] տակ: Ու Թուրք կնոջ [...]ազատումը՝ Հարէմի կաշ[...] ու քայքայիչ շղթա[...] մեծագոյն յեղաշրջումն է [...] միայ:

2.— Ներկայիս յիշեալ փո[...]ութիւնները ոչ կը տկարա[...] եւ ոչ ալ անպայման կը [...] Թուրքիան քաղաքա[...] տնտեսական ըմբռնումով: [...] մանիթ է: Փոփոխու[...] թեր ու դէմ կողմերը [...] Հաւասար են: Կառավա[...] սեղմ շրջանակ մը եւ [...] կրնան, իսկ բողան[...] սիրուինը եւ ստիպեալ [...] շատ մը մտաւորական[...] են: Երկիր մը կրնայ [...] կամ տկարանալ զլխա[...] ժողովուրդին ընկերա[...] քաղաքական - տնտեսական [...] զրական կողմերու առա[...]եանց շնորհիւ: Երիտա[...] Թուրքերուն խորհրդարա[...] դրութիւնը քաղաքա[...] Հասուն և շիտակ ըմբռ[...] շաղուած չէր, այլ [...] շարժում մըն էր, քա[...] որոշ նպատակ Հետա[...] Եւրոպական Թուրքիան [...] Հետեւանքը յայտնի [...] փոփոխութիւն[...] քաղաքական - զինուո[...] Հարազատօրէն Հե[...] է Երիտասարդ[...] ծրագրին:

[...] եւ 4.— Երկրորդ Հարցման [...] պատասխանս Յըդ եւ [...] Հարցումներուն եւս կը պա[...]

[...]— Ընկերային-բարենորոգ[...] փոփոխութիւնները ան[...] բարերար Հետքեր պի[...] Թուրք ժողովուրդին [...] իսլամական մոլեռան[...] մէջէն կոտր[...] կարելի է նկատել: Թուրք [...] զարգանայ եւ օտար

մայրերու պիտի Հաւասարի ժա[...] մանակի ընթացքին.

Քաղաքական - զինուորական փոփոխութիւնները կրնան լաւ կամ վատ Հետքեր ձգել, նայելով քէմալական րէժիմին յաջորդող իշխանութեանց քաղաքական ձգտումներուն: Բռնակալ ու միապետական Համիտեան տապալումով, «սաՀմանադրական» Իթթիհատը անդունդի եզրը Հասցուց Թուրքիան:

6.— Մասամբ: Բռնութեամբ կամ յեղափոխական միջոցներով յառաջ եկած փոփոխութիւններուն միակ փորձաքարը ժամանակն է. ինչ որ Թուրք ժողովուրդին Հոգեկան ձգտումներուն եւ ցեղային գծին պիտի Համապատասխանէ, անշուշտ պիտի կրնայ ապրիլ: Կրօնի եւ զգեստի Հարցին մէջ ժամանակը արձանագրութիւններ պիտի ընէ: Լատիներէն այբուբենը պիտի մնայ:

7.— Հայկական տեսակէտով լաւ չեն այս փոփոխութիւնները մանաւանդ ներկային Համար: Մեր անմիջական շահը կը պաՀանջէր որ «Հիւանդ մարդը» մեռնէր, եւ ոչ թէ վերակենդանանար, զէթ այն աստիճան, որ քաղաքակրթուած ըլլալու պատրանքը կամ Հաւատքը ներշնչէր օտարներուն:

Տոքթ. Ռ. Թագւորեան
(Նիկոսիա)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

98 — ԱԿՆԱՅ ԵՐԳԵՐԷՆ

Կոլ բուն եզրերը շիներ իմ տնակ,
Տընակին մէջերը մընացի մինակ,
Սըրտիկըս խոցոտ է, մի՛ զարներ դանակ.
Սիրուդ իմ կարօտ, մի՛ զրկեր սիրուդ.
Հոգիս քեզ Հէլալ, մեռնիմ արեւուդ:

Օրերը կու Համրիմ, չի՛ Համնիր տարին,
Ես՝ Հովերուն վրայ, գլխիկըս քարին,
Քուն՝ Թը արթուն, երազըս բալին,
Ես երազն ի՞նչ անիմ, կարօտ իմ եարին:

Եօթներորդ տարին աՀա լրացաւ,
Կենացս գարունը Հետն առաւ անցաւ,
Գարունս անծաղեկ, ամառս անարեւ,
Ես քեզի իմ կարօտցիր. չիմ ուզեր բարեւ:

Անմահութեան Ջըրով մազըս վըլացի,
Միտքըս բերի էուջի օրերս ու լացի.
Ինտո՞ր քեզ Թըղուցի, ես Հոն մնացի,
Աչերուդ, մազերուդ կարօտ մընացի:

Պիւլպիւլը կու կանչէ վարդերուն վըրան,
Վարդերուն Թըփիկն ալ սրտիս պէս վէրան,
Դըժար Հիւընտուկ իմ, ճար չունիմ լալու,
Ո՛ւչ ճար ունիմ լալու, ո՛ւչ քովըդ գալու:

Մինաւորիկ կ'երթամ պախճան ու պաղը
Չի կայ սըրտիս սիրած անուշիկ եարը.
Ա՛խ, ալ չի՞ տի գըն՝ իմ ցաւերուս ճարը,
Ճա՛ր արէք, ճա՛ր արէք, Հոգիս արուն է,
Կու վազէ արունը, ցաւըս խորուն է:

Պախճան կ'իջնիմ վարդին Թփին քովերը,
Ի՛նչ անուշ կու փըչին պաղ պաղ Հովերը,
Քանի՛ միտքըս կու զան լեռ ու ծովերը,
Կարօտով կու վառի սըրտիկըս խոցով,
Կու վառի սըրտիկըս քու սիրուդ բոցով:

Արանիս լեռ ու ձոր, մընացի Հեռու,
Տի գամ, Սիլա, տի գամ կ'ըսէիր Հերու,
Ողջ ողջ Թաղեցիր իս՝ մէջը ցաւերու,
Ցաւըս գերեզմանս է, ես մէջը անթաղ,
Դուն տէրտիս տէրման, ես քըզի մատաղ:

Խուշին խանատովը լըրկեցի բարեւ,
Ըսի, վարդ է բացուեր սըրտիկիս վերեւ.
Ո՞ւր մընացիր, խա՛րիպ, դուն իմ բարկ արեւ,
Արեւուդ կարօտ ալ չիմ դիմանար,
Ցաւըս շատ խորուն է, դուն չես իմանար:

Նազուկ կ'ուլլի կարմիր վարդին տերեւը,
Կրակ ին լեցուցեր սըրտիս վերեւը,
Գրէ՛ ու մի՛ կըյեր սիրուդ բարեւը,
Տո՛ւն եկու, աղաս, տո՛ւն եկու
Արմաղան չիմ ուզեր, արե՛ւդ առ ո՛ւ եկու:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Դերասան Մ. Մաքութեանի պարբերաբար Լիոն այցելութեամբ, ատենէ մը ի վեր մեր գաղութն ալ կը վայելէ Համով Հոտով ներկայացումներ: Կիրակի օր բեմադրուեցաւ «Շէրլօք Հօլմս»ը Էմիլ Զօլա թատերասրահին մէջ, ուր 600 Հոգի գրաւած էին իրենց աթոռները: Սխալ է այն ենթադրութիւնը թէ Լիոնի Հայութիւնը չի գիտեր քաջալերել գեղարուեստը, վկայ երէկի բազմութիւնը: Կ'իմանամ թէ ընկ. Մարութեան վերջնականապէս Լիոն պիտի Հաստատուի, ինչ որ կ'ունենայ երկու օգտակարութիւ՛.—Ա. սիրողներու խումբի մը միջոցաւ պարբերաբար ներկայացնել լաւ թատերախաղեր: Բ. միանգամընդմիշտ վերջ տալ պատաՀական դերասաններու տաղտկալի ներկայացումներուն:

Ց. Նիկողոսեան

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄՆԵՐԸ

Աֆղանիստանը արդիականացնելու Համար Ամանուլլահի ջանքերը լուրջ ընդդիմութեան կը Հանդիպին ժողովուրդին մոլեռանդ տարրերուն կողմէ եւ Ամանուլլահ ստիպուած կը դիմէ քէմալի կտրուկ միջոցներուն:

Հեռագիր մը կը Հաղորդէ որ կազիսի բողոքող Հատուածին պետը՝ Ապտիւրրահման եւ ուրիշ երեք մոլլաներ գլխատուած են անցեալ շաբթու, ըմբոստացման մեղադրանքով: Այս նոյն Ապտիւրրահմանն էր որ երբ Ամանուլլահ կը վերադառնար Եւրոպայէն, Հրապարակաւ կը բողոքէր Թագուհիին դէմ, որ առանց քօղի ներկայ եղեր էր Հանդէսի մը եւ կը կրէր փարիզեան վերջին նորոյթով շըրջազգեստներ: Բողոքի շարժումը որուն ծայր տուաւ Ապտիւրրահման, այնքան ծանր Հանգամանք ստացաւ, որ Ամանուլլահ ստիպուեցաւ պահ մը կասեցնել բարենորոգչական ձեռնարկները: Բայց կ'երեւի Թագաւորը վճռած է խստութեամբ գործել բոլոր բողոքողներուն եւ ըմբոստացողներուն դէմ: Հնդկաստանէն Հասած լուրերու Համաձայն, ան գնդակաՀար ընել տուած է նաեւ Հազրէթը Փիր Սահիպը՝ Հակաբարենորոգչական պետերէն մէկը, որ փորձած էր ոտքի Հանել մոլեռանդ ժողովուրդը: Ասկից զատ, կ'ըսուի նաեւ թէ կարգ մը կարեւոր անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին թս գաւորին եղբայրը, բանտարկուած են:

Եւ ինչպէս կըՀաղորդէինք մեր երէկուան, թիւով անգլ.թերթ մը դիտել կուտայ թէ՝ այսքան տարածուած ընդդիմադիր շարժումը որուն գլուխը կը գտնուին ազդեցիկ անձեր, կրնայ շատ ծանր Հետեւանքներ ունենալ Աֆղանիստանի Համար. մանաւանդ որ անոր պատմութիւնը լեցուն է գաՀընկէցութեան եւ վեհապետներու սպանութեան դէպքերով: ԱմանուլլաՀի Հայրն ալ ինկած է մարդասպանի մը Հարուածներուն տակ:

Թագուհին ալ իր կարգին սակայն, զօրեղ պաշտպաններ ունի, որոնց մէջ իր Հայրը՝ նախկին արտաքին նախարարը, որ շատ մեծ ազդեցութիւն ունի երկրին մէջ, եւ իր եղբայրը, որ Քապուլի ձիաւորներու զինուորական վարժարանին Հրամանատարն է:

ՁԱՆԿ ՁՈՒՆ ՁԱՆԿԻ ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ձանկ Ձուն Ձանկ կրնայ իր կարգին Ցօբի պէս մոխիր ցանել իր գլխուն ու ողբալ օրն ի բուն: Չինաստանի Հիւսիսը՝ պարտութեան մը ենթարկուելէ վատ,զօրավարը դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր ամբողջ Հարստութիւնը եւ 36 կիները,որոնց անունները չկարենալով միտք պահել, թիւեր տուած էր անոնց: Երբ իմացան որ զօրավարը Փորթ Արթուր փախած է, անոր I, 9, II եւ 16 թիւ կիները փութացին անոր քովն երթալ: Բայց երբ տեսան որ զօրավարը «Հին փառքի աւերակ» մըն է այլեւս, աղքատ ու անզօր, Հեռացրեցին անոր մնացեալ կիներուն որ մնան Հոն ուր կը գտնուին:

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Ֆրանսայի պարչապետ փուանքարէի յիշատակներուն Հինգերորդ Հատորը լոյս տեսաւ: Այս Հատորին մէջ, վարչապետը կը պատմէ մեծ պատերազմի առաջին ամիսներու յուզումը:

ԱՀա Հատուած մը որ կը վերաբերի 1914 Հոկտեմբերի իզէրի մեծ ճա՛ ատամարտին:

«Առաջին բախումներուն իսկ գերմանները կասեցուցին մեզ եւ յաջողեցան II կամրջակներ Հաստատել Իզէռի վրայ: Այդ պահուն էր որ պելժ զինուորները բացին ջրարգելները, որուն Հետեւանքով, ջուրին ուժին առջեւ խորտակուեցաւ թշնամիին յառաջխաղացքը: Մարաջախտ Ֆօշ այս մանրամասնութիւնները կուտայ ինծի շատ պարզութեամբ եւ Համեստութեամբ: Ցետոյ ինծի կը Հաղորդէ միջադէպ մը որ առջի օր տեղի ունեցած է. շատ յուզուած է անկից: 30 Հոկտեմբերի իրիկունը յանկարծ իմացեր է որ Քասէլի մէջ, գերմանները մէկ անգամէն ճեղքեր են բրիտանական ձիաւորներու շարքը եւ գրաւեր Ռամսքաբին ու Հոլպէքը: Կէս գիշերին ան կը վազէ մարաջախտ Ֆրէնչի քով ու կ'արթնցնէ զայն: «Պահեստի ուժեր ունի՞ք» կը Հարցնէ անոր, — «Դժբախտաբար ո՛չ», կ'ըլլայ պատասխանը.— Լաւ, ես կը ղրկեմ ձեզի. բայց մինչեւ անոնց Հասնիլը, ջ՛նացէք կենալ ձեր դիրքերուն վրայ: Կարելին կ'ընեմ»:

Ֆօշ կը վերադառնայ Քասէլ եւ կէս գիշերէն յետոյ, ժամը 2ին, Հրաման կուտայ որ օգնական զօրք Հասցնեն անգլիական բանակին: Բայց անգլիական առաջին զօրաբանակը գրեթէ փճացած է: Ֆրէնչ կը մտածէր նոյնիսկ ծանր Հրետանին ետ քաշել եւ նաՀանջել: Ֆօշ կը վազէ Վլամէրթինկէ եւ Ֆրէնչը կը կանչէ իր քով.— Հաւատացէք կ'ըսէ անոր, եթէ ցոյց տանք մեր տկարութիւնը, յարդի շիւղերու պէս կը քշուինք: Ամէն գինով, կեցէք ձեր դիրքերուն վրայ: Ես պիտի յարձակիմ աջ ու ձախ, ֆրանսական ուժերով»:

Խօսելով մէկտեղ,թուղթի կըտոր մը կ'առնէ գրասեղանին վրայէն, աճապարանքով կը գրէ չորս տող եւ կայն կը յանձնէ Ֆրէնչի: Ֆրէնչ կը կարդայ, պահ մը կը մտածէ, կը կանչէ սուրՀանդակ սպայ մը եւ անոր կ'ըսէ.— Տարէք Հաղորդեցէք այս Հրամանը: Աղէտին առաջքն առնուած էր:

ՕՐ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՍԵՐՏԷՖՃԵԱՆ

Ե Ւ

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

կնքաՀայրութեամբ Պ. Վահան Խօրասանճեանի.

13 Հոկտ. 1923 — Պրիւսէլ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Փարիզի *Արարատ* մարզականը Հրաւիրուած է Tours, այսօր կիրակի՝ մրցելու Համար տեղւոյն A. S. Centreի Ա. խումբին դէմ, որ պատուոյ դասակարգին պատկանելով Հանդերձ, կը կրէ տեղւոյն ախոյեանի տիտղոսը:

Tours քաղաքը Փարիզէն 240 քիլոմեթր Հեռու է: Խումբը մեկնեցաւ շաբաթ իրիկուն:

Իսկ պաՀեստին պիտի մրցի U. S. Vésinetի պաՀեստիին Հետ: Ժամադրավայր, այսօր ժամը 11.30ին, կար Սէն Լազար:

Ս. Ա.

.˙. Սեվրանի *Արաքս* մարզական միութիւնը անցած կիրակի յաղթեց J. R. Xeի խառն խումբին: Եթէ ամբողջ կազմով խաղար, անշուշտ աւելի լաւ արդիւնք կուտար: Այսօր պիտի ունենայ նոր մրցում մը:

Օ. Լ.

ՆԻՍ.— Հայ Մարզական Միութեան երկրորդ եւ ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 14ին առաւօտեան ժամը 10ին, Սթատ Միւնիսիփալի մէջ, C. S. de St. Etienue de Niceի Division IIի դէմ:

Խաղի վերջաւորութեան, մեր յառաջապաՀները կը նեղէին Հակառակորդ բերդը եւ Հազիւ 10 վայրկեան անցած նշանակեցինք առաջին նշանակէտը: Առաջին կիսախաղը չլրացած մենք 3ով 0 յաղթած էինք: Բ. կիսախաղին 4 Հատ եւս նշանակելով, մեր խումբը 0ի դէմ 7 նշանակէտով յաղթական Հանդիսացաւ:

Բ. Տ.

ՎՏԱՐՈՒՄ

Արմէն Սասունի վտարուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն՝ դաշնակցականի Համար անթոյլատրելի արարքի մէջ գտնուելու պատճառով:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

«Դրօշակ», Հոկտ. 1929

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VI

[illegible]

— Սակայն եւ այնպէս, մտածեց, եթէ 'արենայի սա պահուն խօսի՛: Հիմա պատեհ առիթն է, եթէ փախցնեմ թերեւս ա՛լ չՀանդիպի, կարելի է կորել անցնիլ պարագութիւնը...

Շրթները շարժեց, զգաց սրտին ուժեղ բաբախումը, չկրցաւ խօսիլ, պատեհութիւնը փախաւ:

Քանի մը իրիկուններ ետք Տատանա թիւ շուարած՝ բայց Հպարտ, վստահ Տիրոջ օժանդակութեան, Ռոզարիոյի եկեղեցիին մինչեւ խորանին առջեւ ծնրադիր յառաջանալէ եւ աղօթելէ ետք՝ պատգամաւորութիւնը կատարելու գնաց:

Անանիա պառաւին վերադարձին սպասեց անձկութեամբ: Երկար ատեն ընկողմանեցաւ անկողնին վրայ, կարդալով գիրք մը, որուն անունը չէր յիշեր:

— Բայց ես Հանդա՛րտ եմ, կը մտածէր: Ի՞նչ բանէ պիտի վախնամ, ապաՀով է բոլորովին...

Կը կարդար առանց Հասկնալու վանկ մը, մտածում, կ'ընկերանար պառաւին:

Տատանա կը քալէր յամրօրէն, առաքելութեան Հանդիսաւորութեան գիտակից, քիչ մըն ալ երկչոտ էր բարի պառաւը, բայց Համբերութի՛ւն: Այդ առթիւ Հագած էր ամէնէն գեղեցիկ զգեստները, մոռցած չէր մատնիները, դեղին եւ կանաչ քարերով զարդարուած: Այսպէս լուրջ ու զարդարուն, նման ծեր խաթունի մը կը քալէր յամրօրէն բարեւելով Հանդիպած անձերը: Իրիկուն է, սիրային լուրջ առաքելութիւններու սրբազան ժամը: Հարսնածուն վստաՀ է իրիկուան մօտ միայն տունը գտնելու ընտանիքին պետը, որուն կը տանի խորՀրդաւոր պատգամը:

Տատանա կը քալէր, կը քալէր միշտ աւելի ծանր եւ յամր, կարծես թէ կը վախնար Հասնելէն: Երբ Հասաւ ճակատագրական սաՀմանին՝ փակ, լուռ ու մութ դրան առջեւ, իբր թէ ճակատագրին դուռն ըլլար, վարանեցաւ վայրկեան մը, մատնիները, գօտին շտկեց, վերջապէս որոշեց դուռը զարնել:

Անանիային թուեցաւ որ այդ Հարուածը անդրադարձաւ՝ուրծքին վրայ: Ոտքի ելաւ, վերցուց մոմը, նայեցաւ Հայելիին մէջ:

— Ըսի արդէն, գունատ եմ: Ի՜նչ յիմար եմ, այլեւս պիտի չմտածեմ...

Պատուհանին առջեւ գնաց՝ փակ բակին մէջ, վերջալոյսէն Հազիւ լուսաւորուած, անշարժ թանթրուենին մութ կէտ մը կը նմանէր: Կատարեալ լռութիւն: Հաւերն ուխտձկորկըքնանային արդէն: Աստղերը կ'երեւային Հետզհետէ, ոսկիէ կայծեր ջերմ վերջալոյսի կապտորակ մոխիրին մէջ:

Անանիա մտածեց մանկութեան վրայ, այրի կնոջ վրայ, Ջուանէի վրայ: Ի՞նչ կ'ընէր արդեօք այդ պզտիկ վանականը:

— Ըսել որ աւազակ ըլլալ կ'ուզէր: Հետաքրքիր եմ տեսնելու զինքը, անշուշտ պիտի տեսնեմ, այս ամսուան մէջ անպայման Ֆոննի պիտի երթամ:

Ա՜Հ, յանկարծ մտածումը դարձաւ Հոն, ուր ճակատագիրը կը վճռուէր: Պառաւը կարբօնիի պարզ եւ կոկիկ գրասենեակին մէջն է: Ահա՛ գրասեղանը, որուն վրայէն թուղթ մը վերցուց ուսանողը իրիկուն մը... Աստուած իմ, կարելի՞ է որ այսպիսի յոռի գործ մը կատարած ըլլայ ինք: Այո՛, մարդ տղայութեան ատեն անգիտակից է, ամէն բան դիւրին. կարելի է: Կրնանք նոյնիսկ ոճիր մը գործել, մեծագոյն անգիտակցութեամբ: Տատանան Հոն է, պարոն Կարբոնի նոյնպէս, գիրուկ, Հանդարտ:

— Ի՞նչ կ'ըսէ արդեօք այդ պառաւը, մտածեց Անանիա, ջղային ժպիտ մը ունենալով: Երանի՜ թէ Հոն ըլլայի, առանց տեսնուելու: Եթէ ունենայի անտեսանելի ընող մատանի մը, մատս կ'անցնէի, անմիջապէս կը մտնէի... բայց եթէ մեծ դուռը փակ ըլլար, ի՞նչ պիտի ընէի: Աղախինը պիտի բանար դուռը, նեղանալով տղոց որ դրան կը զարնեն եւ կը փախին: Ես... ի՞նչ յիմար եմ, տղայակա՜ն բաներ կը մտածեմ:

ՊատուՀանէն Հեռացաւ, մոմն առաւ եւ խոՀանոց իջաւ, գնաց նստելու օճախին մօտ: Բայց յանկարծ յիշեց որ ամառ էր եւ սկսաւ ծիծաղիլ: Երկար դիտեց կարմիր կատուն, որ անշարժ, պոչն ու պեխերը տնկած՝ կը սպասէր մուկի մը անցքին:

(Շար.) — Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

կողմէ ուտելիքի կայաններ պիտի բացուին դպրոցներուն մէջ: Ասկէ զատ հանգանակութիւններ պիտի կատարուին օգնութեան հասնելու համար սովահար բնակչութեան:

⁂ Առժամաբար ազատ արձակուեցան խորհրդարանական մեծամասնութեան երեսփոխանները, որոնք ձերբակալուած էին քարիւղի խնդրին առթիւ: Այս ձեւով կառավարութիւնը պիտի խուսափի հարցապնդումէ:

Կարմիր բանակը ամենէն զօրաւոր

Գերման թերթերը կը գրեն թէ ներկայիս ռուսական բանակը աշխարհի ամէնէն զօրաւորն է, որովհետեւ հոկտեմբեր 1էն սկսեալ Խորհրդային Միութեան մէջ սկսուած է գործադրուիլ պարտադիր զինուորական ծառայութեան օրէնքը: Ծառայութիւնը պիտի տեւէ երկու տարի, ինչ որ կը նշանակէ թէ ամէն տարի 1,200,000 նոր զինուոր պիտի մտնէ կարմիր բանակին մէջ: Ասոնցմէ 400,000ը պիտի մտնեն կանոնաւոր զինուորներու շարքերուն, իսկ 800,000ը երկրապահ ջոկատներու մէջ:

Կերենսկի-Եուսուփով դատը

Ռուս Յեղափոխական-Ընկերվարականներու պաշտօնաթերթ «Դնի»ի մէջ անուանարկիչ յօդուած մը հրատարակուած էր իշխան Եուսուփովի դէմ (Ռասպուտինի սպանիչ): Իշխանը դատ բացաւ թերթի տնօրէն-խմբագիր Կերէնսկիի եւ պատասխանատու տնօրէնին դէմ: Իշխան Եուսուփովի փաստաբանն էր Մօրօ տը Ճաֆերի: Դատարանը լսելէ յետոյ երկու կողմի փաստաբանները, «Դնի»ի պատասխանատու տնօրէն Պլումֆելտը դատապարտեց 16 ֆրանք տուգանքի եւ մէկ ֆրանք հատուցումի:

Ասկէ զատ դատավճիռը «Դնի»ի ծախքով պիտի հրատարակուի տասը թերթերու մէջ, զորս պիտի նշանակէ իշխան Եուսուփով:

Նոր վէճեր համայնավարներու միջեւ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Պրաւդա» կը հրատարակէ կեդր. վերստուգիչ Յանձնաժողովի մէկ կոչը, որով հրաւէր կ'ըլլայ համայնավար կուսակցութեան անդամներուն շիտակ ճամբու մէջ մտնել: Ասկէ կը հասկցուի թէ բոլշեւիկեան շարքերուն, մանաւանդ Մոսկուայի շրջանին մէջ նոր ձգտումներ սկսած են ծայր տալ:

Կոչը կը թելադրէ համայնավարներուն, որ երկու ճակատի վրայ պայքար պէտք է մղել ընկերվարութեան եւ թշնամի երկու խմբակցութեանց դէմ: Առաջին խմբակցութիւնը Տրոցկիի վերջին հետեւորդներն են, որոնք կը պայքարին ընչազուրկ աշխատաւորները աղքատ գիւղացիներուն միացնելու քաղաքականութեան դէմ: Հակառակորդներու երկրորդ խմբակցութիւնը որ «պահպանողական համայնավար»ներէ կը բաղկանայ, կը գտնէ որ պէտք է դադրեցնել կռիւը հարուստ գիւղացիներուն դէմ, որովհետեւ միայն անոնք է որ կ'արտադրեն՝ քաղաքները պարենաւորելու բաւարար չափով:

Ալիանս-Իսրայէլիթի բողոքը

Վերջերս Երուսաղէմի մէջ Անգլիացիները արգիլած էին Հրեաներուն՝ լալ և ողբալ Սողոմոնի տաճարին պատերուն տակ, ինչպէս սովոր են ընել հին դարերէ ի վեր:

Ալիանս-Իսրայէլիթը, Պաղեստինի անգլիական մարզպանին ուղղուած հեռագրով մը, յանուն աշխարհի բոլոր Հրեաներուն կը բողոքէ եւ կ'ըսէ թէ այդ դէպքը մեծ յուզում առաջ բերած է իրենց կրօնակիցներուն մէջ, մանաւանդ որ արգելքը տեղի ունեցած է Կիպպուրի օրը: «Բովանդակ հրէութիւնը մեծ ցաւ կը զգայ՝ որ Իսրայէլացիներուն թոյլ չէ տրուած ազատօրէն կատարել իրենց կրօնական պարտականութիւնները, մասնաւորապէս հանդիսաւոր օր մը եւ ա'յնքան նուիրական վայրի մը մէջ:»

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ”Ը

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին պուա-քոլոնպի թաղապետութեան թատերական սրահին մէջ:

Կը խօսին՝ Ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ և ՀԱՅ ԳՆԴՈՒՆԻ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208 bis. Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

23 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 784 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՒ ԽՕՍՔ

ՎՐԱՅ-ՁԳՈՅ ԳՈՐԾ ՄԸ

…ոէ մը ի վեր, վրդովիչ լուրեր կը հասնին Սուրիայէն, …հնուած հայկական գիւղերու առողջական վիճակի մասին: …ամաձայն այդ լուրերուն, Անտիոքի ճամբուն վրայ, Ա-… դաշտին մէջ շինուած «Հայշէն» գիւղը, ուր տեղաւորուած …0 հոգի, վարակուած է ճահճատենդէ:

— «Չորս հարիւր ժողովուրդին կէսէն աւելին մալարիայով …ուած, մեծեր եւ փոքրեր անկողին ինկած, մէկ մասը քա… ադարձած, իսկ հոն մնացողներ, արիւնաքամ եւ գունա-…ալի կացութեան մը մատնուած են:

«Արժանահաւատ օտար ական մը կ'ըսէր թէ մեռելային վի-… կը տիրէ Ասկէր Չայըրի մէջ. եօթը հոգի միայն կ'աշխա-… քահն ու բրիչ ձեռքերնին, միւսները հիւղակներու մէջ, հա-… ճիրանի պէս փռուեր էին…

…«Բարեգործականի կողմէ ղրկուած բժիշկ մը ցասումով կը …. «3000 ոսկի ծախսուած է, 400 հոգի մալարիայի մանրէով …ուաստելու համար»:

Այս պատմութիւնները կը քաղենք Հալէպի «Եփրատ»էն (6 …մբեր), որ անպաշտօն օրկանն է Բարեգործականի, …վարներու, կղերականներու և' նման տարրերու:

…նարունակութեան մէջ, պահպանողական թերթը կ'աւելցնէ.

— «Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը փոխա-… մը ունէր, որ Հայերէ կազմուած յանձնաժողովի մը հսկո-…եան տակ կ'աշխատէր. այս յանձնաժողովը գործը ստանձ-…էր իր բոլոր պատասխանատուութեամբ: Սոյն ձեռնարկին …ման ալ յանձնուած էր տեղւոյս Բարեգործականի վար-…եան»:

Եզրակացութիւն.

— «Ուրեմն, պարզ է որ այս ձախող գործին ամբողջ պա-…տասխանատուութիւնը կը ծանրանայ Հայերու վրայ, որոնք …կարեւոր գործի մը մէջ թեթեւօրէն մտած եւ պատ-…եղած են որ մեր խլեակները Ամուքի մժեղներուն կեր ըլլան:»

—«Մենք չուզեցինք հաւատ ընծայել աննպաստ լուրերուն, …քետեւ մեր ականջներուն մէջ կ'արձագանգէր Բարեգործա-… ընդհ. ժողովին մէջ, ատենապետին այն վճռական յայտարա-…րութիւնը թէ՝ «Առանց նախապէս ուսումնասիրելու եւ մանրակրկիտ …թենէ անցընելու տեղին օդին, ջուրին եւ կլիմային առողջա-… վիճակը, մէկ Հայ իսկ չպիտի բնակեցնենք նորահաս-… գիւղը»:

Այս բոլորէն կը հետեւի որ, ձախաւեր գործ մը կատարուեր …երու կողմէ, — անհատ կամ կազմակերպութիւն — վտան-… 400 հոգիի կեանքը:

Թերեւս չափազանցութիւններ կան Հալէպի թերթին տեղե-…կութեանց մէջ: Բայց մանրամասնութիւնները չեն որ կը զբա-… մեզ:

Այս դժբախտ իրողութիւնն ալ կուգայ հաստատել մեր ծա-… մեղադրանքը:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղթականներուն տեղաւորման ձեռ-…նարկին առթիւ, մենք անդադար կը կրկնենք, թէ օտարները …ատին, իսկ մենք հառաչելով, յօրանջելով օրը իրիկուն …: Տակաւին անցեալ շաբթու, դիտել կուտայինք թէ, … ուրիշ աշխատանքներու, նոյնպէս տեղաւորման այս …րկին լուրերը կողմնակի աղբիւրներէ կուգան: «Յառաջ»ը …ւորաբար Ազգերու Դաշնակցութեան տեղեկագիրներն է որ …րգմանէ եւ կը ներկայացնէ հանրութեան: Մինչեւ հիմա … չհանդիպեցանք բուն իսկ Սուրիայէն հաղորդուած լուրջ …ուսումնասիրութեան մը: Ժընեւի մեր թղթակցին վերջին տե-…ղեկութիւններն ալ քաղուած էին օտար աղբիւրէ, տեղաւորման … պատասխանատու վարիչներէն: Եւ բոլորը լաւատես էին: …րդ, նո՞ր արթնցան «Եփրատ»ն ու նմանները: Մինչեւ իսկ …կերները: Գիւղին տեղը որոշելէ, փոխադրութիւնը կա-…է, տուները շինուելէ յետո՞յ միայն իմացան թէ ճահիճնե-…րէ շրջապատուած են «Հայշէն»ն ու «Նոր Զէյթուն»ը, թէ … գիւղերը «հիւանդանոցներ» են, և «գերեզմաններ» պիտի …ան:

…՛ր ըլլայ կը ճաթի, այսքան տմարդի երեւոյթի մը առջեւ: …՛մ այն է որ սուտ են Ազգերու Դաշնակցութեան պաշ-…տօնական տեղեկագիրները,— որոնցմէ արտատպուած են նաեւ … Բարեգործականի գեկոյցները— եւ այն ատեն, պէտք է պա-…տասխանատուութեան հրաւիրել Հալէպի և Պէյրութի ոչ միայն …ները, այլ եւ ազգային մարմինները, Բարեգործականը, …րէ կազմուած յանձնաժողով»ը եւն., քանի որ չեն հետա-… թէ ի՛նչ կը կատարուի իրենց քթին տակ:

…կամ, սուտ կը խօսի Հալէպի թերթը, պղտոր, նեղ կ'ու-… ճանճային նկատումներով:

…երկու պարագային ալ, պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ …անի եւ Սուրիոյ գաղութին մեծ ու պզտիկ վարիչներուն, …րհական կամ կրօնական առաջնորդներուն վրայ:

Մենք չենք ուզեր վճիռներ արձակել հեռուէն. բայց ան-…հանդուրժելի կը գտնենք որ մարդիկ այսքան վրայ-ձգոյ եղա-… մը նային գաղթականներու տեղաւորման գործին վրայ, … թէ Ջաղացքէն եկած ըլլային:

…նչո՞ւ պահանջել որ օտարը մեզմէ աւելի ուշադիր ըլլայ … ընտրութեան, տեղաւորման աշխատանքներու եւ ուրիշ …ու մասին, երբ մենք ոչ բարոյական, ոչ ալ նիւթական …տուութիւն կ'ուզենք ստանձնել:

…րայ-ձգոյ գործին վրայ մժեղներն անգամ պար կը բռնեն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՉ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ռամկավարները հանրածանօթ են իբրեւ եփուն դիւանագէտներ: Բայց, յաճախ յեղափոխական «ելոյթ»ներ կ'ունենան, անշուշտ օգտուելով գաքրիէլ էֆէնտի Նորատունկեանի բացակայութենէն կամ հեռաւորութենէն:

Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ը գրած ըլլալով թէ արտասահմանի Հայերը հոգի կուտան անցագիր մը ճարելու եւ Թուրքիա վերադառնալու համար, *Պայքար*, Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, հետեւեալ սուր սլաքները կ'արձակէ (6 Հոկտ.)

— «Աշխարհի բոլոր Թուրքերն ու Թուրք թերթերը պէտք է գիտնան, թէ արտասահմանի Հայութեան մէջ ոչ թէ փափաք, այլ փափաքի հետքն անգամ չկայ, Թուրքիա վերադառնալու ու Թուրք տիրապետութեան տակ ապրելու համար: Թերեւս հոս ու հոն գտնուին մարդիկ, որոնք Թուրք կառավարութեան կողմէ բռնագրաւեալ իրենց ստացուածքը ետ ստանալու ակնկալութեամբ, կամ նման շարժառիթներով, ուզեն Թուրքիա վերադառնալ ու այդ մտօք դիմումներ ալ ընեն, սակայն արտասահմանի Հայոց, մանաւանդ Ամերիկայի Հայութեան, ոչ թէ մեծամասնութիւնը, այլ ամբողջութիւնը, մաքէ իսկ չանցըներ Թուրքիա վերադառնալ ու Թուրք տիրապետութեան տակ ապրիլ, նոյնիսկ եթէ գիտնայ թէ Էնկիւրիի փողոցներուն մէջ ոսկի ցանած են գետին եւ ինք կրնայ հաւաքել առանց յոգնութեան ու անաշխատ: Արդարեւ, շատերու համար դառն է զրկանքը՝ հայրենի աշխարհէն ու ժառանգութենէ, շատեր, որ երէկ ունեւոր ու բարեկեցիկ էին երկրին մէջ, այսօր հոս ստիպուած են իբրեւ գործաւոր վաստակիլ՝ իրենց օրապահիկը շահելու համար: Այս բոլորին դէմ սակայն, մեծ բարիք մըն է անոնց համար Թուրք տիրապետութենէ ազատութիւնը, որ լիուլի կը փոխարինէ ամէն զրկանք ու տառապանք:»

ՉԱՄԻՉ ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի վարիչներէն Տոքթ. Կայ Թելլըրթ Ֆրեզնօ գացած է, չամիչ հաւաքելու համար ի նպաստ 5000 հայ որբերու, որոնք Հայաստանի մէջ կը խնամուին Նպաստամատոյցին կողմէ:

Այս նպատակով խորհրդակցութեան կանչուած են տեղւոյն ծանօթ Հայերը: Որոշուած է կարճ ժամանակի մէջ 50 թոնօ չամիչ հաւաքել: Այս նպատակով, եկեղեցիներու բեմերէն մասնաւոր կոչ ուղղել հայ այգեպաններուն: ինչպէս նաեւ նմանօրինակ կոչ մը հրատարակել մամուլի միջոցաւ:

Չամիչի հաւաքումը դիւրացնելու համար, մասնաւոր յանձնաժողով մը ընտրուած է, Գասպեան վրդ.ի նախագահութեամբ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օր Պոլիս հասան 115 աֆղան ուսանողներ, որոնց 100ը մանչ, 15ը աղջիկ: Ասոնք ուսում պիտի ստանան Թուրք լիսէներու մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Վ.ԱԽՏԱՆԳՈՎ (Վախտանգեան Թատրոնը, որուն խումբը այս ամառ Փարիզ եկած եւ Օտէոնի մէջ ներկայացումներ տուած էր, ամբողջութեամբ այրեցաւ հրդեհէ մը: Զոհ չկայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դաս՝ Սանասարեան խանին համար

Անցեալ երեքշաբթի օր Պոլսոյ պատրիարքին նախագահութեամբ ժողով գումարեցին Քաղաքական ժողովի երկու անդամներ, Սանասարեան Խնամակալութիւնը եւ քանի մը իրաւագէտներ, եւ երկար խորհրդակցութենէ յետոյ, որոշեցին դատավարութեան դիմել՝ Թուրք կառավարութեան կողմէ Սանասարեան խանին գրաւումին դէմ:

.·. «Ազգամ», ամփոփելէ յետոյ հայկական շրջանակներու կարծիքը թէ Սանասարեան խանը լքեալ գոյք չէ, այլ «վագֆ» է եւ Հայ համայնքին կը պատկանի, կ'ըսէ թէ «կառավարութիւնը նկատի չպիտի առնէ Հայոց այս պնդումները, որոնք ո եւ է հիմ չունին: Որովհետեւ, փաստերով եւ թուղթերով հաստատուած է թէ խանը փախստական Հայու կը պատկանի, եւ այդ հիման վրայ է որ կառավարութիւնը որոշեց գրաւել»:

Համայնավար շարժում Թուրքիոյ մէջ.

Պոլսոյ Ոստիկանութեան քաղաքական բաժնի պաշտօնեաները անցեալ կիրակի առաւօտ ձերբակալեցին երեք հոգի, որոնք ամբաստանուածեն իբր գրգռիչ յայտարարութիւններ խմբագրող եւ ցրուող: Ասոնք են՝ դեղագործ Լեֆթեր, կօշկավաճառ Տէրվիշ Հիլմի եւ բանուոր Մէհմէտ Էմին, երեքն ալ Պոլսոյ համայնավար կուսակցութեան գործօն անդամներէն, որոնք հարիւրաւոր օրինակ յայտարարութիւններ յանձնած են համալսարանի բանթողներուն, ինչպէս նաեւ ծխախոտի գործաւորներուն:

Յայտարարութիւնը կարգ մը տգեղ խօսքեր կը պարունակէ Խալք կուսակցութեան եւ կառավարութեան դէմ: Գրուած է կարմիր մելանով եւ խմորատիպ տպուած: Բերայի եւ Պոլսոյ կողմի պատերուն վրայ փակցուած են այս յայտարարութիւնները եւ հոս հոն բաժնուած: Տէրվիշ Հիլմի յանցանքի վրայ ձերբակալուած է: Ամբաստանեալները ձեռնարկներ կատարած են նաեւ դրամական օգնութիւն հասցնելու Համալսարանի բանթողներուն: Ծխախոտի բանուորներէն ոմանք հաւաքիչ կարգուած են այս նպատակով:

Ոստիկանութիւնը խուզարկեց ամբաստանեալներու բնակարանները, բայց բան չգտաւ:

Պահականոց տարուեցան նոյնպէս Իսմայիլ Հագգը, Հիւսնի, Մէհմէտ և ուրիշ Մէհմէտ անուն չորս անձեր: Եօթը հոգին ալ սակայն, հարցաքննուելէ յետոյ ազատ արձակուեցան:

Ռումանիոյ օտարականները պիտի վտարուի՞ն

Գրուած էր թէ ռումանական կառավարութեան նոր մէկ հրամանագրին համաձայն, որ սկսած է գործադրուիլ հոկտ. 8էն, բազմաթիւ օտարականներ Ռումանիոյ սահմաններէն դուրս պիտի հանուին: Այս առթիւ Լոնտոնի ռումանական դեսպանատունը անգլիական մամուլին կը հաղորդէ Պուքրէշէն ստացուած հեռագիր մը, որ կ'ըսէ.

«Կարգ մը օտար թերթեր գրեցին թէ ռումանական կառավարութիւնը որոշած է վտարել մեծ թիւով օտարականներ:

«Այս ձեւին մէջ, լուրը դիտումնաւոր է եւ կը ձգտի շփոթութիւն ստեղծել: Իրողութիւնն ա՛յն է որ ռումանական կառավարութիւնը վտարման ոչ մէկ միջոց ձեռք առած է՝ քաղաքական նպատակներով: Ատիկա պարզապէս վերաքննութիւն մըն է, որ ամէն տարի կը կատարուի՝ որոշելու համար թէ Ռումանիոյ մէջ բնակելու արտօնուած օտարականներու արտօնագիրները պէ՞տք է նորոգել թէ ոչ: Այս վերաքննութիւնը, որ պարտաւորիչ է ըստ աշխատանքի պաշտպանութեան օրէնքին, կը կատարուի Աշխատանքի Նախարարին կողմէ, խորհրդակցութեամբ բանուորական Սէնդիկայի ներկայացուցիչներուն եւ նպատակն է՝ արգիլել որ տեղացի բանուորները գործազրկութեան ենթարկուին: Այս տարուան համար վերաքննութիւն կատարող յանձնաժողովին աշխատանքը վերջացած չըլլալով, տակաւին ո՛չ մէկ որոշում տրուած է:

Թուրք-Յոյն համաձայնութիւնը

Աթէնքի մէջ վարչապետ Վէնիզէլոսի նախագահութեամբ գումարուած ժողովէ մը յետոյ, հելլէն նախարարական խորհուրդը կ'որոշէ ստիպողաբար Աթէնք կանչել Էնկիւրիի դեսպան Փափան եւ փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի պատուիրակութեան պետ Տիամանտոփուլոսը:

Փափա որ նախապէս հրահանգ ստացած էր Էնկիւրի երթալով բանակցութեանց սկսելու, անմիջապէս ճամբայ ելած է Տիամանտոփուլոսի հետ, նոր հրահանգներ ստանալու համար:

Փափաս արդէն իսկ Աթէնք հասնելով տեսակցեցաւ արտաքին նախարար Քարափանոսի հետ, որուն զեկոյց տուաւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ իր խորհրդակցութեանց մասին: Փափա շաբաթ օր ալ ընդունուեցաւ վարչապետ Վէնիզէլոսի կողմէ: Մամուլին բրած յայտարարութիւնով մը, Փափա բսաւ թէ Էնկիւրի բարեացակամօրէն տրամադրուած է Յունաստանի հանդէպ եւ թէ վերջնական կարգադրութիւնը չպիտի ուշանայ:

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Վէնիզէլոս, Քարափանոս եւ Փափա կիրակի օր խորհրդակցութիւն կատարելով, գծած են Թուրքեւհելլէն համաձայնութեան գլխաւոր գիծերը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ

Անատոլուէն Սուրիա հասած ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է Հալէպի «Եփրատ»ին.

— Քաղաքը կիսաւեր վիճակ մը ունի, կարծես թէ երկրաշարժի ցնցումներու ենթակայ եղած ըլլայ: Հայոց տուները երկար տարիներէ ի վեր նորոգուած չըլլալով հետզհետէ կը փլին, մէկ մասն ալ թաղապետութեան կողմէ կը փլցուի, փողոցները լայնցնելու համար: Թուրք ժողովուրդը խիստ դժգոհ է ներկայ կացութենէն: Տուրքերու ծանրութիւնը մէկ կողմէ, սովի պատճառած թշուառութիւնը միւս կողմէ, ծանր կացութիւն մը ստեղծած են. այնպէս որ եթէ ներկայ վարչաձեւի դէմ ըմբոստութիւն մը ծագի՝ ժողովուրդը առանց բացառութեան պիտի միանայ ըմբոստներուն: Մ. Քէմալի վերջին այցելութիւնը փոխանակ խանդավառելու, զայրացուց բնակչութիւնը այն ահագին ծախքերուն համար որոնք մսխուեցան զայն ընդունելու համար: Սուլթան մը իսկ պիտի խղճար ժողովուրդին նիհար քսակին, ուրմէ բռնազբօսիկ կերպով դուրս կը քաշուէին պահեստի պանքնօթները, «Ղազի»ին մուտքը փառաւոր եւ հմայիչ ընծայելու համար:

Հայերու վիճակը աւելի արգահատելի է. զինադադարին անմիջապէս յաջորդող շրջանին, ասդիէն անդիէն Սեբաստիա հաւաքուած 200-400 տնուոր հայութենէն հազիւ 100-150 ընտանիք մնացած է, որոնք թշուառ կեանք մը կը քաշքշեն: Շատեր՝ այր եւ կին Թուրքերու քով կ'աշխատին, իրենց փորը կշտացնելու համար: Թուրքերը չեն թոյլատրեր որ Հայերը առանձին գործ մը վարեն: Քաղաքի եկեղեցին փլցուած է: Ազգային Արամեան վարժարանը յատկացուած է Թուրք աշակերտներու: Ս. Նշան վանքը ուր Սանասարեան վարժարանը տարի մը ապրեցաւ, այժմ զինուորական մթերանոցի վերածուած է եւ անոր մօտէն անցնիլ իսկ արգիլուած է: Իր մեծափարթամ շէնքերով եւ ճոխ պարտէզներով Բրգնիկ գիւղը գրեթէ հիմնայատակ կործանած է:

Քաղաքին մէջ հայ տղաք անուս կը մնան ու դատապարտուած են փողոցները թափառելու. քանի մը տղաք միայն կը յաճախեն Թուրք վարժարանները:

Հայերը արտօնուած չեն քաղաքէն դուրս ելլելու, ոչ ալ շրջակայ գիւղերէն քաղաք փոխադրուելու: Գանկալի մէջ գտնուող քանի մը ընտանիք տարիներէ ի վեր կ'աշխատին քաղաք գալ, բայց անօգուտ: Մերթ ընդմերթ բացառիկ կարգադրութեամբ մը կ'արտօնուին Պոլիս երթալ իբր գաղթական, տուն տեղ ձգելով իբրեւ լքեալ գոյք: Այս թշուառները գրեթէ մերկ կը հասնին Պոլիս, ուր բեռ կ'ըլլան Ազգ. Խնամատարութեան:

Տիրող սովը յուսահատութեան մատնեց շրջակայ Թուրք գիւղացիները, որոնք հարիւրներով քաղաք կը թափուին, կտոր մը հաց գտնելու համար: Նոյն վիճակը կը տիրէ նաեւ Գոնիայի, Էրէյլիի, Նիյտէի, Կեսարիոյ եւ այլ շրջաններու մէջ: Թերթերը ատեն մը բաւական զբաղեցան սովի ստեղծած ահռելի կացութիւնով, բայց բարձրէն եկած հրամանով մը՝ ստիպուեցան այլեւս այս նիւթին վրայ չխօսիլ:

Սուլթան Համիտի ժամանակ մատի վրայ կը համրուէին խաֆիէները. այժմ Թուրքիոյ իւրաքանչիւր քարին տակ մէյմէկ Մուսթաֆա Քէմալ պահուըտած է. այնպէս որ ոչ ոք կը համարձակի անոր մասին խօսիլ: Դիկտատորութիւն մը որ չափ ու սահման չունի:

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ
ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՏՕՆԷ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 15 Հոկտ. 1928

Արտակարգ շուքով տօնուեցաւ հոս Հայ Մշակոյթի Օրը: Շատ քիչ անգամ որեւէ տօն ռումանահայութեան մէջ արթնցուցած էր այն ընդհանուր խանդավառութիւնը, որպիսին տեսանք Կիրակի օր:

Ռումանահայ Կեդրոնական Մատենադարանի վարչութիւնն էր որ նախաձեռնեց այս տօնը, ինչպէս նախաձեռներ էր անցեալ տարի Մատենադարանի հիմնարկութեան առթիւ:

Նոյն վարչութեան հրաւէրով հաւաքուած խորհրդակցական ժողով մը տասնըհինգ օր առաջ որոշեր էր համազգային բնոյթ տալ այս տօնին: Նոյն խորհրդակցութեան մասնակցեր էին Մատենադարանի վարչութեան անդամներէն զատ, նաեւ ներկայացուցիչներ Ազգ. վարժարանի հոգաբարձութենէն, ուսուցչական մարմնէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային եւ տեղական վարչութիւններէն, Ուսանողական միութենէն, Ռաֆֆի, Կոմիտաս, Յոյս եւ Երեւան միութիւններէն, Աշակերտական միութենէն, Նոր Արշալոյսի, Հայաստանի եւ Երկիրի խմբագրութիւններէն, Աղքատախնամի եւ Որբախնամի վարչութիւններէն, եւ Հայրենակցական Միութիւններէ:

Սոյն ժողովին խնդրանքով Թեմական իշխանութիւնը հրահանգ ուղղեց Թեմին բոլոր Թաղականութեանց, որպէսզի Շաբաթ Թարգմանչաց տօնին օրը փակ պահեն վարժարանները եւ սարքեն դպրոցական հանդէսներ, իսկ Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կատարեն եկեղեցիներու մէջ եւ հոգեհանգիստ հանգուցեալ մտաւորականներու յիշատակին, իսկ կէսօրէ յետոյ սարքեն ժողովրդական հանդէսներ բոլոր հոսանքներու գործակցութեամբ:

Պուքրէշի մէջ ազգ. վարժարանի հանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր, եւ եղան ասմունքներ, երգեր ու արտասանութիւններ. յետոյ վարժարանի տնօրէնութեան կողմէ Պ. Սրենց աշակերտութեան ուղղուած խրատական մը խօսեցաւ, յորդորելով զանոնք սիրել իրենց մայրենի լեզուն, սորվիլ զայն ու երբեք չմոռնալ:

Ժողովրդական հանդէսը տեղի ունեցաւ երէկ, կիրակի, կէսօրէ յետոյ, Կեդր. Մատենադարանի սրահին մէջ, որ կը յորդէր խուռն բազմութեամբ մը: Ներբանցքներուն մէջ եւ սանդուղներու վրայ եւս բազմութիւնը կը վխտար, հակառակ աննպաստ օդին:

Կը նախագահէր Թեմական առաջնորդ Յուսիկ արքեպիսկոպոս:

Մատենադարանի վարչութեան կողմէ Պ. Գ. Ղազարեան պատշաճ խօսքերով բացաւ հանդէսը:

Յետոյ խօսեցաւ Մատենադարանի կողմէ Պ. Յ. Ճ. Սիրունի, որ նախ ըսաւ թէ այսօրուան տօնը վեր է բոլոր տօներէն, որովհետեւ կը կապէ մեր անցեալը մեզի, եւ հայ ժողովուրդին բոլոր խաւերը իրարու, հետեւաբար պէտք է ան բոլորինը ըլլայ: Ըսաւ թէ այս տօնը նախ տօնն է հայ գրերուն, ու այն տքնութեան որով Մեսրոպ ծնունդ տուաւ անոնց, ու այն փառաւոր մարդոց, որոնք բաժնեցին իր ուխտն ու տքնութիւնը՝ անոնց ուժով ստեղծելով հրաշքը. տօնն է հայ լեզուին՝ որ բխած մեծ ընտանիքէ մը, եւ օտարէն հիւթ ու աւիւն ծծած՝ կրցած է իր դիմագիծը պահել, ու Թարգմանել Աստուածաշունչը աստուածային պերճութեամբ. տօնը հայ գրագէտին, որ սրբագործեց հայ գիրը ու վսեմացուց հայ լեզուն. հայ բանաստեղծին որ ցեղին ցաւն ու հաւատքը երգեց. տօնը անոնց որ կառուցին հայ ճարտարապետութեան հրաշալիքները կամ որոնք՝ իրենց խուցը քաշուած՝ սպառեցին իրենց աչքերուն լոյսն ու կեանքը որպէսզի ստեղծեն հայ մանրանկարչութեան գլուխ գործոցները. տօնն է հայ վանքերուն, ուր ծաղկեցան հայ գիրն ու արուեստները, եւ հայ դաստիարակին, որ դարերուն մէջէն սերունդները հայ հասցուց մեզի, ու հայ գիտնականին՝ որ համեստ է բայց մերն է, տօնը հայ երգին ու բեմին, եւ հայ տպագրութեան ու իր աշխատաւորներուն՝ որոնք հայ ժողովուրդը հաղորդ պահեցին լոյսին: Բանախօսը ի վերջոյ շեշտեց որ առանց ինքնուրոյն ճիգի եւ ոճի մեր մշակոյթը կը կորսուի կ'երթայ, եւ օտար հողերու վրայ նետուած սերմերը դատապարտուած են մեռնելու,

Երկրորդ խօսողն էր առաջնորդ Յուսիկ եպիսկոպոս, որ ոգեկոչեց Օշականի եւ Աշտիշատի գերեզմանները, շեշտեց թէ հոգեւոր սնունդը, մշակոյթն է որ ցեղը կը պահէ, եւ հրաւիրեց հայ ծնողքները որպէսզի իրենց մանուկներուն սիրցնեն հայ լեզուն, մայրենի եկեղեցին, աւանդութիւնն ու մշակոյթը:

Յետոյ խօսք առաւ Հ. Մկրտիչ Պոտուրեան, որ հայ գիրը նկատեց հայ ցեղին գոյութեան պայմաններէն մին, ու դրուագներ յիշեց Թրանսիլվանիա, Պուքովինա եւ Մոլտովա կատարած իր պտոյտներէն, յիշելով որ հայ սերունդները անհետացած են հոն, կորսուած է հայ լեզուն, բայց հայ տաճարը կը մնան տեղ տեղ:

Չորրորդ խօսողն էր Պ. Թիմոսեան (Երեւան միութենէն) որ շեշտեց թէ ժողովուրդ մը այն ատեն միայն կ'ապրի, երբ օժտուած է ստեղծագործելու հոգեկան հնարաւորութիւններով, եւ ունի իր սեփական լեզուն, արուեստը, գիտութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը, թէ ժողովուրդները դատապարտուած են մեռնելու եթէ անոնց ներքին կարելիութիւնները կը սպառին ու կը մարի ստեղծագործական կրակը, եւ թէ օտար երկնքի տակ անխուսափելի է ձուլումը:

Յետոյ խօսեցաւ ազգային վարժարանի հոգաբարձութեան կողմէ Պ. Սմբատ Մատէնճեան, որ իր կարգին շեշտելով օրուան տօնին նուիրականութիւնը, ապրող սերունդը յարգանքի հրաւիրեց մանաւանդ դէպի հայ դաստիարակը՝ որ դարերու մէջէն հասցուցած է մեզի հայ լեզուն:

Վերջին խօսողը եղաւ Ազգ. վարժարանի ուսուցչութեան կողմէ Պ. Մուշեղ Թամրազեան, որ ի վեր հանեց նախկին բանախօսներու քանի մը հիմնական կէտերը եւ անօգուտ նկատեց այսպիսի տօները եթէ ամէն մէկը անոնցմէ բաժնուած ատեն իր հոգիին մէջ չամրացնէ ուխտը հայ գիրը, հայ լեզուն եւ հայ մշակոյթը սիրելու եւ պահպանելու:

Հանդէսի միջոցին կը նուագէր «Ռաֆֆի» Միութեան նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Մութաֆի, «Երեւան» Միութեան փանֆարը՝ Պ. Հայկ Պարտիզպանեանի ղեկավարութեան տակ, եւ կ'երգէր «Կոմիտաս» երգչախումբը Պ. Ճէրահեանի ղեկավարութեամբ: Մեներգեցին Օր.ներ Ա. Սվաճեան եւ Ա. Կլըրիկեան: Պ. Լեւոն Պալճեան արտասանեց Սիրունիի «Խօսք լոյսի տօնին համար» գրուածքը, եւ դպրոցական օրիորդ մը՝ Սիպիլի «Հայ լեզուն»:

Հանդէսը տեւեց երեք ժամ, եւ ներկաները հազիւ թէ ուզեցին բաժնուիլ:

*** Յայտնի փրոֆէսոր Նիքոլա Եորկա՝ որ խոստացած էր բանախօսել այս առթիւ, չէր կրցած գալ՝ իր կուսակցութեան համաժողովը զուգադիպած ըլլալով նոյն օրը: Պիտի բանախօսէ ուրիշ առթիւ մը, Մատենադարանին մէջ, նիւթ ունենալով «Հայ արուեստը»:

*** Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանի Վարչութիւնը հրապարակ հանեց «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տիտղոսով տօնական թիւ մը, ուր ուսումնասիրութիւններ կան հայ գրերու գիւտին, ոսկեդարու, հայ երաժշտութեան, բանաստեղծութեան, տպագրութեան, ձեռագրութեան եւ հայ արուեստին մասին, եւ արտատպութիւններ՝ օրուան տօնին յարմար նիւթերու:

ԻԶՄԻՐԻ ԱՐՀԱՒԻՐՔԸ 1922ԻՆ

(ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ)

Ճիշդ վեց տարի առաջ, 1922 սեպտեմբեր 12ին, չորեքշաբթի գիշեր, Իզմիրի Հայնոցէն սոսկալի հրդեհ մը ծայր կուտար:

Մ. Քէմալ չորս օր առաջ՝ իր յաղթական մուտքը գործած էր, Լէնկթիմուրի նման աւերշտկելու, փճացնելու համար գեղեցիկ Իզմիրը: Սեպտեմբեր 8 շաբաթ առաւօտ ժամը 11ին ես եւս քաղաքէն դէպի Գորտէլիօ վերադառնալու պատրաստուած էի: Դասալիք յոյն զինուորը իր ունեցած չունեցածը կուգար ծովուն եզերքը կը նետէր, կը բաժնուէր իր սիրելի հրացանէն, քաղաքացիի հագուստ կը պահանջէր, որպէսզի կարենայ ինքզինքը պարտկել, իբր պարզ քաղաքացի մը: Նետահար աղաւնիներու պէս քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը խուճապահար բազմութիւններ դէպի ծով կուգային, հոն գտնել կարծելով իրենց ազատարարը...: Բայց ո՞վ էր որ զիրենք պիտի փրկէր՝ այդ արիւնարբու եւ արիւնկզակ Թուրք Չէթէներու ձեռքէն: Բոլորը աչաբեկ կը զգա՛յին թէ խոշտանգուելու, մեռնելու, սիրելիներէն զատուելու ժամը հասած էր: Զրահաւորները, — անգլիական, ֆրանսական, իտալական — շրջուն բերդերու նման ցուցադրած էին իրենց վիթխարի իրանները, կարծես ըսելու խեղճ ժողովուրդին, «մենք հոս ենք, մի՛ վախնաք»:

Յանկարծ Թորգոմ, 70-80 կամաւորներու գլուխն անցած, կ'ուղղուէր դէպի Թրքական թաղերը: Այդ շարժումը քիչ մը սիրտ կուտար ժողովուրդին: Եւ սակայն, Թորգոմի բանակէն 200-300 քայլ հեռուն, Մ. Քէմալի յառաջապահ գունդը կը հասնէր: Այն, որուն կը սպասէր ժողովուրդը ճերմակ ձեռնոցներով, ինչպէս կ'ուզէին հաւատցնել Եւրոպացի «Լէվանթէն»ները, առիթէն օգտուած վագրեր դարձեր էին «կամ քսակդ կամ հոգիդ»: Իրենց առջեւ հանդիպող խեղճ ժողովուրդէն սպառնալիքով դրամ կ'ուզէին: Նոյն պահուն Գորտէլիօյի յոյն դրացիս Պ. Փերիքլի որ Պանք տ'Անաթոլիէն 4500 ոսկի դեռ նոր գանձած էր, վայրագ Թուրքի սուրին տակ ստիպուած էր յանձնել իր ամբողջ հարստութիւնը, եւ ինծի հետ միեւնոյն շոգենաւով գլխիկոր կը դառնար մեր գիւղը:

Այդ օրէն սկսելով 20 օր ամբողջ բանտարկուած մնացի տանս մէջ: Ահ ու սարսափ տիրած էր Իզմիր ու շրջակաները: Մեր մօտակայ թաղին Ս. Աննա եկեղեցին յոյն փախստականներով լեցուած էր: Անտէր ու անտիրական պզտիկներ իրենց մայրերէն զատուած՝ կուլային, կ'ողբային: Հարիւրաւոր անասուններ առանց տէրի, առանց սնունդի, փողոցները ման կուգային, եւ այդ լերկ ու աղքատ չոր հողին վրայէն կը կարծէին կեր գտնել: Ժողովուրդը ամբողջ հարստութիւնը երեսի վրայ թողած, միայն եւ միայն իր կեանքի փրկութիւնը կը փնտռէր, եւ այդ հաւատքով եկեղեցին կ'ապաստանէր: Բայց բարբարոս թշնամին այդ վայրին մէջ ալ՝ զիրենք հանգիստ չէր թողուր: Եւ ահա վայնասուններ, լալու եւ ողբալու ճիչեր, մանաւանդ գիշեր ատեն: Հրէշները կը հեգնէին.

— «Եթէ ձեր Աստուածը այնքան զօրաւոր է, թող գայ եւ փրկէ ձեզ մեր ձեռքէն...

Այդ քանի օրուան ընթացքին, վարագոյրին ետեւէն, ականատես եղայ այնպիսի տեսարաններու, զորս անկարելի է նկարագրել:

Քէմալի զօրքերուն գազանութիւնը ամէն չափ ու սահման անցած էր: Անցորդները կը մերկացնէին՝ հագուստները եւ կօշիկները գրաւելով, ականջներ կը կտրէին՝ օղեր գողնալու համար, մատները կը յօշոտէին, մատնիները յափշտակելու, իսկ իրենց սանձարձակ սրիկայութիւնը չեմ ուզեր հոս գրիչով պատմել:

Սեպտ. 12ի գիշերը մեր տանիքէն նշմարեցինք, Իզմիրի Հայնոցին կողմէն հրդեհի մը սկզբնաւորութիւնը: Կարծեցինք թէ պատահաբար սկսած էր կրակը եւ կը յուսայինք քիչ ժամանակուան մէջ մարած տեսնել: Սակայն հակառակը պատահեցաւ: Հրդեհը երկու երեք ճիւղի վրայ սկսաւ յառաջանալ եւ Հայնոցը մոխիր դարձնելէ ետքը, դէպի յունական եւ եւրոպական թաղերը արշաւել՝ սրընթաց: Զարմանալի էր որ, Թրքական թաղերը (դէպի հիւսիս) անվնաս կը մնային: Կարծես երկաթէ պատնէշ մըկար որ կը խափանէր հրդեհը: Տարօրինակ երեւոյթ մը եւս, — գրեթէ ամէն վայրկեան մէկ կամ քանի մը կրկզուի պայթումներ, խոշոր ձեռնառումբերու պէս որոտումներ կը լսուէին, որոնք երբեմն Թնդանօթի ռումբերու ձայնէն աւելի զօրաւոր էին: Այս տարօրինակ պայթումները մեզի ենթադրել կուտային թէ պատերազմ կը մղուի Ս. Ստեփաննոսի եկեղեցիին մէջ գտնուող հայ մարտիկներու եւ Թուրք զինուորներու միջեւ:

Բայց, ինչպէս վերջէն իմացանք իրազեկ անձերէ, պարագան տարբեր էր: Մ. Քէմալի ոստիկանութիւնը. անհամար սայլերով պէնզինի թիթեղներ կը տեղաւորէր այն տուներուն մէջ, որոնք սահմանուած էին հրկիզուելու, փճանալու: Եւ այս ահաւոր հրդեհը օրեր տեւեց, միեւնոյն յարատեւ պայթումներով:

Թուրքերը, երբեք չէին սպասէր, որ Վէնիզէլոս Լօզանի մէջ յանկարծ իրենց առաջարկէր ժողովուրդներու փոխանակութիւնը: Այս ծրագիրը այնքան յարմար եկաւ Ըսմէթ փաշայի, որ շնորհակալութեամբ ընդունեց, քանի որ իրենց ծրագրած Իզմիրի այս մեծ հրդեհը, նպատակ ունէր աւերակոյտի վերածել քաղաքի որոշ մասերը, որպէսզի Հայերու եւ Յոյներու բնակութիւնը, անկարելի դառնար: Վէնիզէլոսի առաջարկութիւնը՝ Թուրքին հացին իւղ քսեց: Եւ իսկոյն ընդունուեցաւ:

Նոյն օրերու զինուորական հրամանատար արիւնարբու Նուրէտտին փաշա Թերթերու մէջ հրատարակութեան կուտար պաշտօնական ղեկոյցներ թէ՝ Հայերն ու Յոյները պարտին մինչեւ Սեպտ. 30 հեռանալ քաղաքէն: 17էն 45 տարեկանները պարտ էին դիմել զօրանոց, իրենց զինուորական պարտականութիւնը կատարելու համար այսինքն խոշտանգուելու և սպաննուելու համար, որովհետեւ այդ երիտասարդներէն եւ ոչ իսկ տասներորդը փրկուեցաւ Նուրէտտին փաշա, իր պաշտօնական ղեկոյցներուն մէջ 17էն վար եւ 45 տարեկանէն վեր եղողներուն կը սպառնար աքսոր, այսինքն ջարդ:

Մնացած ժողովուրդը ամբողջ դուրս հանելէ ետքը, Թուրքը նկատեց մեզի իբր փախստականներ եւ մեր կալուածները հռչակեց «լքեալ» գոյքեր: Բացէ ի բաց գործուած այս բարբարոսութիւնը աւազակութենէն ալ անդին կ'անցնի, բայց ո՞վ է հասկցողը: Ազգերու Դաշնակցութիւնը աւելի է որ կը զբաղի այս խնդրով եւ դեռ չկրցաւ գտնել ձեւ մը, խելքի բերելու երէկուան պարտեալը:

ՏԻՐԱՆ ԴԱՍՊԱՐԵԱՆ

Փաթրաս

ԿԻՍ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԽԱՂՈՂԸ

Եղանակի պտուղներէն խաղողը, ո՛չ միայն համեղ ու քաղցրահամ պտուղ մըն է, այլ ընտիր միջոց մը զանազան դարմանումներու: Քիմիական բաղադրութեան տեսակէտով, խաղողը կատարեալ սնունդ մըն է, որ կը պարունակէ բորակածնային, բնածխաջրային եւ հանքային նիւթեր:

Անոր մէջ կայ կլիւքօզ, Թարթրուած տը փօթասիօմ, ասիտ Թարթրիք, իստ, երկաթ, օքսիտազներ, խմորներ եւ զօրաւոր կենսանիւթեր (վիթամին):

Խաղողին հիւթը սննդական տեսակէտով աւելի արժէք կը ներկայացնէ քան գինին. գարեջուրէն աւելի սնուցիչ է եւ կարելի է զայն կնոջ կաթին համարժէք սնունդ մը նկատել: Մօր կաթին նուազութեան պատճառաւ, ծծկեր մանուկներու խաղող տալով, կարելի եղած է պահել անոնց ծանրութիւնը, զուարթութիւնն ու առողջութիւնը:

Մեր առօրեայ սնունդներուն մեծ մասին հանքային նիւթերու անբաւարարութիւնը դարմանելու համար, Ամերիկայի կենսաբանները կը յանձնարարեն ուտել առատ խաղող, որ հարուստ է փոթասով ու կալաքարով, եւ խնձորէն, սալորէն ու նարինջէն աւելի փոսփոր կը պարունակէ: Իր մէջ գտնուած փոսփաթները, «սիւլֆաթ»-ները, «քլօրիւր»ները կրնան որոշ չափով մը հանքային ջուրերու տեղը բռնել: Բժիշկներու կարծիքով, խաղողին ալքալիները եւ խմորները արիւնը աւելի հոսանուտ վիճակի կը վերածեն, շնչառական եւ երակային պարուտակներուն առաձգականութիւն կուտան, սակայն ասոր համար պէտք է ընտրել այնպիսի ողկոյզներ, որոնք շատ լաւ հասունցած ըլլան, հակառակ պարագային շաքարախտի ենթակայ եւ ստամոքսի տկարութենէ տառապող մարդոց համար վնասակար են:

Խաղողին բուժիչ յատկութիւնը հինէն ի վեր ծանօթ էր մեր նախահայրերուն: Մեզի ժամանակակից բժիշկներէն շատեր անոր կը վերագրեն բուժիչ, բացողական և լուծիչ յատկութիւններ, եւ զայն կը յանձնարարեն մարսողական ու միզային գործարաններու եւ լեարդի հիւանդութիւններու դէմ: Ասկէ զատ, խաղողը առողջարար ու բուժիչ ազդեցութիւններ կը ներգործէ սրտի հիւանդութիւններու, յօդային կաթուածի, յօդացաւի, անարիւնութեան, ջլատութեան, տենդային վիճակներու, թուլերականութեան, գիրութեան, նիհարութեան, ջրգողութեան, լայներակութեան եւ այլնի վրայ: Մէկ խօսքով խաղողը ամենաբոյժ դեղ մըն է ծերերուն, երիտասարդներուն եւ մանուկներուն հաւասարապէս, ինչպէս նաեւ տկարակազմ, վատառողջ ու հիւանդ մարդոց համար:

Տոքթ. Ռընտըրհիլի կարծիքով, երբ առողջ ենք, պէտք է միայն խաղողին միսը ուտել երբ որովայնի թուլութիւն ունինք, խաղողին միսը եւ մաշկը ուտել եւ կուտերը նետել, երբ լուծողականի պէտք զգանք, խաղողին միսը կուտերով միասին կուլ տալ եւ մաշկը նետել:

Բնական է թէ խաղողի դարմանումէ մը առաջ, խոհեմութիւն է միշտ բժիշկի մը կարծիքը առնել, որոշելու համար խաղող ուտելուն եղանակն ու քանակութիւնը, ինչպէս նաեւ ա՛յն սնունդները զորս պէտք է գործածել միեւնոյն ատեն:

Ամլացած խաղողի հիւթը կը գործածուի առեւտուրի մէջ շատ գնահատուած է գերմ Աւստրիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ բաղադրութիւնը շատ չի րիր թարմ մրմռուկի (շիրա) ղադրութենէն, սակայն եփ թեամբ առաջ եկած ամ կ'ոչնչացնէ խմորները եւ կ նիւթերը:

Խաղողի խմորումները ժումը չունի այն ներգործ նը՝ ինչ որ կարելի է ձեռք խաղողներու բուժումէն: Խ հիւթերիր բաղադրութեամբ տաւոր փոփոխութիւն մը կը բերէ այն միջավայ մէջ, ուր կը գտնուին հիւսուածքներուն բջիջները

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԵՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՏՈՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷ

Սեպտ. 30ին, Եունիըն մէջ (Մ. Նահանգներ) կա ցաւ բացումը Դաշնակցու տան: Այս առթիւ Հայրենիք կը կարդանք.

— Այդ փառաւոր շէնք են Հ. Յ. Դաշնակցութեան նիւ Եորքի եւ Եունիըն Սի միտէնները: Եւ աւելորդ է թէ բացառիկ նիւթական եւ րոյական զոհողութիւններ միայն այդ երկու փոքր միտէններու մեր ընկեր րողացեր են գնել սեփական պիսի փառաւոր շէնք մը մադրել զայն «բոլորին, թին, ազգին», հայ ոգին վա հելու սրբազան մտահոգու մայր հայրենիքէն հեռու իրենց երկու պզտի ղութներուն մէջ:

Այսպիսով, Հ. Յ. Դաշն թեան Պոսթընի, Չըլսիի, տի, Տիթրոյթի, Շիքակ Ֆրեզնոյի շէնքերուն վրայ նայ նոր շէնք մը եւս, որ միւնները, թէեւ մեր կուսակ թեան սեփականութիւնն է ւապէս, բայց ամբողջ գա ազգին կը պատկանի բարո ու փաստօրէն, որովհետեւ նիւթական ամուր պատուա ան պիտի ծառայէ բարոյ այն մեծ գործին, որ հա ղութային է եւ համազգա

Իրականին մէջ, մեր կ յական շէնքերը կը գտնուին մէկ արդիական իրայատ կեղեցիներ, ուր կրօնքով բաժնուած, բայց միեւնոյ գին զաւակները կարող են տօրէն քով քովի գալ՝ ազ ծառայելու եւ նուիրաբերելու մար այն նոր ատոծոն, գային ոգի եւ խտէալ կը

Սեփական ազգային ունենալու փափաքը գրեթէ հանուր է ամերիկահայ գաղութներու մէջ: Շէնք ուած են ու կ'առնեն միայն հայ կուսակցութիւ ու կրօնական համայնքներ եւ հայրենակցական եւ կր զանազան միութիւնները:

Որքա՞ն առողջ եւ ն կայարմար շարժում մըն ֆինանսական, տնտեսական կէտով, այդ մասին կ վիճիլ: Սակայն, անկարելի տել, որ սեփական շէնքը շէնքերէ շատ աւելի ոգ թիւն առաջ կը բերեն, րութեան կը մղեն եւ գ բանքի առարկայ կը դառն գաղութներուն մէջ եւ աւ րաւոր կապով մը կը կապեն րու շէտ մեր հայրենա եւ աւելի մեծ չափով գիր ներ կուտան անոնց հա ազգային եռուն կեանք մը նալու օտարութեան մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«...ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 17

...Մուսթաֆա Քէմալի Թուր- ...այսօր տիպար մը կրնայ ...բոլոր թոյլ եւ անվճռա- ...ժամանակ յոյսը օտար- ...վրայ դնող ցեղերուն։ ...ական ներքին դժգոհու- ...ները եւ քինախնդրութիւն- ...քանի այս հզօր բազուկը ...Թուրքիոյ մէջ, միշտ ...խարազանելով դէպի ա- ...ուզեն չուզեն պիտի քալեն ...րազուին։ Զհամակերպողնե- ...կը սպառնան աքսորը եւ ...կամ կախաղանը և գն- ...դահարութիւնը։

...րանալի փաստ է, որ խա- ...թեան եւ սուլթանու- ...ջնջումը, «մէտրէսէ»ներու ...ը, ընդդիմադիրներու ո- ...ը, ոչ-թուրք տարրերու ...ով, ջարդով եւ այլ միջոց- ...նաջնջումը, եւ վերջա- ...տինական տառերու գոր- ...ը եւ կրօնի բաժանումը ...թենէն,— այս բոլորը կը ...տարիներէ ի վեր հետա- ...ած ծրագիր մը իրականա- ...,— ստեղծել միատարր ...իա մը եւ դիւրացնել հա- ...րանական քաղաքականու- ... ինչ որ Համիտը եւ Ջար- ... Իթթիհատը չկրցան ի- ...ծել, կը ջանայ գլուխ հա- ...Մ. Քէմալը։

...4. Այս փոփոխութիւննե- ... զօրացնեն Թուրք պետու- ... եւ Թուրք ժողովուրդը, ո- ...ուեւ որչափ ալ խորթ ե- ... գիւղացիներուն ներկայ ...դիմութիւնը, նոր սերուն- ...է ապագան։ Նոր սերունդը ...ծրագիրները քննելով ար- ...ած է։ Ամբողջ յիսուն տար- ...ն ծրագիր մը որ փորձուե- ...սուլթաններու եւ Իթթիհա- ...կողմէ, չէր յաջողած, եւ ..., Մ. Քէմալ ճամբան կը ...թէ արմատական միջոցնե- ... Նոր սերունդը իր առջեւ կը ...է պատրաստ եւ հարթ ճամ- ...մը։ Կրօնքը բաժնել պետու- ...էն՝ կը նշանակէ ժողովուրդը ...պատել եւ հասցնել պետա- ...ու քաղաքական բարձր մա- ...կի։ Արաբական այբու- ...ն տեղ լատինականը ընդու- ...կը նշանակէ ազատիլ արա- ...ն զգացումներէն, բաժնուիլ ...ական մոլեռանդութենէն և ...նալ եւրոպական ժողովուրդ- ... Թուրքը որ դարերէ ի վեր ...անդութեան ճիրանին տակ ...կերպած էր խալիֆաներու ...ւլթաններու ֆէրմաններուն, ...ափ ծանր կաշկանդումներէ։

...5. Ներկայ աշխատանքները ...բռնութեամբ պարտադր- ...են, բայց ապարդիւն չպի- ...ան։ Մենք Թուրքերը լաւ ...անչնանք։ Անոնք առաջ ...կարար կը սորվին, այդ ...նբուժելի սովորութիւնը պիտի ըլլայ։ Քէմալի կատարած փոփոխութիւնները ոչ թէ հետքեր պիտի ձգեն, այլ արմատացած են արդէն։ Այո՛, լաթը փոխելով, ֆէսին տեղ եւրոպական գլխարկ դնելով Թուրքը իր բարբարոսութենէն չելլեր, բայց ամէն պարագայի մէջ քաղաքակրթուած բարբարոս մը կը պատրաստուի, փոխան վայրենի եւ կոպիտ բարբարոսին որ աւելի վտանգաւոր է։ Ես Թուրքը կը նմանցնեմ այն արտին որ հիմա լաւ մշակուած է եւ լաւ ցորեն կուտայ, բայց միեւնոյն ատեն Թրքութեան եւ համաթուրանականութեան հիւթը աւելի կը զարգացնէ։ Խոստովանինք. վերջապէս հասած է սերունդ մը, որ թուղթի դերէն ելած, վարպետութիւն կը փորձէ։

Եթէ միջազգային որեւէ դէպք չխանգարէ ներկայ վիճակը, Թուրքին ապագան լաւ է։ Քանի ժամանակ շահի, այնչափ յառաջդիմելու միտում ունի։

7. Թուրքիոյ այս փոփոխութիւնները կուգան մեզ դնելու աւելի ծանր վտանգի մը առջեւ։ Ասկէ առաջ Թուրքիան այնքան չէր հասկնար թուրանականութիւնը որքան այսօր։ Իրենց առջեւ կը գտնուի Հայաստան մը, զոր կ'ուզեն կարելի խորամանկութեամբ չէզոքացնել, ինչպէս կ'երեւայ ռուս-թրքական դաշնագիրներէն։

Իսկ կարծել թէ Թուրքը քաղաքակրթուելով ներքին մարդն ալ կը փոխուի, կը նշանակէ կրակը առնել ծոցը դնել բոնկիլ։ Թուրքը եթէ քաղաքակրթուի, աւելի անողոք պիտի դառնայ մեզ հանդէպ։

Թշնամին պզտիկ տեսնել՝ կը նշանակէ ինքզինքը պզտիկցնել։ Երբ ընդունինք թէ մեր թշնամին մեծ է, մեր նախապատրաստութիւնն ալ անոր համեմատ մեծ կ'ըլլայ։ Վախկոտը իր նախապատրաստութեամբ անվախ կը դառնայ։

Յակոբ Հիսաեան

ՆՈՐ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ ԹՈՔԱԽՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Դեկտեմբերին հրապարակ կը հանուին նոր դրոշմաթուղթեր, որոնց հասոյթը պիտի յատկացուի Թոքախտի դէմ պայքարին։ Անցեալ տարի նոյն դրոշմաթուղթը որ կը կոչուէր «Համբոյր արեւուն», բերած էր 14 միլիոն ֆր.։ Այս տարուան դրոշմաթուղթը որ պիտի կոչուի «Ապրիլ» պիտի ծախուի Ֆրանսայի 90 եւ Ալճերիոյ 3 նահանգներուն մէջ։ Նոր դրոշմաթուղթին վրայի պատկերը գործն է նկարիչ Աբէլ Ֆեվրի։ Աղջնակ մը կը բանայ պատուհանները եւ իր ձեռքերը կ'երկարէ օդին եւ արեւուն։ «Ապրիլ» բառը յստակօրէն կը նշմարուի անոր գլխուն վրայ, արեւուն ճառագայթներուն միջեւ։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ադրբէջանի մուսաւաթականներուն Պոլսոյ պաշտօնաթերթը Ազէրի Թիւրք՝ այս խորագրին տակ թղթակցութիւն մը կը հրատարակէ Թեհրանէն (15 Հոկտ.).

Բոլշեւիկները Պարսկաստանի հիւսիսային մասը ամբողջութեամբ իրենց ազդեցութեան տակ կը նկատեն։ Եթէ այդ շրջանին մէջ բոլշեւիկներու պաշտօնական եւ անպաշտօն հիմնարկութիւնները նկատի առնենք, կը տեսնենք որ այս մասին չեն սխալիր։ Թեհրանի խորհրդային վարժարանը պրոպագանդի կեդրոն մը կրնայ նկատուիլ Մերձաւոր Արեւելքի, մասնաւորաբար Պարսկաստանի համար։ Այդ վարժարանին մէջ հրապարակով տղոց կը սորվեցնեն լէնինիզմը, մարքսիզմը, Լէնինի յատկութիւններն ու ծառայութիւնները, Ռուսիոյ յեղափոխութիւնը եւ այդ յեղափոխութեան շնորհիւ Արեւելքի փրկուիլը, Մոսկուա նստողներուն գիշեր ցորեկ արեւելեան ազգերու հոգերով զբաղիլը են.։

Այդ վարժարանի դասագրքերուն մէջ «Ինտերնասիոնալ»ի երգը տպուած է ձայնանիշերով, ու տղաքը առտու իրիկուն աղօթքի պէս «Ինտերնասիոնալ»ը կ'երգեն։ Վարժարանի յայտնի ուսուցիչներէն պարսիկ Էպուլքասըմ Լահուտի կարեւոր ուժ մըն է, որուն վրայ կը յենուն բոլշեւիկները։ Այս մարդը ամէն տարի հրահանգ ստանալու համար ուղղակի Մոսկուա կ'երթայ եւ քանի մը ամիս հոն մնալէ յետոյ Թեհրան կը դառնայ։ Այս տարի ալ բոլշեւիկեան ուխտավայրը գնաց. վերադարձին քանի մը «մասնագէտ ուսուցիչ» պիտի բերէ հետը։

Վերջերս հոս եկաւ Վոլքոֆ անուն պաշտօնեայ մը, վարելու համար բոլշեւիկներու Արեւելքի առեւտրական գործերը։

Այս մարդը մեծ ծառայութիւններ մատուցած է չինական յեղափոխութեան մէջ։ Թեհրանի ամէնէն նշանաւոր պողոտաներէն Լալէզարի մէջ բոլշեւիկները ժամագործի վաճառատուն մը բացած են։ Վարիչը Հրեայ է։ Այս վաճառատունը բոլշեւիկներու պրոպագանդի և միութեան ամէնէն կարեւոր կեդրոններէն մէկն է։ Ասկէ զատ բացուած է նաեւ «Բիեւ» անուն մեծ վաճառատուն մը, որ նոյնպէս Մոսկուայէն թոշակ ստացող Հրեայի մը վարչութեան տակ կը գտնուի։ Բացուած են նաեւ սափրիչի խանութ մը եւ սինեմա մը։ Այս վերջինին մէջ Բարսականոֆ անուն պարսկահպատակ Հայու մը աղջիկները Մոսկուայէն իրենց ստացած լեցուն ամսականին փոխարէն «մեծ գործեր» կը տեսնեն։ Այս աղջիկները, ինչպէս նաեւ Բարսականոֆի տղան, որ ուսանելու համար կը պատրաստուի Մոսկուա երթալ, խորհրդային հպատակութիւնը ընդունած են։

Ընդհանրապէս Պարսկաստանի մէջ Հայերը սովետներու աջ բազուկն են։ Սէրտարեան անուն Հայու մը երեք զաւակները խորհրդային հպատակութիւն ընդունելով Ռուսիա մնկնեցան։ Թեհրան-Մէշէդ-Տըզրապ ճամբուն վրայ ինքնաշարժով թղթատար բանեցնելու մենաշնորհը ստացած է Յովակիմ Սարգիսեան անուն Հայ մը։

Պարսկահպատակ այս Սարգիսեանին ետեւը կեցած է Աթրատ Զոմոֆ անուն բոլշեւիկ ռուս Հրեայ մը, որ գործնապէս կը վարէ բոլոր գործերը։ Խորհրդային դրամատունը այս մարդու անունին 414 թիւով ընթացիկ հաշիւ բացած եւ հրամանին մեծ քանակութեամբ դրամ ձգած է։ «Պիւրօ Փէրս» անուն խորհրդային մեծ վաճառատուն մը, 15 օրուան մէջ այս մարդուն 8000 թումանի չէք տուած է։

Բոլշեւիկները այս ձեւով իրենց ձեռքը կ'առնեն Պարսկաստանի փոխադրական բոլոր միջոցները։ Իրենց նպատակն է հիւսիսէն հարաւ անցնիլ եւ Աֆղանիստանի, Բելուջիստանի եւ Միջագետքի սահմաններուն մօտենալ։ Ընդհանուր առմամբ մեծ պաշտօնները Հրեաներուն ձեռքն է. իսկ պզտիկ պաշտօնեաներու 100ին 90ը Հայեր են։

Հրեայ Լէվին Թեհրանի, Մէշէդի եւ Էնզէլիի մէջ բոլշեւիկեան սինէմայի ճիւղեր բացած է։

Պարսկաստանի զինուորական հիմնարկութեանց մէջ աշխատող սպիտակ Ռուսերը բոլորն ալ բոլշեւիկեան գործակալի դեր կը կատարեն։ Այս կարգէն է բժիշկ Մակարեւիչ, որ Թեհրանի մօտ Նուսուֆապատի զինուորական հիւանդանոցին մէջ կը պաշտօնավարէ։ Կիլանի կեդրոնը Րաշտի մէջ կայ «Ֆերհենկ» անուն կրթական միութիւն մը, որուն անդամները ամսական 20-30 թուման թոշակ կը ստանան բոլշեւիկներէն։ Այս միութեան անդամակցող պարսիկ ուսանողներ համայնավարութեան դասեր կ'առնեն եւ բոլշեւիկեան ոգիով կը դաստիարակուին։ Այս միութիւնը Պարսկաստանի մէջ «կոմսոմոլ»ի (երիտասարդ համայնավարներու միութիւն) պաշտօն կը վարէ։ Նախագահն է ռուսական հիւպատոսարանի քարտուղար պարսիկ Աղա Մէհմէտ Վէքիլէթ.Թիւճճարի տղան Բէշովէրդ։

Բոլշեւիկները Կիլանի մէջ կազմած են նաեւ բանուորական սէնդիկա մը, որուն նախագահն է խորհրդային «Փէրս-Ազ-Նէֆթ» հիմնարկութեան աշխատաւոր Աղա Մէհմէտ Ալիէֆ։

Ընդհանուր առմամբ Պարսկաստանի մէջ բոլշեւիկեան գործունէութիւնը երթալով կը խորանայ։ Բոլշեւիկները Կիլանի, Մազանդարանի Խորասանի, Թեհրանի եւ Ատրպատականի կողմերը մեծ կազմակերպութիւններ ստեղծած եւ պարսկահպատակ Հայերուն վրայ կռթնելով գործունէութիւն ունեցած են։ Այս գործունէութիւնը սկսած է Գ. Միջազգայինի 6րդ համաժողովէն վերջ գրի առնուած որոշ եւ վերջնական ծրագրի մը համաձայն։

Ինչպէս յայտնի է, Գ. Միջազգայինի վերջին համաժողովին մէջ Պարսկաստանի անունով խօսեցաւ Սուլթանզատէ (որ ծագումով պարսկահպատակ Հայ մըն է) եւ յարմար գտաւ, որ Պարսկաստանի մէջ յեղափոխական շարժում առաջ բերելու համար, Պարսկաստանի յատուկ ծրագիր մը պէտք է կազմել։ Ուրիշ առթիւ կը գրեմ թէ ինչ է այդ ծրագիրը։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՍՈՎ. ԿԸ ՏԻՐԷ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.—

«Սովետական կառավարութիւնը հրաման տուաւ ուտեստեղէնի փոխադրութեան պաշտօնեաներուն, որ ոչ միայն աշխատին ամբողջ շաբաթը, այլ նաեւ կիրակի եւ տօնական օրերը, որպէսզի հարելի ըլլայ ապահովել ճարտարարուեստական կեդրոններու պարէնաւորումը։ Աշխատանքի, Առեւտուրի եւ փոխադրութեանց գործավարները Մոսկուայէն յաւելուածական հրահանգներ ղրկեցին Տոմսքի, Օմսքի, Նովօ-Սիպիրսքի, Կարատովի եւ Սամարայի, ինչպէս նաեւ ցորեն հայթայթող ուրիշ շրջաններու իրենց ճիւղերուն, որպէսզի գիշեր ցերեկ աշխատին, մինչեւ նոր հրաման։ Պատճառ ցոյց կը տրուի ցորենի հայթայթման ողբալի վիճակը՝ սպառող շրջաններու մէջ»։

ԳԻՆՈՎ ՀԱՑՐԵՐ ՈՒ ՁԱՒԱԿՆԵՐ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.

«Մոսկուայէն կ'իմացնեն թէ Վոլոտկայի մէջ, տղաքներ ցոյց կատարած են իրենց հայրերուն սովորական գինովութեան դէմ։ Հազարաւոր մանուկներ եւ տղաքներ թափօր կազմած, գացած են գործարաններն ուր հաւաքոյթ մը տեղի կ'ունենար եւ մեծ աղաղակներով պահանջած են իրենց հայրերէն որ չխմեն։ Յետոյ պարտաւորելու համար իրենց հայրերը որ չվատնեն իրենց ստացած վարձքերը, ձողիկներ տնկած են սրճարաններու եւ գինետուններու դռներուն առջեւ։

ՑԱՐՁԱԿՈՒՄ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Մոսկուայի դատարանին առջեւ կը տեսնուէր դատը բանուոր Ցէսոյէֆի, որ արտաքսուած էր իր աշխատած ալքոլի գործարանէն։ Նախագահ Ուազուլոֆ, երբ կը կարդար վճիռը, որով հաստատուէր Ցէսոյէֆի արտաքսումը, այս վերջինը բացաւ արջասպի շիշ մը եւ պարունակութիւնը սրսկեց նախագահի երեսին։ Բացի նախագահէն, որ ծանր այրուածքներ ստացաւ, վնասուեցան նաեւ ուրիշ 11 հոգիներ։

ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

Վերջերս կը տեղեկացնէին թէ Սեւաստապոլի կեդրոնական գրադարանը իր գրքերը ծախեր էր, անոնց թերթերուն մէջ աղի ձուկ փաթթելու համար։

Նոյնը ըրած է նաեւ Քալուկայի մատենադարանը։ Ծախած է նաեւ հին, արժէքաւոր գրքերը, որոնք ընթերցման համար փոխ կը տրուէին մասնաւոր պայմաններով ու երաշխաւորութեամբ։

Ծախու հանուած էր Շէլկունով անունով հրապարակագրի մը գործերը։ Բազմաթիւ անձերու պնդումին վրայ էր միայն որ յաջողեցան այդ գրքերը ետ առնել։ Երբ անոնց վաճառումը աւարտած էր արդէն, գրադարանը յայտարարութեամբ մը պահանջեց գանոնք գնողներէն, որ ետ դարձնեն։

ԱՊՐԱՆՔ ԱԼ ՉԿԱՅ

Ցորեն հայթայթող կեդրոնները կը գանգատին թէ գիւղերը շատ կը նեղուին զանազան ապրանքներու պակասէն։ Սիպերիոյ զանազան շրջաններուն մէջ — Քուպնէցք, Օմսք, Սլավկորոտ, եւայլն, — համագործակցական վաճառատուները պարապ են։ Ո՛չ թէյ կայ, ո՛չ ձուկ, ո՛չ ալ գամ, երկաթ, կամ զանազան գործածական առարկաներ։ Այս համագործակցականները որոնք բոլորն ալ պետական են, մետաղեայ զանազան առարկաներն ստիպուած են գնելու մասնաւորներու վաճառատուններէն։

Պոլտավայի մէջ (Ուկրայնա) համագործակցական խանութները լեցուն են գնորդներով, բայց բան չեն գտներ։

Պորիսոգլէպի մէջ շաքարը տանպօվէն կը ստանան թղթատարական ծրարներով։ Մանրուք դրամի պակասը չափազանց զգալի է հոն եւ անոր տեղ, կարգ մը վայրերու մէջ կը գործածեն լուցկի, խցան եւ ուրիշ առարկաներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ
VI

...Ո՛չ, մտածեց Անանիա, թող ...չէ որ այս իրիկուն մուկ մը ...ի եւ տանջուի։ Ոտքի ելաւ, ...ին մօտեցաւ, կենդանին ...ուաւ անմիջապէս սպասման ...

...իշտ ջղային անհանգստու- ...մը յուզուած՝ սկսաւ վեր ...ելը։ Մերթ ընդ մերթ շօ- ...ով գաւիթի պարկերը՝ կը ...էր.

...Հայրս այնքան աղքատ ...րոն կարբոնիի շահու ընկերն ...թէ ծառան։ Աղքատ չէ ...ի կրնար վճարել ծախսածս ...պատահի, ինչ որ... պատա- ...է։ Բայց պիտի պատահի ... Ի՞նչ կը կարգադրեն արդ- ...այս պահուս։

Ահա Ցատան խօսեցաւ։ Ի՞նչ ըսաւ։ Ա՛հ, ո՛չ, մտածելու չէ... մտածելու է աւելի բարեբարիս տուած պատասխանին վրայ։ Ի՞նչ պիտի ըսէ աշխարհի այս ամէնէն ուղղամիտ մարդը, գիտնալով որ պաշտպանեալը համարձակած է չարաչար գործածել իր վստահութիւնը։ Ահա՛ կը քալէ սենեակին մէջ. Ցատանա կը դիտէ զինք գունատ եւ ճնշուած...։

Աստուա՛ծ իմ ի՞նչ կը պատահի արդեօք. հեծեց Անանիա գլուխը ձեռքերուն մէջ առնելով։ Կը կարծէր թէ շնչահեղձ պիտի ըլլար. բակ գնաց կռթնեցաւ պատին, սպասեց, մտիկ ըրաւ։ Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ։ Քառորդ մը վերջ միայն մէկ քանի ձայներ հնչեցին պատին ...տին. գիւղացիներն էին որ կը հաւաքուէին վարպետ Պանէի խանութին առջեւ՝ գով օդ ծծելու եւ շատախօսելու համար։

— Ցեսայ որ 5 աստղեր վար կ'իյնային, աւելա պարապ տեղը չէ անշուշտ... դժբախտութիւն մը պիտի պատահի. կ'ըսէր Ռեբեկա։

— Ի՞նչ է, հակաքրիստո՞սը պիտի ծնի. կ'ըսեն թէ անասունէ մը ծնելու է. ըսաւ գիւղացի մը հեգնական ձայնով մը։

— Հակաքրիստոսը կնոջմէ՛դ պիտի ծնի, զզուելի՛ անասուն, պատասխանեց զայրացած աղջիկը։

— Ա՛ռ սա մեխակը, ըսաւ գեղանի Ակատան որ կ'ուտէր, կը խնդար եւ կը խօսէր միանգամայն։

Ցետոյ կիները եկան բակին պատին մօտ եւ սկսան շատախօսել։ Անանիա մտիկ կ'ընէր. յանկարծ հակառակ մտահոգութեան, քահքահ խնդաց։

— Ո՛հ, գոչեց Ակատա պատին մօտենալով։ Ի՞նչ կ'ընես մութին մէջ, ջղջի՛կ, դո՛ւրս եկուր։

— Խնդրե՛մ, ըսաւ Անանիա մօտենալով եւ թեւը կռթնելով, մինչդեռ Ռեբեկա ծալապատիկ նստած գետին՝ կը կռթնէր Ակատայի սրունքը։

— Ի՞նչ կ'ընես, ըսաւ աղջիկը, շատ առաջ գացի՛ր, թո՛ղ զիս, ապա թէ ոչ... երեւան կը հանեմ։

Բայց երկուքն ալ աւելի ուժով կռթնեցին։

— Ա՛հ, ա՛հ, կրողը տանի՛, Ռեբեկա՛ աւելորդ է նախանձիլդ... ա՛հ, Ցատանա այս իրիկուն գնաց... խնդրելու... ըսե՞մ։

Անանիա ետքաշուեցաւ, ինքնիրեն հարցնելով թէ ինչպէս Ակատան կը գիտնար...

— Սիրելի՛ս, ուրիշ անգամ յարգէ Ակատան, ըսաւ քթին տակէն խնդալով։

Կին մը հարցուց. «Պարոն Անանիա, կրնա՞ք ըսել Նուօրոյի մէջ ո՞վ 1000 ոսկի սկուտ ունի»։

Գիւղացի մըն ալ եկաւ եւ հարցուց. «Ըսէ՛, Նանիա, ճիշտ է որ պապը 77 կիներ ունի իր հրամանին տակ...»։

Անանիա չպատասխանեց. թերեւս չլսեց, կը տեսնէր մէկու մը գալը փողոցին ծայրէն։ Ինքն էր, պառաւ պատգամաւորուհին, ազանին, որ կը բերէր շրթներուն վրայ կեանքի եւ մահուան ծաղիկը, ճակատագրական բառը։

Ետ քաշուեցաւ եւ գոցեց բակին դուռը մինչդեռ Ցատանա միւս կողմէն ներս կը մտնէր եւ կը փակէր փողոցին դուռը։ Դեռ կը հեւար եւ տակաւին քիչ մը գունատ եւ ճնշուած էր, մօտեցաւ օճախին եւ իր նախնական գոհարները, գոտին ու մատնիները փայլեցան կրակին ցոլացումով։

Անանիա վազեց եւ անձկագին նայեցաւ կնոջ եւ որովհետեւ կը լռէր՝ հարցուց անհամբեր.

— Ի՞նչ ըսին։

— Համբերութի՛ւն, զաւակս հիմա պիտի ըսեմ։

— Ո՛չ, ըսէ՛ անմիջապէս, կ'ուզե՞ն զիս։

— Այո՛ կ'ուզեն, այո՛, աւետեց պառաւը։

Անանիա նստաւ, գլուխը ձեռքերուն մէջ առաւ, Ցատանա իրեն նայեցաւ եւ գլուխը շարժեց, մինչդեռ դողդոջուն ձեռքերով գօտին կը քակէր։

— Զիս կ'ուզե՛ն, կարելի՞ է, կը կրկնէր Անանիա ինքնիրեն։

Կատուն կը սպասէր մուկին անցնելուն եւ շշնկոց մը լսելու էր, որովհետեւ պոչը կը շարժէր։ Վայրկեան մը ետք Անանիա լսեց ճիչ մը, մահուան փոքրիկ կանչ մը։ Բայց ա՛յնքան երջանիկ էր որ չէր յիշեր թէ ցաւը գոյութիւն ունի աշխարհի մէջ։

*
* *

Ցատանայի մանրամասն տեղեկատուութիւնը պաղ ջուր թափեց ուրախութեան հրդեհին վրայ։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Փափա Աթէնքէն ճամբայ ելաւ երէկ՝ դէպի Պոլիս, վէճի առարկայ բոլոր խնդիրները կարգադրելու եւ բարեկամական դաշնագրի նախագիծը խմբագրելու լիազօրութեամբ:

Ֆրանսերէն բառերը թուրքերէնի մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Լեզուական Յանձնաժողովը, որուն պաշտօնն է լատինատառ նոր բառարան մը պատրաստել, շուտով պիտի լրացնէ իր աշխատանքները: Յանձնաժողովի անդամներէն Ֆազըլ Ահմէտ պէյ յայտարարած է.

— Ջատելու վրայ ենք այն արաբերէն եւ պարսկերէն բառերը, որոնց գործածութիւնը անհրաժեշտ է թուրքերէն լեզուին համար: կը նկատենք սակայն, որ մեր լեզուին մէջ ընդունուած ֆրանսերէն բառերը թիւով նուազ չեն քան այն պարսկերէն եւ արաբերէն բառերը, զորս պիտի պահենք թուրքերէնի մէջ:

Խստութիւններ Երուսաղէմի Հրեաներուն դէմ

Գրած էինք թէ Անգլիացիները Երուսաղէմի մէջ Սողոմոնի տաճարին պատին առջեւ լացող Հրեաներուն աղօթքը խանգարած ըլլալով, ամբողջ աշխարհի Հրեաները յուզուած բողոքներ կը տեղացնեն անգլիական մարզպանին եւ միթինկներ կը կազմակերպեն: Իսլամ Արաբներու դիմումին վրայ, Անգլիացիները բոնի ուժով վերցուցած էին վարագոյր մը, որ «լացի պատ»ին առջեւ աղօթող այրերն ու կիները կը զատէր: Աղօթքի պահուն ոստիկաններու այս միջամտութեան հետեւանքով քանի մը Հրեաներ վիրաւորուած էին:

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հրեաներու զայրոյթը աւելցած է այժմ, որովհետեւ Անգլիացիները արգիլած են, ուրբաթ գիշերները աղօթքի պահուն լոյս վառել պատին առջեւ: Խախամապետը ընդհանուր ծոմապահութիւն հրամայեց 22 հոկտեմբեր երկուշաբթի օրուան համար (երէկ), ցոյց տալու համար որ մեծ վտանգ կը սպառնայ Հրեաներու կրօնական ազատութեան: Տեղացի Քապպալիները ջերմեռանդ հսկում կը կատարեն ու շարունակ կը կարդան Սաղմոսի այն գլուխը, որ կը սկսի հետեւեալ խօսքերով. «Հեթանոսք մտին ի ժառանգութիւն քո»:

Երուսաղէմի արաբ մամուլը բուռն պայքար կը մղէ հրէական պահանջներուն դէմ:

*** Վերջին հեռագրի մը համաձայն, շաբաթ օր «Լացի պատ»ին առջեւ ընդհարում մը պատահած է Հրեաներուն եւ Արաբներուն միջեւ: Քանի մը Արաբներ փորձեցին արգիլել Պատին առջեւ կրօնական առարկաներ եւ սինակոկի զարդեղէններ շարելը, ինչպէս Հրեաները սովոր էին ընել միշտ: Ոստիկանութիւնը միջամտելով կարգը վերահաստատեց:

Նոր զեղծարարութիւն մը.

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց գործավար Պեհիճ պէյ հրաժարած է, կարգ մը տարակարծութեանց հետեւանքով: Թուրք թերթերուն համաձայն, Պեհիճ պէյի պաշտօնավարութեան շրջանին կնքուած պայմանագրութիւնները պիտի քննուին հարցաքննիչ մարմնի մը կողմէ: Քննուելիք խնդիրներու կարգին կը գտնուի նաեւ շուէտական խմբակին հետ կնքուած պայմանագրութիւնը, որուն համար յանձնախումբ մը պիտի կազմուի:

Զարիֆի կալուածները գրաւուեցան

Յոյն մեծահարուստ Զարիֆի 95 կտոր «լքեալ» կալուածները մինչեւ հիմա չէին գրաւուած, որովհետեւ պայմանագրութեամբ վարձու տրուած էին օտարականի մը: Պայմանաժամը լրացած ըլլալով վերջերս, թուրք կառավարութիւնը գրաւեց այդ կալուածները, որոնք ահագին արժէք ունին:

Ի՞նչ եղաւ օդանաւորդ Մաքտոնըլտ

Մինչեւ հիմա ոչ մէկ լուր առնուեցաւ անգլիացի օդանաւորդ Մաքտոնըլտի մասին, որ անցած շաբաթ Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելած էր՝ մէկ թռիչքով Ատլանտեանը կտրելու համար:

Տիկին Մաքտոնըլտ երազին մէջ տեսած ըլլալով, որ իր ամուսինը կը գտնուի Ռոքօլ, Սկովտիոյ արեւմտեան եզերքէն 500 մղոն հեռու վայրի կղզի մը, խնդրեց ծովային Նախարարութենէն, որ փնտռտուքներ ընել տայ: Երբ ըսուեցաւ թէ անկարելի է այդ, Տիկինը Քրոյտընի օդանաւային կայանը գնաց՝ խնդրելու համար, որ փորձառու օդանաւորդ մը օգնէ իրեն:

Սակայն նկատի առնելով կարգ մը անյաղթելի դժուարութիւններ, կնոջ ջանքերը ի զուր անցան:

Տարօրինակ է, որ երկու ուրիշ մարդեր, որոնց մէկը Սըր Հէրպըրթ Պարքըր, նոյն ժամուն ճիշտ նոյն երազը տեսած եւ արթննալէ անմիջապէս վերջ հեռաձայնով հաղորդած են Տիկ. Մաքտոնըլտի:

Լոնտոն-Հնդկաստան օդանաւային ճամբան

Անգլիոյ օդանաւային-փոխ նախարար սըր Ֆիլիփ Սասուն երկու շաբաթէ ի վեր օդանաւային պտոյտ մը կը կատարէ դէպի անգլիական բոլոր գաղթավայրերը: Այս պտոյտին նպատակն է՝ վերջնականապէս ապահովել օդային ճամբորդութիւնը Անգլիոյ եւ գաղթավայրերուն միջեւ: Օդանաւային խարիսխներ պիտի հաստատուին զանազան կէտերու վրայ: Ծրագրուած է քանի մը ամիսէն կանոնաւոր սպասարկութեան սկսիլ Լոնտոնի եւ Հնդկաստանի միջեւ:

Անգլ. կառավարութեան դիմումին վրայ, հելլէն կառավարութիւնը ընդունած է, որ Անգլիացիները արտօնուին օդանաւային կայաններ շինել Յունաստանի զանազան կէտերուն վրայ, անգլիական օդանաւերուն համար:

Դատ «Իւմանիթէ»ի դէմ

Հարցաքննիչ դատաւոր Տըլալէի հրամանով, ոստիկանութիւնը շաբաթ օր իր բնակարանին մէջ ձերբակալեց Ֆրանսայի համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի պատասխանատու-տնօրէն Հանրի-Արիսթիտ Տրնին: Այս վերջինը պիտի հետապնդուի՝ զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող գրգռիչ յօդուածներ հրատարակելուն համար:

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ՊԻՊԼՐԵԱՆ

ԵՒ

ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Շուազի-լը-Ռուա | Սէն Թ'ուէն

21 Հոկտ. 1928

Տէր եւ Տիկ. կարպիս Գրիգորեանց եւ զաւակը, Օր. Պերճուհի Գրիգորեանց, Այրի տիկ. Մարիամ Գրիգորեան, Պ. Յարութիւն Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Նալպանտեան եւ զաւակները (Պուքրէշ), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քեռորդւոյն, եղբօր, Թոռան եւ ազգականին՝

Պ. ԱՐՇԱՄ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(ՁԹՐԵԱՆ)

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ արկածի մը հետեւանքով:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2.15ին Institut Medico-Legal, Place Mazas, Paris, Մէթրօ՝ Austerlitz. Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի փանթէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի «Վրէժ» խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը: Բացակաները պիտի նշանակուին: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Լիոնի Պատ. Միութեան ընդհ. վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ Հայ քաղաքական կուսակցութեանց դերը հայ կեանքին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր պատանիները եւ երիտասարդները:

Մարսէյլի Պատան. Միութեան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, նախագահութեամբ ընկ. Հիւսեանի: Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցը»:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Օննիկ եւ Մարի Անճարակեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Էնգարէցի Ճորճի Անճարակեան (34 տարեկան), որ ընդհանուր պատերազմին անյայտացած է: Իմացնել՝ Օ. Անճարակեանի, 3 Rue des Enfants Abandonnés, Marseille.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Երզնկացի Արամ Մելիքեան, որ վերջին անգամ կը գտնուէր Օտեսա: Իմացնել Ardachès Mélikian, 96 Rue de la Tour Billy, Argenteuil (S. et O.). France.

Կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատպել:

— Տիկին Մէհրուպ Թէրզեան Քէրքուքցի, կը փնտռէ իր աղջիկը Աշխէն (26 տարեկան), որ քանի մը տարի առաջ կը գտնուէր Սեբաստիոյ որբանոցը: Իմացնել՝ Mr. H. Momdjian, 48 Boite Postale, St. Chamond (Loire) France.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Երզնկայի Հոռոմ Ազրակ գիւղէն, Գրիգոր Կիրակոսեան: Ընդհ. պատերազմին զինուոր էր Կարինի ճակատը եւ անկից փախած է: Ըսողներ կան որ Եգիպտոսի կողմերը կը գտնուի: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Վերգին Կիրակոսեանի կամ Փերզիկեանի,

26 Bld. Vauban, Valence, Drôme, France.

Կը խնդրուի «Յուսաբեր»էն արտատպել:

— կը փնտռուի կէյվէի-Միջաւգիւղէն Տիկ. Սիրունի կարապետեան, ծնեալ էլմասեան: Իմացնել՝ Մ. կարապետեանի, 9 Rue du Garet, Lyon, France.

կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Քէմախի Վերի Բագառիճ գիւղէն Պ. Պ. Քերովբէ եւ Գրիգոր Պօլօեան եղբայրներ, որոնք 1907ին Երզնկա գաղթած էին, կը փնտռեն իրենց ընտանիքին հետեւեալ անդամները, որոնց հետքը կորսնցուցած են 1915ի Մեծ Եղեռնէն ի վեր.— Շաւարշ (այժմ պէտք է ըլլայ 22 տարեկան), Մաքրուհի (26-27), Համբարձում (17), հօր անուն Քերովբէ, մօր՝ Մարիամ, մեծմայրը՝ Հ[illegible] (16), Սեպուհ (14), հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ: Նոյնպէս իրենց եղբայրը՝ Աշոտ (24 տարեկան): Յունաստանի, Սուրիոյ եւ ուրիշ տեղերու որբանոցները ըլլալ կը կարծուին:

Լուր տուողին 100 ֆռանք, որբանոցին ալ 1000 ֆրանք նուէր: Գրել՝ Haroutunian Frères, 34 Rue Commandant Provost, Casablanca, Maroc.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

24 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 785 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՐԹՆՑՈՂ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Մուսթաֆա Քէմալէն յետոյ, որ անխափան կը շարունակէ ...կան արդիացնելու եւ երիտասարդացնելու քաղաքակա...նը, հետզհետէ աւելի վճռական դառնալով, բարեփոխում...ի փորձեն նաեւ Րիզա Շահը եւ Ամանուլլահ Փատիշահը: ...նր մասնաւոր թղթակիցը այսօր կը նկարագրէ Պարսկաս...ի մէջ կատարուած փոփոխութիւնները, սկսելով «փէհ...լ գլխարկէն եւ վերարկուէն:

...պէս կ'երեւայ, Իրանի մէջ այնքան ընդդիմութեան չեն ...ր այս փոփոխութիւնները, որքան Աֆղանիստանի մէջ, ...որքան արդէն ձեռնարկեր է շարք մը գնդակահարու..., հետեւելով Մ. Քէմալի կախաղաններուն:

...եմն, երեք իսլամական երկիրներ նոր ձեւ ու տարազ կը ...ան, հոգ չէ թէ բռնութեամբ, վերէն պարտադրուած հրա...գիրներով, ի հարկին կառափնատով:

...ինչո՞ւ ծածկել որ այս քաղաքականութեան մղիչ ուժը, ու...ըը կը հանդիսանայ քէմալական Թուրքիան: Ա՛ն տուաւ ...նշանը, ներշնչուելով խորհրդային բարքերէն, եւ ա՛ն ա...մէնէն յանդուգն քայլերը: Սուլթանութեան եւ Խալի...ութեան ջնջումէն եւ ֆէսին անհետացումէն մինչեւ լա...տառ այբուբենը, եւ միւս բոլոր փոփոխութիւնները որ ...ունեցան եւ կ'ունենան Թուրքիոյ մէջ, — ինչքան ալ ...սփկ թուին, կը կազմեն ոգեւորութեան աղբիւրներ: Գոնէ ...ներուն համար: Իսկ իրողութիւն է որ, այժմ բոլոր արե...ն երկիրներուն մէջ, Թուրքիայէն մինչեւ Չինաստան, վա...ը կը ձգտին յարմարիլ ժամանակի պահանջներուն, եւ ի... հետ կանչել երիտասարդութիւնը: Թո՛ղ ըլլայ իրենց իշ...ութիւնը կամ կաշին փրկելու համար:

...ութեան փոշիները թօթուելու, նորոգուելու, արդիանա... ձեռնարկներ են որ կը կատարուին ամէն տեղ: Աստուա...տական, կրօնական կաշկանդումները թօթուելու եւ ազ...ն պետութիւն ստեղծելու փորձեր: Արեւմտեան քաղաքա...ութեան բարիքները վայելելու ջանքեր: Դարաւոր ցեղեր ...ութենէ փրկելու, նոր աւիշներով զօրացնելու աշխատանք... Որքան ալ թերահաւատութեամբ կամ չկամութեամբ նա...է, չպիտի կրնանք ուրանալ թէ՝ դարաւոր Արեւելքն է որ ...թննայ. կրկնենք միշտ, — հոգ չէ թէ արտաքին երեւոյթ...ով, հագուստ-կապուստով եւ թարգմանածոյ օրինագիր...ով:

...ին աստուածները կը մեռնին ե՛ւ Թուրքիոյ, ե՛ւ Պարս...տանի ե՛ւ Աֆղանիստանի մէջ: Բնացողները կ'արթննան ...ստ, մտրակով կամ գնդակով, բայց կ'արթննան: Ցիսուն ...ուան գործեր կը կատարուին հինգ տարուան մէջ: Ինչ որ ...պարտադրուի այսօր, բռնութեամբ եւ սպառնալիքով, կրնայ ...ութիւն դառնալ վաղը: Երբ կը հաւատանք թէ առաջին ...խմողը կրնայ ալքոլամոլութեան վարժուիլ, կամ առաջին ...ը գլորողը տաղանդաւոր ստախօս կը դառնայ, ինչո՞ւ չենք ...նիր թէ նոյն ձեւերով ալ մարդիկ նոր կենցաղի, նոր բար..., նոյնիսկ առաքինութիւններու ճաշակը կ'առնեն:

...Մեծ Պատերազմին Իթթիհատը յուսահատական փորձ մը ...րեց: «Ճիհատ» հրատարակեց, իսլամական աշխարհը ...հանելու համար, բայց չարաչար ձախողեցաւ: Պատճառը ...այն չէր որ իսլամութեան մեծ մասը կը գտնուէր Դաշ...ցներու իշխանութեան տակ, այլ եւ այն, որ «սանճաքը ...ը կորսնցուցած էր իր հմայքը, անզգալաբար տեղի տա...նոր հոգեբանութեան եւ նոր արժէքներու: Իթթիհատը ...ցած էր այդ բանը, բայց փորձեց, իբրեւ գերագոյն ճիգ: ..., աւելի հասունցած, չդիմեց այդ միջոցին եւ խօսեցաւ ...ն»ի անունով, — «Հայրենիքը վտանգի մէջ է»: Եւ յա...ւ: Ուրեմն սերունդ մը կար որ կը հասկնար նոր նշա...քը: Այդ սերունդը մարզուեցաւ 1908-1913ին, կառա...թեան կողմէ սարքուած, պարտադրուած շռնդալից եւ ...նային ցոյցերով, ուսանողներու և բեռնակիրներու «հարպ ...ուք» աղաղակներով:

...Նոյն ձեւով ալ խմորումներ կրնան յառաջ բերել Թուր...էն մինչեւ Աֆղանիստան կատարուած արմատական փո...ութիւնները, բռնի բայց ոչ անընական պատուաստներն ու ...ները: կրնան վերջ ի վերջոյ ազդել նաեւ հոգեբանու... վրայ:

...Արեւելքը կ'արթննայ իրերու անողոք թելադրութեամբ, եւ ...ի զուր կը գոցենք մեր աչքերը: կամ ի զուր մեր ուզած ...ութիւնը կուտանք դէպքերուն:

...Վերանորոգման երկունքէն են բռնուած Արեւելքի ժողո...ները: կը տորորուին ու կը շաղախուին զանազան հո...ներու եւ ազդեցութեանց տակ, բռնի, ահ ու սարսափով, ...ամէն օր քայլ մը աւելի առաջ երթալով:

...Այս շարժումը չի կրնար անհետ կորսուիլ մէկ օրէն միւսը: ...Թէ երկիրներ կան որոնց զօրացումը աղետաբեր է մեզի ..., ինչպէս Թուրքիան, կան ուրիշներ ալ, որոնց վերանո...մը կ'ուրախացնէ մեզ: Օրինակ՝ դարաւոր Իրանը, որ ոչ ...ինչ ծրագիր ունի իր հարեւաններուն հանդէպ:

...Պէտք է ուշադրութեամբ հետեւիլ այս յարաճուն եւ վարա... շարժումին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԾԱԼՔԵՐԸ

Հայրենիք պատասխանելով այն միամիտներուն որ կը կարծեն թէ աւելի պիտի օգտուինք, եթէ ազգովին անցնինք խորհըրդային իշխանութեան կողմը, դիտել կուտայ (9 Հոկտ).

— «Խորհրդային կառավարութեան հակահայկական այս ընթացքը լիովին ըմբռնել կարենալու համար, պէտք է նկատի ունենալ հետեւեալ պարագաները.—

Առաջին. Մոսկուայի արեւելեան քաղաքականութիւնը, որ հիմնուած է Թուրքիոյ սերտ բարեկամութեան վրայ եւ որուն ցայտուն արտայայտութիւնն եղաւ 1920 թ. Բագուի նշանաւոր համագումարը, Զինովիեւի եւ Էնվէր փաշայի մասնակցութեամբ: Այս քաղաքականութիւնը կը շարունակուի տակաւին եւ պիտի շարունակուի այնքան ատեն հաւանաբար, որքան ատեն որ, Թուրքիա ինքը պէտք զգայ բարեկամ մնալու Մոսկուայի:

Երկրորդ. Անդրկովկասի մէջ Վրացիներն ու Ատրպէյճանեան Թուրք-Թաթարները ոչ միայն Հայերէն շատ աւելի մեծ հողամասեր ունին իրենց անմիջական հակակշռին տակ եւ աւելի մեծ ուժ կը ներկայացնեն առանձին առանձին, այլեւ ներդաշնակ շահեր ունենալով, կը գործեն համերաշխաբար եւ անվիճելիօրէն կ'իշխեն Անդրկովկասի մէջ: Բնականաբար, Վրացիներու եւ Ատրպէյճանցիներու ձայնը, թէ՛ միացած եւ թէ՛ նոյնիսկ առանձին, շատ աւելի ծանր կը կշռէ Մոսկուայի մէջ, քան Հայերու ձայնը, որով միշտ ալ ի վիճակի են իրենց պահանջները առաջ քշելու:

Երրորդ. Հայերը, ինքզինքնին զգալով շարունակ թրքական մահացու սպառնալիքին տակ եւ ոչ միայն դրսէն, այլեւ Կովկասի ներսէն կղզիացած վիճակի մը մատնուած ըլլալով, ձեռք ու ոտքով կապուած են եւ չեն կրնար, առանց իրենց գոյութիւնը վտանգելու, հարուածել Խորհրդային կառավարութիւնը, որքան ալ ան գէշ ըլլայ: Հետեւաբար, Մոսկուա վախ մը չունի Հայերէն, մինչ շատ կը վախնայ Վրացիներէն եւ Ատրպէյճանցիներէ, զորոնք շարունակ սիրաշահելու պէտքը կը զգայ:

Չորրորդ. Մոսկուայի մէջ նստած իշխանաւորներու գլուխը կանգնած են Վրացիներ՝ Ստալին եւ Օրջոնիկիձէ, որոնք, ինչպէս բոլոր Վրացիները անխտիր, ազգայնական են եւ իրենց դիրքն եւ ուժը ամէն միջոցներով կը գործածեն Վրաստանը, ինչպէս նաեւ Վրաստանի բարեկամ Ատրպէյճանը զօրացնելու համար ի վնաս Հայաստանի:

×

Որքան ատեն որ այս չորս հիմնական իրողութիւնները փոխուած չեն, ակներեւ է, որ Մոսկուա պիտի շարունակէ Անդրկովկասի մէջ վարել հակահայկական իր քաղաքականութիւնը միշտ աւելի արհամարհելի քանակի մը վերածելով հայութիւնն ու Հայաստանը եւ կամայ թէ ակամայ միշտ աւելի զօրացնելով հայութեան թշնամի տարրերը:

Այսպիսի պայմաններու մէջ խորհիլ, թէ Խորհրդային կառավարութեան կողմն անցնելով ազգովին՝ մենք կարող ենք բան մը փոխել այժմ ի նպաստ Հայաստանի եւ հայութեան, պարզապէս միամտութիւն եւ տգիտութիւն է:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հաղորդակցութիւն Հրատի հետ

Ռըկպիի (Անգլիա) անթելի կայանէն այս գիշեր ժամը 2.15ին հեռագիր մը պիտի ուղղուի Հրատ մոլորակին: Հեռագիրը կը բաղկանայ հինգ բառէ (1 բառը կ'արժէ 1 շիլին 6 փէննի) և պիտի կրկնուի քառորդ ժամ յետոյ: Հեռագիրը ղրկողն է Տոքթ. Մէնսֆիլտ Ռոպինսըն, որ անթելի պաշտօնեաներուն հետ պատասխանի պիտի սպասէ Սէնթ-Ալպանսի մէջ: Երկրէս մինչեւ Հրատ հեռաւորութիւնն է 56 միլիոն քիլոմեդր:

Տոքթ. Ռոպինսըն կ'ըսէ թէ անցած տարի արդէն իր «աստղային մարմին»ը ղրկած էր դէպի Հրատ մոլորակը: 35 միլիոն մղոնի (56 միլիոն քիլոմեդր) ճամբան կտրեց չորս վայրկեանէն: Հոն հասնելուն, տեսաւ հսկայ կարմիր գունդ մը: Ծանօթացաւ օրիորդ Օմամաթուրու-երկայնականջի հետ, որ իր ձեռքէն բռնելով պտտցուց: Հրատի մէջ մարդիկ աւելի խոշոր են: Այրերուն հասակն է 2.25 մեդր, կիներունը՝ 1.80:

Տոքթ. Ռոպինսըն իմացած է թէ Հրատի բնակիչները ունին տուն, օդանաւ, ինքնաշարժ, երկաթուղի, բայց ոմանք ստորերկրեայ տեղեր կ'ապրին: Ծառերը կը մշակեն ելեկտրականութեամբ եւ անոնցմէ կը ստանան խնձորի պէս բան մը, որ սնունդի բոլոր տարերքը կը պարունակէ: Այդ «խնձոր»էն երեք հատ կը բաւէ ամբողջ օր մը, մարդ մը ապրեցնելու համար:

Ռըկպիի անթելի կայանը կոհակ կրնայ ղրկել 18,500 մեդր երկայնութեան վրայ: Իսկ Սէնթ-Ալպանսի կայանը, ուր կը յուսան ստանալ պատասխանը, 30,000 մեդր երկայնութեամբ կոհակ կրնայ տալ:

Թուրքերէն նոր տառերը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Լեզուական Յանձնաժողովի աշխատանքները վերջացած ըլլալով, կրթական գործավարութեան մէջ տրուեցաւ հացկերոյթ մը, որուն ներկայ եղան գործավարութեան բարձր պաշտօնատարները:

Նոր տառերով տպուելիք գիրքերու քանակը երկու միլիոնէ աւելի կը հաշուուի: Այս պահանջին գոհացում տալու համար, կառավարութիւնը որոշեց ընդարձակել պետական տպարանը: Ասկէ զատ Եւրոպա ապսպրուեցան վերջին դրութեամբ հինգ մեծ մամուլներ:

Վերջերս ապսպրուած տառերը հասան: Պետական տպարանի տնօրէն Սուպհի պէյ կը յայտարարէ թէ երկու ամսուան մէջ 500,000 նոր գրքեր տպուեցան:

Խալք կուսակցութիւնը տպել տուաւ 300,000 քերականներ, որոնք ղրկուեցան զանազան նահանգներ՝ գաւառի մէջ նոր այբուբենը տարածելու համար:

Կրթական տնօրէնը շրջաբերական մը ղրկեց բոլոր պաշտօնական եւ մասնաւոր դպրոցներուն՝ յանձնարարելով, որ նախ ամբողջ մէկ ամիս աշակերտներուն միայն նոր տառերը սորվեցնելով զբաղին եւ անկէ վերջ սկսին ծրագրին համաձայն դասաւանդութեանց:

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի բացումը

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը Նոյեմբեր 1ին պիտի բացուի: Հոկտ. 29ին, Թուրք Հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ, մեծ հանդիսութիւններ պիտի կատարուին երկրին ամէն կողմը: Էնկիւրիի մէջ զօրանցք եւ խրախճանք տեղի պիտի ունենայ: Նոյ. 1ին, ժամը 15ին, Մ. Քէմալ երեք ժամ տեւող ճառ մը պիտի արտասանէ, տալով անցնող տարուան գործունէութեան պատկերը, եւ պիտի պարզէ ապագայ ծրագիրները:

Անթելի պատրաստութիւններ կը տեսնուին, որպէսզի հինգ միլիոն հոգի կարենայ ունկնդրել ճառը: Եւրոպական քանի մը կեդրոններէն ալ կարելի պիտի ըլլայ լսել ճառը:

Մարսիլիոյ նաւազներուն գործադուլը

Մարսիլիոյ նաւազները գործադուլ հռչակած են քանի մը օրէ ի վեր՝ անշարժութեան մատնելով բոլոր ֆրանսական նաւերը: Վերջին 24 ժամուան ընթացքին կացութիւնը աւելի ծանրացած է:Նաւատէրերը կը մերժեն ընդունիլ նաւահանգիստի աշխատաւորներու պահանջները:

Բազմաթիւ շոգենաւեր խարսխած կը մնան Մարսիլիոյ նաւահանգիստին առջեւ: Աւելի քան 10,000 ճամբորդներ Մարսիլիոյ մէջ կը մնան. շատերը խիստ դժուար վիճակի մատնուած են՝ որովհետեւ կը սպառեն իրենց դրամները:

Մանապարտ Հայ մըն ալ Սելանիկի մէջ

Սելանիկի Եղեռնադատ ատեանը հոկտ. 12ին մահուան դատապարտեց Վարդան Ծերունեան անուն մարդասպանը, որ, 1926ին գնդակահարուած իր ընկերոջ՝ Յովհաննէս Ղազարեանի հետ, խժդժօրէն սպաննած էր Համասփիւռ Թէրզեան անուն երիտասարդ Հայուհի մը, Քաթէրինիի անտառին մէջ:

Համասփիւռ հիւանդապահուհի էր Աթէնք, գաղթակայանին մէջ, երբ 1926ին կը ծանօթանայ, իբր վիրաւոր հոն դարմանուելու գացած Ղազարեանի հետ: Այս վերջինը, առողջանալէ վերջ, կը դարպասէ Համասփիւռին, յայտնելով որ կ'ուզէ նշանուիլ անոր հետ: Համասփիւռ կը համոզուի եւ ձեւական նշանտուք մը կ'ընեն, Աթէնք:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԼԱՆԸ ՊԻՏԻ ՍՂԷ...

Իբրեւ խղճամիտ օրագրող, ճիտիս պարտքը նկատեցի, յետ ճշդելոյ տեղեկացնել թէ մելանը պիտի սղէ:

Լուրս անշուշտ անախորժ անակնկալ մըն է, եւ քաղաքական, տնտեսական եւ գրական մեծ նշանակութիւն ունի: Մանաւանդ Հայոց համար, որոնք, ի ծնէ գրող ըլլալով, ամենէն աւելի պիտի տառապին մելանի սղութենէն: Որովհետեւ ունինք երիտասարդութիւն մը, որուն հոգը չէ՛ եթէ հացը սղէ մէկ կամ երկու սու: Այդ սերունդը գիտէ անօթի մնալ, բայց չի կրնար քնանալ՝ եթէ օր մը մատը մելանը չթաթխէ: Յետոյ, տարագիր ժողովուրդ մըն ենք, ասդին անդին ազգականներ ունինք, որոնց ամիսը անգամ մը բարեւագիր մը պիտի ղրկենք, սուտեր պիտի ըսենք. («երէկ գիշեր Օփէրա գացինք քեռայրիս հետ, տեսնելո՛ւ բան էր, իշխանուհիներու խումբ մը մէկ բերան կ'երգէր»: «Ինքնաշարժ նստանք, էյֆէլ բարձրացանք, օդանաւ ալ պիտի նստէինք, բայց փոթորիկ կար»:)

Վերջապէս սերունդ մըն ալ ունինք, որ ամէն շաբաթ թերթ կը հանէ:

Ինչպէս ճշդեցի, մելանին այս սղութեան պատճառը *Յարդգողի* թերթնէ:Յարդգողականներուն յայտարարութենէն յետոյ, թէ թերթ պիտի հանեն, մելանի տագնապ մը սկսաւ: Վաճառականները խորհեցան, որ, եթէ այս ջահէլները թերթ հանեն, ա՛լ ոչ քուն, ոչ հաց, բոլո՛րը, մեծ ու պզտիկ, մելան պիտի թաթխեն իրենց մատը:

Ահա թելադրանքս այս տագնապին առթիւ,—

Հա՛յ գաղթականներ բոլոր երկիրներու, իրիկունը նստեցէք եւ տարուան մը ընթացքին ձեր գրելիք նամակները գրեցէք:

Հա՛յ հարուստնե՛ր, ձեր տետրակներուն մէջ գրեցէք բոլոր այն բարեգործութիւնները, զորս չպիտի կատարէք ապահովաբար:

*Յառաջ*ի բարի խմբագրապետ, գրէ տարուան մը բոլոր խմբագրականներդ: Եւ հրաւիրէ նաեւ որ *Յարդգող*ականները յուծում մը խորհին մելանի տագնապին:

Անձամբ ուզեցի հասկնալ այս վերջիններուն կարծիքը:

— Մելանի տագնապին առթիւ քանի մը...

— Տնտեսական հարց է ատիկա, հարցուցէ՛ք *Յարդգողի* գանձապետուհիին:

Դաշնակի մը մօտ կլորիկ աղջիկ մը, որուն մազերը ոսկի հասկերու կը նմանէին, եւ մարմինը ծածկուած էր յարդով: Անունին վերջին վանկն ալ կարծեմ «յա՞րդ» էր «վա՞րդ»էր:

Ուզեցի կարծիքը հասկնալ: Ջուրի ձայնով մը բացատրեց թէ *Յարդգողի* վարչութիւնը որոշեր է իր պաշտօնաթերթը տպել աստուածային մելանով մը: Հէքեաթին եօթը եղբայրներուն պէս, եօթը *Յարդգողական*ներ ճամբայ են ելեր փնտռելու համար այդ հրաշալի մելանը:

— Եթէ չգտնե՞ն, հարցուցի սկեպտիկ շեշտով մը:

Անկիւնէ մը կորեկի պէս մանտրտիկ տղայ մը, որ կը քնանար յարդի դէզին վրայ, ցատկեց վրաս եւ պոռաց.

— Մեր արիւնով կը տպենք:

«Յարդը կրակ առաւ» խորհեցայ եւ, խոհեմութեամբ, մեկնեցայ:

«Ֆլորիա»յի դրան առջեւ ինծի հաւաստեցին թէ յարդը կրակ կ'առնէ, բայց բոց չառներ: Քանի՛ անգամ *Յարդգողը* փորձած է հրդեհել աշխարհը, բայց... միշտ կը ծխա՛յ ու կը ծխա՛յ:

ՍԿԵՊՏԻԿ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԻՐԱՆՆ ԱԼ Կ'ԱՐԹՆՆԱՅ ԴԱՐԱՒՈՐ ՔՈՒՆԷՆ

ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ ԳԼԽԱՐԿԷՆ ՍԿՍԱՒ

Հազիւ երկու տարի առաջ, պարսիկ հրապարակագիրը իր ժողովուրդին հոգեբանութիւնը կը բնորոշէր «ուղտի դանդաղկոտութեամբ եւ էշի համբերատարութեամբ», կ'ապացուցանէր այդ երկու կենդանիներուն խոր ազդեցութեան հետքերը եւ իրաւացիօրէն կը պնդէր. «Մինչեւ էշը ինքնաշարժի եւ ուղտը երկաթուղիի չփոխուի այս երկիրը չի կրնար յառաջդիմել, ոչ ալ այս ժողովուրդի հոգեբանութիւնը կրնայ փոխուիլ»։

Ուրիշ մը հանրութիւնը կը հրաւիրէր մտքի յեղափոխութեան, առանց որու ուրիշ ո՛րեւէ յեղափոխութիւն դատապարտուած է վիժման։ Երրորդը կեանքի ու մահու խնդիր կը համարէր քաղաքականութեան, տնտեսութեան, կենցաղի անմիջական բարեշրջումը, այլապէս երկիրը դատապարտուած կը գտնէր ներկայ դարի զարգացած ազգերու ոտքի տակ փռուելու։

Կեանքը իր երկաթեայ պահանջներով կուգայ թերահաւատներն անգամ համոզել վերը առաջ բերուած գեղահատներու անմիջական գործածութեան պահանջի մասին։

Դարաւոր Իրանը, Արեւի եւ Առիւծի հովանիին տակ քնացող եւ դէպի առաջ շարժուելու անընդունակ երեւցող երկիրը կ'արթննայ եւ առանց ցնցումներու, օրէ օր նոր ապացոյց մը կուտայ արդիականանալու, եթէ չափազանցութիւն չէ,— եւրոպականանալու։

Ակամայ կը յիշեմ յեղափոխական բանաստեղծին խօսքերը, աւելի քան քսան տարիներու փոշիով ծածկուած.

— «Ո՜վ Իրանի ժողովուրդ, արթնցի՛ր, առաւօտ է, տես ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ. բաւական է, այսքան մի քնանար, կը փտիս... Հազար տեղէ կ'արթնցնեն քեզ խեղճառաջնորդները, բոլորովին չես շարժիր, սա մահէն ալ վատ է։ Քեզ հարեւաններդ են քնացուցեր, մի՛ բարձրանար— կ'ըսեն... Այս ժամանակաշրջանին ով որ կը քնանայ, արիւնն ի զուր կ'երթայ... Շատ ես քրտներ, լուր չունիս, որ կ'եփիս. անգամ մը շարժէ, կը մսիս, քաշէ վերմակը գլխիդ. մարմինդ թափ թաց է... Անհոգութիւնդ թօթուէ, մարդկութիւն մի փնտռեր, «ղէյրաթ» պէտք չէ, «ղէյրաթ» ըսուածը գլխու փորձանք, կեանքին՝ վտանգ է... Ո՛վ որ կ'ըսէ ազգ եւ հաւատք գնաց, մի՛ հաւատար, ոչ մէկ խօսք մի հասկնար. անհասկացողութեան յարգն իմացիր, լաւ պտուղ է, արթնցի՛ր, առաւօտ է»։

Ճիշդ 20 տարի առաջ Հիճրէթի 1328 թուականին այսպէս երգեց Մօլանա Սարաֆը, եւ որ ժամանակի բոլոր երեկոներու, հաւաքոյթներու սիրուած երգը դարձաւ։ Չեմ կարծեր որ ողջ ըլլայ. եթէ մեռած է եւ գերեզմանէն գլուխը հանէ, պիտի զարմանայ, թէ ինչպէս «քնացող, քրտնած, եփուող ժողովուրդը» արդէն կ'արթննայ։

Կ'արթննայ, քանի որ «մտքի յեղափոխութիւնը» տասնեակ տարիներէ ի վեր սկսուած էր, հոգ չէ թէ ժողովրդականացած չէր. բայց այն բոլոր տարրերը, որոնք այսօր գործի գլուխ են կանգնած, այդ յեղափոխութեան բովէն են անցած եւ քանի որ մտքի յեղափոխութիւնը իր անաղմուկ, առանց ցնցումներու, առանց արեան ընթացքն ունեցաւ, այդ բովին մէջ դաստիարակուած սերունդը այսօր առանց աղմուկի կը յեղափոխէ երկիրը։

Քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական յեղաշրջումները մասամբ ծանօթ են ընթերցողին, իմ նախորդ «նամակներ»էն։ Այսօր կենցաղի, կրօնական ազդեցութեան եւ կիներու ազատագրման շուրջն է, որ կը տարուի յեղաշրջումը համեստ, բայց հաստատուն քայլերով, զգոյշ, բայց հիմնաւոր միջոցներով։

Այստեղ չեն երեւար կարմիր Ռուսիոյ տակնուվրայութիւնը, ուռուցիկ ծրագիրները, որոնց հարիւրին 90ը չիրականանար, ոչ ալ «դեկրետ»ները, որոնք մեծ մասով անգործադրելի մնացին, ոչ իսկ դեղին Թուրքիոյ կախաղանները կը տեսնէք ֆէսը գլխարկի փոխելու համար, կամ ի լուր աշխարհի արձակուած «ռէֆորմ»ները թէ մէկ օրէն միւսը կ'ուզենք եւրոպականանալ, «փօքսթրոտ» պարելու աստիճան։

Այստեղ յեղաշրջումը կը տարուի առանց կանխորոշ «դեկրետ»ներու եւ «ռէֆորմ»ի։ Պարսկական, աւելի ճիշդ իսլամական աշխարհն է, որ կը փոխուի եւրոպականի այն չափով, որ չափով կեանքը կը պահանջէ, որչափով իրականութիւնը կը թոյլատրէ։ Ուրիշ խօսքով, վերէն չի գար հրամանը, այլ առաջացող ժամանակի ստիպման տակ հինը տեղի կուտայ նորին։

Տարօրինակ չէ։ Արեւելքին վիճակուած է առաջին քայլը գլխարկէն առնել։ Այստեղ ալ պարսկական գլխարկները «փէհլեւի» կոչուած գլխարկներու կը փոխուին։ Ոչ միայն պետական պաշտօնեաներ, այլեւ «հաճի»ներ, «մոլլա»ներ, «շէյխ»եր, «սէյիտ»ներ, «արպապ»ներ ու ծառաներ սկսած են «փէհլեւի» դնել, գլխարկ մը, որ գրեթէ եւրոպական է, ճիշդ եւ ճիշդ նման աւստրիական զինուորական գլխարկներուն։ Մէկ քայլ միայն կը մնայ կատարել եւրոպական գլխարկի անցնելու։ Հագուստը նոյնպէս կը փոխուի «փէհլեւի»ի, դարձեալ բազմազան, երկար քղանցքներով, ծանր պարսկական հագուստներու փոխարէն։ Կիներն անգամ սկսեր են հագնիլ «փէհլեւի» հագուստներ, մանաւանդ «փէհլեւի» վերարկու եւ այնքան տարածուած, որ անգամ սրախօսութիւններ չեն պակսիր։ Փոխանակ ըսելու «վերարկուդ», մայրը աղջկան կը խրատէ «աղջիկս, կը մսիս, փէհլեւին վրադ քաշէ»։ Ափսո՞ս դէպի կորուստի դատապարտուած հինը, թէ՞ ծաղր նորին հանդէպ։ Ինչ որ է, «մօտա» դարձաւ եւ ամէն ոք կը գերադասէ որ գալիք ձմեռուան իր կինը, աղջիկը, մայրը կամ քոյրը «փէհլեւի» ունենայ։ Երէկ ուզողը կը փոխէր գլխարկն ու հագուստը, այսօր նոյնիսկ գաւառական քաղաքներու մէջ ուզողը մինակ չի փոխուիր, այլ 20, 30, շատ անգամ 100 հոգի կը ժողվէ իր տունը եւ մէկէն բոլորը «փէհլեւի» գլխարկով ու հագուստով փողոց կ'ելլեն։

Սրբազան մօրուքներն ու պեխերն ալ խումբ խումբ կ'ածիլեն. իսկ կիներու մազ կտրելը, շատ անգամ à la garçon, հնութեան շարքը կ'անցնի, հոգ չէ թէ ենթական քառասուննոց ըլլայ կամ աւելի։

Տարազին հետ, նիստ ու կացի ձեւերն ալ կը փոխուին, եւրոպական կարասիներ մուտ կը գործեն, աթոռի գործածութիւնը կ'ընդհանրանայ տունը թէ շուկային մէջ, «քուրսի»ն վառարանի կը փոխուի, դանակ-պատառաքաղը մատներուն կը յաջորդեն, եւ դեռ շատ մը ուրիշ բաներ։

Չերկարելու համար, բաւական է ըսել, որ կենցաղը կը փոխուի նոր արթնցող այս երկրին մէջ։

Ներքին պատճառներէն դուրս, պէտք է շեշտել հարեւաններու ազդեցութիւնը, իբրեւ վերջին ժամու մղիչ ոյժ։ Բայց կասկածէ դուրս է այս երկրի մէջ ապրող Հայերու ազդեցութիւնը միտքերը պատրաստելու տեսակէտէն։ Ազգային պարծենկոտութիւն չհամարուի, եթէ ըսեմ թէ 30-40 տարիներէ ի վեր մենք սորվեցուցինք թէ՝ Ասիոյ մէջ կարելի է եւրոպականանալ եւ ոտքի տակի քարերը չեն շարժիր, ինչպէս եւ —ազգային դաւաճանութիւն չհամարուի— մենք սորվեցուցինք... օղի-գինի խմելը այս երկրի հակալքոլական ժողովուրդին. սա տարբերութեամբ, որ երկու բաժակը մեզ կը հարբեցնէ, բայց երկու շիշն ալ քիչ է մեր աշակերտները հարբած ցուցնելու։

Չեմ վարանիր կարծելու, թէ տարազի ու կենցաղի մէջ ալ նոյն համեմատութիւնը պիտի պահուի։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԼՐՋՕՐԷՆ ԿԸ ԶԲԱՂԻ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՃԱԿԱՏԱԳՐՈՎ

կէս-պաշտօնական *Թան* կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը (22 հոկտեմբեր).

Անցեալ տարուան վերջը, պարզելով սուրիական խնդրին դժուարութիւնները, եւ ցոյց տալով հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու մէջ դեռ կատարուելիք աշխատանքին կարեւորութիւնը, կը գրէինք.

«Մէկ խօսքով, բոլորովին անհրաժեշտ է որ Սուրիա եւ Լիբանան դուրս ելլեն այն ժամանակաւոր վարչաձեւէն, որ ա՛յնքան տարիներէ ի վեր կը տեւէ եւ թէ հոգատար պետութիւնը գտնուի վերջապէս դէմ յանդիման այնպիսի պետութեանց հետ, որոնք ճշդիւ եւ իրաւականօրէն սահմանագծուած եւ ազատականօրէն կազմակերպուած են ենթակայ ա՛յնպիսի օրէնքներու, որոնք կը պատշաճին իրենց բարքերուն եւ շահերուն, մէկ խօսքով հասած քաղաքական կայունութեան եւ բարոյական հաւասարակշռութեան այնպիսի վիճակի մը, առանց որուն Ֆրանսա չի կրնար լաւ պայմաններու մէջ կատարել իրեն վստահուած պաշտօնը»։

Տասը ամիսներ անցան այդ թուականէն ի վեր։ Կացութիւնը ո՛եւէ նպաստաւոր փոփոխութիւն կրա՞ծ է։ Ո՛եւէ յառաջդիմութիւն կատարուա՞ծ է Սահմանադրութիւն մը հաստատելու դժուարութիւններով եւ խութերով լեցուն ճամբուն վրայ։ Հոգատար իշխանութիւնները յաջողեցա՞ն՝ միտքերը հանդարտեցնելով՝ իրականացնել հոգատարութեան բնականոն ընթացքը, Ազգերու Դաշնակցութեան գերագոյն հակակշռին տակ։ Այս հարցումին դէպքերը միայն կրնան պատասխանել։ Տեսնենք հիմա թէ ի՛նչ պատահեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի, մանաւորապէս Սուրիոյ պետութեան մէջ այս տարուան ընթացքին, որուն աւելի քան քառորդը անցած է արդէն։

1928 Մարտին, «Տամատ» Ահմէտ Նամի պէյ, Սուրիոյ պետութեան նախագահը, Ֆրանսայի անձնուէր եւ վստահելի մէկ բարեկամը, հրաժարելու ստիպողութեան տակ կը գտնուէր։ Նոյն օրն իսկ, իրեն տեղ Դամասկոսի կառավարութեան գլուխը կ'անցնէր շէյխ մը, շէյխ Թաճէտտին։ Շատ չանցած, Սուրիոյ բնակչութիւնը հրաւիրուեցաւ ընտրելու Սահմանադիր Ժողով մը եւ կառավարութեան նոր պետը միաժամանակ արձանագրուեցաւ հոգատարութեան ընդդիմադիրներու ցանկին եւ չափաւոր կամ ֆրանսասէր կոչուած կուսակցութեան ցանկերուն վրայ — բան մը, զոր սովորական կարելի չէ նկատել։

Ապրիլ 15ին Սահմանադիր Ժողովը ընտրուած էր։ Կառավարութեան անդամները պարտուած եւ ամէնէն եռանդուն ֆրանսատեաց ծայրայեղները յաղթած էին։ Նոր Ժողովը Յունիսին գումարուեցաւ եւ սկսաւ երկու արարքներով ցոյց տալ իր իսկական տրամադրութիւնները Ֆրանսայի հանդէպ։ Նախ՝ մարզպանութեան պատուիրակներուն մերժեց ժողովներուն ներկայ ըլլալ։ Յետոյ «հոգատարութիւն» բառը ջնջեց իրեն ներկայացուած բոլոր գրութեանց մէջէն։

Այս ճամբուն մէջ շարունակելով, Սահմանադիր ժողովը Յունիսին հրատարակեց բնագիրը Սահմանադրութեան մը, որուն իւրաքանչիւր յօդուածը, կարելի ըսել թէ՝ ուղղուած է Ֆրանսայի դէմ եւ որոնցմէ մէկ քանին կ'արժէ արտատպել։ Կարդացէք եւ դատեցէ՛ք։

Առաջին յօդուածը կը յայտարարէ թէ՝ «Սուրիան անկախ եւ գերիշխան պետութիւն մըն է եւ իր հողին ո՛չ մէկ մասնիկը կրնայ ուրիշին փոխանցուիլ կամ ծախուիլ»։ *Երկրորդ յօդուածը կը պարզէ թէ՝* «Օսմանեան կայսրութենէն անջատուած սուրիական հողամասերը կը կազմեն քաղաքական անբաժանելի միաւոր մը, եւ մեծ պատերազմէն ի վեր կատարուած բաժանումները նկատի չեն առնուիր»։

Այսպէս, գրչի մէկ հարուածով, հոգատարութիւնը ջնջուած է։ Ջնջուած են նաեւ Անգլիոյ, Թուրքիոյ եւ Հիճազի հետ կնքուած միջազգային բոլոր դաշնագիրները։ Մուսուլ, Կիլիկիա, Պաղեստին եւ Անդրյորդանան պէտք է մտնեն Դամասկոսի իշխանութեան տակ։ Լիբանանը, Ալէվիները, Տրիւզիները պէտք է հրաժարին իրենց ինքնավարութենէն։ Սահմանադիր ժողովի անդամները այս յօդուածէն աւելին չէին կրնար գրի առնել, ցոյց տալու համար իրենց փորձառութիւնն ու քաղաքական հասունութեան պակասը։ Եթէ պէտք ըլլայ հետեւիլ իրենց յաւակնութիւններուն, վըստահ կայ քաղաքացիական կռիւ արծարծելու երկրին ներսը եւ խիստ ծանր վէճեր՝ դրացի շրջաններու հետ։

Բայց այս չէ ամէնը։ Յօդուած 8, 9, 10, 11, 12 եւ 14ով հոգատար պետութեան ձեռքէն զսպողական ամէն միջոց առնելէ յետոյ, Սահմանադիր ժողովը կը յարձակի Արեւելքի մէջ Ֆրանսացիներու հմայքին աղբիւրին վրայ իսկ, այսինքն մեր կրօնական ու աշխարհական դպրոցական հիմնարկութեանց վրայ։ Արդարեւ, 22րդ յօդուածը կը տրամադրէ որ՝ «հանրային կրթութեան ծրագիրները պիտի որոշուին օրէնքով մը, որ պիտի երաշխաւորէ կրթութեան *միութիւնը*, եւ թէ բոլոր դպրոցները պետութեան հակակշռին տակ են»։ *Այս յօդուածը փոխ առնուած է Թրքական Սահմանադրութենէն եւ մենք գիտենք թէ Թուրքիան ինչպէս օգտագործեց զայն։ Եթէ ընդունուի, ֆրանսական դպրոցներուն կը մնայ փակել իրենց դուռները Սուրիոյ ամբողջ հողամասին վրայ։*

Շատ երկար պիտի ըլլար տարրալուծել բոլոր յօդուածները այս տարօրինակ Սահմանադրութեան։ Պարտաւոր ենք սակայն ցոյց տալ այն ծանր կացութիւնը, որ կրնայ առաջ գալ, եթէ պատահաբար ընդունուին հետեւեալ յօդուածները.

— *Յօդուած 74.*—Սուրիական Հանրապետութեան Նախագահը կը կնքէ եւ կը ստորագրէ դաշնագիրները. սակայն երկրին ապահովութեան եւ հանրային ելեւմուտքին վերաբերեալ դաշնագիրներ, առեւտրական դաշնագիրներ, եւ առհասարակ այն բոլոր դաշնագիրները, որոնք չեն կրնար ջնջուած համարուիլ ամէն տարուան վերջը, վերջնականապէս կնքուած կը նկատուին այն ատեն միայն, երբ քուէարկուին խորհրդարանին կողմէ։

— *Յօդուած 75.*— Նախագահը կ'ընտրէ վարչապետը եւ կը նշանակէ նախարարները այս վերջինի առաջարկին վրայ։ Կ'ընդունի անոնց հրաժարականը, կ'անուանէ *օտար պետութեանց մօտ ներկայացուցիչները* եւ կ'ընդունի *օտար ներկայացուցիչները*։ Կը նշանակէ քաղաքային պաշտօնեաներն ու դատաւորները։

— *Յօդուած 110.*— Սուրիական բանակի կազմակերպութիւնը պիտի որոշուի մասնաւոր օրէնքով մը։

— *Յօդուած 112.*— Նախագահը կրնայ պաշարման վիճակ յայտարարել։

Կը բաւէ արտատպել այս յօդուածները, ցոյց տալու համար թէ անոնք բոլորովին կ'անգիտանան հոգատարութեան գոյութիւնը։ Ու եթէ անոնք գործադրուելու ըլլան, հարկ պիտի ըլլայ հարցնել թէ՝ ի՛նչ պիտի ըլլայ այնուհետեւ Ֆրանսայի խաղալիք դերը Սուրիոյ մէջ։ Դամասկոսի Սահմանադիր ժողովին կողմէ հրատարակուած Սահմանադրութեան նախագիծին մէջ արդէն ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կայ հոգատարութեան մասին։

«Նախ մեր անկախութիւնը թող ճանչնան, կ'ըսեն ծայրայեղները, յետոյ պիտի ընդունինք Ֆրանսայի հետ կնքել զինակցութեան դաշնագիր մը, հիմնուած երկու երկիրներու բացարձակ հաւասարութեան վրայ»։

Այսպիսի յաւակնութեանց ահաւորութիւնը, ուրիշ երկիրներու՝ Լիբանանի, Տրիւզիներու կամ Ալէվիներու, նոյնիսկ աւելի հեռու տեղերու՝ — օրինակ Թունուզի — մէջ ունենալիք անդրադարձումը ա՛յնքան ակներեւ էր, որ ուշադրութիւնը հրաւիրեց հոգատար իշխանութեանց։

Այս Սահմանադրութեան նախագծին հրատարակութենէն ութ օր յետոյ, որոշուեցաւ միջամտել։ Անցեալ Օգոստոս 8ին Սահմանադիր ժողովին ուղղուած պատգամով մը, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը կը վերապահէր Սահմանադրութեան վեց յօդուածները եւ Սահմանադիր Ժողովէն կը պահանջէր այդ Սահմանադրութեան մէջ ճշտել հոգատարութեան իրաւունքներն ու պարտականութիւնները։ Միաձայն քուէարկութեամբ, ժողովը մերժեց նկատի առնել այս գրութիւնը եւ ամբողջութեամբ պահեց իր նախագիծը։ Յաջորդ օրը, Սահմանադիր ժողովը կախակայուեցաւ մինչեւ Նոյեմբեր 11։ Երեք շաբաթէն պիտի լրանայ որոշուած այս պայմանաժամը եւ որքան գիտենք, պատասխանատու իշխանութեանց կողմէ ո՛չ մէկ որոշում տրուած է դեռ։

Մինչ այդ, հոգատարութեան ենթակայ հողամասերու անցուդարձերուն վրայ կ'արժէ լուրջ ուշադրութեամբ նայիլ։ Հանրային կարծիքը կը գտնուի այնպիսի անհաւասարակշիռ վիճակի մը մէջ, որուն պէտք է ստիպողաբար վերջ տալ։ Զգայացունց առասպելներ, տարօրինակ զրոյցներ կը շրջին թէ՝ Դամասկոսի եւ թէ Պէյրութի մէջ։ Տնտեսական վիճակը պէտք եղածին պէս չէ։

Յանդուգն ծայրայեղները կը խօսին ընդհանուր համաժողովի մը մասին, զոր պիտի գումարեն Սուլթան Աթրաշի նախագահութեան տակ։ Անզօրութիւնը կատարեալ չէ։ Միւս կողմէ կը
թուի թէ Տրիպոլիները կը խռ
Հիւսիսային կողմէն Թուրք
եւ Պէտէվիներու արշաւ
կը վերսկսին եւ կը ձգտ
մանալ։ Որոշումներ պէտ
տրուին, լուծումներ պէտք
րոշուին ստիպողաբար։ Ա
ժեշտ է վերականգնումի
կատարել։ Անիկա կրնայ
վախճանի յանգիլ, եթէ
շարժիլ պայծառատեսութ
եւ հաստատակամութեամբ

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈ

Հետեւեալ զեկոյցը հր
րակութեան տրուած է Ս
ֆրանսական իշխանութ
կողմէ.

Կարգ մը թերթեր արծ
եղան լուրերու, ըստ որոնց
գերու Դաշնակցութիւնը
տար պետութենէն
թիւն ուզած է 10,000 Հայ
բնակեցնելու սուրիական
նաւորեալ երկիրներու
ներուն մէջ։

Այս լուրերը բոլորովի
են։ Երբեք հարց չէ եղա
գաղթականներ բերելու։

Հոգատար պետութիւ
մաձայնած է Ազգերու Դա
ցութեան հետ եւ կը զբաղ
մը տարիներէ ի վեր Սուր
Լիբանանի մէջ արդէն
ւորուած Հայերու նիւթակ
ճակը բարւոքելով, անոնց
լով իրենք իրենց պէտք
հասնելու միջոցներ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔ

17 Հոկ

Աթէնքի Ազգ. կեանք
իբրեւ նորութիւն, կա
Վարչութեան պաշտօնակ
ամբաստանութիւնը, որ մ
միջոցաւ հանրութեան ալ
յացուեցաւ։

Ամբաստանութիւնը կ
րաբերի մեր գաղութին ծ
փորձանքին՝ Մազմեան
որ առանց ուշադրութիւն դ
լու չորս կողմէն բարձրացող
քի եւ զայրոյթի արտայ
թեանց, քանի մը թափթփ
րու հետ, կը շարունակէ
հօն, նոյնիսկ Ներքին եւ
Նախարարութեանց մօտ
ներ կատարել։

Այս անգամ, սակայ
պէս կ'երեւի Վարչութեան
բաստանագիր որոշումէն—
լմեան խաղը պիտի կորսնցնէ
չութիւնը, իբրեւ գործադիր
մարմին, կը խորհի դիմել
ուպատշաճ» տնօրինութեան
գաղութը, իբրեւ աւետիս մ
տի լսէ այս խառնակիչին
մի լուրը։

* * * *Ազգ. դպրոցները*
կանոնաւոր գործի։ Այս տա
լոր թաղերն ալ անհրաժեշտ
միջոցները ձեռք առա
քիչ մը աւելի գոհացում
համար կրթական պահա
Ֆիքսի հոգաբարձութիւն
ղական խորհուրդը
օրէն կը սկսին նորոգել եւ
կան պայմաններու մէ
մանկապարտէզի բաժինը
կողմէ՝ Քօքինիոյ զոյգ
ներն ալ կը խորհին նոր շէ
շինել՝ մանկապարտէզի հա

Ինչպէս կը տեսնուի,
տարի յունահայ կրթական
կը յառաջդիմէ, հակառա
տեսական անձկութեան եւ
ցաւալի երեւոյթներու։

Ֆիքսի կաթոլիկ վարժ
ցարդ արձանագրուած են
130 աշակերտներ, մէջն
15-20 յոյն կաթոլիկ փոք
իսկ՝ Ազգ. վարժարանը՝
մղուած պայքարին, ճիշդ
ուան թուականով արձանա
375 աշակերտներ։ Եւ եթէ
ունենանք բաւական թիւ
լիքները, արդէն անցեալ
թիւն ալ կ'անցնի։

Մօտաւորապէս 20

"ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — ԹԻՒ 18

1. Հայրենասիրական շատ առողջ ձեռնարկ մըն է որ կը կատարուի Մ. Բէժալի խմբակին կողմէ։

2. 3. 4. Այդ փոփոխութիւնները կը զօրացնեն Թուրքիան, նախ ազատելով այն բոլոր յետադիմական ախտերէն, որոնք զանազան քօղերու տակ, դարեր շարունակ կրծած են իր առողջութիւնը։ Քանի ազգային ոգին գիտակից է եւ ամուր, այնքան աւելի տոկուն է այդ ազգը։

Թուրքիան հիւանդ մարդն էր, սակայն այսօր իր դարաւոր հիւանդութենէն լաւ հասկցող եւ ճարտար վիրաբոյժներու ձեռքին տակ, ծանր գործողութեան մը կ'ենթարկուի։ Ապաքինումն ու վերածնունդը անխուսափելի է։ Եթէ նոյնիսկ այս բարեփոխութիւնները պարտադրուած ըլլան սակաւաթիւ հատընտրուզինուորական դիկտատորութեան կողմէ, լաւ են, քանի որ ժողովուրդին բարիքին համար կ'ըլլան։

5. Այս անարիւն եւ վճռական յեղափոխութիւնը սահմանուած է լուսաւորելու Թուրք ժողովուրդին մանկօրական միտքը, եւ սաղմնաւորելու ազգային դիմագիծը։

6. Եթէ իր թափը կորսնցնէ իսկ, չի կրնար անհետանալ։

7. Թուրք ժողովուրդը իր ազգային այս նոր դիմագծով կը վերակենդանանայ ու կը զօրանայ, շնորհիւ իր վայելած ներքին եւ արտաքին խաղաղութեան, որ արդիւնք է կարմիր և դեղին աշխարհակալներու քսումրցակցութեան ու պատեհ առիթէն օգտուելու ժառանգական ճարպիկ քաղաքականութեան։ Շնորհիւ մեր ցիր ու ցան, անմիաբան եւ նոյնիսկ դաւաճանական արարքներուն, խօսք չի կրնար ըլլալ թէ այս փոփոխութիւնները, մեզի համար աղիտաբեր են եւ վտանգաւոր, իսկ Թուրքերուն համար նպաստաւոր։

Մեր ազգային տեսակէտով նախընտրելի է յետադիմական Թուրքիա մը իր բոլոր բարբարոսութիւններով, քօղով, վանդակով, ֆէսով, «մէտրէսէ»ներով եւ խալիֆաներով, քան վերածնող Թուրքիա մը՝ եւրոպական գլխարկով, ազատ սիրով, լատինական տառերով։

Տեղն է հարցնել գաղութներէն մինչեւ Երեւան բազմած մեր քաղաքական գործիչներուն եւ փրկիչներուն,— երբ այս է մեր թշնամիին իրական վիճակը, հապա ի՞նչ է մեր պարտքը...

Նօթնակ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԹԻՒ — 19

1. Բէժալական Թուրքիոյ մէջ կատարուած փոփոխութիւնները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ հին կրօնամոլ Թուրքիոյ տեղ ստեղծել մէկ ամբողջական ազգայնամոլ Թուրքիա։

Մ. Բէժալ ըմբռնելով անցեալի սխալը, թէ Թուրքիան երբեք մէկ ամբողջական ազգ մը չէր կրցեր կազմել, շնորհիւ իսլամի եւ «կեավուր»ի միջեւ դրըուած խտրութեան, եւ տեսնելով արդի պարապ Թուրքիան, տարբեր դիմակի տակ նոյն նպատակը կը հետապնդէ եւ սուրի քաղաքականութիւնը վերածած է ձուլումի քաղաքականութեան։ Վկայ՝ լատինական տառերու գործածումը, որ քիչ դեր չիկատարեր ձուլումի գետնին վրայ։ Այս փոփոխութիւնները հայկական տեսակէտին ի նպաստ տեսնել կամ Թուրքիան արդիականացած նկատել շատ սխալ է։ Թուրքիոյ այդ փոփոխութիւնները միայն Եւրոպայի քաղքենի պետութիւններուն աչքը կրնան շլացնել։ Իսկ Թուրքիոյ մէջ ապրող եւ անոր լուծը ճաշակող Հայը չի կրնար խաբուիլ այդ խաբուսիկ փոփոխութիւններով։

Կարծիքս հաստատելու համար, միայն մէկ փաստ բաւէ։ «Ժէօն Թիւրք»երու հոսանքը սկսած է 60ական թուականներուն։ Այդ թուականներուն էր որ խումբ մը երիտասարդ Թուրքեր, զինուած արդիական նշանաբաններով, մուտք գործեցին Թուրքիա։ Եւրոպայի ամէնէն ազատամիտ գաղափարները դիմակ ըրած, նոյնիսկ Օկիւստ Քոնթի համամարդկային գաղափարը Թուղթակի պէս գոց ըրած էին։ Եւ տեսանք արդիւնքը։ Անոնք շուտով համամարդկային մեծ գաղափարը փոխեցին համիսլամութեան ցնորքին եւ պատճառ եղան այսօրուան տխուր իրականութեան։

2. Այդ փոփոխութիւնները անշուշտ կը զօրացնեն Թուրքիան, որովհետեւ կրօնամոլ եւ բաժան-բաժան Թուրքիայէ մը աւելի լաւ է միաձոյլ եւ ազգայնամոլ Թուրքիա մը։ Թէեւ այսօր ինչ որ կը հանդուրժեն Բէժալի մտրակին տակ, դժուար թէ հանդուրժեն ուրիշ ռէժիմի տակ։ Ամէն պարագայի մէջ անհետեւանք չեն կրնար մնալ։

3—7. Այս բոլոր փոփոխութիւնները հայկական տեսակէտէն ոչինչ ունին մխիթարական, որովհետեւ Մ. Բէժալ կ'ուզէ զօրաւոր Թուրքիա մը ստեղծել 700,000 քառ. քիլոմեդր տարածութեան վրայ, մինչդեռ Հայաստան երկիրը, կծկուած 20 հազար քառ. քիլոմեդրի մէջ, ճահիճներ չորցնելով զբաղած է։

Լիոն — Կարօ Կէնճեան

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Անատօլուի երկաթուղիի գնման խնդիրը նորէն օրուան հարց դարձած է Թուրքիոյ մէջ։ Եւրոպացի բաժնետէրերուն պատուիրակը, Մայնէր փաշա, որ գերմանիայէն Պոլիս հասած էր, Էնկիւրի գնաց։

Մայնէր փաշա լիազօրուած է բանակցելու գծին գնման շուրջ։ Թուրքիոյ կողմէ պիտի բանակցի ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյ։

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

ՊԱԶԱՐՃԻՔ (Ռումանիա), 16 Հոկտ.— Ուրախ ենք տեսնելով թէ, ընդամէնը մէկ տարի առաջ «Յառաջ»ի կողմէ հրապարակ դրուած «Մշակոյթի Օր»ը միս ու արիւն կ'առնէ հետզհետէ։ Զանազան գաղութներու մէջ այդ նպատակով կատարուած դրական քայլերը յոյս կը ներշնչեն թէ, շատ շուտով ան իր պատուաւոր տեղը պիտի ունենայ մեր նշանաւոր տօնակատարութիւններուն մէջ։ Միայն մէկ խնդիր.— այս տօնը իր ծրագրով ու նպատակով պէտք է զատել, տարբերել սովորական տօներէն ու թէ՛ իր ձեւին ե թէ՛ իր էութեան մէջ մեր Մշակոյթի վերարծարծման ծառայեցնել զայն. այսինքն բոլոր վերոյիշեալ գաղափարները գիրքի ու գրքոյկի վերածելով՝ լայնօրէն տարածել ժողովուրդի մէջ աւելի դիւրին եւ մատչելի միջոցներով։

×

Այս տարի առաջին անգամն էր որ Պուքրէշի Ազգ. Մատենադարանի վարչութիւնը իր վրայ վերցուց «Մշակոյթի Օր»ը ռումանահայ գաղութին մէջ տօնելու նախաձեռնութիւնը։ Իր առաջարկով, Ռուման. թեմական Խորհուրդը շրջաբերական մը ուղղեց բոլոր թաղ. Խորհուրդներուն՝ Հոկտ. 13-14ը յատարելով «Մշակոյթի -Օր» եւ առաջարկելով իրենց կարելիեղածին չափ փառաւոր տօնել զայն։

Շաբաթ օր մեր վարժարանը գոց էր. աշակերտութեանը բացատրուեցաւ օրուան նշանակութիւնը եւ ընթերցանութեան գրքոյկներ ու ազգ. պատմութենէն նկարներ բաժնուեցան անոնց։

Կիրակի տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ, իսկ ժամը 11ին սկսաւ տօնին առթիւ կազմակերպուած հանդէսը։ Ղոնչէկիւլեան քահանայի բացման խօսքէն ետքը հանդիսականները յատնկայս ունկնդրեցին «Մեր Հայրենիք»ը։ Օրուան տօնի եւ անոր նշանակութեան մասին հետզհետէ խօսեցան վարժարանիս տնօրէն Խ. Եղանեան եւ ուսուցիչ Պ. Կ. Լալէեան. մէջ ընդ մէջ եղան երկձայն երգեր եւ արտասանութիւններ, որոնք բոլորն ալ անցան յաջող։ Թէեւ [illegible]

Մհեր

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՄՈՒՍՆԱՑՈՂՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԽՐՏՉԵՑՆԵՆ...

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Երեք շաբաթ առաջ գրած էի թէ, Ալֆորվիլի երիտասարդութիւնը՝ ամուսնութեան մրցումի ելած է, ինչ որ չափազանց գովելի էր։ Մանաւանդ բոլորն ալ որբուհիներէն կ'ընտրէին իրենց թեկնածուները. եւ գործարանային չարաչար աշխատութենէն խնայելով՝ կ'ամուսնանան։ Կը թուի թէ Փարիզի Հայոց եկեղեցին յարմար առիթը գտած նկատելով՝ սկսած է ամուսնացող երիտասարդներէն (120) հարիւր քսան ֆրանք պահանջել առանց այլ եւ այլի, հակառակ պարագային քահանայ չի տրամադրուիր հայկական պսակի համար։ Գրեթէ բոլորն ալ ճարահատ վճարած են այդ գումարը, գրկուելով ընտանեկան կարգ մը կարեւոր բաներէ։

Այս շաբաթուան ընթացքին, եկեղեցւոյ նոյն մարմինը նոր որոշում մը եւս տուած է.— Այսուհետեւ ժամը 5էն վերջ բացարձակապէս քահանայ չպիտի ղրկուի եղեր պսակ կատարելու։ Երիտասարդութիւնը խորապէս վըրդովուած է այս կամայականութենէն։

Շատեր՝ պիտի փորձեն, եթէ միեւնոյն դժուարութեանց հանդիպին եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կողմէ, դիմել ֆրանսական պսակի։ (Շքեղ արարողութիւններ եւ ձրի պսակը արդէն շլացուցած են մեր երիտասարդութիւնը)։

Այս ընթացքով մեր նորեկ երիտասարդութիւնը օտարացումի կը դիմէ, իբրեւ հետեւանք մեր ազգ. մարմիններուն յարուցած դժուարութեանց։ Մինչդեռ «Յառաջ»ի էջերը ամէն օր լեցուն են նորեկ երիտասարդութիւնը օտարացումէ փրկելու աղաղակներով եկեղեցւոյ աղաները նորանոր խոչընդոտներ կը հանեն եւ կը դիւրացնեն երիտասարդութեան օտարացումը։

Ա. Մկրեան

ՃԱՆՇԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

[illegible]

[illegible] են ամէն անոնք որ 2-3 փոքրիկներու տէր են։ Ո՛ւր որ կ'երթան սենեակ հարցնելու, պանդոկատիրոջ առաջին հարցումը կ'ըլլայ. «զաւակ ունի՞ք, քանի՞ հատ են, մեծ են թէ փոքր»։ Ստացած պատասխանին համեմատ այն ցամ ոչ կ'ըսէ։

Այս տագնապին հետեւանքով հայ աշխատաւորը, երբ երեկոյին յոգնած տուն կը դառնայ, առանց վայրկեան մը նստելու, փողոցները կ'իյնայ սենեակ փնտռելու։

Իսկ շրջակաները, Վիէն, Ցէսին եւայլն մեր հայրենակիցները բնակարանի դժուարութիւն չեն քաշեր, որովհետեւ գործարանատէրը իրենց տուած է 2-3 սենեակնոց տուներ, ամսական շատ չնչին գումարով մը (20-30 Ֆր.), Շրջակաները բնակող ընտանիքի տէր հայերը ոչ միայն տունի դժուարութիւն չեն քաշեր, այլ եւ իրենց փոքրիկները կը մեծնան աւելի առողջ եւ կայտառ։ Լաւ կ'ըլլայ որ մեր հայրենակիցներէն անոնք որ զաւակներու տէր են, շրջակաները հաստատուին, քան քաղաքին մութ ու խոնաւ սենեակներուն մէջ։

Կ. Յովակիմեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

II ՄԻԼԻՈՆ ԳՈՂՑԵՐ ԷԻՆ.— Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել գողերու խումբ մը որ 8-հոգիներէ կը բաղկանար։ Անոնք գողութիւնը կը կատարէին մեծ դղեակներու մէջ եւ այս կերպով, կրցեր էին II միլիոն ֆրանքի արժէքով, նկարներ եւ հին գործեր գողնալ։

Երկու գաղտնի ոստիկաններ են որ երեւան հանեցին խումբին գոյութիւնը։ Օր մը, սրճարան մը նստած էին, երբ վէճ մը լսեցին իրենց մօտերը։ Խնդիրը կը դառնար չծախուած գործերու վրայ։ Երբ վիճողները դուրս ելան, ոստիկանները հետապնդեցին զանոնք եւ այս կերպով վանչցան գողնաթաքստոցը, որ ադամանդի վաճառական մըն է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

L'ARMÉNIE ET LE PROCHE ORIENT, Par Fridtjof NANSEN. [illegible] Librairie Paul Geuthner, 13, Rue Jacob. 1928. Imp. Massis. [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ՄՈՒՈՒՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VI

[illegible]

(Տար.)

Թարգմ. Հ. Շէթունէ

Համասփիւռ, դրամատունը ունեցած 15.000 տրախմին գանձելէ վերջ, Ղազարեանի հետ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Սելանիկ։ Իրենց կ'ընկերանար նաեւ Վարդանը։ Ղազարեան կը բռնաբարէ աղջիկը, յետոյ Վարդանի հետ միասին կը սպաննէ զայն՝ անոր 15.000 տրախմին կողոպտելով։

123 Պարսիկ ուսանողներ հասան Փարիզ

Երէկ առաւօտ Փարիզ հասան 123 պարսիկ ուսանողներ, որոնք պարսիկ կառավարութեան ծախքով պիտի ուսանին Ֆրանսայի զանազան համալսարաններուն եւ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ, մեծ մասամբ գաւառները։

Երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ուսանողները Յաղթական կամար երթալով, պսակ մը դրին անծանօթ զինուորին վրայ։

Ասկէ առաջ Պարսկաստանէն Ֆրանսա հասած էին զինուորական եւ հանրօգուտ շինութեանց պատուիրակութիւններ։ Վերջերս ալ Ֆրանսայէն Թէհրան ղրկուեցան տասնեակ մը ուսուցիչներ։ Ասկէ զատ Թէհրանի մէջ հիմնուեցաւ ֆրանքօպարսիկ լիսէ մը։ Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ Ֆրանսայի և Պարսկաստանի միջեւ մտաւորական կապերը հետզհետէ կը սերտանան։

Վտարումներ Վաֆտ կուսակցութենէն

«Թայմզ»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Եգիպտոսի ազգայնական Վաֆտ կուսակցութիւնը վտարեց իր անդամներէն չորս հոգի։ Առաջինն է Ահմէտ պէյ Ապպուտ, որ ջերմ կուսակից մըն էր Զաղլուլ փաշայի եւ անոր մահուընէն վերջ շարունակեց գործակցիլ Վաֆտի, սակայն վերջերս զըղջունք կը զգար Մուսթաֆա փաշա Նահասի եւ իր մարդոց վարած քաղաքականութենէն։ Վտարումին պատճառն ա՛յն է, որ «Թայմզ»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ վերոյիշեալներուն դէմ հրատարակութիւններ ըրած էր։

Վտարուողներէն մէկն է Մակրամ պէյ Սապէթ, հանրածանօթ աշխատաւորական վարիչը, որուն Վաֆտ կուսակցութեան յարիլը ժամանակին մեծ հաճոյքով ընդունուած էր։ Ներկայ դահլիճին աշխատաւորական եւ ընկերային քաղաքականութեան իր տուած աջակցութիւնը հաճելի՛ չէ թուած Նահաս փաշայի եւ բարեկամներուն։

Վտարուեցան նաեւ Իպրահիմ պէյ Րամզի, Զաղլուլի հաւատարիմներէն, եւ փոխ-նախագահ լուծուած խորհրդարանի։ Չորրորդը ծանօթ դէմք մը չէ։

⁂ Եգիպտոս ճանչցաւ Ալպանիոյ Թագաւորը։ Ասկէ 15 տարի առաջ, Եգիպտոսի այժմու Թագաւորը Ֆուատ, որ երբե՛ք յոյս չունէր Եգիպտոսի գահը բարձրանալու, թեկնածու ներկայացած էր Ալպանիոյ գահին, իբրեւ շառաւիղը Մէհմէտ Ալի փաշայի, որ Ալպանացի էր։

Հրդեհ մը Վառնայի մէջ

Պալքանեան Գործակալութիւնը Սոֆիայէն կը հաղորդէ.— Հոկտեմբեր 14ին Վառնայի բանուորական ակումբին պատուհաններէն ներս մտան ֆաշիստներ, որոնք տախտակամածը քարիւղով թրջելէ յետոյ կրակ տուին շէնքին։ Շէնքը այրեցաւ։ Բոլոր դիւանաթուղթերը փճացան։

Վառնա, որ Սեւ ծովու վրայ պուլկարական մեծ նաւահանգիստ մըն է, բանուորական կարեւոր կեդրոն մըն է։ Բանուորական կուսակցութիւնը վերջին ընտրութեանց մէջ յաջողած էր երեսփոխան ընտրել իր թեկնածուն Գէորգ Զէլէսկոֆը։

Անգլիոյ նաւաշինարանները եւ համայնավարները

Անգլիոյ ծովային Նախարարութիւնը Վուլվիչի նաւարանին մէջ աշխատող համայնավար մեքենագէտ մը ճամբու դրաւ։ Մեքենագէտներու Արհեստակցական Միութեան Գործադիր Մարմինը Նախարարութեան դիմեց՝ պահանջելով որ դարձեալ գործի առնուի յիշեալը։ Նախարարութիւնը պատասխանեց թէ խնդրոյ առարկան համայնավար ըլլալով, կարելի չէ ետ առնել։

Ասկէ զատ, հրաման տրուեցաւ ճամբու դնել բոլոր նաւաշինարաններու եւ զինարաններու մէջ աշխատող համայնավարները։

Գերմանիոյ ազգայնականները

Գերման ազգայնական կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ Հուկէնպէրկ։

Ասիկա այն մարդն է, որ 1927 սեպտ. 17ին կոմս Վէսթարփի ուղղուած նամակ-ծրագիրով մը, կը յայտարարէր թէ ազգայնական կուսակցութեան նպատակն է միապետութիւնը վերահաստատել։ Այժմ շրջաբերական մը ուղղած է կուսակցութեան բոլոր մարմիններուն, յիշեցնելով միեւնոյն նպատակը։ Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, իր ծրագիրն է վերաքննութեան ենթարկել Տօըսի ծրագիրը, Հռենոսի գրաւուած հողերու առանց պայմանի պարպումը, արեւելեան սահմանագլուխի սրբագրումը եւ Աւստրիան Գերմանիոյ կցելու իրաւունքը։ Նոյնպէս կը պահանջէ, որ Գերմանիա ազատօրէն կարենայ սպառազինուիլ։

Աֆղանիստանի բարենորոգումներուն դէմ

Աֆղանիստանէն հասած նոր լուրեր կը հաստատեն թէ երկրին մէջ բուռն շարժում մը կայ, ընդդիմանալու համար Ամանուլլահ Թագաւորի բարենորոգչական ձեռնարկներուն։ Շարժումը կը ղեկավարեն իսլամ կրօնաւորներ, որոնցմէ մէկ քանին գնդակահարուեցան իրենց ընդդիմութեան պատճառաւ։ Կրօնաւորները, որոնց միացած են մոլեռանդները, վճռած են զէնքով ընդդիմանալ։

Կացութեան մասին մանրամասնութիւններ չկան. սակայն կը հաւաստեն թէ հեծելազօրքէ եւ հրետանիէ բաղկացած զինուորական ջոկատ մը ղրկուած է Ալթիմիր կիրճին մօտակայ Նիլգայ գիւղը, որ հակառակորդներու միջնաբերդն է։

Ցոյց տալու համար թէ՝ Թագաւորը ինչպէս կ'ուզէ արդիացնել իր հպատակները, կը պատմուի թէ՝ Թագաւորը Աֆղանիստան մտնելէ յետոյ ժողովի հրաւիրեց Խորհրդարանը։ Ցեղախումբերու 700 պատուիրակները ներկայացան՝ իրենց արեւելեան շքեղ հագուստներով։ Ոստիկանները զանոնք մտցուցին ընդարձակ սրահի մը մէջ, ուսկից անոնք դուրս հանուեցան եւրոպական հագուստ եւ գլխարկ հագած։ Փոխանակ բազմոցի վրայ նստելու, ստիպուեցան նստարաններու վրայ նստիլ։ Եւ, ի լրումն բոլորին, ածիլել տուաւ անոնց մօրուքը։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, վարուժան ակումբին մէջ։ Խմբերգ, մեներգ արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Լիոն-Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ։ կը ներկայացուի՝

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ

Տոմսերը կը ծախուին «Տարօն սրճարանը։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Պատ. Միութեան ընդհ. վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Հայ քաղաքական կուսակցութեանց դերը հայ կեանքին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր պատանիները եւ երիտասարդները։

Մարսէյլի Պատան. Միութեան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, նախագահութեամբ ընկ. Հիւսեանի։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցալանը»։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի։ Հ. Քալուեան կը ներկայացնէ «Սիդոնսա» գիրքը։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին «La Petite Source»ի սրահը, մէթրօ Օտէոնի դիմացը։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Արեւմտ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի Բ. տարեշրջանի առաջին դասախօսական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ կը խօսի՝ Պ. Աբօ Աբօեան։ Նիւթ՝ «կնոջ դերը հասարակութեան մէջ»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յակոբ Սէմէրճեան, տէր եւ տնօրէն «Ֆէպիւս» լուսանկարչատան, իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք ա՛ծամբ կամ գրաւոր իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնեցին իր Officier d'Académie անուանուելուն առթիւ։

ԼԻՈՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային գրադարանը բաց է ընթերցասէր հայ երկսեռ հասարակութեան՝ ամէն երեկոյ ժամը 7—9։ Ընտանեկան մաքուր մթնոլորտ եւ անթերի սպասարկութիւն։ 262 Rue Duguesclin սրճարանին ետեւի սրահը։ Rue Paul-Bertի մօտ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Յ. Թ.— 35 ֆրանք։
Լոռէթ, Պ. Ա.— 70։
Լիոն, Կար.— 15։
Վէզնիքօ, Փ. Թ.— 50։
Լա-Լոնտ-լէ-Մօռ, Ա. Մ.— 35։
Վալանս, Գործ.— 259.10։
Տավօս-Փլաց, Ա. Բ.— 100։

Սկսանք ղրկել։

Նէօյեի, Վ. Տ. Օ.— 140։
Անիէռ, Կ. Մ.— 70։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռօնիի մասնաճիւղը իր անհուն կսկիծը կը յայտնէ իր անդամներէն ԱՐՇԱՄ ՁԹՐԵԱՆԻ աղետալի մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Օննիկ եւ Մարի Անճարակեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Էնգարէցի Ճօրճի Անճարակեան (34 տարեկան), որ ընդհանուր պատերազմին անյայտացած է։ Իմացնել՝ Օ. Անճարակեանի, 3 Rue des Enfants Abandonnés, Marseille.

— Տիկին Մէհրուպ Թէրզեան Բէրքուքցի, կը փնտռէ իր աղջիկը Աշխէն (26 տարեկան), որ քանի մը տարի առաջ կը գտնուէր Սեբաստիոյ որբանոցը։ Իմացնել՝ Mr. H. Momdjian, 48 Boite Postale, St. Chamond (Loire) France.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Երզնկայի Հոռոմ Ագրակ գիւղէն, Գրիգոր Կիրակոսեան։ Ընդհ. պատերազմին զինուոր էր Կարինի ճակատը եւ անկից փախած է։ Ըսողներ կան որ Եգիպտոսի կողմերը կը գտնուի։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Վերգին Կիրակոսեանի կամ Փերզիկեանի, 26 Bld. Vauban, Valence, Drôme, France.

Կը խնդրուի «Յուսաբեր»էն արտատպել։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928 — 25 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 786 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

...ատէն տարեց եւ խոնարհ ընկեր մը, որ կեանքին լա-...ն եւ մեծագոյն մասը մաշեցուցած է յեղափոխական-...րական աշխատանքներով, դիտել կուտայ մտերմական ...ի մը մէջ.

...— Թուրքիոյ մասին «Յառաջ»ի բացած հարցարանը անժա-...է՛: 2.— Յայտնուած կարծիքները, ո՛րքան ալ իրական ըլ-...նգիստ գովաբանութեան ձեւ կ'առնեն: 3.— Այդ կարծիք-...ը կ'ազդեն տարագիր ժողովուրդին վրայ, որ պիտի նետուի ...ան գիրկը»:

...մակագիրը թերեւս վշտանայ. բայց մենք պարտք սեպե-...տարակուսութեան տալ անկեղծ սրտէ մը բխած խօսքերը, ...նելու համար կարգ մը կէտեր, որոնք իսկապէս շփո-...ան մատնած են շատ-շատերը:

...նք, անմիջապէս, որ երկար խորհած ենք, այս հարցա-...րապարակ դրած ատեն, նկատի ունենալով Թուրքիոյ ...տիրող կանխակալ կարծիքները: Բայց, ճի՛շդ ատոր հա-...ալ, անհրաժեշտ գտանք արծարծել խնդիր մը, որ սերտ ...ունի մեր ճակատագրին հետ:

...«Յառաջ»ը ստանձնեց այդ նախաձեռնութիւնը ոչ թէ ...հետաքրքրութիւններ գոհացնելու, այլ ուշադրութիւն ...րելու համար խոշոր դէպքի մը, Թուրքիոյ յեղաշրջման ...:

...նչ իմաստ ունի, վերջապէս, փակել աչքերն ու ականջ-...երբ աշխարհը կը շարժի, մեր դարաւոր թշնամին ալ ...ին:

...րրական կանոն է հետեւիլ հարեւանին քայլերուն, շեշ-...նայիլ անոր ճիգերուն ու ձեռնարկներուն, ո՛րքան ալ ...ոյ թուին անոնք, մեր վիրաւոր սրտին:

...րցարանէն շատ առաջ, այս թերթը զանազան առիթնե-...շեցուց թէ «բանե՛ր մը» տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ մէջ, ...ոչ թէ բռնի, կամ արհեստական միջոցներով, կամ լոկ ար-...ին ձեւերով: Առանց ուղղակի շօշափելու հոգեբանական ...ութեան խնդիրը, որ բոլորովին տարբեր նիւթ է, մենք ...ցինք ապացուցանել, թէ Թուրքիան կ'երիտասարդանայ, ...րոգուի, այսպէս կամ այնպէս:

...մրագրութիւնը հիմա խօսքը տուած է ընթերցողներուն, ...ր օրին կը ստանայ բազմազան պատասխաններ:

...«Գովաբանութիւննե՞ր» են ատոնք: «Գովաբանութի՞ւն» է ...մատնանշած իրողութիւնը,— Թուրքիոյ վերանորոգումը: ...մինչեւ անգամ այսպէս ենթադրելով, կը կարծենք թէ այդ ...ները ոչ թէ կը վնասեն, այլ կը նպաստեն մեր դատին: ...կարժութիւն դառնայ քննական աչքով նայիլ դէպքերու ...եւ ոչ թէ սովորամոլութեամբ եւ նախապաշարումներով, ...ինք անոր համեմատ վարել մեր աշխատանքը: Ի՞նչ ...երջանիկ անգիտութենէն, միամտութենէն կամ ինքնա-...ութենէն:

...էկ, Պարսկաստանի մեր թղթակիցը, պարզելով այդ երկ-...վերանորոգչական շարժումը, կը յիշէր յեղափոխական բա-...եղծի մը աղաղակը, ճիշդ քսան տարի առաջ.

...«Ո՛վ իրանի ժողովուրդ, արթնցի՛ր. առաւօտ է. տես ի՛նչ ...ի կը դառնայ. բաւակա՛ն է. այսքան մի՛ քնանար...: Այս ...նակաշրջանին մէջ ո՛վ որ կը քնանայ, արիւնն ի զուր կ'երթայ»: ...առանց բան մը փոխելու, կրնայինք այս խօսքերը ուղղել ...մեր ժողովուրդին.

...Ո՛վ հայ ժողովուրդ, արթնցի՛ր, առաւօտ է. տես ի՛նչ ...ի կը դառնայ. . .

...«Յառաջ»ի հարցարանը եթէ ծառայէ միայն մեր աչ-...բանալու, հասկնալու թէ «ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ» ...իոյ մէջ,— ինքնին օգուտ է ե՛ւ Հայաստանի, ե՛ւ տա-...բազմութիւններուն համար:

...ոց ինչո՞ւ այս բոլորէն հետեւցնել թէ գէշ կ'ազդուին ...ղութիւնները, եւ կը նետուին օտարութեան գիրկը: ...ա որ, մինչեւ հիմա պատասխանողները երբեք միա-...չեն իրենց եզրակացութեանց մէջ: Յառաջդիմութիւնը ...ընդունելով հանդերձ, շատերը կը մնան յոռետես՝ Թուր-...ապագայի մասին, խաբուսիկ համարելով ներկայ զօրա-...եւ անոր բախտը կապելով այսօրուան նպաստաւոր պա-...ներուն, խաղաղութեան հետ:

...տոյ, այդ կարծիքները ո՛չ պատգամներ են, ոչ ալ վճիռ-...այլ պարզ տեսակէտներ:

...ն երրորդ, երեւոյթ մը շիտակ տեսնել եւ խոստովանիլ, ...նակեր ինքն իրմէ յուսահատիլ եւ թշնամին չփացնել: ...րցարանը չէ վերջացած տակաւին, որով չենք ուզեր ...ութեամբ յայտնել մեր եզրակացութիւնները:

...ոց հիմակուընէ կ'ուզէինք մատնանշել պարագայ մը, ոչ ...հոգեւոր մխիթարութիւն», այլ իբրեւ անխուսափելի ելք: ...ք՛ն բռնի եւ արմատական միջոցներու դիմէ Մ. Քէ-...ը կրնայ թլփատութիւնն ալ արգիլել), այնքան պիտի ...վերանափոխուի եւ ճեղքուի Թուրքիան: Ո՛րքան խիզախ ...ութիւններ մտցնէ, այնքա՛ն պիտի դառնացնէ հիները, գին-...անութեան ու ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնու-...ն, որ մոլեռանդ է: Մէկ խօսքով, այնքան պիտի աւելնան ...ցիկ նիւթերը եւ ընդհարման կէտերը:

...դ ո՞ր բանգէտը համոզեց թէ Թուրքիան փրկուած է ...պէս, Լօզանի քարտէսով եւ ներկայ կարգ ու սարքով, ...ի կը մնայ «լալ եւ կրճտել ատամանց»...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՑ ԵՂԱԾ ԽՕՍՔԵՐ

Հետեւեալ հատուածը կը քաղենք Պէյրութի Ազդակէն, իբրեւ տեսակէտ մը որ աւելի շատ գոց եղած խօսքերու տպաւորութիւն կ'ընէ (13 Հոկտ.).

— «Թիւրքը սրբութիւն չի ճանչնար: Հայրենիք, ազգութիւն եւ իտէալ, անոր համար զուտ շահագործումի նպատակով ստեղծուած բառեր են: Այսօրուան թիւրքն ալ տարբեր չի մտածեր: Տգէտ ժողովուրդը հլու հպատակը եղած Քէմալին ու իր արբանեակներուն, կուրօրէն կը հետեւի եւ կը կատարէ անոր կամքը: Իսկ անոնք, իշխանութեան գլուխ գտնուողները, կը մտահոգուին լոկ հարստութիւն դիզելու եւ զրպան լեցնելու համար: Անգամ մը աչքէ անցուցէք Էնկիւրիի այսօրուան վարիչները եւ պիտի տեսնէք որ բոլորն ալ անօթի բաղդախնդիրներ էին երէկ, իսկ այսօր միլիոններ դիզած եւ ահագին հարստութեանց տէր են եղած:

Եւ որքան սխալ կ'ըլլայ լըրջօրէն հաւատալ եւ կարծել որ այսպիսի տարրերէ եւ առաջնորդներէ իրական յեղաշրջում եւ յեղափոխութիւն յառաջ կուգայ: Անկարելի է որ վերածնի և վերանորոգուի երկիր մը, որուն ժողովուրդը զուրկ է ըմբռնողութեան թռիչքէն եւ ստրուկի հոգեբանութեամբ հլու հպատակը կը դառնայ ամէն անոնց, որոնք ուժ եւ բռնութիւն ունին: Անհնար է որ իրական յառաջդիմութեան եւ ճշմարիտ յեղաշրջումի մէջ գտնուի երկիր մը, որուն վարիչները չունին մաքուր եւ բարձր իտէալներ եւ միմիայն կ'աշխատին իրենց փառքին եւ շահին համար:

Այո՛, ժամանակաւոր յաջողութիւններ կ'ունենան անոնք և կը փայլի իրենց աստղը, բայց կը մթագնին շուտով անոնց աբեւները, քանի հիմնական ծրագիրներով չեն ընթանար անոնք: Երէկ Սուլթան—Խալիֆան պաշտող եւ անոր հլու հպատակը եղող թիւրքը, օր մը Թալէաթին ու Էնվէրին երկրպագեց եւ այսօր ալ Քէմալը կը խնկարկէ: Երէկ Ռուսիան կը փառաբանէր եւ անոր կ'ենթարկուէր, այսօր Անգլիոյ ձեռքը խաղալիք մըն է: Այսօր Քէմալի սուրը կը տիրէ հոն, վաղը ո՞վ գիտէ որո՛ւ բռունցքը պիտի իշխէ:

Վերջապէս Թիւրքիան երկիր մըն է, ուր միշտ եկողին «բարի եկաք» կ'ըսեն, իսկ մեկնողին «կորսուէ՛»:

Եւ այսօրուան Թիւրքիան ոչինչով կը տարբերի երէկուան Թիւրքիայէն: Այսօրուան կարծեցեալ յաջողութիւնները արդիւնքն են լոկ այսօրուան միջազգային քաղաքականութեան պահանջքին: Մէկ օրէն միւսը կրնան փոխուիլ պայմանները և մենք մեր դէմ կը գտնենք միեւնոյն Թիւրքը»:

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

Անգլ. վիճակագրութեան մը համաձայն, 1926ին 1073 անգլ. նաւեր հասած էին Պոլսոյ նաւահանգիստը, բայց 1927ին 978ի իջաւ թիւը: Բացի Թրքական դրօշով նաւերէն, 1927ին Պոլսոյ նաւահանգիստէն անցնող բոլոր նաւերուն 100ին 15ուկէսը անգլ. նաւերը կը կազմէին: Եւ՝ սակայն 1926 տարւոյ մէջ 100ին 18էր համեմատութիւնը:

1927ին, Պոլսոյ նաւահանգիստին մէջ 1125 նաւի պարպումի գործողութիւն կատարուած է եւ 366,337 թոնօ ապրանք պարպուած: Իւրաքանչիւր նաւ 325 թոնօ: Այս նաւերուն 100ին 17ը անգլիական էին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ապստամբութիւն Պարսկաստանի մէջ.

Պոլսոյ ճամբով հասած լուրերու համաձայն, Պարսկաստանի մէջ ծագած է յեղափոխութիւն մը, որուն կեդրոնն է Թաւրիզ: Թեհրանէն զօրք ղրկուած է՝ ապստամբական շարժումը զսպելու համար: Կ'ըսուի թէ ապստամբութիւնը կը տարածուի ուրիշ քաղաքներու մէջ: Թաւրիզի բոլոր խանութներն ալ փակուած են:

Լոնտոնի պարսկական դեսպանատունը կը հաղորդէ, որ ո և է տեղեկութիւն չունի Պարսկաստանի ապստամբական շարժման մասին:

Սանասարեան խանի դատը

Պոլսոյ Սանասարեան խանը գրաւումէ ազատելու համար Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը դատ բացած է «Լքեալ» Գոյքերու Վարչութեան դէմ: Պատրիարք Նարոյեան եպսկ. պաշտօնական փոխանորդութիւն տուած է փաստաբան Պ. Միսաք Նաւլեանի, որ իր կարգին փոխանորդ կարգած է ուրիշ երկու փաստաբաններ՝ Նէճաթի պէյ եւ Պ. Լեւոն Զիվէր Կարապետեան: Ասոնք դատարան ներկայացուցած են արդէն իրենց խնդրագիրը, աւարտած ըլլալով դատին վերաբերեալ թուղթերու քննութիւնը:

Պատրիարքարանը վստահ է թէ դատը պիտի շահի, քանի որ օրինական բոլոր թուղթերը իրեն ինպաստ են:

Հայ յարձակում Սուրիոյ սահմանին վրայ?

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ.— Հաւրան գաւառի սուրիական սահմանին վրայ Հայերէ բաղկացեալ հրոսախումբ մը սահմանը անցնելով կարգ մը գիւղերու վրայ յարձակում գործած եւ յափշտակած է երեք հարիւրէ աւելի ուղտ և ոչխարի երեք հօտեր:

Թուրք սահմանապահները լուր առնելով միջամտած են: Աւազակները իրենց աւարին կէսը լքելով փախած են:

Րաս Թաֆարի եւ հայ բժիշկը

Ամերիկեան թերթի մը Ժընեւի թղթակիցը գրած էր թէ Ատիս-Ապապայէն Զուիցերիա հասած է հայ բժիշկ մը՝ Տոքթ. Կարապետեան, որ կարգ մը ամբաստանութիւններ կ'ընէ Հապէշիստանի թագաւոր Րաս Թաֆարիի դէմ: Լուրը այնքան տարօրինակ էր, որ չուզեցինք արձագանգ ըլլալ: Սակայն Ժընեւէն 24 հոկտ. թուականով ստացուած հեռագիր մը կ'ըսէ.

«Փաստաբան Անտրէ Մէրսիէ, Լօզանի համալսարանէն, իր յաճախորդին՝ հայ բժիշկ Տոքթ. Կարապետեանի անունով բողոքագիր մը ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան: Բողոքագրին մէջ կ'ըսուի թէ երբ Տոքթ. Կարապետեան Մէնէլիք հիւանդանոցի բժշկապետ էր, Րաս Թաֆարի թելադրեց իրեն ուժեղ թոյն մը տալ Լիտի Եասուի քրոջ, որ Մէնէլիք կայսեր ժառանգորդն է եւ որ բանտ դրուած է Րաս Թաֆարիի կողմէ: Տոքթ. Կարապետեան կը պնդէ որ իր մերժումին վրայ Րաս Թաֆարի կեղեքած եւ խոշտանգած է զինքը: Կ'ըսուի թէ զգայացունց յայտնութիւններ պիտի ըլլան, սակայն չի կարծուիր թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կարենայ ոեւէ հետեւանք տալ այս բողոքին, որ անձնական բնոյթ կը կրէ:»

Վստահութեան քուէ Վենիզէլոսի

Յունաստանի Երեսփոխանական Ժողովին մէջ Վենիզէլոս կարդաց նոր կառավարութեան ծրագիրը, որ պարզելէ յետոյ օրէնսդրական զանազան բարենորոգումներ, մանրամասնութիւններ կուտայ վարչապետին վերջին դիմումներուն մասին՝ զանազան եւրոպական պետութեանց մօտ:

Ցալտարիսի, Փափանասթասիուի եւ Միխալաքոփուլոսի ճառերէն յետոյ, խորհրդարանը վստահութեան քուէ տուաւ Վենիզէլոսի դահլիճին: Ներքին Նախարարը ծրագիր ներկայացուց՝ Ծերակոյտի ստեղծումին մասին:

Յունաստան կը զէղչէ սպառազինումները

Հելլէն կառավարութիւնը որոշեց պատերազմական նախարարութեան ելմտացոյցին մէջ 100 միլիոն դրախմիի զեղչ մը ընել: Այս որոշումը հետեւանքն է Իտալիոյ հետ կնքուած եւ Սերպիոյ, Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ կնքուելիք բարեկամական եւ իրաւարարական դաշինքներուն:

Եգիպտոս եւ Պարսկաստան

Պարսկական եւ եգիպտական կառավարութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ՝ մօտ օրէն կնքելու համար նոր դաշնագիր մը, որով կը ճշդուին Պարսկաստանի Եգիպտացիներուն եւ Եգիպտոսի Պարսիկներուն իրաւունքներն ու պարտականութիւնները: Այս ձեւով պիտի ջնջուի 1875ի թուրքեւպարսիկ դաշնագիրը, որուն շնորհիւ Պարսիկները մինչեւ այժմ որոշ առանձնաշնորհներ կը վայելէին Եգիպտոսի մէջ:

Ռուսիոյ զանձերուն վաճառումը

Յառաջիկայ Նոյեմբեր 6ին եւ 7ին Պերլինի մէջ հրապարակային աճուրդով պիտի ծախուին գեղարուեստական թանկարժէք գանձեր, որոնք ռուս ժողովուրդի սեփականութիւնը կը կազմեն եւ ծախու հանուած են բոլշեւիկներուն կողմէ:

Գերման գործարանատէր մը՝ նախագահ Հինտէնպուրկի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՔՆՔՈՅՇ ԾԱՂԻԿՆԵՐ»

Ապո՛ւր են կերեր բոլոր անոնք որ կը գանգատին մեր գրականութեան եւ լրագրութեան ամլութենէն:

Կա՛մ լրագիր չեն կարդար այդ մարդիկը, եւ կամ իրենց կարդացածը չեն հասկնար:

Այլապէս, պիտի խոստովանէին թէ՝ մեր թերթերը մրցանիշը կոտրած են գոնէ մէկ ճիւղի մէջ,— նշանտուքի եւ հարսնիքի նկարագրութեան, աժեմ-չաժեմ դէպքերու եւ դէմքերու փառաբանութեան գեղարեստին մէջ:

Սերտեցէք մանաւանդ հակադաշնակցական թերթերը,— Փարիզէն մինչեւ Պոլիս, Եգիպտոս եւ Ամերիկա:

Խառն ի խուռն կուտամ օրինակները: Հատ մը Փարիզէն.—

... Փեսան «մեր երիտասարդութեան փայլուն ներկայացուցիչներէն մին կը հանդիսանայ, իր ազնիւ հօրմէն ժառանգած ըլլալով նաեւ ազգասիրական եռանդ», իսկ հարսը «...ի հայ գաղութին ամէնէն քնքոյշ ծաղիկներէն մին է և իր շնորհքովն ու զարգացումովը պատիւ կը բերէ... գերդաստանին»:

Ուրիշ մը՝ Ամերիկայէն (հարսնիքի մը նկարագրութիւնը).—

... «Ծոխ կերուխումէն վերջ հանդիսականները ուրախ տրամադրութեամբ ուշ ատեն մեկնեցան»:

Դարձեալ Ամերիկայէն (հարսնիք).

— «... Ժամը 5ին հրաւիրեալները մօտ 50 զարդարուած օթօներով, ոստիկանական հըսկողութեան ներքեւ յառաջացան Ս. Խաչ եկեղեցին, ուր Պ...ի կողմէ փռուած թանկարժէք գորգի վրայով նորապսակ ամոլները? քալեցին:

«... Սեղանին շուրջ հաւաքուեցան բոլոր հրաւիրեալները. ճոխ եւ համադամ կերակուրի և ըմպելիքներու վայելքէն յետոյ գեղեցիկ ուղերձներ խօսուեցան...:

«... Ուրախութիւնը տեւեց երկու օր: Նորապսակ ամոլները? մեկնեցան իրենց մեղրալուսինը անցնելու»:

Այս չորրորդն ալ Ամերիկայէն, եւ... դաշնակցական թերթէ մը. (նշանտուքի նկարագրութիւն).

—«...Երգ, նուագ, առատ ու գեղեցիկ ուտելիքներ եւ ըմպելիներ միշտ բարձր տրամադրութեան մէջ պահեցին հիւրերը»:

... Գրաշարը կը տրտնջայ.— «Տեղ չկա՛յ...»:

Կը խնդրեմ ընթերցողներէն՝ այս օրուան համար գոհանալ այս «քնքոյշ» ծաղիկներով:

ԱՐՇԱՒԻՐ

ԱՇՆԱՆ ՍԱԼՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզի աշնան նկարահանդէսին մէջ, սեւամորթ կնոջ մը պրոնզեայ գլուխը ցուցադրած է Պ. Գրիգոր Ահարոնեան:

Երիտասարդ արուեստագէտը, որ Թիֆլիսցի է, աւարտած է Փեթրոկրատի եւ Սօֆիայի գեղարուեստական Ակադեմիաները: Քանի մը տարի առաջ Սօֆիայի մէջ ցուցադրեց իր գործերը: Շինած է Քրիստափոր Միքայէլեանի եւ պուլկար գրագէտ Տիմիթրի Քոսթանթինովի կիսանդրիները:

ԱԼՖՈՆՍ ՕԼԱՐ, Սորպոնի պատմութեան փրոֆէսոր, մեռաւ 75 տարեկան հասակին մէջ: Քաղաքային յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը ուրբաթ՝ Պաթինեոլի գերեզմանատան մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ

(ՍՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Անցեալ տարի խորհրդային իշխանութիւնն իր գոյութեան տասնամեակը տօնեց -արտաքին բարդութիւններու, կուսակցական ներքին պառակտումներու եւ տնտեսական դժուարութիւններու մէջ։

Այս տարի ալ, արտաքին կացութիւնն ի նպաստ խորհրդային իշխանութեան չդասաւորուեցաւ։ Դեռ տարուան սկիզբը սուր կերպարանք առին ռուս գերմանական յարաբերութիւնները։ Առիթը գերմանացի մասնագէտներու ձերբակալութիւնն էր։ Խզումը վերջնական չեղաւ, սակայն ծանր հարուած հասցուց Ռուսաստանի արտաքին փոխառութիւններու ակնկալութեան։

Չինաստանի ազգային յեղափոխական շարժումը բաւական յաջող վախճան ունեցաւ, առանց արդարացնելու կարմիրներու յոյսերը։ Չինական յեղափոխական կուսակցութիւնը կապերը խզելով Մոսկուայի հետ, պայքարը յառաջ տարաւ ոչ թէ Չինաստանի խորհրդայնացման նշանաբանով, այլ՝ Սուն Եաթ-Սէնի կտակած աւանդներուն համաձայն։

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ խորհրդ. իշխանութիւնը ունեցաւ նաեւ սկզբունքի շեղումներ։ Խպառ մեկուսացման վտանգէն խուսափելու համար, Կրէմլին ոչ միայն իր ներկայացուցիչն ուղարկեց Ազգերու Դաշնակցութեան զինաթափութեան յանձնաժողովին, այլ եւ ստորագրեց Քէլլոկի խաղաղութեան դաշինքը։ Ի հարկէ, ոչ ոք կը հաւատայ խորհրդային Ռուսաստանի կեղծ խաղաղասիրական ձգտումներուն եւ բոլորին ալ յայտնի է վերջինիս ուժեղ սպառազինումը։ Բայց փաստ է, որ այդ քայլը Քաղաքական Բիւրոյին կողմէ զիջում էր քաղքենի դիւանագիտութեան հանդէպ։

Հասկնալի է, որ արտաքին անյաջողութիւններն ու նահանջը պէտք է աշխատէին քօղարկել յեղափոխական խօսքերու տակ։ Այդ տեսակէտէն նշանակալից է Գ. Միջազգայինի վերջին համաժողովի (այս ամառ) որոշումները.—«Կապիտալիզմի զարգացման նոր պայմաններում պրոլետարական յեղափոխութիւն, իմպերիալիզմի խորտակում, պրոլետարիատի համաշխարհային դիկտատուրա եւ սոցիալիզմի կառուցում»։

Սակայն, այդ բարձր յեղափոխական տրամադրութիւններն ալ արգելք չեղան, որ համաժողովին մէջ երեւան գար կոմինտերնի ընդհանուր թուլութիւնը։ Բուխարին կը գտնէ, որ «կոմունիստական կուսակցութիւններու միջազգայնութեան աստիճանը դեռ չափազանց ցած է՝ համեմատած կոմունիստական ինտերնացիոնալի եւ նրա սէկցիաների առջեւ կանգնած խնդիրների հետ»։ Ասկէ զատ, արտասահմանեան կուսակցութիւնները տակաւին չեն ազատագրուած «գաւառական հոգեբանութենէ» եւ կարեւոր խնդիրներու շուրջ միանական, մէկ ընդհանուր գիծ չեն կրնար պահել։ Օրինակ, անգլիական գործադուլի, Չինաստանի յեղափոխութեան եւ Նիքարակուայի դէպքերուն առեն։

Գալով համայնավար կազմակերպութիւններու աճման, բացի Չեխիայէն, Գերմանիայէն եւ Ֆրանսայէն, ուր կուսակցութիւնները պահած են իրենց նախկին քանակը (վերջին տարիներս), միացած երկիրներու մէջ կամ քայքայուած եւ կամ բոլորովին անհետացած են։

Մխիթարական չէ նաեւ կուսակցութեան ներքին վիճակը։ Ռուսաստանի կուսակցութեան ընդդիմադիր շարժումը պարտուեցաւ եւ վարիչներն ալ աքսորուեցան, բայց անոնք չեն դադրեցուցած գաղտնի աշխատանքը եւ երթալով աւելի կը ծաւալի տրոցկիական մտայնութիւնը։ Ընդդիմադիր շարժումը պառակտում առաջ բերաւ նաեւ ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան մէջ։ Իսկ գերմանիոյ ընդդիմադիրները «Լենինպունտ» անունով նոր կազմակերպութիւն հիմնեցին, առանձին թերթ հրատարակելով։

Ներքին բարդութիւններ ծագեցան նաեւ խորհրդային Միութեան ներսը։ Մէկ կողմէ տնտեսական տագնապ եւ միւս կողմէ դասակարգային ուժեղ պայքար։

Ճիշդ է, այս տարի արդիւնաբերութեան զարգացման թափը կանգ չառաւ, բայց այդ վերելքը տեղի ունեցաւ միակողմանի եւ, որ գլխաւորն է, ի հաշիւ ժողովրդային տնտեսութեան: Այս տարի ալ խորհրդային տնտեսական քաղաքականութեան առանցքը մնաց գիւղը։ Եթէ ռազմական կոմունիզմը միանգամայն քայքայեց գիւղը, ապա «Նոր տնտեսական քաղաքականութիւնը» (Նէփ) որոշ հնարաւորութիւններ ստեղծեց վերականգնելու գիւղատնտեսութիւնը։ Աստիճանաբար գիւղը ստանձնեց թելադրողի դեր։

Ընդդիմադիրներու ազդեցութեան տակ, Ստալինը փորձեց ճնշում գործադրել գիւղացիութեան վրայ։ Ատոր հետեւանքով, ոչ միայն վիժեցաւ հացի մթերումը, այլեւ յառաջ եկաւ տնտեսական տագնապ։ Գիւղացիութիւնը, գլխաւորաբար ունեւոր տարրերը, բացարձակ կերպ յայտարարեցին իշխանութեանց դէմ, ամէն կերպ դիմադրելով եւ գիւղի շահերը պաշտպանելով։

Միւս կողմէ, Շախթիի դատավարութիւնը ցոյց տուաւ, որ Ռուսաստանի մտաւորականութեան մեծ մասը չէ համակերպած տիրող կարգերուն եւ ամէն միջոց կը գործադրուի, թօթափելու համար Ռուսաստանի միահեծան դիկտատուրան։ Գիւղի կուլակներու եւ հակայեղափոխական մասնագէտներու յառաջխաղացումը կասեցնելու համար, կոմկուսը յայտարարեց գաղափարական անողոք պայքար։

Դժուար չէր գուշակել, որ տնտեսական հարկադրանքը պէտք է յաղթանակէր գաղափարական ուղիղ գծին։ Եւ այս անգամ, Ստալինը ստիպուեցաւ նորէն բանալ նահանջի ճամբան եւ վերջ տալ գիւղին վրայ գործադրուած ամէն մէկ ճնշումի։ Չէ յաջողած նաեւ գիւղի եւ քաղաքի մերձեցումը։ Ապրանքի սովը, գիւղական պաշար եւ արդիւնաբերական ապրանքներու գիներու տարբերութիւնը, բարձր ինքնարժէքը եւ հաղորդակցութեան յետամնացութիւնը թոյլ չեն տար չարաբաստիկ «մկրատի» բերանները մօտեցնելու։

Տնտեսական բնականոն զարգացման արգելք կը հանդիսանան մեքենաներու, սարքաւորման եւ հում նիւթերու ներածման պակասը։ Անյաջող կ'անցնին տնտեսական որոշ ճիւղերը օտարներուն իբրեւ մենաշնորհ տալու փորձերը։ Որպէսզի օտար արտօնատէրերը հրապուրեն, ստիպուեցան նոր օրէնք հրատարակել, որով ազատ գործելու լայն իրաւունքներ կը տրուի վերջիններուն։ Այս ալ սկզբունքի նահանջ մըն էր քաղքենի դասուն առջեւ։

Անցեալ տարի, ընդդիմադիր շարժումը որոշ չափով իր վրայ կեդրոնացուց ժողովուրդին ուշադրութիւնը։ Այս տարի ալ, ժողովուրդին ուշադրութիւնը տնտեսական ծանր կացութիւնը արտաքին անյաջողութիւններէ անդին դարձնելու նպատակով, կեդրոնը հռչակեց «ինքնաքննադատութիւն» նշանաբանը։ Սկսուած ինքնամերկացումը երեւան հանեց խորհրդային վարչաձեւի նեխածութիւնն ու վատթարութիւնը։

Կացութիւնը լաւ չէ եւ արտաքին առեւտուրի ասպարէզին մէջ։ Տասը ամիսներու արտաքին առեւտուրի հաշուեկշիռը 145 միլիոն ռուբլի բաց է տուած։ Արդէն «Պրաւդա»ն կը նախատեսէ, որ գալիք տարի ալ տնտեսական դժուարութիւնները չպիտի անհետանան, թէ «արդիւնաբերական ապրանքներու խնդրանքի եւ մատուցումի անհամապատասխանութիւնը պիտի զգացուի» եւ թէ «միջազգային կացութիւնը սաստկապէս լարուած ըլլալով, արտաքին առեւտուրը—արտադրութեան միջոցներու եւ նիւթերածումը—հազիւ թէ զարգանայ այնպիսի թափով, որպիսին անհրաժեշտ է»։

Եղած տնտեսական զարգացման բնաւ չի համապատասխաներ խորհրդային երկիրներու յետամնաց մշակոյթը։ Որպէսզի, մշակութային յետամնացութիւնը չդանդաղեցնէ կեանքի յառաջդիմութիւնը, այդ խնդիրը հրատապ յայտարարուեցաւ եւ «Մշակութային յեղափոխութիւն» նշանաբանին տակ, կեդրոնը հրահանգեց զարկ տալ երկրի մշակոյթի զարգացման։ Առ այժմ, ինչպէս ցոյց տուաւ վիճակագրութիւնը, ժողովուրդի մէկ երրորդը կարդալ գրել չի գիտեր։

ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

«ՕՆՏԻՆ» ՍՈՒԶԱՆԱՒԻՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ» ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՅԱՂԹԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբեր 3ի գիշերը, ֆրանսական նորակերտ սուզանաւը, «Օնտին», հոլանի եւ կայտառուն, կը ճեղքէր Ատլանտեանի ջուրերը, Սպանիոյ ափերուն մօտերը, Վիկոյի այն տխրահռչակ ծովածոցին մէջ, ուր հարիւր յիսունեակ մը տարիներ առաջ ոսկեբարձ կալիոններ, առագաստաւոր տիտանները այն ատենուան ծովերուն, Ամերիկայէ դարձին զոհ գացին մրրիկի մը մոլունցքին։ Պայծառ երկինքին տակ ալիքները բռնած էին խօլական ցնորապար մը. արդեօք ծովադիցուհի՞ մըն էր որ կը լողար, այդ պահուն կը ծփար վիթխարի կոհակներու գրկին մէջ. սա երկու պսպղուն նշոյլները, կարմիր ու կանաչ, անոր աչքերուն կայծե՞րը, անոր ականջներուն շափիւղանե՞րն էին արդեօք...։ Այդ պահուն, գիշերին մութին հետ նոյնացած նաւ մը որ կը մօտենար ոչինչ տեսաւ. կամրջակին վրայ յետին պահակները պարզ ցնցում մը զգացին, սեւ ջուրերու վրայ սիրէնան գալարուն ոստում մը ըրաւ, կայծերը մարեցան ու ան գնաց ննջելու այլ եւ սրտնեղած մարդոց յիմարութեան դէմ։ Այսպէս Ատլանտեանը կը փակուի ընդ միշտ «Օնտին»ի վրայ։

Ընդծովեայ նաւարկելիութեան պատմութիւնը չափազանց տխուր էջեր ունի արդարեւ. առաջին սուզանաւը զոր 157 տարի առաջ անգլիացի ճարտարագէտ մը՝ Տէյ շինեց, իր հնարիչին դագաղը եղաւ եւ պառկած է Եարմութի ծոցին մէջ խորունկ տիղմերու տակ։ 1835ին սպանիացի Կավօն, 1839ին ֆրանսացի Փըթին ալ իրենց կողմէ յղացուած ընդծովեաններով ընկղմեցան եւ մինչեւ այսօր տակաւին չեն վերադարձած։

1851ին Քիլի նաւահանգիստին մէջ գերմանացի մը Պաուէր, նմանապէս իր ընդծովեայով կը մխրճէր 17 մեդր խոր ծովուն յատակը, Գործիքը չուզեց վեր բարձրանալ. ինք դռնակ մը բանալով ինքզինքը դուրս նետեց եւ ականատեսները տեսան զինքը որ յանկարծ ջուրին երեսը կը խուժէր վեր մղուող խցանի մը նման։ Մինչեւ այսօր այդ Գերմանացին միակն է թերեւս որ ազատուած է ընկղմած սուզանաւի մը մէջէն։

Արդարեւ ընդծովեայ նաւարկութիւնը չափազանց սուղ եւ դառն փորձառութիւններու գնով կրցած է կատարելագործուիլ. եւ հակառակ կարելի բոլոր երաշխիքներուն, ընդծովեան—սուզանաւը— իր բնոյթովն իսկ, որքան ալ պատահականութիւններու դէմ զինուած ըլլայ, միշտ խոցելի է, միշտ կասկածելի։ Վկայ վերջին տասնեակին մէջ իրարու յաջորդող սուզանաւային արկածները. վկայ դեռ քանի մը ամիս առաջ իտալական ընդծովեայի տռամը. նաւ մը որ բուռ մը նաւազներ փակած իր կողերուն մէջ կը մխրճէր յատակը. նաւազները յաջողեցան թխմել ջրի անցքերը. ու սպասեցին ազատարարներու. անոնք իմացան նաւին շուրջ անցուդարձը եւ գերմարդկային ճիգերը սուզակներու որոնք կ'ուզէին շղթայի զարնել զայն. երկաթեայ պատին մէջէն ներսէն դուրս, դուրսէն ներս հաղորդակցութիւն մը հաստատուեցաւ. յոյսի, անձկութեան բոպէներ. ներսը թունաւոր կազերը կ'ապականէին օդը. ծովը կը դաւաճանէր իր անիմաստ նենգութեամբ ազատարար ճիգերը. ներսէն դուրս նշանները ցանցառցան, տկարացան, սպառեցան... Ու եթէ ընդծովեան օրեր վերջը լոյս աշխարհ բերուեցաւ անոր կողերուն տակ կեանքը դադրած էր արդէն բաբախելէ։

Ու աւելի տխուր քան ամէնքը, «Օնտին»ի դիտապաստ սայթաքումը ... Կրնա՞ք երեւակայել ջրերու խուժումին դէմ յանկարծակիի եկած 44 նաւազներուն խելայեղ եւ ընդոստ զարթօնքը. իրենց երազին մէջ իսկ խեղդուող երիտասարդ հոգիներուն յուսակտուր ոգորումը. ու այնուհետեւ ան-դարմանելին...

Այս տռամներուն առջեւ շատ անզած մարդկային միջոցները կը մնան անզօր եւ վարանոտ. փորձեր՝ որոնք կը մնան կէս ճամբան, առաջարկներ՝ որոնք ուշ կը հասնին։ Ու տակաւին գործնական լուծում մը կը սպասէ սա հարցը թէ ինչպէս կարելի է փրկել կեանքը այն նաւազներուն որոնք ընկղմած սուզանաւի մը մէջ կը դատապարտուին մնալ եւ սպասել դանդաղ մահուան մը։

Շատ են արդարեւ դժուարութիւնները, որոնք կ'ամլացնեն այդ տեսակ անելի մը պահուն փորձուող ազատարար ճիգերը. ծովուն անկայուն մակերեսին տակ անյայտ կը մնայ արկածեալ ընդծովեան. ծովուն տարրերը իրենց մշտաշարժ խառնվքով կ'արգիլեն երբեմն ամէն մերձեցում. օդի շուտափոյթ թունաւորումը անխուսափելի է. ջուրին կամ թունաւոր կազերուն առջեւ անճար զոհեր կը մնան հէք բանտարկեալները որ իրենց շուրջ կը տեսնեն անաստղ եւ անաւոտ խաւարին ճնշումը, խուժումը...։

Այո, ինչպէ՞ս օգնել, ինչպէ՞ս փրկել այդ անմեղ մահապարտները։

Մտածուած է ընդծովեայ սուզանաւի մը մէջ ագուցանել տարանջատ մասնաւոր սնտուկ մը, որ իր մէջ պիտի պարունակէ հեռախօսի կազմած մը, խողովակի ծրար մը եւ ելեկտրական հոսանքի մը ենթակայ հրթիռներ։ Վտանգի պարագային կը մնայ բաց թողուլ այս սնտուկը, որ աւելի թեթեւ քան ջուրը, պիտի բարձրանայ մինչեւ մակերես. հրթիռները պիտի մատնանշեն սուզանաւին վայրը. խողովակը օդի փոխանակութեան միջոցը պիտի հայթայթէ, հեռախօսով կապ պիտի հաստատուի դուրսի աշխարհին հետ, մինչեւ որ ազատարար աշխատանքները կազմակերպուին։

Ուրիշներ խորհած են սուզանաւերու մակերեսին վրայ ամրացնել մէկ կամ աւելի անջատ սենեակներ, դռնակով մը միացած սուզանաւին. արկածի մը պահուն բաւական պիտի ըլլայ նաւազներուն, ապաստանիլ այդ յաւելուածական սենեակին մէջ, խզել կապերը եւ իբրեւ ծփուն մարմին բարձրանալ վեր։

Բայց այս ծրագիրներուն իրականացումը— ինքնին պարզ— պէտք է նկատի ունենայ այն հսկայ ճնշումը, որուն ենթարկուած է ծովերու ալքերուն տակ մխուած առարկաներ։ Գրեթէ ամէն 9—10 մեդր խորութեան մէկ քառակուսի սանդիմեդրի վրայ մէկ քիլոյի յաւելուածական ճնշումներ կը բարդուին. ինչպէ՞ս կարելի պիտի ըլլայ հակազդել այդ հսկայ ճնշումներուն... ահաւասիկ հոդ է լուծումներու փափուկ կէտը։

Առաջարկուած է սուզանաւերու մէջ պահեստի դնել տարրաբանական մասնաւոր նիւթեր, որոնք կարենան ծծել ապականեալ օդի բնածխական թթուուտը եւ կամ արտադրեն մաքուր եւ առատ թթուածին։ Ափսո՛ս, փորձը ցոյց տուաւ որ ատոնք տկար կիսամիջոցներ են, ընդունակ երկարաձգելու պարզապէս տուայտալից հոգեվարքը բուռ մը մարդոց։

Առայժմ այս է կացութիւնը. ճղճիմ անկարողութիւն մը արդարեւ, կոյր եւ բութ՝ հարուածներու առջեւ։ Հաստատուն հողին վրայ, որուն կառչած ենք, կրնա՞նք ապահով զգալ ինքզինքնիս. Ջուրերուն վրայ, մանաւանդ օդին մէջ ուր մենք մեր տարրին մէջ չենք, շատ աւելի խախուտ է մարդկային ապահովութիւնը, թէեւ ատիկա չարգիլեր յուսալէ եւ խիզախելէ։

Այդ չապացուցանե՞ր արդէն «Կրաֆ Ցէփլին» տիտան օդանաւին հոյակապ թռիչքը Ատլանտեանի վրայէն դէպի Նոր Աշխարհ։ Տեւտոն, լուռ, յամառ եւ սիստէմաթիկ աշխատանքին յաղթանակն է այդ անցքը, 1926 սեպտեմբերի նոյնքան պատմական թռիչքէն վերջը։

Տեսէք արդարեւ թիւերուն սա պերճախօսութիւնը. վիթխարի երկարաձիգ պալոն մը՝ 236 մեդր երկար, ու կեդրոնին վրայ 30 մեդր լայն, որ կը ներկայացնէ 105,000 մեդր խորանարդի ծաւալ մը։ Կմախքը յօրինուած է դիւրալիւմինէ. օժտուած չորս շարժանիւներով որոնք համագումար կը ներկայացնեն 2600 ձիու ուժ մը։ Իր թռիչքի պարոյրն է 10,000 քիլոմեդր, զոր արդարացուց իր վերջին օդանցքովը։

«Կրաֆ Ցէփլին»ի բազմաթիւ թէքնիք նորութիւններու կարգին յայտնութիւն մը եւս կ'արժէ արձանագրել, զոր մինչև ցարդ գաղտնի պահած էին։ Կ'արժէ այս կէտին վրայ ծանրանալ արդարեւ։

Մինչև ցարդ բոլոր հսկայ օդանաւերը իբրեւ վառելանիւթ գործածած են սովորական էսանսը (benzine)։ Կարծեմ դիւրին է ըմբռնել թէ այդ արտածուալ հսկաներուն տեղափոխութիւնը ինչքան շատ էսանս կը պահանջէր, ինչ որ կը ներկայացնէր բաւական զգալի ծանրութիւն մը։ Արդ, ճամբու ընթացքին այդ էսանսի սպառումով, օդանաւը իր ծանրութիւնը շարունակ կը կորսնցնէր ու հետեւաբար ան հակամէտ կ'ըլլար աւելի ու աւելի համբառնալու օդի վերի խաւերը. ու զայն մթնոլորտի որոշ խաւի մը
մէջ պահելու համար
կ'ըլլար միշտ ազատ
մաս առ մաս ներփակ կազ
շարը։ Ասիկա ակներեւ
բուստ մըն է անշուշտ։ 19
աշնան, առաջին ցէփլին
ովկիանոսը կտրեց 8000
մեդրի մը վրայ, ստիպուեցա
ղաւ բաց թողուլ գրեթէ
փակ կազի մէկ երրորդը
ներկայացնէր 80,000
Արդ, «Կրաֆ Ցէփլին»
նաւը իբրեւ գլխաւոր վա
նիւթ կը գործածէ բոլ
նորատեսակ կազ մը —
կազ, հնարիչի անունով —
ծանրութիւնը գրեթէ հա
ւասար է օդի ծանրութեան
որ մասնաւոր պալոնիկներ
ամբարուած մաս կը կազ
դանաւի ծաւալին։ Այս պա
ներուն տակ համաձայն
մեծէսի օրէնքին, այդ կազի
րութիւնը օդանաւին վրայ
լի չէ երբեք և անոր գոյ
եւ սպառումը հետեւաբ
մէկ կշիռ ունի օդանաւ
քին վրայ։ Ահա Պլանկայի
ծածութեամբ — աւելցնե
դեռ ոչինչ գիտենք անոր
կական բաղադրութեան մա
մեծապէս ապահովուած է
օդանաւին ծաւալի անփոփ
թիւնը։
Առ ի զգուշութիւն
նոր օդանաւը կը կրէ իր
պէնզինի պահեստ պաշար
ի պահանջել հարկէն գործա
լու համար, որովհետեւ
րութիւն մը եւս այս
մօթէօնները ի վիճակի են
տագործելու թէ՛ մէկը
միւսը։
Թէ «Կրաֆ Ցէփլին»
անցքը գործնական ինչ
ծումներ բերաւ։ Մա
խրոխտ խոյա՞նք մը պիտի
նկատել զայն թէ զրական
նարկի մը առջինեկը, ապ
սին կարծիքները խանգա
ռութեան եզրէն կը տարած
մինչեւ սկեպտիկութեան
մանները...
Ինչ փոյթ ուրիշներու
տասատանը, ատոնք ոչինչ
փոխեն այն ջերմեռանդ
մունքը, որ բաժինն է մեզ
հասարակ միտքերու...։
Փ. ՄԱ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍ
ԹԱՏԵՐԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒ

Դերասան Յ. Զարիֆեանէ
ցած ենք երկար պատ
մը, Տրդատ Նշանեանի
արարքին եւ գռեհիկ
խանին առթիւ։ Տեղի
թեան պատճառաւ, ստի
ենք յապաւել որոշ մասեր

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹ

Պ. Նշանեան! դուք շ
գիտէիք, որ Պ.Ա. Զօպա
եւ, նամակով ժամադր
էինք խնդրել Օտէօն թա
Տնօրէնից. այդ գիտէին ն
տեղիս բոլոր դերասաններ
Ինչո՞ւ գնացիք Օտէօ
առաջին օրն իսկ, եւ
ցիք Պ. Ժէմիէի հետ,
տին նպատակ չունէիք։
Ինչո՞ւ չյայտնեցիք
Ժէմիէի տուած ժամադր
մասին, որը մեր գրած ն
պատասխանն էր։ Չէ՞ որ Պ
բէլթեանը այդ մասին ձեզ
էր նոյն վայրկեանին։ Դուք
խամտածուած ծրագրով գ
Օտէօն, որ խառնէք
մտքերը, եւ արգելք լի
պատուաբեր ձեռնարկ
գործման, որովհետեւ
մակերպածը չէր։ Այս է
րը ձեր դաւադրութեան
յայտնի եղաւ ձեր
նպատակը, դուք քօղ
համար ինքնագլուխ, առա
կամքի, գնացիք Օտէօն
համար նոր ժամադրութի
ռեցիք Պ. Տնօրէնից։
Ո՞վ հրաւիրեց ձեզ
մէջ միջնորդի դեր կա
Ո՞վ խնդրեց ձեզ, որ գ
մեզ համար ժամադրութի
րէք։ Ինչպէ՞ս չէք ամա
սուտ էք խօսում,

Ա. կաթիկեանից իմացանք
մբեր 26 թուականի մա-
ջ որ դուք ներկայ էիք,
էիք, երբ Պ. Զօպանեա-
այդ թուականը, հոկ-
26ի ուրբաթ գիշերը, եւ
հաւանութիւն տուեց
«Այո՛, հոկտեմբեր 26ը
է. նոյեմբերին հազիւ թէ
ք տրամադրել թատ-

ժէմիէի այն հարցին թէ
ունէ՞ք» Պ. Զօպանեանը
պատասխանեց. «Պ. Զարիֆեանը
մենակ եւ պիտի ներկա-
ամլէթը տեղիս դերա-
մասնակցութեամբ:»
թատրոնը տրամադրելու
Պ. Ժէմիէն մեզ բարեկա-
խորհուրդ տուեց, նա-
թիւնից դիւրին արտօ-
ստանալու համար, դնել
ներկայացումը ի նպաստ որ
բենպատակ հաստատու-
եւ ոչ թէ խումբի կամ
Տրամաթիք «խումբ»իդ
խօսք անգամ չի եղել.
էք փոխում Պ. Ժէմիէի
իմաստը:
ներկայացման դերակա-
ապահովել էի, իմ
հասած երրորդ օրն իսկ:
կը վկայեն դերասան-
Պ. Ա. Շահխաթունի, Յ.
Ս. Թորոսեան, Ս. Նա-
որոնք խաղացել
հետ «Համլէթ» Կովկա-
Պ. Ե. Թոլայեան, Սարիմ
եան, Վ. Պաղտասար-
որոնք խաղացել են ինձ
Համլէթ» Կ. Պոլսում: Պ.
Մարութեան, որը խա-
է ինձ հետ «Համլէթ»
Հրաւիրուած են ե-
Շահան Սարեան, Վ.
Դմբէթեան, Ե. Գէորգ-
Գրիգոր Վահան, եւ Յ. Լա-
(Լիոնից) ու շատ ու-

հրաւիրուած եղել միայն,
Փարիզու Հայ Տրա-
«խումբ»ի ղեկավար
ական եւ ստախօս անգամ
Նշանեանը, որպէս ինա-
մարդ իմ գործի մէջ:

×

պատասխանի մէջ գոր-
արդարացումը. «Ես յայ-
արեցի թէ, մինչեւ 14 հոկտ.
անը դերակատարները
ուած են եւ ոչ թէ տրա-
չեն»:
խոստովանութիւնը ար-
կը դատապարտէ: Զե-
ո՞վ էր դերակատար
Օտէոնի Պ. Տնօրէ՞նը,
որ գնացիք ու անպատ-
յայտարարեցիք Օտէոն
տնօրէնին. այդ յետին
կազմուած նախա-
թիւնը: Ի՞նչ իրաւունք
դերասանների անունից
, երբ այդ դերասանները
թէք «խմբիդ» անդամ
խաղում են միայն մաս-
հրաւէրով:
վերաբերում է մեր
տարուայ «Թայֆուն»
ացման... Կ'ուզէի չխօսել այդ մասին, սակայն, դուք ինձ «կոչ» արիք, ստիպուած եմ ցաւով պատասխանել:

Այո՛, ճիշտ է անցեալ տարի դուք հոգով ու մարմնով աշխատեցիք...: Հակառակ իմ ցանկութեան պատուոյ տոմսեր հանեցիք...: «Գիշեր ցերեկ» պատուոյ տոմսերի հասցէները գրեցիք. ու վերջն էլ ապարիկները գանձեցիք: Սակայն, ձեր այդ աշխատանքը պսակուեց նրանով, որ ես հազիւ կարողացայ ծախսերը գոցել: Այո՛, շատ շնորհակալ եմ, ինչ որ կըցիք ըրիք: Կը ներէք որ այս տարի չուզեցի ձեզ յանձնել իմ ներկայացման ճակատագիրը, որովհետեւ անցեալի փորձը խրատ էր եղած:

Գալով ձեզ նուիրած իմ լուսանկարին.— Որի համար, խիստ կը ցաւիմ. միայն, մի արդարացում ունեմ, այդ այն է՝ որ թուականը ցոյց կը տայ թէ ես նուիրել եմ ձեզ, «Թայֆուն» ներկայացումից առաջ: Դուք վարպետօրէն ծածկել էք այդ խիստ փափուկ կէտը, ամսաթիւը...:

Ճիշտ է որ ես ու կինս Պոլսում այդ թատերաշրջանին ըստացել ենք իւրաքանչիւր ներկայացման հասոյթից 100ին 30ը, որի գումարը կը հասնէր, ամսական մօտ 300 - 350 ոսկ. ոսկիի: Միեւնոյն ժամանակ Տրամաթիք Խումբն էլ իր կարգին ստանում էր 100ին 70ը, որ կ'անէր ամսական 700 ոսկ. ոսկի: Զմոռանանք՝ որ այդ յաջողութիւնը, իմ քրտնաթոր աշխատանքի պտուղն էր որ հաւասարապէս վայելեցինք ամէնքս: Սակայն ձեր համեստութիւնը կը պահանջէր չյիշել այդ գումարները:

Բայց ես ձեզ չեմ մեղադրում, խառնուածքի խնդիր է: Բարեկամ. մինչեւ օրս ես շրջում եմ բաց ճակատով եւ նայում եմ մարդկանց աչքերին շիտակ, շնորհիւ իմ մաքուր եւ անաղարտ գործունէութեան: Մեր կատարած գործերը մեր վկայականներն են:

Թող հասարակութիւնը մեզ դատի:

Դերասան Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Փարիզ 18 հոկտ.

ԵԳԻՊՏՈՍ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐ

Սեպտեմ. 27ին Յունաստանէն Գահիրէ փոխադրուած են հետեւեալ որբերը.—

Եղնիկ Խուրտաճեան, Վահրամ Համբարձումեան, Գեղամ Գազանճեան, Յովսէփ Տուզաքլեան, Յակոբ Թէրզիպաշեան, Յովհաննէս Ակուլեան, Յակոբ Պիլմէզեան, Կղեմէս Երլտըզեան, Կարապետ Կարապետեան, Վաղարշակ Մելանեան, Գէորգ Թինթոնեան, Խաչիկ Թաշմազեան, Ալեք Սիրունիկեան, Մարտիրոս Կարապետեան, Ստեփան Բարծիկեան, Ժիրայր Պետիկեան, Կարապետ Վարդանեան, Յակոբ Հաճեան, Շնորհք Այվազեան, Գալուստ Զարքաշեան:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

1.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուրքիոյ մէջ կատարուած անմախընթաց փոփոխութիւններու մասին (Սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան վերացում, ֆէսի եւ փաթթոցի, վանդակի, «մէտրէսէ»ի եւ շէրիի ջնջում, կրօնի եւ պետութեան բաժանում, լատինատառ այբուբեն եւլն.):

2.— Այդ փոփոխութիւնները կը տկարացնե՞ն թէ կը զօրացնեն Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը:

3.— Եթէ կը տկարացնեն, ինչո՞ւ:

4.— Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչպէս:

5.— Ի՞նչ հետքեր կրնան ձգել այդ փոփոխութիւնները, բարեբա՞ր թէ չարաշուք:

6.— Կրնա՞ն տեւել այս փոփոխութիւնները:

7.— Հայկական տեսակէտէն, յա՞ւ են այս փոփոխութիւնները թէ գէշ, ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին եւ մեր ոխերիմ թշնամին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ -- ԹԻՒ 20

1. Կը կարծեմ թէ՝ Թուրք ցեղը կը վերածնի, կամ իր վերածնունդը՝ որ սկսած է անցեալ դարու վերջին կէսին՝ արտասովոր թափով մը և աներեւակայելի նուաճումներով կը յայտնուի: Ճափոնական եւ Թըրքական վերածնունդը սկսաւ գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, բայց Ճափոնցիները անընդհատ շարունակեցին իրենց յառաջխաղացումը, իսկ Թուրքերը քանիցս յետաշրջութեանց ենթարկուեցան:

Պատճառները հոս դնել աւելորդ չէ՝ բայց հարկ պիտի ըլլար գրել ամբողջ պատմութիւն մը:

2. Սոյն փոփոխութիւնները անկասկած կը զօրացնեն Թուրքիան, աւելի ճիշտ Թուրքերը: Ազատ մտածողութիւնն է որ իր ճամբան կը բանայ: Ներկայ դիկտատուրան ժամանակաւոր է:

3. Կատարուած փոփոխութիւնները Թուրքերու համար կը ձգեն բարերար հետեւանքներ, որովհետեւ զանոնք անպայման կ'ուժեղցնեն: Եւ անոնց փնտռածը արդէն ույժ է, բիրտ ույժ, եւ միայն այդչափ:

4. Այս փոփոխութիւնները պիտի տեւեն: Սուլթան Մուստաֆայի օրերէն սկսած եւրոպականացումը անշուշտ ունեցաւ իր յետադարձ շարժումները, բայց ամէն յետադարձ շարժումէ վերջ միշտ բան մը մնաց: Շալվարը և չախմախը Եէնիչէրիներէն մինչև այսօրուան Թըրքական բանակը հեռաւորութիւնը մեծ է, ինչպէս նաեւ այն ատենի կրթական սիստէմներուն եւ ներկայիս կրթական կազմակերպութիւններուն մէջ: Ապտիւլ Համիտի օրով ելեկտրական թրամվէյ, հեռաձայն արգիլուած էին, ինչպէս նաեւ ինքնաշարժներ, իսկ այժմ Էնկիւրի ռատիոյով կապուած է երկրագունդի բոլոր մասերուն հետ: Այն ատեն բժշկութիւնը ճէրրահութիւն էր, իսկ այժմ եւրոպական վերջին գիւտերը օգտագործելու ազատութիւն կայ: Այն ատենուան անհասկնալի լեզուէն մինչեւ այժմեան Թուրքերէնը, այն ատենուան կազէլներու եւ գասիտէներու գրականութենէն մինչև այժմեան գրականութիւնը տարբերութիւնը շատ խոշոր է:

Այս բոլոր նուաճումները ապացոյց են որ ներկայիս կատարուածներն ալ ո՛չ միայն պիտի մնան, այլ պիտի զարգանան:

Թուրքն ալ մարդ կ'ըլլայ, բայց,—

Թուրքը մարդ չըլլար եւ չի կրնար ըլլալ արեւմտեան բարոյական ըմբռնումով. ընդհակառակն, իր արհեստագիտական նուաճումները ի սպաս կը դնէ և պիտի դնէ, յագեցնելու համար բարոյական վատթար, վատթարագոյն բնազդներ:

Սուլթան Օրխանի վարչապետ Ալաէտտին փաշայի հաստատած պետական սկզբունքը աւարառութիւն եւ գերեվարութիւն (իսթիրքաք վէ իղթինամ) ի զօրու մնաց դարերու ընդմէջէն եւ հետզհետէ սաստկացաւ: Եէնիչէրիներու օճախը հիմնելու համար հաստատուած տեվշիրմէ ուսուլը իր զօրութեան մէջ մնաց վերջին տարիներուն, սրածութեանց ընթացքին տեսնուած մանկահաւաքումներով և թլփատութիւններով: Լքեալ գոյքերու օրինագիծերն ու օրէնքները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ՝ միջին դարու Թըրքական «իղթինամ» պետական դրութեան վերահաստատումը, եւրոպական «թեքնիք»ով երիտասարդացած Թուրքերու կողմէ: Այլապէս ալ չէր կրնար ըլլալ, քանի որ Թըրքական վերածնունդի ամէնէն փայլուն յառաջապահը՝ Նամըգ Քէմալ պէյ, իր Էվրագը փէրիշանի մէջ կը փառաբանէ այս դրութիւնը որ «աւարառութեան եւ գերեվարութեան օրէնքներու շնորհիւ տիրապետող ցեղին աճողական սերնդագործութիւնը եւ նիւթական տարողութիւնը կը բազմապատկէր»:

Եւ արդէն, նորագոյն Թուրքիոյ ամէնէն յանդուգն ներկայացուցիչը, Թալէաթ պէյ՝ ընդհ. պատերազմի ընթացքին՝ երբ բոլոր դիմակները վար առնելու պատեհութիւնը ներկայացած էր, կը յայտնէր իրենց մտադրութիւնները հետեւեալ բանաձեւով. «մանէվիաթ վէ ախլաքըյաթըն ֆէվգընտա պիր միլլէթ եարատաճայըզ», որ բառացի կը թարգմանուի. «հոգեկան եւ բարոյական ըմբռնումներէն վեր ազգ մը պիտի ստեղծենք»:

Թաթարական աւարառութիւնը, դարերու աւարառութեան եւ սպանդի վարժութիւնները միացած ամէնէն ստորինդրականութեան, նիւթապաշտութեան և իրապաշտութեան և ասոնց ամէնքը ունենալով իրենց տակ նորագոյն թէքնիկները, Թուրքը վերածած են ամենհի ույժի մը:

Եւ այդ ույժը՝ որ կ'ամփոփուի այժմ Անատոլուի ներկայ սահմաններէն ներս եւ որ չի կրնար բաց ծովերը ելլել, կը դառնայ դէպի Արեւելք, հոն գտնելու համար նոր ույժեր և մենք... անոր ճամբուն վրայ ենք:

Եթէ աւելցնենք նաեւ այն վախը թէ՝ 1856ի, 1878ին եւ 1918ի Մունտրոսի դաշնագրով Թուրքիան իր հովանաւորութեան տակ առնող Անգլիան կրնայ այսուհետեւ նաեւ հովանաւորել Թուրքիան՝ որ կարողանայ Ռուսը շպրտել կովկասեան լեռնաշղթային հիւսիսակողմը, մեր ապագայի պատկերը պարզ կ'ըլլայ:

Ս. Սրենց

Պուքրէշ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— Կիրակի տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը Պուա-Քոլոմպի թաղապետական սրահին մէջ՝ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Եռագոյն» ենթակոմիտէին: Ներկայ էր շրջանի հայութեան մեծագոյն մասը:

Ժամը 3ին բացուեցաւ հանդէսը, նախագահութեամբ ընկեր Գառնիկ Յովհաննէսեանի: Երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը յոտնկայս, «Ֆլիւթ»ով եւ «փիսթոն»ով: Ընկ. նախագահը հակիրճ խօսքերով ոգեւորեց ներկաները եւ բեմ հրաւիրեց ընկ. Հ. Գնդունին, որ փառաբանեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն իբրեւ միակը հայ իրականութեան մէջ, իր վիթխարի զոհաբերութեամբ: «Ներկայ եւ ապագայ սերունդը կ'այլասերի. ահա մեր պզտիկները ֆրանսական բարբառով կ'արտ յայտուին: Միանանք հայրենակիցներ, թեւ թիկունք հանդիսանանք Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ իր պայքարին մէջ աւելի վճռականօրէն բողոքէ հայ ժողովրդի արդար պահանջներուն համար»:

Երկրորդ բանախօսը ընկ. Ա. Խատիսեան, բացատրելով ներկայ իրականութիւնը, շեշտեց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ հարազատ պաշտպան, իր 38 տարուան վճռական պայքարով, առանց կանգ առնելու որեւէ դժուարութեան առջեւ, միշտ հետապնդած է հայ ժողովրդի արդար դատը: «Բոլշեւիկները իրենց գործունէութեամբ ազգակործան արարքներ է որ կը գործեն, ռամկավարները իրենց շահադիտական հաշիւներով մերթ եղած են մեզի հետ, մերթ մեզի դէմ, միշտ տիրապետողի կողքին»: Մասնաւորապէս ծանրանալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ բոլշեւիկներու գաղափարական պայքարի տարբերութեան վրայ, փաստերով հաստատեց համայնավարներու ազգավնաս արարքները:

Բանախօսութիւններէն յետոյ, նուագեցին թառիսթ Արգար եւ ընկեր Մկրտիչ Կիւրեղեան: Արտասանեցին ընկերներ Հայկ Մաճառեան (Սիամանթօի «Ջարդ կովկասու»ը), Ջ. Գարիպեան (Ակնունիի «Դէպի Երկիր»ը եւ Շ. Նաթալիի «Վերջին աղօթք»ը): Ստիպումներու վրայ, Շ. Նաթալի եւս քանի մը խօսք ըսաւ, առանց բեմ ելլելու: «Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը մարտնչումներով եւ զոհաբերութեամբ է լեցուած. Եթէ կայ աշխարհի մէջ արժանիքի, պատուի արժանի կուսակցութիւն մը, այն ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ գիտէ կուրծք կրծքի, ճակատ ճակտի պայքարիլ իր ոխերիմ թշնամիին, Թուրքին դէմ».

Տասը վայրկեան դադարէ յետոյ, Անդրանիկի մեծադիր նկարը աճուրդի դրուեցաւ ի նպաստ Պուա-Քոլոմպի փանֆարի ֆոնտին, որ բարձրացաւ 1500 ֆրանքի: Առաւելապէս մասնակցեցան ընկերներ Հայկ Մաճառեան եւ Վարդեվառ Կէօվշէնեան: Նկարը շահեցաւ ընկ. Կէօվշէնեան: «Եռագոյն» ենթակոմիտէն նոյն նկարէն օրինակ մը՝ պիտի նուիրէ նաեւ ընկ. Մաճառեանի: Աճուրդէն վերջ տեղի ունեցաւ մէկ արար զաւեշտ մը «Պաշտօնս խամբալ է»: Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով: Ժողովուրդը բաժնուեցաւ խոր տպաւորութեան տակ, ժամը 7ին:

Յ. Հիսաեան

ՈՒՍՈՒՑՉԱՐԱՆ - ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսը Պէյրութի մէջ տեսակցած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի վարիչներէն Պ. Էչիսընի հետ: Կաթողիկոսը յայտնած է, թէ ծրագիր ունի Ուսուցչարան - ընծայարան մը բանալ Անթիլիասի պարպուած որբանոցին մէջ: Յետոյ խնդրած է որ Ըլիֆը այդ շէնքը յարմար գինով մը ազգին ծախէ:

Պ. Էչիսըն խոստացած է իր կարելի միջամտութիւնը չխնայել, նպաստաւոր լուծում տալու համար կաթողիկոսի առաջարկին:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

րհանդակը կ'անցնէր վայրի
րէ որոնք արեւէն գեղնած՝
հոն հովանաւորուած էին
թենիի եւ կաղնիի պու-
է:

նիա կառապանին քով
կը մոռնար նախորդ օրե-
գային տպաւորութիւննե-
րէր հեռաւոր օր մը: Կը
ուած թուփերով եւ դե-
ներով կառապանը: Որքան
նար կառքը Մամոյա-
ն քան զաւագին կը դառ-
շտակներու թելադրու-

ա՛ տնակը: Վայրի պուրակ-
նչած բնավայրին մէջ
հոն կը նշմարուէին մանի-
շակագոյն ջուրի ընթացքներ, կը լսուին թռչուններու սուլումներ, պղնձագոյն հովիւ մը, լուսաւոր շրջանակի մը վրայ, կը դիտէ հորիզոնը:

Սուրհանդակը վայրկեան մը կանգ առաւ տնակին առջեւ: Դրան աստիճանին վրայ նստած էր ցնցոտիներ հագած կին մը որ երկաթէ երկու սանտրերով բուրդ կը գզէր: Քիչ մը հեռու աղտոտ տղաքներ կը խաղային, աւելի ճիշտ կը գզուըտէին: Պատուհանէ մը երեւցաւ հիւանդ կնոջ մը վտիտ ու դեղին դէմքը, որ նայեցաւ կառքին մէջ կանաչորակ երկու խոշոր աչքերով՝ մեծ զարմացում արտայայտելով: Ամայի տնակը բնակավայրն էր կարծես անօթութեան, հիւանդութեան եւ աղտեղութեան: Անանիա զգաց որ սիրտը կը ճմլուէր, կատարելապէս ծանօթ էր այն տխուր տռամին, որ կատարուած էր 23 տարիներ առաջ այդ ամայի վայրին մէջ, այդ անտաշ ու թարմ տեղին վրայ, որ ապահովաբար մաքուր պիտի ըլլար առանց մարդուն պագիր անգքին:

Կառքը շարունակեց ճամբան: Ահա՛ Մամոյադը, ընկուզենիներու եւ պարտէզներու կանաչին մէջ ցցուած, յստակ զանգակատունով՝ գծուած երկինքի կապոյտին վրայ: Հեռուէն տեսարանը ջրանկարի մը փափուկ գոյներն ունէր, բայց հազիւ թէ կառքը փոշոտ ճամբէն սկսաւ բարձրանալ, երկրին պատկերը մութ գոյներ առաւ: Ժայռին վրայ շինուած սեւ հիւղակներուն առջեւ կը խմբուէին գեղջուկ յատկանշական դէմքեր, փայլուն մազերով շնորհալի կիներ, որոնք բոկոտն էին եւ գետին նստած կը կարէին, կը գինգնէին, կը մանէին: Երկու ոստիկաններ, ձանձրացած ուսանող մը, ազնուական ծերուկ մը, որ գիւղացի ալ էր, կը շատախօսէին ատաղձագործի մը կրպակին առջեւ, որուն դրան մօտ կախուած էին ուժեղ գոյներով նկարուած սրբազան պատկերներ:

Կէս ժամ կենալէ ետք՝ կառքը մեկնեցաւ:

Ահա՛ եկեղեցիին աւերակները, ահա՛ պարտէզները, ահա՛ գետնախնձորի դաշտը ուր կանգ առեր էին ժամանակին Օլի եւ Անանիա:

Յիշեց բահող կինը, ճերմակ կատուն, որ կը նետուէր պատին վրայ շարժող մողէզին վրայ: Ճէննարճէնթու լեռնաշղթային արծաթային գիծերը, կարծես թէ երկինքի մետաղին վրայ փորագրուած ըլլային՝ կ'երեւային միշտ աւելի մօտ, միշտ աւելի վեհաշուք:

Ա՜հ, այո՛, այժմ Անանիա իրապէս կը շնչէր ծննդավայրին օդը, կը զգար առհաւական բոլոր բնազդները:

— Կը փափաքէի կառքէն վար ցատկել, զառիվարներէն վեր վազել, դեռ թարմ խոտին մէջէն, ժայռերու վրայէն, պուրակներու մէջէն ազազակել վայրի ուրախութեամբ, նման կապուած մտրուկին որ կը վերադառնայ դաշտերու ազատութեան: Այո՛ — կը մտածէր Անանիա, մինչդեռ կառքը զառիվերէն կը բարձրանար դանդաղօրէն, ես ծնած էի հովիւ մը ըլլալու համար: Քերթող մը, գուցէ ոճրագործ մը, թերեւս աւազակ մը պիտի ըլլայի: Ո՜հ լերան բարձունքէն ակնապիշ նայիլ ամպերուն: Ասոնց հովիւն ըլլալ կարծել, դիտել արծաթէ երկինքին վրայ ասոնց թափառիլը, տարածուիլը, անցնիլն ու անհետանալը: — Յետոյ մտածեց.« Միթէ ամպերու հովիւ մը չե՞մ»: Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ամպերուն եւ իմ մտածումներուս մէջ: Ես ալ ամպ մը չե՞մ: Եթէ ստիպուած ըլլայի ապրելու այս միայնութեան մէջ, պիտի ցրուէի, օդին հետ պիտի նոյնանայի, հովին, բնավայրին տխրութեան հետ մէկ բան պիտի կազմէի: Կ'ապրի՞մ արդեօք: Ամէնէն վերջ ի՞նչ է կեանքը:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ չկրցաւ պատասխանել հարցումին: Կառքը կը բարձրանար յամրաբար, միշտ աւելի կամաց, կառապանը կը մրափէր եւ կ'երեւար որ ձին ալ քնանալով կը քալէր: Ջէնիթի վրայ բարձրացած արեւէն կ'իջնէր տխուր, մելամաղձոտ եւ հաւասար փայլ մը, պուրակները կը հաւաքէին ստուերնին, խոր լռութիւն մը եւ թմրութիւն կը պատէր անսահման բնավայրը: Անանիայի կը թուէր որ կը լուծուէր, կը նոյնանար մրափող համայնապատկերին հետ, այդ թախծոտ եւ լուսաշող երկինքին հետ:

(Շար.)

Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

ուղղուած հեռագրով մը կը բողոքէ այս առթիւ եւ կը խնդրէ, որ արգիլուի յիշեալ առարկաներու Գերմանիոյ մէջ վաճառումը, ինչպէս արգիլած են միւս պետութիւնները:

Թուրքերէն հին բառեր պիտի փնտռեն

Թուրք Լեզուական Յանձնաժողովը երկու գլխաւոր մասերու բաժնուած է. մէկ մասը պիտի զբաղի բառարանին կազմութեամբ, իսկ միւս մասը, Էնկիւրիի մէջ, պրպտումներ պիտի կատարէ արաբերէն, պարսկերէն եւ եւրոպական լեզուներէ առնուած բառերուն տեղ Թուրքերէն բառեր գտնելու համար: Այս աշխատութեան համար մասնաւոր կանոնագրութիւն կը մշակուի, պրպտումները կարելի եղածին չափ ընդարձակ սահմանի մը մէջ կատարելու նպատակով: Այս գործին պիտի աշխատակցին բոլոր նահանգներու կրթական վարչութիւնները եւ Էնկիւրիի ազգագրական թանգարանին մասնագէտները:

Յանձնաժողովը «Թուրք լեզուի հանդէս» անունով պարբերաթերթ մը պիտի հրատարակէ, իր քննութեանց արդիւնքը եւ այս առթիւ ուսումնասիրութիւններ գրելով անոր մէջ:

⁂ Գործավարներու խորհուրդը «Միլլէթ մէքթէպի» անունին տակ կը պատրաստէ ընդարձակ կազմակերպութեան մը ծրագիրը: Այդ ծրագրին համաձայն, զինուորական տարիքը աւարտող բոլոր Թուրքերուն կարդալ-գրել պիտի սորվեցուի եւ այսպէս նախնական կրթութեան հարցը պիտի լուծուի: Այս ծրագրին գործադրութեան համար կրթական գործավարութիւնը 12,000 երկսեռ ուսուցիչներու պաշտօն պիտի տայ:

Ծխախոտի բերքը Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ ծխախոտի այս տարուան բերքը երեսուն միլիոն քիլօ եղած է: Մինչդեռ անցեալ տարի վաթսուն միլիոն քիլօ էր: Երկրին տարեկան պէտքը քսան միլիոն քիլօ ըլլալով, այս տարի միայն տասը միլիոն քիլօ պիտի արտածուի: Բայց եւ այնպէս, նախորդ տարիներէն մթերք մնացած ըլլալով, վաճառականները պիտի կարենան պէտք եղածին չափ արտածում ընել:

Զեխոսլաւաքիա նուազուրդի դրած է հինգ միլիոն քիլօ ծխախոտի հայթայթումը: Պոլսոյ վաճառականներն ալ մասնակցած են նուազուրդին: Կը կարծուի թէ ծխախոտի մենամենաշնորհի ընկերութիւնը պիտի նեղուի, որովհետեւ շատ արտածում պիտի ըլլայ:

Ծիպալիի գործարանը օրական 16 միլիոն սիկարէթ կը պատրաստէ:

Թուրքիոյ հանքերը եւ Անգլիացիները

Անգլիացի դրամատէրներու խմբակի մը կողմէ վերջերս Թուրքիա գացած է հարիւրապետ Ուօքըր, կարգ մը քննութիւններու համար: Անգլիացի հարիւրապետը, որ զինադադարին Պոլիս գտնուած է, Էնկիւրի գացած և կարգ մը անձերու հետ շփումներ ունեցած է:

Անգլ. խմբակը ձեռնարկներ կը կատարէ Թուրքիոյ հանքերը շահագործելու մենաշնորհը ստանալու համար: Հարիւրապետը քանի մը օրէն Լոնտոն պիտի մեկնի, իր քննութեանց արդիւնքը դրամատէրներուն հաղորդելու համար:

Սաստիկ երկրաշարժ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ սաստիկ երկրաշարժ տեղի ունեցած է Կորնթոսի մօտ՝ Թալէրօ եւ Մէլիսի գիւղերուն մէջ: Բազմաթիւ տուներ վնասուած են: Բնակիչները բացօթեայ ապաստանած են, հակառակ անոր որ շատեր «Տանկ» հիւանդութենէն կը տառապին:

⁂ Փորթուկալի Ալէմթէյօ քաղաքին մէջ եւս երկրաշարժ պատահեցաւ:

Նոր ողողումներ հարաւային Ֆրանսայի մէջ

Վերջին օրերու երկարատեւ ու ծանր անձրեւները հարաւային Ֆրանսայի կարգ մը մասերուն մէջ դարձեալ ողողումներ առաջ բերին: Գետերը աստիճանաբար սկսան ուռիլ եւ ի վերջոյ յորդիլ երկու կողմերուն վրայ, ջուրի տակ ծածկելով ընդարձակ տարածութիւններ: Շրջակայ վայրերու բնակիչներուն ժամանակին ազդարարուած ըլլալով, անձի կորուստ չկայ:

Իզէր գետը չորս կէտերու վրայ յորդեցաւ՝ մանաւանդ ձախ ափին վրայ, Սասնաժի մօտերը (Կրընոպլը) եւ աւելի անդին «Փիէր-Փէրէ» ըսուած տեղը: Իզէրի աջ եզերքին վրայ աղէտը աւելի զգալի է: Մինչեւ Վէօրէ ամբողջ դաշտը ջուրերու տակ է, մէջն ըլլալով Ֆոնթանիլ, Շրվալոն եւ Վորէփ: Նոյարէի մէջ, շէնք մը, որուն մէջ 40 որբեր կան, ջուրերու տակ մնաց. որբերը շէնքին վերի յարկը ապաստանեցան:

Կրընոպլէն վար, Իզէր կը կազմէ լիճ մը, 5 քիլոմեդր լայնքով եւ 40 քիլոմեդր երկայնքով: Վորէփի եւ Վէօրէի միջեւ հաղորդակցութիւնները անկանոն են: Երկաթուղագիծը տեղ տեղ ողողուած է: Ռուազի յորձանքէն անդին երկու ճեղքեր բացուեցան թումբին մէջ եւ այգիներն ու ցորենի արտերը 1-2 մեդր բարձրութեամբ ջուրի տակ թաղուեցան մինչեւ Վալանս-Կրընոպլը ազգային խճուղիին միւս կողմը: Հոս հոն ջուրերուն մէջէն կը ցցուին տուներ, որոնց բնակիչները նաւերով ազատուեցան ամրաշէն զինուորներու եւ ոստիկան-զինուորներու միջոցաւ: Մուարանի դաշտին մէջ 150 տուներ եւ ագարակներ ողողուեցան: Արջառը կարելի եղաւ փրկել՝ մեծ հեղեղին հասնելէն առաջ: Վէզիւպիի հովիտին մէջ կարգ մը տուներ քշուեցան հեղեղէն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՕՄՐՂԱՆՏԷՆ կը հաղորդեն որ ի՛ը կուլակներ (հարուստ գիւղացի), որոնք սպաննած էին տեղական խորհրդային գործակալ Շուկումովը եւ կինը, մահուան դատապարտուեցան:

ՊԱՐՍԻԿ կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան հաղորդեց թէ կը յարի Քէլլօկ-Պրիան դաշինքին:

ՄԻՐԶԱ ՄՈՀԱՄՄԷՏ Ալի խան Ֆիրուզի, Ջօքա իւլ Միւլք, առջի օր Էնկիւրիի մէջ Մուսթաֆա Քէմալի ներկայացուց իր յանձնարարագիրը՝ իբրեւ դեսպան Պարսկաստանի:

ՓԷՇԹԱՅԻ Թուրք դեսպան Հիւսէյին Ռասըֆ պէյ Մոսկուայի դեսպան անուանուեցաւ:

ՄՈՀԱՄՄԷՐԱՅԻ մէջ (Խուժիստան) Շահ Փէհլէվիի արձանին բացումը կատարուեցաւ առջի օր: Արձանը շինուած է Իտալիոյ մէջ եւ կը կշռէ 12 թոնօ: Ծախքը հոգացուած է ժողովրդական հանգանակութեամբ:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, վարուժան ակումբին մէջ: Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւն: Մուտքը ազատ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Լիոն-Տէսին մասնաճիւղին կողմէ: Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի՝

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ

Տոմսերը կը ծախուին «Տարօն սրճարանը:

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանը»:

Մարսէյլի Պատան. Միութեան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, նախագահութեամբ ընկ. Հիւսեանի: Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանը»:

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր Հինգշաբթի: Հ. Քալուեան կը ներկայացնէ «Սիդոնիա» գիրքը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը: 61 Rue Mr. le Prince, Paris (6e). Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած ընկերները: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ «Բարձր Հայք»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, 131 Fbg. du Temple, Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին «La Petite Source»ի սրահը, մէթրօ Օտէոնի դիմացը: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Արեւմտ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի Բ. տարեշրջանի առաջին դասախօսական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ: Կը խօսի՝ Պ. Աբօ Աբօեան: Նիւթ՝ «Կնոջ դերը հասարակութեան մէջ»:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղի վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 166, 15, 51, 70, 504, 473, 443, 294: Նուէրները ստանալ՝ 15 Rue de l'Echiquier, Paris. Պ. Սարգիս Ճէպպարէ: Նոյեմբեր 1էն վերջ դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

փարիզ, Մ. Պ.— 70:
փոն տը Շէրիւի, Ա. Վ.— 35:
պուքրէշ, Գործ.— 1025:
սէն շամօն, Զ. Փ.— 105:
փարիզ, Մ. Պ.— 70:
Մարսէյլ, Գործ.— 720:
Մարսէյլ, Շ. Բէհնյ.— 200:
տէսին, Մ. Ճ.— 35:
տէսին, Մ. Ճ.— 15: Մ. Բ. հաշւոյն:
Ալժէր, Գ. Պ.— 72:
թուլոն, Տէր. Օ.— 100:
վիէն, Ա. Խ.— 35:
Հավրը, Ժ. Զ.— 50:
պոլէն, Գործ. 80:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

26 OCTOBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 787 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔԱՅԶԵՐ ՎԻԼՀԷԼՄԻ ՔԱՅԼԵՐՈՎ

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը՝ իտալական «Ճօռնալէ տ'Իթալիա» թերթին Պոլսոյ թղթակցէն:

Պէտք է ուշադրութեամբ կարդալ զայն, հասկնալու համար ի՛նչ խաղեր կը սարքուին, Նորէն, Արեւելքի մէջ:

Նախ չշտենք թէ «Ճօռնալէ տ'Իթալիա» կը հրատարակուի Մուսոլինիի անմիջական հսկողութեան տակ, ինչպէս միւս բոլոր թերթերը, եւ եթէ չենք սխալիր, խմբագրապետն ալ դիկտատորին եղբայրն է:

Ինչպէս կը տեսնէք, վերէն վար, եւ ամէն մէկ տողին մէջ, ճիգ մը կը տիրէ Թուրքիան պաշտպանելու, եւ Ֆրանսան յանցաւոր հանելու: Եւ Թուրքիան կը պաշտպանուի այնպէս, ինչպէս Մեծ Պատերազմէն առաջ եւ Համիտի օրով, Գերմանիոյ կողմէ:

Արդարեւ, Վիլհէլմ կայսեր հետքերուն վրայ կը քալէ Մուսոլինին, մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ դաշնագիր կնքեց Էնկիւրիի հետ: Անկէ շատ առաջ, արդէն դադրեցուցած էր ցուցական պոռոտներն ու շռնդալից ճառերը, գլուխ ծռելով Զէմպրեկի սստերուն: Աչքերը դէպի Արեւելք ուղղած է նորէն, բայց ոչ իբրեւ թշնամի, այլ իբրեւ բարեկամ: Եւ եթէ կ'ուզէք, իբրեւ պաշտպանուող, ինչպէս Քայզեր Վիլհէլմը՝ իբրեւ պաշտպան իսլամութեան:

Այս մէկ հատիկ թղթակցութիւնը չէ որ այդ եզրակացութեան կը տանի մեզ: Հետաքրքիրները եւ հասկցողները կրնան դիտել իտալական հրատարակութիւնները, գիրք, ամսագիր օրաթերթ, հասկնալու համար տիրող հոգեբանութիւնը: Մանաւանդ առօրեայ թերթերը կարծէք յատուկ պաշտօն ստանձնած են արձանագրելու եւ տարփողելու Թուրքիան, եւ ինչ որ կատարուի կը դառնայ այդ երկրին մէջ: Այստեղ ալ, Գերմանիոյ նախապատերազմեան մամուլին պատմութիւնն է որ կը կրկնուի: Մարդիկ չեն կրնար հանդուրժել որ աննպաստ ձեռնարկ մը կատարուի Թուրքիոյ դէմ, կամ գէշ խօսուի անոր մասին. . .

Եւ նկատեցէք «Ճօռնալէ տ'Իթալիա»յի փոքրոգութիւնը, որ Ֆրանսայի դէմ ազդեցութեան պայքար մը պաշտպանած ատեն, ինքն իրեն թոյլ կուտայ գրի առնել սա գրգռիչ քսութիւնը.

— «Ֆրանսան չարաչար կը գործածէ իր աւանդական ասպնջականութիւնը Թուրքիոյ սահմանամերձ սուրիական գաւառներուն մէջ, կ'ընդունի եւ տեղ ալ կուտայ Թրքական հողամասերէն փախստական Հայերուն եւ Քիւրտերուն: Ասոնք կը կազմակերպուին, կը զինուին, հրոսակային խումբեր կը կազմեն, Քէմալական վարչաձեւը ներելու համար:»

Եւ տակաւին ուրիշ «յայտնութիւն» մը.

— «փարիզ գտնուող արմատական - ընկերվարական կուսակցութիւն մըն ալ կը քաջալերէ Թուրք քաղաքական փախստականներու քէմալականութիւնը տապալելու համար յաւակնութիւնները»:

Մոռցանք թէ Թուրք քէմալական թերթ մը անգամ ասկէ առաջ պիտի չկրնար երթալ, սուտն ու իրաւը այսպէս իրար խառնելու եւ թոյն սրսկելու համար:

Մեզի համար գաղտնիք չէ որ Ֆրանսա եւ Իտալիան դէմ առ դէմ ելած են այսօր, Մօտաւոր Արեւելքի տիրապետութիւնը շահելու համար: Մուսոլինի կը փորձէ խաղաղ թափանցումով գրաւել այն բոլոր դիրքերը որ մինչեւ հիմա կը պատկանէին Ֆրանսայի: Ասոր համար ալ, բարեկամութեան եւ հաւատարմութեան հաւաստիքներ կը շռայլէ, եւ կը շարունակէ 1919-1922ի շիլ քաղաքականութիւնը, երբ Սֆորցաներ եւ ուրիշներ զէնք եւ պաշար կը հայթայթէին քէմալական հրոսախումբերուն: Սեւ շապիկաւոր Իտալիան երեսէ ձգեց կամ լռութեամբ զրկեց երէկուան վարիչները, իբրեւ հայրենիքի դաւաճաններ, բայց, իբրեւ «արժանաւոր գործ», հրապարակաւ ընդունեց այս մէկ ուղղութիւնը,— Թուրքիոյ հանդէպ գործնական բարեկամութիւնը:

Իտալիա մը, որ չէին կրնար հանդուրժել Թուրքիոյ կրճատումը, եւ ամէնէն պերճախօս ճառերը կը խօսէին, Սէվրի դաշնագիրը ոչնչացնելու համար: Ահա՛ Մուսոլինին ալ գրել կուտայ թէ՝ փախստական Հայերն ու Քիւրտերը հրոսախումբեր կազմեն Ֆրանսայի դրդումով, կամ թէ Ֆրանսա անիրաւութիւն կը գործէ Թուրքիոյ դէմ, ձգձգելով Սուրիոյ սահմանագծի խնդիրը, խլելով թիզ մը հող որ «առաջնակարգ նշանակութիւն ունի Անատոլուի զինուորական պաշտպանութեան համար»:

Մեր գործը չէ պաշտպանել մէկ աշխարհակալութիւնը միւսին դէմ: Երկուքն ալ իրար կ'արժեն: Մենք ուզեցինք փաստել շարք մը միամտութիւններ, որոնք օրօր երգել կուտան մեր ականջներուն, նոյնիսկ այսօր, եւ այս պողոտաներուն վրայ: Ինչ որ ինչ փոխուած է Մեծերու հոգեբանութեան եւ քաղաքական խաղերուն եւ ախորժակներուն մէջ: Փոխուած են միայն դերերն ու դերակատարները: Ռուսիան ոխերիմ թշնամի կը համարուէր Թուրքիոյ, — այսօր անոր ամէնէն վստահելի զինակիցն է: Ֆրանսան իբրեւ թրքասէր փայլեցաւ Մեծ Պատերազմի նախօրեակին, — այսօր կը համարուի թշնամի: Թուրքիան կռթնած էր Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ վրայ, որոնց իր բոլորտիքը պար բռնած են խորհրդային Ռուսիան, աշխարհակալ Անգլիան եւ սեւ շապիկաւոր Իտալիան...:

Նոր Վիլհէլմի մը պէտք ունէր նոր Թուրքիան, — ահա՛ Մուսոլինին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»

Յուսաբեր կը գրէ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, (16 Հոկտ.).

— «Մեր խօսքը—քաղաքական մուրացիկներու մասին է:

Ո՞ւր մնացին այս մարդիկ:

Լէօ, Շիրվանզադէ, Աւետիք Իսահակեան, Աբէլեան, Բաջազնունի, Զալխուշեան, Սաքօ Սահակեան, Ս. Նարինեան, բժ. Ղազարեան, Ս. Յակոբեան եւն. եւն.:

Կը յիշէ՞ք, թէ ի՛նչ մեծ պատիւներով ասոնցմէ իւրաքանչիւրը իր երթն ուղղեց դէպի խորհրդային Քանոսսան:

Ինչպէս նորընծայի մը ձեռնադրութեան ատեն ենթական պարտաւոր է որոշ քանակութեամբ փոխ ու շարական կարդալ, ճիշտ նոյն ձեւով նաեւ այս նորահաւատները պարտաւոր էին «տեսնել», «լսել» եւ «խօսիլ» այն ամէնը, ինչ որ իշխանաւորին կողմէ նախապէս մատնանշուած էր արդէն:

Տարբերութեամբ մը սակայն:

Նորընծայ կրօնաւորները փոխ ու շարական կը կարդան ոչ միայն իրենց ձեռնադրութեան ատեն, այլ եւ այդ ձեռնադրութենէն ետքը: Մինչդեռ մեր նորակրօնները անգամ մը միայն հրաբուխի պէս կը պոռթկան՝ այդ պոռթկումին մէջ դնելով իրենց «կարապի երգը»:

Այնուհետեւ, երբ իրապէս գացին, տեսան ու խօսիլ ուզեցին, Խորհուրդները այլեւս պէտքը չունեցան ո՛չ ասոնց խօսքին եւ ոչ ալ գովքին:

Այսպէս է բախտը բոլոր «մեծապատիւ մուրացկաններու», մանաւանդ քաղաքական մարզին մէջ, ուր յարգանքն ու փառքը ձեռք կը բերուին զոհողութեամբ, արի ու առնական կեցուածքով եւ անդրդուելի համոզումներով:

Հակառակ պարագային, կ'ըլլայ այն, ինչ որ եղաւ մեր դաւանափոխներու հետ:

Սկզբնական օրերուն գրկաբաց կ'ընդունին, ուշի ուշով ունկնդիր կ'ըլլան դաւանափոխի իւրաքանչիւր խօսքին եւ ապա, քանի մը շաբաթ վերջ, անոր անձն ու գործը շահագործելէ ետք, իբրեւ անպէտ լաթ կը նետեն մէկդի:

Մեծերը, այնուամենայնիւ, աւելի բախտաւոր եղան: Չէ՞ որ ասոնց կողքին կան նաեւ «փոքրապատիւ մուրացկանները», անոնք, որոնք ոչ դիրք ունին եւ ոչ ալ անուն: Ծանր է այս խեղճ ու համեստ դաւանափոխներու վիճակը:

«Դաշնակցական» էր Բուդաշկօն, ապա Չեկայի դրդումով լրտես դարձաւ, փորձեց Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովին գալ, չյաջողեցաւ, վերադարձաւ ու «ձերբակալուեցաւ» ու ետքէն, երբ ամէն բան պարզուած էր արդէն, թուղթ ստորագրեց ու պաշտօնապէս պոլշեւիկ դարձաւ:

Քանի մը օր առաջ կարդացինք, որ իր նոր պաշտօնին մէջ զինեմոլ ու թղթամոլ դարձած է, վատնած է մեծկակ գումարներ ու նետուած բանտ:

Ուրիշներ (փոքրաւորներէն) այս ճամբուն վրայ բարոյապէս շնչահեղձ եղան եւ ի վերջոյ գնդակով վերջ տուին իրենց կեանքին»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկեան նոր ճեղքում

Մոսկուայի կոմիտէի նիստին մէջ խօսուած ճառի մը ընթացքին, Ստալին բուռն յարձակում գործեց աջ բոլշեւիկներուն դէմ, որոնք հետզհետէ կը զօրանան եւ յայտնեց թէ «անողոք պայքար» պէտք է մղել այս հերձուածին դէմ, որ նոյնքան վտանգաւոր է, որքան տրոցկիականութիւնը:

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն իր կողմէ հրատարակեց թռուցիկ մը, որ ճշմարիտ ամբաստանագիր մըն է՝ Ռիկովի ձգտումներուն դէմ:

Թռուցիկը կ'ամբաստանէ աջ թեւի կուսակիցները, որ կը փորձեն կուսակցութեան քաղաքականութիւնը ուղղել դէպի մասնաւոր դրամատիրութիւնը և կ'ուզեն զարկ տալ գիւղացիներու անհատական արտադրութեան՝ երկրագործութեան մէջ:

Թռուցիկը կը բացատրէ թէ աջ բոլշեւիսմը ծնաւ՝ նիւթական այն աննպաստ պայմաններու հետեւանքով, որոնց ենթարկուած է այժմ խորհրդային իշխանութիւնը: Այս վիճակը վարանումներ առաջ բերաւ բանուորական որոշ խաւերու, նոյն իսկ բոլշեւիկ կուսակցութեան ծոցին մէջ: Թռուցիկը իբրեւ կարգախօս կուտայ. «կուսակցութեան արմատական մաքրագործումը՝ բոլոր վարանող տարրերէ:»

Մոսկուայի մէջ արդէն Ռիկովի կուսակիցներէն վեց հոգի իրենց կարեւոր պաշտօններէն հրաժարեցուցուեցան: Ուրիշ պաշտօնանկութիւններ ալ տեղի ունեցան Լենինգրադի, Խարքովի եւ Թիֆլիսի մէջ:

Ստալինի նոր յաղթանակը ցոյց կուտայ ծայրայեղ ձրգտումներու զօրացումը ռուսական բոլշեւիսմին մէջ:

Գերման սպաներ չինական բանակին մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն.— Չինական բանակի վերակազմութեան գործը յանձնուեցաւ գնդապետ Մաքս Պաուէրի, զօրավար Լիւտէնտորֆի սպայակոյտին նախկին անդամ, որ միաժամանակ չինական ազգայնական սպայակոյտին մօտ զինուորական առաջին խորհրդականի պաշտօն պիտի կատարէ:

Գնդապետ Պաուէր արդէն Գերմանիայէն մեկնեցաւ Չինաստան, ընկերակցութեամբ մեծ թիւով գերման սպաներու, որոնց պաշտօնն է Նանքինի ուժերը վերածել իրապէս արդիական բանակի մը:

Գերմանները այս առիթէն պիտի օգտուին՝ իրենց առեւտրական դիրքը զօրացնելու համար Չինաստանի մէջ:

Յունաստանի Ծերակոյտը

Երէկ գրեցինք թէ Յունաստանի ներքին նախարարը Խորհրդարանին ներկայացուցած է օրինագիծ մը՝ Ծերակոյտի մը կազմութեան մասին:

Ըստ այդ օրինագիծին, Ծերակոյտը պիտի բաղկանայ 120 անդամներէ, որոնց 40ը ամէն երեք տարին վիճակով պիտի հրաժարին: Ծերակուտականներէն 97ը պիտի ընտրուին ընտրական շրջանակներու մէջ՝ քուէարկուներու մեծամասնութեան ձայնով, 11ը պիտի ընտրուին զանազան առեւտրական, երկրագործական, գիտական, արհեստագիտական եւ աշխատաւորական կազմակերպութեանց կողմէ. 10 հոգի պիտի ընտրուին Ծերակոյտի եւ Երեսփոխական ժողովի համագումար նիստին մէջ, երկու հոգի ալ՝ յոյն Օրթոտոքս եկեղեցիի կրօնաւորներուն կողմէ:

⁂ Փրոնիայի ազգային ժողովը, որ 1832ի օգոստոսին թագաւոր ընտրած էր Օթոնը, իր յաւակնութիւններուն համար ջնջեց Ծերակոյտը, որ մարմին առած էր 1821ին՝ Անկախութեան Պատերազմին սկիզբը: Այդ Ծերակոյտը ինք ընտրած էր իր անդամները: 1843 սեպտեմբերի Յեղափոխութենէն յետոյ, Ազգային ժողովը, 1844 մարտի Սահմանադրութեամբ հաստատեց Ծերակոյտ մը, որ պիտի անուանուէր թագաւորին կողմէ՝ առանձնաշնորհեալ եւ որակեալ դասակարգերու մէջէն: Այս Ծերակոյտն ալ իր ապականութեան եւ խափանարար ընթացքին համար ջնջուեցաւ 1862 հոկտեմբերի Յեղափոխութենէն յետոյ, երբ գահընկէց եղաւ Օթոն թագաւորը: Կլուքսպուրկ գերդաստանի թագաւորներուն օրով Ծերակոյտ չկար Յունաստանի մէջ, թէեւ ատեն մը ծրագրուած էր կազմել:

Րիզա Շահի պտոյտները

«Թայմզ»ի թղթակիցը Պարսկաստանէն կը հաղորդէ որ Պարսկաստանի Րիզա Շահը շուտով Խուժիստան (Արաբիստան) պիտի այցելէ, հանդիսաւորապէս բացումը կատարելու համար Խորամապատ - Տիսֆուլ նոր խճուղիին: Փէհլեւի Շահը նախ ինքնաշարժով Թէհրանէն Ահվազ պիտի երթայ, այցելելու համար Անգլօ-պարսիկ Քարիւղի ընկերութեան կեդրոնները: Պիտի այցելէ նաեւ Ապատան եւ Մոհամմէրա:

Ֆրանս. դեսպանը Էնկիւրի կը հաստատուի

Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շամպրէօն Թուրք Հանրապետութեան տարեդարձի հանդէսներուն եւ Ազգային Մեծ ժողովի բացման ներկայ ըլլալու համար Պոլիսէն պիտի մեկնի Էնկիւրի, ուր պիտի բնակի այսուհետեւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԱԿ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Հո՛յ գաղթաականներու մեծագոյն մասին ապաստան տուող երկիրը եղաւ Սուրիան, շնորհիւ բնական պայմաններու եւ ֆրանսական քաղաքականութեան:

Կ'ըսեն թէ Ֆրանսա «երես կուտայ» այնտեղի Հայերուն, ճաթեցնելու չափ տեղացի իսլամ տարրերը, որոնք արդէն իսկ դժգոհ ֆրանսական հոգատարութենէն.., բողոքի առիթ կը գործածեն Հայերու մրցակցութիւնը:

Ծանօթ է որ Հայերը իւղ չեն կերցներ: Ջուրին ալ որ կերցնեն: Բայց չե՞ն կրնար ջուրին երթալ: Կամ դեռ չսորվեցա՞ն «նա՛ամ սիյտի», «քըթիրլխէյրաք» եւյլն. ըսել:

Գիտնալով հանդերձ, որ Սուրիոյ մեր եղբայրները բաւական դաս առած են անցեալի մէջ մեզի տրուած... երեսներէն, կամ մեր երեսին տրուած դասերէն, կ'ուզէի կրկնել պատմութիւն մը զոր անցեալ օր բարեկամս պատմեց ինծի.—

Արջն ու աղուէսը սիրալիր բարեկամ կ'ըլլան: Աղուէսը կը յայտնէ թէ խօսքով ու թուղթով հաստատուած սեփական այգի մը ունի. յետոյ կը հրաւիրէ բարեկամը իր այգին: Կ'երթան: Ամէն բան կայ, խաղող, նուշ, ընկոյզ եւյլն.: Հազիւ զուարճանալով ուտելու զբաղած էին, երբ փայտը ձեռքը մարդ մը կուգայ: Աղուէսը իսկոյն ծառին վրայ կ'ելլէ, իսկ ա՞րջը...: Արջն ալ ծակ մը կը գտնէ, ուր միայն իր գլուխը կրնայ մտցնել, բայց մարմինը հաստ ըլլալուն, դուրսը կը մնայ ու ծեծը կ'ուտէ...:

Է՜հ, ասոր վերջը չի գար: Եւ արջը կը համարձակի խուփալ.

— Աղուէ՛ս աղբար, այգին քուկդ չէ՞, ո՞ւր ես, զիս չպաշտպանե՞ս:

Աղուէսը կը պատասխանէ.

— Այգին իմս է, խօսքով ալ, թուղթով ալ, բայց խօսքն ու գիրը մտիկ ընո՞ղը ով է...:

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՀՐԱՏ ՉՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ

Հրատ մոլորակը չպատասխանեց տոքթ. Ռոպինսըն Մէնսֆիլտի անթել հեռագրին: Տոքթորը կը գանգատի որ անթելի կայանը փոխանակ 30,000ի, 18,500 մեդրնոց հոսանք ղրկեց դէպի եթերը: Հեռազգացութեամբ, Հրատի բնակիչները հաղորդած են իրեն թէ երկրէն ոեւէ նշան չէ հասած իրենց: Այլապէս պիտի պատասխանէին...

Տոքթորը չէ յուսահատած եւ կ'ըսէ թէ կրկին պիտի փորձէ, այս անգամ Ֆրանսայի մէջ, Լաֆայէթի մեծ կայանէն: Անգլիացիները թոյլ չէին տուած իրեն՝ Սէնթ Ալպանսի կայանը երթալ՝ պատասխանին սպասելու համար: Ղրկուած հեռագիրն է՝ M. M. M. M. opesti nipitia secomba.

Տիկին Ռոպինսըն կը ծիծաղի իր ամուսնոյն ըրածներուն վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ օդանաւորդներ Րէն և Սէր, որոնք Յուկէս ամիս առաջ Մարոքի մէջ թռիչք մը կատարած ատեն վար իջած եւ Մաւրիտանացիներու կողմէ գերի առնուած էին, երկար սակարկութիւններէ յետոյ առջի օր յանձնուեցան Սպանիացիներուն, ողջ առողջ: Փոխարէն Ֆրանսացիներն ալ յանձնեցին Մաւրիտանացի բանտարկեալներ:

ԿՈՐՆԹՈՍԻ վերջին երկրաշարժի ընթացքին շրջակայ գիւղերուն մէջ փլան 35 եւ ճեղքուեցան 100 տուներ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԿԱՐԱՑՈՒՄԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽԻ ՀԱՐՑԸ

Հռոմի Il Giornale d'Italia թերթը իր Կ. Պոլսոյ թղթակից Պ. Պոսքոյի հետեւեալ յօդուածը կը հրատարակէ իր հոկտեմբեր 19ի թիւին մէջ։ Իր շահեկանութիւնը նկատի առնելով, ամբողջութեամբ կը թարգմանեմ *Յառաջ*ի համար: *Թ.Ղ.Թ.Ա.Կ.Ի.Ց*

Կ. ՊՈԼԻՍ, 17 հոկտեմբեր

Ինչպէս կ'երեւի վերջին օրերու Թրքական մամուլէն, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները ձգտուած վիճակ մը կ'անցնեն։

Էնկիւրի հրատարակուող եւ Թուրք կառավարութեան թարգմանը նկատուող Հաքիմիէթը Միլլիէ անդրադառնալով սուրիական սահմանագլխի կացութեան, բուռն կերպով կ'արտայայտուի ֆրանսական քաղաքականութեան դէմ, ամբաստանելով զայն իբր «անխոստմնապահ» եւ խօսելով «հրոսակային գործողութեանց» մասին, որ իբր թէ տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ սահմանամերձ սուրիական գաւառներու մէջ։

Դեռ հազիւ քսան օր առաջ, ֆրանսական նոր դեսպան Շանպրէօնի կողմը Մուսթաֆա Քէմալի պաշտօնական ներկայացման ընթացքին, իր ճառին մէջ կը վերահաստատէր երկու պետութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող սերտ կապը եւ անհա՛ցարդ այնքան խնամքով ծածկուած սուր տարաձայնութիւնը նորէն կը սկսի ծայր տալ, այս անգամ Թրքական յուսահատութիւնը յայտնող ձեւի տակ։

ՓՈԽՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հողային տիրապետութեան կամ այլ երկրորդական առկախ հարցերէ առաջ՝ շատ աւելի կարեւոր հոգեկան ազդակ մը կը բաժնէ Թուրքիան Ֆրանսայէն։

Հանրապետական նոր Թուրքիան է այդ, որ զինուորական յաղթանակէն, ներքին վերանորոգութիւններէ եւ խելացի արտաքին քաղաքականութենէ վերջ, դուրս կ'ելլէ իր կրտսերի դիրքէն։ Թուրքիան մանաւանդ այնպէս նախանձախնդիր է իր անկախութեան եւ բացորոշապէս կը խուսափի բոլոր այն քաղաքական մեքենայութիւններէն որոնք հիմնուելով ազդեցութեանց եւ համաձայնութեանց կասկածելի խմորումներու վրայ, կը ձգտին զինք վերստին ենթարկել այս կամ այն պետութեան թեւարկութեան։

Արեւելքի եւ Պալքաններու մէջ ֆրանսական քաղաքականութիւնը կը զարգանայ զանազան խմորումներու, դարձուածքներու եւ մեքենայութեանց միջոցաւ, որոնք միշտ յետին միտք մը կը հետապնդեն, կը ձգտին իրականացնել ֆրանսական գաղթային գերիշխանութեան ծրագիրը՝ խափանելով ուրիշ պետութիւններու առողջ եւ բնական քաղաքական ազատ գործունէութիւնը։

«Ֆրանսայի տիրապետութիւնը Արեւելքի մէջ» սկզբունքը, որ կէս դարէ ի վեր կը զբաղեցնէ պաշտօնական դրասենեակներն ու միջազգային մամուլը, այսօր այլեւս անընդունելի է հոն։ Այսօր Թուրքիան պետութիւն մըն է որ իր աշխարհագրական, քաղաքական եւ զինուորական դիրքէն օգտուելով, կ'ուզէ ազատօրէն պաշտպանել իր շահերը, առանց Փարիզի արտաքին գործերու նախարարութեան մաղէն անցնելու իր արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերը։

Արտաքին միջամտութեանց դէմ Թրքական քաղաքականութեան այս բացայայտ ըմբոստացումն է անհամաձայնութեանց պատճառը։

Անցած է այլեւս այն շրջանը ուր Ֆրանքլէն Պուիյոններ, Տը Ժուվընէլներ եւ Սարոններ Թուրքիա կուգային բարեկամական քաղաքականութիւն ընելու՝ լեռներ ու ծովեր խոստանալով։

Թուրքիան, մինչ բացորոշ կերպով կը յայտնէ համաշխարհային քաղաքականութեան խաղերէն ազատ ըլլալու իր կամքը, ցաւով կ'արձանագրէ կարգ մը յուսախաբութիւններ զորս իրեն պատճառած է ֆրանսական քաղաքականութիւնը։

Սուրիական սահմանագլխին մասին 1921ին եւ 1926ին Ֆրանսայի հետ կնքուած համաձայնութիւնները դեռ գործադրութեան կը սպասեն։ Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող ֆրանսական կրօնական առաքելութիւնները դեռ կը շարունակեն իրենց կրօնական քարոզութիւնները, բան մը որ Էնկիւրիի կառավարութեան ծրագրին եւ Քէմալական վարչաձեւի հոգւոյն բոլորովին հակառակ է։ Պանք Օթօմանը, որ տարիներու ընթացքին ֆրանսական քաղաքականութեան մէկ ազդու գործիքն էր եղած, հաւանաբար Փարիզէն եկած հրահանգներէն մղուած, չուզեր Թուրք նման հաստատութեանց համահաւասար նկատուիլ, կորսնցնելով իր առանձնաշնորհեալ դիրքը։

Թուրքիոյ սահմանամերձ սուրիական գաւառներու մէջ Ֆրանսան, որ իր աւանդական ասպնջականութիւնը այնքան չարաչար կը գործածէ, ինչ որ մեզ Իտալացիներուս ալ շատ լաւ ծանօթ է, կ'ընդունի եւ տեղ ալ կուտայ Թրքական հողամասերէ փախստական Հայերուն եւ Քիւրտերուն։ Ասոնք կը կազմակերպուին, կը շարժին, հրոսակային խումբեր կը կազմեն Քէմալական վարչաձեւը նեղելու համար։

Ճիշդ այդպէս Փարիզ գտնուող արմատական-ընկերվարական կուսակցութիւն մըն ալ կը քաջալերէ Թուրք քաղաքական փախստականներու Քէմալականութիւնը տապալելու յիմար յաւակնութիւնը։

Ատանա - Հալէպ երկաթուղային գործառնութեանց մէջ, Ֆրանսայի յարուցած դժուարութեանց եւ Ալեքսանտրէթի սանճաքին խոստացուած ինքնավարութեան գործադրումին յապաղման նման խնդիրներ միշտ աւելի կը դժուարացնեն երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները։

Բայց զիրենք բաժնող ամենակարեւոր հարցը Թուրք - սուրիական սահմանին ճշդումն է։

ՎԷՃԻ ԱՌԱՐԿԱՅ ՄԻՋԱՆՑՔԸ

Վէճի առարկայ կը մնայ միշտ միջանցք մը, որ Նիսիպինէն մինչեւ Տիգրիս կը ձգուի եռանկիւնի ձեւով։ Թուրքերը այս հողամասը մայր հայրենիքին մէկ մասնիկը կը նկատեն, ամէն բանէ առաջ ռազմական տեսակէտէ։

Ֆրանսական կառավարութիւնը ընթացք չի տար այդ հարցին, նկատի առնելով մանաւանդ իր գաղթային վարիչ մթնոլորտին կամքը, որ սովորաբար անհաշտ է սահմանային ճշդումներու մասին, եթէ նոյնիսկ այդ ճշդումները քաղաքական, թէ նախապէս կնքուած յանձնառութեանց պատճառներով անհրաժեշտ ըլլան։

Ֆրանսացիներէն այս թիզ մը հողամասը խլելու համար Թուրքիոյ թափած բոլոր ջանքերը ցարդ ապարդիւն անցան, չնայած որ ֆրանսական գաղթային հսկայ կայսրութեան համար այդ հողամասը աւազի հատիկ մըն է, մինչ Անատոլուի զինուորա՛կան պաշտպանութեան համար առաջնակարգ նշանակութիւն ունի։

Տանիմարքացի զօրավարի մը նախագահութեան տակ կազմուած խառն յանձնախումբ մը, որ պաշտօն ունէր սահմանային անհրաժեշտ ճշդումներն կատարելու, փորձեց հաշտութեան եզր մը գտնել, բայց ի զուր։ Զօրավարը հարկ համարեց թելադրել լուծում մը եւս, որ Թուրքիոյ աննպաստ ըլլալով, անընդունելի էր անոր համար։

Այսպէս խնդիրը կը մնայ առկախ, մինչ Էնկիւրի անհամբերութեան որոշ նշաններ կը ցուցնէ, նկատի առնելով սահմանամերձ վայրերու կացութիւնը։ Ծայր կուտայ անվստահութեան հոսանք մը Ֆրանսայի հանդէպ, որ չուզեր յարգել իր խոստումները եւ անսալով իր գաղթային վարիչ մարմիններուն, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կը պահէ կասկածի եւ անհանդստութեան մէջ։

Ֆրանսա գուցէ չի կրնար ներել Թուրքիոյ ընթացքը, որ Հռոմի հետ բարեկամական դաշինք մը կնքելով, սկսած է քաղաքական նոր գործունէութիւն մը՝ ներշնչուելով մէկ սկզբունքէ,— ներդաշնակ վստահութիւն եւ գործօն համաձայնութիւն մը Իտալիոյ հանդէպ։

Անհաւանական չէ որ Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանը տեսնելով այն հոգեկան կացութիւնը որ սկսած է կազմուիլ ժողովուրդին, մամուլին եւ քաղաքական շրջաններուն մէջ, ջանայ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութենէն խլել աւելի համեմատ հրահանգներ համաձայնութիւնը կարելի ընելու համար։

Ամէն պարագայի մէջ, հարկ է շեշտել թէ Սուրիոյ հոգատարութեամբ Ֆրանսան իրականացուց իր հոգատար պետութեան քաղաքականութեան կատարեալ սնանկութիւնը, կորսնցնելով Թուրքիոյ մէջ իր ունեցած քաղաքական կարկառուն դիրքը որ անխախտ կը թուէր ըլլալ, մանաւանդ որ իր լեզուն, իր մշակոյթը եւ կրօնական իր առանձնաշնորհները կ'ապահովէին իրեն քաղաքական եւ բարոյական ուժին յարաճուն բարձրացումը Արեւելքի մէջ։

ՃԱՓՈՆՑԻ ՑՆՑՈՒՀԻՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հիմա քիչ մը սովորութիւն է հաւաքել ամէն ստեղծագործութիւն որ ժողովուրդը կուտայ։

Հին ատեն, բանաստեղծ կըրնային ըլլալ միայն անոնք, որ ազնուական ծագում ունէին։ Նոյնիսկ, երկար ատեն, մինչեւ Վիքթոր Հիւկոյի օրերը, եւ մեր մէջ՝ մինչեւ Արտաշէս Յարութիւնեանի հռչակաւոր գրավէճը, բանաստեղծութեան մէջ կրնային նուիրագործուիլ միայն այն բառերը, որոնք սրբազան կամ ազնուական ծագում ունէին։ Ֆրանսացի հին բանաստեղծները որքա՜ն կռուած են ազատագրելու համար կարգ մը բառեր. այսպէս, կարելի չէր քերթուածի մը մէջ գործածել «շաքար» բառը, որովհետեւ շաքարը արտադրութիւնն էր շաքարեղէգին, որ կուգար խափշիկներու պիղծ երկրէն։ Ու մեր մէջ սրբապղծութիւն էր քերթուած մը գրել գաւէշին կամ գորտին վրայ։

Եթէ տակաւին ժողովուրդները չեն ազատագրուած, այսօր, սակայն, բառերը կը վայելեն ամէն ազատութիւն։ Հիմա կարելի է քերթուած նուիրել պոռնիկին, նոյնիսկ պոռնիկ մը կրնայ բանաստեղծութիւն ու երգ յօրինել։

* * *

Իմ խորագիրս պիտի զարմացնէ շատերը։ Հոգ չէ,զարմացնելու մեղքով եմ ամբաստանուած, քիչ մը։ Մնաց որ, ոչինչ կայ զարմանալի։ Այդ զարմանքին պիտի ուզէի շնորհել ազնուութեան պիտակը։ Որովհետեւ պոռնկութեան մասին շատեր, թերեւս, ոչինչ գիտեն։

Արդ, պէտք է գիտնալ, որ հին ատեն պոռնկութիւնը յարգուած ու պաշտպանուած դասակարգ մըն էր։

Նպատակ չունիմ, եւ դժուար է օրաթերթի մը երկու սիւնակներով, ներկայացնել հին պոռնիկներու դասակարգին կեանքը, եւ անոնց դերը պատմութեան մէջ։ Բազմաթիւ նօթեր ունիմ, բայց պիտի յիշատակեմ միայն քանի մը օրինակ։

Մեհենական քաղաքակրթութեան օրերուն, սրբազան պոռնիկներ կային։ Հայերն իսկ ունէին այդ դասակարգէն ներկայացուցիչներ, մանկամարդ աղջիկներ, որոնք ճանչցուած են «հերատուկ» անունով։ Անոնք, դեռ պարմանի, իրենց մարմինը կը նուիրէին աստուածներուն, և կը պառկէին քուրմերուն ծոցը։ Կային նաեւ աշխարհիկ պոռնիկներ, որոնք պաշտպանուած էին օրէնքով։ Հելլէն պերճաղիճները, ծանօթ ամէնուն, իրենց կեանքը նուիրելով սիրոյ, ապրեցան բանաստեղծութեան ու երազի մէջ։ Եւ այդ պերճաղիճները զարգացած կիներ ու աղջիկներ էին։ Հելլէն բանաստեղծութեան մէջ դէմքեր կան այդ պերճաղիճներէն։ Օրինակ՝ հռչակաւոր Սաֆօն։ Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Ասբազիա աւելի զարգացած էր։ Այս պերճաղիճը, որ կուգար Ասիայէն, իր գեղեցկութիւնը տուաւ Պերիկլէսի, եւ իր իմաստութիւնը՝ Սոկրատի։ Դժուա՛ր է ուրանալ Սոկրատի իմաստասիրութեան մէջ ինչ որ կուգայ Ասիայէն։ Վերջերս կը կարդայի գիրք մը, հին քաղաքակրթութեան կին դէմքերուն մասին, ուր հեղինակը կը թուէր անվե՛րջ խումբ մը պերճաղիճներու, որոնք իրենց գեղեցկութիւնն ու իմաստութիւնը կը բերէին Ասիայէն՝ թափելու համար Աթէնքի իմաստուններուն անկողնին մէջ։

Արեւելք միշտ պահած է պերճաղիճներուն աւանդական դասակարգը։

* * *

Ճափոն եւս ունի իր պերճաղիճները։ Փիէր Լոթի եւ Քլօտ Ֆարէր այնքան վայելած են զանոնք, որ յաճախ անոնց համը կը պատմեն վէպերով։ Ֆրանս. բժշկ. թերթ մը,քաղելով տոքթ. Միյուգօ Յուրումիի տեղեկագրէն, թիւեր կուտայ այդ մասին։ 1923ին, Ճափոնի մէջ կ'ապրէին 50,326 պոռնիկներ, որոնք բաժնուած էին 548 «հաճոյքի թաղերու» մէջ։ Այս հասարակ բոզերէն զատ, գոյութիւն ունէին 1,051 «առողջապահական ակումբներ», ուր կը բնակէին 52 հազար 173 անդամ-պերճաղիճներ, անհատապէս եւ անկախաբար պոռնկութիւն ընելու համար։ Հետզհետէ, սակայն, այս պոռնիկներն ալ սկսած են կորսնցնել աւանդական նուիրումը։ Անոնցմէ շատերը դարձած են բոզեր, Թրքական իմաստով։

Բայց եւ այնպէս, կան մանկամարդ աղջիկներ, իսկական պերճաղիճներ, կէյշաներ, որոնք Նակազաքիի, Եոշիվարայի «թէյատուններուն» ներսը, սիրոյ ըմպանակին մէջ ինկած թիթեռնիկներու նման, կը սարսռան ու կը գալարուին։ Ընդհանրապէս 18ամեայ աղջիկներ են, որոնք, թէյատուններէ, իրենց սիրականին սպասումին մէջ, սիրոյ օրօրներ կը հիւսեն, նոյնիսկ ամուսնութիւն կ'երազեն, եռալար շամիսէնի (կիթառ) մը վրայ կը պատմեն իրենց յուզումն ու զգայութիւնները։ Անոնք «թէյատուն» ինկած են շատ կանուխէն, դեռ ծաղիկ հասակի մէջ, որովհետեւ դժուա՛ր է պերճաղիճ դառնալ։ Մանկութենէ ի վեր անոնք կ'աշխատին սորվիլ այդ արուեստը, որ կը պահանջէ գիտնալ երգել, պարել, նուագել, զանազան ծէսեր կատարել, թէյ հրամցնել, (որուն համար երկար արարողութիւն մը ունին) ծաղկեփունջեր պատրաստել եւ լաւ հագուիլ։ Ու երբ սէրը կը բանայ կրակէ սիրտերը, ու երբ մարմինը կ'այրի զօրաւոր կիրքէն, անոնք կը սկսին նոյնիսկ բանաստեղծութիւններ ընել։ Ես հատոր մը ունիմ, ծաղկաքաղ մը ճափոն պերճաղիճներու բանաստեղծութիւններէն։

Կ'ուզէի քիչ մը տեղեկութիւն տալ ճափոնական բանաստեղծութեան մասին։ Ափսո՜ս,որ տեղ չկայ։ Բայց չի՞ բաւեր արդեօք ձեզի ըսել թէ անոնք չափազանց գեղեցիկ են. ու ինքնատիպ, չինչ ու բնաշնորհ։ Առաջին առթիւ, շատեր համ չեն առներ, որովհետեւ, մանաւանդ հայքայ կոչուած ոտանաւորները անկապակից պատկերներ են։ Այդ բանաստեղծներուն մէջ շատ բառ չկայ, յաճախ բառը պատկեր մըն է, որ կը դրուի ուրիշ պատկերի մը մօտը, մէկը բնութենէն, միւսը քերթողին ներսէն։ Հայքայները երեք տողնոց տուներով ոտանաւորներ են։ Ֆրանսացիները փորձեցին, բայց չյաջողեցան իրենց նմանագրութեան մէջ։ Ինծի կը թուի թէ, հակառակ ճափոնական գրականութեան նուիրուած գիրքի մը պնդումին, հայքայները շա՛տ հին ծագում մը ունին, եւ այդ երեակները հոգէն տուած են քառեակները, երկու սեռերն ալ արեւելեան։ Հին Արեւելքի բանաստեղծութեանց մէջ միշտ կ'երեւի երեքը։ Այսպէս, եբրայական բանաստեղծութիւններուն, մեր Գողթան երգերուն («Երկնէր երկին»ը եռատող, Տոքթ. Սըմբատ Գաբրիէլեան, Թէոդիկի՝ Ամէնուն Տարեցոյցը» 1913) եւ մեր շարականներուն մէջ (երեք տուներէ բաղկացած «պատկեր»ներուն մասին, Բաբգէն եպիսկ. «Սիոն», յուլիս-օգոստ. 1927), նոյնիսկ կարգ մը հայ աշուղներու երգերը։

Բայց եւ այնպէս ամէնէն աւելի ճափոնական բանաստեղծութիւնն է, որ ինքնատիպ սեռ մը ստեղծած է իր երեք տողնոց ոտանաւորներով։

Այն բանաստեղծութիւնները, զորս տուած են Ճափոնի պոռնիկները, չունին ոչ հայքայներու, եւ ոչ ալ Թանքաներու մաթեմաթիքական չափաբերութիւնն ու կառուցումը։ Այդ բանաստեղծութիւնները յանպատրաստից եւ առանց չափաբերութեան յօրինուած երգեր են, կարճ յուզումներու ժայթքում մը, սուր ցաւերու ճիչ մը, տրխրութեան մը զուռնաւորումը։ Ծաղկաքաղին հեղինակը, Հիտէթաքէ Իվամուրա, կ'ըսէ թէ պերճաղիճները, իրենց երգը յօրինելու պահուն, յաճախ իմաստի մասին չեն խորհիր, այլ կը փնտռեն երաժշտութիւն մը, որ թարգմանէ իրենց յուզումն ու զգացումը։ Այնպէս որ, իմաստի տեսակէտէն, յաճախ անիմաստ են անոնք, բայց իրենց երաժշտ. սահանքով ճափոնցի կնոջ մէջ կ'ալ թնցնեն այնպիսի յուզումներու յիշատակներ, զորս երբեք կարելի ըլլայ տալ նկարագրելով։ Յաճախ ալ, պատկերներու համար զոհուած են տողերու յօդաւորումը, տեսակ մը ոստում կայ տողէ տող,պատկերէ պատկեր, ինչպէս մեղուին թռիչքը ծաղիկէ մը ուրիշ ու տարբեր ծաղիկ մը։

Յաջորդով պիտի տամ այդ քնքուշ աղջիկներու երգերէն ծաղկեփունջ մը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հալէպի մէջ Սուրիոյ կաթողիկոսութեան կազմակերպութեան յանձնաժողովը վերջերս դարձեալ գումարուած է։ Այդ նիստին ներկայ գտնուած է Տ. Բաբգէն եպիսկ. որ կաթողիկոսական Աթոռին 8 դարու կեանքին պատմութիւնն ընելով, զգացուցած է պէտքը այդ կաթողիկոսական Աթոռին հաստատութեան ու յորդորած է որ Հալէպէն սկսելով բոլոր թեմերը իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնն ընծայեն։

Ի պաշտօնէ յայտարարած է որ կաթողիկոսութեան եւ թեմերու կազմութենէն յետոյ Երուսաղէմի պատրիարքը կը խոստանայ Սուրիա գտնուած բոլոր Երուսաղէմի պատկանող կալուածները թողուլ նորակազմ կաթողիկոսութեան, վերջ տալով հոգեւոր ներկայացուցիչներու պաշտօնին։

ՄԵՐ ԲԱՐԲԱՌՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

«Հայերէնը գաղութներու մ
վերնագրով յօդուածի մէջ
նի մի տեսակ դժգոհ է, որ
թերթե, էն շատերը» (փառք
լահին որ ոչ բոլորը) ռուս
լեզուով ալ յօդուած կը տ
մէկը բան չըսեր եթէ Աշխար
'ի կամ Զարեհի պէս մ
ըլլան անոնց հեղինակները։
յ. ճախ ամէնէն աննշան դէմ
րուն լեզուն իսկ անփոփոխ կը
հեն մեր խմբագիրները, չեմ
տեր ինչու…»։ Եւ վերջն էլ
նացած մեղադրում է խմբագ
«որ Նշդրակը չի խաղցներ իր
ցած յօդուածներուն վրայ
Բարեբախտաբար Ռուս
յաստանում չեն եղել ու չկան
րունիի տեսակէտով առաջ
ռուսահայ խմբագիրներ,
այնտեղ էլ «Նշդրակ խաղցն
արեւմտահայերէն գրած
ւածները կը թարգմանէին
սահայերէնի։
Իմ կարծիքով, ցաւալի է
գաղութահայ թերթերի խմ
գիրները արեւելահայ բարբ
գրուած յօդուածների մեծ
թարգմանում են արեւմտա
յերէնի, որովհետեւ գաղութ
յութեան ճնշիչ մեծամաս
թիւնը արեւմտահայեր են, եւ
րեմն, պէտք է մեծամասնութ
գիւրութիւն ընծայելու համար
ռուսահայ բարբառով գրած յ
ւածները, ինչպէս նաեւ Հայաստա
նի թերթերից քաղուածք
թարգմանել արեւմտահայ
Այս տեսակէտով առաջն
ւողները, կարծես թէ մոռա
են մի հանգամանք, որ մեր
կու հատուածները իրար մօտ
լու եւ մօտիկից աւելի լաւ
ճելու եւ, երկու հատուածների
ջեւ եղած զանազան տարբեր
թիւնները վերացնելու գլխ
գերը պահուած է մեր մամ
պէտք է Արեւմտահայերի
աչքը ընտելանայ արեւելահայ
բարբառին, ինչպէս նաեւ
լահայինը՝ արեւմտահայ
բառին։ Եւ մանաւանդ որ
երկու հատուածներին պատկ
հայրենակիցները, որոնք հ
սար չափով առաջնորդւում են
ազգային գաղափարով,— պէտք
ուշ մեր երկու հատուածն
պէտք է վիճակի վերադառն
հայրենի օջախը եւ ստեղծել
ամբողջական հայրենիք «Մ
եալ եւ Անկախ Հայաստան»։
Հայ ժողովուրդը կորցնե
անկախութիւնը, դարեր շար
ապրելով երեք տարբեր բռն
ռեժիմների տակ, եւ զուրկ
լով իր քոյր հատուածների
շփւելուց, պահելու համար
հայկական դիծ, բաժան
ռուսահայ, Թրքահայ ու
կահայ հատուածների եւ
քանչիւր հատուածի մէջ
ծւել է ուրոյն հոգեբանութ
որի շնորհիւ մենք յաճախ
տում ենք խուլ պայքար
հատուածների միջեւ։
Հայ մամուլի պարտակա
թիւնն է բացատրել մեր
խաւերին բոլոր այն պատճառ
որոնց շնորհիւ ստեղծւել են
բեր մտայնութիւններ։
Ամէն մի գիտակից
պարտականութիւնն է ռուսա
բել այն առանձնայատուկ
մանները, որոնց շնորհիւ հայ
մէկ հատուածը ոչ միայն
բառով, այլ եւ որոշ չափով
մերւում է նաեւ իր նիստ
ցով եւ մտայնութեամբ։
Իրար մօտիկից ճանաչ
մերձենալու համար ոչ թէ
է «Նշդրակ խաղցնել» մեզ
բառով գրած յօդուածն

...Թարգմանելու, այլ ...պէտք է խաղցնել ...թերու թղթակիցներուն ...կան սխալները ուղղել ու ...ներուն միջեւ եղած ...ոյց յօդուածներն ու ...ներն արգիլելու։
...յանուն մեր անձնական ...մենք սորված ենք օ ...ներ սորվելու, յանուն ...ին գաղափարներուն ի-...ման, մեր հասուած-...ան եւ միակ բանակին ...թեան՝ պէտք է սորվինք ...ան բարբառները։ Պէտք ...խական բարբառով կար-...ութեան ու համաստեղ ...թիւններն ու Ըա-...եան ու Ս. Վրացեան-...ական յօդուածները։

ԲԵՆՕ

ՊՐՕՖԵՍԷՕՐ ՕԼԱՐ

...արժանագրեցինք մահը ...փրոֆ. Ալֆոնս Օլարի։ ...ալը ծնած էր 1849 յուլի-...մէջ (Շարանթ)։ ...ւէնթ-Գարպ եւ Լուի-լը-...ներուն մէջ ուսանելէ ...ապաստանի բարձրագոյն ...անոցը։ Նախ իբրեւ ...պաշտօնավարեց Նիմի ...ներուն մէջ, յետոյ ...րանի ուսուցիչ կար-...1878էն 1884 պաշտօնա-...Մոնփելիէի, Տիժօնի ...համալսարաններ-...փարիզ դառնալով, ...ուսուցչութիւն բըռ-...։ Յետոյ փարիզի ...ին ծախքով ...մէջ ստեղծուեցաւ ...Յեղափոխութեան ...դասընթացք մը, ...աւելի քան 30 տարի, ...կոչուիլը։ ...գործն է Ֆրանս. ...Յեղափոխութեան ...Անընդհատ պըր-...կատարած է այդ շըր-...եւ բազմաթիւ վա-...լոյս աշխարհ հա-...

...ական եւ արմատական ...ներ ունէր։ Հասցուցած ...աշակերտներ, ո-...նախարար եւ նոյն-...եղած են— ինչ-...Անգամ էր արմատա-...ութեան եւ գործօն ...Մարդու եւ Քաղաքա-...ներու Պաշտպան ...մէջ։ ...պատմագէտ, Օլարի ...կը մնայ միայն ...

...միայն ուսուցիչ ...օրագրող եւ ...վերջին տա-...իր յառաջա-...Ծառ. կը խօսէր ...հաւաքոյթներու ...ջատագովելով հաս-...արմատական գա-...։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի հոկտ. 4ի թիւին մէջ չորս հարցում ուղղած էի Մարսէյլի գաւառ. ժողովէն հեռացող Հնչակեաններուն։ Ընոնք փոխանակ իմ այդ ծանօթ հարցումներուս ուղղակի պատասխան տալու, գրի առեր ու «Նոր Երկիր»ի (21 հոկտ.ի) մէջ թխեր են այնպիսի մանուածապատ գրութիւն մը, որ ոչ միայն կապ չունի նիւթին հետ այլ եւ կը կազմէ գանհիկ հայհոյութեանց տոպրակ մը։

Մեծ պատիւ պիտի ըլլար զբաղիլ այդ ողորմելիներով։ Բայց, ստիպեցին որ քիչ մը անդրադառնամ, գոնէ իրենց Մարսէյլի «գործունէութեան» վրայ։

Ես հնչակեան «Նինուէ» չեմ ճանչնար, միայն գիտեմ։ որ անդամահատուած ծառ մը կայ, փտած արմատներով ու աններդաշնակ ճիւղերով, որոնք ամէն տարի իրենց ամանորի հանդիսակատարութեամբ, իրար կը բզքտեն ու կը բաժնուին, հոս ու հոն նոր արմատ նետելու, նոր խարիսխ ու կռուան փնտռելու միտումներով։ Դժբախտաբար այդ հոգեբանութիւնն է որ վարեր է ու կը վարէ հնչակեան ղեկը, եւ անոր շնորհիւ էր, որ բազմաթիւ հնչակեաններ դարձան վերակազմեալ, ռամկավար, կոմունիստ եւայլն։ Այժմ ալ, նորանոր չերտաւորումներ եւ երկունք մը՝ յղի անակնկալներով։

Հնչակեանութեան Մարսէյլի մէջ երեւումը, զուգադիպեցաւ 1923ի գաղթականական խուժումին։ Այն ատեն մատի վրայ համրուած քանի մը հնչակեաններ, նախքան կազմակերպուիլը՝ արդէն իսկ, անհատապէս նոր վարդապետութիւն մը ջատագովելով, իրենք իրենց Հայաստանի ներկայացուցիչի հանգամանք տուին եւ գաղութը վարելու յաւակնութիւնով կ'ուռէին։ Յետոյ կազմուեցաւ մասնաճիւղ մը, նոյն նշանախօսքով, պաշտօնապէս, ու միշտ ներքին վէճերով։ Ասոնք էին որ «Հօկ»ը կազմեցին, ապա ջանացին քանդել դաւերով ու սեւացումներով։ Դեռ չեմ յիշեր քան Օտտոյի խայտառակութիւնները։

Գաւառային ժողովին մէջ իրենց շնորհուած դիրքը ուզեցին օգտագործել, նորէն իրենց անհատական կամ կուսակցական հաշիւները կարգադրելու համար։ Սպասեցին երկու տարի մօտ, բայց չկարողանալով իրենց փառասիրական ցանկութիւններուն յագուրդ տալ, այսօր շատ ուշացած կը հեռանան անկէ։ Այս առթիւ տեղն է հարցնելու, թէ փարիզի Հնչ. վարիչ մարմինը, արդեօ՞ք, լուր չունէր, իրենց Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ կատարուած համաձայնութենէն, որ հիմա կը յայտարարէ, թէ առանց վարիչ մարմնի գիտակցութեան որեւէ մասնաճիւղ ինքնաբերաբար չի կրնար ուրիշ կուսակցութեան մը հետ համաձայնութիւն գոյացնել...

Կուսակցութեան ներսը կատարուած խաղքութիւններն ու իրերադաւ գործերն ալ, եթէ կ'ուզեն, կրնամ հրատարակութեան տալ։

Կ. Սեւեան

ՄԵՐ ՏՕՆԸ

ՊԷԼՖՈՐ.— Հ. Յ. Դ. «Վազգէն» խումբը, Դաշնակցութեան օրուան տօնին առթիւ, երեկոյթ մը սարքեց, որ տեղի ունեցաւ 21 հոկտեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ Պ. Ս. Ոսկանեանի բնակարանին մէջ, որ սիրայօժար տրամադրուած էր։ Կոկիկ բազմութիւն մը համախմբուած էր։ Բացումը եղաւ «Մեր Հայրենիք»ով, յոտնկայս։ Նետոյ Հ. Յ. Դ. «Վազգէն» խումբի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Գէորգ, որ բացատրեց տօնին նշանակութիւնը։ Կ. Հ. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Արմէն։

Օրուան տօնին առթիւ, «Վազգէն» խումբը ի պատիւ իր համակիրներուն սարքած էր թէյասեղան մը։ Երեկոյթը փակուեցաւ ազգային երգերով։ Բոլոր ներկաները ոգեւորուած էին։

Գ. Թօլեան

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ամերիկայի Հայոց Ազգային Կեդր. Վարչութենէն յետոյ, որ շրջաբերական մը ղրկած էր «Հայ եկեղեցւոյ հովիւներուն եւ հոգաբարձութիւններուն» Հայ Մշակոյթի Օր նշանակելով հոկտ. 14ը, Քալիֆորնիոյ Հայոց առաջնորդ. Գարեգին եպիսկոպոս Տրապիզոնիեւս հետեւեալ շրջաբերականը ղրկած է իր թեմի եկեղեցական մարմիններուն.

«Առաջնորդարանիս կարգադրութեամբ, վիճակիս բոլոր թեմերուն մէջ Ս. Թարգմանչաց տօնախմբութեան առիթով, որչափ որ կը ներեն տեղական պայմանները, հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի նաեւ Հայ Մշակոյթի Տօնը։

Հոկտեմբեր 14ի առաւօտ, ուր որ կան եկեղեցի եւ հոգեւոր հովիւ, պիտի մատուցուի Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ մտքի եւ գրչի հանգուցեալ հին եւ նոր մշակներուն։ Պիտի խօսուին աւուր պատշաճի քարոզներ։

Հոկտեմբեր 13ի շաբաթ կամ 14ի կիրակի երեկոյ տեղի պիտի ունենան գրական երեկոյթներ, որ պիտի կրեն զուտ ազգային բնոյթ։ Բացի երգերէ եւ նուագներէ՝ պիտի ըլլան արտասանութիւններ եւ ճառախօսութիւններ, իրենց առանցք ունենալով գլխաւորաբար հայ մշակոյթը, անոր կատարած դերը անցեալին մէջ, անոր կարեւորութիւնը ներկայիս եւ ապագային, ինչպէս Մայր-Երկրին՝ նոյնպէս բոլոր գաղութներուն համար եւայլն։

Որպէս զի հանդիսութիւններն ըլլան համեստ այլ կանոնաւոր, կը յանձնարարուի բոլոր Հոգաբարձութեանց՝ կազմել մասնաւոր յանձնախումբեր թէ յայտագիրներ պատրաստելու եւ թէ կարգապահութեան հսկելու համար։

Փափաքելի է որ արդիւնքը հաղորդուի Առաջնորդարանիս։»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԻՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Տեղական թերթերու թղթակիցները շատ գէշ կը նկարագրեն Մարսէյլի նաւահանգստին գործադուլը, իբրեւ հետեւանք տիրող գործադուլին։ Նաւերը անգործութեան դատապարտուած են եւ կեանքը կանգ առած է։ Ապրանքները երեսի վրայ կը մնան։ Աւելի քան քսան խոշոր նաւեր կը սպասեն որ նաւազները վերսկսին աշխատանքի։ Լեռնակուտակ ապրանքներ կը մնան քարափներուն վրայ։ Ժոլիէթը թափուր է, իբրեւ բուն կեդրոնը գործադուլին։ Հարիւրաւոր նաւազներ կը թափառին անգործ։ Ամայութիւն կը տիրէ շոգենաւային գործակալութեանց գրասենեակներուն շուրջ։ Առջի օր չորս նաւեր միայն կրցան ճամբայ ելլել, մեծամասնաբար սպաներէ կազմուած պաշտօնէութեամբ։ Տակաւին հինգ հազարէ աւելի ճամբորդներ կը սպասեն անհամբեր։ Պանդոկները վերէն վար լեցուած են։

Մարսէյլի նաւատէրերուն կողմէ պատուիրակութիւն մը եկած է փարիզ, հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան միջամտութիւնը խնդրելու համար։ Յոյս կայ որ համաձայնին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցան փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն չորրորդ ախոյեանական մրցումները։

Գլխաւորն էր Red Star եւ Stade Françaisի խումբերուն մըրցումը, որ տեղի ունեցաւ Stade Buffaloի մէջ, մօտ տասը հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան։ Երկուստեք արագ եւ բուռն խաղարկութենէ մը վերջ, Red Star պարտուեցաւ 0ի դէմ 5 նշանակէտով։ 1927-1928 տարւոյ այս ախոյեան խումբը (Ֆրանսայի բ ժակը շահող) որ մեծ համբաւ կը վայելէր մարզական բոլոր շրջանակներու մօտ, իր կրկնակ պարտութիւններով մեծապէս կորսնցուցած է իր արժանիքը։ Ախոյեանական մըրցումներուն սկսելէն ի վեր երեք անգամ պարտուած ըլլալով ամէնէն վ րջինը կը նկատուի։ Մնացեալ խումբերէն U. S. Suisse յաղթեց C. A. S. G.ի՝ 1ի դէմ 3 նշանակէտով, իսկ Club Françaisի եւ C. A. Quatorzeի խումբերուն մրցումը վերջացաւ 2ի դէմ 2 հաւասար արդիւնքով։ Այս մրցումին բոլոր մարզական շրջանակները «Քլիւպ Ֆրանսէ»ի յաղթանակը նախատեսած էին, նկատի ունենալով խաղացողներուն բարձր արժանիքը։ Ա. կիսախաղին «Քլիւպ Ֆրանսէ» երկու նշանակէտով յաղթական էր, բայց երկրորդ կիսախաղի վերջաւորութեան հակառակորդ խումբը կրցաւ անակնկալօրէն շահիլ երկու նշանակէտներ։

Այս մրցումին մարզիկ Սարգիս կարապետեան իր նուրբ խաղով նշանակելի խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Իր իւբաքանչիւր հարուածները՝ գլխի թէ ոտքի, բուռն կերպով գնահատուեցան ժողովուրդին կողմէ։ Իբրեւ կեդրոնի յառաջապահ լիուլի արդարացուց իր վրայ դըրուած յոյսերը։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենան փարիզի պատուոյ դասակարգի հինգերորդ ախոյեանական մրցումները։ Club Français այս անգամ պիտի մրցի C. A. S. Généralի խումբին դէմ, Stade Buffaloի մարզադաշտին մէջ։ Այս մրցումին եւս պիտի մասնակցի Սարգիս կարապետեան, իբրեւ կեդրոնի յառաջապահ։

Գ. Գասապեան

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը եղանակի բացումէն ի վեր կատարած է հինգ նշանաւոր բաբեկամական մրցումներ որոնց երեքին յաղթած է, մէկ հատ հաւասար, մէկ հատ ալ պարտուած։

Իսկ այժմ պիտի սկսին ախոյեանական մրցումներ Division D. Deuxième groupeի խումբերուն դէմ։

Յառաջիկայ կիր. Méximieux պիտի երթայ, ախոյեանական անդրանիկ մրցումը կատարելու իր լաւ կազմով։

Մեկնում, կիրակի առաւօտ ժամը 7,20 անցած Parc de Vienne.

Մ. Փափազեան

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Էնվիւրիի խորհրդային դեսպան Սուրից, որ երկու ամիս արձակուրդով Մոսկուա կը գտնուէր, Պոլիս հասած է։

Քանի մը օր հանգստանալէ յետոյ, Սուրից Էնկիւրի պիտի երթայ եւ անմիջապէս բանակցութեան պիտի ձեռնարկէ, լուծելու համար կարգ մը առեւտրական առկախ խնդիրներ, որոնք տարիներէ ի վեր անլոյծ կը մնան։

Վէճը գլխաւորաբար արտածման կը վերաբերի։ Դեսպանը վըճռական հրահանգներ ստացած է, այս անգամ հարցը վերջնականապէս կարգադրելու համար։ Երբ բանակցութիւնները յաջողապէս աւարտին, առեւտրական նոր դաշինք մը պիտի կնքուի։

«ԱՆԻ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ տարի Փարիզի մէջ իր կազմակերպած առաջին ցուցահանդէսին գտած ջերմ ընդունելութենէն քաջալերուած՝ «Անի» Հայ Արուեստագէտներու Միութիւնը այս անգամ երկրորդ նկարահանդէս մը հրապարակ կը բերէ Պրիւքսէլ, Galerie des Artistes Françaisի սրահներուն մէջ՝ (35 Chaussée d'Ixelles, Bruxelles։

Ցուցահանդէսին մուտքը ազատ է թէ շաբթու մէջ եւ թէ կիրակի օրեր։ Պիտի տեւէ հոկտ. 23էն մինչեւ 4 նոյեմբեր, ուրկէ յետոյ պիտի փոխադրուի Անվերս, այնտեղ տեսանելի մնալու համար 10 նոյեմբերէն մինչեւ դեկտ. 4։ Անվերսի ցուցահանդէսին վայրը ի մօտոյ կը ծանուցուի։

Կը մասնակցին իւրաքանչիւրը բազմաթիւ երկերով՝ 13 արուեստագէտներ, մէջը ըլլալով «Անի»ի կազմին վրայ վերջերս աւելցած երիտասարդ նոր ուժերը։ Նկարիչներն են՝ Ալխազեան, Տիկ. Բարայեան, Գազանճեան, Օր. Թամիրեանց (հրաւիրուած), Իփլիքճեան (հրաւիրուած), Խաչատուրեան, Մախոխեան, Շահնազար (նոր անդամ), Շիլթեան (նոր անդամ), Շիշմանեան. փորագրիչներ՝ Շահին եւ Փոլատ, եւ անդրիագործ Գիւրջեան։

Հայ արուեստագէտներու հաւաքական այս երկրորդ ցոյցը իր նախորդին նման կը հետապնդէ երկու գլխաւոր նպատակ. նախ՝ արժեցնել տալով հայ արուեստագէտին արտադրութիւնները, ստատր հանդիսանալ անոր նիւթապէս ու դիւրացնել իր ապրուստի դժուարին պայմանները, եւ երկրորդ՝ յայտնաբերելով մեր ցեղի գեղագիտական քաղաքակիրթ յատկութիւնները՝ բարոյապէս բարձրացնել հայ ժողովուրդի վարկը օտարներու մօտ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...ինք ալ քուն ունէր եւ ...անցեալ անգամ՝ վերջա-...աչքերը եւ երախայի ...քնացաւ։

* * *

...քոյր Կրաիիա՛, կնքա-...չեց դեռ քնատ ձայ-...տաւ Այրի կնոջ հիւ-

...յի էր խոհանոցը, ամայի ...մայի բովանդակ գիւղը, ...օրուան առանձնութեան ...երով լքուած նախապատ-...կայարան մը կը թուէր։ ...նիա հետաքրքրութեամբ ...նայեցաւ։ Ոչ մէկ բան ...էր, թշուառութիւն, մուր, ...մէջ քիչ մը մոխիր, սարդի ոստայններ։ Դեռ կախուած կը մնար հողէ պատէն սեւ երիճաղը։

— Հօրաքոյր Կրացիա, ո՞ւր էք, կը կանչէր Անանիա տան շուրջը պտտելով։

Վերջապէս այրի կինը, որ մօտակայ հորէ մը ջուր բերելու գացած էր՝ ներս մտաւ դոյլը ձեռքը։ Միշտ նոյնն էր, դեղնորակ, կմախացած, աղտոտ լաթով մը ճիւաղային դէմքը փաթթած։ Տարիներ սահեր էին առանց չափազանց ծերացնելու հեռաւոր մանկամարդութեան մը յուզումներէն սպառած մարմինը։

Անանիա խռովեցաւ զայն տեսնելով։ Հոգիին ալքերէն բարձրացան յուշերու հոսանք մը, տեսաւ նախկին ոգին որ ապրած էր իր մարմինին մէջ այժմու ոգեւորող ոգիին տեղ։

Այրի կինը բարեւեց զարմացած նայելով անծանօթ երիտասարդին։ Դոյլը վար դրաւ, միշտ դիտելով օտարականը։ Բայց հազիւ թէ ժպտեցաւ հարցնելով. «Ուրեմն զիս չէ՞ք ճանչնար»։

Կրացիա կանչ մը արձակեց եւ թեւերը բացաւ։ Անանիա գրկեց, համբուրեց, հարցաքննեց պառաւը։

Հապա՞ Զուանէն, ո՞ւր էր, ի՞նչու վանական եղեր էր, երբեմն գինք տեսնելու կուգա՞ր, երջանի՞կ էր։ Հապա՞ մոմագործին տղաքը։ Ի՞նչպէս անցեր էին ֆոննիի մէջ այս 15 տարիները։ Կարելի՞ էր վաղը ձէննարճէնթու վերելք մը կատարել։

— Սիրելի զաւա՛կս, ի՞նչպէս կը գտնես տունս, հարցուց պառաւը, մերկ ու տխուր լքուա՛ծ բոյնի մը նման։ Նստէ՛, լուացուէ՛, ահա մաքուր ու թարմ ջուր։ Հիմա քեզի ուտելիք կը պատրաստեմ, մի՛ մերժեր զաւա՛կս, մի՛ նուաստացներ զիս։ Քեզ սնուցանելու համար սիրտս կ'ուզէի տալ, բայց դուն ընդունէ ինչ որ կրնամ քեզի նուիրել։ Ի՞նչպէս մեծցեր, աղուորցե՛ր ես։ Կ'ըսեն թէ գեղեցիկ եւ հարուստ աղջկան մը հետ պիտի ամուսնանաս, ա՞հ յիմար չէ այդ աղջիկը։ Ի՞նչու գալէդ առաջ չգրեցիր։ Ա՜հ սիրելի՛ս, գոնէ դուն չմոռցար լքուած պառաւը։

— Բայց Զուանէ՞ն, կը պնդէր Անանիա։

Այրի կնոջ դէմքը մթագնեցաւ։

— Մի՛ խօսիր իր մասին, պատասխանեց, ա՛ն զիս տառապեցուց։ Լաւ պիտի ըլլար որ հօրն օրինակին հետեւէր, չխօսինք։ Մարդ չէ ան, սուրբ մը պիտի ըլլայ, բայց ոչ մարդ մը։ Եթէ ամուսինս գերեզմանէն դուրս հանէր գլուխը, տեսնէր բոկոտն մուրացիկ, յիմարացած վանակա... մըղած որդին, ի՛նչ պիտի ըսէր։ Ստուգապէս զայն պիտի ծեծէր։

— Ո՞ւր է հիմա վանական Զուանէն։

— Հեռաւոր վանքի մը մէջ, լերան մը գլուխը։ Գոնէ ֆոննիի վանքը մնացա՞ծ ըլլար, բայց ճակատագիրս է ասիկա ամէնը պիտի լքե՛ն զիս։ Միւս զաւակս ալ ամուսնացաւ եւ հազուադէպօրէն զիս կը յիշէ։ Բոյնը լքուած է եւ ամայի։ Ծերունի արծիւը տեսաւ արծուիկներուն բոյնէն հեռանալը եւ պիտի մեռնի մինակ...մինակ...

— Եկէ՛ք ինծի հետ ապրեցէ՛ք, ըսաւ Անանիա։

— Ի՞նչ օգտակարութիւն կրնամ ունենալ քեզի։ Ժամանակին կը լուայի աչքերդ, եղունգներդ կը կտրէի, հիմա դուն պարտաւորուած ես նոյնպէս վարուելու ինծի հետ...

— Ինծի եւ զաւակներուս պատմութիւններ պիտի պատմես...

— Պատմութիւններն ալ չեմ կրնար պատմել, մանկացած եմ բոլորովին, ժամանակը տարաւ ուղեղս, ինչպէս հովը կը տանի լեռներու ձիւնը։ Զաւա՛կս, կեր հիմա, ուրիշ բան չունիմ հրամցնելիք, սրտանց ընդունէ։ Քո՞ւկդ է այս մոմը, ո՞ւր պիտի տանիս։

— Մայր եկեղեցին, կնքամայր։ Շատ հեռու տեղերէ կը բերեմ, ինծի տուաւ Հռոմ բնակող Սարտենիացի պառաւը, որ ինծի պատմութիւններ կը պատմէր, բայց քու պատմածներուդ պէս գեղեցիկ չէին։

— Հռո՞մ կը բնակի։ Ի՞նչպէս գացեր է հոն։ Ա՜հ, ես պիտի մեռնիմ առանց Հռոմ տեսած ըլլալու։

Շատ համեստ ճաշէն ետք Անանիա առաջնորդ մը գտաւ յաջորդ օրը ձէննարճէնթուի վրայ բարձրանալու համար, յետոյ եկեղեցի գնաց։

Հին բակին մէջ, հսկայ ծառերու տակ մաշած աստիճաններու վրայ, գերեզմանի մը նման խոնաւահոտ եկեղեցիին մէջ, ամէն տեղ լռութիւն եւ ամայութիւն էր։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Միջազգային Կարմիր Խաչի համաժողովը

Լա Հէյի մէջ երեքշաբթի օր բացուեցաւ Միջազգային Կարմիր Խաչի 13րդ համաժողովը, Ասպետներու պատմական սրահին մէջ, Նախագահութեամբ Հոլանտայի Հանրի իշխանին։ Իշխանը բարի գալուստ մաղթեց 51 ազգերու ներկայացուցիչներուն. յետոյ միջազգային կոմիտէին կողմէ ճառեր խօսեցան Սթին եւ Պուվիէ։

Օրակարգին վրայ կան բազմաթիւ հարցեր, մասնաւորապէս պատերազմի ատեն քաղաքային բնակչութեան պաշտպանութիւնը քիմիական կռիւներուն դէմ։

Նոպէլի գրական մրցանակը

Սթոքհոլմի թերթերը կը պահանջեն, որ այս տարի Նոպէլի գրական մրցանակը տրուի իմաստասէր Պէրկսոնի։ Բոլոր թեկնածուներուն մէջ, կ'ըսեն, միայն Պէրկսոնն է, որ «մեծ ազդեցութիւն ունեցած է գրական շարժումին վրայ՝ գաղափարական իմաստով, ինչպէս կը տրամադրէ Նոպէլի մրցանակին ծրագիրը։ Ո՛չ միայն ֆրանսական գրականութեան, այլ ամբողջ արեւմուտքի գրականութեան մէջ կը տեսնուին Պէրկսոնի անհամար հետքերը»։

Ադամանդի առասպելական դաշտ մը

Հարաւային Ափրիկէի անգլիական գաղթապետութեան մէջ գտնուած է ադամանդի դաշտ մը, աննախընթաց ճոխութեամբ։

Եթէ հաւատանք «Տէյլի Մէյլ»ի Քէյփթաունի թղթակցին, շաբաթը 2-3 անգամ զինուորական օդանաւորդ մը յիշեալ քաղաքի օդանաւային կայանը կ'իջնէ, օդանաւին մէջէն կը հանէ սեւ սնտուկ մը, զոր կը յանձնէ զինեալ զինուորներու։ Այս վերջինները շուտով կը փոխադրեն այդ սնտուկը, որուն մէջ կան 3 միլիոն ֆրանքէ աւելի արժէքով ադամանդներ։

Բացի ադամանդի սէնդիկայէն, ցարդ ո՛չ ոք տեղեկութիւն ունէր այս նոր ելդորադոյէն, որ քանի մը ամիս առաջ գտնուեցաւ Տոքթ. Մարէնսքիի կողմէ՝ Ալեքսանդր պէյ անապատին մէջ, Օրանժի գետաբերանին մօտ, անգլիական հողի վրայ։

Սկիզբը շատ գաղտնի պահուեցաւ այս թանկագին գիւտը, սակայն ելմտացոյցի քուէարկութեան ատեն երեսփոխան զօրավար Սմութս լուսաբանութիւններ պահանջած ըլլալով 2500 ոսկիի վարկի մը մասին, որ պիտի յատկացուէր «կառավարութիւնը շահագրգռող շրջանի մը մէջ ճամբաներ շինելու», չգոհացաւ այս մութ խօսքերով եւ հարցապնդում ուղղեց հանքային նախարարին։

Այն ատեն պատմեցին իրեն թէ ի՛նչպէս տոքթ. Մարէնսքի գտած էր 12,500 քրատ կշռող ադամանդներ, 150,000 անգլիական ոսկի արժէքով։ Մէկ ամսուան մէջ պզտիկ հորի մը մէջ գտնուած էին 200,000 ոսկի արժէքով քանի մը ադամանդներ։ Նախարարը պատմեց թէ ինք անձամբ քանի մը ժամուան մէջ հաւաքած էր 600,000 ոսկի արժէքով ադամանդներ։

Արտադրութիւնը բացարձակապէս հակակշռի ենթարկուած է։ Հարաւային Ափրիկէի կառավարութիւնը համաձայնութիւն մը կնքեց խմբակի մը հետ, որուն մէջ են սըր Էյպ Պայլի, սըր Էռնէսթ Օփփէնհայմըր, տոքթ. Մարէնսքի եւ Մ. Մէքըր՝ Եոհաննէսպուրկէն։ Ըստ այդ համաձայնութեան, արտադրութիւնը պիտի «ամլացուի» 5 կամ 10 տարիէն։ Այս հանքէն հանուած ադամանդներու գումարը, այսինքն ամսական կէս միլիառ ոսկի, պիտի յատկացուի այդ շրջանի երկրագործական զարգացման։

Մեծ զեղծում մը երեւան հանուած

Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի սահմանին վրայ, Ժէօմոնի կայարանին մէջ երեւան հանուեցաւ մեծ զեղծում մը, որուն մէջ մաս ունին 27 առեւտրական տուներ։ Կառավարութիւնը անմիջապէս բոլոր դրամատուններուն հրահանգ տուաւ՝ յիշեալ 27 առեւտրական տուներուն հաշիւները կնիքի տակ առնել եւ վճարում չընել մինչեւ նոր տնօրինութիւն։

Խնդրոյ առարկայ վաճառականները երկաթեղէն կը ղրկէին Գերմանիա՝ Պելճիքայի ճամբով։ Ժէօմոնի կայարանին մաքսային գործակալ Փիէր Տէվրուայի մեղսակցութեամբ՝ ղրկուած ապրանքներուն համար նուազ մաքս կը վճարէին։ Օրինակ, 30 թոնօ երկաթ պարունակող վակոնի մը համար 10 թոնոյի մաքս կուտային, կեղծ թուղթերու միջոցաւ։ Վաճառականները երկու տեսակ շահ կ'ընէին. Նախ՝ պակաս մաքս կը վճարէին, երկրորդ՝ արտասահմանի մէջ շահաւոր առեւտուր կ'ընէին։

Քննութիւնը ցոյց տուաւ թէ զեղծարարութիւնը կը շարունակուէր 1925էն ի վեր։ Գլխաւոր տունը վերջին երեք տարուան մէջ 633 առաքում կատարած է՝ 6,300,000 քիլօ ծանրութեամբ եւ 2,520,000 ֆրանք արժէքով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըլ գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Տէնիզլիցի Ստեփան Տէրտէրեան որ մէկ տարի առաջ Իսքէնտէրուն (Սուրիա) կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Onnik Khochorian, Hôtel St. Germent, Lancey (Isère) France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Երզնկայի Հոռոմ Ագրակ գիւղէն, Գրիգոր Կիրակոսեան։ Ընդհ. պատերազմին զինուոր էր Կարինի ճակատը եւ անկէց փախած է։ Ըսողներ կան որ Եգիպտոսի կողմերը կը գտնուի։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Վերգին Կիրակոսեանի կամ Փերգիկեանի, 26 Bld. Vauban, Valence, Drôme, France.

Կը խնդրուի «Յուսաբեր»էն արտատպել։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, վաքուժան ակումբին մէջ։ Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՃԸՆԻ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՑՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիր. առաւօտ ժ. ը 9ին 46 Րիւթափի Վէր Սալօն Սպանեօլի մէջ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. միութեան Լիոն-Տէսին մասնաճիւղին կողմէ։ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ։ կը ներկայացուի՝

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ

Տոմսերը կը ծախուին «Տարօն սրճարանը։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի կոմիտէժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանը»։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Հայ երիտասարդութեան ուխտը»։ Կը հրաւիրուի Լիոնահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ Փօն-տը-Շէրիւիի եւ շրջակայից Ազգ. Միութեան խնդրանքին համաձայն, Արժ. Տ. Մկրտիչ Աւագ քհնյ. Արսլանեան պիտի պատարագէ այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ, Փօն-տը-Շէրիւիի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, տեղւոյն եւ շրջակայից ժողովուրդը հոգեւորապէս մխիթարելու համար։

(կնիք)

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տիգրանակերտի միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. d'Italie, մէթրօ Իթալի։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջականերու բոլոր հայրենակիցները։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ 61 Rue Mr. le Prince, Paris (6e). կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած ընկերները։ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ «Բարձր Հայք»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, 131 Fbg. du Temple, Ռոստոմի սրահը։ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին «La Petite Source»ի սրահը, մէթրօ Օտէոնի դիմացը։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Արեւմտ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի Բ. տարեշրջանի առաջին դասախօսական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ կը խօսի՝ Պ. Աբօ Աբօեան։ Նիւթ՝ «կնոջ դերը հասարակութեան մէջ»։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պորտօ, Կ. Տ.— 70ֆր.։ Ստացանք ղրկել։

Սէն Փիէռ, Ս. Ք.— 35։

Փարիզ, Ա. Ս.— 35։

Մոնպուշէ, Օ. Թ.— 35։

Տէսին, Յ. Պ.— 35։

Լիոն, Վ. Շ.— 35։ Ստացանք ղրկել։

Շարվիէօ, Յ. Գ.— 75։

Մարսէյլ, Գործ. Ստացանք։

Սէն Պազիլ, Հ. Յ.— 100։ Ստացանք ղրկել նիւ։

Պուէնոս Այրէս, Ն. Ա.— 10 տոլար։

Տէսին, Յ. Պ. Հասցէ՝ 21 Rue Cantin, Bécon-les-Bruyères Seine.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կարապետ Տէր Պօղոսեան, Այրի Տիկ. Հանրիէթ Տէր Պօղոսեան, Պետրոս Տէր Պօղոսեան, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց ազգական եւ ծանօթ, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. կոմիտէին, Շրջ. կոմիտէին, կարտանի կոմիտէին, Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին, Մարսէյլի բոլոր ընկերներուն, Մարսէյլի հայ գաւառական ժողովին, որոնք իրենց ներկայութեամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց սիրեցեալ որդւոյն, ամուսնոյն եւ եղբօր ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆի տխուր մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

27 OCTOBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 788 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՒՈՒ ԽՕՍՔ

...ՋՈՒՐ ՊՂՏՈՐԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

Ատրբէյճանի «Մուսավվաթ» կուսակցութեան փախստական ...ները, մանաւանդ անոնք որ Պոլիս կը գտնուին, երեւի ու... գործ չգտնելով, իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցեր են ...րպատանի վրայ:

...եւ շատ գէշ մտքով: Իբրեւ թէ բարեկամութիւն ծախելու ...մար Պարսիկներուն, որոնք շատոնց արթնցած են, կ'ուզեն ...ցուցանել թէ Ատրպատականը կը կարմրի, շնորհիւ... ...երու:

...իշտ է, ինչպէս ամէն տեղ, մասնաւորապէս Ատրպատա... մէջ ալ գիշեր ցերեկ դաւեր կ'որոճան համայնավար գոր...ները, համաձայն Մոսկուայէն արձակուած հրամաննե... ...մեր թղթակիցները յաճախ գրած են այդ մասին: Եւ եթէ քա... մը թափթփուք Հայեր ալ գտնուեր են այդ կասկածելի միջ...ներուն մէջ, անոնք դիմակաթափ խայտառակուած են: Հա...ն աւելի Թուրքեր և Պարսիկներ երեւան հանուած են, աւելի ...ր մեղադրանքներով: Ինչպէս և Հրեաներ ու Ռուսեր: Այդ իրո...թենէն պիտի հետեւցնենք թէ այդ բոլոր ժողովուրդները կար... ...ծ են, կամ կարմիր միջնորդներու խաղերուն համաձա՞յն են:

Անցեալները, Մուսավվաթի Պոլսոյ օրկանէն, «Ազէրի ...րք»էն թարգմանեցինք թղթակցութիւն մը, որ կը պարզէր ...մայնավարներու գործունէութիւնը՝ Պարսկաստանի հիւսի...յին գաւառներուն մէջ: Կը յիշէր դէպքերը և կը մատնանշէր ...նները: Բայց փաստերը թուած ատեն, կը մատնէր խարդախ ...երանութիւն մը: Կ'ուզէր ապացուցանել թէ՝ Հայերն են հա...նավարական շարժման ոգին եւ մղիչ ուժը. թէեւ իր իսկ ...ած փաստերը բոլորովին ուրիշ բան կ'ըսեն.— Թէհրանի ...րդային վարժարանը կը գտնուի Պարսիկի մը՝ Էպուլքասէմ ...ի ձեռքը: «Այս մարդը ամէն տարի հրահանգ ստանալու ...մար ուղղակի Մոսկուա կ'երթայ եւ քանի մը ամիս մնալէ ...ոյ, Թէհրան կը վերադառնայ»: Առեւտրական գործերը կը ...րէ Վօլքօֆ անուն Ռուս մը: Թէհրանի մէջ բացուած են ...ու վարժարաններ որոնց վարիչները Հրեաներ են:

Ինչպէս կը տեսնէք, միջազգային գործակալներու ցանց մըն ...որ կը գործէ Պարսկաստանի մէջ, նոյն ինքն «Ազէրի Թիւրք»ի ...այութեամբ: Բայց եւ այնպէս, Րէսուլ զատէի օրկանը պարտք ...պեր է շեշտել.

— «Ընդհանրապէս Պարսկաստանի մէջ Հայերը սովետներու աջ ...գուկն են:

«...Ընդհանրապէս մեծ պաշտօնները Հրեաներուն ձեռքն են, իսկ ...իկ պաշտօնեաներուն 100էն 90ը Հայեր են:

...Համայնավարները Գիլանի, Մազանդարանի, Խօրասանի, Թէհ... ...ի եւ Ատրպատականի կողմերը մեծ կազմակերպութիւններ ...ցած են եւ պարսկահպատակ Հայերուն կրթնելով, մեծ գոր...ունէութիւն ունեցած են» (*15 հոկտ.*):

Ինչո՞ւ այս քսութիւնները առանձնապէս Հայերու հանդէպ, ...այնքան բացորոշ է համայնավարներու գործունէութիւնը, ...ւտրական հաստատութիւններով, դպրոցներով, հաղորդակ...թեան միջոցներով կամ պաշտօնեաներով: Մոսկուայէն, ...ֆլիսէն կամ Բագուէն ղրկուած միջազգային գործակալ...ր եթէ սակաւաթիւ հայ գործակիցներ գտեր են Պարսկաս...ի մէջ, անոնք ալ կա՛մ պաշտօնեաներ են, կամ հասարակ ...տախնդիրներ եւ շոշորթներ: Եւ կամ «սպեկուլանտ»ներ, ...ք ամէն ստորնութեան կը դիմանին, Ռուսաստանի ...առեւտուրը չկորսնցնելու համար:

Եթէ նոյն իսկ համոզումով համայնավար մը գտնուի անոնց ...ի՞նչ նշանակութիւն ունի: Իրանի ամբողջ հայութիւնը, ...միջնորդներէն մինչեւ յետին գիւղացին ու մշակը՝ շատոնց ...ած է իր դիրքը այդ մարդոց հանդէպ, եւ ամէն անգամ որ ...ց ներկայանայ, կը պատռէ անոնց դիմակը:

«Ազէրի Թիւրք»ին համար գաղտնիք չեն այս բոլորը: Եթէ ...երուն կամ իր տեսածին չի հաւատար, կրնայ Պարսիկնե... ...ն հարցնել, փողոցի ոստիկանէն մինչեւ նահանգապետը ...ցաքննելով:

Բայց Րէսուլզատէներու եւ Միրզա Պալաներու նպատակը ...ութիւն մը երեւան հանել, հանրութիւնը լուսաբանել չէ, ...իրերը վեր ի վայր շրջել եւ որոմ ցանել Հայերուն եւ Պար...ներուն միջեւ: Արիական ցեղերուն մերձեցումը — հոգ չէ ...պաշտօնական — հանգիստ քուն չիտար Թուրանական մու...իկներուն: Անոնց ճամբուն վրայ խոշոր պատուար մըն է ...կական Ատրպատականը: Անոնց համար ձեռնտու չէ ...իկ ժողովուրդին ազգային գիտակցութեան զարգացումը: ...ք շատ լաւ կ'ըմբռնեն թէ, ներկայ ընթացքով, Ատրպա...անը ստիպողաբար պիտի թօթուէ Թուրք-Թաթարական ...ցութիւնը, պիտի խորհի ու գործէ իբրեւ հարազատ մասը ...Իրանի, փոխանակ «Հառաչանաց կամուրջ» մը դառնալու: ...Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ուզեն ցրուել Պարսիկներուն ուշադրու...ը. եւ անոնց աչքին կասկածելի ցուցնել Հայերը, որոնք ...քան հաւատարմութեամբ կապուած են Իրանին, իրենց ...որդ հայրենիքին:

Մենք համոզուած ենք թէ «Ազէրի Թիւրք»ը արջու ծա...ութիւն կը մատուցանէ իր իսկ դատին համար, քանի որ ...քան ակներեւ է ու վճռական՝ Պարսկաստանի — ինչպէս ...ն տեղի — հայ հասարակութեան հակախորհրդային գիծը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, *Արեւ*, եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, փառաբանելով իրենց կուսակցութիւնը իբրեւ «ջահակիրը Հայաստանեան ուղղութեան», դիտել կուտայ. (*15 հոկտ.*).

— «Արդար է որ միանգամայն շեշտուի հարցին սա միւս կողմը թէ հայ կառավարութիւնը՝ գաղութները իրեն կապելու տեսակէտով զոյգն ճիգ մը իսկ չըներ ու պատճառ կ'ըլլայ որ իր կրաւորական, երբեմն նոյնիսկ արհամարհական ընթացքով, Հայաստանի ի նպաստ թափուած աշխատանքը փայլուն արդիւնքներ չտայ միշտ: Հայրենիքէն խօսք մը, պատգամ մը, համակրական վերաբերում մը արտասահմանեան հայութեան հանդէպ, շրջահայեաց ուղղութիւն մը համազգային բնոյթ կրող հարցերուն մէջ՝ որպիսին է, զոր օրինակ, մայրենի լեզուի ուղղագրութեան հարցը, պիտի բաւէր որ գաղութներու մէջ յառաջ գար անսահման խանդավառութիւն դէպի Հայաստան, խանդավառութիւն մը առանց որու զոհաբերութեան ոգին մեծ բարձրութիւններու չի կրնար հասնիլ: Ցորքան հայ պետական ղեկավար շրջանակները շարունակեն անտեսել գաղութները, արտասահմանի մէջ ամէն ճիգ դատապարտուած է անբաւական յաջողութեան: Հայաստան ինքն է որ առաւելապէս կրնայ գրաւել օտար հորիզոններու տակ ցիր ու ցան հայութեան սիրտը:

Մեր ազգային պատմութեան ներկայ շրջանի ամենատխուր գիծերէն մէկն է Հայաստանի եւ գաղութներու միջեւ փոխադարձ սերտ կապի եւ յարաբերութիւններու պակասը: Այս ցաւին դարմանը միայն արտասահմանեան հայութեան մօտ չէ, այլ եւ մանաւանդ հայ կառավարութեան մօտ:»

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ԱՐԵՒԵԼ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ֆոքս եղբայրներ անուն ամերիկեան խմբակ մը թուրք կառավարութեան առաջար, ներկայացուցած է՝ Սվազ-Երզնկա եւ Սվազ Մալաթիա երկաթուղիներու շինութեան համար:

Խնդրին ելմտական մասին շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է եւ ներկայիս գիտական մասին համար բանակցութիւններ կը կատարուին հանրօգուտ գործավարութեան հետ:

ՏՕՐԻՕ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Համայնավար երեսփոխան Ժաք Տօրիօ առջի օր ազատ արձակուեցաւ Սանթէի բանտէն: Տօրիօ անցեալ նոյ. 29ին մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր՝ հակազինուորական պրոպագանդի համար, իսկ փետր. 29ին ի բացակայութեան դատապարտուեցաւ 3 տարի բանտարկութեան՝ Չինաստանի մէջ Ֆրանսայի հակառակ քարոզութիւններ ըրած ըլլալուն համար: Ապրիլ 20ին Վալանսիէնի մէջ ձերբակալուելով փարիզ բերուած եւ բանտարկուած էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երեք օդանաւորդներ՝ Մարի, Պուլմէր եւ Տըմօ առջի առաւօտ Վիլլաքուպլէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան դէպի Մատակասքար՝ քննական արշաւ մը կատարելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

Սուրիոյ սահմանամերձ շրջաններուն Թուրք բնակչութիւնը հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Էնկիւրի՝ արտաքին գործավարութեան.—

«Այն օրէն ի վեր որ Էնկիւրիի դաշնագիրը գործադրութեան դրուեցաւ, Սուրիոյ հոգատար իշխանութիւնը միշտ դժուարութիւններ յարուցած է, որպէսզի Թուրքերը լիովին չօգտուին այդ համաձայնութեան 13րդ յօդուածին իրաւունքներէն: Բայց այդ դժուարութիւնները երբեք այնքան բացորոշ չէին եղած, որքան վերջին օրերս:

«Հակառակ անոր, որ դաշնագրին որոշ տրամադրութեան համաձայն, սահմանին հիւսիսը բնակող Թուրքերը առաջուան պէս նորէն Թուրքիոյ պէտք է յանձնեն իրենց տասանորդը, Ֆրանսացիները ամէն տարի չեն դադրած պահանջելէ զայն: Մեր Հանրապետական կառավարութեան քաղաքական ձեռնարկներուն վրայ, թէեւ չեն կրցած բան մը ձեռք ձգել, բայց ամէն տարի շարունակած են բռնի կալուածատուրք գանձել, և միշտ յաւելեալ չափերով:

«Ֆրանսացիները այս անգամ ալ սկսած են ուրիշ դժուարութիւն մը յարուցանել.— Վճռապէս արգիլած են հողային բերքերու Թուրքիա արտածումը, հակառակ անոր որ արտածումը առանց այլ եւ այլի արտօնուած է դաշնագրով: Քիլիսի սահմանային հրամանատարի բազմաթիւ ձեռնարկներուն իբր պատասխան, Ազէզի վարչական խորհրդական հարիւրապետ Լարիսէթ թէեւ ընդունած է մեր իրաւունքը եւ վճռապէս խոստացած տեղի չտալ դաշնագրին հակառակ այս երեւոյթներուն, բայց Սուրիոյ մաքսային վարչութիւնը յամառելով իր ապօրինի ընթացքին մէջ, գրաւած է մեր արմտիքը, զոր ճամբայ կը հանէինք, խորհրդականին հաւաստիքներուն ապաւինելով: Ազէզի մաքսային վարչութիւնը հրապարակաւ կ'ըսէ թէ ինք խորհրդականին հրամանին տակ չի գտնուիր, անկախ է, եւ հետեւաբար պիտի շարունակէ նոյն գործողութիւնը կատարել, քանի որ գերադաս մարմիններէն տարբեր հրահանգ չէ ստացած:

«Հոկտեմբերի սկիզբը, գնդապետ Մաեուս Քիլիս եկաւ, կարգ մը խնդիրներու մասին խորհրդակցելու համար: Հակառակ գնդապետի խոստումներուն, ժողովրդական դիմումները դեռ պէտք եղած արդիւնքը չտուին: Եւ խեղճ երկրագործները, որոնք երկու տարիէ ի վեր արդէն իրենց ծախքերն անգամ չեն կրնար ապահովել, այս ձեւով կը զրկուին իրենց արմտիքը դէպի հիւսիս փոխադրելու իրաւունքէն:

«Մեզի չիյնար քննել Սուրիոյ ֆրանսական վարչական դրութիւնը եւ այս դրութեան մէջ մաքսային տնօրէնութեան դիրքը: Բայց մէջտեղը կայ դաշնագիր մը, որուն դէմ չի կրնար երթալ ոչ միայն մաքսային տնօրէնութիւնը, այլ եւ ինքը Սուրիոյ արտաքին պաշտօնատունը:

«Ժամանակը շատոնց եկած եւ նոյն իսկ անցած է, որ մեր կառավարութիւնը վճռական միջոցներ ձեռք առնէ այս մասին: Եթէ քանի մը օրուան մէջ չապահովուի 13րդ յօդուածին տրամադրութեանց ամբողջական գործադրութիւնը, մեր ժողովուրդին մեծ մասը անօթութեան դատապարտուած է: Անհամբեր կը սպասենք ձեր բարձրութեան ձեռնարկներու արդիւնքին:»

Գերմանիոյ հատուցումներու խնդիրը

Հատուցումներու գործակալ Փարքըր Կիլպըրթ Լոնտոնի, Փարիզի եւ Պրիւքսէլի մէջ ձեռնհաս իշխանութեանց հետ տեսակցելէ յետոյ գնաց Պերլին, ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Հէրման Միւլլէրի եւ ելմտական նախարար Հիլֆէրտինկի հետ: Կիլպըրթ գերման վարիչներուն հաղորդեց Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ իր ունեցած տեսակցութեանց արդիւնքը: Հացկերոյթ մը տրուեցաւ իրեն ի պատիւ, որուն ներկայ եղան բացի վարչապետէն և Հիլֆէրտինկէ՝ առեւտրական նախարարն ու Ռայխսպանքի նախագահը՝ Շախթ:

Գերման դահլիճը երէկ լիակատար նիստ մը գումարեց: Վարչապետն ու ելմտական նախարարը մանրամասն զեկոյց տուին հատուցումներու խնդրին ներկայ վիճակին մասին, այնպէս ինչպէս ներկայացուած էր Փարքըր Կիլպըրթի կողմէ: Գերման մամուլը բացարձակ վերապահութեամբ կը շարժի եւ ոեւէ կարծիք չյայտներ:

Ինչպէս կը յիշուի, Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին նըստաշրջանին որոշուած էր մասնագէտներու միջազգային յանձնաժողով մը կազմել՝ վերագնահատութեան ենթարկելու համար Գերմանիոյ վճարելիք հատուցումներու ընդհանուր գումարը: Գերմանները կը փափաքին որ յանձնաժողովին անդամները մեծ հեղինակութիւններ ըլլան եւ միաժամանակ անկախ՝ իրենց կառավարութիւններէն: Կ'ուզեն նաեւ որ յանձնաժողովը ոեւէ վերջնական կարծիք չյայտնէ՝ կառավարութիւններուն միջոց տալով բանակցութեանց:

Որո՞ւ հաշուոյն կ'աշխատէր

Գ. էջին մէջ մանրամասնօրէն պատմած ենք թէ ի՛նչպէս Նոժան-սիւր-Մառնի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Արման Շիրմէր անուն կեղծ դեղագործ մը, որ տարափոխիկ վտանգա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԴԱՀԻՃԻ ՊԱՇՏՕՆ

Բաւական ատեն է, Մարոքի մէջ խօսակցութեան առարկայ է վերջերս հաստատուած «կիյեօթին»ը: Դեռ որոշուած չէ թէ դըրացի Ալճերիոյ այդ գործիքը եւ անոր պաշտօնեան Մարոքի ալ պիտի բաւե՞ն թէ ոչ:

Ֆրանսական իշխանութիւններն ալ մտահոգ են հարկաւ, Մարոքցիներուն հետ, այս հարցի լուծման համար: Բայց ամէն բանի պէս, ա՛յս ա՛լ ժամանակի կը կարօտի երեւի...

Մինչ այդ՝ երեք հոգի դիմում կատարած են, դահիճի պաշտօնին իրենց պատրաստակամութիւնը եւ յարմարութիւնը յայտնելով:

Առաջինը կ'ըսէ թէ պատեբազմի ատեն սաւառնորդ եղած է եւ բաւական փորձառութի՛ւն ունի — երեւի մարդոց հոգին շուտով վեր թռցնելու:

Երկրորդը կը հաւաստէ թէ ընդհ. պատեր.ազմին իբր յիսնապետ մասնակցած է մեծ կռիւներու եւ զանգուածային մահացութեանց:

Իսկ երրորդը իր կեանքին մասին բնաւ ծանօթութիւն չի տար: Միայն կը պնդէ թէ ինքը յարմարագոյնն է այդ գործին համար, աւելի քան միւս բոլոր մրցակիցները եւ թէ ընտրութեան ամէնէն վերջին օրը բացատրութիւն պիտի տայ...

Արդեօք այս մարդը 1915—17ին Թրքական ժանտարմա՞ եղած է, Խալաճիէ-Պապ-Տէր Զօր ճամբուն վրայ:

Եթէ այդպէս է, Թող խնայէ մա՛.բամասնութիւնները: Ես կը վստահեցնե՛մ պատկան մարմինները, թէ իրմէ յարմարը չի կրնար գտնուիլ, դահիճի պաշտօնը արժանապէս կատարելու համար:

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՀԱՑԻ ԽՆԴԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրք Թերթերը կը գրեն թէ ցորենի այս տարուան բերքը զգալի նուազում մը ունեցած է եւ դուրսէն ցորեն ներածելու անհրաժեշտութիւն ցոյց կը տըրուի վաճառականներուն կողմէ: Ներածման պահանջը մեղմելու համար, պատկան իշխանութիւնները կը խորհին հացի նոր խառնուրդ մը պատրաստել, տեղական արմտիքներ օգտագործելով:

Առեւտրական եւ Արմտիքի Սակարանին տարրալուծարանը քննութիւններ կը կատարէ, հացի նոր խառնուրդ մը պատրաստելու համար:

Այս առթիւ նկատի առնուած են կարգ մը երկիրներու մէջ ի գործ դրուած միջոցները: Այսպէս, Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներուն մէջ, վերջերս վարսակ խառնած են ցորենին մէջ, Իտալիոյ մէջ ալ տեսակ մը հաց կը պատրաստուի ցորենի եւ բրինձի խառնուրդով, դուրսէն ցորեն չներածելու համար:

Տարրալուծարանին մէջ դեռ վերջնապէս չէ որոշուած թէ ի՛նչ նիւթ պիտի խառնուի ցորենին, միայն թէ որոշուած է Թրակիոյ կարծր ցորենէն օգտուիլ նոր խառնուրդի պատրաստութեան մէջ:

. Ցորենի գինները վերջերս զգալի բարձրացում մը կրած են Արմտիքի սակարանին մէջ: Շաբաթ մը առաջ 14 ղրշ.ի ծախուող ցորենը վերջերս 18 ղրշ.ի բարձրացած է: Այս բարձրացման պատճառ կը նկատուի Անատոլուէն ցորենի արտածման նուազութիւնն ու ծանր մաքսատուրքը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄԵՌՆՈՂ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ

Հոգեւորական դասի ազդեցութիւնը յաւիտենական կ'երեւար մեր երկրին մէջ, անոր վերացումը՝ երազ։

Հինգ-վեց տարի առաջ արտասահման հրատարակուած «Իրանշահր», «Ֆրանգստան» եւ ուրիշ պարբերականներ մեծ զգուշութեամբ կը կարդայինք։ Շատերը կարդալէն վերջ տանը մէջ ամէնէն ապահով տեղը կը պահէին զանոնք, հոգեւորականներու մասին գրուած անմեղ յօդուածի մը կամ ծաղրանկարի մը վախէն։ Ի՞նչպէս կարելի էր «ջոջ աղան» նկարել հաստ փորով, փիլաւի ամանը առջեւը, բրինձի տակէն երեւցող ամբողջ գառան մասերը, կողքին գոնիաքի շիշը... կամ անկրօնութիւն չէ՞ր նոյն աղան ներկայացնել սարդի ոստայնի մէջ, սարդի նման այս ժողովուրդը՝ իբրեւ ճանճեր որսալու գործողութեան վրայ։

Միայն հինգ տարուան ընթացքին, Թեհրանի «Նահիտ»ը քանի՛ հինգ անգամներ լռելու դատապարտուեցաւ, կրօնը պետութենէն զատելու, հոգեւորականներու ազդեցութիւնը կոտրելու պահանջին, կամ ծաղրանկարներ հրատարակելուն պատճառով։ Անցան այդ տարիները. այսօր ոչ միայն կը գրեն, կը ծաղրեն, կը հայհոյեն, այլ արմատէն կը զարնեն, զայն հողին մէջ չորցնելու յամառ որոշումով։

Շահ Փեհլեւիի Ղումի մէջ շարժած մտրակը, որու արձագանգը ժամանակին երեւցաւ այս էջերուն մէջ, առաջին ուժեղ հարուածն էր հոգեւոր դասին ու իր ժանգոտած ազդեցութեան դէմ։ Սխալ չհասկնանք. կրօնի դէմ չէ ստեղծուած շարժումը, ինչպէս հարեւան երկիրներուն մէջ։ Տակաւին ամէնէն ձախ տարրերն անգամ եթէ ոչ գործով, գոնէ խօսքով կանգած են կրօնական սկզբունքները անաղարտ պահելու տեսակէտին վրայ։ Այդ պատճառ չէ, սակայն, որ իսկական կրօնասէրներն իսկ կողմնակից չըլլան մոլլաներն ու շէյխերը հարուածելու, անոնց վնասակար ազդեցութիւնը մէկ անգամէն կոտրելու գաղափարին։

Պարսկաստանի յետամնացութեան ոչ մէկ դասակարգ այնքան չէ նպաստած, որքան հոգեւոր դասը։ Տակաւին հինգ-վեց տարի առաջ երկիրը իրապէս հոգեւորականութիւնը կը կառավարէր։

Միապետը, խորհրդարանը, նախարարութիւնը ոչ մէկ քայլ կրնային առնել, առանց այս կամ այն «մուջթէհիտ»ի հաւանութեան։ Բարենորոգման մասին խօսք չէր կրնար ըլլալ։ Ամէնէն տարրական վարչական ձեռնարկներն անգամ, մանաւանդ ելմտական որեւէ խնդրի շուրջ, անպայման կը բախէին հոգեւոր պետերու ընդդիմութեան եւ վիժումը անխուսափելի էր։ Դատարանները մատնուած էին անգործութեան, քանի որ ոչ թէ վճիռ տալ չէին կրնար առանց «աղաներու» թոյլտուութեան, այլեւ չէին համարձակեր կոչնագիր ղրկել այս կամ այն դատին ենթարկուած անձնաւորութեան, չկարծէք խոշոր խնդիրներու, այլ պարզ դրամական, 50-100 տոլարնոց հարցի մը համար։ Իսկոյն աղային մարդը կը ցցուէր դատաւորին առջեւ ու «աղան կը հրամայէ» սովորական բառերով, ամէն ինչ կը կեցնէր եղածին պէս։ Խօսք չէր կրնար ըլլալ նոյնպէս քրէական յանցաւորներու մասին։ Աւելին կայ, պետութեան դէմ դաւաճանած մէկը կամ մարդասպանը բաւական էր, որ ինքզինքը երկրորդական կրօնաւորի մը հովանաւորելը յայտարարէր, ոստիկանը չէր կրնար մօտենալ։ Առանց երկար շարելու, քիչ է ըսել, թէ կրօնաւորը ամէն ինչ էր այս երկրին մէջ։ Այդ բաւական չէ. ան կ'իշխէր բոլորի մտքին ու հոգիին վրայ։

Այս զառամած եւ վաղուց ի վեր իր դարը ապրած դասակարգին դէմ յատուկ հրամաններ չեն արձակուիր եւ ոչ իսկ պետութիւնը կը փորձէ մէկ հարուածով սանձ դնել անոր ոտնձգութիւններուն, այլ հակակղերական պայքարը կը դիտէ անկիւնէն։ Եթէ պաշտօնական խրախուսանքի հետքեր չեն երեւար, ամէն մարդ ազատ է իր հասկցած ձեւով հարուած մը տալու այդ փտած շէնքին։ Այս շարժումը այնքան առողջ է ու հիմնաւոր, որ խօսքը փոխուած է գործի։ Այսօր ոչ միայն կրօնաւորը չի կրնար իր հովանիին տակ առնել այս կամ այն դատի ենթական, այս կամ այն ոճրագործը ինչպէս առաջ, ոչ միայն չի կրնար միջնորդել պատկան իշխանութեանց մօտ, այլ եւ ինքը ենթակայ է անմիջական հետապնդման պետական հաստատութեանց կողմէ, եթէ բռնուի որեւէ օրինազանցութեան կամ յանցանքի մէջ։ Պէտք է շեշտել թէ երէկուան ամենակարող հոգեւորականը, այսօր փաստապէս կորսնցուցած է իր իշխելու հանգամանքը, մինչեւ պետական դատարան անձամբ ներկայանալու աստիճան։

Փաստերը չեն պակսիր օր օրին աւելի համոզուելու, որ հոգեւոր դասը արդէն կը կորսնցնէ իր ոտքի տակի հողը։ Շատերը կան, որ տարիներ շարունակ չեն վճարած իրենց կալուածներու պետական տուրքը եւ ահա մէկիկ-մէկիկ ելմտական նախարարութիւնը կեդրոնին մէջ, ինչպէս եւ իր ներկայացուցիչները շրջաններուն մէջ կը պահանջեն եւ առանց այլեւայլի կը գանձեն յետնեալ տուրքերը։ Շատերը կան, որ իւրացուցած են զանազան մասնաւոր կամ հանրային (վաքըֆներու) կալուածներ ու ջուրեր, երկար տարիներ օգտուեր են հասոյթներէն, այսօր կը հետապնդուին ու ձեռքէ կը հանեն «իրենց»ը համարուած հարստութիւնները։ Իսկ քանիները կան, որ կեղծ փաստաթուղթեր կը շինէին եւ կամ երկու վիճող կողմերուն միեւնոյն խնդրի շուրջ երկու իրարու հակառակ վկայութիւններ կուտային, դատարանները շփոթութեան մատնելով ու դատավարութիւնները տարիներու ձգձգման ենթարկելով, այժմ բացատրութեան եւ պատասխանատուութեան կը կանչուին։

Այսպիսով, աստիճանաբար, առանց յեղափոխութեան, կը մեռնի դարերու կեանք ունեցող ուժեղ ու ազդեցիկ դասակարգ մը, որ ինչպէս շեշտեցի, երէկ տէր ու տիրական՝ այս երկրի յառաջդիմական այս կամ այն ձեռնարկին դէմ կը կենար իր ամբողջ հասակով, որ ձրիակերներ կը սնուցանէր, այս ժողովուրդը կողոպտելով եւ որ գլխաւորն է մթութեան մէջ կը պահէր հաւատացեալ բազմութիւնները։

Յառաջդիմութեան նպաստաւոր ճառ մը, յօդուած մը բաւական էր «բաբի» հռչակելու ամէնէն հաւատացեալ մահմետականն անգամ։ Այսօր սակայն բոլոր յառաջդիմասէր տարրերը ոչ թէ ճառով ու յօդուածով, այլ գործնական քայլերով իրենց պատմական հայրենիքը կը մղեն դէպի նորը, դէպի առողջը, չտեսնուած ոգեւորութեամբ։

Շղթաները քակուած են արդէն։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՃԱՓՈՆՑԻ ՑՆՏՈՒՀԻՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ահա թէյատան աղջիկները. պիծակի պէս մարմինով, ոստրէի պէս աչքերով, ծաղկազարդ հանդերձանքներու մէջ փաթթուած պաճուճապատանքներ, տաք մետաքսով, ժիր նայուածքով։ Նստած են փսիաթներու վրայ. պատուհանները փակ են։ Թռչուններ ու ծաղիկներ՝ առարկաներու վրայ։ Զանազան ճափոնական խաղի իրեղէններ։ Շամիսէնը՝ անկիւն մը։ Մանրանկար գրադարան մը, մէջը քանի մը գիրք։ Գոնէ այսպէս կ'երեւակայեմ ճափոնական ներքնատունը, թելադրուած ընթերցումներէ։

Սէրը, այս աղջիկներուն հոգիին մէջ, պատճառ է ամէն բանի, տխրութեան եւ ուրախութեան, լացի եւ երգի, նոյնիսկ սկիզբին եւ վախճանին։ Անոնք ամէն շարժման, ամէն երեւոյթի, ամէն ձայնի մէջ կը տեսնեն միայն սէր։ Համասեռական վարդապետութիւն մը Ֆրէօյտէն առաջ։

Թող երգեն սոխակները սալորենիին ծաղիկներուն մէջ,
Թող ծփան գորտերը ջուրին մէջ։
Սիրոյ նո՛յն ցանկութիւնը կը վարէ զանոնք։
Ամենուրեք կը լսուի էակներուն եւ իրերուն կոչը։
Այս մթին ամպերը,
Ձկնորսի այս նաւերը,
Զգուած՝ հովին հաճոյքին,
Զգուած՝ ծովին խաղացքին,
Կարծես նոյն շարժումը տուն կուտան առագաստին, որ կը վարէ զանոնք,
Պարաններով, որոնք, ըստ աւանդութեան, հիւսուած են կնոջ մազերէ, կանանց ցոլքերով։
Երթա՛նք։ Դէպի նաւահանգի՛ստ։ Դէպի սէ՛ր։

Եւ այս մանկամարդ պերճաղիկները, որոնք, այսպէս, կ'ապրին միայն սիրոյ համար, բան գործ չունին, կը մտածեն իրենց սիրականին։ Զանազան խաղեր ունին, որոնցմով կը փորձեն գուշակել իրենց բախտը։ Գետին կը նետեն երկու հովահար։ Եթէ իրարու վրայ իյնան, լաւ նշան է, եթէ ոչ՝ սիրականը պիտի լքէ։

Երկու հովահար գետին նետուած են,
Մէկը ինկած է միւսին վրայ,
Լա՛ւ նշան է։
Կը տեսնեմ երկու էակներ, որոնք իրար գրկած են սեղմօրէն,
Երկու մատղաշ տերեւներու նման իրարու վրայ։
Ոսկեծաղի՞կ պիտի դառնայ։
Ես զայն պիտի դնեմ անօթի մը մէջ,
Եւ զայն պիտի դիտեմ անդադար։
Ո՛չ, սալորենիի ծաղիկ մը պիտի ըլլայ,
Որ պիտի ունենայ միանգամայն գոյն եւ բոյր։

Ու անձկութեամբ, կը սպասե՜ն, կը սպասեն սիրականին, որ պիտի գայ։ Անձրեւը, գիշերը աւելի եւս կը ձանձրացնեն։

Գիշերուան անձրեւ։
Ձանձրոյթ։
Բախտի խաղ մը։ Կը համրեմ փսիաթին յարդերը.—պիտի գա՞յ, չպիտի՞ գայ։
Կը գալարեմ թուղթ մը եւ գորտի ձեւ կուտամ։ Եթէ ոտքի կենայ, պիտի գա՛յ ան։
Եթէ իյնայ, չպիտի՛ գայ։
Յանկարծ տարտամ կանխազգացում մը. ի՞նչ է ան։ Ճրագին իւղը հատած է. ու կը ճարճատի։
Ա՜հ, որքա՜ն քմայավար է...
Ա՜հ, վերջապէս,
Իր ձա՛յնն է։

Ու երբ սիրականը կուգայ, ճափոնցի պերճաղիկը վերապահութիւն չի ճանչնար այլ եւս

Ձիւնին նման,
Որ կը բարդուի, անդադար,
Ֆուժի լերան վրայ,
Իմ ցանկութիւննե՜րս ալ...։
Որո՞ւ փոյթ, թէ ի՛նչ կ'ըսեն իմ մասին։
Հպարտ պիտի ըլլամ, եթէ իմ գէշ, իմ գէշ համբաւս
Աւելի եւս տարածուի։
Մարդո՞ց կարծիքը։
Մեր սէրը կարելի չէ հասկնալ։
Իմ բոլոր ցանկութիւններս կը դիզուին միակ սա նպատակով,
Անո՛ր յանձնել, ամբողջովի՛ն,
Բոլորովի՛ն,
Իմ մարմինս։

Ու ան իր մարմինը կուտայ կանանչ ուռիներուն տակ, կամ «տիկին լուսին»ին աչքերուն առջեւ։

Զիս ծաղրելու եղանակով մը,
Երբ սիրականս մօտս չէ, երբ կը սպասեմ,
Լուսնկան,
Կը պահուըտի մեծ ամպի մը ետեւ։
Կը հասնի ժամը մեր հանդիպումին,
Հակառակորդ լուսնկան,
Կը լուսաւորէ մեզ։
Ա՜հ, որքա՜ն չար էք, տիկին լուսին,
Այսուհանդերձ,
Հակառակ ձեզի,
Գիշերներ ալ ապրեցանք ստուերով լի։

Ու այդ վիշտի գիշերներուն, պերճաղիկը կը նստի կուլայ կկու թռչունին հետ.

Սիրոյ մտածումս մշուշի մէջ է,
Վիշտս
Արցունքներս։
Ննջասենեակիս պատուհանին վրայ,
Անձրեւը կը թափի յամրաբար,
Կկու թռչունին նման, որ կուլայ,
Կոկորդը արիւնով լեցուած,
Ես ալ, սիրոյս պատճառով,
Աչքերս սրբելով,
Թրջուած թեզանիքներս ներկեցի
Արիւն - արցունքով։

Յաճախ, սիրականը կը մեկնի։ Պերճաղիկը թռչուններէն լուր կ'ուզէ.

Ցանկապատին վրայ,
Ջերմակ ու վայրի ծաղիկներ կան,
Կկու մըն ալ։
Առանց լուրի մնացած եմ իմ սիրականէս,
Կ'ուզեմ որ կկուն երգէ, այս կկուն,
Եւ ինծի ըսէ թէ առո՞ղջ է ան թէ ոչ։
Ըսէ՛ ինծի, կկու՛, ինչպէ՞ս է,
Ինչպէ՞ս է,
Ինչպէ՞ս է։

Կը հասնի նամակը։ Ինչպէ՞ս պիտի կարդայիք զայն։

Եթէ լուսնկայ չկենար,
Ձմեռ ատեն, զայն պիտի կարդայի ձիւնին նշոյլով։
Ամառ ատեն, կայծոռիկներուն լոյսով։
Եւ եթէ լուսին ալ չկենար, կայծոռիկ ալ չկենար, ձիւն ալ չկենար,
Մթութեան մէջ,
Ես նամակը պիտի կարդայի սրտովս։

Պերճաղիկը մարդկային սիրտ ունի վերջապէս, աւելի թանկագին քան շատ մը բարոյապաշտ սիրտեր, ու որքա՜ն կը տանջուի։

Երբ կ'արթննամ, կը փնտռեմ սիրականս,
Երբ կը պառկիմ քնանալու համար, զայն կը փնտռեմ,
Կը սպասեմ։
Չկա՛յ։
Մինա՛կ, մեծ մժեղարգելիս տակ։
Ճրագին կրակէն աւելի է
Պզտիկ սիրտիս կրակը, որ զիս կ'այրէ։
Եթէ տեսնէ՛ր իմ տանջանքս։

Հասարակ պոռնկութիւն մը չէ, այլ սիրոյ զօրաւոր զգացում մը, որ կը բնակի ճափոնցի պերճաղիկին սիրտին մէջ եւ կ'ուզէ «սիրել կատուներու նման», կատաղի։

Կատուները, առանց հոգ ընելու պարտականութեան մասին,
Աշխարհի մասին, օտարին նայուածքին մասին, ուրիշներու դատաստանին մասին,
Մէկը խայտաբղէտ, միւսը ճերմակ,
Տանիքին եզերքին վրայ կը պտըտին,
Կամ կը բարձրանան կատարը,
Մղուած՝ սիրոյ պահանջէն,
Որ աւելի հզօր է, քան կեանքը։
Սակայն պիտի գայ աշնան հովը,
Եւ անոնք այլեւս չպիտի ճանչնան իրար։
Ա՜խ, որքա՜ն կ'ըղձամ, որքա՜ն կը ցանկամ կատուներու պէս սիրել։

Որքա՜ն կը տառապին անոնք, երբ գիշերը թէյատան դուռը կը զարնուի եւ միայն մէկ հոգի կը մտնէ ներս։

Գիշերս այցելու մը եկաւ։
Վազեցինք երկար նրբանցքին մէջ։
Միայն մէկ մարդ,— միայն մէկ աղջիկ պիտի սիրուի։
Կը դառնամ սենեակս,
Պաշտելի ապաստանարան,
Ձենազարդ բարձին վրայ,
Լռութի՜ւն։
Գիշերուան հսկիչը կը նուագէ։
Քովի սենեակէն խնդալու ձայներ կը լսուին։

Ճափոնցի պերճաղիկները գիտեն ուրախ ըլլալ, բրնձօղի (սաքէ) կը խմեն, կը գինովնան ու կերգեն՝

Ա՜հ, սաքէ՞ կը խմէք։
Ձեր ծառա՛ն ալ կը խմէ։
Մեր բաժակները պէտք է լեցուն ըլլան հաւասարապէս,
Եւ տակառը պէտք է հոսի,
Կէսը ինծի համար,
Կէսը քեզի համար,
Կլո՛ւ - կլո՛ւ - կլո՛ւ։

Բայց ընդհանրապէս տխուր է անոնց կեանքը եւ պաղ պաղ կը խմեն սաքէն։ Յուսահատութիւնը կը ճնշէ։

Կեռասենիին ծաղիկները հրաշալի են,
Որովհետեւ կը թափին։
Ինչո՞ւ համար կապուած մնալ,
Առանց յոյսի
Եւ փակի ճիւղերուն։
Զիս չի սիրեր։
Փոխանակ սէրս ծաղկեցնելու,
Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար
Բաժնուիլ իրմէ։

Յուսահատութեան, խղումի վարանքներուն կը յաջորդէ հաշտութիւնը՝

Քաթուշիքայի մէջ
Գետին ջուրը կը հոսի դանդաղ։
Սալորենիին ծաղիկը կը ծիծաղի։
Այսքան ուրախութեան պատճառաւ,
Սոխակը կը սկսի երգել քաղցրօրէն,
Մենք ալ, երկուքս,
Կը հաշտուինք։
Մեր գաղջ մարմինները իրարու կը դպին։
Շոճի եւ հնդկեղէգ, միութեան խորհրդանշան։
Սիրոյ մեր նաւը կը թիավարէ դէպի թաքչայի եզերքները։

Այսպէս կարճ երգեր են անոնք, ու որքա՜ն առատ։ Աւա՛ղ, որ աւելին տալ անկարելի է։ Ոտանաւորներ կան, որոնց կառուցուածքը խոր իմաստութիւն կը պարունակէ։ Ընդհանրապէս տխուր երգեր են, եւ, կ'ըսեն թէ, չափազանց երաժշտական։

Վերջապէս ահա՛ ժողովուրդ մը, որուն պոռնիկներն իսկ արուեստագէտ են։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Սոփոկլէս 120 տրամ գրած է, բայց 7 հատը միայն հասած են մեզ։

*** Հեռախօսը գտնուած է Կրահամ Պէլի կողմէ որ Պոսթընցի էր (Ամերիկա)։

*** Լուցկին 100 տարի առաջ է որ սկսաւ գործածուիլ։ Մինչ այդ, կայծքարը եւ դժուար գործածելի նիւթեր կը կատարէին անոր գործը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մ. — Ռ. Ս. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի 16 նոյ...
մէջ հրատարակուած
ուած մը, «Ազմուկէն
տխուր...
ուզէի անուն մը տեսն...
թէ անմեղ առաջին...
լեզուին։
«Ա.», նախկին ...
շուշտ Մուրատ-Ռափ...
ժարանի, նախ յանձ...
գործէր Միութեան ժող...
մէջ իրենց բնական ...
ունեցող քննադատ...
փոխադրելու ժամուն...
մէջ։
Կարելի՞ է գէթ ...
տութիւն համարել, ...
տականութենէն շեղած ...
րոնին յերիւրանքները ...
Ուրէ Միութիւն ...
նարկելէ առաջ՝ ...
կազմակերպուելու, ...
երբ կազմութեան ...
մարմին անդամները ...
երկրագունդին վրայ ...
մէն կողմ։ Կարելի ...
պահանջել՝ որ տարուան ...
թացքին Մուրատ-Ռափ...
նախկին Սաներու ...
գոյութիւնը զգալի ...
իրականութեան մէջ։ ...
մանաւանդ առանց ...
որ չէ հաստատուած ...
նախկին սաներու ...
Միութեան կոչերը, ...
մուլին էջերէն ...
շատ անգամ անպատ...
մնացած են ճիշդ այն ...
ներուն կողմէ որոնց ...
փաստաբանը պիտի ...
լալ Ա.։
Բարեբախտաբար ...
նանչէ նաեւ պատճառ...
րոնք արգելք եղած են ...
սաներու միահամուռ ...
Միութեան մէջ։
Այդ պատճառներէն ...
հետեւեալ յայտարար...
զոր ես ըրած եմ — կը ...
Ա.— հանդիսաւոր ...
մէջ. «Դաշնակցութիւնը ...
ոտք պիտի չդնէ մեր ...
մէջ»։ Ասիկա խոշոր ...
է որուն գարշելիութեան ...
կրնան տալ Միյան ...
նախկին սաները որոնց ...
ձակ մեծամասնութիւն ...
կառակ պատմուածին ...
թեան անդամակցած է ...
օրէն եւ որոնց մէջ կան ...
նակցականներ։ Այդպիսի ...
տարբերութիւն ես չեմ ...
միայն ո՛րեւէ նիստի՝ ...
իսկ անհատական խօսակ...
թեանց մէջ։ Եթէ սակայն ...
ծիքս կ'ուզուի այդ ժամ...
ւասիկ. «Ոչ մէկ կուսակց...
ոտք պէտք է դնէ անկ...
ցական միութեան մը մէջ ...
դամները ազատ ըլլալով ...
կանելու ուեւէ կուսակց...
Բայց Ա. չէ կրցած լաւ ...
րել իր հանճարեղ գիւտը ...
նակցութիւն ըսելով կը ...
«դաշնակցական նախկին ...
ները»։
Ասիկա միակ պատճառ ...
Ա. ցոյց կուտայ։ Եւ ...
բացականերուն մէջ ...
նաեւ ոչ-դաշնակցական ...
նաւոր անդամ մը զոր ...
վարչութիւնը մեկուսաց...
Դաշնակցականներուն հետ ...
սին։ Ինչո՞ւ. Ա. կը ...
տեղեակ ըլլալով հանգր...
ճշմարիտ պատճառին՝ ...
սուտ պատճառ մը հնար...
Կը նկատեմ որ, Ա. ...
ծութեան ըմբռնելի զգաց...
դրդուած՝ չէ ուզած այդ ...
պատճառը հրապարակ...
րութեան դատաստանին ...
նել։ Այո՛, պարոններ, Ա. ...
բայց չէ համարձակած ...
ցարդ Մ.—Ռ. Ն. Ս. Միութ...
հեռացող քանի մը անձ...
րած են ուտիկա առաջին ...
հանուր ժողովին անձին ...
վերջ, այն միակ եւ պարզ ...
ճառով որ ժողովը գրեթէ ...
ձայնութեամբ որոշած էր ...
թեան նպատակներուն մէջ ...
հետեւեալ յօդուածը. ...
ձախնդիր ըլլալ Մուրատ ...
ֆայէլեան վարժարանի ...
կան մակարդակին շարու...
կան բարձրացման մասին ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 21

1.— Թուրքիոյ մէջ տեղի ...ցած փոփոխութիւններու ...ն չեմ կարծեր որ երկու ...կէտ ըլլայ: Ճիշդ է որ ...եր կը ծաղրեն զանոնք: ...ց մենք ե՞րբ չենք ծաղրած ...քը. ընդունած ե՞նք երբեք ... Թուրքն ալ տաւելութիւն- ... կրնայ ունենալ, որքան ...: Այդ փոփոխութիւնները ... հիմնական, արմատական ...յեղափոխական են: Ոչ մէկ ... եւ ազգի պատմութեան ..., այնքան կարճ ժամանակի ...ացքին, այդքան հսկայ փո- ...թիւններ պատահած են: ...ակայնցէք որ գլխարկաւոր ...ած ըլլալուն համար բռ- ...ը ինը անգամ «թէօվպէ, ...ֆիրուլլահ» կրկնող մոլե- ... այսօր տափատ հագնե- ... գլխարկ կրելու համա- ... է: Սուլթան Մահմուտ ...նակինուգեց փոխել ենիչէ- ...րու հագուստն ու գլխանոցը, ...մեց գահն ու կեանքը վրայ ...: տրպուած «Նիզամը ...»ի անունով բանակ մը ...ց և անոնց հագցուց պաշ- ...կան համազգեստ ու ֆէս: ...թան Ազիզ Ֆրանսա պտտը- ...նաց, վերադարձին գինքը ...թիֆը Ֆրէնկիսթան» կը կո- ... երբ հրովարտակով արգիլ, ...այդ ածականին գործածու- ...ը, ամբոխը հաւաքուեցաւ ...թան Աճմէտի հրապարակը ...ը գահազուրկ ընելու հա- ... Բայց, Շէյխ - իւլ - Իսլա- ...ֆէթվան շուտ հասաւ: Ան ... յուզուած ամբոխին.

— «Այո՛, ճիշդ է որ խալի- ...ին ոտքը դպած տեղը իս- ...ին կը պատկանի, բայց խա- ...ն իրաւունք ունի նուէրներ ... իր բարեկամներուն. եւ ...ելով որ խալիֆան Ֆրան- ... իսլամին համար առնելէ ..., իր բարեկամին Նափոլէոն ...նուիրած է, այս բարեկամը ...ացնելու համար, յարմար չէ որ խալիֆային «Ֆաթիհը Ֆրէնկիսթան» ածականը գոր- ծածուի:

Իսկ այսօ՞ր խալիֆան եւ սուլթանը օտար երկիր ապաս- տանեցան...

2.— Այդ բոլոր փոփոխու- թիւնները, առանց բացառու- թեան կը զօրացնեն Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը: Սուլթա- նութեան, խալիֆայութեան, Շէյխ-իւլ-իսլամութեան եւ մէտ- րէսէներու ջնջումը, եթէ ուրիշ բարիք չտայ, գոնէ պետական պիւտճէն թեթեւցուց: Այդ հաս- տատութիւնները 40—50 հա- զար պորտաբոյծներ ունէին: Վանդակի, քօղի եւ բազմակնու- թեան վերացումը Թուրք կնոջ ազատագրումն է: Շէրիի դատա- րաններու վերացումը, արդարա- դատութեան մէջ պարզացում մը մտցուց գոնէ: Շէրիի օրէնքնե- րու մեկնաբանումը քմահաճոյքէ եւ տրամադրութենէ կախուած էր. յաճախ պատահած է որ մէ- կը քաղաքական դատարաննե- րու մէջ կորսնցուցածը շահած է Շէրիի մէջ եւ փոխադարձաբար: Այսպէսով կատարեալ քաոս մը ստեղծուած էր Թուրքիոյ դա- տարաններուն մէջ: Լատինական տառերը պիտի դիւրացնեն Թուրք լեզուի ուսուցումը. հետեւաբար Թուրքիոյ մէջ աւելի դիւրու- թեամբ եւ լայն ծաւալով պիտի տարածուի ուսումը, գիրն ու գրականութիւնը եւ առոնց բնա- կան հետեւորդները՝ գիտութիւ- նը, արուեստը եւ ճարտարար- ուեստը: Քաղաքական տեսակէ- տով,— այսինքն Թուրքերու ազ- գեցութեան տարածումը կով- կասեան Թուրք Թաթար ցեղե- րուվրայ,— չեմ կարծեր որ լատի- նական տառերը այդքան զօրա- ւոր ազդակ մը ըլլան:

Այդ փոփոխութիւններու հետ- քերը պիտի ըլլան շատ խոր եւ բարերար Թուրք ժողովուրդի թէ հոգեկան եւ թէ առօրեայ կեանքին մէջ: Թուրքը որքան ալ տգէտ, յետամնաց եւ ան- ընդունակ ըլլայ, այդ նոր օրէնք- ները ա՛յնքան ուժեղ եւ անոնց օգուտը ա՛յնքան բացայայտ է, որ ստիպուած պիտի գնահատէ անոնց բարերար դերը եւ պիտի պահպանէ զանոնք:

Կ'առարկեն թէ տառերու փո- փոխութիւնը պիտի զրկէ նոր եւ յետագայ սերունդները մինչեւ հիմա հրատարակուած երկերու ընթերցումէն, նախորդներու եւ յետագայ սերունդներու միջեւ մեծ անջրպետ մը պիտի բացուի: Այս առարկութիւնները ճիշդ են, բայց ոչ տոկուն: Նախորդ սե- րունդներու երկերուն մէջ մատի վրայ համրուելիք միայն քանի մը կտոր արժէքաւոր գրական գործեր կան: Գիտական, բանա- սիրական, փիլիսոփայական ոչ մէկ երկ, հեղինակութիւն կամ թարգմանութիւն: Գրական ար- ժէք ունեցողներուն նոր տառե- րով հրատարակութիւնը պետու- թեան մը համար երբեք դժ- ուար չէ:

6.— Մեծ չափով պիտի տե- ւեն այդ փոփոխութիւնները, նոյնիսկ յետաշրջումի մը պա- հուն: Թերեւս վերադառնայ սուլ- թան-խալիֆան եւ կամ միայն այս վերջինը՝ քաղաքական նպատակներով, բայց երբեք նախկին դիրքով ու դերով: Ա- զատութիւն կը տրուի թերեւս ֆէս կամ գլխարկ կրելու, բայց այլեւս ոչ ոքի մտքէն պիտի անցնի «խայինի վաթան» կոչել գլխարկ դնողը: Վերադառնան թերեւս արաբական տառերը, եթէ այդ յետաշրջումը պատահի 6-7 տարուան մէջ: Բայց, եր- բեք չեն կրնար վերադառնալ Շէրիի դատարանները, քօղը եւ վանդակը, ինչպէս նաեւ մէտ- րէսէներն ու մոլլաներու վոհ- մակը: Ասոնց դէմ պայքար կար, առնուազն 20 տարիներէ ի վեր:

7— Հայկական տեսակէտէն գէշ եւ շատ գէշ են այս փոփո- խութիւնները: Թշնամին որքան ուժեղ ըլլայ մտքով ու մարմնով, այնքան ուշ եւ դժուար կ'ըլլայ մեր դատի լուծումը: Մեզի ու տկար Պոլիսը ստորագրեց Սէվ- րի դաշնագիրը, իսկ ռազմունակ եւ յաղթական Էնկիւրին ստորա- գրել տուաւ Լօզանի դաշնագիրը: Առաջինին մէջ դաշնակից եւ հաւասար կողմ էինք մեծ պե- տութիւններու հետ, իսկ Լօզա- նի մէջ մեր անունն իսկ լսել չուզեցին:

Սուրիա Մ. Զաւէն

...ազգային մշակոյթի տեսա- ...ն»:

...ոհանալով պարզ մեկուսաց- ..., այս պարոնները— որոնք, ...ուի, կարող չեն ըմբռնելու ...ւլիօրէն հայկական «նա- ...ծնդիր» բառին իմաստը ...ինքին ամէն տեսակ ստոր- ...այ միջոցի, դժուարացնե- ...ամար Միութեան յաջողու- ...ը եւ այս նպատակով չվա- ...ան Ս. Ղազար դրկել լու- ...րոնց համաձայն վերոյիշ- ...գուածով Միութիւնը կը «contrôle»ի ենթարկել Մ. ...րօգը...:

...լուաբանութենէն վերջ ...մեայ յայտարարել միան- ...միշտ՝ որ Մ. Ռ. Ն. Ս. ...եան բոլոր անդամները ...ղուածին պատասխանա- տուութիւնը կը ստանձնեն ոչ միայն հայ ժողովուրդին, այլ մանաւանդ՝ մեծն Մխիթարի, Մուրատի եւ Ռափայէլի նուի- րական յիշատակին առջեւ:

Եթէ այդքան գեղեցիկ նպա- տակ մը ունենալուն համար— ազնիւ՝ այսօր մեր ազգին գոյու- թեան սպառնացող ապազգայ- նացման վտանգին դէմ, ազնիւ՝ Մխիթարեանց աշխարհային փառքը կազմող հայագիտու- թեան հանդէպ— մեր Միութիւ- նը պիտի վիժի, կը նշանակէ թէ Մուրատ Ռափայէլեան նախկին սաները արժանի չեն ո՛եւէ միու- թիւն կազմելու ազգային հողի վրայ:

Ն. ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Թօրինօ, 22 հոկտ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 23 հոկտ.— Հակառակ հապճեպ որոշման եւ տեղատարափ անձրեւին, շաբաթ գիշեր ժողո- վուրդը սկսած էր գունդագունդ դիմել դէպի սրահ, շատեր բոլո- րովին թրջուած: Մեծ թիւ կը կազ- մէր երիտասարդութիւնը:

Հանդէսը բացուեցաւ, դաշնա- կի եւ ջութակի ընկերակցութեամբ նուագուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը: Նախագահ ընկ. Խ. Մկրտիչեան իր բացման խօսքին մէջ վեր հանեց Դաշնակցութեան 38 տարուան փայլուն աշխատանքը: Ընկ. Արամ Քարօնէ արտասանեց իր ինքնագիր բանաստեղծութիւններէն «Օրերի պօէմ»ը: Պ. Սարգիս արտասանեց ընկ. Մ. Վարանդեանի «Հերոսների յիշատակին»ը: Ընկ. Ց. Նիկողոս- եան փառաբանելով Հ. Յ. Դաշնակ- ցութեան 38 տարուան գործունէ- ութիւնը շեշտեց թէ Դաշնակցու- թիւնը միշտ պիտի գործէ, որքան ատեն որ չեն իրականացած Հայ ժողովուրդի իղձերը, միացեալ եւ անկախ Հայաստանը: Օր. Տէր Պետ- րոսեան երգեց «Իմ սիրելի զաւա- կունք»ը, ընկերակցութեամբ ջու- թակի, զոր նուագեց ընկ. Մել- քոնեան:

Վերջին խօսքը առաւ ընկ. Ա. Ջամալեան, որ պատկերացուց Դաշնակցութեան 38 տարուան բեղմնաւոր աշխատանքը: «Այս կուսակցութիւնը իր 38 տարուան շրջանին անբռնակալելի գործ արտադրած է, անոր դրօշին տակ կռուող անթիւ հերոսները եթէ Եւրոպայի մէջ գտնուէին մէկ մէկ դիւցազններ պիտի հռչակուէին: Խորհրդային վարիչները տասը տարիէ ի վեր խօսքով թէ գրչով պրոպագանդ մը մղեն, թէ Դաշ- նակցութիւնը մեռած է, բայց հակառակ ատոր, նորէն իրենց գլխաւոր մղձաւանջը Դաշնակցու- թիւնը եղած է: Եթէ Դաշնակցու- թիւնը չըլլար, իրենց մամուլը թուղթեր մրոտելու ոչ մէկ նիւթ կ'ունենար: Հարիւր տարի առաջ, Հայաստանի կամ Հայրենիքի գա- ղափարը աղօտ էր: Այսօր ըովանդակ հայութիւնը միազանգուած իր հայրենիքը կը պահանջէ. այդ ո- գին Հայ ժողովուրդին մէջ ներ- մուծողը եղած է Հ. Յ. Դաշնակ- ցութիւնը»:

«Մեր Հայրենիք»ով փակ- ուեցաւ հանդէսը, ամէնուն վրայ ձգելով խոր տպաւորութիւն: Մեր շրջանի շարքային ընկերները գգալապէս կ'աւելնան:

Ս. Փողհարեան

ԱԿՆԱՅ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ակնայ եւ շրջակայ գիւղե- րուն մէջ այժմ 100է աւելի Հա- յ ը կան, որոնք նիւթական շատ կարօտ պայմաններու մէջ կը գտնուին: Պոլիս գտնուող Ակնցի, Ապուչեխցի եւ Քամարակապցի հայ- րենակիցներ իրենց միջոցներով որոշած են օգնութեան հասնիլ, վերահաս ձմրան առթիւ անոնց կարօտութիւնները մեղմացնելու համար:

ՑԻՐՈՒՑԵԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՊԱՐԺՕԼ 19 հոկտ.— Այս- տեղ կը գտնուի փոքրաթիւ հա- յութիւն մը: Մեծ մասով գործա- ւոր են եւ շատ հանգիստ: Ունինք փաստաբան մը, Տիգրան Գրիճեան որ ուզածին պէս կը շահագործէ: Գործարարատէրը այս պարոնին պաշտօն տուած է որ եկող Հայե- րուն օգնէ. մինչդեռ ան, մէկուն միւսին փասելով դրամ քաշելու կը նայի:

Բանուոր

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժիւլիէն- Լէզօլիվի Թաղականութիւնը հրապարակային շնորհակալու- թիւն կը յայտնէ Պ. Յաբեթ Պօ- լօեանի, որ Թաղիս մանկապար- տէզի շէնքին համար իր հողը, իսկական արժէքին կէս գնով եւ վճարումի մեծ դիւրութիւններով տրամադրեց մեզի. միեւնոյն ա- տեն նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններով քաջալերեց մեր ձեռնարկը:

(կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԵՂԾ ԴԵՂԱԳՈՐԾ ՄԸ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՆՐԷՆԵՐ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷՐ

Սեպտեմբերի սկիզբը Տիկին Կուառ, հասուլթառու, որ Փարիզի արուարձաններէն Նոժան - սիւր - Մառնի մէջ կը բնակի, դրամի պէտք ունենալով դիմեց Արման Շիրմէրի, 55 տարեկան, որ Նո- ժանի մէջ «Օմնիոմ Նոժանթէ» անունով գրասենեակ մը կը բա- նեցնէ:

Շիրմէր ըսաւ թէ չորս հա- զար ֆրանք կուտայ իրեն, պայ- մանաւ որ երաշխաւորութիւն մը ցոյց տրուի: Տիկին Կուառ իբրեւ երաշխաւորութիւն ցոյց տուաւ ինքնաշարժ մը, երեսուն հազար ֆրանք արժէքով, որ կը գտնուէր Քանքալ իր մէկ կալուածին մէջ: Շիրմէր վճարեց չորս հազար ֆր.ը եւ փոխարէն ստացաւ ընկալագիր մը, ինչպէս նաեւ փոխանորդագիր մը՝ ինքնաշարժին համար:

Քանի մը օր վերջ Շիրմէր իր բարեկամներէն Մէրիքարը Քանքալ ղրկեց՝ երթալ ինքնա- շարժը բերելու համար: Վերա- դարձին, Շիրմէր աժան գինով մը Մէրիքարի ծախեց կառքը եւ լիակատար սեփականութեան վկա- յագրեր տուաւ անոր:

Երկուշաբթի օր Տիկին Կուառի հանդիպեցաւ կառատան մը սե- փականատէրը՝ Քորտոնի, որ հար- ցուց անոր թէ՝ ինչո՞ւ ծախած էր ինքնաշարժը: Զարմացած այս հարցումէն, Տիկին Կուառ փու- թաց Շիրմէրի մօտ, որ պատաս- խանեց թէ կառքը ծախած էր «համաձայն իր հրահանգներուն»: Տիկին Կուառ հասկնալով որ առա- փախաւի մը դիմացը կը գտնուի, գնաց լուր տուաւ ոստիկանութեան:

Նոժան սիւր-Մառնի ոստիկա- նապետ Կիյեօ-տը-Փէննարոս քըն- նութիւն մը բացաւ եւ հաստա- տեց թէ՝ Արման Շիրմէր, որ ինք- զինքը նախկին դեղագործ կը կո- չէր, վկայական չունէր. յետոյ 15 անգամ դատապարտուած էր իբ- րեւ գող եւ առաւ փախաւ: Ոստի- կանութիւնը քննութիւն կատարեց Շիրմէրի թէ՝ գրասենեակին եւ թէ բնակարանին մէջ: Գրասենեակին մէջ բան չգտաւ: Իսկ բնակարա- նին մէջ, 75 Կրա տ-Ռիւ, ուր կը բնակի իր հոմանուհիին՝ Տիկին Թոլէտի հետ, գտնուեցան շատ մը բաներ: Նախ սենեակներուն մէջ հոս հոն կային մեծ քանակու- թեամբ մորփին եւ քօքային: Քննութիւնները առաջ տանելով, ոստիկանները երեւան հանեցին կատարելագործուած քիմիական աշխատանոց մը, ուր խնամքով շարուած էին բազմաթիւ սրուակ- ներ եւ ապակեայ խողովակներ, ընդամէնը 220 հատ: Բոլորին վրայ ալ թուղթեր փակցուած էին՝ լատինական արձանագրու- թեամբ: Մէկուն վրայ գրուած էր՝ «Բորոտութեան մանրէ», ու- րիշի մը վրայ՝ «Բծաւոր ժանտա- տենդի մանրէ» եւայլն, բոլորն ալ սարսափելի հիւանդութիւններ: Գտնուեցան նաեւ տրցակներով դե- ղագիրներ՝ գրուած զանազան ա- նուններու, ինչպէս Փօլ, Վիքթոր եւայլն, առանց մականունի: Հաս- տատուեցաւ որ բոլոր դեղագիր- ներն ալ կեղծ էին եւ Շիրմէրի կողմէ գրուած՝ թունաւոր դեղերը գնելու համար:

Շիրմէր բացարձակ լռութիւն կը պահէ եւ բնաւ չի պատասխաներ իրեն ուղղուած հարցումներուն: Քիմիագէտը ձերբակալուելով բան- տարկուեցաւ, իսկ սրուակները գրաւուելով տարրալուծարան ղր- կուեցան:

Չի գիտցուիր թէ Շիրմէր ի՞նչ նպատակով պատրաստած էր այդ մանրէները, ուսումնասիրու- թեա՞ն համար թէ ոճրագործ նպատակի մը համար:

Շիրմէր քօքայինի առեւ- տուր կ'ընէր եւ թմրեցուցիչ նիւ- թերը կը ստանար արտասահմա- նէն: Գրաւուեցան բազմաթիւ թուղթեր եւ նամակներ, որոնք մանրակրկիտ քննութեան պիտի ենթարկուին:

Ինքնաշարժը գնող Մէրիքար եւ Շիրմէրի հոմանուհին տիկին Թոլէտ ոստիկանական հսկողու- թեան տակ առնուեցան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...նիա Վառվառայի տուած ...ղուտ խորանի մը վրայ ...ուեցաւ նախնական որմա- ...ն, սարտենիական ստր- ...գիտ դէմքերուն, ման- ...ատեն սարսափ եւ զար- ...պատճառող իրերուն և ...տուութեամբ ճնշուած ...երադառնալով բակ՝ տե- ...պատուհանէ մը երեւցող ...կան գլխարկ մը, յիշո- ... մէջ հնչեց. «Քեզի այս ...ը»:

...մ բակին մէջ մոմին ...ի էր: Ո՞ւր էին տղաքը, ...եան ընկերները, վայրի ...րը, որոնք ժամանակին ...ղէն եկեղեցիին աստի- ճաններուն վրայ: Անանիա չէր փափաքեր զանոնք տեսնել. բայց ո՛րքան քաղցրութեամբ կը յիշէր անոնց հետ միասին խաղացած ըլ- լալը, մինչդեռ ծառերէն չոր տե- րեւներ տերեւաթափ կ'ըլլային՝ մեռած թռչուններու թեւերուն նման:

Բոկոտն կին մը անցաւ սափո- րը գլխուն: Անանիա սարսռաց, կարծեց որ մայրն էր: Ո՞ւր էր ուրեմն: Ինչո՞ւ համարձակած չէր պառաւին հարցնելու մօրը մասին, ինչո՞ւ ան ալ բան մը չէր ըսած: Դառն յիշատակներ մոռնալու համար սուրհանդակատուն գնաց եւ պատկերազարդ քարդ մը ղրկեց Մարգարիտին: Իրիկուան դէմ ձո- բերու անհունութեան վրայ նայող ճամբէն յառաջացաւ:

Հրաշալի իրիկնամուտ մը կը լուսաւորէր հորիզոնը, յայտնու- թենական երկրեւեռում մըն էր կարծես: Ամպերը կը գծէին ոդ- բերգական բնանկար մը, ոսկի լի- ճերով եւ ծիրանի գետերով ակօ- սուած հրավառ դաշտավայր մը, որուն շրջանակին վրայ կը բարձ- րանային մարգարտազարդ ձիւնով եւ սաթով գծուած արոյրէ լեռ- ներ, հոս ու հոն բոցեղէն բաց- ուածքներով, որոնք անձաւներու բերաններ կը թուէին եւ որոնցմէ կը հոսէին ոսկեզօծ արեան հեղեղ- ներ: Այդ օդային անձաւներուն մէջ տեղի կ'ունենար արեգակ- նային հսկաններու, անհունու- թեան աչեղ բնակիչներու պատե- րազմը: Կը շողշողար արեւին մե- տաղին մէջ քանդակուած զէնքե- րու փայլը, եւ արիւնը կը հոսէր հեղեղանման երկնքի հրդեհուած դաշտավայրերն ողողելով:

Անանիա ընկղմեցաւ մեծա- վայելուչ տեսարանին խոկումին մէջ, սիրտն հրճուանքով աղցուն, մինչեւ որ իրիկուան ստուերները տարածեցին մանիշակագոյն սա- ւան մը ամէն բանի վրայ: Այն ատեն վերադարձաւ տուն եւ նստաւ օճախին մօտ:

Ցիշատակները կը վերակեն- դանանային: Թերաստուերին մէջ, մինչդեռ կինը կը պատրաստէր ընթրիքը, Անանիա կը տեսնէր երկուորեակ Զուանէն, շագանակ- ներ խորովելու զբաղած եւ ուրիշ դէմ.ք մը լուռ ու մունջ՝ ուրուա- կանի մը նման:

— Ուրեմն Նուօրոյի բոլոր աւազակները սպաննեցի՞ն, կը հարցնէր պառաւը: — Բայց կը կալ ծե՞ս որ քիչ ատենէն նոր խումբեր պիտի չյայտնուին դէս ու դէն: Կը խաբուիս զաւակս, որքան ատեն որ պիտի ապրին կրակոտ ու տաքարիւն մարդիկ, ճարտար բա- րիք ու չարիք ընելու, գոյութիւն պիտի ունենան աւազակները: Ճշ- մարիտ է որ այժմ չար են, երբեմն վատ, գող, արգահատելի: Առաջինները տարբեր էին: Ո՛րքան քաջ էին եւ բարի: Անգամ մը ամուսինս լացող կնոջ մը կը հանդիպի...

Անանիա չէր հետաքրքրուէր այս պատմութիւններով, ուրիշ մտածումներ կ'անցնէին մտքէն:

— Մտիկ ըրէ՛, ըսաւ, հազիւ թէ պառաւն աւարտեց լացող կնոջ պատմութիւնը, — մօրս մասին որեւէ տեղեկութիւն չունի՞ս:

Պառաւը պզտիկ ձուաձեղ մը դարձնելու զբաղած էր, չպատաս- խանեց:

— Բան մը գիտնալո՞ւ է, մտա- ծեց Անանիա խռոված: Վայրկեան մը լուռ մնալէ ետք, կրացիա ըսաւ.

— Եթէ դուն ոեւէ տեղեկու- թիւն չունիս, ի՞նչպէս կրնամ ես ունենալ: Հիմա, զաւակս, հոս նստէ եւ ընդունէ սիրով պատրաս- տածս:

Անանիա նստաւ պառաւին ա- թոռի մը վրայ դրած զամբիւ- ղին առջեւ եւ սկսաւ ուտել:

— Ոչ,— ըսաւ, առաջին ան- գամ ըլլալով սիրտը կը բանար պառաւին, ինչ որ չէր ըրած ոեւէ անձի,— երկար ատեն լուր չունէի: Հիմա կարծեմ թէ հետքերը գտած եմ: Զիս թողելէն ետք Սարտենիայէն հեռացաւ եւ մէկը զայն տեսեր է Հռոմի մէջ՝ տիկի- նի պէս հագուած:

— Իսկապէս տեսա՞ծ է, հար- ցուց Կրացիա:

— Ոչ միայն տեսած, այլ հետը խօսեր է մէկ քանի ժա- մեր միասին անցուցեր են, պա- տասխանեց Անանիա զառնու- թեամբ: Ցետոյ անհետացաւ, բայց ես փնտռել տուի ոստիկա- նութեան եւ իմացայ որ Հռոմ կը գտնուի տարբեր անունի տակ: Բայց զգաստացած է, այո՛ զգաս- տացած է եւ պարկեշտօրէն կ'ապրի:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

ւոր հիւանդութեանց մանրէներ կը պատրաստէր՝ գիշերային տքնաջան աշխատութեամբ, իսկ ցորեկները կը բանեցնէր առեւտրական ու կալուածական գործերու գրասենեակ մը։

Նկատի առնելով Շիրմէրի յոռի անցեալը, տեղական թերթերը կ'ըսեն թէ յիշեալը զուտ գիտական հետազօտութեան սիրոյն չէ որ կ'աշխատէր, այլ մէկու մը հաշուոյն եւ կարեւոր վարձատրութեան մը փոխարէն։

Հարցաքննիչ դատաւորը այժմ կը փնտռէ այդ մէկը։ «Էնթրանսիժան»ի համաձայն, Շիրմէր կ'աշխատէր ի հաշիւ միջազգային լրտեսի մը, որուն անուան սկզբնատառն է S։

Իր տունէն գրաւուած սրուակներու հաւաքածոն յանձնուած է քիմիագէտ Պայլի՝ եւ Քոհն-Ապրոսթի՝ տարբաղադրելու համար։

Քննութիւնները փութով առաջ կը տարուին։

Մարսիլիոյ գործադուլը

Մարսիլիոյ նաւահանգիստի աշխատաւորներուն գործադուլը մեղմանալու վրայ է։ Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Անտրէ Թարտիէօի ներկայացան նաւատէրերու եւ նաւային աշխատաւորներու արհեստակցական միութեանց պատուիրակները։ Սակայն կարելի չեղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ։

Միւս կողմէ շոգենաւային ընկերութիւնները յաջողեցան ճամբայ հանել քանի մը շոգենաւեր՝ դէպի հիւսիսային Ափրիկէ, Քորսիքա եւ Մօտաւոր Արեւելք։ Առիթէն օգտուելով, իտալական շոգենաւային ընկերութիւնները յաջողեցան իրենց շոգենաւերուն վրայ առնել շատ մը ճամբորդներ։

Դաւ մը Սերպիոյ թագաւորին դէմ ?

Պելկրատէն վիէննական թերթի մը կը հեռագրեն թէ վերջերս սպաննուած Խրիսթովիչի հագուստներուն մէջ կարուած թուղթեր գտնուած են, որոնք կը հաստատեն թէ դաւադրութիւն մը կազմակերպուած էր սպաննելու համար Եուկոսլաւիոյ Ալեքսանդր թագաւորը եւ Ռատիչի կուսակցութեան քանի մը յայտնի անդամները։

Թուրք դեսպաններու փոփոխութիւն

Հետեւեալ փոփոխութիւնները կատարուած են Թուրք դեսպանատանց մէջ.— Թէվֆիք պէյի տեղ, որ Հանրապետութեան Նախագահի ընդհանուր քարտուղար անուանուեցաւ, Մոսկուայի դեսպան կարգուեցաւ Փեշթայի դեսպան Վասըֆ պէյ. Փեշթայի դեսպան նշանակուեցաւ հանրօգուտ շինութեանց նախկին գործավար Պէհիճ պէյ. Թոքիոյի դեսպան՝ Աթէնքի դեսպան Ճէվատ պէյ, իսկ Աթէնքի դեսպան՝ արտաքին գործավարի խորհրդական Էնիս պէյ։

Սթոքհոլմի գործակատար Հայտար պէյ Պելկրատի, Հռոմի դեսպանատան խորհրդական Վասըֆի պէյ Սթոքհոլմի, Թոքիոյի դեսպանատան խորհրդական Խուլուսի պէյ Նանքինի, Մոսկուայի դեսպանատան խորհրդական Թալէաթ Րէուֆ պէյ Թոքիոյի, Փեշթայի խորհրդական Նուրէտտին պէյ՝ Մոսկուայի, Նիւ Եորքի աւագ հիւպատոս Մունիր Սիւրէյեա պէյ Հարաւային Ամերիկայի գործակատարութեան պաշտօններուն կոչուեցան։

Վիեննայի զոհերուն յուղարկաւորութիւնը

Վիէննէնի փլած շէնքին տակ մեռնող 19 բանուորներու յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ անջի առաւօտ։ Համայնավար պաշտօնաթերթ «Ռումանիթէ», առիթէն օգտուելով, երեք օրէ ի վեր «յեղափոխական» գործունէութեան կը հրաւիրէր իր հետեւորդները, զոհերու յուղարկաւորութեան առթիւ։ Ասոր վրայ ոստիկանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առաւ ոեւէ ցոյցի տեղի չտալու համար։ Դագաղները դրուած էին չորս մեծ մեռելակառքերու մէջ, որոնք Քէ տը լա Րափէի դիազննարանէն մեկնեցան և Պուլվար Տիտրոյի ճամբով ուղղուեցան դէպի Վէնսէն։ Վէնսէնի դրան առջեւ և Նասիոնի հրապարակը ոստիկանական բազմաթիւ ջոկատներ դիրք բռնած էին՝ փակելով դէպի Վէնսէն անցքը։

Յուղարկաւորութեան ժամուն մէթրոյէն ելլողներն ու հանրակառքէ կամ օթոպիւսէ իջնողները կը հարցաքննուէին ոստիկաններուն կողմէ եւ կասկածելիները կը տարուէին մօտակայ պահականոցը։ Քսան հոգի, որոնց վրայէն գտնուեցան լեցուած ատրճանակ, բիր, ամերիկեան կռուփ եւլն. բանտարկուեցան։

Ֆոնթընէ փողոցին երեք սրճարաններուն մէջ համայնավար կուսակցութիւնը տոմարներ դրած էր, ուր կը ստորագրէին անդամները։ Ոստիկանները կը ձերբակալէին բոլոր ներկայացողները։ Մինչեւ ժամը 1 ձերբակալուեցան 2000 հոգի։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ խաղաղ։ Պաշտօնական ներկայացուցիչները ճառեր խօսեցան։

«Կոմս Ցեփլին» կը վերադառնայ

Գերման հսկայ ղեկաւոր օդանաւը, որ Միացեալ Նահանգներու արեւմտեան գաւառներուն վրայ շրջան մը պիտի կատարէր անջի օր, գէշ օդին պատճառաւ յետաձգեց իր ճամբորդութիւնը։ «Կոմս Ցէփլին»ի հրամանատար Տօքթ. Էքէնէր յայտնեց, որ եթէ մինչեւ Ուրբաթ կէսօր, օդը շարունակէ աննպաստ ըլլալ, պիտի հրաժարի Ամերիկայի շրջանէն եւ պիտի պատրաստուի Եւրոպա վերադառնալ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէի, վաղըկիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, վարուժան ակումբին մէջ։ Խմբերգ, մեներգ արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՃԸՆԻ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ 8ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղըկիր. առաւօտ ժ. ը 9ին 46 Րիւթափիվէր Սալօն Սպանեօլի մէջ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանը»։

Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղըկիր. առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Հայ երիտասարդութեան ուխտը»։ Կը հրաւիրուի Լիոնահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տիգրանակերտի միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30-ին 184 Ave. d'Italie, մէթրօ Իթալի։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջականերու բոլոր հայրենակիցները։

ՓԱՐԻԶԻ «Բարձր Հայք»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, 131 Fbg. du Temple, Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայրենակցութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին «La Petite Source»ի սրահը, մէթրօ Օտէոնի դիմացը։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Արեւմտ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի Բ. տարեշրջանի առաջին դասախօսական ընդհ. ժողովը՝ վաղըկիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. Աբօ Աբօեան։ Նիւթ՝ «Կնոջ դերը հասարակութեան մէջ»։

Պ. Ա. ՆԱԻԱՐԵԱՆԸ կը խնդրուի հանդիպիլ՝ Տօքթ. Մ. Տ. Նորայրի 17 Rue Lamartine.

ՅԱՐԴԳՈՂ

ՁԱՐԵԱՆԻ եւ ՁԱՐԻՖԵԱՆԻ մեկումին առթիւ կազմակերպած է Գինիձօնք մը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 9.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նանթ, Գ. Ս.— 35 ֆր.։
Մարսէյլ, Տիկ. Շ.— 140։
Ցէսին, Հ.— Մինչեւ Նոյ. 5 վճարած էք։

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Մելքոն Ալէմշերեան, Թորոս Սիմոնեան եւ Պաղտասար Չիթճեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԹԷՈԴԻԿԻ

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ"

1929Ի ՀԱՏՈՐԸ (ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՐԻՆ)

550 էջ մանրատառ։ Բազմաթիւ պատկերներ։ Անփոփոխ... կուռ, գեղեցիկ։ Ամբողջ գիրքը գեղանկարուած։ Դիմել՝ «ՄԱՍԻՍ» տպարան, 208bis, Rue Lafayette, PARIS

ԳԻՆ՝ 50 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928
28 OCTOBRE 1928

…ՏԱՐԻ ԹԻՒ 789 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…Ի ԽՕՍՔ

…ՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԹԱՐԳՄԱՆԵՆՔ

…կեր մը, առջի օր, դիտողութիւն կ'ընէր թէ «գաղթա…թերթերի խմբագիրները արեւելահայ բարբառով գրուած …ների մեծ մասը թարգմանում են արեւմտահայերէնի»։ …նութեամբ հրատարակեցինք իր տեսակէտը, և կ'ուզենք …ալ երկու խօսք ընել, որպէս զի մութ կէտ չմնայ։

…նարկուած «թարգմանութեան» պատճառը այն է ինչ որ …ընկերը — ընթերցողներու «ճնշիչ մեծամասնութիւնը …ահայեր են, եւ ուրեմն, պէտք է մեծամասնութեան …քին ընձայելու համար, ռուսահայ բարբառով գրուած …ները ինչպէս նաեւ Հայաստանի թերթերէն քաղուածք…թարգմանել արեւմտահայերէնի»։

…ղարեւ, ի՞նչ իմաստ ունի թերթերը լեցնել այնպիսի …ծներով, որոնց լեզուն անմատչելի է 100ին իննսունեւհինգ։ …րացեալ Յ. Շահրիկեանն ալ յաճախ կը գանգատէր թէ …հայերէնի կը թարգմանենք իր այնքան բովանդակալից …իւնները։ Հարկ եղաւ խոնարհաբար բացատրել թէ՝ նախ …իրբեւ թրքահայ, իրաւունք չունի ռուսահայերէն գրելու։ …ամէնէն կարեւորը,— չէ՞ որ մենք բուռն պայքար կը …(ա՛յն ատեն), որպէսզի Թուրքիոյ ժողովուրդները վայե…մեմատական իրաւունք. կը պահանջէինք որ դատավա…ները հայերէն կատարուին, հայաշատ վայրերու մէջ, …էն՝ քիւրտերու համար, եւ պետական յայտարարութիւն…ու օրէնքները հրատարակուին ո՛չ միայն թուրքերէն, այլ …րէն, յունարէն, քիւրտերէն, ալպաներէն եւայլն։ Արդ, …նոյն սկզբունքին չպիտի հետեւի նաեւ այդ պայքարը …«Ազատամարտ»ը։

…յաղթուեցա՛յ», պատասխանեց մեր պատուական Ատոմը՝ …նուհետեւ վէճ չունէինք լեզուի համար։

…ա անհրաժեշտութիւնը շատոնց ընդունած են մեր արեւե…յ ընկերներէն բոլոր անոնք որ թրքահայ թերթի խմբագիր …են։ Ս. Վրացեան թրքահայերէն կը խմբագրէր Կարինի …ռ»ը եւ Ամերիկայի «Հայրենիք»ը։ Նո՛յնը կ'ընեն այսօր Ռ. …ինեան («Հայրենիք») եւ Վ. Նաւասարդեան («Յուսաբեր»)։ …պէտք է խոստովանիլ որ այս «զիջումը» կ'ընեն միայն …գրականներու համար, իսկ միւս բոլոր յօդուածներն եւ …կցութիւնները կը հրատարակուին ռուսահայերէն, յաճախ …զջ թիւեր մինոյն լեզուով…,

…եր տեսակէտը շատ պարզ է այս հարցին մէջ, — Բոլոր …իւթերը որ հանրային հանգամանք ունին, եւ որոնց հե…ները գրագէտներ (գրականագէտ) չեն եւ իրենց յատուկ …ունին, պէտք է հրատարակուին մեծամասնութեան լեզուով։ …պ տեղը չէ որ Ս. Վրացեան, Ռ. Դարբինեան, Ա. Աբեղեան …թրքահայերէն կը գրեն։ Թէեւ իբրեւ ծանօթ անուններ, …ին պահել իրենց լեզուն (ստորագրելու պայմանով)։ Մենք …մտքէ չենք անցըներ թարգմանել Ահարոնեանը եւ Վա…անը, Զարեանը կամ Աւետիք Իսահակեանը, ինչպէս ծի…պիտի ըլլար ռուսահայերէնի վերածել Զարդարեանը …պատինցին, Զօհրապը կամ Համաստեղը։

…ց ինչո՞ւ պնդել որ անպատճառ արեւելեան հայերէնով …րակուին Փրակայէն, Պարսկաստանէն, Սուրիայէն եւն. …թղթակցութիւններ, բազմաթիւ առօրեայ, այսպէս կոչ…«հասարակական» նիւթեր, երբ ոչինչ կը կորսնցնեն լե…փոխելով։ Մենք ամէն օր շատ հիւթեղ նիւթեր կը ստա…ռուսահայ լեզուով, եւ բան-գործ կ'ընենք թարգմանել …որպէսզի աւելի շատ մարդիկ կարդան, հասկնան ու օգ…։ Եթէ գրողը հեղինակութիւն մըն է եւ բուն անունով կը …րէ, անշուշտ ծիծաղելի կ'ըլլայ ուրիշ լեզու դնել անոր …։ Այդպիսի բան չենք յանձնարարած մենք, եւ իրա…ալ չունինք։

…ոյ կայ ուրիշ կէտ մր,— Մեր սերունդը չափազանց …է արեւմտեան բարբառի ներկայ վիճակէն։ Հայրենիքը …էկ լեզու,— ռուսահայերէն։ Մեր բարբառը, ինչպէս ժո…ին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը— կը գտնուի հայրե…սահմաններէն դուրս։ Մեր ճիտին պարտքն է թոյլ չտալ …ի արեւմտահայերէնը, այնքան գեղեցիկ եւ այնքան ճոխ …։ Մենք մասունքի մը պէս կը գուրգուրանք անոր …եւ թող շատ չտեսնուի, եթէ կ'ուզենք որ այստեղ ալ …լսուի ու կարդացուի։ Գուշակութիւններով չենք …,— թէ ո՛րը պիտի ըլլայ վերջնական լեզուն։ Բայց ոճիր …ըլլար, լքեալ գոյքի մը պէս, երեսի վրայ ձգել մեր լե…եւ թոյլ տալ որ հասնողը պատուաստ մը փակցնէ անոր։ …ողութիւնը կ'ուզենք մասնաւորապէս շարք մը թրքա…ղներու, որոնք բուռ մը ռուսահայերէն բառ ժողված, կը …աջ ու ձախ, տեսակ մը անհոգութեամբ, ողորմելի խառ…նձ մը ստեղծելով։

…կը վերաբերի կովկասի թերթերէն եղած թարգմա…ներուն, — կը սպասէինք որ մեր ռուսահայ ընկերը (ի՛նչ …ի բացատրութիւն), շնորհակալութիւն յայտնէր, ոչ թէ …անք։ Մեզի համար ուղղակի չարչարանք է լուր կամ …ծ թարգմանել խորհրդային (հայ) թերթերէն։ Շատ ա…ուրին կը գտնենք «Թան» եւ «Թայմզ» թարգմանել։ Եւ եթէ …էինք հատուած մը հրատարակել նոյնութեամբ, վստահ …է կովկասահայերն անգամ պիտի բողոքէին։ Մեծ Պատե…ն առաջ, դեռ կարելի էր կովկասահայ թերթ մը մկրատել …աշարին տալ։ Իսկ այսօր…։

…ութը չսպառեցինք տակաւին։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պէյրութի Ազդակը շօշափելով այս խնդիրը, կը նկատէ. (17 Հոկտ.).

— «Հայերու տեղաւորումը Սուրիոյ ափերուն վրայ եւ մանաւանդ Ալէքսանտրէթի սանճագին մէջ, ամենափրկարար աշխատանքն է որ կարելի է երեւակայել՝ այլասերման վըտանգէն զերծ պահելու համար այս ժողովուրդը։ Հողին ու աշխատանքին կապելով տարագիր Հայը, միանգամ ընդ միշտ փարատած կ'ըլլան նաեւ տնտեսական բոլոր վտանգները եւ քանի մը տարուան մէջ ան հողի ու բնակարանի տէր կը դառնայ։ Մենք միշտ քաջալերած եւ գնահատած ենք հայ տարագիրները հողին ու արօրին կապելու ծրագիրները, որոնց շնորհիւ միայն պիտի կրնայ ապրիլ մեր գաղութը եւ ժամանակի յամրընթաց անիւին տակ չի կորսուիր։

Անկասկած որ առաջին օրերուն դժուարութիւններ եւ անախորժութիւններ կրնան պատահիլ այս նոր կեանքին մէջ, բայց բաւական է ունենալ քիչ մը համբերութիւն եւ յարատեւութիւն եւ պիտի հարթուին անոնք։ Յանձնախումբը, որուն նախագահը համբաւաւոր եւ կարող բժիշկ մըն է, յանձին զոր. Տիւկէի, անշուշտ պիտի տնօրինէ պէտք եղած առողջապահական կարգադրութիւններն ու զգուշացումները, ինչպէս արդէն որոշուած է չորացումը նոր աշէն գիւղերու շրջակայքը գտնուող ճահիճներու։ Մանաւանդ որ յանձնախումբը իրեն գործակից ընտրած է չափազանց մաքուր եւ ազգանուէր անձ մը և որու ընդհանուր տնօրէնութեան յանձնած նորաշէն գիւղերը։

Ալէքսանտրէթի սանճագի սահմաններուն մէջ, Անտիոքի մօտ, Ամըգի դաշտին մէկ հսկայ տարածութիւնը գրաւուած ջուրով ու ճահիճով, կը կազմէ մօտ հարիւր քառ. քիլ. ընդարձակութեամբ լիճ մը եւ կը գրաւէ մօտ մէկ միլիոն արտավար մշակելի հող։ Այս լիճին անմիջապէս մօտէն կ'անցնի Օրոնդէսը եւ յարաբերութեան մէջ կը մտնէ լիճին հետ։ Անհնար եւ դժուարապահանջ գործ մը չէ չորացումը այս հսկայ լիճին, որ միլիոնաւոր արտավար մշակելի եւ բարեբեր հող պիտի պարգեւէ, ուր կարելի է ամփոփել ամբողջ Սուրիահայութիւնը եւ այս երկրին տալ աշխատող եւ արտադրող քաղաքացիներ։

Նման ծրագիր մը գոհունակութիւն միայն պիտի պատճառէ տեղական կառավարութեան եւ մեծ բարիք մը պիտի ըլլայ մեր ժողովուրդին համար։

Արդ, եթէ տեղաւորման յանձնախումբը նման ծրագիր մը մշակէ եւ որոշէ այդ չորացած տարածութեան վրայ Սուրիահայերու տեղաւորումը, վըստահ ենք որ պիտի վայելէ օժանդակութիւնը մեր ունեւոր հայրենակիցներու եւ մարմիններու։»

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ ԷՇՈՎ

Էպուլքասըմ անուն պարսիկ երիտասարդ մը աշխարհի շըրջանը ընելու սկսած է, էշու մը վրայ հեծած։ Աշխարհաշրջիկը Պաթումի ճամբով Տրապիզոն հասած է, ուրկէ Էնկիւրի պիտի երթայ, անկէ ալ Պոլիս գալու համար։

Պարսիկ երիտասարդը Պոլսէն Եւրոպա պիտի մեկնի, միշտ իր էշուն հետ։ Յայտնի չէ թէ քանի տարիէն պիտի աւարտէ այս ճամբորդութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ Թուրքերուն ինչքերը գրաւուած

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ Թուրքերը գրաւած ըլլալով Կիլիկիոյ Սուրիացիներու ինչքերը, Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութիւնները փոխադարձութեան դիմեցին եւ գրաւեցին Սուրիոյ Թուրքերուն կալուածները։

Ամերիկեան նախագահական ընտրութիւնը

Տասը օրէն Ամերիկայի մէջ տեղի կ'ունենայ Հանրապետութեան նոր նախագահին ընտրութիւնը։ Նորընտիր նախագահը իշխանութեան գլուխ կ'անցնի 1929 փետրուար 4ին՝ չորս տարուան համար։

Հանրապետական եւ ռամկավար կուսակցութիւններուն ընտրական պայքարը գագաթնակէտին հասած է արդէն։ Նէպրասքայի ծերակուտական Նորիս, որուն կուսակիցները կը ներկայացնեն 4-5 միլիոն ձայն, որոշեց ռամկավար թեկնածու Սմիթի ինպաստ քուէարկել։ Միւս կողմէ հանրապետականները կը յուսան թէ պիտի յաջողի իրենց թեկնածուն՝ Հուվըր։ Սակայն Սմիթի յաջողութիւնը աւելի հաւանական է։

Վարչական փոփոխութիւններ

Սէնի Նահանգապետ Փօլ Պուժիւ եւ ուրիշ տասը պետական պաշտօնատարներ իրենց ծառայութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, հանգստեան պիտի կոչուին։ Պուժիւ պետական խորհրդական պիտի նշանակուի։

Իբրեւ Սէնի Նահանգապետ իրեն պիտի յաջորդէ Էտուար Ռընար, ներքին Նախարարութեան մասնաւոր գրասենեակի պետ եւ Տնօրէն Ընդհ. Ապահովութեան։ Ռընար, որ 45 տարեկան է դեռ, այս վերջին պաշտօնին մէջ յաջորդած էր Ժան Քիափի, երբ անիկա ոստիկանական տեսուչ անուանուեցաւ։

Կը կարծուի թէ այժմ իբրեւ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն իրեն ալ պիտի յաջորդէ Անտրէ Քօրնիւ, գաղթային նախարարութեան մէջ Ալժերիական գործերու տնօրէն։

Օտարականները եւ ֆրանս. հիւանդանոցները

Կրթական Նախարար եւ Լիոնի քաղաքապետ Էտուար Էրիօ Ռոնի նահանգային ժողովին առջեւ կարդաց տեղեկագիր մը՝ 1927ի ընթացքին նահանգին մէջ կատարուած առողջապահական ձեռնարկներուն մասին։ Ըսաւ թէ հետզհետէ կը շատնան օտար հիւանդները, որոնց համար ֆրանս. իշխանութիւնները կը ստիպուին ահագին զոհողութիւններ ընել։ Այսպէս, 1927ին Լիոնի քաղաքային հիւանդանոցներուն մէջ խնամուած են 1400 օտարականներ, որոնց համար ծախք եղած է 1,085,000 ֆրանք։ Այս գումարէն պէտք է գեղչել 150,000 ֆրանք պետական նպաստը։ Տեղեկաբերը դիտել տուաւ թէ այս նպաստը շատ քիչ է եւ պետութիւնը պէտք է աւելին տայ։

Յունաստան եւ գաղթականները

Աթէնքէն կը հեռագրեն 26 հոկտ. Թուականով.—

Վարչապետ Վէնիզէլոս այսօր յայտարարեց թէ Ազգերու Դաշնակցութենէն պիտի խնդրէ նշանակել քննիչ յանձնաժողով մը՝ քննելու համար գաղթականներուն համար եղած փոխատուութիւնները, որպէսզի գաղթականներու տեղաւորման գործը չընդհատուի՝ դրամ չկենալուն համար։

Վարչապետը կը յուսայ որ Ամերիկեան խորհրդարանը յառաջիկայ դեկտեմբերի նստաշրջանին պիտի վաւերացնէ հելլէնեամերիկեան պատերազմական պարտքի համաձայնագիրը, ինչպէս նաեւ 15 միլիոն տոլարի փոխատուութիւնը։

Ընկղմած սուզանաւը եւ Յոյները

Ֆրանսական մամուլին մէջ խիստ յօդուածներ հրատարակուեցան հելլէնական «Եկատերինի Կուլանդրի» շոգենաւի նաւապետին դէմ, որ կ'ամբաստանուէր թէ պատճառ եղած է ֆրանսական «Օնտին» սուզանաւին ընկղմելուն։

Աթէնքի թերթերը զայրացած են այս յարձակումներուն դէմ եւ կը պահանջեն ֆրանսական կառավարութենէն, որ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակէ՝ ճշդելով պատասխանատուութիւնները։ Հելլէն մամուլին համաձայն, պատասխանատուն ֆրանսացի նաւապետն է եւ Ֆրանսայի ծովային Նախարարութիւնը չուզեր այդ խոստովանութիւնն ընել։

«Սապահ»ի տէրը հպատակութենէ զրկուած

«Սապահ»ի արտօնատէր Պ. Միհրան Նազաշեան թրքական հպատակութենէ վտարուած է գործավարներու խորհուրդին որոշումով։

«Սօն Սաաթ»ի համաձայն, վտարման որոշում տրուած է, որովհետեւ յիշեալը մինչեւ այսօր դեռ օտար երկիրներու մէջ կը բնակի եւ Թուրքիա չէ դարձած։

Միհրան Թանարժէք «լքեալ» կալուածներ ունի Թուրքիոյ մէջ…

31 հոգի մեռած, 47 վիրաւորուած

Սէնփլոնի ճեպընթացը, որ Պուքրէշէն ճամբայ ելած էր դէպի Փարիզ, ուժգին բախում մը ունեցաւ Սիպիուէն եկող ուրիշ արագընթաց կառախումբի մը հետ։ Այս ընդհարումը հետեւանքն է սխալի մը, որուն հեղինակն է Բէչէա փոքրիկ կայարանի պաշտօնեան։ Այս վերջինը ձերբակալուեցաւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԵՔ ԺԱՄՈՒԱՆ ՄԷՋ

Սկսաւ եւ վերջացաւ։ ճի՛շտ այնպէս ինչպէս որոշեր էին աղաներն ու էֆէնտիները։

Կ'ակնարկեմ բարեգործականի ընդհ. ժողովին, որ բացուեցաւ հոկտ. 19ին եւ փակուեցաւ քանի մը ժամուան մէջ։

Քսաներեք պատգամաւոր=250 ձայն։

— Այսքան կարեւոր ժողով մը ի՞նչպէս կարելի է քանի մը ժամուան մէջ վերջացնել։

— Եթէ ձեր ըսածին պէս ընենք, չորս օր կը տեւէ։

— Չորս օրը շատ է, բայց երեք ժամն ալ շատ քիչ։

×

Ժողովական մը առաջարկեց հինգ նոր անդամներ աւելցնել կեդր. վարչութեան վրայ։

— Եղած անդամները կա՛մ հիւանդ են, իբրեւ ծերակուտականներ. կա՛մ ժողովի չեն գար, եւ կամ ճամբորդութեան մէջ են շարունակ։ Մէջտեղը կը մնան Պօղոս Էսմէրեան, եւ Վահան Մալէզեան։

— Ատոնք պօշ խօսքեր են, փարա բերէք, փարա՛…

— Էֆէնտիմ, փարիզի 150 անդամները 500ի բարձրացուցինք, ալ ի՛նչ կ'ուզէք…

×

Վահան Մալէզեան կը պատրաստուէր երկա՛ր եւ ողբագին ճառ մը արտասանել, իրեն դէմ մղուած պայքարին առթիւ։

— Օրակարգին մէջ այդպիսի խնդիր չկայ, սաստեց Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան։

— Թո՛յլ տուէք, էֆէնտի, ինչե՛ր, ինչե՛ր գրեցին ինծի դէմ…։ Մեռա՛յ, կորա՛յ…։ Ինծի պէս փափուկ բանաստեղծ մը…։

— Տե՛ղդ նստէ…։ Օրակարգի խնդիրն է հիմնական կանոնագրին Ա. յօդուածին փոփոխութեան խնդիրը։

Պապաջանեան.— Կ'առաջարկեմ «Արեւելեան նահանգները» փոխել Հայաստանի։

Ձայն մը.— Ես հակառակ եմ. կ'առաջարկեմ «հայաբնակ վայրեր»։

— Հայաստան եւ հայաբնակ վայրեր…

— Չենք ընդունիր…

Եւ կը քուէարկուի, — «հայաբնակ վայրեր», հակառակ նորընծայ «պրոլետար» Պապաճանեանի բողոքներուն։

×

Վերջին պահուն.

— Էֆէնտիմ, թող բարեգործականը մանկապարտէզներ բանայ ազգային մանկտոյն ուսում ջամբելու համար։

Ձայներ.— Կ'ըլլա՛յ, կ'ըլլայ, դուք նայեցէք որ շատ փարա ժողվէք…

Ժողովը վերջացաւ Թորգոմ եպիսկոպոսի «պահպանիչ»ով, երեք ժամուան մէջ փրկելով եւ՛ ազգը եւ՛ բարեգործականը, այլ մանաւանդ անոր գանձը։

ՀԱՅ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ

ՔՈՒԷՊԱՀԱՆՋ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Հոկտեմբեր 30ին Փարիզ, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ պիտի բացուի քուէպահանջ կիներու միջազգային համաժողովը, կազմակերպուած Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի քուէպահանջներուն կողմէ։ Պիտի մասնակցին բազմաթիւ ազգերու պատուիրակները։ Օրակարգին վրայ դրուած են հարցեր, որոնց նպատակն է միացնել բոլոր երկիրներու կիները՝ անոնց պահանջները իրականացնելու համար։ Պիտի նախագահէ Օր. Էլէն Վաքիրէսքօ, Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Ռումանիոյ պատուիրակը։

ԿԱՐՕՏ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

Հինգշաբթի

Երկար ատենէ ի վեր հայերէն չեմ խօսած։

Ու, լքուած նուագարանի մը նման, հայերէնս արդէն կարկամեր է միտքիս անկիւններուն մէջ։ Խաշած ոսկորներու պէս, միսէ զուրկ ու ճերմակ, կաւիճ են դարձեր բառերս։ Իրարու կը զարնեմ՝ գտնելու համար հին ձայները. ի զո՛ւր, ի զո՛ւր։

Գիշերը երազիս մէջ իսկ հայերէն չեմ խօսիր։ Վասնզի փոխուա՛ծ են մարդիկը, որ երազներուս մէջ շուրջս կը դառնան, եւ նոր ընկերներս, որ լուս-օրերուս հետս կ'աշխատին։

— Պիտի մոռնաս լեզուդ, կ'ըսէ մեր յիմարանոցին այրերու բաժնին ներքին բժիշկը, որ, ծագումով յոյն, ֆրանսական հիւանդանոցներու մէջ ապրելով, արդէն փոխեր է իր ազգը։

Տխրութիւն կը զգամ, շրթներս կը պրկուին, կ'ուզեմ լալ մանուկի մը պէս, որ շուրջը կը նայի՝ փնտռելու համար պաշտպան մը։

Ու կը դիտեմ պարտէզը պատուհանս ի վար։

Օ՛, հոգիիս մէջ պարտէզը, յանկարծ, կը փոխուի բանաստեղծութեան մը, հայերէ՛ն, հայերէ՛ն։ Կը զգամ, որ կ'արթննան յիշատակները ներսս, բառերը կ'ողջնան, գոյները կը վառին, ձայները կը թրթռան։ Կը հասկնա՛մ, լեզո՛ւս է, որ կը թագաւորէ դեռ հոգիիս մէջ։ Ալէլուիա՛, ո՛վ իմ լեզուս հայերէն, երկինքի պէս մաքուր, լոյսի պէս պաշտելի։ Ո՛չ, երբեք չպիտի մոռնամ քեզ, երբե՛ք։

— Պիտի մոռնա՛ս լեզուդ, ու վաղը չպիտի ուզես իսկ լսել զայն...

Կ'ատեմ պաշտօնակիցս, որովհետեւ շարունակ կը պնդէ եւ դող կը հանէ ներսս։ Եթէ յանուն անողոք ճշմարտութեան մը կը խօսի ան, դարձեալ կ'ատեմ։ Ու կ'ատեմ ճշմարտութիւնն ալ։ Կը նախընտրեմ խաբկանքը։ Թողէ՛ք, որ յանձնուիմ սիրած պատրանքներուս, եւ երջանկանամ՝ մտածելով, որ հայերէնս չպիտի մոռնամ ես, իբրեւ բացառութիւն։

Չպիտի մոռնամ, չպիտի մոռնամ։ Ամէն օր, հին նուագարանի մը պէս, դուրս պիտի հանեմ զայն միտքիս անկիւններէն։ Պիտի նուագեմ զայն մինակս, անով պիտի լամ ու ծիծաղիմ, պիտի երգեմ ու կանչեմ։ Ո՛վ իմ քաղցր հայերէնս։

Բայց... երկա՛ր, երկա՛ր ատենէ ի վեր հայերէն չեմ խօսած։

Շաբաթ

Այս գիշեր, երազիս մէջ, հայերէն խօսեցայ։

Նստեր էի պատուհանիս առջեւ։ Արեւը ծառերուն մէջէն հոսելով կը թրջէր գլուխս։ Ու գունաւորուեր էին գիրքերս, որոնց մէջ ծրարած կը պահեմ աշխարհի բոլոր հիւանդութիւնները։ Պարտէզին պատին վրայ սեւ կատու մը իր եղունգները կը սրէր ջղայնութեամբ։ Յանկարծ ճանկը զարկաւ թուղթի կտորի մը, որ գալարուեր էր չորցած տերեւի մը նման։ Կատուն մօտեցուց միւս ճանկն ալ եւ բացաւ թղթիկը։ Աչքերս հայերէն գիրերու հանդիպեցան։ Սիրտս ամանի մը պէս շրջեցաւ կուրծքիս տակ եւ տաք բան մը վազեց մարմինիս ամէն կողմը։ Արագ, պարտէզ իջայ։ Թղթիկը ազատեցի կատուին ճանկէն և...

Եւ ես, որ, մեծ մարդոց յաւակնոտութեամբ, սովորութիւնը ունէի կարդալու միայն նշանաւոր գրողներու յօդուածները, բացի թղթիկը եւ կարդացի։ Պզտիկ ազդ մըն էր, օրաթերթէ մը փրցուած,— հայ որբ տղեկ մը կը փնտռէր իր մայրը։ Թուղթին միւս էջը, կար նաեւ հայ նպարավաճառի մը ազդը, զոր կարդացի ամբողջութեամբ։ Յետոյ նորէն կարդացի, որովհետեւ հաճոյք կը զգայի։ Յետոյ գիրերը քննեցի, անգամ մըն ալ կարդացի։

Ու նեղացայ կատուին.

— Ինչո՞ւ կը բզկտես այս թղթիկը, ըսի հայերէն։

Ու կատուն պատասխանեց ինծի, նոյնպէս հայերէն.

— Որովհետեւ մուկի պէս պզտիկ էր եւ աղմուկ կը հանէր։

— Հայ տղեկ մը գրած է զայն, ըսի։

— Ինչո՞ւ հոս ինկեր է, հարցուց։

— Մենք հիմա ինկած ենք ամէն կողմ։

Յետոյ անոր նկարագրեցի մեր պատմութիւնը, մեր արուեստը, մեր պատերազմները, մեր դիւանագիտութիւնը, մեր յառաջապահ յեղափոխականներուն կացութիւնը։ Նոյնիսկ ըսի թէ բոլշեւիկնե՛ր ալ տուած ենք աշխարհի։

Կատուն, փոխանակ հեռանալու, պատասխանեց.

— Երկա՛ր պատմութիւն։

— Այո՛, երկար է։ Ստիպուած ենք երկար խօսիլ, որովհետեւ անարդարութիւն պիտի ըլլար, եթէ չսկսէինք աշխարհի ստեղծումէն, երբ ստեղծուած է նաեւ մեր ժողովուրդը։

— Խօսքը ժամանակի կորուստ է, առարկեց կատուն, աչքերը բացխփելով։ Եթէ կ'ուզէք յաջողիլ, մեզի պէս ըրէք։ — Երբեք չխօսիլ։ Երբեք չխղճալ մուկերուն։ Երբեք երախտագիտական զգացում չունենալ, ապերախտ ըլլալ նոյնիսկ տիրոջ հանդէպ։ Երես դարձուցէք զգացումներուն։ Եթէ մանուկի մը ձեռքը կարագ կայ, բարեկամացէք։ Ձեր կռնակը քսեցէք անոր մերկ ոտքերուն։ Մանուկը հաճոյք կը զգայ մուշտակէն եւ կը ձգէ ձեռքի կարագը։ Յափշտակեցէք, կերէք, եւ գացէք երազել տաք օճախին անկիւնը։ Եթէ տանտիրուհին զոռայ ու պոռայ իր տղոցը, դուք փակեցէք ձեր աչքերը, քնանալ ձեւացուցէք։ Սակայն միշտ արթո՛ւն եղէք, պատրաստեցէք ճանկերը՝ եթէ ծեծելու գան։

Ես, հայ տղայ, քրիստոնէական զգացումներով մեծցած տղայ, մտիկ չըրի կատուին։ Բայց շատ գոհ էի, որովհետեւ հայերէն կը խօսէի եւ հայերէն կը լսէի։

— Զգացումները կը մոլորեցնեն ձեզ, շարունակեց կատուն։ Լաւ է, օրինակի համար, սիրոյ յատկացնել միայն մարտ ամիսը։ Միւս 11 ամսուան ընթացքին փիլիսոփայ եղէք։ Օ՛ն, քիչ մը չարութիւն ըրէք մարդոց, քիչ մը չարութի՛ւն...

Յետոյ երազս պղտորեցաւ, կատուն մարդ դարձաւ, ծառերը վարդապետ եղան, տուները սկսան ծփալ օդին մէջ, եւ ես արթնցայ։

Արթնցայ ուրախ սիրտով։

Ուրախ էի, որովհետեւ հայերէն էի խօսեր։ Հոգ չէ թէ կենդանիի մը հետ։

Կիրակի

Այս առաւօտ, սակայն, աւելի քան երբեք կարօտն ունիմ հայերէն խօսելու։ Կ'ուզեմ հայերէն խօսիլ բաց աչքով։ Հա՛յ մը, հայ մա՛րդ մը կ'ուզեմ, հետը խօսելու համար։ Մուրացկա՛ն մը թող ըլլայ, տղէ՛տ մը թող ըլլայ, աղտոտ սրիկայ մը թող ըլլայ, վերջապէս բերա՛ն մը, որուն հայերէն խօսէի եւ անկէ հայերէն պատասխան մը առնէի։ Ո՛վ որ կը հասկնայ նոր ու տարօրինակ այս զգացումը, այս տառապեցնող զգացումը։ կարօ՛տը լեզուին, թող օգնէ ինծի։ Կ'ուզե՛մ, որ հայ գաղթական մը, հոգ չէ թէ լեզուն մոռցած ըլլայ, բայց գիտնայ միայն մէկ բառ, իյնա՛ր ճամբուս վրայ, եւ ես կարենայի ըսել.

— Հա՞յ ես։

Անիկա գլխով «այո՛» ըսէր ինծի։ Եւ ես անմիջապէս, հօրս մօրս սորվեցուցած լեզուովը գոչէի, ամբողջ յուզումս ու հոգիս թափէի իր ականջին մէջ սա մէկ բառով.

— Բարի-լոյս...

Ու ան ինծի պատասխանէր.

— Բարի-լոյս...

Տիեզերք վկայ, ասկէ աւելի քաղցր եւ ասկէ աւելի տխուր բան չկայ։ Այդ բառին մէջ մեր ժողովուրդը ինչե՛ր է պահած։ Այդ բառին մէջ մեր հայերէնը ինչե՛ր է դրած։

Ո՛վ իմ մեծ հայերէնս, ես քեզի կը հաւատամ այս բառիդ մէջ, ես քեզ կարօտցած եմ այս բառիդ խորունկ նշանակութեան ըղձանքովը։

Ո՛վ իմ ըղձալի հայերէնս, առաւօտեան պէս թարմ եւ գիշերուան պէս խորունկ, մանուկի մը պէս զուարթուն եւ տարէցի մը պէս իմաստուն, սիրոյ պէս հաճելի եւ գարնան պէս գեղեցիկ։

Ո՛վ իմ անուշ հայերէնս, գիւղացիի ու քաղքցիի լեզու, բանուորին ու թագաւորին բերնին յարմար, երիտասարդ եւ հուժկու, ապրա՛ծ մնաս դուն։

Ո՛վ իմ բրդոտ հայերէնս, աղօթքի մը պէս մխիթարել, դեղի մը պէս օգտակար, եթէ մոռցայ մէկ վանկդ, թող ա՛լ չդառնայ լեզուս մեղաւոր բերանիս մէջ։

Ես քեզ այնքա՛ն կը սիրեմ, որ, այսօր, կը փնտռեմ նոյնիսկ մանկապարտէզի հին «օրիորդ»ս խնդրելու համար կրկնել հայերէնի առաջին դասս։ Բերականս գնէի ծունկերուն վրայ, տառապանքէն մարմինս փայտացած, յուզումէն բերանս ծռած, արցունքը աչքերուս մէջ կարմրած, լեզուս վախցած, ոտքերս երկրաշարժի բռնուած, մեղաւոր ձայնով մը ըսէի.

— Օրիո՛րդ, անգա՛մ մըն ալ կարդա դասս, ինչպէս հին օրերուն, քու եղանակաւոր ձայնովդ,—գ, ա, գա,—տ, ի, կ, տիկ, —գատիկ։

Ա՛խ, մեծ Աստուած, քեզի բնաւ չեմ հաւատար, բայց ցաւը զիս մանուկ է դարձուցեր, եւ նորէն, ահա նորէ՛ն ամպերուդ կը բարձրացնեմ ճակատս։ Երկինքի Աստուած, հայերէն լեզուիս ամէնէն գեղեցիկ բառերը կուտամ քեզի, միայն թէ հրաման ըրէ, որ իմ լեզուս գտնէ իր երջանկութիւնը։

Ի՞նչ ընեմ, ի՛նչ ըսեմ։ Այս պահուս շա՛տ յուսահատ եմ։ Հոգիէս իսկ կը վախնամ, որովհետեւ երիտասարդի հոգի է, կը խաբուի՛ օտարին շքեղութիւններէն, կ'ըլլէ կը մոռնայ լեզուս։ Ուստի ապաւէ՛ն մը կ'ուզեմ, պաշտպանելու համար լեզուս։

* * *

Անցա՛ւ, անցա՛ւ ցաւս։ Հասայ մինչեւ զառանցանք։

Ելեր եմ դաշտն եմ ինկեր, որպէսզի չըլլա՛յ թէ մարդ մը տեսնէ զառանցանքս եւ խենթ կարծէ զիս։ Եկեր եմ, այստեղ, ազատ բնութեան մէջ, բարձրաձայն հայերէն խօսելու։ Պիտի ըսեմ այն բոլոր աղօթքներն ու երգերը, զորս մայրս սորվեցուցած էր ինծի, պզտիկուցս։ Պիտի խօսիմ ծաղիկներուն ու քարերուն հետ, որոնք, ինչպէս իմ գիւղիս ողջութեանը, լեզու կը բանան ու կը կանչեն անունովս։ Ի՛նչ լաւ է այսպէս, խօսիլ հին բարեկամներու հետ մեր լեզուովը։

Թիթեռնիկնե՛ր, նախշո՛ւն թիթեռնիկներ, որ կը նմանիք իմ գիւղիս թիթեռնիկներուն, եկէ՛ք, եկէ՛ք հայերէն խօսինք։ Զորեր ու անտառներ, հայերէն երգեցէք, մտիկ ընեմ ձեզի։ Հո՛ղ, հո՛ղ, յաւիտենական հո՛ղ, պղպջա՛ այն հին վանկերը, զորս իմ նախնիքս ցանած են երկրի վրայ։ Ջրի՛կ, որ արծաթ տերեւներու նման թափեր ես մարմանդին վրայ, թրջէ՛ լեզուս, որպէսզի միշտ հին յիշատակներ խօսի։

Ահա կը ծռիմ, մանիշակի մը համեստութեամբ կանանչ խոտերուն կը հաւասարիմ, ծունկի կուգամ, ծաղիկի պէս՝ շրթներս կը բանամ ու կ'արտասանեմ։

«Հայր մեր, որ յերկինս ես...»

Թռչուն մը կ'անցնի գլխուս վրայէն. կը ցատկեմ, կը վազեմ եւ յանկարծ, հոգւոյս մէջ կը լսեմ բազմութեան մը քայլերը, երկաթի նման, եւ երգ մը գետի նման։ Ձայնս կը բանամ ու կը հետեւիմ երգին, մենաւոր եւ ճերմակ ճամբէն կը քալեմ արագ արագ, ոտքերս զինուորականի կշռոյթ կը ստանան, շրթներս այծի ձայնի պէս կը կոտրեն երգս, աչքերս կը պղտորին, մենութիւնը կը վախցնէ զիս, յուզումը կը խեղդէ կոկորդս, բայց կը դիմադրեմ սարսուռներուս եւ զառանցանքին դէմ, կը տոկամ յուզումին ու տառապանքին դէմ, շրթներուս վրայ պահելու յամառութեամբ տխո՛ւր երգն Հայոց.

Մեր հայրենիք թշուառ անտէր,
Մեր թշնամեաց ոտնակոխ...

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամիէն

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՍԻՐԱՅԻՆ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

***

Ասա՛ քնի՛ր, որպէսզի աչքիս չը գաս այս գիշեր՝
կըղզին, որ քո բնակարանն էր ջուր բըռնեց,
Ասա սանրին՝ խինդ արա՛, ուրախացի՛ր այս գիշեր՝
փերիադէմ եարի վարսը ոլորեց ու շող բըռնեց։

Սաադի

***

Արշալոյս է, պատըռւեցաւ գիշերւայ մութ շապիկը,
վեր կա՛ց, քեզ հետ բանանք օրւայ մեր ծոմը.
Նեկտար խմի՛ր, շա՛տ արշալոյսներ պիտ գան
Որոնելու մեզ այստեղ, բայց գետնի տակ պիտ՝ գտնեն։

Օմար Խայեամ

***

Ես կը կըտրեմ քո սիրոյ դերձանը,
Գուցէ հանգոյց առնէ՛ քեզ աւելի մօտիկնամ.
Ասում են նուտակը ծարաւ կը կոտրէ,
Աստուած չանէ, որ այս լուրին հաւատամ։

Նաթէր Աբաս

***

Անապատն եմ նայում, անապա՛տ, քեզ եմ տեսնում.
Ովկէանն եմ նայում, ովկէա՛ն, քեզ եմ տեսնում.
Որտեղ նայում եմ՝ լե՛ռ ու դո՛ւռ ու դա՛շտ.
Սիրուն հասակիդ նշան եմ տեսնում։

***

Աստուած իմ դաղ (*) այս սրտից, դաղ այս սրտից,
Որ մի վայրկեան ուրախ չեղայ այս սրտից.
Եթէ վաղը դատախազներ դատ ուզեն,
Հարիւր հազար գանգատ կ'ասեմ այս սրտից։

Բաբա Թահէր

***

Մի վարդ ունեմ, եարիս կչտից է գալիս,
Շատ վարդ ունեմ, սրտիս բերկրանք է տալիս,
Մի վարդ ունեմ, ձեռքիցըս բաց չեմ թողնի,
Նրա բոյրից ինձ՝ եարիս հոտն է գալիս։

***

Եթէ սուր թրով գըլուխըս կըտրես,
Սիրոյ դրախտիցըդ չեմ հեռանայ ես.
Անգամ մորթես ու հազար մաս անես,
Սրտիցըս քո սէրը չեմ ջընջելու ես։

Հաֆըզ

Բնագր. Թարգմ. Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

(*) Արդարութիւն։

ԻՄ ԵՐԳՍ

Ես հիմա մտքով բաժանուած անհուն, կ'երթամ հեռաւոր
Իմ հի՛ն մանկութեան, եւ երազական գիւղակըս բարի.
Ես հիմա պանդուխտ, ու եղած ճամբորդ, սիրտըս բեռնաւոր՝
Ճամբայ եմ ինկեր, ու կ'երթամ անդարձ տընակս հայրենի։

Մի՛ խնդաք վըրաս, կ'աղաչեմ ես ձեզ մտքի՛ ընկերներ,
Մի՛ ծաղրէք դուք զիս, երբ ես տարօրէն, ու անդարձօրէն
Իմ հազարալար քնարիս վրայ կ'երգեմ սիրաջեր
Մէկ երգ մը միայն — երգը կարօտի մե՛ր վերադարձին։

Դուք ա՛լ, ես գիտեմ, անոր կարօտէն կ'այրըւիք համակ.
Անոր բոցերէն դուք կը չարչարւիք երկա՛ր դարերով.
Ան՝ հաւատքն է խոր համայն մեր ցեղին, տառապա՛ծ մինակ,
Ազգերուն երգը մենք չենք հասկընար, մեր սի՛րտն է խըռով...

Ուրեմն տըւէ՛ք, տըւէ՛ք դուք ինծի մեղո՛յշ նուաղածներ.
Թէպէտ ես կ'ուզեմ ըլլալ առանձին, բայց չեմ ես մերժեր
Ձեր ձեռքը բարի. օ՛, եկէ՛ք, եկէ՛ք, դուք եկէ՛ք ինծի,
Ու թո՛ղ արիւնը մեր սրտին լեցուած, միասատ հոսի՛...

Ահա՛ մենք այնտե՛ղ... Արարատն է հոն ուժի պէս կանգնած.
Մեր նո՛ր գունագեղ դրօշակն ազատ, ծածան, վառվռուն.
Դաշտերն հոն բերրի, ակերը զուլալ, սարերն երկարած։
Ու մեր Արե՛ւը — Աստուածը Հայուն — պայծառ ու սիրուն։

Դուք դեռ չէ՛ք տեսած մեր մրգաստանին ծովերը դալար,
Դուք դեռ չէ՛ք քաղած հասկերը գիւղի մեր ցորեաններուն,
Դուք դեռ չէ՛ք ապրած մեր ձորակներուն բոյրերը հազար,
Ու դուք չէ՛ք սիրած ծաղիկն այն բոսոր աղբերանց արուն...

Ու ապա պա՞րը մեր աղջիկներուն, հարսներուն տարփոտ,
Ու ապա ե՞րգը մեր կտրիճներուն, քաջերուն հըզօր,
Ա՛խ, երնէ՛կ անոնց, որ օր մը միայն տեսեր են կարօտ
Մեր Նաւասարդեան մարմնական անոնց խաղերը բոլոր...

Ինձ համար հիմա երկիրն այս օտար գեհեն մ'է դժնէ,
Լսեցէ՛ք բոլորդ, եւ վերջին անգամ, իմ նոր ընկերնե՛ր,
Մի ծաղրէք դուք զիս երբոր բիւրալար քնարըս կ'երգէ
Անհուն աննման հայրենիքը մեր խոցուա՛ծ կարեվէր...

Սա վերի աստղը կապոյտ երկնքին ունի իր ճամբան.
Արեւը կ'երթայ առանց ծըռելու, հանգրուանն իր մայր.
Արշալո՛յսն է մեծ, երբոր կը բացուի հուր վարդանման,
Ու քերթողն ա՛ն է որ գիտէ երգել իր ցեղի՛ն համար...

Ի՛նչ որ ա՛լ ըլլայ, մինչեւ մահը գայ, մահէն ա՛լ անդին
Ես պիտի յաւէտ Պետրարքի նըման, քնարիս վըրան
Ազատութի՛ւնը մեր տանջուած ցեղին երգեմ սրտագին,
Ու սէրըս իմին տո՛ւնս է սպիտակ ի՛մ հայրենական...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Հաստատուած է որ 2000 տարի առաջ իսկ եգիպտոսի մէջ օճառ կը գործածէին։

*** Լաւ սիկառէթ շինող մը օրը 2500 հատ կրնայ շինել։

*** Մարդ էակը վայրկեանը 18 անգամ կը շնչէ. իսկ սիրտը կը զարնէ միջին հաշուով 75 անգամ։

*** Կուաթէմալայի մէջ 2000 տարուան Մայա-բուրգ մը երեւան հանուած է։

*** Մէկ քիլօ մետաքսը մօտ 2600 խոզակէ ձեռք կը բերուի։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ամէնէն բարձր արու(...)
միակ արժանաւորը այս ան(...)
վեր կը մնայ մէկ օրուան
ներէն։ Անհունին մէջ արձ(...)
գիսաւոր մըն է ան։ Կրնայ
որ անպէտ կամ վտանգաւոր
գործնական բաներու
բայց ան ուժ է, շարժում
կրակ. երկինքէն ժայթքող
լակն է եւ անով իսկ նուի(...)
անով իսկ բարերար։ Անոր
րիքները կրնան մինչեւ իսկ
նական ըլլալ. բայց անոր
րիտ, աստուածային բարի(...)
գերբնական են՝ հաւասա(...)
Ան նման է արեւուն, որմէ
է։ Արեւը ո՛չ բարոյական
անբարոյական, այլ ան՝ որ
ջոցներու գիշերը կը լ(...)
Այսպէս՝ արուեստը։

***

Մեծ արուեստագէտներ
որոնք իրենց եսը միայն կ(...)
յայտնեն։ Բայց ասոնցմէ
Մեծերը անոնք են, որոնց
կը զարնէ բոլորին համար
կ'ուզէ կենդանի Աստուածը
նել երեւ երեսի, պարզ(...)
զայն փնտռել ո՛չ թէ իր մ(...)
պարապ երկնակամարին
այլ մարդոց հանդէպ սէրի(...)

***

Ամէն օրուան մ(...)
ցոյց տուր ամէն օրուան
քը, որ աւելի խոր է, ան(...)
դարձակ քան ծովը։ Մեր
փոքրը, անհունը կը կրէ
Անհունը մէջն է ամէն
որ պարզութիւնն ունի մ(...)
ըլլալու.— սիրահարին մէ(...)
րեկամին մէջ, այն կնոջ
իր ցաւերով կը վճարէ օր(...)
օրուան լուսապայծառ
անոր մէջ որ մութին մ(...)
զոհաբերումի եւ որուն
մարդ բան չպիտի գիտնայ
քի ալիքն է որ կը հոսի (...)
միւսը, միւսէն միւս—
պարզ կեանքը այ(...)
մարդերէն մէկուն, գրէ
գարտ դիւցազներգութի(...)
րուն եւ գիշերներուն, որոնք
րու կը յաջորդեն, բոլորը
այլազան, պաւակները (...)
աշխարհի առաջին օրէն
Գրէ զայն պարզօրէն, ծ(...)
պէս տեղի կ'ունենայ։ Մի
ինքզինքդ բառի համար,
փնտռտուքներով՝ ուր կը
տի այսօրուան արուեստ(...)
րուն ուժը։ Դուն բոլորին
սիս. գործածէ բոլորին լեզ(...)
յղկուածը չըլլար, ոչ ալ
Ազնիւ բառեր չկան, ոչ ալ
կան միայն անոնք որ ճշ(...)
կ'ըսեն կամ չեն ըսեր, ինչ
կ'ուզես ըսել։ Ամբողջ(...)
եղիր ամէն բանի որ կ'ը(...)
ծէ՛ ինչ որ կը մտածես,
ինչ որ կը զգաս։ Թող ար(...)
ռոյթը յաղթանակէ գր(...)
ներուդ։ Ո՛չ՝ հոգին իսկ է

***

Շատ գործոն կեանք(...)
յոգնած մէկը հանգիստ
տաէ արուեստի մէջ։ Որ(...)
միջակ կեանքով մը կը
գործունէութիւն կը փն(...)
ուեստի մէջ։ Մեծ արու(...)
մը գրեթէ ճակատագրա(...)
պով կը գրէ զուարթ գ(...)
երբ տխուր է, ուրախ գ(...)
երբ զուարթ է։

***

Ճշմարիտ արուեստա(...)
զբաղիր իր գործին ազ(...)
Ան կը նմանի Վերածնու(...)
րիչներուն, որոնք զուար(...)
նկարէին տուներու
գիտնալով որ տասը
բան չպիտի մնար անոնց(...)
Ռ. Ռ(...)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...ՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ՍՏԱՄԽԱՆ — Թիւ 22
...ւրքիոյ մէջ կատար-
...ատական ընկերային փո-
...թիւնները, բարեշրջու-
...ներ են՝ որոնք նախասահ-
...ած են Թրքութեան մա-
...րը սրող չափով բարձրա-

3. 4. Այդ փոփոխութիւն-
...հաղհատէ ընդլայնելով
...ազատութիւնը, վեր-
...ւեւորդապաշտութիւն_
...ազատագրելով կինը, բա-
...հիմերու վրայ դնելով
...թիւնը, տարածելով ու-
...եւ դիւրացնելով մտաւոր
...ակցութիւնը քաղաքա-
...ազգերու հետ՝ նախ բա-
...ն եւ յետոյ տնտեսական
...աւոր գետին կը պատ-
...՝ ու ներքնապէս թէ
...րնապէս կը զօրացնեն
...ւթն :

...ժողովուրդներու պատ-
...մէջ տեղի ունեցող
...թիւններուն տեւակա-
...ը, այդ փոփոխութիւն_
...յեղափոխականութենէն
...կախում ունին անոնց՝
...հետ ունեցած բնական
...ական առնչութիւննե_
...րդ, Թուրքիոյ մէջ ներ-
...կիրարկուածները ոչ թէ
...թիւններ՝ այլ քաղաքա-
...աշխարհին կողմէ արդէն
...փորձուած եւ ընդունուած
...նքներ են:

...է նոյնիսկ մոնկոլական
...ով Թուրքը մարդաբանա-
...ւսակէտով աններդունակ
...քաղաքակրթութիւնը
...րէն իւրացնելու, պէտք է
...ել թէ ժամանակի ըն-
...ին, աւելի բարձր ցեղէ-
...կամ այն ձեւով յուծու-
...թրքութիւնը աւելի լաւ
...ի մը առաջնորդելու ըն-
...սերունդ մը առաջ բե-
...է արդէն:

...պէս մարդկային ջղային
...թեան կեդրոնները կ'ազդեն
...ին վերջաւորութիւններուն
...այս վերջիններն ալ կա-
...ն ազդել առաջիններուն
...Օրինակ, ինչպէս պարզ
...բարձր միտքով, ազ-
...ան բարքերով մարդ մը
...կ'ապրի, բարձր կը մտա-
...աքինութիւններ կը գոր-
...՝ այս յատկութիւններէն
...մէկը, եթէ ինքն իր վրայ
...րծադրելով անսեթեւեթ
...ջանայ, բարձրին տեն_
...եւ լաւ գործերու հետա-
...ժամանակի ընթացքին իր
...նով կամ ջղային վեր-
...ութիւններով կարող է
...րել իր ներքինը կամ
...ն կեդրոնները: Այնպէս որ
...Թուրքիոյ մէջ տեղի ունե-
...փոփոխութիւնները միայն
...քին ըլլան գիտականօրէն,
...մը վերջ, պիտի ձգեն ի-
...նքները: Միայն թէ, ա-

նոնք զանգուածէն չբխելով՝ այնքան աւելի ապրելու ընդունակ կը դառնան՝ որքան երկար կ'ապրին բարեկարգիչները եւ որքան նոր սերունդ կը հասցնեն անոնք, սկսուած գործը շարունակելու համար:

Անժամանակ փոթորիկ մը, ներքին թէ արտաքին՝ կրնայ տակնուվրայ ընել ամէն բան:

Խնդիր է սակայն թէ, այնքա՛ն ոճիրով ապականուած պետութիւն մը ու ժողովուրդ մը, կարելի՞ է որ, բարձրագոյն քաղաքակրթութեան մը հասնի: Անպայման ոչ, քաղաքակրթութիւններն ալ իրենց ատրճանաւորումն ունին եւ Թուրքիան պիտի մնայ միջակէն շա՛տ վար, մինչեւ որ, չփոխէ իր բարոյական աւանդութիւնները, որոնք հոգիներու կաղապարը կը կազմեն: Մինչեւ այն ատեն, երբ Հայ մը, Յոյն մը, Քիւրտ մը կամ Հրեայ մը սպաննելն ու ո եւ է ձեւով կողոպտելը, Թուրք Թաղուն գիտակցութեան մէջ առաքինութիւն չնկատուի: Վերջապէս մինչեւ այն ատեն, երբ ան, իրեւրու բնական ազուցուածքով, չպատժուի իր անսահման չարիքներուն համար ու չզարմանէ զանոնք: Այլապէս՝ «էս աշխարհը կը փլի»:

7. Ի հարկէ շատ լաւ կ'ըլլար եթէ զինադադարի ընթացքին Թուրքիան հաշուեյարդարի ենթարկուէր ու բոլոր դայն բաղկացնող դժգոհ տարրերը ազատագրուէին: Սակայն կարգ մը արտաքին ազդակներ արգելք եղան այդ բանին: Ներկայիս ումերու տարբեր դասաւորում առաջ եկած է:

Կասկած չկայ թէ, զօրաւոր Թուրքիա մը, աւելի նուազ զինջող պիտի ըլլայ մեր անվիճելի իրաւունքներուն հանդէպ: Բայց մեր ապագան առաւելապէս կախուած է մեր բռնելիք ուղղութենէն: Ազգի մը անկախ գոյութիւնը, աշխարհագրական - ցեղագրական դիրքի եւ ումերու փոխ - յարաբերութեան խնդիր է: Եթէ այս տուեալները ինքնաբերաբար կամ պատմական ու գիտական խորունկ ուսումնասիրութեամբ հիմնաւորուած չըլլան՝ ազգերու կեանքը կ'ալեկոծի մշտնջենապէս եւ կամ կը դադրի միանգամընդ միշտ՝ նոյն իսկ հակառակ գերմարդկային ոգորումներու:

Տոքթ. Մ. Տ. Նորայր

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի կէսօրէ վերջ Լը Պոն Թէաթրի մէջ տօնուեցաւ Հայ Մշակոյթի Օրը, աննախընթաց խանդավառութեամբ:

Նախաձեռնողները Զաւահաս որբերն էին:

Սրահը լեցուն էր երկսեռ երիտասարդութեամբ: Բեմին ճակատը զարդարուած էր եռագոյններով ու Սահա Մեսրոպի նկարներով, իսկ աւելի վեր, դրօշակներուն մէջտեղ մեծ տառերով գրուած էր «Ցարգա՛նք Հայ գրին ու գրականութեան»:

Բեմին մէջտեղ սեղանի մը շուրջ Նախագահ Գրիգորիս եպ.ի կողքին նստած էին ազգային Նախակրթարանի ուսուցիչները, գաւառական ժողովի Նախագահը, վարչական խորհուրդի ատենապետը, եւ ապա Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հնչակեան Ներկայացուցիչները: Ռամկավարները, ինչպէս միշտ, այս գերազանցապէս Նուիրական տօնին ալ կը փայլէին իրեն բացակայութեամբ:

Պալաքեան եպիսկ. քանի մը հակիրճ խօսքերով բացաւ հանդէսը եւ բեմ հրաւիրեց առաջին բանախօսը, ընկեր Բենիամին Միլտոնեան, որ պատմելով Մեսրոպի հրաշալի գիւտը, օրինակներ բերաւ մեր հին գրականութենէն, Նարեկացիէն, Սայեաթ Նովայէն եւ Քուչակէն: Երկրորդ խօսողն էր ընկ. Լ. Մեսրոպ, որ նոյնպէս Հայ լեզուի եւ գրականութեան առաւելութիւնները պարզելէ վերջ, կոչ ըրաւ Հայ ժողովուրդին, որպէսզի այս աննման հարստութիւնը անաղարտ պահէ եւ փոխանցէ սերունդէ սերունդ: Խօսեցաւ Նաեւ ազգային Նախակրթարանի տեսուչ ընկեր Արոեան: Հայ տառերը բաղդատեց օտար տառերու հետ եւ երեւան հանեց այնպիսի իրողութիւններ, որոնք պարծանք են:

Ս. Դ. Հնչակեաններու կողմէ Արամ Ճէվիզ կարդաց օրուան պատշաճ գրութիւն մը, որ շատ երկար էր: Վերջին խօսողն էր ընկ. Մեսրոպ Գույումճեան, որ փառաբանեց Մշակոյթը: Հայկական հոգին կար Ս. Մեսրոպէն ալ առաջ, ինքնուրոյն եւ ստեղծագործ. Ս. Մեսրոպ զայն դրաւ Հայ անօթին մէջ: Հայ ժողովուրդը ամէնէն ինքնատիպն է եղած իր գիրով, գրականութեամբ եւ իր հայրենիքով, սակայն բռնութիւնը անդամալուծեր է մեր ազգային հոգին: Մենք մշակոյթը տօնելով, պէտք է Նաեւ ոյժ ստեղծենք զայն անաղարտ պահելու»:

Զաւահաս որբերու կողմէ խմբերգ մը երգուեցաւ «Մեր պայքարը, մեր յոյսերը» եւ քանի մը երիտասարդներ ուղերձներ կարդացին Սահակ-Մեսրոպի: Առաջնորդը փակեց հանդէսը, յորդորելով ամէն տարի աւելի արժանավայել տօնել այս մեծ գիւտին փառքը:

Ս. Միլտոնեան

ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻ՞

Բարեգործականի զրասենեակէն խմբագրուած հոկտ. 17 Թուակիր զեկոյց մը, որ մեր ձեռքը հասաւ հոկտ. 25ին, կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները:

— Տոքթ. Նանսէնի ծանօթ ծրագրին առթիւ Ազգերու Դաշնակցութեան սեպտ. 17 նիստին մէջ հաղորդուեցաւ թէ Գերմանիա50,000եւ Նորվեկիա2000 անգլ. ոսկիի փոխատուութիւններ կ'ընեն երկար պայմանաժամով, Ռումանիա 1000 անգլ. ոսկի կուտայ անպայման, հելլէն կառավարութիւնը գաղթականներուն Յունաստանէն փոխադրութեան ծախքին քառորդը կը հոգայ, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ յօժար են դրամապէս նպաստելու, սակայն չեն որոշած իրենց բաժինը: Անգլիա եւ Զուիցերիա կը մերժեն ծրագրին գործադրութեան օժանդակել, առաջինը յայտնելով թէ պատերազմէն ի վեր 1,280,000 անգլ. ոսկի ծախսած է գաղթականներուն համար, առանց հաշուելու բրիտանական բարենպատակ ընկերութեանց նպաստները, իսկ վերջինը թէ 4000 անգլ. ոսկի փոխ տուած է Զուիցերիոյ հայկական վարժարաններուն:

Այս նիստին մէջ, Տոքթ. Նանսէն ըսած է թէ ձեռք բերուած արդիւնքը անշուշտ շատ համեստ է, բայց քանի որ Հայերը իրենք ալ մեծ հանգանակութիւն մը կը կատարեն ծրագրին գործադրութեան համար, որոշած է ձեռնարկին գլուխ կանգնիլ եւ զայն յաջող վախճանի մը հասցնել, եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր հովանաւորութեան տակ առնէ զայն եւ անոր վարչական ծախքերը ստանձնէ:

Հարցը, իր մանրամասնութեանց մէջ յատուկ Յանձնաժողովներուն կողմէ քննուելէ յետոյ, ընդունուած է եւ բերուած Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովին, որ սեպտեմբեր 25ին միաձայնութեամբ տուած է հետեւեալ որոշումը.—

«Ժողովը կ'որոշէ որ Երեւանի Հանրապետութեան մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործը առաջ տարուի Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ:

Կ'որոշէ որ Խորհուրդը շարունակէ բանակցութիւններ այն կառավարութեանց հետ որ իրենց աջակցութիւնը խոստացած են, որպէսզի դրուած պայմանները լրացուին:

Կ'ընդունի որ եւմտացոյցէն 50,000 զուիցերիական ֆրանք (2000 անգլ. ոսկի) յատկացուի, այս գործին յարակից վարչական ծախքերուն համար»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆԻՍ.— Հ. Մարզ. Միութեան Division IIն՝ կիրակի Stade Municipalի մէջ մրցեցաւ տեղական խումբերէն Racing - Club de Niceի դէմ:

Ժամանակէն առաջ մեծ բազմութիւն մը եկած էր դիտելու:

Առաջին կիսախաղը լրացաւ առանց արդիւնքի: Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ շատ զօրաւոր կերպով, եւ մեր խաղացողներուն մէկ սխալին վրայ, հակառակորդը նշանակեց Ա. նշանակէտը փէնալթիով մը, զոր երկու անգամ.քաշել տուաւ դատաւորը: Ասոր վրայ Հ. Մ. Մ.ը մեծ ճիգ մը թափելով հաւասարեցուց խաղը եւ մրցումը լրացաւ 1ի դէմ 1 նշանակէտով:

Իսկ Հ. Մ. Մ.ի Division III յաղթական նշանակուեցաւ՝ իր հակառակորդը՝ I. F. Clubի խումբին դէմ forfaitով:

Բ. Տ.

** ՍԷՎՐԱՆ.— Կիրակի օր խաղը սկսելէն հինգ վայրկեան վերջ Արաքս կրցաւ առաջին նշանակէտը շահիլ, որմէ յետոյ A. S. Courbevoie պաշտպանողական խաղաց: Ֆրանսացիները յաջողեցան հաւասարեցնել:

Օ. Լ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Փարիզէն 3,30 ժամ հեռու, Մոնթարժիի մէջ, 15 տնուոր հայրենակից գաղթականութեան հոգեւոր մատակարարութեան համար, 20 հոկտ. շաբաթ օրը՝ հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ սրբազանի կողմէ արտօնուեցայ երթալու եւ կատարելու 9 մկրտութիւն եւ երկու պսակ:

Հայ գաղթականները գիւղի կայարանէն հետիոտն 1,30 ժամ հեռաւորութեամբ լերան մը գլուխը, իրենց չարաչար աշխատութեամբ (քարուճուի գործարան) շինած են հիւղակներ, որոնցմէ շատերը դուռ իսկ չունին, եւ քուրջերով ծածկուած են:

Այս դժնդակ պայմաններուն մէջ, այցելութիւնս ոգեւորեց զիրենք. բոլորն ալ անխտիր խոստովանեցան եւ հաղորդուեցան եւ դպրոց ու սեփական քահանայ ունենալու համար ժամերով խօսեցան: Երկու պսակի եւ ինը մկրտութեան համար Փարիզի եկեղեցւոյն համար 65 ֆրանք միայն կրցայ գանձել: 25 ֆրանք բացառիկ ծախքերէ վերջ, 40 ֆր.ը յանձնեցի հոգեւոր հովիւին, քարտուղարին տրուելու համար: Այս վերջինը, Գառնիկ Բարունակեան որ շատոնց ի վեր առիթը կը փնտռէր զիս վարկաբեկելու, անմիջապէս Հոգաբարձութեան կը բողոքէ՝ ըսելով թէ իւրաքանչիւր մկրտութենէ 30ական եւ պսակներէ 100ական գանձելու էր քահանան՝ քանի որ չէ գանձած, պէտք է դատապարտել, ու պսակներու եւ մկրտութեանց վկայականները չտալ:

Այս առթիւ Հոգաբարձութիւնը ժողով կը գումարէ, լուտանքներ եւ սպառնալիքներ կը տեղացնեն հոգեւոր հովիւին գլխուն, սպառնալով հրաժարեցնել զինքը, եւ՛ զիս, եւ Բարթող հայրը, անհանդուրժելի գտնելով մեր ներկայութիւնը իբր՝ ընդդիմադիր «Կրօնական ընկերակցութեան — Հոգաբարձութեան — այսինքն 21 հոգիներու, որոնք եկեղեցին իրենց սեփականութիւնը կը կարծեն, մինչդեռ «գաղթական» Հայերու դրամով կը լեցուի ժամուն սնտուկը:

Որով՝ իրաւասութեամբ, քարտուղար Բարունակեանը, միայն իրենց համակիրմէկ քահանային կուտայ հոգեւոր մատակարարութիւնները եւ կը զրկէ մեզ՝ իբր ընդդիմադիր: Այս ա՛յն Բարունակեանը չէ՞ որ Պոլսոյ Կեդրոնականի տեսչութենէն վտարուեցաւ՝ իբր խառնակիչ եւ քսու, եւ նո՛յնպէս Իզմիրի վարժարանէն, որ շուկաներու մէջ ծեծուեցաւ եւ թքին երեսը, եւ թըքնող ու ծեծողները, աշակերտ եւ ժողովուրդ, ընդհ. պատերազմին իր իսկ կողմէ, իբր էշխասը մուզիրրէ ցոյց տրուած ըլլալով, քշուեցան ու ջարդուեցան, թուով 140 հոգի...:

Այս մարդը նախ չորս քահանայքս պառակտել ջանաց, անյաջողութեան պարագային մեր սերտ միութենէն, բողոքեց Վարչութեան եւ Հոգաբարձութեան վտանգ նկատելով մեր միութիւնն ու համերաշխութիւնը:

Իր իսկ խոստովանութեամբ, քարտուղարը իր պաշտօնավարութեանց միջոցին, ունեցած է միշտ կագ ու կռիւ եւ գլխուն հաւաքած է խառնակիչներ:

Դեռ խօսելիքներ ունիմ:

Թաթուլ քհ. Գեղունի
24 հոկտ.

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ նոյեմբեր 1էն սկսեալ պիտի ծախուի 1 ֆր 95ի, փոխանակ 2 ֆրանքի:

ԼԻՆՏՊԵՐԿԻ մայրը, որ Պոլիս Առնավուտգիւղի ամերիկեան քոլէճին մէջ քիմիաբանութեան ուսուցչուհի է, միայն վեց ամիս պիտի պաշտօնավարէ, յետոյ Ամերիկա պիտի դառնայ:

ԱՏԱՆԱՅԻ մսավաճառ Յակոբ, Իսքէնտէրունի մէջ սպաննած է Թաղապետական պաշտօնեայ Ահմէտ էֆէնտին՝ գլուխը կտրելով եւ 14 տեղէն վիրաւորելով: Իսքէնտէրունի ոստիկանապետ Պ. Կարապետ յաջողած է ձերբակալել ոճրագործը Սուք Օլուքի մէջ:

«LE FOYER»

Նոյեմբեր 1ին Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ ֆրանսերէն կիսամսեայ թերթ մը, Le Foyer, տնօրէնութեամբ Պ. Հ. Տէր - Ներսէսեանի (Մասիս) եւ աշխատակցութեամբ ծանօթ գրողներու:

Յաջողութիւն կը մաղթենք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...ցիա եկաւ աթոռին առջեւ ...որքան որ Անանիա կը ...աչքերը խոշոր բանալով կը ...կը շտկուէր ու ձեռքերը ...ր՝ կարծես թէ խօսքերը ...ելու համար:

...անիա կը հրճուէր Օրինուի ...տածելով: Երբ «զգաստա-...ըսաւ, ապահով էր որ չէր ...Օրինունեւ Ոլին նոյն անձը ...դրելով:

...Բայց վստա՞հ ես, իսկա-...տա՞հ, հարցուց, շուարած ...ը:

...Այո՛, այո՛, երկու ամիս իր ...ընակեցայ, պատասխանեց ...:

...ին լեցուց, դիտեց երկաթէ

աշտանակին կարմիր լոյսին մէջէն եւ պզտոր տեսնելով հազիւ խմեց: Յետոյ բերանը սրբած ատեն, տեսաւ որ հինցած, գորշ սրբիչը ծակած էր, կատակով դէմքը ծածկեց:

— Կը յիշե՞ս երբ ես եւ Զուանէն դէմքերնիս կը ծածկէինք, հարցուց ծակին մէջէն նայելով: Բայց ի՞նչ ունիք, բացագանչեց յանկարծ՝ փոխուած ձայնով մը, թեթեւ մը գունատ ծ դէմքը բանալով:

Կը տեսնէր պառաւին սովորաբար անտարբեր եւ դիակնային դէմքը, տարօրինակ կերպով ոգեւորած, որ զարմացմէ ետք՝ կը յայտնէր ամէնէն ուժեղ գութի զգացում մը: Հասկցաւ անմիջապէս որ այդ գթութեան առարկան ինք էր:

Մէկ անգամէն քանդուեցաւ երազին շէնքը:

— Կրացիա՛, դուն բան մը գիտնալո՞ւ ես, գոչեց սարսափահար եւ սկսաւ ջղագրգիռ արդուկել սրբիչը:

— Կե՛ր հիմա տղաս, վերջը կը խօսինք: Հաճելի չէ՞ այդ գինին:

Բայց Անանիա վեր ցատկեց բարկաճայթ՝

— Պիտի խօսի՞ս թէ ոչ:

— Ա՜հ, ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեմ, ինչո՞ւ նախ կերակուրդ չես ուտեր, տղա՛ս, յետոյ կը խօսինք:

Անանիա ա՛լ չէր լսեր, ա՛լ չէր տեսներ:

— Խօսէ՛, խօսէ՛, դուն բան մը գիտնալու ես, ո՞ւր է, կ'ապրի՞ թէ մեռած է, ո՞ւր է, ո՞ւր է:

Այս «ո՞ւր է»ն կրկնեց գոնէ 20 անգամ, մինչդեռ կը դառնար խոհանոցին շուրջ ծալլելով, պարզելով, դէմքին վրայ դնելով սրբիչը:

— Հանդարտէ՛, տղա՛ս, կը կարծէի որ դուն գիտէիր արդէն... Այո՛ դեռ ողջ է, բայց կարծած կինդ չէ:

Ուրեմն Օրինուն չէ՞ր, ո՞ւր էր Ոլի:

— Մայրդ միշտ Սարտենիա մնացած է: Ստուգապէս կը կարծէի որ գիտես: Այս տարի մայիսի սկիզբները տեսայ զինքը: Ֆոննի եկած էր Մարտիրոսներու տօնին եւ կ'ընկերանար երիտասարդ կոյրի մը, իր սիրահարին: Հեռաւոր գիւղէ մը եկեր էին հետիոտն: Մայրդ կը տառապէր «մալարիա»յէ եւ 60 տարեկան պառաւ մը կ'երեւէր: Տօնը վերջանալէն ետք՝ կոյրը, որ բաւական շահած էր, լքեց Ոլին՝ ուրիշ մուրացիկներու հետ գնաց դաշտային հանդէսի մը մէջ երգելու: Գիտեմ որ Մամոյատի մէջ յունիսին եւ յուլիսին կ'աշխատէր, կը հնձէր: Յետոյ կը քանդէր զինք, երկար ատեն հիւանդ մնաց տնակին մէջ եւ դեռ հոն է...

Անանիա վեր առաւ դէմքը, բացաւ բազուկները յուսահատ շարժումով մը:

— Տեսա՜յ, տեսա՜յ, գոչեց: Վստա՞հ ես ըսածիդ վրայ, հարցուց պառաւին:

— Վստա՜հ, ինչո՞ւ պիտի խաբեմ քեզ:

— Ըսէ՛, պնդեց Անանիա, ես տեսայ հոն ջերմոտ, դեղնած, կատուի աչքերով կին մը, մա՞յրս էր: Վստա՞հ ես:

— Շատ վստահ:

Անանիա գլուխը սեղմեց ձեռքերուն մէջ, բուռն ցասում մը զգաց ինքն իր դէմ որ այնքան երկար ատեն եւ յիմարաբար խաբուած էր, փնտռած էր լեռներէն եւ ծովերէն անդին, մինչդեռ մայրը իր տարաբախտ կեանքը կը քաշքշէր բնագաւառին մէջ, յուզուած էր այնքան օտար դէմքերու առջեւ, զգացած չէր բարախում մը՝ տեսնելով մուրացիկին, թշուառուհիին, իր մօրը դէմքը, շրջանակուած տնակին տխուր պատուհանով:

Ի՞նչ էր ուրեմն մարդը: Ի՞նչ էր մարդկային սիրտը: Հապա կեա՞նքը, իմացականութի՞ւնը, մտածո՞ւմը: Ա՜հ, այո՛, հիմա որ այս հարցումները պարապ տեղը չէ որ շրթներուն վրայ կուգային, հիմա որ իրականութիւնը կը բախէր իր մահագոյծ թեւերը եւ կը փարատէր պատրանքներու շղիները, հիմա կը պատասխանէր հարցումներուն եւ գիտէր թէ ի՛նչ էր մարդը, սիրտը, կեանքը, խաբկանք, խաբկանք, խաբկանք:

***

Կրացիա բռնեց թեւէն եւ նստեցուց, յետոյ ծալապատիկ նստաւ առջեւը, սեղմեց ձեռքը, ոտքէն մինչեւ գլուխը նայեցաւ երկարօրէն, անհուն կարեկցութեամբ:

— Տղաս ըսաւ, լա՛ց, լա՛ց: Լացը պիտի ամոքէ ցաւդ: Որքան պաղ ես:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Սէնփլոնի ճեպընթացին մահճաբարձ վակոնը, իսկ դիմացէն եկող արագընթացին Ա. կարգի երկու վակոնները, ինչպէս նաեւ գոյքերու եւ թղթատարի վակոնները բոլորովին ջարդ ու փշուր եղան։ Մեռածներու ընդհանուր թիւնէ 31, իսկ վիրաւորներունը՝ 47։ Մեռածներուն մէջ են՝ իտալացի ճարտարագէտ Ռոքքա, կինը եւ աղջիկը։ Ռոքքա զաւակն է զօրավար Ռոքքայի, որ վերջերս մեռաւ ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով։ Զոհերու կարգէն են Փարիզի ռումանական դեսպանատան կցորդը՝ գնդապետ Թաթարանու, յոյն քաղաքացի Զախարոֆիատէս, Պուքրէշի Ֆորտի գործարաններուն տնօրէնը, Շիքակոյի վաճառական մը եւ 25 Ռումանացիներ, որոնք արագընթացի Գ. կարգով կը ճամբորդէին։

Վիրաւորներէն 25 հոգի փոխադրուեցան Սլաթինայի հիւանդանոցը։

*** Սէնփլոնի ճեպընթացը կը բանի պալքանեան մայրաքաղաքներու եւ Փարիզի միջեւ։ Թուրքիայէն, Յունաստանէն, Եուկոսլաւիայէն, Իտալիայէն եւ Զուիցերիայէն անցնելով Ֆրանսա կը մտնէ՝ Վալլորպի ճամբով։ Սէնփլոնի ճեպընթացին գլխաւոր մասը Ռումանիայէն չանցնիր։ Սերպիական Վինքովչի կայարանին մէջ Պուքրէշ-Փարիզ մահճաբարձ վակոնը կը կցուի Աթէնքէն եւ Պոլիսէն եկող կառախումբին։ Այդ է պատճառը որ օտար զոհերու թիւը քիչ է։ Կառախումբին մէջ կը գտնուէին «Էքօ տը Փարի»ի թղթակիցը Լաքոսթ եւ եպիսկոպոս Թրիկէն, որոնք ազատուեցան։

Սով եւ թշուառութիւն Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»յի համաձայն, Ուկրայինայի եւ կեդրոնական Ռուսիոյ մէջ տիրող սովին հետեւանքով, անապաստան երախաները դարձեալ սկսած են խուժել Մոսկուա։

Վախնալով բծաւոր ժանտատենդի տարածուելէն, առողջապահական պաշտօնատունը հրահանգած է հաւաքել ամբողջ Ռուսիոյ դատարկապորտ մանուկները։ Ամէն կողմ հակակշռի կայաններ հաստատուեցան։ Մոսկուա մտնող բոլոր կառախումբերը քննութենէ կ՚անցուին եւ դատարկապորտները կը ձերբակալուին։ Սեպտեմբերին Մոսկուայէն դէպի հարաւային գաւառները քշուեցան անապաստան երախաները. սակայն միւս կողմէ ուրիշ կարաւաններ կուգան դէպի մայրաքաղաք, սովին եւ թշուառութեան հետեւանքով։ Ներկայիս անապաստան երախաներու թիւը կը հաշուուի 50,000 եւ ոճիրներու մեծ մասը կը վերագրուի անոնց։

Մարսիլիոյ գործադուլը վերջացած

Մարսիլիոյ բանթողները Աշխատանքի Սակարանին մէջ ժողով գումարեցին։ Ընդհանուր-քարտուղարը զեկոյց տուաւ Փարիզի մէջ հանրօգուտ շինութեանց Նախարար Թարտիէօի հետ կատարուած բանակցութեանց մասին։ Յետոյ քուէարկուեցաւ օրակարգ մը, որով կ՚որոշուի գործի վերսկսիլ վաղը՝ երկուշաբթի առաւօտ։

Նախարարին առաջարկած պայմանները ընդունելի նկատուեցան։

Անասօղուի թրքուհիները

Սվազի վաճառականներէն եւ մտաւորականներէն յիսուն հոգի, վերջերս ժողով գումարած են տեղւոյն Թիւրք Օճաղըին մէջ, եւ կիներուն չարշաֆները անհետացնելու մասին խորհրդակցած։

Ժողովականները որոշած են նախ իրենց կիներուն չարշաֆները հանել տալ եւ յետոյ միջոցներ ձեռք առնել որ բոլոր կիներն ալ անոնց հետեւին։

Ալպանիա եւ Թուրքիա

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը խօսին թէ Իտալիա դիմում պիտի կատարէ Թուրք կառավարութեան մօտ, որպէսզի այս վերջինը ճանչնայ Ալպանիոյ միապետական վարչաձեւը եւ Զօկու թագաւորը։ Այս դիմումը, սակայն, պիտի ձախողի, քանի որ Թուրքիոյ մերժումը բացարձակ է։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		» »
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

30 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 790 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

…կիրակի օր, պարզեցինք մեր տեսակէտը, ընկերոջ մը դի…թեան առթիւ (թրքահայ և ռուսահայ բարբառներու …բը):

…նշտեցինք թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է թրքահայերէնի վերա…ւ մը ռուսահայերէն յօդուածներ: Ցետոյ, յիշեցուցինք …անքի և պարտականութեան խնդիր մը.

— «մեր սերունդը չափազանց մտահոգ է արեւմտահայ բար…ներկայ վիճակէն: Հայրենիքը ունի մէկ լեզու,— ռուսահայե…ր բարբառը, ինչպէս ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամաս…ը, կը գտնուի հայրենիքէն դուրս: Մեր ճիտին պարտքն է …տալ որ մեռնի արեւմտահայերէնը, այնքան գեղեցիկ եւ այն… ու ճկուն: Մենք մասունքի մը պէս կը գուրգուրանք անոր …, եւ թող շատ չտեսնուի, եթէ կ'ուզենք որ այստեղ ալ …լեզուն լսուի եւ կարդացուի»:

…գանգատող ընկերը դիտել կուտար թէ «Ռուսահայաստա…ն չեն եղել ու չկան» այնպիսի խմբագիրներ, որ արեւմտա…երէն յօդուածները թարգմանէին ռուսահայերէնի:

…իրականութեան համապատասխան չէ այս վճռական յայ…արութիւնը: Երեւանի մէջ թրքահայերէն թերթ կը հրա…րակուէր 1919ին, անշուշտ պահանջի մը բերումով: Իսկ այ…,— մենք ունինք թրքահայ թափթփուքներ, դերասան կամ …գիր, որոնք հազիւ թէ Հայաստան հասած, իրենց լեզուն …ոցեր են, և կը բարբառին ու կը թխեն ռուսահայերէն: Ինք…րաբա՞ր այդպէս կ'ընեն, թէ բռնի: Մեզի չիյնար ճշտել:

Եւ ի՞նչ բան է որ կը հարկադրէ Կովկասէն անցած ո՛եւէ …հայ՝ անպատճառ թրքահայերէն ճռուողելու, մինչեւ ան… գրած ատեն արեւելահայ բարբառը կապկելու, ամբողջ …ներ ու նախադասութիւններ գող ընելով:

…արժութեա՞ն խնդիր է, թէ նախապաշարման: Աւելի շատ …ը. որովհետեւ մեր մէջ սերունդ մը կայ որ կը կարծէ …ռուսահայերէնն է միայն «յեղափոխական» լեզու: Իսկ այս …խակալ կարծիքն ալ թերեւս անոր համար որ, սկիզբէն ի …հարիւրին 75 ռուսահայերէն կը խմբագրուի «Դրօշակ»ը …պէս լուսահոգի «Հնչակ»ը), եւ առաւելապէս ռուսահայերէն …ներ լսուած են ու կը լսուին:

Հատուածական խնդիր չէ որ կը յուզենք, այլ կը փորձենք …ղրութեան յանձնել երեւոյթ մը, որուն մէջ եթէ յանցաւոր …, այն ալ աւելի արեւմտահայ զանգուածն է, եւ մանաւանդ …ւորականութիւնը, իր աններելի թափթփածութեամբ:

Բոլորովին թիւրիմացութեան մէջ է մեր ընկերը, կարծելով … խտրականութիւն կը ստեղծէ արտասահմանի մամուլը, …քահայերէնի վերածելով ռուսահայերէն յօդուածներու մեծ …ը: Երբ տեսակէտի տարբերութիւն չկայ Ահարոնեանը իր …ով եւ Համաստեղը իր լեզուով պահելու մասին, մնացածը …նական յարմարութեան խնդիր է: Քիչ մըն ալ՝ ճաշակի խնդիր: …այլեւս պատմութեան անցած է հատուածական խնդիրը և …ողջ հայ ժողովուրդը հասունցած՝ կը ձգտի մէկ նպատակի, …նկախ եւ միացեալ հայրենիք, բարբառներու հարցը չէ որ …րպետ պիտի բանայ: Արեւմտահայու ականջը (եւ լեզուն) …ոնց ընտելացած է արեւելահայ բարբառին, եւ կ'ուզէինք …արտասահմանի սակաւաթիւ արեւելահայերն ալ քիչ մը հա…թեամբ վարժուէին մեր բարբառին,— ինչպէս կը մաղթէ …գատող ընկերն իսկ:

Այո՛, քանի որ օտար լեզուներ կը սորվինք, «յանուն մեր …յին գաղափարների իրականացման, մեր հատուածների …ման եւ միակուռ բանակի կազմութեան, պէտք է սորվինք … մեր գրական բարբառները»:

Այս իմաստուն խօսքերուն արժէքն ի՞նչ կը պակսէր, …անոնք «թարգմանուելով», հրատարակուած ըլլային թրքա…երէն, եւ աւելի շատ մարդիկ հասկնային:

Եւ կը կարծէք թէ լա՞ւ կ'ընեն «Հայրենիք»ն ու «Յուսա…ը, ամէնէն սովորական բայց բովանդակալից նիւթերը, …րակ թղթակցութիւններն ու թարգմանութիւններն ան… հրատարակելով ռուսահայերէն,— այն ալ ո՛րքան աղքատ … գիսախռիւ: (Ինչպէս մեր մէջ ալ կան շատ-շատերը, …պտոյտ նախադասութիւններով):

…իրերու բերումով, մեր լեզուն ապաստաներ է գիրքերու եւ …թերու մէջ:

Մե՞ղք է, եթէ կ'ուզենք անոր տալ տիրական տեղ, առանց …ելու ո՛ր եւ է իրաւունք, եւ առանց արհեստական մար…քներ կամ պատուաստներ կատարելու:

Որո՞ւ համար հաճելի է հայերէնը հայերէնի թարգմանելու …ուկը, եթէ չըլլար հանրային նիւթ մը հանրամատչելի …նելու, կենդանացնելու մտահոգութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի այսօրուան կովկասահայ թերթերէն ար…պումները իրենց լեզուով պահելու հարցին,— բացատրե… թէ ի՛նչ լաբիւրինթոս պիտի ծնէր: Մենք յատուկ խմբա… կը պահենք յատկապէս հայ-խորհրդային թերթերէն թարգ…ութիւններ կատարելու համար: Վերէն վար խմբագրելու ոչ …ն յօդուածներ, այլ եւ քանի մը տողնոց լուրեր:

Ուզեցինք սրտաբաց ըլլալ, պարզելու համար շարք մը թիւ…ցութիւններ որոնց ուրիշներ ալ ձայնակցած են յաճախ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք, որ ամբողջ թիւ մը նուիրած է Մշակոյթի Օրուան, կը շեշտէ (14 Հոկտ.).

— «Ճիշտ է, որ հայ մշակոյթը հայութեան ազգային կեանքին մէջ այսօր այն բացառիկ դերը չի կատարեր, ինչ որ կը կատարէր դարեր առաջ:

Ճիշտ է, որ հայ մշակոյթը այսօր չի դառնար եկեղեցիի եւ կրօնքի այն նեղ սահմանին մէջ, ուր կը դառնար դարեր շարունակ:

Ճիշտ է, որ հայ մշակոյթը այսօր այն գրեթէ միակ լուսաւոր փարոսը չէ, որ առաջնորդեց ու պահեց հայ ազգը դարերու արիւնոտ խաւարին մէջ:

Ճիշտ է, վերջապէս, որ հայ մշակոյթը այսօր չի լեցներ ու ապրեցներ հայութեան հոգին այնքան խորունկ ու ամբողջական կերպով, ինչպէս լեցուց ու ապրեցուց երկար դարեր:

Սակայն, այսօր ալ, երբ քաղաքական արժէքներն ու ձգտումները կ'իշխեն մեր հոգիին վրայ, երբ քաղաքական պայքարները կը լեցնեն մեր ազգային կեանքը իրենց այնքան դաժան հոգերով ու հարկադրանքներով եւ անվերջ գոհողութեան անողոք պահանջներով, հայ մշակոյթը այսուհանդերձ կը մնայ միակ մեծ ու գործօն ուժը, որ ամէնէն աւելի լայն ու ամուր կերպով կը կապէ իրարու հետ հայութեան ցիրուցան բեկորներն ու պառակտուած հատուածները, ամէնէն աւելի ազդու կերպով կը ջերմացնէ հայ մարդուն սիրտը ամէն տեղ հայկական հանճարի կենարար ճառագայթներով, Հայաստանէն սկսեալ մինչեւ մեր հեռաւորագոյն գաղութները:

Մանաւորապէս անգնահատելի է հայ գրի ու գրականութեան, հայ մշակոյթի փրկարար դերը օտար երկիրներու մէջ, ուր ան անվիճելիօրէն մեր մեծագոյն զէնքն է ապազգայնացման վտանգին դէմ, որուն ենթակայ են մեր տարագիր բազմութիւնները:

Հայ մշակոյթի տօնը տօնելով՝ մենք կ'ուզենք վառ պահել հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ այն անշէջ ջահը, որ Մեսրոպներու եւ Սահակներու օրերէն լուսաւորեց հայ ազգի պատմական դժնդակ ճամբան մինչեւ մեր ներկայ ողբերգութեան օրերը և որուն պէտքը մենք այսօր թերեւս աւելի սուր կերպով կը զգանք, քան զգացեր ենք մեր անօրինակ պատմութեան ամէնէն սեւ օրերուն իսկ…»

Ս. ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՆՊԱՐՏ

Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ անպարտ արձակուած է Հ. Հ. նախկին ելմտական նախարար Ս. Արարատեան, որ երկու ամիս առաջ բանտարկուած էր 5—6 ռումանացի երեսփոխաններու եւ պաշտօնեաներու հետ, քաղաքի շահագործման վէճի մը առթիւ: Քննութենէն կը հետեւի թէ բոլորովին թիւրիմացութեան հետեւանք է եղած ամբաստանութիւնը, որուն մասնաւորապէս ուժ կուտար ընդդիմադիր մամուլը:

ՉԵԼԼԸՆ ոստիկանները, պուլկար իշխանութեանց հաւանութեամբ, Վառնայի մէջ ձերբակալեցին եպիրոսցի աւազակներ, որոնք անցեալ տարի Եանեայի մէջ կողոպտած էին 15 միլիոն տրախմի փոխադրող սուրհանդակ մը՝ սպաննելով մարդիկը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Կոմս Ցեփլին» ճամբայ ելաւ

Գերման հսկայ ղեկաւոր օդապարիկը՝ «Կոմս Ցեփլին» երէկ առաւօտ ժամը 1.08ին (ֆրանսական ժամով՝ 7) Լէյքհըրսթի կայանէն ճամբայ ելաւ՝ Գերմանիա վերադառնալու համար:

Այս անգամ եւս տրամադրելի բոլոր տեղերը բռնուած են ճամբորդներու կողմէ, որոնց շարքին կան միայն երկու կիներ, մէկնէ՝ Տիկ. Տրըմմընտ Հէյ, որ արդէն Գերմանիայէն Ամերիկա գացած էր «Կոմս Ցեփլին»ով, միւսը՝ Տիկ. Քլարա Ադամս, Փէնսիլվանիոյ մեծահարուստ մէկ վաճառականին կինը:

Բացի ճամբորդներէ, Ցեփլինը կը փոխադրէ նաեւ գոյքեր՝ կէս քիլօն 5 տոլարի (125 ֆր.) հաշուով:

Կիրակին հանգիստի օր

Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովը իր նոր նստաշրջանին առթիւ օրակարգի վրայ դրած է կարգ մը նոր բարենորոգումներ: Ասոնց գլխաւորներն են՝ ուրբաթի տեղ կիրակին հանգիստի օր նշանակելու եւ թրքական տառերը վերջնականապէս փոխելու խնդիրները:

Ըսմէթ փաշայի դահլիճը որոշած է առաջին առթիւ ներկայացնել օրինագիծ մը՝ կիրակին հանգիստի օր ընդունելու մասին: Պատճառաբանութիւնն այն է որ կ'ուզուի Թուրքիոյ տնտեսական կեանքը ներդաշնակել Եւրոպայի տնտեսական կեանքին հետ: Պոլսոյ Թուրք Առեւտրական Սենեակը ստիպողաբար կը պահանջէ, որ քուէարկուի այս որոշումը:

Բացի դահլիճէն, Պոլսոյ երեսփոխանները եւս պիտի պահանջեն Էնկիւրիի Խորհրդարանէն՝ որ կիրակին պաշտօնական հանգիստի օր հռչակուի:

Գալով գիրերուն, Էնկիւրիէն կը տեղեկացնեն թէ նոր տառերու գործածութեան օրինագիծը կը պատրաստուի կրթական գործավարութեան կողմէ: Օրինագծի անհրաժեշտութեան մասին գրուած պատճառաբանութեան մէջ մասնաւորապէս կը յիշուի թէ հին գիրերը մեծ արգելք մը կը կազմեն յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ, եւ թէ նոր տառերը գիտական յառաջդիմութեան մէջ պայծառ հորիզոններ պիտի բանան:

Օրինագիծը պատրաստուելուն պէս պիտի յղուի Ազգային Մեծ Ժողովին, որ առաջին անգամ այս օրէնքը պիտի քննէ ու վաւերացնէ:

Օրէնքին ընդունելութիւնը եւ խօսուած ճառերը անթելով պիտի հաղորդուին Պոլիս:

Երկու լրտեսներ ձերբակալուած

Թուլոնի մէջ ձերբակալուեցաւ Սաքքարինի անուն մարդ մը, Լիոնի իտալական հիւպատոսարանի սուրհանդակներէն, որ Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ (մանաւանդ ծովային եւ օդանաւային) կարգ մը վաւերաթուղթեր ձեռք անցընելով կը յանձնէր «օտար» պետութեան մը:

Սաքքարինի յաճախ կը ճամբորդէր, աշխատելով ո եւ է կասկած չյարուցանել իր անձին շուրջ: Կը կարծուի թէ Իտալացին յարաբերութեան մէջ էր գաղտնի գործակալներու հետ, որոնք վաւերաթուղթերը իրեն կը յանձնէին իր աներձագին Վանէլլիի միջոցաւ, ֆրանս. հպատակ: Իտալացին իր աներձագին պաշտօն յանձնած էր տեղեկութիւններ քաղել Ֆրանսայի Հարաւ-արեւելեան շրջանի նաւային ուժերուն, օդանաւերու եւ ղեկաւոր օդապարիկներու խարիսխներուն, պէնզինի կեդրոններուն եւայլնի մասին:

Աներձագը ա՛յնքան ձախորդ շարժեցաւ, որ ֆրանսական հակալրտեսական կազմակերպութեան պետը Տիւքլու անմիջապէս տեղեկութիւն ստացաւ եւ տեղւոյն վրայ ղրկեց երկու գաղտնի ոստիկաններ, որոնք յանցաւորները ձերբակալելով փարիզ բերին:

Ֆրանսացին խոստովանութիւններ ըրաւ: Սաքքարինի ձերբակալուեցաւ՝ որովհետեւ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն չէր վայելէր: Հարցաքննիչ դատաւոր Փէյր կը քննէ խնդիրը, որուն դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սէնի ոճրադատ ատեանին առջեւ:

Մուսոլինիի պատգամը

Ֆաշիստներու Հռոմի վրայ քալելուն վեցերորդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ամբողջ Իտալիոյ մէջ: Այս առթիւ Մուսոլինի Սեւ Շապիկաւորներուն ուղղեց հետեւեալ կոչը.—

— Ֆաշիստ յեղափոխութեան վեցերորդ տարին կը փակուի հոյակապ արդիւնքովը գործերու, որոնք սահմանուած են դարերու ընթացքին մնալ իբրեւ վաւերագրեր մեր հաւատքին, մեր ուժին եւ մեր աշխատանքին: 2832 հանրային ձեռնարկներ պիտի բացուին՝ գործքով ու լռութեամբ տօնելու համար այն մեծ գործը, որ 1922 հոկտեմբերին ազատագրեց իտալացի ժողովուրդը եւ նոր վարչաձեւ մը հաստատեց Իտալիոյ եւ աշխարհի մէջ: Այդ ձեռնարկներն են՝ 566 ճամբաներ, 337 դըպրոցական շէնքեր, 399 ջրաբաշխական, 65 ծովային, 79 առողջապահական հիմնարկութիւններ, 371 հանրային շէնքեր, 925 զանազան գործեր, եւ բազմաթիւ ուրիշ նուազ կարեւոր ձեռնարկներ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

A LA MANIÈRE DE…
ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԽԵՆԹԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իմ խորագիրս պիտի զարմացնէ շատերը: Հոգ չէ: Արդէն ես ալ զարմանալի եմ: Ծառը պտուղէն՝ կը ճանչցուի:

Մնաց որ ոչինչ կայ զարմանալի: Այդ զարմանքին պիտի ուզէի շնորհել տգիտութեան պիտակը: Որովհետեւ խենդ(թ)ութեան մասին շատեր, թերեւս, ոչինչ գիտեն:

Նշմարեցի՞ք որ «խենդ»ին եւ «ութեան» միջեւ (թ) մը տեղաւորեցի: Չեմ կարծեր: Աչք ունենալը չի բաւեր տեսնելու համար: Ուրիշ բան պէտք է՝ տեսնելու համար ինչ որ ցոյց կը տրուի, բայց կը ծածկուի, հասկնալու համար ինչ որ կ'ուզուի ըսել, բայց չըսուիր: Այդ բանը՝ ամէն մարդու չէ շնորհած Աստուած, որուն չեմ հաւատար, բայց սովորութիւնն է որ կը շարունակէ շրթունքներուս փակցնել անոր անունը: Սովորութիւնները չեմ սիրեր ես: կը նմանին մեռելներու բացած ճամբաներուն, որոնց վրայ չչափուած թիզ չէ մնացած:

Խենդ(թ)ութիւնը երկու տեսակ է: դ ով եւ թ ով: Խենդութիւն («դ»ով) իմացական գերագրգռութեան ծայրագոյն աստիճանն է. իսկ խենթութիւնը («թ»ով) անոր եպիսկոպոսութիւնն է:

Նպատակ չունիմ եւ դժուար է օրաթերթի մը նեղ սիւնակներուն մէջ, ներկայացնել հին ու նոր, «դ»ով թէ «թ»ով բոլոր իմացական գերագրգիռներու դասակարգին կեանքը: Բազմաթիւ նօթեր ունիմ. բայց պիտի յիշատակեմ միայն քանի մը օրինակ:

Ըսեմ սակայն թէ առ այժմ, նօթերս կը վերաբերին ֆրանսական խենդերու եւ խենթերու, զորս կ'ուսումնասիրեմ այս միջոցիս: Երբ շրջանս աւարտեմ, պիտի այցելեմ բոլոր ազգերու յիմարանոցները, նօթերս լրացնելու համար:

Հին ատեն, կը կարծուէր թէ խենդ-խենթերուն մէջ սատանայ կը բնակի: Եւ ատոր համար ալ, անոնք մասնաւոր յարգանքի կ'արժանանային: Այսօր սակայն գիտութիւնը քանդեց այդ նախապաշարումներն ալ: Հիմա գիտենք թէ անոնք ալ մեզի պէս մարդեր են, նոյն կազմով, նոյն շարժումով. բայց եթէ չորս պատերու միջեւ կ'արգելափակուին, պատճառն այն է որ երբեմն ինքնատիպ, անիշխանական գաղափարներ կը յղանան եւ յաճախ զանոնք գործադրելու չափ կորով ու քաջութիւն կ'ունենան:

Գրականութեան մէջ շատ խօսուած է անոնց մասին: Բայց անոնց մէջ ալ կան որ իրենց կարգին կը խօսին ուկը գրեն գրականութեան մասին,

Կ'ուզէի քիչ մը տեղեկութիւն տալ անոնց գրականութեան մասին: Ափսո՛ս որ տեղ չկայ:

Գրեց՝ Շ. Ն.

Ընդօրինակեց՝ Մ. Ե.

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիական թերթ մը կը գրէ որ Պոլսէն ֆրանսական նաւով Իզմիր հասած են 250 հայ գաղթականներ, Սուրիա անցնելու համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դեսպան Րաթըպ փաշա եւ Իրաքի դեսպան Սուպհի պէյ, Մ. Քէմալի ներկայացուցին իրենց յանձնարարագրերը:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆ ու ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Հազիւ չորս ամիս անցած է Ֆրանքի պաշտօնական կայունացումէն ի վեր, եւ արդէն ամբողջ անցեալը մոռցուած է. ոչ մէկ աւեւտրական տագնապ. ոչ մէկ ամպ հորիզոնին վրայ եւ ամէնքը համաձայն են յայտարարելու թէ դրամական բարեկարգումը տեղի ունեցաւ լաւագոյն պայմաններու մէջ եւ յարմարագոյն ժամուն։

Ֆրանսական Ֆրանքն արդէն գրաւած է իր հաստատուն դիրքը միջազգային դրամական հրապարակներուն վրայ եւ Փարիզի սակարանը առաջնակարգ սակարաններէն մին կը համարուի բոլոր դրամատէրներու կողմէ. ոչ մէկ կասկած Պանք տը Ֆրանսի հաշուեկշիռներուն նկատմամբ, որոնք ցոյց կուտան միշտ բաւականաչափ ոսկիի պահեստ մը իբր գրաւական հրապարակի վրայ գտնուած թղթադրամներուն։ Այդ ոսկիի պահեստը միշտ կ՚աւելնայ եւ համեմատութիւնը թղթադրամին հետ յաճախ օրինական չափէն շատ աւելի զօրաւոր է։

Այս ամէնն անվիճելիօրէն ապացուցուած է... եւ սակայն եթէ պատերազմ մը ծագի, ի՞նչ պիտի ըլլայ կացութիւնը. ո եւ է միջոց խորհուած չէ յառաջիկայի նոր վերիվայրումներն արգիլելու համար. անցեալը կարծես անվերապահօրէն թաղուած է...։ Դառն փորձառութիւնն ո եւ է դաս տուած չէ վարիչ շրջանակներուն եւ նոր պատերազմ մը ծագածին պէս անկանտես պէտք է ըլլանք միեւնոյն դէպքերուն։ Նախարար, երեսփոխան եւ ծերակուտական անմիջապէս պարտադիր սակ պիտի քուէարկեն թղթադրամներուն եւ պիտի հրամայեն Պանք տը Ֆրանսին նոր թուղթեր հրապարակ հանելու...։

Պանք տը Ֆրանսի ղեկավարները հայրենասիրական պարտք պիտի համարեն կառավարութեան զօրավիգ հանդիսանալու եւ դրամը վերստին պիտի գլորի դէպի վար, այս անգամ աւելի շուտ քան 1914ին, քանի որ տխուր յիշատակը դեռ թարմ է։ 1914ին արդէն մոռցուած էին Նափոլէոնեան շրջաններու դրամական անկումները եւ ընդհակառակն 1870-1871ի պատերազմին դիմացող Ֆրանքը յաւատեսութեան մղած էր դրամատէրները։

Բայց կարելի՞ է արդեօք միջոցներ ձեռք առնել այժմէն. դրամի կործանումն անխուսափելի հետեւանքը չէ՞ ամէն մեծ պատերազմի։ Եթէ այդպէս է, ուրեմն կայունացման հրովարտակն անկատար է եւ Ֆրանքը վիրաւորելի. բաւական է նոր օրէնք մը քուէարկել եւ ամէն ինչ քանդել. անտարակուսելի է թէ պարտադիր սակի օրէնքը խանդավառութեամբ պիտի քուէարկուի անմիջապէս որ — մի՛ արասցէ — նոր պատերազմի յայտարարութիւն հրատարակուի։

Լաւագոյն կ՚ըլլար որ այժմէն խորհէին թէ ինչ կարելի է ընել այդ վերիվայրումներն արգիլելու համար. պատերազմի պահունգլուխները հանդարտ չեն ըլլար՝ եւ ապարէզը կը մնայ հայրենասէրներուն, որոնց համար դրամի հարցը կարեւորութիւն չունի. բաւական է յաղթել թշնամիին...։ Հունգարիոյ մէջ վերջերս հայրենասիրաբար կեղծ դրամներ չտպեցի՞ն մեծ մեծ մարդիկներ...։

Պատերազմական նախարարութիւնն ամէն երկիրներու մէջ ալ ամէն տեսակ միջոց կը խորհի խաղաղութեան ժամանակ, որպէսզի պատերազմին յանկարծակիի չգայ. զինուորական վարժութիւն, ռազմամթերքի պատրաստութիւն եւայլն ամէն բան նախատեսուած է։ Կարելի չէ՞ արդեօք որ ելմտական նախարարութիւնն ալ ազգային դրամի պաշտպանութեան միջոցները ձեռք առնէ. դրամն ալ ազգային կալուած մը չէ՞ միթէ։

Ծաւալի եւ երկայնութեան չափերն անփոփոխելի են, ապահով ենք թէ պատերազմը ոչ մեդրը պիտի փոխէ ոչ ալ լիդրը, բայց ապահով չենք թէ դրամը չպիտի փոխուի. եւ ի՛նչ սոսկալի հեռապատկեր. ի՛նչ աղագին աւեր. ամբողջ Ֆրանսայի դրամական հարստութեան չորս հինգերորդը յօդս ցնդեցաւ եւ մէկ հինգերորդն է միայն որ կանգուն է. անգլիական ոսկին 1914ին 25 ֆրանք կ՚արժէր, այսօր 124 ֆր. կ՚արժէ։

Ի՞նչ պէտք է ընել դրամի անկումն արգիլելու համար. տեսականօրէն շատ պարզ է խնդիրը։

Արգիլել կամ աւելի ճիշտ չարտօնել Պանք տը Ֆրանսը նոր թղթադրամներ հրապարակ հանելու։ Դրամ հայթայթելու ուրիշ միջոցներ ալ կան, ինչպէս տուրք, փոխառութիւն եւ պարտքերու վճարման յետաձգում։ Կարճատեւ պատերազմներու ժամանակ յաճախ այս միջոցներուն դիմուած է. խնդիրը կը բարդանայ սակայն, երբ պատերազմը կ՚երկարի։

Թղթադրամի կեղծումը միջազգային սովորութիւն մը եղած է կարծես եւ չէզոքները բնական կը գտնեն որ առանց փոխարինութեան թղթադրամ հանէ պատերազմող պետութիւնը, ինչպէս որ հին ժամանակ միապետները ոսկեդրամի կշիռքէն կը գողնային առանց յանցաւոր նկատուելու։ Այժմ արդէն ոսկեդրամի կշիռքը պակսեցնելը ոճիր կը համարուի եւ սիրելի է յուսալ թէ պիտի գայ ժամանակ մըն ալ, որ թղթադրամի կեղծումը միջազգային դատապարտութեան պիտի ենթարկուի։

ԺԲ դարուն Միացեալ Նահանգներու անկախութեան պատերազմէն յետոյ Ամերիկան ալ ունեցաւ իր դրամական տագնապը եւ դաշնակցային Սահմանադրութեան մէջ դրին յօդուած մը որ կ՚արգիլէր աւելորդ թղթադրամ շրջաբերութեան հանելը։ Բայց այդ յօդուածը լաւ խմբագրուած չէր եւ ԺԹ դարու քաղաքային պատերազմին՝ պետութիւնը նոր թղթադրամներ հրապարակ հանեց եւ տոլարը իր արժէքին 100էն 65ը կորսնցուց։ Երկար տեւեց այս դրամական տագնապը եւ շատ սուղի նստաւ Միացեալ Նահանգներուն։ Կրանթ նախագահը որոշեց որ բոլոր փոխառութիւններն ալ ոսկեդրամով վճարուին, մինչեւ իսկ անոնք, որոնք այդ պայմանը դրած չէին փոխառութեան պայմանագրին մէջ եւ այդպիսով ամերիկեան վարկը բարձրացաւ հետզհետէ, հակառակ շատ մը տնտեսագէտներու պնդումներուն թէ պէտք էր հասարակներու շահը զոհել հարկատուներու շահին, այսինքն թղթադրամով վճարել եւ նոր տուրքերու չդիմել բարդուած պարտքերը վճարելու համար։ Նախագահը յաղթեց եւ անկէ ի վեր բոլոր փոխառութեան թուղթերը հրապարակ կը հանուին «ոսկեդրամով վճարելի»։ Այդ թղթերէն ունեցողները իրաւունք ունին ոսկի պահանջելու եւ ոչ թէ ոսկիի արժէք ունեցող դրամատոմս։

Այս յանձնառութիւնը ջնջել կարելի է միայն պետութեան պաշտօնապէս սնանկ յայտարարուելով։ Ահաւասիկ օրէնք մը որ բաւական զօրաւոր է եւ Ֆրանսայի մէջ ալ կարելի է թերեւս կիրարկել, եթէ ուզուի։ Այնատեն այլեւս պետութիւնը չի կրնար պարտադիր սակ քուէարկել եւ ոսկիի փոխարէն թղթադրամ տալ։

Պարտադիր սակի առաւելութիւնն այն է որ անմիջապէս դրամ կը հայթայթուի՝ առանց երկար բարակ քուէարկութեանց, բայց արդիւնքն այն կ՚ըլլայ որ մեծ մասամբ միայն պետութեան փոխատուողները կը կորսնցնեն, մինչդեռ տուրքեր հաստատելով կարելի է աւելի արդարօրէն բաշխել զանոնք եւ ամբողջ ժողովուրդը մասնակից ընել վնասին եւ պատերազմական ծախքերուն։

1925ին՝ Քայյոյի ելմտական նախարարութեան ժամանակ հրապարակ հանուած հարիւրին 4 պարտաթուղթերը մասամբ հետեւանք էին այս կանխամտածութեան, որովհետեւ երաշխաւորուած էին դրամատոմսի անկման հաւանականութեան դէմ. բայց հիմք ընդունուած էր անգլիականը, փոխանակ ոսկի մետաղին, ինչ որ սխալ էր, քանի որ գիտենք թէ մեծ պատերազմին անգլիական թղթադրամն ալ մինչեւ հարիւրին 15—20 կորսնցուց իր արժէքէն։ Լաւագոյն ձեւն ուրեմն փոխառութեանց ոսկի մետաղով վճարելու յանձնառութիւնն է, ինչպէս Ամերիկայի մէջ։

Այժմէն կարելի չէ՞ միջոցներ ձեռք առնել։ Անշուշտ կարելի է, եթէ քաղաքական, կուսակցական եւայլն շատ մը հայեցակէտներ մէկ կողմ դրուին եւ կառավարութիւնները միայն դրամատէրներու շահը նկատի ունենան։ Իրաւո՞ւնք է սակայն որ դրամ քիչ ունեցողները իրենց արիւնը տան, իսկ դրամ շատ ունեցողները իրենց դրամն իսկ չտան... այն հայրենիքին համար, զոր իրենք կը կառավարեն իրենց ուզածին պէս։

Մ. Տ.

ԻՇԽԱՆ ՍԷՅՖԷՏՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Իշխան Սէյֆէտտինի խնդիրը դարձեալ կ՚արծարծուի։ Ինչպէս կը յիշուի, եգիպտացի իշխանը երեք տարի առաջ Անգլիոյ մէկ յիմարանոցէն փախած եւ Պոլիս ապաստանած էր։

Իշխանին խորթ հայրը Ֆէրիտուն փաշա անգլիական եւ եգիպտական կառավարութիւններուն դէմ դատ բացած էր եւ կը պահանջէր Եգիպտոսի մէջ իշխանին ունեցած մեծ հարստութիւնները, որոնք գրաւուած էին։

Անգլիական կառավարութիւնը մերժած էր վերադարձնել կալուածները, ըսելով թէ իշխանը կորսնցուցած է իր մտային հաւասարակշռութիւնը։

Նոյն իսկ ըսուեցաւ թէ եգիպտացի վարչապետներ կաշառք ստացեր են այս խնդրին առթիւ։

Եւրոպայէն Ֆրանսացի, անգլիացի երեք բժիշկներ հասած են Պոլիս, իշխանին առողջական վիճակը քննելու եւ պատկանեալ դատարանին տեղեկագիր մը տալու։

Պոլսոյ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյ իր մօտ հրաւիրելով, տեսակցած է Ֆէրիտուն փաշայի եւ իշխան Սէյֆէտտինի հետ։

Յայտնի չէ թէ պիտի ընդունուի՞ երեք օտար բժիշկներու քննութիւնը, քանի որ ըստ օրէնքի նման դատերու մէջ հիւանդները կը քննուին իրենց գտնուած վայրի բժիշկներուն կողմէ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

ՆԱՐ ԽԱՂԵՐ ԵՒ ՎՏԱՆԳՆԵՐ

Խորհրդային հրապարակագիր Ս. Իրանսկին, որ բաւական հմուտ է Արեւելքի քաղաքական խնդիրներուն, «Զարիա Վոստոկա»ի (հոկտեմ. No. 233) մէջ կը պարզաբանէ Քէլլոկի դաշինքը եւ անգլեւֆրանսական նաւային համաձայնութիւնը։

Համաձայն յօդուածագրին քաղքենի երկիրներու քաղաքականութիւնը ներկայիս նոյնն է, ինչ որ առաջ — աշխարհատիրական եւ յարձակողական։ Միայն թէ, համաշխարհային պատերազմէն ի վեր, ժողովուրդները մոլորեցնելու համար, աւելի յաճախ կը կրկնեն խաղաղութիւն, զինաթափութիւն եւ ապահովութիւն նշանախօսքերը։

«Անգլիոյ համար,կը գրէ Իրանսկին, երթալով աւելի կը դժուարանայ համակերպիլ այդպիսի հասկացողութիւններու հետ եւ տուով քօղարկել իր յարձակողական նպատակները, քանի որ ան միշտ պատերազմական վիճակի մէջ է Արեւելքի եւ Խորհրդային Միութեան դէմ»։

Զուրկ՝ խոշոր գաղթավայրերէ, Ամերիկան, որ արդէն ինքզինքը ապահովւծ է օտար քաղաքական միջամտութենէ, շնորհիւ նիւթական գերակշռութեան, նոյն նուաճողական շարժառիթներով, ի վիճակի է խառնուիլ միւսներու, մանաւորապէս Անգլիոյ գործերուն, նաեւ խաղաղութեան նշանախօսքի տակ։ «Ճարտարարուեստի, ելմտական եւ ռազմական յարաբերութիւնը Ամերիկային հնարաւորութիւն կուտայ շատ քիչ դիմել զէնքի օգնութեան եւ աւելի յաճախ արտասանել խաղաղութեան բառեր»։

Նոյն ձեւով չի կրնար վարուիլ Անգլիան եւ ստիպուած է իր յարձակողական մտադրութիւնները հրապարակել։ Քէլլոկի դաշինքին Անգլիան մասնակցեցաւ որոշ վերապահումներով եւ միաժամանակ սկսաւ, նախկին ձեւով, գաղտնի զին. դաշինքներ կնքել։ «Միշտ հաւատարիմ իր հին գործելակերպին — կեդրոնացնել ուժերը գլխաւոր մրցակիցին դէմ՝ որոշ զիջումներ ընելով աւելի թոյլ հակառակորդին — Անգլիան կ՚աջակցի Ֆրանսային, որպէս զի վերջինս իր գերակայութիւնը տարածէ ցամաքի վրայ, պայմանով, որ Ֆրանսան ալ ծովի վրայ օգնէ Անգլիային՝ Ամերիկայի դէմ»։

Իրանսկին կը գտնէ, որ եթէ Քէլլոկի դաշինքը մէկ կողմէ խախտեց Ազգերու Դաշնակցութեան դիրքը եւ կազմալուծեց, միւս կողմէն կենդանութիւն տուաւ անգլեւֆրանսական ծովային համաձայնութեան։ Այդ համաձայնութեան մէջ հնարաւոր է նաեւ Իտալիոյ ու Գերմանիոյ մասնակցութիւնը։ «Եւ այժմ, Քէլլոկի դաշինքին կը հարկադրուի ոչ այնքան Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որքան նոր համաձայնութիւնը»։

«Արեւելեան ժողովուրդներու եւ Խորհրդային Միութեան համար կարեւոր նշանակութիւն ունի այդ։ Նոր համաձայնութիւն կազմակերպելու փաստը Արեւելքի մէջ, նախ եւ առաջ, վերջ կուտայ Ազգերու Դաշնակցութեան խաղաղասիրական պատրանքներուն։ Որոնք դեռ , եւս ընդունելութիւն կը գտնեն արեւելեան որոշ շրջանակներու մէջ։ Նոր համաձայնութիւնը Արեւելքի առջեւ ամբողջ հասակով ցցուած անմիջական պատերազմի վտանգ է։

«Նոյն բանը տեղի ունեցաւ հին համաձայնութիւնը կազմելու ժամանակ։ Անգլիական աշխարհակալութիւնը կը պատրաստուէր ճակատիլ գերմանական աշխարհակալութեան դէմ։ Այդ նպատակով, իր կողմը կը քաշէ ֆրանսական, իտալական եւ ռուսական աշխարհակալութիւնները, նոյնիսկ այնպիսի մեծ զոհաբերութեամբ (ժամանակաւորապէս)՝ որ յօգուտ Ռուսաստանի հրաժարեցաւ Պոլսէն եւ նեղուցներէն։ (Հիմա ալ Անգլիան Ֆրանսային կը ձգէ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ցամաքային գերակշռութիւնը)։ Վճռապէս եւ վերջնականօրէն որոշելով գերմանիան դուրս քշել Արեւելքէն, նախապատերազմական եւ պատերազմի առաջին տարիներուն՝ Անգլիան, Արեւելքը բաժնելու եւ ձեւափոխելու (գլխաւորապէս Թուրքիոյ մասին) հարցին մէջ, համաձայնութեան եկաւ պատերազմի գլխաւոր մասնակիցներուն հետ։

«Ինչքան որ Ամերիկան ներկայիս փորձեր կը կատարէ Արեւելքի մէջ կապել Անգլիոյ ձեռքերը (Քէլլոկի դաշինքը) եւ, ամրանալով գլխաւոր միջազգային ճանապարհներու վրայ (Եգիպտոս), տոլարի ուժով դուրս քշել բրիտանական աշխարհակալութիւնը Արեւելքէն, նոյնքան ալ Անգլիան աստիճանաբար սկսաւ ստեղծել նոր համաձայնութիւն։ Գլխաւոր պէս այդ նոր համաձայնութիւնը հակադրելով Հիւսիսային Ամերիկային, Անգլիան, Արեւելքը բաժնելու հարցին մէջ, կ՚աշխատի համաձայնութեան գալ Համաձայնութեան մասնակցողներու հետ։ Ամերիկան կը ձգտի ամրանալ Արեւելքի մէջ, իսկ Նոր Համաձայնութիւնը, բաժնելով Արեւելքը, կ՚աշխատի ամուր պահել Արեւելքն իրեն՝ գլխաւորապէս Անգլիոյ։

«Նոր Համաձայնութեան արեւելեան այդ ծրագիրները շատ բացայայտ երեւան եկան թէ՝ անգլեւֆրանսական յուլիսեան պայմանագրութեան մէջ՝ որ եւ հիմք դրաւ Նոր Համաձայնութեան եւ թէ Իտալիոյ եղած անգլեւֆրանսական առաջարկի ժամանակ՝ նպատակ ունենալով նոր անդամներ շահիլ եւ ծաւալել Համաձայնութիւնը» ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾԽԱԽՈՏԸ

Քանի մը օր առաջ հրատարակած էինք վիճակագրութիւն մը Թուրքիոյ այս տարուան ծխախոտի բերքին մասին։

Իզմիրէն տրուած նոր տեղեկութիւններու նայելով, Թուրքիոյ ծխախոտը՝ ինչպէս նախատեսուած բերքը չպիտի տայ այս տարի։

Անցեալ տարի ծխախոտի բերքը եղած էր 24 միլիոն օխա. այս տարի կը նախատեսուէր 18 միլիոն, մինչ հազիւ թէ կարելի ըլլայ 14 միլիոն ձեռք ձգել։

Մինչեւ յունիս,կը կարծուէր թէ ծխախոտի որակն ալ լաւ պիտի ըլլար, բայց յուլիս 20էն ի վեր մասնագէտները յուսահատ են եւ կը հաստատեն թէ ծխախոտներու կէսը գրեթէ վարակուած են հիւանդութիւններէ, վերջին գէշ հովերուն հետեւանքով, որոնք վնասեցին տերեւներուն։

Նոր բերքի գնման պատրաստութիւններ սկսած են տեսնուիլ։ Ամերիկացիները կը ջանան լաւ տեսակները գնել, իսկ գերմանները աւելի տրամադիր կ՚երեւին վար տեսակի ծխախոտները գնել։

ՅԱՐԴԳՈՂ

ԳՐԱԿԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄՆԵՐ

միջազգային աստիճան ու

գէչիքթաշլեան.— «Ազգ- գրականութիւն»ը երկու է: Ա. այն հայրենասի- յեղափոխական գրակա- նը, որ հրապարակագրա- ու հռետորական: Եւ Բ. գրականութիւնը որ տոհմիկ կան ու գեղջկական մի- րով ու տիպարով է, եւ որ յն, մեր մէջ, մշակուեցաւ կան ու ռուսական ստուե- րան ազգային գրակա- նու- գիւղային ոճով ու գրոշ- արուեստով գրուածն է թիկատինցին): Սակայն չենք որ ամէն ազգի մէջ մարդկային հո- մը կ'ապրի: Բարձ- այդ մասը, ինչպէս Շէյքսփիրներն ու Սեր- րը, որոնք ազգային չեն: Լաւագոյնը, ար- գէտ գրողը իր ազատու- մէջ թողուլն է:

Զարեան.— «Աղեք- Շրջան»ին ամէնքն ազատ էին, որովհետեւ կրնար արտադրել... Ար- քննադատ չէ, ու մտածէ այդ մասին: ու քննադատը իրմէ կուգան: Արուեստագէտը ու ընդունուած ճանա- չէ որ կը նայի, հոգու ճանապարհին: Ար- միակ հոգը պէտք գտնել իր հոգու ճանա- Եթէ գտաւ այս ճանա- ինչ որ արտադրէ կը գեղեցիկ. իսկ եթէ միեւնոյն է, եթէ ունե- ազգային կամ համամարդ- տեսակէտ չի կարող գործ արտադրել:

Չէքէճեան.— Հասկնալի է պէս օտար ու մեծ միջա- մէջ եղողները մտա- այս խնդրով: Բայց այդ ութեանը եւ ապրուս- հրականացութիւնը վերջ ի այն պիտի ըլլայ, ըստ հայ արուեստագէտը, ուր ըլլայ, պէտք է յայտնէ ութիւնը կարելի մեծագոյն ազատութեամբ, իր այն էու- նը, որ կազմուած է ծագու- միջավայրի եւ ժամանակի երով: Ծագումին մէջ կը ազգը եւ ծննդավայրը. ներկայ միջավայրէն զատ, երկիրն է, կայ նաեւ ներ- ժամանակը, իր բոլոր գա- րական ու զգացական հո- երով, որոնցմէ անշուշտ չի կրնար մնալ արուեստա- Այս ամէնը իր անձնական ուածքին համեմատ ար- արուեստագէտը չի հար- այլեւս թէ ազգայի՞ն կամ մարդկային պիտի ըլլայ թը, գի՞ւղը պիտի նկարէ ագաքը: Անկեղծ եւ ճշմա- արուեստագէտը միշտ ինք- է որ կը դնէ իր գործին ինչ որ ալ ըլլայ իր նիւթը:

Ցպանեան.— Մարդ արա- մէջ անգիտակցական է

ստեղծագործելու ցանկութիւնը: Բուէարկուած ու ընդունուած որոշումներով չէ որ արտադրուած են գեղեցիկ գործերը: Եւ ոչ ալ ընտրելիք նիւթն է կարեւոր, ազգային կամ համամարդկային գործեր տալու համար: Եղնիկ Կողբացին իր ընտրած նիւթովն ազգային չէ, բայց այդ նիւթի մշակման համար գործածած իր լեզուն, ոճը, տրամաբանելու եւ զգալու կերպը հայկական է: Ճիշտ է Սերվանթէսի Տոնքիշոթը համամարդկային տիպ է, բայց իր պատկանած ժողովուրդին յատուկ խանդավառութեամբ, դիւրագրգռութեամբ ու երեւակայութեամբ, աւելի շատ Սպանիացի է... Շէյքսփիրը իր «ապազգային» նիւթերով՝ անգլիական ցեղին յատուկ յանդգնութիւնը, նրբամտութիւնը եւ խոռագիտութիւնը երեւան կը բերէ: Իւրաքանչիւր անհատի մէջ անխուսափելիօրէն կայ ազգային ու մարդկային զգացում: Կարեւորը՝ այդ զգացումը հարազատօրէն արտայայտելն է:

Համաստեղ.— Իր գեղեցիկն ընտրել չկարենալուշուարումն է պատճառը այս կարգի հոգերու եւ վէճերու: Կ'ենթադրեմ թէ Տանթէն իր «Աստուածային Կատակերգութիւն»ը գրած միջոցին հարց չէ տուած թէ «ազգայի՞ն» թէ «միջազգային» ուղին բռնեմ: Այդ գործը այնքան իտալական է նոյնքան տեղական ու ժամանակակից բնոյթ ունի որ կ'ըսուի թէ կան անուններ որ մինչեւ այժմ հասկցուած չեն: Համամարդկային պաշտամունքի առարկայ դարձած Աստուածաշունչը Հրեաներու ազգային պատմութիւնն է: Մեր մեծ թերութիւնը՝ մեծ ազգերու բարձրութեան հասած ազգային մեծ գրականութիւն մը ստեղծել չկարենալն է: Ո՞վ մոռցաւ մեր ժամանակակից հերոսական պատմութեան՝ որ տար մեր «Իլիական»ը եւ «Ոդիսական»ը, մեր «Պատերազմ ու Խաղաղութիւն»ը: Մեր դաշտանկարները ֆրանսական դաշտանկարներէն պակաս գեղեցիկ չեն. մեզի Մէյիէ կը պակսի, որ չշուարի՝ այլ ստեղծագործէ: Մենք ունինք մեծ գրականութիւն մը կերտելու բոլոր տարրերը... ստեղծենք այդ գրականութիւնը եւ այն ատեն համամարդկային արուեստին տուած կ'ըլլանք մեր ծաղիկը: Ստեղծենք մեր ապրումովն ու աւիւնովը: Վա՛յ այն գրականութեան ուր ոչ սեփական աւիւն կայ եւ ո՛չ ապրում:

Կ. Սասունի.— Մեր այս բոլոր դժգոհութիւնները անոր համար են որ տակաւին չունեցանք հանճարեղ հայ արուեստագէտ մը որ բերէր մեր ազգային բովանդակ հոգին: Երբ ունենանք այդ՝ պիտի տանք համամարդկային արժէք ունեցող գործ մը: Լիապէս ու կատարելապէս արտայայտել կարողանալ ազգի հոգին՝ համամարդկային գործ մը տալ կը նշանակէ: Ով իր ապրածը, իր ունեցածը արտայայտել չկրնար, ինչպէ՞ս պիտի կրնայ արտայայտել իր չապրածը, իր չունեցածը,

Յ. Զարիֆեան.— Ազգի մը արուեստը մէկ մարդ չէ որ կը կերտէ, հոգ չէ որքան ալ հանճարեղ ըլլայ: Այդ՝ բոլորին սեփականութիւնն եղող ու բոլորին ջանքերով շինուած տաճարին կը նմանի: Մարգար ամին՝ իր պարտէզի ծառը կուտայ, Մելքոն ամին՝ քար կը տաշէ, Արշակ ամին՝ կաւ կը շինէ, Պայծառ քոյրիկ՝ կ'ասեղնագործէ շուրջառ ու վարագոյր, եւ մեծ մայրիկը խունկ կը ծխէ... բոլոր այս մասնակցողներն ալ այնիւ են ու նոյնքան գեղեցիկ գործ կատարող: Այս իրիկուն՝ տաճարի շինութեան յանձնուած գիւղին մէջ կը զգամ ինձ, եւ անո՛ր համար է որ, մեծ ուրախութենէս արձակուեցան լեզուիս կապերը եւ դա֊ձայ ճառախօս:

Ժողովը թէեւ փակուեցաւ կէս գիշերին, բայց հեռաւոր գիւղերէն եկածները, մօտիկ բնակողներու պէս, կը յամենային, աւելի ու աւելի լուսաբանելու եւ լուսաբանուելու համար:

Ծիրկաթին

ՆՈՐԷ՞Ն ԴԱՒ

Ինչպէս յայտնի է, Ազգեր ու դաշնակութեան օրակարգին վրայ կայ հայ, ռուս, հրեայ եւ ուրիշ գաղթականներու իրաւական վիճակի խնդիրը: Պատկանեալ յանձնաժողովը առաջարկած է յատուկ հիւպատոսական մարմիններ հաստատել, Նանսէնեան վարչութեան ներկայացուցիչներէն, որպէս զի դիւրութիւններ տրուին գաղթականներուն, անցագրային եւ նման գործերու մէջ:

Թիֆլիսի Պրոլետարը (22 սեպ.) անդրադառնալով այս առաջարկին, անոր մէջ «դաւ» մը կը տեսնէ խորհրդային Միութեան դէմ:

«Դեռ վերջերս էր որ ֆրանսացիները առաջարկեցին Հայերը տեղաւորել Սուրիոյ մէջ, որպէս զի հայ գաղթականներու եւ Լիբանանի քրիստոնեաներու օգնութեամբ ճնշեն սուրիական ցեղերու ազատագրական տենչերը (տենդենց):

Աշխարհականները պատրաստ են հակաբոլշեւիկեան գործիքի գոյն տալ ծրագրուած հիւպատոսական մարմիններուն: Եւ այս ծրագրին տեղեկաբեր նշանակուած է Լեհաստանի արտաքին Նախարար Զալէսքի, որ մեծ հռչակ ստացած է իր հակախորհրդային յարձակումներով: Աշխարհականները աւելի լաւ ընտրութիւն չէին կրնար ընել:

Այսպէսով, աշխարհականները կ'ուզեն գաղթականներու մէջ դադրեցնել օրէ օր զօրացող ձգտումը դէպի ուղենիշերու փոփոխութիւնը եւ դէպի խորհրդային երկիր վերադարձը:

Գաղթականութիւնը շատոնց սկսած է քայքայուիլ: Լաւագոյն մասը կ'աշխատի վերադառնալ Հայրենիք: Եւ այս զանկութիւնը կ'աւելնայ, երբ անոնք ճշգրիտ տեղեկութիւններ կ'առնեն խորհրդային Ռուսիոյ կեանքի եւ անոր ազգային փոքրամասնութեանց վիճակի մասին:

«Հօգատարութիւն», «Ներկայացուցչութիւն» եւն. կազմելով, քաղքենի պետութիւնները կ'աշխատին անոնք հակադրել Խորհրդային Միութեան մէջ տիրող ազատութեան: Ինքնին հասկնալի է որ Խորհրդային Միութիւնը, իբրեւ ոչ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, չպիտի բողոքէ այս որոշման դէմ: Սակայն միանգամայն ակներեւ է որ այդ որոշումը պիտի ընդունի որպէս յարձակում իրեն դէմ, որպէս միջամտութիւն մեր ներքին գործերուն: Մասնաւորաբար հայ եւ ռուս փախստականներու համար հիւպատոսական մարմիններ կազմելու պարագան կը խաթարէ այն դաշնագրերը, զոր մենք կնքած ենք պետութեանց հետ:

Միաժամանակ պէտք է շեշտենք մեր կատարեալ վստահութիւնը թէ Ազգերու Դաշնակցութեան այդ փորձերը անյաջողութեան դատապարտուած են: Կարճ ժամանակի ընթացքին, ազգային փոքրամասնութիւնները եւ մասնաւորապէս հայ փախստականները առիթ ունեցան լաւ ծանօթանալու աշխարհականներու գործունէութեան:

Փոքրամասնութեանց լաւագոյն խաւերը համոզուած են թէ ո՞ւր կը տանի զիրենք աշխարհականներու ճամարտակութիւնը: Այդ պատճառով, անոնք իրենք կը վճռեն իրենց բաժանումը, ինչպէս ըրին խորհրդային երկրի ժողովուրդները»:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անբարոյացում, բարքերու անկում, մտաւորական անիշխանութիւն, նիւթական դժուարութիւններ: Ասոնք կը նկատուին պատճառները անձնասպանութեան դէպքերուն, որոնց թիւը հետզհետէ կը շատնայ խորհրդային երկրին մէջ:

Ստորեւ, պաշտօնական վիճակագրութիւն մը, հրատարակուած սովետական թերթի մը կարմիր Ալիքի մէջ.

1923ին՝ անձնասպան եղած են 4265 անձեր, 1924ին՝ 5058 հոգի, 1925ին՝ 6338 հոգի: 1926ին՝ 6417 հոգի:

1922ի համար, սովետական թերթերը կը գոհանան յայտնելով թէ անձնասպաններու թիւը շատցած է: Համայնավար ղեկավարներու հրատարակած կոչերը, յօդուածները եւ անոնց բացայայտ մտահոգութիւնը կը հաստատեն՝ թէ՝ անձնասպանութիւնները նկատելի կերպով կ'աւելնան: Ընդդիմադիրները կը յայտնեն թէ տարափոխիկ հիւանդութիւն մը դարձած է:

Պաշտօնական վիճակագրութիւնը, հետեւեալ կերպով տարիքի կը բաժնէ անձնասպանները.

1922էն 1925՝ 396 պատանիներ 15 տարեկանէն վար: 16էն 24 տարու՝ 3424 հոգի: 572 անձնասպաններու տարիքը կարելի չէ եղած ճշդել:

Գլխաւոր քաղաքներու մէջ, անձնասպաններու մեծ մասը, համայնավար երիտասարդներ են: Ըստ բժիշկ Բրուխանսքիի, Մոսկուայի մէջ՝ 100ին 56.54ը 30էն վար երիտասարդներ են: Լենինգրադի մէջ՝ 3/4ի կը հասնի անոնց թիւը:

Վիճակագիրը կը հաստատէ որ Ռուսիոյ արդի պայմաններուն մէջ, անձնասպանութեան ամէնէն ճգնաժամային շրջանն է 15-30 տարիքը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐԸ

1927ին, Ֆրանսա արտադրած է 191,300 ինքնաշարժ կառքեր, զանազան մեծութեամբ, ըսել է հինգ անգամ աւելի քան 1920ին: 1905ին անոնց արտադրութիւնը կը հասնէր միայն 14,000ի: Իսկ ինքնաշարժի գործարաններուն մէջ կ'աշխատին աւելի քան 200,000 բանուորներ և պաշտօնեաներ, բաժնելով 2 ու կէս միլիառ ֆրանքի աշխատավարձ մը: 1900ին, նոյն գործարաններուն մէջ, բանուորներուն իբր կարծք տրուած գումարը կը հասնէր տարեկան 41 միլիոնի միայն:

Անցեալ տարի Ֆրանսայի մէջ ծախուած են 153,137 ինքնաշարժ կառքեր, 4 միլիառ ֆրանքի փոխարէն: Ասոնց հարիւրին 20ը ծախուած են վարկով: 52,053 կառքեր ծախուած են արտասահմանի մէջ, 1 միլիառ 728 միլիոնի: Ինքնաշարժերու արտադրութիւնը որ 7րդ կարգը կը բռնէ Ֆրանսայի ընդհանուր արտածման մէջ, ներկայիս կը հաշուէ 1 միլիոն կառքերու շահագործումը, ըսել է 4 անձի մէկ կառք կ'իյնայ: Անշուշտ, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Փարիզն է որ ամէնէն աւելի ինքնաշարժ կը գործածէ, այսինքն՝ 166,457:

Ասկէ զատ, 306,452 բեռնատար մեծ ինքնաշարժեր կը գործածուին փոխադրութեան մէջ և 26,000 հանրակառքեր տրամադրուած են ճամբորդներու եւ շրջիկներու:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԵՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի եւ շրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղերէն զատ կան նաեւ մարզական միութիւններ որոնք ունին իրենց ուրոյն վարչութիւնները եւ կը գործեն իրարմէ բոլորովին անկախ: Այս միութիւններուն գործունէութիւնը միայն ֆութպոլը ըլլալով, կրցած են բաւական լաւ ֆութպոլի խումբեր պատրաստել եւ եղանակի սկզբնաւորութենէն իվեր ամէն կիրակի, մրցումներ կը կատարեն իրենց հաւասար խումբերու դէմ: Միայն Պելվիլի «Արարատ» միութիւնն է որ կրցած է իր Ա. խումբին կողքին ունենալ պահեստի խումբ մը եւս, գրեթէ հաւասար արժէքով: Այս պահեստի խումբին խաղացողները բոլորը պատանիներէ կը բաղկանան եւ եղանակին սկիզբէն ի վեր կատարած են ութ մրցումներ, որոնց եօթը յաղթանակ, իսկ մէկը պարտութիւն,

Միւս մարզական միութիւնները եւս ամէն կիրակի մրցումներ կը կատարեն բաւական գոհացուցիչ արդիւնքներով: Գալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու խումբերուն, ցաւալի է ըսել որ մինչեւ այսօր մրցում չեն կատարած: Պատճառն այն է որ Շրջանային վարչութիւնը ուզելով դասաւորել իր մասնաճիւղերուն խումբերը, ձեռնարկած էր միջմասնաճիւղային մրցումներու, որոնք լաւ արդիւնքներ չտուին: Մինչեւ այսօր կարելի չէ ճշդել թէ ո՛ր մասնաճիւղի խումբը կրցած է առաջնութիւն շահիլ: Այս անորոշ կացութեան առջեւ մասնաճիւղերու վարիչները անգործութեան մատնուած են եւ չեն կրնար մրցումներ կատարել օտար խումբերու դէմ:

Ֆութպոլի գործին այս անկանոն վիճակէն ամէնէն շատ դժգոհ են ֆութպոլիստները, որոնք այլեւս չհանդուրժելով այս անկազմակերպգործունէութեան, ոմանք միացած են Փարիզի Հայ Մարզական խումբին, ոմանք Պելվիլի «Արարատ» խումբին, ոմանք ալ կը մասնակցին նորակազմ «Ցոլք» խումբի մրցումներուն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, հակառակ հինգ հոգինոց վարչութիւն մը ունենալուն, եղանակը սկսելէն ի վեր իր գոյութիւնը արդարացնող ոչ մէկ գործունէութիւն ունեցած է: Մէկ կողմէն իր ֆութպոլի խումբին անդամներուն ցրուած վիճակը, միւս կողմէ Շրջանային վարչութեան անտարբեր ընթացքը. շուարեցուցած է Փարիզի վարչութիւնը որ անել կացութեան մը առջեւ կը գտնուի: Հ. Մ. Ը. Մ.ը ֆրանսական ֆէտէրասիոնէն եւ «Լիկ տը Փարի»էն U. G. Arménienne անունով ճանչցուած ու վաւերացուցած ըլլալով, այդ անունով կը գործէր օտար շրջանակներու հետ եւ իր չորս տարուան գործունէութեամբ կրցած էր գնահատուիլ մարզական բարձր շրջանակներէն: Այսօր ցաւալի է ըսել որ անունը անգամ չի յիշուիր մարզական թերթերու մէջ:

Փափաքելի էր որ Շրջանային վարչութիւնը նկատողութեան առնէր այս հարցերը. ջանալով կանոնաւորել ֆութպոլի գործը, որուն եղանակը շատոնց բացուած է:

Գ. Գասապեան

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

Անիա քաշեց ձեռքը այրի ով սեղմումէն:

— Բայց զիս տղա՞յ կը կար- ո՞ւ պիտի լամ:

— լը լաւ է տղա՛ս: Երբ ը դրանս զարկին ե. ըսին. մի՛ սպասեր», քարացայ: ով չկրցայ լալ, ամէնէն ժամերն էին, կը կարծէի հրաշէկ երկաթ դարձեր կ'այրէր փորոտիքս կը սուր ծայրով կը ծակէր Բայց արցունքներս վա- ան, մեղմացուցին ցաւերս, ցողը կը զովացնէ արեւէն քարերը: Ջաւա՛կս, համ- ծնած ենք տառապելու ի՞նչ է քու վիշտդ բաղ- մբ ուրիշներու ցաւերուն:

— Բայց ես չեմ տառապիր, ըսաւ Անանիա: Կը սպասէի այս հարուածին: Հոս գալու մղուեցայ խորհրդաւոր ուժէ մը, ձայն մը կ'ըսէր. «գնա՛, գնա՛, հոն բան մը պիտի գտնես»: Անշուշտ հարուած մը ստացայ, քիչ մը անակնկալ, բայց անցաւ, հոգ չէ:

Սակայն պառաւը կը դիտէր երիտասարդը որ գունատած բոլորովին, շրթները ձգտուած, կը շարժէր գլուխը: Անանիա աւելցուց.

— Ինչո՞ւ մէկը բան մը չըսաւ ինծի: Անշուշտ տեղեկութիւն ունենալու էին: Կարելի՞ է որ կառապանը բան մը չգիտնար:

— Թերեւս: Մայրդ միայն կրնար տեղեկացնել, բայց կը վախնայ քեզմէ: Երբ հոս եկաւ այդ թշուառական կոյրին հետ, որ զինք առաջնորդել տալէն ետք լքեց դժբախտ կինը, ոչ մէկը ճանչցաւ, ա՛յնքան փոխուած էր, պառաւցած, ցնցոտիներ հագած, յիմարացած թշուառութենէն եւ ջերմէն: Դուն ալ չճանչցար: Մինակ ինծի յայտնեց իր ով ըլլալը, պատմեց տխուր կեանքը, զիս երդուընցուց բան մը չըսել քեզի: Քեզմէ կը վախնայ...

— Ինչո՞ւ կը վախնայ:

— Կը վախնայ որ բանտարկել կուտաս քեզ լքած ըլլալուն համար: Եղբայրներէն ալ կը վախնայ, որոնք Իկլեզիասի մէջ ճամբայ նայող են:

— Հապա հա՞յրը, հարցուց Անանիա որ երբեք մտածած չէր ազգականներուն վրայ:

— Շատոնց մեռած է, անիծելով աղջիկը Ոլի կը կարծէ որ այդ անէծքը զինք կը հալածէ:

— Այո՛, յիմարացեր է: Ի՞նչպէս անցուցեր է այսքան տարիներ, ի՞նչպէս ապրեր է, ի՞նչու չէ աշխատեր:

Անանիա հանդարտած կ'երեւար, հարցումներ կ'ընէր առանց հետաքրքրութեան, մտածելով այս դժբախտ պատահարին հետեւանքներուն վրայ:

Բայց երբ այրին մատը վերցուց եւ ըսաւ հանդիսաւորապէս.

— Ամէն բան Աստուծոյ ձեռքն է, զաւակս: Սոսկալի թել մը մեզ կը քաշէ ու կը քաշէ...: Միթէ ամուսինս չէ՞ր փափաքեր աշխատիլ եւ անկողնին մէջ մեռնիլ՝ անանկ ալ մօ՛րդ համար: Անշուշտ կ'ուզէր աշխատիլ, կ'ուզէր ապրիլ պարկեշտօրէն...: Բայց թելը քաշեց...:

Անանիա կարմրեցաւ, նորէն սեղմեց մատները, զգաց որ շնչահեղձ պիտի ըլլար ամօթէն, ջղաձգութենէն:

— Ամէն բան, ամէն բան վերջացած է ինծի համար:— Սկսաւ հեծկլտալ:— Ի՛նչ սարսափելի, ի՛նչ սոսկալի բան: Ի՛նչ դժբախտութիւն, ի՛նչ ամօթ: Բայց պատմէ ամէն բան, ըսէ՛, ինչպէ՞ս ապրեցաւ: Կ'ուզեմ ամէն բան գիտնալ, պատմէ:

Կրացիա անհուն կարեկցութեամբ կը դիտէր երիտասարդը: Պիտի փափաքէր ծունկերուն վրայ նստեցնել, մանկական «նէնի» մը երգել, քնացնել, մինչեւ կը տանջէր: Բայց... թող Տէրոջը կամքն ըլլայ, ծնած ենք տառապելու համար, ցաւէն մէկը չի մեռնիր: Ասով մէկտեղ այրի կինը ջանաց քաղցրացնել դառն բաժակը, որ չերկարէր տարաբախտ տղուն ցաւը: Ըսաւ.

— Ճշտիւ չեմ կրնար պատմել թէ ի՛նչպէս ապրեցաւ, ի՛նչ ըրաւ: Գիտեմ որ քեզ ձգելէն ետք, եւ լաւ ըրաւ ձգելը, որովհետեւ այլապէս հայր մը պիտի չունենայիր եւ բարեբախտ պիտի չըլլայիր... Եթէ հոս մնացած ըլլայիր, դուն ալ վատաբար վանական մը, մուրացիկ վանական մը պիտի ըլլայիր Կը բաւէ, չխօսինք այդ մասին: լաւ է մեռնիլ, քան թէ այսպէս վերջացնել կեանքը: Քու մայրդ ալ ապահովաբար պիտի շարունակէր իր ճամբան, որովհետեւ այս էր իր ճակատագիրը: Հոս ալ մեկնելէն առաջ մաքո՞ւր կեանք մը կը վարէր միթէ: Ոչ, այս էր իր ճակատագիրը: Վերջին ժամանակները տարփածու մը ունէր, ոստիկան մը, որ Նուրամինիս փոխադրուեցաւ ձեր փախուստէն քանի մը օր առաջ: Մայրդ պատմեց որ քեզ լքելէն ետք հոն գնաց, ցորեկ ատեն ծածկուելով, գիշեր ատեն քալելով, այսպէս Սարտենիայի գրեթէ կէսը կտրելով: Գտաւ ոստիկանը, քանի մը ամիսներ ապրեցան միասին: Ոստիկանը խոստացեր էր ամուսնանալ, ընդհակառակն շուտով ձանձրացաւ, հետը գէշ վարուեցաւ, ծեծեց, եւ յետոյ լքեց: Մայրդ հետեւեցաւ ճակատագրական ուղիին:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

«Թիւերու այս պարզ ցանկը վերջ կը դնէ երկրէն ներս եւ սահմաններէն անդին շրջող դիտումնաւոր զրոյցներուն։ Թիւերուն ետեւ կայ բազուկը, դրամը, կեանքն ու բարօրութիւնը ֆաշիստ ժողովուրդին։

«Ուրախութեան եւ հանդիսութեան այս ժամուն պէտք է յիշել երեք դէպքեր. ասոնք են՝ դրամական բարենորոգումը, Մեծ ժողովի օրէնքը եւ ամբողջական նուիրատուութիւնը։ Ասոնք ֆաշիստ պատմութեան մէջ հիմնական երեք թուականներ են, որոնք մասնաւորապէս նշանակալից կը դարձնեն իր վեցերորդ տարին։ Դրամական բարենորոգումը, որ պսակեց լիրէթի կորովի պաշտպանութիւնը եւ որ ապահովուած ոսկիով, այլեւս չի վախնար ոեւէ մեքենայութենէ կամ անակնկալէ։ Մեծ ժողովի օրէնքը կ՚երաշխաւորէ ֆաշիստ պետութեան ամրապնդումն ու տեւականութիւնը։ Ամբողջական նուիրատուութիւնը հող ու հաց պիտի տայ գալիք միլիոնաւոր Իտալացիներուն։

«Հպարտ մեր կատարածէն, կը քալենք դէպի եօթներորդ տարին, որ կը սկսի իտալական յաղթանակի փառաբանութեամբ ու երկրագործներու եւ մարտիկներու համախմբումով Հռոմի մէջ։ Եօթներորդ տարին պիտի տեսնէ կարեւոր դէպքեր, հսկայ գործեր։ Վարչաձեւը իր խարիսխները աւելի եւս պիտի ընդարձակէ՝ մինչեւ այն աստիճան, որ խուրձի խորհրդանշանին տակ առնէ ամբողջ իտալական ժողովուրդը, քաղաքական ու արհեստակցական կազմակերպութեանց գիտակից կարգապահութեան մէջ սեղմուած։

«Հրապարակ կուգայ մեր ուզած աշխատաւէր, լռակեաց եւ տոկուն Իտալիան։ Ողջունենք զայն, բարձրացնելով դրօշակ ու զէնք, մէ՛կ աղաղակով, ա՛յն որ դողացուց և պիտի դողացնէ մեր ամէն գոյնի եւ ամէն դասակարգի թշնամիները»։

Արձանի բացում եւ սպանութիւն

Կիրակի օր Փոնսի մէջ (Սուրբն Շարանթ) բացումը կատարուեցաւ նախկին վարչապետ Էմիլ Քոմպի յիշատակին կանգնուած արձանի մը, գործ քանդակագործ Լանտովսքիի։ Առտուան ժամը 10.30ին 8000 հոգի ներկայ էին արարողութեան, որուն կը նախագահէր կրթական նախարար Էրիօ։

Հետզհետէ խօսեցան ծերակուտական Քոյրար, քաղաքապետ Լանտրօ, ծերակուտական Բիւմինալ, արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան Վարչական Խորհուրդի նախագահ Տալատիէ։ Վերջին խօսողն էր Էրիօ, որ վեր առաւ հանգուցեալ վարչապետին հանրապետական ու աշխարհական հիմնական բարենորոգումները, որոնք յանգեցան պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանման։

Անկէ յետոյ պատահեցաւ ցաւալի դէպք մը։ Նախօրօք արքայական ու կրօնական կազմակերպութիւնները թռուցիկներ փակցուցած էին պատերը՝ յարձակելով Քոմպի դահլիճին վրայ, «որ չարաշուք եղաւ հայրենասիրական եւ կաթոլիկ տեսակէտներով»։

Արարողութենէն վերջ, ներկաները թափօր կազմած կ՚անցնէին կոթողին առջեւէն՝ խոնարհելով, երբ խումբ մը երիտասարդներ թափօրը ճեղքեցին, ըսելով թէ պսակ մը պիտի դնեն արձանին առջեւ։ Բայց ա՛յն որ պսակը բռնած էր, անոր մէջէն հանեց մուրճ մը, որով սկսաւ զարնել արձանին քիթին բերնին եւ յաջողեցաւ կոտրել ծնօտը։ Ոստիկան զինուոր մը՝ վազեց ձերբակալելու համար արքայական երիտասարդը, բայց ընկերները միջամտեցին։ Միւս ոստիկան զինուորները ուզեցին ազատել իրենց ընկերը, բայց ծեծ կերան արքայական երիտասարդներէն, որոնք անոնց զարդանիշերը խլեցին։ Այն ատեն պահակներէն Քազէ, որուն օձիքէն բռնած էին ցուցարարները եւ զայն կոթողին կոթնցուցած կը ծեծէին, ինքզինքը վտանգուած զգալով, ատրճանակը հանեց գրպանէն եւ նախ օդին մէջ, յետոյ ցուցարարներուն վրայ պարպեց։ Վիրաւորուեցան երկու հոգի, որոնցմէ Կիրօ, 27 տարեկան, հաշուակալ Ռոշֆորի մէջ, մեռաւ, դեղարան փոխադրուած ատեն։

Ընդհարումի ընթացքին վիրաւորուեցան երեք ոստիկան զինուորներ։ Ձերբակալուեցան 42 ցուցարարներ, որոնց մեծ մասը խոստովանեցան թէ կը պատկանին «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի (արքայական)։ Էրիօ անձամբ հարցաքննեց գնդակ պարպող ոստիկանը։

Հայ պատանիի մը արկածը

Անցեալ շաբաթ Շավիլաբնակ Քէօթահիացի երիտասարդ բանուոր մը, Դաւիթ Դաւիթեան, 25 տարեկան, ծանր արկածի մը ենթարկուեցաւ։

Ռընոյի գործարաններուն մէջ, ուր կ՚աշխատէր քանի մը ամիսէ ի վեր, անզգուշութեամբ աջ թեւը մեքենայի անիւներուն մէջ մնալով, մարած վիճակի մէջ կը փոխադրուի հիւանդանոց։ Հոն երկու անգամ գործողութենէ վերջ թեւը արմուկէն վեր կը կտրուի։ Դարմանումները կը շարունակուին։ Ունի քոյր մը եւ ծերունի հայր մը որ տարիներէ ի վեր կոյր է։

Աւազակախումբ մը Հալէպի ճամբուն վրայ

Անտիոք-Հալէպ ճամբուն վրայ, Հալէպէն 14 քիլոմեդր հեռու Խան Էլ Ասալի մօտերը, 6 զինուած անծանօթներ ճամբան կը կտրեն և յաջորդաբար եկող 16 ինքնաշարժներուն բոլորն ալ կը կողոպտեն, առանց ոեւէ վնաս պատճառելու ճամբորդներուն։

Հարիւրի մօտ ճամբորդներէն բոլորն ալ կը կողոպտուին, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Հալէպի մեծահարուստներէն Ղազալի իր նշանածով, Հոմսի եղբայրներ և ուրիշներ։ Իրենց պաշտօնը լրացնելէն յետոյ, աւազակները կը հեռանան՝ իրենց հետ տանելով կոկիկ գումար մը։

Վեց պարսիկ պաշտօնեաներ սպաննուած

Պասրայէն կը հեռագրեն հոկտեմբեր 28 թուականով.—

Երէկ վեց պարսիկ պաշտօնեաներ սպաննուեցան Ահվազի մօտ, այն պահուն երբ կը փորձէին զինաթափ ընել արաբ ցեղախումբեր։ Զինուորները անմիջապէս կարգը վերահաստատեցին։

Կը կարծուի թէ այս ապստամբութեան իրական պատճառն է այն դժգոհութիւնը, որ առաջ եկած է ժողովուրդին մէջ՝ նախկին աւանդական տարազին տեղ եւրոպական ձեւով հագուելու մասին տրուած հրամանին հետեւանքով։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի շրջ. կոմիտէի կողմէ վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ

կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Տեղի կ՚ունենան՝ երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ գեղարուեստական բաժին։

Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի ժամը 2.30ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Հ. Յ. Դ.

Տէսինի Քրիստափոր խումբի ընկեր. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 3ին, ընկ. Գէորգ Չաթալեանի բնակարանը։

Մարսէյլի Պատեն. միութեան վիճաբ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը նախագահէ՝ ընկ. Հիւսեան։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանը»։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը այս Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէի բոլոր խումբերու ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.— Կայծակ խումբ վաղը ժամը 8.30ին։ Քեռի այս հինգշբ. 2.30ին։ Դժոխք այս հինգշաբթի 8.30ին։ Քրիստափոր 5 Նոյեմբ. 8.30ին։ Վրէժ՝ 7 Նոյեմբ. Դշ. 8.30ին։ Կուկունեան՝ 8 Նոյեմբ. Հինգշբ. 8.30ին։ Սովորական հաւաքատեղին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ե. Ջահրէճեան.— Դեռ կը տեւէ նոյնքան։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուին Պ. Շահան Սարեան եւ Գրիգոր Թէլլալեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըլը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Տէնիզլիցի Ստեփան Տէրտէրեան որ մէկ տարի առաջ Իսքէնտէրուն (Սուրիա) կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Onnik Khochorianի, Hôtel St. Germent, Lancey (Isère) France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Բէժախի Վերի Բագառիճ գիւղէն Պ. Պ. Քերովբէ եւ Գրիգոր Պօլօեան եղբայրներ, որոնք 1907ին Երզնկա գաղթած էին, կը փնտռեն իրենց ընտանիքին հետեւեալ անդամները, որոնց հետքը կորսնցուցած են 1915ի Մեծ Եղեռնէն ի վեր.— Շաւարշ (այժմ պէտք է ըլլայ 22 տարեկան), Մաքրուհի (26-27), Համբարձում (17), հօր անունը Քերովբէ, մօր՝ Մարիամ՝ մեծմայրը Կիւլվարդ ընեվիեւ(16),

Սեպուհ (14), հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Հեղինէ։ Նոյնպէս իրենց եղբայրը՝ Աշոտ (24 տարեկան)։ Յունաստանի, Սուրիոյ եւ ուրիշ տեղերու որբանոցները ըլլալ կը կարծուին։

Լուր տուողին 100 ֆրանք, որբանոցին ալ 1000 ֆրանք նուէր։ Գրել՝ Haroutunian Frères, 34 Rue Commandant Provost, Casablanca, Maroc.

Գրաշար կ՚ուզուի

Թերթիս համար մնայուն գրաշար մը կ՚ուզուի։ Դիմել վարչութեան։

Կ՚ուզուին Թրիքօթաժի լաւ գործաւորուհիներ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ Օր. Սուրբլուսեանի, 1bis Passage Kuszner, Belleville, Paris (19e).

Ծախու է կահաւորուած-մաքուր երկյարկանի սրճարան-ճաշարան մը 6 կտորէ բաղկացեալ (2 սենեակ, սրահ եւայլն)։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ A. Koumrouyan, Restaurant Azadamart, Rue Grammont. Pont-de-Cheruy (Isère).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1928

31 OCTOBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 791 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ, ԿՈՄԿՈ՛ՒՍ...

...մը մարդիկ բան-գործ ըրեր են ծախ ու ծնծղայ զարնելով, արտասահմանի մէջ, մինչ հայրենիքի գիւղակները ...արիւն-արցունքի մէջ։

...ինչքան կ'ուզեն թող փրփուր արձակեն եւ հայհոյեն մեր ...ման հակառակորդները, աչք ու ականջ փակելով անողոք ...նութեան առջեւ։ Կրնան հերքել ու ստել հինգ անգամ, ...տարի, կամ տասնըհինգ բերնով։ Դէպքեր կան որ չեն ...ուիր։ Հալածանքի, ահու սարսափի պատմութիւններ կան ...ներքեն Չեկայի զնտաններուն պատերը, կը պտտին Երեւանի ...թաղերուն մէջ, եւ լեռ ու ձոր կտրելով, կը հասնին մինչեւ ...տար երկիրներ։

...ակուսակցական Վահան Ջերազ կը գնդակահարուի ...իսի Չեկային մէջ, եւ ամիսներ յետոյ կ'իմանանք լուրը։ ...ւէր վարդապետ մը, Հ. Ն. Ակինեան, կը տարագրուի ...թ ուղղութեամբ։ Հակադաշնակցական Դ. Անանուն կը ...ուի բանտէ-բանտ, եւ կը քշուի դէպի հիւսիս։ Երէկուան իշխանաւորներ, թունդ համայնավար, ցիրուցան ման ...ան Ռուսաստանի անծայրածիր եւ մռայլ տարածութիւններուն վրայ։ Համրանք չունին դէպի սառուցեալ կղզիները Սիպերիա աքսորուած թշուառները։ Ո՛չ ալ Երեւանի եւ ...իսի բանտերուն կալանաւորները, որոնք միշտ կը տեղափոխուին, կ'արձակուին կամ կ'աքսորուին, բայց միշտ ալ ի...տեղը կուտան ուրիշներու, նորերու...

Յո՞ երթաս, կոմկո՛ւս...։

...այս բոլորը դեռ ոչինչ։ «Հակայեղափոխականնե՛ր» են ա՞... եւ պէտք է մաքրուին։ Պէտք է գնդակահարո՛ւին, շրջ... ...զարնուին կամ քշուին աչքէ եւ մտքէ հեռու, որպէսզի ...նայ անխռով զուարճանալ իշխանաւորը։

Եթէ կը հալածուին մտաւորականն ու առեւտրականը, նախա...ազմիկն ու ընդդիմադիրը, գոնէ հանգի՞ստ է հայ գիւղա...։ Հանգի՞ստ է բանուորը։

Պատասխանէ՛, կոմկո՛ւս, — հանգի՞ստ է աշխատաւորու..., որուն անունով մորակ եւ հրացան կը շաչեցնես տասը ...է ի վեր, եւ տարուէ տարի նրբացնելով գազանութեան ...։

Եւ պատասխանեցէք դո՛ւք, արտասահմանի մէջ թուխս ...ած կարմիրներ ու կամկարներ, վարձկաններ եւ ռամկա...ներ, որ մէկ նշանի վրայ կ'ոստոստէք, եւ զարհուրելի, ...ի «ճազպանտ» մը կը հնչեցնէք այս անճար ժողովուրդի ...։

Գիտէ՞ք ի՛նչ վիճակի մէջ է, այս միջոցին, հերոսական ...եզուրը։ Թողո՛ւնք հին դէպքերը։ Իմացե՞ր էք թէ ի՛նչ ...տահեր յուլիս, օգոստոս եւ սեպտեմբեր ամիսներու ըն...քին։

...ւր ունի՞ք Զանգեզուրի երիտասարդութեան վիճակէն, — ...մը աքսորական, ուրիշներ փախստական։ Տուներու մէջ ...ւ կոծ։ Անէծք մը՝ պապերու եւ մամերու շրթունքին ...։

— «Մենք մեռա՛նք, Հայ չէ՞ մնացած աշխարհի վրայ, գոնէ ...երունքը փրկէին։ Երանի՛ անոնց որ հեռու են եւ չեն ...եր մեր քաշածը...»

«Դրովոկացիա՞»։ Զորնա՛յ ձեր բերանը։ Շուտով կ'իմանաք ...ամասնութիւնները, եւ եթէ մարդկութեան գիծ մը մնացեր ... մէջ, գետինը կ'անցնիք ապահովաբար։ Որովհետեւ ինչ որ ...արուած է եւ կը կատարուի, թուրք «զապթիէ»ին քաջա...ութիւնները կը յիշեցնէ։ Յաճախ զանոնք ալ կը գերա...։ Իսկ ձեր «հերքումները» աւելի գարշելի են քան հան...ալ Պապը Ալիի, կամ «Իգտամ»ներու եւ «Միլլիյէթ»ներու ... գեկոյցներն ու ժխտումները։ Քաջութիւնն ունեցէք երբեմն ...արկեշտ մարդ ղրկելու, — մանաւանդ դո՛ւք, «Հայաստանի ...ամ» ռամկավարներ, եւ ստուգեցէք։ Մենք պատրաստ ...եր ճամբու ծախքը հոգալու, ժողովրդային հանգանակութեամբ։

Գացէ՛ք եւ ստուգեցէք թէ ի՛նչպէս ո՛ր եւ է «կոմիսար» իր...իւր կ'երթայ գիւղի տէրտէրին, կ'ուտէ կը խմէ, յետոյ ...երն ու ոտքերը կապելով, բրածեծ կը տանի հրապարակ, եւ ...րունակէ ծեծել, սարսափահար գիւղացիներուն աչքին ...։

Գացէ՛ք, գացէք եւ իմացէք թէ ի՛նչպէս, տուրք-տուրքի ...բարդելով, առնին կարասներն անգամ կ'առնեն կը տա... «բանուոր-գիւղացիական» իշխանութեան պաշտօնեաները ...անուն հրէշներ — մինչ տառապանքէն խելագար մայրը ...։

— կաթսան տարի՛ք, երախաներն ալ մէջը լեցնէի՛ք տա... ի՞նչ պիտի ուտեն... (կը թարգմանենք մեր լեզուին)։

Յո՞ երթաս, կոմկո՛ւս։ Հայ գիւղացիներու ոսկորնե՞րն են ...իտի ամրապնդեն քու անիծեալ, քու արիւնաթաթախ իշ...ութիւնդ։

...ատմութիւնը քու խարդախ անունիդ առջեւ պիտի նշա... իբրեւ մեծագոյն «փառք» — թէ դուն գերազանցեցիր ...ք «զապթիէ»ն եւ ցարական «ժանտարմա»ն, համիտեան ...ահաւաքն ու կալիցինեան լրտեսը, միայն տարազ եւ դրօշ ...ելով։

Հազա՛ր ափսոս անոնց որ հոգի եւ շունչ տուին քեզի, ...մտաբար...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Արև, Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը (20 հոկտ.).

— «Երբեմն, երբ Թուրքիոյ Հայերը կ'ըսէինք, կը հասկնայինք հայութեան մեծագոյն հատուածը, որ մօտաւորապէս երկու երկու միլիոնի պատկառելի թիւով մը կը ներկայանար և որակով ալ հայութեան ամէնէն լաւագոյն տարրը կը համարուէր։

Այսօր Թուրքիոյ Հայերը հազիւ 100,000 հոգի են, որոնցմէ 60—70 հազարը Կ. Պոլսոյ մէջ և մնացեալը ներքին գաւառներու զանազան մասերուն մէջ։

Երբեմնի այդ կենսունակ ժողովուրդէն, այդ երկնող, տատող, աշխատող և արտադրող ժողովուրդէն այսօր միայն խլեակներ մնացած են, որոնք դատապարտուած են օր մը բոլորովին անհետանալու և սրբուելու այն երկիրներէն որոնց մէջ իրենց նախնիքը ապրած են և իւրաքանչիւր քայլափոխի՝ հայկական ձեռնակերտ յիշատակարան մը կանգնած են։

Չըսենք թէ ի՛նչպէս ստեղծուեցաւ այս վիճակը՝ չպրպտենք այն ահաւոր սպանդին պատճառները և պատասխանատուները, չանդրադառնանք շատ մօտաւոր այդ անցալին՝ որ ամէնուն ծանօթ է, այլ միայն զբաղինք արդի վիճակով որ խիկապէս մտահոգիչ է։

Թուրքիոյ հայութիւնը իր հոգեվարքի օրերը կ'ապրի և քանի մը տարի յետոյ անխիա անցեալի մը յիշատակը պիտի մնայ։

Թուրքիոյ արդի վարիչները հաստատօրէն մտադրած են զուտ թուրք միատարր բնակչութեամբ սեփական պետութիւն մը ունենալ և հետեւաբար որոշած են ամէն գնով երկրէն հեռացնել այլացեղ և այլակրօն տարրերը, կամ եթէ անոնք յամառին չձեկնիլ երկրէն, այնպէս մը ընել որ անոնք թրքանան կամ մատնուին այնպիսի վիճակի մը որ իրենց գոյութիւնը և անգոյութիւնը հաւասար ըլլայ։

Մուսթաֆա Քէմալի կառավարութիւնը, առանց ջարդելու աղմկարար դրութեան դիմելու, կ'ընէ այնպիսի կարգադրութիւններ որոնք աւելի արմատական ու աւելի զօրաւոր են՝ ազգերու փճացման տեսակէտով։

Այս շաբթուան Կ. Պոլսէն եկած թերթերը կը հաղորդեն թէ Սանասարեան խանը, որ պատկառելի հարստութիւն մը կը ներկայացնէ, կառավարութիւնը գրաւած է սա պատճառաբանութեամբ թէ ան կը պատկանի Կարնոյ մէջ հաստատուած վարժարանի մը որ հիմա գոյութիւն չունի։

Ոչ մէկ երաշխաւորութիւն կայ թէ վաղը կարգը չպիտի գայ նաեւ Կ. Պոլսոյ եկեղեցիներու սեփական կալուածներուն։

Նոյնպէս յիշեալ թերթերուն մէջ քանի մը տողնոց լուր մը կար, որ կրնայ շատ մը կասկածներու մատնել մեզ՝ շատ իրաւամբ։

Կառավարութիւնը Պատրիարքարանէն պահանջած է Պատրիարքարանի եւ ազգ. վարժարաններու պիւտճէները, ինչպէս նաեւ եկեղեցիներու եւ վարժարաններու գոյքերուն եւ ստացուածքներուն ցուցակները։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՒԱՐԻՆ ԴԷՄ

Գրած էինք թէ Նոյմ. 6ին եւ 7ին Պերլինի մէջ աճուրդով պիտի ծախուէին Ռուսիոյ գանձերը։ Ռուս ազնուականներ՝ առաջնորդութեամբ մեծ-դուքս Գավրիլ Կոստանդինովիչի՝ այժմ Պերլին հաւաքուած են եւ ծախուելիք առարկաներու ցանկին վրայէն կը ճշտեն անոնք, որոնք անձնապէս իրենց կը պատկանին։ Բողոքողները Պերլինի մէջ այս այս առթիւ գումարեցին ժողով մը, որուն ներկայ էին մեծ-դուքս Գավրիլ, իշխան Ֆելիքս Եուսուփով (Ռասպուտինի սպանիչը), կոմսուհի Շուվալով, կոմսուհի Սոլոգուպ, տիկ. Սկուրոպադսկի, իշխանուհի Կոչուբէյ եւլն.։ Անոնք որոշեցին գերման դատարաններու միջոցաւ նախ առժամեայ գրաւման ենթարկել իրենց պատկանող առարկաները, յետոյ հետապնդել ծախողները։ Իշխան Ալեքսանդր Դաբիշա Կոտրոմանից, որ երկար ատենէ ի վեր Պերլինի մէջ իբրեւ ինքնաշարժի վարիչ ապրուստ կը ճարէ, կնիքի տակ առնել տուաւ ժէ դարու իտալացի վարպետի մը գործն եղող նկար մը, որ կը ներկայացնէ իր նախնիքներէն կոմսուհի Ֆրանգիպանին։

«Կոմս Ցեփլին»ի ճամբորդութիւնը

Գերմանական հսկայ օդանաւը յաջողութեամբ կը շարունակէ ճամբան դէպի Եւրոպա։ Այս անգամ ընտրած ճամբան է Լինտպէրկի, Չէմպըլինի եւ Պըրտի անցած տարուան ճամբան, Նիւֆաունտլէնտի վրայէն։ Կ'ընթանայ ժամը աւելի քան 100 մղոն արագութեամբ եւ կը յուսայ Գերմանիոյ իր կայանը հասնիլ այսօր կէսօրին։

Ովկիանոսին վրայ անձրեւ ու փոթորիկ կայ դարձեալ։ Հակառակ ատոր, ցէփլինը կը շարունակէ իր ճամբան հանդարտօրէն։

«Կոմս Ցէփլին»ին մէջ այս անգամ կան 64 հոգի։ Օդապարիկը ճամբայ ելլելէ վերջ տեսնուեցաւ, որ խցիկի մը մէջ պահուըտած էր 17 տարեկան ամերիկացի պատանի մը՝ Քլարէնս Թէրհիւն, որ Սէյնթ-Լուիզի մէջ գրասենեակի ծառայ է։ Ճամբորդներու թիւն է 23, որոնց մէջ կան յայտնի գործարանատէրներ, օդանաւի մասնագէտներ, ամերիկեան բանակէն երեք օդանաւորդ սպաներ, անգլիացի օդանաւորդ սպայ մը եւ կին մը՝ Քլարա Ատամս։ Հակառակ հեռագրի մը, տիկ. Տըըմըրնտ Հէյ վերջին պահուն հրաժարած է օդանաւ նստելէ։

Ցէփլինը հետը կը բերէ 54 պարկ թղթատար եւ 375 փաունտ ծանրութեամբ ծրարներ։

Օդանաւը ճամբու ընթացքին շարունակ անթելով կը հաղորդակցի Ատլանտեանէն անցնող շոգենաւերու հետ։ Եթէ ուեէ արգելք չպատահի, «Կոմս Ցէփլին» երեքշաբթիէն չորեքշաբթի յուսնալիք գիշերը Ֆրանսայի վրայէն պիտի անցնի։

Օդանաւին հրամանատարը տոքթ. Հիւկօ Էքէնըր կը յուսայ թէ Լէյքհըրսթէն մինչեւ Ֆրիտրիխսհաֆէն ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 55—60 ժամ, այսինքն արեւելքէն արեւմուտք ճամբորդութեան կէսը միայն։

Վարկ՝ Սուրիոյ համար

Երեսփոխանական ժողովի ելմտական յանձնաժողովը պատերազմական Նախարարութեան 1929ի ելմտացոյցի քննութեան պահուն զբաղեցաւ նաեւ Սուրիոյ յատկացուելիք վարկի խնդրով։ Պատերազմական Նախարար Փէնլըվէի բացատրութիւններէն յետոյ, բաւական կարեւոր եւ յատկանշական վիճաբանութիւն մը բացուեցաւ այս մասին։ Նախարարը կը պահանջէր նոյնութեամբ ընդունիլ կառավարութեան առաջարկած վարկը՝ 274 միլիոն ֆրանք, որ անհրաժեշտ է ֆրանսացի զինուորները Սուրիոյ մէջ պահպանելու համար։

Ընկերվարական երեսփոխան Լէոնէսթ Լաֆոն, առանց հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու ամբողջական պարպումը պահանջելու չափ առաջ երթալու, առաջարկեց որ 74 միլիոն ֆրանքի զեղչ մը ըլլայ կառավարութեան պահանջած վարկին վրայ։ Անցած տարի Սուրիոյ համար քուէարկուած վարկն էր 222 միլիոն ֆրանք։

Ընկերվարական երեսփոխանը այդ դրամական զեղչը առաջարկելով մէկտեղ, կ'ըսէր թէ անոր համեմատութեամբ պէտք է զեղչուին նաեւ Սուրիոյ մէջ պահուած զինուորական ուժերը։ Կը թելադրէր նաեւ որ քաղաքային իշխանութիւնները աւելի գերակշիռ դիրք ունենան զինուորական իշխանութեանց վրայ։

Այս տեսակէտին դէմ բուռն կերպով արտայայտուեցան ազգային-հանրապետական երեսփոխաններ Մոնիքօ, Ռոպէր Սէրօ, տը Լասթէյրի, Փաթնօթըր, Տէնուայեէ, տը Թինկի տիւ Փուէ, որոնք յիշեցուցին թէ Ֆրանսա իբրեւ հոգատար պետութիւն, պարտականութիւն ունէր մանաւանդ երաշխաւորել Սուրիոյ եւ Լիբանանի բնակչութեանց ապահովութիւնը։ Զինուորական ուժերու պահպանումը կ'արդարանայ անոր համար, որ հակառակ անդորրութեան վերահաստատման, անհրաժեշտ է այդ երկիրը զերծ պահել ո եւ է անակնկալ յարձակումէ, ինչպէս եղաւ Տիւրզիներու ապստամբութեան ատեն։

Մոնիքօ ասկէ զատ դիտել տուաւ, որ զինուորները հայրենիք վերադարձնելու վայրկեանը շատ անյարմար պիտի ըլլար, քանի որ դրացի երկիր մը՝ պատրուակ բռնելով Սուրիոյ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՈՒՎԸ՞Ր ԹԷ ՍՄԻԹ

Միացեալ Նահանգներու նախագահական ընտրութիւնները քանի կը մօտենան, այնքան կը մտատանջուին Նոր Աշխարհի մէջ հաստատուած, բայց շուտով Հին Աշխարհին ալ տէրը դարձած ամենազգի ամերիկեան քաղաքացիները։

Է՜հ, մինակ մե՞նք ունենալու ենք սրտմաշուք ցաւեր, ինչպէս են՝ տ'նդացիի-եկւորի վէճ, քօթայի հարցը դէպի Հայաստան երթալու համար, Լօզանի դաշնագրին վաւերացումը, բարեգործականի թնճուկը եւլն.։

Ամերիկացիներն ալ ունին իրենց «գլխու» ցաւը։ Ո՞րը ընտրեն։ Հուվը՞րը թէ Սմիթը։

Երկուքն ալ լաւ մարդ են, կ'ըսուի։ Վերջապէս այս կամ այն կերպով իրենց երկրին բարօրութեան կը ձգտին։ Հուվըր հանրապետական է, Սմիթ ռամկավար, եւ կուսակցական ժողովներու մէջ պարզուած են արդէն իրենց ուղղութիւնները։

Բայց կան մանրամասնութիւններ, զորս պէտք է մենք ալ գիտնանք Ամերիկացիներուն հետ, որպէսզի գէթ իբր օրինակ ծառայեցնենք մեր ապագայ նախագահին անհատական կեանքը ուսումնասիրելու...

Սմիթ արդիասէր չէ, փոկ կը գործածէ եւ պապուս օրէն մնացած՝ երկար շապկընկեր կը հագնի. մինչ Հուվըր կաշիէ գօտի կը դնէ եւ սփորի դարուս ամենայն վայելչութեամբ կարճ շապիկներ կը հագնի։

Սմիթ պարզ եւ մէկ գոյն՝ թուխ հագուստը կը սիրէ, մինչ Հուվըր անգլիական կարգ ու սարքի եւ ճոխութեան տիպար մըն է։

Ուտելիքի մասին մեծ տարբերութիւններ չկան իրենց մէջ. երկուքն ալ կը նախընտրեն ամերիկեան «լընչ»ը։

Սմիթ գրեթէ բնաւ չի կարդար, իսկ Հուվըր ծանօթ գրասէր մըն է եւ գիրք գրած է։

Հարստութեան կողմէ Սմիթ շատ ետ կը մնայ։ Հուվըր տասըներէ ի վեր տոլարի միլիոնատէրերու դասուն կը պատկանի, մինչ Սմիթ, ցարդ 150,000 տոլարնոց «պառ» մը ունի։ Կարճ՝ 89 քիլօ կը կշռէ, ութ ժամ կը քնանայ, սիրով կը լողայ, կոլֆ եւ պոքըր կը խաղայ, թատրոն եւ շարժանկար տեսնելու կ'երթայ։ Չարլին, Ֆէրպէնքսը եւ Հարոլտ Լոյտը իր նախասիրած «աստղ»երն են, եւն. եւն.։

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԷ ՎՀԱՏԱԾՆԵՐ

Անցեալ շաբաթ իրիկունէն մինչեւ երկուշաբթի առտու, Պերլինի մէջ 7 անձնասպանութիւններ եւ 8 անձնասպանութեան փորձեր են կատարուած։ Անձնասպաններէն մէկը նետուած է տան 5րդ յարկէն, 2 հոգի կախուած են, իսկ 2 հոգի թոյնով եւ մէկ հոգի ալ ատրճանակով վերջ տուած են իրենց կեանքին։

Համաձայն Պերլինի ոստիկանութեան կատարած վիճակագրութեան, չորս կիներ եւ երեք երիտասարդ պաշտօնեաներ կը գտնուին անոնց մէջ որոնք անձնասպանութիւն փորձած են զանազան միջոցներով, բայց կարելի եղած է զանոնք փրկել։

Ութերորդը դրամատէր մըն է, որ փորձած է իր բազկերակը կտրել։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՆ ԱԼ...

Համայնավարներու հերթական խայտառակութիւնը երեւան եկաւ գերմանական մասնաճիւղին մէջ։

Քասելի, Պուրի, Էսսէնի, Վէսթֆալի, Հանովրի եւ Պրէմէնի կուսակցական զեղծումներէն յետոյ, հսկայական նոր կեղծիքներ բացուած են Համպուրկի կազմակերպութեան մէջ։ Համագերմանական համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամ եւ Համպուրկի կազմակերպութեան գլխաւոր քարտուղար Վիտտորֆը կուսակցական խոշոր դրամներ է մսխած։ Գերմանական ընդդիմադիր համայնավարները հրապարակեցին Վիտտորֆի գործը, պահանջելով խիստ տնօրինութիւն ոչ միայն զեղծարարի մասին, այլ եւ բոլոր անոնց դէմ որ առնչութիւն մը ունեցեր այդ գործին հետ։ Բանը հասաւ այնտեղ, որ կասկածի տակ առնուեցաւ եւ դատի ենթարկուեցաւ Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան վարիչ Թէլմանը։

Նախագահական վերջին ընտրութիւններու ժամանակ, Թէլմանը համայնավարներու թեկնածուն էր։ Ներկայիս՝ նախագահն է կուսակցութեան եւ թէ «կարմիր ճակատայիններու միութեան» եւ անդամ է քաղխորհրդի ու Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէին։ Ծագումով Համպուրկցի եւ միաժամանակ Վիտտորֆի ազգական, Թէլմանը ամէն կերպ աշխատեր է ծածկել վերջինի կեղծիքը եւ խնդրին ընտանեկան լուծում տալ։ Շուտով այդ գործը համակուսակցական խնդիր կը դառնայ եւ կեդր. կոմիտէն ճարահատ քննիչ յանձնաժողով կ'ուղարկէ Համպուրկ, որու զեկուցման հիման վրայ կուսակցութենէն կ'արտաքսուի Վիտտորֆը եւ բոլոր պատասխանատու պաշտօններէն ժամանակաւորապէս կը հրաժարեցուի Թէլմանը։

Քանի որ Թէլմանը կը համարուի Ստալինի եւ Բուխարինի հաւատարիմ հոգեւակիցը, պարզ է, որ այդ խնդրին չէր կրնար չմիջամտել Մոսկուան։ Լուրը այնտեղ հասնելուն պէս, Գերմանիա կը ղրկուի գերմանացի համայնավար Րէմմէլը, որպէսզի ձեւով մը խնդիրը փակէ։ Սակայն Րէմմէլը կեդր. կոմիտէի որոշումէն 24 ժամ յետոյ կը հասնի եւ կիրքերը խաղաղեցնելու բոլոր ճիգերն ապարդիւն կ'անցնին։ Այն ատեն ստիպողաբար Մոսկուա կը կանչուին գերման կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի հինգ ներկայացուցիչներ, որոնց մէջ նաեւ ինքը Թէլմանը։

Վիտտորֆի գործի հետաքրքրութիւնը անոր մէջ է, որ այդ դէպքը առիթ է ծառայեր կուսակցական ներքին հակամարտութիւններու ծայր աստիճան լարման եւ կուսակցութեան ամբողջ ուղեգծի վերաքննութեան։

Ինչպէս ամէն տեղ, Գերմանիոյ մէջ ալ համայնավար կուսակցութիւնը ճեղքուածքներ ունեցաւ։ Նախ, Տրոցկիական շարժում արձագանգեց գերման համայնավարներու շարքերուն մէջ, յառաջ բերելով ուժեղ ընդդիմադիր հոսանք։ Այս շարժման ղեկավարներն են Րութ Ֆիշէր, Մասլով եւ ուրիշ յայտնի կուսակցականներ։ Ներքին պայքարն այն աստիճան սրուեցաւ, որ ընդդիմադիր թեւը ինքզինքը նոր կազմակերպութիւն համարեց՝ «Լէնինպունտ» անունով։ Ընդդիմադիրներն ունին առանձին թերթ («Ֆոլքսվիլլէ»), որ շատ յաճախ դիրգագին մերկացումներ կ'ընէ։

Գերման կոմկուսին մէջ կայ նաեւ աջ հոսանք մը, գլխաւորութեամբ Գաուզէնի եւ Ցիտելի։ Այս թեւը դէմ է համայնավար կուսակցութեան խառնակիչ ու անհաշտ քաղաքականութեան եւ կը ձգտի համաձայնութեան եզր գտնել ընկերվարականներու հետ՝ ստեղծելով մէկ ընդհանուր ճակատ քաղքենի դասուն դէմ։

Ներհակ տեսակէտներ ունենալով մէկտեղ, այս երկու թեւերն ալ կը պայքարին կուսակցութեան ներկայ վարիչ կազմին դէմ, որ միահեծանօրէն կ'իշխէ կուսակցութեան մէջ՝ խախտելով ժողովրդավար կարգերը եւ ընտրական ամէն իրաւունք կուսակցութեան ծոցին մէջ։ Առիթ բռնելով Վիտտորֆի գործը, կուսակցութեան աջ թեւը կ'առաջարկէ հրապարակաւ քննել Թէլմանի գործը, արտակարգ ընդհ. ժողով գումարել եւ նոր կեդր. կոմիտէ ընտրել։ Կուսակցական պաշտօնեաները պէտք է ըլլան ոչ թէ նշանակովի, այլ ընտրովի եւ, վերջապէս, աւելի յաճախ զեկուցումներ տալ կուսակցութեան գործերու եւ գործելակերպի մասին։

Այդ պահանջներն իսկ ցոյց կուտան, որ պայքարը ուղղուած է կուսակցութեան արդի ղեկավարութեան եւ անոր քաղաքականութեան դէմ։ Սլաքները կ'ուղղուին նաեւ Մոսկուայի հասցէին։ Այդ բանը շատ լաւ կը հասկնայ Կրեմլինը եւ իր կողմէ համապատասխան միջոցներ ձեռք կ'առնէ։

Կոմինտէրնի գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը Հոկտեմբեր 6ին հետեւեալ որոշումը տուաւ Վիտտորֆի գործի մասին. — Թէլմանի գործելակերպը համարել լուրջ սխալ, քանի որ, իմանալով վատնումի մասին, ուզեր է գործը փակել առանց կեդր. կոմիտէի գիտութեան։ Վստահութիւն յայտնել Թէլմանին եւ վերահաստատել անոր բոլոր պաշտօններն ու իրաւունքները ներկայ ղեկավարութեան դէմ, սկըսուած արշաւը համարել աջակողմեաններու կողմէ հատուածական նկատումներով մղուած պայքար։

«Պրաւդա»ն իր հովանաւորութեան տակ է առած Թէլմանի կեդր. կոմիտէն եւ Հոկտեմբեր 10ի խմբագրականին մէջ կը յայտարարէ «քաղքենի եւ սոցիալ-դեմոկրատական մամուլը այդ գործը դարձուց քաղաքական մեծ գործ մը, նպատակ ունենալով վարկաբեկել կոմկուսը եւ կոմինտէրնը զանգուածներու աչքին եւ վիժեցնել կոմկուսի հակապատերազմական պայքարը». Միւս կողմէ «աջ խմբակցութիւնները եւ անոնց ետեւէն գացող միւս հաշտուողական ընկերները ուղղակի գրոհ տուին վեցերորդ համաշխարհային ընդհ. ժողովի (կոմիտէրնի) վրայ, աշխատելով վերաքննութեան ենթարկել գերմանական կոմկուսի ընդհանուր քաղաքականութիւնը եւ վեցերորդ ընդհ. ժողովի որոշումները»։

Կոմինտէրնը, նկատի ունենալով այդ փաստը, գերմանական կոմկուսին կ'առաջարկէ միջոցներ ձեռք առնել «բոլոր հատուածական խմբաւորումներուն դէմ, որպէսզի սուր հանգամանք չստանան ներկուսակցական յարաբերութիւնները եւ կատարեալ բոլշեւիկեան միասնականութիւն հաստատուի գերմանական կոմկուսի շարքերուն մէջ։»

Դեռ մեծ հարցական է, թէ ո՛րն է իսկական բոլշեւիկեան գիծը եւ արդեօ՞ք երբ եւ է կարելի պիտի ըլլա՞յ այդ կուսակցութեան մէջ միասնականութիւն հաստատել։ Միայն փաստ է, որ համայնավար բոլոր կուսակցութիւններուն մէջ՝ սկսած Ռուսաստանէն մինչեւ Ֆրանսա, կը տիրեն նոյն քաոսային վիճակը, նոյն քմահաճոյքն ու վատնումները։ Նոյնպէս փաստ է, որ Ստալինը երբեք ի վիճակի չէ բռունցքի մէկ հարուածով ցրուել արտասահմանեան ընդդիմադիր հոսանքները եւ իր հակառակորդները Թուրքիստանի եւ Սիբիրի աքսորավայրերն ուղարկել, ինչպէս ըրաւ Ռուսաստանի մէջ։

Ռուսաստանէն դուրս կուսակցական զանգուածները միանգամայն ազատօրէն եւ համարձակ կրնան իրենց խօսքն ըսել ու գիրք ճչել։ Արդէն Նէյկէլնի, Սիլէզիայի, Ռուրի եւ Համպուրկի կուսակցական շարքերը ըմբոստացած են եւ շատերը կը մերժեն անդամավճարներ տալ եւ կուսակցական պարտականութիւնները կատարել։ Ուր որ կը տիրէ կարծիքի եւ գիրքի ազատութիւն, այնտեղ արդէն վճռական դերը վերապահուած է զանգուածներուն։

Իսկ թէ վարկաբեկուած կուսակցութիւն մը ո՛րքան ի վիճակի է իր կողմը քաշելու աշխատաւոր բազմութիւնները,— ապագան ցոյց պիտի տայ։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

«ԱՆԻ» ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 26 Հոկտեմբեր.— Հոկտեմբեր 23ին, Պրիւսէլի Galeries des Artistes Françaisի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Անի Արուեստագէտներու Միութեան նկարահանդէսին բացումը։ Այս նկարահանդէսը, որ պիտի տեւէ մինչեւ նոյեմբեր 4, Պելժիոյ մէջ առաջինն է իր տեսակին մէջ, եւ կոչուած է ազգային պրոպագանդայի տեսակէտով մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերել օտար շրջանակներու մէջ։

Անցեալ տարի, Փարիզի մէջ Անի նկարահանդէսը մեծ յաջողութիւն գտած ըլլալով, խումբը որոշած է շարունակել նկարահանդէսներու շարքը եւրոպական կարեւոր կեդրոններու մէջ, ցուցադրելու համար հայ արուեստագէտներու տաղանդին արտադրութիւնները եւ գործնականապէս ապացուցանելու օտարին թէ՝ Հայը միայն ջարդի եւ թալանի սահմանուած չէ, այլ իր ծոցին մէջ կը գտնուին տաղանդներ որոնք ի վիճակի են ամէն ասպարէզներու մէջ մրցիլ օտարներուն հետ։

Ներկայիս Պրիւսէլի մէջ ցուցադրուած նկարները թիւով 150 հատ են և կը ներկայացնեն զանազան գիւղանկարներ, ծովանկարներ, դիմանկարներ եւ nature morteներ, լաւագոյն արտադրութիւնները մեր արուեստագէտներուն։

Կ'արժէ Յառաջի ընթերցողներուն ներկայացնել նկարահանդէսին մասնակցող հայ արուեստագէտներուն անունները, իրենց յատկանշական գործերով։

Ալխազեան Օհաննէս.— Նկարչութիւնը ուսած է Փարիզ։ Իր նկարներըկը ներկայացնեն Ֆինլանտայի ձիւնի տպաւորութիւնները եւ Փրովանսի լոյսի ցոլացումները։ Ջրան մթնշաղը շատ յաջող գործ մըն է։

Փոլատ Տ. և Գազանճեան.— Առաջինը մասնագէտ է eau forteի նկարներու մէջ, իսկ երկրորդին նկարները ունին ուժեղ գոյն եւ զօրաւոր լոյս։

Իբլիքճեան.— Ս. Խաչատուրեանի աշակերտ, երիտասարդ արուեստագէտ մը, որ պահած է իր ինքնուրոյն ճաշակն ու յատկանիշը գիւղանկարներու եւ nature morteներու մէջ, լաւ ապագայ կը խոստանայ։

Օր. Վ. Թամբրեանց.— Երիտասարդ արուեստագիտուհի մը, որուն գիւղանկարները յաջող են. դիմանկարները յատկանշական, մասնաւորապէս Համաստեղի դիմանկարը, իր ուժեղ ու վճռական դէմքի արտայայտութեամբ։ Իր ջրանկարները, իբրեւ գեղարուեստական գործեր մեծ արժէք կը ներկայացնեն։

Շահինազար Գ.— Փարիզի ժողովրդական արուարձաններուն մասնագէտ նկարիչը, որ գիտէ շատ հասարակ առարկաներու տալ կեանք եւ ստեղծագործութիւն։ Իր նկարները ունին որոշ անհատականութիւն։ Բակի մը ներքնակողմը, ինչպէս նաեւ Լուվրի թանգարանին ներքնամասը խիստ յաջող արտադրութիւններ են եւ մասնաւոր գնահատութեան արժանի։

Շաֆին Էտկար.— Փարիզեան տիպարներու հանրածանօթ նըկարիչը. ցուցադրուած 32 նկարները առանց բացառութեան բարձր արտադրութիւններ են։ Յատկանշական են լոյսերու ցոլացման բնականութիւնը դիմանկարներու, մասնաւորապէս գիւղանկարներու մէջ։

Շիշմանեան Ռ.— Իր մասնագիտութիւնն է հայկական մանրանկարներն ու գիւղանկարները։

Շիլթեան Գ.— Արդիական նկարիչ մը, «նէօ ռէալիզմի» դպրոցէն։ Իր nature morteները զգացնել կուտան թէ կրած է իտալական հին դպրոցին ազդեցութիւնը։ Իր գործերը անցեալ տարի ցուցադրուեցան Պրիւսէլի մէջ։

Խաչատուրեան Ս.— Ասկէ առաջ Պրիւսէլի մէջ երկու անգամ ցուցադրուած են իր նկարները, որոնք մեծ յաջողութիւն գտած են։ Ցուցադրուած նկարներէն Սեւանայ լիճը, հայ գիւղացի կիները, ուխտագնացութիւնը, գեղջկական խնջոյքը լաւագոյն արտադրութիւններ են։ Իր դիմանկարներուն մէջ յատկանշական են ճոխ ու զօրաւոր գունաւորումները եւ լոյսի ցոլացումները, որոնց մէջ հայ բնատոհմիկ կեանքը իր ամբողջ պարզութեամբ եւ բնականութեամբ երեւան կուգայ։

Գիւրճեան Յակոբ.— Կովկասահայ տաղանդաւոր արձանագործը, որուն գործերը մեծ յաջողութիւն գտած են եւրոպական շրջանակներու մէջ։ Անցեալ տարի Պրիւսէլի նորակառոյց Գեղարուեստից պալատը մասնաւոր սրահ մը յատկացուց հայ արուեստագէտին ձեռակերտներուն համար, ինչ որ բացառիկ պատիւ մըն է։

Մալխոսեան Վ.— Ծանօթ հայ ծովանկարիչը. իր նկարներէն՝ «Նաւէտական եզերքները», «Միջերկրական ծովը,» «Մոնաքօ»ն եւ «Ռուսական տափաստանները» գերազանցապէս անմրցելի նմոյշներ են եւ կ'արդարացնեն ծովանկարիչի իր համաշխարհային համբաւը։

Յաջորդ թղթակցութեամբս պիտի անդրադառնամ տեղական մամուլին մէջ երեւցած քննադատականներուն վրայ։

Այս առթիւ ցաւով դիտել կուտամ Պելժիոյ մեր հայրենակիցներուն սառն անտարբերութիւնը հայ արուեստագէտներու ձեռնարկին հանդէպ։ Հայ այցելուներուն թիւը խիստ ցանցառ է. աւելի օտարներն են որ կը հետաքրքրուին մեր արուեստագէտներուն գործերով։ Մինչդեռ ամէնուս վրայ նուիրական պարտականութիւն կը ծանրանայ բարոյապէս եւ նիւթապէս քաջալերել մեր արուեստագէտները։

Օրինա՛կ առնենք օտարներէն։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ կիրակի օր Կոստանցայի մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնեցին Տօպրուճայի կցման 50րդ տարեդարձը։ Խնամակալ ժողովի անդամ Պզտիկեան եւ վարչապետ Պրըթիանու ճառեր խօսեցան։ Տեղի ունեցաւ ցեղագրական մեծ թափօր մը, մասնակցութեամբ երկրին ամէն կողմէն եկած պատուիրակներու, որուն մէջ ներկայացուած էին Տօպրուճայի բնակիչները՝ Սկիւթացիներէն եւ Դակօ-Ռումէական շրջանէն մինչեւ այսօր։

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Անգլիահպատակ Հայերու «Վնասուց հատուցումները».— «Ազգ. գործերը».— Մելքոնեան «կտակը».—

ՆԻԿՈՍԻԱ, 19 Հոկտ.— Կիպրոսի անգլիահպատակ Հայերը՝ 1915էն՝ ի վեր, մեծ յոյսերով կը սպասէին այն օրուան՝ երբ Թուրքիոյ մէջ, Մեծ Պատերազմին հետեւանքով իրենցկրած վնասուց հատուցումները պիտի ստանային։ Այս առթիւ, նախապէս արձանագրութիւններ եղան Կիպրոսի կառավարութեան մօտ։ Ապա, Փարիզ հաստատուած միջազգային Յանձնախումբի մը (անգլիական, ֆրանսական, իտալական եւ ճափոնական) ցրուած հարցարաններուն վրայ եւ ապա սոյն խնդրին քննութեամբ զբաղելու լիազօրուած Capt. H. Armstrongի(*) քով, որ Կիպրոս եկաւ եւ մնաց աւելի քան տարի մը։ Վերջինը, մանրամասնօրէն մտաւ արձանագրութեանց մէջ, լսեց վկայութիւններ, քննեց ինչ որ իրեն ներկայացուեցաւ իբր փաստաթուղթ— կտրօններ, փոխանակագրեր, ստացագիրներ— եւ իր առած վերջին տեղեկագիրներու հիման վրայ, Փարիզի Յանձնախումբը «հատուցումներ»ու գումարները որոշելով կամ աւելի ճիշդը հաստատելով հարիւրապետ Արմսթրոնկի վճիռները, սկսաւ վճարումները ընել հարիւրին 40 համեմատութեամբ։

Ու ծնաւ լեռը՝ մուկն չնչին։

Հարիւր ոսկիներէ վեր հատուցում ստացողները մատով ցոյց կը տրուին։ 10, 20, 30, ու շատ շատ 50 կամ վաթսուն ոսկիով կ'ըլլան հատուցումները։ Ոմանք ալ 5էն վար կը մնան...։ «Հատուցում» ստացողները, գրեթէ ամէնքն ալ խորապէս յուսախաբ են։

Անշուշտ, հարիւրապետ Արմսթրոնկ օրինական հիմերու ու փաստերու վրայ շարժեցաւ, ու կը հաւատանք որ՝ երբեմն գութ ալ ցոյց տուաւ։ Բայց ո՛չ ինքը եւ ոչ ալ Փարիզի Յանձնախումբը խոր համակրանքով նայեցան այս ցաւոտ հարցին։ Դէթ այս է Կիպրոսի հայութեան համոզումը։ Գլխաւորաբար հայկական դրամ էր բաժնուածը, ինչպէս վարչապետեր հանդուցեալ Պ. Սաքուլիթը եւ Պ. Պօյաճին հաստատեցին, 1924 սեպտ. 26ին, իրենց հռչակաւոր յիշատակագրով, ուղղուած Մաքտոնըլտի դահլիճին։ Եւ սակայն միլիոններու հասնող գումարը բաժնողները այնքան խստապահանջ ու կծծի գտնուեցան խեղճ Հայերու հանդէպ։ Զարդ ու աւեր, տարագրութիւն ու խուճապահար փախուստ, աւլած տարած էին շատ մը տոքիւմաններ, եւ շատեր ալ անճարակ գտնուելով, չկրցան պէտք եղածին պէս պաշտպանել իրենց իրաւունքները։ Ու արդիւնքը մէջտեղն է։ Գոնէ, եթէ որոշուած գումարները ամբողջութեամբ եւ անմիջապէս վճարուէին, այդ ալ սպեղանի կրնայ դառնալ շատ մը օգնութեան կարօտ դժբախտներու։

*** Կիպրահայ ազգային գործերը կաղն ի կաղ կ'ընթանան։ Դժուար թէ նախորդ տարուան ցնցող պայքարները իմաստութեան ու զգաստութեան դասեր տուած ըլլան ե՛ւ Սարաճեանի ե՛ւ զինքը շրջապատող անհատներու, թէեւ առաջուան գոռոզ հովերը չունին այլեւս մեր աքլոր եղբայրները։ Կարճատեսութիւնն ու կիրքը, եւ արեւելեան ունայնամտութիւնը կուրացուցած կ'երեւին առաջնորդարանին մէջ տիրող, կամ ան... հը ալքատացող զանազան լաքեար Երանոսները։

Ո՞վ արդեօք ի վերջոյ յաջողի ազատել մեր հ ներն ու նոր սերունդը վ տիրացուներու եւ կարգ նութպաններու մենաշ

*** Վերջերս կգակի կ ունեցաւ Սարաճեան եպի Այս երկրորդ կաթուած ժիշկները հանգիստ եւ կեանք պատուիրած են,

*** Մելքոնեան մեռ րասը նորէն եռալու սկս Մեզի ծանօթ եւ հասկն թեւեկներ կ'ըլլան... կ աղան չափազանց զայր Բարեգործականի փարիզ րիչներուն դէմ «հէփսի ա լար»։ Նոր մասնակի թ մը ծրագիրը կայ մէջ Մելքոնեան կը վախնա հէն վերջ աւարառու շատնան։

(*) Հեղինակ «Turkey in Travail» խորագրով գրքին, ուր Հայոց մասին աննպաստ արտայայտութիւններ ունի, «dishonest» (անպարկեշտ) կոչելու աստիճանէն։ Եւ սակայն մեր հայ տղոցմէ մէկը՝ Պ. Ա. Ա., որ իր մօտ աշխատեցաւ այս տեղ, «honest» մարդու վկայագիր ստացաւ իրմէ։ Որքա՞ն տրամաբանական դուրս կուգայ մեր բարեկամ հարիւրապետը։ Թ. Ծ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՃԱԿ

Շաքարի թրըսթի յանձնախումբը Լէնինա է, քաղաքին եւ գաւառ ճակնդեղի փորձնական ցա արդիւնքին ծանօթանալ նաեւ հոն շաքարի գ հաստատելու միջոցները նասիրելու համար։ հաշիւներէն կը տեսնուի հեկտար ցանքերէն կարելի նալ 378000 ցենտներ (թեան չափ) ճակնդեղ քային տարածութիւնը նելու պարագային, 39 տարեկան կը ստացուի 685 ճակնդեղ։ Այս տուեա վրայ հիմնուելով, կը որ շաքարի գործարան մը կ'ապահովէ հում նիւթ եւ հնարաւորութիւն կ արտադրելու տարեկան թոնօ շաքար։

Որոշուած է յառաջիկ րի ընդլայնել ճակնդեղի կան ցանքերը մինչեւ 300 տար, ապսպրել զանազա նաներ, եւ մէկ տարուա մանաժամով, Ուկրայնա ուրել գիւղատնտեսներ, ցանելու գործը ուսումն համար։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԱՍՆԱԲՈՅԺ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Անդրկովկասեան կառա թիւնը՝ ապահովելու համա րին անասնաբուժական ները՝ որոշած էր ամբողջ կովկասի համար՝ հիմն նաբուժական համալսար եւ Համալսարանի տեղ ուած է Երեւան։

Այս տարի, համալսար գտնուած են 90 հայ, թուրք ուսանողներ։ Թ նէն եւս ուսանողներ եկա

Համալսարանի վ տեսուչ նշանակուած է անասնաբուժական համա նախկին տեսուչ փրոֆ սինօ։

Համալսարանի իր հաշիւ տրամադրուած է լիոն ռուբլի։ Մասնաւոր յատկացուած են համա գլխաւոր մարմին, գիտ խատանոցին, անդամահա եւ հանրակայանին։

Յաջորդ 1920-30 կան տարուան սկիզբը, կ'ըլլան անդամահատ րալուծարանի եւ հանր շէնքերը։

Համալսարանի պաշ բացումը տեղի ունեցած տեմբեր 11ին։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«...ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 23

— Որքան ալ բացասական ...ագրութիւններ ունենանք ...արեւաններուն հանդէպ, ...ելի է ուրանալ, որ, Թուր- ...շնորհիւ իր արդի վարիչ- ...ն պարտադրած փոփոխու- ...ններուն, յամր բայց տիրա- ...կերպով կը մտնէ քաղա- ...թութեան ճամբուն մէջ: ...տնտեսական եւ քաղա- ...ազդակ, միջազգային ...րներու կարգադրութեան ...հոգհետէ աւելի լսելի կը ...անոր ձայնը:

...ատարուած փոփոխութիւն- ...նպաստաւոր են՝ խալի- ...թեան վերացում, ջնջում ...եւ փաթթոցի, «մէտրէ- ...երու եւ Շէրիի, կրօնի եւ ...թեան բաժանում:

...ալիֆայութիւնը դարերէ ի ...ան ահարկու զէնքն էր օս- ...կայսրութեան ձեռքը, ...արկ եղած պարագային, ...իր մականին տակ հա- ...կրօնակից բոլոր ցեղերը, ...ազգանշանի մը վրայ, ...ութեան յաղթանակին ...պատրաստ էին թափե- ...իրենց արիւնը: Խալիֆայու- ...ջնջումով, եթէ բոլորովին ...րգած այդ կապը, գոնէ ...թուլցած է: Այսօր, Մ. ...ի մը կոչը, — ճիշտ իր ...ած կեավուրի փոփոխու- ...ներուն համար, չի կրնար ...ն ոգեւորութիւն ստեղծել ...ական ցեղերուն մէջ, ...պիտի կրնար ստեղծել ...Խալիֆայի մը ֆէթ- ...ջէսին եւ փաթթոցին ...ը շատ բան կը պակ- ...անոնց ատելութենէն որ ...իլէր տարբեր գլխանոց ...անհատներուն հանդէպ: ...կան պետութիւնը ու Շէ- ...ինչպէս «մէտրէսէ»ները, ...տգէտ եւ մոլեռանդ ժո- ...եան ամուր յենարանները ...նպաստ ներշնչարաններն ...զանոնք գործի մղելու ...տարրերուն դէմ, ...րահրելու անոնց գազանա- ...բնազդները: Քրիստոնեայ ...ւտններուն դէմ ատելու- ...կուրացած Թուրք վախ- ...վատ եւ վայրենի խուժանը ...որմէ էր որ կը գտնէր իր ...

...անմնպաստ փոփոխու- ...մըն է լատինատառ այ- ...ը: Ըսել թէ արաբերէն ...րու վերացումը պիտի ...է Թուրանական ցեղերու ...ութեանց ամրապնդ- ...ճիշտ չէ: Ամէնուն համար ...է թէ՝ յիշեալ տարրերը ...վերջերս կը գործածէին, ...գործածեն տակաւին, արա- ...տառերը: Հետեւաբար, ...բանական է որ, անոնց ...ութեանց ստիճանը ...այնտեղ ուր որ էր ա- ...նչ, մեր Հայաստանի

իմաստուն վարիչներուն համար: Թուրքերը կը հասնին Ատրպէ- ջանցիներուն՝ որոնցմէ քանի մը տարի ետ էին մնացեր, ու կը վերստանձնեն իրենց առաջնոր- դողի դերը, զոր պարագաներու բերումով լքելու ստիպուած էին պահ մը: Շնորհիւ լատինատառ այբուբենին, կը վերահաստա- տուին յարաբերութիւնները Թա- թարներուն եւ Թիւրքմէններուն հետ, Թուրանական գաղափարն է որ կարճ ցատքէ մը յետոյ կը շարունակէ իր ճամբան, եւ, առ այժմ, խաղաղ թափանցումի երեւոյթին տակ երեւան կուգայ իր առաջին հանգրուանին՝ Հա- յաստանի մէջ. այնտեղ է որ, ամէնէն աւելի կը գտնէ գործու- նէութեան լայն դաշտ: Վտանգը կը մնայ վտանգ, մասնաւորա- պէս մեզ Հայերուս համար, ու երբեք չի կորսնցներ իր այժ- մէութիւնն ու սաստկութիւնը:

Յետոյ կայ ուրիշ կէտ մը, որ պէտք չէ անտարբեր թողու մեզի. լատինատառ այբուբենին ընծայած առաւելութիւնները՝ անոնց մշակոյթի զարգացման: Իրե՛նք իսկ կը խոստովանին, թէ որքան ետ մնացած են մեզմէ ու այժմ շնորհիւ նոր այբուբե- նին ընձեռած դիւրութիւննե- րուն, պատեհութիւն ունին մե- ծաքայլ յառաջդիմելու: Ինչպէս նաեւ օգտուելու քաղաքակիրթ երկիրներու ճոխ մշակոյթէն: Այսքանն իսկ բաւական է մտա- հոգութիւն պատճառելու համար մեզի, որովհետեւ, քաղաքա- կիրթ եւ բարձր մշակոյթի տէր ժողովուրդէ մը աւելի, լաւա- գոյն է մեզ համար գործ ունե- նալ յետադէմ եւ անզարգէտ ժո- ղովուրդի մը հետ:

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ, որքան զօրաւոր ջանքերու կը կարօտինք մենք, կազմակեր- պուելու եւ թոյլ չտալու որ մեզմէ առաջ անցնին: Լա- տիներէն տառերու իւրացումին հետ զուգընթաց, կը քակուի կծիկը անոնց յետին նպատակ- ներուն: Հակառակ բոլոր խոչըն- դոտներուն, տակաւին Թուրքիա մնալ յամառող սակաւաթիւ փոք- րամասնութիւններուն հանդէպ:

Մեզ համար կարեւորութիւն չունեցող փոփոխութիւններ են սուլթանութիւն, վանդակի եւ քօղի վերացումը: Թէեւ սուլ- թանութիւնը անբաժան էր խա- լիֆայութենէն, ու ահմետական ժողովուրդին աչքին աւելի բարձր կը բռնէր մարգարէին փոխա- նորդութեան տիտղոսը, սակայն, վարչական տեսակէտով ու ա- ռանձնապէս կանգ առնելով ա- նոր բարձրացման վրայ, որեւէ հիմնական փոփոխութիւն չեմ տեսներ: Առանց խօսելու ընդհ. պատերազմի շրջանին մասին, երբ Թուրքիոյ վերջընթեր սուլ- թանը՝ Մէհմէտ Րէշատ, բացա- ռաբար գիտակից կամակատարը կը դառնար Իթթիհատական ա- ւազակներու եւ ջարդարարնե- րու վոհմակին ձեռքը, անկից ա- ռաջ եկող բոլոր սուլթանները կը կառավարէին այն միահեծան եւ բռնապետական եղանակով, ինչպէս Մուսթաֆա Քէմալ մը այսօր: Բարձրագոյն Դուռն ու եպարքոսները անոնց հրահանգ- ներով միայն կ'առաջնորդուէին: Գաղտնիք չէ թէ այսօրուան Ազգ. Մեծ Ժողովը այնքան ան- զօր է ազգային խնդիրները լու- ծելու, կամ ազգին կամքն ար- տայայտելու, որքան սուլթան- ներու ծերակոյտն ու երեսփ. ժո- ղովը: Սուլթանութիւն կամ հան- րապետութիւն, տարբերութիւնը անուանական եւ մակերեսային է, միեւնոյնն է վարչական եղա- նակը: Ինչ կը վերաբերի վան- դակներու եւ քօղերու վերաց- ման, ընդունելով հանդերձ, որ այդ ազատութիւնը քայլ մը եւս մօտեցնէ Թուրքիան քաղաքա- կրթութեան, ինչպէս կիները՝ իրենց վերջնական ազատագրու- թեան, չեմ հաւատար որ, Թուրք ընտանեկան կեանքին մէջ հիմ- նական փոփոխութիւններ մտած ըլլան: Թուրք կինը այրերուն քմահաճոյքին ենթակայ, մի՛շտ նոյն Թուրք կինն է եւ ստրուկ:

Թուրք ժողովուրդին մտայ- նութեան որքան որ ալ անհա- մապատասխան թուին կատար- ուած փոփոխութիւնները, կըր- նան հող գտնել Թուրքիոյ մէջ, եթէ արդի վարիչները կարե- նան ամուր հիմերու վրայ դնել նոր սերունդին դաստիարակու- թիւնը,— ինչպէս կը ջանան ը- նել համայնավարները, որոնց միակ յոյսն ու ապաւէնը նորա- հաս սերունդն է: Եւ եթէ կարե- նան անվթար պահել խաղաղու- թիւնը, (մինչեւ հիմա կրցան գոնէ առժամապէս հեռացնել բո- լոր վտանգները) մինչեւ հին սերունդին անհետացումը, եւ նուիրուիլ երկրին վերածնուն- դին, Թուրքիա, նոյնիսկ Մ. Քէմալի մահէն յետոյ ու երբ զօրաւոր անհատականութիւն մը գայ յաջորդել անոր, կը մնայ այնպէս, ինչպէս որ է, եթէ յառաջդիմութեան եւ քաղաքա- կրթութեան ճամբուն վրայ ա- ւելի մեծ չըլլան անոր նուա- ճումները. (տնտեսական պայ- մաններու մասին չէ խօսքս):

Ողջմտութեան եւ խոհեմու- թեան հակառակ պիտի ըլլար արհամարհել, արդի քաղաքա- կրթութեան պահանջները լրա- ցնելու անոնց ջանքերը: Ընդ- հակառա՛կն պէտք է ուշի ուշով հետեւինք անոնց յառաջդիմու- թեան քայլերուն, ըստ այնմ ճշդելու համար մեր դիրքը:

Ա. Պետրոսեան

ԾԱՔՔՕ ԵՒ ՎԱՆԾԷԹԹԻ

Նիւ Եորքի մէջ հրատարակ- ուող կարեւոր պարբերաթերթ մը սկսած է շարք մը հրատա- րակել Ծաքքոյի եւ վանծէթթիի մասին, որոնք իբր անիշխանա- կան մահապատժի ենթարկուեր էին անցեալ տարի: Թերթին քա- ղած տեղեկութիւնները կը ծըգ- տին անոնց անմեղութիւնը հաս- տատել:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ԿՐԹ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մալաթիոյ Կր- թասիրաց Ընկերութեան մաս- նաճիւղը որ իր հինգերորդ տա- րին կը բոլորէ, առջի օրէն իսկ ջանացած է կազմել գրադարան մը եւ իր դերասանական խումբը: Եւ յաջողած է, շնորհիւ գա- ղութէս գտած խոր համակրան- քին եւ անդամներուն եռանդուն գործունէութեան ու զոհողու- թեան:

Իր գրադարանը մեր գաղու- թին մէջ միակն է իր ճոխու- թեամբ ու բոլոր յարմարութիւն- ներովը: Իր ունեցած գիրքերուն վրայ այս տարի եւս մեծ քանա- կութեամբ գիրքեր աւելցուցած ըլլալով, կը դնէ ամէնուն տրա- մադրութեան տակ:

Գրադարանը բաց է ամէն կի- րակի առաւօտեան ժամը 10—12 եւ չորեքշաբթի երեկոյեան ժա- մը 7.30էն մինչեւ 9.30՝ երկ- սեռ հայ գրասէրներու առջեւ, եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ: Գրադարանապետն է Պ. Աւետիս Չէքէմեան:

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ ՄԸ

ԼԻՈՆ.— Հոկտեմբեր 10ին չո- րեքշաբթի երեկոյ Հօշարեան մրցեցաւ ֆրանսացի նշանաւոր կռփամարտիկ ֆայեոլի դէմ, ու- սուցիչ Լիոնի արուարձան Մոնփ- լէզիրի Boxing-Clubի: Մրցումը տեղի ունեցաւ Քրիսթալ Բալասի մէջ հոծ բազմութեան մը առ- ջեւ: կային նաեւ բաւական թի- ւով Հայեր, որոնք եկած էին ո- գեւորել մեր հայրենակիցը:

Սկիզբէն մինչեւ երկրորդ շրջանը Հօշարեան մեծ առա- ւելութիւն ցոյց կուտար իր հա- կառակորդին վրայ: Ֆայեոլ մերթ ընդ մերթ փախուստի պզտիկ շարժումներով կը խուսափէր հայ կռփամարտիկի բուռն հար- ուածներէն: Երրորդ շրջանի սկիզբը Հօշարեան բուռն յարձա- կողականով մը պարաններուն մօտ սեղմեց իր հակառակորդը եւ ահռելի քռոշէով մը զգետնեց իր հակառակորդը, որ մինչեւ դատաւորին 7 համրելը պառ- կած մնաց: Ոտքի ելլելէն յետոյ ֆայեոլ բոլորովին ուժաթափ- ուած էր, դատաւորը ուզեց խաղը դադրեցնել, սակայն ֆրանսացին մերժեց եւ այդ պա- հուն զանգակը հնչեց: Մոնփլէ- զիրցիները շշմած իրենց ախոյ- եանին զգետնուելէն, անձայն կը մնային: Սակայն տեղւոյն juryին ոգեւորելու համար ֆայեոլը, «50 ֆրանք նուէր մը սիրելի փրո- ֆէսէօրին» պոռաց ժողովուր- դին: Հանդիսականները բոլորն ալ սկսան «կեցցէ՛ ֆայեոլ» պո- ռալ:

Հետեւանքն այն եղաւ, որ ֆայեօլ ոգեւորուած սկսաւ յար- ձակողականի եւ այս անգամ բոլորովին մեծ առաւելութիւն ցոյց տուաւ Հօշարեանի վրայ: Ուստի աւելի ոգեւորուած սկսաւ աջ-ձախ ումբակոծել հայ կռփա- մարտիկը, սակայն այս վերջի- նին բնաւ հոգը չէր: 5րդ 6րդին առաւելութիւնը բոլորովին ֆրան- սացիինն էր, որ իր տեղացու- ցած տեւական հարուածներով յաջողեցաւ ճեղք մը բանալ հայ կռփամարտիկին աջ յօնքին վրայ, որ բաւական ծանր կը թուէր: Հակառակորդը միշտ արկածեալ աչքին կը տեղացնէր հարուած- ները: Հօշարեանին մարզիչը վտանգաւոր դատելով խաղին շարունակութիւնը սպունգը նե- տելով խաղը դադրեցնել տուաւ 6րդ շրջանէն յետոյ: Խաղը 8 շրջանէ կը բաղկանար:

Հօշարեան ասպարէզ կար- դաց ֆայեոլի ուրիշ մրցումի մը համար՝ 12 շրջաննոց, իւրաքան- չիւրը երկու վայրկեան: Ֆրան- սացին ընդունեց: Մոնփլէզիրի Boxing-Clubի վարչութիւնը հայ կռփամարտիկին տոկունութեան զարմանալով, 40 ֆրանք նուէր մը տուաւ եւ շնորհաւորեց զայն:

Բ. ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ.— Հազիւ թէ Հօշարեանին վէրքը գոց- ուած էր, մեր հայրենակիցը հրաւիրուեցաւ ուրիշ մրցումի մը, որ տեղի ունեցաւ St-Fons (Rhône) հանդիսասրահին մէջ, խուռն բազ- մութեան մը առջեւ: Հօշարեան պէտք է մրցէր Gard de Ternayի հետ, սակայն այս վերջինը զա- նազան պատճառներով հրաժա- րեցաւ մրցումէն: Ուրիշ կարող կռփամարտիկ մը եւս իր կար- գին տեսաւ մեր «Հայ Առիւծը» (ինչպէս կ'ըսեն ֆրանսական լրագիրները) չուզեց կրկէս գալ: Վերջապէս որոշուեցաւ ցոյն կա- րող կռփամարտիկ Լանպռիտի- նիսը հանել Հօշարեանի դէմ:

Հօշարեան մինչեւ երրորդ շրջանը տիրապետելէ վերջ, ստի- պեց իր հակառակորդին ձեռքե- րը վեր առնել տալ: Չորրորդ շրջանի սկիզբը, Հ. Օշարեան յաղթական հռչակուեցաւ բուռն ծափերու մէջ:

Սեդրակ Երանեան

ՉԵԽՈՍԼՈՒԱՔԻՈՅ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Չեխոսլուաք Հանրապետու- թեան հիմնարկութեան տասնե- րորդ տարեդարձը տօնուեցաւ կիրակի օր ամբողջ երկրին մէջ: Հանրապետութեան Նախագահ Մազարիք այս առթիւ ընդհանուր ներում շնորհեց բազմաթիւ յան- ցաւորներու: Առանց պայմանի ազատ արձակուեցան բոլոր քա- ղաքական բանտարկեալները, նոյն իսկ անոնք որոնք նախա- տած էին նախագահը: Բացա- ռութիւնները միայն անոնց հա- մար, որոնք լրտեսութիւն ըրած էին Հունգարացիներու հաշուոյն: Հասարակ բանտարկեալներէն ազատ արձակուեցան անոնք որ կարճ պայմանաժամով բան- տարկուած էին: Ուրիշ յանցա- ւորներու պատիժը զեղչուեցաւ:

Բոլոր քաղաքներու եւ գիւ- ղակներու մէջ հանդէսներ կա- տարուեցան: Մազարիքի եւ ար- տաքին նախարար Պէնէշի նկար- ները կախուած էին բոլոր պա- տերուն վրայ, դպրոցներու մէջ, նոյնիսկ ամէնէն աղքատ գիւ- ղացիին սենեակին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՐ ՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ.— Հինգ տարիէ ի վեր Սոթվիլի մէջ բնակող գործաւոր մը՝ կիւսթավ Հէքքէ, 55 տարու, կ'ապրէր բա- ժնուած իր կնոջմէն եւ երկու զա- ւակներէն, 22 եւ 20 տարու: Անց- եալ օր, երկու զաւակները գացին իրենց հօրը մօտ:

Երկար ատենէ ի վեր զիրար չէին տեսած. Հայրը կարծեց որ կռուելու եկած են ու վախնալով՝ կրակեց անոնց ուղղութեամբ: Զա- ւակներէն մէկը սակայն նետ- ուեցաւ հօրը վրայ, զայն զինա- թափելու համար. այն ատեն՝ հայրը չորս անգամ եւս կրակեց ու մահացու կերպով վիրաւորեց իր զաւակը որ քիչ յետոյ մեռաւ:

Ոճրագործ հայրը ձերբա- կալուած է:

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀ ՄԸՆ ԱԼ.— Օր. Էթիէն՝ անխօս... դերասանուհի մեծ զբօսարանի մը մէջ, սիրա- հարեր էր արհեստաւոր պարողի մը, որուն բացուեցաւ երկչոտու- թեամբ: Եւ մինչդեռ խանդավառ ընդունելութիւն եւ սիրոյ հեշտա- գին բառեր եւ պահեր կը յուսար, ինքզինքը գտաւ կծու, անողոք հեգնարկուի մը հանդէպ: Պարե- լով պարելով՝ կ'երեւի, երիտասար- դին սիրտը ոտքերուն էր իջեր: Վհատեցաւ օրիորդը եւ իր ան- խիղճ սիրականէն վրէժ լուծելու համար, ուզեց խղճի բուռն ու տե- ւական խայթով մը պատժել զայն: Ու գնաց բաղնիք: Հոն, եր- կարօրէն շփել տուաւ իր մարմինը, ոտքերն ու ձեռքերը յանձնեց մասնագէտներու խնամքին, քիչ մը կարմրցուց իր շրթները եւ այտերը եւ երբ արդուզարդը լմն- ցուց, հրամայեց որ զինքն առան- ձին թողուն իր խցիկին մէջ:

Երբ առանձին մնաց, իր պայու- սակէն հանեց նամակ մը, զոր դրաւ աչքի զարնող տեղ մը, իր մօտը եւ որուն վրայ գրուած էր. «Թող կառավարական բժիշկը չդպչի մարմնիս: Անձնասպան եղած եմ»:

Յետոյ, հանեց ատրճանակ մը, երկնցաւ բազմոցին վրայ, փակեց աչքերը ու կրակեց:

Պայթիւնէն զարմացած ու սարսափած բաղնեպանները երբ մտան անոր խցիկը, արդէն շատ ուշ էր. խեղճ աղջիկը սրտին մօ- տէն վիրաւորուած էր ծանրօրէն, բայց դեռ կը շնչէր: Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...որ — եւ կուլար խեղ- ...երը յուզելու աստիճան — ...ործ փնտռեց, բայց չկըր- ...րեք գտնել: Ճակատագիրն ...արդէն: Ճակատագիրը, որ ...մէկն աշխատութենէ, ...մը բանականութենէ, ու- ...ալ բարութենէ: Մարդն ...ը ի զուր կ'ընդվզին: Ոչ, ...մեռէ՛ք, ձաթեցէ՛ք, ...հետեւեցէք ձեզ քաշող ...ը բաւէ, վերջերս զգաս- ...էր, կ'ապրէր կոյրի մը ...երկու տարիէ ի վեր, կ'ա- ...դէր գիւղէ գիւղ դաշտա- ...անդէսներու, մէկ տեղէն ...գրեթէ միշտ կը քալէին, ...մինակ, երբեմն ուրիշ

մուրացիկներու հետ: Կոյրը շա- րադրած պատմութիւնները կ'եր- գէր, լաւ ձայն ունէր: Հոս երգեց «Թագաւորին մահը», քերթուած մը որ փղձկեցուց մեզ: Քաղաքա- պետութիւնը քսան լիր տուաւ, դպրոցի տնօրէնը ճաշի հրաւիրեց: Երեք օրուան մէջ բաւական դրամ հաւաքեց: Կոյրն ալ աղտոտ մէկն էր, կը խոստանար ամուսնանալ դժբախտ կնոջ հետ, մինչդեռ տեսաւ որ հիւանդ է, չի կրնար քալել, ճամբու դրաւ վախնալով որ խնամելու համար կը ստիպեն վճարել: Հոսկէ միասին Ս. Եղիա գացին, հոն կոյրը մուրացիկներ գտաւ որոնք կալլուրայի տօնին, պիտի երթային: Անոնց հետ գնաց, մինչդեռ տարաբախտ կինը հօ- վիւներու խրճիթի մը մէջ ջերմէ կը տառապէր: Յետոյ, ինչպէս ըսի, առողջանալով հոս ու հոն աշ- խատեցաւ՝ հնձելով, հասկեր հա- ւաքելով, մինչեւ որ ջերմը նորէն զգետնեց զինքը: Միւս օր լուր ղրկեր էր որ լաւ էր...

Սարսուռ մը կ'անցնէր Անա- նիայի բոլոր անդամներէն: Որքա՜ն թշուառութիւն, որքա՜ն ամօթ, որքա՜ն ցաւ եւ ի՜նչ անարդարու- թիւն մարդկային ու աստուածա- յին այրի կնոջ պատմութեան մէջ:

Մանկութեան ատեն տարօրի- նակ կնոջմէն լսած տխուր ու ա- րիւնարբու պատմութիւններէն ոչ մէկը այնքան պարհուրելի էր որքան ասիկա: Ոչ մէկը սարսռա- ցուցեր էր ասկէ աւելի:

— Բանտ ալ դրուա՞ծ է արդեօք, հարցուց:

— Այո՛, կարծեմ մէկ ան- գամ: Ցան մէջ գտնուեցան ա- ռարկաներ, վերցուած բարեկամնե- րէն մէկուն կողմէ գեղջկական եկե- ղեցիէ մը, բայց ազատ արձակ ուեցաւ, որովհետեւ ապացուցուց որ ի՛նչ ըլլալն անգամ չէր իգ- տեր...:

— Կը ստես, ըսաւ Անանիա: — Ինչո՞ւ ամբողջ ճշմարտութիւ- նը չես ըսեր: Գողութիւն ալ ըրեր է. ինչո՞ւ չըսել:

Ոտքի ելաւ եւ սկսաւ վեր վար քալել կատաղօրէն, ցուլի մը նման մռնչելով:

Այրի կինը չցնցուեցաւ: Անանիա քիչ վերջ հանդարտեցաւ, յետոյ կնոջ առջեւ կանգ առնելով հար- ցուց զաւակին, բայց համա- կերպեալ ձայնով մը.

— Բայց ինչո՞ւ ծնած եմ ինչո՞ւ գիս ծնած ես: Կործանած եմ, բովանդակ կեանքս փճացած է: Չեմ կրնար ուսումս շարունա- կել, չեմ կրնար ամուսնանալ սի- րած աղջկանս հետ, առանց որուն չեմ կրնար ապրիլ, զիս պիտի թո- ղու... այսինքն պիտի պարտաւո- րիմ թողելու զայն:

— Բայց ինչո՞ւ, միթէ չի գիտեր քու ով ըլլալդ:

— Այո՛ գիտէ, բայց կը կարծէ որ «այդ կինը» մեռած է կամ այնքա՛ն հեռու, որ անկարելի պիտի ըլլայ անունն իսկ լսել: Ու ահա՛ կը վերադառնայ: Ինչպէս մաքուր աղջիկ մը կարենայ ապ- րիլ վատահամբաւ կնոջ մը հետ:

— Բայց ի՞նչ կ'ուզես ընել: Չըսի՞ր քիչ առաջ որ կարեւորու- թիւն չունի:

— Դուն ի՞նչ խորհուրդ կու- տաս:

— Ե՞ս, ի՞նչ խորհուրդ կու- տամ: Թո՛ղ որ իր ուղին շարունա- կէ, պատասխանեց կինը վայրա- գաբար. — քեզ չէ՞քը մի՞թէ: Եթէ ուզես, կինդ երբեք պիտի չհանդիպի թշուառ կնոջ եւ դուն ալ երբեք պիտի չտեսնես...

Անանիա կնոջ նայեցաւ կա- րեկցաբար բայց արհամարհան- քով:

— Դուն չե՛ս հասկնար, չե՛ս կրնար հասկնալ, ըսաւ:— Հիմա տեսնելու կերպին վրայ մտածելու ենք, վաղն առտու հոն երթա- լու եմ:

— Դուն խենդեցեր ես...

— Դուն չե՛ս հասկնար...

Իրարու նայեցան, երկուքն ալ բարկացած եւ կարեկիր: Սկսան վիճիլ եւ գրեթէ կռուիլ: Անանիա շուտով մեկնիլ կ'ուզէր կամ ա- մէնէն ուշ յաջորդ առտու, կինը կ'առաջարկէր Ոլին փօննի կանչել՝ առանց իմաց տալու կանչելուն պատճառը:

— Քանի որ կը պնդե՛ս: Գործիդ գնա՛, քու տեղդ ըլլայի կը թողէի որ ճամբան շարունակէր հանգիստ ձգէ՛ եւ եթէ կ'ուզես երբեմն օգնէ՛...

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նորոգ ննջեցեալ Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, կատարուելու է հոգեհանգիստ, պատարագից յետոյ, ժամի 12ին Հինգշաբթի օր, Նոյեմբեր 1ին, Հայոց եկեղեցում, փողոց Jean-Goujon, 15.

սահմանին վրայ տակաւին տիրող անապահովութիւնը, կ'աշխատի իր հողամասերուն մէջէն անցընել այն խողովակները, որոնք Միջագետքի մէջ Ֆրանսայի տրուած քարիւղները Միջերկրական պիտի փոխադրեն։

Ձախաւոր երեսփոխանները հակառակ չէին, որ շեշտուի ելմտական յանձնաժողովին խնայողութեան փափաքը, ատոր համար ալ տը Թինկի տիւ Փուէ առաջարկեց 5 միլիոն ֆրանքի զեղչ մը։

Էռնէսթ Լաֆոնի բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր 74 միլիոն զեղչել, քուէի դրուելով ստացաւ 10ի դէմ 7 ձայն (4 ընկերվարական եւ 3 ընկերվարական-արմատական։

Ընդհանուր տեղեկաբեր Շափըըլէն դիտել տուաւ այն ատեն թէ պէտք է գոնէ 10 միլիոն ֆրանք զեղչել, շեշտելու համար թէ յանձնաժողովը համամիտ չէ յառաջիկայ տարուան զինուորական ուժերու թեթեւ յաւելումին։

Այդ յաւելումն է՝ 500 զինուոր՝ իրենց կազմածներով եւ 119 յաւելուածական սպաներ, համաձայն սպաներու նոր օրէնքին։

Ձախաւոր հանրապետականները հակառակեցան այս առաջարկին, որ սակայն ընդունուեցաւ 10ի դէմ 11 ձայնով։ Այս անգամ երեք ուրիշ ընկերվարական - արմատականներ — որոնց մէկը նախագահը— ինչպէս նաեւ ընդհանուր տեղեկաբերը քուէարկած էին Էռնէսթ Լաֆոնի բանաձեւին ձայնակցող միւս 7 հոգիին հետ։

Տասը երեսփոխանները, որոնք մինչեւ վերջ պնդեցին կառավարութեան պահանջած վարկերուն վրայ, կը պատկանին ժողովրդավար հանրապետական Միութեան։ Ասոնք են՝ Ֆուլտ, Պոնֆու, Շասէներ - կուայեռն, Տրնէ, Ֆրանսուա-Փոնսէ, տը Լասթէյրի, տը Մոնիքօ, Փաթնօթրը, Տէնուայեէ, Ռոպէր Սէրօ եւ տը Թինկի տիւ Փուէ։

Ընդհ. տեղեկաբերի բանաձեւին ի նպաստ քուէարկեցին՝ Արշէնպօ, Վէնսան Օրիօլ, Ֆր. Պրիւնէ, տը Շափըըլէն, Տիւմէնիլ, Էռնէսթ Լաֆոն, Մալվի, Փականօն, Փալմա, Փիէռ Տէյրի եւ Ռընօտէլ։

Այս կերպով Սուրիոյ համար վարկ նշանակուեցաւ 264 միլիոն ֆրանք։

Սաքքօ եւ Վանցէթթի անմե՞ղ էին

Տէյլի Նիւզի Նիւ Եորքի Թղթակիցը կը հեռագրէ Յոկտեմբեր 29 Թուականով.—

Մասաչուսէթի կառավարիչ Ֆուլլըր, որ վերջին պահուն մերժած էր լսել Սաքքոյի եւ Վանցէթթիի ի նպաստ համաշխարհային կոչ մը, այսօր պիտի ստանայ գրաւոր յայտարարութիւն մը, ստորագրուած Ֆրէնք Սիլվայի կողմէ, երդումի տակ, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Վանցէթթի ոեւէ մասնակցութիւն չէ ունեցած Պրիճուօթըրի սպանութեան մէջ։ Ճէյմս Մէտ, աւազակախումբի մը պետը, կը խոստովանի թէ այդ սպանութիւնը ինք կազմակերպած էր եւ կը յիշէ անունը երեք անձերու, որոնք նշանակուած էին ոճիրը գործելու համար։

⁂ Նոր հեռագրի մը համաձայն, կառավարիչ Ֆուլլըր այդ նոր վկայութիւնը ստանալէ յետոյ, իր քարտուղարներէն մէկուն միջոցաւ յայտնած է թէ ո եւ է հաւատք չընծայեր անոր։

Վանցէթթիի պաշտպանները գտած են նոր վաւերաթուղթ մը, որ կ'ապացուցանէ թէ ոճիրին օրը Վանցէթթի ձուկ կը ծախէր։

Ցոյց եւ կռիւ Լիոնի մէջ

Կիրակի օր վարչապետ Էմիլ Քոմպի արձանին բացման առթիւ Փոնսի մէջ կատարուած արիւնալի ցոյցերը իրենց արձագանգն ունեցան առջի օր Լիոնի մէջ։ Ժամը 6ին 50 արքայականներ Ռէփիւպլիք փողոցին մէջ թափօր կազմած «անկցի' Էրիօ» պոռացին։ Ոստիկանները դիւրաւ ցրուեցին զանոնք։ Սակայն գիշերը ժամը 8ին մօտ 200 արքայականներ համախմբուեցան Ռէփիւպլիքի հրապարակին եւ Քոնֆոր փողոցին միջեւ։ Հեծանուորդ ոստիկաններ՝ իրենց հեծանիւներով ետ մղեցին ցուցարարները, բռունցքի փոխանակումներէ վերջ։

Ի վերջոյ ժամը 9.30ին, երբ քաղաքապետարանին մէջ Էռիօի նախագահութեամբ կը բացուէր Նահանգային ժողովին հրապարակային նիստը, 20ի մօտ արքայականներ, դիրք բռնած էին ժողովուրդին յատկացուած տեղը։ Հազիւ թէ Էռիօ խօսք առած էր՝ պատասխանելու համար խորհրդականի մը տեղեկագրին, արքայական մը պոռաց. «Լռէ՛, մարդասպա՛ն. Կիրոյի արիւնը թող խեղդէ քեզ»։

Ասիկա եղաւ յարձակման նշանը. անմիջապէս ցուցարարները սկսան քարեր նետել, բազմաթիւ ապակիներ կոտրուեցան եւ մեծ իրարանցում առաջ եկաւ։

Նախկին երեսփոխան Վ. Տարմ, քաղաքապետի օգնականը եւ ուրիշներ խուժեցին ցուցարարներուն վրայ՝ զանոնք ցպելու համար։ Ոստիկաններն ալ հասնելով, ձերբակալեցին բոլոր արքայականները։

Թուրք հանրապետութեան տարեդարձը

Թուրք հանրապետութեան տարեդարձը առջի օր կէսօրէն յետոյ տօնուեցաւ Փարիզի Թուրք դեսպանատան մէջ։ Դեսպան Ֆէթհի պէյ եւ կինը ընդունեցին Փարիզի Թուրք գաղութը։ Դեսպանատունը այս առթիւ զարդարուած էր։

Վառնայի մէջ ձերբակալուած աւազակները

Գրեցինք թէ Վառնայի մէջ ձերբակալուած են երկու յոյն աւազակներ, որոնք տարիներով սարսափի մէջ պահած էին Եանիայի ժողովուրդը եւ բազմաթիւ ոճիրներ գործած։ Ասոնք ունէին լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը. հարուստները կ'առեւանգէին եւ փրկագին կը պահանջէին։ Ոստիկան-զինուորները տարիներով հետապնդած էին զանոնք, սակայն չէին կրցած ձերբակալել։ Վերջին անգամ այս աւազակները, որոնք երկու եղբայրներ են՝ Ռէցէյ, Պուլկարիա ապաստանած էին՝ կողոպտուած դրամները ապահով տեղ դնելու համար։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի ժամը 2.30ին Սինէմա Նօվէլթիի մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ,

ՎԻՎԻԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Անդրանիկ» խումբի։ Այս կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ

1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ, 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

Հ. Յ. Դ.

Տէսինի *Քրիստափոր խումբի ընկեր. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 3ին, ընկ. Գէորգ Չաթալեանի բնակարանը։*

Մարսէյլի *Պատեն. միութեան վիճաբ. ժողովրդվաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը8.30ին։ Կը նախագահէ՝ ընկ. Հիւսեան։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանը»։*

Մարսէյլի *Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը վաղը Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։*

Մարսէյլի *Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէի բոլոր խումբերու ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։*

Լիոնի շրջ. *կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.— Կայծակ խումբ այսօր ժամը 8.30ին։ Քեռի վաղը հինգշբ. 2.30ին։ Սովորական հաւաքատեղին։*

Մարսէյլի *Պատ. միութեան անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Հիւսեան։*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԴՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի, Ս. Սասունի կը խօսի «Արդիականութեան հոգ»ը նիւթի մասին։ Ժամը 9էն վերջ եկողներէն կը խնդրուի սպասել միջնադադարին՝ ներս մտնելու համար։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Օննիկ եւ Մարի Անճարակեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Էնգարէցի Ծօրճի Անճարակեան (34 տարեկան), որ ընդհանուր պատերազմին անյայտացած է։ Իմացնել՝ Օ. Անճարակեանի, 3 Rue des Enfants Abandonnés, Marseille.

Գրաշար կ'ուզուի

Թերթիս համար մնայուն գրաշար մը կ'ուզուի: Դիմել վարչութեան:

Le Gérant: E. SOUVIGNY